Bálint Endre

Harminc év magyar művészetéből rendeztek kiállítást a Történeti Muzeumban "Képek, szobrok" címmel. Vadas József: "Képek és szobrok, uj arányokkal" c. beszámolójában felsorolja az ott szereplő művészeket a tárlaton bemutatott művekkel együtt.
A jelentős arányu kiállitáson résztvevők neve a cikkben feltüntetett sorrendben következnek: Bernáth Auréll, Szőnyi István, Ferenczy Béni, Pátzay Pál, Mikus Sándor, Kokas Ignác, Lakner László, Czóbel Béla, Barcsay Jenő, Domanovszky Endre, Bálint Endre, Kerényi Jenő, Somogyi József, Kondor Béla, Csernus Tibor, Orosz János, Martyn Ferenc, Deim Pál, Korniss Dezső.
Fenti cimü Vadas-kritikát lásd: Bernáth Auréll nevénél. Elet és Irodalom, Bp. 1977. aug. 13. XXI. évf. 33. sz. 12. lap.

Bálint Endre

Művészet, 1942. 1. 6old.

Bálint Endre
festő

„Cannes-i halász"
(repro)

P. Szücs Jeanne: Az Európai iskola
Művészet, 1974. május - 23 oldal

Bálint Endre
festő

Bálint, „Kosszú lábú asztalom" cimű művén átcsillan a dolgot és embert átlényegítő lirai tag.

P. Szűcs Julianna: Az Európai iskola.
Művészet, 1974. május – 23 oldal.

Bálint Endre
festő

Méltatás

P. Szűcs Julianna: Az Európai iskola
Művészet, 1974. május - 23 oldal.

Bakint Endre
festő

Részt vett a „Két avantgarde
művésztárlatia" -n 1956-szep-
temberében Esztergomban.

Devényi Iván Gadányi Jenő.
Művészet, 1974 július - 26 lap.

Bólint Endre

1967-ben mutatták be az V. Dorottya u. 8. p.a. Kulturális Intézetben műveit.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 1335 l

6251

Bálint Endre

Figura repr.

XV. Századi Magyar Grafika
Savaria Múz. Szombathely 1974.

Bálint Endre

1. Kentaur p. monotypia 203×307 m

2. Figura p. akv. 210×145 m

XX. Szabadi Magyar Grafika
Savaria Múz. Szombathely 1976.

Bálint Endre
rajza
a Hazugságok naplójából című
kötetében.

Magyar Hírlap 1972/65 11 old.

Bálint Endre, festő

33 képe van kiállítva (ol. hentendre nyolcadik temploma, 7tt már jártam valaha, hentendrei falak, kobor a temetőben...)

Rózsa Gyula: A Kolozsváry-gyűjtemény Győrött 7.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1974. aug. 7.

Bálint Endre, festő

Megemlítve.

Bodnár Ferenc: Képzőművészeti krónika
- Pécs 683-687.

JELENKOR, Pécs, 1973. júl.-aug. XVI 7-8.

Bálint Endre, festő

Megem litve.

Bodri Ferenc: Képzőművészeti krónika
– Esztergomi hiradás 683-687.

XVI.

JELENKOR, Pécs, 1973. jül.-aug. 7-8.

Bálint Endre festőművész
a Szegedi Nyári Tárlaton
alkotásai szerepelnek.

Láttuk, hallottuk.
1943. VIII. 25. Petőfi 21.25 /Ks.

Bálint Endre festőművésza

a Nemzeti Galéria 3 évvel ezelőtt megrendezett „Pest megyei festők" kiállításán szerepeltek művei.

H. i.: A Csepel-sziget festője.

Csepel, 1974. ápr. 26.

Bálint Endre

Az szürrealista irányzatot – Vajda Lajos örökségét – folytatja a művész.

Vadas József: Képző- és iparművészeti kultúránk.

Ifjú Kommunista, Budapest, 1973. szept 69. old.

Bálint Endre festőművész

az Európai Iskola szimbolista szárnya ragaszkodott a magyar művészet expresszionista és fauves hagyományaihoz s a látvány érzékletességéhez kötötten alkotott. A művész e szárnyhoz tartozott, korai műveivel.

Láncz Sándor: Kiállításról kiállításra.

Magyar Hírlap, 1973. szept. 19.

Bálint Endre

Kass János, Kondor Béla művészeknek, Az ember tragédiájához készitett illusztrációiból közöl válogatást Vadas József, a Corvina Kiadónál, Somlyó György szerkesztésében megjelent többnyelvü, Nemzetközi Költői Almanach részére, Madách Imre születésének 150. évfordulójára.
"Arion 7." c. közlemény.

Élet és Irodalom, Bp. 1974. juli. 13.
XVIII. évf. 28. sz. 6. lap.

Bálint Endre, grafikusművész

A Miskolci Grafikai Biennálen szerepeltek művei, kulturált, invenciózus formakezelésű grafikai lapjai, melyekkel rendszeresen jelentkezik a biennálékon. Műveit díjjal jutalmazták.

Bán András: VIII. Országos Grafikai Biennálé, Miskolc.

Palócföld, 1976. 2. 25. old.

Bálint Endre, festőművész

Megnyílt a Nemzeti Galériában a
„Szatlendrei művészet" c. kiállítás, melyen
láthatók a művész alkotásait!

Kemenesi András: Szatlendrei művészet.

Tükör, 1946. jún. 22.

Bálint Endre

a Magvető Kiadó kötetbe gyűjtötte azokat az interjúkat, amelyeket Frank János 1964- és 1971 között készített művészeinkkel, – közöttük van a művész is.

Dévényi Iván: Szóra bírt műtermek. Frank János könyve.
Tolna Megyei Népújság, 1976. ápr. 25.

Bálint

"Magyarok külföldön" cimmel montázs. A rajzhoz mellékeli a külföldön szereplő magyar képzőművészek fényképeit. Repr.

Délibáb, Bp. 1931. juli. 25. V. évf. 30. sz. 30-31. lap.

Bálint Endre

az „In Memoriam Bartók" Pályázat
fődíját kapta a III. Debreceni Nyári
Tárlaton

Népszava 1972 julius 4

2.old.

Bálint Endre
festő

Az AIAP rendezésében Cagnes sur-Merben lévő festészeti fesztiválon vett részt.

-.- Magyar művészek kiállításai külföldön.
MŰVÉSZET, 1972.szeptember 46.oldal.

Bálint Endre
festő-

Bálint Endre művért a debreceni
Kossuth Egyetem galeriájában mutat-
ták be.

Ury Endréné: Egy országos tárlat tanulságai.
MŰVÉSZET, 1972.szeptember - 11.oldal

Bálint Endre
festő

Debrecenben az „In Memoriam Bartók"
pályázat fődíjat Bálint Endre festő-
művén Bartók portréjával nyerte el.

Ury Endréné: Egy országos tárlat tanulságai.
MŰVÉSZET, 1972. szeptember - 11. oldal

Bálint Endre
festő

Bálint Endre festőművészt a Magyar Népköztársaság Érdemes Művésze címmel tüntették ki.

-.-: Kitüntetések.
MŰVÉSZET, 1973.április - 5.oldal

Bálint

,Vajda és Korniss konstruktiv szürreális vonulatához belső rokonság füzi Bene Gézát.

Kerékgyártó István:Bene Géza
Látóhatár 1970/7-8698.old.

Bálint Endre

Képei szerepelnek a Bordeaux-i
Musée des Beaux Arts - ban megnyílt
magyar képzőművészeti kiállításon

Magyar Nemzet 1972 október 27
4. old.

Bálint Endre

festményeivel Nemzeti Díjat

nyert Cagnes sur Mer-ben, az UNESCO

nemzetközi lepkörnövészeti szövetségének IV.

festészeti fesztiváljón.

Magyar Nemzet 1972 o Tober 28

4. old.

Bálint Endre

Művei szerepelnek a „Hetek" kiállításán az Esztergomi Balassi Bálint Múzeumban, 1956 augusztusában

BálintEndre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972 74. old

Bálint Endre, festő

Grafika:

Lepr.

Bálint Endre: Groupal-dia 995.

Jelenkor, Pécs, 1971. november XIV/11

Bálint Endre, festő

Grafika:

Repr.

Bálint Endre: Törött méreskalácsok

1016.

Jelenkor, Pécs, 1971. november. XIV

11.

Bálint Endre festőművész

a Műcsarnokban ez év végén rendezik meg kiállítását.

TÉKA

1942. VIII. 31. TV. 18. 45 | 11 | Ki.

Bálint Endre festő

A III. debreceni országos nyári tárlat fődíját öt művész társával együtt, nyerte el. – A Bartók emlékére rendezett kiállításon „Allegro barbaro" képe szerepel. (emlékre)

Láttuk, hallottuk.

1942. VII. 4. Petőfi, 21.13 |11| Rj.

Bálint Endre, festő

Grafika:

Repr.

Bálint Endre: Újra a lófej 1028.

Jelenkor, Pécs, 1971. november XIV/11

Bálint Endre, festő

Grafika:

Kép

Bálint Endre: Kopja a kopjafát

1018.

Jelenkor, Pécs, 1971. november XIV 11.

Bálint Endre, festő

Grafika:

Rep.

Bálint Endre: Kopjafa [Hátsó-belső-borító]

Jelenkor, Pécs, 1971. november XIV/11.

Ballint Endre, Jestő

Grafika:

Repr.

Ballint Endre: Tükör előtt

[Hátsó-külső-borító]

Jelenkor, Pécs, 1971. november

XIV/11.

Bálint Endre, festő

Orbán Otto: Kati-patika c. könyvét
illusztrálta.

— : Könyvnapi könyvek 34.

Gyermekének, by. 1973. május XXIV 5.

Bálint Endre, festő

Budafoki úti műteremlakásában látogatta meg a festőművészt a cikk írója. A beszélgetés ott történt. Témái: az illusztráció és a festészet, a látás szabadsága, a képzőművészeti ízlés és kultúra fejlesztése és iskolázása, a gyermekrajzok, a közönség nevelés.

Horgas Béla: Beszélgetés Bálint Endre festőművésszel 24-25.

Gyermekünk, Bp. 1972. október

XXIII
10

Bálint Endre, festő

A cikkíró beszámolója Beszélgetés c. cikksorozatáról. Ebben szerepelt Bálint Endre is.

Horgas Béla: Beszélgetés ... 26-27.

Gyermekünk, Bp. 1972. december XXIII/12

Batiut Endre

n eve emlitve

Müvészettörténeti Értesitő 1972

139, 296, 304, 315 old.

Bálint Endre

1930–34 között az iskola grafikai szakán tanult.

A 20. M. Kir. Iparművészeti Iskola évkönyve 1930–34; 45. l.

Bálint Endre, festő

Vajda Lajos 1936-ban készült Barátok c. rajzán Vajda Lajosról készült Bálint Endre arca látható. A rajz Bálint Endre birtokában van. (Anna Margit közlése.)

Dr. Makray László: Hibajavítás 246.

Élet és Tudomány, Bp. 1972. II. 11. XXVII 6.

Bálint Endre, festő

Megemlítve Vajda Lajos Barátok c.
rajzával kapcsolatban.

Dr. Maksay László: a tér a festészetben (2).
166 - 173.

Élet és Tudomány, Bp. 1972. T. 28. XXVII/4.

Bálint Endre

Munkái találhatók a jelzett gyűjteményben.

Dévényi Ivánné: Deák Dénes gyűjteménye; Művgyűjt 1973/3.sz. 19.l.

Bálint Endre

A norvégiai Mossban az F 15 Galériában magyar csoportkiállításon szerepelnek művei. Az anyag még két másik városban is bemutatásra kerül.

Nelovy Katalin: Hétek; Műgyűjtő, 1973/3.sz. 61.l.

Bálint Endre festőművész

a Magyar Népköztársaság Érdemes
Művésze címmel lett kitüntetve.

Magyar Nemzet, 1973. ápr. 3.

Bálint Endre

az idei könyvhétre megjelent Scenographia Hungarica címmel a mai magyar színházi díszlet- és jelmeztervezésről szóló könyv, amely művészi áttekintést kíván adni az utóbbi mintegy másfél évtizedről. A művész-színházi tervezésciről közöl adatokat.

Magyari Vilmos: Scenographia Hungarica.
Hajdúbihari Napló, 1973. jún. 10.

Bálint Endre

Orbán Ottó könyvéhez készítette a rajzokat.

Ifjúsági könyvespolc

1973. VII. 20. Petőfi, 19.45/11/Ki.

Bálint Endre

Tihanyban rendezték meg a művész kiállítását.

Major Ottó: Kondor Béla emlékkiállítása Tihanyban.
Tükör, 1993. jún. 26.

Bálint Endre

Műve szerepel az „Új Műnek"

Szállításon a Műcsarnokban - említve

Kritika 1971 május

29. old.

Bálint Endre
festő

Bálint Endre festő kiállítása
a Műcsarnokban dec. XII. 22 -
I. 14-ig.

—: Kiállítási naptár
Művészet, 1972. december - 48 oldal.

Bálint Endre grafikusművész

a Petőfi Irodalmi Múzeumban ma képzőművészeti kiállítás nyílt Madách Imre emlékeztiszteletére. A művész Madách-drámáihoz készített illusztrációi szerepelnek a tárlaton.

Déli krónika

1973. VI. 22. 12.00 | 11 | V.

Bálint Endre

1964-ben, Madách Imre halálának 100. évfordulóján a Petőfi Irodalmi Múzeum Madách-emlékkiállításán bemutatták a művész Tragédia-illusztrációit. (említve).

byp: Látható Irodalom.
Magyar Hírlap, 1973. jún. 26.

Ballint Endre, Jertő

Érdemes művész

—: Kiváló és érdemes művészek 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1973. ápr. 12.

Bálint Endre, festő

Orbán Ottó: Katipatika c. gyermekverseskönyvét illusztrálta,

— : Egy pingvinfióka története 2,

ESTI HIRLAP, Bp 1973. jan. 4

Bálint Endre, festő

Megemlítvék Madách-illusztrációi.

Bernáth László: Aranylemez a balladárok nak

2.

ESTI HIRLAP, Br 1973. febr. 5.

Bálint Endre, festő

Grafika:

Rep.

Bálint Endre: Fehér kakas 1012

Jelenkor, Pécs, 1971. november XIV/11

Bálint Endre, festő

Grafika:

Repr

Bálint Endre: Angyal

Címoldal
[Elülső – hülső – borító]

Jelenkor, Pécs. 1971, november

XIV
11.

Bálint Endre, festő

Grafika:

Repr.

Bálint Endre. Sehér angyal

[Elülső-belső-borító.]

Jelenkor, Pécs, 1971. november

XIV

11.

Bálint Endre, festő

Grafika:

Repr

Bálint Endre: Kapuvács 993.

Jelenkor, Pécs, 1971. november XIV/11.

Bálint rudre.
Részt vett a budapesti művészeti hetek keretében rendezett kiállításon.

Bogár Ivan: Pest megyei művészek kiállítása

Magyar Hírlap 1971/270 6old.

Bálint [Endre], festő

Megemlítve.

L. A.: Dunántúli festők tárlata
Kaposvárott

Z.

Népszabadság, Bp. 1973. dec. 14.

Bálint Endre, grafikus

Szerepel a VII. miskolci grafikai biennálén.

P. Szücs Julianna: Új lehetőségek, új utak

Népszabadság, Bp. 1974. jan. 4.

Bálint Endre

A miskolci Országos Grafikai biennálén részvett Bálint Endre,Lóránt Jáhos,Tassy Béla, Paizs László.

Magyar Hirlap 1969/343/9

Bálint Endre

Illusztrációja a 13. oldalon

– Könyvespolc –

Magyar Nemzet 1973 szeptember 2

Bálint Endre, festő

Kiállítása a Műcsarnokban látható.

— : A hét művészi kulturális programjából 9.

Népszabadság, Bp. 1973. jan. 6.

Bálint Endre
festőművész alkotásaiból nyílt tegnap kiállítás a Gyori Múcsarnokban.
Mándy Stefánia művészettörténész ismertette a festő munkásságát.

Magyar Hírlap 1971/213 Sold.

Ballint Endre, festő

A Műcsarnokban tekinthető meg
kiállítása.

— : A hét négy kulturális programjából 10.

Népszabadság, Bp. 1972. dec. 30.

Bálint Endre, festő

A Műcsarnokban megrendezett gyűjteményes kiállításának elemzése, értékelése, a vitatható momentumok, vitapontok, vélemények feltárása — túl az ismertetésen. „A kiállításnak — az a hozadéka, hogy „Bálint-ügy" nincsen, csak Bálint-életmű van."

Rózsa Gyula: A „A Bálint-ügy" vége M. 7.

Népszabadság, Bp. 1973. jan. 14.

Bálint Endre, festő

Dec. 22-én megnyíló kiállításának (Műcsarnok) ismertetése és beszélgetés a művészet környéről, kiállított műveiről a Madách-illusztrációkról, a Vajda-albumról.

Fenczik Flóra: Örömök esztendeje

2.

ESTI HIRLAP, Bn 1972. dec. 22.

Bálint Endre

Műterme évekig Vajda Lajosnál volt. Szabadi sajátosan pesti, sőt jósszefvárosi festőként mutatja be.

Bojár Iván: Kortárs művészek; Magyar Hírlap 1970. jan. 29. 6. l.

1.

Bálint Endre

1962-es Önvallomásában sem absztraktnak, sem szürrealistának nem tartja magát. Évekig mint képzőművészeti kritikus dolgozott. A monográfiaíró Szabadi Judit Chagallhoz és Braque-hoz köti művészetét. Kapott ösztönzést Vajda Lajostól is. Őt is a szentendreiek közé sorolják.

Bojár Iván: Kortárs művészek, Magyar Hírlap 1970. jan. 29. 6.l.

Ballint Endre, festő

Szerepel a Scenographia Hungarica-ban.

– : Válogatott dinletek 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1973. ápr. 26.

Bódiut Endre

A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem dísz-
udvarán kiállítása ügyét.

Magyar Hírlap 1970. II. 18. 9. l.

Bálint Endre

A Petőfi Irodalmi Múzeumban Madách emlékkiállítás nyílott. A klasszikus Madách-drámákhoz készített illusztrációi szerepeltek a kiállításon.

Esti hírnika (12)

1973. VI. 22. 19.00 N.

Bálint Endre

testő

~ 120 képből volt kiállítás a deb-

recen Tudományegyetemen.

/1970/

Képrőmű v. Almanach 3. 63.

Corvina 1972.

Bálint Endre

festő

~ tanulmánya a

Képzőművészeti Almanach 3. sz. tan.

Corvina 1972.

Bálint Endre

foto"

„És neki is megjelent"

1969. Olaj, fa. 34,5 × 52 cm.

Repr.

Képzőművészeti Almanach 3

Corvina 1972

Bálint Endre
fotó

„Aggyal is lehetne" 1969.
Olaj, vászon.
61 x 30 cm. Repró.

Képzőművészeti almanach 3
Corvina 1972

Bálint Endre, festő

Érdemes művész címet kapta.

–. Kiváló és érdemes művésznek

Népszabadság, Bp. 1973. ápr. 13.

Bálint Endre

Képmiselve van Weöres Sándor gyűjteményében.

Dévényi Iván: Weöres Sándor otthonában; Mügyűjtő 1972/4.sz. 48.l.

Bálint Endre

Vázlat a „Falu éjjel" sorozathoz. 1954.

Magyar Hírlap 1970. jan. 29. 6. l.

Bálint Endre, festő

Kiállít Norvégiában. (Moss)

– : Olasz festmények az Ermitázsból 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1973. aug. 13.

Bálint Endre, festő

Szerepel a kötetben.

Bodri Ferenc: Képzőművészeti krónika
..... Pictura Hungarica

548-553

ELENKOR, Pécs, 1972. Június XV/6.

Bálint Endre festőművész

Kiállitásai: 1967-ben Budapesten a KKI-ben

1968-ban az Epitőművészek Szövetsége Klubjában

197o-ben Debrecenben

1971-ben Pécsett

1972-ben Miskolcon

1973-ban a Mücsarnokban

Kortárs 1973/4 693. old.

Bálint Endre

1. Szentendre nyolcadik templomának olaj 200×90
2. Angyal gyertyatartóval vegyestech. 22,5×33

Szentendrei Festők Társasága
Ferenczy Károly Múzeum

Bálint Endre festőművész

a Magyar Népköztársaság Érdemes Művésze címmel tüntették ki, több évtizedes alkotó munkája elismeréséül.

Csongrád m. Hírlap, 1943. ápr. 3.

Bálint Endre
festő

Művei szerepelnek a tárlaton

Passuth Krisztina: XX.századi magyar művészet.....
Művészet, 1973.július - 11.oldal

Bálint Endre

1. J. S. Bach h-moll szvitjének variációi 1/1
linó 42×50

2. — " — " — " — 3/1
linó 42×50

VII. Országos Grafikai Biennálé
Miskolc 1973.

Bálint Endre

„Mozaik a Palatinus strandon"

(1967) XIII. Magyarország

A vázéves Budapest vonatkozásból
Bp. 1972 Corvina 60. lap

Bálint Endre

1 Napsütéstől olaj 30 x 120
2. Zenyei requizitumok -"- 30 x 120

XIV. Szegedi Nyári Tárlat
1973. jul. 22 - sept. 16.

Bálint Endre
festő.

1972 októberében, Koppenhágában egy képzőművészeti kiállításon részt vett a munkáin.

-,- Magyar művészek külföldön.
MŰVÉSZET, 1972.október-november - 75.oldal

Bálint Endre

Hamvas Béla „Forradalom a művészetben" c. könyvének 1947-„Abstrakció és realizmus" alcímet viselő kötetében ír a művészről.

Dévényi Tibor: Hamvas Béla. Irodalmi Szemle, 1972... 9.

Bálint Endre.

Az ember tragédiája legújabb kiadásához illusztrációka készi-tett, ezekből közlünk kettőt.

Ország-Világ 1973/7 19 old.

Bálint Endre

Egy képe Csíky Tibor gyűjteményében.

Frank János: Csíky Tibor gyűjteményében; „Nőgyűjtő" 1972/4. sz. 51. l.

Bálint Endre

Az Oslo melletti Mossban (Galeri F 15) magyar csoport-kiállításon szerepeltek műveci.

Mágyűjtő, 1973/2.sz. 64.l.

Bálint
festő

A pécsi képtárban látható a
művein alkotásai.

Romváry Ferenc: Pécs - a muzeumok városa.
Művészet, 1973.szeptember - 33.oldal

Bálint Endre

Hommage à Kodály

Műgyűjtő, 1973/2.sz. Látó borító, belső oldal

Bálint Endre

Műve szerepel Vattay Elemér gyűjteményében.

Dávényi Iván: A „hitas fotografus" gyűjteménye; Műgyűjtő, 1973/2. sz. 13. l.

Bálint Endre festőművész

a Magyar Népköztársaság Érdemes
Művésze címet kapta

Magyar Nemzet 1973 április 3
4. old.

Bálint Endre

Füstölgő, of.
Szentendrei motívumok I. II.
monotypia

Szentendrei művészek

Bálint Endre

Sárga lovacska vegyestechn.
25 x 33

Szentendrei Festők Tárlata
Ferenczy Károly Múzeum

Bálint Endre

Végvári I. János kiállítása
Kaposvár említve.

Dénényi Iván ismertetése.

Vigilia 74/8 563.o.

Bálint Endre

Kovács Albert: A rajzról c. munkében rajza szerepel.

Dévényi Iván ismertetése

Vigilia 74/3

201. o.

Bálint Endre

Reszt vett az Európai Iskola 73-ban Szikesfehérvárom rendezett kiállításán

Dévény Iván cikke

Vigilia 73/12 8T4.

Bálint Endre

1946-ban részt vett az Europai Iskola első kiállításán Dévényi Iván cikke

Vigilia 73/12 853.o.

Bálint Endre

neve említve

Dévényi Iván: Kernstok Károly születésének centenáriumára

Nagyvilág 73/12 1914. old.

Bálint Endre

Részt vett a VII. Országos Grafikai Biennálén Miskolcon.

Bereczky Loránd ismertetése.

Látóhatár 74 ápr. 193. old.

Bálint Endre illusztrációi

- Madách: Az ember tragédiájához XII. sz.
- Hasticqsi házak

Játékadár 73/ápr. ámlapi

Bálint Endre

Műcsarnokbeli kiállítása kapcsán
Vadas József elemző cikke.

Látóhatár 73/ápr. - 98-o.

Bálint Endre, Jestő

Megemlítve: gyűjti a népművészeti tárgyakat.

Szalay károly: Őrzők és tékozlók

52-56.

XXVIII

TISZATÁJ, Szeged. 1974. September 9.

Bálint Endre, festő

Kis Dénes verseskötetéhez (Tiki-taki, fatehe) az illusztrációkat készítette.

– : Mérga Fiadár könyvalakban 2

ESTI HIRLAP, Bp. 1974. szept. 4.

Ballint Endre, festő

Benédével nyitják meg
Anna Margit kiállítását. (Sept. 12.)

– : a Anna Margit ... 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1974. szept. 10.

Bálint Endre, festő

Kiss Dénes könyvét illusztrálta.

↓

– mi – : Tiki-taki, puteke

2.

ESTI HIRLAP Bp. 1974. szept. 19.

1.

Bálint Endre, festő

Festmény: Repu.

Bálint Endre: Virágárus asszony Borító: 2.

JELENKOR, Pécs, 1974. február

XVII/2.

Bálint Endre, Jestő

Megemlítve. (Székesfehér vári kiállítás)

Miklós Pál: Képzőmű vénetti krónika
165-173.

JELENKOR, Pécs, 1974: Jelenkor XVII/2

Bálint Andre, Jestő

Megemlítve (Dózsi László sett ösztönző hatása.)

Rómvány Jerenc: Zola megyei képző-művének kiállítása Pécsett 446-447.

XVII
5.

JELENKOR, Pécs, 1974. május

Bálint Endre

A népi-kultúra művészi megfogalmazói közt neve említve.

Korunk, 1973. jún. 32. évf. 6 sz. 920 p.

Bálint Endre

Kiállítása november 3-án

nyílik a szegedi Móra Ferenc Múzeum

Horváth Mihály utcai Zéptárában

Magyar Nemzet 1974

november 2

Bálint Endre
festő

Szegeden a Móra Ferenc Múzeum-
ban novemberben 3-án nyílt meg Bá-
lint Endre festőművész gyűjtemé-
nyes kiállítása.

Dr.Végvári Lajos: Muzeumi kiállitások.
Művészet, 1974. november - 49. oldal

Bálint Endre, festő

L.: Anna Margit

Rózsa Gyula: Kegyedi . . . .

7.

NÉPSZABADSÁG. Bp. 1975. aug. 2.

Bálint Endre, Jeti

Új Móra-könyvek

A gyerekeknek, fiataloknak több színes, könnyebb hangvételű nyári olvasmányt jelentetett meg a Móra Ferenc Kiadó.

Bálint Ágnes Iskola a faliszekrényben című könyve a legkisebb iskolásoknak szól. Szó, fón, nem takács, mi az? — ez a címe annak a könyvnek, amelyben csaknem 620 találós kérdés, sok szó- és számrejtvény található. A népi bölcsességet, a mai költők kedvelt ritmus- és rímjátékát is tartalmazó könyvet Bálint Endre vidám illusztrációi díszítik. Egy foxikutya viszontagságait meséli el írásban és rajzban Zsoldos Vera Jó kutya voltam című könyvében. [redacted]

— : Új Móra-könyvek 10.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1975. aug. 20.

Bálint Endre, jestő

V. ö.: Trányi Katalin

Lóska Lajos: Trányi Katalin .... 7.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1975. jún. 7.

Bálint Endre, festő

Lásd: Bors István.

Türkös Tibor: Képzőművészek ... 612-620.

JELENKOR, Pécs, 1975. július XVIII. 7.

Bálint Endre

Verengés, 1968, v.o. 86×175 cm

Modern Magyar Képtár, Pécs

Bálint Endre
festő

Triptichon-ikonostas"

(repro)

Brestyánszky Ilona: Kerlép
Nők Lapja, 1975. május 17 - 15 oldal

Bálint Endre, festő.

Kiállít a Kleiczarnokban.

Rózsa Gyula: Számvetés és történelem

M. S.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1975. ápr. 27.

Bálint Endre
festő

A művész munkait bemutat
ták a kiállitáson

Brestyánszky Ilona Korhep
Nők lapja, 1975. május 17 - 15 oldal

Bálint Endre

Győrben a Xantus János Múzeumban egy győri műgyűjtő – Kolozsváry Ernő – képgyűjteményének kiállításán szerepel műve.

Láttuk, hallottuk.

1974. VII. 28. |Petőfi| 12:28 Ka.

Bálint Endre festő

a XV. ik Szegedi Nyári Tárlaton

szerepel műve, táblakép.

Láttuk, hallottuk.

1944. VIII. 25. /Petőfi/ 9.40 Ka. /301

MK SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HÍRLAP

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51

Telefon: 138-068, 337-748,340-726

1974 NOV 21

Magyar Nemzet

Bálint Endre festő-
művész

Bálint Endre festőművész kiállítása november 13-án, vasárnap nyílik meg a szegedi Móra Ferenc Múzeum Horváth Mihály utcai képtárában.

1021

Bálint Endre
festő

Az Európai Iskola az adott korszak kiváló műveszeit tömörítette és tudatosan vállalta Vajda Lajos és Ámos Imre örökséget.

Passuth Krisztina: A hatvanéves Bálint Endre.
Tükör, 1974. dec. 10-13 lap.

Bálint Endre

festő

A szentendrei régi hapuk, rácsok, kopott falak szinte egyéniségének részeivé váltak.

Passuth Krisztina: A hatvanéves Bálint Endre.
Tükör, 1974. dec. 10 - 13 lap.

Bálint Endre

festő

Bálint Endre a harmincas évek-
ben gyakran járt ki Szentendrére,
és annak környékére, itt talált rá
a neki megfelelő környezetre.

Passuth Krisztina: A hatvanéves Bálint Endre.
Tükör, 1974. dec. 10-13 lap.

Bálint Endre

festő

1938-ban volt első önálló kiállítása

Bálint Endrének a Tamás Galéria-

ban.

Passuth Krisztina: A határtalanság Bálint Endre.

Tükör, 1974. dec. 10-13 lap.

Bálint Endre

festő

Az első világháború kitörésének
évében született Bálint Endre. Hiszt-
éves korában ~~ment~~ tott ki először Párizsba,
de csak később-Budapestre haratérve ért
igazán művésszé.

Passuth Krisztina: A hatvanéves Bálint Endre
Tükör, 1974. december 10.–13 l ap.

Bálint Endre
festő

A szegedi kiállításan a művész az 1974-es év művészi termését mutatta be, az ikonasztáziától a linometszetekig, rajzokat és objekteket is.

Passuth Krisztina: A hatvanéves Bálint Endre.
Tükör, 1974. dec. 10-13 lap.

Bálint Endre

festő

Az objet-k együttese egyfeljes kis világ, amelyben a művész egyéniszege, ugyanúgy kifejezésre jut, mint képeiben.

Passuth Krisztina: A hatvanéves Bálint Endre.
Tükör, 1974. dec. 10-13 lap.

Bálint Endre
festő

Az „objet" mái a 30-as évek kezdetétől foglalkoztatta Bálintot. Most az utolsó objet-jeiben a tárgyak önálló életre kelnek, önmagukért, önmagukban hatnak.

Bálint Endre

festő

Legutóbbi, szegedi kiállítása alkalmá-
ból mutatta be ugyneventt „Objet"-ít
Bálint, ezek a maga által keresztett tár-
gyak az utolsó év során születtek.

Passuth Krisztina: A hatvanéves Bálint Endre
Tükör, 1974. dec. 10-13 lap.

Bálint Endre festőművész.

Szemethy Imr grafikus kiállítását méltatja a művész.

Láttuk, hallottuk.

1974. VIII. 11. 11.58 D. Petőfi

Bálint Endre
festő

Az évtized évek második felében,
párizsi tartózkodása során válik
egyeduralkodóvá Bálint művészetében
az álomvilág, a lebegő halak és figu-
rák súlytalansága.

Passuth Krisztina: A hatvanéves Bálint Endre
Tükör, 1974. dec. 10–13 lap.

Bálint Endre

festő

Bálint 1945 után egy-egy figurát, vagy tárgyi együttest jelenít meg; összefogott, tárgyilagos plasztikai stílussal.

Passuth Krisztina: A hatvanéves Bálint Endre. Tükör, 1974. dec. 10 - 13 lap.

Bálint Endre

festő

"Lebáncolt angyal"
"Ihonosztáz"
"Szentendrei rács"
} reprók

Passerth Krisztina: A hatvanéves Bálint Endre.
Tiszatáj, 1974. dec. 10 - 13 lap.

Bálint Endre

festő

Bálint 1945 után csatlakozott az
„Európai Iskola"-hoz és annak kere-
tében két önálló kiállítást rendezett
1947-ben és 1948-ban.

Passuth Krisztina: A határ nélküli Bálint Endre.
Tükör, 1974. dec. 10-13. lap.

Bálint Endre Sestőművésa

Jún. 30.-án nyílik meg a IV. debreceni országos nyári tárlat, melyen szere-pel műve.

Hajdúbihari Napló, 1974. jún. 28.

Bálint Endre

A Csongrád m.-i Tanács és a Szeged m.-i városi Tanács műtárgyvásárlásaiból rendezett „Kortárs Művészet" c. kiállítást okt. 5.-én nyitják meg, melyen szerepel műve.

Megbíró.

1974. okt. 5.

Bálint Endre

A szegedi Móra Ferenc Muzeumban rendezték meg a müvész kiállitását. Régebbi és ujabb grafikái -teljes egészében- most kerültek bemutatásra először, amelyek a közel tizenöt év alatt készitett ceruzarajzokból, montázsokból és szines monotipiákból állanak. Vadas József: "Mágikus nappal" cimmel irja a müvészről: a hatvanas évek elején megtalálta kapcsolatát a multtal, helyesebben Szentendrével, vagy még inkább a szentendrei pikturával. Egyik képének cimét idézve, beszél "müvészetének mágikus éjjeléről," ahol varázslatos dolgok történnek.

Élet és Irodalom, Bp. 1974. nov. 23. XVIII. évf. 47. sz. 12. lap.

Bálint Endre

A kritika megkisérelte megérteni és értelmezni müvészetét, de nem nagy sikerrel. Nem könnyü közvetlen kapcsolatot létrehozni Bálint "bálványmitológiája és a mai magyar valóság között."-mondja müvészetének elemzése során Vadas József. Megemliti az 1974-es Triptichon-ikonosztáz huszonhét képét, melyet müvészete összefoglalásának tart, egyik előzményének pedig Kassák képarchitekturáját látja. Az ötvenes évek végén a népies szürrealizmushoz visszatérve a népmüvészeti elemeket dolgozza fel. A szürrealizmus csupán „indító és felszabaditó élmény,-nem módszer és nem világszemlélet."

Élet és Irodalom, Bp. 1974. nov. 23. XVIII. évf. 47. sz. 12. lap.

Bálint Endre

Legujabb müveivel kapcsolatosan kérdezi: Szobrok? plasztikus montázsok? asszamblázsok? Majd ezekkel az "eklektikus hulladékokkal" véli bizonyitani, hogy a müvész a legegyszerübb "tárgyakat és a legmindennapibb valóságot fedezte fel magának" s ma már nem a mágikus éjjel varázslata érdekli, hanem a nappali élet. "Az utolsó vacsora Zsennyén" és az "Angyalok" c. festményének egymásmellett sorakozó hat-hat tábláját a filmkockákhoz hasonlitja utalva arra, hogy alkotói módszerét a fotómüvészettől és a filmtől kölcsönzi. "Hommage a Ruszwurm" c. képét a kiállitásról hozza a lap. Repr.

Élet és Irodalom, Bp. 1974. nov. 23. XVIII. évf. 47. sz. 12. lap.

Bálint Endre

"Korai szürrealizmusával Chagallra emlékeztető csenélete a nyomorról fest keserves képet" irja Vadas József: "Gerendavivők" cimmel a "Szocialista Képzőmüvészek a két világháboru között" c. kiállitáson szereplő müvéről. A tárlatot a Várbeli uj épületben rendezték.

Élet és Irodalom, Bp. 1975ó ápr. 12.
XIX. évf. 15. sz. 13. lap.

Bálint Endre

Linotypiáival, Keserü Ilona papirnyomataival, Klimó Károly, Kóka Ferenc és Ország Lili olajfestményekkel szerepel Uj-Delhiben a III. Nemzetközi Képzőművészeti Triennálén, -közli a lap "Tájékozódás" c. rovata "Magyar képek Indiában" cimmel.

Élet és Irodalom, Bp. 1975. jan. 25.
XIX. évf. 4. sz. 6. lap.

Bálint Endre

"Román népdal" cimmel nemzeti viseletet, /ruhát/ ábrázoló rajzát hozza a lap.
Repr.

Élet és Irodalom, Bp. 1974. dec. 7.
XVIII. évf. 49. sz. 3. lap.

BÁLINT ENDRE, festő

1971-ben a Pécsi Janus Pannonius Múzeumban Bálint End:
re festőművésznek időszakos kiállitása volt. 318.old

-----A Baranya Megyei Múzeumok 1971.évi munkájá-
ból 317.old

A Janus Pannonius Múz.Évkönyve, XVI.évf. 1971
Pécs, 1972.

Bálint Endre festő

a debreceni Nyári Tárlaton szerepeltek a művén keresztül.

Névpont

1944. VIII. 2. 16.05 Kossuth, KGyné.

BÁLINT ENDRE

ÚJ MŰVÉSZET

1998/aug.

P - 9396

37.0.

BA'LINT ENDRE

ÚJ MŰVÉSZET

1998/nov.

P – 9396

5.0.

868. FÜLEP LAJ

Z

Kedves Gyulám,

 igen örülök, hogy "jól é

travail pour la nouvelle académie)[2] s

is. S főkép ezért is írok, hogy ezt me

évekkel ezelőtt megéreztem, hogy talál

tudtam, nem is gondoltam rá, akkor még

Társaság[3] lesz valaha a világon s még

(elveim ellenére - de társadalmilag kö

nemsokára találkozunk, mert nekünk egy

Keresni az alkalmat nem kerestem, nem

jönnie (voilà de nouveau) - csak úgy

Bálint Endre

Ez volt az első létre a debreceni Tóth Árpád gimnázium képzőművészeti galériája. A iskolamúzeum a mai magyar festészet és szobrászat java alkotásait tartalmazza, – a művész művét is.

Lasanci Miklós: Iskolagaléria.
Magyarország, 1944. szept. 1.

Bálint Endre, festő

szerepel Moszkvában.

—: felszabadulási ünnepségek, kiállítások, találkozók 9.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1975. ápr. 2.

Bálint Endre, Jestő

Megemlítve.

↓

R. Gy.: A mi Háy Károly Lászlónk 7.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1975. ápr. 15.

Bálint Endre festő

A 30.-ik évfordulón a Műcsarnokban rendezett képzőművészeti kiállításon szerepel műve „Triptichon-ikonosztár" (repr.)

Brestyánszky Ilona: Körkép.

Nők Lapja, Budapest, 1945. máj. 17.

Bálint Endre

Ládafiából, olaj

XV. Szegedi Nyári Tárlat

Bálint Endre
festőművésszel, több évtizedes alkotó
munkássága elismeréséül a Magyar
Népköztársaság érdemes művésze cím-
mel tüntették ki.

Magyar Hírlap 1973/92 3old.

Bálint Endre grafikus

Az 1973-as VII. országos grafikai biennalén szerepeltek művei.

Bereczky Loránd: A VII. Országos Grafikai Biennale.

Napjaink, 1974. febr.

Bálint Endre

Jún. 4.-én megnyitatták a Képzőmű-
vészeti Galériát Debrecenben. A Galé-
riában a művész alkatása látha-
tó.

Hajdúbihari Napló, 1974. jún. 5.

Bálint Endre festőművész

Kolozsváry Ernő gyöni tanár műgyűjtő gyűjteményében a művész alkotása is szerepel. „Halál falun" – „Itt már jártam valaha" – „Szentendre nyolcadik temploma" c. (említve).

Heitler László: Beszélgetés egy műgyűjtővel.

Életünk, 1974. 1. 68. old.

Bálint Endre festőművész

A TV Galériának nagyszabású tervei vannak, portréfilmek akar készíteni képzőművészekről, – így a művészről is. Jeli Ferenc filmrendező készít Bálint Endréről portrét.

Torday Aliz: Képek-zenére, filmre, versre.
Film, Szinház, Muzsika, Budapest, 1974.
márc. 2.

Bálint Endre

1973. szept. hóban nyílt meg a székesfehérvári Csok István Galériában a magyar művészet XX. sz.-i történetét felelevenítő kiállítás, melyen művei szerepeltek.

Miklós Pál: Képzőművészeti krónika.

Jelenkor, Pécs, 1974. febr. 167. old.

Bálint Endre
festő

Párizsi magángyűjteményből
került mostanában hazai Ba-
lint korai, 1939-ből való pasztell-
je, amelt a győri gyűjtőnek az án-
lottak fel.

Salamon Nándor: Bemutatjuk a . . .
Művészet, 1975. március – 15 oldal.

Bálint Endre
festő

A győri Kolozsvány gyűjtemény-
ben vannak Bálint grafikák, pl:
„Vége az őszinek", „Régi dolgok", „Ló-
karmester, jelentés stb.

Salamon Nándor: Bennutatjuk a . . .
Művészet, 1975. március - 15 oldal.

Bálint Endre

festő

A győri Kolozsváry gyűjtemény-
ben található a „Kosatél" és
a „Falu tiben" című képek, mind
zsenyei emlékek.

Salamon Nándor. Bemutatjuk a . . .
Művészet, 1975. március - 15 oldal.

Bálint Endre
festő

A győri Kolozsvary gyűjteményben
található az 1969-es „Szentendre
nyolcadik temploma" című mű.
Az 1969-es Ady illusztráció

Salamon Nándor: Bemutatjuk a . . .
Művészet, 1975. március - 15 oldal.

Bálint Endre
festő

A győri Kolozsváng gyűjteményben van az 1959-es „Galadi béke" a kulcs lyukon keresztül", a „Szent Miark tér", a „Szentendrei falak", a „Fal és éjszaka".

Salamon Nándor: Bemutatjuk a . . .
Művészet, 1975 március - 15 oldal.

Bálint Endre
festő

A győri kolozsvárig gyűjtemény-
ben van az 1960-as itt már
jártam valaha két változata,
mega skalál fakon című kép.

Salamon Nándor: Bemutatjuk a . . .
Művészet, 1975. március - 15 oldal.

Bálint Endre

festő

A gyori kolozsvány gyűjtemény -
ben van a művész 1939-es
„Angyal lámpással" című pasztelje,
amely Vajda hatását tükrözi

Salamon Nándor: Bemutatjuk a . . .
Művészet, 1975. március - 15 oldal,

Bálint Endre
festő

A művész legjelentősebb darabjait találhatjuk a győri Kolozsvári gyűjteményben.

Sabanov Vándor: Bemutatjuk a . . .
Művészet, 1975. március - 15 oldal.

Bálint Endre
festő

Az emberi figurához közel álló típusának rokona Bálint Endre képeinek egyik hulcsfigurája, a fehete bendőbe burkolódzó asszony alak.

Németh Lajos: Elmélkedés a térről.
Müvészet, 1975.január - 20.oldal

Bálint Endre, festő

Kiállítása nyílt meg

Varsóban.

— : Hír

8.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1975. jan. 19

Bálint Endre, fotó

A Munka Érdemrend arany fokozatát kapta.

— : Hír 20.

NÉPSZABADSÁG Bp. 1974. nov. 7.

Bálint Endre, festő

szerepelt a XV. Szegedi Nyári Tárlaton.

Tandi Lajos: Kiállítások 88-90.

TISZATÁJ, Szeged, 1974. október XXVIII/10.

Bálint Endre grafikusművész

A boglári kápolnatárlat új kiállításán szerepel a művész grafikája.

H. B.: Hatezer látogató Boglárán.

Somogyi Néplap, 1974. szept. 4.

Bálint József, festő

Megemlítve.
Rénlet: Képes Béra: Egy festő
emlékezete c. cikkétől.

Türkés Tibor: Képzőművének műhelyében
(Beszélgetés Soltra Elemérrel) 1013-1024,

JELENKOR, Pécs, 1974. November XVII/11.

Bálint Endre
festő

„Szürkület Isennyén," cimű
a szürrealista irányzat kép-
viselője.

Sz.Kürti Katalin: Képzőművészeti Galéria Debrecenben.
Művészet, 1974.október - 20.oldal.

Bálint Endre
festő

A festészeti anyag kiemelkedő
darabjai közé tartoznak a mű-
vein alkotásai.

Sz.Kürti Katalin: Képzőművészeti Galéria Debrecenben.
Művészet, 1974.október - 20.oldal.

Ó, fehérnép, nyugodj meg
- mert a dalnak két éjjelnek
nincs vége.

Bálint Endre

Müve szerepelt a Kolozsvári Ernő mügyüjtő tulajdonában lévő müvek kiállitásán a györi Xantus János Muzeumban.

Dévényi Iván ismertetése.

Vigilia 74/1o 71o. o.

Zálint Endre 2

Emlékkiállítás Korányi Szana-
toriumban

Magyar Hírlap 1973 XI. 3/2

Bálint Endre

ZSENNYE feliratu kép 1957-ből. Külön cime nincs, a felirat a képen szerepel.
Repr.

Élet és Irodalom, Bp. 1975. márc. 15.
XIX. évf. 11. sz. 5. lap.

Bálint Endre

Vadas József: "Titok – kulisszák nélkül" c. -a 75 éves Barcsay Jenő méltató- cikkére Bálint Endre válaszol, "mint kortanu és az Európai Iskola tagja: "Kulisszák – titok nélkül" cimmel. Barcsay Jenő életpályájával, müvészetével kapcsolatban hivatkozik Vajda Lajosra, aki Korniss Dezső, Hegedüs Béla, Schubert Ernő, Kepes György, Trauner Sándor müvészekkel együtt az -1930 MUNKAKÖR- kiállitó csoportjához tartozott.
Bálint Endre fenti cikkében foglalt visszaemlékezései az itt megnevezettek céduláin szerepelnek.

Élet és Irodalom, Bp. 1975. febr. 1.
XIX. évf.5. sz. 12. lap.

Bálint Endre

"Gyertyafénynél" cimmel a lap bemutatja a müvész három részből álló képét.
Repr.

Élet és Irodalom, Bp. 1975. febr. 8.
XIX. évf. 6. sz. 6. lap.

Bálint Endre festő

A Művelődési Alap a nagymarosi alkotóházat művek egész sorával is benépesítette. E folyásóműzeumban láthatók megjénk művészének műve.

Lasonci Miklós: Téli napok a nagymarosi alkotóházban.

Pestmegyei Hírlap, 1975. jan. 9.

Bálint Endre festő

Szentendrén a régi művésztelepen dolgozó művészek képeiv látni; melyik művész hogyan látta, érezte meg a helynek jellemét. – Képe egy szimbólumteremtő módszert, egy szimbólumteremtő lehetőséget lelt. (anlitve)

Művészeti magazin

1975. VI. 11. 21:30 TV. /11/ – Vné –

Bálint Endre Sestő

A Műcsarnokban megnyílt „Jubileumi képzőművészeti kiállítás" – ön szerepel a művész alkotása.

Láncz Sándor: A jubileumi kiállítás tükrében.

Magyar Hírlap, 1975. máj. 4.

Bálint Endre

Kokas Ignác, Kondor Béla, Szántó Piroska, Kmetty János, Bálint Endre, Korniss Dezső művészek élkotását, valamint művészetét ismerteti Vadas József: "Belépés mindenkinek" címmel a "Jubileumi Képzőművészeti Kiállitás"-ról szóló kritikájában.

A tárlatra vonatkozó részletes beszámolót lásd: Czóbel Béla neve mellett.

Élet és Irodalom, Bp. 1975. május 3.
XIX. évf. 18. sz. 13. lap.

Bálint Endre, festő

L: Váli Dezső

P. hűcs J. B.E. itt nem járt soha

7

Népszabadság Bp. 1981 febr. 20

Bálint Endre

Az 1936-os Derkovits grafikai kiállítás nagy hatással volt Bálint Endrére, akinek tájai sokáig magukon viselték Derkovits hatását.

Bálint Endre: Vallomások Derkovits Gyuláról. Művészet, 1980. március – 40. lap.

Bálint Endre

Bálint Endre 1973 januárjában a
Műcsarnokban kiállítást rendezett.
A kiállításhoz Rózsa Gyula írt.

Bálint Endre: Valóniások Derkovits Gyuláról.
Művészet, 1980. március – 40. lap.

Bálint Endre

A harmincas évek végén írt a művész egy glossziát az egykori Népszavában, Művészet és szegénység címmel. Ez részben Csontváryról, de főleg Derkovits ról szól.

Bálint Endre: Vallomások Derkovits Gyuláról. Művészet, 1980. március – 40. lap.

Bálint Endre

A székesfehérvári István király Muzeumban megnyilott tárlaton szerepelt alkotásaival.

Magyar Hirlap 1981/5/12/9

Bálint Endre

Bálint Endre szemvedéseket kiáltó grafikái emlékeztetnek a multra.

Horváth György: A korral szembesülve.
Művészet, 1980. április – 4. lap.

Bálint Endre (1914-)

„Önarckép" o. fa 40x30 cm

J. l. f. Bálint Kikiáltási ár: 6000 Ft

BÁV 54.Képaukció Bp.1981.május

Bálint Endre, festő

L: Banga F

Lóránt S: Képzőműv. krónika 726-730

Jelenkor, Pécs, 1981. júl-aug. XXIV/7-8

Bálint Endre

A művész alkotásait be-
mutatták a biennalen.

Ridegh Gábor: A hetvenes évek művészete?
/Művészet, 1980. november – 33. lap.

Bálint Endre, kstő

L. Csernus T.

Béládi M. Bevezetés a nyugati magyar irodalomba 683-706

Jelenkor, Pécs, 1981. júl-aug. XXIV/7-8

Bálint Endre

Az egykori Európai iskola mester-
területeinek művészete gazdag élmény-
világot közvetít.

Bodri Ferenc: Provance Paris-Budapest.
Művészet, 1980. április-44 lap.

Bálint Endre, kstő

L: Szinte Gábor

– Új képzőművészeti könyvek 21.

Népszabadság, Bp. 1980 máj 18.

Bálint Endre

Bálint Endre festőművész szentendrei tárlatát vasárnap bezáriák. Ez alkalomból délután hat órakor a Szentendrei Képtárban levetítik a művész műtermében készült tévériportot, majd a biblia-illusztrációt bemutató francia rövidfilmet.

Magyar Nemzet 1981. VIII. 1.

Bálint Endre

Körner Éva és Beke László: Expozició Fotóművészet cimü tanulmánya foglalkozik a művész fotómontázsaival.

magyar Hirlap 1981/3/6/6

Varga: A hatvani muzeum közleményei

Bálint Endre

1973. aug. 25-én Moss városában Öt művén Magyarországról c. kiállítás egyik művésze volt.

Népnava, 1973. aug. 14. 101. esf. 189 sz. 5p.

Bálint Endre
festő

Bálint Endre tárlatot rendezett
Győrött.

Salamon Nándor: Festészet a vörös városban.
Művészet, 1974. július – 16 lap.

Bálint Endre

a folklore kulturájának maradványait használta fel ábrázolásaiban.

Németh Lajos: Béla Kondor memorial exhibition. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1974. 53. p.

1881

Bálint Endre

Rezdemengezésére jött létre az 1957 végén Brüsszelben rendezett 5 magyar művész (Rózsa Vajda, Bálint) kiállítása

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

112.old.

MNK

Bálint Endre

Aquárium, of.

Bárka a Dunán, of.

90 művész kiáll. N.Szal. 1948.jun.

M.D.Y

Bálint Endre
grafikus

A zsidóutdözésre ötlapból álló
sorozattal válaszol.

D. Fehér Ísuzsa: Soha többé fasizmust!
Művészet, 1966. április – Flap

Bálint Endre

Nem szerepelt a kiállításon

Németh Lajos: Gondolatok a X. Magyar Képzőmüv.-i Kiállításról

Kritika 1965 11 sz. 46. l.

rdőiv

sok müvészetéről:

Milyen pályázatokon vett részt: . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Milyen megbizásai voltak (vannak): . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Jelentősebb müvei:. . . . . .

. . . . . .

Bálint
fesső

Miltatis

Néray Katalin: A "népmüvész" Anna Margit.
Müvészet, 1974. október - 39.oldal.

BÁLINT ENDRE, grafikus

Kovata Albertnek "A rajzról" /1973/c.könyve az emberiség egészének képzőművészettörténetéből meriti illusztrációs anyagát. Pl. Ötéves kisfiu és kisleányrajza, limeuili vazlatkü a kései jégkorszakból, spanyol miniatura a XI. sz.-ból, Iteho Hanabusa, Picasso, BALINT ENDRE, stb. művei szerepelnek közöttük. 103.old

S.NAGY KATALIN: Könyvekről---Műhelytitkok 101.old

VALÓSÁG
VALÓSÁG, A TIT. folyóirata, 1973. 12.sz. Bp.

Bálint Endre, író

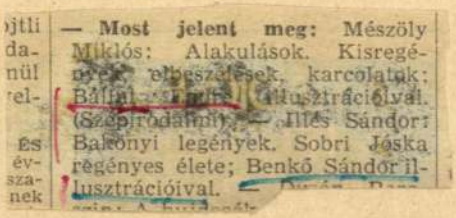

— **Most jelent meg:** Mészöly Miklós: Alakulások. Kisregények, elbeszélések, karcolatok; Bálint Endre illusztrációival. (Szépirodalmi.) — Illés Sándor: Bakonyi legények. Sobri Jóska regényes élete; Benkő Sándor illusztrációival.

— . Most jelent meg

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1975. júl. 20. 8.

Bálint Endre, festő

Pilinszky János könyvét

↓

illusztrálta.

Menő Ferenc: A nap születése 34.

XXV.

Gyermekünk, Bp. 1974. július 7.

Bálint Endre
festő

„Ungyal" (repro)

Végvári Lajos: Magán gyűjtemények...
Művészet, 1975. március - 9 oldal.

Bálint ~~[illegible]~~ Endre
festő

A 60-as évek végén ömmage
tőrekvéseit szintetizálta

— Mult, jelen, jövő.

Művészet, 1975 márc. – 2 oldal.

Bálint Endre
festő

Méltatás

Szatanow Nándor: Bemutatjuk a . . .
Művészet, 1975 március - 15. oldal.

Bálint Endre

festőművész

— **Bálint Endre** festőművész kiállítása nyílt meg Kaposvárott, a Somogyi Képtárban. Szentendrén élő művészünk Párizsban készített képeit is kiállította.

Kiállitása nyilt Kaposvárost a

Somogyi Képtárban

Népszava, 1976. augusztus 6.

4. oldal

Bálint Endre

szerepelt az V országos nyári tárlaton

Alföld 1976/1o/o8

Szabó :Mire kíváncsi a látogató?

Ballet Erudite

Rest Mvmt. Halleluja, My Hope and Trust

Báint Endre: Requiem

tali helyiségében fogadóórát tart.

— **Lezárják a hidat.** A MÁV Hídépítési Főnökség a kiskörei Tisza-híd hídfőinek és a hozzájuk csatlakozó útburkolatoknak az átépítése miatt május 18-án, reggel 6 órától május 21-én este 9 óráig a hidat a közúti forgalom elől lezárja.

Gyógykerékpár



ne Színház társulata. Szombaton Lendván játszottak vasárnap pedig Péterfalván mutatják be Schiller Stuart Mária című darabját. A társulatot Szalai Vilmos igazgató vezeti.

Egy percre...

— Tudod, ezek a Kisék igen furcsa emberek. Nemrég drága szőnyeget vásároltak, és most minden vendégüket felszólítják, hogy húzza le a cipőjét.

— Mi ebben a furcsa?

— Az, hogy az új szőnyegük a falon lóg!

AZ ÉSZAKI SARKI J

A Szovjetunióban olyan bare

Bálint Endre

Bálint Endre festőművész kiállítása Kaposváron a Somogyi Képtárban nyílt meg.

-----:Kiállitási naptár.

Művészet, 1976.szeptember - 48.oldal.

Bálint Endre

1976-ban elvállalta, hogy kiállit a Zalka Máté Katonai Főiskola Zalka Ifjuságí Klubjában.

1976/1/21 Népmüvelés

Bögös: Egy klub a vizuális kulturáért

Bálint Endre, Jenő

L.: Endrényi J.

Láng I.: Képzőművészeti .... 252-256.

XIX/3.

Jelenkor, Pécs, 1976. márc.

Bálint Endre, Jestő

L.: Egry J.

Gellért G.: Találkozás ... 2.

Esti Hirlap, Br. 1976. okt. 5.

Bálint Endre, festő

L.: Vári Dezső

P. Szűcs J.: Katalógus ... 7.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1976. jan. 16.

Bálint Endre

Bálint Endre festőművész kiál-
lítása a kaposvári Somogyi
Képtárban augusztus 7-én nyílt
meg.

---------:Kiállitási naptár.
Művészet,1976.augusztus - 48.oldal.

Bálint Endre

Méltatás.

----Vasifestők és szobrászok.
Művészet, 1976. augusztus - 13.oldal.

Bálint Endre

a hatvanas évek második felében éltük a szentendrei iskola reneszánszát: Anna M., Bálint E., Korniss D., Szántó P. tárlataira emlékezhetünk.

Lányi Sándor: Képzőművészeti Krónika. Jelenkor, 1976. 3. 253. old.

MDK

Bálint Endre

360- Ft vásárlási előlegben részesült

90 művész kiáll. N.Szal. 1948. jun.

Bálint Endre M.D.A.

Müvei a kiállitáson

/g.i./ Husz év szinpadképei

"agyar nemzet 1965. május 22. 4.l.

Bálint Endre
festő

M.D.K.

A „Csabádi bebe a kulyszbyrhon keresztül" a „Népligeti álom" a „Leprás angyal", a „Fehér éjszaka" „Vázahozók" c. képei eredetiek.

Szabadi Judit: Bálint Endre
Művészet, 1965. julius - 34 kep

Bálint Endre

festő-

M.D.K.

Halál falun
Fehér éjszaka
groteszk temetés
} zene

Szabadi Judit: Bálint Endre
Művészet, 1965. július - 35 lap.

Bálint Endre

Művei szerepelnek a Magyar Képzőművészek a Fasizmus ellen c. kiállításon.

Magyar Nemzet 1965. dec. 12.

Bálint Endre

Kassák Lajos, Bálint Endre, Korniss Dezső, Gyarmathy Tihamér, Deim Pál, Gross Arnold, Kondor Béla, Lakner László, Kass János, Maurer Dóra, Major János, Pásztor Gábor alkotásainak egy-egy reprodukcióját Passuth Krisztina mutatja be -a Pataky-tanulmány folytatásaképpen- az 1945 után grafikai eljárások fejlődésének illusztrálására. A folyóirat más művészi megnyilatkozásról is beszámol. Megemliti Paul Klee grafikáit, a St. Louis Art Muzeum kiállitásának grafikai anyagát, ezenkivül szerepelnek lapjain James Ensor, Alphonse Mucha, Henri de Toulouse- Lautrec reprodukciói és más külföldi művészek munkái.

Élet és Irodalom, Bp, 1979. feb. 17.
XXIII. évf. 7. sz. 6. lap.

Bálint Endre festőművész

Országh Lili festőművész gyűjteményes kiállítása ma nyílt meg a Műcsarnokban. – Pályája kezdetén két nagy művész egyéniségének hatott rá, egyik Franz Kafka írásain keresztül, másik Bálint Endre festőművész.

Esti Magazin.

1979. ápr. 13. Kossuth 18.30 /K Gyné/

Bálint Endres testő

L: Anna Margit

–: Kiállítás a Művészet Kisgalériájában 7.

Népszabadság, B'p. 1979 máj. 25.

Bálint Endre

Az Európai Iskola tagja volt
(1945–47)

Pilaszanovich Dzén: Farqách Hann
Erzsébet művei a pécsi múzeumban

Jelenkor 1967 XI. n. 1055 old.

Bálint Endre

Ugabb festményeiből kiállítás-nyílt a Balassa Bálint múzeumban Esztergomban

Dévényi Iván: Lenin alakja a magyar képzőművészetben

Jelenkor 1967 XI. n. 1053 old.

Bobau

Bálint Endre

festő

M.D.K.

A Nemzeti Szinkar Macbeth elő-
adás díszleteit alkotta.

Révész Tamás: Szinpadtervező művészetünk a..
Művészet 1964. dec. – 3.1 lap.

M.D.V.
1

Bálint Endre

Grafikus

A Tragediát illusztrálta

Vayenné Libolen Ágnes: Madách és forduló a képzőművészetben

Művészet, 1965. január – 39 kep.

Bálint Endre M.D.K.

Az előadás diszlete

Mátrai-Betegh Béla: Az ember tragédiája centenáris felujitása a Nemzeti Szinházban

Magyar Nemzet 1964. október 4. 9.l.

Bálint Endre

Hezb: Hetelem a palachban
c. könyv kötése (szepró)

A szép magyar könyv, 1963

Bálint Endre, grafikus

MDK

Második egyik modern illusztrátorunk.

R. Gy.: Illusztrációk Az ember tragédiájához

8.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1964. nov. 5.

mdk

Bálint Endre és Szántó Piroska

Vajda Lajos életműve mély hatást gyakorolt mind két festőre

Dévényi Iván. Két könyv a XX. Század Magyar Képző művészetéről

Jelenkor 1963 11. 11

1104. L

mdk

Bálint Endre festőművész

verse: Halott mesterem:
Vajda Lajos Emlékének e.

Jelenkor 1963 11. sz

1079. l

mdk

Bálint Endre

rajza

Jelenkor, 1963, 11. sz.

1079.L

Bálint Endre, díszlettervező MDK

A Nemzeti Színház új előadásához a díszleteket tervezte.

–: „Az ember tragédiája" díszbemutatója 8.

NÉPSZABADSÁG, bp. 1964. okt. 3.

Bálint Endre
festő

M.D.V.

A szentendrei művésztelepen dolgozott. – „Hár", 1930-as évek (repro)

Kaulisch Lenke: Harminciót éves a szentendrei művésztelep. Művészet, 1963. október – 17 lap

Bálint Endre
grafikus

M.D.K.

A Képcsarnok Vállalat új grafikai
kiállító termében képeit bemutatja

—: Grafikai szakkörlet nyílott
Művészet, 1963. október – 46 kép.

Bálint Endre

műve:

Mozaik". A Palatinus strandon, XIII.
"Margitsziget 1967. 60. sz. reprodukció.

Székely András: A százíves Budapest
szobraiból, Budapest, 1972

291

Bálint Endre

Keserű Ilona az övétől eltérő módon nyúl a népművészeti tárgyakhoz.

Sík Csaba: Fiatal művészek fővárosi tárlatokon; Képzőművészeti Almanach 3, Corvina 1972, 56. l.

Bálint Endre

festő

1956 - 1962 között Párizsban élt.

Vajdával barátságban volt.

Képrőmű. Almanach 3. 17.

Corvina 1972.

1)

Bálint Endre

festő

Művei: Feszület ábrákkal /1959/

Magyar Prometheusz /1969/

A szegénység dicsérete /1958/

Képzőművészeti Almanach 3. 17.

Corvina 1972.

2) Bálint Endre

festő

Művei: „Kerítésdarab" /1969/ ~

~ szerepeltek Székesfehérváron a szentendreiek kiállításán.

Képzőműv. Almanach 3. A Corvina 1972.

3) Bálint Endre

kstő

U. i. szerepelt „Angyal is lehetne"

c. képe és az „És neki is meg-

jelent" c. képe.

Képrőmű. Almanach 3. A.

Corvina 1972.

Bálint Endre festőművész

"Dijak, kitüntetések - 1973" cimmel közli a lap, hogy a müvész a Magyar Népköztársaság Érdemes Müvésze cimet kapta.

Élet és Irodalom, Bp. 1973. ápr. 7.
XVII. évf. 14. sz. 2. lap.

Bálint Endre

A Mücsarnokban kiállitásra került Bálint Endre, Anna Margit, Kornis Dezső, Gyarmathy Tihamér, Ék Sándor, Domanovszky Endre Csillések c. kompoziciója.

Magyar Hirlap 1969.2.évf.261/9

Bálint Endre

A debreceni nyári tárlat – III. – megnyílt, az In memoriam Bartók képzőművészeti pályázat egyik fődíját ítélték oda a szentendrei művésznek.

Déli Krónika.

1942. VI. 26. 12.00 | 6 | 7.

Bálint Endre.

Miskolcon az állandó kiállítás Képtárában van elhelyezve a művész egy képe.

Tárlatról-tárlatra.

1972. V. 17. TV. 17.45 Ka.

Bálint Endre

1

Róla készült fényképek
láthatók könyvében

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

Bálint Endre

2

„Szobám Szentendrén" c. (1937)

Zápénel fotója látható

Könyvben

Bálint Endre Hazugságok naplójából

Bp.Magvető 1972

Bálint Endre

3

„Mária" (1945) c. képének fotója
látható könyvében

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp. Magvető 1972

Bálint Endre

4

„Csendélet" c. Zépének (1946)
fotója látható könyvben

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

Bálint Endre

5

„Gondolat" /1937/ c. képének
fotója látható könyvében

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp. Magvető 1972

Bálint Endre 6

„Szentendrei ház" /1948/ c.

Képének fotója látható könyvében

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

Bálint Endre 7

„Fennakadtunk" (1949) c.
objet - jével fotója látható könyvben

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp. Magvető 1972

Bálint Endre

8

„Gyász" (1957) c. Zepénel
fotója látható könyvben

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

Bálint Endre

9

„Kömadár" c. Zépének (1952)
fotója látható Zényvétan

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

Bálint Endre

10

„Gyorsfény Zépéznél" c. Zépének (1937-53)
fotója látható könyvben.

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

Bálint Endre

11

„Vázakozók" c. Lépének (1958)
fotója látható lányában

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

Bálint Endre

12

„Vázakosok" /1958/ c. Zépének
fotója látható Zényvében

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

Bálint Endre 13

„Vándorlegény útra kel" (1959) c.
Képének fotója látható könyvben

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

Bálint Endre

14

„Csendélet" /1959/ c. képének

fotója látható kiállításon

Bálint Endre Hazugságok naplójából

Bp. Magvető 1972

Bálint Endre

15

„Roneni látomás" /1959/
c. képének fotója látható könyvében

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

Bálint Endre

16

„Leprás angyal" /1960/ c.
Képének fotója látható könyvében

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

Bálint Endre

17

„Szarvas Zés" /1960/ c.

Képének fotója látható könyvében

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

Bálint Endre

18

„Virrasztás" a Zápónel
fotója látható rényoeben

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

Bálint Endre

19

„Itt más jártam valaha II. (1960)"
c. Zejdnek fotója látható könyvében

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

Bálint Endre

20

„Családi béke a kulcslyukon
keresztül" /1960/ c. képénél
fotója készült könyvében.

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp. Magvető 1972

Bálint Endre

21

„Sápadt nap" /1961/ c. képénél

fotója látható könyvében.

Bálint Endre Hazugságok naplójából Bp. Magvető 1972

Bálint Endre

kstő

~ szerepelt a székesfehérvár bók

István képtár szentendrei kiállí-

tásán.

Képrőmű. Almanach 3. 17.

Corvina 1972.

2.

Bálint Endre

Szemlélete a II. világháború előtti baloldali magyar értelmiség egy részének látásmódját közvetíti. Vajda Lajos, Szerb Antal nagy Honti János emléke is benne foglaltatik.

Népszöntvészeti Almanach 3, Corvina 1972, 63 l.

Bálint Endre

A debreceni egyetem aulájában 120 képéből kiállítás volt (1970. II. 21 – III. 15.). Hű maradt "Szentendrékez". A fa szabálytalan alakját "megőrzik képei, balladásszerű egységek.

Képzőművészeti Almanach 3, Corvina 1972, 63. l.

Bálint Endre

Recenziót írt a Nagy Művészet II. Triennáléjáról (Pozsony).

Képzőművészeti Almanach 3, Comenius 1972, 85-87. l.

Bálint Endre

És mégis megjelent. 1969. Olaj, fa. 34,5 x 52 cm.
A nappal is látható. 1969. Olaj, vászon. 61 x 30 cm.

Képzőművészeti Almanach 3, Corvina 1972

Bálint Endre

Dévényi Ivánnak a fenti művészre vonatkozó megállapitásait birálja

Ujvári Béla recenziója /Képzőmv.Almanach 2. 197o/
Művtört.Írt. 1972.n 2.sz. 156-16o.l.
156.l.

Bálint Endre

„...szinte érthetetlen, hogy a Munkában Kassák nem ejtett szót a konstruktivizmus örökségét folytató fiatal Bálint Endréről, és ... Barcsayiról .."

CsaplárFerenc:A Munka-kör képzőművészeti tevékenysége
Művtört.Ért.1972.2.sz.124-132.l.

139.l.

Bálint Endre

A müvész akkotása is szerepelt a Vigadó Galériában a Hommage a Bartók c. tárlaton.

Magyar Hirlap 1981/3/7/6

Wagner:Grafikai mappák Bartókról

B álint Endre

Duisburgban Bartók emlékének szentelt tárlaton szerepelt

maradjunk. Vagy amott, a nyerstégla-burkolatú falon, *Bálint Endre* kétrészes, festett faegyüttese, mint a tárgy és a környezet egymást aktivizáló kölcsönhatásának eklatáns esete.

Magyar Hirlap 1981/4/17/lo

Wagner: Duisburg után Hannoverben

Bálint Endre

A Magyar Nemzeti Galériában megrendezett Ady album anyagában szerepelt alkotásával.

Uj tükör 1979/34/3

P.Szabó:Ady album

Bálint Endre, keskö-

L. Banga Ferenc

(km): Hommage à Bartók

2

Esti Hírlap – Bp. 1981 [illegible] 27.

Bálint Endre, testő

L. Molnár Farkas

14

– : Kinch ajánlja? Csaplár Ferenc az montgorde..

Nepszabadság, Bp. 1980 aug. 17

Bálint Endre, festő

Munkásságát, életútját
Román József ismerteti.

— Új képzőművészeti albumok

Népszabadság, Bp. 1980 aug. 7

0,1

Bálint Endre, festő

L: Korniss D.

P-hűcs J: Korniss Zróniája

Nepszabadság, Bp. 1980 ápr. 27.

11

Bálint Endre (Bp. 1914-

„Családi idill" Tempera 24,5 x 13 cm

J. l. 6. Bálint. 52 Kikiáltási ár: 4000 Ft.

BÁV 58. Képaukció Bp. 1987. szeptember

Bálint Endre

Aradi Nóra: Harmincöt év harmincöt ~~év~~ művész c. könyvében, mint a szerntendrei iskola repre zentánsa foglalkozik a művésszel.

Magyar Hirlap 1981/1/11/lo

Szalay: Jelnések a mai képzőművészetünkről

Bálint Endre

Méltatás

Rozgonyi Iván: Beszélgetés Scheiber Mihállyal.
Művészet, 1980. május - 10. lap.

Bálint Endre, festő

L: Deim Pál

P. hův J: Faustus doktorral a Múcsarnokban 13.

Nérszabadsag, Bp. 1980 márc 23.

Baktut Fudre

neve emlitve Horváth György:

A Müvészeti Alap vásárlásai'79

Kiállitás a Mücsarnokban c.cikkében

/A cikket lásd Deim Pál-nál!/

Magyar Nemzet 198o.jan.2o.

Balint Endre (1914-

„Kalapos fi-fi" Tempera 38x30 cm

s.l.j.: Balint

kiáltási ár: 8000 ft

BÁV 5o.Képaukció katalógus,Budapest,1979.december

Bálint Endre

BÁLINT ENDRE FESTŐMŰVÉSZ kiállítása tegnap nyílt meg a szombathelyi Berzsenyi Dániel könyvtárban. A művész szeptember 15-ig megtekinthető tárlatán negyvenöt alkotása került közönség elé.

Magyar Hirlap 1979/19o/8

Bálint Endre

Bálint Endre monotypiái — saját szavaival: „a falakra simuló miniatúrái — mától tekinthetők meg a Csontváry-teremben. A megnyitót délután öt órakor Ury Ibolya művészettörténész tartja.

#

Magyar Nemzet 1980. X. 16.

sálmt Endre

Sokszor megfordult a művész
Esztergomban és hosszabban idő-
zött itt.

Bodzi Ferenc: Az esztergomi modern gyűjtemény...
Művészet, 1979 május - 27. lap.

Bálint Endre, festő- és grafikusművész

A Corvina Kiadó „Mappa" sorozatában - a grafikai művészetünk legjavát közreadó sorozatban Bálint Endrének az 50-es, 60-as évek fordulóján készült drámai erejű, festő montázsai kaptak helyet a Kiadónál. /említve/

Művészeti Magazin
1978. júl. 9. Kossuth, p. 55

Bálint Endre

Harszabb ideig dolgozott
Esztergomban a mü-
vész.

Wehner Tibor: Visszaugtalanul.
Művészet, 1979. május – 36. lap.

Bálint Endre, festő

L: Ország Lili

P. hűcs J: Ország Lili-ről – elfogulatlanul 7

Népszabadság, Bp. 1979. máj. 11

Bálint Endre

A balassagyarmati Horváth Endre Galériában Szykszanian Wanda május 2.-ig,
a Helikon Galériában Bálint Endre május 3.-tól,
a dunaujvárosi Uitz Teremben Berki Viola május 4.-től,
a Mücsarnokban Cs. Kovács László április 28.-tól,
a Fiatal Művészek Klubjában Bukta Imre május 3.-ig
a Gutenberg Művelődési Otthonban Juhász József május 8.-ig, szerepel müveivel.
A Mücsarnokban Czeizing Lajos fotóművész kiállitása április 27.-től tart nyitva, -közli a lap a kulturális eseményeket nyilvántartó rovatában.

Élet és Irodalom, Bp. 1979. ápr. 28. XXIII.évf. 17. sz. 8. lap.

BÁLINT ENDRE

A müvész müveiből 1978-79-ben a Müvészeti Alap vásárolt, kiállitásain vagy a mütermében.

Kerékgyártó István: Festészet, mükereskedelem, mecenatura.
MÜVÉSZET, 1979. november - 8. lap.

Bálint Endre

Bálint ócska holmijai műemlekként előadva kerültek a kiállításra.

Miklós Pál: Mit akar ez a múzeum?
Művészet, 1979. október - 10. lap.

Bálint Endre

Részt vett a Magyar Nemzeti Galériaban megrendezett rajzkiállitáson.

Magyar Hirlap 1980/5/15/6

Wagner: Levélféle egy rajzkiállitásról

Bálint Endre, festő

BÁLINT ENDRE festőművész kiállítása a szombathelyi Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtárban megnyílt. A művész csaknem félszáz alkotása szeptember 15-ig tekinthető meg.

8.

—: Hír

Nepszabadsag Bp. 1979 aug. 16.

Bálint Endre

Szelepcsényi György, Tischler Antal, Morelli Gusztáv, Barabás Miklós, Olgyai Viktor, Komjáti Gyula, Buday György, Rudnay Gyula, Uitz Béla, Moholy Nagy László, Derkovits Gyula, Barcsay Jenő szerepel Pataky Dénes tanulmányának szemléltetésére, mely 1530-tól 1945-ig tartó grafikai eljárások folyamatát ismerteti a New York-i " Print Review" c. hires kiadványban.

Bodri Ferenc: "Grafikánkról New York-ban" cimmel ir a folyóiratban megjelent -kelet-európai és ezen belül a magyarországi- grafika művészitechnikájának fejlődésével foglalkozó cikksorozatról.

Élet és Irodalom, Bp. 1979. febr. 17.
XXIII. évf. 7. sz. 6. lap.

egy-egy reprodukcióval

Bálint Endre

J. S. Bach h-moll szvitjéhez
variáció 4/1
lino 42×50

VII. Országos Grafikai Biennálé
Miskolc 1973.

Bálint Endre

Az októberi Bordeaux-i Magyar Hét kiállításán szereplők festményei.

Műgyűjtő, 1972/3.sz. 63.l.

Bálint Endre

Szerepel munkával a Koppenhágában (október), majd Aarhusban nyílt mai magyar képzőműcészeti kiállítás anyagában.

Műgyűjtő, 1972/3 sz. 63. l.

Balint Endre

Ikonosztáza szerepel az „Uj művel" c. Tiállításon a Műcsarnokban

Kritika 1971 május

29. old.

Bálint András

Vasárnap nyitják meg a hatodik miskolci országos grafikai biennálét. Miskolc város ötezer forintos díját Bálint András nyerte el.

Grafikai biennale Miskolcon.

Magyar Hírlap 1971/337 6 old.

Bálint Endre
magas színvonalú, jelentős művekkel
jelentkezett.

B. Pálosi Judit: VII. országos grafikai
biennale

Szabad Magyarország 1973/288 4old

Bálint Endre

A müvész hatással volt Drégely Lászlóra.Bálint hatása fakutra,felületalakitás ritmusa.

Magyar Hirlap 1974/15/6

Bálint Endre

1. S. Bach h-moll suitjéhez
variáció rézk.

VII. Országos Grafikai Biennálé
Miskolc 1973.

Bálint Endre, [festő]

Interjút adott az új

Madách-illusztrációkról.

—: Képirodalmi figyelő

2.

ESTI HIRLAP, Bp 1972. nov. 28.

Bálint Endre [Jertő]

A Madách-illusztrációiról
interjú hangzik el Bálint Endrével.

–: Képirodalmi Figyelő az Egyetemi
Színpadon 8.

Népszabadság, Bp. 1972. dec. 15.

Bálint Endre, festő

Megjelent Madách: Az ember tragédiája - Bálint Endre illusztrációival.

— : Most jelent meg: 8.

Népszabadság, Bp. 1973. jan. 21.

BÁLINT ENDRE

Sinkó Katalin: Bálint Endre festészet. = Uj Symposion, 33. 1968 16 - 18.p.

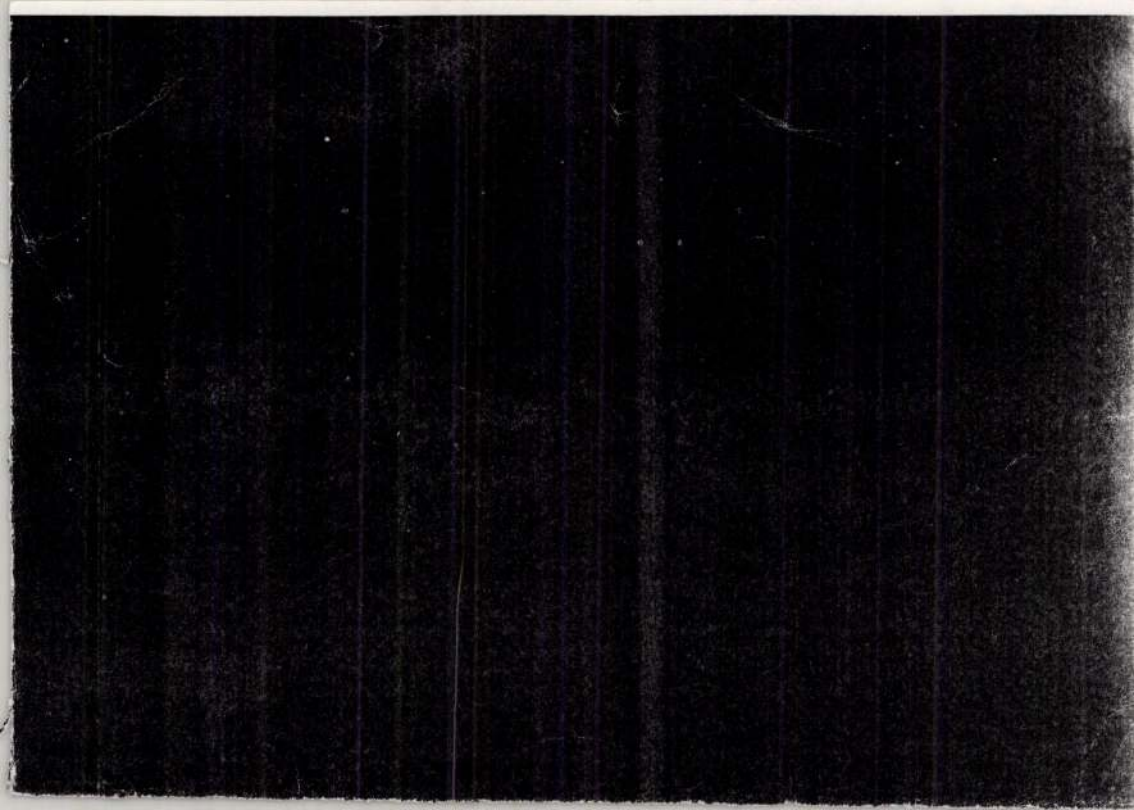

Bálint Endre

Egyéni kiállítás:

1957. Galerie Espace – Haarlem
1958. Palais des Beaux Arts – Bruxelles

Bálint Endre festőművész kiállítása
Műcsarnok, 1972. december

Bálint Endre 22

„Csend világa" c. Zipérnek (1961)
fotója látható Zöngvetben

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

Bálint Endre 73

„Szent Mária téri" /1967/ c. képének
fotója látható könyvében

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp. Magvető 1972

Bálint Endre

24

„Ikon" (1968) c. képével
fotója látható könyvében

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp. Magvető 1972

Bálint Endre 25

„Ablak télen" /1969/ c.
Zépének fotója látható Zöngöben

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

Bálint Endre 26

„Egy III. osztályú szertartás dekorációja" c.
(1968)

Zápének fotója látható könyvében

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

Bálint Endre

27

„Lankás Dunántul" /1969/ c.
Tejsének fotója látható könyvében

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

Bálint Endre 28

„Ifjú szívekben élek" /1969/ c.
Lejzének fotója látható könyvében

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

Bálint Endre

29

„Fakalács fiscelve" /1969/ c.
Lépének fotója látható könyvben

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

Bálint Endre 30

„Népfa" (1959) c. Zépének
foto reprodukciója látható Zényvében

x Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

Bálint Endre

31

„Négy öröszöld" /1969/ c.
Lépének fotója látható könyvében

M Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

Bálint Endre 32

„Kiscelli múzeum" /1959/ c.
Zápének fotója látható könyvben

x Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

Bálint Endre 33

„Hastingsi házak" /1959/ c.
Zajtének fotója látható könyvben

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

Bálint Endre 34

„Itt nyugszik" /1969/ c. Zajtónak
fotója látható könyvében

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

Bálint Endre

35

„Temetőfal" a Zajtónak /1959/.

fotója látható Zöngvében

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

Bálint Endre

36

„Fa-talest"/1969/ c. képénel
fotója látható könyvében

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

Bálint Endre 37

„Szomorú szoba" /1936-53/ c.

Lépénel fotója látható könyvében

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp. Magvető 1972

Bálint Endre 38

„Álom a temetőről" /1959/ c.
fotomontázsának fotója látható
könyvében

Bálimt Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

Bálint Endre

39

„Erony" /1959/ c. fotomontázsánál
fényképe látható könyvében

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

Bálint Endre

41

„Sárospataki rajzok II." 1957 c.
Tájének fotója látható Tényvében

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

Bálint Endre

40

„Sárospataki rajzok" T. 1957
c. lépénel fotója látható könyvben

Bálimt Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

Bálint Endre

42

„Hozz reá víg estendőt" /1969/ c.
Répének fotója látható könyvében

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

Bálint Endre

neve emlékve a 228. oldalon

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

BÁLINT ENDRE

16. Önarckép, olajf.

Nemzeti Szalon

Kat 1940

nov

MEDGYESSY FERENC

IGAZGATÓ:

FARKAS ZOLTÁN

TITKÁR:

Dr. GERGELY PÁL

Bálint Endre

Gerzson Pállal kiállít Cagnes-sur-Merben az UNESCO Nemzetközi Képzőművészeti Szövetségének (AIAP) rendezésében (VI.24–IX.30.).

Hírek; Műgyűjtő, 1972/2. sz. 64. l.

Bálint Endre

neve emlitve

Kutsla 1971 február

25. old.

Bálint Endre

uve emlitve, szürrealista

kompozíción non figuratív elemet figyel-

hetől meg.

Kritika 1971 jamás

20. old

Bálint Endre

1977-ben Pozsgán volt
- emlékére

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp. Magvető 1972

112 old.

Bálint Endre
festő

Nemzeti Szalon

1936-tól



B á l i n t E n d r e.

1936 Tavaszi Szalon.

Házak,past.

1937 Tavaszi Szalon.

Külvárosi kávézó,past.
Csendélet,past.
Ujságárus asszony,temp.
Csendélet.past.
Olvasó férfi,pa t.

1937 KUT kiáll.

Önarckép virággal,temp.
Nagymáscsendélet,temp-
Tájkép

(Bálint Endre)

festő cikke

(-) Jakovits József

nobrászról.

Tér és Forma

1947. 1. sz. 21-23. l.

NYOMTATVÁNY.

Nagyméltóságú
Méltóságos
Nagyságos

MEGHÍVÓ

A

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK

19 ..... évi ..... hó ..... n ..... napján

.....

délelőtt / délután ..... órakor megtartandó végrehajtó-bizottsági / rendes / albizottsági ülésére.

Tárgy: .....

Elnök megbízásából:

.....

Hornyánszky V. R.-T. Budapest.

<Bálint Endre>

festő cikke

(-) A. csendéletről.

Szabad Művészet

1948. 241. l.

MAGYAR SZOBRÁSZ, 1490 körül

Myrai Szent Miklós
Fa, mag. 44 cm.

MAGYAR SZOBRÁSZ, 1490 körül

Szent alakja
(Balkeze hiányzik.)
Fa, mag. 90 cm.

MAGYAR SZOBRÁSZ, 1495-ből

Oltárszekrény
Benne: Krisztus a kereszten. (Mag. 113 cm) Mária (Mag. 78 cm) és János ev. (Mag. 80 cm)
Fa, 144×110 cm.
A garamszentbenedeki apátságból, a prefektus lakosztályából vásárolta Knauz 1883-ban.
A szekrény alsó peremén: O crux adoranda o crux veneranda ano dni 1495.
Szérnyképeit l. Magyar (garamszentbenedeki festő, 1495-ből.
Az 1905-ös múzeumi tűz alkalmából megrongálódott.
Restaurálta Nikássy Lajos, 1933.
Ipolyi: A besztercebányai egyházi műemlékek... Bp. 1878., 78. l. — Csánk Dénes: Szepeshelyi táblaképfestészet. Az O. M. Szépművészeti Múzeum Évkönyvei VIII., 1937., 13. l.

NÉMET SZOBRÁSZ, 1500 körül

Szent Katalin
Polikrom fadombormű, 126×54 cm.

(Bálint Endre)

festő

vrod

Berény Róbert =

( )

Szabad Művészet

1948. 1. n. 22. l

Képpel

Der Osten

A csodatevő Kelet

Irta: *Nádai Pál*

I.

Egy évvel megint öregebbek lettünk s ez az év megint közelebb hozott bennünket a Kelethez, melytől a csodákat várjuk.

Húsz év óta zarándokol a nyugati ember lelke az örök Kelethez. Húsz éve csatlakozik e zarándokmenethez az európai művészet.

Belecsömörlöttünk az egyéniség kultuszába s fel akarunk támadni a mindenségbe való felolvadás útján. Sebeket kapott az anyagelvű világszemlélet és most keresi a lélek a megfoghatatlant, a supranaturálist. Posványba jutott a görög-római s a reneszansz-humanisztikus természetfelfogás és egy új religió felé repül a művészet: a passziv, a tökéletesen imaginarius világhangulat felé.

Ennek a Kelet felé vivő útnak három nagy őrháza mellett haladtunk el a most lealkonyodó esztendőben. Három kiállítás volt ez, melyek egyike sem volt világtörténeti esemény. Csak szellemtörténeti

Bálint Endre

l.

Szabad Művészet

1948. 251. l.

252. l.

Fóthy János beszamo-

tója.

MAGYAR SZOBRÁSZ, XVIII. század vég

Szent Rókus
Fa, mag. 128 cm.
Szegedről származik.
Restaurálta Nikássy Lajos, 1935.

MAGYAR SZOBRÁSZ, 1790 körül

Szent Joachim

Szent Anna
Fa, egyenkint 16 cm.
A hontmegyei Ecseg templomából, 1941 évi szerzemény.

FERENCZY ISTVÁN (1792—1856)

Rudnay primás mellszobra
Márvány, mag. 70 cm.
1825 körül.
Meller Simon: Ferenczy István. Bp. 19(
186. l. (Képe 186. l.)

MAGYAR SZOBRÁSZ, 1840 körül

Kopácsy primás mellszobra
Gipsz, mag. 62 cm.

Bálint Endre

festő

mintermeben

repr.

Fényszóró. 1945

okt 31. (A Munkás-

kulturszövetség mü-

veszotthonában.)

a szövegben

B. Görzsnek irva

Chagall követője

Darnay Kálmán V. 142

Bálint Endre

koll. kiáll. az Europai Isholában 1947. dec.

vöd

Kortárs. 1947. 6-7. sz. 188. l. (K. L.: Két kiállítás.)

Bálint Endre

wod.

Kiss Pál: Az ember

felé: Bp. 1948. 72. l.

187. l.

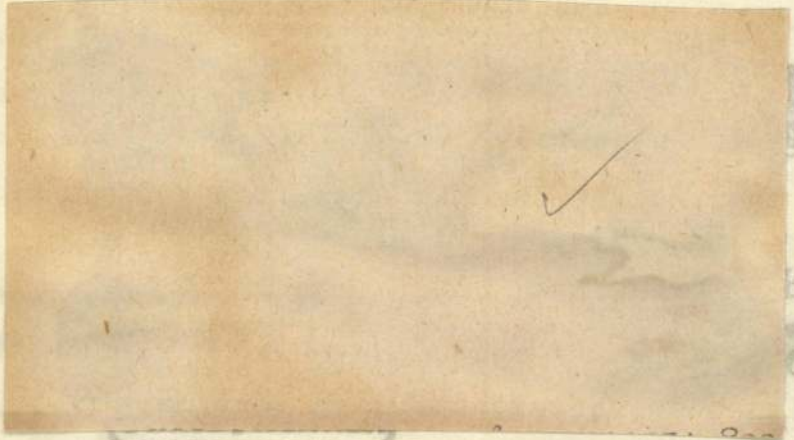



ERNS

ARCHITEKTURVERL

UND K

FERNSPRECHER:
AMT I, 2177
BUCHHANDLUNG

AMT I, 950
DIRECTION U. VERLAG

BUCHHALTEREI.

H./K.

PERIODISCHE PUBLIKATIONEN:

BERL. ARCH.-WELT
gegr. 1898.

ARCH. D. XX. JAHRHDTS.
gegr. 1901.

CHARACT. DETAILS
gegr. 1901.

HISTOR. STAEDTEBILDER
gegr. 1901.

DER STAEDTEBAU

Landeskom

der Bau

Különféle technikával
készült nüvem idegen
hatások keverednek
~~Ce~~ Cezanne-, Braque és
Chagalon át a szürreal-
istákig.

sa III.				4.-
v III.				4.30
.				3.10
				3.60
gi és ipari ism.				2.40
k nótásk.				2.00
				29.40

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA, BUDAPEST.

Bálint Endre

festő

Kollektív kiáll.

Tamás Galéria 101. sz.

1938. okt – nov.

sítása iránt december 11-én d. e. 10 órakor Szegeden az I. tanácsi ügyosztályban versenytárgyalás fog tartatni. Ajánlók

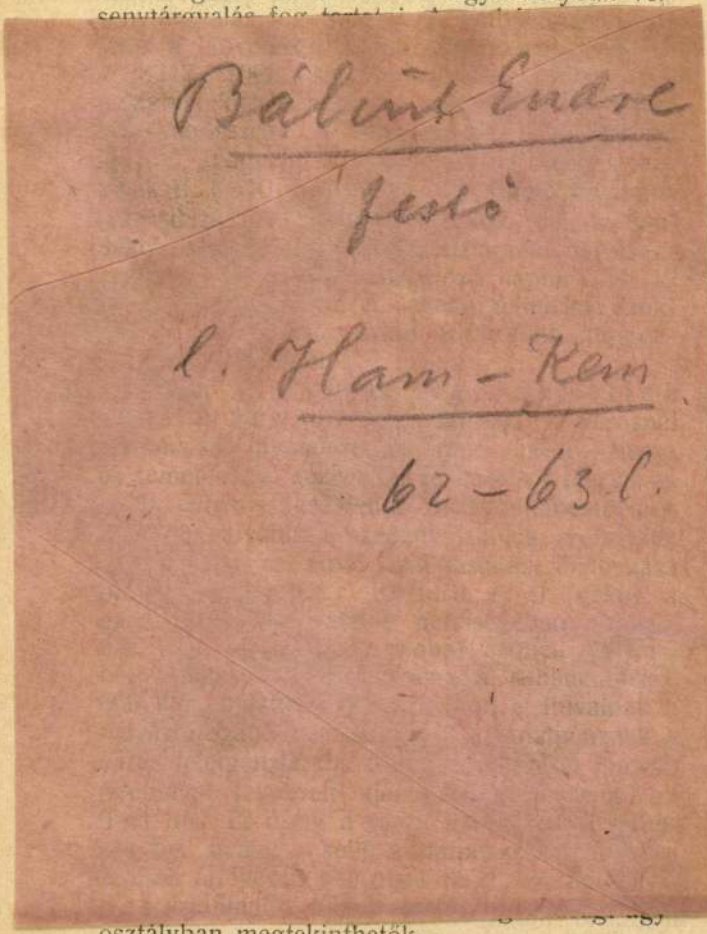

osztályban megtekinthetők.

Marosludas. (Tüzifa szállitás.) A marosludasi kir. járásbiróság és fogház helyiségei fütésére az 1909. évre szükséges tüzifaszállitásának biztositása végett Marosludason a kir. járásbiróság hivatalos helyiségében (Király-utca 30. sz.) december 3-án d. e. 10 órakor versenytárgyalás fog tartatni. Szállitandó a kir. járásbiróság részére 1909. január

megyógyintézet 1, esetleg 3 évi kenyér, zsemlye és száraz zsemlye szükségletét 1909. január 1-től kezdődőleg biztositani óhajtván, december 3-án d. e. 10 órára árlejtés hirdettetik. Az ajánlathoz bánatpénz fejében 500 kor. csatolandó, mely összeg a szállitással megbizandó által 1000 koronára egészitendő ki. Egyéb feltételek az intézet gondnoki irodájában megtekinthetők.

Budapest. (Lobogók szállitása.) Az elemi népiskoláknak folytatólagos felszerelésére pótlólag még körülbelül 8000 drb. cimeres nemzeti lobogó szükséges. Ezek szállitása céljából árlejtés hirdettetik. A lobogók 2 m. hosszuságban, 1 m. szélességben hazai gyártmányu merino kecskeszőr szövetből, egy darabban szőve, varrás nélkül, magyar nemzeti cimerrel készitendők és 3 m. hosszuságu, vörös szinre beeresztett, egész hosszában 2—4 centiméter átmérőjü s a végén aranyozott dárdaszerü bevégzéssel biró nem hasitott fenyőrudra tartósan szerelve, hozzávaló vizmentes zászlótokkal látandók el és azoknak anyag, mint kivitel tekintetében a m. kir. vallás- és közoktatásügyi ministerium segédhivatali főigazgatójánál megtekinthető mintával szorosan egyezni kell. A szállitás határidejéül 1909. április 1 napja állapittatott meg. A szabályszerü ajánlatok a m. kir. vallás és közoktatásügyi ministerhez cimezve december 15-én déli 12 óráig a budapesti székesfővárosi kir. tanfelügyelőséghez a bánatpénz letételét igazoló nyugta csatolása mellett beküldendők. A vállalati összeg 10%-ának megfelelő bánatpénz bármely kir. adóhivatalnál vagy állampénztárnál letehető. A részletes feltételek a budapesti székesfővárosi kir. tanfelügyelőségnél megtekinthetők és egyéb felvilágositások ugyanott nyerhetők.

Zenta. (Vashuzalszállitás.) A „Bácsi-tiszai ármentesitő társulat“ 50 mm. 5 mm. és

disztárgyakat, kereteket, templom

Gábor Endre

festő-

arckép

Dolgozók Világlapja

1945. 3. 22.

1141. *I. Ferdinand.*

Sima karimájú tallér
dultan és arczélben van á
támasztott liliomvégű jo
nem határozható tárgya
czímerpajzs van sassal. Ko
és szakálla hosszú, bajus
perem és gyöngysor köz
HVN. BOE. DAL. C. REX ✳
van, a sas gyomrán Magy
oldalt »K« és »B« betűkkel
Madonnával, kinek jobb
a ki mellett mindkét old
Felirata: »INF. HISPA. A
1554.«.

Ezüst, méretei 4·3 : 4·3
10 K. — Havas (Hirsch) Emi
907). — Átvétetett az 1909
az 1910 február 25-iki 656 (3
fratok, illetőleg az 1910 jan
márczius 23-iki (519–910) sz
tett 1908 január 31-én (41–

Bálint Endre

–

Hod

Szabad Művészet

1947. 223. l.

(Magyar festők Párisban)

(Koll. kiáll. a Galerie Creuzeben)

Önálló

~~Braque~~

.MI NYOMDA
OLTJA
AJOS-UTCA 18
AUTOMATA 895-40
ALAPÍTÁSI ÉV 1577



.Szentiványi Gyula urnak

H
Horthy M.ut 104

CSAK JELEN ELEMBE	EGYSÉGÁR P	EGYSÉGÁR f	ÖSSZES ÁR P	ÖSSZES ÁR f	ÖSSZES ÁR P	ÖSSZES ÁR f
						2.64

Bálint Endre
festő

l.

Pogfestforr
98:l -

Felvágható

Bálint Endre festő

koll. kiáll. Tamás

Galéria.

irod.

Ujság. 1938 nov. 1.

(Bálint Endrés és

Andrássy Kurta János)

(e.a.:

Bálint Endre

festő

Keresőingadozó művész, aki még nem talált magára.

Koll. kiáll. Tamás-galéria

Hl Ervin = Két tartat.

Bpesti Hirlap. 1938.

Dátum levágva.

Krassó-Ször

Krassova, várrom.
Német-Facset, várr
Turnul, „Ovidius to
Valkó, csúcsíves ten
Zsidóvár, várrom.

Bálint Endre

cród

Vargha Balázs: A

Kortars kiállítása -

Szabad Művészet

1947. 2.47 C.

II

8.80
11.44

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA, BUDAPEST.

Bálint Endre

festő

párisi képei. Európai Iskola XXIX. kiáll. (IX. Üllői út 11–13.) 1947. dec.

Magyar Művészet

1948. III. l.

129

1830

Bálint Endre

Kiáll. tárgymutatók

MI NYOMDA

OLTJA

AJOS-UTCA 18

AUTOMATA 895-40

ALAPÍTÁSI ÉV 1577



. Szentiványi Gyula urnak

Bp. Horthy Miklós ut 104

S CSAK JELEN ELEMBE	EGYSÉGÁR P	f	ÖSSZES ÁR P	f	ÖSSZES ÁR P	f
ségtan III.IV.	0.				4.	--

Bálint Ernő

festő

szül: 1914.

l.

Kassákképzőm

92, 93. l-

képpel

3. Angol festő, XVIII. sz: Férfiarckép
utyával. Vászon, olaj, 140 × 76 cm.

Bálint Endre

l

Index 21-24.4

Az Európai Iskola
Bp. (1947.)
7, 8 (kötetnél), 13,
14. l.

Bálint Endre

1945. máj. Socialista és munkás képzőművészek tavaszi kiáll. (v. Ernst Museum): Gyertyafény, tempera, Önarckép, pantell, Csendélet, tempera.

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
552 1930 szám
Érk.: 1930 év dec. hó 15. n.

A m. kir. vallás- és közok

ügyszám alatt I. a keb. szá

Magyar Nemzeti Bank Bankosz

I

1930-31.évi kezelés. "Művésze
illeték: 2 1/2 %.

A S c h

wieni festőművésznőtől a Műem

vásárolt három darab műemléki

utaljon át a számvevőség a 12

/:500:/ pengőt a Magyar Nemze

Bálint Ferenc

ács

lásd 1713

Nagyobb Bálint

Ferenc alatt

Paks.

Bálint Endre

Régi képeit, 11 évi munkatelje anyagát, a kritikai fölény és lelki meghasonlás egy válságos pillanatában pár évvel ezelőtt B. elégette. Írja Szegi 1947-ben

Chagall, Czobel Béla

Csikos terítőn c. képe a Fővárosi Képtár tulajd (azonos a Csendélettel?)

Szegi: Tér és Forma

1947. 23-24.

Képekkel

mini halandzsa cikk. ből

Geszler: Énekiskola

7.-

javára irandó 18 .14

Fenti könyvek vizzsajöttek

Jóváírás P.18.14

L/WJ

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA, BUDAPEST.

1938-ban az év egy ré-
tét Szentendrán töltötte.
1938. orszen a Tamás Galé-
riába ~~volt gyűjt~~ áll.
1942. ~~a~~ Amos Imre
mutermeben volt gyűj-
temenyes kiállítása

1938
1914
24

N.

Folyószámlára

2 szept 17.

*Kelt Budapesten, 193*_____

Bálint Endre

1945. okt. a Szociál~~ista Párt~~ demokrata
képzőművészek Társaságá
nak kiall. Csendélet c.
olaff. a Szociáldemokra-
ta Párt díját kapta.
1946. az Europai Iskola
rendezett képeitől kell.

Cezanne, Braque
Chagal
kiállítást

EMI NYOMDA

OLTJA

AJOS=UTCA 18

AUTOMATA 895–40
ALAPÍTÁSI ÉV 1577



entiványi Gyula urnak,

Bp. I. Lenke tér 7. sz

S CSAK JELEN ÉLEMBE	EGYSÉGÁR P	f	ÖSSZES ÁR P	f	ÖSSZES ÁR P	f
					5.1o	
önyv					6.5o	

Galerie Maegh-ben
vendezendő
1947. a párizsi
nemzetközi
Bürreálista ~~világ~~-
~~[illegible]~~ Egyet-meg-
hívást.

[illegible]			8.-
			19 .90

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA, BUDAPEST.

Bálint Endre

Jesso és grafikai

a Szociáldemokrata Párt művészi öszköndíjával fél évre Párisba ment.

Erod

z

Népszava

1947. ápr. 13.

(Kulturkrónika.)

Szárhuszonnegy, kismeretu többnyére szürealis festmé-
nyet és grafikai alkotá-
tat vitte magával, ~~kiz-~~
~~tük Harlekin sorozatát~~
~~[illegible]~~
~~[illegible] szürealis mejol-~~
~~dása~~, közsük ~~Harle~~
a realisztikus mejol-
dása Harlekin sorozа-
tát is.

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA, BUDAPEST.

Bálint Endre

~~Képeiből és rajzai~~

~~bol kott. kiáll~~

~~1946~~ Haraterte utan

Europai Iskola

Franciaországban ~~párizsi~~ Képei-

készült

bol kott. kiáll

n.o.

1947. dec.

1948 Europai Iskola

kott. ki

EMI NYOMDA

OLTJA

AJOS=UTCA 18

AUTOMATA 895-40

ALAPÍTÁSI ÉV 1577



KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA BUDAPEST

iványi Gyula urnak

aumi titkár

Bud t

41.szám.

tőmüvészet

EGYSÉGÁR		ÖSSZES ÁR		ÖSSZES ÁR	
P	f	P	f	P	f
				20.--	

Csendélet

Katona c. olaj. a

Fővárosi Képtár-

ban.

~~Don Quijote~~?

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA, BUDAPEST.

nulgárva

Bálint Endre

festő

II. Ady Endre u. 17

MKSz 1947

Bálint Endre

d.

Tavaszi Szalon

XIII.

V

10.) 4.000.—

11.) 3.000.—

13.) 28.000.—

18.) 612.72

19.) 2.000.—

22.) 2.000.—

23.) 2.500

24.) 1.500

25.) 1.450

166.040.24

Bálint Endre

Csendélete, tempera
a Fiv. Kaptárban

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA, BUDAPEST.

Bálint Endre

festő

Kül. 1914. Atya mű-
vészeti kritikus. Ömaga
sokat próbált, küzdött,
míg a MABI hivatal-
noka lett. 24 éves volt
~~míg~~ mikor felvételre
jelentkezett a Képkönn. fő-
iskolán. Nem vették fel-
két héttel utóbb a Tamás
galériában vendette első
koll. kiállítását.

Az új magyar
művészet önarcképe ‡

[Bp. 1946.] 6, 7. l.

önarcképpel

‡ Európai Iskola 7-8 r.


MAGYAR KIR. POSTA

Bálint Endre

Vészi Endre. A fekete rév. A címlap [borítólap] *Bálint* Endre rajza. — Bp.: Vajda J. Társ. (Springer G. ny.) 1944. 96 l. 8-r. 7.—

Bálint Endre

1947. részt a párizsi Galerie Maegh-ben a nemzetközi szürreahista kiállitáson

EMI NYOMDA

OLTJA

AJOS=UTCA 18

AUTOMATA 895-40
ALAPÍTÁSI ÉV 1577

Szentiványi Gyula urnak

H
Horthy M.ut 104

S CSAK JELEN ELEMBE	EGYSÉGÁR P	f	ÖSSZES ÁR P	f	ÖSSZES ÁR P	f
an						
s olvasókönyv					4.70	
ny és példa-					7.20	

Bálint Endre

festő

László Gyula

Szegi Pál

Bálint Endre.

Tér és Forma

1947. 1. f. 23—24. l.

NYOMTATVÁNY.

Láttam újra

1950. XII. 6.

Nagymélységű
Mélységes
Nagyságos

MEGHÍVÓ

A

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGÁNAK

19 ..... évi ..... hó ..... n ..... napján

.....

délelőtt / délután ..... órakor megtartandó végrehajtó-bizottsági / rendes / albizottsági ülésére.

Tárgy: .....

Elnök megbízásából:

.....

Hornyánszky V. R.-T. Budapest.

Bálint ~~Gyorgy~~ Endre

Festő

Ostromemlék c.
tusrajza a Fővárosi
Képtár tulajdona.
Kiállítva: Képrő-
művészetünk - fel-
szabadulás óta.
Bpest 1947
okt. kiáll.

Teljesen ismeretlen.
Megkérdezni
Pogány Ö. Gabort

Pogány közölte velem,
hogy a rajz a Fővár. Mú-
zeumé és hogy B. Endre
műve

ai igazgató igen
l Fötitkär úr
lének – legrosszabbul
az inas, kinek
gazgató felmondott,
máskor ne csinál
ucki ilyen fájó
emetlenséget.
ghálásabb üdvözlettel

ten-Küirsfeld Rudolfné

Bálint Endre

grafikus

1930–34

Iparm. Isk. Évk.

1930-34. 45-l.

Bálint Endre

festő

Csendélet. képekkel,
olajf

Magy. nův. repr. képzőm.
kiáll 1947. jan.

EISLER ALADÁR
NEMZETKÖZI SZÁLLITMÁNYOZÁSI ÉS RAKTÁRHÁZ VÁLLALAT
BUDAPEST, V., JÓZSEF-TÉR 9.

Nagyságos

Dr. Szentiványi Gyula muzeumi igazgató-őr

úrnak,
Országos Műemlékek Bizottsága címén

Budapest.

IX. Rákos utca 10.

BÁLINT ENDRE

22. Interieur, vizf.
23. Don Quixote-sorozat, I—V., gipszmetszet

Nemzeti Szalon

Kat
1942. nov.

	Tiszthelyettesek és legénység.								
Össze- sen.	I. tartalék			II. tartalék			III. tartalék /49 évnél idősebb/	Össze- sen.	Tiszt, tiszthelyettes és legénység összesen.
	I.	II.	III.	I.	II.	III.			
	rendü fontosságu munkahelyre.								
9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.

Bálint Endre

l.

Kállai 1948

57–58. tt.

JOG ÉS ÁLLAMTUDOR
DR. MANN MÓR ÜGYVÉD
BUDAPEST
VII., DOHÁNY U. 22-24.
TELEFON: 318-03

71

Nagyságos

dr Szerb

Az ERKA kötelékébe tartozó cég
Beck Miksa és József, Chmura László,
cipőkereskedelmi r.t. Fáth Gyula, Fi
Simon, Hungária r.t., Kozma Lajos, Má
M., Reisz Áruházak, Salgó és Társa, Sc
ván, Stella r.t., Szőnyegáruház, Szek
Vértessi Sándor, Kertész Tódor és We
költséges peres és végrehajtási eljár
fennálló tartozását most már postafo
kedjék.

Fennálló tartozása 511 P 14
4 P. — f. költség.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 136-068, 337-748, 340-720

Bálint Endre festő kiállítása

1972 OKT 5

Északmagyarország

Ügyeletes riporterünk jelenti:

Hentesáru-bemutató

A Vendégül lát Borsod rendezvénysorozat keretében hentesáru-bemutatót tartottak tegnap Miskolcon, a Széchenyi utcában levő 401. számú húsboltban. A Borsod megyei Állatforgalmi és Húsipari Vállalat, valamint a Miskolci Élelmiszer Kiskereskedelmi Vállalat közös rendezésében megtartott árubemutatón a vásárló közönséggel megismertették a húsipari vállalat által készített áruféleségek széles választékát.

*

Ma délután 14 órakor nyílik a Miskolci Képtárban Bálint Endre festőművész kiállítása. A kiállítás megnyitóján délután a Művészklubban Bálint Endrével és Karátson Gáborral találkozhatnak az érdeklődők.

*

Szerencsés kimenetelű baleset történt Miskolcon, a Gömöri pályaudvar bejárati jelzőjénél. Az Ózd felől közeledő délutáni személyvonatot az erősen ittas Zékán István 57 éves rakamazi lakos meg akarta állítani. A vonat Zékán Istvánt elütötte. Az ittas ember csak könnyebb zúzódásokat szenvedett. A mentők a sérültet először kivizsgálásra a baleseti sebészetre, majd onnan a kijózanító állomásra szállították.

*

Mezőkövesd határában Juhász József Tibor 49 éves gépkocsivezető, miskolci lakos tehergépkocsijával — amelyet nem a látási viszonyoknak megfelelő sebességgel vezetett —, elütötte a vele azonos irányban, kivilágítatlan kerékpáron haladó Szladovics Károly 61 éves, mezőkövesdi lakost, aki a helyszínen meghalt. A tehergépkocsi vezetője ellen eljárás indult.

*

Kedden 17.20 órakor a Keleti pályaudvar 1-es számú vágányán egy üres szerelvényt — betolatás közben — rátoltak az indulásra váró személyvonatra. A baleset következtében a személyvonat utasai közül ketten súlyos, nem életveszélyes, tízen pedig könnyű sérülést szenvedtek. Valamennyiüket kórházba szállították: hetet közülük orvosi ellátásuk után hazaengedtek. A baleset oka: hogy a váltót nem állították át. A felelősség megállapítására vizsgálatot indítottak.

Megyei
Északi c

1. Csokvaomány	7					
2. Miskolci Kini	7					
3. Bánszállás						
4. Herbolya						
5. Borsodbóta						
6. Varbó	7	4	—	3	22-15	8
7. Szirmabesenyő	6	4	—	2	10- 8	8
8. Uraj	6	3	1	2	15-13	7
9. Putnok	6	3	—	3	13- 9	6
10. Sajókaza	6	3	—	3	14-11	6
11. Alsózsolca	6	2	1	3	13-14	5
12. Miskolci Üveggyár	7	1	2	4	6-20	4
13. VIMELUX	6	1	1	4	3-19	3
14. Szalonna	7	1	1	5	8-25	3
15. Bánréve	6	1	—	5	7-13	2
16. Múcsony	7	1	—	6	12-23	2
17. Szendrő	7	1	—	6	6-24	2

Sport

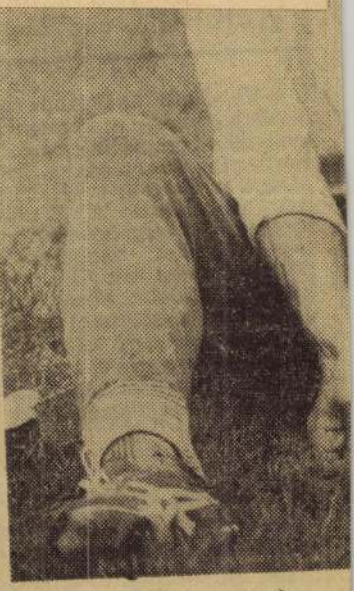

Tóth Gyula

Kupa-szerda

Megyénkben három csapat volt érdekelve a szerdán lejátszott Magyar Népköztársasági Kupában. Közülük csak a Kazincbarcikai Vegyésznek sikerült a továbbjutást kiharcolnia.

Ságvári SE — Miskolci Üveggyár 2:1 (1:0)

Miskolc, 100 néző, vezette: Király.

Miskolci Üveggyár: Gillányi — Lukács, Gönczi, Bihari, Csendom, Riskó, Kuriple (Bukta), Adorián, Kul-

24. perc: Mikula szögletét Lipcsei egyből középre ívelte. A jó ütemben érkező Ködmön a jobb alsó sarokba fejelt. 2:1. 80. perc: Kopa előre ívelt egy labdát. A kapus mintegy 30 méterre kifutott kapujából, de rosszul találta el a labdát, és az a saját kapuba perdült. Öngól. 3:1. 83. perc: Ködmön jó labdát tálalt Cservenka elé, aki a kapust is kicselezte, és a 11-es pontról az üres kapuba továbbította a labdát. 4:1. A 85. percben kavaro-

1972. VII. 9. 21.40 ka.
(Petőfi).
Láttuk, hallottuk.

Bálint Endre

1021

– Bálint Endre műcsarnoki kiállítása olyan tárlatnak ígérkezik amely viszonylag teljes bepillantást enged ebbe a sokrétű életműbe. A kiállítás három fő egységbe tagolódik. Bálint Endre festői pályájának három, egymástól határozottan elkülönithető szakaszára. Bálint asszociatív művészete izgalmas, vibráló és sokrétű festői világot hivott életre, melyben vágyak, álmok és ~~mlékképek~~ fonódnak egymásba. Ezeknek a szövevényébe, hol ~~játékos~~ játékos, hol nosztalgikus, hol irónikus arculatu festői birodalomba invitálja a nézőt ez a kiállítás.

1972. VII. 9. 21.40 ka.
(Tetőfő).
Bálttuk, Balattuk.

Bálint Sándor

5901 FNYV

Batlut Endre

Meghívó

A KIÁLLÍTÁSI INTÉZMÉNYEK

MEGHÍVJA ÖNT

BÁLINT ENDRE

FESTŐMŰVÉSZ

KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÁSÁRA

1972. DECEMBER 22-ÉN PÉNTEKEN DÉLUTÁN 4 ÓRÁRA

MEGNYITJA:

MÉSZÖLY MIKLÓS

ÍRÓ

MŰCSARNOK, HŐSÖK TERE

Bálint Endre

Bálint Endre köszöntése

„Januári ítéletidőben értem a villához: éppen rövidzárlat volt. A sötétben kíváncsian gyufát gyújtottam. A tárlatnézés sohasem próbált kísérletének lettem kényszerűségből alanya. A villanó fényben láttam meg egy képet. Az első hatást megkaptam, a részletekben elmélyedni nem lehetett, mégis a festmények ereje megteremtette a mű és néző között azt a kapcsolatot, amely a művészetnek mindig célja volt." Saját magamat idéztem, de azt hiszem, a fentiek érzékeltetik azt az euforiát, amit egy — szenzáció számba menő — Bálint Endre-kiállítás keltett 1964-ben. Nem néztem akkor a naptárat, eszembe se jutott, hogy éppen abban az esztendőben volt a festő ötven éves. Most is csak a lexikonból olvastam ki, hogy hatvanöt: sovány, farmernadrágos ember, lázasan aktív alkotó, sohasem öregszik.

„Nem dinasztiaalapító, de érdekes, nyugtalanítóan színes, törésekkel és lángolásokkal bontakozó hajtása a sokfelé ágazó törzsnek." Kassák írta ezt a fiatal Bálintról, jelezve, hogy az alapító, a festő édesapja, Bálint Aladár, a Nyugat és a Népszava művészeti és zenekritikusa volt — édesanyja meg Osvát Ernő húga. Igaz, nem Bálint Endre a dinasztiaalapító, mégis mennyi a követője.

Nem tudom, csinált-e valaki már katasztert a Bálint-iskoláról? Nem győzöm — gondolatban — számolni azokat a fiatal — és már nem fiatal — művészeinket, akiknek fejlődésében törvényszerűen következett be a *bálintos* korszak. Eszünkbe jutott-e — hogy szélső példát említsek — a Nők Lapja „Buék 1979" címoldalának emlékezetes bravúrfotója (manökenek álltak egy Akácfa utcai bérház ablakaiban), Bálint Álom a temetőről című 1959-es fotómontázsának — más előjelű — parafrázisa? Igen: Bálint nyelve a magyar vizuális kultúra része, jelrendszere — akár nyílt, akár enigmatikus —; közkincs.

És Bálint személye, indulatos föllépése a félmúlt magyar művészettörténetének katalizátora. Kassák még azt is írta, hogy „...legalább olyan érdekes író, mint amilyen jeles festő". Hát valóban érdekesek voltak Bálint kritikái a régi Népszavában. (Érdekes mint dokumentum is, a Hazugságok naplójából című Magvető-kötete.) Egy Bálint-féle kiállítási katalógus-előszó máris súlyt ad a pályakezdő művésznek. Ismerjük az alkalmazott grafikus Bálint Endrét, gyűjtjük plakátjait. Tudjuk, hogy díszletet is tervez, *Mauriac* méltatta a magyar festőnek a párizsi *Lebergerie* kiadónál megjelent Biblia-illusztrációit.

De hát Bálint elsősorban festő. A „szentendrei festő" Vajda Lajost vallja „szellemi mesterének". Ennek bizonylata Vajda nagy méretű rajza, a Barátok; ezt a Vajda—Bálint kettős portrét, nemrég láthattuk a Nemzeti Galériában. Vajda volt tehát — sok más mellett — a büszkén vállalt origo, a többi Bálint Endre.

Nem tudom, mit szeretek jobban, a leghagyományosabban, rétegesen festett sötét tónusú darabjait vagy azokat, ahol még a deszka durva erezete is átlátszik a festéken? Fotomontázsait, kollázsait — belátom: sok itt az idegen szó — vagy az *assemblage*-ait? A tartalommal igenis egybevágó, szokatlanul, keskeny, álló vagy fekvő táblaformátumait, moralista indulatait, játékosságát vagy humorát? Nem tudom. Vagy nem akarom tudni, mert úgy vélem, hogy a Bálint-fenomén mindig együttesen érvényesül, együttesen hat.

1937-ben jelentkezett a Képzőművészeti Főiskolára. Nem vették fel — két hét múlva mutatta be első és nagy sikerű kiállítását — a Tamás Galéria. Ezek szerint ez a szenvedélyesen publikáló festő lassan ötödik évtizede kiállító művész már. Hála Istennek nem ritka madár a Bálint-kiállítás manapság. 1979-ben a Magyar Nemzeti Galériában Műhely-bemutatója, a Helikon Galériában grafikai, Gyulán és Szombathelyen meg retrospektív kiállítása volt.

Köszöntjük a — lapszámunk megjelenésekor — 65 éves Bálint Endrét. Kívánjuk, hogy sok kiállítást rendezzen.

Frank János

Élet és Irodalom. Bp.1979.okt.27.
XXIII.évf.43. sz. 12. lap.

■ *Goda Gábor: Levelek Judithoz (Szépirodalmi, 496 old.); Sándor Iván: A helyszín (Szépirodalmi, 168 old.), Ördögh Szilveszter: Bizony nem haltok meg (Magvető, 300 old.)*

BERKES ERZSÉBET:

Coniugat

Kellett vagy húsz latinóra hozzá, mire meg tudtuk különböztetni *eram* és *fui* árnyalatait, vagyis a múltban folyamatos cselekvést attól, amely a múltban végbe ment, de ma is érezteti hatását. Ahhoz meg évek, talán az egész élet kell, hogy kitessék a *tanultam* és *megtanultam* árnyalata. Nehéz coniugálni? Csak azt bajos eldönteni: ki voltam, vagyok s még lehetek. Hiszen hurcoljuk az elbeszélő múltat, de csak a folyamatos jövő érdekel, holott mindig jelenidő van, illetve minden idő jelen van, és éppen a jelen olyan törékeny...

A huszadik századi szépprózа legtöbbet az idővel bajmolódik. Amióta széthullott a történet s kiderült, hogy az ember determinált minden idők osztályharcától és az örökölt génektől, amióta megbillent a modus insignis és crudelis között és széthullott a societás meg a populus — vége az epika klasszikus harmóniájának. Ragozódunk minden időben.

Goda Gábor a széthullott időt klasszikusnak számító regényformával próbálja összetartani: ahogy Mikes, ő is egy képzelt személynek mondja el a mindennapok eseményeit, gondolatait. Csakhogy a címzett, Judit egyszersmind a fejedelem is. Az a személy, akinek örök emléket állítandó születnek a levelek. Mert Judit csak mostanra „képzelt személy", aki az „ismeretlen dimenziókban tartózkodik". Huszonöt harmonikus esztendőt köszönhet neki a szerző, a szerelmet, a férfikort, az íróvá érést és beérkezést. Judit tehát soha nem lehet már csak képzelet, csak múlt idő. A hetvenegy levél azért íródott, hogy — mint Goda Gábor mindújra hangsúlyozza — a „korunk hősének" tudott asszony alakját méltón őrizze a leírt szó.

A kötet azonban nem Lengyel Judit biográfiája. Az emlékek spontán kavargásával szétbontott időben Goda Gábor életrajza is ott gomolyog, memoár és confessió, esszényi kitérők és lírai intermédiumok, anekdoták és önkínzó két-

tények a fontosak, hanem az a hódoló kedvesség, meghitt hang, rejtőzködést nem ismerő nyíltság, amivel Judithoz a levelek szólnak. Ez a kapcsolat nem ismeri az elmúlást, az érzelmek befejezhetőségét, a biológiai halált. Ez az összetartozás túl van az empírián, állandóságát nem műszerek mutatják, érveit az ésszerűség fölmérni képtelen.

A *Levelek Judithoz* olyan vallomás, amely nem *valamit* mond el, hanem az egész *Én*-t mutatja meg, s mint annyiszor: éppen abban a közegben, ami én és nem-én egymást átjáró dialektikája. Méltathatta a bírálatok sokasága, az olvasók érdeklődése Goda Gábor szellemességét, meseszövését, írói erényeit vagy fogyatékosságait a korábbi kötetek alapján. Ez a könyv az első húsz oldal után vagy visszakerül a polcra vagy magához varázsolja az olvasót és szívébe épül. Bíráló kívülállásra nincsen mód: az érzelmek őszinteségét nem lehet tényekkel cáfolni. Aki idősödőn, betegen, magánosan, napi zsörtölések és életmentő hazugságok szövevényében így tudja élővé ölelni emlékeit, a kedvesben megszeretett önmagát, azt csak irigyelni lehet, mint a vízen járni tudót. Analizálni: ez a víz sűrűbb, ez a test könnyebb, ez a láb nagyobb felületen érintkezik... nem. Csak az eredményt szabad konstatálni: ezek az őszikék az egységes idejű élet kívánt harmóniáját bizonyítják.

A Goda Gábornál fiatalabb írónemzedékhez tartozó *Sándor Iván* a tapasztalat és a logikus gondolkodás közegében tesz kísérletet arra, hogy a történelmi múlt folytonosságát a jövendő praxisa számára [illegible] hő-

Bálint Endre



Bálint Endre: Farsang

Élet és Irodalom, Bp. 1976. jan. 31.
XX. évf. 5. sz. 10. lap

Istenek harca

KAUTZKY NORBERT:

MTK-pálya

Az igazi merészség, a kaland,
Átrohanni a töltésen, a villamos előtt.
Csilingeltek a szürke bazaltkövek a talpam alatt,
És az acél hosszansíró zenéje a sineken
Olyan messziről érkezett, mint a vágy,
A tűrhetetlen nyugtalanság szülőanyja,
A menekülésnél szorongatóbb kényszer — a játék!
Az esőtől, a hajrák zengésétől
Feketére pácolt fatribün,
A hátát mutogató, a szerelmesen szemérmes,
Amint lesi és védi a pályát — az egyetlent,
A kapuk oltáraival, ahol az áldozatot bemutatják,
És a csoda megismétlődik, vasárnap délután — a gól!
A kapust Szabó Tóninak hívták.
Antalnak soha sem.
Ha meglátott, felém rúgta a labdát,
És kijelölt az ácsorgó-sóvárgó srácok csapatából,
Labdaszedésre. Ha visszagondolok, megkaptam mindent
a sorstól:
Cseh Matyi kérte a labdát, hogy neki rúgjam.
A töltés alatt, a grundon, vártak a meccsek
Hajnaltól kora estig. Bölcsőm a kerítésen túl,
A tizenkettes ház, a telepen. Nagyanyám malátakávét
adott uzsonnára,
Zsíroskenyérrel. Anyám féltett, apám biztatott,
És határtalan volt a világ, csupa kapu, gól, vasárnap,
Nyár.

NEGATÍV JAVULÁS

jékoztassa az embereket, mi történik, mi készül a fővárosban, milyenek lesznek az új lakótelepek, hogyan fejlődik az úthálózat és a közlekedés. Ezzel az előzetes tájékoztatással, mely *vitákra* is alkalmat ad, meggyőzi a lakosságot ar-

S ne feledkezzünk meg Barcsay Jenő, Bálint Endre, Németh József, Galambos Tamás, és El Kazovszkij korrekt, jellegzetes képiről, valamint az elig ismert Kalmárné Horoczi Margit áhitatos és filozófikus Menyasszonyság kompoziciójáról.

Irja: Szuromi Pál: Mózdulatlan horizont. Az I. Szegedi Táblakép-festészeti Biennáléról, 1983/11. 96.p. TISZATÁJ

Bálint Endre */. B-8-1-3

Művészet, 1977. 6. sz.

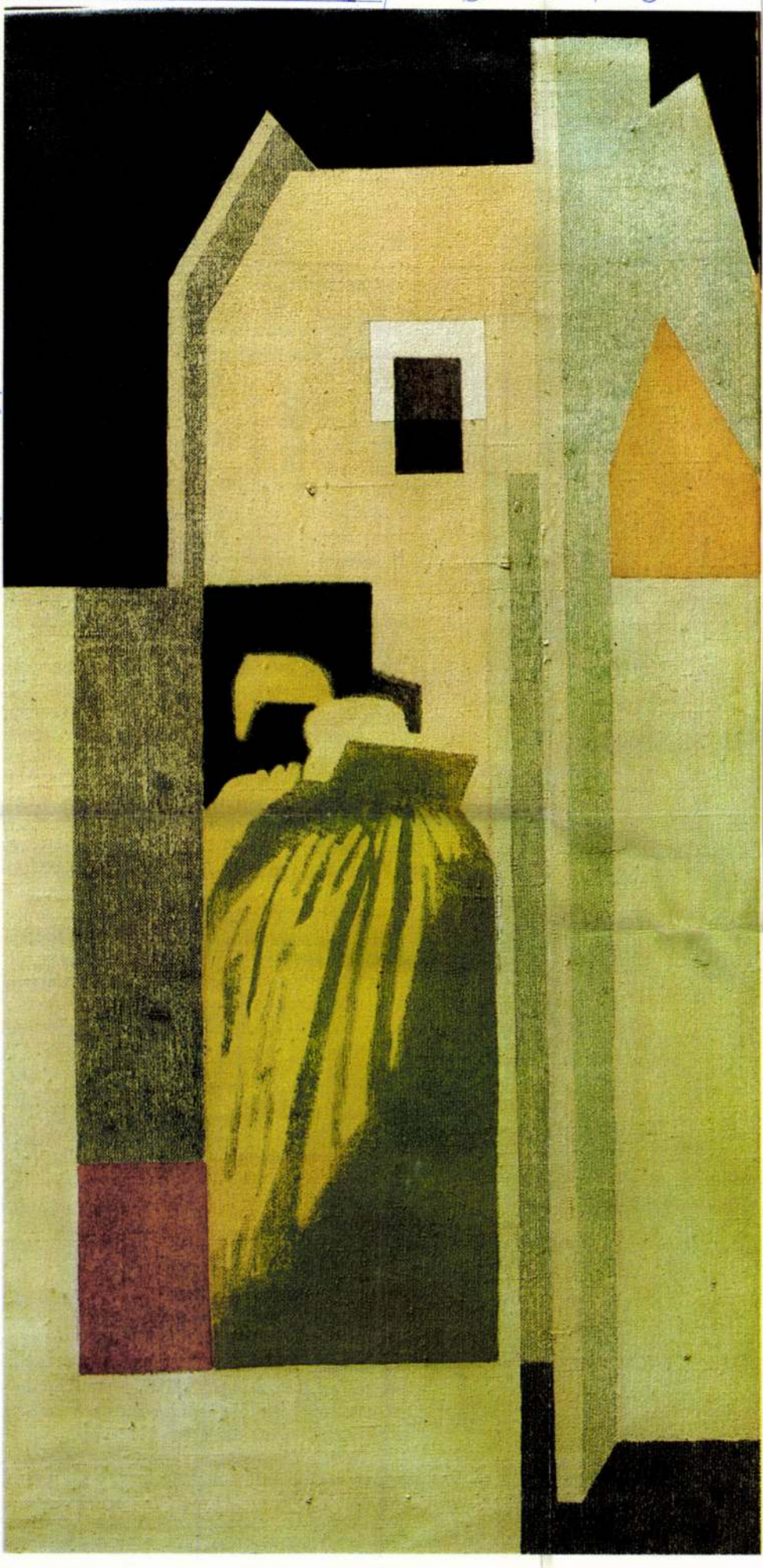

Bálint Endre: Hommage à Pietro Lorenzetti,
olaj, vászon, 80×40 cm, 1977 (fotók Somfai)

1957–1962)



Bálint Endre elmúlt már negyvenéves, amikor harmadszor eljutott Párizsba, ahová ráadásul még mindig a sorsát fel nem ismerő művész szomjúságával, kétségeivel, szinte szellemi számkivetettségével érkezett. Hiszen mindezideig mintha a nagy szellemi kalandorok könnyelműségével „csinálta" volna művészetét, az egy-egy stílusnak, formának könnyen elcsábuló intellektus kiszolgáltatottságától sodortatva magát, „bedőlve" hol *Braque*-nak, hol *Chagall*nak, hol a fauvizmusnak, anélkül, hogy bármelyik irányzatban vagy művészi kifejezésben magára ismert volna. Pedig a nyugat-európai hatásoktól formált festészetének színpompás kulisszája mögött a felkészülés etikai és esztétikai értelemben is szigorúan következetes folyamata ment végbe, jóllehet ez Párizsig alig-alig tudatosodott benne. Ez a felkészülés a szentendrei művészettel való kapcsolat, pontosabban a *Vajda Lajos* személyiségétől és festészetétől való érintettség jegyében történt. Vajdával *Vaszary János* magániskolájában ismerkedett meg Bálint, majd 1937, 1939 és 1940 nyarán együtt lakott vele Szentendrén. Az ekkoriban, majd a negyvenes években festett személytelen csendéletek és a kisembereket ábrázoló finom lírájú figurális képek még egyáltalán nem sejtették azt a fogékonyságot, amely a Vajda-féle népi inspirációjú és egyben szakrális festészet iránt olyan érzékennyé tette Bálintot. Vajda intellektualizmusa, racionális képépítkezése, erős absztraháló hajlama látszólag idegen is volt Bálint Endre érzelmes lényétől, és attól a képességétől, amely elsősorban a dolgok érzéki és emocionális átélésére és megjelenítésére tette alkalmassá. Ennyi különbözőség eltávolító közegében hogyan is ismerhette volna fel a stílusát túlságosan is türelmetlenül kereső Bálint Vajda népi és ortodox motívumokat felszívó szürrealisztikus-absztrakt festészetében azt a szellemi modellt, amely az ő csapongó munkásságát mintegy megzabolázza, művészeti igazodását szinte végzetszerűen meghatározza?

Nem lehetett ez még nyilvánvaló az 1950-ben készített *Játékok* című sorozat esetében sem, ezekben a formák folytonos metamorfózisát sugalló bizarr, sziporkázóan szellemes alakzatokban, amelyek leleményes és végtelen láncolatából madárszerű lények, óriásfarkú halak, lidrécek, manók és bohókás ördögfiókák rajzottak elő. Pedig ezek a képzelet mélyebb régióiból előcsalogatott figurák már nem sok szállal kötődtek a látható valóság, vagy mondjuk úgy, a jelenségek világához; abszurd, fantasztikus teremtmények lévén inkább valamiféle szürrealisztikus asszociációs rendszerbe illeszkedtek, mintegy megsokszorozva és minduntalan átértelmezhetővé téve önmaguk jelentését. Mikor Bálint 1954-ben Sárospatakon elkészítette a *Falu éjjel*nek elkeresztelt grafikáit, birtokában volt a *Játékok* „sűrűbb és bőségesebb" formáinak, de már azzal az önfegyelemmel, tudatossággal, puritanizmussal „bánt velük", amelynek

SAJTOFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1977
6
Művészet
(25. old)

-1, Bálint Endre. B-8-1-4



Jó és rossz pásztorok

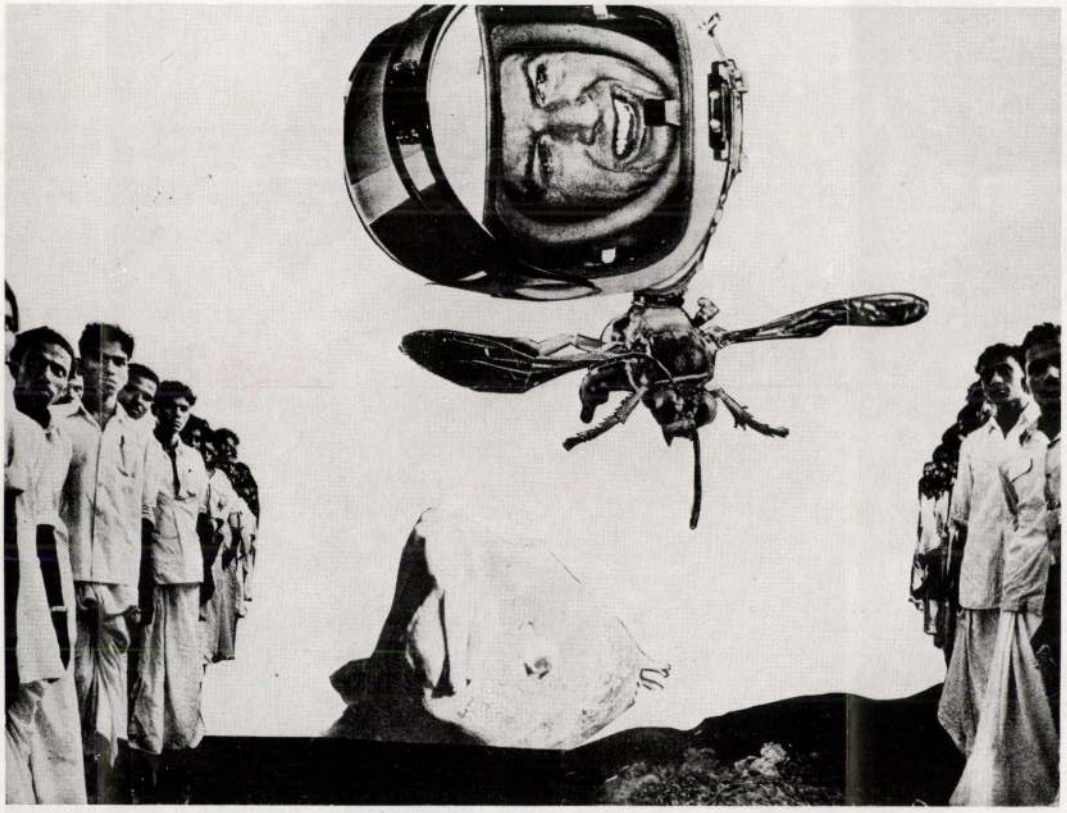

A magyarországi művészeti élet főáramlata önmagát úgy tartja számon, mint aminek nincs avantgarde hagyománya. Ehhez a belátáshoz nem kapcsolódik semmi szégyenérzet, hanem bizonyos öntudattal hivatkoznak rá azok az alkotók, akik hagyományos

titulálja. – Vö. *Kodály Dokumentumok I.* 216. o. Zeneműkiadó, 1976.) Végül is nincs más választás, mint belenyugodni: külföldieknek nincs érzékük a magyar művészethez; a magyar művészetekhez másképpen kell érteni.

nak a helyzete, akik mégsem akartak, vagy tudtak lemondani azokról az eredményekről, amelyeket a tízes, húszas évek nemzetközi avantgarde-ja létrehozott. Visszatekintve már meglepő, hogy akadt olyan csoport, amely a megszégyenítő teljes kirekesztettség állapotában létrehozott legalábbis valami olyant, ami után már lehetetlen azt állítani, hogy Magyarországon az avantgardenak nincs hagyománya. Ezeknek a művészeknek saját komplexumaikkal is meg kellett küzdeniük, ami nem ment könnyen, és csak ritkán fordult elő, hogy ne hagyott volna nyomot műveiken.

Ilyen ritka pillanat volt Bálint Endre 1959-ben Párizsban készült montázs-sorozata, ami – most már világosan látszik – Európában is egyedülálló értéket képvisel; sőt a többi magyar fotómontázs-készítővel együtt a műfajt – melyet a dadaizmus romboló indulattal indított útjára – olyan kifinomulttá fejlesztette, hogy e tekintetben nem található párja Európában. Így bármennyire is váratlan, mégis kézenfekvő a megállapítás, hogy éppen a fotómontázs vált speciálisan magyar műfajjá, mely teljesítményben döntő érdeme Bálintnak van.

Mielőtt azonban Bálint montázsainak művészettörténeti helyét nemzetközileg pontosan bemérnénk, vizsgáljuk meg, minek vagy kiknek volt köszönhető, hogy éppen ezen az előre kiszámíthatatlan ponton jöhetett létre az élretörés, és hogy ez olyan szökési sebességgel történt, mint az Bálint fotómontázsainak belső dinamikájából ki-

Bálint Endre, B-8-1-5

7 Művészet, 1977. 6.



Szerénytelenségnek tűnik e pillanatban, hogy nem Kassákról, hanem Kassák hatásáról beszélek, de egy életmű plaszticitása a hatásokon mérhető és tapintható [...]

A modern képzőművészet átfogalmazta teendőit: ábrázolásformája hozzáhasonul a kor adta lehetőségekhez, számot vet az új anyagokkal, az új architektúra konstrukciójával és az újrafogalmazott Térrel. A modern művészet központjában már nem az egy ember magánytudata, individualisztikus kiszakítottsága, lelki meggyötörtsége és szellemi árvasága mutatkozik, mint a 19. század utolsó harmadában, még akkor sem, ha terhes örökség gyanánt cipeli is e negatív tartalmakat. Mert kétségtelen, hogy a ma művészének ellenséges világgal szemben kell megfogalmazni szerepét, társadalmi és szellemi értelemben egyaránt. Minél több igazságra bukkan rá századunk művésze, kutatója és tudósa, annál nagyobb ellenállásba ütközik a társadalom részéről, és éppen azért, mert ezek az igazságok veszélyeztetik legjobban megkövesedett formáit, amihez a legjobban kötődik. A konvenciók feladása egyértelmű valami kényelmes biztonságtudat feladásával, és inkább folyamodik a leplezett és leplezetlen erőszakhoz, sem-

VAJDA LAJOS. Kassák nyomatékot adott az avantgarde tartalmaknak képzőművészetben, irodalomban, fényképészetben, zenében egyaránt. Egy mozgalom, amelyben megtükröztetik az avantgarde törekvéseket, mindez Vajda számára olyan ösztökélés lehetett, ami nem elhanyagolható, ha keressük fiatalságának fontosabb élményforrásait.

Első periódusa, 1930–34 között, már személyiségét is tükrözi, a Párizsban elkezdett fotómontázs-sorozatban érlelődik, és bontakozik ki otthon, 1934 végéig. Mit fejeznek ki ezek a montázsok? Vajda humanizmusa keres kifejezési formát egy nálunk még zsenge tradíciójú szürrealista módszer átvételével: a tudatalatti tudatosításának segítségével, az események egymással való fatális kapcsolatában, a „véletlenül" egymás mellé és egymásra rétegződő formákban. A csak egyszer bekövetkezhető eseményelmény bonyolult kompozíciójában, egy határozott kritikai rápillantással életünk és világunk kinzó állapotára; a tömegek elnyomása elleni tiltakozással, de az önmaga által elnyomott egyénnek gátlásait is felszabadítva, egy ábrázoló analízisben. Vajda e montázsokban újraéli a háború és forradalmak okozta kollektív és

akik a keletkezésnek mely
alámerültek. A népi ábrá
vonzalmát is pontosan
magyarázza. Az úgyneve
állapotnak és formának
gén és spontaneitásán
keletkezés bonyolult k
emlékezés erőit és egy ol
mát, amelynek elrendez
nem kuszálta össze a me
től való félelem. Vajdát
ki nem mondott, de léte
vonzották. Pontosabban
amelyekben a szellemi fo
átélhette, „továbbálmod
élményt". Természetese
egyedül, gondoljunk csak
huszadik század előtt mi
lott ki felismerésben a
idejéből, és hogy számos
kutatásaiban. De ha nem
dül, egyedülit alkotott, n
egyedüli volt, olyan tartal
lyek megkülönböztetté
mástól. E megkülönbözte
keresése talán a legfon
és a magyar művészet sz
Egyrészt, mert Vajdának
európai festészet első
Másrészt pedig a magy
számára rendkívül fonto
egészében megértse Vaj
seit [...]

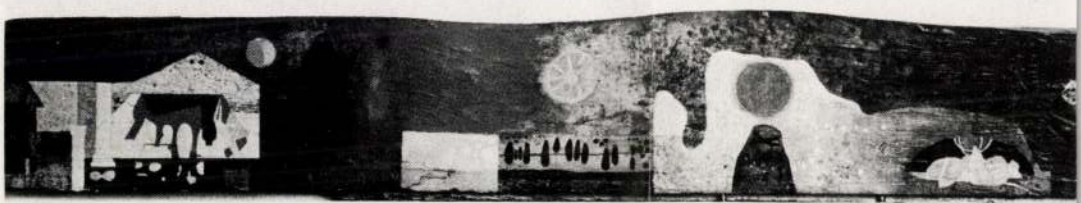

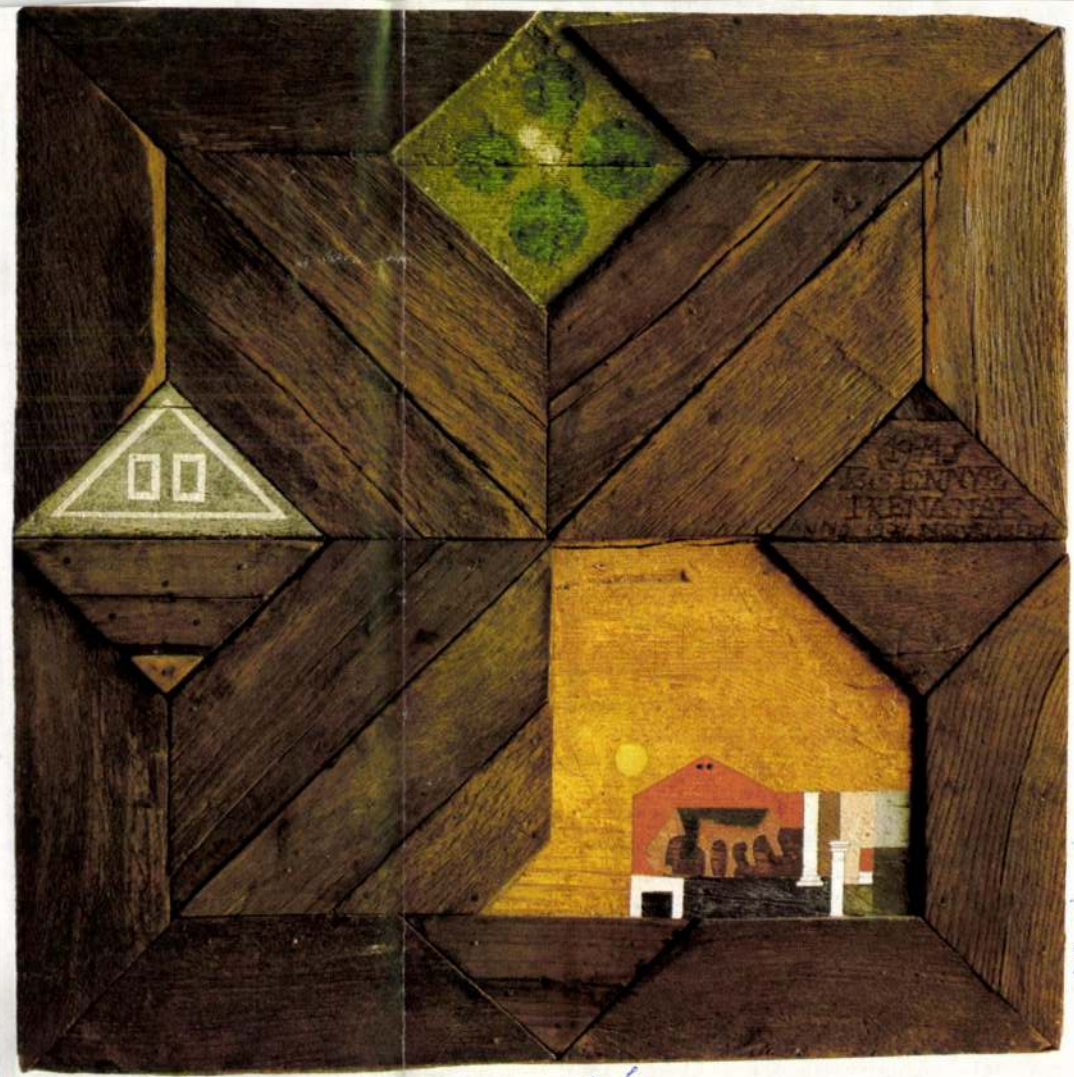

Bálint Endre: Csodák csendesen adagolva,
olaj, fa, 67×69 cm, 1971
(fotó Somfai)

Bálint Endre B-8-1-6 Művészet, 1974. 6.

9



volna Vajda 1937-ben Szentendrén festett, talán leglíraibb periódusa: azok a bizonyos aquarell-collage kombinációk, transzparentikus szimultanista módszerrel készült utalások Szentendre szakrális tartalmaira. Nos (annak ellenére, hogy akkoriban együtt laktunk és én kissé expresszív, de konszolidált csendéleteket, tájakat festettem) ez az időszak volt az, ami a leginkább hatott rám, de nem akkor, hanem húsz évvel később, párizsi tartózkodásom idején, és éppen magamra találásom idején, szinte programatikusan vállalva Vajda szellemét és Szentendréből azt, ami néhányunkat „szentendreivé" avatott. De ezen a konkrét hatáson kívül (ami talán személyivé szublimálódott) volt egy másik „Vajda-hatás", ami nem motívumokban, se nem stiláris jegyekben kapta magyarázatát, hanem egy olyan fajta szellemi elkötelezettségben Vajda iránt, amiben az ő univerzális érdeklődése előtt tisztelegtem, szinte alázatosan megköszönve, hogy „kinyitotta szemem". Ne tartsa senki anakronisztikus programnak azt a bartóki programot, amit Vajda és Korniss tusrajzokra gondolok, ahol Vajda legszemélyesebb forradalmát realizálta: követni oda már nem lehetett; a művészetben nincs és nem lehet *sors-átvállalás,* legfeljebb rövidebb-hosszabb ideig tartó közösségi időszakok lehetségesek. És milyen furcsa, hogy sokan a fiatalabbak közül éppen azoknak a nagyméretű fekete-fehér képeknek a technikáját kísérelték meg kisajátítani, ahol szellemi kérdéseikre, ha voltak ilyenek egyáltalán, választ nem kaphattak. *Csontváry* sorsát nem lehet átvállalni; ki merné a *Magányos cédrus*t megfesteni, folytatni – még átírni sem lehet... Mondhatnám úgy is, hogy érzelmeimet Vajda leglíraibb periódusa járta át, és ez leolvasható volt bizonyos korszakaimon. Viszont intellektusom egyszerűen árulásnak minősítette volna megtagadni Vajda forradalmát és *egészét* annak a gazdag életműnek, amit létrehozott. Igaz, előttem zajlott le munkálkodása, 1934–1941 között barátok voltunk; bár érettebb lettem volna és érzékenyebb is, hogy ne érezze annyira magányosnak magát mint művész. Az is igaz, hogy még életében az elsők kö-

B-8-1-7

Bálint Endre: Fehér éjszaka, olaj, fa, 16×69 cm, 1961

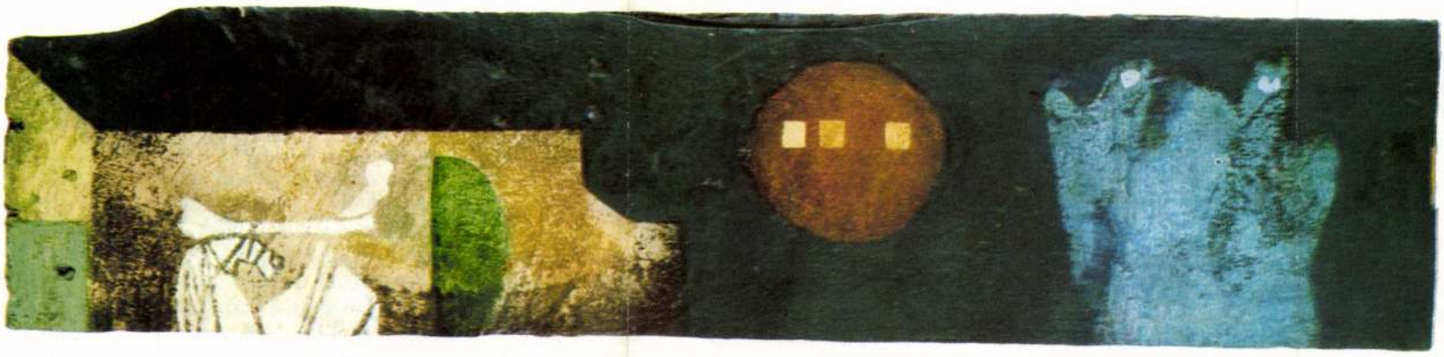

módszerében felismerhetővé vált a tartalmi bonyolultságot a kristályosan áttetsző szerkezetbe transzponáló intellektus, azaz a Vajda-féle racionalizmus működése. Ugyancsak a vajdai örökség érlelődött tovább az 1957-es zsennyei rajzokban. A homogén felületre kirajzolódó motívumok izoláltsága és egyneműsége, a formák zártsága, a körvonalak sértetlensége egyszerre volt képes a geometrikus rend szilárdságát és tökéletességét, az ábrázolás érzékletességét és egyben a jellé absztrahált dolgok időtlenségét felkelteni. Bálint egyetlen, árnyalás nélküli, szálkamentes vonallal rajzolt, csakhogy ez a formai tisztaság, mondhatnánk képi banalitás, csupa szabálytalanságot hordozott: kés, szárny, főkötő, maszk, oszlop, madár, macska, szigony, kerítés, kéz került egymással meghökkentő, de sohasem nyers vagy erőszakolt kapcsolatba. A motívumok súlytalanok, lebegnek, nincs tömegük, csak illékonyságuk, mintha kategorikus körülhatároltságuk és meghatározottságuk ellenére is tovatűnhetnének az álom vagy látomás mákonyos közegében.

Ha nagyon ki akarjuk élezni a kérdést, azt mondhatjuk: Bálint itthon szinte önkéntelenül megtanult Vajda szemével látni, de ahhoz, hogy művészi meggyőződéssé, mintegy sorsszerű elkötelezettséggé váljék a Vajda-féle felfogással való azonosulás, el kellett szakadnia Vajdától, el a hazájától, a közvetlen befolyásoktól és a megszokott környezettől. Hiszen végül is a Párizs által nyújtott távlatban, az otthontalanságban, a nyugat-európai gondolkodás és látásmód idegenségében érlelődött bizonyossággá művészi hovatartozása, s ebben az eloldódásban, önmagára utaltságban sikerült megteremtenie szellemi függetlenségét.

Nem véletlen, hogy Párizsban egyszerre csak felbuzogtak benne saját élményei, emlékei és álomszilánkjai: a gyermekkor apró és mégis nagyszerű csodái, a hazai folklór motívumai, vagy éppen a magyar provinciális művészet bájos és megható teremtményei. Így vált művészetének anyagává mindaz, amit valaha vizuálisan s egyszersmind emocionálisan megőrzött magában. Mint ahogy ő maga írja: „A Fiumei út jóformán egész hosszát a Kerepesi Köztemető fala szegélyezte a kikandikáló sírkövekkel, kőözvegyekkel és más titokzatos formákkal... Ezek a falak és kövek egyszer és mindenkorra belémévültek, akár a józsefvárosi kis házak és fuvaros udvarok és tárgyaik is: a falak mellé rakott kimustrált kocsikerekek és lószerszámok, és tulajdonképpen évtizedekkel később Szentendre csak ismétlés volt álomból, hangulatból, varázslatból, házakból, tárgyakból és falakból...” De éppúgy kitörölhetetlen nyomot hagyott benne a városligeti vursli Vitéz Jánossal, a ringlispillel és a mézeskalácsszívekkel, amelyeknél gyermekkorában oly gyakran és soha ki nem apadó kíváncsisággal elbámészkodott, vagy később, Sárospatakon egy szíjgyártó mester bádogtáblára festett lófejű cégére, mely saját szavai szerint: „előbb a szememet nyugtatta meg, majd évekkel később a szívemet, itt az önök hazájában – távol az enyémtől, és csak utoljára az intellektusomat...”

De Párizs nemcsak ifjúkorának látvány-emlékeit dobta felszínre, hanem felerősítette benne lelki élményeit, katartikus megrázkódtatásait is. Az árvaházban töltött nyomasztó évek szorongását, a szeretet és az otthon iránti sóvárgását, mely Franciaországban kínzó honvággyá növekedett, a huszonkétévesen kapott tüdőbajból eredő betegségtudatot és halálfélelmet, vagy ahogyan ő mondaná bizarr aforizmával, életfélelmet, a sehol otthon-nem-levés nyugtalanságát, az örökös elvágyódást, valamint a soha be nem teljesülő gyönyörűségek és csodák iránti csillapíthatatlan nosztalgiát.

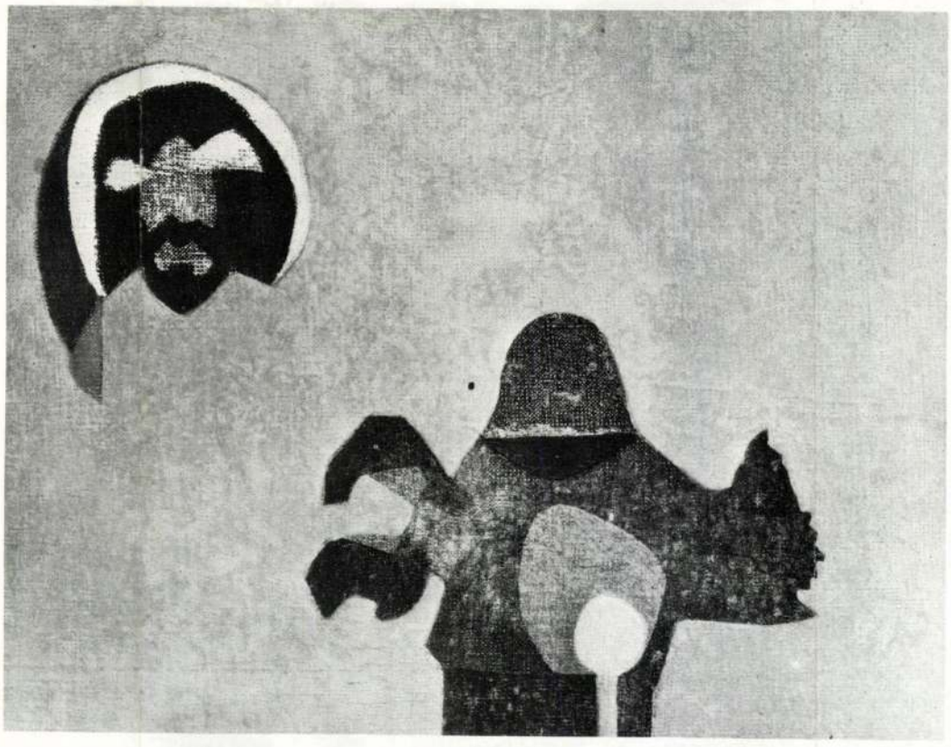

Bálint Endre: Leprás angyal, olaj, vászon, 33×40 cm, 1960 (fotók Somfai)

Bálint Endre: Várakozók,
olaj, vászon, 37×35 cm, 1958
(fotó Petrás)

Különös, hogy ebből az állandó hajszoltságból és kedélyhullámzásból felséges nyugalmú festészet született. Olyan emelkedett derűt és harmóniát sugárzó festészet, amelyben csak enyhe vibrációként rezgett benne Bálint Endre szorongásos melankóliája, önsanyargató lelkének keserű kétsége és valamiféle mitikus hit iránt vágyakozó lázas türelmetlensége.

A vajdai vonásokat megőrző szürrealisztikus szerkesztőmódszerrel most már ott, Párizsban a legszemélyesebb motívumait, a maga által teremtett formákat montírozza össze. Ezeket a gazdag és változatos képzettársításokra serkentő formákat a festőiség olyan áramába olvasztja bele Bálint, amelyben átderengenek egymáson a felületek, bódító kavargásban hullámzanak a festékpöttyök, ezek a villódzó fényszilánkok, s minduntalan finom hullámzásban érintkeznek egymással a homogén színfoltok és az olvadékony faktura sejtelmes félhomálya. Ezekben a gazdag festői effektusokban az amúgyis asszociatív motívumkapcsolatok egy folyton tágítható, továbbépíthető világ végtelenségének a képzetét sugallják.

Nyilvánvaló, hogy ez a végtelenségképzet elsősorban magából a szürrealisztikus látásmódból fakad, abból a szemléletből, amelyben nemcsak egybemosódnak a valóság és a képzelet határai, hanem minden belső történés – menjen az végbe a fantázia vagy a tudatalatti én tartományában – hitelessé válik, egyszerűen: realitás lesz. De a bálinti univerzum továbbépíthetősége festészetének epikus jellegével is összefügg: Bálint kiteregeti, továbbfűzi, valósággal elmeséli a motívumait, amelyek beleíródnak egymásba, átrajzanak egyik képéről a másikra, kettémetsződnek a vászon vagy a deszka szélén, hogy továbbfolytatódjanak a magasba nyúlva vagy éppen vízszintes helyzetbe fordulva, és új jelentést nyerve valahol másutt, állandósítva ezzel az egymásba átömlő, befejezhetetlen képek látomásözönét. Csupa intim, olykor szinte banális dolgot rakosgat ki Bálint a képeire: sótartót, petróleumlámpát, bádoglovacskát, kerítést, kapuívet, virágkoszorút, az élet mindennapjait idéző apró jeleket vagy talán nyomokat, hogy lépten-nyomon összefűzze őket kultikus és kozmikus motívumokkal: szárnyakkal, csontokkal, a minduntalan visszatérő burnuszos nőalakkal és a kifogyhatatlan égitestekkel, a napok és holdak fogyó-növekvő alakzataival, ezáltal úgyszólván valamennyi képét egyetlen hatalmas és összefüggő égboltozattá növelve.

Ebben a kozmikus-látomásos közegben transzponálódnak a motívumok: Bálint Endre létezésévé válnak a falvak, a tengerek, az égitestek, a szárnyak, a temetők, a lovak, a kések és a kocsikerekek. Ez az átlényegülés a csodák nagyszerűségével és egyben természetességével megy végbe – és az élet gyönyörűségét mégis tragikum szövi át. Bálint a teljességgel idézi fel a hiányt, úgy is mondhatnánk: csodával várja a csodát. Mintha éppen az élet birtokba vehető szépségéből érintené meg valami szorongató és egyben mámoros hiányérzés. Minden képe a teljesség illúziójának újból és újból való kétségbeesett megteremtése, s noha ez az illúzió alkotás közben meg is adatik, nem válik végérvényessé.

A *Várakozók*on három szfinksszé dermedt alak nézi kezdettől fogva és véget nem érően az elérhetetlen vizeket, dombot és a parányi napot. A víziószerű táj mágikus szépségében tárul fel előttük: az egzotikus fa a törzsére „lehelt" legyező formájú leveleivel, a domb cseppkő-formájú, sejtelmes alakzataival, és a szürkébe ágyazott északi-sápadt fények, melyek remegve tükröződnek a végtelen vizekben. Amennyire ígéretes és megzavarhatatlan mindez a szépség, annyira tragikus is; s nemcsak azért, mert a „csoda" birtokbavehetetlen, hanem főként azért, mert az élők és a holtak helyzete között mintha nem lenne különbség. Mindhárman ugyanabból a kilátástalan és szomorú pozícióból függesztik a szemüket a túloldalra, és mindhárman ugyanarra a tehetetlenségre vannak kárhoztatva...

A *Várakozók* halk melankóliájánál jóval drámaibban vall a bálinti nosztalgiáról a *Csend világa,* ahol a szürke, fekete, sárga alkonyatban egyszerre az ég, a föld, a part felé vágyakozik a bálványná varázsolt, koporsótestű asszony, akinek aránytalanul megnyújtott alakja és merészen kiszögellő feje minden aszimmetriájával és kényszeredett merevségével a lelki-szellemi kielégületlenség türelmetlen és elkeseredett megnyilvánulása.

S ha Bálint kétségeit, érzelmi kiszolgáltatottságát a továbbiakban is elárulja egy-egy félbehagyott, szinte segélykérő, esengő forma *(Kastély Blois-ban),* vagy a lecsurgó festékcsíkok és a falakra vetülő árnyékok szaggatott ábrái *(Szobor a temetőben, Temetőfal),* a Párizsban alkotott képek zöme mégis a jelenségek világa mögül előrajzolódó törvényszerűségek megjelenítője, a hittel rokon, s a reményből táplálkozó valamiféle belső bizonyosság kivetítője. Hiszen hogyan is lehetne vitatni a *Roueni látomás,* a *Fehér éjszaka,* a *Leprás angyal* vagy főként a *Csodálatos halászat* kultikus ünnepélyességét, azt a már-már szakrális jellegű emelkedettséget, amely a földi esetlegességek zűrzavarától meg nem bolydítható égi harmónia megsejtéséből táplálkozik. Még a

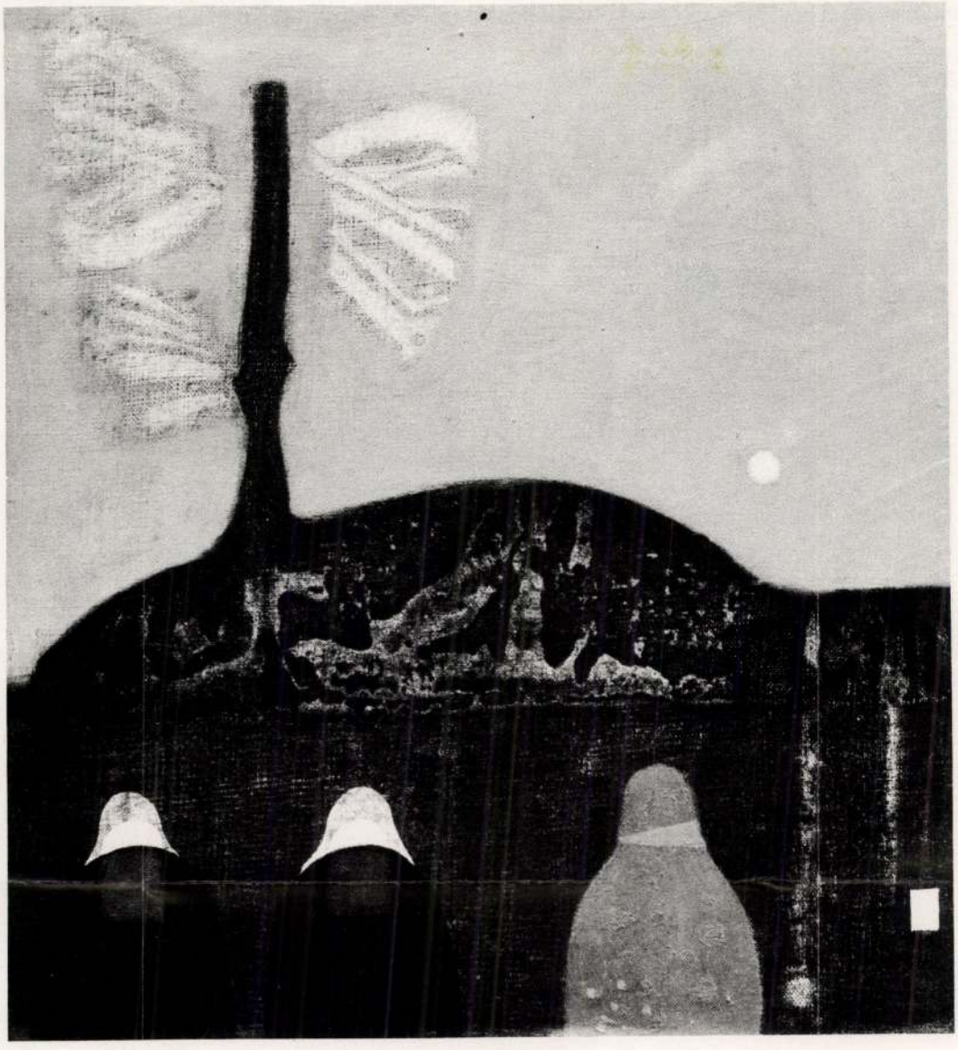

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 238-068, 387-748, 340-726
1977 OKT
B-8-1-88
ÉLET ÉS IRODALOM
Bálint Endre

V/1021

a jussunkért vajon

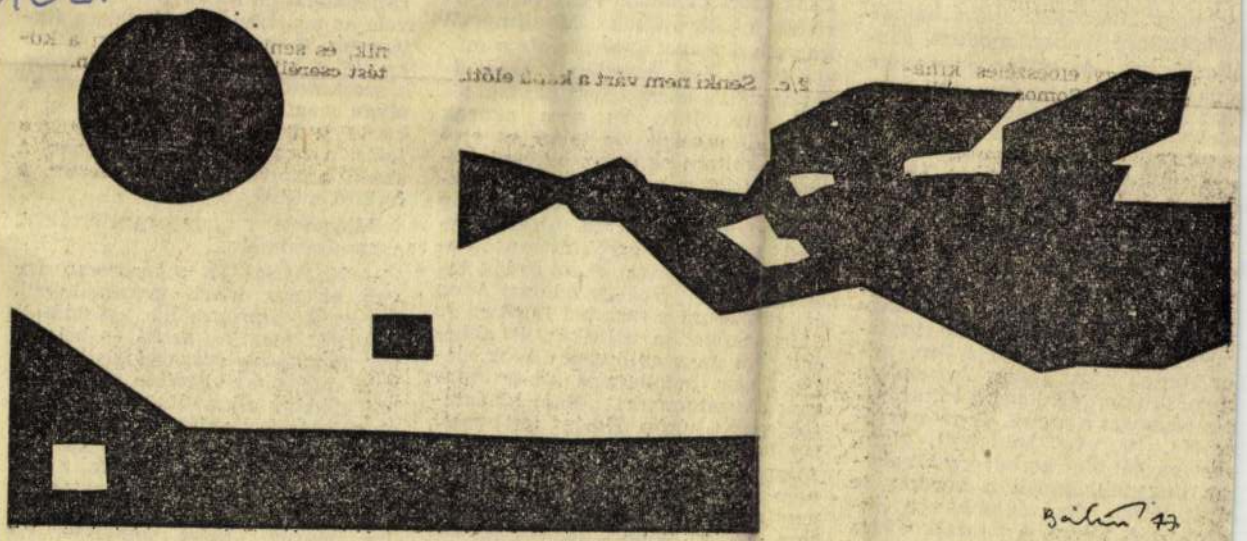

Bálint Endre: Ébresztő

stengelyüre. Nagyapámnak
oltak az igához, apám azokból
egtartott négyet az őszi mélyszán-
shoz, de egyébként lovakat
ett. Csak azért mondom az egé-
et, hogy látszódjék: apám haladó
ndolkodású ember, modern gaz-
álkodó volt, de mikor szerettem
olna elmenni a berényi téli me-
ógazdasági tanfolyamra, nem en-
edett! Azt mondta, nem akar a
verekeiből urat nevelni, mert
sszeomlik a világ, ahol sok az úr,
evés a munkásember!... No, er-
e a mai élet jócskán rácáfol, sze-
ntem legalábbis. Én azonban nem
zért mentem volna arra a tanfo-
yamra, hogy dologtalan váljék be-
őlem. Éppen ellenkezőleg: hogy
obban tudjak dolgozni. De tanfo-
yamra csak akkor mehettem, mi-
or huszonnégy éves koromban
negnősültem. Mert apám kihasítot-
a a részemet a tagból, és azt mond-
a: Na, itt van, boldogulj, fiam,
ert ha két éles kardot egy hüvély-
en hagynak, annak a kardok is
árát látják, de mégjobban a hü-
ely!... A földre, a gazdálkodásra
rtette; és én huszonkilencben még
rre az akaratára is ráduláztam,
ert otthagytam a szülői házat, és
ültem ide Portelekre. És itt kö-

hogy ha két éven belül
adok, akkor enyém a
dány! Hát úgy lett. De ve
hér takarmányrépát is,
Csak azért mondom, hog
sőnek a környéken. M
kaptam a magot ahhoz is
sik évben már magamna
tottam, és a környékbeli
lem vásárolták. És ne
sokat dicsekedni, de tal
gazda voltam az egész b
tárban, aki a harmincas
jén rádiót vettem. Mikor szegény
jó anyám meghallotta, ideszekerezett húsz kilométerről, és megátkozott, ha nem adom el az ördög találmányát!... Dehogy adtam! Azon át hallgattam a szakmai híreket, az újdonságokat, a politikát, és abból értettem meg, az ötvenes évek elején, hogy befellegzett az én maszek akaratomnak... Nem hibáztatok senkit, uram. Ha így lett; most így legyen jó maguknak!... Mit? Alkotni?... Nem, kérem én ahhoz nem értek. Én csak dolgoztam, meg gondolkoztam, meg megint dolgoztam. Abban az ántivilágban ez volt a szokás mifelénk. De már a fiaim, az unokáim az iparban vannak; többnyire: mérnök, irodás, munkás

hajlító, a tuzo...

Bólogatott nagy egyetértéssel, szinte örömmel:

— Na látja! És sokszorosan így van ez egy ipari gyártmánynál. Tervezők, szerkesztők, gyártáselőkészítők tucatjai, szak- és betanított munkások százai foglalkoznak vele, mielőtt az egyetlen első kísérleti példány elkészülne!... Az ipari gyártás kollektív munka, a szó legteljesebb értelmében, és ez, ugye, igen szépen hangzik, a baj csak az, hogy ki-ki nem tudja kiemelni belőle a maga egyéni teljesítményét. Mert annyiszor és annyian álltuk körbe a kísérleti példányt, és az egyik ezzel jött, a másik azzal, s ki tudja, talán nem

SAJTÓFIGYELŐ
1979 OKT 27
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726

ÉLET ÉS IRODALOM

Bálint Endre festő- és grafikusművész

B-8-1-9

1021

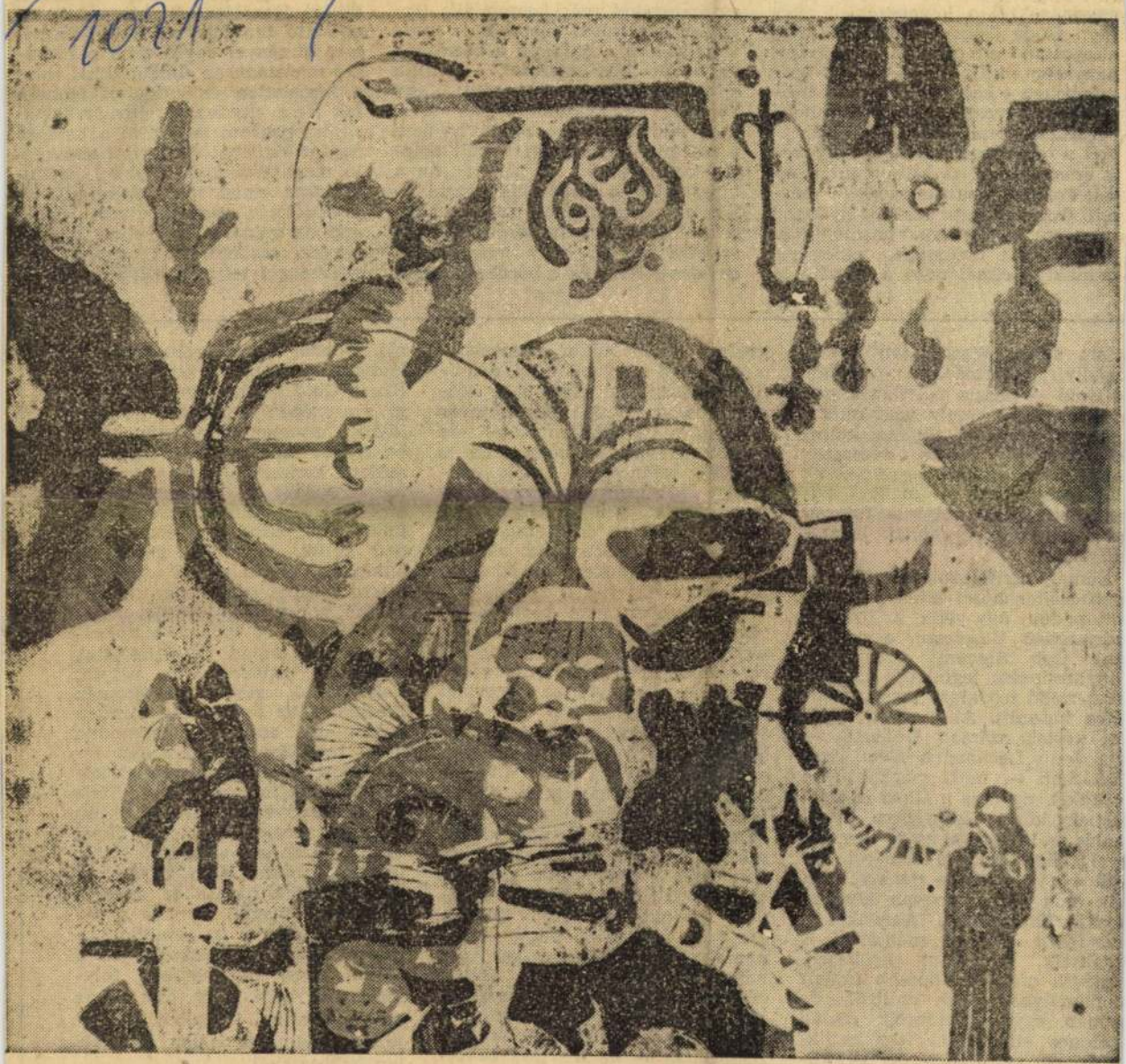

Bálint Endre: Motívum-burjánzás

a formális logika teremt, hanem a leveleket író habitusa. Könnyű volna kimutogatni, mint nyilatkozik ugyanazokról a jelenségekről eltérően Goda Gábor; hányszor látja elfogultan a történeti tényeket; hányszor siklik át kardinális eseményeken s színezi a családi intimitásokat, vagy... De ilyen boncolgatások csak szégyenére válnának a műítésznek. A könyv ugyanis önismétlések és kedélyhullámzások százféle hosszán rezegve megejtő összhangzatot teremt: gyöngéd szeretet varázslatos harmóniáját. Nem Judit szépsége, eszessége, munkafegyelme, nem a rögzíthető ban olyan material, monstrálhatná életér nézeteit. E nézetek e galmazásával már kés ténész barátjával több vitatja: „ha a hatalon vezet, ne légy részes egyfelől, másrészről pedig: „egy korszak gondolkodói akkor kell, hogy bűntudatot érezzenek, ha nem a tisztázott és megértett múlt alapján cselekednek". S végül: „Az a tapasztalatom, hogy akik úgy akarják az eseményeket túlélni, hogy semmi mással nem törődnek, észre sem veszik, hogy megszűnnek embernek lenni és a bőrükért végül a kíméletlen önismerettel (gondolok itt a tizedes szerelmeire, az ukrajnai pogrom leírására, a hajdani naplót kiadóba küldő tiszt adatközlő magatartására). Ezekkel párhuzamosan mind több nyelvi-stiláris kimódoltság szegi kedvünket, pedig épp az volna a cél velük, hogy a tények monotóniáját érzelmi feszültséggel telítsék. (Ilyesmiket ol-

alom sehol. Washington kafkai astély. „A történelem — mondta Gold — puszta véletlenek szenetes zsákja, amely kiszakadt a zélben." A regény túltengő kulcselenetei — kiadós evészetek oldéknál, meddő beszélgetések llásügyben stb. — makacs kötetkezetességgel helyezik fókuszba a szereplők egyhangú jellemvilágát.

Némely kritikusok szerint Joeph Heller hősei amolyan álcázott zsidók; úgy vélik, az örmény származású Yossarian, a protestáns Bob Slocum érzésvilága, anghordozása leginkább az amerikai zsidó irodalom ismert figuáira hasonlít. Akik zsidó hősöet kértek számon Hellertől — rja John Leonard a *New York Times*ban —, most megkapták a nagukét, ugyanis a *Good as Gold* öbbek között kegyetlen leszámolás az „amerikai zsidó élményyel". Épp erről a témáról kézül könyvet írni a regény hőse, ár nem tudja, hogyan kezdjen ozzá. Mint sokan Amerikában nanapság, a maga módján ő is gyekszik felkutatni gyökereit, aggatja családja idősebb tagjait homályba vesző múltról, de supán egy bevándorolt család ablonos emlékeivel lesz gazdabb, és az emlékezők — könyörtelen helleri döfés — éppolyan ellenszenvesek, mikor ellágyulnak, mint mikor gonoszkodnak. Gold megveti apja primitív rasszizmusát, elrémül a tősgyökeres amerikai, Hugh Conover virulens antiszemitizmusától, de gyűlöli azokat is — noha maga is közéjük tartozik —, akik letagadják származásukat vagy elsiklanak felette. Így lesz Henry Kissinger egyszerre elrettentő példa és példakép. Bruce Gold, aki ízes jiddis kifejezéseken és jelzőkön túl nem sokat tud a zsidóságról, s a temetőben nem tudja kibetűzni a héber feliratot édesanyja sírján, a regény végén mégis arra gondol, meg kell írnia végre nagy beszámolóját az amerikai zsidó élményről.

Többen rámutattak, hogy Joseph Heller új regényében igen sok az önéletrajzi elem. (Az író is, akárcsak tanár hőse, Coney Islanden, Brooklyn legdélibb, vidámparkjáról híres negyedében született, szülei orosz zsidó bevándorlók voltak, korán elárvult, őt is jóval idősebb bátyja és nővére gyámolította stb.) Természetesen vitatható, hogy van-e komolyabb jelentősége az ilyen hasonlóságoknak. Ha Heller részben csakugyan saját múltjáról, világáról ír, akkor nyilvánvaló, hogy a groteszk humor érzéstelenítő — az író torz tükörben mer csak szembenézni a traumáival. De alighanem másról, többről van szó ebben a félelmetes fekete komédiában. Bruce Gold a liberális értelmiségi szerepében tetszeleg, de valójában elvtelen érdekember. Noha Heller kipellengérezi az újjászülető konzervativizmus irodalmi szószólóit is, elsősorban az amerikai liberalizmus csődje foglalkoztatja. Hőse úgy érzi, minden züllik, hanyatlik körülötte, önkínzó nosztalgiával gondol vissza cseppet sem derűs gyerekkorára, a gazdasági válság, a háború éveire. A valaha biztonságot nyújtó család ma tehertétel. (Gold és testvérei alig várják, hogy apjuk végleg leköltözzék Floridába, az öreg pedig minden évben új cselhez folyamodik, hogy maradhasson még egy kicsit New Yorkban, gyerekei körében, kiket folyton gyaláz.) Heller új regénye sok olvasót Philip Roth műveire emlékezteti; a *Good as Gold* azonban elkeseredettebb, lesújtóbb, mint Roth bármelyik szatírája. Sőt itt Heller annyira kitombolja magát, annyira kimeríti (és lejáratja) az „etnikai humort", hogy úgy érezzük, ezt a témát, ilyen hangnemben folytatni már nem lehet. Mintha az újabb amerikai irodalom egy fejezete zárulna le Heller kíméletlen hahotájával.

Ivan Sanders

MAHIR
MAGYAR HIRADÓ
SAJTÓFIGYELŐ
LEVÉLREKLÁM
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Endre Bálint

3-8-1-11

BUDAPESTER RUNDSCHAU

1984 DEC 10.

1021

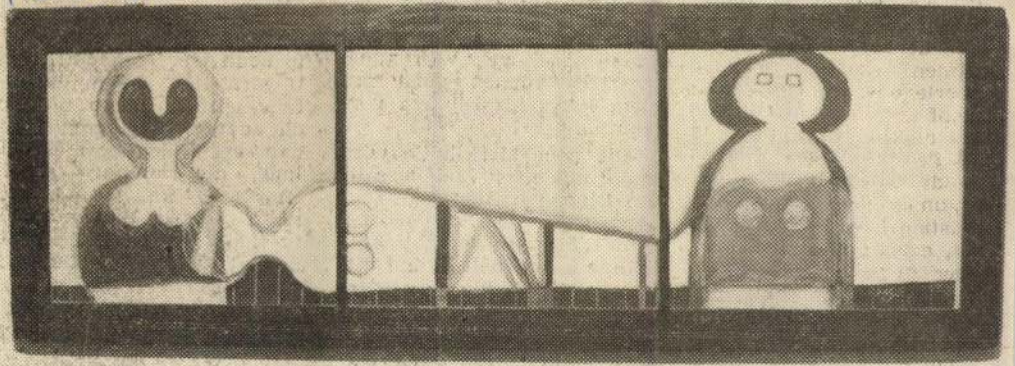

Endre Bálint: Triptychon, 1948

Blumenhalle in Budapest

An der Budapester Budaőrsi út wurde eine geräumige Halle für den Blumenhandel übergeben. Bisher war die Blumenbörse auf einer kleinen Fläche der Markthalle am Tolbuhin-Ring und in den umliegenden Gassen stiefmütterlich eingepfercht.

Mehrere bekannte Staatsgüter und LPGs, die sich mit Blumenzucht beschäftigen, taten sich zusammen, um die allen Ansprüchen genügende Blumenhalle (Kostenaufwand: 95 Millionen Forint) aufzubauen. Das Gebäude hat eine Grundfläche von 2600 m², in der Galerie befinden sich Büfett und Büros. Der Großteil der Halle nehmen die Mitinhaber in Anspruch, doch auch Privathändlern stehen insgesamt 92 Stände zur Verfügung. Letztere können auch auf dem Parkplatz Blumen verkaufen.

Die neue Markthalle wird nicht nur einer Verteilerrolle im Blumengroßhandel, sondern auch den modernsten Anforderungen gerecht. Eine Klimaanlage hält die Luftfeuchtigkeit konstant. Neben einer Vielfalt von Schnittblumen kann man hier verschiedene Zierpflanzen, Gartengeräte und Pflanschutzmittel kaufen.

— g —

ma El-Marwa-Ismanne Co., in Budapest unterzeichnete, beläuft sich auf zwölf Millionen Dollar.

Der Kooperationsvertrag ist auch deshalb beachtenswert, da dies das erste einträgliche Geschäft von Komplex mit einer privaten Firma im nordafrikanischen Land ist.

MAHIR
MAGYAR HIRDETŐ
SAJTÓFIGYELŐ
LEVÉLREKLÁM
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 334-748, 340-726

Endre Bálint

B-8-1-10

BUDAPESTER RUNDSCHAU

1984 DEC 10

1021

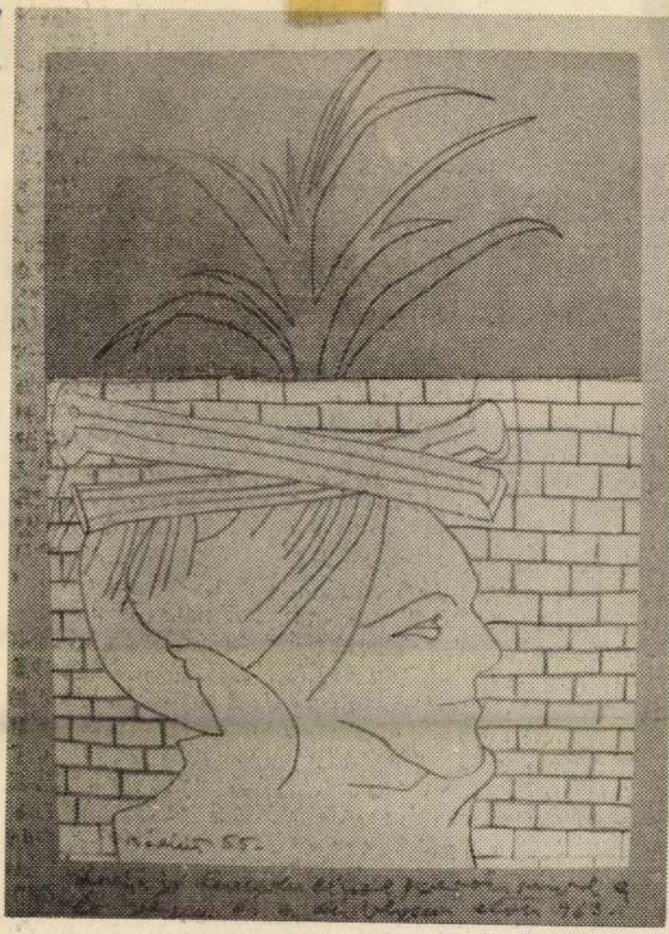

Endre Bálint: Jahresende, Mischtechnik, 1955

ik

Diese Kompositionen g
en einer Novelle von *Lu*
vig Tieck (1773—1853) d
Rahmen. In „Die beid
nerkwürdigsten Tage a
Siegmunds Leben" zeichnet
ier gebürtige Berliner ein

S. K.

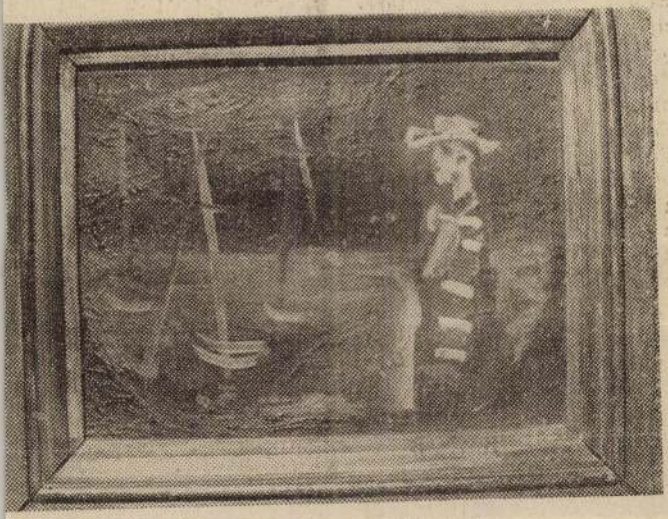

Endre Bálint: Fischer aus Cannes, 1945

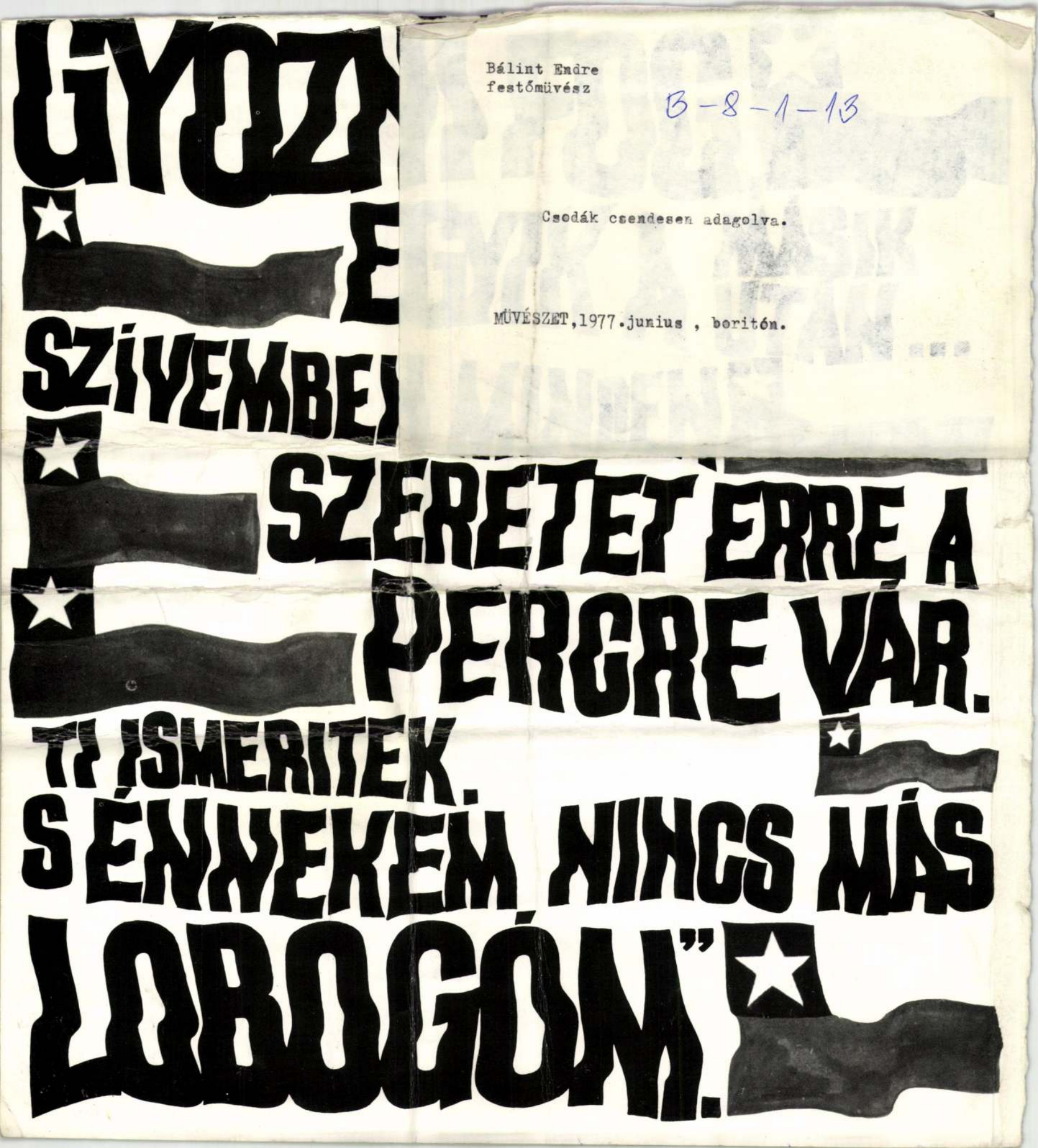

Bálint Endre
festőművész

B-8-1-13

Csodák csendesen adagolva.

MŰVÉSZET, 1977. junius , boritón.

Bálint Endre

Egyéni mitológia

Angyali üdvözletre várva

Álomműhely

Triennálé után

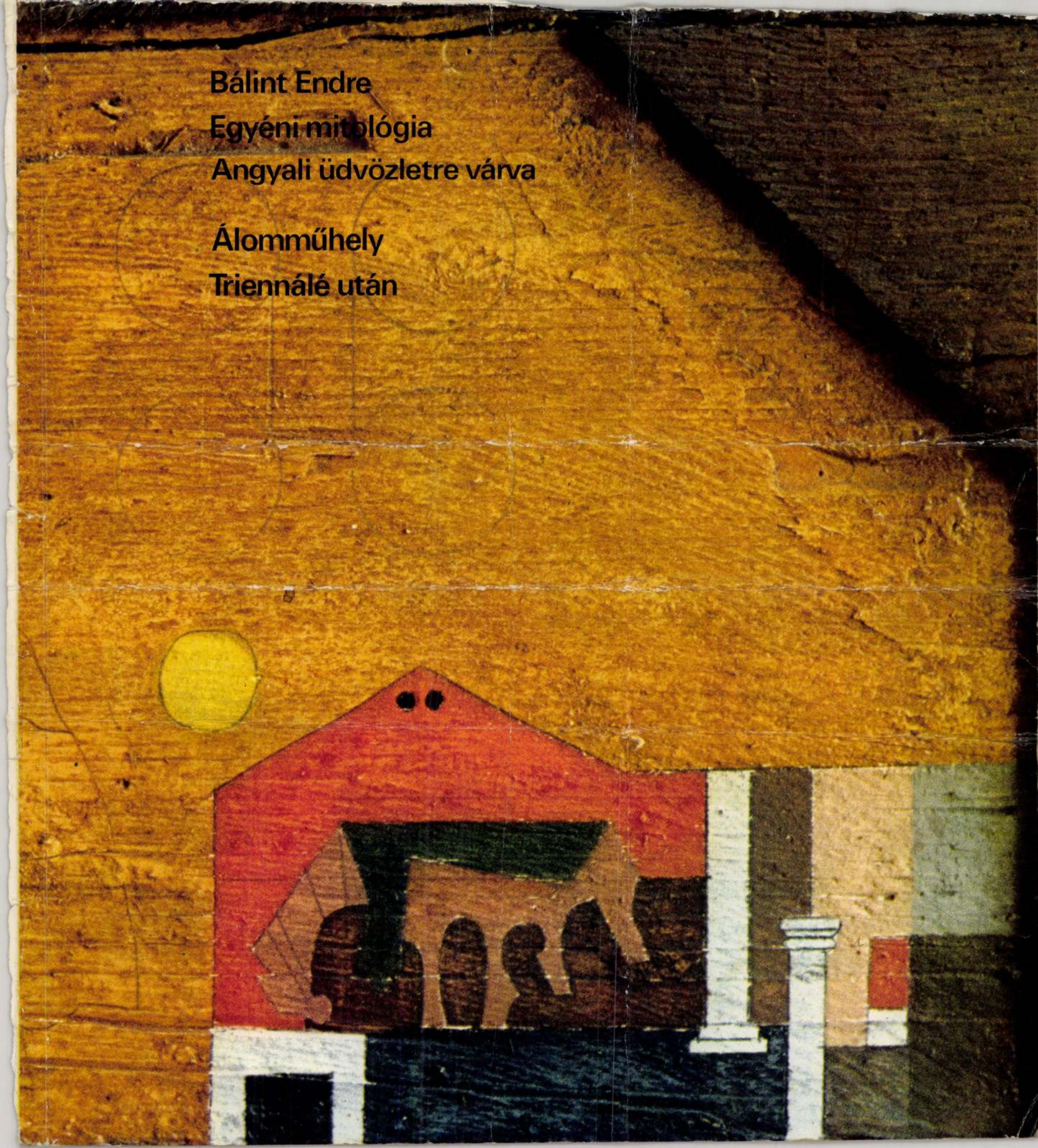

Bálint Endre, Kossuth-díjas festő-grafikusművész

MŰCSARNOK

5-8-1-22

HŐSÖK TERE

TELEFON: 227-405

BÁLINT ENDRE

festőművész kiállítása

1984. november 23–december 30.

Bálint Endre festészetével, írásaival és művészeti kifejezésmódjának minden eszközével egyetlen ügyet szolgált: az igaz művészetet. Ez segítette át a nehéz éveken, amikor idegenből hazatért, mert nem szűnt meg magyar művésznek lenni.

Most, amikor szinte egész életműve fekszik előttünk, és nyomon követhetjük pályáján, megrendítő számadásnak lehetünk tanúi. A szüntelen megújulás állapota nem hagyta el egy pillanatra sem, és amikor már nem használhatta az ecsetet, ollóval, késsel, tollal közölte gondolatait. Lehetetlen nem ráérezni az intellektus magas művészi megjelenítésére, a tartalom gazdagságát kifejező szuverén formavilágára. (Részlet a katalógus előszavából)

Megnyitja: Mészöly Miklós 1984. november 23-án délután 5 órakor.

A kiállítás rendezője: Ury Ibolya

HELIKON GALÉRIA

V., EÖTVÖS LORÁND UTCA 8.

TELEFON: 174-701

LOVAS ILONA

kiállítása

1984. november 18-ig

Lovas Ilona munkái a textil határeseteit is elhagyják. Noha a merített papírképek merevítésére szolgáló, átrozsdásodó drótháló halványan emlékeztet a textiles múltra, ezeket a műveket már nem kezeljük textilként. A merített papír önálló műfajjá nőtte ki magát. Az angol Janis Jeffries, a holland Vossen Ellie munkái bizonyítják, hogy nem elszigetelt esetről van szó – egy új, talán a textilnél is érzékenyebb anyag felfedezése történt meg.

Lovasnál az anyag megtalálása adekvát módon találkozik az őt régóta foglalkoztató problémákkal, a szabadság és a hit kérdéseivel.

A kiállítás rendezője: Herczeg Ibolya

KIÁLLÍTÓTERMEINK NYITVATARTÁSA:
HÉTFŐ KIVÉTELÉVEL 10–18 ÓRÁIG
DOROTTYA-UTCAI KIÁLLÍTÓTEREM:
VASÁRNAP KIVÉTELÉVEL 10–18 ÓRÁIG

Felelős kiadó:
Néray Katalin

84-1886 GENERALART D Ny
Felelős vezető: Németh György

A pécsi modern magyar
képtár rajzaiból

Bálint Endre: Hal

B-8-1-21



Tolnai, 1987. április

val megy, bizonyosan lekésett volna róla... Bár késte volna le, gondolom szívszorongva; de Hortense sajnos nem késte le. Hortense a vesztébe rohan.

A 74. oldalon Hortense, mint említettem, leány és szép és szegény. Ez azt jelenti, hogy a detektívregény törvényei szerint az utolsó lapon, a 212-esen, asszony lesz és gazdag. Vagy legalábbis jómódú. Ez a tudat tartja bennem a lelket. Mert Hortense nem tudja, mi vár rá. Ő csak egy hirdetést olvasott – a 32. lapon –, melyben előkelő úr Sussex grófságában titkárnőt keres, heti 25 font fizetéssel. Én nem tudom, mennyi heti 25 font, de nagyon sok lehet, mert Hortense ész nélkül elindult Sussexbe. A föltételnek, úgy látszik, megfelel. Fiatal, szép és jó családból való. Ez nagyon biztató. Detektívregényben a jó családból való embereket a legritkább esetben ölik meg. Szörnyű dolgokon esnek keresztül, de a végén mégis megházasodnak. Talán Hortense-ben is él a remény, mert kínos pontossággal tartotta be az apróhirdetés föltételeit: „Jelentkezés szürke kosztümben, ugyanilyen színű útifátyollal és vörös kézitáskával." Hortense ezen kívül még bundát is viselt. Hogy milyen bundát, azt nem tudom, mert a könyvben csak ez áll: astracan. Túl izgatott vagyok ahhoz, hogy elővegyem a szótárt. De érezhető, hogy a bunda nemes prémből való. Szinte még csodálkozik az ember, miből telik astracanra egy lánynak, aki az anyját tartja s egy jelentéktelen irodában kisegít. De Hortense bizonyára takarékos.

A vonat elindul. Az enyém is, de – sajnos – Hortense-é is. Aggódni csak én aggódom: a lány nem. A lány vígan cigarettázik, elővesz egy újságot és olvas. Nem tudja azt, amit én – s minden olvasó – már a 24. lapon tudott, hogy az esti gyorson, mely Sussexbe visz, hat fiatal lányt gyilkoltak meg. Mind a hat szürke kosztümöt viselt. Ez még nem feltűnő. De mind szürke útifátyolt és piros kézitáskát: ez már ijesztő, rémes és fenyegető, mint egy halálos ítélet. Hat lányt már eltett láb alól ez a szörny; s a könyv címe: A Hetedik Halott. Borsódzik a hátam, ha arra gondolok, mi vár Hortense-ra. Hatan

* Az író hagyatékából

MAHIR
MAGYAR HIRDETŐ
SAJTÓFIGYELŐ
LEVÉLREKLÁM
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Mahler Endre Bálint
B-8-1-18

BUDAPESTER RUNDSCHAU

1984 DEC 10.

1021

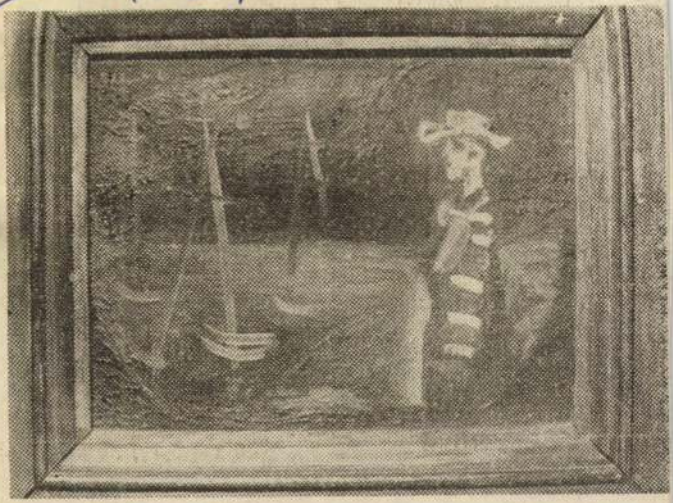

Endre Bálint: Fischer aus Cannes, 1945

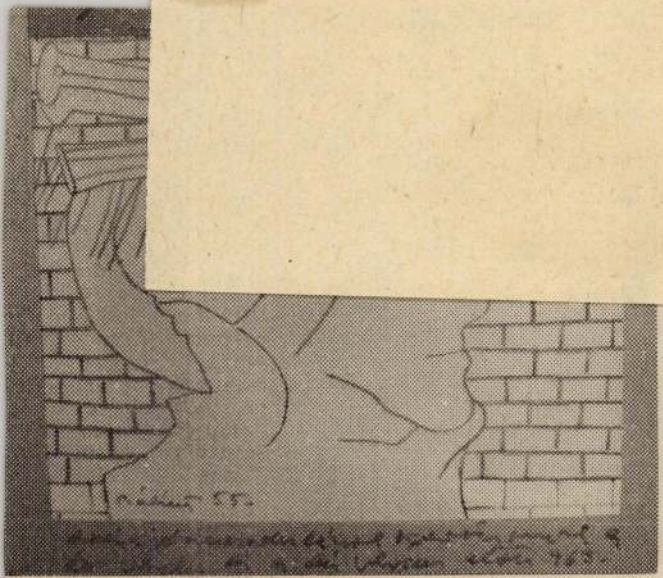

Endre Bálint: Jahresende. Mischtechnik, 1955

B-8-1-23

BÁLINT ENDRE MONTÁZSAI
Szabadi Judit mappája

Három csillogó szempár néz ránk egy okos férfiarcból a mappa fedelén, a „Mindenkivel tudatom, hogy meghasadt a tudatom" című játékos fotóönarckép. Bálint négy évtizedes életművének csupán töredéke ez a papírkivágás-sorozat, de rendkívül jellemző, ahogy Szabadi írja, „Bálintra szabott" töredék. „Ezek a képek nemcsak a világ széthasadozottságának és kaotikusságának forrásértékű lenyomatai, hanem olyan


Bálint Endre

megrendítő gesztusok, amelyek a világtöredékek összeillesztésének, illetve a világ újrarendezésének emberi igényéből, heroikus erőfeszítéséből fakadnak" — nem lehet a szerző sorainál jobban összefoglalni lényegüket, s talán csak azzal egészíthető ki mindez, hogy 1958—59-ben, a képek születése idején Bálint a világ széttöredezett mivoltát *hazáján kívül* érzékelte, ott, a szeretett és végül mégis elhagyott Párizsban próbálva felépíteni a képekben a világ új rendjét. Nagyon *átgondolt* művek ezek, még ha első pillantásra egymás mellé hullott papírkivágásoknak tűnnek is. A véletlennek csupán annyi szerepe van, hogy a manzárd melletti padlástérben akadt néhány régebbi évfolyam *Paris Match* és *Life*, amelyet szét lehetett szabdalni. Ámbátor ebben is van valami törvényszerű. A franciaországi tartózkodás folyománya. Melyik pesti padláson voltak *Life*- és *Paris* Match-kötegek 1958-ban? *(Corvina)* **Székely András**

9. sz. 20.



BÁLINT Endre

Weöres S. köszöntése Jelenkor, 1983/6.

B-8-1-25

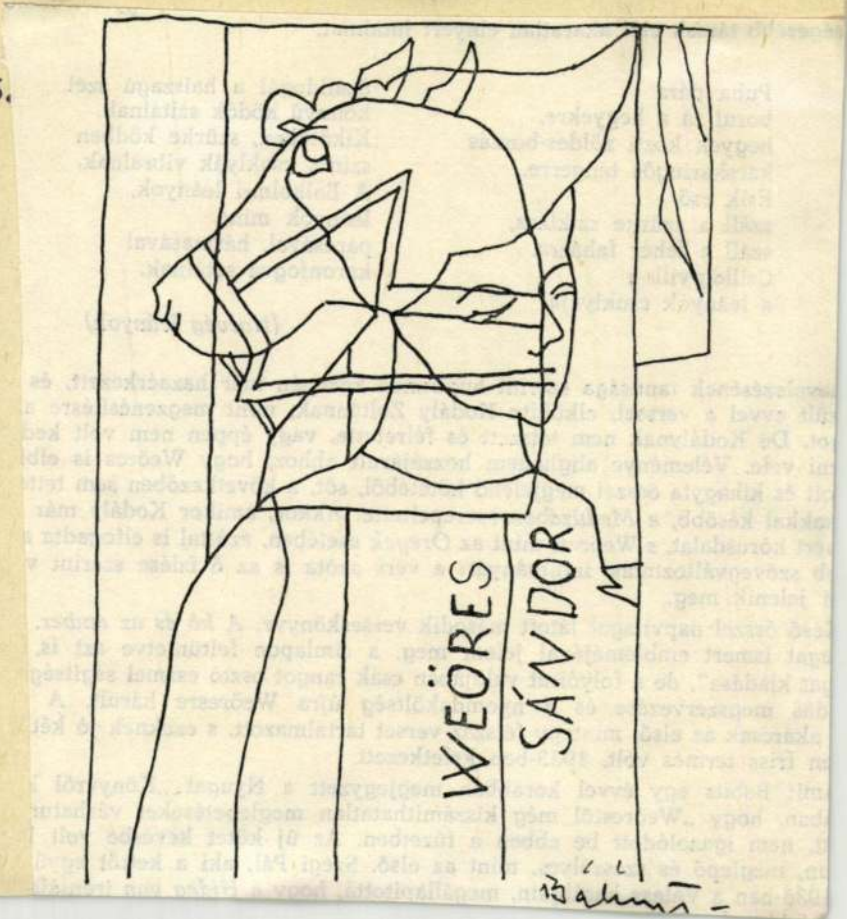

BÁLINT Endre B-8-1-26

Bálint Endre grafikái és mintázsai. Közölve: Alföld, 1983/8.

CHARLESTON, R. J.: The Transport of Glass 17th-18th Centuries. = Annales du 4e Congrès International d'Etude Historique du Verre : Ravenne-Venise, 13-20 mai 1967. Liège, 1969. 183-192.

CICOGNA, John D.: Glass Sculpture in Ancient Egypt. = Journal of Glass Studies, Vol.

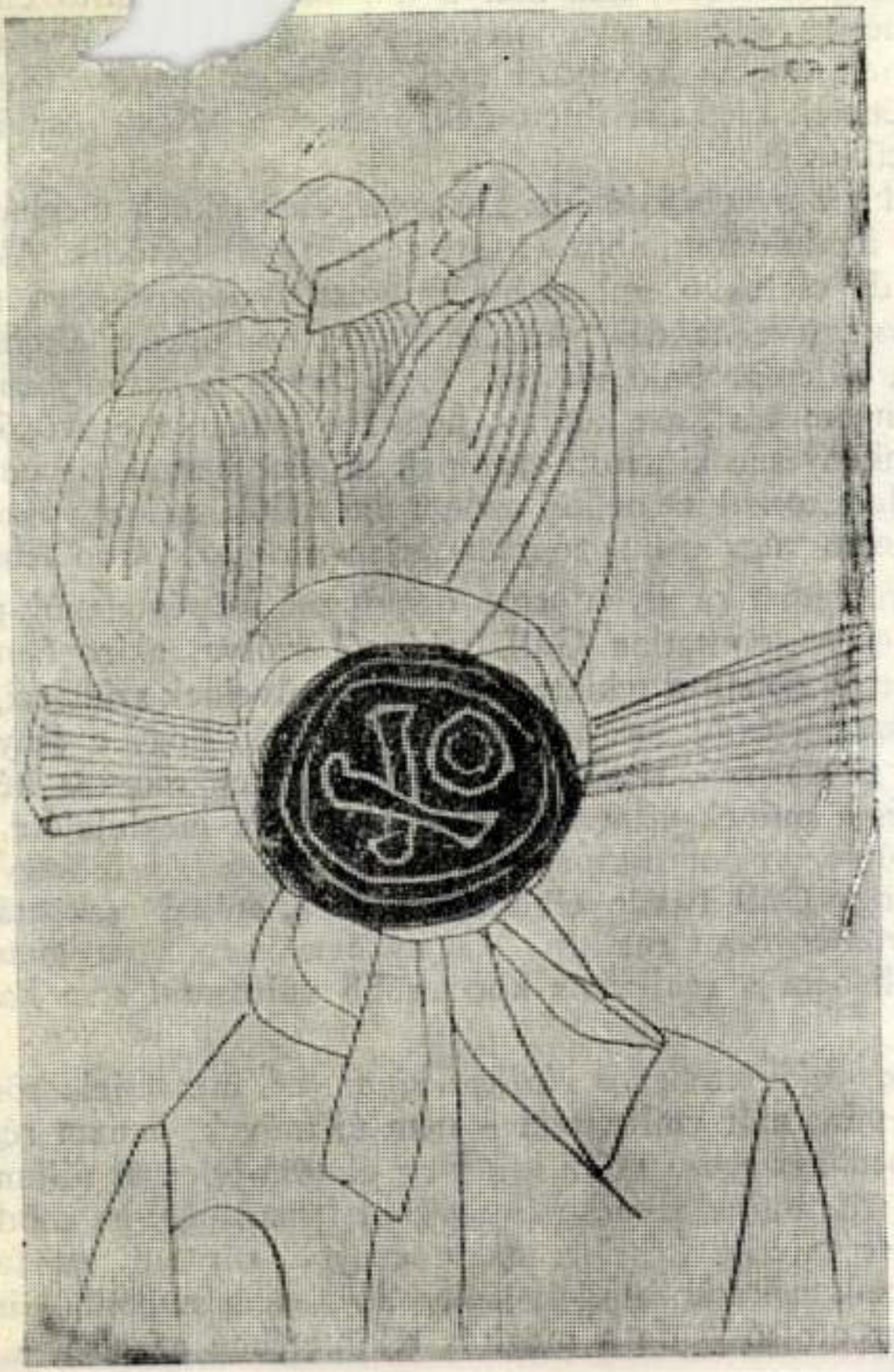

magát adja, írja meg hőseiben, már-már a memoá[illegible] előtt életi
A közvetlen, személyes jelleget nyomatékosítja a kö[illegible]ályaképt
melyből kitűnik: nem csupán az olykor anekdotikus, többnyire azonb
vételű határőrtörténetek életrajzi ihletésűek, hanem a Magos család
Kétpárevezős . . . ciklus is.

Gáll István ahhoz a nemzedékhez tartozott, amelyiknek meghatá
napi történelmünk fordulópontjaihoz (1945, 1949, 1956) kötődik. Aki
ben fiatalon bár, de cselekvő emberként az események sűrűjében mo
tárhelyzetbe" kényszerítve „aknák" között élt, az epikusként aligha
mint e sorsfordító, jellempróbáló időkről. Gáll István is egyfolytában
csul újrakezdve a nyomozást, azt kutatta, hogy az önként, meggyőződé
a hatalom által önkényesen kiosztott szerepek miként hatnak az emb
meddig lehet a jellem torzulása nélkül azonosulni velük, mikor válnak
dákká, melyekből nem vagy csak gyógyíthatatlan sérülések árán lehet

Az alkotói problematika ilyenforma összegzése kétségtelenül po
általános. És különösen pontatlan Gáll Istvánról szólva, akire éppe
jellemző; a konkrétság abban a tekintetben, hogy műveinek színterei,
közvetlen élettapasztalatokból merítettek, és abban is, hogy e ténya
geit nem stilizálta példázattá, tértől és időtől független morális kép
Az élettényeknek és a művek világának ez a közvetlen megfelelése,
nyezetrajz kiegyensúlyozott pontossága, illetve a stilizálás és a felnagyít
tesen azt jelenti, hogy Gáll István elbeszélőmodora, epikai eszköztár
hagyományos, hagyományosan realista. Vagyis nem csupán az avant
forduló kísérletei, hanem a realizmus korszerűbb változatai sem hat
máló erővel.

Az írói módszer tekintetében a *Kalendárium* sem mutat jelentős
mutathat, hiszen – mint már említettem – nem új művek, hanem rég
Ennek ellenére éppen összegező volta miatt az életmű jelentős állom
ha megadatik Gáll Istvánnak az alkotás további lehetősége, ha módj
amire vágyott, amire mindig készült: nagyregénybe sűríteni gazda
E szándékát nem csak nyilatkozataiból ismerjük, hanem műveiből is
jük. A *Kalendárium* utolsó – de a megírás tekintetében az első –

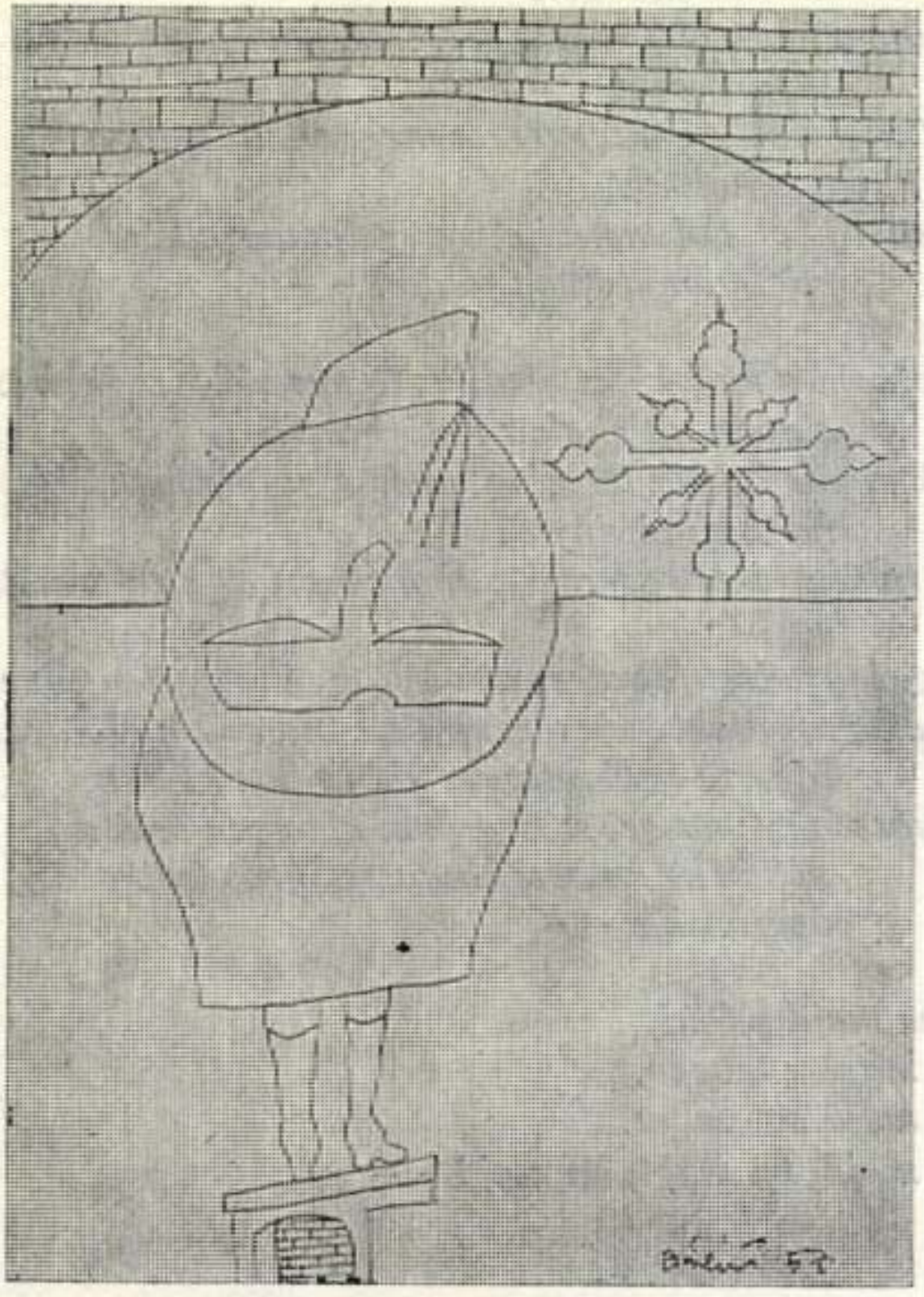

trombitahangok
onnan hoz hírt róla a pecsétes, gondolatmentes
táboriposta,
l tipornak szemüvegére a megvakult, ostoba
ágyútalpak
s hol, hol, hol marad élő a szalmakazalként
ellobbanó tétova földön – –

a majd a kényszernyugdíjas tábornokok tízfilléres
alapon ultiznak a Petőfi téren
Borsodit isznak üvegből, akár a munkanélküli
hadházi cigányok
laktanyákból szeretetotthont szervez a református
egyház
szegényedett fegyvergyárosok szakképzetlen özvegyeinek
ha az űrhajók gyermekrajzokat visznek a Holdra, a
Marsra bekeretezve, kiállításra készen,
nos vitézt persze, stílszerűen, ahogyan óriása
vállán az emberi kíváncsisággal átlábol az
óperencián – –

ha majd a föld,
majd a levegő,
majd az ember,
majd, ha majd, ha majd – –



alföld

12 forint

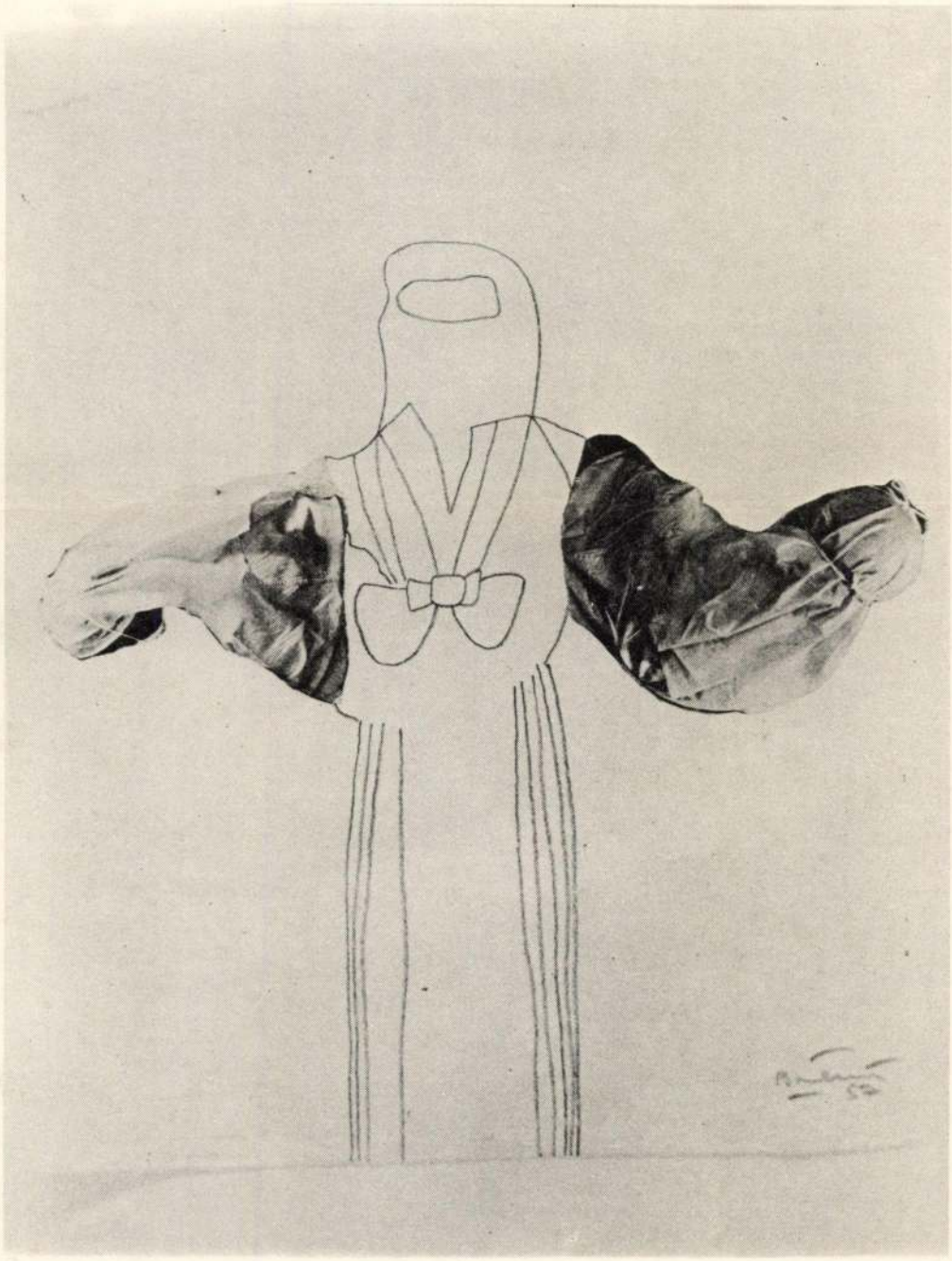



alföld

IRODALMI, MŰVELŐDÉSI ÉS KRITIKAI FOLYÓIRAT

GÁL SÁNDOR
LÁSZLÓFFY CSABA VERSEI

PÁSKÁNDI GÉZA
TÖRTÉNELMI DRÁMÁJA

SZÁRSZÓRA EMLÉKEZVE
BESZÉLGETÉS
KONTRA GYÖRGGYEL
GREZSA FERENC
TANULMÁNYA

SIKLÓS OLGA
DOKUMENTUMJÁTÉKA

VITA A KÖZÖSSÉGI
MŰVELŐDÉSRŐL



HARMINCNEGYEDIK ÉVFOLYAM 1983 /8

határozzák meg. Ehhez érzelmeknek és indulatoknak semmi közük". De nem is ezért jött egykori barátjához, hogy mentse vagy magyarázza magát. Ismét felfedi Néró művészambícióját. Az Elnök Emmanuel költészetét kéri, immár nem szolgálatosai által, hanem személyesen. Alkura továbbra sincs mód; Emmanuel őrzi magát, és önként bújik a kényszerzubbonyba. Megkapja W. C.-papíradagját, és előveszi töltőtollát. Talán néhány ívet sikerül megtakarítania...

Végképp magányosan.

Nincsenek már fogolytársak se, akiket buzdítanának a versek. Nincs közeg; Emmanuel írónak és olvasónak marad egyszemélyes magányában. A bévül őrizhető szabadság abszurd állapota. Göncz Árpád mindenáron való modernkedő elmekórtani tanulságot nem óhajt levonni. Emmanuelje következetes önmagához. Ebben az Elnök által kisajátított társadalmi létben másként nincs esélye az önmegtartásnak, csak ebben a végletesre élezett választásában. Egyszerű és belátható következmény. Kacaghatunk komorságán.

ABLONCZY LÁSZLÓ

Bálint Endre „körképe" Debrecenben

Bálint Endre letette az ecsetet, hogy mindkét kezével, a kompozíciót mintegy tapintva-látóan rendezgető kezével a papírvágó ollónak segítsen. A klasszikus festőszerszám azért nagy néha szóhoz jut. Például az *Esküvő*nek, a hazug házasság ábraszerű elítélésének az alaphangját csak a festett szürkék tónusokra bomlott sivár tragikuma képes megadni – a szürke nyomatok negédes komolyságával szemben.

Montázsok és kollázsok, hirdeti a katalógus alcíme, s ez most túlnyomórészt fotóapplikációkat jelent. (Meg kis kavicsokat az *Apácaruhában* című áltörténelmi portrén és héber nyelvű vallási könyvek lapjait, nemcsak a *Hittörténet* visszájára forduló ritmusának elemeiként.) A technika, a kompozíció „megoperálása", azaz elműviesítése maga nem új. 1910 körül a kubisták, az akkori művészeti élet gyorsan kiöregedő lázadói papírdarabkákat ragasztgattak a képfelületre; s Louis Aragon már 1923-ban meg is írta első, a kollázzsal foglalkozó tanulmányát Max Ernstről, az „ábrándfestőről".

Új viszont – s ez szervesen következik az utóbbi tizenöt évben egyre gyakrabban kiállító művész múltjából, festőként való gondolkodásából – a motívumok „visszaköszönése". A legéberebb szemlélő sem igen számít a valóságnak erre a művészileg megismételt, titokzatos trükkjére. Nem volt nagy ez a debreceni tárlat, de sajátos módon egységes. Egységes, mint egy vékonyka szabadvers-kötet vagy mint egy, a konzervatórium szellemétől elforduló komponista előadóestje. Az alapvető, a befogadó tudatába mélyen belefúródó motívumok teszik azzá. A módszer önmagában a legravaszabb reklámszakemberre emlékeztet; a művészi szándék egyértelműsége a följajduló humanizmusra, a dolgához látó emberféltésre (az ember Bálint Endrénél életet és értéket jelent) utal. Megkínzott gyermekfejét nem lehet elfelejteni: emlékezünk, s ezzel részévé, fönntartójává válunk a művészet egyik alapvető funkciójának. Marcuse utolsó kultúrafilozófiai tétele szerint „minden közzétett emlékezés (s így a művészet is – É. Cs.), mely nem tartja meg az emlékezést Auschwitzra... csupán menekülés, kibúvó". Mélyen átérezni a múltat, ez a művészileg megformált emlékezés; ez nem dohszagú historizmus, hanem a jövőre irányuló kontempláció. Bálint Endre nem menekül, hanem elébe megy a meg nem ismert bűnöknek.

Ha egyszer látnánk az örökre kimeredt-kimerevített gyermekszemeket, a földet mindig a megtett út szimbólumának néző, ráncokba sűrűsödő, elaggott arcot és valamelyik, ujjaiban virágzó emberi kezét – nos, ha egyszer látnánk, úgy vélhetnénk, hogy Bálint Endre a dokumentumfénykép keltette hatást, az erkölcsi szférában lejátszódó döbbenetet „vette kölcsön" műveihez (*Csipkében* és *Danse Macabre*, *Öregség*, *Kézhely-*

is van a szabadságról? Emmanuelt a madárcsicsergés, a jól berendezett lakás nem csábítja; az ő szabadsága a börtön menedéke. De amint a bírósági kutyakomédia során elítéltként tárgy volt Emmanuel, úgy kiszabadulása is magasabb szempont. S itt következik Göncz újabb csavarja: Emmanuel gyalázza az Elnököt, ami a jog életszerű rendjében már valóban súlyos büntetést vonna magával. Ezúttal mégsem, mert az Elnök érdeke más.

„Első ügyész: ... Mit gondol tulajdonképpen, kicsoda maga? Hogy maga és a magafajták miatt az Elnököt kannibálnak rajzolják a külföldi vicclapokban? Igen? Hogy azt mondják, fölfalná még az édestestvérét is? Igen? Hogy maga és a magafajták miatt ne kapjon az ország gabonasegélyt? Igen?"

Már a Himnusz szerzőségéről sincs szó. Emmanuelnek most szabadnak kell lenni! Mert az Elnök hatalmi játéka így követeli; Emmanuel szabadsága a külpolitika igazolása. Tudomásul kell vennie, hogy most pedig kibocsáttatik a börtönből, és szabad lesz, akár akarja, akár nem. Valójában a rácsos ajtó szorosabbra záródik Emmanuel mögött.

Megkezdődött az otthon konszolidációja is, ebbe érkezik Emmanuel – ez a második felvonás. Bútorszállító munkások hozzák a konyha és a hálószoba berendezését. Az talán csak e keserű komédia nyomán torzképként lendül fel bennünk, hogy a Telefonszerelő már nem is a készüléket, hanem azt a kis precíziós hangosítóberendezést illeszti be, amely a bensőséges mindennapokról van hivatva tájékoztatni az Elnököt. A gyermek dolga is hirtelenjében egyenesbe kerül, Emmanuel már nem találkozhat vele – tengerészeti főiskolára került. Az Elnök jóvoltából természetesen. És az *újabb rács* Emmanuel életében: a család. Mert az ember nemcsak önmaga, hanem vérségi szerettei iránt is elszámolással tartozik. Akik élni akarnak mindenekelőtt. S ami Emmanuelnek a kibocsáttatásban vereség, az Doloresnek, a feleségnek győzelem. Az Elnökkel beszélhetett, aki kegyes volt, s Dolores megköszönte jóságát. Emmanuel keserűen hallgatja Dolores beszámolóját. A megtöretés újabb stációja következett a család egzisztenciális emelkedésében. Göncz Árpád óvakodik, hogy melodrámára hangolja darabját, szavakkal nem részletezi hát, hogy mit jelent Dolores süketsége Emmanuel magahűsége iránt. Hagyományos színműben ez volna a hatásos összeütközés. Rendezői és színészi feladvány, nagyon keserű láttatást igényel ez a jelenet, mert megvilágosodik a magánélet csődje. Az emmanueli lélek az elnöki világban a család által törhető össze igazán. Mert ruha kell az asszonynak, és enni kell, s a gyermeknek tanulni. Megkerülhetetlen etikai feladvány, miközben napról napra a magamagához való hűség erózióját szenvedi.

Mesteremberek jönnek-mennek; alakul a lakás, most csak aláírás szükséges. Lám: jóvátétellel minden elfedhető s letudható. Egy nyilvánosan elmondott pardonnal s az egzisztenciális rendteremtéssel valóban minden elintézhető volna? Újabb szembesülés: Beátával. A per idején, amikor Dolores segítséget remélve Emmanuel elmeállapotának vizsgálatát kérte, Beáta azt vallotta, hogy Emmanuel beszámítható. Beáta hitt a vád igazában, s ő a küzdő, az ellentmondó, az egyenes típusú ember méltóságát akarta megtartani: „Hogy ne úgy halj meg, mint egy eltaposott kukac, hanem ahogy éltél, emelt fővel..." – mondja. Most tudja meg, hogy Emmanuel a semmiért raboskodott tíz esztendeig. Emmanuel a kinti világ egérfogójában.

Aki az illogikus hatalom játékában a maga esendő következetességét akarja gyakorolni, az orvosi esetnek minősíthető. Logikus tehát, hogy Emmanuel Intézetbe kerül. Az Atyai, fenső gondoskodás továbbra is kíséri. Következik: a *Találkozás* az Elnökkel, aki nyomban szónokol; rendező és színész fantáziája, hogy mennyire láttatja nevetségesnek avagy rettegőnek. Képzavar, közhely és idegen szavak halmozva áradnak az Elnökből. Göncz a nyelvében leplezi le a blöfföt, a szavak és mondatok üresjárata a nép ámítását szolgálja. A zsarnok természete az is, hogy zavarja a közbeszólás. A maga belső mozijára tud csak figyelni. Mert sem az agya, sem a rendszere nem dialógra működik, hanem monológra. Demokrácia helyett egyszemélyű üdvtan. Visszatérően rászól tehát Emmanuelre: „Nagyon kérlek, ne szakíts félbe." S már okolja is, miért került börtönbe Emmanuel. „... fájdalommentes kiiktatásod – történelmi szükségszerűség volt..." Mert „az ellenség és a barát ismérveit mindenkor az időpont és a körülmények koordinátái

zet). Ám többször látjuk, s a nagy, gondolkodó művész esetében a mennyiségi többlet mindig minőségi fokozás is. Így lesz lehetséges, hogy az erkölcsi szembesülés az esztétikai izgalom formájában jelenjen meg; s a mozaikokban föltáruló titkok keresése tartalmas nyugtalansággá merevüljön. (Ez az a pont, ahonnan végképp belátható, hogy a dilettáns montázsokkal se próbálkozzon. Nem ismeri a feladat nehézségét, s így a megfoghatatlan ismétlődés élményjellege az ismételgetés rossz végtelenjének monotóniájába fullad.)

Bálint Endre nem ragasztgat a képre, mint klasszikus elődei, hanem műve maga a teljes egészében ragasztott kép. Hiszen azért nyúlt a montázshoz, hogy lépést tartson korának felduzzadt valóságáramlásával vagy még inkább a múltból örökölt, elszámolatlan adóssággal. Azért, hogy mondandóját még jobban kiemelhesse, hogy a fő motívumok a képsorozaton belül, a másodlagosakkal szemben váljanak fontosakká. Szürrealizmus még ez? Erre két szokatlan igen a válasz. Igen, de szür*realizmus* – vagyis a művész eljut a „szürrealista" technikával az emberi lenyomatokká változott történelmi lényeg érzékletes bemutatásáig, a teljességigény tekintetében Heartfielden is túllépve *(Danse Macabre I–V.).* Igen, de valójában szürnaturalizmus – vagyis Bálint Endre meg is marad valamiféle másodlagos jelenség tucatszám gyártható bemutatásánál, ami nemhogy a polgárt nem pukkasztja, de a mai kisdiákot is alig kuncogtatja meg *(Orvosi vizit).* Festő, ollózz, de rajt ne kapjanak – nem a kritikus, hanem annak a határtalan, a szabadosságba is átcsapó szabadságnak a szeszélyes veszélye, amely az ezen a tengeren hajózó művészre vár. Végül is Aragonnak van igaza, szerinte „a kollázs története természetesen nem a realizmus története; ám a realizmus történetét sem lehet majd megírni a kollázsok története nélkül".

Az egykori európai iskola veteránjának kompozíciói műfajilag is nagyon közel állnak a valósághoz. A kollégiumi szobákra gondolok, meg a fiatalok külön világára a szülői házon belül, ahol is a diákok moziplakátokból, képes magazinokból, poszterekből, reklámkiadványokból, maguk készítette rajzokból stb. megteremtették annak a rétegfolklórját, amit művészünk a művészeti kultúra elit szférájában képvisel sikeresen. Nagyon lényeges dolognak tartom ezt a befogadás és a művészi üzenet közötti legrövidebb út szempontjából.

Ady diagnózisa szerint minden egész eltörött, s a szellemi kultúra síkján még nem is rakódhatott össze teljesen. Ez Bálint Endre két okból sem hazudtolja meg előre. Az egyik az erkölcsi, a művészt megtartó prométheuszi éthosz. A másik az esztétikai: ha *egy* vázacserépből rekonstruálható az egész antik görög kultúra, akkor legalább *két* fotóból a mi korunké is. De ismétlem, a sok fénykép, ha kíváncsi művész művészi kíváncsisággal rendezi őket lefotózhatatlan, új valósággá, akkor az a minőség értelmében is sok fotó. Nagyon sok, emberi színjátékunk igazi „körképe", s nem a mindennapok mosolyalbuma.

ÉLES CSABA

Erdélyi népballadák – angolul

Aki csak valamelyest ismeri a nyugati könyvkiadás fortélyait és az ottani könyvpiac ijesztő telítettségét, tisztelettel kell hogy adózzék annak a néhány tucat Nyugaton élő, lelkes magyar irodalmárnak, akik szüntelen erőfeszítéssel próbálják közkinccsé tenni a magyar irodalom gyöngyszemeit, a világnyelvek segítségével. Kabdebó Tamás, Makkai Ádám és Tábori Pál szerkesztésében már 1976-ban készen állt és sokáig várakozott, *The Poetry of Hungary, 1200–1970* címmel, egy átfogó költészeti antológia anyaga, melyből ugyanaz évben *100 Hungarian Poems* címmel (és egy elrejtett „Sors bona nihil aliud" mottóval) előzetes kiadvány jelent meg 600 (!) számozott példányban. Amikor ilyen nagy vagy kis antológia jelenik meg, az óhazában és környékén általában a válogatás szempontjait veszik bonckés alá – ritkán tudatosítják, hogy mekkora nem-

zetközi és „magyarközi" összefogásra van szükség a puszta megjelenéshez. Pedig a címben említett, szintén *Kabdebó Tamás* (Anglia) – és *Szabó T. Ádám* (Finnország) – által szerkesztett, vékonyka, papírfedelű kötethez sem kellett kevesebb összefogás, mint a müncheni Griff, a manchesteri Albion Könyvkiadó és a chicagói Magyar Kulturális Egyesület összmunkája *és* pénze.

A huszonegy balladát tartalmazó könyvecskét a chicagói magyar mecénás, *Szathmáry Lajos* tömör – Erdélyt és Bartókot Európa térképén elhelyező – előszava és Kabdebó tanár úr bevezetője indítja. Utóbbi megemlékezik a tiszta forrásokról: Kriza, Lajtha, Bartók, Kodály stb. hagyományteremtő gyűjteséiről, és megjelöli a kiadvány alapforrását: a Kallós-féle *Balladák könyvét* (1970). Ugyanekkor hangsúlyozza; hogy az ötlet és az elrendezés a Kallós-könyv nyelvész munkatársa, Szabó T. Attila szintén nyelvész fiának, Ádámnak az érdeme: „klasszikus" balladák, nemzedéki ütközések, szerelmi témájú és „emblematikus" művek egyaránt szerepelnek. A fordítók szintén „régi magyarosok": *Simon Curtis* néhány ilyen ballada zenésített bemutatásával Angliában is próbálkozott; *Alan Dixon* korábban Adyt, Illyést, Nagy Lászlót fordított; *Neville Mastermann*nek az Eötvös-kollégiummal volt nexusa. Az ismert anyagi nehézségek ellenére a könyvből kénytelenek vagyunk hiányolni egy minimális, magyarázó filológiai apparátust, melyet az angol és magyar címek keresztindexe nem pótolhat. Nem kellett és nem lehetett átvenni az alapforrás összes vonatkozó jegyzetét, de az angolul olvasó számára sokat segített volna pl. a *Fehér Anna* és a *Molnár Anna* világirodalmi toposzrendszerben való elhelyezése (Shakespeare: *Szeget szeggel* és *Kékszakáll*-variánsok).

A fordítások többsége meglepően szöveghű, bár elég gyakran más záróváltozattal vagy szövegcsonkolással. Metrika és rímelés szempontjából legtöbbször a fordítói kényszerhelyzet dominált: a magyar eredeti ősi, ösztönös ragrímeit és asszonáncait az angolra jellemzőbb kemény, egyszótagú „hím rímek" (néha „szemrímek"), konszonancia (néha „kancsal rímek") és egyéb igazítások (gerundium – participium rímelő használata) próbálták hozni. Értelmező tagolás miatt a magyar nyolcasokból gyakran duplázott angol négyesek lettek.

A „majdnem kétnyelvű", összehasonlító kibicet legtöbbször a csodálat érzése fogja el, és csak nagy ritkán mosolyogja meg a kényszerű megoldásokat vagy a félrefordításokat. Meggondolkoztató, hogy éppen a *Kőműves Kelemen* fordítása sikerült egyenértékűre – amint a narratívák, a parlandók általában, a lirizáltabb szövegek kevésbé (pl. *Párja vesztett gerlice*). Bár ott is van kivétel: meglepő bravúr a „bagolyasszonka" („owl woman") és a „cinege-mige" („summer martin") párbeszédének fordítása *(Puszta malomban).*

Szerencse, hogy míg a dicséreteknek tanulmányt kellene szentelni, a kifogások kritikába is befernek. A *Fehér László lovat lopott* angol szövegében neologizmusnak látszik a gaz *rendőrfőnök* („chief of police") szerepeltetése, amikor az eredetiben bírókról, hadnagyokról, nagyurakról van szó. *A három árva* szövegében apró (szótári?) vétség a nyárfa („poplar") a nyírfa helyett. Több figyelmet érdemel a *Meguntam, meguntam* („I got bored") egyébként jól sikerült, sőt a *blues* szellemét idéző fordításában a túlzott, egyben jellemző egyszerűsítés: a magyar szövegben a szolga megunta a gazda „három töpörtyűvel BŐTÖS laskáját" – angolul: a zsírt, a tepertőt, a húst a galuskával (of fat and crackling / of meat noodles")! Van, ami fordíthatóság szempontjából reménytelennek látszik – szerencsére kevés! –, mint pl.: *Langos, szép Ilona* „ablaknál varr vala / kékice szelyemvel" – angolul: „mily kék volt szemed / mikor az ablaknál varrtál". Van, ami az angol-amerikai folklór szabályai szerint szelídül: „Amerre jársz, babám, a fű száradjon ki / Egész életedben ne szeressen senki" – angolul kb.: „bárhol máshol, babám, a fű neked kiszárad / akármeddig is élsz / senki nem szeret, nem bánkódik így utánad".

Mi azonban annak is örülünk, ha az angol olvasó – Szathmáry Lajos szavával – úgy olvassa ezt a könyvecskét, mintha különös virág vagy szokatlan bor illatát próbálgatná. *(München–Manchester)*

SZILASSY ZOLTÁN

BÁLINT ENDRE B-8-1-28
UJ TÜKÖR 1981/XVIII/10.sz.

DALOS LÁSZLÓ

Zsebkönyv

Eufemizmusnak nevezik szaknyelven azt a jelenséget, amikor — magyarán szólva — nem kívánjuk nevén nevezni a gyereket, mert netán kellemetlen. Szépítünk tehát. A varrónő ezt mondja a kövér megrendelőnek: „A hölgy derékban erős." Súlyos bűnökről így emlékeznek meg: „egyes torzulások"; satöbbi. Gyönyörű új példányával találkoztam a minap. Így hangzik: „Az utóbbi időben elszaporodtak a házon belüli értékeltűnések." vagyis sokat lopnak.

*

Színes hír egy napilapból: „Rekordáron, 480 ezer font sterlingért kelt el Londonban Cézanne egyik vízfestménye. A kép csendéletet ábrázol . . ." És a csendélet mit ábrázol?

*

Kérem, én már szóltam egyszer, hogy nincs sem idei év, sem tavalyi év! Mert tessék csak eltöprengeni azon, mi az az idei, mi is az a tavalyi . . . No, ugye! Mégis mit kellett olvasnom egy szép egyhasábos tudósítás fölött?! Ezt: „Az idei évi Pulitzer-díjasok". Tehát már továbbképezzük az idei évet! Melléknevesítjük. Mi következhetik még? Talán még az idén? Bocsánat . . . az idei évben.

*

Egy pályatársnőm meséli: négyéves kislánya így szólt hozzá valamelyik este:
— Látom, édesanya, álmos vagy. Már holnap van a szemedben . . .

*

Karinthy Frigyes-ötlet az egykori népszerű színházi képeslap 1936. évi 10. számában! Az író A felszabadult szavak című cikkében — visszafelé olvastatja a „szeretni" igét. Az eredmény: „interesz", vagyis: érdek . . .

*

A televízió interjút készített a szovjet akadémikussal. Ahogy ez ilyenkor szokás: a halkan hallható orosz szöveg fölé mondja valaki a magyar fordítást. Egyszer csak ez üti meg a fülemet: „Több tíz gyógyszer van már . . ." Fogadni mernék, hogy az akadémikus — tucatot mondott. (Az orosz „gyeszjatok" nemcsak tíz darabot jelent, de tizenkettőt is . . .)

*

Hangos megjegyzés a nyári kánikulában a zsúfolt villamoson: — Nem tudom, hogy egyesek mit használnak dezodor ellen . . .

*

A szellem polarizálódása. Egyazon nap olvasom az egyik napilapban, egy kritika végén ezt: „Ami sok az sok", és a másik napilapban, egy olvasói levél közepén: „De az már sok, hogy ne mondjam: idegsokk, amikor végre indulhat az ember . . . (1980. augusztus 12.)

*

Olvasom a napihírt: „Kirabolta Sophia Lorent két fiatalember, miközben a filmszínésznő és édesanyja autókereket cserélt Ladispoli, a Rómától hét kilométerre levő kisváros közelében. A két férfi magához vette Sophia útlevelét, tárcáját és egy tv-film forgatókönyvét, majd kereket oldott." Micsoda különbség! Az egyik cserél, a másik old . . .

B. LÓRINCZY ÉVA

Az emberi nem másik fele

A természet, úgy látszik, legalább nagyjából egyensúlyban tartja a különböző élőlények körében, így például az emberi nemen belül is a hím- és nőneműek ötven-ötven százalékos arányát. Nem is lehetne másként, hiszen valamiféle jelentősebb arányeltolódás a fajok fenntartása szempontjából könnyen katasztrofálissá válhatnék, s akár egy-egy érintett faj kihalásához is vezethetne.

Az emberi társadalmaknak tehát, igazában, a nemeket tekintve már megszerveződésük pillanatában, de később sem lett volna más dolguk, mint hogy ezt a természettől adott biológiai megosztottságot tudomásul vegyék, és berendezkedésük folyamatában a lehető legésszerűbben éljenek vele. A „melyik nem mire alkalmas" — kérdés tulajdonképpen nyomban fel is vetődött és mérlegre is tétetett, hiszen az utódok világra hozásának és felnevelésének egyértelműen a nőhöz kötött volta ezt elkerülhetetlenné tette. Gondolhatnánk, hogy talán minden, a nemek között később tapasztalt és máig is tapasztalható káros megkülönböztetés igen sok energiát elfecsérlő, valójában teljesen fölösleges harc csíráját ebben a megfellebbezhetetlen tényben, ebben a megmásíthatatlan biológiai meghatározottságban kell keresnünk. Pedig önmagában ebből semmiféle ilyesminek nem kellett volna kialakulnia, ha közbe nem lépett volna az emberi nem egyik legátkosabb, számára legtöbb nyomorúságot hozó ösztöne, a hatalmi vágy, a másik ember leigázására való törekvés.

Az „uralkodni mindenkin, aki bármilyen tekintetben más" ösztöne olyan hajtóerő, amely az emberi élet bármely területén és annak minden vonatkozásában képes érvényt szerezni önmagának, okozva — minden bizonnyal nemcsak ma, hanem az idők kezdetétől fogva — mérhetetlen szenvedéseket, kegyetlen háborúkat, faiüldözést és kizsákmányolást, vagy akár csak az egyes ember egyéni életét, mindennapjait megmérgező konfliktusokat. És okozva például — hol ilyen, hol olyan formában — egyenetlenséget és egyenlőtlenséget a férfiak és nők között, akik pedig a természettől éppen arra rendeltettek, hogy *együtt* alkossanak jól működő, életképes emberi társadalmakat. Hogy éppen különféle biológiai és pszichikai adottságaiknál fogva egymást kiegészítsék, s egymás mellé rendeltségük kohéziója megsokszorozza erejüket saját maguk és a közösség javára.

„Nem tudunk felnőni a lehetőségeinkhez" — gondolom sokszor, amikor nőket napjainkban is olyannyira „női" módon csacsogni, fecsegni, tetszelegni, vagy éppen meghunyászkodni látok. „Képtelenek vagyunk megfelelni a saját magunk alkotta törvényeknek" — jut eszembe máskor, amikor viszont férfiakat nagyon is „férfi" módra a női nemről — sommásan és elítélően persze — megnyilatkozni hallok. Úgy látszik, sőt egészen bizonyos: könnyebb minden évben egyszer-kétszer ünnepelni, koccintani és pár szál virágot átnyújtani, illetőleg elfogadni, de még törvényt hozni is, mint fordítani a tulajdonképpen primitív ösztöneinkre épült szemléleten, amelyet oly igen-igen régen, nemzedékről nemzedékre átörökítve hurcolunk magunkkal; és könnyebb, mint módosítani a mindennapok gyakorlatát, amely ebből már természetszerűen és csak nagyon nehezen áttörhetően következik.

A jelenségeket árnyaltan látni és sokféleségükben objektíve, mintegy felülről és kívülről megítélni: kétségkívül az egyik legnehezebb pszichikai és mentális feladat. Nem véletlen, hogy a nők egyedenként és emberként való elbírálására, a férfi-nő kérdés józan megítélésére minden korban csak a legszélesebb látókörű, legműveltebb és legintelligensebb férfiak voltak képesek, és képesek ma is. Mint ahogy nem véletlen az sem, hogy nemük biológiai és pszichikai adottságait tudomásul venni, de saját magukat elsősorban embernek tekinteni, és mindezt életükben megvalósítani is csak az igazán jó szellemi képességekkel, magas fokú érzelmi és értelmi kultúrával bíró nők tudják.

A korosztályomnál, az ötvenes éveikben járóknál kisebb vagy nagyobb mértékben fiatalabb nemzedékek tagjait magam körül látván sokszor reménykedem. A kölcsönös szerelemre-szeretetre, tényleges egyenjogúságra, és egymás kölcsönös segítésére épülő házasságok, valamint ifjú kutatótársaimnak mindenféle nemek szerinti megkülönböztetéstől mentes érvényesülési lehetőségei örömet okoznak nekem. De az, hogy mindez megint csak a legkiválóbbak körében valósul meg, elszomorít. Az meg, ahogyan a gyermeket, sőt gyermekeket is vállaló, de a szó igazi értelmében vett alkotómunkára is vágyó fiatal kolléganőim a mindennapok olykor már nyomasztó és idegőrlő problémáival küzdenek, nemegyszer el is keserít.

A megkülönböztetés és a megkülönböztetést kiváltó, szinte jogossá tevő női magatartás — legalábbis ott, tehát például nálunk is, ahol a társadalmi berendezkedés ezt már szükségtelenné teszi — nemzedékemmel, nagyon remélem, sírba száll. S akkor talán majd lesznek okos nők és okos férfiak, akik megoldják: hogyan lehet a nemek közötti egyenlőség törvényét a gyakorlatban is megvalósítani, s a mindennapok életvitelének problémáit oda, ahova valók, a jó energiákat többé nem emésztő jelentéktelenségbe visszaszorítani. Hogy végre az emberi nem mindkét fele — úgy, ahogyan ez számára a természettől eleve adatott — otthon érezhesse magát e földtekén. Egyiknek se kelljen azt tanulmányozni és megélnie, hogy ő ennek az egyazon emberiségnek így vagy úgy, ezért vagy azért, akárhogyan is, de csak a másik, vagy méginkább: csak sorrendben a második s egyúttal kicsit másodrendű fele.

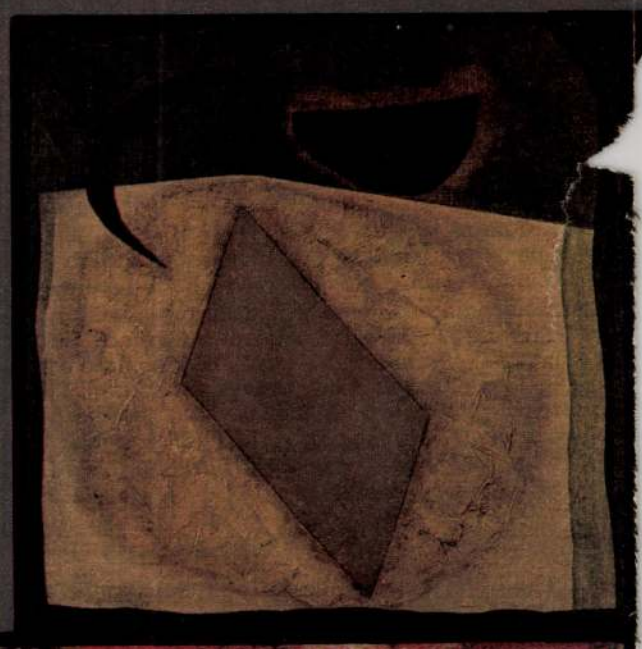

Tölg-Molnár István:
Kert éjszakája



Bálint Endre:
Naplemente



Lóránt Zsuzsa:
Úszólecke

Magyar művészek Ausztriában

Idén és jövőre Ausztria több városában – először valószínűleg Klagenfurtban – harminc mai magyar művész mintegy száz művét mutatja be a bécsi Collegium Hungaricum. És hasonló feladatra vállalkozik a római, párizsi és helsinki Magyar Intézet is ugyanebben az időben.

E vándorkiállítások anyaga kétévenként fog felfrissülni, arra törekedve, hogy minél teljesebben mutatkozzék be művészetünk e szomszédos vagy távoli országokban. A kollekciókban olyan képek, szobrok szerepelnek, amelyek az állam tulajdonában vannak. Van, akitől több mű is akad itt, ez nem annyira értékítélet, mint inkább a jobb megismerés lehetősége. Hiszen az a kiállítások célja, hogy ha csupán egy-egy töredékét villanthatja is fel mai művészetünknek, végül képet adjon arról, ami a mai magyar művészetben érték.

URY IBOLYA

SZABÓ MIHÁLY
REPRODUKCIÓI

Uj Tükör
1981/10



Kokas Ignác:
Lear király



Bognár Árpád:
Tavasz



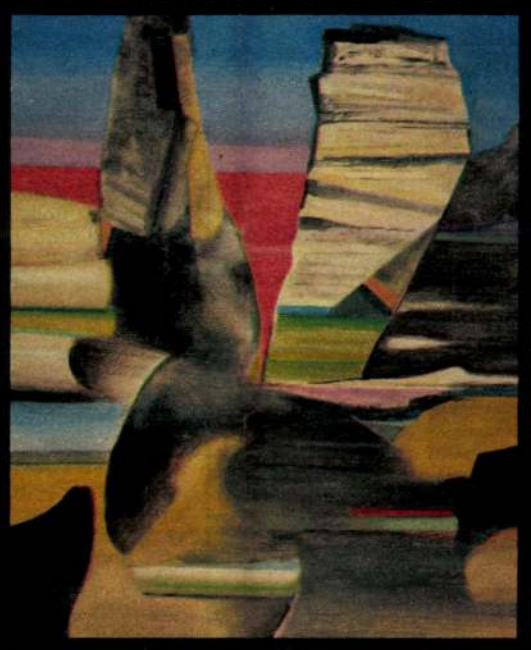



Feledy Gyula:
Ó-magyar
Mária-siralom

Bartha László:
Meteora

Kóka Ferenc:
Popzenész

Metszetek a múltból, a mából

FILMFESZTIVÁL NYUGAT-BERLINBEN



Igazán becsülöm a kisfilmverseny kanadai résztvevőjét. Michael Mills egy *háromperces*, fergetegesen mulatságos rajzfilmben előadta a világ egész történetét. Így kellene ezt a tíz színtéren lefolyt, félezer filmet forgalmazó fesztivált is „felgöngyölíteni".

EZ A FILMSZEMLE nekem jobban tetszett a tavalyi cannes-inál. Nem voltak csillogó üresjáratok, sztárparádék. Nem vonultak föl királyok, hercegek, grófok. Viszont a versenyfilmekből jobban kirajzolódott a világ mai állapota, a sokféle társadalom képe. A sajtóértekezleteken is többnyire tartalmasabb, politikusabb eszmecsere folyt. A fesztivál városa két világrend határán áll, vezetői arra törekedtek, hogy minden irányban ajtót és ablakot nyissanak. A fő versenyprogramban öt szocialista ország vett részt. Három moziban a külföldi fiatal filmesek alkotásait vetítették, egy negyedikben a németekét. Az avantgarde mellett külön kis fesztivált tartottak a gyerekeknek készült filmekből, és tíz ázsiai ország több tucatnyi alkotását is láthattuk a Filmbühne am Steinplatzon. Versenyen kívül, elsősorban bemutatkozni jöttek el ezek az országok, erre a nem annyira csillogó és kereskedelmi, mint inkább értelmiségi filmmustrára.

Miről számolhatok be? Eleinte erősen érdekeltek az új filmtörekvések. Megnéztem egy portugál dokumentum-játékfilmet, *Mint ócska limlomot* volt a címe, s az öregek számkivetett és megalázott állapotát tárta föl brutális nyerseséggel. Lassan, fokozatosan merítette alá a nézőt az öregség poklába, a rohanó és közönyös társadalom peremén szeretet, védelem és tisztelet nélkül tengődő emberek közegébe. Mi, fiatalabbak ismerjük, gyakorta halljuk a négy kulcsszót: betegség, leépülés, magány, örömtelenség. A film arra a felelősségre figyelmeztet, amit kinek-kinek viselnie kell környezete és családja öregeiért.

Egy másik avantgarde alkotás, az angol COW- (Cinema of Women) csoport néhány dokumentumfilmje már erőteljes ellenkezésre késztetett. Gyanús volt eleve, hogy a feminista filmesek röplapján az osztályharc marxi megfogalmazásait átvitték a férfi és a nő viszonyára. Azzal még egyet lehetett érteni, hogy filmet készítettek a pornográfia ellen, a nők emberi jogai védelmében, mondván, hogy a pornó megfosztja a kapcsolatot humánus tartalmától. De mi következett erre? Ugyanaz az alkotócsoport *Három epizód* című filmjében arra az eredményre jut, hogy a férfiak elleni női osztályharc legeredményesebb eszköze az önkielégítés.

Elég volt még néhány alkotás a homoszexuálisok harcáról, s más témákról, hogy — talán kissé elhamarkodva — úgy lássam: a filmművészetben manapság az avantgarde nem igazán előőrs, sokszor elvész részproblémákban, s áldozatul esik téves nézeteknek.

A FŐ VERSENYPROGRAM, melynek csaknem felét láthattam, igazi egyveleg volt. A zsürik döntéseit azért nem vitatom, mert szinte valamennyiben fölfedezhető a maiság értékelése, azoknak a filmeknek a díjazása, amelyeket csakugyan 1980 szemtanúinak tekinthetünk. Igaz, hogy Carlos Saura *Gyerünk, gyorsan!* című fődíjas filmjének olyan történelmi előzményei vannak, mint a *Bonnie és Clyde*, mégis, a fiatalkori bűnözés sajátosan mai, spanyol hátterét ismerhettük meg belőle. A művészileg talán értékesebb indiai második helyezettről *Az éhínség nyomában* című szokatlan, olykor godard-i hangvételű filmről a jövő héten, a Nyugat-Berlinben szerepelt többi ázsiai alkotással együtt számolok majd be.

Az amerikai filmek nem keltettek feltűnést. Hacsak azzal nem, hogy tavaly a cannes-i *All That Jazz* után Bob Clark filmje, az *Ajándék* is arról szól, hogyan néz szembe egy művész közeli halálának biztos tudatával. A történet elviselhetetlenül szirupos volna, ha Jack Lemmon nem idegeníti el percenként morbid viccekkel és bohóckodással. Meg is kapta érte — a szovjet Szolonyicinnel megosztva — a legjobb férfialakítás díját. A szovjet versenyfilm, a *26 nap Dosztojevszkij életéből* mérsékelt sikert aratott. Pedig manapság, amikor a tv-hálózatok mohón kapnak nagy embereket százmilliókhoz közel hozó alkotások után, jelentős jövője van ennek a jobb híján művészi kommersznek nevezhető, gördülékeny, 87 perces filmnek. Mi magyarok bizonyos krúdys vonásokat nyugtáztunk. A zenélő órák, a mély hangú pétervári harangok, az ablaktáblákon áthatoló fájdalmas zongorafutamok mégsem jellemzik igazán. A legemlékezetesebb az égő tekintetű Szolonyicin Dosztojevszkij szerepében. Azt a kis jelenetet sem fogom elfelejteni, amikor egy pökhendi rendőrtiszt az író lakására kíséri a becsüst. Az író javait tervezik lefoglalni, ha regénye nem készül el határidőre. Még el sem követte a „bűnt", ez a tiszt máris úgy beszél a megriadt Dosztojevszkijjel, mint leendő börtönlakóval.

A skandinávok idén mintha a kamaszkorra szakosították volna magukat. A legjobban a svéd *Gyermekek szigete* sikerült, mely egy kisfiú megpróbáltatásait ábrázolta a kamaszkor küszöbén. A finn *Ballada tabukról* kevés szóval, panteizmusba hajlóan mutatta be egy gyereklány asszonnyá válását.

A hivatalos nyugatnémet versenyfilm *A néger Erwin* szükségmegoldásként került a műsorba: jobb nem volt. Egy bajor komikus bolondozott benne, de a túl sok helyi aktualitás és blődli a nézők zömét kizárta az élvezetből. Éjszakai műsorban, versenyen kívül láthattuk *A sárga csillag* című nyugatnémet dokumentumfilmet, mely különösen a harmincas évek kezdeti zsidóellenes akcióiról és a varsói gettó agóniájáról adott eddig be nem mutatott képsorokat. A vetítés végén a hátam mögött egy idős hölgy felindultan kiáltotta: „szégyen, hogy a német szövetségi elnök tagja volt annak a pártnak". A sajtóértekezleten valaki frivolnak és ízléstelennek minősítette, hogy ezt a filmet, amely a XX. század egyik legnagyobb gyalázatát dokumentálja, Oscar-díjra jelölték.

Úgy érzem, versenyfilmünk a *Köszönöm, megvagyunk*, jelentőségének megfelelő minősítést kapott a filmkritikusok FIPRESCI-díjával. A nagy mellőzött, a svájci Markus Imhoof *A csónak megtelt* című filmjével, mely a náci idők menekültjeinek svájci hányattatásait beszéli el, váratlan csattanóval: a főszereplőket visszazsuppolják Németországba.

AZ ÉN „KÜLÖNDÍJAMAT" ezennel Claude Goretta svájci—francia koprodukcióban készült *A vidéki lány*ának adom. Az idő: 1980. Mélyen benne járunk a gazdasági válság éveiben. A főszereplő Nathalie Baye, egy harmincegy éves műszaki rajzoló kallódó asszony életét mutatja be a mai Párizsban. Megalázó helyzet, amikor az embernek nincs munkája, amikor a jóléti társadalom egyszerre csak másokra vonatkozik. Főszereplőnk a legfurcsább dolgokhoz kap, hogy a felszínen maradhasson. Magánélete sem könnyű. S ő a helyzet szorításában nem enged. Nem adja lejjebb sem a szerelemben, sem a hétköznapi életben. Nem hajlandó önmaga emberi rangján alul élni csak azért, hogy anyagilag könnyebb legyen a helyzete.

A pesti néző szemével a fesztivál legidőszerűbb filmje.

KÖRÖSPATAKI KISS SÁNDOR



A fesztivál plakátja



A Köszönöm, megvagyunk egy jelenete a fesztiválújság címlapján





Francia—svájci koprodukció Claude Goretta filmje, A vidéki lány

Bálint Endre, festő- és grafikusművész.
2) Folytatás

B-8-1-29

Sz. A.: A Vasilescu-gyűjtemény

Új Tükör, 1984.
Ápr. 15. 26. old.

Bálint Endre (1914–)
Szentendrei ablak 1967





Jelenet az iași előadásból

szerepét.
k szerep-
onalistább
végeztem
főiskolát
akran ját-
iveit. Az-
aragiale-t,
esebb sze-
phitryonja
zetett, bo-
még nem
ám során.
kezdetben
a félelem
mmé vál-
próbaidőt
nálunk
rlat, hogy

Galileijének címsze
Vampilov *Vadkacsavad*
tának Zilovja, am
1982-ben elnyerte a le
férfialakítás díját. Leg
lebbi szerepe Shakes
II. Richardja lesz.

— *Ön játszott M*
Tangójában, érez-e rok
got a magyar és a le
író között?

— Kétségtelen, hogy
kény is, Mrožek is ab
mégis szerintem különb
egymástól. A művészi
valósítás szempontjáb
Tangó könnyebb volt
momra, Örkény világ
szont közelebb áll hc
stílusában és mondan
jában egyaránt. Olya
horizontú mű, amely t
tat a közép-kelet-e
problémakörön, és m
szintézist teremt. A *Tóték*
számomra a félelem és az
egyensúlyvesztés drámája: a
személyiség elveszti belső, a
világ pedig külső egyensú-
lyát. Enélkül pedig minden
jó és szép torzzá és rúttá vá-
lik.



lességet „Ádám föld-szerűnő h
cának" befejezésében jelölte m

Erről a stratégiáról és morál
Illyés sohasem mondott le, tal
végső napjainak megnyugvást l
reső pillanataiban sem, mid
már valóban a „Semmi" v
hozzá a „legközelebb". *A Sem*

Bálint Endre
B-8-1-31

Népsrave
1985. V. 7.

Veszprémtől Tapolcáig

Mit láthatunk, hallhatunk nyáron a Balaton északi partján?

Idén is, mint minden évben, gazdag, sokrétű kulturális rendezvénysorozat várja *a Balaton északi partján* üdülőket, az ott élőket, az oda kirándulókat. Tulajdonképpen más hangsúlya is lehetne a kezdésnek. Kételkedve kérdezhetnénk: idén is, mint minden évben? Hiszen tudjuk, hogy takarékoskodni kell, hogy részben átalakultak az emberek művelődési, szórakozási szokásai, hogy átrendeződött a szabadidő, s így tovább. A szervezők, rendezők, a pénzt adók a jelek szerint mégis bíztak abban, hogy legalább, szabadságuk nyaralásuk idején az emberek élnek a felkínált kulturális lehetőségekkel; s valóban a korábbi években megszokott választékot és színvonalat igyekeztek biztosítani.

Nem kell ezt tovább magyarázni, a példák, hisszük, mindent elmondanak, igazolják állításunkat. Idén is lesznek hangversenyek *a veszprémi várban*. Július 5-én *Bach*, 29-én *Beethoven* dallamai csendülnek fel, augusztus 4-én pedig *magyar szerzőket* szólaltat meg a Győri Szimfonikus Zenekar. Ugyancsak a várban, az Államigazgatási Főiskola udvarán szinte hetenként tartanak egy-egy hangversenyt a *Zenélő udvar* sorozatban. A szabadtéri színpadon *könnyűzenei rendezvényekre* kerül sor — a fiatalok kedvére — június 22-e és augusztus 10-e között hét alkalommal.

Még mindig *Veszprém*, a turisták ezreit vonzó, ékszerdobozhoz hasonlítható díszítettségű belvárosával! Augusztus 4-én *országos népművészeti vásárt* rendeznek a Vásárcsarnok előtt. Június 22-e és augusztus 17-e között *Szombati vigasságok* lesznek a Kossuth utcai népművészeti bolt előtt. Belefér ebbe többek között népi komédia *Vőlegényfogó* címmel, a Petőfi Színház művészeinek előadásában, citerazenekari bemutató, a Vujicsics-együttes népzenei műsora, a Kaláka-együttes gyermekműsora. A Csikász Galériában *Bálint Endre*, a Várgalériában *Ék Sándor* kiállítása látható.

S most már nézzük a tópartot! *Alsóörsön* háromszor lép fel az *Állami Bábszínház*. Népművészeti vásárt rendeznek júliusban. *Balatonalmádiban* június 20-tól július 15-ig többször is *térzenét* ad a budapesti I. István Gimnázium zenekara a Panoráma Klub előtti parkban. Nem teljes a felsorolás, de a kiragadott példák talán jelzik a sokszínűséget.

Balatonfüreden május 18—19-én tartják a hagyományos *vitorlabontó ünnepséget*. A Tagore sétányon ott is lesz térzene, hetenként háromszor, egészen augusztus 20-ig. Május 18-án a SZOT színháztermében *jubileumi fúvószenekari találkozót* rendeznek. Ugyanott kerül sor június 10-én a *szakszervezeti kórustalálkozóra*. A szabadtéri színpad lesz a színhelye a könnyűzenei rendezvényeknek, június végétől augusztus derekáig. Figyelmet érdemelnek a füredi kiállítások a Balatoni Galériában. Május 2-től október 10-ig folyamatos a látnivaló, például a *helyi kisiparosok* kiállítása, *Buza Mária* kerámiái, a Svájcban élő naiv festő, *Bán Magdolna* képei, *Bernáth Elek* festményei, s egy újdonság, augusztus 11-től 28-ig az *I. Országos Üvegszimpozion* kiállítása.

A szomszédos *Tihanyban*, a skanzen udvarán idén is folytatódnak a *folklórprogramok*, fellép az Állami Bábszínház, s négyszer indul *koncerthajó* a kikötőből, a *Benkó Dixieland Banddel*. A múzeumban — országszerte, sőt, szerte Európában híresek a tihanyi nyári kiállítások — május 3-tól október 31-ig látható *A barokk művészet Veszprém megyében* című összeállítás, sok ritka darabbal; május 10-től október 30-ig *Somogyi Győző* grafikus tárlata; június 7-től október 29-ig a *VIII. Balatoni Kisgrafikai biennálé*.

Zánka is beáll a sorba, balatonszepezdi kiállításokkal, folklórestekkel, művész—közönség találkozókkal. Július 6—7-én pedig a *zánkai halásznapokkal*, amelyek programjában citerazenekarok, pávakörök műsora, bábjáték, népi iparművészeti vásár, néptáncműsor és halászbál szerepel. *Révfülöpre* is ellátogat az Állami Bábszínház, júliusban a kecskeméti *Hírös Színpad* előadásainak tapsolhatnak az ott időzők. A kézművesség titkaiba vezetik be az érdeklődőket több alkalommal, s a nem könnyen fáradóknak júniustól kéthetenként túrákat szerveznek a *Káli medencébe*, amelyik jeles természeti, geológiai, kultúrtörténeti értékekkel bír s pompás látványt kínál.

Badacsony ugyancsak híres a kiállításairól ma már, hasonlóan Tihanyhoz. *Bíró Annamária* keramikus népi iparművész nyitja a sort június 20-án. Július 8-tól *Ócsay Károly* szobrászművész munkáit láthatják a tárlatlátogatók. Július 23-án nyit a *somogyi népművészek* munkáiból készült összeállítás. Augusztus 4-től láthatók *Cs. Ugrin Tibor* festőművész alkotásai, Somogyi napoknak ad otthont Badacsony július 23-tól 31-ig, kiállítással, munkabemutatóval és a Somogy Táncegyüttes műsorával. Szokás szerint megrendezik a *badacsonyi szüretet* is, szeptember 7—8-án.

Kicsit távolodva a tóparttól, de nem menve messzire, *Tapolca* kínálatával zárjuk a sort. Július 1-től *Orosz András* festőművész kiállítása látható a városban, augusztus 1-től pedig *fiatal képzőművészek* alkotásaiból nyílik tárlat. Az Állami Bábszínház a *Csili-Csala csodái* című műsorral keresi fel Tapolcát június 26-án, a Népszínház pedig *A négy süveg* című előadással július 10-én. S úgy látszik, ismét divatba jött a térzene, mert Tapolcán is lesz augusztus 3—11. között, sőt a közeli *Szigligeten* és *Balatonedericsen* is.

Reméljük, sikerült a kiragadott példákkal érzékeltetnünk, hogy a kínálat valóban gazdag és sokszínű. Hinni szeretnénk, hogy e kulturális rendezvények nagyon sokak művelődését, szórakozását szolgálják majd.

(mátyás)

MSZBT-kitüntetések

A győzelem napja alkalmából hétfőn *Apró Antal*, a Magyar—Szovjet Baráti Társaság elnöke a társaság aranykoszorús kitüntető jelvényét adta át az MSZBT székházában *Konsztantyin Kocsetov* vezérezredesnek, az ideiglenesen hazánkban állomásozó szovjet Déli Hadseregcsoport parancsnokának a magyar—szovjet barátság elmélyítése érdekében kifejtett tevékenységéért. A kitüntetés átadásánál jelen volt *Ivan Bagyul* a Szovjetunió magyarországi nagykövetségének tanácsosa, a Szovjet Baráti Társaságok Szövetségének magyarországi képviselője, és *Vlagyimir Zotov* ezredes, a szovjet nagykövetség katonai és légügyi attaséja.

*

Hétfőn az MSZBT székházában *baráti találkozón* vett részt az a 30, a magyarországi felszabadító harcokban küzdött szovjet háborús veterán, akik az MSZBT meghívására a hitleri fasizmus felett aratott győzelem 40. évfordulója alkalmából érkeztek hazánkba.

A találkozón *Bíró Gyula* főtitkár *Alekszej Makarov* repülő vezérőrnagynak, a Szovjetunió hősének átadta a társaság aranykoszorús kitüntető jelvényét.

Hazaérkezett a MEASZ-küldöttség

Hétfőn hazaérkezett Varsóból a Magyar Ellenállók, Antifasiszták Szövetségének delegációja, amely *Sárközi Sándor* alelnök vezetésével

Üldözés a

A lakásokban sorra alszanak ki a fények. A főváros utcáinak egyre gyérülő forgalmát némán bámulják a sötét ablakok. A csendet leginkább a taxik kerekeinek a surrogása tépi fel.

Amikor a Budapesti Rendőr-főkapitányság akcióalosztályának *Babina Lajos* őrnagy által vezetett csoportja tagjaival elindulunk a szokásos közbiztonsági razziára, a Ladák motorjainak zümmögését elnyomva, fülembe cseng a régi vagánynóta egy-egy sora: *„Itt is, ott is szól a nóta, lesz még szajré, lesz még móka...”* Bár az akciósok éppen azt akarják megakadályozni, hogy ne legyen szajré, az éjszaka rossz szellemeit igyekeznek féken tartani, azonban nem lehetnek mindig, mindenütt jelen. Az ital, a csillogó szemű lányok és a pillanatok alatt édes haverrá váló legények könnyedén balekká változtatják az éjszakába keveredett jóhiszeműeket, s aztán, mint ahogy a dal is figyelmeztet: *„...reggelre megtudjuk, ki lesz a káros...”*

Tarzan a presszóban

A jó hangulatot ígérő, félhomályos kis Rákóczi eszpresszó egyik csendes szegletéből figyeljük Babina őrnaggyal a nagyérdemű közönséget. Miközben a nyomozók igazoltatnak, régi ismerősként köszönti a csoportvezetőt egy középtermetű, sűrű izomzatú legény, aki a hiányzó fogait valószínűleg nem a fogorvosnál hagyta...

— Jó estét, őrnagy úr!

— Mi újság, Tarzan, kiszabadult?

— Igen, tisztelettel.

— Jó tudni, majd figye-

futká
nekü
helyz
igazá
érzi
rítás
—
maga
Az
járól
üldöz
—
ló...
futká
utolé
zoló
szor
rencn
hunyu
nagy mellett az eszpresszó közelében várakozó kis autóbuszhoz, hogy elfoglalja a helyét begyűjtött társai között.

— Miért akart elmenekülni a fiatalember? — érdeklődöm az akciócsoport vezetőjétől.

— Mert *elfelejtett bevonulni a börtönbe, hogy letöltse az éppen soron következő másfél éves büntetését.* Ezért elfogatóparancsot adtak ki ellene.

Az autóbusz közelében néhány pillanatra ismét feltűnik Tarzan.

— *Mondd meg anyukának, hogy lebuktam!* — kiáltja Mázoló.

Tarzan szó nélkül búcsút int és továbbáll.

A Mátra étterem előtt találkozunk a koromfekete hajú, csillogó szemű *Marikával*, akit még fiatalkorúként rablás miatt ítéltek el másfél évre.

— Hol dolgozik, kislány? — érdeklődik az igazoltató nyomozó.

— Már harmadik hónapja *terhes vagyok, és különben is a férjem eltart* — mutat a magabiztosan a közelben ácsorgó, Góliát-termetű fiúra.

A férj nemrég szabadult a börtönből. Kifosztott egy *Urbán József*, aki az ellene kiadott elfogatóparancs miatt lapult meg a hegyen. Amikor forró lett a lába alatt a talaj, továbbosont. Az Újlaki étteremben találkoztunk a fiatalemberrel, akinek azután már nem kellett taxira pénzt költenie.

Pálinka és ragasztó

A Blaha Lujza téri aluljáróban néhány tizenéves gyerek szédeleg, közöttük az egyetlen felnőtt korú és egyben a főnök, *Orosz Sándor*, a Vidám Park hullámvasútjának fékezője. A nyomozók megérzik a gyerekekből áradó *ragasztó* szagát.

— Szipózók — mondják az akciósok, amit a gyerekek nem is tagadnak. A legfiatalabbakat a Korányiba viszik. A fiúk közül ketten vidékről jöttek, egyenesen a Blahára, mert annak *országszerte híre van.*

Az ilyenkor éjszaka csendesnek látszó Nyugati pályaudvar sem olyan kihalt, mint azt a külső szemlélő gondolná. A helyszínt kitűnően ismerő nyomozók hamarosan megjelennek a koszos, gyűrött ruhájú Mandula úrral.

BÁLINT ENDRE
Új Tükör, XXII. évf. 18. sz. 1985
B-8-1-33

„felül semmi"-ben, szóval minden részletében megismerhetjük ezt a gyönyörű francia színésznőt, s mellette az alacsony, kövérkés, tipikusan ellen-amorózó Eino Banfit. Elnézve őket, nem csodálhatjuk, ha a férfiút felszarvazzák. Az már meglepőbb, hogy ő sem marad adós (a legszebb nőt is unja valaki, mint tudjuk), és világszép hitvese mellől máshoz jár pásztorórára (inkább csak: pásztornegyedórára), egy másik érzéki és szép, varázslatosan kívánatos és kívánós férjezett hölgyhöz, aki úgy érzi, elhanyagolja őt az ura. Mint egy régi, pajzán francia farce, olyan ez az olasz film —, csak



sokkal olyanabb. Mert ama régi, pikáns francia bohózatok tulajdonképpen erkölcsösek voltak, a házastársak csak akarták megcsalni egymást keresztül-kasul, ám az utolsó pillanatban a házasságtörések végül is nem konzumáltattak. Sergio Martino fergetegesen száguldó, pillanatonkint nevetést fakasztó, poént poénra halmozó filmvigjátékban azonban mindenki mindenkivel effektíve is megcsalatik. Senkit semmi és senki nem tart vissza a félrelépéstől, pedig közben hullákat és gengsztereket kell kerülgetni, erkélyeken kell kimászni, háztetőkön kell csúszni-mászni.

Az ilyen filmet úgy szokták reklámozni, hogy „másfél órás garantált nevetés!" Jelen esetben ez teljesen igaz. Még el is fáradunk bele.

Barabás Tamás

TÚL NAGY RIZIKÓ
Színes amerikai film

Stewart Rafill, a tizenkettő egy tucat amerikai kalandfilmek avatott mestere, ismét egy nézhető, kellemes blődlit forgatott. A *Túl nagy rizikó* — akárcsak korábbi, nálunk is bemutatott filmjei, a *Modern Robinson és családja* és a *Keresztül a nagy vízválasztón* — cselekményes, fordulatos, bohókás rabló-pandúr játék.



Stone, a mindenre kész vagány lefilmezi egy gazdag kábítószer-kereskedő dél-amerikai házát, abban a reményben, hogy az örök eszén túljárva sikerül bejutni a birtokra. Három, hozzá hasonlóan lerobbant barátjával elindul kifosztani a mesés birtokot.

A „földhözragadt" néző láthatja, hogyan mulat egy igazi amerikai úr kolumbiai haciendáján, macskaléptű felesége napbarnította bőrét is megirigyelheti, s mellesleg mulathat a négy amatőr tolvajon. A csóró fiúk ugyanis degeszre tömött hátizsákkal, egy hadseregnek is elegendő fegyverrel és tucatnyi felesleges kacattal indulnak útra, hogy kínos kalandok után végül a semmibe hulljon a sok dollár. Igazi „könnyed" film a *Túl nagy rizikó*, hősei önfeledten játszadoznak a pisztollyal és minimum húsz év börtönbüntetéssel, de olyan bájosan ostoba fickók, hogy ha a szerencse netán elpártolna mellőlük, még a zord dél-amerikai csendőrök szíve is megesne rajtuk.

Koltai Ágnes

HANGLEMEZ

GREGOR JÓZSEF ÚJ LEMEZE

Nagyszerű ötlet! Csak gratulálni lehet a szerkesztőnek, aki népszerű énekművészünk egyéniségének és adottságainak alapos ismerőjeként „Gregorban gondolkozott", mikor a buffóáriákat közreadó felvétel közönségsikere után Telemann komikus kantátájának — *Az iskolamester* — és Cimarosa intermezzójának — *A karmester* — rögzítésével folytatja a sort. Ritkán hallható zenei csemegéket kínál az új kiadvány, pompás tálalásban: a XVIII. század két jellegzetes komponistájának életvidám, egészséges humortól és csípős szarkazmustól ízes muzsikáját kiváló együttes szólaltatja meg. Gregor József, mint várható volt, nagy kedvvel, játékos fantáziával alakítja mindkét címszerepet, az viszont meg-



lepetés, legalábbis számomra, hogy a fiatal társulásnak számító Corelli Kamarazenekar ilyen szokatlan feladatban is tökéletesen otthonosnak bizonyul: elragadó könnyedség, szépséges hangszín, felszabadult hangulat teszi vonzóvá előadásukat. A közreműködők élén Pál Tamás valódi „nagy formát" mutat, a sistergően szellemes produkciónak ő az első számú tréfamestere; virtuóz tempói feszesek, de soha nem túlhajszoltak, keze alatt rugalmasan és mégis az együttlélegzés pontos fegyelmével bontakoznak ki a miniatür tételek. El kell higgyük, amit Gregor József közvetlen hangú kísérőszövege sugall: ezt a lemezt mindenki jókedvében csinálta, a gyerekektől kezdve (a Schola Hungarica fiúkórusa) a pályájuk kezdetén, illetve derekán járó neves művészekig. *(Hungaroton)*

Kerényi Mária

SÜSÜ ÚJABB KALANDJAI

Újabb jó pontot szereztem magamnak Judit lányomnál. Tudom, ez eddig magánügy, én mégis közreadom a „receptet" ami ez esetben nem más, mint egy közelmúltban megjelent nagylemez: *Süsü újabb kalandjai*.

A legilletékesebbektől tudom — a pártatlanság kedvéért a szomszéd gyerekeket hozhatnám példának —, milyen nagy sikere volt korábban is az egyfejű, kicsit ütődött, de roppant szeretetre méltó mesebeli lénynek már a tévében és a korábbi nagylemez megjelentetésekor. Ahogy mondani szokták, a gyerkőcök szinte rongyosra hallgatták a történetet. És most itt az újabb folytatás! Csukás István — megannyi kedves gyermekvers, mesekönyv és mesefigura szülőatyja — történetét Bergendy István egészítette ki fülbemászó, könnyen dudolható dallamokkal, s az egészet Szabó Attila rendezte egységes egésszé.

Semmi kétségem, az újabb Süsütörténet is osztatlan sikert arat majd a lurkók körében. Annál is inkább, mert neves színészeink — Bodrogi Gyula (Süsü), Sztankay István (Király), Miklósy György (Sárkányfűárus), Mikó István (Írnok), Tábori



Nóra (Dada) valamint Csákányi László, Hacser Józsa, Balázs Péter, Szombathy Gyula, Kaló Flórián — hogy a teljesség igénye nélkül csupán néhány nevet említsünk a jeles szereposztásból — már-már a látvány szintjén jelenítik meg a kedves történetet. *(Hungaroton)*

Látó János

KIÁLLÍTÁS

BÁLINT ENDRE KÉPSZONETTJEI
Szentendrei Műhely Galéria

A szonett elnevezés szerénységre vall, hiszen ezek a „dalocskák" tiszta, csengő hangon szólnak valamiről, ami egyébként többnyire találó címük nélkül is fölfedezhető lenne. És ha nem mindegyiknél egyértelműen, az sem von le semmit e roppant fegyelmezetten és szépen megfestett olajképek beszédes értékéből. Ráadásul éppen a fölismerés izgalma, a ráhangolódás a festő kifejezésmódjára nyújtja a legnagyobb élvezetet: a működő vulkán, a groteszk folklór, a mosolygó Szentendre vagy a halál magányosságának látomása. És még tucanyi vízió, csupán annyira titokzatos, amennyire a valóság is az: kellemes rendezettségben fölsorakoztatott tizenhat négyzetes olajfestmény. A képeket egyetlen magántulajdonos adta kölcsön, így hát figyelmet érdemlő vállalkozás, hogy a galéria 60 szitanyomatot készíttetve, teljes kollekciókat bocsát áruba belőlük.

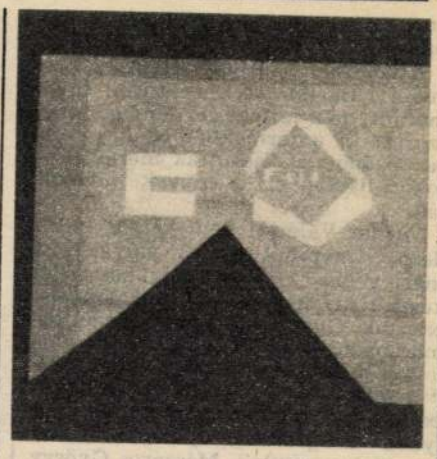

Bálint Endre elismert, de talán nem eléggé széles körben ismert képviselője a modern magyar festészetnek. Szerény egyénisége, viszonylag ritka megjelenése következményeit talán szerencsésen ellensúlyozza ez az akció. Szentendrén a közönség egymás mellett láthatta az eredeti műveket és az ugyancsak szignált szitanyomatokat. Ez — a galéria célkitűzéseihez híven — a magyar piktúra népszerűsítésének fáradságos igyekezetében sem jelentéktelen esemény *(Képünkön az egyik képszonett)*

Balog János

KOSSUTH-DÍJASOK TÁRLATA
Szekszárd, Művészetek Háza

Nincs még esztendeje, hogy Tolna megye székhelye új művelődési intézménnyel gyarapodott. A funkcióját veszített, de építészeti jegyeinek szépségét még őrző zsinagóga — Kerényi József tervei alapján átalakítva — új szerepet kapott. Irodalmi estek, kamarahangversenyek és kiállítások otthona lett.

A ház látogatói most érdekes vállalkozásnak lehetnek tanúi. Hatvan Kossuth-díjas festő-, grafikus- és szobrászművész egy-egy alkotása tekinthető meg. Ez önmagában is csábító. A rendezés — Kratochwill Mimi munkája — összhangot teremt a közel 40 esztendőt átfogó válogatásban. A különböző köz- és magángyűjteményekből kölcsönkapott műtárgyak színvonal különbsége szembetűnő; ez talán természetes is, hiszen a kiállítók nem azonos időben kapták meg az alkotó munka jutalmazására 1948-ban alapított kitüntetést. A nézőben nyomban megfogalmazódik, hogy bizonyára nem az itt látott plasztikák, rajzok, festmények az elismertek, hanem az *életmű*, amelynek ezek csupán — talán kevésbé meghatározó és jellemző — mozaikjai. Neveket kiemelni igazságtalanság volna. A naturalizmustól a konstruktív törekvéseket képviselőkig sorakozó ismert nevek olvasása is élményt ad. Dicséretet inkább a ház dolgozóinak kiállítást tervező, rendező szándéka, akarata érdemel: a város képzőművészeti életében jelentős eseményt hoztak létre.

Decsi Kiss János

VASI TAVASZI TÁRLAT
Szombathely, MMIK Galéria

Amikor zászlókat mozgatnak a csípős szelek, Vasban tavaszi seregszemlét tartanak a művészek. A képzőművészetért sokat áldozó megyében szép számmal élnek az ecset, rajztoll, mintázófa forgatói. Közös hírük mégis ritkán jut át a gyepükön. Idei színre lépésük pedig — méltón az emelkedett, ünneplős tavasz-

HETI AJÁNLAT

hoz — jóval többet mutat provinciális értéknél.

Különösen a festők tettek ki magukért. Bartha László ezúttal távol maradt, de a felfedezés élménye nem szorult ki a termekből Némileg átrendeződött a díjazottak merev protokoll-listája, ezt a művek indokolták.

Várnai Valériát nem kellett felfedezni. Önerőből tisztes pályát járt már végig. Omladékony pasztellel készült kis képei mégis meglepetést okoztak. *Győzelem* című művénél tömörebben, őszintébben kevesen vallottak a szabadság születésének boldog pillanatáról. Bonyolultabb szimbolika, a motívumok, képelemek mélyebb rétegzettsége jellemzi Dóczi László festményeit. Mészáros György a látványra épít, élményei frissek, igazak. Nagyvonalúan bánik eszközeivel. Apróbb szertelenségeit életkora menti. Az átalakulás jelei figyelhetők meg Vértesi Péter munkáin. A stílusok változatossága élteti a többiek alkotásait is. A pillanat varázsa, a napi munka fogható valósága, a groteszk élethelyzetek egyaránt megtalálják „gazdájukat" (V. Tóth László, Horváth János, Bonyhádi Zoltán). Átírtabb látványt nyújtanak Marosfalvi Antal, Simon Iván kompoziciói.

Nehezebb kiválasztani a tiszta megoldásokat a grafikusok lapjai közül. A másodkézből kapott kísérleti eredmények helyett inkább a rajztudásra épülő művek ébresztenek rokonszenvet. Kamper Lajos, Tarpataki Károly mutat be ilyen grafikákat.

Kevés a szobor, de köztük van Tolnay Endre András *Párkák* című alkotása. Majthényi Károly érzékenyen mintázott kisbronza, a *Fizikusok* jelentékeny munka. Geszler Mária romantikus porcelánfigurái a „határesetet" példázzák a szemlélődésre érdemes tárlaton. **Salamon Nándor**

LIEBMANN BÉLA FOTÓI
Szeged, Bartók Béla Művelődési Központ

Liebmann Béla sohasem szegődött egyetlen laphoz sem belső munkatársnak s mégis több szerkesztőség tekinti sajátjának. Úgy volt, több mint hat évtizeden át a fényképezés amatőr művelője, hogy profi mivoltát soha senki nem vonta kétségbe. Igazi zsurnálfotós, aki pontosan tudta, az ország melyik lapja mit vár, melyik szerkesztőnek mi a „háklija", mire érdemes ráirányítani a keresőt.

Aki a blendét figyeli, s a gép kis négyszögén szemléli a világot, lehet hogy szegényebb a szem által befogható széles horizontok bonyolult hatásaival, de bizonyára gazdagabb a részletek megismerésének mélységével, a koncentrált fogalmazással. A jelenlét, a hitelesség, a tanú bizonyítási és megőrzési lehetősége, a dokumentatív erő ragadhatta magával Liebmann Bélát Temesváron, 1919-ben, amikor bátyja boxgépével a város fölötti méltóságteljesen lebegő Zeppelint fényképezte. Akkor érezhette meg először, hogy az utolsó kocka után még lennie kellene legalább egynek. Mert ha ott, akkor a nyolcadik még üres, a kigyulladt léghajót is lencsevégre kaphatta volna. Így csak a méltóságteljesen lebegő „szivar" jelent meg másnap a tragédia hírével a *Temesvári Hírlap*ban. Liebmann Béla azóta is ezt az egy kockát kereste. A vérbeli riporter senki más által nem produkálható kattintási lehetőségét.

Szegeden talált végleges otthonra,



életműve Szeged fotókkal írt újkori történelme. S ebből kiolvasható a kor újságfotósának ars poeticája: mindenütt ott lenni, ha lehet, egyszerre két helyen; mindig tartalékolni legalább egy kockát a „nagy pillanatra"; objektív krónikásként szolgálni; föltárni mindazt, ami fontos vagy azzá válhat...

A 85. évét túllépő Liebmann Béla a közelmúltban alapítványt létesített a Csongrád megyei sajtófotó népszerűsítése, magas művészi színvonalú képek készítése, fiatal alkotók felfedezése céljából. Mint mondta, így szeretné viszonozni mindazt, amit Szegedtől, a szerkesztőségektől, az újságíróktól kapott. *(Képünkön: Tápéi lányok)* **Tandi Lajos**

FOLYÓIRAT

MŰVÉSZET

Igen mutatós a lap márciusi száma, és ha figyelembe vesszük, hogy április utolsó hetében hozta meg a posta, késése tisztes tudományos rangra vall — akadémiai folyóiratok szoktak így késni. De alighanem így is hamar elkapkodják a szép üvegek gyűjtői, a szám ugyanis valóságos „különszám" az üveg művészetének szentelve, szép felvételekkel és tartalmas cikkekkel mutatva be a régi és az új üveg szerepét az ipar- és képzőművészetben.

Az az igazság, hogy engem a lelkem legmélyén jobban izgat az üvegek tartalma, mint a formája; engedtessék meg ezért, hogy e folyóirat elején olvasható cikkre hívjam fel a figyelmet. Wehner Tibor lába alatt csörömpöl itt számos köztéri szobrász üvegnél is törékenyebb lelkének sok kis darabkája: a fiatal és szókimondó kritikus a köztéri író- és költőszobrok kérdését tárgyalja *A HALOTTAK ÉLÉN* címmel. Értve ezen természetesen az utóbbi három-négy évtized alkotásait. Bírálja, ha kell, Varga Imrét, keményen megrója Marton Lászlót, szeretettel elemzi Melocco Miklóst. (Egy apró műtörténeti adalék: Melocco mesterét, Pátzayt, sajnos, nem tudtam meggyőzni, hogy kedvelt tanítványa a *beteg* Adyt mintázta meg. „Ady sosem volt ilyen, láttam őt részegen, ennél sokkal jobban bírta az italt" — mondta.) Fontosak Wehner megfigyelései arról, hogy két azonos Radnóti-szobor különböző térben (Mohács és Salgótarján) nem lehet azonos.

Ha valamivel ki lehetne egészíteni Wehner cikkét, akkor az az, hogy az írók *jó* szobra (Vörösmarty, Anonymus, Ady-síremlék, Jókai), értve a jón a *korhoz illőt* is, nálunk szép és régi hagyomány. **Székely András**

KAJÁN
SZAKMAI TOVÁBBKÉPZÉS



— Én csak most értettem meg igazán, mi a különbség a komikum és a szatíra között

ÚJ TÜKÖR / Képes kulturális hetilap

Szerkesztőség: Budapest VII., Lenin körút 9–11. 1073
Telefon: 221-285, 429-350, 222-408
Főszerkesztő: **BENJÁMIN LÁSZLÓ**
Főszerkesztő-helyettes: **FEKETE SÁNDOR**

Kiadja: **LAPKIADÓ VÁLLALAT**
Budapest VII., Lenin krt. 9–11.
Felelős kiadó: **SIKLÓSI NORBERT**, a Lapkiadó Vállalat vezérigazgatója
HU ISSN 0133–1361

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a hírlapkézbesítő postahivataloknál, a kézbesítőknél és a Posta Hírlap Irodánál (Postacím: Budapest V., József nádor tér 1. – 1900) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215–96162 pénzforgalmi jelzőszámára. Előfizetési díj: negyedévre 120,– Ft, ½ évre 240,– Ft, 1 évre 480,– Ft.

85.1003 Athenaeum Nyomda, Budapest, rotációs mélynyomás. Felelős vezető: **Szlávik András** vezérigazgató. **INDEX: 25 817.** Meg nem rendelt fényképekért és kéziratokért a szerkesztőség nem vállal felelősséget.

Bálint Endre

B-8-1-34

Eltemették Bálint Endrét

A Farkasréti temetőben szerdán nagy részvéttel temették el Bálint Endre Kossuth-díjas festőművészt. Ravatalánál a tanítványok nevében *Váli* Dezső festőművész mondott búcsúbeszédet, a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége nevében pedig *Németh* Lajos művészeti író, tanszékvezető egyetemi tanár búcsúzott az elhunyttól.

Művészetéről szólva Németh Lajos elmondotta: Bálint Endre modern és magyar művész volt, s hangsúlyozni kell mindkét jelzőt, mert életművét meghatározó minőségek.

Ezután *Pusztai* Ferenc művelődési miniszterhelyettes búcsúztatta a művészt. Többek között rámutatott, hogy Bálint Endre kivételesen fontos, jelentékeny személyisége volt a magyar képzőművészetnek és az egész magyar szellemi életnek.

A sírnál a barátok és a hozzátartozók nevében *Vattay* Elemér fotóművész búcsúzott az elhunyttól.

A NAP

Magyar Nemzet 1986. VI. 5.

Bálint Endre B-8-1-35

Bálint Endre temetése

Bálint Endre festőművész temetése május 14-én, 12 órakor lesz a Farkasréti temetőben.

Magyar Nemzet 1986. V. 12.

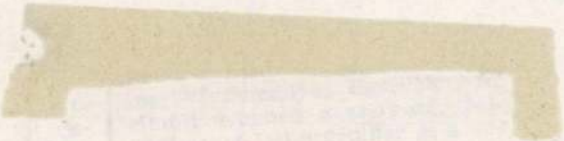

Bálint Endre B-8-1-35

Eltemették Bálint Endrét

A Farkasréti temetőben szerdán nagy részvéttel temették el Bálint Endre Kossuth-díjas festőművészt. Ravatalánál a tanítványok nevében *Váli Dezső* festőművész mondott búcsúbeszédet, a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége nevében pedig *Németh Lajos* művészeti író, tanszékvezető egyetemi tanár búcsúzott az elhunyttól.

Művészetét méltatva Németh Lajos elmondotta: Bálint Endre modern és magyar művész volt, s hangsúlyozni kell mindkét jelzőt, mert ezek életművét meghatározó minőségek. Modern volt, amikor fiatal korában a mesterként tisztelt barát, Vajda Lajos mellett a szentendrei iskola markáns vonulatának egyik megalapítója lett, modern, amikor a magyar képzőművészek között úttörőként képviselte a szürrealizmus mozgalmát. A nemzetközileg elismert festő egyik fő alakja volt az Európai Iskolának is. Tevékenysége az egyetemes szürrealizmus áramkörébe kapcsolódott, de vállalta a magyar kultúrát, tudta, hogy művészete — miként egyszer meg is jegyezte — „csak itt jöhetett létre".

Ezután *Pusztai Ferenc* művelődési miniszterhelyettes mondott búcsúszavakat. A többi között rámutatott, hogy Bálint Endre kivételesen fontos, jelentékeny személyisége volt a magyar képzőművészetnek és az egész magyar szellemi életnek. Azzá tette festészete és művészetkritikusi munkája, később pedig a művészet dolgairól gondolkodó, azokról szóban és írásban megnyilatkozó, példaszerűen rangos értelmiségi magatartása. Fél évszázad alatt több mint ötven hazai és külföldi tárlatát jegyezték fel a kritikusok és a művészettörténészek. Az utókor azonban nemcsak a bemutatók számát tartja nyilván, hanem főleg azok tartalmát, azt, hogy Bálint Endre festőként hogyan látta a világot. A képzőművészet több műfajában volt képes megjeleníteni gondolatait.

A sírnál a barátok és a hozzátartozók nevében *Vattay Elemér* fotóművész búcsúzott az elhunyttól.

Nép



1986. május 5., hétfő

B-8-1-36
Népszabadság

Meghalt Bálint Endre

A Művelődési Minisztérium, a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége, a Magyar Népköztársaság Művészeti Alapja mély fájdalommal tudatja, hogy életének 72. évében meghalt Bálint Endre festő és grafikus, Kossuth-díjas kiváló művész. Temetéséről később intézkednek.

Nehezen elviselhető ellentétek között indult Bálint Endre élete, és feszültségek között ívelt több mint öt évtizedes pályája. Alig tizenegy éves, amikor a finom-okos tollú Nyugat- és Népszava-kritikus Bálint Aladár otthonából került apja halálakor árvaházba. A szocializmusnak ifjúkora óta elkötelezett intellektust az ötvenes évtized mellőzte, az erős-összetartó művészcsoport, amellyel negyvenöt után újra kezdte, haláláig nem talált rá a baráti szóra, s díjai, mesterkiállításai akkorra értek be a hetvenes-nyolcvanak években, amikorra a betegség mind kevesebb energiát hagyott az alkotásra.

De Bálint sosem adta fel; abból a generációból jött, amely nemcsak a művésznyomor elviselésének képességét és a tüdőbetegséget, hanem a fizikai, szellemi és erkölcsi pusztuláson való győzni tudást is hozta magával. Óriások voltak a mesterei ebben is, és ő más feltételek között, más korban méltó folytatója lett ennek a mestermunkának. Húszéves fiatalemberként, 1934-ben, barátja és tanítványa lesz Vajda Lajosnak, ő írja öt év múlva az első cikket a közönybe zárt, magányba zárkózott ismeretlen művészről, ő is búcsúztatja el 1941-ben, de ugyanott, a Népszavában áll ki Dési Huber, s minden közösséget, jövőt kereső művészeti szellem mellett. Neki, a festőnek, amint ezt korai műveiből, s akkori cikkeiből kiolvasni lehet, Derkovits a példaképe, s az marad egy ideig 1945 után is, de Bálintnak, a bátor, igényes és szellemes kritikusnak Csontvárytól Ferenczy Károlyig, Barcsaytól Koszta Józsefig terjed ki a szemhatára.

1945-tel kezdődő új pályaszakaszát is ellentétek jellemzik, egyelőre jó és termékeny ellentétek. A felszabadulás első heteiben-hónapjaiban éppoly logikusan lesz a Szociáldemokrata Párt dekorációs osztályának vezetője, a Munkás Kultúrszövetség vezető tisztségviselője és a művészszakszervezet motorja, amilyen természetszerű, hogy tagja az Európai Iskolának, ennek a rezignált humánumban, korszerűben szépséget és hivatást megtaláló művészcsoportnak. Hogy 1947-ben, rövid párizsi tanulmányútja során részvevője a második nemzetközi szürrealista kiállításnak, az tekinthető előjelnek is, véletlennek is. Az azonban sajnálatosan törvényszerű, hogy az 1949-es művészetpolitikai fordulat után Bálintnak együtt kell elhallgatnia az elkötelezett, a szocialista, a haladó művészek nagy, fájdalmasan nagy táborával. Ekkor lesz valóban szürrealista. Tételesen, Vajda életművéhez először tudatosan, s eleinte még meglehetősen önállótlanul kötődve. Új világa azonban ekkor, az ötvenes évek elejének mesterséges csendjében, a barátokat leszámítva, láthatatlanul alakul.

Teljessé és magyar szürrealistává pedig megint csak ellentmondásos módon, Franciaországban válik. 1957 áprilisában Bálint Párizsba települ, és sok küzdelem, beérő sikerek, és egy valóban hatalmas Biblia-illusztráció-vállalkozás után csak 1962-ben tér haza. Eleinte még mindig csupán a hívek és a tanítványok köre, de a hatvanas évtized teltével a kiállítótermek és közönségcsoportok fokozatos meghódításával mind nagyobb műpártolósereg is tudja, hogy szuverén életmű született. Legkésőbb az 1967-es Dorottya utcai Bálint-kiállítás, az első róla szóló tanulmányok, majd kismonográfia után, minden érdeklődő számára nyilvánvaló, hogy a Vajda-életműnek folytatója van. Nem követője és nem tanítványa: Bálint Endre képein a túlélt tragédiák fájdalma, de a túlélés ténye is megjelenik; drámák, alattomos mélységek, de csillogó irónia, fölényes humor és gyöngéd harmónia is. A klasszikus Vajda-motívumok magabiztosan eltérő Bálint-értelmezést kapnak, egyenrangú társként egy bálinti motívumvilágban, s finom adalékként egy hasonlíthatatlan Bálint-piktúrához.

Talán a mesterségbeli igényesség, a költőien leleményes szakmai fogások, az igen magas ízléskövetelmények között megvalósuló meghökkentő gesztusok kísérik a legkövetkezetesebben végig az életművét. Ebben a nagy, érett korszakban mindez elegánsan eredeti képformákban, a miniátori alázatot hirtelen átváltó nagy léptékekben, a kiművelten elképesztő anyaghatásokban, az egyszer parkettabetétre festő, máskor rafiával képet szegélyező vagy szentendrei ikonosztázra utaló művészi gesztusban nyilvánul meg. És műfajoknak, műformáknak, sőt művészeteknek a szabad, fölényes használatában. Magától értetődik, hogy a kritikusnak már huszonéves korában kiváló, esszék mellett verseket író és novellát publikáló szellem magabiztosan váltogatja képzőművészeti eszközeit. Az egyik legfinomabb piktorunk a fotómontázs mestere, megrendítő plasztikák komponálója és grafikai lelemények virtuóza is. Megírt és megjelent könyvei éppoly nemes szenzációi az elmúlt két évtized magyar szellemi életének, mint a főváros és a vidék legrangosabb kiállítóhelyein megnyíló tárlatai.

Azt írta egy kritikusa, hogy az élete végére minden díjjal és kitüntetéssel megtisztelt Bálint Endrének nincsen iskolája. Bizonyára így van. De hogy életművének erkölcse és minősége generációkra hatott már eddig is, és fog hatni az elkövetkező magyar műveltségben, az több, mint bizonyosság.

SZÍVZŰRÖK? CSALÁDI CSETEPATÉ?

Emeld fel a telefont!

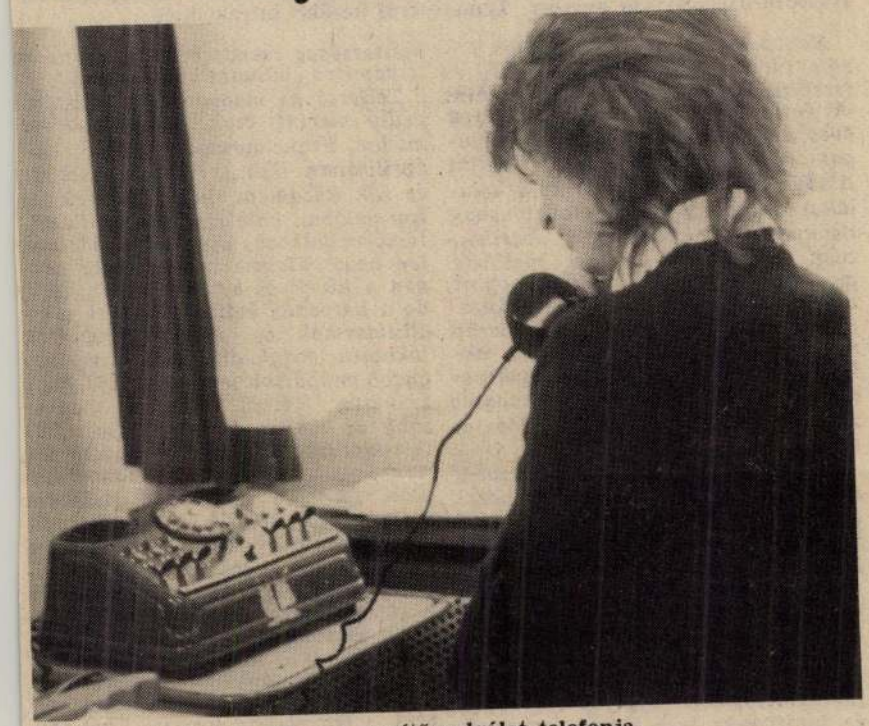

Mind gyakrabban csöng a segítő szolgálat telefonja.
KÖSZEGHY GYÖRGY FELVÉTELE

Erre biztatnak Debrecenben a *„Kamasz-panasz telefonszolgálat"* szervezői és lelkes propagátorai. Január óta minden páros hét keddjén, délután hattól nyolcig hívható a szám. Az ötlet *Fülöp Ilonáé*, a megyeszékhelyen működő Ifjúságpolitikai Klub fiatal vezetőjéé.

Már beszélgetésünk elején leszögezi, hogy a tippet a Rádió azonos című műsora adta, bár módszereik természetszerűen különböznek. Az ő szolgálatuk nem tematikus jellegű.

A KISZ-esek segítenek

— Hallgattam a rádióadást és megragadott, mi mindennel küszködik a serdülők nemzedéke. Majd az adást követő napon elmentem a belvárosi ifjúsági klubba, ahol folytatták a megkezdett téma taglalását. Hazatérve, felhívtam a debreceni „felnőtt", s egyben nem kis tapasztalatokkal működő *Lelkisegély szolgálatunkat*. Nem lettem sokkal okosabb. A legtöbben, akiktől tanácsot, eligazítást kértem, inkább kioktattak a vállalkozás nehézségeiről. A KISZ-esek viszont rögtön mellém álltak.

Segítőtársként *Vetési Erzsébet* csatlakozott hozzá, a KISZ-bizottság munkatársa. Szervezőként felvette a kapcsolatot az egészségügy kommunista fiataljaival. Szülész-nőgyógyászokat kerestek, akik egy-egy alkalommal, társadalmi munkában, fogadják a hívásokat. Azután a Kossuth Lajos Tudományegyetem végzős pszichológusai közül hívtak szíves vállalkozót a feladatra. Hamarosan összeállt a szakemberek kis csapata az induláshoz. Helyiséget is a

a korosztályé, s főleg ismerethiányból származik. Elsősorban az a nemzedék jelentkezik, amelyik az általános iskola utolsó és a középiskolák első osztályát végzi. Velük vagy már, vagy még nem foglalkoznak elég intenzíven úgy, hogy a nemi élet dolgaiban eligazodhassanak. Legtöbben a nemi érésről, a terhesség megelőzéséről vagy a terhesség megszakításáról kérdeznek.

Ebből is kitetszik, mily kevés szülő és nevelő tudja, hogy Magyarországon a nemi élet kezdete a tizennégy éves alatti korra tehető. A tudatlanság következménye azután a nem kívánt terhesség elleni védekezés legkülönbözőbb, esetenként hajmeresztő, önkárosító módja. Másik problémacsoport a partnerkapcsolatok felületessége, rövidsége, a gyakori partnerváltás. Ez zsarolási eszköz lehet a fiúk kezében, akik persze élnek is vele: ha te nem, majd a másik. És a kislányt faképnél hagyják. „Beszéltem egy lánnyal — folytatja az orvos —, aki ennek a sérültje. A fiú, akit szeretett, elhagyta, azóta ő sem válogat, de boldogságot nem talál."

Két pszichológus hallgató is lesi a telefon csörgését a másik helyiségben. A legkülönbözőbb problémákkal keresték már meg őket. Mint mondják, 16—17 éves fiatalok és természetesen a szüleik a telefonálók.

Orvosi tanácsok

Van, hogy a mama biztatja gyermekét, beszéljen a „Kamasz-panasz" munkatársaival. A szülők házaspári

Bálint Endre

B-8-1-37

BÁLINT ENDRE Kossuth-díjas kiváló művész 1970 és 1985 között készült munkáiból mutat be több mint félszáz montázst a Gulácsy Galéria. A budapesti kiállítás április 23. és május 15. között tekinthető meg.

Népszabadság, 1986. IV. 24

SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
B-8-1-38
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726
Bálint Endre
Festőművészet
ÉLET ÉS IRODALOM
1984 JUN 2 9
1021



Bálint Endre: Allegro Barbaro

...dául az egyik diák Proustot olvassa, a másik Szilvásiért rajong, a többség a gimnáziumi törzsanyagot sem tudja, helyesen írni sem tud. A tehetséges, érdeklődő kisebbség elvész a középszer tömegében. Hát *ez* a fából vaskarika, bizony — teljesen függetlenül attól, hogy az *egyetemen* (ahol a gyakorló tanár is megfordult talán, nemcsak az elméleti szakember) hogyan funkcionál a „kötelezően választhatóság" gyakorlata.

Nem szükséges hosszan bizonygatni, hogy a leghátrányosabb helyzetbe ama Proustot olvasó egyetlen diák kerül: *újra csak ő.* Hogy a tehetséggondozás eszközének indult fakultáció a gyakorlatban a lefelé való nivellálás, a kontraszelekció újabb területévé vált. Hogy széles spektrumú, de felületes ismereteket kapnak újra azok a fiatalok, akik a túlduzzasztott tananyag miatt amúgy is igen kevés dolgot tanulhatnak meg alaposabban. Hogy miközben a fakultáció mérhetetlenül sok terhet rakott az iskola, a tanár, a diák — s a választáson töprengő szülő — vállára, gyakorlati haszna vajmi kevés, a befektetett energiához viszonyítva pedig éppenséggel elenyésző. De ahol a kudarcok mellett sikerekről is számot adhat egy-egy iskola egy-egy tanár, ott is csak gúzsba kötve táncolnak, csak a töredékét érve el annak, amire pedig képesek volnának. Mármint akkor, ha saját dolgaik-

a kötelező fakultáció
lított rendszere ugyar
dés, mint a technikum
tetése; a politechnikai
megfelelt-nem felelt n
érettségi bevezetése; a
ságra késztető régi, s
lai osztályzatok *tart*
nivelláló új felvételi
teljesítmény-visszatart
ló, mert *minőségében*
nem vett érettségi... de mit is beszélek: hiszen a két utóbbi üdvöske még él és virul. Mindegy. Annyi gyors tündöklés és bukás után nem nehéz megjövendölni, hogy leáldozik majd az ő napjuk is, a fakultációé is. S hogy mikor...? Rejtély. Mondhatni: misztérium.

Nota bene: szakmai előrejelzések szerint három-öt éven belül a gimnáziumban is megjelennek a képesítés nélküli tanárok. És addig, és azután hány tehetség kallódik el, keseredik meg, vész bele a középszerűek, tudatlanságukról sem tudók, ismereteikben és erkölcseikben egyaránt pallérozatlanok ijesztően növekvő tömegébe? Akkor majd milyen „megtanítási stratégiákat", szubtilis elméleteket, ügyeletes üdvöskéket találnak ki és rendelnek el valakik, valahol, valamilyen éteri, messze a mindennapok gyarlóságai fölött lebegő magasságban? És egyáltalán: meddig lehet felelőtlenül játszadozgatni egy nemzet szürkeállományával?



Aknay Ján

...nat el-
a pe-
az ép-
át me-
magol-
is ez
hagy-
ren-

csupa rozsda kazántesteket, amelyeket, mint a tenger a szennyét, úgy vet partjára a nagyváros, jelezve, hogy mily telhetetlenül és iszonyatosan fogyaszt, zabál gépet, vasat, embert; és szomorkodik nemcsak az idő múlása fölött, hanem az időben zajló változások egyhangúsága és boldogtalansága fölött is. Mert hiszen az élet

ba, a harsányzöld tenger, benne az egy-két vékonyabb, sárgásabb, halványabb folttal és a műtrágyaszóró munkagépek hosszú, elnyúló, elfekvő kampóival, amelyek úgy vannak belenyomva a táblákba, mint kézfejbe az erek, akkor Nehézfiú már rendszerint vissza szokott ülni a helyére — ha van neki — mert vége van már

élet mozd
nehezebb
és a még

Búra sz
letek. És
az egysze
sarokba

Bálint Endre B-8-1-40

□ *Bálint Endre festőművész emlékkiállítása a nagykanizsai Hevesi Sándor Művelődési Központban mától látható.*

Népszabadság, 1987.1.13

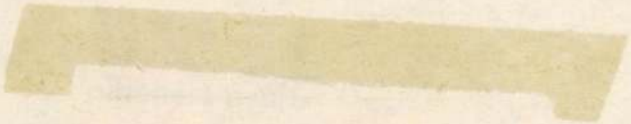

Bálint Endre, festő 13-8-1-41

BÁLINT ENDRE MONTÁZSAI

Gulácsy Galéria

Hol van már az az idő amikor Bálint Endrének azon kellett gondolkoznia, kap-e valami folyosót egy többé-kevésbé nyilvános épületben, hogy sárgás villanyfénynél bemutathassa képeit! Pedig akkoriban, egy negyedszázada sem volt már fiatal



ember, és olyan művet tudhatott maga mögött, mint a párizsi kiadású híres, illusztrált Biblia. Ma díjak, monográfiák hirdetik dicsőségét, önéletrajzának „törmelékei" könyvvé — és milyen kitűnő könyvvé! — vaskosodtak, a Gulácsy Galéria pedig büszkén vallja, hogy alkotóközösségének első tagjai közé tartozik Bálint Endre — csak épp a festő nem tudja már belélegezni az oldószer szagát. S ezért vissza kellett térnie, többek közt, a kollázsokhoz-montázsokhoz, ahhoz a technikához, amely élete egyik nehéz évében, egy párizsi ház padlásán lelt képeslapköteg segítségével már tovább lendítette művészetét. Félszáz, az utóbbi tízegynéhány évben készült kép látható az új Kongresszusi Csarnok közelében megbújó padlástér-galériában; ismert és kevésbé ismert munkák, de valamennyien hű tükrei a festői világképnek.

Hiszen, ha visszatekintve értékeljük Bálint szentendrei képeit, egyre inkább megfestett montázsoknak tűnnek, a festő szeme ollóként vágott ki egy-egy ablakrácsdíszt, fejkendős öregasszonyt, házoromfalat vagy angyalszárnyat a hétköznapi valóságból, aztán ecsetjével összemontírozta őket, akár a költő a szavakat, s végül így született meg az a képi líra, amit Bálint-műnek neveznek ... *(Képünkön az In memoriam Ország Lili című kollázs)*

Székely András

3.

XXIII/17

–: Hét ajánlat 7.

Új Tükör

első benyomásra szinte semmiben
nem különbözik a tavalyi, tavaly-



előtti stb. hasonló tárlatokéitól.
Persze közelebbről szemlélve azért
kiderül, hogy ez egy *másik* cipő,
másik porcelán étkészlet, *másik*
ruhaszövet. Mégis, az egész együtt
olyan hatást kelt, mintha a bíráló
bizottság egy előre kiókumlált tab-

Bálint Endre (festő B-8-1-42

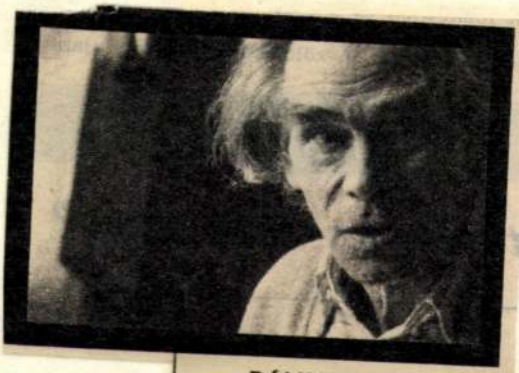

BÁLINT ENDRE HALOTT

Olyan régen volt beteg, sőt, annyiszor haldoklott hetvenkét éves koráig, hogy komolyan kezdtek hinni tisztelői abban: Bálint sovány teste sosem indul el „minden húsnak útján". Pedig hát az alkotáshoz, ha másképp nem ment, a kollázsvágó ollóhoz – most már elmondhatjuk: mindhalálig – ragaszkodó művészeket is utoléri sorsuk: Bálint is elment Vajda, Korniss, vagy, hogy egy méltatlanul szerény pályát befutott jóbarát nevét említsem, Lux László nyomában.

Tudta magáról, hogy nagyon nagy művész, de szokott iróniájával úgy tett, mintha ennek semmi különösebb jelentősége sem volna. Valahogy természetes állapot volt családjában a tudás és a tehetség, mindenféle rögökkel az életúton. Fia, István, itthon botrányosan rossz tanuló volt, majd rosszallással fogadott kísérletező színházi ember; végül világhírű a maga körében, de ez már New Yorkban történt... S az óceánon túl lett sikeres az unoka, a színésznő, Bálint Eszter is. A művész nagy szomorúsága a család távolléte volt.

Még sok fájdalom és bántás érte ezt a nehéz életű, tiszta embert. Mégis, mintha a latin mondást igazolta volna a súly alatt növekvő pálmáról: klasszikus életművet hagyott ránk. A mi dolgunk, hogy okosan sáfárkodjunk vele.

SZÉKELY ANDRÁS

–: Hazai tükör

Új Tükör

43

XX 14/19

említem. Málnából két fajta
őt, amelynek gyümölcsét még
etitek a fagyok beálltáig, és
ját. Ez utóbbi a hűtőszekrény
ll.
zal az első vitamindús gyümöl
es (piszke vagy köszméte). Bok
ítják.
kor bőségesen ellát bennetek
citűnő krémet és szörpöt is
léből. Ha pedig a ribiszkét és
kívánjátok látni, szerezzetek
két növény keresztezéséből sz
e nélküli.
n, hogy telepítsetek 25—30 tő
Úgy válogassátok össze a
zinte váltsák egymást. A tüsk
ből, legalább két tövet vásár
megfelelő helyre, számolva a
néter hosszúra is elnyúlnak.
s megvizsgáltatnod a telek ta
ıj, kitűnően megél rajta a csere
sőt a kajszibarack is, de próbá
orral és telepíthetnél diófát
ájuthatsz oly nemes alanyol
agy 8. évben termést hoznak.
Barátom, a legvégére hagyt
mes termesztened hétvégi kert
urgonyát, mivel a burgonyabo
iatt sok véle a vesződség. A f
termesztését sem ajánlom nekt
naponta „rá tudnak nézni". A
nkaigényes az alma, a körte,
gyümölcsöket inkább vegyétek
álkodást és kedvező időjárást
al:

B

Bálint Endre, festő B-8-1-43

Bálint Endre ravatalánál

Kedves Bandi! A fiatalabb kollégák, a tanítványok, a tőled indulók nevében búcsúzom tőled. Akik megfordultak nálad, pitvarodba jártak, pitvarodba tartoztak ideig-óráig. Ideje és helye van, hogy megköszönjük életedet.

Köszönjük, hogy tanulhattunk tőled ecsetkezelést és világképet. Hogy használhattunk téged, s végül elhagyhattunk téged, mint ez mindig is a dolgok rendje volt. Köszönjük a környezetedet, a műtermedet. (Milyen jók is azok a helyek, ahova érdemes járni, de nem kötelező!) A különös és fanyar tárgyaid halmazát. Azt a fájdalmas, izgatott és kérdésekkel teli kapcsolatot a tárgyakkal, amely ott lüktetett a szobádban is. Hogy mi is ez az egész háromdimenziós dolog itt körülöttünk. Köszönjük falaidon a képeket, a Vajda-rajzokat. Az üvegezett könyvszekrényt a reprós albumokkal, mindig mutattál közülük valamit. Köszönjük vállalt munkádat: a figyelmedet irántunk, a beszélgetéseket, a véleményt és ellenvéleményt. Ítéleteket és anekdotákat. A szűkebb és tágabb értelemben vett korrektúrákat, az életkorrektúrákat.

Másodjára: köszönjük szenvedéseidet. És it nem is a betegségedre gondolok elsősorban, amely végül fallal zárt körül. Amellyel kínnal kínlódtál. (Testi szenvedésed által eleve külön sorsra választódtál ki.) Hanem arra a mérhetetlen belső csatározásra, ami nemcsak jó műveiden, hanem minden könnyű szavadon, meséden, minden irónián és groteszken átvérzett. Nem tartoztál a nyugodt mosolyú zakós férfiak közé. Hiteddel mindennap újjászülető kételyeid bírkóztak. Ez minden gondolkodó túlcsorduló mértékkel? Azt hiszem, helyettünk is szenvedtél, kétségeid minket tanítottak, és minket erősítenek ma is. Nem volt hiába.

És végül köszönjük, amit országunkra hagytál. A kultúrával élő magyar emberekre. A jó képeket. Az okkereket és tűnődő-sápadt szürkéket. Külön köszönöm a Szomorú história négy képben című olajképedet, amely olyan fontos mű, mint Ferenczy Három királyokja, vagy Farkas István Szirakuzai bolondja. Itt lehullik minden maszk és minden póz, minden grimasz. Ebben a képben nincs önsajnálat. Ez nem romantikus titokkeresés. Mi ez a kép?! Nyugodt megérkezés és megállás, csöndes, figyelmes szemlélődés a nagy tó partján, a lét határánál. Hibátlan, pontos munka. Remélem előbb-utóbb múzeumba kerül, mindnyájunk örömére.

Köszönjük az életedet, Bandi!

Váli Dezső

VÉGELA

NINCS MA

(A háború után — még nem oszlott el sem a lőporfüst, sem a kétely — szülővárosom, Sepsiszentgyörgy vasútállomásán egy cukorka- és tökmagárus bácsi minden vonatérkezéskor azt kiabálta: „Friss a málé, még mozog, ha elfogy, még hozok", meg azt: „Végeladás, nincs maradás" — és szív alakban izzadt fenekén a katonanadrág. Így bocsájtom én is a szabad piacra néhány régi ötletemet, hátha valaki más tud kezdeni velük valami mást.)

—
rosi ku
gyarul.
Na,

Törté

Bálint Endre, festő B-8-1-44

BÁLINT ENDRE EMLÉKKIÁLLÍTÁSA

Szekszárd, Művészetek Háza

Kevesen ismerik a kultúra és művészet Szekszárdon nemrégen megnyílt templomát, a Művészetek Házát. A szó valódi értelmében is templom volt az egykori zsinagógából átalakított épület. Kerényi József építész, használaton kívüli zsinagógák áttervezője és megmentője, Szekszárdon is szép és elegáns színteret teremtett. A külső formájában eredetiben meghagyott épület belső tere galériás, kétszintes helyiség, kiválóan alkalmas kiállítások és hangversenyek rendezésére.

Itt került sor októberben a májusban elhunyt festőművész, Bálint Endre első emlékkiállításának megnyitására. A művész hagyatékából és néhány közgyűjteményben levő anyagból válogatott kiállítás megnyitóján a zenei világnap alkalmából Kurtág György zeneszerző és Kurtág Márta zongoraművész, Bálint Endre barátai adtak koncertet. A ma már klasszikussá vált képek: a *Népligeti álom*, *Várakozók*, *A csodálatos halászat*, a *Kastély Blois-ban*, a *Mágikus éj Szentendrén* vagy a *Képszonettek* világosan mutatják Bálint elévülhetetlen művészi értékeit.

A kiállítás az év végéig nyitva tart.

Ury Ibolya

– Heti ajánló

Új Tükör

3.

XXIII/47

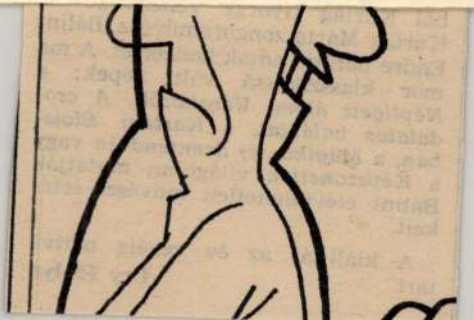

döntött: egyetlen művön belül ennél többször aligha ismételték el azt, hogy tulajdonképpen minden az ismétlésről szól.

Egyébként a tárlat rendezése is stílszerűen önmagába visszatérő vonalat adott ki: a földszinti traktus végén tábla jelezte, hogy a kiállítás odaföntről, a fönti végén pedig egy másik tábla, hogy odalent folytatódik. Kár, hogy a teljesség kedvéért a szép műemlék épület lépcsőházát nem lehetett Möbius-szalagként megcsavarni. Talán majd legközelebb.

ACSAY JUDIT

Bálint Endre: Sorsomról van szó

Az első világháború első őszén született. Neki mindenből jócskán kijutott, amit sorsul adhattak ezek az évtizedek. Kapott mindenből, ami kivételes. Kivételeset a simogatásból s kivételeset a megaláztatásból is. A család? Apja, Bálint Aladár, a *Nyugat* állandó munkatársa, képzőművészet- és zenekritikus, nagybátyja Osvát Ernő, a *Nyugat* főszerkesztője, sógora Szerb Antal. Elismerte tehetségét Egry József s Kassák Lajos: „nem tudom, hogy fiamnak vagy barátomnak nevezzem-e Bálint Endrét."

Barátja volt Vajda Lajos, Szántó Piroska, Karinthy Gábor, Zelk Zoltán. A szentendreiek, Ámos Imre... Sok-sok ember Párizsban és Budapesten. De. Tizenegy évesen lett lakója a Fasori zsidó árvaháznak, huszonkét évesen pedig „nyakon csípte a tüdőbaj". Volt munkaszolgálatos, s hallgatni kényszerült 1947-től 1956-ig. Számon tartották külföldön. 1958-ig ötször volt egyéni kiállítása Párizsban, kétszer Brüsszelben, s nem tudom, volt-e ennyiszer összesen Budapesten? Sokszor vette körül barátok kézszorítása, s hűséges volt hozzá az állandó szorítás a mellkason is: itt a halál...

Mégis. Meg tudta őrizni önmagát. A kínok nem tudták megkeseríteni. Nem rakott pántlikát dísznek. Nem hazudott rózsaszínt. Európai Iskola. Szentendre. Munkásságát Németh Lajos a szentendreiek szürrealista törekvéseihez sorolta. Nem tudom. Minden reális szürreális ma már.

Bálint képei mesélnek s varázsolnak. Fogva tartják a tekintetet. Álmok? Nem. Valóságok, henteskés-élűek. Feketéi-szürkéi sugárzó szeretettől színesek.

Világra csodálkozó tekintetét, mosolyát átadja nekünk, szívünket melegíti. A halál közelében élt. Ezért ránk hagyományozott élete, az öröm, a hit. S nemcsak képein keresztül. Olvashattuk a *Tények és tanúk* sorozatban, a Magvetőnél *Életrajzi töredékeit*. Most kezünkben – immár a posztumusz, az újabb kötet, az *Írások, versek, esszék, egyebek*. Szerkesztetlen. A sorrend, a témák elhelyezése esetleges. „Csónakosnak születtem és utas lettem mégis". Utas, aki nem utazik a holdvilággal, játékos, aki játékra hív. Túl sok volt, amit meg kellett élnie, keveset alkothatott.

Írásait olvasva ugyanaz a varázslat kerít hatalmába, mint amikor rajzait, kollázsait nézem. néletrajz? Az is. Benne, akár egy balladában, egész élet. Emlékek a gyerekkorról, a valaha kről, akik már maradandóan odatapaszik magukat e századhoz, akik alakították, ták ezeket az évtizedeket. Apja, aki a zavának is írt, írt Bartókról, Csontváryról, syról, Derkovits Gyuláról. „Rippl-Rónai Ferenczy Károly, Mednyánszky László, János, Tihanyi Lajos, Nagy Balogh ozma Lajos, Gara Arnold egyaránt gyik-másik a barátja is" volt. Apja a Fasori zsidó fiúárvaház. „Az árvak köszönhettem azokat az indulatok minden igazságtalanság és brutaligődtek".

ek és lehetőségek parabolái nem min-s rajzolatban fedik egymást." A nyomor, az éhezés Pesten és Párizsban is, a Budakeszi Szanatórium, az Örömvölgy utcai proliház, „de a harmónia kívánalma legyűrte a szorongásokat".

A montázsok, a „napi létünk olcsó csemegéi és életeket követelő drámák, mint a napi és heti sajtó töltelékanyaga". A *Vallomásnak szánom* fejezet az önmagára találás története szaggatottan, töredékesen, amelyből mégis összeáll, kikerekedik az egész. Az ember útja. Munkaszolgálat, háború, 1947-től 1956-ig a kényszerű csend. Mindezek csak megemlítve, mellékesen, hisz nem ez a lényeg. Bálint írásaiban nincs vád, gyűlölet, pedig biztosan voltak sokan, akik bántották, megalázták. Ő csak azokat említi, akiktől kapott és ők is sokan voltak. Jó olvasni kapcsolatteremtő-őrző hitéről, arról, hogy mindig megtalálta azokat, akiket tisztelhetett.

Mestere volt nemcsak a képnek, az írásnak is. A *Népszava* képzőművészeti rovatát is vezette 1938-tól 1943-ig. (Nem lényegtelen az időpont.) Mindent tudott, amit a kortárs művészetről tudni lehetett. Kiállításmegnyitóiból s művészeket búcsúztató gondolataiból is olvashatunk ebben a kötetben.

Hittek benne és ő is hitt másokban. Értő tekintete vezettette a tekintetet. Mester volt, aki beavat. Mester, de sohasem a katedra magasából – bár tehetsége, szakismerete megengedte volna –, nem. Barátként, mintha óvatosan, csak az ifjabb társ könyökét szorítaná; ott, arra, azt, ugye te is látod? És láttatott.

Van a kötetben két rövidke fejezet. Az egyik okos-szép verseit tartalmazza. Tiszták és fénylők. A másik, pár oldal csupán, s ő nevezte így, a *Blabla*. Semmi örkényes és mégis örkényi. Korszellemet hordozó irodalom? Hrabal? Játékos, kíméletlen-tömör. A négy könyvlap felér egy aforizmagyűjteménnyel. Műfaja? Az Bálint Endre.

Kiemelkedik ez a kötet a mostanában szép számmal megjelenő önvallomás jellegű írások sorából. Újat nyújt annak is, aki ismerte és szerette íróját. Bálint véghezviszi itt is – akár képein, rajzain – a varázslatot, a csodát. Megmutatja, felmutatja nemcsak tárgyát, az „Objet"-eket, a „Látcsővégen"-t, hanem mindig sokkal, de sokkal többet: magából, a századból, s mindabból, ami a mindenség itt körülöttünk, megmutatja a vant és azt is ami lehetne. Egyszerre.

Csikorog a világ, beleborzadnak eresztékei. Élni kellene, észrevenni, örülni. Bálint Endre erőt ad, vezeti a tekintetünket. Ha ráfigyelünk. Tavaly, hetvenkét évesen ment el a teste tőlünk. S lelke még mindig nincs közöttünk igazán, pedig egyre nagyobb szükségünk van rá. *(Magvető)*

J. Á.

A nagy ábránd

248 oldal, 33 színes és 186 fekete-fehér illusztráció, 8 fejezet, 476 jegyzet – szokatlan dolog mennyiségi adatokkal kezdeni egy könyv recenzióját, ám Gellér Katalin és Keserű Katalin közös munkája, *A gödöllői művésztelep* elsősorban részletező alaposságával káprázta tott el, így – róla szólva – jómagam is szeretnék mielőbb (és minél alaposabban) eleget tenni a dokumentáció kötelezettségeinek. Rám ugyanis általában némi stiláris hatással van a tárgy, amelyről írok – éppen ellentétben a kötet szerzőivel, akik mindvégig megőrizve tárgyilagos fegyelmezettségüket, egy cseppet sem hagyták megkísérteni magukat a gödöllői műhely mestereinek munkásságában annak minden határozott eszme- és szellemtörténeti megalapozottsága mellett is jelenvaló könnyed, légies szárnyalástól. Körösfőiék – bár agyonelemezték Ruskin, Morris, a teozófusok, Tolsztoj és a

hangzott mondatokkal, a le nem írt versekkel, a belvárosi bolyongások elsüllyedt képeivel – mi lesz az emberrel, aki volt? És: volt-e?

Volt-e egyáltalán az a térfi, akit Végh Györgynek hívtak, akinek az édesanyja a cseh földről ideszakadt Anna Kovalcze volt, s akiről életének egyik legszebb versét írta – megköszönvén neki a Morvát, a Dunát, az ősöket, majd könnyű humorral, prózában folytatva később a híres költeményt, megköszönve még az „állampolgárságot is", hiszen amiatt nem vitték el katonának. Nyomozza tehát önmaga múltját. Alig hiszem el, hogy naplót vezetett, hiszen a körülményeiben és a szokásaiban, ifjan legalábbis, alig volt rend. A szellemiségében, a fejében volt a rend, bár nem mindig látszott annak: a szertelenségre hajlók gyakran megtévesztik a környezetüket. Végh György emlékezete mindent elraktározott, ami az ifjú, majd később a férfi számára fontos volt, s felélesztette emlékezésének eseményektől forgalmas, valósággal habzó lapjain.

Olyan érdekes, történésekkel teli ez az önéletrajzi füzér, mintha egy politikus, hadvezér vagy gazdag életű híresség írta volna. Pedig „csak" egy körutakon, kávéházakban, szerkesztőségek előszobáiban időző ifjú költő és prózaíró-jelölt, aki különféle kéziratokkal rohangászott félig titkárként, félig küldönckent a Vigilia és a nyomdák között. A lírai önéletírásból korrajz lett.

Pedig úgy tartották számon, hogy nem volt „bölcs". Csak tehetséges, akivel vele született a poézis. Aki azt életében néha kissé félszegen meg is valósította – szinte minden életbeli mozdulata meggondolatlanul „poétikus" volt –; s íme, végigolvasván az önéletrajzi részleteket, kitűnik, hogy igenis bölcs volt. Higgadt, tiszta, kiérlelt. *A gonosz angyal* az újkori magyar irodalomnak egyik jeles műve. Már korábban megjelent részleteiből is kitűnt, hogy Végh György korántsem egy élhetetlen lírikus szemével nézi a világot. Ekként mozgott benne – akik személyesen ismerhették, nyilván jobban tudják –, de amikor tollat vett a kezébe, hogy beszámoljon róla, nem így látta. Szándékosan, helyezte magát a „világérzések" perifériájára, de nem periféria volt ez, hanem távolság. Távolság, ahonnan élesebben látszanak a dolgok.

S olyan művészettel, amelynek a legjellemzőbb vonása – egy furcsaság. Bizonyára akadna, aki azt mondaná, hogy lehetetlenség: az alanyi tárgyilagosság. Irodalmi körülményekről, kortársakról, első munkahelyének, a Vigiliának köréről, szakmai tekintélyekről, hozzá hasonlóan borzas és nagyra hivatott költőbarátokról, politikáról, a belvárosi szűcsfamíliáról, amelynek Rákóczi úti otthonában családra talált a nyilvánvalóan rokonszenves ifjú, úgy ír, hogy az alakok egyszerre reális kontúrokat kapnak s a költészet szférájába emelkednek. S ez a fiatalember, aki a harmincas évek második felében és a negyvenes évek elején félrehúzódott az ordas – s azokban az években egyre ordasabbá váló – politikától, észrevételeiben, felfogásában, ítéletében pontos, határozott, kemény, meg nem alkuvó. A gondolataiban sincs semmiféle költői alvajárás. Tudja, miről van szó. A háború, a fajgyűlölet, a bontakozó fasizmus rendet vágott a barátok között. Végh nem ettől „tért észre". Mindig észnél volt. Zaklatott ifjúi éveiben egy pillanatra sem veszítette el biztos értéktudatát. S amikor emlékezik, ez a biztonság vezeti a tollát. Egy-egy barátról, mesterről, irodalmi ismerősről, klasszikusról írott szeszélyes esszéje is érvényes gondolatokat tartalmaz. Dekoncentráltnak mondja magát – s az emlékiratok összessége erős koncentráló képességet mutat. Azt mondja, hogy „pepecsel", hogy „piszmog" – s közben nagy horderejű gondolatokat vet papírra. Könnyedén, elegánsan, olyan megvesztegetően kedves előadásban, hogy akinek van hangoltsága szellemi működésének ritmusához, alig tudja letenni vallomását.

Költészet és mese - az irodalom pillérei. Végh György mester volt ezekben. S mester a groteszk játékban, az értelmet és célt hordozó garabonciásságban.

Szép könyv *A gonosz angyal* emlékezésfüzére. Posztumusz ajándék. *(Magvető)*

TAMÁS ISTVÁN

KRITIKA

Ablak 2

Gerő András: Erdély története 3

Vadász Ferenc: Nappalok és éjjelek egybefolytak... – Titkos feljegyzések kerültek elő a deportáltak számáról és elhurcolásuk időpontjáról 5

Szabálytalan előszó egy iskola könyvéhez – *Karinthy Ferenc* emlékei Babits Mihályról (Az interjút készítette: *Téglás János)* 6

Emberi minta – *Haraszti Sándorné* (Az interjút készítette: *Gergely Ágnes)* 7

HUSZONÉVESEK ÖNMAGUKRÓL

Kemény István: András Imréről 9

Nagy Ferenc: Szilánkok az Összetört Tükörből 9

Kappanyos András: Egy huszonéves a nemzedékről 10

Vadas József: Százezrek vonzásában – avagy a fiatal iparművészek dilemmája 12

Lőcsei Gabriella: Fiatal tévérendezők – rózsaszín szemüveg nélkül 14

Popper Péter: Metapszichológiai töprengések 16

VITA AZ ÉRTÉKRENDRŐL

Tráser László: Társadalmi modernizáció – a marxizmus-oktató nézőpontjából 20

Varga Károly: Gyengék vagy erősek az értékek? 21

Ungvári Tamás: Egy szó a provincialitásról 23

DIALÓGUS A SAJTÓRÓL

Igazi védelmet csak a demokrácia adhat – Beszélgetés *Vince Mátyással* (Az interjút készítette: *Gulyás István)* 24

Csoóri Sándor: Készülődés a számadásra
A költő – ha magyar *(Alexa Károly)* 29
Egy műfajról, egy modorról egy könyv indíttatására – s nem ürügyén *(Németh G. Béla)* 32

Katona József: Bánk bán *(Szücs Katalin)* 33

Nádas Péter: Takarítás *(M. G. P.)* 33

Csurka István: Vizsgák és fegyelmik *(Almási Miklós)* 34

Mario és a varázsló – Vajda János operaszínpadán *(Hollós Máté)* 34

Az utolsó kézirat *(Tóth Péter Pál)* 35

Hol volt, hol nem volt *(Elmer István)* 35

Tézisek az FMS-ről *(Hegyi Béla)* 36

Csinszka *(Csáki Judit)* 37

Művészet és forradalom – Bevezetés a világegyetem felvirágzásába – *(Józsa Ágnes)* 37

Végtelenített tárlat *(Acsay Judit)* 38

Bálint Endre: Sorsomról van szó *(J. Á.)* 39

A nagy ábránd *(A. J.)* 39

Wachtel Tihamér: Mészáros Andor *(Aradi Péter)* 39

Végh György: A gonosz angyal *(Tamás István)* 40

A címlapon:

Gergely Ágnes

(Jung Zseni felvétele)

Interjú a 7. oldalon

MŰVELŐDÉSPOLITIKAI ÉS KRITIKAI LAP

Megjelenik havonta

Az új folyam (1972) alapító szerkesztője:
PÁNDI PÁL

Főszerkesztő: SZERDAHELYI ISTVÁN

Főszerkesztő-helyettes:
VÖRÖS T. KÁROLY
Rovatvezetők:
HAYNAL KORNÉL, KOVÁCS DEZSŐ, MÁTYÁS GYŐZŐ, SZŰCS KATALIN

Kiadja a Hírlapkiadó Vállalat
Felelős kiadó: Vágner Ferenc
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest V. Blaha Lujza tér 3. Szerkesztőség postacím: Bp. Pf. 40. 1428. Kiadó postacíme: Bp.
Telefon: 343-100, 336-130
● Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető mely hírlapkézbesítő postahivatalnál, hírlapüzleteiben és a Hírlapelőfizetési ellátási Irodánál (HELIR) Budapest nádor tér 1. 1900 közvetlenül, vagy ványon, valamint átutalással a HELIR pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési évre 96 Ft
88.2518/20-01 — Készült a Zrínyi Nyo
Felelős vezető: Vágó Sándorné vezé
ISSN 0324—7775



Bálint Endre munkája



DANIEL CRONER
TABULATURA
Lehotka Gábor (orgona)
(a nemescsói evangélikus
templom műemlék orgonáján)
Pertis Zsuzsa (csembaló)
(a Magyar Nemzeti Múzeum
„Josephinus" csembalóján)
SLPX 11820/21 ára: 140,— Ft

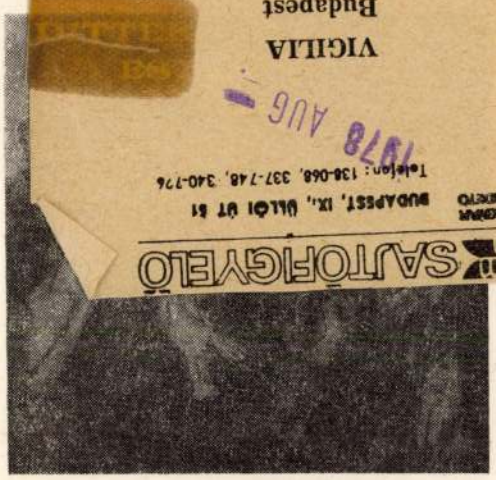

DITTERSDORF
ESZTER — oratórium
Kalmár Magda, Tokody Ilona,
Takács Klára, Horváth József,
Káplán György, Miller Lajos, Budai Lívia
Budapesti Madrigálkórus
Liszt Ferenc Kamarazenekar
vezényel: Szekeres Ferenc
SLPX 11745/6 ára: 140,— Ft



ROSSINI
NYITÁNYOK
Olasz nő Algirban, A sevillai borbély,
Tell Vilmos, Semiramis,
Bruschino úr, A tolvaj szarka
A Magyar Rádió és Televízió
Szimfonikus Zenekara
vezényel: Fischer Ádám
SLPX 11932 ára: 70,— Ft



LISZT FERENC
DANTE SZIMFÓNIA
Kincses Veronika
A Magyar Rádió és Televízió
Női Kara
A Magyar Rádió és Televízió
Szimfonikus Zenekara
vezényel: Lehel György
SLPX 11918 ára: 70,— Ft

SZÁLLÍTÓJEGYZÉK
MAGYAR HANGVETŐ
BUDAPEST, IX., Üllői út 81
Telefon: 136-068, 337-748, 340-776
1978 AUG
VIGILIA
Budapest
B-8-A-94
Bálint Endre

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726
1978 AUG 6
B-8-1-93
MAGYAR NEMZET
Bálint Endre

1021

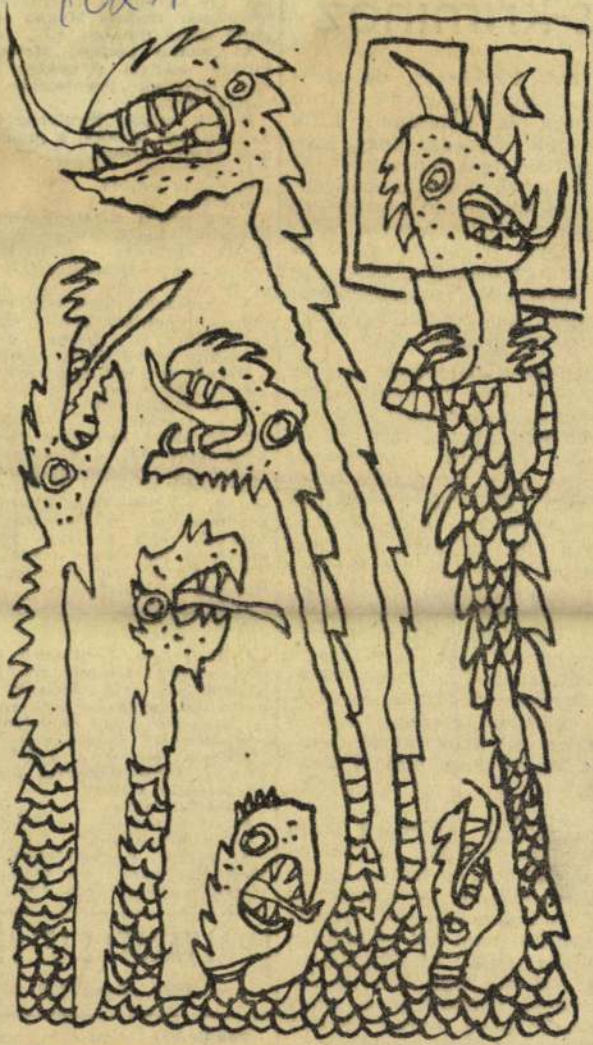

Bálint Endre rajza a Tillárom haj! című könyvből, melyet magyar költők vidám verseiből válogatott össze a Móra Könyvkiadó

veis-kri

n lat alá, figy
- kül, hogy S
t gyanúja is
b tartottak ug
- mere felvette
- országokkal,
- zúra és azok
i Kossuth lázító tervéit. Amberg első jelentését már június 10-én megtette, Lewy nevű beosztottja megfigyelései alapján. Ambergék „megnyugtatták" a grófot:

„Szemere Bertalan, magyar nemes ember, 23 éves, református vallású, a barsi főispánságon segédjegyző, 1836. május 17-én érkezett testvérével Bécsbe, aki ugyancsak főispánsági tisztviselő. Schüller nevű kereskedő özvegyénél a Város 698. sz. alatt vett kis hónapos szobát és 836 októberéig egyfolytában itt lakott. Ezalatt úgyszólván csak az udvari ügyvéddel Barkássy Imrével érintkezett, kivel távoli rokonságban áll. Összeköttetése Barkássyval különben aligha politikai eredetű, hiszen minden jel arra mutat, hogy csak baráti kapcsolataik vannak.

SZEMERE különben igen visszahúzódó életet él. Odahaza muzsikával és tanulmányaival foglalkozik. A nyilvánosság előtt alig szerepel. Új barátságokat nem köt és minden feltűnés nélkül él. Egyébként úgy néz ki, hogy idejövetelekor nem gondolt arra, hogy hosszabb ideig marad, csupán franciaországi és angliai útjának előkészületei miatt kellett itt tartózkodását egy hó-

Howard Carter angol régész a XVIII. dinasztia egy fiatalon elhunyt uralkodójának sírját fedezte fel.

A szenzációs lelet teljesen érintetlen állapotban került napvilágra s azóta is a kairói Egyiptomi Múzeum féltve őrzött kincse.

Melyik fáraóról van szó?

a) II. Ramszesz
b) Tutankhamon
c) I. Amenofisz

3. Az ókori Egyiptom csodálatot keltő alkotásai a piramisok, közülük legismertebb a Kheopsz.

A gizehi Kheopsz piramis építését (i. e. 2700—2500) Khufu fáraó rendelte el. A munkálatokhoz 2 300 000 több mázsás kőtömböt kellett a helyszínre szállítani.

Körülbelül milyen magas a Kheopsz piramis?

a) 90 méter
b) 137 méter
c) 210 méter

4. A francia Ferdinand Lesseps irányításával, mintegy tíz évig tartó munka után készült el az Egyiptom gazdasági és kereskedelmi életében azóta is jelentős helyet elfoglaló Szuezi-csatorna.

Milyen hosszú a Földközi-tengert a Vörös-tengerrel összekötő mesterséges vízút?

a) 94 kilométer
b) 165 kilométer
c) 230 kilométer

A helyes megfejtést beküldők között öt darab 300 forintos vásárlási utalványt sorsolunk ki.

PÁLYÁZATI SZELVÉNY

1978. augusztus. 6.

Beküldési határidő: augusztus 14. Cím: Lapkiadó Vállalat Reklámszerkesztősége, 1073 Bp., Lenin krt. 9—11. A levelezőlapra ír-

1978. aug. 4. Kossuth, 17.35 /M./ B-8-1-92
Láttuk, hallottuk.

Bálint Endre festő- és grafikusművész

Rózsa T. Endrével láttuk. Milyennek tünik ez az idei tárlat?

- Az idei kiállitáson két müvész emelkedik ki az egyik Végh Tibor, a másik Bálint Endre. Mindkettőjük tematikus számot szentelt a müvészet a tavalyi év folyamán. Ezen kivül a stúdiósok, a fiatal képzőmüvészei is egy nagy összefüggő önálló blokkot alkotnak a kiállitáson.
Miután a lap hivatás-szerüen az egész magyar müvészettel foglalkozik, ezek után a magyar müvészetről ad egy összefüggő képet, a magyar müvészet egy éves periódusáról, másrészt pedig magának a lapnak a szerkesztői koncepciója is vizsgázik. Na most azt hiszem, hogy a szerkesztői koncepció jól vizsgázott. Jól vizsgázott mert sok olyan belső összefüggés ugrott ki most ezen a kiállitáson, ami több hónap távolságban lévő lapszámokban megjelent reprodukcióknál nem vette észre az ember.

- Esetleg még maguk a szerkesztők sem,

- És talán maguk a szerkesztők sem gondoltak rá, igy viszont nagyon plasztikusan, nagyon vizuálisan és erőteljesen kiugrott a kiállitótermekben.

- Talán ha példát ha hallhatnánk, hogy

- Pl. azt nehéz volt megállapitani a reprodukciók alapján a folyóiratban megjelent képek alapján, hogy a jelenlegi magyar képzőmüvészet egyre erősebben foglalkozik, egyre erősebben törekszik a konstrukcióra. Egy szilárd szerkezetet próbál beépiteni a képekbe, szobrokba a geometria felé közeledik. Itt most nagyon erősen érződött és ráadásul belső rimek alakultak ki, bizonyos müvek válaszoltak másfajta müveknek.

- És azt hiszem nagyon érdekes, hogy a geometrián belül is talán a kocka az, ami vissza- visszatérő motivum a kiállitáson.

- A kocka, ill. a sik felületen a négyzet. Na most a másik érdekes jelenség a fotónak a használata, éppen Bálint Endrének vannak kiálliva kollázsai az 5o-es években készitette Bálint ezeket a fotó-kollázsokat, pontosan vele szembe került a kiállitáson nagyon jó ötlettel Kocsis Imrének a fotó alapján készült müve, gyakorlatilag 15- 2o év távolságából, két mü az időn keresztül válaszol egymásnak.

- Alkalmas ez a kiállitás arra, hogy nyáron egy siófoki nyaraló betévedjen oda?

- Föltétlenül alkalmas, két okból; először is ha nagy meleg van napközben, akkor nem feltétlenül muszáj elmennie a kiállitóterembe, akkor nyugodtan mehet fürödni a Balatonba, ezért nem fog rá senki sem neheztelni. Viszont elérkezik az este is. A kiállitóterem felismerte, hogy az igazi időszak az este, amikor az emberek már nem fürdenek, a nap már lenyugodott. Jelenleg most már este lo-ig tart nyitva a kiállitóterem. Ez egy okos alkalmazkodás. Rendkivül sok ember nem tud mit csinálni, sokat sétálnak Siófokon előbb-utóbb betévednek a kiállitóterembe.

- Milyen segitséget nyújtottak ehhez a rendezők?

- A rendezők nagyon didaktikus segitséget nyújtottak ezekhez, hiszem a moder művészet nehezen érthető. Valóban komoly szellemi munkát igényel néha a képek megértése. Művészektől nyilatkozatokat nagyitottak föl és ragasztották a falra, a müvek mellé a megjelent kritikák részleteit, vagy pedig a szöveg-oldalt a folyóiratból, a fölnagyitott szövegoldalt, ami éppen azzal a művel foglalkozott a folyóiraton belül. Igy ez feltétlenül megkönnyiti a megértést.
Na most van még egy a Balatonon a nyáron természetesen sok külföldi fordul meg, akik számára ez a kiállitás egy lehetőséget ad arra, hogy egy kis ablakon keresztül belenézzenek a magyar művészetbe, ill a magyar képzőművészet egy arcot mutasson feléjük. A rendezők ezt is próbálták megkönnyiteni azzal, hogy kis magnóra, hordozható kazettás magnóra tár atvezető szöveget mondtak föl magyarul is idegen nyelven is, amit a ruhatárba dijmentesen lehet bérelni és a látogatók körbe vihetik, s közben kazettáról meghallgathatják a kisérő szöveget.

- Egy dolgot azért érdemes hozzátenni, nem mintha nem derült volna ki a beszélgetésből, de talán érdemes levonni azt a tanulságot, hogy aki elmegy esetleg a képzőművészeti kiállitást megnézni, az látja, hogy egy fél óra múlva esetleg egy szinházi előadás kezdődik, tehát esetleg van esélye arra, hogy akkor azt is megnézi. Tehát valahogy éppen nyáron egy ilyen csúcsforgalmi időszakban a művelődési ház betölti azt a funkcióját, hogy a különböző művészeteknek alkalmas helyet biztositson.

..-.-.-.-.-.-..

1021

Bálint 68.



Bálint Endre munkája

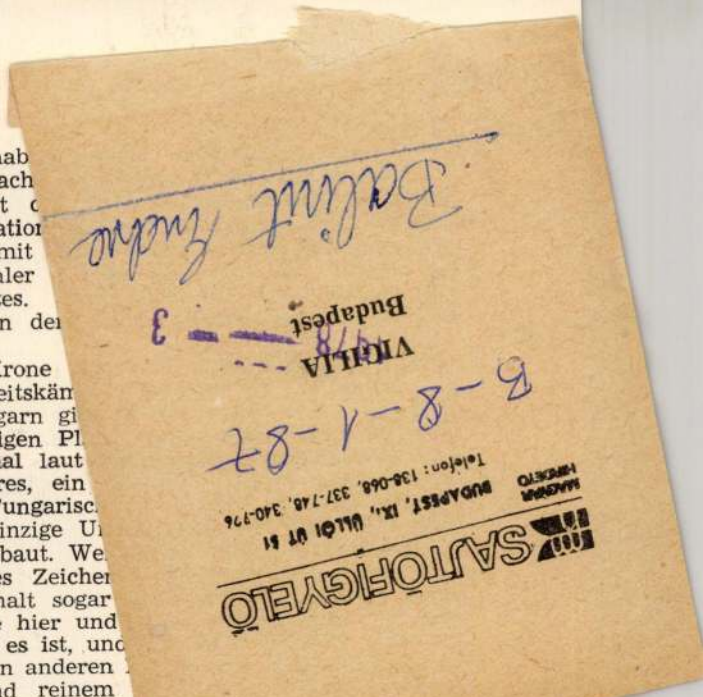

Freiheit und zur Beeinträchtigung der Unab
auf dem Kopf einer unterdrückenden Mach
dem Gewicht ihres Goldes, sondern mit
und Vorwürfe; und in den Augen der Natio
ihrer Rechte wenn diese Rechte gerade mit
wegen ist diese Krone mehr als musealer
völkischen und republikanischen Staates.
einstmals, und Jahrhunderte hindurch von de
Rechte ausgeschlossen waren.

Wo das Land, dort soll auch die Krone
das selbst von dem protestantischen Freiheitskäm
akzeptiert und verkündet wurde. Und Ungarn gi
Und als die Krone jetzt ihren rechtmässigen Pl
als lebendige Widerlegung allen, manchmal laut
Hoffnungen, dass es irgendwo ein anderes, ein
richtigeren Traditionen für irgendeine "ungarisc
Nun, Ungarn ist hier, und das ist das einzige U
die "ungarische Zukunft" wird hier aufgebaut. We
heutigen sozialistischen Ungarn lebendiges Zeiche
sich in ihrem ohnehin schon reichen Inhalt sogar
dann ist dies eben die Tatsache, dass sie hier und
das Land der Ungarn ist, unzwar so, wie es ist, und
Auch für jene Ungarn die vom Schicksal in anderen
denen, wenn sie mit offenem Geist und reinem
immer ein Stück heimatliches Brot und ein Schluc

József VAS: Unsere Feiern mit den Augen de
GYÜRKI: Die geschichtskritische Methode im Dienste — *László*
BODA: Eine neue Theorie der Analogie und der re sprachgebrauch. —
László SZÉKELY: Spirituelles Leben der Csángós von Gyímes (eine ungarische ethnische Gruppe östlich der Karpaten). — *Tivadar VIDA:* Nils Stensen und seine Reise in Ungarn. — *Géza SÍKI:* Priesterschicksal '78; Portrait eines heutigen Dorfpfarrers. — *Imre VARGA:* Etimologisches Wörterbuch der Kanonischen Visitationen.

CONTENTS

The ancestral crown of the Hungarian kings, which is associated with many a legend, and with which the Hungarian monarchs were crowned for nearly 1000 years, was first taken to Austria at the end of World War II, then passed into the hands of the US Army, and has since been preserved in the United States. On January 6th, the US Government restored the crown and the coronation regalia to Hungary. The precious relic was returned with all solemnity by Cyrus VANCE, American Secretary of State, under the dome of the Hungarian Parliament.

Our review comments on this outstanding event in an editorial. It says:

Nobody but Hungarians can understand the true significance of the Holy Crown, and why the Hungarian people's state has claimed with such continued insistance the return of the jewels, which were requisites of coronations, although the kingdom has long been a thing of the past. This treasure represented Hungarian statehood, freedom and independence even though sometimes the person who was wearing it, used it for the oppression of Hungarian statehood; it continued to be the safeguard of its rights, even when these very rights were being trampled on by the monarch. "Where there is the country, there the Holy Crown should be" — this was an ancient principle in Hungary. There is but one Hungary, and it is here. Now the Crown has taken its rightful place, and by this fact refutes any insiduous or demagogical misbeliefs or fancies that there could be another, maybe more authentic Hungary; where the more genuine traditions are guarded for some vague „Hungarian future."

Hungary is the native country for all Hungarians, and for those who have drifted away to foreign countries too. If they come home with open hearts, and pure intentions, on our table there is always a glass of home water, and a slice of home bread for them.

1021 Bálint Endre



Bálint Endre munkája

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776
VIGILIA
Budapest
B-8-1-86
JUL

ZSINATUTÁNI ÉRTELMEZŐ KISSZÓTÁR A—Z-IG

SZABADEGYHÁZAK. (Németül: Freikirchen.) Protestáns nyelvhasználatban így nevezik azokat az egyházakat, amelyek egyházszervezetileg szabaddá tették magukat az egyes országok történelmi (protestáns) egyházaitól. A népegyházzal ellentétben nem hagyományból, hanem saját elhatározásuk, megtérésük alapján rekrutálódnak híveik. Szervezetükben, eredetükben ezek is az egyetemesség igényével fellépő egyházak, és nem szekták. Ugyanakkor, éppen a történelmi egyházakkal folytatott harcaik során, sok szektás beszűkültséget mutatnak. A határvonalat nem mindig könnyű meghatározni.

Ide kapcsoljuk a következő címszavunkat:

SZEKTA. (A latinban: seco = vágni; secta = kivágott út.) Szektának nevezünk olyan kisebb keresztény közösségeket, amelyek elvileg tagadják a megváltás egyetemességét, és azt csak a nagy többségtől elkülönült „választottaknak" tartják fenn. Általános jellemzőjük a Szentírás szó szerinti, sőt gyakran erőszakolt magyarázata (főleg a Jelenések Könyvéé), álkinyilatkoztatások hite, közeli világvég-várás, fanatizmus, agresszív térítési mód, egymásért rendkívüli áldozatkészség. A szekták általában nem vesznek részt az ökumenikus mozgalomban, és ilyen szempontból megközelíthetetlenek. Magyarországon legismertebb szekta a „Jehova tanúi" azaz jehovisták.

SZAKRÁLIS. (Lásd a „DESZAKRALIZÁCIÓ" címszónál.)

SZANKCIÓ. Eredeti latin jelentésében: egy törvény szentesítése. Mai értelmében: büntető rendelkezés valamely törvény megszegőjére, megtorlás. A ma még érvényben levő egyházi törvénykönyv jelentős része ilyen szankciókat tartalmaz.

SZAVAHIHETŐSÉG. (A latinban: credibilitas; németben: Glaubwürdigkeit.) Köznapi értelemben megbízhatóságot jelent. Mai, zsinatutáni egyházi szóhasználatban azonban más értelmet is nyert: annyi, mint valamilyen eszme (főleg az evangélium) becsületes, hiteles bemuta-

tás
gyi
Sza
egy
—
Ily
ba
am
Eb
tős
új
hogy maga az
krízisbe kerül.

SZEKULARIZMUS, SZEKULARIZÁCIÓ. (A latinban magának a „seculum" szónak értelme is több változáson ment át. Kezdetben időbelileg jelentette azt a kort, amelyben élünk; később korszakot, nagyon hosszú időt értettek rajta. A régi egyházi nyelvben azt jelentette: „az idők végezetéig tartó", sőt jelentette az örökkévalóságot is. Legújabb egyházi nyelvünkben viszont a „profán" világot jelenti, amelyben élünk.) Két fenti címszavunk, nyelvi hasonlósága ellenére, nagyon eltérő jelentésű. Szekularizmuson értjük a teljes evilágiságot, mely kizár minden „transzcendenciát", azaz mindent, ami a földi léten túlmutat. Ez tehát a kereszténységgel nem fér össze. Politikai vetülete a laicizmus. (Lásd ott.)

Ezzel szemben a „szekularizáció" elsősorban régi társadalompolitikai kifejezés: jelenti a „Klerikalizmus" (azaz: a papság és az intézményes egyház evilági, politikai uralma, befolyása) megszüntetését. A szekularizált társadalomban helye van még a vallásnak: de ezt az emberek magánügyének tekintik. A szekularizáció társadalmi folyamata a francia forradalom óta végigment az egész világon. Néhol békés megegyezéssel (például konkordátumokkal), másutt a laicizmus egyházpolitikai harcai („kultúrharcok") során. Innen a régi kifejezés: a szekularizáció egyet jelentett az egyházi vagyon állami elkobzásával.

Zsinatutáni szóhasználatban „szekularizációról" más értelemben is beszélnek: így nevezik a politika, tudomány, technika, ipar, kereskedelem stb. önállóvá (autonómmá) alakult törvényeit, amelyek önmagukban nem vallásellenesek ugyan, de egyszerűen nem érdekli őket a „másvilág", vagyis hogy a vallások miként vélekednek róluk. A szekularizáció fogalma részben egybeesik a „Deszakralizációval". Ilyen értelemben a mágikus vallásosság elvetését jelenti.

Bálint Endre, festő
grafikus

B-8-1-83

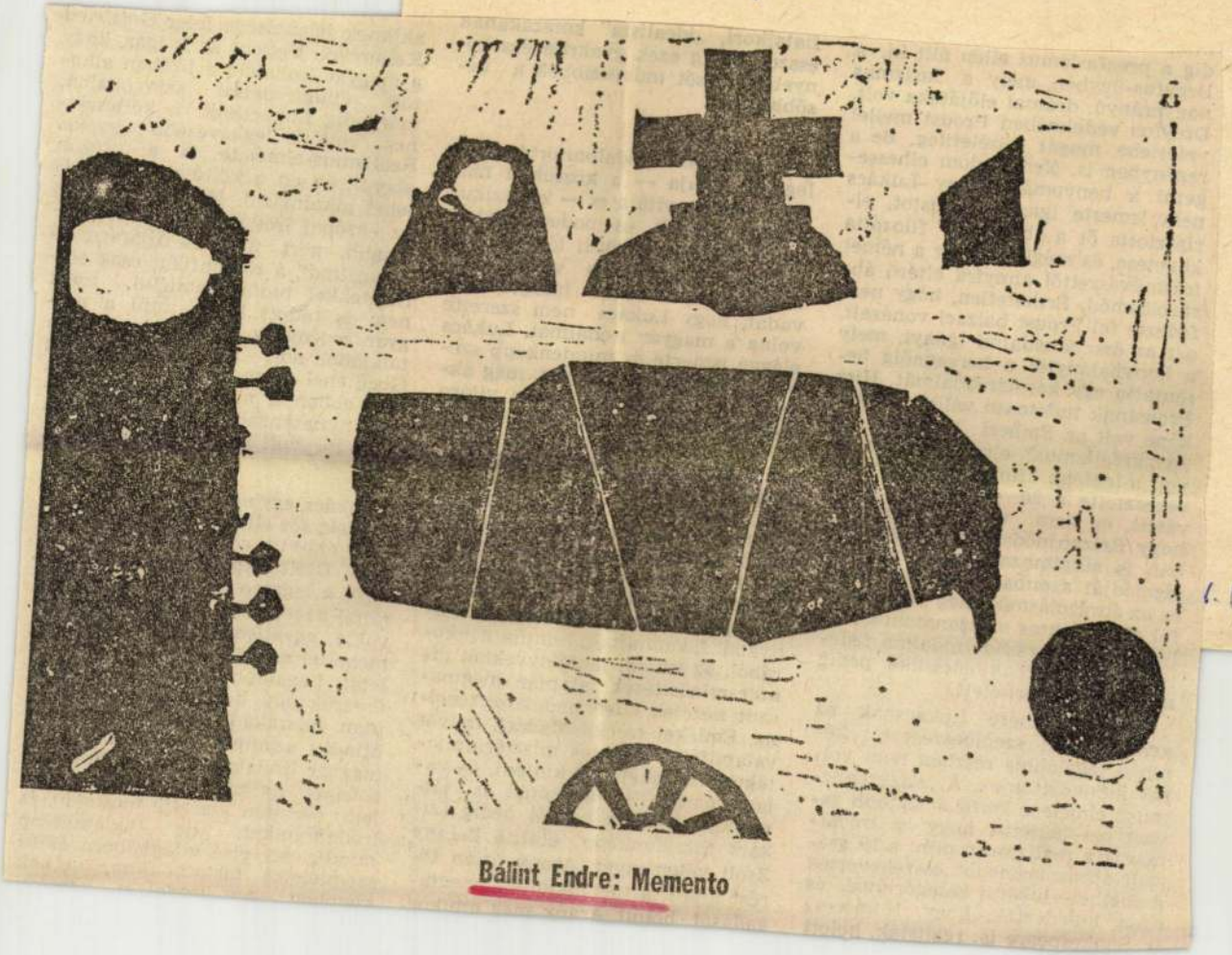

Bálint Endre: Memento

6.

1.12. XXIX/15

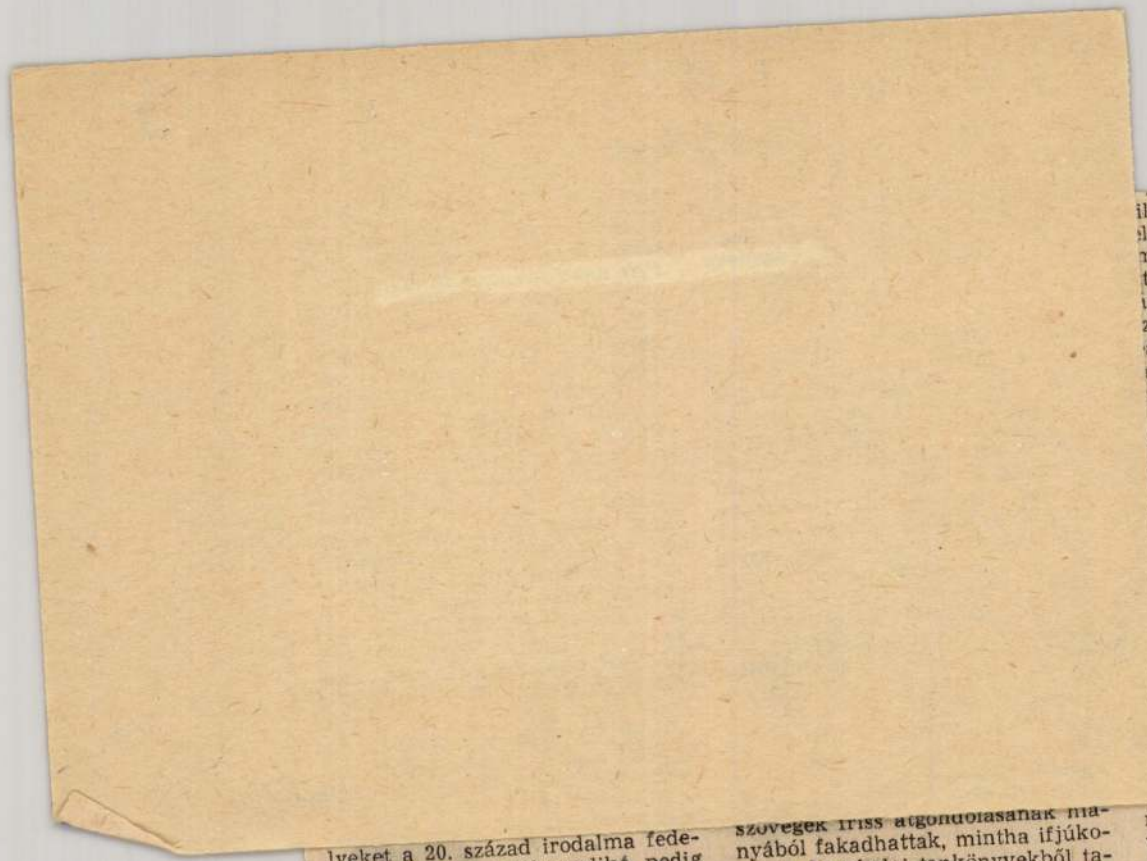

iknek jelentősége felér Gottfried
llerével. Viszont az is igaz, hogy
magyar irodalom a lírában alko-
t világirodalmi színvonalon,
irpedig Lukácsnak a költészet-
z volt a legkevesebb érzéke.
alizmus-elmélete is a prózán
apul, és azt a költészetre nem is
et alkalmazni. Mi több, Lukács
európai irodalom egyik legfon-
abb, mert újító és újjáformáló
zgalmát, a romantikát csak elő-
letekkel tudta szemlélni, ezért
n is tudott közel jutni a ma-
ar regényhez, mely a romantika
ajából nőtt fel. Lukács még
ethénél sem azonosult azzal,
i ebben a nagy költőben min-
n nyilatkozata ellenére akarat-
ul megvolt már a romantikából.

★

Lukács egykönnyen önnön elmé-
ének, sőt elfogultságainak rabjá-
válhatott volna, Mégsem vált
zá. Utolsó korszakában, anélkül,
gy a legmerevebbeken kívül ko-
rábbi nézeteiből lényegeset feladott
volna, egyetlen erőteljes gondolat-
menettel nyitottá tudta tenni elmé-
letét. Legalábbis mi, az olvasói,
érezzük úgy, hogy *A különösségről*
után felszakadt valami zártság.
Mindez azonban nem jelentette a
magyar irodalomról kialakított né-
zeteinek nyíltabbá válását. Ismét-
lem: őszintén szerette hazánkat és
irodalmunkat, de valamiképp
mindig egy első világháború előtti
szemléletet tartott fönn, velünk
szemben. Az irodalom, nemzeti

lyeket a 20. század irodalma fede-
zett fel, a tizenkilencediké pedig
még nem ismerhetett.

Ennek ellenére Lukácsnak az
avantgarddal szembeszegezett né-
telyei legalábbis részben nem vol-
tak indokolatlanok. A „nagyrealiz-
mus" elmélete körül a legtöbb za-
vart azt keltette, hogy az irodal-
márok a realizmust, mint a 19. szá-
zadi ábrázolásmódot összekeverték
a goethei—lukácsi kategóriával, és
azon hüledeztek, hogy Homérosz
is, Shakespeare is: realisták, holott

szövegek friss átgondolásának ma-
nyából fakadhattak, mintha ifjúko-
ából, az iskolai tankönyvekből ta-
nult minősítések alapján megmar-
adt nézetek ellen hadakozott vol-
na. Emlékei szerint Madách művét
valamiféle vallásos misztériumjá-
téknak is lehetett tekinteni, és va-
lamikor így is tanították és ját-
szották. A Bánk bánról pedig Lu-
kács tulajdonképp elhitte Beöthy
Zsolt véleményét. Arany útján tö-
rést látott, a forradalmiság megta-
gadását, holott Arany még amikor

Bálint Endre

B-8-1-82

MAGYAR HÍRLAP 1986.IV.25

KULTÚRA –

Bálint Endre kiállítása

Montázs a montázsról

Idestova másfél évvel ezelőtt rendezték meg a *Műcsarnokban Bálint Endre* retrospektív tárlatát, amelyen a közönség sokévtizedes életművének keresztmetszetét láthatta. Akkoriban jelent meg *Életrajzi törmelékek* címmel naplószerű önéletírása is a Magvető Könyvkiadó Tények és tanúk sorozatában. Ott írja — többek között —, mindjárt a legelején, a bevezető sorokban: *„...nemcsak alkalmaztam, de újrafogalmaztam valamiféle képi montázstechnikát, legalábbis megkíséreltem újrafogalmazni festészetemben, és végső következtetéseim azt a banálisnak látszó tételt igazolják, hogy minden olyan festészeti közlés, ami szakrális vonatkozású, nem térhet ki a montázstechnika alkalmazásai elől...”*

A sors iróniája, hogy az a mester, akinek egész életműve, teljes szürrealista lebegésű pikturája valóban a franciás eleganciájú, európai nívójú montírozási eljárással íródott a képsíkra, egészségi állapotának megromlása folytán a szó szoros értelmében is arra kényszerült, hogy végleg búcsút mondjon a festéknek, ecsetnek, és alkotói érdeklődése teljesen a fotókivágások kombinálása felé forduljon. *(„Sokan kérdezték az utóbbi időben: »vajon nem hiányzik a festés számomra?« Hét szűk esztendőm volt ez: színek nélkül, kizárólag fekete-fehérek árnyalataira hagyatkozó fotómontázsokkal kifejezni a közölnivalómat; és bevallom, ma már annak is örülök, ha kis időtörmelékek megengedik, hogy montázsokat készíthessek...”)*

Mindez abból az alkalomból jutott eszembe most, hogy a *Képzőművészek Gulácsy Lajos Alkotóközössége* — amelynek olyan tagjai vannak mellette, mint például *Berki Viola, Fejér Csaba, Kokas Ignác* avagy *Szántó Piroska* — megrendezte kamaratárlatát a Fürj utcai galériában, Bálint Endre régebbi és újabb montázsaiból. A rangidős mester maroknyi baráti köre és híveinek egyre szélesebb tábora számára mindig élményt jelent a viszontlátás, az újratalálkozás, korábbi — többé-kevésbé ismert — darabokkal. Így vagyok ezzel én is, és őszintén bevallom, nem könnyű szavakra fordítani ezt a befelé forduló, meditatív világot, ezt a rejtjeles üzenetet, sokrétegű és többértelmű művészi vallomást.

Ezért fordulok inkább ismételten a festő saját mondataihoz, mert példamutató az a szerénység, az az őszinte művészi alázat, amellyel az egykori barátot — *Vajda Lajost* — mindmáig mesterének vallja, imigyen: *„Miközben montázsaimat készítem, szinte érzem, hogy egy-egy fölösleges »mozzanatot«az ő szigorú pillantása vonat vissza velem, így hát nem is vagyok egyedül munka közben sem: halálában is barátom maradt...”*

Akik szeretik Bálint Endrét és művészetét, május közepéig kereshetik fel a kiállítást.

TÁSOK

Piaci helyzetjelentés

Olcsóbb a kínai kel, a sóska,

A budapesti piacokra az előző hetinél több primőr és tavalyi zöldség érkezett. *Olcsóbb a kínai kel, a paraj, a sóska, a zöldhagyma.* A kínai kelt fóliában 16—18, a fóliasátrakban termett parajt 20—34, a sóskát 18—30, a zöldhagymát csomónként 4—5,60 forintért árulják. A salátát fejenként 6—13, a hónaposretket csomónként 4—14,80, a petrezselyemzöldet 2,20—3 forintért adják. A zöldpaprika — fajtától és mérettől függően — csövenként 4,50—22 forint. Még kevés helyen árulnak tölteni való édes paprikát. Ahol kapható, általában 16—22 forint csövenként. A paradicsomot 196—240, az uborkát 60—88 forintért értékesítik. Az új karalábét egyenként 9—14, a spárgát kilónként 76—120 forintért árulják. Néhány helyen árulnak új kelkáposztát 16—25 és karfiolt 160—180 forintért.

A fejeskáposztát 10—15, a vöröskáposztát 9—18, a karalábét 12—20, a sárgarépát 18—30, a petrezselymet 40—56, a paszternákot 20—26, a fek
16, a céklát 9,80—
lert 20—34 forintért

Az alma ára vált
lában 7,80—24 fori
185—210, a mandul
róbél 280—340, a m
rint.

A termesztett cs
100, a vadon termő
bát 130—150 forint

*Úvnak a halak. K
lőlük a piacokon.*
pontyot 75, a könnyebbet 71, a belsőséget 75, a keszeget 20, konyhakészen 45, a tisztított pisztrángot 168—169, az angolnát 140, a csukát 72, az amúrt 55, a busát és a márványpontyot 38, szeletelten 60, a busafilét 80, a tengeri heringet 45, a tonhalfilét 86 forintért értékesítik.

Egyéb árak: A burgonya — fajtától függően — 6,80—9, a vöröshagyma 9,80—14, a lilahagyma 24—32, a fokhagyma 120—200, a makói dughagyma 45—60, a zittauí 56—70, a lila dughagyma 68—80 forint. Olcsóbb a tojás: 2—2,50 forint.

B. I.



Nagyon szép üzletet nyitott a Váci utcában a Ruházati Bolt Vállalat, a régi gyermekruházati boltjuk helyén. (Ez utóbbit a Münnich Ferenc utcába költöztették.) Sok százan álltak sorba tegnap délelőtt, hogy vásárol-

TÖRVÉNYSZÉKI TUDÓSÍTÁS

Bálint Endre, Kossuth-díjas festő-grafikus művész (1914-1986). B-8-1-81

Motívum vizsgálat 1. és 2.

Angyal, bábú (Emberi figura, ikon). Ablak (házzal

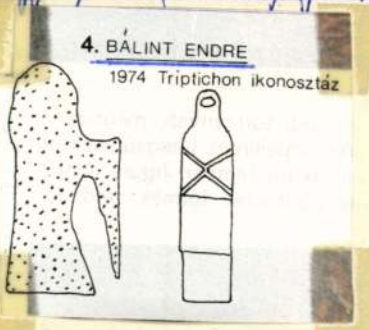

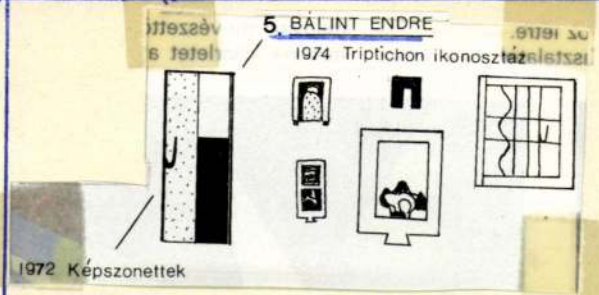

Koporsó.

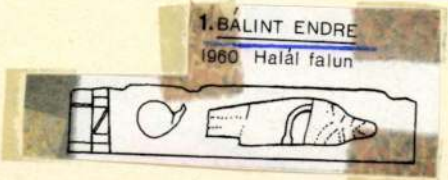

Művészet, 1987. október, 23-25-old.

Bálint Endre

B-8-1-78

— Ezúton mondunk köszönetet azoknak az állami és társadalmi szerveknek, valamint barátainknak, akik **Bálint Endre** elhunyta alkalmából részvétükkel gyászunkban mellettünk álltak. Bálint Endréné és Szerb Antalné.

Magyar Nemzet 1986. V.16.



Bálint Endre B-8-1-75

Magyar Nemzet
1986. VII. 19.



Bálint Endre: A falu éjjel

A ZENEKARI ESTEK sorozata indult hétfőn a Budapest Kongresszusi Központ kellemesen hűtött termében. A telt ház arról tanúskodott, hogy ez az új kezdeményezés — zárt teremben rendezett nyári hangversenyek — a közönség tetszésével találkozik. Tagadhatatlanul jó dolog ugyan a szép nyári estében szabad téren hallgatni zenét, az eszményi színhelyet azonban — a Károlyi-kert sajnálatos, és végső soron érthetetlen megszüntetése óta — évről évre hiába keresik: előbb-utóbb vala-[illegible]it utoléri a városrendezés [illegible]keze, vagy egyszerű-[illegible]nnan a muzsi-[illegible] együtt. A [illegible]

hangzottak fel befejezésül. A Tomkins Énekegyüttes kiváló kamarakórus, de nem szólóénekesekből áll. Hiba volt ezért az egyes darabokat különféle szólistacsoportokkal énekeltetni, az együttes játszva megoldotta volna a mű előadását (a zeneszerző nem is kívánt többet muzikális és összehangolt teljesítménynél).

Már a darab egy korábbi megszólaltatásánál szóvá tettem a túlságosan szerény zongoraszólamot, amely a csukott fedelű hangszerből méltatlanul halványan hangzott, jóllehet a zongora-négykezes zenei anyaga teljes jog[illegible] egyenrangú része a Szerelm[illegible]

Bálint Endre B-8-1-74

Meghalt Bálint Endre

Életének 72. évében meghalt *Bálint Endre* festő és grafikus, Kossuth-díjas, kiváló művész. Temetéséről később intézkednek. — A Művelődési Minisztérium, a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége és a Magyar Népköztársaság Művészeti Alapja.

Népszava 1986. V. 5.

Bálint Endre B-8-1-73

— **Bálint Endre** Kossuth-díjas festőművész temetése május 14-én, 12 órakor lesz a Farkasréti temetőben.

Népszava 1986 V.8.

Bálint Endre B-8-1-72

Eltemették

Bálint Endrét

A Farkasréti temetőben szerdán nagy részvéttel temették el *Bálint Endre* Kossuth-díjas festőművészt. Ravatalánál a tanítványok nevében *Váli Dezső* festőművész mondott búcsúbeszédet, a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége nevében pedig *Németh Lajos* művészeti író, tanszékvezető egyetemi tanár búcsúzott az elhunyttól.

Nyírvidék 1986. V. 15.

Bálint Endre B-8-1-71

Magyar Hírlap 1986. május 15., csütörtök 7

Eltemették Bálint Endrét

A Farkasréti temetőben szerdán nagy részvéttel temették el *Bálint Endre* Kossuth-díjas festőművészt. Ravatalánál a tanítványok nevében *Váli Dezső* festőművész mondott búcsúbeszédet, a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége nevében pedig *Németh Lajos*, művészeti író, tanszékvezető egyetemi tanár búcsúzott az elhunyttól.

Művészetéről szólva Németh Lajos elmondotta: Bálint Endre modern és magyar művész volt, s hangsúlyozni kell mindkét jelzőt, mert életművét meghatározó minőségek. Modern volt, amikor fiatal korában a mesterként tisztelt barát, *Vajda Lajos* mellett a szentendrei iskola modern vonulatának egyik megalapítója lett, modern, amikor a magyar képzőművészek között úttörőként képviselte a szürrealizmus mozgalmát.

Ezután *Pusztai Ferenc*, művelődési miniszterhelyettes búcsúztatta a művészt. Többek között rámutatott, hogy Bálint Endre kivételesen fontos, jelentékeny személyisége volt a magyar képzőművészetnek és az egész magyar szellemi életnek. Azzá tette festészete és — zömmel fiatalon végzett — művészetkritikusi munkálkodása, később pedig a művészet dolgairól gondolkodó, azokról szóban és írásban megnyilatkozó, példaszerűen rangos értelmiségi magatartása. Munkálkodásának fél évszázadában több mint ötven hazai és külföldi tárlatát jegyezték fel a kritikusok és a művészettörténészek. Krónikájuk azonban nemcsak a bemutatók számát tartja nyilván, hanem a tartalmát is, azt, hogy Bálint Endre festőként látva a világot a képzőművészet számos műfajában volt képes megjeleníteni gondolatait — mondotta a miniszterhelyettes.

A sírnál a barátok és a hozzátartozók nevében *Vattay Elemér* fotóművész búcsúzott az elhunyttól.

(MTI)

összemérni a tudásukat. Röviddel később jelent meg egy képsor az ökölvívó világbajnokságról — ugyancsak fél percben —, miként a papírrepülőkről. Hiába folynak már éremért a mérkőzések, *nem nő az érdeklődés a helyszínen sem, a csarnok 5500 helye közül legalább 5000 üresen marad.* A televízióban fizetett hirdetéseket sugároznak, így próbálnak nézőt csalogatni legalább a versenyek végére, az elődöntőkre és a döntőkre. A 75 kilós *Darin Allen*, a hazaiak versenyzője igazán nem szenved önbizalomhiányban, hiszen első mérkőzése után kijelentette, hogy most már meg sem áll a világbajnoki címig. Mindazonáltal úgy véli ő is, hogy hi-

jóba. A *nyugatnémet szakírónak 5 percet engedélyezett az interjúra, magyar kollégámnak még ennyit sem: a második kérdés után elsétált tőle. Sok dolga nem*



Bálint Endre

B-8-1-70

Magyar Hírlap

1986. május 5., hétfő 7

Meghalt Bálint Endre

Életének 72. évében meghalt Bálint Endre festő és grafikus, Kossuth-díjas, kiváló művész. Temetéséről később intézkednek.

A Művelődési Minisztérium, a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége, a Magyar Népköztársaság Művészeti Alapja.

*

Tudtuk, hogy évtizedek óta beteg volt, tudtuk, és mégis hihetetlen, hogy nem láthatjuk többé örök lázban égő szemeit, védekezésre és kihívó támadásra jeszülő arckifejezését, riposztra kész száját, betegség nyűtte, vékony alakját. Ezt a légies alakot, amelyben megtestesült a művészet iránti vágy, és megtestesült a modernség maga. Figurája úgy élt közöttünk, mint valami középkorból ittfeledett önsanyargató szerzetes, pedig a változó korok kötöttek derekára szöges övet, ám ő volt olyan büszke, hogy úgy tett, mintha ő kötötte volna önnön derekára a cilíciumot. A szenvedés hozzátartozott életéhez — ebből sarjadt jelképekben gazdag, látomásos, modern művészete.

Mi, az újakért és a titáni kísérletezésekért lelkesedő egyetemisták a negyvenes években ismerkedtünk meg vele, Pán Imre segítségével, az Európai Iskola körében, és mindmáig nem tudtunk szabadulni hatása alól. Amikor találkoztunk, már készülődött számára a próbatevő idő, de testi szenvedéseiért soha sem lázadozott, mindig csak az ügy érdekelte, a megújuló modern művészet ügye. Ez a szent buzgalom később sem halkult el benne. Ezért látszott ő idegennek a hétköznapok történő világában. Ő mindig messzebbre akart látni: az örökkévalóságot kereste és csodálatos képi víziói ebből a forrásból merítették sugárzó hatásukat.

Élete végét azután bearanyozta a földi siker is. Két esztendeje volt első nagylélegzetű életmű-kiállítása, és láthatóan élvezte, hogy oly sok kétkedő torokból felszakadt a meglepetés kiáltása. Megkapta a hivatalos elismerést is: a hajdan Párizs és Budapest között botladozó, mindig csak útközben boldog Bálint Endre talán hazatalált utolsó éveiben, és otthon érezte magát, hiszen tapasztalhatta, milyen mélyen szívébe zárta művészetét a magyar közvélemény.

Szalay Károly

lyett a találó "rúgdob" elnevezés. Miért olvasunk hát „rögbi"-ről (imígyen magyarítva a rugbyt?) éppen a szaklapban? Az is tény, hogy azelőtt túltengett az egyetemeken az EAC (BEAC, PEAC, KEAC, Közgazd. EAC) név, kérdés azonban, hogy a sekély képzelőerőt pótolja-e az Universitas? Vagy csak az a fontos, hogy „előkelően" hangozzék? A ritmikus sportgimnasztika is *idegenmajmolás, hiszen a ritmikus magyarul ütemest jelent, a gimnasztikát pedig már sok évtizede tornának mondjuk.* Élek a gyanúperrel, hogy ez az idegesítő nagyképüsdi a *nem létező nyelvtudást* hivatott „pótolni".

Nem vagyok kibékülve azzal sem, ahogyan bemondóink a bajnoki táblázatot ismertetik. „Első *az* Eger, második *a* Dunaújváros, negyedik *a* Diósgyőr, hetedik *a* Salgótarján" — és így tovább. Ez a közlés *felületes, magyartalan és sportszerűtlen.* A példaként említett NB II-es labdarúgó bajnokságban ugyanis *nem városok válogatott csapatai vesznek részt, hanem egyesületek.* A felsorolt városokban működnek természetesen *más klubok is.* Ha azonban a városok válogatott csapatairól lenne szó, akkor is magyartalan lenne *a határozott névelő használata.* Így kellene mondani: első Eger városa, második Dunaújváros, negyedik Diósgyőr, hetedik Salgótarján. *„A", „az" nélkül.* Mivel azonban a nevezett városokban több egyesület is lé-

tezik, helytelen (sportszerűtlen)

BÁLINT Endre B-8-1-65

MAGYAR NEMZET

2000. szeptember 19., kedd

■ DEVICH

Ecce homo – Krisztus-ábrázolások a XIX–XX. századi magyar képzőművészetben címmel nyílik kiállítás szeptember 22-én délután hat órakor Rómában, a Római Magyar Akadémián (a híres Palazzo Falconieriben, a Via Giulia 1. szám alatt) a szent év tiszteletére a magyar millenniumi ünnepségsorozat keretében – jelentette be tegnapi tájékoztatóján *Rubovszky Rita*, a kiállítást a kulturális tárca megbízásából szervező Hungarofest Kht. ügyvezető igazgatója. A kiállítás megnyitója egyben fontos diplomáciai esemény is lesz, hiszen részt vesz rajta *Mádl Ferenc* köztársasági elnök és *Orbán Viktor* miniszterelnök is. A tárlatot, amelyen a Magyar Nemzeti Galéria anyagából, *Szatmári Gizella* művészettörténész válogatásában, harminc alkotást mutatnak be, *Paul Poupard* bíboros, a Kultúra Pápai Tanácsának elnöke és *Rockenbauer Zoltán* magyar kulturális miniszter nyitja meg.

A kiállított alkotások között *Kondor Bélának* hét munkája is szerepel, de „elutazott" Rómába *Fadrusz János* Krisztus a keresztfán című bronzszobra, *Bálint Endre* Nagy keresztje, *Berki Viola* Éjszakája, *Heintz Henrik* Madonnája, *Hincz Gyula* Angyali üdvözlete, *Kerényi Jenő* Golgotája, *Madarassy Walter* Szárnyas oltárja, *Vass Viktor* Fájdalomja, *Rippl-Rónai József* Krisztus születése és halála című falikárpitja, *Molnár C. Pál* Mária Jézussal című olajfestménye is, valamint *Munkácsy Mihály* vázlatai, tanulmányai a Golgota című képéhez.

zeckkel közeli rokonságot mutató szörnyeteg áll érdeklődésünk és — kár is tagadnunk — rokonszenvünk középpontjában. S ez kizárólag a már öregedő, de még most is félelmetes és méltóságteljes Kinski érdeme. Minden más — beleértve a csodás velencei felvételeket és a szebbnél szebb meztelen lányokat is — csak körítés. **Hollós László**

Hanglemez

GREGÓRIÁN ÉNEKEK PRÁGÁBÓL

A lemezről felhangzó gregorián énekek megértéséhez, szépségük élvezéséhez elengedhetetlen néhány szót ejteni a műfajról. A gregorián hosszú történetének még felvázolásához is oldalak kellenének, ezért most csupán annyit: a legrégibb idők katolikus liturgiájának dallamait részben I. Gergely pápa (590—604) uralkodása idején gyűjtötték össze, részben későbbi keletűek. A dallamok egyszólamúak, ritmusuk kötetlen, hangnemüket a modális rendszer határozza meg. Vagy szólóénekes énekli a kórussal felváltva (ez a responsorium), vagy a kórus oszlik két részre (ez az antifona). Félreértések elkerülése végett jegyezzük meg, hogy a gregorián zene hangszeres formája a 18. században kezdett tért hódítani. A gregorián a mise öt állandó részét (Kyrie, Gloria, Credo, Sanctus-Benedictus, Agnus Dei) alkotja, a közéjük illesztett változó betétekkel (Introitus, Graduale, Halleluja stb.). Az énekeknek persze lokális, egy-egy szerzetesrendhez, vagy ünnephez kapcsolódó dallamvariánsai vannak; óriási zenevilág ez, melyből mindenkor csak mutatóba lehet adni valamit.

Lemezünk a prágai gregorián énekekből válogatott. Az A-oldalon a *Templomszentelési mise* régi kiegészítései szólalnak meg az úrnapja, az oltáriszentség megünneplésének dallamváltozataival ismertet meg, a B-oldalon a *Szűz Mária miséjének* hat száma és a *Prága szentjeinek tiszteletére* bemutatott mise bővítményei hallgathatók. A liturgikus zene kottába zárt emlékeinek feltárása önmagában is magasan értékelhető tett, ezen munkálkodik évek óta a Schola Hungarica, Szendrei Janka és Dobszay László vezetésével; eredményeiket nagyszámú lemez igazolja. A prágai gregorián énekekből szemelgető lemez, az előzőkhöz hasonlóan, nemcsak a vezetők tudományos alaposságú munkájának bizonyítéka, hanem a kórus és a szólisták: Dobszay Gergely, Kéringer László, Melis László, Soós András, Keresztessy Péter egyre színvonalasabb előadói készségének, stílusismeretének is bizonyítéka. A stílus a gregorián éneklés alapproblémája. A műfaj temperált, szélsőséges agogikától tartózkodó előadást követel; ezt jól tudja a Schola Hungarica. *(Hungaroton)* **Albert István**



MAGYAR MENEDZSER



Folyóirat

KULTÚRA, SZEX, LUXUSKIVITELBEN
Playboy

Autós hasonlattal — melyet a lapindító fogadásra a Béke Szálló elé gördülő „stretched limo" indított el bennem — a magyar lapkiadás parkolójába olyan amerikai luxuskocsi érkezett, amit meglátva sok magyar lap szerkesztőjének, enyhén szólva, nincs nagy kedve visszaülni Ladájába. Nem is szólva azokról, akik gazdasági okokból ezentúl talán csak Trabanttal közlekedhetnek.

Szokatlan, új lap a Playboy a magyar piacon. Nem a meztelen lányok miatt, ők nyersebb és durvább tálalásban is tanulmányozhatók már. Nem a művészetkritikai rovatok precíz, pontos írásai miatt, ilyeneket is olvashatunk más lapokban. Valahogy olyan nyugodt világot, olyan elegáns hangvételt, olyan kiegyensúlyozott életvitelt sugall, mely Magyarországon egyelőre álom. Ez a lap legalább öt évvel előbbre tart a magyar társadalom jelenlegi lelkiállapotánál. Jóleső higgadtság árad minden oldaláról, mintha nem is egy anarchia szélén tántorgó országban készült volna, ahol jelképes értékű, hogy immár naponta húsz lakásbetörés és fél tucat utcai rablótámadás marad büntetlenül, ahol szinte mindenki fél a holnaptól, és senki sem tudja, mit hoz a holnapután.

Üdítő olvasnivalókkal szolgál az első szám, teljesen elüt az idei év új magyar sajtótermékeitől. Külső megjelenésében átgondolt és magas színvonalú. A szövegekben itt-ott látható viszont némi színvonal-ingadozás.

A lap jövője? Ha az idén behozott 48 ezer nyugati kocsira gondolok, feltételezhetem, hogy legalább ekkora vevőkörnek lesz igénye a borsos árú Playboyra is. Csak az a kérdés, hogy van-e annyi ízlésük, mint amennyi pénzük.

Köröspataki Kiss Sándor

GAZDASÁG ÉS TÁRSADALOM A DUALIZMUS KORÁBAN
Magyar Tudomány

Főként az 1970-es és 1980-as évek fordulóján észlelhettük, hogy menynyi jeles magyar üzem, de ugyanakkor társulat és folyóirat is ünnepli *centenáriumát*, alapításának százéves évfordulóját. Igen, ezt az időt — tágabban: a kiegyezés és az első világháború közötti szűk fél évszázadot — nevezhetjük a „gründolás", az *alapítások korá*nak is. Utóbb sok gáncs érte ezt az időszakot, a Monarchia belső viszonyai, a nemzeti törekvések akadályai, a rosszabb években kínzó népnyomor és a kivándorlás, majd az elvaduló pártharcok és egyéb okok miatt. A bírálatok részben jogosak. Ám a *Magyar Tudomány* őszi, dupla terjedelmű tematikus számának gazdag tanulmányanyaga is azt bizonyítja, hogy a Monarchia „közös piaca" nyújtotta gazdasági háttérrel ez az idő Magyarországon egy olyan modernizációs korszak volt, amelynek számos, máig ható eredménye van. S élő tanulsága nem kevésbé. Modernizáció — ez természetesen mindig olyan átrendeződést jelent, amelynek terhei nem egyenletesen oszlanak meg; vannak főbb nyertesek és vannak főbb vesztesek. Ám az ellentétes érdekeket kiélezetten szembeállítva, elveszítjük annak fölismerését, ahogyan az össztársadalom részesült a korszerűsítés eredményeiből, nem csupán az anyagi fejlődés terén, hanem a társadalmi átalakulás, a polgárosodás és az egész infrastruktúra tekintetében is.

Lázár István

ÚJ TUKOR / Képes kulturális hetilap

Szerkesztőség: Budapest VII., Lenin körút 9–11. 1073
Telefon: 12-21-285, 12-22-408
Főszerkesztő: **FEKETE SÁNDOR**
Főszerkesztő-helyettesek:
GYURKÓ LÁSZLÓ
KÖRÖSPATAKI KISS SÁNDOR

Olvasószerkesztők:
BÉRES ATTILA
CSONTOS MAGDA
GERA MIHÁLY
Képszerkesztő:
KELETI ÉVA
Művészeti szerkesztő:
CSÍK BENCE

Meg nem rendelt fényképekért és kéziratokért a szerkesztőség nem vállal felelősséget.

Kiadja: **PALLAS LAP- ÉS KÖNYVKIADÓ VÁLLALAT**
Budapest VII., Lenin krt. 9–11. 1906
Felelős kiadó: **NÉMETH JENŐ**
a Pallas Lap- és Könyvkiadó Vállalat vezérigazgatója
HU ISSN 0133–1361

89.2227 Athenaeum Nyomda, Budapest, rotációs mélynyomás. Felelős vezető: **SZLÁVIK ANDRÁS** vezérigazgató

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a hírlapkézbesítőknél, a Posta hírlapüzleteiben és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (Hedir), Budapest XIII., Lehel u. 10/A 1900, közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a Hedir 215-96162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj: negyedévre 318.— Ft, fél évre 636.— Ft, 1 évre 1272.— Ft.

BÁLINT ENDRE Uj Tükör, XXVI.évf.51.sz.1989 B-8-1-61

volt vele dolgozni, néha nagyon könnyű és termékeny. Sára Sándor szerint a múlhatatlan szépségű Majmunka, a Krúdy-hősnők kvintesszenciája mindig is benne lakott, mégis, Huszárikkal és Latinovitscsal együtt, hármójukból kelt életre. Sándor Pál sajnálja, hogy nem volt elég bölcs, hogy filmet írjon, csak neki. Kár, hogy nem írtak számára drámákat, de csaknem mindent elkövettek, hogy ne legyen otthon ebben a mai színházi világban. Pedig, ha otthon lehetett volna benne, ez a világ is más lenne. *(Officina Nova)* **A. M.**

GUINNESS REKORDOK KÖNYVE

A 680 g súlyú skót húsgombócok hajításában 55,11 méterrel a Loch Lomond közelében élő Alan Pettigrew tartja a csúcsot. Ennek nagyobb távolságra, 56,41 méterre dobott el Kevin St. Onge egy játékkártya lapot. Mindkét rekordot az Emberi teljesítmények címszó alatt jegyzi fel a Rekordok könyve, ott, ahová a sportteljesítmények is tartoznának, ha azoknak nem szentelne külön fejezetet az érdekes kötet. Tulajdonképpen bármelyik oldalát ütöm fel, csupa kedvcsináló furcsaságot másolhatnék át ide — és nemcsak olyan abszurdumokat, mint a legsúlyosabb nő (állítólag 413,2 kg), vagy a legalacsonyabb törpe termetű ember (a fáma szerint 72 cm) esete.

A legek könyve a természet, az égitestek, a történelem, a művészetek világába is elvezeti olvasóit. Ezenfelül értesülhetünk az eddig mért fizikai szélsőségekről éppúgy, mint a legújabb matematikai konstansról. Ez utóbbi neve egyébként Feigenbaum-szám, 16 jegyű, és bizonyos meteorológiai jelenségek leírásában használatos.

A karácsonyi ajándékul adni is, kapni is kellemes kötet több ezer címszava csupa meglepetés. Szép a kivitele is — sok színes képpel, finom műnyomó papíron jelentették meg. Afféle modern lexikon, amely — modern idők! — akár öt percre is kellemes kikapcsolódás. A karácsony és újév közötti (talán) lazább időszakban pedig az egyes részterületek iránt érdeklődők elmélyültebb tudásvágyát is kielégítheti. *(Vianco—Origo—Andromeda kiadás)*

Acsay Judit

Színház

VOLPONE
Ódry Színpad

Zsámbéki Gábor végzős osztálya — a Chioggiai csetepaté óta jó nevű minitársulat — a Volpone című komédiát mutatta be Iglódi István rendezésében, parádés előadásban. S hogy mitől jó a lendületes csapat játéka? Először is van benne paprika. Ettől csípős. Másodszor van benne spiritusz. Ettől gyújtó. Valami acsargó megvetés, zabolátlan düh fűti a produkciót, ami a darabban bemutatott világ csúfsága ellen irányul. Hiszen Ben Jonson hősei képmutatók, számítók, kisebb-nagyobb szélhámosok. Volpone halálos betegnek tetteti magát, hogy az örökségére aspirálókból minél több pénzt szedjen ki. Szolgája, Mosca, egy profi intrikus agyafúrtságával mesterkedik gazdája érdekében. Illetve a sajátjában. A többiek Volpone vagyonára pályáznak, s az eszközökben nem válogatnak: ki a feleségét, ki a fiát adja el a cél érdekében. A becsületüket pedig valamennyien. E totális morális mocsár elevenedik meg a színpadon. Mélypontja az előadás csúcspontja: a törvényszéki jelenet.

A mellékszereplők tisztán, pontosan rajzolják meg a hősök vonásait. Ilyés Róbert Politicus humoros angolságát adja, Celia angyali ártatlanságáról Majzik Edit győz meg. Corbaccióként Csányi János csetlikbotlik kedvtelve, Corvino szerepében Gazdag Tibor vonultat fel kellő pénzsóvárságot és butaságot. A címszerepet Stohl András játssza — lehengerlően. Veszedelmes Volpone ő, mert miközben öklendezve haldoklást szimulál bravúrosan, valójában ifjú, acélos testű, erőtől duzzadó fiatalember. Olyan hódítási jelenet telik tőle, aminél dinamikusabbat, vadabbat és szemérmetlenebbet elképzelni sem igen lehet. S ebben a vitális aljasságban méltó partnere a Kaszás Gergő megformálta Mosca. Kaszás sima, mint a kígyó, s ördögi ravaszsággal, sátáni eleganciával szövi a cselt. Úr és szolgája — ezúttal egyívású gazfickók. Párosban verhetetlenek. Jaj a kisszerű csirkefogóknak, ha rossz sorsuk ilyen tehetséges galádokkal hozza össze őket. Jaj mindenkinek.

Stuber Andrea

OFF LINE SHOW
Petőfi Csarnok

A happeningre, polgárpukkasztó akcióra inkább hasonlító produkcióban nem mosolygó próbababák a manökenek. Sőt alkalomadtán még vicsorognak is a közönségre. Szépen megkomponált fegyelemmel a nyelvüket nyújtják a fotósoknak. Nem rendezett libasorban vonulnak a páston. Nem is egyforma magasak, nem is örökké jókedvűek. Akár a vállukat is vonogatják, elábrándozva lófrálnak, netán jóízű nevetést keltve ügyes rendezői fogásként lekésik a jelenésüket. Téli bundában vacognak, miközben meztelen lábfejük mókás vitustáncot jár. Beethoven V. szimfóniájának fájdalmasan ijesztő, közismert akkordjaira, fenségesen gótikus, utcán viselhetetlen fantáziaruhákban tűnnek elő. Miközben természetesen igencsak kívánatos holmikat is bemutatnak. Szépen omló szoknyákat, érdekesen fodrozódó ruhákat, elegáns kabátokat, ízléses cipőket.

Eközben érdekes alakzatokba rendeződnek, hol tömörülnek, hol lazán szétszóródva állnak vagy vonulnak a színpadon. Esetleg a feneküket is kidugják, majd rémisztő kézmozdulatokkal ijesztgetik a nagyérdeműt. Sőt hangosan hujjogatnak, ezzel is fokozzák a hangulatot. Nem divatdiktátorok. Nem egy cég vagy ízlés fizetett kiszolgálói. Az egyéniség diadalát hirdetik. Őrülnek a sokféleségnek. Boldogok attól, hogy a különféle ízlések, anyagok, színek egymás mellett élhetnek örömteli harmóniában. Hogy az egészen különböző alkatú emberekre is hozzájuk illő ruhát találnak.

A manökenek eljátsszák a ruha hangulatát, amiben megjelennek és eljátsszák azt az embert, aki ezt a ruhát hordja. Művészetté teszik a divatbemutatót, mint üzleti vállalkozást. Nem mindenáron eladni akarják az öltözékeket, hanem bemutatják, hogy ilyen is létezik, ez is egy választható lehetőség. Sőt látható véleményük van arról, amit bemutatnak. Nemcsak a fellépő művészeknek személy szerint, hanem a társulat egészének. Gondolataik vannak, nemcsak a ruhákról, hanem a világról is. Különleges élmény volt az OFF Line Show.

Bóta Gábor

Kiállítás

BÁLINT ENDRE RAJZAI
Budapesti Francia Intézet

Szokatlan eseménynek tűnik ez *„a nemzeti és nemzetközi avantgárdok"* budapesti konferenciájának mellékleteként rendezett bemutató, hiszen a festőművészként ismert és elismert Bálint Endre szép kiállításain rajz eddig nem volt látható. A „táblaképek" mellett szeretettel, örömmel és úgy hittük, értőn szemlélgettük monotípiáit és montázsait, akár a „szellem más síkjaiba átemelt tárgyait", obzséit — de a legegyszerűbb és legmeghittebb, a legköznapibb ábrázoló formát, rajzait a művész önmagától a közönség előtt sohasem mutatta be.

Pedig Bálint Endre sokfelé és sokszor rajzolgatott. Motívumainak alapkincstárát az első rajzvázlatok őrzik a legeredetibb változatokban talán. Rajzolt csupán kedvtelésből, de hosszú ideig a megélhetés kényszeréből is. Az öt évig tartó párizsi magányban a Bibliához készített félszáz színes táblanyomatot, mellékük közel kétezer apró metszetet. Mauriac ünnepelte a középkori szerzetes hitével alkotó művészt az elkészült mű megjelenésekor. A Párizsból hazatért művésznek először itthon is a könyvillusztrálás nyújtott szerény létalapot. Emlékezetes gyermekkönyvek készültek Bálint rajzaival az Ezeregyéjszaka és a héber mesevilág történeteiből, közben Franz Kafka és Csáth Géza, Sólem Aléchem és Mendele Mojhér Szforim, Mészöly Miklós és mások műveinek borítói, belső rajzai. A csúcson díszletrajzok Shakespeare és Madách műveihez, Az ember tragédiájának szépmívű kiadása — igencsak aktív és súlyos „grafikusi múlt" húzódik szerteágazón a festői életmű mögött.

A most látható kamaratárlat mégsem ezekből (vajon hol is lehetnek ezek a nyomdába tartó, gyönyörű lapok?), hanem a mindennapi élmények első pillanataiban fogant apró kézjegyekből mutat fel válogatást. A normandiai fogatlan halász vagy a párizsi szépasszony portréjától és a sárospataki *„Kiss János szíjgyártómester"* műhelyének lőfejes cégérétől az intimebb családi rajzolatokig. Közben egy nagymarosi nyaralás kedves és bravúros rajzemlékei, az emlékezés és az öröm pillanatainak a grafikai élménybe „átvitt" figurái és eseményei. A tárlaton az került fényre, ami eddig a festmények hátterébe, a műterem legeldugottabb sarkaiba, a mappák mélyére szorult — közöttük nem egy emlékezetes alkotás alapmotívuma.

Bodri Ferenc

Film

VÁMPÍROK VELENCÉBEN
Olasz film

A mítosz szerint a vámpírlét egy végtelenített élet, melyből kiirtották az időt. A vámpír természetes halállal nem képes meghalni, csak a mítosz speciális receptjeit pontosan követve pusztítható el. Például akkor, ha egy tiszta nő a kelő nap sugaráig tartóztatni bírja. Addig is, akit megszív, maga is vámpírrá lesz.

A „legismertebb" vámpír, Nosferatu nem más, mint maga Drakula, Bram Stoker, ír származású angol író 1898-ban megjelent rémregényének a Kárpátok bercei közt garázdálkodó, vérszívó hőse. Az első róla szóló filmet 1922. március 5-én mutatták be, Friedrich Wilhelm Murnau rendezésében. A német némafilm óriásának irányzatelindító alkotását aztán még sok vámpírfilm követte. Az újabbak közül talán Herzog *Nosferatu, a vámpír*ja a legemlékezetesebb.

Augusto Caminito most látható filmje más kategóriába tartozik. A lírai elemekkel mesterkélten átszőtt, olcsó klisékből építkező, hatásvadász *Vámpírok Velencében* szót sem érdemelne, ha a főszerepet nem a Herzog-filmben már megcsodált Klaus Kinski játszaná. Az ő Nosferatuja nem a földöntúli erőt érzékelteti, hanem az evilági kínlódást, a szenvedést a ráméretett halhatatlanságtól. Álomszerű lassúságú mozgása tele szomorúsággal. Duzzadt, érzéki szája gyakran megrándul a fájdalomtól, szemei kifejezőek, tekintete vágyakozó. Szánnivaló, kitaszított, az élet igazi dimenzióitól megfosztott, ám bölcs és tapasztalt deviáns ő. Nem a „rossz", hanem a „más". E részvéttel ábrázolt, Woy-







A képek társaként őrizhetjük talán a törmelékeket majd egyidejűen, hogy meghúzhassuk a szimmetriatengelyeket a látvány és a „szöveg" között. A képvilág és a törmelékek együttes élménye nélkül szegényebb lenne a kor, amelynek alkotó részesei, nemritkán megkínzottjai vagyunk. A korban éléshez éppen a bálinti képlet adhat sokszor erőt.

A maga artisztikus és etikai értékeivel, nemesítően kemény szándékaival. Amely olykor tán még ellenállást teremt, de az igazi tanítómesterek többnyire ilyenek: Adyt és Bartókot, a bartóki képlet illyési értelmét említenénk.

A Bálint-művek így aztán kilépnek képlétük kompozíciós vagy éppen dekoratív és szimbolikus keretei közül, a vizuális emlékezet útján önmaguk útjára kényszerítenek. A vissza-visszatérő jelrendszer minden tudósi értelmezésnek ellenáll, más nyelvet követel ez a heraldika. A festő lett egyenlő képeivel, intés és tanács minden gesztusa. A képek pedig elvárják, hogy a mutatványok megismétlődjenek szellemi birtokbavételük során: a látvánnyá formált látomások katarzisa a találkozások fókuszaiban önvizsgálatra kényszerít. Akár az antik tragédiák kórusai.

Mi lehetne mégis objektív tény, ami említhető ezen a szép évfordulón? Az otthon szellemi létre vagy az ifjúság önállóságra serkentő környezete? Az első párizsi út vagy a többiek? Vajda máig eleven barátsága, az együtt töltött szentendrei nyarak? A felszabadulást követő esztendők felszabadult lobogása, vagy a lobogást követő kényszerű – egyben ezerszer áldott – elmélyedés? Egy szíjgyártó cégére vagy a szentendrei rács? A hetven esztendő élménnyé érett makro- és mikroemlékei? Művek és tárlatok, obzsék és montázsok, könyvek és grafikák, a leírt „törmelékek" egyre bővülő sora? Egyetlen válasz aligha képzelhető – a szintézis a művek együttesében mutatkozik.

De az életutak és -művek nem csupán ismételhetetlenek, hanem befejezhetetlenek is. Bár megidézhetők, de lezárhatatlanok, mint Sziszüphosz kísérlete. Az ilyféle kísérletezőt – jól tudjuk – boldognak kell tekintenünk. Az alkotás ténye és vágya erő.

Kívánjunk e kortársi Sziszüphosznak a lezárhatatlanság megkísértéséhez még számtalan teremtő pillanatot. Jókívánatainkkal egyidejűen nyújtsunk tiszta papírt elé. Montázsokká lényegíthető újságképeket. Tegyük körötte még inkább élményt nyújtóvá a műhely melegét.

Bodri Ferenc

Csodás tárgytöredékek

Bálint Endre életműkiállításáról



A Műcsarnokban a múlt év novemberében és decemberében csodálhattuk meg *Bálint Endre* életmű-kiállítását. Már méreteit tekintve is – három és félszáz mű – lenyűgöző a tárlat. Sokrétű az anyag, akár hosszmetszetében tekintjük át 1936-tól napjainkig, akár ha műfajonkénti bontásban vesszük szemügyre, hiszen az olajképektől a montázsokig, a rajzoktól a sokszorosított grafikákig, az objektekig számtalan kifejezési forma volt képviselve.

A bemutatónak egyik fő érdeme – hiszen az anyag javarészt ismert és feldolgozott –, hogy jól dokumentálja az életműben a műfajok megoszlását, egyaránt felvonultatja a kevésbé ismert korai műveket és a legfrissebb, szinte az utolsó hetekben készült montázsokat. Ezen a tárlaton is bebizonyosodott, hogy az oeuvre tetemesebb részét képező festmények, a legjellegzetesebb és legegységesebb Bálint-művek, a montázsok viszont kulcsfontosságú, a képek genezisét magukban hordó munkák, ezek világítanak rá egyértelműen 1957 után a bálinti életművet egységessé tevő szemlélet- és szerkesztésmódra. Mert a művész korai, a harmincas évek második felében létrejött festményei, bár sejtették tehetségét, mégis az útkeresés jegyében születtek, franciás könnyedséggel, némi expresszivitással és erős, hangsúlyos kontúrokkal. Nem véletlenül írt bemutatásukkor Czóbel-hatásról *Kállai Ernő*. Az 1945 és 1958 közötti Európai Iskolás korszak megmutatott valamit a vajdai látásmódból, és a szentendrei motívumok felhasználásából (*Szentendrei ház*, 1948), de mindezek a munkák még hagyományos képszerkesztési elvek alapján készültek. Nagyon csábító, de meddő dolog azon töprengeni, mennyivel alakult volna másképpen Bálint Endre festészete, ha ki tudja érlelni művészetének ezt a periódusát. Mindenesetre a felvillant lehetőség szép darabjai az 1952-ben készült *Tánc* és *Kőmadár* című alkotások. Sajnos semmilyen művészetet sem lehet 1958-ban ott folytatni, ahol 1948-ban félbeszakadt, abbamaradt. De Bálint vitalitásáról tanúskodik, hogy sikerült újítania, 1958 és 1976 között meg tudta teremteni művészetének legkarakteresebb korszakát, melyben készüljenek bár képei olajjal, a montázsszerkesztés elve és gyakorlata uralkodik.

Az életmű alapos értékelése a Bálint-könyvekkel és a Művészet 1977-es júniusi, monografikus számával részben már megtörtént. Mindenképpen célszerűbbnek tűnik tehát, ha jelen esetben csupán a különböző időszakokból való és különböző műfajokba tartozó alkotások közül mutatok be néhányat.

3 Bálint Endre: Dance Macabre, fotómontázs, 30x60 cm, 1974
4 Bálint Endre: Triptichon ikonosztáz, olaj, fa, egyenként 270x150 cm, 1974
(fotók Somfai)



1 Bálint Endre: Népfa,
olaj, fa, 25x160 cm, 1959
2 Bálint Endre: Itt nyugszik,
olaj, fa, 118x73 cm, 1969
3 Bálint Endre: Megfagyott pillanat,
papír, kollázs, 50x65 cm 1952

A már említett legtermékenyebb és legjellegzetesebb korszakában készült művein az emléktöredékekről szól úgy, hogy ezeket a hétköznapok dolgaiba jegecesíti, vagy a mítoszok örökkévalóságába oldja a művész. Kétségtelen, hogy egy régi tárgy már saját létével is demonstrálja az elmúlást, de egy objektképen ez nem a művész személyes élménye, hanem egy tény rögzítése. A tényszerű, objektív ábrázolásmód egyik szép darabja, az 1959-ben készült *Népfa,* mely végső soron egy telefestett hosszú és keskeny, 13x19 cm-es öreg deszka. Ezen a vén, elnyűtt fán jelennek meg szinte valóságfölöttien a különböző motívumok; a barokk kapuív, a lebegő emberfigura, Kiss János cégérének lófeje. A kompozíció alján, az elvásott deszkavég alatt pedig egy kis fekete állat. E tárgy-képen a deszka legalább olyan fontos és hangsúlyozott, mint a ráfestett, az emlékezet mélyéről visszaidézett valóságfragmentumok. A hosszú kapuléc nemcsak összetartja a kompozíciót, hanem ósdiságával azonnal értelmezi is.

Érdemes kicsit hosszabban elidőznünk a *Szentendre nyolcadik temploma* (1969) című munkánál is, mert ez egy újabb, meghatározó képtípus jellemző darabja. A kazettás mennyezetre emlékeztető mű kilenc kisebb és két nagyobb táblából áll. A rajtuk ábrázolt motívumok nemcsak önmagukban, primér jelentésükkel hatnak, hanem mindegyikhez egy történelmi és szimbolikus jelentéstartomány is tartozik. E motívumok lehetnek teljesen tárgyszerűek – mint gyakran számos más alkotáson is felbukkanó szentendrei rácsmotívum –, szakrális szimbólumok, mint az angyal sziluett, de lehet egy semleges virágmotívum is, vagy pusztán egy dekoratív folt. Az élet és a halál egymásba fonódó kettősségét mutatja be a kompozíció, és ha pusztán szimbolikus jelentését akarjuk kibogozni, akkor elég a két szélső nagy táblára festetteket megfejteni, az élet kezdeteire – anya gyermekkel – és a halálra – gyászruhás női alak – utaló jelképeket szemügyre venni. A többi kilenc mezőben szereplő motívum, jel, folt, bár közvetlenül nem kapcsolódik az első és utolsó táblához, de mégis több pusztа dekoratív mezőnél, hiszen mindegyik emblematikus és szimbolikus jelentésű.

Az így szerkesztett, sok kis képből összerakott kompozíciók közé olyan jelentős munkák tartoznak, mint a *Triptichon I–III* (1974), a *Motívumaim természetrajzkönyvéből* (1975) vagy a *Triptichon ikonosztáz* (1974).

Elsődlegesen a művész írásaiból, főleg önvallomásaiból következtethetünk az elmúlással való intenzív kapcsolatra. Ezt

3

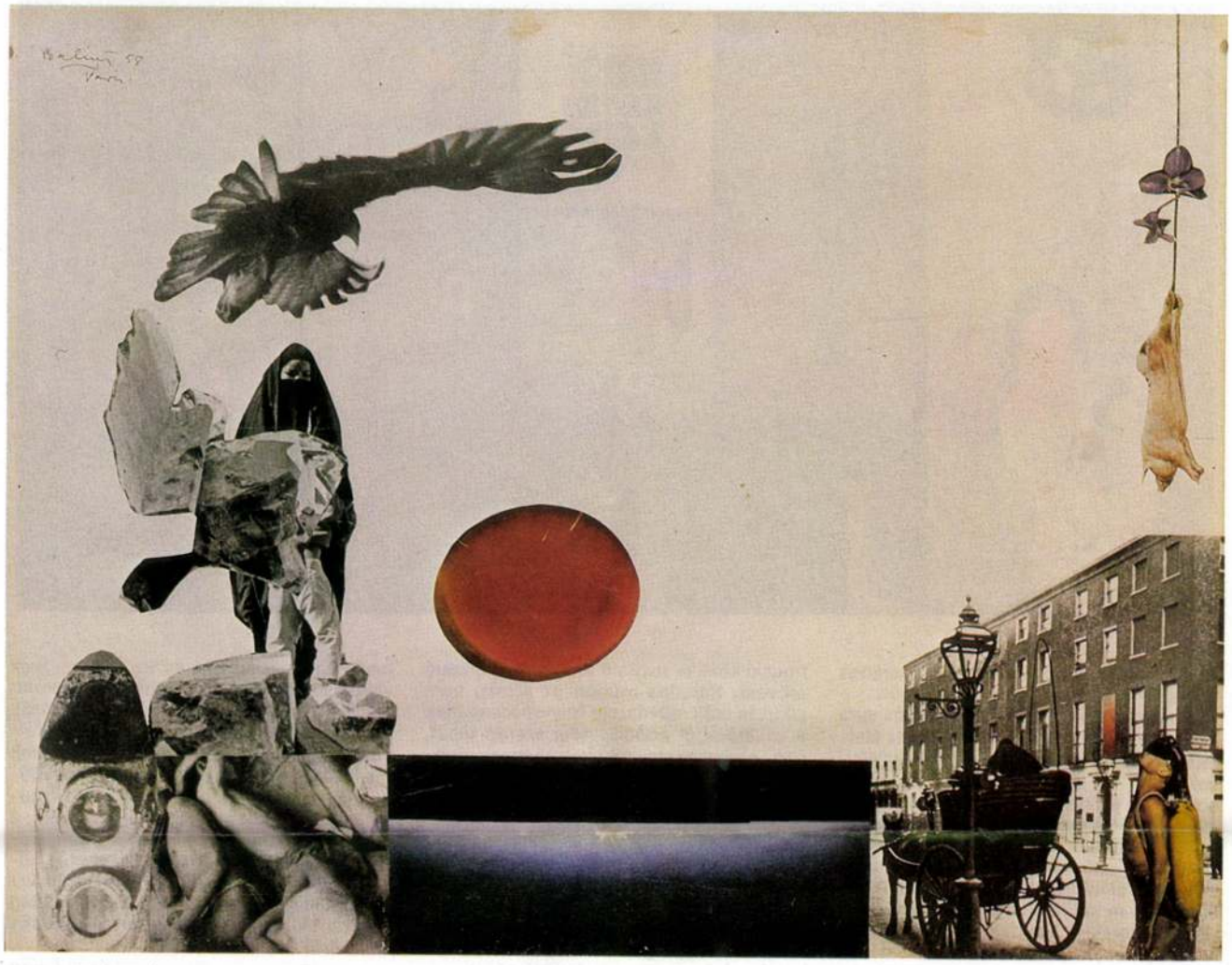

Bálint, a közíró többször megfogalmazza és megerősíti. Néhány méltatója ezért a halálfélelmet, a szorongást művészetének mozgatórugójává igyekszik tenni, így monográfusa *Román József* is, aki ezt az életérzést mintegy rávetíti Bálint Endre munkáira. Az elmúlás, a halál átélése mindenkit foglalkoztató természetes érzés, különösen az egy művész esetében. De ha a festő nyugodt, egyszerre artisztikus és tárgyszerű művészetét nézzük, rájövünk, hogy ezt a zaklatott, nyugtalan életérzést külön kell választanunk írásaiban és képzőművészeti alkotásaiban. S bár fiatalon lett beteg, a beteg-zseni romantikus művészattitűdjéből munkáin semmi nem érezhető. A montázselv alapján készült, és művészetének derékhadát képező alkotásai egyfelől direktek és tárgyszerűek, másfelől szimbolikusak, tehát semmiképpen nem az elmúlás jelképei, a tárgyak túl konkrétak, a mítoszok túl időtlenek ehhez. És a hétköznapi tárgyak, mítoszok szinte mindig halhatatlanok. E gondolatsor téves voltát bizonyítandó elég egy pillantást vetni az elmúlás témaköréből született művekre. A *Groteszk temetés* (1963), a *Csodálatos halászat* (1960), az *Itt nyugszik* (1969) és a *Halál falun* (1960) önmaguk cáfolnak rá az enyészet kihangsúlyozására. A Groteszk temetés nyugalmat árasztó szín- és formavilágát nem tudja megzavarni a fekete ruhás nőalak, vagy a képmező alján – bár a fenn és lenn a Bálint-képeken nem túl jó fogódzó – megjelenő szörny. Az izolált motívumokból, fragmentumokból nyugalom árad: a tárgyak semleges viszonyban vannak az idővel. A vég itt tény és nem tragédia. Az Itt nyugszik pedig friss, vásári színei, groteszk formái révén cáfol rá az elmúlásra.

A művész kezét mozdító eszmék gyökerét keresve inkább a hétköznapok és a csodák ellentétét egymásra vonatkoztató szemléletmódot említhetnénk, amit *Hamvas Béla* és *Kemény Katalin* a *Forradalom a művészetben* című könyvében harlekin attitűdként fogalmazott meg.

Bálint piktúrája emlékezetfestészet, de olyan paradox emlékezetfestészet, melynek motívumai bár az agyba, mint emlékképek kerültek, mégis nagyon megőrizték tárgyvoltukat. Az elmosódott emlékfoszlányok, szimbólumok szinte mindig újból tárgyiasulnak; ez az elmúlt, majd visszaidézett tárgyi valóság adja meg a művész festményeinek különös varázsát.

Ugyanez a helyzet a fotómontázsok esetében is, melyeket az ötvenes évek végétől kisebb-nagyobb megszakításokkal egészen napjainkig készít a művész, és amelyekről szintén több értékelő írás is született. Egyazon rendező elv alapján dolgozik Bálint képei és montázsai életrehívásakor, csak míg festményein a motívumok átírtak, a montázsokon direktek: fekete-fehér vagy színes újságkivágatok. A fotómontázs nyersanyaga a rögzített pillanat, a sajtó egynapos örökkévalósága, a percnyi lét, mely a valóságnak éppen úgy jellemzője, mint a történelmi összefoglalások. A perc állandóvá merevítése

4



és a motívumok egymáshoz való paradox viszonya adja meg e munkák jellegét.

A montázsok első igazán jelentős sora Párizsban készült 1959-ben. (Bár az életműkiállításon most több 1952-es évszámúval is találkozhattunk.) Ugyanebben az időben változott Bálint festői stílusa is. A későbbi montázsok, melyek azóta születnek ismét nagy számban, amióta a festő kénytelen volt letenni az ecsetet, felépítésükben, szemléletükben nem sokban különböznek a kulcsszerepet játszó koraiaktól. Esetleg annyiban, hogy nosztalgikusak, századfordulót idézők (például a *Polonaise*-sorozat), vagy technikájukban, anyagukban eltérőek, de álljanak össze bár az újságképek újrafényképezett motívumaiból, vagy pusztán kivágott újságfotókból, a szuggesztív hatásuk mindig a régi marad.

A montázsoknak mintegy térbe fordulásai azok az objektek (*Angyali üdvözlet*, 1973, *Szárny angyal nélkül*, 1973), melyek kihívó tárgy voltukkal, az elmúlás és az artisztikum fontosságát legalább annyira érzékeltetik, mint a hétköznapok paradoxonjait.

Érdemes néhány szót szólni Bálint Endre művészetének etikai tisztaságáról is. Közép-Kelet-Európa jellegzetes alkotótípusai közé tartozik, ő a meg nem alkuvó művész. Paradox módon ez a meg nem alkuvás nála művészete folytonosságának a vállalásából adódik, nem szerep tehát, nem nyilatkozatai tükrözik, hanem munkái. Az alkotó spontánul kitartott az ötvenes években is a vajdai művészeti ideálok és az Európai Iskola szürrealis-nonfiguratív szemlélete mellett, és ezzel segített életben tartani a modern magyar művészet progresszív hagyományait.

Az 1984-es műcsarnoki kiállítás kétségtelen érdeme, hogy megpróbált teljességre törekedni, egységbe bemutatni az életmű korai, elsősorban művészettörténeti jelentőségű periódusát és az oeuvre hatvanas évekre eső fő vonulatát, valamint legújabb kollázsokból álló szakaszát. Sőt még ennél is tovább ment, hiszen felvonultatta a képzőművészeti alkotások mellett az írásos dokumentumokat, a művészről szólókat és a művész által írottakat egyaránt, közöttük is a legfrissebbet, a Tények és tanúk sorozatban a tárlat idejére megjelent *Életrajzi törmelékek*et. A felsorakoztatott művekből és az írásos dokumentációból eszmeileg és formailag egyaránt kimerítő képet kapunk a jelentős életműről.

Lóska Lajos

5



4 Bálint Endre: Szentendre nyolcadik temploma, olaj, fa, 92x187 cm, 1969
5 Bálint Endre: Polonaise-sorozat II., farostlemez, kollázs 43x61 cm, 1982
6 Bálint Endre: Variáció egy groteszk temetéshez – Ráchel, olaj, vászon 125x59 cm, 1974 (fotók Somfai)

6

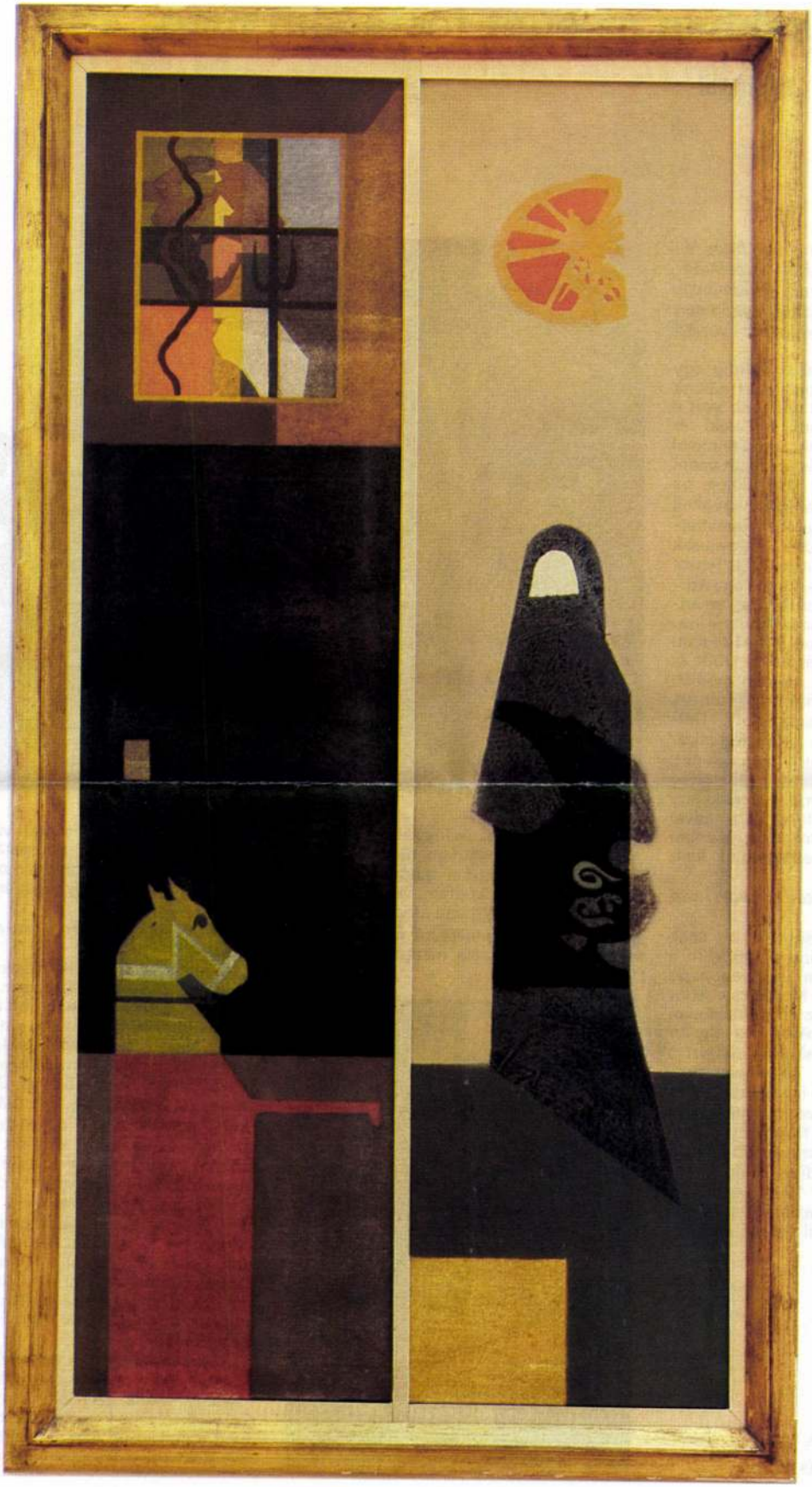

Bálint

35

„Legszívesebben az eget festeném meg…"

Beszélgetés Szabó Zoltánnal

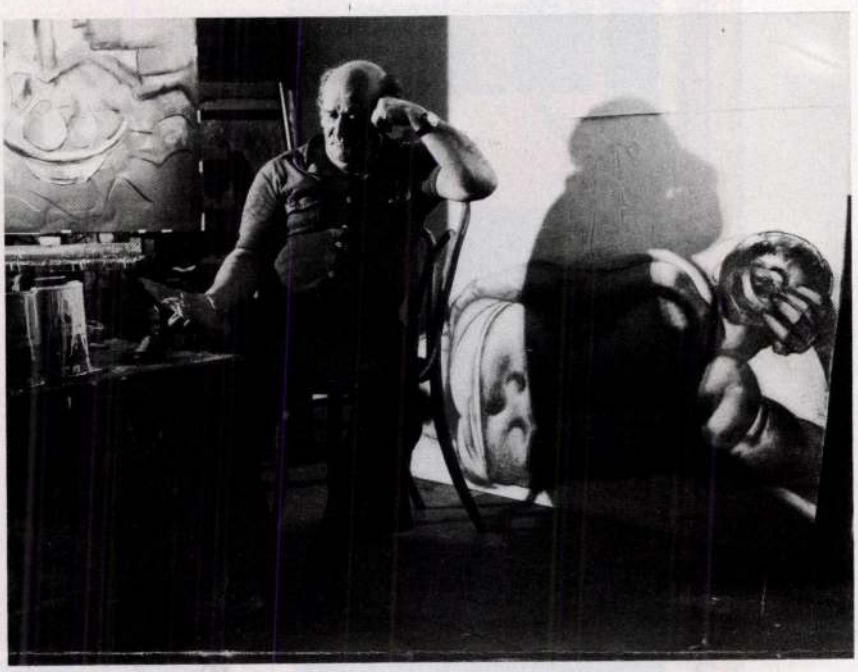

– Soha nem csinált titkot abból, hogy félelmetesen nehéz, gondokkal és nélkülözésekkel zsúfolt ifjúsága volt. A harmincas évek angyalföldi Tripoliszának légkörében hogyan talált rá a festészethez vezető útra?

– Tudja, én József Attilát mindig egy kicsit mosolyogva olvasom, mert nálunk bizony az övékénél jóval nagyobb volt a nyomor. Istállóban laktunk, a Teleki tér sarkán álldogálva vártunk testvéreimmel apánkra, mikor tud egy kis absniclit venni nekünk. Az is esemény volt akkor, ha az ember eleget ehetett. Mégis megvoltak a magunk örömei; mi, gyerekek, lemehettünk például a Dunára úszni, vagy csak valamerre csavarogni. Kilencéves lehettem, amikor kosztért elkerültem egy környékbeli bolgárkertész családhoz, az angyalföldi Tarnai réten pásztorkodtam nekik. Ide, a Duna közelébe járt ki festeni *Rajkai György,* aki tanárom is volt az elemiben. Látta, hogy a magam módján én is rajzolgatok néha, hát megkérdezte, „akarom-e a rajzot megtanulni". Délutánonként az iskolában külön foglalkozott velem, adott festéket is meg ecsetet, papírt; emlékszem, először Munkácsy *Krisztus Pilátus előtt* című képének egy részletét kellett lemásolnom. De mivel nekem közben az állatokat is őriznem kellett, sokszor együtt festegettünk kinn a réten.

– Ilyen fiatalon eldöntötte, hogy festő lesz?

– Ezt nem lehetett eldönteni, ezt csak érezni lehetett, egyszerűen rádöbbenni a lelkem mélyén, hogy én is olyan nagy festő akarok lenni, mint Munkácsy. Mert persze mindjárt ő lett az én példaképem a néhány festő közül, akiket egyáltalán ismertem. Egészen a főiskoláig elkísért a festészete, sőt, néhány képemben legalábbis, még jóval utána is. Közben végig dolgoztam; tizenkét évesen már napi nyolc órát húztam le a Röppentyű utcai Gleichman csavargyárban, majd – már a háború évei alatt – a Radiola Hanglemezgyárba kerültem. Innen 1944 végén kirúgtak engem, ezután kezdtem el komolyabban festeni, Mohácsi Ferenc volt segítségemre ebben. A felszabadulás után súlyosan megbetegedtem, de a kórházban is rajzoltam, festettem rendületlenül tovább, sőt szobrászkodtam, verseket írtam, még énekeltem is. Itt volt Magyarországon hosszabb ideig Benjamino Gigli partnernője, a milanói Scala mezzoszopránja, ő tanított engem, sőt ki is akart vinni Olaszországba, hogy nagy tenoristát faragjon belőlem. Nagyon boldog voltam, alig tudtam határozni, hogy most énekes vagy festő legyek.

1



– Miért döntött végül is a festészet mellett?

– Valahogy a formák, a színek jobban izgattak. 1948-ban találkoztam ismét Rajkaival, aki a Kaukázusban volt fogságban. Gyönyörű tájakat látott ott, s teljes erővel fogott hozzá élményei feldolgozásához. Aztán megismerkedtem *Gráber Margit*tal, hozzá jártam be később a Dési Huber Körbe, esténként, a munka után, rajzolni. Óriási szenvedéllyel dolgoztunk mindannyian, kétméteres aktokat rajzoltunk szénnel, én valósággal tobzódtam az állvány előtt. 1950-ben jelentkeztem a Képzőművészeti Főiskolára. Nem felejtem el talán soha azt a pillanatot, amikor először léptem be az aulába. Csodálatos érzés volt. Kimosta fejemből a nyomort, a nélkülözést, mindazt, ami nem volt szép az életemben, s csak arra tudtam gondolni, hogy én is ide járhatok most már, a nagy mesterek óráira.

– Várakozásainak megfelelően sokat kapott a főiskolai tanulmányoktól?

– Egy csupa szív-lélek ember, *Fónyi Géza* osztályába kerültem, akit egyébként mind a mai napig nagy művésznek is tartok. Neki sokat köszönhetek, végig érzé-

1 Szabó Zoltán: Laci öcsém, olaj, pasztell, farost, 80x60 cm, 1961
2 Szabó Zoltán: Hátakt, papír, kréta, 106x140 cm, 1983

3

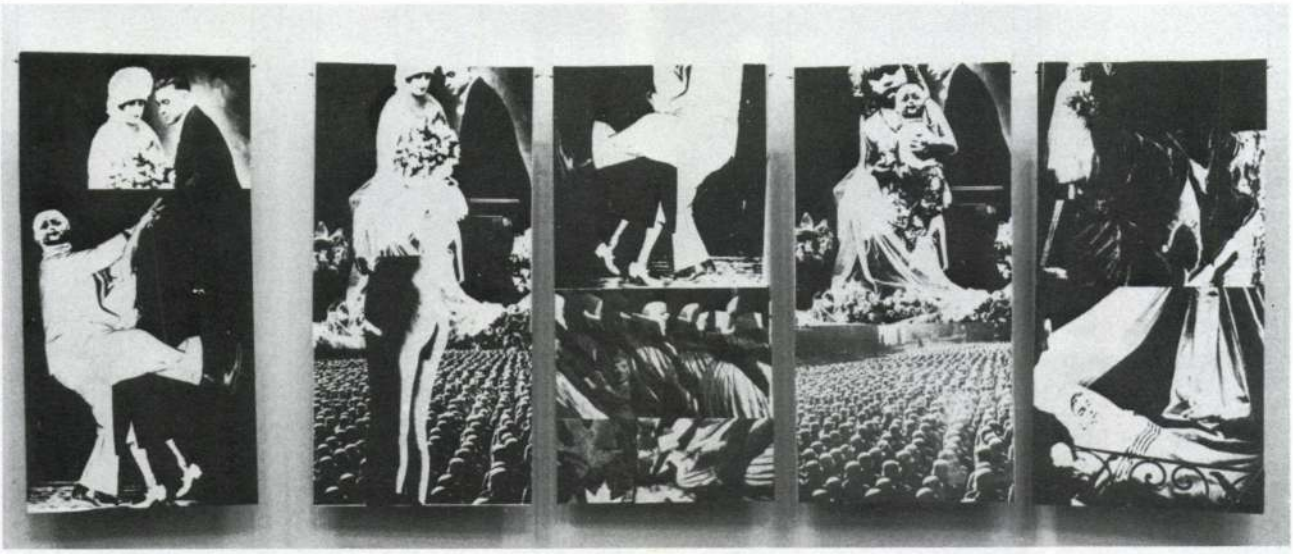

mások", a *Népfa* és a *Csodálatos halászat,* hasonlóképpen a *Groteszk temetés,* a *Halál Firenzében,* a különféle jeltörténetek és a többiek a század és a szellem, a létben megbúvó nemlét, az álom és valóság nagy pillanatai. A lényeget feltárni – akár a bartóki cselesztaütések sugallatát – ez a rövidke hét évtized aligha elég.

Nem kevésbé ilyenek az utóbbi években „csendesen adagolt csodák", a képszonettek sora, akár az elégiáké a *Szentendre nyolcadik templomá*ba szánt ikonfalon, az *Utolsó vacsora Zsennyén* katartikus ritmusában feltűnő búcsúzás rekvizítumai. Az *Angyalok karáb*an és a fel-felidézett trecentóban (*Hommage à Lorenzetti, Hommage à Ucello* stb.) az élet és az emléktörmelékek álom- és pillangóképei, az „egy percre megfogott örök", amely „rémes és édes" Kosztolányi szerint. A „sínek közé esett ember" biztonságtudata is ott a Bálint-képeken.

Említhetnénk tovább az átlényegített és furcsa struktúrákká épített tárgyakat – „obzsék" –, az utóbbi esztendőkben egyre látnokibb erőt sugalló montázsokat –, mindezek nyomán feltehetően át kell majd írnunk a képzőművészeti szemiotika szolgálati szabályzatait.

Picasso szerint „a művész gyűlhelye a feszültségeknek, amelyek jöhetnek bárhonnan ..." De leképződhetnek bárhová is egy igazi művész szelleme nyomán – így beszéljünk Bálintról, az íróról tovább: „életrajz-törmelékeiért" érdemes megvásárolnunk egy folyóiratot lassan harmadfél esztendeje. Úgy tűnik, Bálint az említett wittgensteini megállapításnak is ellent tud mondani (ha egyszer már felszállott a Szépségmadár), hiszen az utóbbi időkben szavakká és mondatokká formálja mindazt, ami a képekről és a montázsokról kiszorult. A madarak röptének ismeretlen törvényét idézőn tűnnek fel élményei a tolla nyomán. A „mágikus éjszakák", az „átívelések" és a „szertartások" korábban festői megjelenítése és a mondatokká formált „törmelékek" világa egyazon gyökerű; e kettő lesz egész az életmű körül.

4

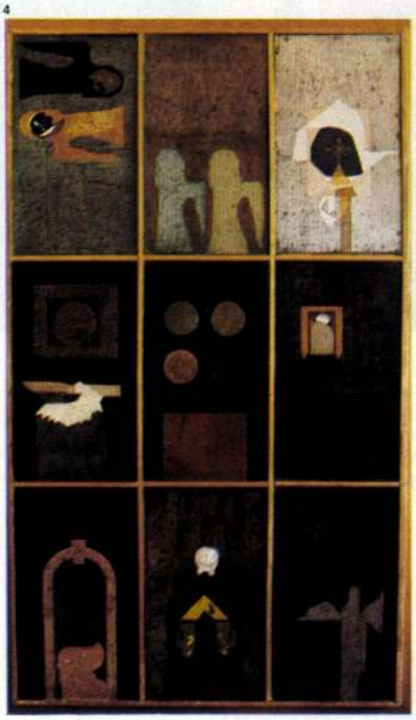





2

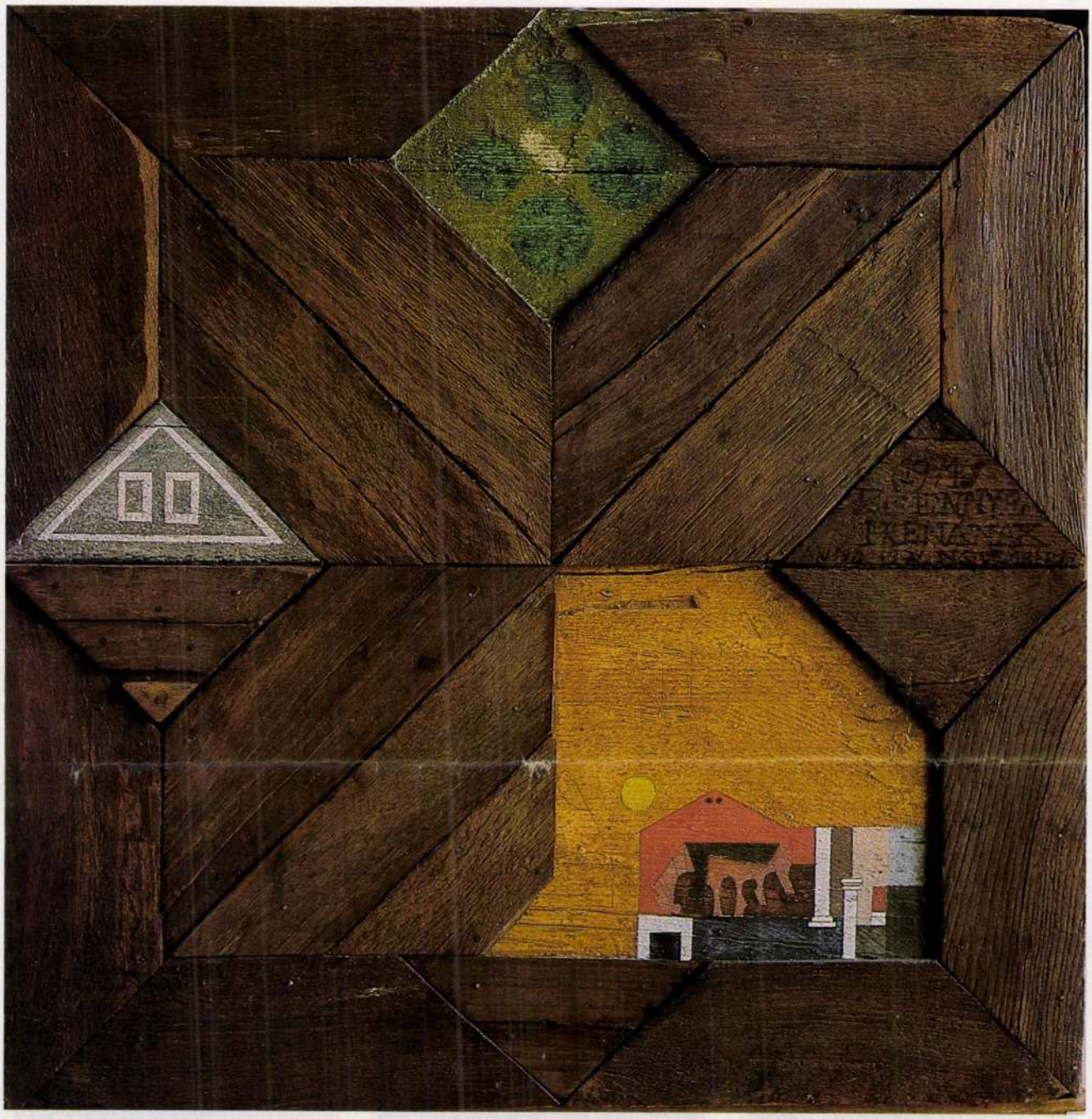

ségét a színhely, a szemlélődő pillanatnyi pszichikai állapota, akár a reprodukció minősége (és ami még!) határozza meg. Valóban: ki tudná nyomon követni a kövekben és a fákban, az élőlényekben és környezetükben, a poharakban és akár a zsennyei padlótöredékekben a külső és belső fények sokféle útjait? De azt már tudjuk, hogy a lét lényege a fény, értéke és foka látványt (odabenn látomást) teremt. A képfelület csupán tükrözi mindezeket – így tehát sugallatértékű elsőképp Bálint festészete. A szépség csak ezután következik. A festő szavai ezen a mezsgyén találnak utat az „érzelmek sűrűjében", ha felismerjük e szellemi hatásrend több ágú irányvonalait.

Vajda Lajos vagy Szentendre, Párizs vagy Sárospatak, Zsennye vagy a Rottenbiller utca mágikus hatása, mindez vagy valamely állandó önsugallaté – a kérdés eldöntése és taglalása inkább a monográfusokra tartozik. Vannak ilyenek nem kevesen (Mándy Stefánia, Szabadi Judit, Román József az albumokká formált „Bálint-élménnyel" rendelkezők), akiket olykor a sugallattal egyenlő értéken érintett Bálint lírai, a világ és az ember kapcsolatának belső lényegét látványstruktúrákba foglaló, a *Szépségmadár* felidézését szolgáló festészete. Az *Itt már jártam valaha* génjeinkben őrzött, de a Bálint-képeken fel is idézett emlékei, a *Kőmadár* vagy a *Gyökértánc* színes sugallata, a sokféle *„mágikus éjszakák"*, *„álmok és láto-*

1 Bálint Endre: Hommage à Pietro Lorenzetti, olaj, vászon, 80x40 cm, 1977
2 Bálint Endre: Csodák csendesen adagolva, olaj, fa, 67x69 cm, 1971



elsősorban saját nap- és családszimbolikájával egybehangzó versekhez készültek, Kozma Lajos a dekadens halálerotikát és a városhoz kötődő élménykört is megszólaltatta Ady-illusztrációin, melyek közül az *Úri szűz dícsérete* a Kéve második kiállításán szerepelt. A Nyugat kisszámú, könyvművészettel foglalkozó írása közül való Tóth Árpád – Mihály Rezső Bariék kalandjai a nagyvilágban, a Kéve kiadásában megjelent kötetét dicsérő – kritikája 1911-ből. Mihály Rezső a népművészet és a gyermekrajz hatását alapvetően új szemszögből, a romantikus gyökerű, angol illusztrációs mintáktól eltérve, bizonyos szempontból a bécsi szecesszióhoz kapcsolódva dolgozta fel. A dekoratív grafikus kötöttségekből a festőibb megoldások irányába fordult Lohwag Ernesztin a Kéve első kiállításához készült, finom oválisokból és pöttyökből alkotott, könnyed katalóguscímlapján.

A Kéve egyesület virágkorának egyre jobban feltárt működése a magyar művészet szerves fejlődésének kevéssé hangsúlyozott tényére is fényt vet; a szecesszió stilizált, elidegenített arabeszk-kultuszából, ha nem is töretlen ívben, nálunk is indultak utak az új, konstruktív és expresszionista törekvések felé. A magyar avantgarde sem képzelhető el a szecesszió formakoncepciójának és társadalmi feladatvállalásának kezdeményezései nélkül.

A kiállítás rendezői – *Plesznivy Edit*, aki alapos tanulmányban elsőként dolgozta fel a csoport tevékenységét és *Kiss Horváth László*, akit a kiállítás megnyitója, joggal, az angol amatőr gyűjtő típusaként mutatott be – a sok helyről, fáradságos munkával összegyűjtött anyagból a Kéve szellemét felelevenítő enteriőr képet alakítottak ki. Jóllehet a kiállítás helyszíne, a kecskeméti Cifra palota nem lehetett igazi kerete a szecessziójában is a geometrikus formafázist képviselő Kévének.

Gellér Katalin

B – 8 – 1 – 59

A Tisztaság könyvétől a Hazugságok naplójáig

Bálint Endre hét évtizede

Forrás: Művészet 1985/2/28–30-ig 30–35-ig

„A Tisztaság könyve serdülőkorom bibliája volt..." – írja Bálint Endre nem kevés vallomásainak egyikében, bár lehet, valamelyik beszélgetéséből loptam ide az életút felénk közelebb eső öt évtizedét oly jelesül meghatározó mondatot. *Kassák Lajos* könyve az emigrációból hazaérkezőnek mintegy „második honfoglalása" lett – erőt és etikát nyújtva a lapozgatónak, de még a művészpalántáknak sem szakmai recepteket adva. A kötet hatását felmérni megoldatlan, bár érvényes „művészetszociológiai" feladat a „század szellemét" kutatón.

A tisztaság egytörzsű, de sokarcú démona állhatott őrt tehát a harmincas években nem kevés hazai művészpálya elején, mindez Bálintnál egy Kassák-köszöntőben „erjesztő" lett utóbb. A fogalom hőfokát és érvényét az „összes mögöttes jelentéstartalmaival" (ugyanígy e magatartásforma következményeivel) aligha vesztette el – a törvény és rend egyetlen hasonló értékű szinonimájának tekinthető. Mint Aranynál, korábban Bálintnál is átlényegítette a „hazugság" fogalomkörét: a képekké és „szöveggé" formált intések és üzenetek „mágikus realizmusa" csupán a lényeg formai felszíne lett. A szellem köntöse, amely alatt a testetlen igazság rejtőzködik. Leplet húz magára, hogy látható legyen.

Végtére hazudik tehát, de a „hazugság" itt az önfelmutatás egyetlen feltétele. Ha köntöse nem lenne, idő nélküli léte nem lenne nyilvánvaló. Bálint Endre művészetének látható és olvasható eredményeit efféle köntösnek kell tekintenünk, eszköznek tehát, amellyel megkísérli az el nem mondhatót, tehát a lényeget elmondani. Így a koruk valóságának belső mélységeit átlagon felüli erővel „kihívó" művészek életkorát aligha szabhatják meg évtizedek, még ha sokasodnak is az idő óceánjain. Efféle köznapi adattal minden született rendelkezik. Még az is, aki csupán az időt hagyja maga után. De aki a korban élés szükségét az intés lehetőségére váltja át, annak küzdelme csupán az említett démonnal marad, az idő felett maga uralkodik. Bálint életében és életművében a hét évtized így pusztán konvencionális állomás – elérkezténeknek mégis szívesen örülünk.

Hiszen aki az első háború őszi lombhullása táján érkezett, annak minden bizonnyal szerencséje van, hogy megérte a hetvenedik őszt. Nem kevés hasonló korú életmű „lezárására" jó néhány esély nyílhatott e hét évtized során. És Bálint esztendeiből legalább ötven olyan művek jegyében alakult, amelyek jelbeszéde az Apollo-torzó rilkei üzenetével harmonizál – a „lezáródásra" pedig ez sem kevés esély.

A mérhetetlent kellene felmérnünk tehát, erre pedig aligha vállalkozhatunk, a feladat inkább bálinti méretű. De e jegyzet írója szívesen elmondja, miképpen hat rá a képek és monotípiák, a rajzok és montázsok, a bálinti szavak üzenete – élete jeles szerencséjének tartja (az ellenkezőjére több módja nyílhatott a maga rövidke fél százada során), hogy éppen húsz esztendeje figyelheti viszonylagos közelségből művészetének, „alakulásának" folyamatát. A hatás lenyűgöz, egyben felszabadít – olyan élmények szellemsúlyát nyújtva, aminőket e korban kevéske hasonló teremt. Elsőképp valamiféle katarzis ez, és valójában ez lehet a teremtéssel egyenértékű művészetek legfőbb értéke is: a rilkei parancs a művek hatása nyomán.

Bálint szememben az idők igazi megértői közé tartozik, a világ és egy kissé önmagunk rejtett arca bontakozhat művei



társaságában: lebegő félelmek ébrednek, egyúttal megvilágosodás és felismerés; vásznain, vagy az elnyűtt fatáblák általa újjászületett felszínén korábban személyesnek hitt álmaim, egyszerinek és egyedinek vélt, titokzatokkal teli pillanataim öltenek formát és megfogalmazást. A festő egyetlennek és szinte megidézhetetlennek tartott képzelgéseim tünékeny, szavakkal elmondhatatlannak vélt jelvilágát teremti meg. Mindazt, amit a nyelvvel leírni aligha lehet Wittgenstein szerint, így még a kísérlet is hiábavaló. De a festő a maga értékés értelmezésrendszerében, a sárospataki cégér lófejében, burnuszos nőalakjaiban, gyertyatartóival és rácsaival, a falakkal, ablakokkal és homlokzatokkal, a cselédfolklór kusza szimmetriáiban, a sejtelmes maszkokban és a zsennyei ornamentikában, angyalaiban lófejjel vagy nélkülük (stb.) a művészet ősi és talán legeredetibb életfunkcióját fedezte fel, és akár a gótika Mária-képein, egy színes lámpaüvegje felidézhet egy modern ezeregyéjszakát. „Csak a művészet képes kinyilvánítani, hogy mi hat tudattalanul a korszak mélyén, amelyben élnünk adatik..." – állítja másról Bálint, de a tétel az ő művészetére is vonatkoztatható, hiszen néha már-már úgy tűnik, hogy a sziklahasadékok gőzeiből és gázaiból, a madarak röptéből, akár az őrjöngő táncból és hasonlókból az önszuggesztió sokféle módján révületbe került egykori varázslók és sámánok jelenkorú utódja lehet, feltárva a bennünk lapuló igazság pillanatait. Az alvajárók biztonságával felidézett ismeretlen tárul az álmodni nem tudók elé. A vissza-visszatérően ismételt, egyszerű motívumok úgy tűnnek elénk, akár egy álom irányíthatatlanul eleven képei. Bálint így a gomolygó élményű színhatások és a sugallatos formák, a megművelt felületek és az önálló értelmű szimbolika összhatásában a belső világú piktúra szintetikus és szuverén létű hazai mestere lett. Lényegét megközelíteni és a művek mélységeit megérteni aligha minden alkalommal születik erőnk.

De a hasonló évfordulók mégiscsak erőt nyújtanak, szembe kell néznünk – mondjuk – például a huszonhét sejtelmes táblából álló „ikonfal", az *Összegzés* lírai mélyrétegeivel és belső jelentéstartalmaival, hiszen ez a kép majd mindent elárul, ami a bálinti élmény és intés lényege; együtt, egy valójában sosemvolt, különös harmóniában, a szintézis teremtő igényével állítja elénk piktúrájának szinte teljes jelrendszerét. Sugallatok és tetemrehívások, a belső boldogság élménye és küzdelmek stációi állnak e képtáblák mögött. Mindezek értelmét egyenként megfejteni – ha szükséges és egyáltalán lehet – csupán a jelek és formák összhatásában, a szemlélődőnek önmagának lehet: az élményt kell átvennünk, aligha csupán a szimbolikát. Bármilyen elemzés a legtöbb esetben inkább mellébeszélés.

Egy-egy emlék- és álomtöredékekre bontott kép eleven alkotássá a fizikális kapcsolat létrejötte után, a szellemi kontaktusokban emelkedik. És egyedülvaló életlehetősége ez a kettős kapcsolat, az eredmény pedig sokféle lehet. Sokféle-

Ablak az ablakban

az emésztés vértanúságán az édes nedve átlényegül testeddé, te átváltozol istenné? amilyen ostyában melyik istenné csak akarod? Akkor se, ha pogány?

A lámpakörte himbál és hunyorog
Távoli gépfegyverkelepelés
Egy szemet? Annyit se? Kicsit se? Tessék? Picit se? Hogy mondod? Akartál valamit mondani?
Döbbent, fakó fadonga-hangon
Nem szól — — —
A színpad baloldalán. Nekibotorkál a falnak és teljesen rossz helyen keresi a feljáratot

A lámpa elalszik
Szembántó, éles fényrobbanás. Reszkető lesugárzása végigveri a lépcsőfeljárat falát és a halottat

Sistergés — majd dörejlő robbanás lassan ernyőző omlása; utolsó morajját szirénák távoli üvöltőkórusa váltja fel. Ahogy ez a hang is lehanyatlik, úgy sötétedik el a szín. A teljes sötétségre észrevétlen rágördül a

függöny



FD De eljött az én időm, ütött a szabadulás órája.

FSE El, a te időd.

FD *Belerúg a zsákokba. Az egyikből krumpli gurul, a másikból konzerv*

FD Megeheted a krumplidat, a májpástétomodot, a marhatokányodat vadasan: eheted. Nem kell: megyek a mezőre.

Ökölbeszorított kézzel — a fegyvernek még mindig háttal

A katona szerez magának. Szerez!

FSE A mezőre, patkánykirály, a mezőre —

FD Vaskézzel fogom össze azt a fegyelmezetlen csürhe bandát, vaskézzel! Követnek is, mint a Jézus Krisztust —

FSE Mint a Jézus Krisztust —

FD *Diadalittasan*

Vezér kell annak a kóbor csürhének, az kell a beijedt, megkergült birka bandájának. Vezér!

FSE Ha még nem estél át a tűzkeresztségen —

FD *Hátraperdül. Françoise kezében észreveszi géppisztolyát*

Françoise!

FSE Hozzám ne szólj, a négy falnak beszélsz —

FD *Háttal a falnak tántorul*

A... a gitárom —

FSE Üssön nekem is a szabadulás órája —

FD *Megpróbál a falnak szegezve a lépcső felé lopakodni*

Françoise! Ezt nem teheted —

FSE Visszaadom a katonaruhád —

FD *Rémülten visszatakarodik a legtávolabbi sarokba. Az előszínpad balsarkában*

Tizenöt perc a világ —

FSE Lódulj. A „mezőre" —

FD A gitárom! A gitárom nélkül nem mehetek —

FSE Patkánykirály —

FD *Fokról-fokra, a pánik mindinkább úrrá lesz rajta*

Tedd le, ne játssz vele, tedd le... Ígérem, holnaptól kezdve —

FSE *Az útjában álló széket félrerúgja*

FD Igazad van, jogod van hozzá, jogod van tudni, hogy —

FSE Nincs holnap —

FD Igazad van, magyarázatot kérsz és én hajlandó vagyok. Megmagyarázom, ha leteszed, tedd le, ezt te nem érted, tedd le —

FSE A mezőre veled —

FD A gitárom, az kell — — — a gitárom!

FSE Várnak rád —

FD Ha ideadod, megyek. Becsületüristenemre —

FSE Várnak —

FD Ígérem, hogy... Ígérem —

FSE Vezér kell annak a csürhének —

FD Amit akarsz. Akkor se? —

FSE Vezér —

FD Françoise... Ezt nem teheted énvelem —

FSE A mezőre —

FD Ezt te nem teheted —

FSE *Minden mozdulatát követi fegyverével*

FD *Képtelen szembenézni a bizonyossággal, amely eltölti. Mint aki tudja, hogy ez az utolsó esélye, nekikészül a futásnak — hogy az előszínpad balsarkából elérje a lépcsőfeljáratot*

Franç... Françoise! — — —

Vad iramodása alatt a szó egyetlen kitartott, artikulálatlan üvöltéssé torzul

Uá-ááá! — — —

FSE *Egy sorozatot utánaereszt*

FD *A negyedik-ötödik lépcsőfokon éri utol a szívlövés. Egész hosszában felegyenesedik; zsákformán csuklik össze és fejjel zuhan alá: lába fennakad a lépcsőn, feje visszalógva — félrebillen a padlón*

Mélyrepülésben, katonai gépek hangrobbanása

FSE *A fegyvert eleejti. Vastag fehér bot van a kezében, hangja érdes-reszelős*

Frédéric —

Feltartott fejjel, botozgatva elindul a halott felé, de egyenesen a szemközti csupasz falnak veszi útját. Vak

Egy naranccsal? A szájad megízesíteni? Ha vérbelű, akkor se? Szilvával? Ha ringló, akkor se? Hogy elvegye a rossz szájízedet?

Elhalad a halott mellett

Távoli gépfegyverkelepelés

Később? Máskor? Akarod szöllővel? Remetésen, táplálék ájtatos magadhozvétele a pusztában? Hogy amíg

Bálint Endre B-8-1-58

Magyar Nemzet

Hétfő, 1986. május 5.

Meghalt Bálint Endre

Életének 72. évében meghalt Bálint Endre festő és grafikus, Kossuth-díjas Érdemes művész. Temetéséről később intézkednek — közli a Művelődési Minisztérium, a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége és a Magyar Népköztársaság Művészeti Alapja gyászjelentése.

*

Abból a szénnel meghúzott, gyönyörű kettős portréból, az egymásra rajzolt Vajda Lajos-féle kettős arcmásból az egyik, mélyen elgondolkodó arc magáé Vajdáé volt, a másik a közeli baráté, Bálint Endréé. Fiatalok voltak 1937-ben, amikor ez a mű készült, bizakodóak voltak: új művészetet akartak. Megváltoztatott, tiszta művészetet egy majdani, jobb társadalom számára. Vajda rég, több mint negyven esztendeje befejezte művészi útját, a bizakodás után a rettenet képeit is megrajzolva. Bálint Endre mindnyájunk örömére mostanáig köztünk volt, gazdag, mindig megújuló, teljes, mégsem lezárt életművet alkotva.

„Ha tudom, mire vállalkozom, hát soha el nem kezdem" — írta egyik, jellegzetes, keserű, önironikus vallomásában Bálint Endre. S valóban, nehéz, háromszorosan nehéz úton jutott el a saját művészetéig. Nem voltak könnyűek már az első évek sem: gyermekként az árvaházban (10 éves volt, amikor apját elvesztette), progresszív felfogású művésznövendékként a harmincas évek Magyarországán... Kanyargós úton jutott el azután művészetfelfogásának érvényes megfogalmazásáig, kezdetben a kirobbanó tehetségű művészbarát, Vajda árnyékában tevékenykedett, azután 1946-ban a számára oly szimpatikus szürrealista és nonfiguratív elképzeléseket egyaránt felvállaló Európai Iskola alapítója, de még mindig nem egészen a maga útját járva... S még később a hallgatás hosszú évei vetik vissza: 1948-tól 1956-ig nem szerepel kiállításon. „Párizsi korszakában", az ötvenes évek végén talál rá Bálint Endrére, a festőre, aki már nem egyes stílusokat formál át a maga hasonlatosságára, hanem egyre kifejezőbben, tévesztethetetlen módon ő maga szól hozzánk képeivel. A karakteres színek, a visszatérő motívumok, a „vékony" megfestésmód festményeinek felületi ismertetőjegyei, de sokkal lényegesebb és felismerhetőbb az a különös álomvilág, emlékpanoptikum, amelyben bolyongott, magával hívja bennünket is. Örömök, szorongások, megmagyarázhatatlan, mély, elemi emberi indulatok buggyannak fel ezekben az álmokban: a festményeket nézve az indulatokat megtestesítő képi jelek atlaszán kell eligazodnunk, ez a dolgunk, hogy e jelek, eme indulatok révén jobban megértsük a világot — s legyünk belátóbbak vele.

Párizsi útja óta, húsz éven át kiállítóművész idehaza — s világszerte. Egyéni tárlatait összeszámolni szinte képtelenség, tisztelői, gyűjtői köre egyre szélesedett. Rajzolt, festett, illusztrációkat alkotott, monotypiákat nyomtatott, fotómontázsokat készített — alapvetően e műfaj történetében —, s írt is: okos, fanyar naplóbejegyzéseket önmagának, érzékeny és szókimondó kritikákat a Népszavának 1938 és 1943 között, később aztán más lapoknak is, figyelemfelhívó sorokat méltatlanul mellőzött művészekről, s végül élvezetes életrajzi jegyzeteket, amelyek a szombathelyi Életünkben láttak napvilágot, majd Életrajzi törmelék cím alatt is megjelentek.

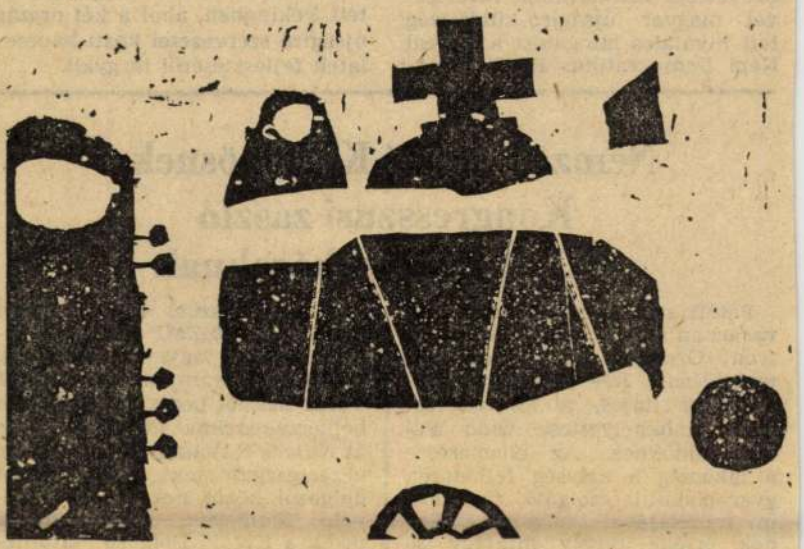

Bálint Endre rajza

Mégsem cikkeire, íráskészségére utalok, amikor azt mondom: Bálint Endre képíró volt. Nem véletlen, hogy sok-sok képe keskeny, hosszanti formájú. Különös, tudat mélyére hatoló motívumokból jeleket teremtett, e jelek sorbarendezésével üzeneteket fogalmazott. Nem a jelek eredete volt a fontos — az ő számára sem —, hanem értelmük; ám a keresztek, házformák, ablakrácsok eredetije többnyire fellelhető, legkedvesebb motívumainak forrása Szentendre, amely ifjúkori búvóhelyük volt Vajdával, Korniss Dezsővel együtt. Bartók tevékenységétől megihletve, az orosz avantgarde bűvöletében ők a tiszta magyar formát, a „vizuális eredetet" keresték itt, s amit találtak helyette: az európai igényű, modern képformálás elvei azok. Az önálló költői világot teremteni tudó képiségé. Bálint Endre képeinek álomtájain bárki otthon érezheti magát, legjobb művei, a Leprás angyal, a Csodálatos halászat, a Groteszk temetés — e sor még hosszan folytatható — a 20. századi művészet egyetemes nyelvén szólnak.

Hosszú évek óta beteg. Festés helyett egyre inkább egyszerűbb technikákat kényszerült választani. De dolgozott — nem kisebb igénnyel. Nem tudhatta, melyik műve lesz az utolsó, így megrázó, kései montázsainak mindegyike többet és többet mondott el arról, a feneketlen sötétségről, amelyet meglátni kényszerült.

„Magamról írni és a művészetről? Talán kérni az igazak bocsánatát, hogy azt mondom: »én«, és hogy jogtalanul fecsegek valamiről, aminek valódi titkai rejtve maradtak előttem." Úgy gondolom, Bálint Endre e sorokat írva tévedett. Lehet, hogy a titkot megfogalmazni nem tudta, de megalkotni igen. A titok ott van a képeiben. Az idézett naplójegyzetben még hozzáfűzi — s ezzel egyetérthettünk: „Én hittem a halhatatlanságban..."

látogatásra Budapestre érkezett Kaya *Erdem*, a Török Köztársaság miniszterelnök-helyettese. A vendéget a Ferihegyi repülőtéren *Marjai* József fogadta. Jelen volt Asaf *Inhan*, a Török Köztársaság budapesti nagykövete is.

A KNDK Újságíró Szövetsége meghívására *Megyeri* Károlynak, a Magyar Újságírók Országos Szövetsége főtitkárának vezetésével magyar újságíró-küldöttség tett hivatalos látogatást a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság-

a KNDK Újságíró Szövetsége elnökével. Phenjanban aláírták a két szervezet ötéves együttműködési egyezményét. A delegációt fogadta Csong Dzun *Gi*, a Koreai Munkapárt KB PB póttagja, miniszterelnök-helyettes. Megyeri Károly, a KNDK-beli hivatalos látogatás befejeztével, útban hazafelé a Kínai Újságíró Szövetség meghívására rövid látogatást tett Pekingben, ahol a két ország újságíró szervezetei közti kapcsolatok fejlesztéséről tárgyalt.

Nemzeti zászló Kiskőrösnek, Kongresszusi zászló a Centrum Áruházaknak

Petőfi szülőhelyén, Kiskőrösön vasárnap adta át a Hazafias Népfront Országos Tanácsa által a településnek ítélt nemzeti zászlót *Faluvégi* Lajos, a Minisztertanács elnökhelyettese *Oláh* Pál tanácselnöknek. Az elismerésre a lakosság a helység fejlődését, gyarapodását szolgáló társadalmi munkájával szolgált rá. Ennek értéke tavaly mintegy 30 millió forintot tett ki; az egy főre jutó munkaérték pedig 3947 forint volt. A kiskőrösiek önkéntes munkával járultak hozzá a helyi szakmunkásképző intézet bővítéséhez, az ifjúsági centrum kialakításához, összefogásukkal folytatódott a tanyavillamosítás, a parkok, közterek szépítése, az úthálózat építése.

A zászlóval járó kétmillió forintos jutalommal a településfejlesztésre fordítható pénzt egészítik ki. Az idén szabadidőparkot, iskolai tornatermet építenek lakossági összefogással Kiskőrösön.

A Centrum Áruházak Vállalat dolgozói vasárnap a Hilton Szállóban rendezett ünnepségen vették át az MSZMP Központi Bizottságának Kongresszusi zászlóját, valamint a Minisztertanács és a SZOT Vörös Zászlóját.

A kongresszusi zászlót *Óvári* Miklós, az MSZMP Politikai Bizottságának tagja, a Központi Bizottság titkára, az MT—SZOT Vörös Zászlót pedig *Juhár* Zoltán belkereskedelmi miniszter adta át *Kaszás* Kálmánnak, a Centrum vezérigazgatójának. A vállalat dolgozói közül negyvenen a Kiváló Munkáért, huszonnyolcan pedig a Kiváló Dolgozó kitüntetést vették át. A Kiváló Brigád kitüntetést nyolc kollektíva kapta meg.

A szili Győzelem Mezőgazdasági Termelőszövetkezet dolgozói a községi művelődési házban ugyancsak vasárnap tartottak ünnepi közgyűlést abból az alkalomból, hogy a kollektíva a VI. ötéves tervidőszakban elért kiemelkedő munkájával elnyerte a Minisztertanács Vörös Zászlóját. A kitüntetést *Szabó* István, az MSZMP Politikai Bizottsága tagja, a TOT elnöke adta át *Nagy* Mihály tsz-elnöknek. Ezt követően TOT-, továbbá minisztériumi és munkahelyi kitüntetéseket adtak át a munkában élenjáró dolgozóknak. A Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa Érdemérmét *Németh* László traktoros és *Kovacsics* László növényvédő üzemmérnök kapta meg kiváló munkájáért.

Az együttműködés teljesebb kibontakoztatása

Országos értekezletére készül az MSZBT

Novemberben tartja VIII. Országos Értekezletét a Magyar—Szovjet Baráti Társaság. A baráti mozgalom kiemelkedő állomásának számító rendezvényén az Országos Elnökség, valamint a több mint 1800 tagcsoport a magyar és a szovjet nép barátságának elmélyítése érdekében végzett tevékenységének elmúlt ötéves tapasztalatait összegzik, s körvonalazzák a következő időszak programját.

Az utóbbi évek tapasztalatai azt mutatják, hogy a mozgalom rendezvényei egyre több lehetőséget kínálnak arra, hogy a magyar nép megismerhesse a Szovjetunió országépítő munkáját, a szovjet emberek életét, s eredményesen hozzájárulnak a két nép barátsága elmélyítéséhez, együttműködésének fejlesztéséhez.

A baráti mozgalom továbbfejlesztésében nagy szerepet játszik az MSZBT propagandamunkája: *a társaság sajátos eszsa, a szocialista világrendszer biztonsága, a fegyverkezési verseny megállítása érdekében.* Az MSZBT kezdeményező szerepet kíván vállalni a magyar társadalom szocialista tudatának formálásában. A szocialista hazafiság és a proletár internacionalizmus elmélyítése érdekében átgondolt rétegpolitikai tevékenységet végez, elsősorban a dolgozó és a tanuló ifjúság körében.

Hagyománnyá vált már a megyék és a városok között kialakult testvérkapcsolat. További fejlődéséhez, a testvéri üzemi-intézményi kapcsolatok fejlesztéséhez is segítséget nyújt a baráti társaság, lehetőséget teremtve a hasznos tapasztalatcserére, valamint az együttműködés teljesebb kibontakoztatására.

Szeptember 1. és október 15. között tartják meg a megyei és budapesti kerületi tagcsoportok ügyvezető elnöki értekezletét, s megválasztják a konferencia küldötteit, valamint az új ország-

B-8-1-57

Művészet

1985. február

Bálint Endre:
"Zsennyei fadúc"
fadjekt, 150 x 93 cm
1971.

borító

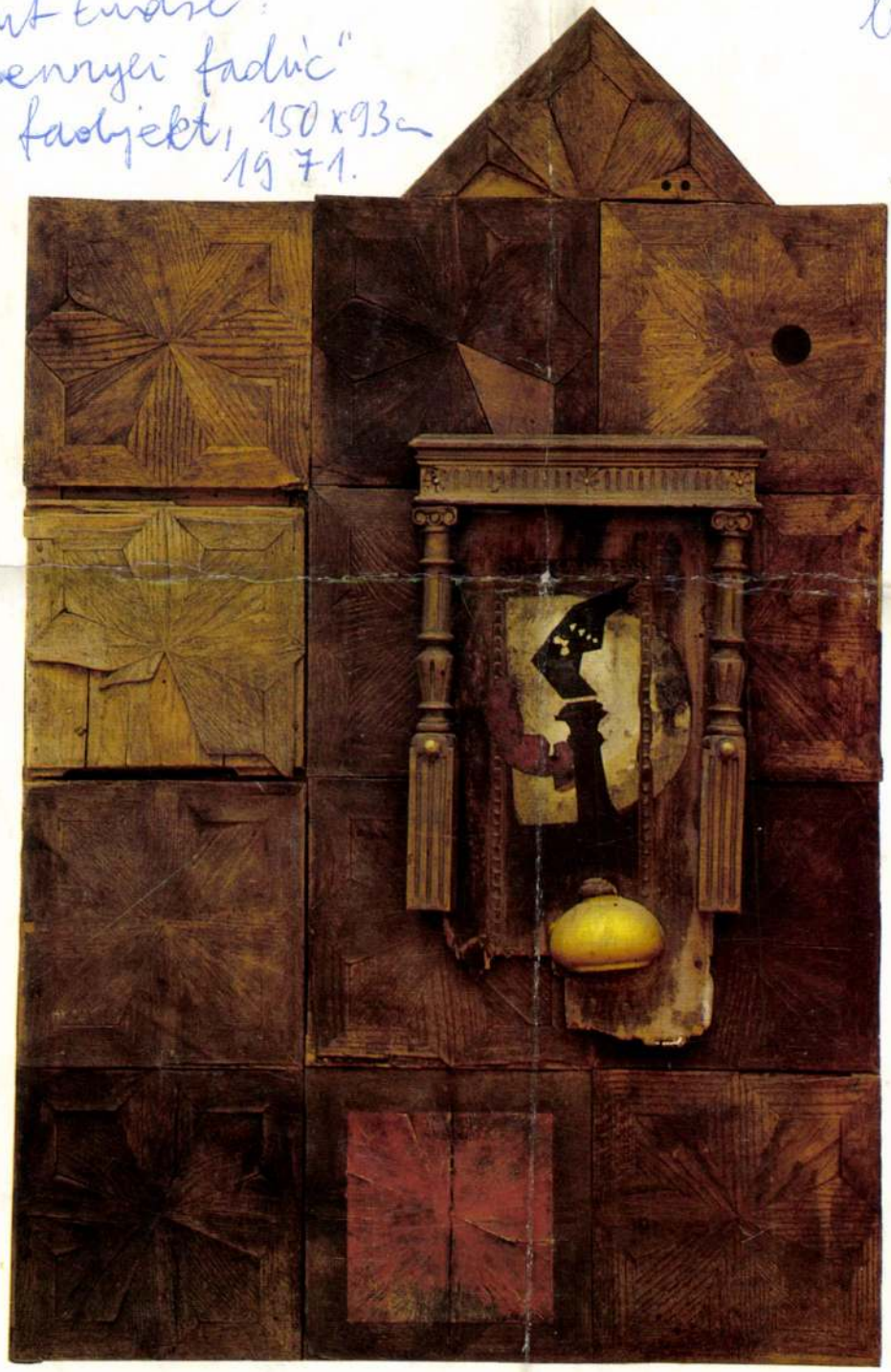

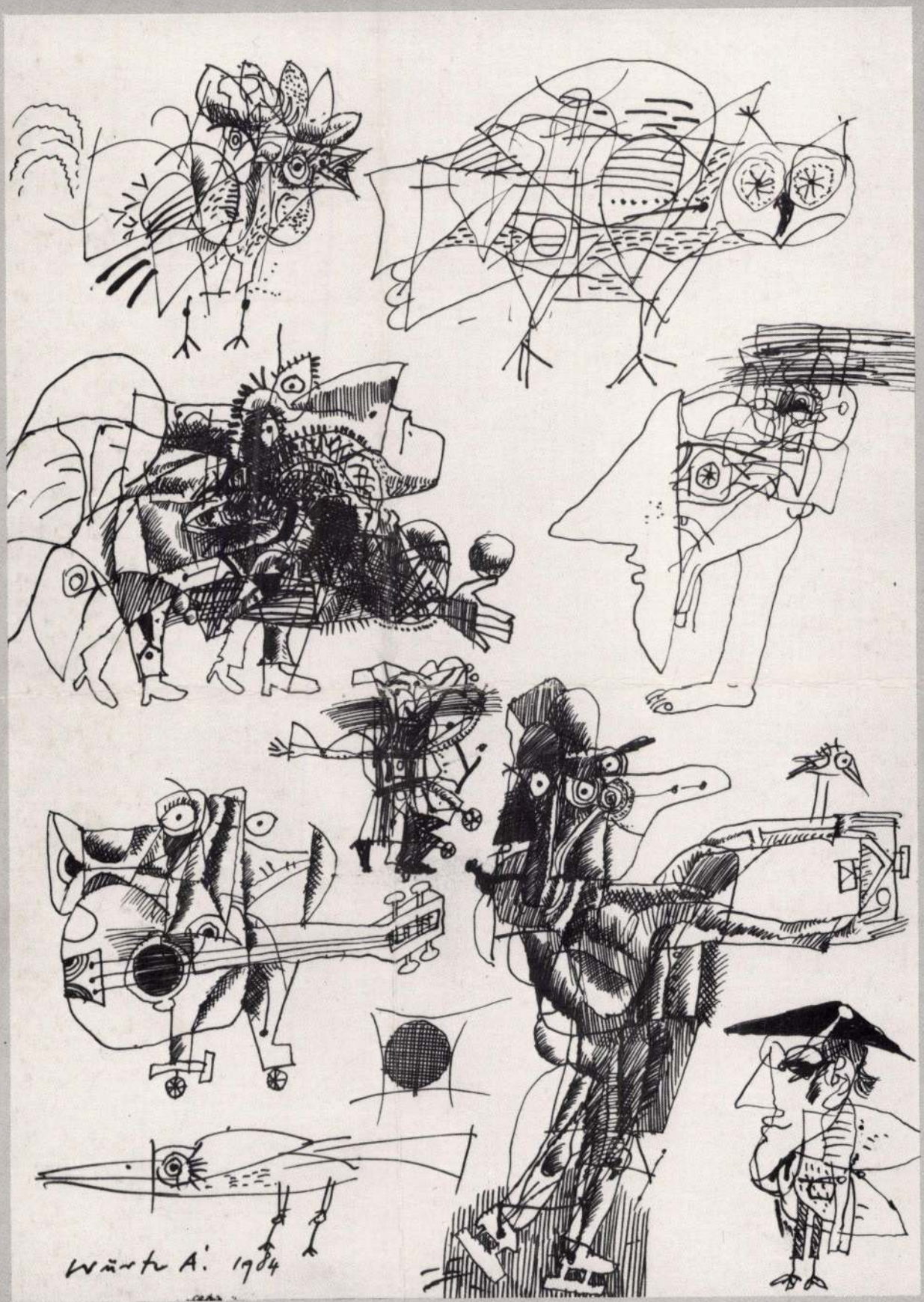

Würtz Ádám: Groteszk figurák I., tus, toll, 33x24 cm (fotó Somfai)

Bálint Endre
B-8-1-141



120 • BÁLINT ENDRE (1914–1986)

Atyánk, királyunk

32,5 × 122 cm
Olaj, vászon
J. b. f.: Bálint 974
A kereten hátoldalon: Málkenu Ovinu (Atyánk, királyunk) Bálint 974, és dedikálva: Bálint 374 Herczog Lacinak szeretettel Bálint
Kikiáltási ár: 260 000 Ft



BÁLINT ENDRE B-8-1-142

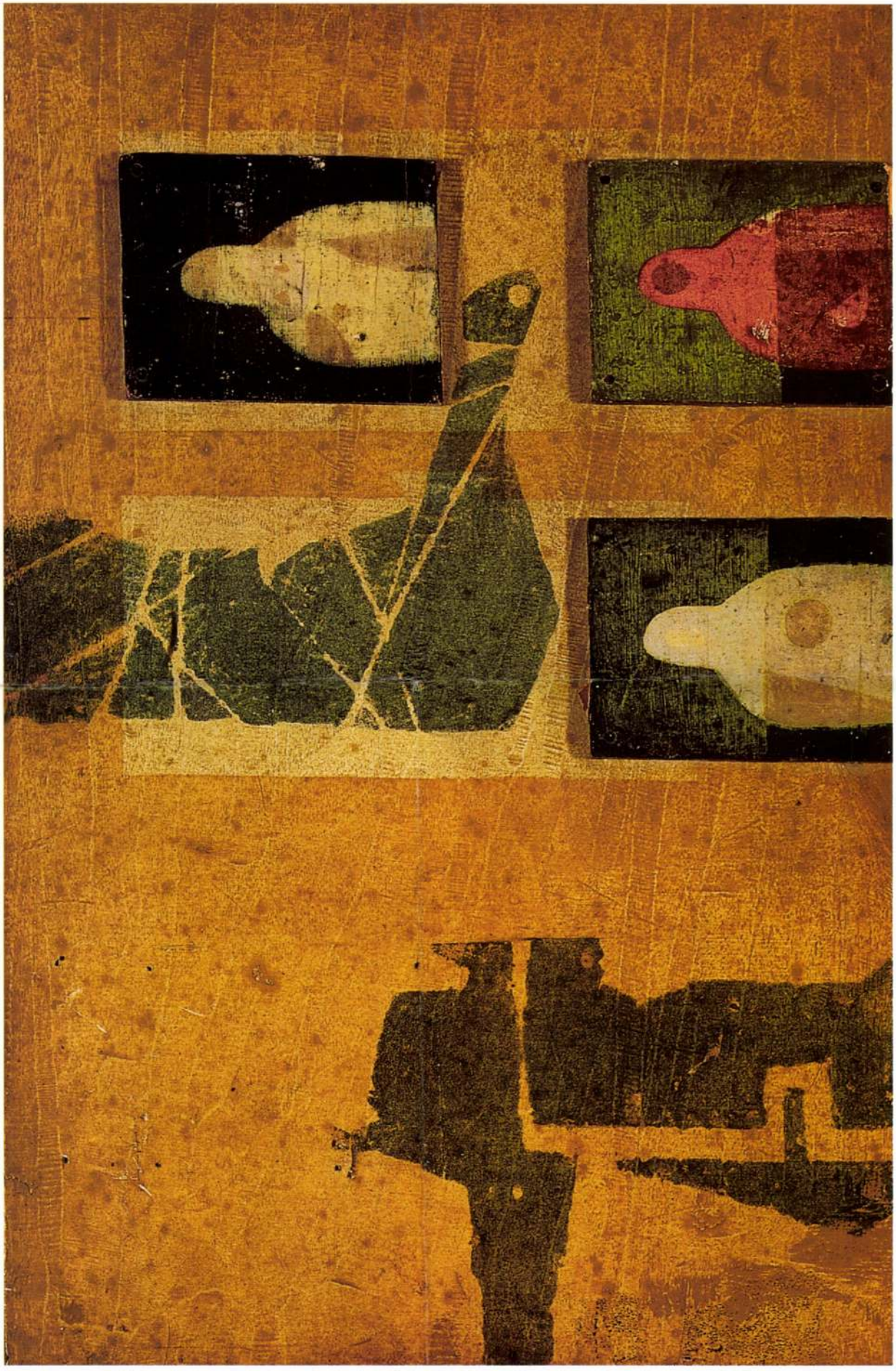

200



201

201 ▪ TÓTH MENYHÉRT (1904–1980)

Táj borjúval és szélmalommal

36 x 51,5 cm
Olaj, vászon falemezen
Jelezve jobbra lent: Tóth Menyhért

Kikiáltási ár: 600 000 Ft

202 ▪ ROMÁN GYÖRGY (1903–1981)

Bérház

120 x 100 cm
Olaj, farost
J. n.

Kikiáltási ár: 800 000 Ft

KIÁLLÍTVA
Román György festőművész kiállítása. Fényes Adolf Terem, Budapest, 1972. kat. 21.
Román György (1903–1981) emlékkiállítás. Műcsarnok, 1983
Román György (1903–1981) festőművész emlékkiállítása. Vigadó Galéria, 1988

REPRODUKÁLVA
Kolozsváry Marianna: *Román György.* Budapest, 2000. Kat. sz.: 1972. 5.

Bálint Endre
B-8-1-142



30

30 • BÁLINT ENDRE (1914–1986)

Dombok (Vértesszőlős)

42,5 × 52 cm
Olaj, papír
J. j. k.. Bálint '74
Kikiáltási ár: 280 000 Ft

31 • BÁLINT ENDRE (1914–1986)

Angyal

25 × 32,8 cm
Monotípia
J. n.
Kikiáltási ár: 60 000 Ft

32 • BÁLINT ENDRE (1914–1986)

Kompozíció

33 × 24,5 cm
Monotípia
J. j. l.: Bálint 1970
Kikiáltási ár: 60 000 Ft

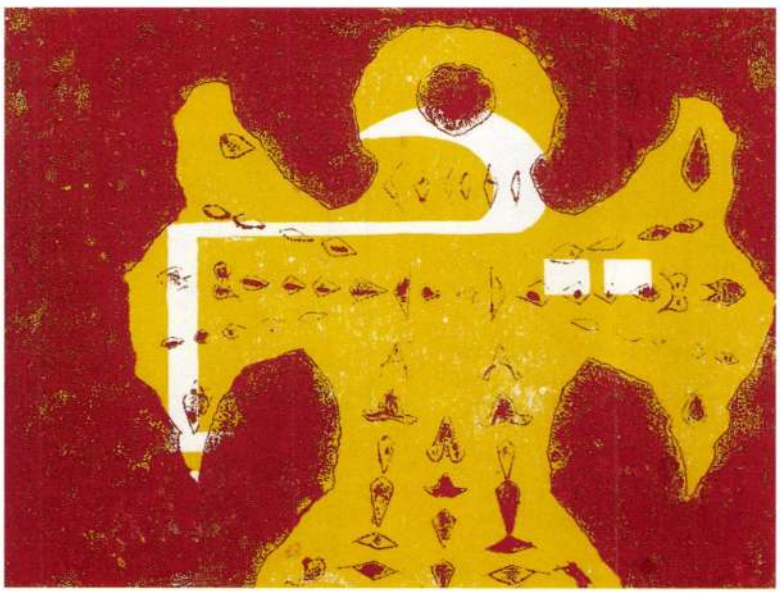

31



32



33

33 • KAPUSSY GYÖRGY
(1903–1986)

Fót látképe

195 × 160 cm
Olaj, vászon
J. j. l.: Kapussy (utólag)
Kikiáltási ár: 140 000 Ft

34 • ILLENCZ LIPÓT
(1882– ?)

Parton

58 × 77,5 cm
Olaj, vászon
J. b. l.: Illencz
Kikiáltási ár: 80 000 Ft

35 • BOSZNAY ISTVÁN
(1868–1944)

Napfényes erdő

32 × 45 cm
Olaj, fa
J. j. l.: Bosznay 929
Kikiáltási ár: 35 000 Ft



34



35

BÁLINT Endre
Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307
B-8-1-139

VIGILIA

1967 AUG

* * *

Bálint Endre kiállítása. Az esztergomi Balassa Bálint Múzeumban — *Mucsi* András művészettörténész hozzáértő, finom rendezésében — a Biblia-illusztrátorként is kiemelkedő festőművész: *Bálint* Endre munkáiból nyílt szép kiállítás a közelmúltban. Bálintről azt írja az új „Művészeti Lexikon", hogy szürrealista stílusban dolgozik", „Vajda Lajos hagyományainak követője" és „népi motívumokat metamorfizál." Mindez igaz ugyan, e mondatokból azonban kisiklik a lényeg: az tudniillik, hogy Bálint nemcsak a szentendrei festőcsoportnak, de mai piktúránk egészének is egyik legtartalmasabb mestere; „született lírikus" *(Hamvas* Béla), akinek szokatlan formátumú, ütött-kopott hulladéklécekre festett, érzékeny, melankólikus koloritú képei átható erővel sugározzák a művész sejtelmes álmait, derengő vízióit, elégikus, olykor misztikus hangulatait.

Picasso egyik 1926-os levelében olvassuk: „A művész értse a módját, hogyan kell teljesen meggyőznie a szemlélőt költészetének igaz voltáról." Bálint Endre érti ennek a módját; olyan festményei, mint az esztergomi múzeumban látott „Csodálatos halászat", „Groteszk temetés", „Roueni jelenés", „Egy régi udvar", „Van Gogh éjszakája", „Halál Firenzében", „Rezeda Kázmérhoz", „Mágikus éjjel Szentendrén" — az újabb magyar festészet emlékezetes, rendkívül jelentős darabjai közé tartoznak.

(B. I.)

szetes így; az író éberen ügyel rá, nehogy ba
és a megidézett múltba az idő más, később
anyagot. Ez a tíz év ugyanis végeredményb
olyan emberé, aki író akar lenni és közben k
Bank sivár taposómalmában tölteni és pazaro
mondat a könyvben); egyelőre nem „irodalm
irodalom vérkeringésével, életritmusával. A
kasz és későbbi kötet anyaga.

KÉPZŐMŰVÉSZET. *Szabó Júlia könyve Henri Rousseauról.* A *Corvina* kiadó „A művészet kiskönyvtára" sorozatában nemrégiben kis monográfia látott napvilágot — *Szabó Júlia* művészettörténész tollából — Henri-Julien-Félix *Rousseau*-ról (1844—1910), az egykori fináncról, a modern festészet Fra Angelicójáról.

Az élvezetes stílusú, tömör tanulmány hűen és életteljesen állítja elénk Rousseau-t, az embert (aki bár „ravaszul küzdött a sikerért", mégis szeretetreméltó, vonzó egyéniség volt) és a „Vámos" művészetét, amelyben naivitás és magasrendű artisztikum, sutaság és nagyszerű kompozíciós érzék egyesül, s amelyet gazdag és bizarr képzelőerő jellemez. Szabó Júlia arról a befolyásról is megemlékezik, amelyet baráti köre gyakorolt Henri Rousseau-ra. (A művész barátai közül a botrányhős író: *Alfred Jarry* hatása volt a leglényegesebb; az ő költészete szabadította fel Rousseau fantáziáját". A mester le is fes-

BÁLINT Endre
B-8-1-140
NHQ 28(1968)

ENDRE BÁLINT'S EXHIBITION

In his exhibitions at the Esztergom Balassi Bálint Museum last summer and at the Budapest Institute for Cultural Relations, last autumn, Endre Bálint showed his work of the past eight years: paintings conceived partly in Paris and partly in Budapest.* The style of the pictures, however, is not related to the newest, most up to date fashions. They are rooted in the constructivist and surrealist tradition of the thirties. At the beginning of that period conditions in Hungary were unfavourable for progress in the arts. Possessed of sound instincts Bálint turned away from the officially favoured, mostly post-impressionistic painting of the period and looked for other sources of inspiration. Thus—in time—he became acquainted with the constructivist school centering on Lajos Kassák.**

Bálint joined this somewhat isolated school of Hungarian art, but his poetic temperament would not allow him to express

* On Bálint, see No. 18 of The N.H.Q.

** On Kassák, see Nos. 19, 23, 28 of The N.H.Q.

himself in a purely impersonal, geometrical way. Thus he was at the same time attracted to surrealism, which was in direct opposition to some of Kassák's ideas. The aggressiveness and the desire to shock, so often found in surrealism was foreign to him, nor does his art show any pretentiousness. Max Ernst's intimate, fragile, nuanced painting, the surrealist world of dreams and memories, appealed to him. Childhood experiences, old photographs, a memory recalled without apparent reason, produce a system of associations, having an inner order and meaning.

Bálint considers himself a constructivist surrealist, as did Lajos Vajda,* Bálint's teacher and friend, who died before his time in 1941. His constructivist-surrealist inheritance has taken on a new significance in the past eight or ten years. In his art nostalgic atmosphere and a clear, well thought out design complement each other organically.

The cycle of motifs in his paintings—a symbolic system built on childhood memories and not difficult to understand-gives concrete expression to his intimate, personal style. Individual elements receive their meaning and justification only as parts of the structure of a picture. Moreover, certain motifs are symbolic only within the picture, in which they appear, outside their proper context their meaning becomes vague and obscure.

"What am I thinking of" Bálint wrote himself. "It is simply the wonderful change of rôle objects undergo at night—the glimmering large red square of a window appears against the darkness of the sky as a rectangular celestial body and the red-blue dots of neon lights become stars within human reach, cleaving to the dark silhouette of houses and trees." But the tiny dots of light are not only materialized dreams but also essential elements of the design.

The pictures do not at first sight reveal the principles of their construction and composition. The design only gradually emerges from the mood and atmosphere. The surface is generally broken up by both horizontals and verticals. The two can't be said to balance in the strict sense of the term. Silhouettes of standing houses, interior columns or figures, geometrical streaks of colour which break up the walls and recurring U-shaped smaller forms are strictly vertical. At the same time other houses are placed horizontally; silhouettes of stylized figures are generally not upright, but horizontal, as if floating in space. That which is usually architecturally rigid and balanced in constructivist design, is still balanced in Bálint's work, but a little irregular all the same, and a long way from any sort of puritan severity. The point from which the picture is lit up, sometimes appears as the moon above a house, sometimes as an abstract design within the picture. Bálint does this deliberately. Thus the Christ of the Tin Cross, standing with his arms outstretched almost symbolically steps towards the stylised platformlike design on which the light is concentrated.

Space and colour

Bálint is an artist who composes in two, but thinks in three dimensions. His figures, cottages and other subjects are generally in the form of silhouettes; architectural forms only rarely appear in the interior of houses to hint at plasticity and perspective. The design of the picture is generally on one plane. For the sake of pictorial economy the author dispenses with traditional space rendering since this would be likely to burst the unity of his small pictures. He is however unable to confine himself altogether to a flat reality: dots of light or celestial bodies are built into the picture to express his nostalgia for somewhere else, for a different world. This ambivalence is, however, characteristic not only of Bálint's art, but in a wider sense it is a basic requirement of all painting. As György Lukács put it in his Aesthetics: "It is imperative that every

* On Vajda, see No. 23 of The N.H.Q.

brushstroke, every colour, every line, every shade in a picture, in a two-dimensional as well as a three dimensional integration and order, should completely fulfil its function of correctly indicating what is meant to be evoked. To a large extent this convergence brings about the *Welthaftigkeit* of a painting. In the same way the intensive infinity of the whole work of art and that of its details is very much dependent on the fact that each element of the picture independently and in its context, should solve a large number of problems and the design should be able to manifest itself at any time and to varying points of view."

Space gives a home and a framework to the individual motifs; figures can exist only in space and only through it separate elements become connected. Conversely, space is created by the objects themselves, they radiate the particular mood which gives unity to distinctive forms.

On the other hand, it must be said that colour rather than space is principally responsible for the mood of a picture, iridescent, bluish green, dull grey, mostly dark nuances, suggest an atmosphere, that differs from the everyday world. The broken colours merge into each other tonally: almost imperceptible transitions enrich and beautify them. The harmonised, extraordinary coloured stains always create a festive feeling and impression. The painter avoids the din and directness of primary colours—his effects are always complex, but well balanced and differentiated. Although his themes seem simple, often almost primitive, the colour tones are singular and inimitable. Though certain objects and figures often recur the surface tones vary and are ever new. Sometimes a mystical, flame like brilliant red dominates, in others a greyish-black enigmatical light rules, elsewhere the silhouette of a horse paler and finer in tone cuts into a clear light blue background.

The surfaces of the pictures reveal beauties ever new—the tones merge into each other like in an opal, allowing the texture of the canvas, or rather more often than not, the wooden surface to shine through. The texture of the material thus becomes an essential part of the picture, or rather it is a presupposition of the composition. Bálint loves his materials and his craft, not unlike a medieval craftsman, for whom technique was an integral part of the spirit of what he wanted to express.

Montage technique

Bálint is not dramatic, he portrays people in a reticent, lyrical manner. This is why he probably rarely focusses his attention on one figure or subject, but more often on a number of smaller elements which appear on the surface of a picture. This apparent dispersion in itself leads to a horizontal organization of the material which is further strengthened by a tendency to tell a story. The long, extended, panelpaintings can generally be divided into a number of groups of subjects which follow each other in a predetermined strict order. Though naturally the connection is not one between events nor a historical one all the same the order of the groups of subjects suggests a certain kind of temporal sequence. The onlooker considers the figures of the scene one after the other, and thus time—though not mentioned—becomes implicit in the arrangement and structure of the composition. The onlooker's eye having established certain habits while reading—moves from left to right and this direction unconsciously determines the design technique of the artist as well. Bálint also has a technique which he derives from photomontage. His own, earlier compositions are frequently transplanted with smaller or greater changes into his later pictures. In the new composition the earlier ones lose their independence, only vague areas of colour separate them from each other. Thus certain pieces—follow each other as if in a time sequence—like eastern fairy tales, in a way evoking the whole world of the artist, all

that he loves and wishes to keep from his past in order to make it present once more. Thus—re-creating and varying his subjects he does not allow them to fade and become forgotten; the figures in his pictures are reborn from time to time in a new guise.

Mutually inclusive forms

Bálint has a closer and more intimate connection with time, and its passage, than the majority of modern painters. He always feels, observes and paints time. Influences from outside get into his pictures after being carefully sieved and distilled, never hastily, without ripening or revaluation. New subjects are ripened until they thoroughly fit into previously established mood of his pictures. This condensation is most manifest in the way the forms are arranged to include and cover each other. He always builds up a painting from the outside: the outer surroundings are looser, and, with their intertwining, the patterns become richer and richer, more differentiated and lyrical. Our eyes are automatically attracted time and time again, by the beautifully formed, innermost element which, independent of its place on the surface of the picture becomes the core of the whole representation. Thus the structure of the pictures is analogous with its origin: the outer forces grow clearer and clearer in time, and moving towards the centre in space they become more and more meaningful.

Bálint's later pictures are simpler and easier to understand. His earlier playful little figures are usually replaced by one or two motifs of greater size and importance. The character of the pictures has thus undergone an imperceptible change: the elements, fitted into toned down surroundings have become more effective and more important. Instead of the epic atmosphere of previous canvases, condensed, monumental effects are now presented.

Bálint is an up-to-date, contemporary artist. The problem of whether an antagonism exists between his mode of expression and what he has to say is therefore relevant. His static interpretation, despite his use of modern forms, his adherence to the past, and the respect for symbols representing a world passing away, may seem something of an anachronism in the second half of the 20th century. His pictures undoubtedly keep well away from the throbbing and disturbing rhythm of broken lines, from playfully varying optical effects or those juxta positions of posters and pictures from magazines and scenes from department stores which are designed to shock. Bálint follows his own impulses logically and steadily without yielding to the influences of either purely abstract or of op- or pop-art. He himself experiments with his means of expression without adopting any established method. This inner consistency is what makes his work so valid and convincing. He keeps away from the quick succession of various fashionable schools therefore, his pictures do not become obsolete, interest in them is not lost as the fashion changes. Thanks to his mastery over his art he is able to create a personal, closed, harmonious world as the mediaeval craftsmen did. Those who have the opportunity to see a sequence of his panel paintings no doubt will carry a memory of this world with them.

KRISZTINA PASSUTH

GYÖRGY BUDAY

In the autumn of 1967 the Budapest National Gallery arranged a retrospective exhibition—the first of the work of György Buday—an artist best known for his wood-cuts—who has been living in England for the past 20 years. On that occasion one of the artist's oldest friends, Gábor Tolnai, professor of literary history at the Budapest Eötvös Loránd University, published an article in *Kortárs*, a Hungarian literary review. A slightly altered version of that article is printed below.

I am neither an art critic nor an art historian, but that is not the only reason why I hesitate to undertake an objective analysis of György Buday's work and career. He is part of my own youth to an extent that makes it impossible for me to write with the necessary detachment.

I would rather deal with the way his personality and work became part of my own way of thinking, a subject on which I can speak with some authority. Most of all I should like to tell what memories each of his works awakens. The time will surely come when his place in the history of Hungarian art will be established. For the present I am prepared at most to indicate his place, and even that only by way of a few marginal notes to part of his life's work—mainly that of the early years—prepared on the occasion of his current exhibition when given a chance to look at it once again.

I looked at everything in the exhibition—his woodcuts arranged in more or less chronological order—and a selection of his canvases. Later, at home, I took down books from my shelves which he had illustrated, covers he had designed, and books which printed reproductions of his pictures. The beginning—if we leave out early experiments, paintings, black, blue and brown drawings in chalk and later in ink, and a volume of verse illustrated by his woodcuts—were the slim volumes of the *Szegedi Kis Kalendárium* (The Little Almanac of Szeged), first published in 1930 and appearing till 1938. They contain folk songs collected in the spirit and according to the methods established by Bartók and Kodály, folk songs illustrated by Buday's drawings in ink. In 1931, soon after the appearance of the first volume of the almanac he published *A Boldogasszony búcsúja* (The Kermess at St Mary's), a series of woodcuts which made his reputation in Hungary. Recognition abroad soon followed. Thus, following the drawings in ink in the almanac a new technique: the woodcut with which he had only experimented previously, and following the playful illustrations to the folk songs the series of woodcuts expressing tragic aspects of contemporary peasant life. This work was the first "story in pictures" published in Hungary. Critical opinion in general was surprised by the originality of the young artist's work. They noted the personality of the artist as expressed by the woodcuts and the originality of his technique which had no precedent in the country, earlier Hungarian woodcuts having an altogether different character.

What he had to say about society was at least as important as the new forms and techniques expressed in the relationship of black to white. The world of the Hungarian peasant, particularly that of an inhabitant of the Great Hungarian Plain, was concentrated into these fifteen woodcuts depicting a church fair in the downtown, more rural area of Szeged.

"...these sheets are darkened not only by the horror implicit in our common human fate, another 'special kind of death' throws its shadow over them, the tragedy of the peasantry of the Great Plain that is condemned to death and knows it," the art critic Tibor Joó wrote in the monthly *Nyugat* (The West) at the time. The sequence of woodcuts is not determined by chance. An active relationship of mood and feeling combines them into an integral composition,

Bálint Endre

MH SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Fertőmüvi,

BUDAPESTER RUNDSCHAU

B-8-1-138

1981 JAN 5

1021



Endre Bálint: Verkündigung (1972)
Fünfunddreißig Jahre — fünfunddreißig Künstler

ren Zeiten
zuteil wurde.
György Ac
darüber, d
Fürsprecher
ker werdend
len Kontakte

grenzten Rohstoff- und Energiequellen und die Wirtschaftslage regen das Land gleichermaßen zur Weltoffenheit an, ähnlich wie Österreich. Was die Innenpolitik betrifft, so wünscht Ungarn die sozialistische Gesellschaft entsprechend den Traditionen und der Realitäten der Zeit zu entwickeln. „Wir nehmen zur Kenntnis", betonte György Aczél, „daß in der Gesellschaft vielschichtige Interessen wirken, es neben den allgemeinen Interessen der gesamten Nation auch verschiedene Gruppen- und Einzelinteressen gibt. Wir setzen das Allgemeininteresse an erste Stelle, wollen aber die partikularen Interessen nicht unterdrücken, sondern die in ihnen verborgene Energie immer mehr in den Dienst der gemeinsamen Ziele stellen."

Das Interview ging ausführlich auf die nationale Frage ein. In seiner Antwort führte György Aczél aus :„Den Nationalismus betrachten wir in unserer enger gewordenen und zugleich erweiterten Welt als lebensgefährlich. Das redliche Na-

ten Werten der Vergangenheit und der Gegenwart aufbaut. Doch als Nationalismus betrachten und verurteilen wir jede Absicht, jedes Bestreben und Gefühl, das offen oder verborgen zur Geringschätzung anderer Völker — in extremen Formen zum Rassenhaß —, fallweise zur Fälschung der nationalen Geschichte, zur Billigung von Pseudowerten, zu chauvinistischer Gesinnung anregt."

IM WEITEREN sprach der stellvertretende Vorsitzende des Ministerrates über die Nationalitätenpolitik Ungarns. Er hob hervor, daß die in Ungarn lebende deutschsprachige Bevölkerung ebenso wie die Südslawen und die anderen Nationalitäten in Ungarn eine wahre Heimat gefunden haben. Hier wurden sie geboren, leben sie und arbeiten. Der ungarische Staat garantiert ihnen konsequent die Gleichberechtigung, den Gebrauch ihrer Muttersprache, die Pflege der nationalen Kultur, die Möglichkeit des Lernens, den Ausbau und die Entwicklung der Bezie-

1021

Bálint Endre Kossuth-díjas festő- grafikusművész

1984. XI. 23. Kossuth 4.25

B-8-1-137

Jó reggelt!

- Szentendre és Párizs. Szürrealizmus és posztimpresszionizmus. Pontos rajztudás és parttalan szinkezelés. Egy vászon, egy művésztől, egy kiállító teremben. A most 70 esztendős Bálint Endre kiállitása ma nyilik a Mücsarnokban. Munkatársunk, Szatmári Ilona előzetes tárlatvezetésre vállalkozott.

- A küzépső három nagyteremben, amelyet erre az alkalomra Bálint Endre művészetéhez igazitottak, mintegy háromszázötven festménye, grafikája, kollázsa, montázsa, illetve az általa illusztrált, róla irt könyvek, tanulmányok sora látható. Ury Ibolya művészettörténész az életmü kiállitás rendezője mondja a délután nyiló tárlatról.

- Bálint Endrének ez az első olyan életmü kiállitása, ahol

1936-tól napjainkig a lényeges müvek mind láthatók. Két nagy hatás vonult végig müvein. Az egyik az École de Paris, a párizsi iskola, a másik pedig Vajda Lajos itthoni, szentendrei iskolája. Legutolsó periodusában készitett montázsai és kollázsai a Vajda-i gyökerekre vezethetők vissza.

- Öt évig Párizsban élt és dolgozott.

- Akkor vált ő igazán Bálint Endrévé. Az ott eltültött évei alatt készitette a Jeruzsáleni .... illusztrációját, amelyet Párizsban adtak ki, s Budapesten csak egyetlen példányban található, az is itt van a kiállitáson. A legtermékenyebb korszaka a hazajövetelét követő volt. Egészen 1976-ig tehető ez a rendkivül termékeny és erőteljes korszak. Akkor születtek főnüvei, az Itt jártam már valaha, a Groteszk temetés. Külön felhivom a figyelmet azokra a korai rajzaira és később lélegzetü müveire, amelyek soha nem voltak még nyilvánosság előtt, de Bálint Endre munkásságának gyöngyszemei. Talán ilyen formában és ilyen együttesben soha többet nem láthatók majd Magyarországon.

Bálint Endre, Kossuth-díjas festő-grafikusművész (1914–1986).
Sinkovits Péter: A magyar avantgárd Ezekerkhovárlói nerve. B-8-1-136

1 Bálint Endre: Derengés/Dawn, olaj, vászon, 86 × 175 cm, 1968



Művészet, 1988. máj., 35-oldal

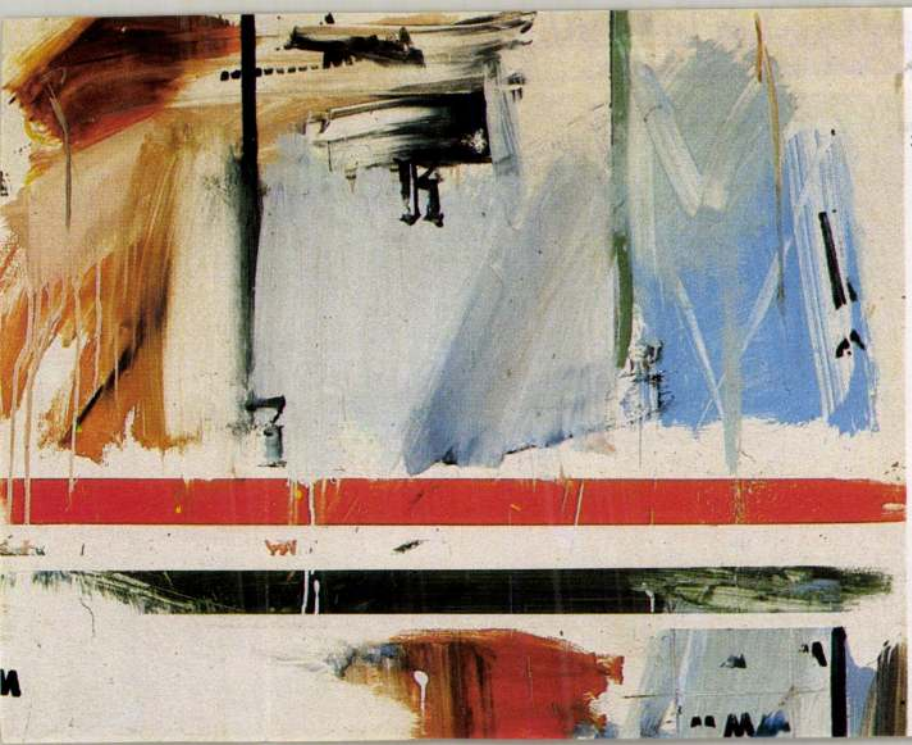

Bálint Endre, Kossuth-díjas festő-grafikusművész (1914–1986).
D. Szverle Mária: Finn művészet folyóirat magyar száma.
Művészet, 1988. márc., 41-old.

B-8-1-135

Bálint Endre: Vonattal ki a világból, montázs 50 × 65 cm, 1959 (fotó Somfai István)

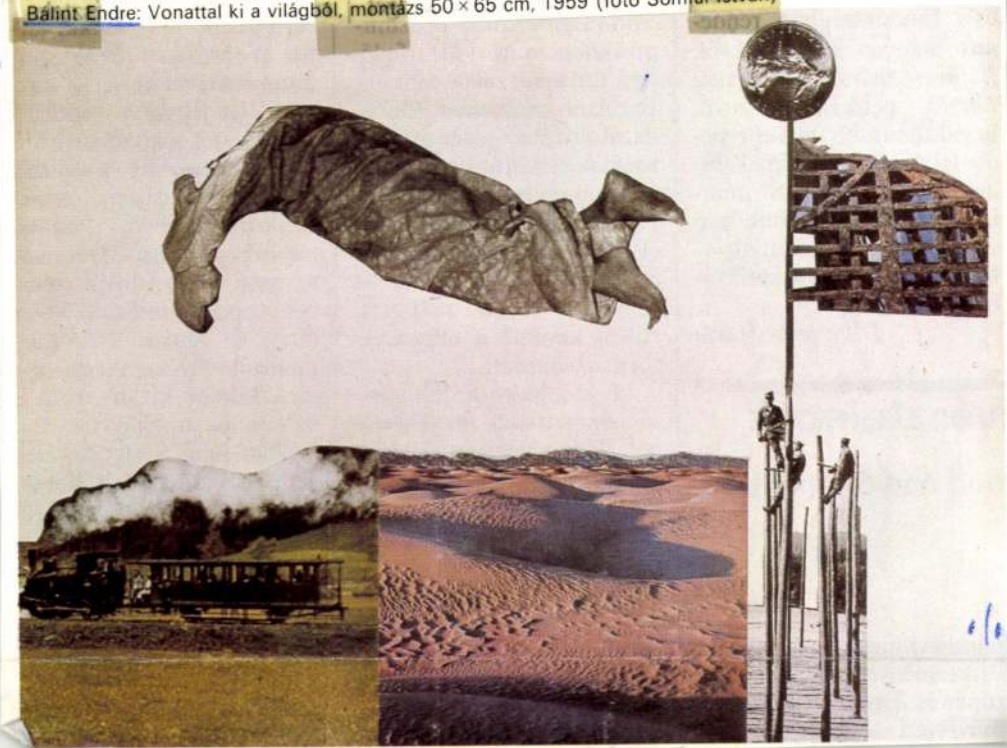

ban Finnországban rendezett magyar kiállításokról, *Böröcz András* és *Révész László* performance-airól. Legaktuálisabb hírként pedig felhívják a figyelmet *Bódy Gábor* filmrendező munkásságára, akinek több finn városban is bemutatják (-ták) alkotásait 1987 áprilisában és májusában.

D. Szverle Mária

ívésztelepek

ood and Simple Life,

telmiségi mozgalmainak következménye. Ezeknek Európát és Amerikát behálózó művészeti előzményeit gyűjimpresszionizmus–posztimpresszionizmus stílusfejlődési folyamat mellé állít egy Barbizon–realizmus (finom naturalizmus)–plein air változatot; és körülír egy képtípust: a művész(ek) a szabadban típusát, annak is a népi élethez közelítő változatát. S mindezt úgy, mintha az „egyszerű és jó" módszert, stílust keresné a művészettörténet-írásban.

M. Jacobs korabeli utazása azonban csak ma lehetséges. (Hadd emeljem ki a Brit Akadémia támogatását minden érintett országban folytatott kutatásához!) Hiszen egy századot követ végig: Barbizon első festőitől (1820-as évek) a Provincetownba (Massachusets, USA) 1928-ba érkező veterán barbizoni festő, *Frederick Waugh* haláláig, kitekintve itt is, mint túrhistóriai utalásokkal terhes akadémikus témák, műtermi festészet helyett a köznapi élet jelenetei iránti érdeklődés, a szabadban való festés, mégpedig a vidéki élet szabadságában, természetközeliségében, annak napról napra ismétlődő, ám az ipari civilizációval szemben éppen természeti volta miatt az emberi léttel harmonizáló tevékenységeiről – ezek körébe kívánt lépni a művész is, munkájával.

Mindebből a szerző válogatási szempontja is következik. A XIX. század sokféle művészcsoportosulása közül csak a vidéki kolóniák, s azok közül is csak azok érdeklik, hol a fenti szempont a meghatározó. Így nem tárgyalja részletesen a szecesszióban megsokasodó, inkább esztétikai prog-

1984.X.9. TV.1. 20,55/Z

1021

Stúdió '84 Bálint Endre

festőmüvés

B-8-1-133

- A Budapest Kiállitóteremben az Európai iskola cimü kiállitás látható. A kiállitás rendezője György Péter, Pataki Gábor, és Szücs Miklós.

- Részlet a kiállitás katalógusából. Az Európai iskolát 1945 telén alapitotta Árpád, Pál Imre, Jegesi Kiss Pál. A hozzájuk csatlakozó festők, irók, költők, mükritikusok közössége. Már a csoport neve is jól mutatja alapitóinak szándékát és állásfoglalását. Együtt haladni a kortárs európai mozgalmakkal, a hazai viszonyoknak megfelelően adaptálni mindazokat a törekvéseket, amelyek 1945-ben érvényesek, vagy Magyarországon éppen rehabilitálandók voldak. Az Európai iskola azonban nem csupán szükkörü müvészeti csoportosulás volt. Szándékában és megvalósulásában, egyaránt a magyar szellemi élet legjobb erőit kivánta tömöriteni. Nem véletlen tehát, hogy tagjai ész-szimpatizánsai között ott találjuk többek között Füst Milánt, Kampis Antalt, Kassák Lajost, Weöres Sándort, és Szabó Lajost. Az Európai iskola szellemi és müvészeti programját nagymértékben befolyásolta a második világháború okozta morális müvészeti világnézeti válság. E festők, irók számára a túlélés ténye elsősorban szellemi kötelességet jelentett. Többet tehát, mint a puszta tudomásulvétel, vagy a könyös felejtés. A háború élménye perdöntőnek bizonyult az Európai iskola ágynevezett centrumába tartozó müvészek számára. A centrum képviselői, e kiállitáson is kiemelten szereplő müvészek gyakorlatilag egy nemzedékhez tartoznak, ha pár év eltéréssel is. Bán Béla, Bálint Endre, Bartha Lajos, Fekete Nagy Béla, Gyarmati Tihamér Jakovics József, Kornis Dezső, Losonczi Ibolya, Losonczi Tamás, Marosán László, Martinszki János, Rózsda Endre, Vajda Júlia, Zemplényi Magda, Anna Margit, valamint a második világháborúban elpusztult Ámos Imre, és Vajda Lajos.

- Az imént az Európai iskola tagjai között emlitettem Anna Margit és Ámos Imre nevét.

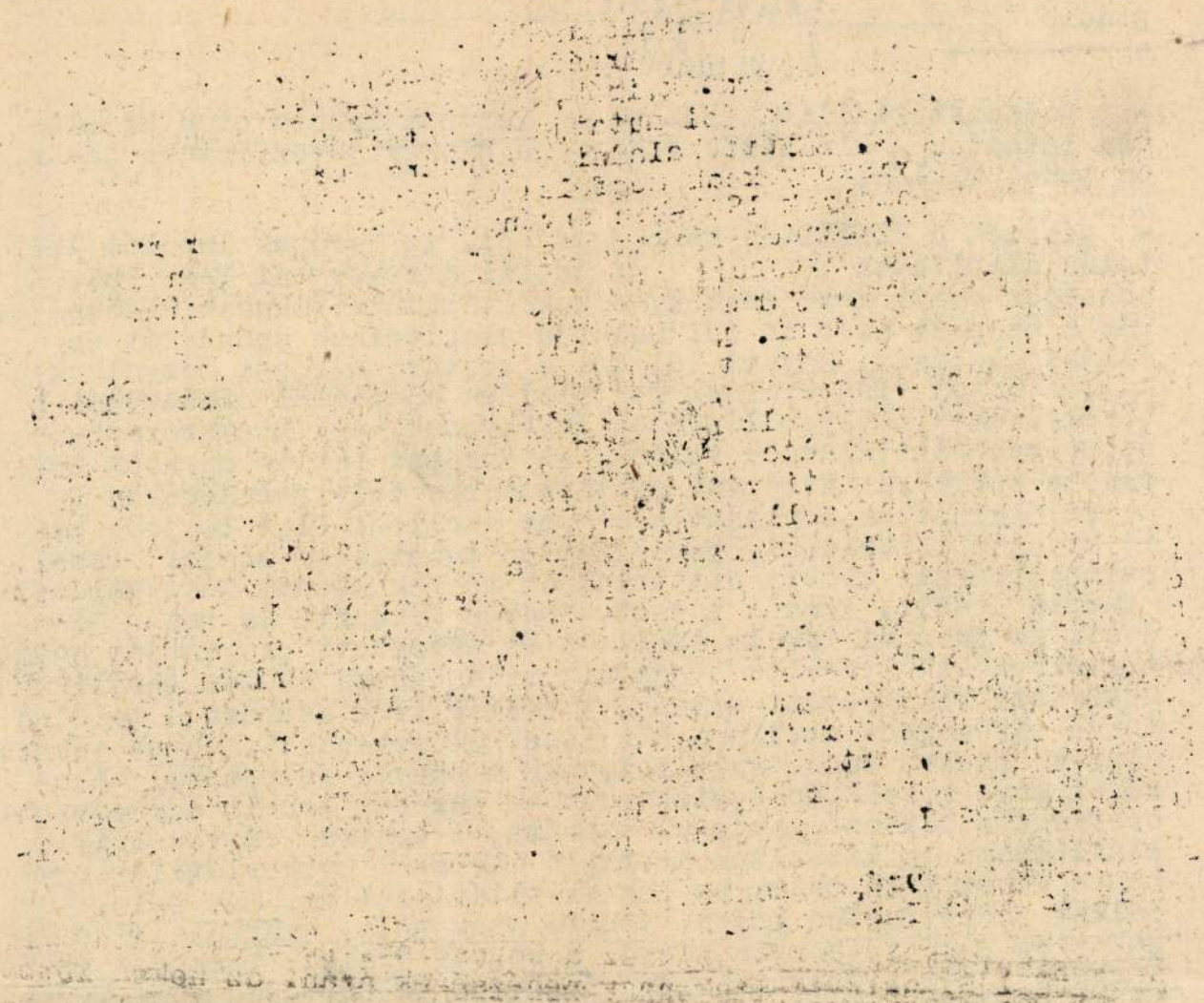

Bálint Endre B-S-1-134
1021 feldolgozva -

1984.X.23. TV.1. 2o,55/Z

Stúdió '84

- A kortárs magyar képzőművészet egyik legjelentősebb alakja Bálint Endre, néhány nap múlva ünnepli 7o.születésnapját.

- Polgári értelmiségi családból származik, de ebből csak hangulatokat őriz. Apja korán meghal, a család elszegényedik, Bálint Endre árvaházba kerül. Évekkel később,némi protekcióval bejut az iparművészeti iskolába,ahol megismerkedik a balodali eszmékkel. S rövidesen a szocialista művész csoport egyik vezető alakja lesz. Tanulmányait befejezve Párizsba kerül. Kezdetben Vaszary és Czóbel, később újabb barátai, Cornis Dezső, Szántbó Piroska, Ámos Imre, Anna Margit és Iőként Vajda Lajos vonzáskörébe kerül. Velük, s más neves művészekkel együtt Szentendrén talál otthont. Egy-egy karakteres festészetén is látható életének fordulópontjai. Párizs,Szentendre, és Vajda Lajos hatása. Egész életében tulajdonképpen két meghatározó város között ingázott, legalább is szellemiekben. Szentendre és Párizs között.

- Igen. Valójában.

- Mit kapott egyiktől, és mit a másiktól?

- Hát várjunk csak. Hát Szentendrétől kaptam elsősorban a látványnak egy olyan sürü benyomását, a Szentendre városkának a konstruktivisztikus, hogy mondjam csak, metszőpontjaiból, ami hát lényegében végig maradandó volt rám, maradandó hatást gyakorolt rám, Párizs, az egy egész más sütemény volt. Szóval Párizsban már,ahogy kilépten, első párizsi utam alkalmából, 1934-ben a Cardolestra /fon/ rögtön megcsapta az orromat egy olyan otthonosság érzés, ami azóta is, már kilenc izben voltam Párizsban, mindig utolért. Na most ennek a két dolognak az együttese, a szentendrei, hát városképnek a hatása egyfelől, másrészt az otthoni barátok és kollegák,egy jelesül elsősorban Vajdát említeném, aki hát köztudott a vonzalmam szelleméhez,és munkálkodásához. Na hát ezek alapvetően meghatározták az én sorsomat. Évtizedekre előre, a mai napig. Azt mondhatnám, Most Párizsal úgy vagyok,hogy utoljára 2 éve voltam, vagy három, már nem tudom, akkor az egészségi állapotom még megengedett egy egy-két hónapos ilyen kilnngést,és akkor, bár javarészben ágyban töltötten ott is az időmet, de azért megmaradt számomra Párizs annak, ami volt.

- Két városról kérdeztem az előbb, most két fogalomról,hadd tágitsam Párizst és Szentendrét. Magyarság és európaiság.

- Na, hát mire kíváncsi?

- Mit jelent az Ön számára ez a két fogalom?

- Hát, a magyarság minden körülmények között egy olyanfajta szellemi beágyazottságot jelent, ami szintén meghatározó jellegü volt, pontosan meghatározta helyemet a világban, és a helyemnek, hogy úgy mondjam a jellegét is meghatározta. Tehát számomra magyarnak lenni annyit jelentett, hogy most forditsak egyet a dolgon, a másik kérdés irányába, európainak lenni. A magyarságom ott kapta meg a nyomatékát, ahol én nem háritottam el mély magyar módon, ahogy ez szokásos, az európai hatásokat, és különösképpen azoknak a szellemi áramlatoknak a hatását, melyeket Párizs közvetitett számomra.

- És az európaiság mit jelent?

- Hát az európaiság tulajdonképpen azt hiszem, hogy a befogadó képességeim határainak a kiterjesztését, kitölödását, hogy kipillantok ebből a világból, és nem a semmibe vész el a pillantásom. Hanem odatapad azokhoz az értékekhez, amelyeket nyugodtan nevezhetnénk európai értékeknek, müvészetet, zenét, litteratúrát illetően. Valahogy ezt jelenti Európa számomra.

- Egy újabb ellentmondás. Ön aktiv müvészként müvészet kritikát irt.

- Igen.

- Nem szokás.

- Nem. Mondhatnám azt is, hogy ennek van egy családi hagyomány nálunk, hát apám zenekritikus, képzőművészeti kritikus, volt, a Nyugatnak volt a képzőművészeti kritikusa, a Népszavának a zene kritikusa haláláig. Hát nagyon fiatalon halt meg, 43 éves korában, 24-ben, hát onnan van az első szál, eredő, és a másik talán az anyai nagybátyámnak, Osváthnak mondjuk köszönhető.

- Mi az, amit még megőrzött ebből a gyermekkorból?

- Nagyon sok minden. Hát részben, hogy mondjam csak, a családi vonatkozásokban, az otthon képe, az is megmaradt, apám, anyám, és testvéremnek a jelenléte, másfelől meg a külvilágé. De mindenek fölött döntő hatást gyakorolt rám, ha szabad ezt a durva kifejezést használnom, a Népligetnek a jelenléte. Az aztán megmaradt, mint lehet mondani, mint festő számára, az utolsó pillanatig, amig festő voltam. Azért mondom ezt ilyen hervadtan, hogy amit festő voltam, mert lassan kilenc éve nem festettem. Nagyon, nagyon ritkán merem rászánni magam, hogy az ecsethez nyúljak, azért, mert a terpentin illata kögögésre ingerelt, ami hát az én egészségi állapo-

xxxx

tomnak igazán nem volt jó, de azóta viszont többszáz montázs kisérte a munkálkodásomat, ott vannak a hátam mögött, fölsorakozva, hát ezekből voltak külön kiállitások, főleg vidéken, Pesten, itt-ott, amott, és most nem tudom, hogy tudja-e, hogy készül egy nagy kiállitásom a Műcsarnokban, a november 23-án nyilik, és hát ott a montázsaimból is lesz egy fél teremnyi, az obzsöinből /fon/ is, és a rajzaimból, grafikáimból, amik a fönnmaradó két terem, vagy két és fél terem a képeimből.

- Nyilván van valami, ami ezen a müfajon belül kifejezetten érdekli, vagy vonzza

- Hát van, bizonyára van, én ezen igy eltöprengtem itten ma reggel, hogy mi is ez, ami ilyen nagyon kategórikus nálam, a montázskészitést illetően, és ez az elkötelezettségem a montázs felé? Hát ez egy tulajdonképpen egy fragmentum müfaj. A lét fragmentumaiból épitett föl egy másik létet, hogy úgy mondjam. Ahogy ez analizisban, analizált, mondja a magáét, hát úúgy mondom én szinte monoton módon, rögeszmésen a magamét ezekben a montázsokban, és engem tükröznek vissza, értem ez alatt, hogy engem, hogy a szellemi kontaktusomat a világgal, beleértve a tárgyakat, a figurákat, a tájakat, tehát mindazt, ami elém kerül részekben, azt próbálom valami-féleképpen, hát újra fölépiteni, tehát egy másik világot belőle, másfelől a mostani montázsaim java része már szines. Mert volt egy pár év, amikor kizárólag fekete-fehér fotókkal aplikáltam a montázsaimat. Most már szinesen. Ezt azért hangsúlyozom ki, mert kezdenek ezek a montázsok hasonlitani nem csak szerkezetükben, de valahogy a színvilágukban is a képeimhez. Tehátúgy látszik, hogy igy válaszolok saját magamnak erre a tiltó gesztusra, hogy nem festeni. Na most még akartam az előbb közbeszólni, amikor ez a terpentin, meg olajfesték szag hát ugy-e zavart meg engem a festésben, valóban igy történt, nem hazudtam, de közben rájöttem arra, hogy nem csak ez. Mert itt annyi más-féle anyag van, szóval akrill, amivel lehet hát minden-féle variációt csinálni technikailag, meg pasztell, meg tempera, meg tus, meg mit tudom én, a kettőnek, vagy a háromnak a keveréke. Nem. Egyszerüen a festés, mint olyan, megszünt számomra, mint forma. Én próbáltam a tavalyi évben, megkeresett valaki, hogy ilyen arany, nagyon szép arannyal lefestett deszkákkal, hogy fessek rá valamit. És próbáltam festeni rá valamit, a rutinom festette rá, nem pedig a meggőződésem, amit csináltam. Tehát tisztán a rutin volt, és hát úgy elnéztem, és azt mondtam, hát Istenem, nem rossz, mert mögötte van egy több évtizednyi tapasztalat, de semmi több. Éppen tegnap gondolkodtam azon, hogy mit csinálnék én, ha csak két-három olyan szines, vagy szintelen papirfecni kerülne elém, amin van nyomat, vagy amin van ábra, vagy akár betük, hogy képes lennék-e ebből is fölépiteni a magam katedrálisát, ahogy ezt kifejezem. Na, hát aztán rájöttem arra, hogy annyira képes vagyok, hogy egy árjegyzéket találtam, mert általában félre szoktam tenni azokat a dolgokat, amelyekről biztos tudom, hogy egy idő után beérnek munkára. És akkor kivágtam

ilyen nagyon régi divatú, rézkarcokkal készült, régi divatlapból szoknyácskákat, és egymásmellé rakosgattam őket a térben, és alatta meg mást, természetesen. Na, szóval megnyugtattam magam, hogy nem jönnék zavarba, ha csak négy, vagy öt újságfecnit találnék, megtalálnám a módját annak, hogy árulkodjanak rólam.

- Bálint Endre önéletrajzi élményei néhány hét múlva kötetben is megjelennek a Magvető Kiadó, Tények és tanuk sorozatában.

1984.X.23. TV.1. 2o,55/Z

Stúdió '84

- Az Európai iskola hajdani kiállitása most látható a Budapest Kiállitóteremben. Köztük jó néhány Bálint Endre alkotás is van természetesen. Két héttel ezelőtti adásunkban egyébként már beszámoltunk erről a kiállitásról, sajnos, néhi hibával. Ismertetve az Európai iskola centrumába tartozó művészeket, a felsorolásból kihagytuk Szánthó Piroska nevét. Többen szóvátették ezt. Elnézésüket kérjük, ahogy természetesen a művésznőét is. Mentségünkre szolgáljon, hogy akkor idéztünk egy kiállitási katalógusból. Ime, a hibás alkotás. Mely a centrum tagjainak felsorolásakor elfeledjezett Szánthó Piroskáról. Aki pedig egyik jelentős személyisége volt ennek a művészeti mozgalomnak. Még egyszer elnézésüket kérjük, hogy figyelmetlenül vettük át a kiállit ás katalógusának pontatlan információit.

1984.X.23. TV.1. 2o,55/Z

Stúdió '84

- És most néhány egyéb kulturális eseményről röviden.

- Cegléden, szülővárosában állitja ki képeit Tóth István, fotóművész. A ceglédi kiállitás három évtizedes munkásságának termése.
- Budapesten a Csók galériában október 25-től Kárpáti Éva és Gyémánt László festőművész közös kiállit ása látható.
A fiatal képzőművészek stúdiója a Nemzetközi Vásár 23-as pavilonjában nyitja meg kiállitását október 25-én.
- Egy érdekes könyvre hivom fel figyelmüket. A cime, Baráton, Picasso. Szerzője H.Gyenes, Spanyolországban élő magyar származású festőművész. Aki ebben a könyvben egyedülálló felvételeket és visszaemlékezéseket tesz közzé picassóról.

Dr.Bardon Alfréd tanszékvezető egyetemi tanár,épitész, életmü kiállitása 8o.születésnapjának alkalmából tegnap nyilt meg, a Magyar Épitőművészek Szövetségében.-Somogy megye, új múzeummal gazdagodott. Az egykori vármegyeházát birtokba vette a Somogy megyei Múzeumok Igazgatósága. Itt nyilt meg az 5.Dunántúli tárlat egyik része. A másik része a régi képtárban látható. A kiállitáson 1o7-en vettek részt. A nagy érdeklődést is bizonyitja, hogy a dunántúli müvészek is igénylik ezt a saját, önálló fórumot.

1984.X.23. TV.1. 2o,55/Z

Stúdió '84

- Vasárnap kaptuk a hirt. Alig 5o éves korában elhunyt Őze Lajos. Csütörtökön még dolgozott. Kőszegen forgatott Bacsó Péter készülő új filmjében, melynek tragikomikus cime, Hány az óra wecker úr? Őze Lajos egy zsidó órásmestert alakitott. Aki 1944-ben többek között egy német tiszttől is találkozik. Melis György játszotta ezt a szerepet. Bacsó Pétertől kaptunk egy rövid, néhány nappal ezelőtt forgatott jelenetet a filmből. Abból a filmből, mely a most látható formájában, már sosem fog elkészülni. /részlet a filmből./.....haza vitetem, holnap folytatjuk.

- Folytatás nincs.

--- ooo ---

Akár egy telefonbeszélgetés

Szent Pál – lemezen

Néhány hete kapható az üzletekben *Gryllus Dániel* Pál apostol című lemeze. A zeneszerző *Sumonyi Zoltán* költő segítségével Szent Pál leveleiből állította össze azokat a dalokat, melyekkel már nyáron nagy sikerrel szerepelt a Regnum Marianum zánkai táborában. A Magyar Hitel Bank támogatásával készült el Gryllus Dániel első önálló kiadású lemeze, melynek díszbemutatója november 7-én lesz a Zeneakadémia nagytermében. A zeneszerző az alábbiakban a zene és szöveg kapcsolatáról, a ma is időszerű Szent Pál-i hagyományról beszél.

Korábban is foglalkozott egyházi témákkal?

— Az egyházzal, vallással, kereszténységgel, Istennel való párbeszéd és együttélés természetes számomra. Fiatalabb koromban templomi kórusban énekeltem. 1969 óta a Kaláka együttes vezetője vagyok. *Szabad-e bejönni ide Betlehemmel?* címmel karácsonyi lemezünk jelent meg, rengeteg koncertet adtunk. Első önálló lemezem, *A teljesség felé*, mely Weöres Sándor munkáira épült, keleti elemekből kiindulva, az ember legősibb hitvilágát igyekezett megszólaltatni.

Mikor kezdett el dolgozni Pál apostol című lemezén?

— Valamikor 1989 őszén.

Miért éppen Szent Pál alakja ragadta meg?

— Számos olyan mondata van, mely közismert, bennünk él. *Cseri Kálmánnak* olvastam Pál apostol életéről szóló könyvét. Ebben a páli leveleket összeveti az Apostolok Cselekedeteivel. Az evangéliumokat sokféleképpen földolgozták már, a leveleket viszont nemigen, különösen zenei formában nem. Sumonyi Zoltán költő igen jó alkotótársnak bizonyult, korábban olvastam már néhány bibliai ihletettségű versét, s tudtam róla, vonzódik a kötött, klasszikus formákhoz. Amikor beállítottam hozzá, és elmondtam az ötletemet, így szólt: éppen most írtam egy verset Pál apostolról. Az általa képviselt eszmék és magatartásformák napjainkban fokozottan időszerűek.

Milyen meggondolás szerint válogattak a levelek között?

— A leveleket megírásuk időrendjében vettük, nem ahogyan a Bibliában követik egymást, s ekkor különös életpálya bontakozott ki előttünk. Ezért is adtuk a Pál apostol címet, mivel a levelekben megnyilatkozó ember állt figyelmünk középpontjában. Megismerjük személyiségének fejlődését, s a kereszténység mozgalmának az alakulásáról is hírt kapunk.

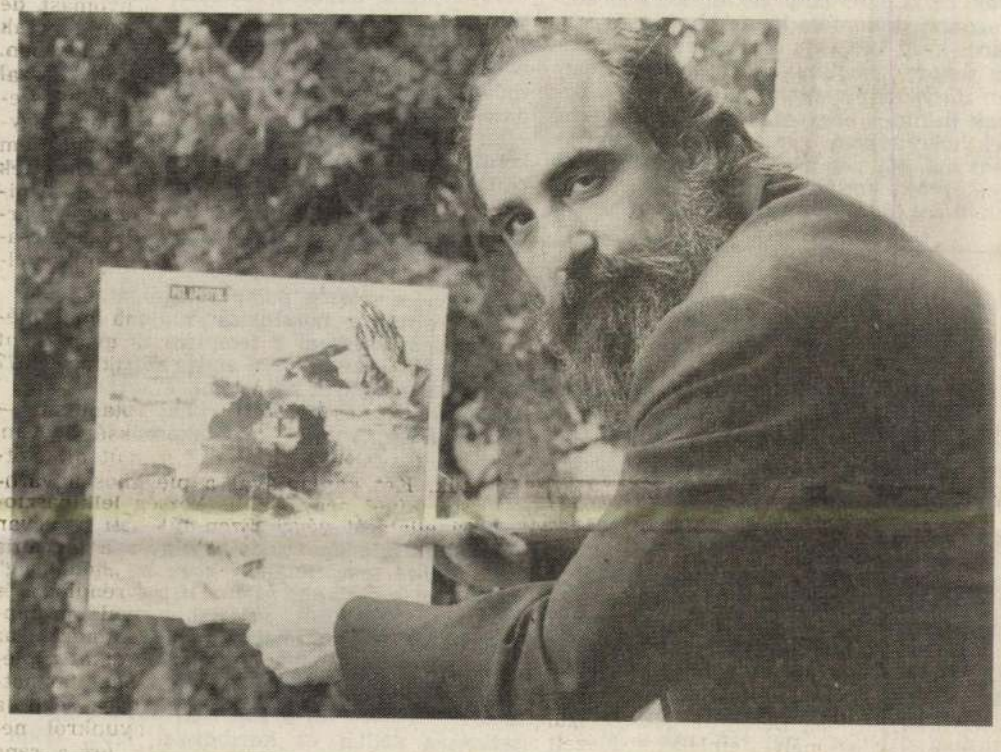

Az utolsó szám nem a levelekből vett részlet, hanem Pál apostol imája.

— Amikor sorra vettük a leveleket, úgy éreztük, még nem fejezhetjük be a lemez anyagát. Hiányzott a zárótétel. A levelek olvasása során rengeteg olyan mondat ragadott meg, mely önmagában is imaszöveg. Ezekből állítottuk össze Pál imáját. Szerepel a Szent Pál által idézett 117. zsoltár gyönyörű sora is: „Dicsérjétek az Urat, minden népek, minden nemzetek dicsérjétek". Ez lett az imádság refrénje.

Hogyan alakult ki a lemez zenei világa? Gondolom, sajátos megfogalmazást kellett keresni ehhez a témához.

— Mindig költeményekhez szereztem zenét, s már maga ez olyan stílusbeli rugalmasságot és változatosságot ad, mely most is érvényesült. Nemrégiben készítettem lemezt *Kányádi Sándornak* a jiddis népdalfordításaiból. Ez is hatott rám. Mediterrán dallamvilágot igyekeztem teremteni zenei emlékeimből.

A szöveg friss, mai, ugyanakkor van benne valami régies.

— Igen, Sumonyi Zoltán ötlete volt, hogy az első magyar bibliafordítás idejének versszerkezetéhez nyúljon vissza. Így alakult ki a zene és szöveg egymásra hatása közben a lemez „hangja", stílusa. A mediterrán muzsika egyszer csak átváltozott reneszánsz korabeli magyar zenévé. Pál apostol imájára pedig már tudatosan mai európai, ám régies elemekkel átszőtt zenét akartam írni.

Pál apostol szövegeiből mi áll legközelebb önhöz?

— A páli levelekről valaki azt mondta, olyanok, akár egy telefonbeszélgetés. Az egyik fél hangját halljuk, és abból pontosan tudjuk, mit mondhat a másik. Pál apostol igen korszerű gondolatokat fogalmaz meg. Nyilván nem a mai értelemben vett pártokra kell gondolni, mégis tanulságos, amikor a pártoskodás oktalanságáról beszél. A szeretet himnusza minden korban megérinti az embereket, a benne megfogalmazottak szükségességét ma is érezni. A római levélben a toleranciáról mennyire élően, megragadóan beszél! Másutt arról szól, hogy meg kell maradnunk annál az igazságnál, melyre az ember rátalált.

Kik adják elő a dalokat?

— Ehhez a munkához kiváló társakat sikerült találnom. *Sárközy Gergely*, akit Bach-lemezeiről, vigadóbeli koncertjeiről ismer a közönség, szintetizátoron játszik. *Halmos Béla*, a legendás táncházi „prímás", brácsázik, *Zsoldos Béla* dobol, *Éry Péter* töröksípot szólaltat meg. A második korintusi levél a mi felfogásunkban akár egy őskeresztény induló is lehetne. Egy mozgalom visszafordíthatatlan elindulását igyekeztünk zeneileg ábrázolni. A zárókórusban pedig népes felnőtt- és gyereksereg dicséri az Urat.

elmer

Ausztriai mozaik

Sima aszfaltút kanyarog a táblák között. Mintha kukorciafalú vályúban haladnánk: a szembe találkozó autók épp csak elférnek egymás mellett, mivel a magas növények közvetlenül a műút mellett sorakoznak. A gazda itt tudja, hogy minden talpalatnyi föld érték, igyekszik hát művelésbe vonni. A felelős felsőbbség azt is tudja, hogy legnagyobb — mással nem pótolható — érték a teremtett világ fajgazdasága. Pénzbeli támogatásban részesítik hát a gazdát, aki hajlandó szegélyt hagyni a tábla mentén: hadd legyen élettere a vadvirágnak, gyomnak! — nálunk is nő a giz-gaz. A hozzá kapcsolható magyarázatunk azonban két lépéssel hátrébb kullog.

*

A hazai „Zimmer frei"-feliratok után itt már minden idegen — németül zsong körülöttem a világ. A község egyik dombján kaptatok fel a *Meierhof* felé. A hatalmas gazdasági épület homlokzati részét már helyrehozták. A barokk stílusban épült hajdani istállók még üresen állnak, de itt, az utca felől, mintha lakott volna a ház. Gyerekek játszanak, bicikliznek a bolthajtás kitárt kapuja előtt. A délutáni idill csöndjében beszédük dallamára leszek figyelmes: más, mint az eddigi zsongás. Megtudom, hogy a műemlék épületben külföldiek laknak. Hallgatózva közeledem feléjük. „Te hülye állat!" — ripakodik rá egyik a másikára. Letaglózva állok. Vajon mikor fogják honfitársaim a durvaságot, az anyanyelv mocskolását is fenyegető körülménynek tartani? Mikor érezzük majd országosan is szükségét annak, hogy a bennünk lakó rossz elől más világba, az Isten Országába meneküljünk?

Gombnyomás a távvezérlőn, és a nagy aluminiumajtó ügyes irányváltással a helyére csusszan. A garázs bezárva, a kormánynál ülő rámosolyog útitársaira, és könnyed mozdulattal elindítja a Mazdát. A magyar irigykedve dohog: „Lennék én is kiegyensúlyozott és kedélyes, sőt nagylelkű vendéglátó, ha a lakásom nem harmadakkora volna, és nem kellene veszkelődnöm, amikor a Trabanttal próbálok kihajtani. Nekem kell kitárnom a kaput, és kitámasztanom egy kővel, amely hol eltűnik, hol lepisilik a kapualjban." — Úgy látszik, nálunk hiányoznak a béke és boldogság feltételei. Vagy talán mégis lehetnénk olyan jámborok, hogy a Krisztusban elnyert szabadságot és mennyei gazdagságot elegendőnek tartsuk mindennapi pszichés energiaválságunk leküzdésére?

*

Nem szeretem a háromszögbe foglalt szemet. Sose juttatja eszembe a ránk szeretettel tekintő Istent. A nálunk szokásos Szentháromság-ábrázolásokon az Atya jobbján ül keresztjével a Fiú, a Lélek pedig kettejük feje fölött jelenik meg galamb képében. *Sonntagbergen* — művészettörténeti fogalommá válva — kinyilatkoztatásbeli időrendben kapcsolódnak össze a személyek. A tiarás, trónon ülő Atya kitárt kezével támasztja maga előtt a keresztet, melyre a Fiú felszegeztetett. A szenvedő alak lábszárát leomló lepel takarja. E vörös háttér előtt lebeg a galamb. Íme az Atya, aki mintegy ölében tartja Egyszülöttét. E bensőséges kapcsolat hírnöke a galamb azok számára, akik nem vérből, nem is a férfi ösztönéből, hanem Istenből születtek. Egyik ábrázolásmód kiegészíti a másikat, hisz amit ember alkot, az mindig töredékes és múlékony. Bárcsak a bensőnkben kirajzolódó ikon is tovább gazdagítaná a művészek látomásait!

*

Megbizonyosodtam: a szomszéd ország mégis kedveli az „expót", a világkiállítást. Sőt mi több, még az évenkénti rendezvényt is, ha az róluk szól és méreteikhez illik. Alsó-Ausztria minden esztendőben megszervezi a *Landesausstellung*ot, hol egyik, hol másik településen. A rendezés jogáért pályáznak: a nyertes állami támogatásban részesül. Ilyenkor megpezsdülnek a vállalkozók, serénykedni kezdenek az ott lakók. A házakat kifestik, a környék útjait felújítják. Minden településnek van megmutatni valója: csinos házai, ápolt parkjai. Mindenütt látnivaló a műemlék templom és a táj sajátosságait megtestesítő létesítmények. Híres a gyümölcsbor- és gyümölcslékóstoló Mostheuriger, akár a növényzetet bemutató tanösvény vagy a csónakázáshoz rendszeresített sokféle vízi jármű (egy se benzinmotoros!). Idén nyáron a karthauziakról híres Gaming ad otthont a kiállításnak: a II. József óta néptelen kolostor termeiben. A gyógyítás művészete címmel rendeztek bemutatót. Az egyiptomi orvosi eszközöktől kezdve az európai járványok történetén át egészen napjaink műtőtermeig mindent megmutat, ami az egészséget szolgálta — hol babonás, hol tudományos, illetve vallási alapon. — Hajdan minden szerzetesnek külön kertecskéje volt, maga művelte, s útjain fel-alá járkálva elmélkedhetett. Ma a frissen kialakított ágyásokban — híven a központi gondolathoz — gyógynövény-bemutató van. A középkori jámbor meggyőződés szerint Isten minden betegséghez gyógynövényt is teremtett.

*

Hogyan válhat szimbólummá egy rozsdamentes mosogató? Nem konyhában találkoztam vele, hanem szabadtéren, az állatkerti halastó közelében. Egy szerencsés horgász szorgoskodott mellette; zsákmányát a medencébe borította, majd a mosogató tálcarészén kibelezte a halakat. A megtisztított darabokat ezután a berendezéshez szerelt kampósoron függesztette fel. A halhulladékot a patak vize továbbsodorta a mackók tanyájára, így nekik is jutott a friss falatokból. A mosogatót bárki használhatta. Nem üzleti célból állították fel, hanem hogy az emberek kedvtelésüknek hódolhassanak, jól érezzék magukat. — Elmenőben a dámvad igyekezetére lettem figyelmes. Agancsáról véres cafatokban csüngött le az a hártya, amelynek el kell távoznia a szép fejkoronáról. Újból és újból nekiment egy farönknek, koptatta, csiszolta, az agancsot. Hogy indulatosan vagy türelmes kitartással — nem sikerült megállapítanom. Egy azonban bizonyos: vannak véresen komoly, ki nem iktatható tennivalók. Hogy mikorra sikerül tisztán fölemelni a fejünket, még nem tudjuk. De egyszer el kell érnünk ezt az állapotot!

Unger Zsuzsa

Hírek

A CSEH-SZLOVÁK EGYSÉGÉRT

A cseh- és morvaországi püspökök Prágában kiadott pásztorlevelükben Cseh-Szlovákia egységének megőrzésére szólítanak fel. Reményüket fejezik ki, hogy a cseh és a szlovák nemzet közös állama nem esik áldozatul nacionalista érzelmeknek, ugyanakkor elismerik, hogy a kérdésről népszavazásnak kell döntenie. A főpásztorok emlékeztetnek II. János Pál szavaira, aki 1990. áprilisi csehszlovákiai látogatásakor „testvéri, harmonikus együttélésre" szólította föl az ország minden lakóját. A pásztorlevelet Miloslav *Vlk* prágai bíboros-érsek, elődje, a nyugdíjba vonult 91 éves Frantisek *Tomasek*, Prága három segédpüspöke, s további öt püspök írta alá. A legújabb közvéleménykutatási adatok szerint a csehek 14, a szlovákok 25 százaléka szeretné, hogy Cseh-Szlovákia két önálló állammá váljék.

*

Az ország kettészakadása ellen foglaltak állást a szlovák evangélikus püspökök, a főinspektor, valamint egyházuk más jeles személyiségei is. „A múlt szenvedései után most igazságosságra, békére és a cseh néppel való testvéri közösségre vágyunk" — hangzott nyilatkozatukban, amelyet Julius *Madaras* teológus fogalmazott meg s olvasott fel *Václav Havel* államelnök előtt.

Havel válaszában nagyra értékelte a szlovákiai evangélikus egyház kulturális szerepét, mely mindig segített föloldani a szlovákok és csehek közötti ellentéteket.

TERÉZ ANYA VIETNAMBAN

Teréz anya háromnapos vietnami tartózkodása során, szeptember végén végiglátogatta azokat a helyeket, ahol — a kormány javaslata alapján — lehetőség van rendjének letelepítésére. A Szeretet Misszionáriusai árvákkal, fogyatékosokkal, valamint öregek gondozásával foglalkoznának Vietnamban.

Az ázsiai ország hatvanmillió lakosának tíz százaléka katolikus. A kommunista rendszer egyházüldözése miatt sokat szenvedtek hitükért.

NEM TUDJA ELFOGLALNI ÚJ SZÉKHELYÉT

a Bulgáriában kinevezett apostoli nuncius, Mario *Rizzi* érsek, mivel a bolgár kormány által kijelölt épületet mind a mai napig nem ürítették ki. A Szentszék és Bulgária tavaly decemberben vette föl a diplomáciai kapcsolatot, s határozat született arról, hogy a korábbi nunciatúra épületét bocsátják a Vatikán rendelkezésére. Az épületben a *Pogled* című hetilap szerkesztősége működik. A főszerkesztő nyilatkozata szerint eddig sem új helyiségeket, sem kártalanítást nem ajánlottak föl nekik.

AZ ŐSI TÖRVÉNY SZERINT

Az Athos-i szerzetes-köztársaság az ősi törvények értelmében ismét csak ortodox szülők fiait fogadja be. A hetvenes években — főként a Grigoriou kolostorba — volt katolikusokat is fölvettek. A mostani tilalom összefügg azzal, hogy Olaszországban kisebb katolikus konventek tértek át az ortodox hitre, s kérték felvételüket az Athos-i szerzetesközösségek tagjainak sorába.

CSEH-SZLOVÁK PÜSPÖKÖK AUSZTRIÁBAN

„Püspökeink ausztriai látogatásának célja a gondolatcsere és a tájékozódás teológiai és szervezési kérdésekben" — nyilatkozta újságírók előtt Miroslov *Vlk*, Prága érseke. „A tanulás időszakát éljük", a két éve újra elnyert szabadság ellenére „még mindig csak a kezdeteknél vagyunk". A kötetlen jellegű megbeszélések előadói között volt Franz *König* bíboros is.

PÁLYÁZATOK

Az Assziszi Ferences nővérek Betegápolórendje szeretettel várja azokat a leányokat, akik szerzetesi hivatást éreznek az irgalmasság testi cselekedeteinek gyakorlására a betegágy mellett.

Pécsen, a Megyei Kórház bányatelepi részlegében hat fiatal dolgozik, közülük két nővér, két másodéves és két elsőéves egészségügyi szakiskolás. Hárman dolgoznak a pécsi gyermekkórházban. **Jelentkezni lehet: Bali Kapisztrána nővérnél 7627 Pécs, Kórház tér 1.**

A Szűz Máriáról nevezett Ferences Rendtartomány — melynek központi háza Budapest belvárosában, a Ferenciek terén van — várja azoknak az ifjaknak jelentkezését, akik lelkipásztori szolgálatban vagy segítő testvérként a ferences életmódot választják hivatásul. Személyesen, vagy levélben kérjük jelentkezésüket: **Ferences Rendház 9700 Szombathely, Aréna u. 1.** címre.

FELHÍVÁS

mindazon plébániák, templomok, lelki közösségek vagy szakmai csoportok részére, melyek egyházi iskola létrehozását tervezik.

Csak azok jelentkezzenek, akik elkötelezetten az évangélium szellemében működő óvodát vagy iskolát kívánnak létrehozni. Az elinduláshoz szükséges anyagi bázishoz a kuratórium segítséget nyújt. Lelki, szakmai koncepción közösen munkálkodunk. Egyházi, világi pedagógusok segítenek a jó tervek megvalósításában.

Határidő: 1991. december 31. Jelentkezés írásban: „Pro Ecclesia" jeligével a kiadóban. Szóbeli tájékoztatás telefonon: (73)-11-327.

KÖZLEMÉNYEK

Megalakult a Hittudományi Egyetem Levelező Tagozatán végzett hallgatók „Világiak Apostoli Társasága". A Társaság első közgyűlését október 19-én, szombaton délután 4 órakor a Hittudományi Egyetem épületében tartják. Levélcím: 1026 Budapest, Szilágyi Erzsébet fasor 83. I. 8. Tel.: 156-6852.

A Keresztény Értelmiségiek Szövetsége I. országos kongresszusát október 18—19—20-án tartja a Magyar Testnevelési Egyetemen (Bp. XII., Alkotás u. 44.). A kongresszus fővédnöke: **Antall József** miniszterelnök. Díszelnökei: **Andrásfalvy Bertalan** miniszter, **Dankó László** érsek, **Surján László** miniszter. Program: 18-án, pénteken 14 órakor megnyitó, 18 órakor képzőművészeti kiállítás megnyitása; 19-én 9 órától egész nap folytatódik; 20-án, vasárnap délelőtt 8.15 órakor szentmise, 9 órától előadások, 13 órakor emlékezés 1956. október 23-ra, 13.30 órakor zárszó. Fő témák: — első nap: Világi hívők szerepe az egyházban és a társadalomban: második nap: Keresztény szellemiség az egészségügyben és a szociális védőháló kialakításában: harmadik nap: A keresztény nevelés és iskolaügy jelentősége. A kongresszus nyitott, várják az érdeklődőket is.

BÁLINT Endre B-8-1-132

Figyelő

Bálint Endre képei a Bibliához

Az esztendő elején az Officina Nova Kiadó „üzletfeleinek és barátainak" szép ajándékkal kedveskedett: Szántó Tibor tervezésében és szövegválogatásával kinyomatta Bálint Endre egykor Párizsban készült és megjelent bibliai képeinek színes kisalbumát. Az apró illusztrációkkal a teljes művészi élményt csupán sejtető, bár mégiscsak gazdag „minikönyv" baráti donációként jutott asztalomra, mintegy jelezve az örömhírt: a „Bálint-biblia" az év végén az eredeti formát idézőn itthon is a kezünkbe kerül. A hírhozó kiskönyv lehetőséget kínál arra, hogy ismét elmondhassam a század világszerte legismertebb magyar bibliaillusztrációjának rövidke történetét. Meglep, hogy Bálint Endre e tárgyú, ihletett munkásságának bemutatására csak most került sor. Hiszen az ő remek és sugallatos bemutatására csak most került sor. Hiszen az ő remek és sugallatos képeivel megáldott Szentírás sikerre számíthat a szélesebb nyilvánosság körében is, mint ahogy a Madách-i mű az ő díszleteivel találta meg helyét egykor a budapesti Nemzeti Színház színpadán, majd az illusztrációival gazdagított Tragédia-kiadás a könyvbarátok polcain. Akár a gyermekek számára készült, és megjelent képes- és meséskönyvei.

A Bibliához készült illusztrációk Párizsban születtek. 1957 és 1962 között, az ötvenes évek hazai „babiloni fogsága" után Bálint Endre új élményt, tisztább hangokat és ihlető környezetet az áhított városban keresett. Remetemagányában sok más szellemi kapcsolat mellett, mindebből kiemelkedően a Bibliára talált. Jeruzsálemi Bibliája születésének fogantatásáról és körülményeiről, majd megjelenéséről, sikeréről és egyházi fogadtatásáról itthon először talán a Vigilia 1959/5. számában olvashattunk híradást: baráti levelezésünk alapján Dévényi Iván tájékoztatta a hazai közvéleményt. A nagyszerű műből utóbb hazakerült néhány színes és önálló lap, majd a 45 ragyogó képpel az Édition Labergerie karcsú albuma. A teljes Biblia súlyos fóliójából — a színes lapok mellett 1200 arany-fekete-fehér nyomású illusztráció, közel 2000 iniciálé a nyolc hónapig tartó, megfeszített ikonfestői munka eredményeként — hazai polcokra csak néhány példány került.

Annál több a francia gyűjteményekbe és a templomok oltáraira, mivel a legmagasabb egyházi jóváhagyásokkal a könyv „liturgikussá" nemesedett. Sokfelé írtak róla a legnagyobb elismeréssel a francia és más lapokban, megcsodálva „a modern magyar ikonfestő" ihletét és tevékenysége nagyszerű eredményeit. A munka folyamatáról akkor színes rövidfilm készült, utóbb a magyar televízió is bemutatta.

A L'Expressben Francois Mauriac méltatta a művet. Szerinte „úgy kell felfedezni, mint egy katedrálist, ahol az üvegablakok és a freskók, az illusztrációk..." — írta a kiváló író a magyar művész kényszerű exódusának eredményéről. A mondat gyönyörű, de Mauriac egy kissé talán mégis tévedhetett: a könyvbe álmodott képek szinte megkövetelik maguknak a személyes intimitást. Az óriás méretű freskók az üvegablakok ekkor inkább egy harmadik kortárs: Marc Chagall művészetét jellemzik.

A majdhogy kifürkészhetetlen módon nyert megbízása, a kemény munka, majd a lapok kiállításainak, a könyv megjelenésének és fogadtatásának történetét a festő szívesen mesélte barátainak, leírta leveleiben és más írásaiban, megtalálható szép könyveiben is. A történet legteljesebb összefoglalása Román József Bálint-monográfiájában olvasható. Így összegzi véleményét: egy „felnőtt gyerek" rajzai ezek, a művészi kvalitás mellett a gyermekkor ihletése, ebben az emberi lét közel- és régmúltjának, jelenidejének emlékképei, az állandóan friss visszatekintés eleven igénye jelentkezik, a képek a maradéktalanul éber remény biblikus emlékművei.

A Cethal gyomrában könyöklő Jónást, az oroszlánok sörényét vakargató Dániel, Noé bárkáját és Jerikó falainak leomlását vagy a törvénytáblákat szigorral felmutató Mózest és más képeket sokszor idézték Bálint Endre művészi megformálásában eddig a hazai biblikus tárgyú könyvek és folyóiratok. Hasonlóképpen a festőről megjelent művek és beszámolók, tárlatainak katalógusai. De a teljes mű csak talán 2-3 hazai közgyűjteményben, a 45 színes lap párizsi albuma néhány szerencsés gyűjtőnél, az eredeti lapok és dúcok az egykori kiadó kincsei között találhatók. Nyomtatott változataik a művész ajándékaképp bekeretezve, a hazai jóbarátok falain.

De Karácsony táján, mint erről sokfelől értesülhettünk, végre kezünkbe kerül a teljes hazai kiadás. Kíváncsian várom, hogy a képek melletti szöveget vajon ki fordítja, s hogy ki marad majd ki a képek közül. Hogy a művet megvásárolhatom, arra aligha telik. De felhőtlen örömmel nyugtázom, hogy a festőnek, párizsi „hontalan magyarságában" a Biblia adott életkedvet, erőt és reményt. Élményt és lehetőségeket. Idézhetném leveleiből erről írt mondatait is. A lényeg: Bálint Endre ismét és diadalmasan hazatér.

Bodri Ferenc

Jegyzet a hétről

Olvasom a belgrádi katolikus érsek nyilatkozatát. Mit mondhat egyebet: várja, reméli a megbékélést, azt, hogy véget érjen az esztelen háború, az öldöklés. Hogy a világsajtót ne azok a szörnyűséges képek járják be: megcsonkított holttetemek, menekülők, puskájukat töltő fiatalok. Az érsek nem adta fel az ökumené reményét sem.

Olvasom, hallom, látom, amint a Szentatya újra meg újra felemeli szavát a testvérháború ellen. Ő azonban sosem csak a hadviselő felekhez szól, hanem az egész világhoz. Azokhoz is, akiknek módjuk volna békét teremteni, de hallgatnak, vagy csak beszélnek. Amit II. János Pál pápa mond, felelősségükre intve őket, eleresztik a fülük mellett, mert épp a sokadik figyelmeztetés megfogalmazásával vannak elfoglalva.

„Békességet hagyok rátok." Nem tudhatom, hogy akik tényleg letéteményesei a megbékélésnek, azaz a nagyhatalmak vezetői, külpolitikai irányítói, elgondolkodtak-e valaha is arról, mekkora felelősséget rakott rájuk ez a mondat. A jelek szerint nem ennek súlyán merengenek, hanem egészen máson. Például azon, hogyan tudnák konzerválni hajdani ostobaságuk torzóban maradt, romladozó emlékművét. A franciák annak idején rendkívül gondosan megrajzolták az új Európa térképét. Trianon a győztesek kinyilatkoztatásának helye lett. Az ott elhangzottakhoz a legyőzötteknek nem sok hozzátenni valójuk lehetett. Hogy ez az új térkép meghazudtolta a békesség esélyét? Hogy egyik hétről a másikra útlevelet kellett kiváltania annak, aki azelőtt felszállt a vonatra szüleit meglátogatni a szomszéd városban vagy faluban? Kit érdekelt ez! A vörös vonalat meghúzták, készen állt az új térkép és — elveszett a béke reménye. A térkép használhatatlanságát, kiagyalt voltát elég világosan bizonyította az elsőnél sokkal pusztítóbb második világháború, de hogy még most sem használható, azt napjaink eseményei is igazolhatják.

Mindenki tudja, aki józanul gondolkodik, hogy nem a térkép újrarajzolását kell szorgalmazni. De az kötelességük volna hajdani elkészítőiknek, hogy egykori vakságukat, azt, hogy eleve szelet vetettek, legalább mai, felelős magatartásukkal helyrehozzák. Legalább azzal, hogy mindent — tényleg: mindent — megtesznek a háború ellen, s ne úgy

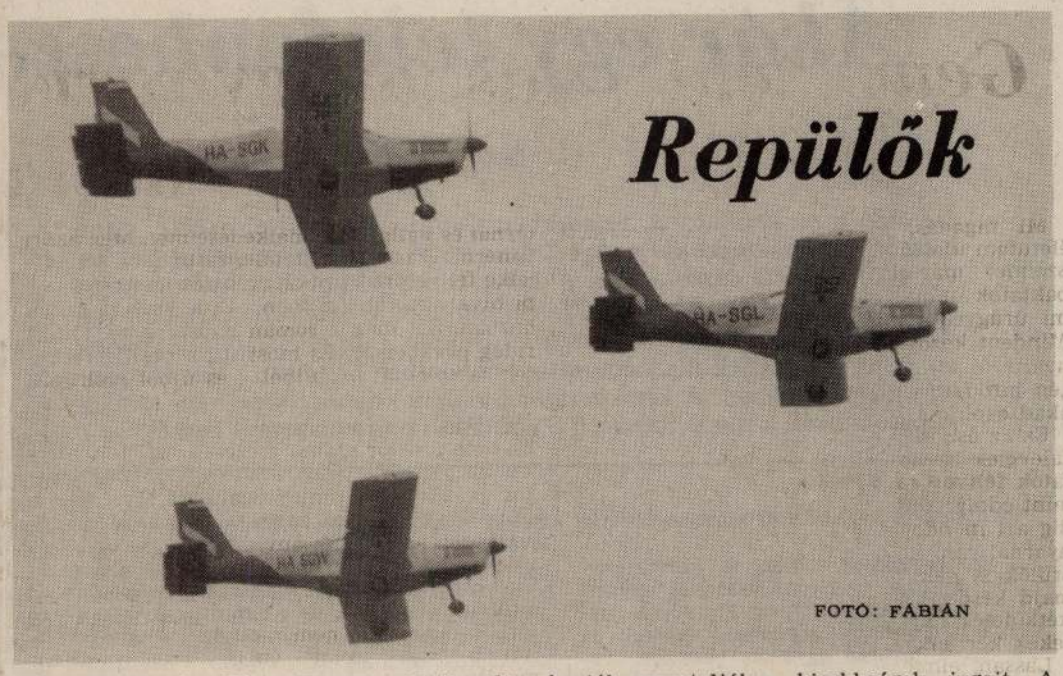

tegyenek, mintha Párizsig vagy Brüsszelig nem hallatszanának el a horvátországi ágyúlövések.

„Békességet hagyok rátok." Ó, igen. A nyugati honpolgár nagyon elégedetten nyugtázza, neki megvan a saját kis békessége. „Az én házam, az én váram." Szép, csöndes vár, jó kilátás nyílik. Arra nézek, amerre akarok, amit meg nem akarok, azt nem látom. A belga, a holland, a francia lapokban, politikai elemzésekben szinte szó sem esik, hogy Európa közepén fegyverek dörögnek. Egy komfortos polgár azt sem tudja, hol fekszik Horvátország, Szlovénia, hol a Vajdaság. Ha elmondjuk neki beszélgetés közben, hogy itt egynemzetbelieket is fegyveres harcra kényszeríthetnek egymás ellen, akkor az égre emeli tekintetét, s az emberi jogokról, különféle konferenciák záróokmányáról kezd beszélni, kenetesen, patetikusan, és sehogy sem hajlandó megérteni, hogy minden záróokmány annyit ér, amennyit megtartanak belőle, s hogy azok is felelősek érte, akiknek hatalmukban van érvényt szerezni az előírásoknak. Ha pedig esetleg a kisebbségek ellen elkövetett korlátozó intézkedésekről beszélünk, némi indulattal azt válaszolja: ezek a karták szavatolják a kisebbségek jogait. A karták igen. Csak hát más a valóság, és más a karta, és senki sem altathatja el lelkiismeretét azzal, hogy megfogalmazott, aláíratott, különféle nyilatkozatokat, fogadalmakat, s ha nem tartják meg, az írásra hivatkozik. Holott hatalma, ereje van, hogy érvényt szerezzen az írásnak. Egy kicsit meg kellene erősítenie a látását és a hallását.

Európa egén ma nem a békesség napja világít. Megint nem. Bombázók szállnak, fekete füst jelzi a becsapódások helyét, emberek jajveszékelését viszi a szél. Időnként elhallgatnak ugyan a halált osztó szörnyű találmányok, de készen állnak. A bombázók is leszállnak, de bármelyik pillanatban bevetésre készek.

Vajon azok, akiknek feladata, küldetése a békesség megóvására szól, mikor népesítik be az eget olyan repülőkkel, amelyek nem bombákat visznek, hanem szépen, kötelékbe igazodva az emberi ügyesség, bátorság és céltudatosság bizonyságai?

Én őket szeretem. Őket szeretném látni kontinensünk most olyan ködös, gyászos égboltján.

(r. l.)

Istenlátásaim története

Az igazságot, persze ismerem. Az Isten lélek, és akik Őt imádják, szükséges, hogy lélekben imádják. Ehhez képest az emberarcú Isten valamiképpen mindig profán, lett légyen szó a sixtusiról, vagy József Attila istenhiányáról szenvedő mivoltát tanúsító fájdalomverséről.

Én mégis láttam Őt, nem egyszer, se százszor... Igaz, nem az arca vésődött belém. Arról csak annyit tudok, hogy férfiaarc volt, alighanem kortalan. Sokkal inkább ruhája. Amely sok-sok redőből állt. Gyerekkoromban, sőt, azt hiszem, utána is, még nagyon-nagyon sokáig (lehet, hogy önkéntelen-önfeledten, nemritkán mindmáig?) ez a sokredős ruhájú, homályosan rögződött arcú valaki jelent meg előttem, valahányszor kimondtam az ősi hit embere számára alig kimondható Nevet, vagy ha csak Rá gondoltam, avagy ha mások említették szóban, írásban, vallva vagy tagadva Őt.

*

Az ok egyszerű. Alig tipegő kisgyerekként, apuval, séta közben, rendre a pesti Egyetemi Templomba mentünk be. Az volt lakásunkhoz a legközelebb. (Az utca másik végén lakom ma is.) Ott pedig — mai eszemmel így mondom —, a barokk varázsú oltár oszlopai közt két férfiszent áll. Persze, akkoriban nemcsak a barokkról, de jószerivel a szentekről se igen tudhattam, kivéve tán a páduait, akivel anyunak emberemlékezet óta mindig volt valami üzleti ügye. De azt tudtam, hogy a templom Isten háza, így természetes kellett legyen, hogy az oltár fölé emelt két férfiszentség közül az egyik nem lehet más, csakis az Isten. És biztos, hogy nem töprengtem azon, melyik is légyen kettejük közül az Úr. Csakis a gazdagabb redőzetű ruhát viselő lehetett.

Így aztán, akár „imára kulcsolt szívvel és kezekkel" (mint a fentebbi „férfiszentség", ezek is Radnóti szép szavai), akár másképpen Istent „tetten értem az én szívemben", (ez pedig József Attiláról oroztatott), szóval mindig Ő jelent meg benső látásomban, a gazdag redőzetű ruhás, sejtelmes arcú kő-férfiú.

*

Soha nem gondoltam közelebbi azonosítására. Ezen a verőfényes, augusztus végi kora délutánon sem, amikor nehéz, enyhülést kereső szívvel és lélekkel, minden előzetes elhatározás nélkül, benyitottam az utcánk végi eklézsiába.

Ha Isten tartogatott számomra enyhületet, ezúttal nem a fohász (vagy tán csak a feltoluló gondolatok) elfogadásával nyújtotta azt. Legalábbis közvetlen válasz adta nyugalmat nem éreztem. Így, eloldalogni se kívánván, amolyan köznapi turistaként kezdtem nézelődni a pálosok egykori templomában. Fölfedeztem — amire vagy négy évtized alatt nem volt érkezésem, ugyan mért nem?, ugyan mért nem?) —, a szószék pompázatosságát, aztán a freskók siralmas pusztulását, majd a bejáratnál olvasni kezdtem a templom történetét. S ott írva állt a két oltárra emelt kőférfiú neve, Remete Szent Pál a bal oldali, a sekrestyéhez közelebb álló, dús redőzetű ruhát viselő pedig Remete Szent Antal — gyerekkorom jó Istene.

*

Így válik visszavonhatatlanul felnőtté gyermekségünk minden csodája? Így válik most már örökre lehetetlenné, hogy ha lélekben bármikor is illetne az Isten, Őt, a gazdag redőzetű ruhás kőférfiút véljem megpillantani? Ám, ha így is lesz, méltán panaszolkodom-é? Nem járna inkább hála és köszönet Remete Szent Antalnak és kőbe álmodójának, hogy annyi évtizeden át, pogányság, hűtlenség, hitetlenség scillái és karibdíszei közt, kőbe vésve, ám kőnél, ércnél maradandóbb bizonyossággal segített megőrizni bennem Annak lényét, akit nem földi szemmel, kegyelem által láthatok meg, ha ugyan megláthatom valaha?

Melczer Tibor

HEVÉR ZOLTÁN

Rossz szolgák

Rossz szolgák vagyunk utat se járunk tisztességgel
mit ránk szabtál Urunk életért semmit sem tettünk
adtad bő kegyelemmel töltve a zsákot pedig szórjuk
csak egyre van mi tövisekhez más útfélre hull
vagy feléljük elásva lomhán mások elől
Te mégis fényre hívsz magok hullását követve
ránk találsz tékozló fiúkra és zsákunk nem ürül
csűrödbe érve asztalodnál nyújtasz helyet

ÖRVÖS LAJOS:

Riquet atya

Csak annyit tudok róla, hogy a legnagyobb veszélyben sem félt embernek lenni, meg hogy négy-öt esztendőn át ő tartotta a Notre-Dameban a böjti szentbeszédeket. És ő se tud többet Marcelle-ről, mint hogy a Qupartier Latinban született, hogy nagyon jószívű volt, aminek aztán a háborúban is szerep jutott, sok embert mentett meg, a francia hadiüzemeket jelezte az angol légierőnek, meg azt is tudja, hogy most nincs, aki virágot tegyen le a sírjára.

A párizsi Jezsuita Ház kis beszélőszobájába nem szűrődik be a világ zaja, de minden keserve, reménysége elfér benne. És öröm csendül ki a sokat megélt, sokat szenvedett jezsuita szavaiból, mikor arról beszélünk, hogy már éledezik nálunk is, Magyarországon, egy új szellem, az a megbocsátó, evangéliumi szellem, mely egy vértelen rendszerváltással példát mutatott az egész világnak. És mesélek neki a Sorbonne Francia nyelvi intézetében Béchade professzor irányításával folyó modern nyelvi kutatásaimról, és ennek is örül, és annak is, hogy egy tekintélyes párizsi gimnázium, az École Alsacienne, meg akar hívni jövőre, hogy tartsak előadás-sorozatot „Szellem, morál Magyarországon" témakörben. És elkomorul az arca, mikor hallja tőlem, hogy közeledik a dátum, mikor újra meg kell váltani Marcelle sírhelyét a bagneux-i temetőben, persze csak devizában lehet, az pedig nem lesz könnyű nekem...

Megkér, hogy írjam le neki levélben, amit Marcelle tevékenységéről tudok a titkos ellenállásban, meg az egyetlen bizalmasat, amit tud rólam, ahogy összegyűjtöttem egy húsz esztendő alatt oktatási intézmények meghívásai alkalmából, francia ösztöndíjakból megtakarított pénzekből egy szerény síremlékre, melyre Masson úr, az ismert bagneux-i sírköves ingyen adta a szép keresztet.

Mit tudhat még Riquet atya rólam? Amit egyik közeli ismerőse, René Hergué úr, Párizs XI. kerületének a német megszállás idején titkos katonai parancsnoka mondott neki még régen, eh nem is egészen rólam, mikor elvitt hozzá a Jezsuita Házba: „Engedje meg, hogy bemutassam, atyám, ezt a külföldi urat, akinek a francia felesége mentette meg a háború alatt az életemet."

Ennek a „külföldi úrnak" az ügyét képviseli most Riquet atya, amikor kéri a Régi bajtársak és háborús áldozatok államtitkárságát, hogy viselje gondját a bagneux-i temető 82-es parcellájában egy sírnak.

BÁLINT Endre B-8-1-131
Vigilia 1983/2

Az ország nevét nem mondják ki a filmben, de a néző, aki figyelemmel kísérte a közelmúlt tragikus világpolitikai eseményeit, a film apró célzásai nélkül is azonosítani tudja, hol játszódik a cselekmény. Costa Gavras filmje nemcsak izgalmas, politikai színezetű krimi. Több annál; tiltakozás, kiáltás, jajszó a közömbösség, a bűnöket vállvonogatással elintéző feledékenység ellen.

KARCSAI KULCSÁR ISTVÁN

KÉPZŐMŰVÉSZET

Bálint Endre komor játékai

A szó kergeti jelentését.

(Weöres Sándor)

Gazdag kiállítási esztendeje volt Bálint Endrének 1981 nyarától 1982 nyaráig. Alig fél évvel azután, hogy Szentendre elénk állította a teljes életmű színeit – erről a kiállításáról a Vigilia 1982. januári számában írtunk –, először a Vigadó Galériában láthattuk fotomontázsait, majd a szentendrei Műhely Galériában és az Erzsébetvárosi Művelődési Házban linotypiáit, az Óbudai Pincegalériában pedig objetjeit.

A Bálint Endre műfajait mélységében is bemutató kiállítások közül a legjelentősebb a Vigadó-beli volt. A két korszakra bontható fotomontázsok – a kezdetek: 1958–1960, és a folytatás: a 70-es évek vége – azonossága és különbözősége szembetűnő lett a három teremben. Az azonosság: az objektív alkotóelemek egyéni, szubjektív rendbe állítása azon a Bálint Endre-i módon, ami gondolati és érzelmi hatást egyszerre vált ki a képek nézőjéből. Az ő szürrealisztikus tárgy-társításai nem véletlen találkozások a papíron, hanem tudatos szerkesztés elemei. A különbség: az az emberi tartás, ami a két korszakból kiállított munkái mögött feszül.

A *Lefejezve-befejezve* című montázsa szójátékkal társult képjáték, amellyel azt a groteszk hangot üti meg, ami ebben az első korszakában jellemzi. A csúfondáros és hitetlen hang mintha a több évtizedes rosszal – gyűlöletté fokozódott előítéletekkel, háborúval, mellőztetéssel, betegséggel – pörölne, ráadásul szegénységben és a hazai tájtól idegen környezetben: Franciaországban, Párizsban. Technikája is ebből a szegénységből született, majdnem véletlenül, ahogyan ő maga vall erről. Ha egy festőnek nincs pénze vászonra, festékre, és szenvedélyes művész, bizonyosan talál anyagot, amit megformálhat. A magazinok színes képei nem kerültek egyetlen fillérbe sem, hiszen a lapokat egyik barátja adta neki – és ő dolgozhatott.

A *Kalaptemető*, a *Félelem a késtől* és az *Eichmann úr*... még nyersen idézik föl a közelmúlt emlékét, a koncentrációs táborok precízen rendezett, embertől megfosztott tárgygúláit, a pogromok éjszakáit és a fasizmus szellemét. Mindazt, ami jó néhány későbbi festményén és újabb fotomontázsain ugyanilyen erővel, indulattal áttételesebb megfogalmazást kap majd. Ezek a komor, látszólagos „játékosságok" másféle, végletes ellentétekre épülő gondolattársításban jelennek meg – riasztóban és líraiban – a *Madárhalál-halálmadár*-ban. A halálmadár ember-pusztítása és a madárhalál líraisága felfokozódik attól, hogy Chaplint és a Kölyköt egy háztető csúcsára ülteti. Úgy, mintha az *Aranyláz* filozofikus, szakadék szélére csúszott ház-jelenetének folytatását fogalmazná meg. A Kölyökből ismert két örök figura onnan nézi a lebukó madarat, és ezzel új tartalmat is kap a megszokott: az ismert filmből ismert emberek mintha valóban egy madár halálát néznék végig, azt élnék át szomorú és tehetetlen tartásukkal, tekintetükkel, teljes lényükkel. A vissza-visszatérő motívumok is ezeken a korai montázsokon jelennek meg először – olykor személyek, például a *Moulin Rouge*-film Toulouse-Lautrec-je –, hogy később ismét lássuk őket, mint el nem múlókat a mulandóságban.

Ez a mulandóság, amelyet olykor indulattal, máskor fájdalommal hevít fel Bálint Endre, a Vigadó Galériában látott második korszakának jellemzője. A játék mögötti komorság egyre erőteljesebb; bár a csúfondáros hangot itt is őrzi. A *Polonaise*-variációkban, vagy a *Nővérek*-ben ez a két hang még egyensúlyban van, de mindinkább dominál az a szomorúság, ami már az elmúlással tusakodik. A *Búcsú fiatalságomtól* keserű vallomása a régit és újat teszi elmúlóvá: egy kőkerítés szétbomló, kapuoszlopon ülő szoborfejét és egy összeégett, összezsugorodott motorkerékpárt. A *Katasztrófa előtt* földgömbje, Szent Kristófja,

Vigília 1983/2.

realizmust és az összefoglaló, nagyvonalú stilizálást ötvöző sajátos stílussal teremti meg filmje utánozhatatlan légkörét.

Az 1982-es cannes-i filmfesztivál bővelkedett értékes és érdekes alkotásokban, talán a legmegdöbbentőbb hatást mégis Yilmaz Güney török rendező filmje *Az út* (Yol, török–svájci, 1982) jelentette. Váratlanul tűnt fel a fesztivál műsorán, mégpedig biztonsági okokból. Rendezője ugyanis török börtönből szökött meg. Svájcban kapott ideiglenes politikai menedéket, és az a veszély fenyegette, hogy a török kormány kiadatását kéri a franciáktól. Elkészítése is egyedülálló a filmművészet történetében: rendezője, baloldali magatartása miatt, börtönben ült a forgatás idején. A forgatókönyvet is börtönben írta, barátja és hosszú éveken át asszisztense, Serif Görens irányította a felvételeket, majd szökése után Güney Zürichben végezte el műve vágását és keverését.

A film anyaga *Yilmaz Güney* rabtársainak élményei alapján született. Öt szabadlábra helyezett rab kalandjainak története. Párhuzamosan alakulnak szemünk előtt a történetek; a hétvégi szabadságra engedett rabok életén át megismerjük a kurd nép nehéz sorsát, az előítéletek és a meggyökeresedett barbár és idejétmúlt szokások embertelenségét. Ezeknek az embereknek a tiszavirág-életű szabadság még rosszabb mint a börtön. Ugyanazokba a társadalmi, gazdasági, erkölcsi problémákba bonyolódnak, amelyek miatt börtönbe kerültek. A külvilág még irgalmatlanabb mint a börtönélet.

A film sallangmentes egyszerűséggel, szépelgés és felesleges pátosz nélkül mutatja be a lelket nyomorító társadalmi valóságot. Ez azonban nem akadálya annak, hogy jó néhány képsorát igazi líra töltse meg. Egész szemlélete azt a humanista látásmódot tükrözi, mely oly jellemző Güneyre, aki kijelentette: az emigrációban sem érzi úgy, hogy elszakadna gyökereitől, hiszen a föld számos országának állapota hasonlít a hazájáéhoz és hogy számára létszükséglet az emberibb életért vívott harc segítése.

Costa Gavras orosz származású, görögországi születésű francia rendező. Párizsban a Sorbonne bölcsészkarára és a Filmművészeti Főiskolára járt. 1959-től kezdve a legjobb francia rendezők mellett asszisztens. 1965-ben jelentkezett első önálló alkotásával, de igazi érdeklődést csak harmadik műve keltett, az 1969-ben készült *Z, avagy egy politikai gyilkosság anatómiája*. A film alapja Vaszilisz Vaszilikosz regénye volt, melynek megírásához Lambrakisz baloldali görög képviselő meggyilkolása adta az indítékot. A forgatókönyvet a rendező Jorge Semprunnel együtt írta. A helyszínt kénytelen megváltoztatni – Algériába helyezte –, de a nézők számára mégis világossá vált, miről és kikről szól a film. „Szenvedélyes látásmóddal készítettem a filmet, nem hiszem, hogy hasonló eseményt hidegen, analizálva lehetne filmre vinni" – nyilatkozta akkoriban a rendező. Szenvedélyességét, konok igazságkeresését további filmjeiben is megőrizte, egyedül az ember méltóságát, szabadsághoz való jogát védelmezte, akár a koncepciós perek világát, akár az elkötelezett baloldaliak küzdelmét vizsgálta. Ugyanakkor megmaradt izgalmas történeteket bemutató, a feszültség növeléséhez nagyszerűen értő filmkészítőnek, ami biztosítja, hogy munkái a legszélesebb közönségrétegekhez is eljutnak.

Legújabb filmje, az *Eltűntnek nyilvánítva* (Missing, USA, 1981) az 1982-tes cannes-i fesztiválon Aranypálma-díjat kapott, megosztva Yilmaz Güney filmjével. Ám a film iránti érdeklődés már ezt megelőzően is igencsak jelentős volt. Reagen elnök a Fehér Házba kért egy kópiát, Amerikában hatalmas sajtóvita bontakozott ki körülötte. Mitterand elnök pedig a cannes-i fesztivál író zsüritagja, Gabriel Garcia Marquez társaságában nézte meg a filmet.

Costa Gavras munkája a krimik klasszikus szabályai szerint építkezik. Egy édesapa, menye társaságában keresi eltűnt fiát egy polgárháború dúlta országban. A történet a valóságon alapul, az elveszett fiú nem más, mint az 1973-as véres chilei puccs idején eltűnt Charles Horman baloldali szimpatizáns amerikai újságíró. Jack Lemmon – aki szerepéért a legjobb férfi alakítás díját nyerte Cannes-ban – komikus szerepeitől merőben eltérő karaktert formál meg az apa szerepében. Egy, az amerikai középosztályhoz tartozó üzletembert alakít megdöbbentő hitelességgel, aki egyre inkább elveszti illúzióit a megdönthetetlennek és változatlannak hitt klasszikus eszményekben. Nemcsak a junta katonái, de a követség alkalmazottai is hazudoznak. Majd megtalálják Charles Horman holttestét: meggyilkolták, mivel túl sokat tudott honfitársainak a puccsal kapcsolatos tevékenységéről ebben az idegen országban, melyet élete színteréül választott.

hídja és órája azt sűríti, amit a téma elindított benne: az emberi munka – szellemi, manuális – fenyegető pusztíthatóságát, egyben az ember kivonulását az évezredek során megteremtett – ember által *is* teremtett – világból.

A *Régen nem élnek* pozitív-negatív gyermekfotói egyszerre beszélnek a *van*ról és a *nincs*ről, és ebbe a *van-nincs*be belekomponálja saját festményét, a *Népligeti álmot* is. A *Gyászolók*-ban ismét a gyermekhalált idézi föl olyan motívummal, ami festményein és grafikáin is vissza-visszatér: egy parasztszekér kereknyomatával. A *Zuhanó lány* figurája mintha a fehér Semmibe zuhanna, beékelődve Szentendre nagyon jellegzetes ablakrácsaiba. Az elmúlás – emberi és tárgyi – a *Múlt* témája ugyanúgy, mint az *Egy csarnok felét láttam*-é, a *Ravatalon*-é.

A kiállításon látható két nagy ciklus, az *In memoriam Ország Lili* és az *In memoriam Bartók* motívumai néha azonosak, jelentésük mégis mindig más. Az imádkozó zsidó férfiak a Bartók-sorozatban az Idő mélységét jelentik, a távolságot, ahonnan a dallamok közelednek felénk a zeneszerzőn át, és talán a jövendő korok felé is. Az Ország Lili emlékére született egyik montázs-mondaton a sárga folt, amit ugyanezeknek a férfiaknak a ruhájára tett Bálint Endre, másféle időtávlatot mutat: a középkortól tegnapig megbélyegzett embercsoportot, akikből a nemrég meghalt festőnő is vétetett. Ugyanerről beszélnek a zsidó temető kőtáblái, amelyekre az „Arbeit macht Frei" hazug jelmondata került, vagy a Picasso-i bika variációja, az erőszak megtestesülése.

De a gyakori keresztény és zsidó motívumok ugyanazt az emberit, humánust idézik, ami közös volt mindkét alkotóban. És jelen van a két ciklusban az is, ami a két alkotó sorában mégis más. A Bartók emlékére készített montázsok alapja, háttere mindig a kottalap. Az az összekötő látványi hatás arról beszél: lezárt és teljes a bartóki életmű. Bálint Endre viszonya Bartókhoz higgadt, meditatív. Az Ország Lili sorozat a gyász-fehér alaptól nyugtalanító, drámai. Nemcsak azért, mert barátja, szellemi társa volt, akinek hiányát ma is érzi, hanem azért, mert a sorsa fáj: az életművét láttató kiállítás halála után nyílhatott csak meg, munkásságának elismerése csak tragikus késéssel adatott meg neki.

Az elmúlás gondolatától szenved Bálint Endre: hol lázad ellene, hol beletörődik. Ha innen nézzük szomorúságát, érthető a *Variációk egy témára* lírai lényege: minden világi dolog véget ér. A szárnyalás, az emberi kapcsolatok, maguk a tárgyak és maga az *én* is.

Más módon összegez az *In memoriam Ország Lili* olaj-változata, az elmúló ember lenyomata; és az *Esküvő* dallamtöredéke, hatalmasnak tűnő szürke felülete, benne középen a fekete négyzet, jobbra fent a tortadísz-figurák: esküvői pár a múltba mosódva. Mintha az Idő sűrűsödne össze e két legújabb festményében, és nem a pillanat tárulna elénk. Ez a két kép egy *új* kezdete is lehet, új korszaké, amelyben összegez, mint Ország Lili a *Labirintusok*-ban.

A két linotypia-kiállítás közül az erzsébetvárosi volt a jelentősebb. A korábbi, szentendrei tárlat egységes összképe, pasztell-színvilága, impresszionisztikus látásmódja hamar elhalványult a látogató emlékezetében. Az Erzsébetvárosban látható anyag gazdagabb, sokszínűbb, markánsabb. A *Madár* kékje, lilája, narancsos okkere elsősorban színével hatott, és színeivel a *Kakas-variációk* is, vagy a *Pirosan szárnyaló I* és *II*, az *Álomban*. A *Padlovag*-ban – ismét szójáték-képjáték: padló-lovag –, az ismert zsennyei parkett-törmelékek rajzát látjuk viszont, míg a súlyosabb *Méregpohár*-ban az *Utolsó vacsora Zsennyén* olajképének serlege jelenik meg. Ami mássá teszi: az elszálló lelket felidéző két láng és a halálfej, amely mintha velünk nézne szembe, minket is figyelne. E motívumok részvételével a játék mind komorabbá válik, ami az itt bemutatott képek legfőbb jellemzője. A *Fekete maszk sipkával* koponyája, a bálinti tárgy-világ jellegzetes eleme bohócsipkát kap, hogy így pöröljön – kétségbeesetten – a halállal.

A *Fekete angyal lovacskával* angyala a kép címében is megfogalmazottan a halál követe, de a halál kísért a *Szekér fele a Holddal* motívumaiban és színeiben is. Motívumaiban attól, hogy félbevágottak, színeiben attól, hogy szorongást idézők. Ugyanez a szorongás jelenik meg a *Párkák* szürke alakjaiban, akik egy festőállványra helyezett üres, fehér vászon előtt állnak. A *Várakozók ablakok alatt*-ban a technika, a linotypia új tartalmat kap: a szekér és a ló és az emberi figurák *lenyomatai* a szekérnek, lónak, emberi figurának.

Ha Bálint Endre pöröl az elmúlással, lázad ellene, beletörődik, ez a lázadása, pörlekedése újítja meg az elkopott tárgyait, objetjeit, amelyeket az Óbudai Pincegaléria állított ki. Van, amikor látszólag csak játszik, polgárpukkasztóan – amint erre ő is utal a kiállítás is-

mertetőjében –, de még ekkor is többet tesz: életet lehel a halott anyagba: a levélszekrénybe, a deszkába, a padlóba, műfogsorba. Ez a nagyon profán tárgy-világ egy-egy vonástól, színtől új tartalmat kap. Többnyire kegyetlenül groteszket, máskor lírait, drámait. Így vált egy protézis pillangóvá az *Hommage à Ruszwurm* sorozatban, vagy a *Lámpás*-ban, ami egy *halott* madár *etetője* lett. A tárgyakat néha megszelídíti, mint az agresszív bokszer-töredéket a *Lankás Dunántúl*-ban, a bútorláb-darabokat emberi arcokká formáló *Ikrek*-ben. Máskor kegyetlenül keménnyé formálódnak, mint *A zöld alsó* széktámlájában, ahol, mint keretben, csontdarabkák állnak kártyafigurákként. A *Személyi kultusz* megkopott kifejezése öngúnnyá lesz: négy-négy levélszekrényrekeszben, a rekeszek mögé feszített rongyos, ócska anyag előtt névjegyeket látunk, és mindegyiken BÁLINT ENDRE neve.

A nagyon ismert *Fatalesz*-e mellett, ami az egyik legsúlyosabb objetje, itt volt látható az a *Korpusz* is, ami egy egykori, elszenesedett keresztfa-töredéket tesz újra eleven emlékművé. Kis piros folt a Krisztus-test lába táján jelzi az öt seb nyomait, és az egyetlen szög a szögeket. Horgas, karikás, rozsdás lánc a két kéz, ívbe hajló vasdarab a vállak. Formátlan drótfonat koszorúzta a fej, egy formátlan gipszdarab. Mindez együtt olyan fájdalom, ami szinte üvöltő.

TARBAY EDE

●

Kassák Nagymaroson

A művelődési ház hatalmas termében mélységes csönd. Nem jött be ide órák óta senki, csak a teremőr kötőtűje cikkan néha, szinte öntörvényűen. Parancsolóan öntörvényű itt minden. A képek, a bevetülő fény, az egyedüllét, a félhomály, a látogató képekben oldódó magánya. Zárt tér. Fegyelmes némaság.

Különös találkozás ez Kassákkal, ezen a júliusi kiállításon.* Ott, ahol kedves nyaralója – az év nagy részében magába zártan – ma is áll; az elhanyagolt községben, mely híres és kedvelt fészke volt a művészeknek valamikor. Keveset markolt, de sokat fogott, amikor két héten át emlékeket állított egykori lakosának – javarészt a kassáki életmű képi lenyomataiból: a képarchitektúrákból, e különös és kikezdhetetlenül mai, XX. századi ikonosztázremekekből, melyek a Kassák-emlékmúzeumban nem szerepelnek.

Mondom, különös találkozás ez, megrendezett. Megrendezte magát. Mert a szellem azon tágasságában, mozgása azon rendjében, amelyből a képarchitektúrák születtek, és immár csontozatosan állnak; ebben a szerves és mindig indulásban lévő kassáki térben minden a lényegi hiányok körforgása szerint különös, pontos és érthető, még az életmű kései sorsa is. Nevezetesen a tetten ért való, hogy nem ő méreti már magát, hanem hozzá méretnek a dolgok, sorsok, állapotok, szerepek – a jelenséghez, annak lényegéhez, a kassáki gondolathoz, személyiséghez, magatartáshoz és szellemhez, mely immár ott mutatkozik ahol akar, ahol éppen rés támad tiszta szigorának, s most csodálatosképp e kánikulai helyen, mikor a világ oly fölöslegességekben habzó és zavart.

A hiány a nagy rendező és emlékeztető, s a kassáki igény, igényesség és tartás hiánya mind égetőbb. Körülötte – máig is tudva-tudatlan – egy eladdig nem volt világ mindent átformázó tömegei, s benne ez új világnak új fénytörései élnek, látnak és motoznak – egy egész szellemkép-hadsereg. Akiket képvisel: a gépes ember, a már a gépek galaktikáján nőtt sokaság, a gépi kozmosz látása, figyelme, képzelete és etikája diktálják belső csendünket és robajunkat, de a mindenkori elszámolást is, hogy az ember az új világban is fejedelmi legyen. Ő sem alkuszik. A szerte fröccsentett új eszmélet és alázat, a nemcsak tagadás, de nagyívű-nagyszerű építkezés, a tiszta ökonómia, amelyben mégis a rugaszkodó rend szárnyas önhite rakja fel a zárókövet; az anyag gátjaival gyürkőző felelős aszkéta nemes indulata, a templomépítőé immár a futószalag mellett, a nem hűtelen és nem önző, de adakozó fölismerés, amely világossággá derült eget von köré, és teszi őt magát és műveit éppen ezért – szinte már bartókian – botránykővé ma is...

Szellemi és emberi jelenségét a Nagy Szél fújta ki: alakjában a pusztulás, a történelmi szenvedés ellenében teremtő és helytálló új szellemi akarat szfinx-kő-arca merül fel mind végtelenebb magányossággal. „A képarchitektúra azt hiszi magáról, hogy ő egy új világ kezdete. A képarchitektúra igazából nem is a szo-

* A nagymarosi Kassák-kiállítás 1982. július 4-től 18-ig tartott nyitva a Művelődési Ház Nyári Galériájában.

Balint Endre B-8-1-130

Mit tehet a színház?

A harmincharmadik színházi világnapon, március 27-én, Kelet-Közép-Európában, a Balkán szomszédságában még a színházról mint elvont és elvonatkoztatott esztétikai-művészi fogalomról gondolkodó, beszélő és író kritikusoknak, esztétáknak is túl kell látniuk a teátrumok falán. Lehetetlen figyelmen kívül hagyni a falakon belül mindazt, ami a falakon kívül történik. Ha így tennénk, a színház egyik alapelemét negligálnánk, azt tudniillik, hogy élő, eleven művészet, mely estéről estére élő, eleven közönséggel találkozik. E találkozásból pedig sohasem hiányzik, mert egyszerűen nem hiányozhat, a mindennapok gondja, baja, az egyes embert és a nagyobb közösséget foglalkoztató problémák, súlyosabb esetben az egész nemzetet érintő sorskérdések. Régesrégi igazság, már a görögök óta, hogy a színház nem létezhet légüres térben. Ami persze nem azt jelenti, hogy direkt eszközökkel kell felvinnie a színpadra a napi politikát (bár erre is létezik megfelelő műfaj, a politikai kabaré). Hanem inkább azt a követelményt támasztja, hogy még a legártatlanabbnak vélt klasszikusok előadásában is ott kell valahol lüktetnie a kornak, amelyben a mű színre kerül. A közönség fülét-szemét úgysem lehet becsapni. A legvadabb Rákosi-időkben is azt hallották ki egy Bánk bánból, egy Macbethből, amit a kor adta szituációban kihallani akartak. És lehet ma a legsterilebben színre vinni bárki klasszikust, a nézőben úgyis a legkézenfekvőbb napi aktualitások visszhangoznak. Tetszik, nem tetszik: a színház igenis szószék, de nem hordószónokoknak van fenntartva.

Hogy erre mifelénk mostanában a fennmaradás, a talpon maradás gondjaival is küszködik a színház, köztudott; már-már közhely. Korábban nagyhírű színházművészetek, mint a lengyel vagy az orosz, éppúgy szenvednek ebben a helyzetben, mint a magyar színház. Máshol is nehéz a színházak élete, financiálisan is, művészi téren is. Az ugyan igaz, hogy sok keleti országban éppen a színház volt a változások egyik kovásza, de az is igaz, hogy a megváltozott körülmények között ez ma már szinte elévült érdem, és alig figyel rá valaki – főleg mert a régi szervezeti és financiális keretek megszűntek, felbomlottak, az újak meg még nem igazán alakultak ki. Ez is a színház és az élet összefüggéseire figyelmeztet: az átmeneti vonásokat viselő társadalomban átmeneti helyzetben vannak a színházak is, és ettől éppúgy nem boldogak, mint ahogy nem boldog az átmenet nehézségei miatt a társadalom sem.

Az idei világnapon egy ebből a térségből származó drámaíró, Václav Havel üzenete jut el a színházakhoz. Ezt írja többek között: „Nem igaz az, hogy a televízió, a film, a video, valamint korunk más vívmányai miatt a színház veszít jelentőségéből. Úgy tartom, épp fordítva van, s hogy pont a színház minden másnál alkalmasabb arra, hogy igazán appellatív módon mutasson rá a világot fenyegető sötétségre és a reményt hozó fényre egyaránt."

Bízzunk benne – és bízhatunk, mert a jelek azt mutatják –, hogy a színház, minden gond, vita, kül- és belharc dacára is, eleget tud tenni ennek a megtisztelő, de épp emiatt ólomnehéz feladatának.

(takács)

Csodaszarvas és Biblia

Kiállítások a Tavaszi Fesztiválon

Mintha lökésszerűen érkeznének, szinte egy időben, mindenesetre azonos napon nyílnak a kiállítások a Budapesti Tavaszi Fesztiválon. Az első nagy, nyitó hullám után most érkezik a második: Budapesten, Szentendrén jó féltucat új tárlat várja a látogatókat. A szervezés bölcsességének tekinthetjük, hogy A zene a magyar éremművészetben című bemutatót a Zenetörténeti Múzeumban már pénteken délelőtt megnyitották, hogy délután óránként követhessék egymást a vernisszázsok. Az Iparművészeti Múzeumban a magyar kerámiaművészet klasszikusa, *Gorka Géza* emlékkiállítása, a Vigadóban több mint másfél száz szobrász „kisszobra" került a közönség elé, a szentendrei Képtárban 4 plusz 2 címmel francia vendégek – *Alain Buhot, Francoise Jeannin, Serge Reggiani, Jean-Luc Panek, Jean-Pierre Bunel* és *Larry Mac-Laughlin* – szobrait, festményeit mutatják be.

Az igen gazdag kínálat két kiállítása különös módon rímel egymásra. Az egyiket a budapesti Néprajzi Múzeumban, a másikat a szentendrei Erdész Galériában nyitották meg tegnap délután. Az első a Magyarok Kelet Nyugat között, Nemzeti legendák és jelképek címet viseli, s a magyar múlt évszázadai mélyére hatolva boncolgatja a problémakört, vajon a magyarság elsősorban keletről bevándorolt nép-e, vagy pedig a kereszténty Nyugat legkeletibb védőbástyája. Történelem és identitástudat, néprajz és képzőművészet, vizualitás és legendás történetmondás ötvöződik eggyé, hogy a megfogalmazott kérdések a látogatóban újakat ébresszenek, hiszen aligha foglalható egyetlen feleletbe mindaz, ami gondolatként, érzésként a problémával szembesülő látogatóban megfogalmazódik.

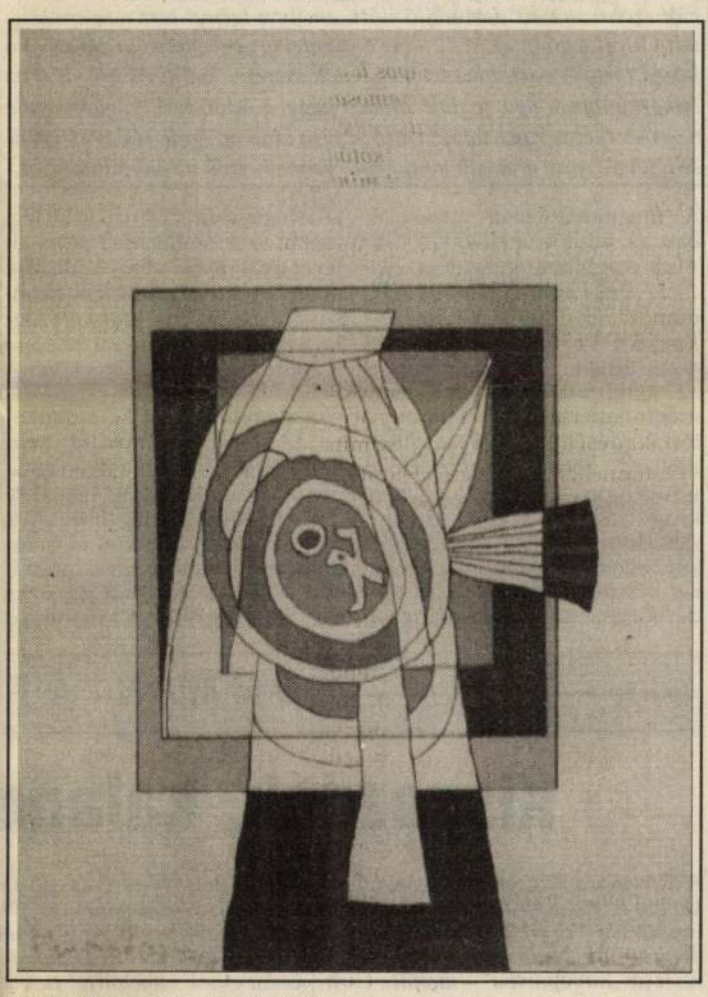

Bálint Endre: Figuráció, 1984

A csodaszarvastól a szűzmáriás zászlókig, a magyar szent királyok képeiig ível a tárgyak sora, amelyekkel a néprajz tudósai megmutatják, hogyan jelentkezett a kétféle felfogás a történelem folyamán. Ha nem is a magyar identitástudat, de a tárlat egyik jelképének ígérkezik máris az egyik kiállítási tárgy, a Washingtonból érkezett Csodaszarvas, amely az Arthur M. Sackler Galleryből érkezett Budapestre. A mintegy hatvan centiméter magas, hét és fél kiló súlyú rézötvözet szarvasszobor, amely valószínűleg a Kr. utáni első évszázadban készült Közép-Ázsiában, jelesül Turkesztánban, a magyarok keleti származását bemutató első teremben áll, de a magyar eredetmondával együtt a középkori legendáriumok ama fordulatát is felidézi, amely számos esetben egy-egy csodálatos szarvas megjelenéséhez kapcsolja egy-egy templom vagy kolostor helyének kiválasztását.

Az a gondolat, amely szerint a washingtoni szarvas – fém sapkával illesztették fejére az agancsot – nem is szarvas, hanem ló, amelyet ily módon változtatnak át, rituális célból szarvassá, bizonyosan nem lenne idegen a nyolcvan évvel ezelőtt született, tíz évvel ezelőtt elhunyt művésztől, Bálint Endrétől sem. A születés centenáriumára emlékező szentendrei Erdész Galéria mintegy ötven képből álló tárlata keresztmetszetet ad az életműről. Éppen úgy megidézi a korai éveket, mint az Európai Iskola 1947–49 közötti működését, majd a Párizsban töltött időszakot 1957 után, s a pálya legutolsó szakaszát, amikor Bálint nem festhetett, s a kollázsban találta meg a kifejezési lehetőséget.

Biblia-illusztrációk és festmények, monotypiák és objektek sorakoznak egymás mellett, az egyiken a jellegzetes szentendrei háztető-motívum, másikon a kereszt, a kapu, és sorban a többi, a városban és a környező falvakban itt-ott ma is meglévő részlet. Népművészet és magasművészet, a magyarság, a szerbség, a sváb, a szlovák kultúra emlékei ötvöződnek, s teszik fel újra a kérdést, amelyet Gauguin óta a modern művészet is újra és újra föltesz: Honnan jöttünk? Kik vagyunk? Hová megyünk?

P. Szabó Ernő

Paudits

Úgy tetszik, az egyik legnagyszerűbb magyar színész mégsem lesz gyémántcsiszoló. Paudits Béla nemrég jött vissza Amerikából, s egyelőre sehol sem lép föl. Sőt: nem éppen rózsás hangulatában kijelentette, soha nem is akar színpadra lépni. Megcsömörlött. Vége. Bármi jöhet, csak színház nem. Most viszont úgy tetszik, elérte a végzet. Pontosabban az ő végzete: a színpad. Április 22-én a Fővárosi Operettszínházban lesz a Kibédi: 120 című műsor (Kibédi Ervin nemsokára 70 éves, és pontosan 50 évvel ezelőtt ifjú zeneakadémistaként lépett az operettszínház színpadára: 70 plusz 50 = 120.) Kibédi fölkérését Paudits nem utasította vissza: egy vers erejéig mégiscsak színpadra lép. Remélhetőleg megindult a lejtőn fölfelé...

(v.)

Angyalkísértés

Jim Sheridan, Mike Newall, Thaddeus O Sullivan, Joe Comerford, Peter Ormrod, Neil Jordan filmjeivel szembesülhetnek mindazok a nézők, akik a Szindbád moziba látogatnak a Dublini Napok rendezvénysorozat keretében szervezett Ír filmfesztiválra. Ahogy a csütörtöki díszelőadás rövid bevezetőjében is elhangzott, „Írországban a nemzeti filmgyártás egyfajta kiegyensúlyozó szerepet tölt be... a demokrácia egyik letéteményese."

Jómagam az 1990-es Pesaróri Filmfesztiválon láttam a tegnap este bemutatott Neil Jordan-filmet. Az angyal (1982) főhőse egy szelíd fiatal muzsikus, ki elcsábul az angyalkísértés erejétől. Csak éppen a halál angyaláról van szó, így egyre pokolibb léttartományok felé sodródik. Lehet e valaki egyszerre bűnös és tiszta? Jogos-e a terrorral szembefordulni a saját eszközeivel? A film látomásos, sejtelmes világa bizonyítja, hogy az okosan föltett művészi kérdés helyettesíti, sőt, fölöslegessé is teheti az egyértelmű (didaktikus) választ. (A tehetséges rendező összesen három alkotásával szembesülhetünk a március 30-áig tartó minifesztiválon.) Szintén Pesaróban láttam a holnap esti Edd az őszibarackot (1986) című vérbő és groteszk Peter Ormrod-vígjátékot. Középpontjában őrült ötlet áll, egy világvégi kis helyen élő, dús fantáziával megáldott ember kitalálja, hogy rodeós halálkatlant épít saját kis falusi kertjében... A film azt sugallja, hogy a világ szörnyűségét csak a hasonló, nagyszabású, minden praktikus értéktől mentes nagyszerű bolondságok képesek ellensúlyozni. A mennybéli angyal kísértései.

(pósa)

Macmillan – magyar módra

A Macmillan Kft., amely 1991-ben a brit Macmillan Publisher Ltd. és a Tankönyvkiadó Vállalat közös vállalkozásaként alakult, ma már 600 féle könyvet forgalmaz. A kiadó célja, hogy óvodás kortól a diploma megszerzéséig ellássa a különböző korosztályokat egymásra épülő tematikájú, a magyar közoktatási rendszerhez igazodó angol nyelvkönyvekkel. A művelődési minisztérium által jóváhagyott hivatalos tankönyvlistán 49 nyelvkönyvük szerepel.

Tavaszi díjkiosztó



FOTÓ: CSER ISTVÁN

A tavasz beköszöntét minden esztendőben a *Bartók Béla–Pásztory Ditta–díj* átadásával köszöntik a *Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán.* Nem volt ez másképp idén sem. A Pásztory Ditta által, Bartók Béla emlékére alapított kitüntetést – amellyel évente egy alkalommal ajándékozzák meg a zenei élet kiemelkedő egyéniségeit – általában egy karmester, illetve egy zeneszerző veheti át. 1994–ben azonban – a kuratórium döntése módosult –, így egy karmester, két zeneszerző és egy együttes is örülhetett a magas szintű elismerésnek. *Rajter Lajos* karmester (képünkön) Bartók alkotásainak bemutatásáért, sok évtizedes hazai és nemzetközi karmesteri tevékenységéért kapott díjat, amelyet *Soproni József* nyújtott át neki. *Láng István* zeneszerző a zene minden műfaját felölelő jellegzetes hangú, gyakran és sokfelé játszott kompizícióiért részesült elismerésben, *Terényi Ede* zeneszerzőnek pedig a kolozsvári és az erdélyi zenei életet gazdagító tevékenységéért, valamint nagy sikert aratott és sok helyütt játszott műveiért adták át a Bartók–Pásztory-díjat. Az együttesek közül a *Kamp Salamon* vezette *Debreceni Kodály kórus*t az XX. századi magyar kórusirodalom kiváló tolmácsolásáért tüntette ki a zsűri.

(s)

TV-lemény

Rendszerváltoztatók

Második hete lehetünk tanúi az *Erdélyi János* szerkesztette *Rendszerváltók* sorozatnak a képernyő előtt. Erkölcsi-politikai célja tiszteletreméltó. És tanulságos volt a *Sára Sándor* és *Hanák Gábor* készítette portré *Csoóriról* és *Lezsákról* is. Ha tetszik: két költő. Közülük azonban csak *egy* a politikus. Lezsák. Csoóri az elkötelezett, ám naiv poéta. Aki azt hitte, hogy majd a kerekasztal-tárgyalások után... Hogy a négyigenes népszavazás bojkottja nyomán... Hogy a paktum helyett... Úgy, hogy a néző szurkolt: volna számára tartósan sikeres amaz 1990-ben kezdett esztergomi „emigráció". Míg aztán rá nem jött: Csoóri *most* a helyén van. Mert a Magyarok Világszövetsége – amelynek botcsinálta hősként, de szívből és egyetemlegesen megválasztott elnöke lett –, abban enged számára bizonyítást, amiben soha nem tévedett. Ama József Attila-i igazságban, miszerint a nemzet közös ihlet. Meg abban a Csoóri Sándor-i igazságban, hogy a nemzeti érzés nem valaminő avitt, leszólandó örökség, hanem elevenen ható és éltető valóság. S ezt meggyőzően fejtette ki, a néző majd elfeledte zsörtölődését, hogy szép portréfilm helyett csupán szépen fényképezett portrét kapott háromnegyed órán át.

A Lezsák-portré film volt a javából. Hol a vallomástevőt láttuk, hallottuk a megosztott képmező balján, jobbján pedig mozgó járműből fényképezett tájak tűntek tova, hol pedig az enteriőr hívta fel magára a figyelmet. Kivált az íróasztal az itatóshengerrel, és mögötte a falon a feszület, amely a szobabelsőnek parókiális jelleget kölcsönzött, a valóban kicsit papos megjelenésű Lezsák Sándor méltó környezeteként. Máskor meg egy nádfedeles vagy cseréptetős ház, aztán a lakiteleki népfőiskola korszerűen szép épülete, vagy a nevezetes találkozó fényképei, mint elgondolkoztató történelmi dokumentumok. (Mindezért és sok egyébért Tényi István rendezőt és Vékás Péter operatőrt illeti köszönet.) Lezsák Sándort pedig azért, mert úgy adta magát, ahogy ismerjük és sokan szeretjük.

Az SZDSZ elnöke nemrég ugyan a Magyar Demokrata Fórum samanisztikus vezetőjének nevezte (amely kijelentés intelligenciatartalma nem több annál, mintha valaki azt mondaná, hogy Pető az ördöggel cimborál), de az bizonyos, hogy van benne valami sugárzó erő. Nem tudom, hogy most kevésbé látszó fáradtsága a mosolyának, vagy mosolya fáradtságának legyezője, póztalan átszellemültsége azonban mindvégig megkapott. És szavai is a gyermekkor világáról, a számára mindvégig idegen fővárosról (amelyet azért – Antall József egyik végső, hangsúlyos intelmének eleget téve –, az MDF-nek májusra minden erővel újra meg kell hódítani!), a tizenhárom gyermeket nevelő apai nagyszülőkről, szülőkről, testvérekről, hitvesről, gyermekekről, a nyírségi táj képekben is feltárulkozó oázisáról, és arról a tanári-nevelői elszántságról, amelyből politikusi pályája is eredt és táplálkozik. Mert ez a halkszavú ember azt teszi pártjában és népe közt, ami elengedhetetlen: értelmesen szervezi – hitem szerint – az általa mindig értelmesnek feltételezett embereket. Itthoniakat és külhoni magyarok tízezreit. Az utóbbiakat a Lakitelek Alapítvány érdekében. Az eredményt láttuk és nap mint nap tapasztalhatjuk. S várjuk az újabb hétköznapi csodákat. Mindenekelőtt a majd' hét évvel ezelőtti sátorverés után olyan tavaszi táborállítást, amelyben a jobbik Magyarország népének zöme hajlékra talál. S ebben napról napra többen támogatják.

Melczer Tibor

Ipari balesetek

Budapest a központ

Tudósítónktól:

Nemzetközi koordinációs központ jön létre Magyarországon az ipari balesetek országhatáron túli hatásainak megelőzésére. A közelmúlt nagy ipari balesetei ráirányították a figyelmet arra, hogy nemcsak nukleáris erőművek hordozhatnak olyan veszélyeket, amelyek átléphetik az országhatárt, hanem az ipari balesetek is. Három napon át 54 ország képviselője vitatta meg Budapesten az ipari biztonság , a környezet- és a katasztrófavédelem aktuális feladatait.

A tanácskozáson *Kónya Imre* belügyminiszter hangsúlyozta, hogy egyre inkább nemzetközi formát ölt az ipari balesetek megelőzése, amelyhez nemzetközi normák, szabályok állnak rendelkezésre. Elhangzott az is, hogy különösen fontosnak tartjuk a veszélyes anyagok Magyarországra szállításának garantált ellenőrzését. A jövő héten a kormány dönt a budapesti központ felállításáról, amely a Tűz- és Polgári Védelem Országos Parancsnokságának felügyelete alá kerül.

Sírrablás

Újabb sírokat raboltak ki Kaposvárott a Keleti temetőben. A rejtélyes bűnügyről megkérdeztük *Fekete József* századost, a nyomozó alosztály helyettes vezetőjét.

– Mikor és hogyan törték fel a sírokat?

– A bűnügy szerdára virradó éjszaka történt. Az ismeretlen tettesek huszonnyolc kriptát nyitottak fel, és a legtöbb helyen a koporsókat is feltörték. Alaposan felkészülhettek, mert a fémkoporsókat is felvágták. Minden jel arra mutat, hogy különféle értékek után kutattak. Az már biztos, hogy az egyik sírból több ékszert is elvittek. Ezekbe a kriptákba egyébként 40-50 évvel ezelőtt temetkeztek.

– Korábban sikerült-e bármilyen nyomra bukkanniuk?

– Tavaly egy esetben sikerült lefoglalnunk néhány olyan aranyfogat, amely sírfeltörésből származott. Most is vannak feltevéseink. Elképzelhető, hogy a tettesek korábban a temetőben dolgoztak, a legutóbbi eset felderítését elősegítendő, a Somogy megyei temetkezési kft. 300 ezer forintot ajánlott fel a nyomravezetőnek.

Cs. A.

Ma tüntetnek a vízpartra igyekvők

Van-e új elit Aligán?

A Balatonaligai Üdülőközösség Egyesülete a mai napon demonstrációt szervez a volt pártüdülő előtt, amelyre igényt tart a település – adta hírül tegnap az MTI. – Az évtizedekig „bevehetetlen várat", s a hozzá tartozó partszakaszt magáénak szeretné tudni Aliga: ezért az önkormányzat úgy foglalt állást, hogy a Kincstári Vagyonkezelő Szervezethez tartozó üdülő kettéosztása után az egyik részt értékesítse a KVSZ, míg a másik hányaddal rendelkezzék az önkormányzat.

A megmozdulással kapcsolatban az üdülőt üzemeltető *Club Aliga* megbízott igazgatója, *Bardóczy Árpád* lapunk kérdésére elmondta: az üdülő értékesítése a *Kincstári Vagyonkezelő Szervezetnek* is érdeke, s nem zárkózik el az önkormányzati koncepció megvizsgálása elől. Ma még nyitott kérdés, hogy a mintegy kétmilliárd forint vagyonértékű üdülő privatizációja egyben, avagy részekre bontva, decentralizáltan történjék-e; a végleges koncepció kialakításához – majd azt követően a nemzetközi tender kiírásához – önkormányzati állásfoglalásra van szükség, amely *megvalósítható és reális* alternatívát tartalmaz. A dolgok menetéhez hozzátartozik azonban, hogy a KVSZ csupán programot dolgoz ki a privatizációra, a döntés a felsőbb szervek kezében van.

A demonstrációt kommentálva az igazgató elmondta: nem első esetben kerül sor ilyen akcióra, az üdülőközösség elégedetlenségét kinyilvánító tüntetések már máskor is voltak. A mostani demonstráció legfeljebb annyiban hozhat fordulatot az ügyben, hogy újabb – a különböző érdekhez jobban közelítő megoldások felvázolásához és azok gondos elemzéséhez vezet.

Szót váltottunk *Tölgyes Gábornéval*, Balatonvilágos jegyzőjével – ide tartozik Aliga is –, aki többek között elmondta, hogy a tüntetést szervező egyesület *már nem először készül* demonstrációra, ami természetes, hiszen demokráciában élünk. Egyébként korántsem egyedülálló eset, hogy a tópart egy-egy szakaszát elzárják a lakosság elől. Aligán is rengeteg, legalább kétszáz olyan ingatlan van, amelyek miatt nem lehet lejutni a Balatonhoz, s más településeken is ugyanez tapasztalható. Tölgyesné nem hiszi, hogy Aligán – immáron négy éve – az új elit zárná ki erről a területről az embereket. Szerinte *bármikor bárki lemehet* a partra; ha helyi üdülőtulajdonos, akkor 50 forintot, ha nem itt élő, akkor 100 forintot kell fizetnie, a nyugdíjasok pedig díjtalanul látogathatják a partszakaszt.

V. É.–Sz. T.



A pártállami idők „archiv felvételéből": ilyen kényelmes, kellemes volt üdülni a védett kerítések mögött Aligán FOTÓ: VÁRALJAI JÁNOS

KOMMENTÁR

Kisgazdák, kalandra fel!

A Kiegyezés Független Kisgazdapárt – mely már két éve tevékenykedik, de csak most lépett a nyilvánosság elé – egyik legfőbb céljának tartja, hogy elősegítse a kisgazdapártok egyesülését, és visszatérését az „anyapártba" – mondta Cseh Sándor elnök a párt tegnapi sajtótájékoztatóján. A Kiegyezés Független Kisgazdapárt egyébként technikai gyűjtőpárt, és mint ilyen, több más szervezet, párt, jelöltjeinek és pártokon kívülieknek is lehetőséget nyújt, hogy induljanak a választásokon. Elhangzott az is, hogy számításaik szerint 60–80 képviselőjelölttel tudnak országos listát állítani. Várakozásaik szerint 10–15 képviselőjük lesz, aki bekerül az Országgyűlésbe.

„Újabb régi" kisgazdapárt indul a nagy nemzeti bajnokságban, amelynek első fordulója május 8-én esedékes. Az lesz ám csak a szép világ, ha az osztódással szaporodó FKgP minden ága-boga bejuttat egy frakciónyi képviselőt a Tisztelt Házba. A Cseh Sándor vezette KFK-ról azért annyit érdemes tudni, létrejöttét az az egyszerű tény okozta, hogy Cseh Sándorral sem Torgyán (FKgP), sem Szabó János (Egyesült Kisgazdapárt), sem Bereczki Vilmos (Demokratikus Kisgazdapárt), sem Pártay Tivadar (Történelmi Kisgazdapárt), sem Ugrin Emese [Konzervatív (Kisgazda)Párt] nem akart közösködni. Az egyébként is bonyolult helyzetet csak tovább kuszálja, hogy a Torgyán-féle FKgP debreceni székhelyű megyei elnöksége sem mentes a személyi torzsalkodásoktól. Ez persze nem jelenti azt, hogy Cseh Sándor kevésbé lenne kisgazda a többiekhez képest. Csakhát, ahogy a mondás: ha már a mór megtette kötelességét, akkor nem kell senkinek. Kalandra fel kedves kisgazdák! Válasszanak kedvük szerint!

(pajkos)

Nyugat-Európai mintára, a Saab Griffin Circle hazai honosításaként saját közúti baleseti segélyszolgálat bevezetését tervezi Magyarországon a svédországi Saab autógyár hazai vezérképviselete. Rémai Zsolt, a Wallis Holding Saab üzletágának marketing igazgatója elmondta, hogy az elképzelések szerint az ország útjain közlekedési baleset következtében üzemképtelenné váló autók helyett csereautót biztosítanak. Az európai gyakorlatnak megfelelően az autósoknak egy központi telefonszámon kellene jelezniük, ha az ország bármely pontján balesetet szenvedtek és emiatt nem tudnak tovább haladni. Kezdetben a szolgáltatást csak az újonnan vásárolt Saab gépkocsik tulajdonosai vehetnék igénybe.

Ingolstadt–Győr légihíd

Mint hírül adtuk, az illetékes önkormányzatok vezetői a Győrhöz közeli Pér határában lévő repülőtér fejlesztéséről tárgyaltak a héten. A tanácskozáson részt vett Manfred Gundlach, a bajor közlekedési minisztérium megbízottja, aki bejelentette, hogy polgári repülésre is alkalmassá teszik az Audi németországi székhelyén, Ingolstadtban működő katonai repülőteret. Ebből következően Gőrött is gazdasági érdekek motiválják a repülőtér fejlesztését, hiszen az Audi számára Győrött épülő gyár eleve indokolná a két város közötti élénk forgalmat.

Botos Gábor, a Győr-Moson-Sopron Megyei Közgyűlés elnöke nyilatkozott a tervről az *Új Magyarországnak*.

– A Pér határában lévő repülőtér korábban az MHSZ tulajdonában volt, jelenleg a Honvédelmi Minisztérium és a Kincstári Vagyonkezelő rendelkezik felette. Tulajdonjogát a HM csak *térítés ellenében* adja át, ennek könyv szerinti értéke *négyszázhetven millió* forint. Ez az összeg nem áll rendelkezésre.

– Mi lehet a megoldás?

– Korábban készítettünk egy előtanulmányt, a tárgyaláson ezt értékeltük. Abban állapodtunk meg, hogy *a bajor közlekedési minisztérium bevonásával* folytatjuk a vizsgálatot, amelynek során már *kitérünk a finanszírozási kérdésekre* is. Ha a péri repülőtér üzemeltetése gazdaságos, akkor a nagyszabású fejlesztést egy *belföldi és külföldi befektetőkből megalakuló társaság végezné*. Az Audi és mi is szeretnénk, ha *napi járat* közlekedhetne Ingolstadt és Győr között. Erre a légihídra nagy szüksége lenne a régiónak, s a keleti országrészt is közelebb hozná a Nyugathoz.

(petán)

Egyetlen megoldás

Hajógyári egyezkedés

Nem hoztak eredményt a Ganz Danubius Hajó és Gépgyár Rt.-nél folytatott tegnapi csődtárgyalások a cég és hitelezői között. A tárgyalási pozíciókat még jelentősen módosíthatják a cég többségi tulajdonosa, a Budapest Bank és az Állami Vagyonügynökség között folyó egyezkedések. A társaság ugyanis lehetőséget kapott a gyorsított adóskonszolidációs programban való részvételre, s amennyiben az ÁVÜ elfogadja reorganizációs programját, a cég jó tárgyalási helyzetbe kerül a csődegyeztetésen.

A GD Hajó és Gépgyár Rt. adóssága jelenleg eléri a 2 milliárd forintot, melynek nagyobbik fele a Budapest Bankkal szembeni tartozás, a többi pedig más állami szerveket és a szállítókat érinti.

A hajógyár tavaly júliusban került csődhelyzetbe, miután adósságai jóval meghaladták a 350 millió forintos alaptőkét. A tulajdonosok számára kétségessé vált, hogy érdemes-e finanszírozni a nagy tőkelekötésű, hosszú átfutású termékek gyártását.

A cég számára az egyetlen megoldásnak az látszik, hogy részt vesz a gyorsított adóskonszolidációban, különben fel kell számolni a több évtizedes hajógyártási kultúrát. A piac kismértékű elmozdulása is megrendelésekkel kecsegteti az évi 1,5 milliárd forint volumenű kapacitással rendelkező hajógyárat. A reorganzációs terv elkészítésével egyébként a GD Gépgyár Holdingot bízták meg, amely már sikeresen elvégzett egy hasonló munkát.

Az ÁVÜ és a bank megállapodása a közeljövőben várható, s ezt követően, valószínűleg április közepén létrejöhet a csődegyezség is.

Palóc randevú

Több száz főnyi közönség, többek között japán, amerikai turisták előtt nyitották meg tegnap Hollókőn a Galga-mente nagyünnepi népviseleteiből rendezett kiállítást, amivel kezdetét vette a Világörökség faluban az I. Húsvéti Fesztivál. A Szécsényi, Hollókői, Ipolytarnóci Idegenforgalmi Társulás hagyományteremtő céllal rendezte meg a fesztivált, hogy segítsen elevenen tartani a palóc népi tradíciókat. Április 3-tól 10-ig Hollókőn tartják a népi mesterségek bemutatóját és vásárát, ugyanakkor Szécsényben folklór táncház-estekre hívják a vendégeket.

TŰHEGYEN

Adok is, nem is

Tudom, hogy nem nehéz ironizálni olyan emberek rovására, akik döntéshelyzetben vannak. Az is nyilvánvaló, hogyha a keveset sokfelé kell elosztani, senki sem jár jól.

Tegnap hozták nyilvánosságra azoknak a folyóiratoknak a névsorát, amelyek támogatáshoz jutottak, nemkülönben azokét is, amelyek nem. Böngészem a nyerők regiszterét. Bizony – gondoljunk csak a „volt is ajándék, nem is" bűbájos mese furfangos kislányára – sziták közé zárt galambot kapott jó néhány szerkesztőség, mint a király a mesében. Mit tud vajh kezdeni a Kisgrafika vagy a Design 100 ezer forinttal, vagy a Nyelv és Kultúra a maga 200 ezrével s az ugyanennyi támogatással „kifizetett" Könyvtári levelező. A mai nyomdai és papírárak ismeretében nyilvánvaló, hogy szinte semmit. Szimbolikus gesztusoknak pedig (az adott esetben) enyhén szólva semmi értelme. Körülbelül annyi, mint az inkriminált galambnak. Azt az összeget, amely gyakorlatilag használhatatlan, kár odaadni. Rejtély, hogy miért tették. Talán ha a sok kicsit összerakták volna, támadt volna belőle viszonylag sok. Támogatták volna meg vele esetleg a Nagyvilágot, a világirodalom egyik legnívósabb hazai közvetítőjét. Mert a rejtélyek rejtélye mégis csak az, hogy a Nagyvilágot miért a nyeretlenek bugyrába rakták.

(p. z.)

Tűnődés

Hétvégi ismételgetések

Így, a hétnek a végén megszaporodnak a meghívások, el kell menni az ország különböző csücskeibe, mert ott a pártvezérek hirdetik az igét a választások előtti győzelem reménysége alatt. A kisebb pártok a legerőszakosabbak, s teljesen jogosan, hiszen a médiumok sokkal kevesebb figyelmet tékozolnak rájuk, mint a nagyobbakra. Ők arra hivatkoznak, hogy az ő mondókájuk sokkalta eredetibb, mint a többieké, hiszen azt már az ország apraja-nagyja ismeri. Nos, ez az, ami nem egészen így van. Hiszen nem nehéz kitalálni, mit fog mondani e hét végén Thürmer Gyula, K. B. Izabella, Torgyán József, Csurka István, Palotás János, Zwack Péter, Nagy Tamás, Király Zoltán, Pozsgay Imre, Hernádi Gyula, Balás István, s mindazok, akik abban reménykednek, hogy vagy be-, vagy visszajutnak a parlamentbe. Azt fogják mondani, hogy a náluk ismertebb és nagyobb pártok sokkal jobb anyagi körülmények közt vannak, mert kifosztották az országot, ma is ők ülnek a húsosfazék körül, egymás közt osztják a népvagyont, egymás elől vadásszák a voksokat, s csak abban különböznek egymástól, melyik nagyobb és bőszebb elárulója a nemzeti eszmének, az egyetlen, általuk üdvözítőnek mondott ideológiának. Ilyen hétvégeken a szerkesztőségnek percre döntenie kell arról, ki és hová menjen, nehogy sérüljön a sajtószabadság eszménye.

De ez jobbára pénzpocsékolás. Miért kell elmenni a világ végére, hogy megtudjuk azt, amit eddig is tudtunk, s nemcsak mi, de olvasóink is épp erre gyanakodtak. Rohangálunk, mint pók a falon, hogy eleget tegyünk minden kérésnek, felhívásnak, s eközben némelyik párt vagy feljelent minket, vagy nem. Vagy emlékszik arra, hogy egykor feljelentett, vagy sem. Mindegy. Öröm a hétvége. Szükség van ránk. Jó tudni ezt.

(apáti)

Mindössze 20 ezer forintot kértek Beatrixért

Csínytevés vagy emberrablás

A Pest Megyei Rendőrfőkapitányság szervezett bűnözés elleni osztály a nyomozást folytat emberrablás bűntettének alapos gyanúja miatt ismeretlen tettesek ellen.

E. Beatrix 16 éves törökbálinti lakos ugyanis március 21-én ismeretlen körülmények között eltűnt otthonából. A részletekről *Garamvölgyi László*t, az Országos Rendőr-főkapitányság szóvivőjét kérdeztük.

– Mit állapítottak meg eddig a rendőrök?

– Bár a rendőrség nagy erőkkel nyomoz, konkrét nyomra még nem bukkantak. A kislány meglehetősen zárkózott természetű, akinek kevés barátja van. Egy levelet hagyott hátra, amelyben hevenyészett kézírással, sok helyesírási hibával az áll, hogy *kényszerítették* otthona elhagyására. Az állítólagos emberrablók 20 ezer forintot kérnek a kislány szabadon bocsátásáért.

– Kinek, hol kellene átadni ezt az összeget?

– Erről nem szól a levél, s azóta nem is jelentkeztek a feltételezett emberrablók. Lehet, hogy *rosszul sikerült csínytevésről* van szó, de a rendőrség nagyon komolyan veszi az ügyet. A kislány személyleírása: korának megfelelő kinézetű, mintegy 160 centiméter magas, közepes testalkatú, haja barna. A Pest Megyei Rendőr-főkapitányság vezetője *100 ezer forint jutalmat ajánlott fel* a nyomravezetőnek. A bejelentéseket a 112-4278-as telefonszámon, vagy bármely rendőrnél lehet megtenni.

– Mikor volt utoljára emberrablás Magyarországon?

– A Btk.-ban *tavaly május 15-e óta szerepel az emberrablás mint bűncselekmény. Azóta ez az első eset. Farkas Helga elrablásakor, vagyis majdnem három évvel ezelőtt még nem létezett ilyen bűncselekmény a Btk.-ban.*

(csarnai)

Balint Endre B-8-1-129

TÓT AMBRUS:

Televízió

Közszolgálati muff

Szombaton este, illetve pár perccel éjfél után, kábé akkor, amikor a kettes programon a Magyarok Cselekedetei című sorozat legújabb részét sugározták, az egyesen teljesen váratlanul beindult a közszolgálati televízió legújabb vállalkozása, a pinablokk. Ez a tízperces produkció az Áloműző című három órás, zenés, szórakoztató show-műsor egyik fénypontja, amely arra hivatott, hogy az éjszakában ellustuló, szétfolyó honpolgárt, elsősorban a nyugdíjas réteg egyedeit, kissé mozgásba hozza, és buja, erotikus vágyakat ébresszen bennük.

A pinablokk a következőképpen néz ki: két fiatal, ivarilag teljesen érett színész, egy darab fiú és egy darab lány, műparasztnak beöltözve ülnek egy szénaboglya tövében, előttük, úgy, ahogyan ez már lenni szokott faluhelyen, gyertya ég, s beszélgetnek. A fiú, igaz, eléggé implicit módon, de azért félreérthetetlenül azt kívánja közölni a lánnyal, hogy nagyon szívesen megbaszná. Eme szándékát úgy fejezi ki, hogy különféle történeteket mesél falubéli cimborái szexuális szokásairól, de nem ám tanmeseként meg célozgatva, kacsingatva, hanem bele a közepébe, teszem azt volt egy cimbi, hát az bevitte a lányt a rekettyésbe, oszt rögvellést megfogta a pináját, de mi az hogy megfogta, jól beleverte a végén a szerszámát, hogy csak úgy ropogott. Na most, a legény mellett ülő lyány ezt szemrebbenés nélkül végighallgatja, majd mikor végszó jő, ő is belekezd egy történetbe, hogy aszondja, mikor a kondásnak megdagadt a farka, megijedt a cselédlyány, mondta is, ej, verd már bele a pinámba a farkadat, meglásd kifakad, de bizony ki is fakadt. Ezt meg a legény hallgatja végig szótlanul, szeme se rebben, néz bele a nagy büdös éjszakába, tán csak a gyertyát figyeli, föl ne lobbanjon lángjától a széna, akkor aztán megint végszó jő, majd a legény monológja, hogy aszondja, hát, nálunk a faluban meg a tehenet is baszták az idősebbek, meg még a rackát is, de már bizony a pina jobb, én aszondom. Akkor megint a lyány jön, neki még nem fogták meg a pináját, illetve csak egyszer, akkor újra végszó, és ez így megy tíz percig. Ülnek egymás mellett, másikhoz nem nyúlnak, szoknya nem libben, nadrágszövet nem dudorodik, pillantás össze nem akad, ezek verbálisan dugnak boglya hűvösében, akár a levelező tagozatosok, majd ahogy jött, úgy fejeződik be az egész, teljesen váratlanul. Akkor aztán Jakupcsek Gabriella jelenik meg a képernyőn, és Székhelyi Józseffel szellemes kérdéseket tesz fel a betelefonáló nyugdíjasnak, hogy Erzsike, maga szerint melyik a nagyobb: a Mars vagy a Szaturnusz.

Mi volt ez, így hirtelen? – kérdi a néző.

Nehogy valaki félreértsen, nem a fasszal, pinával van gondom. Az nagyon is kell, pláne veretes irodalmi szövegből, néprajzi gyűjtésből, de hát hogyan él egy veretes szöveg műparaszti, show-műsoros miliőben. Ennek így az az üzenete tévéileg, hogy a magyar néző addig nem alszik el szombat éjjelén, míg valamelyik adón pinába nem ütközik, nahát, itt van, amit akartok, ráadásul irodalmilag, szó nem érheti a ház elejét. Ha nektek ez kell, tessék. Házmesterek országa vagyunk, mondotta volt Horváth Ádám, márpedig len a házmester is megköveteli a magáét, két éjféli csöngetés vagy csőrepedés között szereti megfarkalni az ő fehérnépét, majd ejakuláció után nem falnak fordulni bunkó módon, hanem belemondani a telefonos éjszakába, hogy szerintem a Szaturnusz a nagyobb, s még lehet, hogy nyer is vele hatszáz forintot, ha ugyan az előző kérdésnél ki nem esett.

A közszolgálati pinával az a legnagyobb baj, hogy nem látható. Kéremszépen, egy műholdra, kábelre kötött készüléken befogható vagy harminc állomás, ezek egytizedén pinázás megy szombat éjjelenként, ám ezeken az adókon mutatják is aztat a pinát. Ha hetvenes évekbéli NDK-szagú filmen is, de mutatják. Látni a cimbora farkát, a tálalóasszony muffját, meg mindent. Mi több, a Magyar Televízióban is volt erotikus műsora nem is olyan régen, a Kurír teherautósofőrje szerkesztette és vezette, háromnevű ember, csupa félhomály volt a stúdió, zöld és lila tejkód, de legalább néha átlőrt a homályon egy-egy fél mell, egy didkó, egy csöcs, duda, de ez nem kimondva volt, hanem *mutatva*. Ami kicsit más. Más hatással van a dolgozó tömegekre, mint ha teszem azt, Kovács P. József olvasna fel egy szöveget a bemondópultnál, hogy kedves nézőink, volt a múltkor egy gádzsi, hát olyan dudákat maguk még nem láttak, de bizony a Karesz be is vágta neki a lompost, csumidára vette a daptaridáját, hű, ha azt maguk látták volna baszki, de hát nem látták, sőt, nem is fogják látni, ezt garantálom, viszont azonban most mindjárt Bánffy György érdemes művész következik, és elmeséli, hogy néz ki a muff, de hátulról ám, mert elölről nem kunszt, rükvercből ungázzuk meg a fingóját, ahogy azt magyar ember mondani szokta lefekvés előtt, mikor el akarják űzni az álmát.

A Szaturnusz egyébként nem csillag, hanem bolygó, ám ezt két numera után mindenki összekeveri.

GRAFIK AUS UNGARN

14.06. bis 05.07.

Neun Mitarbeiter der Zeitschrift „Élet és Irodalom" stellen sich vor: Ferenc Banga, István Püspöky, El Kazovszkij, Judit Makó, Tamás Szabó, Károly Szikszai, Imre Szemethy, Ákos Muzsnay, István Haász; **Einleitende Worte:** Rainer Pichler; **Idee und Organisation:** Roland Wernbacher; **Vernissage:** 14.06., 19.30

Galerie MIRA-MAKU, 1070 Wien, Mondscheingasse 2

Az Élet és Irodalom Alapítvány grafikai gyűjteményéből kiállítás nyílt a bécsi Mira-Maku Galériában. A tárlat július 5-ig látható.

Takáts József: Mit vétettem én?

(folytatás a 6. oldalról)

Egy kulturális háborúra emlékeztető helyzet egyik előfeltétele az, ha a viták résztvevői úgy vélik, *egy* törésvonal mentén *két* oldalra oszlik megmásíthatatlanul a kulturális (jelen esetben irodalomkritikusi) mezőny. A másik előfeltétele az, ha a nézetek összeütközésével kapcsolatban az intézmények (birtoklásának) kérdése is föl van vetve. Az előadásomból mindkét vonás hiányzott. Mégsem kívánom a felelősséget teljesen elhárítani magamtól. Szirák azt írja, nem jóhiszemű módon konstruáltam meg előadásomban a tudományos kritikának mint iránynak a képét. Megró azért, mert míg Bónus a maga szövegében név szerint gyakorolt bírálatot különböző kritikusok felett, én általában, nevek nélkül jellemeztem a mondott irányt. (Margócsy István Jelenkorbeli vitacikkét ugyanez jellemzi, Sziráknak az ellen nem volt kifogása.) Azt hiszem, ez egyszerűen a választott tárgy és cél különbségéből adódik. Írásaink egy nyilvános vitára készültek vitaindítónak. Én akkor jobbnak véltem, ha általában bírálom e kritikai irány némely, fentebb elsorolt jegyeit, s nem személyek szerint. Igyekeztem határozott álláspontot elfoglalni, hogy valóban vitát elindító legyen a szövegem, s reméltem, hogy így nem bántódnak meg a vitapartnereim. Bónus tárgya más volt, ő tehát személy szerint bírált. S bár nem értem, hogy miért volna a rosszhiszeműség jele, ha valaki felsorolja egy kritikai irány azon jegyeit, amelyekkel nem ért egyet, mégis, Szirák cikkét olvasva be kell látnom, olyan embereket bántottam meg e felsorolással, akiket egyáltalán nem akartam megbántani. Talán nem személyükben, hanem a csoporthoz (értelmezői közösséghez) tartozás érzelmében. Ennyiben vagyok felelős a vita alakulásáért.

Mindenesetre azt hiszem, az sem enyhíti az „állóháborút", ha kiindulásként kétségbe vonjuk vitapartnerünk jóhiszeműségét, mint Szirák teszi velem. Egy ÉS-olvasó, aki nem tartozik a szakmának azon részéhez, amelyhez Szirák is és én is, Szirák cikkének elolvasása után azt gondolhatja, e vitafelek közt nagyon nagy az ellentét, nagyok az indulatok, talán beszélőviszonyban sincsenek egymással. Bizonyára meglepődne, ha hallaná, hogy néhány hete Szirák kötete Műcsarnok-beli bemutatásának az volt a formája, hogy Takáts József beszélgetett a szerzővel. Talán azt gondolná, nincs is háború. Remélem, igaza volna.

Most jönne Szirák előadásommal kapcsolatos bíráló érveinek a mérlegelése. Csakhogy nehéz helyzetben vagyok. Például Szirák azt írja, hogy az előadásom „majdhogynem megkerüli az irodalmi *dolgokat*". Mivel sajnos az nem derül ki, miféle irodalmi *dolgokra* gondol, ezért erre nem tudok mit válaszolni. Azt írja továbbá, hogy szerintem érdem nem szeretni a tudományos kritikát, s leválasztani azt az „irodalomról". Vajon miért nem idéz egy szövegrészt tőlem, amely igazolná az állítását? Azt hiszem, ha valóban ilyen hülyeségeket írnék, hogy érdem nem szeretni, Sziráknak eszébe se jutna, hogy foglalkozzon az írásommal. Még ugyanebben a mondatában „könnyen leleplezhetőnek" nevezi a konstrukciómat. Kár, hogy nem szán néhány sort a leleplezésre, vagy legalább azt elárulhatná, mit kellene egyáltalán rajta leleplezni. Azt írja továbbá Szirák, hogy „jól ismert, egyszerű szólamokat örökít tovább (ti. az előadásom – T.J.) a tudományosság nem túl megalapozott kritikájához". Mindenekelőtt, talán mondanom se kell, a tudományosság kritikájáról *általában* nem esett szó az előadásomban, csupán *egy bizonyos* tudományszemlélet kritikájáról. Ez egy kis különbség. Hogy a „szólamok" jól ismertek, az igaz: bármely tudásszociológiai vagy tudományfilozófiai egyetemi szeminárium első két órájának az anyaga, Kuhn, Polányi, Bloor, ilyenek. (Hacsak nem a bécsi iskola híve a szemináriúm vezetője, mondjuk.) Lássunk példának egy „szólamot": „úgy vélem, nincs olyan végső elv vagy módszer, amely eldönthetné, hogy két különböző... elméletet fenntartó implicit hit közül melyik az igaz." Ha az ilyen kijelentéseket Szirák „nem túl megalapozott kritikának" látja, kár, hogy nem próbálkozott meg a cáfolatukkal.

Végül az utolsó bekezdés. Itt előbb azon gúnyolódik Szirák, hogy nem én fedeztem fel az értekező nyelvek „elvi limitálhatatlanságát", s mégis emlegetem (jaj, mennyi mindent emlegetek, amit nem én fedeztem fel!). Azután így folytatja: Takáts „megelőlegezi jó néhány későbbi vitázó logikáját, amennyiben az irodalmi dolgok állásának megvitathatóságát a *szuszpíció* irányába tereli: »az irodalmi értékelés csupán elfed egy politikai/morális értékelést, amely az interpretáció interpretációjában, a kritika kritikájában leleplezésre szorul«". Újra ott vagyunk, mint az elején: hogy az előadásom „szabott irányt", illetve „megelőlegezi", „tereli" a majdani vitát. Amit Szirák állítása igazolásaként idéz az előadásomból, abból úgy tűnik, mintha az a saját álláspontom volna. Nem az. Az előadásomban az idézet ugyanis így folytatódik: „Ez a felfogás, amit ma rendkívül sokan osztanak, például a multikulturalizmus hívei, s számos foucault-iánus vagy újmarxista kritikus, felszámolja az irodalom autonómiájába vetett hitet. Én viszont úgy vélem...". Amit Szirák idézett tőlem, mint látható, nem az én álláspontom – épp ahhoz képest próbáltam megfogalmazni a saját álláspontomat.

Hanyag olvasás? Bizonyára. De miért fordul elő többször is, hogy olyan álláspontokat tulajdonít nekem Szirák, amelyeket nem osztok (érdem nem szeretni a tudományos kritikát, a tudományosságot általában kritizálom, kisajátításként értelmezem a tudományosságot, aztán ez az utolsó bekezdés), s vagy nem hoz szövegrészt az előadásomból, amelyel igazolná az állítását, vagy ha hoz, az nem igazolja? Mielőtt valaki azt hinné, vissza akarom adni a kölcsönt, s arra célozgatok, hogy Szirák „aligha jóhiszemű" módon járt el, leszögezném, hogy nem erről van szó. Inkább arról, hogy a vitának az említett *kétosztatú séma* „szabott irányt", az „tereli" s „előlegezi meg" az értelmezéseket. E séma osztotta rám a „tudományosság-ellenes" szerepét azoknak a szemében, akik elfogadják ezt sémát, s a „másik oldalhoz" tartozónak érzik magukat. A séma szerinti olvasás nem a tényleges álláspontokra kíváncsi, csak a sémában elfoglalt helyekre.

Szirák szívesen él olyan kifejezésekkel, amikor az elvárásait fogalmazza meg egy értelmezővel/kritikussal szemben, mint például „a másságban való önmegértés kölcsönössége", vagy hogy a szerző „engedje önmagát önmagától különbözni". Nos, az én elvárásaim prózaibbak: már annak örülök, ha szoros olvasással, pontos idézéssel, érvekkel ellátott, s argumentált véleménymondással találkozom.



BAKÁCS TIBOR SETTENKEDŐ: **Mozi-film**

Bunkó vagyok

Ha ez így megy tovább, megutálom *Tarantinót*. Kétségtelen, hogy *Ponyvaregény* című filmjéről jómagam is ájuldoztam az ÉS hasábjain, sőt a hozzáfűződő utánérzéseket (*Get Shorty, Desperado*) is ajánlottam, mint olyan műveket, melyek egyszerre képesek beszélni a szórakoztató tömeg- s magasművészet nyelvén, de ez már sok. Túl sokan próbálnak vaskos profitot húzni a „tarantinoizmusból". S azt is tudom, hogy a mesterek által megalkotott műforma elterjesztésében az epigonok végzik a leghasznosabb munkát, de most megijedtem.

Miről is van szó?! Ha nem tudok délelőtti előadást nézni (ez mindig a lézengő ritterek életérzésével ajándékoz meg), akkor az esti tízes vetítést választom. Ilyenkor már csak homelessek, szerelembe bukottak s mozisták ülnek a nézőtéren. A *True Romance* című *Tony Scott* filmmel (amit számomra érthetetlen okokból Tiszta románcnak fordítottak) is ez volt a helyzet.

Alig kaptam rá jegyet. Főleg fiatalok ücsörögtek a gyorgyvásznon előtt, s ráadásul nem is azok az egészen hülye baseball sapkás reklámprolik, akik a rendszerváltással terjedtek el vírusok módjára. Első látásra minden megokolt. A forgatókönyvet Tarantino írta, *Dennis Hopper, Brad Pitt* s *Gary Oldman* játszik benne, míg őket a nagy Ridley Scott kis-öccse, a Tony rendezte egybe. (Na jó, én a Top Gun után sem éreztem, hogy újra kéne gondolni az életem.) A vetítés alatt végig önfeledt jókedv, tiszta lelkű kacagás hullámzott. S némileg ez történt volna velem is, de ennek oka: a „tarantinoizmussal" egyenesen arányosan hülyülök el magam is.

Tarantino trükkje: az intellektuális kaland kedvéért csináljunk úgy, mintha teljesen hülyék lennénk, majd utólagos reakcióinkban viszont annál kifinomultabbak – bejött. Túlságosan is bevált az ész trónfosztása. Azóta eltelt két nap, s felébredt bennem valamiféle racionális bűntudat, ha egyáltalán e kettő (ráció-morál) bármiféle módon összeházasítható.

A film alaptörténete természetesen krimi. Gengszertörténet. Love story. Vagyis akciófilmet, kultuszfilmet, vígjátékot, családi filmet, romantikus szerelmi filmet látunk. Az új Hollywood találmánya, hogy a tömegműfajokat egy hamburgerbe süti bele, így egyszerre élvez el egyetemista, gimnazista, nyugdíjas levéltáros, s titokban a szocialistákra szavazó kisnyugdíjas. Az ízek összesülnek, vagyis a Tarantino-féle film önironikus, metanyelvében örökké utal a filmtörténetre s önmagára, a környül ölelő civilizatórikus ártalmakra, divatra stb. Aki ennyi rétegezettség láttán sem élvez el (a körmönfont dialógusokról most nem is szóltam), az tényleg akkora bunkó, hogy már csak politikusnak jó.

Egy fiú ül a moziban. Bejön egy párducbundás szőke csaj, ráejti a pattogatott kukoricát, tehát már ismerik is egymást, szerelmesek, kár, hogy a csaj call-girl, de szakít a múltjával, ám ehhez meg kell ölni a stricijét – Gary Oldman játssza el antirasztafári kosztümben hihetetlen jól, de hát így szokta –, ám tévedés történik, a lány bugyijai helyett véletlenül több kiló heroint hoz el a szerelmes fiú, mindegy, irány Los Angeles, a filmgyár, ott úgyis a producerek a legjobb pusherek, viszont a maffia sem most kezdte a privatizációt, nyomába ered, nyakukban a rendőrséggel, alatta csendesen szól az M 16-os, az Uzzi, a Magnum, a Beretta, a Kalasnyikov, s valamiféle acid partyról kiselejtezett zene. A végén persze minden rosszra fordul. A happyend is olyan, mint Shakespeare-nél: jó, ha van pár túlélő, hullatakarítás végett.

Ha mindezt nem Tarantino írja, hanem rendezi, akkor legalább jól összekeveri az idősíkokat, de Tony Scott csak egy piti epigon. Kiegyenesített idősíkkal a hülye is megérti. S hát erről van szó. A kérdés az, hogy merek e mentális jókedvem érdekében lemondani keserves kínlódások árán megtanult rosszkedvemről?

Vagyis nem csak bunkó, hanem gyáva is vagyok. Olyannyira, hogy hazaérve azonnal megnézem még háromszor videón a filmet. Igaz, más-más címekkel. Édentől keletre, Veszett a világ, Bonny és Clyde.

A tanulság, akárhogy is nézem, számomra roppant szomorú. A mozi megfiatalodott, míg én megöregedtem.

(Tony Scott: Tiszta románc)

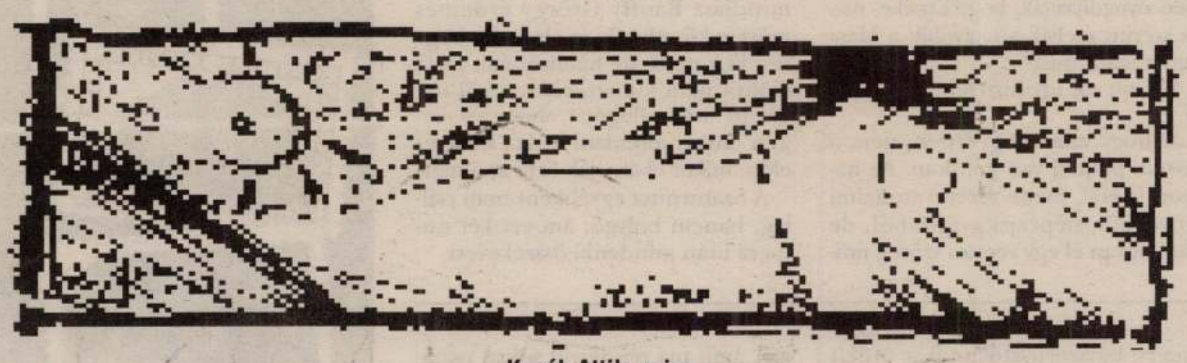

Kozák Attila rajza

FÁY MIKLÓS: **Zene**

Antivilág

Három főszereplő hiánya már akkora hendikep egy előadásban, hogy remekmű legyen a talpán, amely még így is érdekes tud maradni. A Carmen, úgy tűnik, csak remekmű, de nem a talpán, mert nem bírta el a hármas hiányt. Szomorkásan unalmas előadással búcsúzott az idei évadban az Erkel Színházból Bizet operája. A szünetben még méltatlankodásokat is lehetett hallani nézőtéren, folyosón, hogy miért osztják ki így a szerepeket, hiszen ez egy anti-Carmen. En azt hiszem, ezt a kört le kellett futni, olyan szereplőkkel kísérleteztek, akikben a lehetőség benne van, akik meg tudnák, vagy más rendezésben meg is tudták oldani a szerepüket, itt és most viszont imponáló biztonsággal mondtak csődöt.

Balatoni Éva erős hangú, jól képzett mezzoszoprán, fiatal is, kinek járna a Carmen, ha nem éppen neki? Magas színvonalon énekel, máskor is, most is, csak, úgy látszik, a Carmenhez ennyi nem elég. Az ember szégyell ennyire agyonhangsúlyozott közhellyel előállni, mégis kénytelen: Carmenhez nőnek kell lenni, nem asszonynak, és nem egyszerű énekesnek. Csábítani kell, mindegy, hogy milyen szinten, közönségesen vagy hanggá nemesített érzékiséggel, obszcénül mozdított csípővel, vagy puha, bársonyos énekléssel, mindegy. Minden lehetséges, de valahogyan. Olyan nincs, hogy Carmen egyike a munkásnőknek, valaki a tömegből, megjegyezhetetlen arc, aki kiválaszthatatlan, ha többen is vannak a színpadon. Ilyen nincs, mert akkor nincs opera sem, csak valami zenés zsáner a múlt századi Spanyolországból.

Wendler Attila Don Joséként Balatoni ellentéte. Tudja, hogy mit énekel, a baj az, ahogyan teszi. Nyitott hanggal, fátyolosan, nézőtéri pánikot okozva minden magassága előtt. Wendler nagy előnye, hogy Szegeden, erős rendezésben már énekelte a szerepet, így a bizonytalan, vagy bizonytalanság érzetét keltő éneklése ellenére is határozott Don José-ügyben. Áldozat-José játszik, valakit, aki kicsi, gyáva, félénk, de akit kiválaszt és tönkretesz – a színpadon most nem érzékelhető – erősebb akarat. Hétköznapi sorstragédia, bár a tragédia átélhetőségét veszélyezteti Wendler rosszul sikerült maszkja: erős állkapcsával, hosszú pajeszával a tenorista inkább egy Elvis-imitátorra emlékeztet, nem kis sevillai tizedesre.

Eljött az idő, amikor már komolyan lehet aggódni *Egri Sándor*ért. Nagy szerep jutott neki is, Escamillo. Hangja, hangszíne mindig megosztotta a közönséget, általában csúnyának, karcosnak szokták hallani, szerintem magvas, erős, nagy, jelentős. Olyan hang, amit használni kell, mert lehet. Egri azonban elhanyagolja adottságát, nem foglalkozott a szereppel, meg sem próbálta a többnyire elegáns, úri modorú torreádort valahogyan a maga hangjához, alkatához igazítani, énekelt, ahogy jött. Az embernek az az érzése, mintha Egri még a beéneklést is túl fáradságosnak találta volna, mert csak az első szám alatt került valamennyire a helyére a hangja, hallhatóan akkor melegedtek be a hangszálak. Később jöttek erőteljesebb pillanatok, meg bántóan durvák is, aztán egy igazán emlékezetes is, amikor a képárbajhoz karjára akarta volna csavarni kabátját, de a ruhadarab egy szerencsétlen mozdulat következményeként a fejére tekeredett. Hogy egy ilyen adottságú baritonnak ekkora szerepben ez legyen a legmaradandóbb jelenete az...nem is tudom. Nem botrány, csak figyelmeztető jel. Egy tehetség megint nem akarja befutni a pályáját.

Egy másik tehetség azonban örvendetes módon be akarja futni a pályát. *Gémes Szilvia* a legjobb Micaela, aki ebben a rendezésben eddig szerepelt. Jól énekel, néha kicsit talán halkabb a kelleténél, mindvégig finom, ügyesen is játszik, csak az intenzívebb jelenethez, a harmadik felvonás végéhez nincs még eszköze – de azt hiszem, ez csak idő kérdése. Gémes Szilviáért nem kell aggódni.

(Bizet: Carmen – Erkel Színház, június 5.)

Kortársak sikertelensége

MŰGYŰJTÉS

Szerkeszti: Bátki Mihály

Hja, a *Bizományi* a legrégibb s legtapasztaltabb cég – most a nagy versengésben is kitett magáért, kezdve azzal, hogy saját „régi" voltát összekapcsolta a millecentenáriummal, s így bizonyos ünnepélyességet is adott legutóbbi Lónyay-utcai aukciójának. Voltak csakugyan az évfordulóhoz kapcsolódó tárgyak: az Ezredéves Kiállítás emlékei, Ferenc József díszkiadású életrajza, a lovát délcegen megülő Erzsébet királyné porcelán szobra (60 ezerről indulva duplájáért vették meg), de az anyag egésze nem volt különösebben ünnepélyes –, honnan is szedték volna össze, mikor lassan elfogynak az igazán érdekes és értékes tárgyak, képek. De a közönség méltányolta az aukciós ház törekvéseit: megtelt a terem s jó volt a vételi kedv.

Az első napon főként ékszereket árvereztek, s a vonzóan alacsony indítási árak általában kétszeresüknél álltak meg. Nemcsak a drága tételek között akadt, ami iránt nem érdeklődtek, hanem például egy-egy arany fülbevaló pár 6 és 8 ezerrel, gallértű ugyanennyivel megmaradt, míg egy 110 grammos cigaretta tárca szép kézi véséssel díszítve 7 ezres kikiáltási áron kelt el. Két, százezer forint körüli arany lorgnon lánc is visszamaradt, és ugyanilyen árú, száz évesnél régibb svájci zsebóra. Szintén e korból való melltű egymillióval többért érthetően nem keltett igazi érdeklődést –, ez már soknak bizonyult. Megmaradt néhány karkötő 95, 70, 60 és 40 ezerrel, viszont mások 38, 48 ezerért keltek el, sőt egyet 50-ről háromszorosáért vettek meg. 220 ezres kikiáltási árat ért egy ruhaklipsz több mint 1 karát briliánssal, Vacheron férfi karóra ugyanennyiről 340-et, egy másik 120-at. (Az órák iránt növekszik az érdeklődés.) Ugyanennyi volt két darab óralánc. Három szép fülbevalópár indult 38 ezerrel, egyik ennyi is maradt, a másik 48, a harmadik 60 ezer lett. A legdrágább ékszer, egy 2 karátos szoliter 440, míg az utolsó nemesfém tétel: csaknem öt kilónyi neorokokó ezüst szervizkészlet 285 ezerről félmilliós óra emelkedett.

Jól elkeltek az üveg emlékpoharak, Zsolnay vázák-tálak; egy meisseni díszvázát 300 ezerrel ütöttek le. A szocialista időkben oly kedvelt Kovács Margit kerámiája és Mikus Sándor kis bronzszobra nem kellett – utóbbi tán Sztálin-szobra miatt bűnhődött, pedig tulajdonképpen jó szobrász volt.

A második napot indító szőnyegek mind elkeltek; egy barna-sárga-kék kaukázusi zeihurt 60 ezres kikiáltási árának négyszereséért vették meg, s a második *képet*, egy múlt század elejei spanyol festő művét ugyanennyiről még többért. Ezenkívül még jó néhány külföldi festmény szerepelt, de ezeket gyűjtőink még nem mind becsülik meg. Egy 18. századi *Madonna* 180 ezres kikiáltási áron talált gazdára, egy múlt századi romantikus mű ugyanennyiért nem kellett, éppúgy, mint Palmier barbizoni szellemű parkrészlete (220 ezerrel). Deckernek egy Zichy grófnőt ábrázoló karakteres portréját csak az akció végén visszakérve vették meg 300 ezerért, s ugyanennyit ért Johan Till századelejei *Sebesült katonája*. Szintén 300 ezerrel megmaradt egy 1700 körüli nápolyi festő *Krisztus siratása*, és százezerrel többért nem kellett egy több mint száz évvel előbbi *Apollo és Daphné*. Viszont egy még további száz évvel korábbi, szintén észak-olasz Szent család egymilliós kikiáltási áron ment el, s ugyanennyiről indítva a holland Doncker *Kártyázói* 1.700 ezerért, de a múlt század második feléből származó Gebler állatkép felényiről is elérte ugyanezt a szép összeget... 100 ezer körüli alapárról két századfordulós kép is megért háromnegyed milliót.

A legszebb régi magyar kép, egy Mészöly 800 ezret ért, míg egy ifj. Markó Károly 700 ezerrel indult, s aki több mint egymillióra fölverte, eltűnt, úgy, hogy másodszor is árverezni kellett – de így is megkapta ezt az árat. Ez a manőver később is többször ismétlődött, pl. két Mednyánszky képpel... Donát János *Megfeszített Krisztus*a 80 ezerrel megmaradt, míg Poll Hugónak a „szocreált" előlegező századelejei munkás ábrázolását 260 ezerre értékelték. Mindez nem volt védett, ám egy kimódolt, szokványos Iványi Grünwaldért tán épp érthetetlen védettsége miatt nem adtak 400 ezret. (Ez különben 1970-ben még 4200 forintért kelt el.) Feszty Árpád böcklines erdei képe 350 ezres kikiáltási áron talált gazdára. 1 millió 100 ezer lett egy kissé elnagyolt Rippl-Rónai. Végre felfedezték Ferenczy Valért: napsütötte patak-képe 25-ről 140-re emelkedett – de megérte; ugyanilyen karriert csinált egy Vastagh madár-ábrázolás. Szokványos Glatzok félmillió körül mozogtak; Gyárfás Jenőnek tán túlértékelt két képe is visszamaradt, akárcsak egy Perlrott Csaba *Csendélet*, míg két másik pasztellje jól elkelt. Most nem volt sikerük a kortárs festőknek: egy Bálint Endre, egy Gruber, két Patay s egy Schéner is visszamaradt.

Kristó Nagy István

Aukciók péntektől-péntekig

Festmény, műtárgy: jún. 21, 28. (du. 5)
Műgyűjtők Galériája (V. Kossuth L. u. 10.)
Festmény, műtárgy: jún. 24. (du. 5)
Belvárosi Aukciósház (V. Váci u. 36.)
Ékszer: jún. 24. (du. 3)
Pless & Fox (Vígszínház)
Papírrégiség: jún. 26. (du. 5)
Első Budai Árverezőház (II. Margit krt. 16.)
Vegyes műtárgy: jún. 27. (du. 5)
Első Budai Árverezőház (II. Margit krt. 16.)

BÁV RT

Biztosan készpénzhez juthat! Ön kiválaszthatja, hogy műtárgyait, ékszereit, régiségeit a BÁV Rt. aukcióin vagy szakboltjaiban adja el a legmagasabb piaci áron. Készpézért megvásároljuk vagy magas előleget fizetünk!

Szakfelvevőhelyeink:
Ékszer: V. Párisi u. 2. 118-6217
VI. Andrássy u. 43. 342-9143
VII. Thököly út 14. 322-5014
Szőnyeg: V. Ferenciek tere 10. 118-7898 és valamennyi fővárosi és vidéki boltban.
Festmény, műtárgy:
VI. Bécsi u. 1-3. 117-2548
V. Kossuth L. u. 103. 118-0433
V. Falk Miksa u. 21. 131-0513
V. Semmelweis u. 19. 117-6327
VI. Andrássy út 27. 342-5525
I. Hess A. tér 3. 175-0392
Bútor: Címbejelentés: 217-6307; 218-7898
A beszállítás díjmentes!

BÁV Rt. — az értékek birodalma!

BÁLINT Endre B-8-1-128

1945-ben alakult meg és 1948-ban „önként" feloszlott az Európai Iskola nevű csoportosulás, amely a kor képzőművészetének legaktuálisabb problémáival azonosuló művészekből szerveződött. Nem lehet véletlen, hogy nevének megválasztásakor felmerült a Szentendrei Iskola elnevezés, hiszen számosan közülük bensőséges kapcsolatban álltak a várossal. Itt nem egyszerűen a hely kínálta pittoreszk látványhoz kötődésről volt szó, hanem a Korniss Dezső és Vajda Lajos által a 30-as évek közepén felvázolt, a különböző kultúrák kereszteződését hordozó városka és környéke ihlette szellemi program tudatos vagy öntudatlan továbbgondolásáról. A program magaz ún. konstruktív-szürrealista alkotásmódnak és a népi kultúrákban már töredékeiben, de még elevenen élő ősi világkép Bartók–Kodály fémjelezte úton történő felkutatásának összekapcsolásából állt, és ezzel egy régi vizuális identitástudatának, egyben a modern, európai léptékkel is mérhető magyar képzőművészetnek megteremtését célozta meg. Mindebből következik, hogy nem doktriner stiláris elvekkel való közösségvállalás jellemezte a szentendreieket, hanem – Bálint Endrét idézve – „egy olyan belső szabadságra való hajlandóság, ami kirekeszti a festészettől idegen tartalmakat, és beengedi azokat az áramlatokat, melyek ismeretlen és felfedezetlen világok felé sodorhatják azokat, akik vállalják egy ilyen kaland kockázatát." Természetesen szuggesztív intellektusa és meg nem alkuvó művészi etikája révén a 40-es években Vajda az akkor már kikristályosodott posztimpresszionista stílusban dolgozó Czóbelen kívül mindannyiukra hatott: hol a kéz emlékezik az ifjan elhunyt barát egy-egy, szenvedéstől átjárt, sűrűsödő vonalhálójára, hol motívumai bukkannak fel új összefüggésekben. Ennek ellenére kiteljesedő művészetük egyre karakterisztikusabban elüt egymástól. Barcsay az ikonokhoz hasonló méltóságteljes nyugalmat és időtlen belső ragyogást teremt geometrikus vagy konstruktív látványelemekből felépülő képein. Korniss nyughatatlanul keresi-kutatja az élmény megmutatásának, a tradicionális jelek jelentéskörének, egyben magának a vizuális nyelvnek a határait. Bálint magamitológiájának sokértelmű torzó szereplői fájdalommal és szorongással teli álmokat és nosztalgikus emlékeket beszélnek el. Szántó Piroska pánantropomorf univerzumában minden képi motívum emberi állapotok, szenvedélyek, karakterek hordozója lesz. Anna Margit torzonborz babáinak, expresszíven ábrázolt bábjainak egyszerű, áttekinthető világába transzponálja és így kimondhatóvá teszi a kimondhatatlan traumákat. Konstruktív képalkotás, szürrealisztikus látomások és expresszív formák elütő csillagai körül kering szabálytalan ritmusban művészetük.

A jelzett kör szempontjából a kiállított művészek névsora nem teljes, többen kimaradtak most, mint pl. Fekete Nagy Béla; vagy van, akit csak egy-egy művel szerepeltetünk, mint pl. Vajda Júliát. Válogatásunknak sajnos nem tudományos ismérvek, hanem nagyon is gyakorlatias, objektív tények szabtak határt. A hely méretén túl sokkal fájdalmasabb volt azzal találkoznunk az előkészítés során, hogy ugyan Anna Margitnak, Barcsaynak, Czóbelnek múzeuma van a városban, de a többiek életművéből az eddigi gyűjtés alapján épp hogy csak ízelítőt nyújthatunk. Így csupán csak arra vállalkozhattunk, hogy jelezzünk néhány összefüggést, a meggyőzés egy ennél átfogóbb kiállítás feladata lehet, ahol feltárulkoznak a finoman, bonyolultan összefonódó, majd szétváló és szerteágazó utak.

Reméljük, tervünk egyszer megvalósul.

Mazányi Judit

A PEST MEGYEI MÚZEUMOK IGAZGATÓSÁGA
tisztelettel meghívja Önt,
tekintse meg az

EURÓPAI ISKOLA
SZENTENDREI MESTEREINEK

munkáiból rendezett állandó bemutatót
a Vajda Lajos Múzeumban (Szentendre, Hunyadi u. 1.)

A kiállítás 1991. szeptember 7-től hétfő kivételével
nyitvatartási időben látogatható.

ANNA MARGIT
(1913–1991)

1. *MÉZESKALÁCS, 1946*
   v. o. 64 x 43 cm
   Itsz.: 72.191
2. *FEJ, 1946*
   p. tempera, 575 x 450 mm
   Itsz.: 72.192
3. *MISZTÉRIUMJÁTÉK, 1971*
   v. o. 72 x 52 cm
   Itsz.: 84.65

BARCSAY JENŐ
(1900–1988)

4. *SÁRGA KÉP KERESZTTEL, 1949*
   farost, o. 17,2 x 28,5 cm
   Itsz.: 78.179
5. *KAPUÍVEK POMPEJI VÖRÖSBEN, 1971*
   v. o. 30 x 40 cm
   Itsz.: 78.200
6. *GYÁSZ, 1971*
   v. o. 30 x 40 cm
   Itsz.: 78.205

BÁLINT ENDRE
(1914–1986)

7. *LÁMPÁS CSENDÉLET, 1948*
   v. o. 46 x 55 cm
   Itsz.: 75.71
8. *SZENTENDREI HÁZ, 1948*
   fa, o. 21 x 25,7 cm
   Itsz.: 91.12
9. *„1956", 1956*
   v. o. 160 x 130 cm
   Balassi Bálint Múzeum, Esztergom
   Itsz.: 58.36
10. *KASTÉLY BLOIS-BAN, 1961*
    v. o. 39 x 42 cm
    Itsz.: 69.40
11. *MÁGIKUS ÉJJEL SZENTENDRÉN, 1966*
    v. o. 79,8 x 100 cm
    Itsz.: 76.43
12. *NAPLEMENTE, 1968*
    v. o. 120 x 39,5 cm
    Itsz.: 71.80
13. *FÜSTÖLGŐ, 1969*
    v. o. 30 x 60 cm
    Itsz.: 69.56
14. *BUSÓTÁNC, 1969*
    fa, o. 74 x 37,5 cm
    Itsz.: 72.11
15. *PROMÉTHEUSZ SZÜLETÉSE, 1970*
    v. o. 30 x 65 cm
    Itsz.: 70.52
16. *EGY SÍRKERESKEDŐ KIRAKATA, 1970*
    v. o. 50 x 98,5 cm
    Itsz.: 75.57
17. *SZENT FLÓRIÁN IGAZI DRÁMÁJA, 1976*
    v. o. 80 x 40 cm
    Itsz.: 82.43

CZÓBEL BÉLA
(1883–1976)

18. *MÁRIA OLVAS, 1945*
    v. o. 75 x 60 cm
    Itsz.: 75,91

HEGYI GYÖRGY
(1922)

19. *HAJÓ, 1946*
    v. o. 38 x 66 cm
    Itsz.: 85.299

KORNISS DEZSŐ
(1908–1984)

20. *BŐLCSŐ III. 1947*
    v. o. 21 x 29 cm
    Itsz.: 79.16
21. *TÜCSÖKLAKODALOM, 1948*
    v. o. 122 x 300 cm
    Itsz.: 88.13
22. *KÜZDÉS, 1949*
    v. o. 30 x 65 cm
    Itsz.: 70.86
23. *TRIPTICHON, 1976*
    v. o. 41 x 75 cm
    Itsz.: 76.42

SZÁNTÓ PIROSKA
(1913)

24. *HEGY ÉS NAPRAFORGÓK, 1946*
    p. pasztell, 390 x 316 mm
    Itsz.: 91.11
25. *RÓZSASZÍNŰ HOLD II. 1947*
    p. pasztell, 790 x 530 mm
    Itsz.: 69.54
26. *GYÁSZ ÉS ESŐ, 1952*
    p. szén, 1000 x 700 mm
    Itsz.: 83.103
27. *MAGYAR KRISZTUS, 1968*
    v. o. 100 x 60 cm
    Itsz.: 71.34
28. *SZERELMESEK (Csontzene), 1970*
    v. o. 60 x 102 cm
    Itsz.: 83.135
29. *LÁMPÁS, 1975*
    v. o. 100 x 34 cm
    Itsz.: 83.134
30. *OTTHONI LOVAK, 1975*
    v. o. 110 x 100 cm
    Itsz.: 76.26

VAJDA JÚLIA
(1913–1982)

31. *VÖRÖS KÉP I. 1974*
    v. o. 55 x 55 cm
    Itsz.: 76.47

Rákosvidék, 1991.7.sz. 11.p

TÁRLATOK ENGEDÉLY NÉLKÜL

Az Erdős Renée Ház legutóbbi kiállításának megnyitóján hangzott el, hogy azon a napon, május 29-én. 29 éve alakult meg a XVII. kerületi Művészetbarátok Köre, mely a mai Vigyázó Ferenc Művelődési Társaság elődjének tekinthető.

Képzőművészeti kört szervezett a kerületben 1962-ben Tóth Tibor. A működéséhez szükséges feltételek viszont hiányoztak, ezért szerveződött egy pártoló társaság, melynek tagjai támogatták a kört a kezdeti időszakban. A későbbiekben ebből a társaságból lett a Művészetbarát Kör Rákosligeten. A képzőművész körrel közösen vállalták az akkori magyar szellemi irányzatok széles körű megismertetését, elsősorban bemutatókat rendeztek, ugyanis az akkori politikai viszonyok akadályozták nyilvános kiállítások zsürimentes megrendezését. Három hetenként volt egy-egy bemutató, meghívott közönségnek. A zömében kerületi tagság gyakran kiegészült távoli helyekről érkezett érdeklődőkkel.

„Ebben az időben az emberek vállalták a hosszú buszozást túl a városon, hogy elmenjenek és megnézzenek egy-egy kiállítást. Az én megnyitómon is vagy 250-en gyűltek össze. Olyan kiállításokat rendezett itt Tóth Tibor, amilyeneket máshol nemigen engedélyeztek volna — Bálint Endre, Gyarmathy Tihamér kiállítását, vagy mondjuk Frey Krisztiánét. Tóth Tibort nem elsősorban az avantgárd érdekelte, de érdeklődő volt, töprengő és nyitott. Így teremtette meg — Laborcz Ferenc támogatásával — Rákosligeten a szabadság egy újabb kis zugát."

(Ez olvasható a hetvenes évek képzőművészetét bemutató, a Nemzeti Galériában látható kiállítás katalógusában: Csáji Attila nyilatkozata.)

Az 1989-ben alakult Vigyázó Ferenc Művelődési Társaság alapító tagsága már részt vett az 1970-ben megszüntetett rákosligeti kör működésében; céljuk ma a hagyományok folytatása.

Sz. Á.

BÁLINT Endre B-8-1-127

misztikát, thrillert és Indiana Jones-os utánérzést. (A karate, kung fu stb. adva volt.) John Carpenter is érezhette, hogy ez talán túl sok lesz, ezért próbálta jópofára venni a figurát — ezzel azonban csak növelte a zűrzavart. A szőke WASP (a fehér-angolszász-protestáns amerikai) Pilátusként a Crédóba került amerikaiak természetesen nem veszthetnek, ezt minden normális, Hollywoodon nevelkedett. néző tudja az első perctől, így a készítők nem tehettek mást; mindenféle akcióval próbáltak *addig* az ellenkezőjéről meggyőzni. A technikai profizmus kellék-tára elbűvölő, elő van itt vezetve minden a villámló szemektől kezdve a vízben pácolódó különleges hullapanoptikumig. Néhány ötlet ugyan mintha Carpenter valamelyik korábbi horrorjából vagy a Csillagok háborújából maradt volna meg, de tűnődni nincs idő, a történet újabb lekaszabolt ellenfeleken át szálguld a vége felé.

Ez a film már annyira, és mindenkit megcélzóan új-hollywoodi, hogy az ember azt sem tudja, izguljon, borzongjon vagy nevessen-e inkább. Én végül egyiket sem csináltam és gyanítom, ez nem a legjobb eredmény.

Torma Tamás

K. U. K. SZÖKEVÉNYEK
Lengyel–magyar film

Kazimierz Sejdy regényéből forgatta — lengyel—magyar koprodukcióban — Janusz Majewski a *K. u. K. szökevényeket*. A háború utolsó évében egy határ menti garnizonban játszódik a történet, alkoholista parancsnok, fegyelmezetlen katonák, rendetlen laktanya — a vak is látja, hogy a Monarchia végnapjait éli. Majewski olyan epikusan és iskolás precizitással filmesítette meg Sejdy regényét, mintha a soknemzetiségű monarchiát neki kellett volna először bemutatnia a moziban. Hosszadalmasan fejti ki a nemzetiségi ellentéteket, az ördögien agyonszabályozott hadsereget, az óriási adminisztrációt, s mindazt, amit e furcsa történelmi képződményről eddig tudóspontossággal leírtak. Amit a film meg tud mutatni az első világháborúból és a Monarchiából, azt már olvashattuk a *Švejk*ben, s bár a rendező igyekezett tudomást sem venni róla, végül is nem tudta megkerülni ezt az alapművet.

Janusz Majewski ezúttal igazi retrót forgatott, történetet a monarchia bárgyúságáról. A bárgyúságról, ami ott bujkál a *Švejk*ben is, de amely nem semmisítette meg a derék katonát. A *K. u. K. szökevények* hősei viszont maguk a bárgyúak, a szituáció hozzájuk képest pedig már csak gyermekien együgyű. Úgy szabotálják a katonaságot, mintha született ellenállók és forradalmárok volnának, úgy szöknek meg, mintha ez legalábbis politikai tett volna, pedig csupán egyszerű hazárdőrök, akiknek a vak véletlenre van szükségük ahhoz, hogy megússzák a halálos büntetést és a háborút. Velük szemben áll egy korlátolt főhadnagy és néhány ostoba ezredes, inkább kínos, mint nevetséges figurák, rajtuk még mosolyogni sincs kedvünk, olyan ízetlenül tolakodóak és harsányak.

Két kiváló színészi alakítás, Koltai Róberté és Bezerédy Zoltáné marad emlékezetes ebből a filmből, ők jelentik egyébként a magyar koprodukciót, de ez a hozzájárulás is jóval több volt, mint amennyit a lengyel partner adott.

Koltai Ágnes



Hanglemez

LISZT-ZONGORAMŰVEK

A jubileumi esztendőn jól túljutva, van még kutatni-, az előadó-művészet számára újrafelfedezni-való Liszt hatalmas életművében. Amikor az 1840-es évtized végén az ünnepelt virtuóz felhagyott a rendszeres koncertezéssel, az alkotásnak szentelte magát. Aggályosan dolgozott, nehezen adta ki kezéből alkotásait, átírt, átfogalmazott, változtatott, hiszen — ami a zongorát illeti — mind a maga, mind az utána következő nemzedékek számára új stílus megteremtésén, új perspektíva nyitásán fáradozott. A 60-as évtized e megújító szellemi korszakának kompozíciói közül való a lemezen hallgatható két legenda, az *A-dúr (Assisi Szt. Ferenc prédikál a madaraknak)* és az *E-dúr (Paulai Szt. Ferenc a hullámokon jár)*, valamint a *Naphimnusz*, a *Cantico del Sol*. A lemez két másik darabja, a *Scherzo és induló*, valamint a *B-A-C-H fantázia és fúga* korábbi keletű.

Jandó Jenő sokat zongorázott a Liszt-évben, előadói pályája az utóbbi időszakban pompás ívben emelkedett, s miközben tovább csiszolta technikáját, megőrizte ujjai bámulatos mozgékonyságát, fürgeségét, mélyen érző, gondolkodó, a Liszt-stílusban teljes otthonosságot mutató interpretátorrá lett, tudva, hogy Liszt számára a zongora volt „az élet, az álom, minden öröm és minden bánat". Talán ezért is oly megkapó Jandó Jenő tolmácsolásában az *A-dúr legenda* színekben ragyogó, kezdeti Allegrettója, a madarak éneke, a „látványo-

B-8-1-126
BALINT ENDRE Uj Tukor, XXV. évf. 32. sz. 1988

BÁLINT ENDRE BARTÓK-MONTÁZSAI
Szombathelyi Képtár

Festő számára keserves sors adatott Bálint Endrének utolsó éveire. Többször szólt megpróbáltatásairól, a közelmúltban posztumusz könyvében olvashattuk, mi okból üzetett ki műteremből festék, s ecset. Miként változtatták fel az olló, a ragasztó és a felszabdalásra ítélt fotók, újságok, papírok. Formát őrző falemezekre képzeletgazdag montázsokat varázsolt vagy ragasztott éppen gyötrődve. Különös naplója ez az anyag betegséggel viaskodó napjainak, friss szellemének.

A Bartók-montázsok sorozat külön fejezete a feldolgozatlan műhalmaznak. Kiindulásul a Hegedűverseny hív másolatú lapjait használta fel. A barátaitól kapott „nyersanyagot" — kézmeleget őrző kottalapok! — változatos formában transzponálta saját alkotássá. Leginkább a képsíkot befedő alapként ragasztotta fel, álló és fekvő alaphelyzeteket váltogatva. Felismerte a zenei hangzatok, ritmusképletek jeleiben rejlő vizuális tartalmat, kifejezési lehetőséget. Az imigyen létrehozott cselekvési mezőre vonultatta fel azután a maga képzeletarzenáljának sajátos darabjait.

Mindenekelőtt felfedezhetjük a szárnyas angyalt, a petróleumlámpa kontúrjait, a kereket, a gyászruhás asszonyokat, a népviseletből kölcsönzött csipkés, habfehér drapériát. Szerephez jutnak míves faragású zsidó fejkövek kinagyított héber feliratok, betűjelek. Női fejek, markáns férfiprofilok, játékos kezek helyét találja meg a rendben. Apró képecskéken a fonográfot hallgató Bartók, a töprengő Bálint ismerhető fel. Saját, korábbi műveinek reprodukcióiból is átvesz részleteket, újra hasznosítja; új közegben új jelentés hordozójaként biztosítva a motívum továbbélését. Kimeríthetetlen ötletekben, szerkezeti megoldásokban, képzettársításai — játékosságuk ellenére — meghökkentőek, a gondolkodás több rétegét mozgatják meg. Példaként ragadjuk meg a kivetett vályog, a keleti város mértanias formarendjének azonosságát a „pengető kéz", a csillogó diadém és a gyászoló alak átlós mozgalmasságával összevető lapot.

Salamon Nándor

IN MEMORIAM KASSÁK
Kassák-emlékmúzeum

Kassák Lajos születésének 100. évfordulója alkalmából tavaly megemlékezések voltak északi szomszédunknál is — szülővárosában, a szlovákiai Érsekújváron állandó kamarakiállítás nyílt műveiből. A centenáriumra készültek azok a tisztelgő művek, melyekből az elmúlt hetekben került bemutatásra negyvennyolc csehszlovákiai művész alkotása az óbudai Kassák-múzeumban.

A túlnyomórészt szabványméretű, egyedi grafikai munkák között akadt néhány figyelemre méltó, melynek az egyéni absztrakción túl sikerült valamit visszaadni a megidézett újító szelleméből is. Ilyennek találtam Dalibor Chatrný rajzát, aki ceruzával a kiállítás címét írta le gyorsan egymás alá két oszlopban — normálisan és fordítva — egy ritmusgazdag vonaltextúrát hozva létre; Michal Kern a hóban taposott ki egy ötágú csillagot (persze hasonlót már csinált más is: Attalai Gábor például 1970-ben a pesti Duna-parton), Otis Loubert pedig egy piros-fehér-zöld tárgykollázst hozott létre úgy, hogy egy kis magyar zászlóra a sávoknak megfelelő színű, lapos műanyag csecsebecséket ragasztott fel.

Elgondolkodtatónak találtam még Martin Marenčin *Párizs, ahogy Kassák nem látta* című munkáját, melyen a modern kultúrpalota, a Pompidou Központ különböző nézeteit fotózta egymás mellé. Felrémlett előttem ennek a magyar változata — „Budapest, ahogy Kassák nem látta" —, ezen az óbudai közművelődési központ helyébe költöző turistacentrum látható különféle nézetekben. (Úgy hírlik, hogy az emlékmúzeumnak is hamarosan költöznie kell a Zichy-kastélyból — dollárkaszinónak kell a hely). *Hommage á Kassák.*

Boros Géza

A 19. GYŐRI MŰVÉSZTELEP KIÁLLÍTÁSA
Műcsarnok, Győr

Dominálnak a plasztikák, elsősorban a fémből készültek. S ez a megye ipari üzemei által anyagokkal, műhelyhasználattal, a munkafeltételek megteremtésével a gyakorlatban is támogatott győri művésztelep esetében természetes is. Az ipari kapcsolat kezdetben művészeti koncepció forrása volt, s ha visszagondolunk az egykori, ún. Rába-csoport tevékenységére, amely a Rába Magyar Vagon- és Gépgyár segítségével fontos alkotásokkal járult hozzá a hazai konstruktivizmus legújabb „generációjának" kialakulásához a hetvenes évek elején, az akkor megindult folyamat változatlanul erősnek (ha nem is egyeduralkodónak) tűnik az idei kiállítás tükrében is. A tiszta, pontosan körülhatárolt, kemény kontúrokkal lezárt, a megmunkálás precizitását is hangsúlyozó, szabályos mértani formákból építkező munkák készítői közül Csepregi Sándor, és Budahelyi Tibor alkotásai emelkednek ki. A krómacél korongokból körformákat kimetsző, majd az egymásra helyezett korongokat egy feltételezett tengely mentén elforgató Csepregi a hard-edge szűkszavúságával beszél az anyag engedelmességéről és a vele dolgozó ember erejéről, szakértelméről, türelméről. Réteges plakettjei egyfajta (és nagyon impozáns) tudás tömör és sűrű tárgyiasulásai, bennük a művész gesztusa a szembehelyezkedés a sokszor túl könnyedén vállalt (mert kényelmes) megalkuvásokkal. Budahelyi játékosabban, a koncept arttól megérintve, de a pontosság iránt nem kevesebb elkötelezettséggel alakítja és helyezi egymás mellé a formákat, közöttük a már régebbről ismert kegyetlenül szorító szárnyas csavart és a műveit mindig enyhe (pont kellemes) zenei asszociációkkal bővítő, különböző színű fémekből készített billentyűforma alakzatokat. Kettejük munkáit frappánsan ellenpontozzák a győri művésztelep idei kiállításán az öt meghívott külföldi művész egyikének, az NSZK-ból érkezett Karl Hegernek korrodált, a végső széthullás előtti pillanatban ábrázolt gépalkatrészformái — műanyagból.

Acsay Judit

Film

NAGY ZŰR KIS-KÍNÁBAN
Amerikai film

Valóban elég nagy a zűr, de nem Kis-Kínában, hanem az egyre képtelenebb történeteket kiagyaló hollywoodi filmstúdiók környékén. San Francisco kínai negyedében csak rivális bandák gyilkolják egymást, ahhoz azonban, hogy ebből a mai elképzeléseknek megfelelő filmtermék válhasson, hozzá kellett keverni némi

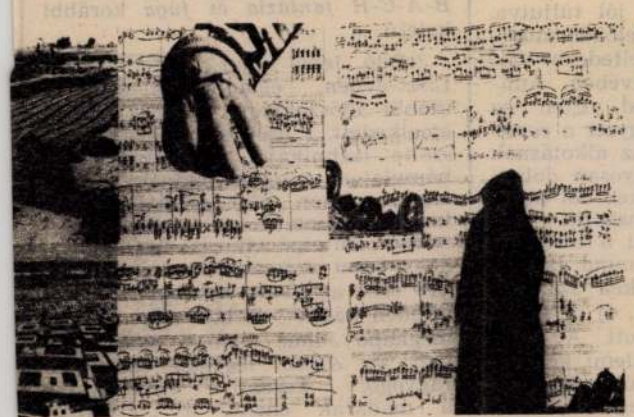



BÁLINT Endre B-8-1-125

Csizma az asztalon

Rozgonyi I.: Parteszéd művekkel. Bp. 1988

(BÁLINT ENDRE FESTŐMŰVÉSZ, 1964.)

– Képeid és fotómontázsaid meggyőznek arról, hogy a zavar tudomásulvétele nem kerülhető el. Olyan emberekhez szólnak, szólhatnak csak, akik nem fordítanak hátat a zavarnak. Lélekben ez a feltétele annak, hogy valaki a te néződdé válhasson.

Sokszor találkoztam képeidben és montázsaidban azzal a jelenséggel, hogy – akár az ember anatómiáját, akár a dolgok struktúráját követve – egyszerre csak megtalálod a módot anatómiailag vagy strukturálisan nem szomszédos elemek összekapcsolására. Előfordul, hogy egy folyóiratban készen talált fotó manökenfigurájának a montázsban levágod a fejét, olyan helyen, ahol mondjuk egy orvos is csonkolná, ha ez az ortopéd műveletek közé tartozna. Ezután a te ortopédiád a motívumok elemeit egy bizonyos kifejezés szándékával összeszövi, illetve behelyettesíti egymással vagy esetleg a saját hiányukkal – mert hiszen a hiány is kifejező eszközöd.

Így találkozunk nálad a rendező elvvel, helyesebben: ezen a módon vezetsz minket olyan pontokhoz, ahol a rendnek az érzése és a zavarnak az érzése a te műveleteid által találkozik. Úgy érzem, a dolgok esszenciális alakjukban szállítják a motívumaidat – egy palack vagy egy hajkefe a maga palack vagy hajkefe mivoltában, nem pedig festői szituációjánál fogva –, te pedig keresed bennük azt a pontot, ahol a talált motívum fölkínálja a lehetőséget egy másik motívum létezése számára is. Végül az észlelésükhöz minimálisan szükséges formában megjelenített motívumok egymáshoz szervülnek. S az a benyomásunk támad, hogy nincs olyan tárgy, nincs olyan hely, amelyik a maga különállásában téged kielégítene, számodra a létezést megfoghatóvá tenné, míg viszont az a szabadság, amivel a dolgokat összekapcsolod, az álom szintjén megajándékoz a létezés intenzív élményével.

Lehet, hogy a rendnek és a zavarnak az értelmezését, ahogy vázlatosan próbálkoztam vele, nem tartod a legszerencsésebbnek.

– De igen. Meglep, hogy majdnem ugyanazokat a fogalmakat, jelzősorokat és kapcsolásokat alkalmaztad, mint a nyugati sajtóm csaknem valamennyi kritikája. Ez azért meglepő, mert a hazai közelítési módok, bármennyire spontánok és rokonszenvesek számomra, és amellett eléggé meg is közelítik azt, amit tartalmaznak a dolgaim, ennyire egzaktak nem voltak, mint a tied. Számomra a te formulád és közelítési módod nagyon frappáns volt. Elsősorban telibetaláltál egy érzelmi állapotot – vagy életérzést? – isten tudja, milyen szót használjak –, amikor a zavar szót itt

mint nagyon döntő kifejezést és fogalmat használtad. Könnyen lehetséges azonban, hogy a zavart illetőleg a kettőnk értelmezése mégis eltér.

Szeretnék ezért összehasonlítást tenni a múltbeli és a mostani kifejezésmódon között, vagyis aközött, amit 1952/53-ig műveltem, és aközött, amit azóta. Ezt az összehasonlítást nagyon fontosnak érzem a zavar szó bizonyos fajta értelmezésekor.

Az én régi piktúrámra jellemző volt, hogy egytagú képeket festettem. Ez alatt azt értem, hogy egy népi motívum, egy mézeskalács, egy súlykoló fa, egy kerámia miska, bármilyen egyszerű kis népi tárgyacska elegendő volt számomra ahhoz, hogy abból képet ékítsek, anélkül, hogy túlságosan szükségét éreztem volna a kép benépesítésének. Egynéhány esztendő elteltével kiéltem ezt az „egytagú" időszakot és fölmerült bennem az igény, hogy a világomat benépesítsem – milyen dolgokkal? – ezt akkor nagyon nehezen tudtam volna megmondani. 1954-ben – Sárospatakon voltam – kezdődött ez a benépesítés.

Általában el szoktam mondani azoknak, akik a dolgaimat nézegetik – és az utolsó másfél, egy és háromnegyed esztendőben igen sűrűn, majdnem mindennap jön egy vagy több néző –, hogy 1954-ben a kezembe került egy sváb népviseleti könyvecske, amelyikben töméntelen mennyiségű fotó van ünneplő ruhás sváb parasztasszonyokról, fejkendőkkel, szalagokkal, masnikkal. Akkor én elkezdtem rajzolni ezekről a fotókról; egy egész szériát, kb. 100-110 rajzot bonyolítottam belőlük, melyeket összemontáltam kifejezetten magyar vagy felvidéki ornamentális motívumokkal, másfelől meg cégtáblák rajzaival és architektúrális dolgokkal, például a sárospataki vár tornyával meg kerékvetős parasztbarokk kapukkal, azzal a motívumokat transzparentáló metodikával, amelyet Vajda kultivált először, az orosz filmmontázs hatására, és amit aztán tőle én mint metódust teljes tudatossággal – lehet mondani, teljes intellektuális tudatossággal – és amellett az érzelmeim melegségével átvettem. Így kialakult ezekből az eredetileg sváb népviseleti ruhák által inspirált, meghatott rajzokból valamilyen sajátos kelet-európai művészet, amelyről odakint úgy vélekedtek, hogy bizonyára nagyon erős köze van a magyar népművészethez. Emiatt az egész pikturámat nem nyugati, hanem orientális művészetnek nyilvánította jóformán valamennyi kritikám.

Az már téged érint – helyesebben a jellemzésedből egy mondatot, amelyik nekem nagyon tetszett: amit az álmokról mondtál –, hogy senkinek, aki jó szemmel és tiszta szívvel közelített, nem kerülte el a figyelmét, milyen jelentősége van nálam az álmoknak. Bizonyára nagyon jól tudod, hogy nem konkrét álmoknak a megrajzolásáról van szó. Ezt én eléggé vulgáris dolognak vélném.

Itt egy telitalálatod volt, és egy kissé büszke lettem arra, hogy a képeim körül nagyon kevés helyt adtam a mellébeszélésre. Ezt fel tudtam mérni különben abból a töméntelen mennyiségű kritikából is, amit összegyűjtöttem öt év alatt, és azokból a vélekedésekből is, amelyeket az alatt a két év alatt gyűjtöttem össze, amióta újra itthon vagyok.

Nagyon egyszerű dolgokat csinálok; gondolom, a komplikáció bizonyára nem a motívumokban van, nem a motívumok tárgyszerűségében; ha egyáltalán van valami, ami a képeimet komplikálttá, pszichológiailag komplikálttá teszi, az talán éppen a tárgyak egymással való kontaktusában rejlik. Úgy is lehetne ezt mondani, hogyan kerül a csizma az asztalra. Egy gyakori kérdés volt, hogy mi köze mondjuk egy kis,

bádogra festett parasztlovacskának akár egy labdához, akár egy kulcslyukhoz, vagy mit tudom én, egy házhoz és így tovább: felsorolhatnám a motívumaimat, amelyek közé beszorultak ezek a kis folklórmotívumok. De még ezen komplikációkkal sem teremtettem zűrzavart a képeim nézőiben. A legkülönfélébb rétegből való emberek majdnem egyformán rezonáltak a dolgaimra, álmokról beszéltek, bizonyos népművészetkontaktusról beszéltek, bizonyos gyermeki nosztalgiákról beszéltek, szóval tulajdonképpen mindarról, ami valójában – szárazon – tartalma annak, amit festek. Az az érzésem, hogy valahogy az álmaimmal népesítettem be a világot, helyesebben a világom azonos az álmaim világával, melyet az teremtett meg, hogy benépesült.

– Az eddigiek során több kérdésben egyezni látszunk. Valószínűleg a zavar fogalmát sem más értelemben használom, mint te.

A további tisztázódás érdekében a következőt ajánlom: próbáljunk megcsinálni egy Bálint-képet, próbálkozzunk meg azzal, hogy felállítjuk a Bálint-kép paradigmáját. Fölállítjuk, bizonyos értelemben absztrakt eljárással, azt a kreatív folyamatot, amelyikben te egy képpel gyűrkőzöl. Próbaképpen elmondanék egy nagyon vázlatos dolgot, csak azért, hogy legyen mit korrigálnod.

A kép számomra nem a képpel kezdődik és nem a képnél végződik, hanem mindaz hozzátartozik, aminek behatását képalkotás közben a művész mint képalkotó elemet észleli. Elsősorban idetartozik a kor gondolkodásából valami, ami támogatja ezt a folyamatot, és biztosítéka annak, hogy a kép majd a korral vagy a korából sarjadt későbbi generációk kultúrájával találkozzék. A mi korunk gondolkodásában az a kreatív mozzanat, amelyikkel te mint festő a kapcsolatot leginkább tartod, szerintem a véletlen kockáztatásának a merészsége, az a biztos tudás, hogy bárhol vágunk bele a világba, a világról felismeréseket szerzünk, amíg a belevágás után a folyamatot továbbra is becsületesen bonyolítjuk le. Maga az első becsületes mozzanat ebben a véletlenszerűség vállalása.

Itt csak egészen futólag szeretnék célozni arra, hogy az a fajta matematikai gondolkodás, amelyik ma a kibernetikában igazolja produktivitását, a dolgokat hozzávetőlegesen és hipotetikusan rendezi, *de nem törekszik arra, hogy a végrehajtott rendezés módja* a *legjobb legyen,* a *legcélszerűbb legyen vagy bármiféle racionális szempontból már igazolt legyen. Ezt általánosítva: bárhol húzok egy vonalat, ahhoz a vonalhoz viszonyíthatom a dolgokat: minden dolog az ábrában valahogy viszonyul a tetszőlegesen húzott vonalhoz. A rendszerezésre való hajlam a modern gondolkodásban a rendszerezést nem szánja végső rendnek, csak egyszerűen valamilyen produktív vagy kreatív folyamat indításának. Én úgy érzem, hogy ez a fajta véletlenszerűség jellemzi a képeid egyik nyitólépését is.*

Ez a nyitólépés eleve lehetővé teszi számodra, hogy bármit bármivel házasíts, kötelezettséget és megkötést rád nézve csak abban az értelemben tartalmaz, hogy a motívumok házasításának a logikáját a továbbiakban is végigvidd. Ilyenformán lehet, hogy a képed nem fog olyan rendet feltárni, amelyik a világban mint rend léteznék, a képed mégis rendezett lesz. A motívumok téri rendezése a képeidben nem akar arra hivatkozni, hogy ez a rend a világban is *létezik vagy hogy ott is kellene léteznie.*

– Úgy érzem, ellent kell mondanom. Azt mondod, hogy bizonyos rend teremtődik a dolgaimban, ami viszont – ha jól citállak – nem biztos, hogy a világ rendjében tükröződik.

– Én szerintem nem is akar. Rosszul keresném a képeid értelmét, ha azt a konzekvenciát vonnám le belőlük, hogy: „így gondoltad, hogy ez a rend". A képeid rendezettek, ilyen értelemben fölvetik a kérdést, hogy a rendezettségükkel a művészi gondolkodás valamilyen normáját adják-e. – Szerintem nem. Hanem viszonyulási alapot teremtenek egy csomó dologhoz, amit te nem akarsz általuk rendezni, csak éppen kapcsolatot akarsz létesíteni velük.

– Világos. Így: igen. De mégis, valami ellenvetésre ingerel. Ha egy ilyen rend létrejött a saját törvényei szerint és az én léptékem követelménye szerint a dolgokkal való kapcsolatomban, akkor én azt hiszem, hogy rendet teremtettem a világ számára – ha nem is a világnak vagy a természetnek bizonyos rendjét tükröztem. A cézanne-i aktivitás, szellemi kontaktus a természettel, a világgal olyan volt, hogy bizonyos rendnek és törvényszerűségnek a vázát vagy inkább szerkezetét megteremtette. A magam által teremtett rendet nem ilyennek gondolom, általa mégis valósággá, evidenssé válik egy rendnek a léte. Viszont az, hogy egy rendnek a léte természetessé lett, és egyáltalán az, hogy lett, az valamit visszaajándékoz a világnak.

Ha jól értettem volt egy bizonyos kritika is abban, amit mondtál, akár tudatos, akár nem: hogy ez a rend, amit képviselnek a dolgaim, nem olyan értelmű egyetemes törvényszerűség fölfedése, amilyen akár a cézanne-i, akár a reneszánsz, akár a picassói kubista törvényszerűségek fölfedése volt.

– Bár nem kritikai éllel gondoltam a dolgot, hanem inkább a modern gondolkodással való közös neveződet kerestem, megpróbálkozom a dolognak egy olyan megfogalmazásával is, amelyik alapot adhat kritikára akkor is, ha ezt a kritikát nem én gyakorlom. Vegyünk föl egy álláspontot, amelyikről tégeg bírálni is lehetne.

A képeid a rendezettség igényével készülnek, és bennük egy olyan rend valósul meg, amelyik mint rend nem vonatkozik a motívumok mögött álló dolgokra, hanem mint rend kizárólag az emberi érdeklődés törekvése, az emberi vágy a rendre és ilyen értelemben a világban lévő rend ignorálását is tartalmazza, annak a beismerését, hogy a rend vágya maga is csak egy álom, amelyikben a világ csak a motívumaival tud szerepelni. Egy Cézanne-képben vagy akár egy kubista Picasso-képben azt érzed, hogy a világban tár föl bizonyos rendező elveket, helyesebben az emberben és a világban egyszerre. Olyan humán törekvéseket, olyan architektonikus törekvéseket valósít meg, vagy az ember téri látásának olyan elveit, amelyeknek maga az anyag, maga a látvány engedelmeskedni tud. Úgy vélem, ettől a te eljárásodat döntően megkülönbözteti az, hogy a képeidben lévő rendet – majdnem azt mondhatnám – gondosan elszigeteled minden ilyen értelmezésnek a lehetőségétől is. Mondhatni, felborítod nézőidben azt a törekvést, hogy ilyenfajta rendet láthasson a te képeiden keresztül nézve a világba. Képeid épp a rendezettségükkel – erre irányuló rendezettségükkel – teszik lehetetlenné a nézők számára, hogy képeid révén a világ rendje felé irányuljon az érdeklődésük. Ezt lehetne felhozni veled szemben ellenző kritikaként; de ha továbbmegyünk a dologban, ennek a törekvésnek a pozitív értelmezését is előbb-utóbb csak megtaláljuk. Engem voltaképpen az érdekel.

– Én vállalom – ha valaki olyan pozícióból szemléli a dolgaimat, mint te –, hogy a legkínosabb kritikai mozzanatok lehántása is bekövetkezzék, mert ez nemcsak tanulságos, hanem igen izgalmas kaland. Igen kockázatos is.

Részem volt benne, amikor 1945-ben vállaltam ennek a kalandnak a kockáza-

tát. Fölmerült bennem a kérdés: mi közöm mindahhoz, ami körülvesz? A negatív válasznak az a piromániás következménye lett, hogy eltüzeltem valamennyi képemet. Egyszerűen elégedetlen voltam a dolgokkal való kontaktusommal. Lényegében önmagammal – de hát miből származik az ember önmagával való elégedetlensége? –, abból, ha kontaktusa az emberi élettel, a dolgokkal valamiféleképpen hézagos, hiányos, úgy érzi, hogy vagy ő nem jelent semmit egy közösség számára, vagy a közösség nem jelent semmit az ő számára. Mind a kettő elég súlyos probléma. Miután volt bátorságom – ha ezt annak lehet nevezni – egy ilyen konzekvencia levonására, más természetű konzekvenciák levonására is van bátorságom, ha újra kétségeim támadnak és ezek egy más, teljesen más irányba lendítenek ki.

Odakint egy-két oldalról, eléggé durván is kifejezve, anakronizmussal vádoltak azért, mert a kor eluralkodó áramlataival szemben majdnem ellenséges attitűdöt tapasztaltak részemről, abban az értelemben, ahogy ez a bezárkózás, amiről te is beszéltél, valamiféleképpen ellenséges a kor áramlataival szemben.

– Bezárkózásról nem beszéltem, éppen nem – tiltakoznom kell. Nem is tartozik ez bele a gondolataim körébe, még csak rejtve sem. Ha már ilyen megrendítő őszinteséggel válaszoltál a mondókámra, akkor múlhatatlanul szükséges közbevágnom, hogy kiegészítsem azzal a pozitív fordulattal, amit az előbb jeleztem, mert az én gondolkodásomban az tartozik ide. Az előbb elkezdett kritikai vázlathoz hozzátartozik, hogy a működésedet humán gesztusnak tartom, egy emberileg nagyon is vállalható pozíció kialakítására irányuló törekvésnek. Felfogásomat erről azzal tudnám érzékeltetni, ha egy Rilke-versre emlékeztetlek. A címe Der Ball, *A labda. Az a csodálatos gesztus, amit a vers leír, a következő: földobnak egy labdát, az felröpül ballisztikus pályán, elérkezik a csúcspontjára, ahonnét becsapódása várható helyén csoportosítja a figurákat, akik el akarják kapni. A versnek ez a modellje lényegében egy humán gesztusból kiinduló véletlenszerű dolog rendezési elvként való lereagálása, a játék minden kockázatával, eldöntetlen esélyével. Ezeket az összetevőit hangsúlyozom, azért, mert ezek tartoznak a rólad elmondottakhoz. Én ilyen értelemben beszélek zavarról, rendről, rendező elvről, kcokázatról, ahogyan ezek ebben a képben foglalhatók leginkább össze.*

Most már kifejthetem azt is, hogy elzárkózásról szerintem a te esetedben csak annyiban lehet beszélni, amennyiben elzárkózol az elől, hogy a mozgásokat az emberi világban vagy a természetben bizonyos sínekre helyezd, mint ahogy sínekre helyezte Cézanne, amikor azt mondta, hogy a természet ábrázolására a legjobb út, ha a kúp, a henger stb. szerint kezeljük. Aligha kétséges, hogy bár a természet nem kínálja készen az utakat, mégis az ember által épített utak és a természet lehetőségei közt van egy bizonyos összhang. Te azonban ebben az irányban a képeiddel semmiféle kutatást, szerintem, nem végzel el. Te felrúgod a labdát és pontosan ez az, amit én – a cézanne-i–picassói úttal hogy szembe állítsalak – hangsúlyoztam: te humán gesztusnak tartod a véletlen feldobását, a kockának a kockáztatását, amit eddig nem volt szokás humán gesztusnak tartani, mert a világra érvényes rendet nem lehet vele teremteni. Játékszabályok vannak ebben is, de ezek csak játékszabályok. Képeidről pedig az az érzésem, hogy a szabályosság és a rend rájuk olyan mértékben jellemző, mint amennyire egy játékra a játékszabályok.

A döntő dolog azonban az, hogy képeiddel kiváltod a képzelet játékát, s az a

te képeid hatására már nem egy rend felé irányul, de éppen ezzel fejezed ki, hogy képzeletünk lényegében magának a világnak egy kaotikusabb állapotban való vállalására készül; – a művész ebben segít, erre tágítja ki a képzeletünket, hogy a képzelet bizonyos szemléleti objektumokhoz, képekhez tudjon tapadni akkor is, ha cserében nem lehet neki a dolgok végső rendezését ígérni.

Ebben látom humánnak, ebben látom éberálomnak, lucidusnak és bizonyos értelemben erkölcsileg is igazolt álomnak ezt a törekvést. Az embert megismerteti a saját képzeletének a kapacitásával, ami luxus volna olyan korban, amikor erre nincs szükség, de nem amikor a dolgokat rendezetlen formában is vállalni kell. Ma az emberségünk és a világgal való kontaktusunk – amit te az autodaféddal kapcsolatban említettél – bizonyosan elvész, ha nem vagyunk képesek egy kiforratlan világ dolgait nyers állapotukban is a humánum körébe vonni. Úgy vélem tehát, azért nem érvényesíted a rendet azzal az igénnyel, hogy az a világra vonatkozó rend is legyen, mert nem itt érzed a feladatodat.

– Pontosan. Egzakt. Így van. Most én visszakérdeznélek. Ki az, akár korunkban, akár a mi kis világunkban itthon, akinek a dolgokkal való kontaktusában az a rend, az a szerkezetes rend tükröződik, amit az enyémmel szemben ellenpéldának beállíthatnál, ellentéteként mindannak, amit az én világom képvisel?

– Meglepett, hogy így fejezted ber a mondatot. Sokkal jobban értettem volna, ha azt kérdezed, ki az, akit ebben a dologban rokonodnak érzek vagy akit ugyanezen az alapon méltányolok.

– Én azért nem fejeztem be így ezt a mondatot, mert én meg tudom mondani, hogy ki az, akit én rokonomnak érzek, ebben a vonatkozásban, ha nem is az élők között; – a halottak között, és attitűdben rokonnak, valamiféleképpen az álomvilágban, mondjuk a gyermeki szorongásban és nosztalgiákban rokonnak, persze más formai megnyilvánulásokkal és más stiláris jegyekkel: van egy olyan érzésem néha, hogy az, amit képviselek, valamiféleképpen egy Nakonxipán-világ, Gulácsyval rokon. Bár az ő visszavágyódása stilárisan túlságosan meghatározott volt.

– Nagyon helyes, hogy neveket említünk, vagy legalábbis variánsokat. Egy struktúrán gondolkodunk most, ha jól értem a dolgot, ezért nem a nevek számítanak, hanem a variánsok, amik mögöttük állnak. Variáns az ellentét is, mert a legszorosabban összetartozó szomszédok néha az ellentétek, most azonban olyan ellentét, ami ide tolakodna mint reveláns tényező, nem jut eszembe. Félig rokon, félig nem rokon törekvés, ami idetartozik, az jut eszembe. Nem ismerem persze, amit fiókok rejtenek és ládák, nem ismerem például a Vajda-anyagot, nem tudom, mint csinál Korniss és azok az emberek, akikre te időnként gondolsz. Róluk nem sokat tudok. De például tudom azt, hogy idetartozik Martyn Ferenc, és hogy valóban idetartozik Gulácsy. Gulácsy nélkülözi azonban pontosan azt az elemet, amit a rilkei labdával jellemeztem, a tetszőleges rendező elvet, amely nem akar dönteni a mérkőzés eredményéről, csak a játék folytatása kedvéért vetődik fel. Ez Gulácsyból, hiszen nem kortársunk, hiányzik. Azon az újkeletű megegyezésen alapszik a művészeted – azt hiszem –, hogy bizonyos kockázatot a játék folytatása kedvéért ma vállalunk, mert éppen arra vagyunk kíváncsiak, hogy egy ilyen vállalás révén mit tudunk meg. Ebben mindenképp különbözöl Gulácsytól, az álomvilág rokonsága mellett. Martyn Ferencet már nem tudom ilyen világosan elhatárolni tőled.

— Én igen. Azt hiszem 57 elején jártam nála Pécsett és akkor több száz képet mutatott. Ha a javára gondolok annak, amit csinál, akkor úgy látom, eléggé egyértelmű jelrendszeren épült absztrakt világ az övé, melynek a kontaktusát a többi példákkal jól ismerem. Magamhoz mérten túlságosan ridegnek érzem az ő világát. Szemben azzal az érzelmes vagy érzelmi, mondjuk lábadozó világgal, ami az enyém, az övét én nem érzem meleg világnak, hanem rideg, hideg világnak érzem, olyan értelemben, mint az ún. absztrakt művészet egyik-másik csoportjából valókat. Vissza kell idéznem Martynnak az absztrakt kalligráfiáit: nem hatnak rám úgy, hogy magamra kellene emlékeznem. Nem tudom, ez elegendő-e argumentumnak?

— Elegendő. Hogy lássuk, értjük-e egymást, ehhez hozzátenném, hogy a te világodhoz talán valóban közelebb áll Klee, mint az övéhez...

— Igen, gondolom.

— ... aki egyszer nagyon elutasítóan nyilatkozott Kleeről, amikor a faktúrájával kapcsolatban szóbahoztam: az idegenkedés gesztusával, amit te nem tennél.

— Én nem tenném, annál is inkább nem tenném, mert Kleenek mindig bensőséges meleg levegője van. Számtalan területen szondázott és kis csoportokba állnak össze szériái, mégis van egy közös levegőjük, ő mindig humánus és meleg és gyermeki és kíváncsi és kutató. Igen.

Martyn Ferencről nem értékítélet gyanánt mondtam mindazt, amit mondtam, csak a különbségek megerősítése kedvéért.

— Világos. Ha ő itt volna a szobában, ő sem értené ezt másképpen.

— Azok, akikre céloztál az előbb, Vajda, Korniss, az egészen más dolog. A Vajda világának van egy része, amelyiket nagyon rokonnak érzek magammal: az a része, amelyik melegebb és érzelmibb, az 1937/38-as akvarellek. Az egy tragiko-drámai világ, egy elementáris és kíméletlenül elsöprő világ, félelmetes világ. Azt én a legmesszebbmenően akceptálom és nagyon nagynak tartom, csak éppen nem rokonnak magammal. Az én világom nem olyan óriási, mint a Vajdáé volt.

Vajdát valahogy úgy ítélem meg európai relációban, mint egy Klee mellett egyenrangú, egyedülálló figurát. Valahol Max Ernst és Klee között van a helye. Csodálatos világ volt az ő utolsó periódusa, de már 1936-tól minden évében olyasmit festett, amivel rokon dolgot Európában nem láttam. Akár bizánci korszakára gondolok, ún. ikon-korszakára, akár erre az akvarell- és tempera-időszakára — amire az előbb céloztam, s amit rokonnak érzek magammal —: másokkal nem érzem rokonnak. Még ha valakivel, nagyon távoli kontaktusa neki is Kleevel van leginkább ebben az időszakban.

Kornissal nem tudom, hogy vagyok, mert Kornisstól nem láttam a közös kiállításunk óta semmit. Hallom, hogy ő azóta tasista lett, kalligrafista és tasista, ennek a kettőnek valami együttese. Nem ismerem, amit csinál, a forrását viszont nagyon ismerem: Pollock, Tobey és a többiek; bár akármilyen fantáziával próbálom Kornisst odatenni, nem tudom elképzelni. De azt hiszem, nem rokon világ az enyémmel.

Van egy festő, akinek egy bizonyos időszaka rokon az enyémmel, az Ország Lili. Volt egy eléggé nyers, ortodox szürrealista időszaka, amin túlment, és azóta óriási nagyot fejlődött. Én valahogy őt érzem most a legjelentékenyebb, legmélyebb festőnek minálunk.

— Ha már a térképezésnél tartunk, a külső határok kijelölésénél, akkor te mondd

meg most, amire én nem tudtam felelni: az ellentétet kiben tudnád leginkább megjelölni? Mi a törekvéseid ellenpólusa?

– Hát mondjuk az a teljesen hideg, rideg geometrikus absztrakció, amit Vasarely képvisel. Ezt egyébként Vasarely is hangsúlyozta a kettőnk összehasonlításában; – brüsszeli katalógusom előszavát azzal kezdi, hogy mint antipólust említi a két piktúrát, az övét és az enyémet, amit én teljes mértékben vállalok, mert az ő hideg geometrikus világa tényleg nem töltődik meg azokkal a tartalmakkal, amelyeket rokonnak éreznék a magaméval. Teljesen ellentétes világúnak érzem, ahol meg se moccan bennem semmi, nem rezonálok, nincs egy rezdülés, aminél azt érezném, hogy ezt én is szerettem volna megcsinálni – pedig itt kezdődik valahol, azt hiszem, a rokonság érzése.

– Vasarely a geometrikusan körülírt formák bizonyos bonyolult, játékos mozaikban való összeillesztésével olyasmit próbál érzékeltetni, ami kifejezetten nincs ott. Valahogy a nemlétezőnek a körülírása az, ami őt élteti. Az absztrahálásnak egy olyan foka, ahol nem az az érdekes, hogy mitől absztrahál és hova absztrahál, hanem az absztrakció puszta gesztusa, az elgondolhatatlan, a leírhatatlan birtokbavétele a lehetőségekhez képest. Emögött az abszolút idealista törekvés arra irányul, hogy az emberi világ számára nem létező jelölhetővé váljék.

– Nem tudok egyetérteni veled. Mert akármennyire idegen és rideg világ számomra az a világ, én valahogy – ha jól értettelek – pozitívabban ítélem meg. Ha úgy volna, ahogy mondod, akkor tulajdonképpen amit Mondrian képvisel, az a világ is pontosan ugyanebbe a kategóriába esnék.

– Ugyanebbe esik. Egy abszurd igénynek az érvényesítése, az abszurditás heroizmusával.

– Ha így volna, kénytelen lennék kidobni az ablakon az egész modern architektúrát, minthogy avval a művészettel, ami a Mondriané meg a Vasarelyé, nagyon erős a kontaktusa. Majdnem azt lehetne mondani – vállalva ennek a kalandnak a kockázatát –, hogy nincs is egyik a másik nélkül, Mondrian pikturája nélkül nincs a modern építészet és viszont. Az sem véletlen, hogy az új brazíliai főváros építése ma már nem megy Vasarely személyes jelenléte és alkalmaztatása nélkül; mint dekoratőrt feltétlenül számításba veszik, amikor óriási elválasztó falakról vagy elválasztó falak festői díszítéséről van szó.

– A modern építészet és Mondrian, illetve Vasarely minden formai találkozása ellenére döntően különbözően kellene a kettőt értékelnünk. A modern építészetben végül is arra megy ki a játék, hogy az építész plasztikailag alakíthassa az épületet, ebben az egyik felszabadító mozzanat a tömegek elrendezésének valamilyen szisztémája, új arányrendszere, amire épp olyan jó a Le Corbusier aranymetszése, mint a Mondrian által teremtett szisztéma; – de ebben Mondrian épp annyira csak felszabadító és önmagában elszigetelten nem értékelhető faktor, mint az új anyagok. Mind a kettő kellett. Viszont a modern építészetet igen mély humanitás vezeti, mert társadalomorganizáló erőként ismerte föl magát és a maga formavilágát is, amelyik abból fakadt, hogy az építész nagy feladatok előtt áll, vagyis egész városokat formailag egybehangzóan és kellő varietással kell megoldania. Ez szükségképpen megkülönbözteti a Mondrian-féle vállalkozástól, ha azt a maga belső jelentésében méltatom és nem csak formailag. Ha alkalmazzák is a modern építészetben a mondriani elemeket jó

értelemben vett dekorációként, azok ebben az összefüggésben más értelmet kapnak, mint amilyent a piktúrában hordoztak. Ettől függetlenül, még ha az építészetbe beilleszkednek is, kiderülhet róluk, hogy csak a kor belső ellentmondásait fejezték ki az építészettel való társulásukban és voltaképpen azt az antagonizmust tükrözi ott a jelenlétük, ami az építészek szociális fanatizmusa és a teljes spirituális elvonatkozás mondriani igénye között van.

— De lehetséges-e egy modern épületet — amelyiknek ugyanúgy megvan az igénye önmagát díszíteni, mégpedig szervesen — olyan dolgokkal díszíteni, amelyek teljesen anakronisztikusak? Amikor odakint csodálatosan szép modern házat láttam, és benne egy posztimpresszionista képet, úgy tűnt, hogy valami erőszaktevés történt annak az épületnek a konstrukcióján, szerepén, szerkezeti rendeltetésén. Jóval inkább fogadtam el, amit Hollandiában láttam: hogy teljesen modern architektúrával archaikus formák vagy folklór formák találkoznak, vagy pedig, természetesen, egy olyanfajta piktúra és szobrászat, amelyik a mondrianihoz közelálló.

— Valld be mégis, hogy Mondrian éppen a semlegessége révén jött ott kapóra, igényes semlegessége révén. A teljes lemondás, tartózkodás a belső mondanivalója; — ami egy egész világnak a bonyodalmaihoz képest átfogó gesztusa a művésznek. Az orvos sterilitása is pozitív dolog, hasonló értelemben ez a fajta sterilitás is, a szellem bemosakodása egy mocskos koron végrehajtandó műtétre.

— A modern architektúrában és Mondrianban talán ugyanazon dolog tükröződik — itt bizonyára vitába szállok veled; — Mondrian architektonikus alkalmazásában inkább valami, az architektúrával azonos kicsiben való tükrözéséről van szó; mint ilyen megteremt az épülettel egy monotonikus relációt. Csak eddig megyek el, nem tovább; és lehetséges, hogy jobban szíven üt engem egy hollandiai rézedény, egy üst a modern architektúra falán vagy akár egy parasztbarokk szobor. Talán a mondriani rend jóval parancsolóbb és szigorúbb rendetlen környezetben, ahol éppen ki akarja takarítani a rendetlenséget; — ez lehet, ebbe belemegyek.

De most visszatérnék a beszélgetés elejére, ahol fölírtam egy mondatodat: a véletlenszerűségről beszéltél. Rögtön aláírtam: automatizmus, és ez már egy automatikus gesztus volt részemről. Nagyon meglepődtem rajtad, immár ma este nem először, ahogy te ezekkel a trouvaille-okkal bizonyos metódusaim kellős közepébe találtál bele. Nem röstellem, írtam is arról elég gyakran, hogy mi a szerepe nálam a véletlenszerűségnek. Éppen mert erről a kérdésről van szó, megmutatok valamit egy kis írásomból:

„A gyermeki érzelmek mai világunk szegleteihez ütődnek és álmaink fölveszik e szegletes és kemény, líra nélküli világ formáit. Van valami régi tudásunk az egyetemesség szerkezetéről és vannak emlékeink, tiszta romlatlan gyermekkorunk álomvilágáról. A geometrikus metszések szigorúsága magában rejti, mégis, a költészet sejtéseit, és a megjelenítés igazságán múlik, hogy mit árul el rólunk: a repülés vágyát vagy a zuhanás iszonyatát. Néha szendergő falvak fölött repülünk és mint trombitás angyal, szeretettel teli haraggal ébresztjük az alvókat, és fáradtságunk idején színes kavicsokat és gyökércsonkokat faggatunk, hogy mit tudnak rólunk, és vizsgáztatjuk magunkat, hogy mit tudunk azokról.

Sajnos a hit ma már nem teremt katedrálisokat, és mi magányos szobánk

sarkaiban egy lecsorgó festékkötegben is megleljük az elveszett paradicsom egynéhány színét és egy-egy szigorúbban érzékeltetett formában a matézist és metafizikát mint életünk egyensúlyának mértékeit. Van, amikor játszunk, mint a gyermekek, és rombolunk, mint a felnőttek, és van, amikor szerepet cserélünk, játszunk, mint a felnőttek, fontoskodunk, mert nagyon nehéz tudomásul vennünk ismereteink csekély voltát.

Eljutottam felismeréseim kezdetéhez, egy olyan belső állapothoz, amit nosztalgiának neveznék jobb szó hiányában. Nem tudnám megmondani, mi után, talán az elveszett paradicsom után, és így minden tárgyi momentum, amit kikotorok emlékeim ködéből, két életet él: azt, amiben materializálódott, és azt, ami valóságos, ahogyan bennem reinkarnálódott.

Nem vagyok absztrakt, saem szürrealista a szó képzőművészeti kánonja szerint, de megismertem egyikben az anyag szellemét, és a másikban a szellem anyagát, és így befogadtam azokból mindazt, amit talán hasznosítani és festészetemben transzponálni tudtam.

Hajlamom van lírai tartalmú találkozókon elérzékenyülni, és gondolom, hogy ennek az érzékenységnek köszönhetem, hogy olyan hagyományok útját járom, amelyet Kelet és Nyugat találkozójában, Magyarországon taposott ki egynéhány olyan keményléptű szellem, mint Bartók a zenében és Vajda Lajos a festészetben."

Azt hiszem ebben körülbelül mindenestül bennefoglaltatik, ahogy én a művészetről vélekedek.

Most visszatérnék a véletlenszerűséghez. A módszerem elég régóta a következő:

Még akkor is, ha van egy teljesen tiszta elképzelésem, egy egzaktan elképzelt rajzi szerkezet előttem, a motívumaimat tisztán egymás mellé rajzolom. Általában mindig pauzpapíron, egy nagyon tiszta és kigondolt rajzon szoktam megfogalmazni azt, amit át akarok tenni a képre. Úgy is szoktam átvinni aztán a fehérre lealapozott deszkalapra a dolgokat. Megindul a művelet, elkezdek festeni, de mindaz hideg marad, ami odakerült a deszkalapra (mert általában deszkalapra szeretek festeni). Mondom, hideg marad és élettelen, és nem tudom, hogy mi történt? – amikor én pontosan azt a szerkezetet, azt a rajzi, motívumbeli fölsorakoztatást műveltem, amit elképzeltem, amiről azt gondoltam, hogy helyt fog állni értem és önmagáért. Akkor jön a következő és már mondhatnám beidegzett gesztusom: egész egyszerűen fogom a terpentines rongyot, és azt az eléggé fáradságosan fölfestett, majdnem a kora reneszánsz mesterekre emlékeztető gondossággal odamütyürkézett ábrát, az egészet letörölöm; a festéket és a színeket összemossa a terpentin. Akkor hagyom pihenni egy kicsit, egy későbbi frissebb tekintet számára azt, ami elém kerül. Nos, valamin fennakad a szemem, valami megindítja a képzeletemet *abból* a véletlenszerűségből, ami ott oldódott. Ezt bizonyára te kiérezhetted a képeimből. Ott kezd elevenebb, valódibb életet élni mindaz, amit akartam, ebben a második periódusában.

– *Provokálod magadat.*

– Provokálom magamat, úgy, ahogy mondod. Utána már jön megint, annak a dolognak a nyomán, egy szerkezetesebb fogalmazás, amikor megint hűvösebben, már erős mérlegeléssel folytatom a képet és követem magam. Ez így van.

Ha akarod, hát valamiféleképpen összekapcsolhatjuk avval a magától értetődő

módszerrel, ami a szürrealizmusnak akár a lírájában, akár a képzőművészeti produkciójában, például montázsokban, főleg Max Ernstnél, az automatizmus megnyilvánulása volt. Nálam az automatizmus egy második lépés, ami aztán jóformán rávisz engem arra a sínre, ahol már jobban érzem magam, mint kezdetkor.

Egyébként ebben nem látok semmi ördöngősséget. Gondoljuk meg, hogy a posztimpresszionista festő, akár a természet előtt, akár a műtermében dolgozik, amikor fölteszi festőkésével vagy ecsetjével a festéket a vászonra, majd lekaparja, megint fölteszi: végül otthagy valamit, ami a műveletek közben magától alakult ki. Az esetlegesség szerepére célzok, ez is egy kis automatizmus. A művész ezzel valamiképpen mindig kalkulál, csak én ad absurdum szoktam vinni ennek a megfogalmazását is, úgy fejezve ki a dolgot, hogy arról, ami jó a képeimben, én soha nem tehetek, mindig arról tehetek, ami bennük rossz.

– Úgy tűnik, mintha ebben a két szakaszra osztható munkafolyamatban szívesebben fogadnád el magadénak azt, ami a véletlen beavatkozása által jön létre, mintegy kívülről kapott feladatként áll veled szembe, mint azt, amivel te magad pedzetted a lehetőségeket. A te esetedben, aki nem a vászonnak háttal dobálod oda a festékpamacsokat, a véletlen bevonása, vagy ahogy te nevezed: a második, automatikus fázis inkább úgy hat, mintha a műnek egy bizonyos objektivitását akarnád általa biztosítani. El is tudom képzelni, hogy könnyebben alakítod ki a kép maga diktálta rendjét, ha az idegenszerűség vállalása a munka forrpontja. Úgy látszik, akkor forrósodsz fel, ha az idegenszerűség már képi formákat öltve néz vissza rád.

– A vászonnak háttal álló festő, aki egy festékcsomót dob a vásznára, százszázalékos automatizmussal él. Ezen a problémakörön belül számomra felmerül a felelősség kérdése, valamiféle etikai kritérium. Vajon az automatizmus képviselői, Mathieu és társai vagy ezt megelőzően Pollock, Tobey és a többiek vállalják-e abban a korban, amiben élnek, a teljes felelősséget: ők, akik a munkájukból a tudatot teljesen tudatosan kikapcsolják, vagy pedig én vállalom-e a nagyobb felelősséget, amikor bizonyos rendre törekszem, még ha az egy képzeletbeli világ rendje volna is? Ezt a kérdést azonban nem akarom eldönteni, mert tulajdonképpen nem is ez a probléma.

Az igazi probléma az, hogy ki mivel tartozik önmagának, miután megismerte a saját belső szerkezetét, kapcsolatát a világgal, kontaktusát a dolgokkal. Ezért rátérnék arra, hogy milyen hatások következtében alakultam én olyanná, amilyenné. Erre részben konkrétan is tudnék válaszolni, részben pedig kevésbé közvetlen módon.

Voltak döntő benyomások, amelyek az elmúlt esztendőkben érintettek engem, és voltak azok a hatások, amelyeket teljes precizitással eddig még nem tudatosítottam, de amelyeknek a létezéséről tudok, amelyek jóval régebbiek, gyermekkori hatások, s hogy úgy mondjam, életem menetében érintettek meg, szinte észrevétlenül, ahogy az ember nem veszi észre, hogy egy erdei sétán megsúrol egy levelet vagy egy ágat, ami mellett elmegy, pedig az is érintve van, aki súrolt, és az is, amit súrolt.

Az utóbbi esztendők legdöntőbb hatásait a barcelonai katalán múzeumnak köszönhetem. Levegője formálisan körülbugyolált engem jó meleg áramokkal. Hangsúlyozom, hogy jó meleg áramokkal, mert ez rögtön fölveti nálam a színek problémáját, a hideg és meleg színek problémáját. Gyakorta indul el egy képem rendkívül tartózkodó hűvös színekkel, amelyekben nem ismerek magamra, de mire a kép végére, a képi gondolkodás végére érek, akkorra már megmelegszik a kép. A meleg színekhez

kezdettől fogva vonzódom. Majdnem minden kritikusom hangsúlyozza a dolgokkal, akár kicsi, akár nagyobb dolgokkal való bensőséges kontaktusomat, és én arra gondolok, hogy ennek majdnem szimbolikus módon a meleg színek felelnek meg.

1959-ben két napig tartózkodtam Barcelonában. Végigrohantam a várost és főleg a katalán múzeumot. Számomra igen kedves figura az építész Gaudi, megnéztem a barcelonai házait és híres beton-gótikus katedrálisát, amit még most is építenek. A katalán múzeumban furcsa módon azok a freskók hatottak meg, amelyek fragmentumokat adtak elém. Tönkrement, megkopott freskók, amelyeket kiemeltek eredeti helyükből. A megkopott részeket beton vagy cement tartotta össze. Halott mezők között helyezkedtek el mint térképek a megmaradt részek, és ez valahogy szíven ütött. Később meg is próbáltam tudatosítani magamban, miért a fragmentum az, ami ennyire elevenemre hatott: mert valamiféleképpen egész mai létünket fragmentáris létnek érzem. Az az egysége a világnak, ami a gótikára vagy az azt megelőző, vallásos és hittel teli kolletív korokra karakterisztikus volt, megszűnt, a polgárosodás lépcsőin darabokra töredezett; mondhatnám fragmentumokban lélegzünk. Ez ellen már protestált Cézanne, aki szerette volna újra valahogy egy bizonyos szerkezeti egységbe foglalni a világot. Nekem imponál ennek a gesztusnak a hősiessége, de maga az, amit megpróbált gyógyítani, nem változott.

Még régebbi hatásokat köszönhetek azoknak az egyszerű kis tárgyaknak, bádog cégéreknek, amelyekről már beszéltem. Ilyen ártatlan kis jelképek azok, amelyek a szívemben helyet foglaltak, és amelyekből összeszőttem a magam világát, főleg Sárospatakon az 1954–55-ös esztendőkben, majd Zsennyén 57-ben. Szánt szándékkal kerestem, de nem is kellett nagyon keresni: séták közben ráleltem azokra az egyszerű kis primitív jelképekre, amelyekről holtbiztosan tudtam, hogy előbb-utóbb életre kelnek valamilyen összefüggésben a képeimen.

Hazajövetelem előtt Párizsban előadást tartottam a magam piktúrájáról. Azzal kezdtem: hogyan kerül a csizma az asztalra? – egy bádogra festett sárga lovacska mellé hogy kerülhet egy burnuszos arab nő figurája vagy sziluettje és így tovább? Próbáltam megmagyarázni, mi indokolja egymással teljesen ellentétesnek tűnő tárgyak létét egy képsíkon. Ezzel kapcsolatban az az érzésem, hogy képeim hosszúkás formája alkalmas arra, hogy egy bizonyos anekdotikus kiterjedést realizáljon. Elmesélek valamit a világból, álmaimról, vágyaimról, elindul ez a história jobbról balra, balról jobbra – majdnem mindegy –, és ez a hosszú formátum erre nagyon megfelel. Fiatalkoromban Braque hosszú formátumú vásznakra festett képei, csónakos képei, csendéletei valamilyen okból már megfogtak, bizonyára azért, mert bennük érezhettem későbbi lehetőségeimet. Majd amikor összeakadtam a Louvre-ban Lionardo *Angyali üdvözlet* című képével, ott is ezt a meleg, bizsergető, jó rokoni érzést éreztem a formátummal kapcsolatban, ami rögtön kedvessé tette magát a képet is, a szüzsét, amivel addig, hosszú időn át, nem tudtam megbarátkozni.

Az előadáson elmondtam még, hogy azt a manzárdszobácskát, ahol laktam Párizsban – nagyon hosszú síkokra tördelt falú szobácska volt, 5 évig éltem benne –, hogyan népesítettem be az álmaimmal. Én voltam ennek a templomnak a sekrestyése, hívője, papja, mindenkije egy személyben, és benépesítettem a világommal. Magam voltam a megrendelő. És elálmodoztam egy-egy falrészen, hogy oda milyen fa-

darabot fogok megfesteni, amivel aztán kitöltöm. Végül hosszú formátumú fadarabjaim belepték a szobám szintén hosszú falrészeit. Ennyit erről.

A motívumaim eredete nagyon messzire nyúlik. Furcsa módon egyszerű kis jelképek és tárgyak azok, amelyek nagyon-nagyon régen belém költöztek, meg is maradtak bennem és a legkülönfélébb állapotokban forogván ilyen-olyan arcukat mutatták kifelé. Egy sótartó vagy gyermekkori falusi időmből petróleumlámpák, kések, tányérok, mindenekfölött házfalak. Vagyis a motívumaim nagyon régi keletűek. Nem úgy történik egy motívumom lerögzítése, hogy frissiben ér valami, és akkor arról azonnal számot adok. Nem, ez nálam metodikai kérdés is, és most már, lehet mondani, tudatosan az: egy friss élményt elraktározok, nem adok róla rögtön számot, mert tudom, hogy az első számot adás túlságosan meztelenül jelenítené meg. Amíg nem tapadnak rá azok az érzések, élmények, amelyek bebugyolálják, addig olyan sivár és érdektelen marad s annyira kihűl, hogy ki is dobhatom, ha egyszer számot adok róla. Olyan ez, mint egy titokról azonnal beszámolni, elpletykálni egy friss hírt; akkor az meg is romlik, érdektelenné is válik. A tárgyakat nagyon-nagyon hosszú ideig hordozom és meg-megforgatom magamban, mint ahogy a földet megforgatják, amikor eljön az ideje.

– Ezek a benned rejtekéletet élő motívumok nyilván ellenállhatatlan módon szövődnek össze egymással. Amikor végül a képeiden ebben az összetevődött formájukban megjelennek, mintha kordonként szorítanák ki a fogalmi gondolkodás számodra használhatatlan elemeit a kép teréből. Vagyis a tárgyak és a motívumok, amelyek a képeiden szerepelnek, már nem viselnek egytagú neveket, kentaurlények a maguk összetettségében, és nincs is nevük, csak az a megjelenési formájuk, amelyben te őket egymással összebonyolítva letetted. Érdekelne, hogy a motívumelemek összefonódása valóban a mélyebb rétegekben zajlik-e benned, hosszú idők során, ahogyan föltételezem, vagy ez is a képeken kombinálódik-e?

– Montázsaimmal kapcsolatban el szoktam mondani, hogy amikor lerakom a kivágott formákat a fehér lapra, akkor az égvilágon semmi tudatosság nincs bennem, semmiféle tudatos tematikai előre megfontoltság. Magam sem tudom, mi vonzotta és miért az egyik formát a másik mellé. Hosszú időnek, hónapoknak kell eltelnie, míg végül is teljes tudatossággal, intellektuális rálátással le tudom vázolni, miről is van szó ezekben a montázsokban. Képeimnél nem igen praktizáltam ilyen magyarázatot. Montázsaimnál bizonyára azért, mert ott jóval többször merült fel a kérdés a szemlélőben, hogyan kerül a csizma az asztalra, miért teszek egy óriásira kinagyított bagolyfejet egy Chaplin-fotó mellé, vagy egy atomrobbanásos felhőt egy lekopaszított fejű férfi mellé. Ezek gyakorta felmerülő kérdések. Nem fontolgatok tudatosan, mégis bizonyára valami belső folyamat, belső munkálkodás már akkor, amikor válogatok, valamit eldöntött, eldöntetett velem, anélkül, hogy azt én nyitott szemmel nézném.

Akkor – és azt hiszem, itt lesz válasz a kérdésedre –, amikor két egymás mellé nem-kerülhető forma, akár a képeimen, akár a fotómontázsaimon, egymás mellé kerül, vagyis valóban a csizma kerül az asztalra, akkor nincs feszültség a dolgaimban. Hazudni büntetlenül nem lehet. Gyakran előfordul, hogy bizonyos motívumok egymás mellé kerülnek és nem teremtenek meleg levegőt, egyáltalán nem teremtenek atmoszférát, pedig ugyanezek a motívumok bizonyos szerepcserében és más dolgokkal való kapcsolatukban valóságosak.

– Tehát a feszültség megteremtésére való alkalmasságuk szerint kerülnek egymás mellé, mint pólusok az áramkörben?

– Igen, de ha válogatok, még nem tudom, hogy ez a feszültség meg fog-e születni vagy sem, mert bennem munka közben nincs jelen az a feszültség, ami később egy jól sikerült képből kiáramlik.

– De valamin letapintod munka közben is, hogy valaminek ott a helye vagy sem. Szeretném tudni, mi a szerkesztésednek ez a kritériuma, amiről ráismersz a kellő motívumra.

– Kerülő úton válaszolnék. Amikor beszélgetek valakivel és egy kérdésre nem adok helyes választ vagy – tegyük föl – kitérek, kényelmességből vagy lustaságból, vagy talán éppen hazudok, a kényelmetlenség érzéséből, ami ezt követi, le tudom mérni, hogy valamit etikailag helytelenül csináltam, valami megrontott bennem valamit. Egy ember, aki így él, ahogy én ezt a pillanatot vázoltam, alapjában véve életellenesen éli az életét. Aki hazudik, az valójában nincs benne a világban, nincs benne a világ szerkezetében, mert a világ szerkezete – az az érzésem – valamiféleképpen az igazságból épül föl, úgy, mint ahogy téglákat rak egymásra a kőműves. Van egy organikus, tempós munkálkodás, ami majdnem megfellebbezhetetlen; egy hazugság eldöntheti az épület sorsát, egy még nagyobb hazugság esetleg rombadönti.

Ugyanez eklatánsan így van akkor is, amikor dolgozom. Kihűlt állapotban valamit kényelmességből, oda-nem-figyelve vagy egész egyszerűen az érintetlenségem ellenére teszek le – nem vagyok érintve –, s abban a pillanatban érzem, hogy meg kell állnom, mert tudom, hogy a folytatásból csak teljesen kihűlt kép jöhet ki, hazugságfragmentumokból fog fölépülni, és végső fokon el is vesztem a kontaktusomat vele, mint ahogy valójában nem is volt vele egy bizonyos ponton kontaktusom, mert hiszen nem mondtam igazat.

– Szeretném, ha bővebben ismertetnéd ezt a nagyon lényeges kérdést.

Mellesleg, mért tekintem én ezt olyan lényegesnek? – Azért, mert a megrögzött, konvencionális gondolkodás ma a képalkotás birodalmában is eluralkodott, ráismerünk a jobb híján fogalmilag diszciplinált agy tévedéseire a képzőművészetben is. Felismerjük, hogy rosszul összerakott szavak mikor szülnek rosszul összerakott képeket, míg végül kétségtelenné válik, hogy nem a képi látásból születik a képek egy nagyon nagy, különben elismert csoportja. A fő kérdés most, hogy a te képeid vajon tisztára a képi látásból születnek-e? Én úgy vélem, hogy a te képeidben a motívumok szövetsége, szerveződése védi ki a fogalmi gondolkodás hazugságait. Mintha a képeidet képekből raknád össze, mondhatnám: képeidben képecskék vannak, nem olyan értelemben, hogy képeidet elaprózná a sok kis képecske, hanem olyan értelemben, mintha azok építőkövek volnának. Képeid legelemibb része is már kompozítum, képpé összerakott egység, tovább fölbonthatatlan elemekből. Sejtjük, hogy eredetük szerint a dolgok, amik elemi egységekké, képecskékké állnak össze a képeidben, különböző származásúak – a világot, az időt, az életedet tekintve –, képi megjelenésükben azonban már elemiek. Olyan elemek, amelyek organizált voltukban a fogalmi gondolkodás másképpen összetett egységei helyébe lépnek. Motívumaid ilyen *értelemben kentaurlények; megküzdenek az egytestű, de irreális fogalmakkal, amelyek a dolgokat a mi gondolkodásunkban általában jelölik. Képecskékkel, kompozítumok-*

kal helyettesíted, egy bizonyos bonyolítottság fokán veszed tudomásul képeid elemi részeiben a világot.

A növények életére gondolva azt kérdem, vajon itt keresztezésekről van-e szó?

– Nincs bennem különösebb tiltakozás a keresztezés fogalma ellen, csak elgondolkoztat egy kissé, elgondolkoztat több rétegben.

Gyakorta elgondolkodom azon, hogy mennyire ellentétes festői attitűd az enyémmel, ami az impresszionistáké volt. Az impresszionisták kifejezetten egy bizonyos festészetproblematikai oppozíciót dokumentáltak. A fény, a levegő és a fénynek a színekre meg a formákra való hatása érdekelte őket, szóval kifejezetten a métier, és általuk a métier-n belül is majdnem pusztán technikai oppozíciók és megfontolások csináltak egy forradalmat. Bennem nagyon gyakran felmerül a kérdés, hogy nem ilyen okokból jön-e létre minden stílusforradalom, mint ahogy a reneszánszba is betört a perspektíva, a természettudományok egy gazdagabb alkalmazása, a látást meghatározó erővel. Időnként úgy érzem, hogy amit én csinálok, az talán mindezzel szemben túl irodalmi, túl anekdotikus, nálam túlságosan a motívumokon van a hangsúly és a motívumoknak – ahogy mondod – a bonyolításán, a szövésén.

– Ez így van. De ez a probléma, bármennyire nem tárgyalható a festészet technikai vagy stiláris fejlődésében eddig felvetődő szálakon továbbszőve, mégis a festészet történetének egyik legérdekesebb kérdése ma, amikor a festészet széles zsákutcájának mutatkozik a festészet merőben technikai, merőben esztétikai megalapozása.

– Éppúgy, mint a merőben tematikai. Ha a művészet krízisről van szó, akkor én nem osztanám kétfelé a világot. Ha elfogadom azt, hogy ma, az elmúlt évtizedekben vagy évszázadokban a képzőművészetnek krízise van, akkor az egy generális krízis. Ez a meggyőződésem. Ha meg az én attitűdömet magyarázni akarnám, belső tiltakozásom a krízisa ellen vagy menekvés, vagy olyasmi, mint amikor az embert nagy viharok sodorják és megpróbálja a lábait megfeszíteni, vagyis ár ellen való küzdelem.

Gyakran fölmerül bennem a kérdés, vajon nekem van-e igazam, amikor egy bizonyos korszellem ellen, a valóság brutalitásai, a mai világ brutalitásai ellen álmokkal védekezem. Valóban van egy ilyen aspektusa a piktúrámnak: érzelmekkel, álmokkal és nosztalgiákkal védekezem egy sodrás ellen. Vasarely ezt úgy fejezte ki a brüsszeli katalógusom előszavában, hogy van kétféle dolog ma a világon: van az autósztrádák, az óriási épületek, felhőkarcolók világa és ugyanakkor vannak soha meg nem szűnő kis mellékösvényei a szellem területének, amelyek poétikusabbak, amelyek az érzelmekre, a meleg érzésekre apellálnak. Körülbelül ezzel karakterizálta mind az ő, mind az én világomat, ebben az ellentétpárban. Ezt kénytelen vagyok vállalni, mert így van.

Legalább két és fél évtizedem telt el tapogatózással, egy helyben topogással, amíg inkább a festészet áramait engedtem át magamon ahelyett, hogy a magam lélegzetvételének engedelmeskedtem volna. Egy bizonyos türelmetlenségre nevelt, hogy mindig összetalálkoztam másokkal, fiatal esztendeimben Chagall-lal, hol meg másokkal, és ezek a találkozók elég sokáig tartottak, a kézfogók elég hosszadalmasak voltak. Volt bennem egy elégedetlenség, mert nem tudtam, hol vagyok én a világban. Most pedig tudom – ami megnyugtató dolog, természetesen csak ideig-óráig.

Tulajdonképpen annak örülhetek, hogy néhány apró tárgyat a tenyerembe tettem, amiket szeretettel elnézegetek. Nagyon nehezemre esnék megválni tőlük,

mert 20-25 évem úgy telt el, amióta kezdtem ezt a mesterséget, hogy a kezemben lényegében semmi nem volt. A másokénak örültem, nem a magaménak. Most hát konzekvensen ismételgetem a magam igazát. És a motívumaimat is – amíg rájuk nem unok. Bizonyára rájuk fogok unni, ha már a használattól túlságosan megkopnak, és akkor kíméletlenül kisöpröm őket magamból, legyenek bármennyire kedvesek számomra, különben nincs lehetőségem a fejlődésre.

– Térjünk vissza az előbbi kérdésemre. Szögezzük le, hogy nagyon nagy jelentőséget tulajdonítasz művészetedben a motívumnak. Motívumaiddal kapcsolatban a „keresztezés" szóval azt lehetne jelölni – a növények keresztezésére utalva –, hogy te őket nem arra tervezted, hogy a fogalmi gondolkodás vagy a nézők szemléleti racionalizmusa szétbontsa, amit te bennük összeszőttél, kereszteztél. Ezek, a maguk keresztezett egységében: a te szavaid. Arra vannak hivatva, hogy összetételeik formájában hordozzák a látásodat. A kubista kép utalásait az ember visszatranszponálja a világba, valami sajátos optikai művelet segítségével, neked pedig voltaképp az a vágyad, hogy az összeszövés általad talált lehetőségeivel ajándékozd meg az emberek szemléletét.

– Kétségtelenül. Megkísérlem most konkretizálni, hogy az összeszövés mit eredményez. Ez a keresztformájú fadarabra festett magyar ornamentikus motívum például, ami eredetileg egy nagyon olcsó mézeskalács-motívum, itt egy halálfej szemet és orrot behelyettesítő formájává vált, majdnem átcsapott az eredeti jelentése ellentétébe, mert hiszen a mézeskalácson megjelenő ornamentika alapjában véve jó kedélyre utal, míg egy halálfej éppen nem. Ugyanezen a kereszten egy pietà-figura négy lábbal jelenik meg. Alapjában véve itt az történik, hogy szemléletileg profán és hittel teli motívumok, tartalmak szövődnek össze, egymással ellentétes érzelmek ütköznek.

– Az ornamentika végül mítoszként néz rád vissza. Az ornamentikát úgy használod, mint egy furcsa memóriát, amelyet ha megpiszkálsz, kibukkan belőle valahol a mítosz.

– Gondolom, igen. Csak azért gyanakszom erre, mert különben nem időznék el olyan sokáig az olyan kis tárgyak artisztikumán, mint amilyenek a sokak által megvetett mézeskalács-figurák. Mögöttük ott érzem pontosan azt a mítoszt, ami formateremtő erejű volt, ami létrehozta végső fokon az egész magyar népművészetet, jó távoli pogány rétegekből.

– Nincs az az érzésed, hogy az ornamentális motívumszövésed hellyel-közzel túlságosan egyéni ahhoz, hogy az ilyenfajta mítikus éhséget kielégítse, akár benned, akár másban?

– Hasonló probléma bizonyára fölvetődött Kafkával kapcsolatban is. Kezdetben valószínűleg sokan úgy ítéltek, hogy túl szubjektív a szimbólumrendszere, és emiatt csak nagyon kevesek számára világos, mivel a kulcsot nem tette mindenki zsebébe azonnal.

– Nekem itt nem a világosság kérdése a fontos, hanem talán az, hogy az ornamentikától utat keresve a mítosz világa felé, itt-ott még közel jársz ennek a fordított útnak az elejéhez, az ornamentikához, ahol még kicsit zavarba ejtő az ornamentális általánosságoknak az álmodozás egyéni ízével való keveredése. Te magad vajon az elégedettség érzésével nézed-e a saját dolgaid bizonyos ornamentális jellegét? Vagy

pedig ez volna az, amin túl akarsz menni? Talán erre vallana, hogy itt-ott inkább architektonikus jellegű próbálkozásaid is vannak?

— Két kérdést vetsz föl. Az egyik, hogy általában elégedett vagyok-e magammal? Mióta ismerem magamat, soha nem voltam elégedett azzal, amit csináltam, de soha. A munkálkodásom mögött mindig valami nyugtalanság volt, amelyik incselkedett velem. A másik kérdés, hogy valójában lezárulóban vagy lezárultnak érzem-e azt az időszakot, amiről most beszélünk, avagy nem. Bizonyos értelemben igen. Az elemeknek ezt a fölsorakoztatását, amely bizonyos csoportjaik ritmikus ismétlődésében öt éven keresztül foglalkoztatott, valahogy — az az érzésem — kiéltem. Érzem, hogy vagy egy új területre fogok tévedni, ami nálam mindig motívumgyűjtéssel kezdődik, vagy pedig olyan új területre fogok tévedni, amelyik most már nem motívumgyűjtéssel fog kezdődni, mint kezdődött Zsennyén, Sárospatakon, előzményeképpen mindennek, hanem egy kissé inkább a festészet saját törvényei fognak ebben vezetni. De ezt nagyon ködösen fogalmazom meg, mert az ember nem tud és nem is akar előre többet mondani.

A képeimben, mégpedig majdnem minden képemen van egy ilyen látszólagos ellentmondás, hogy egy zárt és konkrét architektonikus forma mellett, ami eredetileg ház vagy fal vagy oszlop volt, a kép másik oldalán majdnem mindig egy fölbontott, érzelmesebb és puhább forma jelenik meg. Szükségét érzem ennek. Jobban mondva az eredete ennek egy nagyon erős és úgy látszik, soha ki nem heverhető első sokk, amit a konstruktivista művészet hatásától kaptam. Idetartozik Kassákkal való ismerkedésem 15-16 éves koromban, meg avval a világgal, amit az orosz szuprematisták képviseltek, és Vajdával való kontaktusom. Ezeknek és a magam által is ismert érzelmi tartalmaimnak az egységbe hozása az, ami itt végbemegy, részben teljesen tudatosan, részben pedig ha nem figyelek oda, akkor is, ugyanúgy. A kettősség karakterisztikusan van jelen, akár az egytagú képeimen, akár a komplikáltan benépesített képeimen. Ebben bizonyára van ellentmondás, mint ahogy bennem is igen sok ellentmondás volt.

Az a kérdésed, hogy mi felé mehet a piktúrám, még valamit fölvet számomra. Ma délelőtt is ezen gondolkoztam egy kissé. Rögtön elhárítom a konkrét válaszadást (az előbb beszéltem a túlságosan gyorsan kibeszélt dolgok destruktív hatásáról), de azért elmondom: valami furcsa dolog jutott eszembe fiatalságom idejéből; — hogy az első meghatódásaimat tulajdonképpen kik okozták? Az élet peremére került emberek, gyógyíthatatlanok, prostituáltak, nyomorékok, csúnya öregasszonyok, újságárús asszonyok, ezek voltak azok a figurák, akik valahogy benépesítették az én érzelmi világomat; és erről nagyon hosszú ideig számot is adtam, 1945 előtt a témáim jobbára ilyenek voltak. És most, az utolsó hónapokban, megint valami furcsa rokonszenvérzés húz ezek felé az emberek felé, tehát főleg azok felé, akiken soha senki és semmi nem segíthet. A végzetesen az élet peremére került emberekhez, akiken sem a jóakarat, jóhiszeműség, sem a valódi segítség és szándék nem tud segíteni, mint ahogy egy haldoklón, egy rákos betegen sem, egy csúnya nőn sem, akinek a szenvedésén semmiféle teória nem változtathat. Ha valami talán újra fölbukkanhat abban, amit csinálni fogok, az az érzésem, hogy az valami ilyesmi.

Furcsa, hogy ennek kapcsán egy régi élményem jut eszembe. 1941-ben festettem Szentendrén egy fejet. Élt ott Szentendrén egy orr nélküli ember, mindig fekete

kalapban járt, egy csapott vállú pasas bottal. Valami bőrfarkas lerágta az orrát és a helyén egy fekete kis vászondarabot hordott, ami föl volt kötve a füleire. Engem mélyen meghatott, festettem róla egy képet. Ahogy így visszaemlékszem, egyike volt a legjobb képeimnek abból az időből. Be is küldtem a KÚT kiállításra. Barcsayt bízták meg, hogy visszaadja a képemet azzal, hogy egy ilyen témájú képet festeni ízléstelenség. Akkor nagyon destruktíven hatott rám ez az üzenet, a képet megsemmisítettem. Most ez a kép kikívánkozott az emlékeimből, és annyira követelődző módon, hogy sorra kell kerülnie, újra kell vele foglalkoznom. Csak azért mondtam el ezt a példát, hogy a dolgokkal való kapcsolatomat egy kissé világossá tegyem számodra.

– Amikor arról beszéltél, hogy az architektonikus formákat és a puhább formákat egymás szomszédságában tartod, megerősítetted azt az érzésemet, hogy a motívumaid úgy kerülnek egymás mellé – laza téri csoportosításban –, mint egymást félig-meddig fedő kulisszák. Köztük a kép terében rejtett és jelöletlen területek érződnek, ahonnan sem atmoszférahatás, sem másféle funkció nem árad ki a kép terébe, de mégis érzi az ember, hogy ott vannak, hogy te velük számolsz. Képeid, ilyenformán, nyitottak az ismeretlenre és ismeretlenként kezelik az ismeretlent. A nézőnek mindenesetre az az érzése támad, hogy a te világod nyitott világ, olyan világ, amelyik nyitott akar maradni. Hosszúkás képeid frontális rendezettsége úgy hat, mintha bemutatnád egy főútvonal mentén a mellékutcák torkolatait. De hogy azok a mellékutcák hogyan kapcsolódnak ott hátul, azt teljes egészében, egy térképnek a biztonságával mintha már nem akarnád kibontani – gondolja az ember. Ilyen értelemben is találkozunk nálad a nyers állapotban viselt életérzéssel.

– Az az érzésem, már nem először a beszélgetésünk során, mintha számon akarnál tőlem kérni egy egzaktabb világszemléletet, egy életfilozófiát, egy világnézetet, s a hiányának tudnád be mindazt, amit különféle jelzőkkel tarkítva elmondasz. Készségesen elismerem, hogy nekem nincs ilyenfajta meggyőződésem vagy filozófiám, ami kategorikusan meghatározná a járatomat, az emberekről, a dolgokról való vélekedésemet, hitemet. Nem, ez, valóban, így nincsen.

– Én nem kérem rajtad számon a filozófiát. Ha itt a hiány szót használom, nem azt jelenti, hogy valami nekem hiányzik: a képeidbe beépített hiányokról beszéltem és olyan nyitottságról, amelyik a képeidnek egyik lényeges effektusa. Ezt nem kritikának szántam, egyszerűen csak a képeid jellemzésének.

– Eszembe jutott valami. Amikor a főútvonalról beszéltél, előttem hirtelen egy kép megjelent. Rendkívül sorsdöntő kép, sorsdöntő az én festészetem kialakulására, sőt sorsdöntő az én egész kiépülésemre nézve. És ez a főutca – jelképesen értve – a népligeti vurstliban tárult ki előttem, két és fél vagy hároméves koromban. Most hogy az ötvenet lassan elérem, még mindig nem értem a végére, még mindig csak a pillantásom szalad végig az úton, de persze bepillant ennek a vurstlinak a mellékutcáiba is. Ez volt életem legdöntőbb élménye, a népligeti vurstli, a mutatványos bódéival, a szakállas nőivel, a ringlispiljeivel, a lovaival. (Most jut eszembe egyébként, hogy a ringlispil-ló és a sárospataki Kiss János szíjjártó mester sárgára festett lova között megvan a kapcsolat, amiből születtek az én képeim, a lovacskáim.) A vurstli, a csepűrágók meg az olcsó hipnotizőr, a forgás, a tükrös szobák meg az ingoványos parkettek világa, ez volt a legdöntőbb alapélményem, amihez, azt hiszem, életem végéig ragaszkodni fogok.

– Gondolom, azért is, mert ezek mögé a dolgok mögé nem lehet bepillantani, ha csak odanézel. Valószínűleg az érzelmi élet kimeríthetetlenül gazdag arzenálja számodra az, hogy maguk mögé utaló jelenségekhez kapcsolódik a képzeleted, és nem hideg kombinációkkal, hanem ezekkel népesíted be a képeidet. A kulisszák és a dolgok egymást fedéséből egy végtelen tér alakul ki, egy érzésvilág birodalma, ahol a mögöttességből táplálkoznak a motívumok és a kép felülete. Az én szememben ez adja a képeid varázslatát.

– A brüsszeli kiállításom kapcsán, azt hiszem, 1960-ban, egy belga lap kritikusa írta a képeimről, hogy mintha egy padlásra, gyerekkori padlásra menne föl valaki, és ott újra megtalálná, visszakapná a régi gyermekjátékait, lomokká válva, és ezekkel bíbelődnék, játszana, szeretettel, gonddal leporolgatná a beporosodott gyermekjátékokat.

mint hogy rögzíti, pontosan megfogalmazza a pillanatot, amelyben él. Ehhez azonban ide kellett volna hozni ezeket a műveket. De akár észreveszik a rendezők, akár nem: *a művek írják a művészettörténetet*, s a művek túlélik az alkalmi koncepciókat.

Talán alcímet kellett volna adni a kiállításnak, s az megszabhatta volna a válogatás irányát és a rendezés szempontjait. De bármi lett volna is ez, nehezen hihető, hogy a hatvanas évek művészetét bemutató művek között a legmonumentálisabb Lossonczy Tamás Európai Iskola-szellemiségű festménye – bármennyire visszacsendülnek is melodikus vonalai a vele szemben elhelyezett Molnár Sándor-képről. Tisztelet Lossonczynak, de ennek a korszaknak nem ő volt a hőse. Sokkal inkább elmondható ez Kondor Béláról, akitől azonban *egyetlen egy* festményt látunk (és három grafikát, illetve rajzot): míg az akkor semmiféle szerepet nem játszó, talán utólag felfedezett Fenyvesi Tóth Árpádot hat lapból álló, jelentéktelen grafikai sorozat képviseli.

Teljességgel elfogadhatatlan, hogy a korszak olyan főszereplőit, mint Jovánovics György, mindössze kettő, Hencze Tamást három, Nádler Istvánt kettő, Keserü Ilonát négy, Bencsik Istvánt egy mű képviseli, Méhes Lászlót pedig *egyetlen egy sem* (bár a katalógus ígér *egy* képet), teljesen hiányzik a tehetséges és sokoldalú Kovásznai György – csak a legdurvább aránytalanságokat sorolom –, míg a hatvanas évek megújuló szellemiségétől meglehetősen távol álló Vígh Tamás három művel van jelen; valamilyen okból Varga Imre is megjelenik, Türk Péter kevésbé izgalmas műveiből hatot is láthatunk; a főként a következő korszakhoz, a koncept arthoz tartozó Erdély Miklóst pedig, aki sokkal inkább személyes barátként, inspirátorként és az elkövetkező idők előrejelzőjeként volt jelen, semmint e *kifejezetten festészeti és szobrászati* megújulás részeseként, több mint két tucat fotó, illetve mű idézi meg. Ezenkívül megjelenik az Európai Iskola néhány fontos és kitűnő művésze, akiknek a műveit nagyon szívesen látnám egy *Európai Iskola* című kiállításon.

Más kérdés, hogy a fiataloknak közvetlen motivációt jelentő Korniss, Kassák, Gyarmathy, Veszelszky és



Jovánovics György: Ember 1968.

Martyn Ferenc művei itt vannak: az ő jelenlétük nagyon fontos volt ebben a korszakban, akárcsak a hirtelen megfiatalodó Schaár Erzsébeté és Vilt Tiboré. Műveik azonban követhetetlenül szóródnak szét a kiállítás terében, Kornisst csak kalligráfia-festményei képviselik, holott más művei is erősen hatottak a fiatalokra, Kassák pedig két művével nyomja agyon követőjét, a jelen tárlat egyik virtuálisan fontos szereplőjét, az itt egyetlen művével megjelenő Fajó Jánost. Persze nemcsak számokról, *művekről* is szó van. A korszak nem jeleníthető meg hitelesen Keserü Ilona nagylélegzetű, kolorittól lobogó képei nélkül, mint a *Nagy Vidám*, a *Tükörkép* és számos *Sírkő*festménye; sem Méhes *Hétköznapja* vagy *Palánkja* nélkül; hiányzik Pauer *Pszeudoja* mellől a *Pszeudo Manifesztum*, amelyet ő maga mindig kiállított, és folytathatnám. Tóth Menyhért magányos művészete nem kapcsolódott e korszak lendületéhez,

ugyanezért irreleváns az örök klasszikus Borsos Miklós jelenléte is. Az ő műveik helyett jobb lett volna bemutatni Donáth Péter 1968-as kiállításának néhány darabját, Siskov Ludmil egy képét, vagy többet Karátson Gábor képeiből, Major János néhol Francis Bacont idéző grafikáiból. S ha a rendezők jónak látták dokumentálni a korszak happeningjeit, amelyek kétségtelenül érdekesek voltak, akkor dokumentálhatták volna az olyan eseményeket is, mint a két Iparterv kiállítás, az „R" kiállítás, a „Mozgás 70", a Szürenon, Halász Péterék színházának az előadásai, az Egyetemi Színpad eseményei, a Balázs Béla stúdió stb., stb., stb. S nem korrekt és nem is korhű, hogy Perneczky Géza és Körner Éva, Sinkovits Péter, Szabadi Judit kritikusi és szervező tevékenységére még a katalógus is alig utal. Az ő elfelejtésük éppúgy a történtek meghamisítása, mint egy-egy művész vagy mű kihagyása.

Mintha a rendezők nem látnák, vagy nem akarnák látni, mi történt itt a hatvanas években, amikor, ha rövid időre is, a képzőművészet hitelesebben és bátrabban fogalmazott, mint az irodalom, még ha el volt is rejtve a nagyobb nyilvánosság elől. Ez egy okkal több arra, hogy legalább utólag láthatóvá váljék mindez. A kiállítás nem idézi meg hűen, nem mutatja be a kort úgy, ahogyan az akkor hihetetlenül rövid idő alatt létrejött művek ma már történeti távlatból is láthatóan kimagasló kvalitása megköveteli. A korszak legnagyobb egyéniségeit szürkébbekkel, jelentéktelenebbekkel mosták egybe, más korszakok szereplőivel elegyítették, legfontosabb műveiket el sem hozták. Nem idézték meg azoknak az éveknek a fényét és pezsgését.

„Mi mindannyian az egész világot akartuk" – mondja katalógusinterjújában Keserü Ilona: erről szólt ez a korszak, és erről szóltak azok a művek, amelyek ezeknek az éveknek a hiteles kifejezői, s amelyek nagy része hiányzik erről a bemutatóról. Persze, éltek mások is. Például Anna Margit, aki arra emlékszik vissza: „Akiben volt pezsegnivaló, az pezsgett... Nem tudom, én nem pezsegtem." Őket másutt és máskor kellene megidézni.

Forgács Éva

gadja azt. Csak a tényekre figyel, de számára tény a gyengeség, az önáltatás, a hazugság is. A megváltók szemében éppen miatta nem megy előre a világ – ő azonban mikroszkópja fölé hajolva csak mozgást lát, irányokat nem. Szerinte az önáltatástól kába hangya-lét önmozgását segíteni kell, nem pedig halálra bénítani, mint teszik azt a Gregers-féle világboldogítók. A doktor talán boldogtalan, de ezt bőséges reggelivel és néhány üveg borral jól elviseli.

Ők nem változnak, vitájuk lezáratlan. Kettejük között hever az áldozat, ők pedig mint gombostűre tűzött érdekes példány felett folytatják életidegen párbeszédüket. A drámaírók többsége itt megáll: két összebékíthetetlenül szembenálló pólus konfliktusa, és köztük az áldozat – drámának ez elég. Csakhogy Ibsen tudja, hogy a lényeg éppen az, ami az elvek közé szorul – legyen az mégoly kisszerű és gyarló, mint például Hjalmar Ekdal fotográfusnak és családjának története.

Gregers persze nem sokra tartja ezt a hazugságból és álmokból épített családi fészket, és igaza van, neki „elvileg" mindig igaza van: ha jobban megpiszkáljuk a család múltját, lefoszlik a jelen harmóniája, kiderül az igazság. És van-e szentebb az igazságnál? Az öreg Ekdal (Győry Emil) szenilis vénember, megy és megtömi pipáját, ezt mondja, de titkon konyakot vedel, néhány szánalmas karácsonyfa közt nyulakra vadászik a padláson, büszkén lóbálja a megnyúzott zsákmányt, és elégedetten vihog, pedig az az igazság, hogy mindene elveszett, erdeje is, önbecsülése is. Hedvig (Szentendrei Angéla), a tizennégy éves kamaszlány rajongva csügg apján, elvégzi helyette a retusálást, és rézmetszésről, rajzolásról álmodik, de az igazság az, hogy lassan meg fog vakulni, ezt a betegséget örökölte apjától. Mert az is igaz, hogy apja minden valószínűség szerint a látását hamarosan elveszítő öreg Werle (Kátay Endre). Erről anyja (Spolarics Andrea) hallgat. Terített asztala mellől nézve úri feleslegességek az elvek, hiszen az élet a mindennapok apró tényeiből épül. Az asszony a kép fölé hajol és gondosan retusál, lusta örömmel adja át magát a pillanatnak, múlt és jövő horizontja számára lezárul a mai kiadások feljegyzésével és a holnapi reggeli eltervezésével. Szinte lénye meghosszabbítása a kés, a tányér, az asztal, és miközben együgyű határozottsággal megterít, olyan ártatlan természetességgel néz a világra, hogy elhisszük: nem az a lényeg, férje elmegy-e a háztól, hanem az, nem felejti-e feltenni sálját, kalapját. A férfi pánikban van: kalapját nem találja, egyáltalán, elveszíteni látszik azt a helyet, ahol eddig otthon tudhatta magát. Menekült a vendégségből, hol karótnyelt görcsben, merő feszültségben, megaláztatásként élt meg minden pillanatot. De volt hová menekülnie: várta a házikabát, várta a padláson titkon nevelt vadkacsa és várta a család. Egyik oldalon tehát az otthon, másikon a nagybetűs Igazság. Köztük billeg zavarodottan Ekdal fotográfus. „Egy olyan ember, mint én...", motyogja elesetten, és próbál „felnőni" barátjához, az elvek emberéhez, „majd útközben veszek egy kalapot", tervezi, de büszkesége elillanóban, már viszszafordult az ajtóból, az asztalnál ül, kávét kortyol, vajaskenyeret majszol. És a reggelivel szemben barátjának sincsenek érvei, Ekdal menthetetlen. Kérdés, meg kell-e őt menteni.

Bérczes László

A HATVANAS ÉVEK MŰVÉSZETE

Magyar Napló
III. évf. 1 sz.

Egy korszak hűlt helye



Intenzív képi élményt, a hatvanas évek képi sűrítményét vártam ettől az első összefoglaló bemutatótól, amelyre már nem nehezedett semmiféle, művészettörténeti megfontolásoktól idegen nyomás. És mégis zavarosra sikeredett, eltorzítja és meghamisítja azt a korszakot, amelyet egymással összeegyeztethetetlen szempontok szerint mutat be.

Lehetett volna kiállítást rendezni azzal a címmel: *A hatvanas évek a Magyar Nemzeti Galéria gyűjteményében*, s akkor a torzkép egyúttal a hivatalos műgyűjtés pontos képét adta volna. Vagy raktárba lehetett volna hordani a Galéria állandó kiállításának teljes anyagát, és megtölteni az összes termet a hatvanas években készült művekkel, ha valaki ennek értelmét látja, a Vásárhelyi Iskolától a szocreálból kimosakodók 1960 és 1969 között készült munkáiig mindennel. De tudják a rendezők – hiszen 1970–1971-es műveket is kiállítanak –, hogy a *hatvanas évek* szókapcsolatnak önálló jelentése van, csak nem döntötték el, mi. Pedig a művészettörténet háziszótárában ez elég pontosan körülhatárolható. Aminthogy *ötvenes évek*en az 1949 és 1956 közötti szocreált értjük (és nem az ugyanezen naptári években készült Gadányi, Vajda Júlia, Czóbel stb. műveket), úgy *hatvanas évek*en mindenekelőtt annak az akkor pályakezdő nemzedéknek az 1970–1972-ig készült műveit, amelyek nyitást és megújulást jelentettek a magyar művészetben; s mellettük a korszak olyan nagy magányos egyéniségeit, akik ekkor alkották főműveiket, mint például Kondor Béla, Bálint Endre, Ország Lili.

Hogy a kiállítás hangsúlya hova essék, azt eldönti az, mennyire egyedülálló a magyar művészet történetében az ilyen kirobbanó tehetségű, nagyformátumú egyéniségektől népes generáció színrelépése. Különösen, mivel fiatalságuk egybeesett egy történelmileg is ifjúsági pillanattal, a remény utolsó hiteles korszakával. Ha a rendezők nem emlékeznének mindenre, elolvashatják saját katalógusuk néhány művészinterjújában, tanulmányában, de érzékelhetnék a műveknek abból a máig ható sugárzásából, amely csak kivételes alkotói korszakok sajátja. Olyan ritka pillanatoké, amikor egy generáció véletlenül időben érkezik, és nem is tehet mást,

Most és mindörökké – átszállójeggyel

A különféle neveken azonosítható, de leginkább Kassák Stúdióként ismert együttes 1976 decemberében távozott az országból. Tagjai között volt Bálint István. Író, költő, színész, színpadi szerző, rendező, Bálint Endre festőművész fia és Bálint Aladárnak, a Nyugat művészeti kritikusának unokája. Hosszú évek óta vezeti Buchmüller Évával a New York-i Squat Színház munkáját. Arthur és Franz címen kötete jelent meg a Magvetőnél 1972-ben.

— Egyik első „nyugati" utamon azzal fogadtak kinti magyar barátaim, hogy nagyon jól mehet a Squat Színháznak, ha még arra is van pénzük, hogy Andy Warhol játssza az Andy Warhol utolsó szerelme című darab főszerepét. Hiába mondtam nekik, hogy az te vagy, nem tudtam őket meggyőzni.

— Nem éltem hiába. Mert az elég jól beleillik a Warholnak az attitűdjébe, hogy valaki megcsinálja őt, és nem hiszik el, hogy nem ugyanaz. Hetvennyolcban kezdtük játszani a darabot, és a maszk Eva Buchmüllert dicséri, de valamilyen csoda is történt, mert megnőttek az ujjaim. Vékonyabbak lettek, és megnőttek, amikor játszottam a darabot. Olyan hosszúak lettek, mint a Warholé. A maszkos Warhol hangja is magnóról ment, és egy amerikai fiú beszélt. Gondolom, hogy a Warhol koncepciójába és a mi Warhol-koncepciónkba is beleillik egy ilyen tévedés. Könnyű azzal büszkélkedni, hogy az emberek nem tudták, hogy ami a kirakat mögött történik, az színház-e vagy élet, de elmondok inkább egy sztorit. Propagandát próbáltunk csinálni a Warhol-darabnak, és elmentem a Warhol maszkjában egy nagygyűlésre a Madison Square Gardenbe. Odajöttek az emberek autogramot kérni, és én aláírtam, és nem vették észre, hogy az csak egy maszk.

— Tudjuk, hogy Warhol gyakran használt nyilvános szereplései alkalmával imitátorokat. Te tulajdonképpen egy Warhol-imitátort ...

— ... imitáltam. Valahol. Azért persze álljunk meg egy pillanatra. Az a fura Warhollal, mert gondolom, kiderült számodra is, hogy mennyi ellenérzés volt, talán még van is Amerikában vele, mint olyan valakivel szemben, aki „udvari művész" lett, és ha már most hirtelen rájöttek — és ezt nem kritikaként mondom, csak úgy kicsúszott a számon, hogy 1991-ben Magyarországon is rájöttek —, hogy a Warhol nem társadalomkritikaként jelentette meg az Interview magazint, és csinálta a dolgait, hanem egy az egyben gondolta, illetve ebben is van egy kis tévedés, mert semmit nem gondolt egy az egyben, szóval, amikor meghalt, olyan űr maradt utána, olyan űr maradt bennünk, mint amikor eltörik a mércét. Amikor azt mondja az ember, hogy mostantól kezdve, egy kicsit kevésbé lehet megint tudni, hogy mi van, mi nincs, ki a jó, mi a rossz? Kiderült a hiány.

— Megvettem az Interviewnak azt a számát, amelyikben szerepeltek Eszter lányoddal, sőt Esztert mint „kis avantgárd princesszt" jegyzik a szövegben.

— Éppen ezért kerülhettünk be a lapba. Az Interview magazin tudniillik nem volt érdekelt a hetvenes évek végén és a nyolcvanas évek elején annak az új East-Village-i, új pop-, új New York-i művészetnek a támogatásában és föltedezésében, ami akkor már forrongott. Mi nagyon szerencsések voltunk a hetvenes évek elején. Csak most tudtam meg, a mai New Yorkból visszanézve, hogy milyen fordulópontot jelentettek azok az évek kb. hetvenhéttől nyolcvanháromig. Számomra azok voltak az „igazi" hatvanas évek, mert mi itt a hatvanas éveket másod- és harmadkézből kaptuk. Azok is nagyon fontosak voltak, megváltoztatták az életünket, de mégiscsak Nyugaton, ott, a világ közepén akkor, pillanatok alatt indult el ez az egész új kultúra és művészet a szegény East-Villageből és Lower East Side-ról, amiben a fehér avantgárd, a fekete funk és a portorikói graffiti találkozott egyszerre, egy új popkultúraként lényegében, ahol az elit és a népi tényleg egymásba futott, először a kultúrában. Eszterre visszatérve, a cikk idején már megvolt a Florida, Paradicsom című film, és nagyon divatos lett, az Interview magazin pedig azt kapta föl, ahhoz szólt hozzá, ami divatos volt. Ez már Warhol attitűdje is volt. Ő senkit nem tett művésszé, senkit nem tett divatossá, nem vezetett be a divatba, de ami divatossá vált, arra lecsapott.

— Az Andy Warhol utolsó szerelme, szerintem, egy döbbenetes prófeciát tartalmazott, ami be is jött. Andy Warholnak és Ulrike Meinhofnak a találkozására gondolok, mondhatom úgy is, hogy a terrorizmusnak, a nyers, primér praxisnak és a művészetnek, a mesterséges, csinált valóságnak a találkozására. Megdöbbentett, hogy egy gyereklány, éppen Eszter, játszotta Meinhofot, és hogy ez a gyereklány megsemmisíti a sztárt, a művészt.

— És mennybe viszi ... Számomra az idea bukása és mennybe menetele egyszerre az Ulrike Meinhof személye a kisgyerekben, kisgyerekkel eljátszatva, mert én egy világ és egy történelem végét ott látom, és nagy örömmel temetem, ahol az ideát temetjük. Ahol az idea többet jelent, mint akár egyetlen egy ember valóságos élete. Hogy egy kisgyerek játszotta, annak két oka volt. Az egyik, színházi ok, hogy ne legyen illusztratív, a másik pedig, hogy senki nem tudja jobban megeleveníteni a tiszta ideát, mint egy kisgyerek, a maga naivságával, tisztaságával és szüzességével. Az idea maga szűz, mint tudjuk.

— Mindig érdekelt az édesapáddal, Bálint Endrével való kapcsolatod. Megható, ahogy a könyveiben rólad és a lányodról ír, és a te ott közölt leveled hangvétele is.

— Borzasztóan hiányzik az apám. Nagyon-nagyon szerettem, nagyon-nagyon szeretem, és számomra azt jelenti, hogy valaki széppé teszi a világot maga körül a képeivel és a humorával. Az új darab úgy kezdődne, hogy egy Caspar Friedrich temetőben, ahol igazi sír van, földdel és nem tudom, mivel, egy fiú kikaparja, szövegel, és kikaparja az apját a sírból. Sokat sírtam, hogy az apám nem élte meg a hazája fölszabadulását, még akkor is, hogyha ebben a népnemzeti go-go bárban elég sokan elvennék tőle, mint zsidótól vagy zsidószármazásútól. Nem szeretnék, vagy nagyon is szeretnék például Csoóri Sándorral találkozni, és megkérdezni tőle, hogy mit érzett, amikor ezeket a szövegeket írta, ő, aki fölzarándokolt az apukámhoz, és gyönyörködött a dolgaiban. Nyilván az lenne a válasz, hogy „ő jó zsidó volt". Nem tudok mást mondani. Hát, elég jó zsidó volt, az biztos. És én nem voltam nagyon jó fiú, mert kimentem, és a saját életemet akartam élni. Azokkal mentem ki, akik a legfontosabbak voltak számomra, akiket nagyon szerettem, főleg a dolgot szerettem, amit csináltunk, és nem nagyon törődtem vele. Nem tudom, hogy ki tehet, miről ... Nyilván annyira másnak éreztem azt, amit mi csinálunk, és ő maga személyesen soha nem tudott eljutni New Yorkhoz. Az ő számára Párizs jelentette a centrumot, a forrást, és az az avantgárd, amit Warhol vagy a pop képviselt, idegen volt tőle. Nem tudom biztosan, hogy miért ... Mit is értettünk avantgárdon? Ő, miután nagyon tevékenyen részt vett benne, és alakította — persze most egy kicsit hülyén érzem magam, mert lehet, hogy a magam módján, én is részt vettem valamiben a saját koromból —, talán jobban értett rajta egy bizonyos kort, bizonyos embereket és periódust. Én meg szinte kizárólagosan egy attitűdöt értek rajta, mert abban a pillanatban, hogy nem, akkor egy iskolát kell értenem, az meg nem érdekel. Nem is érdemes róla beszélni. Ugyanakkor, azt hiszem, hogy mélyen, lényegében ugyanazt is értettük alatta, mert nagyon jó humora volt, és talán abban is egyetértettünk, hogy egyikünk sem rövid kitérőkkel, eltérőkkel próbálta megváltoztatni a beszéd nyelvtanát. Mert az nagyon hamar kiderül az ember számára, hogy vannak dolgok, amik megváltoztathatatlanok, illetve nem érdemes őket megváltoztatni, mert az emberek szeretnek, élnek, halnak, beszélnek, és akkor ezek fontos dolgok, és akkor nem lehet ezek nélkül a fontos dolgok nélkül sem élni, se művészetet csinálni. Számításba kell venni őket. Tehát, azt hiszem, hogy sem ő, sem én, nem a beszéd nyelvtanát akartuk megváltoztatni, hanem egészen egyszerűen úgy beszélni, hogy az friss legyen, érdekes legyen, és oda lehessen rá figyelni. Ami azt jelenti, hogy használhatsz bármilyen régi szót és bármilyen régi mondatot, csak az a pillanat, kontextus vagy hely számít, ahol az elhangzik. És hogyha úgy hangzik el, akkor az új lesz. Nyilvánvaló, hogy az a nemzedék, amelyikhez én tartozom, ehhez közelebb áll, hiszen az új szerkezeteket végül is létrehozta, kirobbantotta a huszadik századi avantgárd, a húszas években mindenmegtörtént. Ugyhogy, ami számunkra maradt, az az a fajta értelmezés, hogy egy újszülöttnek minden vicc új. Tehát az a lényeg, hogy képes legyél a hallgatódat újszülöttként kezelni, képes legyél te magad újszülöttként mondani akármilyen régi mondanivalót. Azt, amit mondasz.

— Azt a színházat, amit ti itthon csináltatok, szerintem, elsősorban nem esztétikai vagy színházi okok miatt üldözte a hatalom, hanem azért, mert kollektív életformamodellt mutattatok be. A közös, alkotó, privát élet és az aktív hivatalos lét teljes egymásba fonódását.

— Legyünk politikusak: mai, divatos szóval élve, önkormányzatot. Szellemi önkormányzatot és életformabeli önkormányzatot. Az intézménytelenítést, ugye ... És mivel az egész rendszer az intézményeire épült, már nem is az volt a lényeg benne, hogy milyen intézmény, csakhogy intézmény legyen. Ez volt a fő. Tehát rendnek kell lennie, és az intézmény, ami a rendet tartja. Mint a Monarchiában. És mi ennek az ellenkezője voltunk.

— Kinti előadásaitoknak feltűnően sokszor mozgatóeleme az emigrációs létnek, az elszakadásnak, az életformaváltásnak a problémája vagy az ehhez való viszony. Ez az állandó átszállójegyes utazás az életben mennyire tudatos, mennyire vállalt, megkerülhetetlen?

— Nem véletlen, hogy mi Budapestről kiszakadva, Budapestet elhagyva, New Yorkban találtunk haza, és rettenetesen rosszul éreztük magunkat mindenhol a kettő között. Mert New York, a maga módján, az átszállójeggyel való utazásnak a városa. Mert ha azt mondod, „New York-i", akkor használhatod az emigráns szót, ne nem abban az értelemben, hogy valakinek van hazája, és azt elhagyva bolyong, hanem úgy, hogy New Yorkba megállás nélkül érkeznek emigránsok ezrei és tízezrei és százezrei. Ha azt mondod, „New York-i", más, mint az „amerikai", mert a New York-i egy városhoz tartozást jelent, ami már önmagában is jelenti természetesen azt, hogy ott alszol, és ott dolgozol, de nem mondhatod azt, hogy „New York a hazám". Ez egy választott helyszín, valamilyen oknál fogva ott élsz, ott kell, hogy élj, vagy ott szeretsz élni. Igen, a magam részéről mindig úgy éreztem, hogy amióta elhagytam Budapestet, átszállójeggyel utazom és hazátlanul, és mindenütt, vagy nem mindenütt, de sok helyen hazát találva, az embereknél. Ahol emberek vannak. Itt New York megint előbbre lép, abban az értelemben, hogy ez volt az a hely, ahol az emberek nemcsak barátokat jelentettek és lakásokat, hanem ahol maga a város és az emberei is hazát jelentettek számomra, egyszerűen csak azzal, hogy ott voltak. Az újabb mozzanat: a berlini fal leomlása és a szögesdrót feldarabolása. Ekkor leomlott az amnéziám fala is, pedig nagyon erős volt, és elkezdtem újra emlékezni Magyarországra és Kelet-Európára. Nem véletlen, hogy most itt vagyok, és elég hosszan ráadásul, ami még érdekesebbé teszi a gondolkodásnak ezt a síkját, mert most már ezt nem tudom újra elfeledni. Tehát, ha lehet, még hazátlanabb leszek. Vagy még több hazám lesz. Mert azért a kezdeti eufórián túl, nyilvánvalóvá vált, hogy ez sem az a hely, ahol most tíz-tizenöt évet élni szeretnék, és elfelejteni minden mást.

— A költészet már teljesen beépült a színházi munkába, vagy írsz még azért verseket is?

— Nem épült be, mert vannak olyan privát másodpercek, amelyeket, úgy éreztem, ki kell fejeznem. Kellett egy kis idő hozzá, mert azt már nem éreztem jogosnak, hogy magyarul írjak, és egyébként is elment a kedvem a versírástól még Magyarországon. De egyszer csak elkezdett előjönni belőlem az angol, legalábbis, a New York-i angol, és elkezdtem angolul írni. Olyan dolgokat, amiket versnek lehet mondani, versesszének vagy rövid verssztoriknak, esetleg sorssztoriknak. Publikálással azonban nem foglalkozom, mert minden energiám a színház körül forog, a színházra irányul. Ennek ez a fő oka, hogy számomra kielégítőbb minden olyan tevékenység, ami más emberek bevonására épül, és nem is létezhetne más emberek inspirációja, a velük való kapcsolatok nélkül. Úgy érzem, egyik írásformánál sincs meg az a fajta „közvetlen üdvözülés", amit a színháznál megkapok. Tehát az élet közvetlenül belemegy a színházba, és az előadás ott rögtön tetszik, vagy nem tetszik. Ami papíron van vagy akármin, még akár filmszalagon is, az ráér, az van. Az van, nincs sok dolgom vele.

Antal István

BÁLINT Endre
ÉS 1991/92.
B-8-1-123

oldal

ELKERGETTÉK?

A Kossuth Rádió március 15-ei, reggeli híradójának többször megismételt, vezető híre szerint: igen, elkergették. Szó szerint: *„Elkergették* Pozsonyból Václav Havel köztársasági elnököt". A döbbenetes hír a stílusának pontosan megfelelő, de le nem kottázható hangnemben szólt. Volt benne valami a szenzációs értesüléssel tálalt örömből, sőt kárörömből.

A magyar rádióhallgatók milliós táborának nagyobb része a hír hallatára kétségtelenül meghökkent. A közlés disszonanciáját botfüllel is érzékelhette bárki. Hiszen e l k e r g e t n i a rühes kutyát szokták, vagy a politikában a véreskezű diktátor-gengsztereket. Itt azonban egy Budapesttől Washingtonig tisztelt, becsült emberről van szó. Olyan emberről, akinek tiszta elvei, humanista kiállása, bátorsága, rendíthetetlensége előtt az óceán mindkét partján kalapot emelnek. Valakiről, aki soha nem titkolta rokonszenvét mindaz iránt, amit Magyarország a közelmúltban a szabadságáért tett — a sajátjáért, a szomszédaiéért, az egyetemesért. Aki Prágában nemrég nem átallotta diplomáciai köntörfalazástól mentesen, egyszerűen, emberi szóval kijelenteni, hogy *„mi lenne velünk a magyarok nélkül?..."*

A magyarországi bohemisták és szlovakisták nevében *tiltakozunk* a Rádió ügyeletes szerkesztőjének logikátlan, nyegle, politikailag éretlen stílusa ellen. Talán meg kellene gondolnia, hogy *kit* és *mit* szolgál az ilyen ripacskodás? Ha szerkesztő úrban él az antipátia egy szomszéd ország vagy annak jeles képviselőjével szemben, ez az ő magánügye — amíg baráti társaságban hangoztatja. De nem a mikrofon előtt. S talán az sem ártana, ha már a szerkesztő úr erre a nehéz rádiós szakmára adta a fejét, hogy megismerkedne például a csehszlovákiai belpolitikai helyzettel, ha számba venné a *magyar* nemzeti érdeket és felfogná: történelmi súlyú, *nemzeti* ügyünk, hogy szomszédainkkal (és közülük különösen azzal, amely a nézeteltérések keserű és keserves évtizedei után őszinte hajlandóságot mutat velünk a harmóniára) érdekközösségen alapuló, valódi barátságra jussunk.

Amicus Egyesület

(a szlovák és a cseh kultúra magyar barátainak egylete)

Nyílt levél a Teleki Blanka Gimnázium igazgatójának

Tisztelt Igazgató Úr!

Elnézését kell kérjem azért, hogy levelemmel zargatni bátorkodom. Mentségemül szolgáljon, hogy gratulálni szeretnék az Igazgató úr által irányított iskolában bevezetett, az állami közétkeztetés és a fakultatív vallásoktatás összekapcsolását igen kiválóan megoldó intézkedéshez.

Mint arról fiamtól értesültem, a keresztény vallás és kultúra oktatását minden oktatási intézmény által követendő módon sikerült a diákok mindennapi életének részévé tenni.

Asszimiláns zsidó családból származó gyermekem — az átkos elmúlt rendszer hibájából — nem ismerhette meg a katolikus vallás rítusait, szokásrendszerét. Az a mód, melyet Igazgató úr választani méltóztatott, nagyszerűen elegyíti a modern pedagógia eredményeit a klasszikus hagyománnyal. Mint hallottam, a csütörtöki ebéd nemcsak három fogásból állt, de a sütemény mellé minden gyermeknek banán is járt. Mint azt fiam társaitól — kiknek hangjában tudatlansága miatti apró gúnyt is felfedezni vélt — megtudta, e különleges lakoma oka kiváló iskolájuk egyik dolgozójának javaslata, melynek értelmében pénteki napokon — a keresztény vallás tanainak szellemében, a húsvét eljöveteléig — hústalan étkezéseket vezettek be. Az ily módon megmaradt pénzből kaphattak a tanulók banánt.

Gyermekem, kinek nagyszülei fájdalmasan korán, a legutóbbi háború idején vesztették életüket, nem élvezhették a családi életben és szokásokon keresztül megismert egyetemes tudás örömeit. Így ezen intézkedés gyermekem, s minden egyéb, hasonló okból tudatlan gyermek számára különös fontossággal bír. Ezért Önt és az intézkedésre javaslatot tevő könyvtárost külön köszönet illeti.

Ugyanakkor, ha nem veszi tolakodásnak, engedje meg az Igazgató úr, hogy egy szerény javaslattal magam is hozzájáruljak a vallásos kultúra oktatásához.

Hogy az iskola tanulói más vallások szokásait is megismerjék, tisztelettel kérem, hogy Pészah ünnepének idején — a zsidó hagyományok értelmében — az iskola teljes, szakszerű morzsátlanítását elrendelni szíveskedjen, ezzel is hozzájárulva a diákok ismereteinek bővüléséhez.

Budapest, 1991. március 15.

Maradok kiváló tisztelettel:

Braun Róbert

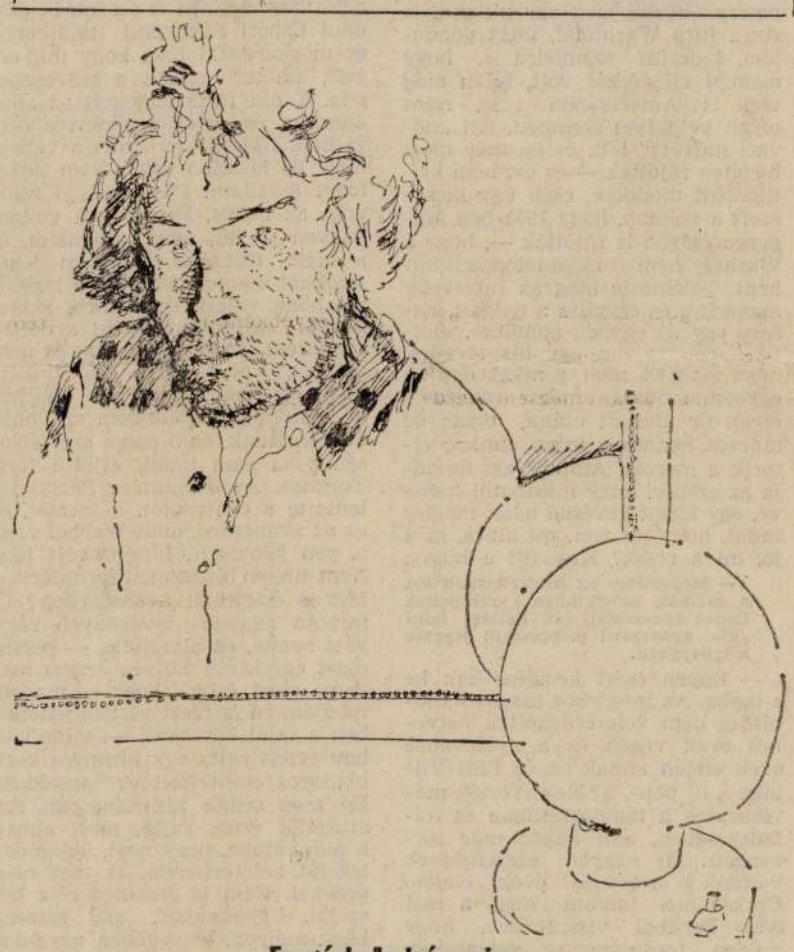

Forgách András rajza

BLAMÁZSKA

A MAGYAR NEMZET ünnepi száma hazánk nagyjaitól, politikusaitól, költőitől, íróitól való idézetek tucatjával ékeskedik; kivált pedig a *Nemzet és világ* című melléklet. Az idézeteket kiemelten, keretben, a költő-politkus stb. quázi-kézírásával tipografálják, s a rajzoló az Illető Idézett Egyén arcmását is odarajzolja. Igen tetszetős. Ebben a sorozatban ír *komoly* cikket Georg Paul Hefty a német és magyar viszonyok közti hasonlóságról-különbségről. Nem lévén járatos a témában, nem tudom megállapítani, hogy a cikk *okos*-e, de hogy *szép, komoly* cikk, az biztos. Mottóul pedig a szerkesztő József Attila idézetet rendelt a cikk mellé a *Levegőt!* című versből.

Jöjj el szabadság! Te szülj nekem rendet,
jó szóval oktasd, játszani is engedd
szép, komoly feladat!

Így szól az idézet, melynek utolsó sora a lapban imígyen szerepel: „szép, *okos* fiadat!".

Nem tudom, a többi idézet hibátlan-e, József Attilában otthon vagyok. Könyv nélkül tudom majdnem az egészet. „Komoly" fiad szerepel az 1937-es Cserépfalviban, a Szépirodalmi Kiadó 1971-es kiadásában és az AK 1984-es kritikai kiadásában. „Okos" fiad még csak alakváltozatként sincs megemlítve sehol.

1) Lehet, hogy Georg Paul Hefty nem magyar anyanyelvű, így a cikket fordították: a fordító észrevehette volna. Lehet, hogy G. P. H. magyar vagy kettős anyanyelvű; ő maga is észrevehette volna. A szerkesztő, rovatvezető, olvasószerkesztő közül valaki biztosan észrevehette volna.

Nem nagy blamázs, de blamázs. Viszont ne tessék nekem azzal jönni (ma divatos!), hogy csak kukacoskodni tudok, semmi ötletem nincs. Hölgyeim és Uraim, van ötletem! Ha a lapban sok az idézet, tessék megbízni egy bölcsészhallgatót, üljön be a könyvtárba, és csekély juttatás fejében kontrollálja az idézeteket.

A mellékes a bölcsészhallgatónak is jól jön, és a szerkesztőség is elkerüli a blamázst.

Egyébiránt pedig a Magyar Nemzet egész szerkesztőségét, szeretettel és barátsággal üdvözli

Kertész Ákos

és következmények

ács
ok-trina

yharag

avagy a háború hírei

MTV

rek bemásznak fülembe
nyi fülbemászó halál
nyi tenyérbemászó pofa

CNN

átságos harcot kérek"
ondja a tábornok
ikacsint az operatőrre

— utólag

ink légtere
ülés miatt
nytalan ideig
ldozásig)
yar szemnek
kívánatos

● GALLERY ▲ ERDÉSZ ■ SZENTENDRE ●

H-2000 SZENTENDRE, BERCSÉNYI U. 4.
Tel./ Fax: 0036/ 26-317-925
Privát: 26-313-819

Adószám: 10787652-2-13
Bankszámlaszám: KHB-Rt 311-12554
Deviza banksz.: BB-RT 387-12461-4059

B-8-1-12

Bálint Endre

Bálint Endre kiállításához

BÁLINT ENDRE festőművésznek kiállítása nyílik Szentendrén az Erdész Galériában abból az alkalomból, hogy a művész az idén lenne 8o éves. A kiállítást március 25-én délután 5 órakor URY IBOLYA művészettörténész méltatja és nyitja meg.

A kiállításon egy sor olyan mü lesz látható, amely eddig Párizsban lappangott, és most kerül a magyar müértők elé először. Ilyenek az eredeti Biblia illusztrációk, továbbá egy 12 összetartozó festményből álló kollekció.

Bálint Endre Budapesten született 1914-ben. 1935-től Vaszary János magániskolájában, majd Aba Novák Vilmosnál tanult. Az EURÓPAI ISKOLA alapitó tagja 1945-től 1948-ig, amikor a haladó szellemü művészekkel együtt munkája ellehetetlenült.Ezért Párizsban alkotott hosszú ideig, ott készitette híres Biblia illusztrációit.
Hazatérve Érdemes Művész kitüntetést, majd Kiváló Művész kitüntetést kapott.
1935-től kezdődően folyamatosan kiállitó művész, számos rangos egyéni és csoportos kiállitáson vett részt és reprezentálta a magyar müvészetet. Müvei minden komoly közgyüjteményben jelen vannak.

Müvészi látásmódjára jellemző az alábbi versben fogalmazott gondolkodás:

Forgasd az ódon kulcsokat
de régi játék
kinyitni mindent,
hogy mögé látnék,
hogy ami titok, mind kilessem
hogy ami nincsen, azt hihessem

A galéria a Nosztalgia Kávéháztól a Dunára futó kis utcában van. Három szintes kis épületében elsősorban az Európai Iskola müvészeivel foglalkozik. Emellett kitekintéssel rendelkezik és ezért árusít Picassó, Miró, Matisse litográfiákat is.

Szentendre, 1994. március 15.

E. Ilosvai Magdolna — **marketing manager**

Erdész László — **müvészeti manager**

Bálint Endre, festőművész

Bálint Endre: Ruth és Noémi – Szodoma és Gomorra, 50×65 cm, 1959, Párizs (fotó Somfai)

B – 8 – 1 – 2

Művészet, 1977. 6. 3. old.



ogy elzár-
ben csak
yiben el-
ásokat az
ben bizo-
ıy sínekre
mondta,
egjobb út,
kezeljük.
észet nem
az ember
hetőségei
Te azon-
el semmi-
régzel el.
an ez az,
úttal hogy
m: te hu-
eldobását,
eddig nem
tani, mert
lehet vele

dolt rajzon szoktam megfogalmazni azt, amit át akarok tenni a képre. Úgy is szoktam átvinni aztán a fehérre lealapozott deszkalapra a dolgokat. Megindul a művelet, elkezdek festeni, de mindaz hideg marad, ami odakerült a deszkalapra (mert általában deszkalapra szeretek festeni). Mondom, hideg marad és élettelen, és nem tudom, hogy mi történt? – amikor én pontosan azt a szerkezetet, azt a rajzi, motívumbeli fölsorakoztatást műveltem, amit elképzeltem, amiről azt gondoltam, hogy helyt fog állni értem és önmagamért. Akkor jön a következő és már mondhatnám beidegzett gesztusom: egész egyszerűen fogom a terpentines rongyot, és azt az eléggé fáradságosan fölfestett, majdnem a korareneszánsz mesterekre emlékeztető gondossággal odamütyürkézett ábrát, az egészet letörölöm; a festéket és a színeket összemossa a terpentin. Akkor hagyom pihenni egy kicsit, egy későbbi frissebb tekintet számára azt, ami elém kerül. Nos, valamin fennakad a sze-



1021

Bálint Endre Kossuth-díjas festőgrafikusművész

1984.XI.23.19,30 Tvl. Nagy Judit

Tv-hiardó

- És most a Hiradó végefelé képző és szinházművészetünk szerte ágazó témái közül a művészetek aktivizáló erejére és szándékára szeretnénk emlékeztetni. Először egy ma délután 5 órakor nyilt kiállitás kapcsán. Bálint Endre munkáit mutatja be a Műcsarnok. Ez egy olyan kiállitás, amely egyben emlékeztet az ugynevezett európai iskolára is. Az európai iskola 1945 és 1949 között a magyar avandgart a szűrrealista törekvések képviselőit tömöritette. Bálint Endre mellett olyanok voltak tagjai, mint többek között Egry József, Czóbel Béla, Anna Margitvagy Barcsay Jenő. Az új magyar művészet legendás ujjáteremtődése juthat eszünkbe e kiállitás kapcsán. És az hogy ha a művészeti alkotásokról sokat vitáznak, azoknak hangosan ellentmondanak vagy azokat dicsérik, de valamiféleképpen beszélnek róla, művészeti érték születhet. Születik. Olyan, amely későbbi korok embereit is képes megérinteni.

LINT Endre

FÓRUM

B-8-1-207

Filmkultúra 1967/5

VAN-E MAGYAR FILMSTÍLUS

Darvas József, Bálint Endre, Makrisz Agamemnon hozzászólása

Az a kérdés, hogy felismerhetők-e régibb vagy újabb filmjeinkben a nemzeti művészet nyomai, s hogy egyáltalában törekedjünk-e erre, vagy óvakodjunk tőle, komoly visszhangra talált - pécsi filmszemle vitái folytán is - olvasóink, az érdekelt művészek és a filmszakemberek körében. A hozzászólásokban új gondolatok, érdekes nézőpontok jelentkeznek, a vitát tehát érdemes és szükséges továbbfolytatnunk.

Az alábbi három kérdés, melyben megpróbáltuk a probléma lényegét körvonalazni, inkább csak emlékeztetőül szolgál az olvasók és a megkérdezettek számára, tehát korántsem egy interjú szigorú kérdőpontjait jelentik.

1. Van-e, és ha igen, hogyan fogalmazható meg az elmúlt évek jelentősebb filmjeinek közös sajátossága, ami akár az alkotói szemléletre, akár a stílusra nézve meghatározó? Milyen szerepet töltenek be ezek az alkotások filmművészetünk nemzeti karakterének kibontakoztatásában?
2. Az e filmekben jelentkező művészi látásmód rokonítható-e a magyar művészet egészének (költészet, festészet, zene- és népművészet stb.) bizonyos irányzataival, törekvéseivel?
3. Mennyiben szolgálja ez a sajátos téma- és formavilág a filmjeink iránti nemzetközi érdeklődés felkeltését? Nem korlátozza-e filmművészetünk egyetemes érvényét?

Darvas József

- Lassan már tizenöt esztendeje, hogy - különböző formák között - eléggé közvetlen kapcsolatom van a magyar filmmel. 1954-55 körül

ménysége, de nem zárja ki a megindultságot, sőt magában foglalja. Pontosabban: a megindultság épp azzal őrzi meg mélységét és erejét, hogy nem higul fel a pátoszban, és nem romlik meg az érzelgősségben. Paul Valery mondta - esküszöm, ez az irodalmi utalás lesz az utolsó -, hogy „minden klasszicizmus megfékezett romantikából születik". Megfékezett - vagyis nem megtagadott vagy elfojtott, hanem emberi mértékre szorított. S talán épp ez az oka annak, hogy Jancsó filmjeinek képeit, amelyek önmaguktól, a beszéd vagy zene segítsége nélkül is helytállnak a napfényben, kevésbé lehet elfelejteni, mint sok más képet. (Azt mondják, Jancsó meghatározott terv szerint forgatja filmjeit, s bármilyen legyen az ég, felhős vagy felhőtlen, ragaszkodik tervéhez. Ez a munkamódszer erkölcsi magatartást is kifejez: a körülmények feletti uralom akaratát.)

Jancsó filmjei a mi korunk felnőtteihez szólnak, akik megtanulták - olykor fájdalmas leckék árán - hogy ne bízzanak az illúziókban, és kerüljék el az érzelgősség csapdáit. E filmek is bizonyítják, hogy a filmművészet elérte nagykorúságát. Ha megértjük ezt, és épp legutolsó filmje kapcsán értékeljük ezt a tényt, nem ezzel adjuk-e a legméltóbb tiszteletet 1917 októbere úttörőinek?

Roland Desné
a Marxista Tanulmányok és Kutatások Központjának titkára

tanúja és valamelyest részese is voltam a magyar filmművészet meglehetősen komoly föllendülésének, amit akkor is számottevő nemzetközi sikerek is jeleztek. Utána nehéz és zűrzavaros korszak következett: 1956-57 után hosszú ideig nem találta meg új hangját a magyar film. Az már akkor is világos volt, hogy nem lehet egyszerűen folytatni az 1954-55-ös évek kezdeményezéseit; viszont a lehetséges és szükséges új mondanivaló és stílus nagyon nehezen bontakozott ki. Körülbelül két-három éve annak, hogy megint igen jelentős fölfelé ívelésnek lehetünk tanúi. Én sok szempontból - bár korszakokat összehasonlítani mindig nehéz és veszélyes dolog - megalapozottabbnak és kiérleltebbnek érzem ezt a mostani fellendülést, mint a korábbiakat. Bár mindjárt hozzátenném, hogy az elbizakodottság nem lenne okos dolog, hiszen az egyenlőtlen fejlődés törvénye minden művészi ágra érvényes, s jó vagy gyöngébb periódusok mindig is váltogatták egymást.

- Mik lehetnek az összetevői ennek a most kibontakozott sikeres szakasznak? Az egyik tényező szerintem az, hogy a rendezői középnemzedéknek jónéhány tagja egy átmeneti zavar után újra megtalálta magát. De legalább ilyen fontos az, hogy rendkívül tehetséges új, fiatal nemzedék nőtt fel. A harmadik összetevő pedig - szerintem - az, hogy a modern filmművészet új vívmányait legjobb filmjeink egyre szervesebben és természetesebben adaptálják, kevesebb az utánérzés és több az eredetiség.

- Milyen filmekre gondol?

- Számomra az elmondottakat legmeggyőzőbben a Szegénylegények, a Húsz óra, a Hideg napok, és a Hogy szaladnak a fák! bizonyították. Föltűnhet az, hogy egészen különböző rendezői egyéniségeket, stílusokat soroltam itt fel; egyáltalán nem véletlenül. Ennek a mostani periódusnak fontos jellemzőjeként értékelem éppen ezt: a különböző felfogások szuverén kibontakozását. Azt hiszem, ennek érdemes hangsúlyt adni azért is, mert főleg a kritikában érez az ember olyan jellegű egyoldalúságot, hogy a kritikusok abszolutizálnak egyfajta rendezői felfogást. Ez pedig mindenféle művészeti ágban csak elszegényedésre vezethet.

- Meg kell jegyeznünk, hogy éppen az említett filmekkel kapcsolatban nem lehet okunk ilyen aggodalomra: valamennyit nagyra értékelték a bemutatók idején megjelent bírálatok.

- Inkább a mostani pécsi filmszemle vitája mutatott - szerintem - ilyenfajta veszélyeket, és nem árt erre idejében figyelmeztetni. Különben is: például a Hogy szaladnak a fák! véleményem szerint a maga sajátos hangvételével melegebb és egyértelműbb kritikai fogadtatást érdemelt volna, mint amiben a bemutatója idején részesült.

- Egyébként vita folyik arról, hogy legjobb filmjeinknek - amellett, hogy a legkülönfélébb művészi törekvéseket jelzik -, van-e valamilyen közös vonásuk. Szerintem van. Ha a nemzeti karaktert nem egyszerűen csak formai jegyként kezeljük - mint ahogy szerintem nem is lehet akként kezelni -, akkor ezekben a filmekben közösnek érzem azt, hogy a konkrét magyar valóságból indulnak ki, de sem kérdésföltevésükben, sem a válaszok megfogalmazásában nem ma-

radnak provinciálisak, hanem szélesebb, általános emberi távlatok felé törnek. A történelmi filmekben (Szegénylegények, Hideg napok) nemcsak a magyar történelem valamely konkrét szakasza tükröződik hitelesen, hanem a legmaibb és legszélesebb értelemben vett morális problémák is hangot kapnak. Vagy a paraszti világról szóló filmekben (Tízezer nap, Húsz óra, Hogy szaladnak a fák!) nemcsak a mai paraszti valóság gondjai érhetők tetten, hanem általánosabb érvényű gondolatok is megfogalmazódnak.

- Véleménye szerint mi a jelentősége filmjeink külföldi sikereinek?

- Az a tény, hogy az említett filmek majdnem mindegyike nemzetközi díjat nyert, s hogy a legújabb magyar filmek iránt fölébredt bizonyos nemzetközi érdeklődés - nagyon jó dolog. De ezzel kapcsolatban is a legfontosabb azt vizsgálni, hogy ennek a sikernek mi az eredője. Azt hiszem, ugyanaz, amiről az előbb már szóltam: nem külföldi divatok utánérzését adják ezek a filmek, hanem a mi konkrét valóságunkról hoznak hírt, művészi revelációval, és ugyanakkor mégsem provinciálisak.

- Végezetül még egy problémáról szeretnék beszélni. Vannak olyan vélemények, hogy filmművészetünk jó fejhosszal megelőzte irodalmunkat. Ilyesmi persze lehetséges, bár véleményem szerint filmművészetünk új eredményei aligha következtek volna be anélkül a föllendülés nélkül, ami az elmúlt években a modern magyar prózában tapasztalható volt. (Fejes: Rozsdatemető, Sánta: Húsz óra, Az áruló, Cseres: Hideg napok, Somogyi-Tóth: Próféta voltál, szívem, stb.) Hiszen legjobb filmjeink egy része éppen a felsorolt irodalmi alkotásokból készült. Ezt azért is fontosnak tartottam elmondani, mert egyre erősebbnek érzem azt a tendenciát, hogy az írók kiszorulnak a filmből. Félreértés ne essék: az úgynevezett „szerzői filmeknek" szerintem is helyük van a filmművészetben, s különösen fontosnak tartom azt, hogy a forgatókönyvek elkészítésben a rendezők alkotó módon vegyenek részt - hogy tehát a rendezői vízió már a forgatókönyvben is formát kapjon; de talán mégsem felesleges újra emlékeztetni arra, hogy a magyar filmtörténet valamennyi alkotása jó irodalmi matériából született.

Bálint Endre

1. Amióta film a magyar film - vagyis ötven éve -, most lépett először az egyetemes nézőközönség elé. Mint film és nem mint mozi. Néhány jelentős kezdeményezés született már eddig is, de a képalkotás modernsége, a szemléleti mód filmszerűsége, s az önálló művészi jegyek uralkodó mivolta először jelentkezik intézményesen. Az 1940-es évekig silány kispolgári szemlélet uralta a magyar filmet, s ez a kommersz-hagyomány kísért mindmáig átlagfilmjeinknél. Azután nagyon elsődlegesen hatott az olasz neorealizmus: a magam számára „posztneorealista" filmeknek neveztem el az elmúlt másfél évtized jószándékú, kereső-kutató filmjeit.

A kilépést, sőt, a kiugrást számomra a Szegénylegények és a Tíz-

ezer nap jelképezi. Ezeknek a filmeknek szigorú kompozíciós mivolta, rideg objektivitása nemcsak a komolyan vett filmszerűség művészi alkalmazása, hanem tiltakozás az előzmények ellen, egyrészt a romantikus, érzelgős nemzeti iskola, másrészt a rosszul értelmezett politizálás ellen, ami oly sok filmet úgy jellemzett, hogy ha a filmekben már nem is, de vagy a történet mögött, vagy az eszmei mondanivaló didaktikus hangsúlyozása révén külön jelentkezett a politika.

Természetesen ez a két film - Szegénylegények, Tízezer nap - éppen fő erősségük, a tematika miatt, magukban hordják a továbbfejlődés negatívumait is. Főképpen a Tízezer nap, melynek kerete a paraszti életforma múltja és jelene, pontosabban válsága.A film különös szuggesztiója a kelet-európai maradandóság élménye, a történelmi korlátok döbbenetes művészi kifejezése. S ezt a keretet csak a tegnapi paraszti életforma díszleteivel és kellékeivel lehetett valóságosnak bemutatni. S így akarva, akaratlanul inkább nosztalgikus, tragikus búcsúztatás, mintsem feloldás és belenyugvás. Ezért döbbentheti meg ez a film - a Szegénylegényekkel együtt, mely más vonatkozásban ugyanígy tárja fel a tegnapelőtti, XIX. századi Magyarországot - a párizsi nézőt éppen úgy, mint, mondjuk, a balmazújvárosi tsz-parasztokat.

Nemzeti problematika csakis egyetemes művészi nyelven fejeződhet ki. Mert a mai művészetszemlélet, minden ez ideig ismert koréval szemben, felfedezte az igazat és a szépet a klasszikus görög szobrászatban éppen úgy, mint az óceániai népek kultikus faragványaiban, a gótikus katedrálisokban úgy, mint az orosz ikonokban, az afrikai totemekben úgy, mint az európai népművészetben, a japán, kínai, hindu és általában az ázsiai ábrázolásban éppúgy, mint az eszkimók plasztikáiban, a gyermekek őszinte művészi kifejezésében úgy, mint a modern építészet hallatlan tiszta tömörségében, vagy akár régi cégérek naiv egyszerűségében. Művészi példákkal éltem, szánt szándékkal, de folytathatom a sort az egyetemes filmművészet legragyogóbb korszakaival és alakjaival: a számomra egyedüállóan legnagyszerűbb emberit kifejező Chaplinnel, vagy az ugyancsak számomra páratlanul legnagyszerűbb társadalmit kifejező orosz némafilmekkel. S a modern példák sorozata: Fellini és Truffaut (a Jules és Jimmel), s a már említett két magyar rendező, a Szegénylegények és a Tízezer nap megalkotója. Számomra a művészet szépségét kizárólag igazsága fémjelzi. Ez az igazság minden korban és minden művészetben más formákat ölt. De hogy ez az igazság megnyilvánulhasson, minden kifejezésnek a legszabadabb formát kell kikövetelnie, mert másképpen összekuszálódik a kor értékrendje. Az összekuszált értékrend viszont az igazságot - a művészet lényegét - teszi ködössé, és így megfoszt minket attól a mértéktől, amin tulajdonképpen lemérhetjük egy-egy mű valóságát. A mai magyar filmek egyetemességet is adó nemzeti karaktere, úgy érzem, az előbb felsorolt művészi értékek alapján mutatható ki.

2. A modern filmek művészi látásmódjának hatása a legegzaktabb formában talán Vajda Lajosnak, a XX. századi magyar festőmű-

vészet tragikus nagy alakjának munkásságában mutatható ki, mégpedig párizsi korszakában. Vajda Lajos 1934-ben tér haza négyesztendős párizsi tartózkodása után, fizikailag megtépázva, de élményekkel, látványokkal telítve. Párizsban készült fotomontázsainak egy részét hazahozatta, és egy ideig még azokon, s újabbakon dolgozott. Abban az időben a filmművészet primátusát vallotta a festészettel szemben, mert úgy érezte, hogy a képzőművészet forrásai kimerültek. Valójában a képzőművészet forrásai nem merültek ki nála sem, csupán a film szuggesztív hatása jelentkezett benne ilyen lenyűgöző erővel. Sokáig tényleg nem tud festeni, és nem is akar, helyette fotomontázsokat készít - ez a korabeli francia, német, s mindenekelőtt orosz filmiskolák minden más művészi élményt és témát elnémító hatására utal. Eizenstein, Pudovkin avantgarde filmjeinek alapvető élménye élete végéig kíséri, olyannyira, hogy utolsó periódusának, a nagy fekete-fehér kompozícióknak és kezdeti fotomontázsainak szerkezete bizonyos filmbeli azonosságokat kimutathatóan elárul.

Vajda Lajos példája is tanúsítja, hogy a film és a képzőművészet kapcsolata korántsem mai probléma. Úgyszólván a filmmel egyidőben jelentkezett, s a művészek mindenkori találkozásai a filmmel újból felelevenítik. A különbség annyi, hogy egyikünkre elementárisabb erővel, a másikra viszont sokkal áttételesebb módon hatott a film.

Az én ilyesfajta találkozásom a filmmel is említésre méltó. Amikor néhány évvel ezelőtt hazajöttem ötesztendős párizsi tartózkodásomból, több száz fotomontázst hoztam magammal. E fotomontázsokról talán elmondhatom, hogy főként a film látásmódja szerint születtek; Bunuel Andaluziai kutya című szürrealista filmjétől a nouvelle vague alkotásaiig tükrözik a filmszemlélet változását. Jancsó Miklós tudomást szerzett róla, és izgatottan nézegette, ízlelgette ezeket a sűrített életvallomásokat, s filmet is akart készíteni róluk. Ez azután elmaradt, de örömmel fedeztem fel Jancsó filmjeiben fotomontázsaimhoz hasonló látásmódot.

Az én művészi szemléletemet művészi eszmélésemtől kezdve mindmáig az a megváltoztathatatlan gyermeki szorongás jellemzi, hogy van valami, amit nem érthetek meg a felnőttek világából... Olyan öntudatlan állapot ez tehát, amiben mindig feltételezhetem - ha csak nem áltatom magam -, hogy felébredhetek, ha akarok. Amikor elég melegnek érzem a nap fényét... Így játszom az idővel... S ez a látásmód sok film nézőpontjával azonos, anélkül, hogy keresném. Magyar filmekével éppen úgy, mint idegenekével. S ezek a látomások, festmények, rajzok, fotomontázsok a népművészet anyagából is merítenek. Néha közvetlenül is, mint például a Kiss János sárospataki szíjártó mester cégtábláján szereplő primitív, sárgára festett lovacska esetében, amely annyira megtetszett, hogy éveken át, Párizsban is, itthon is igen sok képet festettem e drága jószágról. Ahogyan a mai magyar filmművészet alkotói közül Jancsó, Kósa és a többiek filmjeikben éppen a népművészet kincsesházából alkalmaznak vissza-visszatérő motívumokat.

S ha már Vajda Lajosról esett szó, hadd említsem meg, hogy a festőként „megszűnt" művész, aki a film hatására csupán fotomontázsokat volt hajlandó jó ideig készíteni, 1936-ban ezt vallotta ars poeticájának: „Tradíció nélkül semmit sem lehet csinálni, s ez a magyar körülmények között csak a magyar népművészet lehet... Ugyanazt akarjuk csinálni, amit Bartók és Kodály a zenében már megcsináltak. Visszanézünk a múltba, azért, hogy még jobban megerősödjünk, s hogy a múlt értékeit megmentsük (ami még nem pusztult el), és a jövő számára adjuk át..."

3. Nehéz erre a kérdésre válaszolnom. Mert amikor Párizsban moziba jártam, nem érdekelt a filmek „nemzetisége", gyakran még a tetszik-nem tetszik szempontja sem. Megesett, hogy csupán néhány jóízű nevetés kedvéért mentem be egy filmhez, vagy hogy új forrásokkal segítsem groteszk vénámat. S főleg azért nehéz a válasz, mert párizsi éveim idején még nem indult meg a magyar filmeknek ez a mostani szerencsés áradata, tehát nem volt módomban igazán megfigyelni, hogy a külföldi néző számára mennyire kiolvashatóak filmjeinkből a nemzeti jellegzetességek, illetve a modern eszmevilág tartozékaként az egyetemesség vonásai. Ennek ellenére úgy érzem, a magyar film a legjobb úton van ahhoz, hogy újakkal cserélje fel a romantika és a tragédia jegyében fogant régi történelmi és stílusjegyeit: kíméletlen igazságokkal és emberi feloldásokkal.

Makrisz Agamemnon

1. Előrebocsátom: nem értek a filmhez. Annak ellenére sem, hogy két esztendővel ezelőtt abban a megtiszteltetésben volt részem, hogy az első magyar filmszemle zsürijében meghívás alapján részt vehettem, s végig figyeltem érdeklődéssel és jó diák módjára a vitákat.

Tagadhatatlan, hogy az elmúlt öt esztendőben a magyar film nagykorúvá vált. Nekem, aki mégiscsak külső szemlélőként figyelem 1950 óta a magyar világot, komikusnak tűnt az a feltűnő és alig leplezett erőlködés, amivel akkoriban az új magyar film az olasz neorealista filmek közvetlen követésének útját választotta. A Gázolás-ra gondolok elsősorban. S lám, a filmeseknek lett igazuk... Ezzel bebizonyosodott újra az alaptétel: kísérletezés, utánzás, erőszakolt átvételek nélkül - vagyis előzmények és nekifutás híján - semmi sem születhet ezen a világon.

Talán én még jobban látom, mint a magyar filmesek és művészek, hogy mennyire megvan a magyar filmművészetnek a nemzeti karaktere! S ez a nemzeti karakter a társadalmi fejlődésből, a hazai társadalom összetételéből, s nem utolsósorban a magyar irodalom hagyományaiból alakul ki. S ez szinte uralkodóan a parasztsághoz kötött mindent.

Amilyen természetes módon született meg ezelőtt vagy harminc-negyven esztendővel Franciaországban, az iparosított társadalomban a nemzeti filmművészet, annyira másképp alakult ki ugyanez egy kelet-európai országban, annak művészetében. A francia film fő té-

mája a városias életforma, a munkás és a kisember. Emlékezzünk vissza a Ködös utak-ra, Jean Gabin annyi munkás- és sofőr-figurájára. De ez az osztályjelleg csak a filmek témájában, a miliőben s a figurákban mutatkozott meg. A polgári forradalom után a francia filmnek nem kellett már közvetlenül politizálnia. Pontosabban, a harmincas évek francia filmművészete a szociális igazságok mellett politizált egész lényével, magatartásával.

Kelet-Európában évszázadokon keresztül s különösen az idegen megszállás idején az irodalom pótolt mindent. Nemcsak Magyarországon volt ez így például a százötven éves török uralom során, hanem görög földön is, ahol négyszáz évig tartott a török elnyomás. Az irodalom pótolt tehát történelmi tudatot, nemzeti büszkeséget, harci szellemet. S ezt az örökséget nehéz levetkőzni. Különösen, ha a film a parasztság „ezer évét", „tízezer napját" vagy „szegénylegényeinek" sorsát választja témájául, s ily módon a nemzeti karaktert azonosítja a parasztság múltjával és hagyományaival, jelenével és problémáival.

Az első pécsi filmszemlén ezért nem tetszett maradéktalanul a Húsz óra. Láttam, felismertem a film társadalmi jelentőségét. Kitűnő volt a szcenárium, a technika, az operatőri munka - de mégis valami keresettnek tűnt. Mert a figyelem itt a falura koncentrálódott, s a rendező szigorúan megkonstruált, céltudatos szemlélete ezt az egyoldalúságot inkább aláhúzta. A falu sorsáról kellett tudósítani a főhős újságírónak - de miért nem készülnek olyan filmek is, sőt, főként miért nem olyan filmek készülnek, amelyekben az egész magyar élet szerepel keresztmetszetben? A vásárhelyi paraszttól a csepeli munkásig, sőt tovább, az atomlaboratórium tudósáig? Úgy érzem - anélkül, hogy jogot formálhatnék az ítéletre -, a probléma a súlypontokon és az arányokon dől el a mai magyar filmművészet karakterének kialakításánál, s ez a súlypont nem lehet kizárólagosan falun. Még akkor sem, ha a Húsz óra, a Szegénylegények, a Tízezer nap oly meggyőző erővel hirdeti a szocialista rendszer igazságát, illetőleg a történelmi témánál a nemzeti hagyományok korszerű felismerését.

Már Pécsett, 1965-ben, feltűnt a Nehéz emberek, meggyőző erejével, politikai, társadalmi, művészi igazságkeresésével. Ez a nehezen megnevezhető műfajú film talán igazolja, vagy megvilágítja álláspontomat: a mai magyar élet inkább a „nehéz emberek" küzdelmén át szemlélhető plasztikusan, beszélhető el a film nyelvén. Kovács András filmje elsősorban abban vált „rendhagyóvá", hogy nem a falusi problémavilág mégoly újszerű élveboncolásának útját választotta, hanem sikerült megtalálnia a mai magyar élet egészét láttató művészi nézőpontot. Műve mindenekelőtt ebben tér el Fábri Zoltán szigorú realista Húsz óra-jától, vagy Kósa Ferenc szenvedélyes sodrású Tizezer nap-jától.

Elnézést ezért a fogalmazásért, de nemcsak az késztet erre, mert kívülállóként, a nemzeti hagyományok tekintetbevétele nélkül foglalok állást, hanem mert nem vagyok sem író, sem zenész, tehát olyan művész, aki a történelem, a népművészet vagy a népzene révén sa-

BÁLINT ENDRE

Román József könyve

Divatos szó a „magán-mitológia", olyan művészekről szólván, akiket nem lehet jelkulcs nélkül megérteni, s akik azt tartják igazán elegánsnak, ha nem adnak ilyen kulcsot — találja ki jeleik jelentését az, akinek érzéke van hozzá. Egyezményes jelekkel élni szerintük rutinmunka, az új jel az igazi alkotás.

Bálint Endre is új jeleket hozott magával a magyar festészetbe. Ezek azonban nem valamilyen mesterségesen kitenyésztett, önhitt magánmitológia jelei. Megszenvedett jelek. Havas Endre költő, Kassák és Károlyi Mihály munkatársa és az 50-es évek egyik tragikus, tiszta halottja nevezte „család"-nak azt a baloldali fiatalságot, amely olyan elárvult volt a Horthy-rendszer éveiben: a fokozódó fasizmustól félve, az illegális kommunisták által többé-kevésbé visszautasítva. E család tagjait jórészt elsodorta a háború; örökségüket Bálint Endre folytatta a képzőművészetben, ahogy lehetett. Vajda festészetét vezette tovább a maga módján, líraibban, ironikusabban, feltöltve mindenféle rejtett, de nem túlságosan fontos utalással.

Román József, a festő barátja ezzel a néhol műelemzésbe átcsapó életrajzzal most megadja a jelkulcsot ezekhez a rejtett utalásokhoz. Jó könyv, hasznos kulcs —, de aki értetlenül állt eddig Bálint képei előtt, ezután sem lesz okosabb. Érteni talán érti őket; de ha nem érzi, akkor sohasem érti meg igazán. Viszont aki eddig érzelmeivel közeledett feléjük, most még többet fog tudni róluk — bár a lényegüket eddig is megértette. *(Képzőművészeti Alap)*



Székely András

9. sz. 2. o.



Bálint Endre festő- és grafikusművész

-Román József: Bálint Endre. A szerző Bálint Endrének régi tisztelője, barátja. Évtizedek óta figyeli életutját, a művek keletkezésének körülményeit. Felhasználva Bálint Endre megjelent és kéziratos feljegyzéseit, visszaemlékezéseit, valóságos életrajzi regényt írt. Hiteles képet rajzolt a művész gyermekkoráról, élményeiről és az őt ért hatásokról. A szimbólumok megfejtéséhez, értelmezéséhez nyújt segítséget a szerző, a kitűnő kép analizisek során. A kötetet 114 reprodukció egészíti ki.

-Náder Tamás: Pjotr Iljics Csajkovszkij, Lácz Sándor: Egry József és Román József: Bálint Endre című munkáját ismertettük.

-A könyvkiadók és könyvterjesztők tájékoztatója hangzott el.

Mai könyvajánlatunk.
1980. IX 2. Kossuth 18.25 /Sz. Lenke/

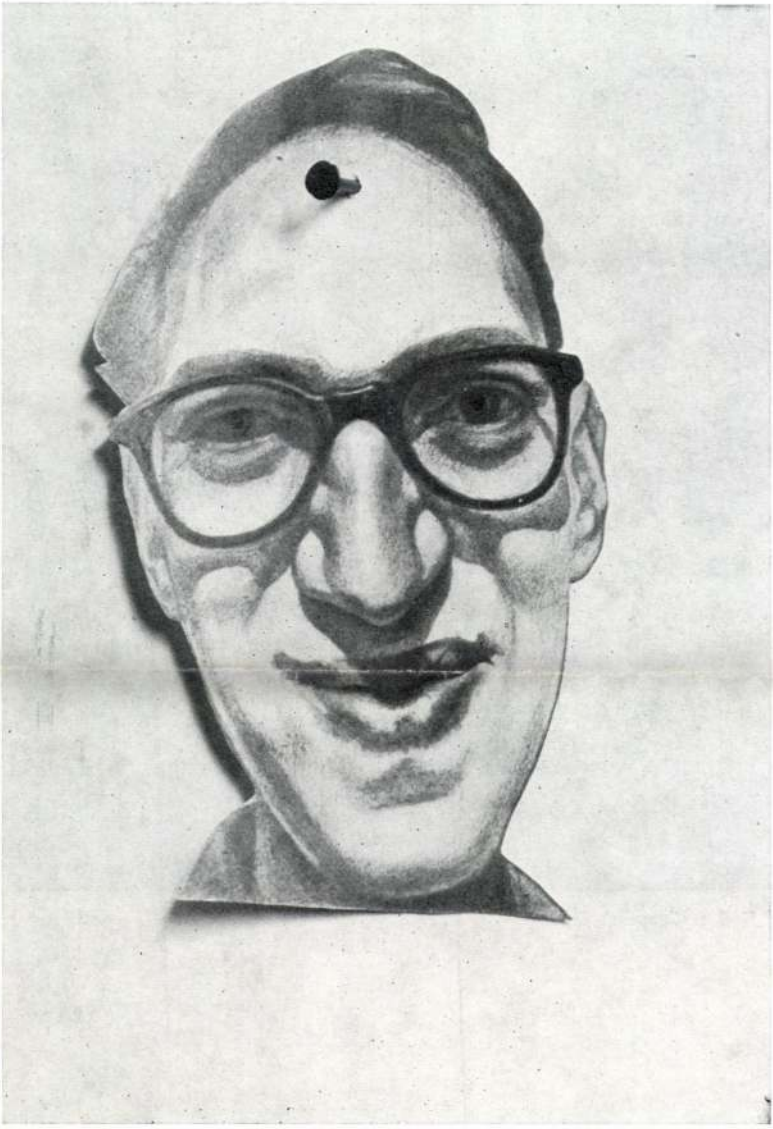

Major János: Önarckép

BÁLINT ENDRE

Frank Sámon: Nyára bárt mütemel
Bp. Olajvető 1975



Bálint Endre: Szomorú ünnep

Bálint Endre

Berepülés
/repro/

Beke László: Élet-bontás: Life-montázs
művészet, 1977. junius - 22. oldal.



Bálint Endre

A rossz pásztor és az anyák gyásza

/repro/

Beke László: Élet-bontás: Life-montázs.
Müvészet, 1977. junius, - 22.oldal

Bálint Endre

Triptichon ikonosztáz

/repro/

Menyhárt László: Angyali üdvözletre várva.

Müvészet, 1977. junius - 18. oldal.

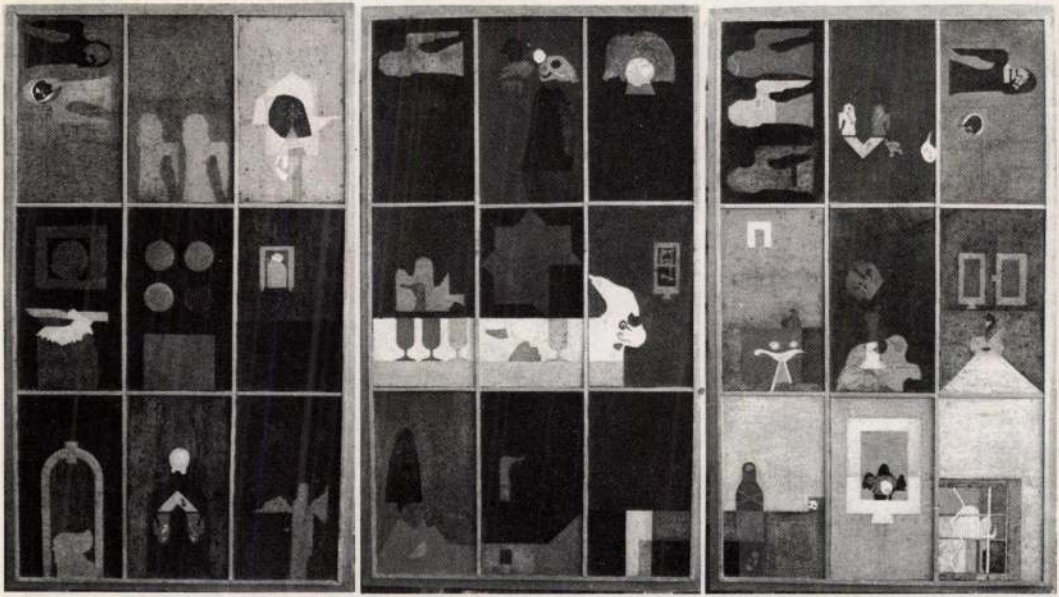

Bálint Endre: Triptichon ikonosztáz, olaj, fa, 150×270 cm, 1974 (fotók Somfai)

Bálint Endre

Csendélet

/repro/

Szabadi Judit: A párizsi korszak.
Művészet, 1977. junius - 12. oldal

Bálint E.


1936

Bálint Endre

Ruth és Noémi- Szodoma és Gomorra
/repro/

Rozgonyi Iván: Vonzódások védelmében - Beszélgetések
Bálint Endrével, 1964-ből.
Művészet, 1977. junius - 2. oldal.

A döntő dolog azonban az, hogy képeid- periódusában. Utána már jön megint, annak



1972 OKT 28

MK SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HIRDETŐ

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-725

Bálint Endre festőművész

Népszabadság

érkezett a lengyel fővárosból.

— *AZ UNESCO nemzetközi képzőművészeti szövetségének IV. festészeti fesztiválján, amely nemrég zárult a franciaországi Cagnes sur Merben, a nemzetközi zsüri Bálint Endre festményeit nemzeti díjjal jutalmazta.*

1021

Bálint Endre, festő

grafika nagyszerű lehetőségeit mutatta fel, hasonlóképpen a szombathelyi *Textil Biennálé* és az 1975-ös *Nemzetközi Kisplasztikai Biennálé* is a maga műfajában, de nem kevésbé voltak jelentősek a budavári feltárások bemutatása és a *Nemzeti Galéria* állandó és időszakos kiállításai. Az utóbbiak közül az album a barokk kiállítást, a naiv és a 19. századi művészet állandó tárlatát, a szentendrei művészet, *Kerényi Jenő, Konecsni György, Pátzay Pál* retrospektívjeit idézi meg. Külön a külföldi magyar művészek 1976-os itthoni tárlatait: *Moholy-Nagy László, Robert Capa, Kepes György* hazai bemutatóit, az utóbbi mester az albumban saját vallomásával szerepel. A pécsi *Vasarely-múzeum* színekkel-formákkal egyaránt csábító világát *Hárs Éva* mutatja be.

A közölt kép- és tanulmányanyag a *Művészet* évfolyamára épül; így kapott helyet az antológiában az esztendő két monografikus számának mestere: *Borsos Miklós* és *Tóth Menyhért* az album kiemelt művészei. És ha a szerkesztő szubjektív lehet, talán a recenzens is teheti; aki az elsőért már jóideje rajong, míg az utóbbit nehezen szokja meg. Hite szerint Tóth Menyhért harsány színei és elfolyó vonalai, üres foltjai és kellemetlen torzításai az „expresszív szürrealizmus" legkevésbé konszenves ágából valók, a festő „tudatos naivitása", csinált képvilága bennem ellenállást teremt. A derűsebb horizont, akár a „habzó ég" hiányzik előttem ebből a piktúrából, a művész által teremtett „mesék tején" való „lógással" vitába szállt már József Attila is. Ilymódon talán nem is lehetek autentikus: miért kellett 14 lapot, 16 reprodukciót közölni az utóbbitól a szűkös lehetőségek között. Főként akkor, ha az 1976-ban meghalt *Czóbel Bélára, Kmetty Jánosra, Holló Lászlóra* csak 1–1 oldal és reprodukció jutott.

A grafikai „áttörés" mellett a textilművészet nagy lehetősége volt az 1976-os év, az album ezek mellett gazdagon mutatja be a velencei biennálé magyar anyagát is, ahol a szentendrei művészet mellett a modern Salgótarján, a művészet és emberi környezet modern egységének megvalósulása képviselte a magyar képzőművészetet. De ebben a témában a kötet még Szombathely római emlékeinek és modern világának szimbiózisával, a pécsi felszabadulási emlékmű elemzésével és néhány belsőépítészeti problémával is foglalkozik.

A recenzens számára (aki 1976-ban is a *Művészet* rendszeres olvasója volt) a leginkább emlékezetes mégis az album Műhely rovata: itt az esztendő egyéni tárlatairól, egy-egy művész bemutatójáról vagy munkásságáról (*Miháltz Pál, Vajda Júlia, Patay László, Németh János, Gerzson Pál, Szabó Zoltán, Lóránt János, Bartha László, Geszler Mária* stb. – az album sorrendje ez) kapunk írásos és képes beszámolót. A sokszor igen jelentős műhelyek és kisgalériák (a Benczúr utcai, a pécsi Műhely, a Hatvany Lajos Múzeum, a Szoboszlói Galéria stb.) munkásságának bemutatása is itt látható-olvasható. Ugyanebben a rovatban néhány szép elemzést olvashatunk egy-egy műalkotásról (*Bálint Endre, Anna Margit, Korniss Dezső, Schaár Erzsébet, Schrammel Imre, Kiss István, Kő Pál* stb.), szép reprodukciók és értő tanulmányok lelőhelye a Műhely rovat. A legmodernebb irányzatokat a kisplasztikáról szóló eszmecsere mellett *Beke László* a pszeudóról írt tanulmánya (és kevés reprodukció) képviseli.

Érdekes kísérlet fényűző megvalósulása az antológia: aránytalanságai szubjektivitása mellett az esztendő képzőművészeti életének aránytalanságaiból következők. A következő esztendők kötetei nyilván a helyére billentik a sokszor nem valós súlyokat mutató mérleget.

Szívesen olvasnánk kevésbé szelektív tárlatjegyzéket a kötet végén, ugyanígy valamiféle irodalmi tájékoztatót is, az esztendő művészeti irodalmának bibliográfiáját (mégha válogatottat is) a Művészettörténeti Értesítő oldalairól idementenénk. Így talán még inkább dokumentatív értékű lenne a kötet a „kései utókor" előtt. A reprezentatív válogatás szelekciója inkább a szerkesztők ízlését jelöli és nem az esztendő „művészeti állapotát". Holott mi más lehet egy hasonló évkönyv feladata?

A kötet tanulmányait a hazai művészeti irodalom szinte teljes gárdája írta, kár, hogy a kötetben nem inkább a hazai képzőművészetek „teljes állománya" szerepel. Teljes bizalmunk így a következő esztendők köteteié.

dobogás, csitulás közt
míly soká készülődik – – –

*

Hogy régen készülődik?
szűk testben összegyűjtött,
szorított, tömörített,
torlódó néma orkán – – –
mire vár? mikor tör ki?

egy ő? vagy sokan vannak?
– minden testtájban gyűlnek? –
hogy szárnyak? megfeszülve?
– szorosan összehajtva?
préselve barlangokba?
üregekbe szorulva?

de akkor – hívó szóra? –
csontok közül kiszáguld,
csattan majd, úgy kibomlik
mint ejtőernyő szélben – –
mint vászon?, mint vitorla?
míly levegő-egekbe
csendesül foszló árnya?

Bálint Endre, festő

à Malevitsch), amelynek geometrikusan szabott formái között találkozott Vasarely művészete a tudományos gondolatvilággal, és amelyből minden további korszak szinte törvényszerűen következik. A négyzeten, a hatszögön és a nyolcszögön keresztül eljut a kinetizmusig és egy új plasztikai egységig, az „egyetemes struktúrák" világába, amelynek jelenidejűsége már nemcsak múzeumokat és alapítványt, de tendenciáit és szépségét, felismert funkcióit tekintve hatalmas felületeket és környezeti méreteket kíván. Mindazt tehát, amiért él és amiért megszületett.

A könyvecskében – mint a pécsi Múzeumban – néhány alkotással jelen van a művész felesége, Claire Vasarely is. Bár képvilága a férjéétől elemeiben teljesen különböző, de tendenciáiban hasonlóképpen érzékletes.

„A művészet táplálék, amely ugyanúgy megillet mindenkit, mint az ismeret, az ének, vagy a vitaminok..." – hirdeti Vasarely, és műveinek, gondolatainak mind szélesebb terjesztését szolgálhatja ez a remekbe szabott kötet, amely a pécsi Múzeumban elérhető. Bizonnyal sokaknak szerez örömet, egyben útmutató lehet Vasarely élményes és gondolatébresztő művészetének megközelítésében.

KÉT KÉPZŐMŰVÉSZETI ANTOLÓGIA

Az egykori *Kortársak szemével* (Írások a magyar művészetről 1896–1945. Válogatta *Perneczky Géza;* Bp. 1967.) c. összeállítást követő, egymást kiegészítő és remélhetően folyamatot indító két kötet fekszik előttünk. Az első néhány hónapja jelent meg – *Kritikák és képek 1945–1975.* Válogatás a magyar képzőművészet dokumentumaiból. –, és a jelzett három évtized képzőművészeti irodalmából nyújt válogatást közel ötödfélszáz lapon, az írásos anyagot néhány színes és számtalan fekete-fehér reprodukció egészíti ki. A *Művészet/76* c. album a Könyvhétre jelent meg, s az elmúlt egyetlen esztendő képzőművészeti életét mutatja be és elemzi a remekül kiállított *(Kemény Zoltán* terve szerint) kötetben, bőkezűen bánva a fehér felületek és a nyomtatott oldalak arányaival, hasonlóul a színes és nem színes reprodukciókkal is.

Az első kötet tehát 30 esztendő eleven, máig ható folyamatát reprodukálja, a magyar képzőművészet alakulását követően kitűnő segédkönyve lehet a szocialista ihletésű művek és a marxista szellemiségű kritika fejlődéstörténetének, a szerkesztők *(az MTA Művészettörténeti Kutató Csoportjának munkatársai)* szemmel láthatóan és bevallottan törekednek erre a komplex feladatra, ha olykor hiányérzeteket támasztó eredménnyel is. A dokumentáció monografikus értékű bevezetőjében *Aradi Nóra* foglalja össze a jelzett évtizedek magyar művészettörténetét: „kritikák és képek", eszmék és művek, politikák és irányzatok harcát a felszabadulástól (hatalmas és örvendetes határkő ez a magyar képzőművészetek fejlődéstörténetében is) eltelt időszakban; a megidézett kritikákat és tanulmányokat, a reprodukált műveket akár a történeti áttekintés illusztrációjául is felfoghatnánk, ha nem éppen ők alakították volna a történetet és koncepciót.

A „dokumentum-összeállítás szándéka szerint sokoldalú képet kíván adni a felszabadulás utáni magyar művészetről, a viszonylag szűk terjedelem azonban korlátozta a válogató munkáját, ezért csak bizonyos megszorításokkal tehetett eleget feladatának..." – írja *Nagy Zoltán* az antológia elején. Az építészet és iparművészet sorsát kísérő dokumentáció így már a koncepcióból kimaradt: a harminc évet bemutató „adósságtörlesztés" tehát eleve újabb „adósságtudatot" hozott.

Az antológia politikus, a kezdeti és későbbi (akár meg sem szűnt) vitákat reprodukáló, mindamellett alapos és tapintatos munka: nem fordítja vissza az olykor túlontúl messze elhajított bumerángokat. Bizonnyal sebeket tépne fel ezek kíméletes felidézése helyett, evvel a jószándékkal természetesen egyet is lehet értenünk. Mégsem a „fátyolborítás és asztalterítés" koncepciója ez, inkább az „utókor" józan ítélete.

A kötet első tanulmányai idézik az 1945/46-os idők vitáit, ezek lényegét és pólusait, közben az igazi és a vélt szocialista hagyományokat kutató újságcikkeket. Az Európai Iskola és az absztrakt művészet körül kialakult jeles és emlékezetes viták egy történelmi folyamatot nyitottak meg: a „természet rejtett arcát" *(Kállai Ernő)*

[illegible] paradoxonnak tűnik is: „adósságtörlesztő" lete mellett ez a magyarázat a másik nagy érdeme. Vágyakat realizálva újabb vágyakat teremt.

A művészettörténészek mellett (az említetteken kívül megemlítenénk még *Szegi Pál, Rabinovszky Máriusz, Fülep Lajos, Körner Éva, Perneczky Géza, Rózsa Gyula* nevét) bőséggel idéződnek alkotó képzőművészek is a kötet tanulmányainak írói között: *Kassák Lajos, Kmetty János, Bálint Endre, Somogyi József* és mások nemcsak „hozzászólók", hanem méltó vitapartnerek és művészetükkel többnyire a viták kiváltói, személyiségükkel és azonosulásaikkal „témái" is. *Ámos Imre, Bartók Béla, Csontváry, Derkovits, Dési Huber, József Attila, Kassák Lajos, Vajda Lajos (Chagall, Picasso)*, irányokat jelölő, *Bálint Endre, Barcsay Jenő, Bernáth Aurél, Borsos Miklós, Csernus Tibor, Czóbel Béla, Domanovszky Endre, Kerényi Jenő, Kondor Béla, Korniss Dezső, Lakner László, Schaár Erzsébet, Vigh Tamás, Vilt Tibor* „irányokat követő" (vagy éppen teremtő) neve szerepel a legtöbbször a névmutatóban, és nem lehet érdektelen az a kötet, amelyben ők szólnak, amely róluk beszél. Művészetükben az eltelt 30 esztendő magyar képzőművészetének „fővonalai". Néhányukról pedig épp ez a kötet szól a meg nem írt monográfiák helyett, újabb feladatokat jelölve meg.

A páratlan gazdagsággal megjelent másik gyűjtemény afféle „számadás": egyetlen esztendő hazai képzőművészeti életét követi. Eredeti írásokkal, főként a Művészetből, de más folyóiratokból (így a Jelenkorból is) átvett tanulmányokkal, hasonló megoszlású a gazdag képanyag is. Az album az egykori *Képzőművészeti Almanach* (1969, 1970, 1972.) hagyományait eleveníti fel, de az egykor megjelent három kötetnél nemcsak pazarabb, hanem nagyvonalúbb, szelektívebb és koncentráltabb is, bár elmarad az elődeiben oly emlékezetes néhány rovat; pl. a külföldi kitekintés, az adatközlések és a művészi vallomások sorozata.

Ez az album jobban ragaszkodik a jelzett esztendő hazai képzőművészeti eseményeihez, főtémái *(Grafika, Régi és új a budavári palotában, Harminc győzelmes év, Textil, Művészet és emberi környezet, Eszmecsere a kisplasztikáról* stb.) 1976 jeles kiállításait, megvalósult lehetőségeit, *Aradi Nóra, Bereczky Loránd, Rideg Gábor* és mások tanulmányaival az év elvi állapotát mutatják be és követik. A *VIII. miskolci Grafikai Biennálé* valóban az esztendő jelentős eseménye volt: a modern hazai

Bálint Endre

Leláncolt angyal, négy kerékre szerelve.

/repro/

Menyhárt László: Angyali üdvözletre várva.

Művészet, 1977. junius - 18. oldal.

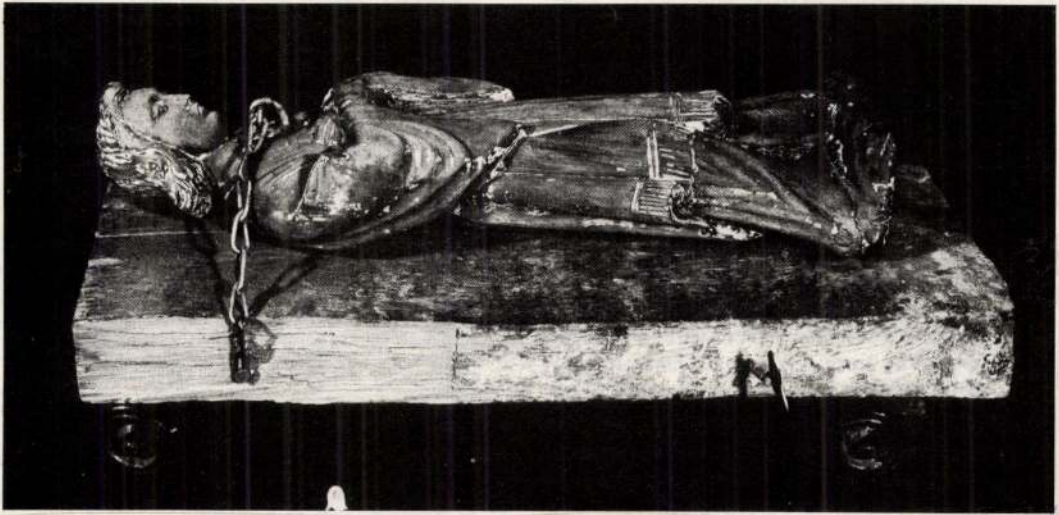

Jálint Endre: Leláncolt angyal
négy kerékre szerelve, fa, fém, 21×49 cm, 1972

Bálint Endre

Bucsu a fiatalságomtól (versek)

Beke László: Élet-bontás: Life-montázs
Müvészet, 1977. junius, - 27. oldal.



Bálint Endre

Egy tükör gonoszsága
/repro/

Beke László: Élet-bontás+ Life-montázs
Müvészet,1977. junius - , 22. oldal



Bálint Endre

Angyali üdvözlet

/repro/

Menyhárt László: Angyali üdvözletre várva.
Művészet, 1977. junius, – 18. oldal

lem el ezt a műveletet, hogy a kivágások tologatása közben a művész időnként finom belső rángásokat érzett: ilyenkor két motívum mágnesként ugrott össze, és elválaszthatatlanul egymáshoz tapadt. Már csak a papírra kellett ragasztani. Jelentésről, „célzatosságról" az alkotásnak ebben a stádiumában szó nem esett. Az értelmezésre

és továbbra is sugározza desiffi
nak látszó információit. Sajno
vészettel kerültünk szembe, ami
nem lehet többet mondani a k
nalitásnál: „Bálint Endre kieme
motívumokat eredeti környez
más kontextusba helyezte őke
a *más?* A műveltebbjének r



4 cm, 1972

Bálint Endre

Motivumaim természetrajzkönyvéből.
/repro/

Menyhárt László: Angyali üdvözletre várva.
Müvészet, 1977. junius - 18.oldal.

mit. Egy ember, aki így él, ahogy én ezt a pillanatot vázoltam, alapjában véve életellenesen éli az életét. Aki hazudik, az valójában nincs benne a világban, nincs benne a világ szerkezetében, mert a világ szerkezete – az az érzésem – valamiféleképpen az igazságból épül föl, úgy mint ahogy téglákat rak egymásra a kőműves. Van egy organikus, tempós munkálkodás, ami majdnem megfellebbezhetetlen, egy hazugság eldöntheti az épület sorsát, egy mégnagyobb hazugság esetleg rombadönti.

Ugyanez eklatánsan így van akkor is, amikor dolgozom. Kihűlt állapotban valamit kényelmességből, oda-nem-figyelve vagy egész egyszerűen az érintetlenségem ellenére teszek le – nem vagyok érintve –, s abban a pillanatban érzem, hogy meg kell állnom, mert tudom, hogy a folytatásból csak teljesen kihűlt kép jöhet ki, hazugság-fragmentumokból fog fölépülni, és végsőfokon el is vesztem a kontaktusomat vele, mint ahogy valójában nem is volt vele egy bizonyos ponton kontaktusom, mert hiszen nem mondtam igazat.



A növények életére gondolva azt kérdem, vajon itt keresztezésekről van-e szó?

B.: Nincs bennem különösebb tiltakozás a keresztezés fogalma ellen, csak elgondolkoztat egy kissé, elgondolkoztat több rétegben.

Gyakorta elgondolkodom azon, hogy mennyire ellentétes festői attitűd az enyémmel, ami az impresszionisták volt. Az impresszionisták kifejezetten egy bizonyos festészet-problematikai oppozíciót dokumentáltak. A fény, a levegő és a fénynek a színekre meg a formákra való hatása érdekelte őket, szóval kifejezetten a métier és általuk a métier-n belül is majdnem pusztán technikai oppozíciók és megfontolások csináltak egy forradalmat. Bennem nagyon gyakran felmerül a kérdés, hogy nem ilyen okokból jön-e létre minden stílusforradalom, mint ahogy a reneszánszba is betört a perspektíva, a természettudományok egy gazdagabb alkalmazása, a látást meghatározó erővel. Időnként úgy érzem, hogy amit én csinálok, az talán mindezzel szemben túl irodalmi, túl anekdotikus, nálam túlságosan a motívumokon van a hangsúly

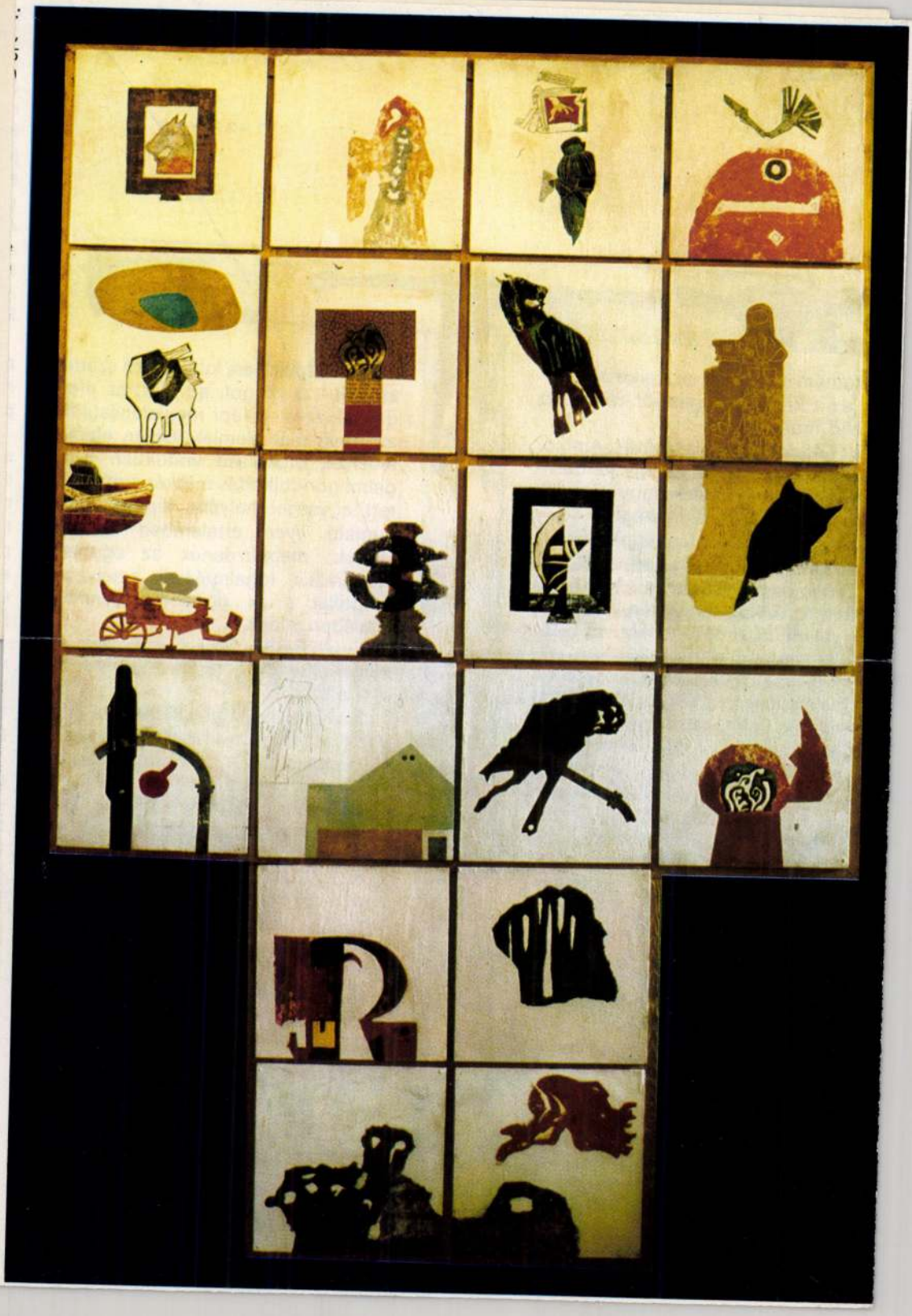

Ahogy tetszik

SZERKESZTI:
MÉSZÁROS TAMÁS

1991. június 29., szombat

A MAGYAR HÍRLAP KULTURÁLIS MAGAZINJA

Bálint Endre Bibliája

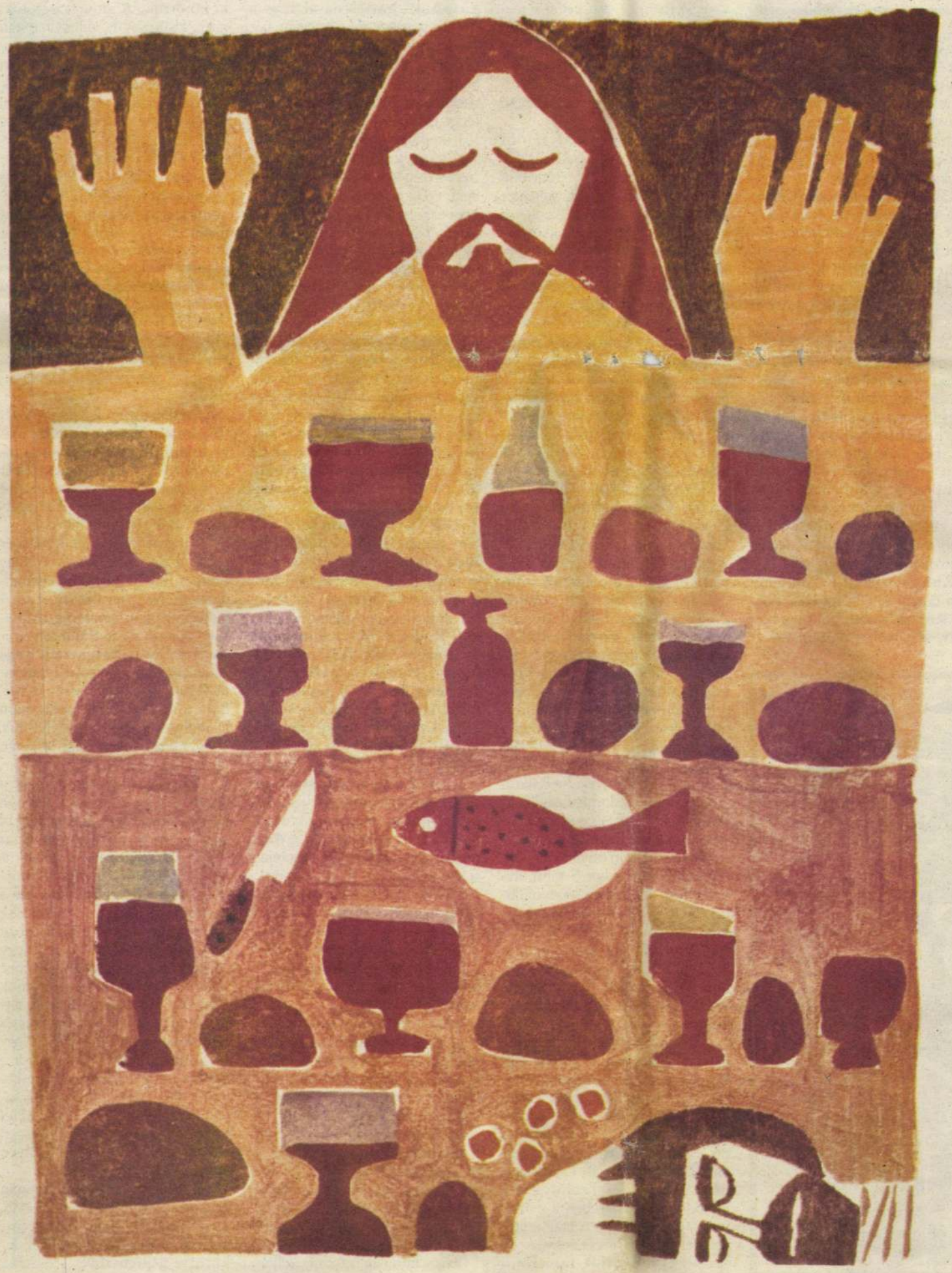



„Élete legnagyobb produkciójának" nevezi Szántó Tibor azt az új Biblia-kiadást, amely Bálint Endre 1250 arany-fekete illusztrációjával, 16 színes táblaképével és 2000 iniciáléval jelenik meg az Egyetemi Kiadónál — előreláthatólag ez év őszén, karácsony előtt. Márpedig Szántó Tibor, a magyar tipográfusok doyenje, a magyar könyvművészet kiváló és ma is aktív mestere az elmúlt évtizedek során mintegy kétezer könyvet álmodott és tervezett meg. Hűen ahhoz az ars poeticájához, mely szerint „csak jó könyvet szabad szépen csinálni". Legnevezetesebb munkái régi bibliák hasonmás kiadásai voltak, melyek elsősorban képző- és nyomdaművészeti remekléseként nyerték meg a közvélemény és a szakma elismerését. A reprint kiadványokkal szemben ez modern, magyar nyelvű Szent Írást tartalmaz: és a már említett, ezernél is több, Magyarországon mindeddig ismeretlen Bálint Endre-illusztrációt. A mű eredeti kiadása Franciaországban jelent meg, az ottani könyvszakma „Jeruzsálemi Bibliaként" ismeri. Az akkori modern francia nyelvű fordításhoz járult az ötvenhatos forradalom után néhány évre Franciaországba emigrált magyar művész esztétikailag és terjedelmileg egyaránt rendkívüli alkotása. Szántó Tibor így emlékszik a könyvvel való első találkozására: „Második feleségemmel húsz évvel ezelőtt Franciaországban voltam nászúton, és Lyon gyönyörű, modern katedrálisában láttam egy szép illusztrált Bibliát. Kinyitottam, és azonnal megbizonyosodtam róla, hogy ez ama nevezetes, Bálint Endre ezernyi illusztrációját tartalmazó kiadvány. Azóta szeretném megjelentetni ezt a gyönyörű Bibliát magyarul is: és most, az Egyetemi Nyomda mellett működő Egyetemi Kiadó közreműködésével, végre lehetőség nyílik rá."

Inkább érdekességként, mint lényegi információként kell megemlíteni, hogy egy példány súlya hat és fél kiló lesz, mérete 24x33 cm, és 1400 oldalt tartalmaz. Félő, hogy ennél sokaknak fontosabb a kötet ára, melyet tízezer forintra terveznek: a kötetet elsősorban a klasszikus terjesztés eszközével, azaz előfizetéssel juttatják el közönségéhez. Lapunk Szántó Tibortól megkapta a színes táblaképek diáit és néhány jellegzetes arany-fekete illusztráció nyomatát.

A sors véletlen szeszélye folytán Szántó Tibor alig egy-két órával később kereste meg szerkesztőségünket, mint hogy kiadónktól megtudtuk: kulturális mellékletünk néhány oldala színesben fog megjelenni. Vagy — Bibliáról szólva — véletlen helyett tekintsük ezt is sorsszerűnek? Tudjuk, hogy a „keresztény szellem" nemcsak azoké, akik köznapi politikai csatározásokban próbálják meg felhasználni — és éppen felebarátaik ellen.

HEGYI GYULA

BÁLINT Endre B-8-1-46

Hajdu Tibor

A szovjet és a magyar pártvezetés 1956-ban

Ahhoz, hogy megértsük a Szovjetunió magyarországi politikáját az 50-es években, legalább meg kell kísérelnünk a szovjet párt- és katonai vezetők észjárása szerint megértemi azt, ami történt, az ő szemüvegükön át nézve Magyarországot. Ez ma, azután, hogy a Szovjetunió nem tekinti többé befolyási övezete részének Magyarországot, és ennek megfelelően viselkedik, könnyebben megérthető, mint akkor. Úgy vélem, a dogmatikus leninisták, mint Rákosi vagy Gerő, éppúgy tévedtek, mint a konzervatív nyugati kremlinológusok, mikor azt hitték, hogy Sztálin, majd Hruscsov számára a legfontosabb az, hogy jól és gyorsan haladjon az, amit ők a szocializmus építésének és proletárdiktatúrának neveztek, hogy ezáltal nőjön és erősödjön a szocialista tábor. Ezért Rákosi valósággal versenyzett az olyan népi demokratikus országokkal, mint Csehszlovákia vagy Lengyelország, mert mutatni akarta, hogy Magyarország nem marad le mögöttük a mezőgazdaság kollektivizálásában vagy az ipar államosításában és minél nagyobb növekedési mutatók produkálásában.

A valóságban mindez csak másodrendű fontosságú volt Moszkva szemével nézve, bár ilyet persze nem mondtak. De semmi nyomát nem láttam annak, hogy Sztálint különösebben érdekelte volna Magyarország gazdasági vagy szociális helyzete. Mint katonai-biztonsági-hatalmi struktúrájának része érdekelte, mint katonai támaszpont, az, hogy ne legyenek kapcsolatai a Nyugattal vagy akár semleges országokkal. Más volt persze a helyzet a különböző szovjet tanácsadókkal, akik szakterületüknek megfelelően szorgalmazták a gyapottermesztés vagy a Magyar Néphadsereg fejlesztését. Pedig teljesen valószínűtlen, hogy Sztálin és marsalljai Magyarországot és hadseregét háború esetén megbízható és jelentős szövetségesnek tekintették volna. „Ki tudja, mi történne maguknál, ha nem lenne ott a szovjet hadsereg" — mondta Bulganyin marsall a szovjet és magyar pártvezetés 1953 júniusi moszkvai találkozóján.

Rákosi persze ügyesen kihasználta a szovjet vezetés érdektelenségét. Módszerét érdekesen jellemzi Kiszeljov, aki az 50-es évek elején szovjet követ volt Budapesten. Elmondása szerint ő „igen sok dolgot helytelenített Rákosi és Gerő magatartásában, politikájában és nézeteiben is. Ezt nem rejtette véka alá, hanem sorozatosan küldött bíráló jelentéseket a Szovjetunió Külügyminisztériumába és többször magához, az SZKP Központi Bizottságához. Például 1950-ben antimarxistának tartotta azt a tézist, melyet Rákosi az „arany tojást tojó tyúkról fejtett ki...", helytelenítette a vásárlóerő csökkentésére tett árdrágító és egyéb intézkedéseket, a rengeteg letartóztatást és pénzbírságot.

„Kiszeljov szerint Rákosi rendkívül önfejű és makacs volt. Senkire sem hallgatott. Sem környezetére, sem őreá, sem pedig a szovjet kormány- és pártvezetőkre, kivéve Sztálint. Moszkvába Rákosi általában egyedül utazgatott, amit a szovjet pártvezetők egyszer rosszallólag szóvá is tettek neki. A Sztálinnal négyszemközt folytatott beszélgetések tartalmáról Kiszeljov sohasem kapott értesítést sem saját kormánya, sem pedig a magyar kormány részéről, és így igen kényes helyzetben volt, mert sohasem tudhatta, hogy Rákosi valamelyik cselekedete nem a Sztálinnal való megállapodás alapján történik-e?"

Kiszeljov emlékezete szerint 1952-ben (de valószínűbb, hogy Sztálin halála után) „történt első ízben, hogy Molotov megkérdezte Kiszeljovtól, hogy mi a véleménye a magyar helyzetről, és ekkor Kiszeljov igyekezett hű képet nyújtani, amely kép igen nyugtalanító volt... Molotovnak való referálása alapján a szovjet külügyminiszter bekérte a Külügyminisztériumtól Kiszeljov korábbi jelentéseinek kollekcióját és azt átanulmányozta, mielőtt részt vett volna 1953-ban azon a moszkvai megbeszélésen... melyen... a szovjet pártvezetők igen élesen vetették fel a magyar vezetők felé azt, hogy mit is művelnek Magyarországon..."

Tény, hogy Sztálin halála után utódai megpróbálták rendezni kapcsolataikat a népi demokratikus országokkal. Ezért egész sor megbeszélést tartottak velük 1953 és 1956 között a politbüró szintjén, ami addig nem volt szokásos. Az 1953 júniusi találkozón nem arra sarkallták a magyar vezetőket, hogy építsék gyorsabban a szocializmust, ellenkezőleg; arra, hogy folytassanak reálisabb és megalapozottabb politikát. Ezért állították Rákosi mellé ellensúlyként a realista Nagy Imrét. Sőt, az 1954. május 5-i újabb találkozón Hruscsov leváltással fenyegette Rákosit és jellegzetes módon így emelte ki felelősségét az „50-es évekért":

„Hallottam Rákosi elvtárs beszélgetését Sztálin elvtárssal a kollektivizálásról, akkor Sztálin elvtárs óvott a gyors kollektivizálástól, lassú és óvatos ütemet javasolt." Mikor pedig Rákosi azt a kártyát próbálta megjátszani, hogy Nagy Imre hatalomra segítője, tehát az „új szakasz" atyja Berija volt, Hruscsov így utasította vissza:

„Rákosi elvtárs Berija provokációjával magyarázza a hibák éles felvetését, és azt hiszi, hogy miután Beriját agyonlőttük, agyon kell lőni a kritikát is. Ez így nem helytálló. Hibák ténylegesen voltak és azokat mi is bíráltuk, nemcsak Berija." Mikojan kifogásolta, hogy az Országos Tervhivatal a második ötéves tervben a nehézipar fejlődésének igen magas ütemét tervezi... ez a régi politika. 86 százalékkal akarják növelni a nyersvas termelését, ahelyett, hogy inkább a felére visszaesett szőlőtermelést hoznák rendbe, mondta gúnyosan. Rákosival szemben Nagy Imre valóban reálpolitikus volt, de magyar és nem orosz reálpolitikus. Ezért azt hitte, főleg mikor már napirendre került a kibékülés Jugoszláviával, hogy a szovjet pártvezetés a magyarországi viszonyok stabilizálása és a szocializmus sikeresebb építése fejében elviselné, hogy Magyarország több függetlenséget, esetleg a semleges Jugoszláviához hasonló státust kapjon. Csakhogy erről szó sem lehetett. Hruscsov nem egyszerűen kibékülni akart Jugoszláviával, célja az volt, hogy Jugoszlávia belépjen a KGST-be és a Varsói Szerződésbe. A kibékülés Jugoszláviával viszont többek között azt is jelentette, hogy nőtt a szovjet csapatok magyarországi tartózkodásának stratégiai jelentősége.

A kibékülés után azonban hamarosan, még 1956-ban kiderült, hogy Tito sohasem fogja feladni függetlenségét. Ez is egyik oka volt Hruscsov belső ellenzéke megerősödésének 1957 első felében. 1957. február 21-én egy diplomáciai vacsorán a budapesti szovjet követség másodtitkára közölte a magyar Külügyminisztérium munkatársaival:

„...a Szovjetunióban mind többen vannak azon a véleményen, hogy a Jugoszláviával való viszony normalizálására vonatkozóan Molotovnak volt igaza, aki azt hangsúlyozta, hogy ezt állami vonalon kell rendezni. Ma ugyanis mind világosabbá válik, hogy pártvonalon, elvi vonalon nem sikerült közös nevezőre jutni a jugoszlávokkal... Molotov igen nagy tekintélynek örvend a szovjet emberek között."

1954-ben és 1955-ben azonban még arra sarkallták a magyar vezetést, hogy segítse elő a teljes kibékülést Jugoszláviával. Rákosi süketnek tettette magát ez ügyben, míg lehetett, pedig elég figyelmeztetést kapott. Így Münnich moszkvai követ külön jelentésben közölte: a jugoszláv nagykövetség 1954. november 28-i ünnepi fogadásán Hruscsov, Malenkov, Molotov és Bulganyin nemcsak megjelentek, de hosszan beszélgettek a jugoszláv követtel.

„Egy alkalommal összekoccintották poharaikat a jugoszláv nagykövetével, s ez meglehetős élénkséggel történt. A nyugati újságírók, köztük az AP tudósítója, fokozott érdeklődést mutattak. Erre Hruscsov elvtárs tolmács útján a következőkkel fordult hozzájuk: »Ha nem hallották volna jól, Tito elvtárs és a jugoszláv kommunisták egészségére ittunk!«" Ez fél évvel Hruscsov jugoszláviai látogatása előtt történt.

Nagy Imrének is tudnia kellett, hogy készül a megegyezés Jugoszláviával és ez megerősíthette határozottságában a leváltása előtti viták során. Rákosinak viszont sürgős lehetett megszabadulni Nagy Imrétől még a látványos kibékülés előtt, hiszen utána már egészen más erőviszonyok alakultak volna ki közöttük. A szovjet vezetők, maga Hruscsov is, durva hangon bírálták Nagy Imrét az 1955. január 8-i moszkvai tárgyaláson, külön vonallal, buharinizmussal vádolták, meg akarták törni, kibékíteni Rákosival, de nem akarták eltávolítani a vezetésből. Volt azonban olyan szárnya is a szovjet vezetésnek, amely Rákosihoz hasonlóan a jugoszláv út követésétől félt. „Magyarországon második Jugoszláviát remélnek" — vádolta Nagy Imrét a megegyezést ellenző Vorosilov, Molotov pedig azzal támadt rá: ha nem lennének a Szovjetunió és a baráti szomszédok, „nem sokáig maradna fenn a népi demokrácia Magyarországon". Velük ellentétben, a reformpártiak nevében Hruscsov zárszavában hangsúlyozta:

„Élesen bíráltuk Nagy Imrét, de pártosan. Együtt akarunk magával menni. Gondolkozzon a bíráláton. Nagy elvtárs tekintélyét is meg kell őrizni. Az ő tekintélye is tőke a párt számára. Támogatjuk őt, csak javítsa ki hibáit."

A jugoszláv-szovjet közeledés tehát döntően kihatott a Nagy Imre és Rákosi közti küzdelem eldőlésére, Nagy leváltására; a szovjet vezetés konzervatívjai (Molotov, Vorosilov) és félkonzervatívjai (Szuszlov) elősegítették Nagy Imre leváltását; a jugoszláv tárgyalásokkal elfoglalt Hruscsov és Mikojan, a reformerek pedig nem akadályozták meg. Az MDP KV 1956. júliusi ülésén erről Mikojan így nyilatkozott:

„...amikor megkaptuk azt a közlést, hogy kizárták a pártból, akkor a személyes véleményem az volt, hogy ez nem helyes, és az SZKP KB néhány más tagjának is ez volt a véleménye. Nem mintha nem érdemelte volna meg. De a párt érdeke inkább azt követelte volna meg: megtartani a pártban és kézben tartani. De most, hogy kizárták, semmi sem köti. Mi ebbe nem avatkozunk bele, és pártunk Központi Bizottsága ezt nem tárgyalta meg, noha volt beszélgetés erről, hogy nem helyes. Ha Nagy Imre okosabb lett volna, akkor a kizárás után másképpen viselkedett volna... Ha kijavíthatná hibáit, visszatérhetne a pártba... Helyesnek tartanám, ha a PB tagjai beszélnének vele alaposan, ilyen értelemben."

Az 1955 januári találkozó után a szovjet pártelnökség másfél évig, 1956 júniusáig nem foglalkozott aktívan a magyar belügyekkel, lekötötte a jugoszláv és osztrák



probléma megoldása, a 20. kongresszus és előkészítése. Ezért maradhatott támogatásukkal olyan sokáig hatalmon Rákosi, noha Tito nem titkolta, hogy ő Rákosival nem áll szóba, tehát a két ország között sem jöhetett létre érdemi közeledés. Moszkvában azonban csak 1956 júniusában került újra a figyelem fókuszába a magyar kérdés, nem függetlenül Tito moszkvai látogatásától. Ez közismert Micsunovics, volt moszkvai követ könyvéből és Tito pulai beszédéből, amelyben többek között kijelentette:

„Amikor Moszkvába mentem, nagy volt a meglepetés, amiért nem akartam Magyarországon keresztül utazni, és éppen Rákosi miatt nem akartam keresztülutazni Magyarországon. Azt mondottam, hogy még akkor se mennék Magyarországon át, ha az út háromszor rövidebb lenne..." Tito még arra is módot talált, hogy ezt a véleményét, diplomatikus finomsággal, a moszkvai magyar követség útján megüzenje Budapestre. Münnich moszkvai magyar követ 1956. június 22-én jelentette, hogy a Tito tiszteletére 18-án adott jugoszláv követségi fogadáson Jozse Vilfan, Tito titkára odament Erdélyi Károly magyar követségi titkárhoz és hosszan fejtegette, hogy „a jugoszláv kormányküldöttség valamennyi tagja a legjobb benyomásokkal távozik a Szovjetunióból", majd„Romániai utazásukkal kapcsolatban elmondta, hogy véleménye szerint a románokkal semmi problémájuk nincs, hiszen Romániában alapjában már megoldódtak az összes... nehézségek, tehát minden előfeltétel megvan a baráti kapcsolatok elmélyítésére. Közölte, hogy annak idején Tito elvtárs gondolkodás nélkül, örömmel azonnal elfogadta Georghiu Dej elvtárs meghívását."

Münnich, aki utálta Rákosit, mert megtagadta egykori közös vezérüket, Kun Bélát, sietett jelenteni ezt a félreérthetetlen célzást arra, hogy Rákosinál még Dej is sokkal jobb. Münnich és más régi moszkoviták, mint szántó Zoltán, bizonyára szorgosan „fúrták" Rákosit Moszkvában, de az ő útjuk nem Nagy Imre és nem is Kádár útja volt, hanem a „vissza Leninhez" irreális jelszava, és így Rákosi nagyszámú pártonbelüli ellenfelei között egységes akció az utolsó percben sem jöhetett létre. De miután Tito ragaszkodott Rákosi eltűnéséhez, Moszkvában ismét kénytelenek voltak a magyarországi helyzettel foglalkozni. Június 7-én Hruscsov közölte Titóval: Pestre küldik Szuszlovot, „hogy a magyar vezetéssel együtt kiutat keressen az egyre bonyolultabbá váló belső válságból." Szuszlov visszatérése után Hruscsov azt üzente Titónak: Szuszlov beszámolója után a KB elnöksége elhatározta Rákosi további támogatását — végül is, amit tett, Sztálin parancsára tette. „Rákosi éppannyira felelős, mint én — nem jobban és nem kevésbé", üzente Hruscsov. Hogy mit tárgyalt Szuszlov Rákosival, arról keveset tudunk, ekkor határozták el Kádár és Marosán bevonását a Politikai Bizottságba, és azt is, hogy bűnbakként feláldozzák Farkas Mihályt. Annyi bizonyos, nem azért tartották Rákosit, mert nem voltak tisztában a helyzet súlyosságával, ellenkezőleg — attól féltek, hogy a kialakult szituációban minden nagyobb elmozdulás robbanáshoz vezethet. Ezután jött Poznan, majd június 22—23-án a szocialista országok vezetőinek moszkvai csúcstalálkozója. Ennek anyagát tudtommal eddig nem tették közzé és nemigen írtak róla. Amit tudok róla, az Rákosinak a KV 1956 júniusi „információs ülésén" előadott beszámolójában található.

A tanácskozásnak, melyen jugoszláv megfigyelő is részt vett, három napirendi pontja volt: a KGST tervek összehangolása, a hadiipari tervek egyeztetése és a szocialista országok kommunista pártjai közötti szervezeti kapcsolat. Ez utóbbi azt jelentette, hogy kimondták: nincs szükség a Tájékoztatási Irodához hasonló semmiféle közös szerveztre. Hruscsov a találkozón beszámolt Titoval folytatott tárgyalásáról, melyet eredményesnek mondott, de nem kívánt belenyugodni abba, hogy Tito nem hajlandó a szocialista tábor tagjának vallani magát, annak szervezeteibe belépni. Elégedetten hivatkozott viszont Tito bíráló megjegyzéseire egyes népi demokratikus országokat illetően.

Rákosi beszámolója szerint „...a jugoszlávok elégedetlenségüket fejezték ki Albániával, Bulgáriával és Magyarországgal való viszonyuk nem megfelelő alakulása miatt. A jugoszláv kérdésről beszélve Mikojan elvtárs közbevetette, hogy Tito kifogásolta: a csehszlovák és lengyel pártok nem lépnek fel eléggé határozottan a különféle ellenséges megnyilvánulásokkal szemben (így a Csehszlovákia Írószövetségben történtekkel szemben). Mikojan elvtárs még hozzátette, hogy ez vonatkozik Magyarországra is. Hruscsov elvtárs ezt megerősítette és hozzátette, hogy a jelenlevő elvtársak ne vegyék rossz néven, de a szovjet elvtársak szolidarizálták magukat Titóval, mert nekik is ez a véleményük. Hruscsov elvtárs kijelentette, hogy véleménye szerint a helyzet a lengyel pártban a legrosszabb, a legkiélezettebb." Hruscsov több példa mellett hivatkozott rossz benyomásaira, melyeket a lengyel KB-nak a 20. kongresszus utáni ülésén szerzett, amelyen személyesen részt vett. Hruscsov a tanácskozás végén tartott pohárköszöntőjében dícsérte az NDK eredményeit, megjegyezve:

„Mutatja ez, hogy milyen hamis útra akarta vinni Berija a pártot, amikor jelentéktelennek tűntette fel a Német Demokratikus Köztársaságot, és oda akarta dobni az ellenségnek." Poznanra utalva kijelentette: „Az ellenséges törekvésekkel szemben fel kell használni az államvédelmet, a bíróságot, az elnyomás szerveit. Ha ezt nem tennénk meg, liberális fecsegőkké válnánk és elpusztulnánk."

Ezzel összecseng, hogy a tanácskozás után Hruscsov azt üzente Titónak Micsunovics követtel: „Arra az esetre, ha a magyarországi helyzet tovább romlik, ők elhatározzák, minden eszközt bevetnek a válság megoldására. Hangsúlyozta, hogy ez bizalmas közlés. Még nem állott elő olyan helyzet, és talán soha nem is fog; mégis szeretné, ha Tito tájékozva lenne idejében az intern határozatokról. A Szovjetunió, tette hozzá, semmi áron nem engedheti meg, hogy ‚rést üssenek a tábor frontján', márpedig a Nyugat pontosan ezen mesterkedik."

A tanácskozásokon elhangzottakból több következtetést vonhatunk le. Mindenekelőtt azt, hogy a szovjet vezetés számított a poznanihoz hasonló vagy nagyobb mérvű megmozdulásokra, és végső esetben el volt szánva fegyveres erő bevetésére. Ez feleslegessé teszi a régi vitát arról, hogyan érkezhettek szovjet csapaterősítések Magyarországra még azelőtt, hogy Gerő október 23-án éjszaka katonai segítséget kért. Másrészt: Hruscsov ekkor elsősorban Lengyelországban látta egy felkelés veszélyét, hiába tiltakozott ez ellen Ochab, az új lengyel első titkár. Ez bizonyos fokig elvonta figyelmét Magyarországról, hiszen Lengyelországnak nemcsak földrajzi helyzete volt más, méretei miatt is nehezebb lett volna egy felkelést leverni, mint Magyarországon.

Rákosi felhasználta a moszkvai értekezletet és Tito kijelentéseit saját céljaira: a fenti információkat összekötötte a Petőfi kört, Déryt és Tardos Tibort elítélő határozatok kicsikarásával június 30-án. Csakhogy kétségbeesésében túllőtt a célon; híveivel retorziós hullám előkészítését kezdte meg, és ez sok volt Hruscsovnak, de az óvatos Gerőnek is, aki a Politikai Bizottság július 12-i ülésén, Piros belügyminiszter, Friss István és Kovács István támogatásával nyíltan szembefordult vele. Egy hét sem telt el, Budapestre érkezett Mikojan, hogy Rákosinak átnyújtsa a selyemzsinórt, legalábbis jelképesen.

Mikojan nemcsak felszólalt a KV Rákosit leváltó ülésén, de kioktatta a KV tagjait, és személyi kérdésekben is véleményt nyilvánított. Ragaszkodott ahhoz, hogy Rákosi utóda Gerő legyen, aki majd kijavítja a (több felszólaló által szóvá tett) hibáit. Javasolta, hogy Nagy Imrét, akivel találkozott is e célból, azonnal vegyék vissza a vezetésbe, erősítsék meg a vezetést több szociáldemokratával, s jóváhagyta Farkas Mihály kizárását a pártból.

A nyár folyamán a Kreml figyelme mindinkább Lengyelország és a kibontakozó szuezi válság felé fordult. Gerőtől mindenekelőtt azt kívánták, hogy rendezze végre a magyar-jugoszláv kapcsolatot, ami meg is történt.

Máig rejtélyes Gerő október 23-a körüli viselkedése; először a láthatóan érlelődő felkelés lebecsülése, majd az október 23-i provokatív beszéd. Úgy tűnik, hogy Gerő a kiváró politika híve volt, abban a tudatban, hogy végső esetben számíthat a szovjet katonai segítségre, amelyet október 23-án azonnal és állhatatosan kért is. Matolcsi János visszaemlékezése szerint 23-án éjjel Gerő „telefonon érintkezésbe lépett a Szovjetunió Kommunista Pártja vezetőivel, tájékoztatta őket a helyzetről, és közölte velünk a szovjet elvtársaknak azt a véleményét, hogy országunk belső problémáját nekünk, magunknak kell megoldanunk. Tudomásom szerint a szovjet elvtársak csak többszöri beszélgetés után határozták el a segítségnyújtást, amikor már a több magyar katonai egység felbomlásáról és átállásáról érkező híreket is közölték velük."

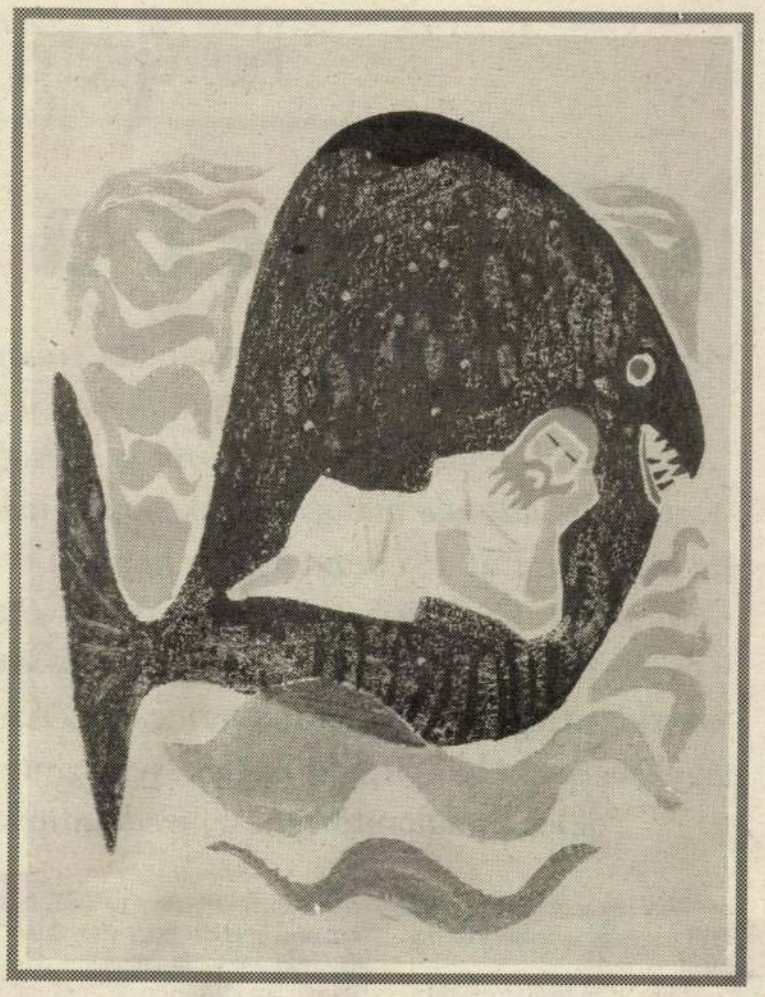

Hruscsov húzódozásának természetesen nem az volt az oka, hogy elvileg ellenezte volna az intervenciót; de még azt hitte, hogy Lengyelországban szükség lesz katonai erőre, márpedig két országban való egyidejű rendcsinálásra a szovjet katonai vezetés sohasem vállalkozott, mint az 1968-ban és később is kiderült. A maguk katonai intézkedéseit mindenesetre megtették, nem várva a moszkvai utasításra. Szűcs Miklós vezérkari ezredes emlékezése szerint, mikor őt 23-án este 6 óra körül Bata honvédelmi miniszterhez rendelték, az ott tartózkodó Tyihonov altábornagy, főtanácsadó kérdést intézett hozzájuk, egyetértenek-e vele abban, hogy „azonnal szovjet csapatokat kell Budapestre rendelni" és azokat bevetni. Miután a vélemények megoszlottak Tyihonov „szó nélkül a miniszter asztalán lévő fekete telefonkészülékhez nyúlt... és Antonov hadseregtábornokot, a Varsói Szerződés vezérkari főnökét hívta. Amikor Antonov jelentkezett, Tyihonov néhány szóval tájékoztatta őt a budapesti utcákon folyó eseményekről, és engedélyt kért a székesfehérvári gépesített hadtest Budapestre rendelésére, és arra, hogy azt bevethesse. Antonov az engedélyt megadta." Szűcs ezredes leszögezi, hogy a szovjet tábornok nem kérte a magyar honvédelmi miniszter engedélyét, de felveti a kérdést:

„talán Gerőt már előzetesen tájékoztatták a tervezett szovjet lépésről, és ezért beszélt október 23-án késő délután a rádióban olyan magabiztosan? Olyan kérdések ezek, amelyekre csak a korabeli szovjet dokumentumok ismeretében lehet a helyes választ megadni."

Hogy Hruscsov nem örült Gerő rosszkor jött kérésének, azt valószínűsíti, hogy a 25-én reggel megérkező Mikojan és Szuszlov azonnal Gerő leváltását követelték. Hegedűs András tanúsága szerint „Mikojan még a PB-ülés előtt — jelenlétemben — rátámad Gerőre: őt hibáztatja a felkelésért. Az ülésen az SZKP elnöksége nevében javasolja Gerő Ernő leváltását..."

Mint ismeretes, Mikojan a következő napokban igyekezett minél inkább Nagy Imrére támaszkodni, és miután kiderült, hogy a felkelés méretei irreálissá teszik azt az elképzelést, miszerint korlátozott erőkkel, nehéztüzérség, légierő bevetése nélkül számolhatnak fel egy lokális megmozdulást, hozzájárult a csapatok kivonásához Budapestről és koalíciós kormány felállításához, az egypártrendszer megszüntetéséhez. Máig vitatott kérdés, hozzájárult-e a teljes csapatkivonáshoz és Magyarország kilépéséhez a Varsói Szerződésből. Hogy az utóbbit komolyan megtette volna, azért sem tartom elképzelhetőnek, mert erre felhatalmazása nem volt. Bizonyára azt mondták neki, hogy tegyen maximális engedményeket egy határig, de a jugoszláv kérdés története is azt mutatja, a döntő a Kreml számára a szövetségi rendszer fenntartása volt. Az október 30-i szovjet kormánynyilatkozatban, melyet nálunk sokan félreértettek, a szocialista közösség tagjai viszonyának rendezéséről van szó, tárgyalásról, de nem a semlegesség megengedéséről vagy a Varsói Szerződésből való kilépésről.

Mire Mikojan visszatért Moszkvába, a helyzet megváltozott. Kiderült, hogy Lengyelországban nincs szükség külső beavatkozásra, kibontakozott a szuezi válság, és nyilvánvalóvá vált, a nyugati hatalmak nincsenek aban a helyzetben, hogy a közép-európai térségben, nevezetesen Magyarországon komolyan beavatkozzanak. Mikojantól elvették a magyar ügyek intézését, mint olyantól, aki egy túlhaladott megoldás mellett kompromittálta magát, ugyanakkor a vezetésnek tagja maradt, súlya nem csökkent. A továbbiakban Hruscsov mellett Szuszlov és Malenkov a magyar probléma felelősei — de mindenekelőtt Zsukov marsall.

Beszélgetés Dr. Karol Wlachovskýval

Mit tehet a kultúrdiplomata?

Minap önálló rendezvényen ünnepelte Irószövetségünk a magyar próza avatott szlovák fordítójának és a jeles kiadóvezetőnek ötvenedik születésnapját. Karol Wlachovský akkor már fél esztendeje állandó budapesti lakos volt, lévén 1990 novembere óta a Rákóczi út 15. szám alatti, hajdani vendégfogadó épületből átalakított Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaság Kulturális és Tájékoztatási Központ igazgatója, és e minőségben hazája nagykövetségének kulturális tanácsosa. Annak a Rudolf Chmel nagykövetnek oldalán, aki mellékesen szintén literary gentleman: jeles irodalomtörténész, irodalmunk jó ismerője.

— Nem volt nehéz polgári foglalkozását felcserélni a diplomáciai szolgálattal?

— Mint majd látni fogja tulajdonképp hasonló munkát végzek — mondja dr. Wlachovský, egyébként kitünő magyarsággal, amire rácsodálkozom. — Nagyszüleim Rozsnyón éltek, ám a háború után én még csak négyéves voltam, s az idő nem alkalmas magyartanulásra.Már huszonkét éves voltam, amikor tekintélyes irodalmi lapunk a Slovenské Pohlády szerkesztőségébe kerültem: ez volt az én második egyetemem. Itt sokat írtam, főleg kritikákat, még többet olvastam, világirodalmat is. 1968 után kerültem a pozsonyi Tatran Könyvkiadóba, ahol legvégül világirodalmi főszerkesztő lettem, s közvetlenül a 89-es fordulat előtt munkatársaim megválasztottak igazgatónak. Akkor már mögöttem volt harminc évi könyves múlt. Tekintve hogy az egyetem előtt évekig könyvkereskedő-segéd voltam, pályám, ha úgy vesszük, igazi amerikai karriertörténet. A kiadóban aztán egy esztendő alatt a korábbi évi 144 ezer koronányi nyereségéből 16 milliót sikerült csinálni. Méghozzá nem olcsó anyagból; amikor eljöttem, éppen Platón összes műveit adtuk ki. Ekkor már tudtam magyarul, fordítottam is: elsőül Kertész Ákos Makráján próbáltam megteremteni a szlovák nyelv városi irodalmi fordulatait . Később az Esti Kornél sorozat darabjait is átültettem: szintén tele volt olyan századeleji fordulatokkal, amelyeknek a szlovákban nem voltak hagyományai. A szlovák irodalmi nyelv ugyanis egy középszlovákiai nyelvjárásból fejlődött ki, amelynek zömmel paraszti terminológiája volt, bár természetesen a kúriák és parókiák nyelvét is magába olvasztotta. De a Márai féle polgárosodást, amelyhez a magyaroknak és németeknek oly sok közük volt, mi nemigen éltük meg. Ezért szoktam mondani, hogy a szlovák jelenleg is fejlődő nyelv; egy ötvenes évekbeli fordítást ma már nem lehetne változatlanul kiadni.

— De hát hogyan tanult meg végül is magyarul?

— A Slovenské Pohládyban senki sem értette ezt a nyelvet, és amikor felmerült, hogy szlovákiai magyar írókat forditsunk, mint „világirodalmi szakértőnek", nekem adták őket, s igy Monoszlóy Dezső, Dobos László és Duba Gyula munkáin tanultam. Lám, ez is egy feladata úgy látszik a nemzeti kisebbségek irodalmának, hogy ugyanis többnyelvűségre kapasson. A Tatranban is nyakamba szakadt azután a magyar könyvkiadás, ám igen sok könyvet kellett lefordítanom ahhoz, hogy megismerjem irányzatait is, és kiválasszam azokból a számomra legkedvesebbet, a Nyugat harmadik és negyedik generációjának műveit: Örkényét, Ottlikét, Mándyét, Mészöly Miklósét. Ettől kezdve rendszeresen átjártam Magyarországra, kapcsolatot találtam az Irószövetséggel, és segítségemre volt néhány íróbarát: Zimonyi Zoltán, Kiss Gy. Csaba és maga Mészöly Miklós, akit, mint mondtam, akkor már fordítottam. Jó másfél évtizede, hogy magam választom ki a fordítandó könyveket, és ha sikert érek el velük, az csak azért van, mert jól választottam. Az általam kiadott mintegy félszáz könyvnek kétharmada magyar fordítás. Bátran elmondható, hogy a hagyományosan orosz és francia irodalmak felé forduló szlovák irodalomtörténeti gondolkodás mára integrálta a magyart is.

— Azt akarja tehát mondani, magától értetődő volt, hogy az átalakulás után magyarországi megbízatást fogadjon el?

— A Tatranban is foglalkoztam külkapcsolatokkal; igen gyümölcsöző együttműködésünk alakult ki például az Európa Könyvkiadóval; közösen jelentettük meg a Bibliotheca Saeculorum-ot, amely a két nemzet közös kultúrális hagyományaival foglalkozik, főleg korábbi latin és német nyelvü munkák újrakiadásával. Továbbá sok mindent válogattam a szlovák és cseh irodalomból, miközben fordításra ajánlottam anyagot: otthon voltam tehát a két nép kapcsolataiban. Az új rendszerben pedig olyan személyeket kerestek külszolgálatra, akik járatosak. Így került Rudolf Chmel Budapestre nagykövetnek, és ő szorgalmazta, hogy legyek mellette kultúrális tanácsos, és az intézet igazgatója.

— Nagyjából azonos módon (mert jó ismerősként, barátian) közelednek tehát a szomszéd országhoz.

— Ő is, én is úgy fogjuk fel a magyar kultúrát, mint a világ művelődésének integráns részét, amely számunkra azért fontos, mert a szomszédságban született. És persze irodalmat sem lehet feldolgozni történelmi ismeretek nélkül. Úgy gondolom, hogy meg tudok felelni a feladatomnak, ami annál is lényegesebb, mert az én nemzedékemben már csak ilyen „balkézi" hungarológusok élnek. Ezért fontos, hogy Szlovákiában újjáéledjen a hungarológus-képzés, és Magyarországon is szülessenek szlovakisták.

— Közrejátszott-e feladatvállalásában személyes motiváció?

— Mint a nyelvet is beszélő magyar-szakértő sokat tudok segíteni, s ez kivált olyan időben fontos, amikor a politikai kapcsolatok, enyhén szólva, nem teljesen felhőtlenek. Ilyen pillanatokban mindig a kultúrdiplomácia kerül előtérbe. Úgy gondolom, hogy az egymás megismerését célzó propagandatevékenységünk nem is teljesen eredménytelen. Igazgatói munkám végzése során a Központban két dolgot tartok fontosnak. Először a testközeli találkozásokét, tehát az előadóesteket, szinházi látogatásokat, mindazt, ami személyesen impresszionálja a látogatót. Azután igen lényegesnek tartom, hogy bővítsem tudásomat Magyarországról és a magyar kultúráról. Gyűjtöm az irodalmat, figyelem az új tendenciákat, olvasom a sajtót. (Erre megy rá a hétvégém.) Sokat járok vidékre is előadásokat tartani; ismerkedem az új helyzettel. Mindezt jól fel tudom használni munkámban.

— Mit tud tenni végül is egy kultúrdiplomata?

— A kapcsolatok determinánsa természetesen a gazdaság. És e tekintetben, mint ismeretes, nincs még minden rendben. A mi területünkön is tehetünk azonban egyetmást. Megpróbálhatjuk felszámolni a rossz beidegződöttségeket. Ez nem könnyű dolog, tekintve, hogy a két nép viszonylatában gyakran többről: előítéletességről van szó. Aztán igyekezhetünk eltüntetni a fehér foltokat egymás kultúrájának, történelmének viszonylatában. Nagyon is szükséges, hogy kibeszéljük a korábbi tabu-témákat. Mondok egy egyszerű példát: elmagyarázzuk például, hogy miért volt szükséges Komáromban ismét felállítani a Klapka-szobrot. Mert igaz ugyan, hogy a magyar szabadságharcos főtiszt dinasztiahű szlovák felkelők ellen is harcolt, de az is igaz, hogy seregében vegyesen voltak magyar és szlovák honvédek. Beszélni kell a negatív tendenciákról is, mert különben rögzülnek, és megzavarhatják főként a tapasztalatlanabb fiatalság gondolkodását.

— Hogyan próbálja a Kultúrális Központban ezeket az elképzeléseket megvalósítani?

— Tudatos felvilágosító munkával. Meghívtuk például a Cseh Nemzeti Tanács azon képviselőit, akik a független Szilézia és Morvaország gondolatát támogatják: fejtsék ki nézeteiket, hadd halljuk, mi az álláspontjuk és céljuk. Hogy néz ki az ő elképzelésükben a három független ország. Mi fogjuk itt első ízben bemutatni népeink irodalmának katolikus vonulatait: ez is lehet egy potenciális találkozási pont. Van egy laza sorozatunk, amelyben színtársulatokat próbálunk bemutatni; járt már Pesten a nyitrai, a komarnói színház, a kassai Thália, a pozsonyi Studio S. Be akarunk mutatni egy olomuci helytörténeti gyűjteményt; ennek fényében talán érthetőbbé válnak a térség mai törekvései. Szeretnénk összehívni egy konferenciát szlovák és magyar részvevőkkel, amely a két nép irodalmának mai feladatáról értekezik majd. Egy közös kollokviumot — a krumplitermesztésről és hagyományairól, néprajzosok részvételével. Igen jól sikerült találkozóink voltak országunk szlovák és magyar íróival, fordítóival; például Vojtech Kondróttal és Grendel Lajossal. A Németh László évfordulót az író csehországi utazásának felevenítésével ünnepeltük. Egyébként is: egy író bemutatásánál arra vagyunk kíváncsiak, mit hozott az illető — nemzetközi összefüggésben. Peter Jaros Ezer éves méz című könyvéből film készült, ezt Szappanos Balázs vezette be. Ön bizonyára tudja, a nagyközönség talán kevésbé, hogy hány esztendei elhallgatás után tudtuk most végül megvalósítani a "Pozsonyi koronázási ünnepségek" című kiállításunkat, amely jelenleg is áll, és amelyről lapjuk is beszámolt.

— Megköszönve az alapos tájékoztatást, végül arra volnék kíváncsi, minek tudja be, hogy Magyarországon távolabb fekvő kis népek kultúrája, például a belgáé vagy svédé ismertebb, mint a szomszédos szlováké?

— Itt egy sajátos történelmi aszinkronitásról van szó. A magyar irodalom fejlődése a kiegyezés után rendkívül felgyorsult. Világirodalmi rangra emelkedett, ha a nyelv börtönébe zártan is. Tehát a magyar irodalom mint autonóm kultúrjelenség ki tudott emelkedni, és le tudta magáról rázni azt a szerepet, amelyet akkor viselt, amikor a politikai intézmények még nem működtek. A magyar író még a konzervatív ezerkilencszázhuszas években is szabadon nyilatkozott meg: Nyugat! A szlovák irodalomban az ismert okoknál fogva ez a folyamat később kezdődött, és ezért a szlovák irodalmi alkotások kevesebbet tudnak mondani a magyar olvasónak, mint fordítva. Ez nem az esztétikai színvonal problémája. A szlovák irodalom szuverén fejlődése szempontjából választóvonal a hetvenes évek első fele. Cseh vonatkozásban már más a helyzet; nézze meg: cseh nagyprózа létezik, szlovák nem, a cseh nemzeti operát, drámát, filmet jó ideje jegyzik, a szlovákét nem. Létezik cseh barokk és szecesszió, szlovák megint nem. Így, történelmi okoknál fogva a csehek és egyes más szomszédnépek kultúrája fejlettebb a szlováknál. Mindez minket arra ösztönöz, hogy figyelmesen nézük meg, mit nyújtunk kultúránkból, és mit veszünk át. A históriai aszinkronitás a történelmi időben egyenlítődik majd ki.

LUKÁCSY ANDRÁS



FOTÓ: ISZA FERENC

Szvorák Katalin mégis bizakodó

A tiszta népművészet esete a piaci viszonyokkal

Hová tűnt a tiszta folklór? Nem nézik rossz szemmel művelőit — csak éppen a kutya sem törődik velük? A vásárló kezében — pontosabban pénztárcájában — a hatalom, ő pedig Lagzi Lajcsi mellett voksol... Szvorák Katalinnal készülök beszélgetni, de ő maga is eltűnt. Pilisszentlászlóra költözött, csöndes, erdei faluba, egy szerény, hajdani parasztházba. Az udvar kicsi, kert szinte nincs is, gazdálkodásnak semmi nyoma — az énekesnő tehát énekesnő maradt; nem hivatást váltott, csak életformát.

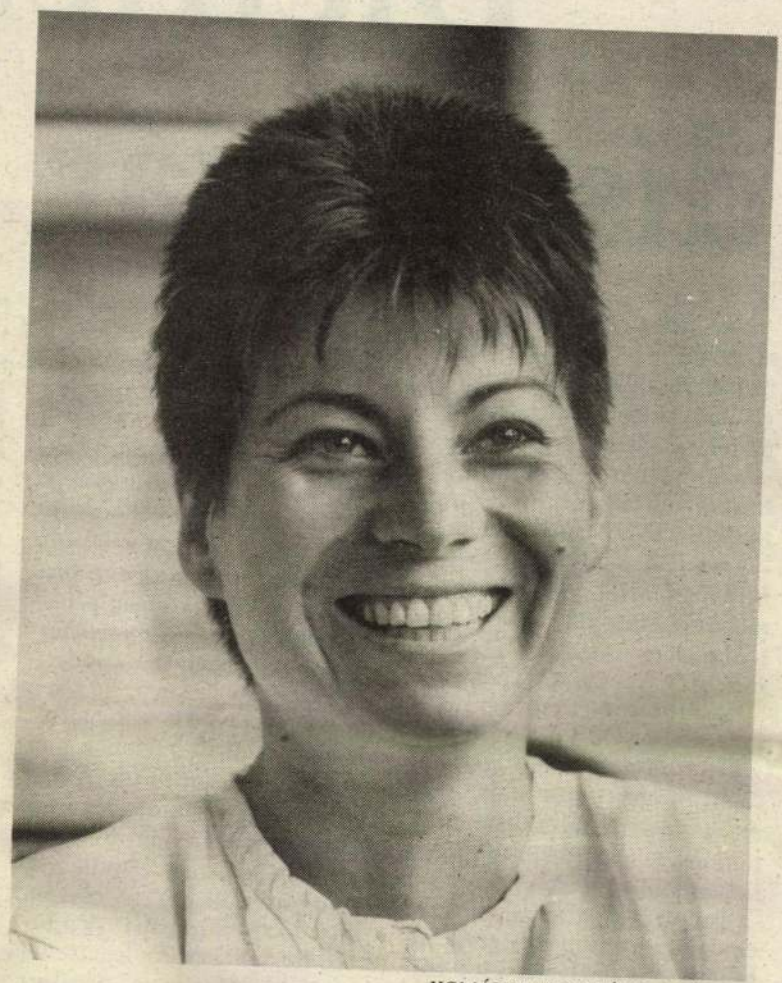

KOMÁROMI ZOLTÁN FELVÉTELE

— Gyerekkorom első öt évét falun töltöttem, annyi szép emlékem maradt ebből az időből, hogy mindig is visszavágytam. De igazából a gyerekeink kedvéért döntöttünk úgy, hogy falura költözünk a fővárosból. Nekik itt minden jobb. A nyugalom, a tiszta levegő, a csend, az erdő közelsége, amit Pilisszentlászlón egyaránt megkaphatnak... És persze mindezt mi, szülők is élvezzük.

— *Biztosan, ugyanakkor azt hiszem, népdalénekesként tovább növelte a hátrányát. Nincs telefon, nehéz önt elérni, és a szereplési alkalmakat amúgy sem tálcán kínálják.*

— A kislányom még annyira kicsi, hogy csak mostanában gondolhattam rá, hogy újra fellépjek. Tulajdonképpen szerencsés vagyok, mert a Honvéd Művészegyüttes magánénekeseként nem vagyok a felkéréseknek kiszolgáltatva.

— *Sok mindenhez kezdhetett volna ezzel a gyönyörű hanggal. Olyasmihez is, ami könnyebb, gyorsabb sikert hoz.*

— Szlovákiában magyarként nem énekelhettem mást. Óriási erőt adott, hogy magyarul énekeltem a mi magyar népdalainkat. Bár ez azt is jelentette, hogy minden elért eredményért duplán meg kellett dolgozni. Volt bennem egy makacs elszánás, hogy elfogadtatom magam — a szlovákokkal is. Sokszor sikerült.

— *A bizonyítási vágy hozta Magyarországra is?*

— 1979-ben felvételiztem Prágában népművelés szakra, helyszűke miatt nem kerültem be. Utána egy évig segédtanítóskodtam Füleken. Ennek az évnek a tapasztalatai eléggé elkeserítettek, rájöttem, hogy csodákat nem tehetek. Nagyon magamra voltam hagyatva. Így döntöttem el, hogy beiratkozom a budapesti egyetemre. Pozsonyban felvételiztem, sikerült, magyar-könyvtár szakos lettem. Azután rájöttem, hogy itt kell maradnom: innen mindig is többet tudtam és tudok tenni az ottaniakért. Sokan persze nehezteltek... Pedig így, hogy Magyarországon élek, a Felvidéken még szerepelni is többet tudok!



— *Ha nem is volt szándékában, azért Magyarországon is bizonyított, például megnyerte a Röpülj, pávát... A neve ismert, tehetsége is elismert. Mire van lehetősége?*

— Mindig próbálkozom valami újat megmutatni. Végül is a lemezeim is bizonyítják. A Dalvándorlásban a Kárpát-medence népeinek közös dallamaiból válogattam, mert azt akartam érzékeltetni, hogy mennyi minden köt itt össze minket. Rossz volt tapasztalni, hogy sokan félreértették, csodálkoztak, hogy miért énekelek román vagy szlovák népdalokat. Talán nem érzem magam magyarnak? Az Iglice lemezzel — amit akkor vettünk föl, amikor Ádám fiam megszületett — megint valami mással próbálkoztam, olyasmivel, ami akkoriban nagyon közel került hozzám. A harmadikon, ami most van készülőben, Jelenti magát Jézus címmel, vallásos népénekeket lehet majd hallani. Remélhetőleg már augusztusban. Nagyon sok templomi koncert előzte meg, a kassai Csámborgó zenekarral a Felvidéken és itt, Magyarországon is. Az egyik alkalommal vetődött fel, hogy olyan szép ez az anyag, lemezre kellene venni.

— *Ami aztán meg is esett... Úgy hangzik, mint a mesében. Pedig tudjuk, hogy ennek a történetnek igen bonyodalmasnak kell lennie, mint minden olyan vállalkozásének, ami senkit sem kecsegtet könnyű, gyors haszonnal...*

— A szerencse most is mellém szegődött. Szeptemberben, miután Eszter lányom megszületett, felkértek egy karácsonyi lemezen való közreműködésre. A lemezfelvétel során ismerkedtem meg a salgótarjáni Pop-Ton Stúdióval, Mezei Istvánnal és Tóth Csabával. Nagyon rokonszenves emberek, akiknek volt bátorságom felvetni az ötletet. A lemezt a Quint adja majd ki, talán időben, a pápa látogatása előtt. De a történet valóban nem ilyen egyszerű, mert e pillanatban még hiányzik pénz ahhoz, hogy kifizessük a stúdió költségeit. Nagyon bíztam az egyház segítségében, de sajnos, nem jött össze. Valószínűleg nagyon leterhelik most őket a visszakerülő ingatlanokkal járó költségek. Ménfőcsanak, ahol nagyon sokat szerepelek — sokat segített a szükséges pénz előteremtésében, de kétszázötvenezer forint még hiányzik.

— *Vállalkozási körülmények között ez az összeg szinte nevetségesen kicsi.*

— Előteremteni mégis borzasztóan nehéz.

— *Ki foglalkozik ezekkel az ügyekkel?*

— Elsősorban nekem kell, hiszen nekem a legfontosabb...

— *A piaci viszonyok nem tették nagyon magányossá azokat, akik még mindig eltökélten elhivatottnak érzik magukat — például a népművészetért?*

— Valóban, nagyon magunkra maradtunk. Nem is lehet másképpen létezni, mint nagy makacssággal. Ebben a lemezben én nagyon hiszek. Kitűnő társakkal készítettem, a Hegedős és a Csámborgó együttessel. Énekel rajta egy mádéfalvi leány is, aki már Németországban él, Győrfi Erzsi. De harcolni — mindenért egyedül kell. Ötleteket kapok innen is, onnan is, de nekem kell elindulni...

— *Megéri?*

— Optimista vagyok, mindig van valami, ami felvillanyoz. A vallásos népénekekkel augusztus-szeptember során turnéra készülünk, többek között Szlovákia magyarok lakta vidékeire, de Erdélybe is, ami biztosan nagy élmény lesz. Csodálatos dolog templomokban énekelni, nem lehet összehasonlítani semmilyen más fellépéssel. Akik eljönnek meghallgatni, nagyon különféle emberek, fiatalok és idősek is. Nincsenek sokan, de nekik erre a zenére van szükségük. Szeretik és hálásak érte.

VIRÁG F. ÉVA

Berlini levél

Marlene Dietrich díszpolgár lesz?



— „Soha nem szabad sohát mondani!" — tartja a régi német közmondás. És lehet benne valami igazság, mert lám, a németek — összes érdemei elismerése mellett — mindmáig sohasem tudták megbocsájtani Marlene Dietrichnek a hitleri korszakban tett kijelentését, a hírhedt-híressé vált, többértelmű felkiáltást, miszerint „Soha többé Németországot!" (Ez egyrészt arra vonatkozott, hogy feladta állampolgárságát, mert külföldön sem volt hajlandó vállalni fasisztává lett szülőhazáját. Másrészt arra utalt, hogy amíg a barnaingesek lesznek hatalmon, addig nem tér vissza német földre).

Így aztán talán maga sem csodálkozott azon a felemás fogadtatáson, amelyben 1960-ban lett része, amikor először lépett fel újra Berlinben, a nyugati térfélen, a Titania-Palast épületében. Egyesek a pódium peremére borultak, virágcsokrok röppentek, vastapsban törtek ki, egymást lökdösve, taposva tomboltak a frakkban fellépő díva előtt, miközben a fotósok vakui villogtak... Ám a bulvárlapok hallani vélték a tiltakozó füttykoncertet is és a botránysajtó fejére olvasta az ominózus:„Nie wieder Deutschland!" szállóigévé vált szavait, amellyel — állítólag — örökre megtagadta szülőhazáját.

Marlene Dietrich — eredeti, arisztokratikusan hangzó polgári nevén: Maria Magdalena von Losch — az utóbbi időben teljesen visszavonultan élt párizsi otthonában. Nevét a két német állam tavaly októberi újraegyesülésekor kapta megint szárnyára a hírverés. A „Paris Match" — franciás eleganciával és jó reklámérzékkel — teljes különszámot szentelt neki a hangzatos és túlzó szalagcímmel: „Marlene, a leghíresebb német a világon..." A „Le Figaro" is a francia fővárosban élő német művésznővel kötötte össze a szomszédos nagyhatalom újjászületésére való megemlékezést, egyben szellemes és rejtett iróniával utalva az idézett sztár személyén keresztül a Harmadik Birodalom viselt dolgaira. Mert szó, mi szó, Marlene Dietrich puszta lénye még manapság is felér egy néma tiltakozással a fasizmus ellen.

Marlene Dietrich egyébként a Figarónak interjút is adott és ebben az őt érintő, kellemetlen kérdésekre is nyíltan válaszolt. Josef von Sternberg rendező személyére vonatkozólag például kijelentette: — „Ő testesítette meg egyszemélyben mindazt, amit csak óhajtottam. És főleg apám helyett apám volt, mivel azt egész addigi életemben hiányoltam... Kezdettől fogva az ő tanácsait követtem! Ő volt a Mester és én az ő boldog marionett-bábúja lettem... Amikor ő elhagyott, vissza is tértem Amerikából Európába". Köztudott, hogy Sternberg fedezte fel „ az isteni Marlenét" a celluloidszalag számára, amikor az ő címszereplésével forgatta 1929-ben az első hangosfilmet az UFA-műtermekben: A kék angyalt. Aztán Hollywoodba is magával hurcolta a Lángoló szívek és a Sanghai Expressz forgatására és teremtette meg általa a jéghideg szívű vamp prototípusát. „Férjemet és a gyermekemet is hátrahagytam érte Európában és amikor elszántam magam a válásra, abban reménykedtem, hogy ezzel is segítek a végleges döntésben. De ez a válás fájdalmas volt és egy örökkévalóságig tartott. Később át is hozattam a lányomat és miatta költöztem Kaliforniába, ebbe a valóságos „gyermekparadicsomba".

Marlene Dietrich 1937-ben amerikai állampolgárságot kapott, és a szövetséges csatamazők tábori színpadain lépett fel, dalaival lázítva a fasisztává lett szülőhazája ellen. Talán nem lehet véletlen, hogy miközben német voltát tudatosan feladta, sőt, mit szépítsük a dolgot: németségét kereken megtagadta, addig „berliniségét" mindig is hangoztatta. És akik ma a német fővárosban élnek, nagyon jól tudják, mit jelent ez a különbségtevés mostanság is sok itt fellépő világsztár szájából. Éppen a világpolgárságot, a nyitottságot, az önös nemzetérdekek fölé emelkedést, a legjobb értelemben vett „európéerséget"! Ő, aki ország-világ arcába kiáltotta annakidején, hogy „soha többé Németországot!", éppen ő adta szándékosan visszaemlékezései kötetének címéül: „Hála Istennek, én berlini vagyok!"



Akárcsak az a zsidó származású berlini ügyvédnő — Margot Jacob-Philipp —, aki a háború végétől szintén Párizsban él férjével együtt. Alig párszáz méterre az isteni sztártól, akit már gyermekkorától rajongva imádott. Saját bevallása szerint, nagyonis német érzelműnek nevelték abban a belvárosi, nagypolgári családban, amelyik büszke volt az apa első világháborús vaskeresztjére. De aztán a kis Margot akarva-akaratlanul megismerhette szülővárosban a fasizmust, saját bőrén tapasztalhatta az antiszemitizmust. 1933-ban kimaradt az iskolából, 1939-ben fájó szívvel kénytelen volt elhagyni Németországot. Amikor 1939 júniusában, egy eldugott londoni moziban egy hollywoodi filmet vetítettek, és abban legkedvesebb filmszínésznője németül énekelt egy Heine-dalt, sírva fakadt, mert, azt a sors kezének, üzenetnek vette. Ezért harcol hosszú esztendők óta elszántan azért, hogy végre közös szülővárosuk diszpolgárává avassa Marlenét.

Az ügyvédnő 1990 májusában tollat ragadott és levelet írt az akkori NDK miniszterelnöknek — Lothar de Maiziere-nek -, aki ráadásul „szegről-végről" francia származású, mivelhogy hugenotta bevántorlók sarja, azonkívül pedig mindkét Berlin akkori polgármesterének Schwierzinának és Mompernek —. „Végül is mire vár szülőföldem és főleg az én szülővárosom, Berlin, azzal, hogy Marlenét méltóképpen tisztelje"? — tette fel a költői kérdést, szónoki stílusban. Ám az esztendő mégis úgy szaladt el, hogy semmiféle érdemi intézkedés nem történt. Végül a berlini szenátus protokoll-hivatala közölte, hogy „ a díszpolgárság tényét vizsgálódás tárgyává tették, de a valós tényállást még egész sor illetékes helyen kell szakszerűen és minden részletében megválaszolni".

Ám a berliniből párizsivá lett, hetvenes éveit taposó jogászasszonyt nem olyan fából faragták, hogy feladja egykönnyen. Ha nem lesz Dietrich berlini díszpolgár, családi ékszerekkel telt kincsesládája is a francia fővárosban marad — revolverezi konkrét anyagi érvekkel az érdekelteket. A szenátus újabb levelében már máshúrokat penget — írja a Berliner Zeitung hétvégi magazinja. Eszerint: „ Dietrich asszony érdemei felülmúlhatatlanok és a szenátus teljes mértékben elismeri ezeket. Ám ami abbéli óhaját illeti, hogy a kitüntetés modalitását tisztázzuk, ez mindkét fél részéről egyenlőképp, alaposan megfontolandó és pillanatnyilag nem tűnik teljesíthetőnek". A válasz tehát egyelőre — udvariasan bár — de elutasító.

Margot Jacoob-Philipp továbbra sem adja fel a küzdelmet! Szerinte „a szenátusnak mihamarabb fel kell hagynia kisszerűen protokolláris gondolkodásmódjával. A magam részéről meg vagyok győződve: ha Berlin polgármestere személyesen felkeresné őt, Marlene Dietrich szélesre tárná előtte párizsi lakásának ajtaját..."

WAGNER ISTVÁN

Londoni levél

Százéves angol színésznő kitüntetése

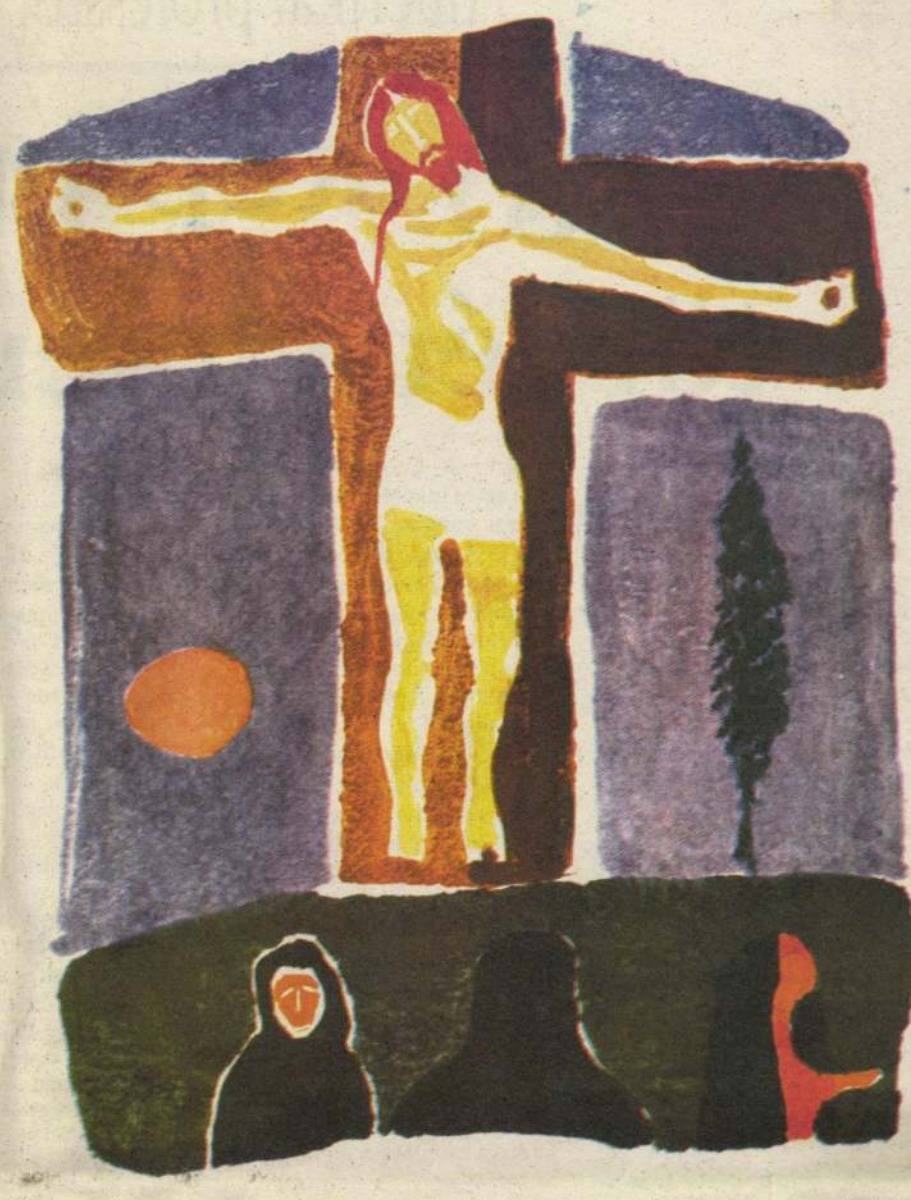

Elő a nagyítót! Június közepén osztja ki a királynő az év kitüntetéseiből a második jó pár ezernyit, mintegy kiegészítve a január elsejei listát. S ha az alacsonyabb fokozatú érdemrendek jutalmazottjainak a névsorára is kíváncsiak vagyunk, a The Times hasábjain gombostűfejnyi betűkkel nyomtatott, sűrű szöveget böngészhetünk végig. Nagyító nélkül is látható, hogy nem egészen alaptalan az ellenzék felszólalása: ugyanis a konzervatív miniszterelnök, John Major, követte elődje, Margaret Thatcher módszerét és bőkezűen osztogatott lovagi címeket olyan nagyiparosoknak, akik néhány százezer fonttal támogatták a kormányzó pártot. A címmel nem járó kitüntetések viszont — a névsor tanúsága szerint — nem kis arányban jutottak egyetemi professzoroknak, még Chris Barber, az angol dixieland trombónos is listára került, mert Major szereti a jazzt. A felterjesztések nagy része közületektől érkezik, de a kormányfőnek személyes joga további neveket a királynő elé terjeszteni.

A júniusi, tehát II. Erzsébet hivatalos uralkodói születésnapján összeállított kitüntetéslista számunkra érdektelenebb, mint az újévi volt (melyről januári levelemben beszámoltam), de néhány különlegesség akad rajta. Például egy százesztendős színművésznő befogadása a Birodalmi Lovagrend tagjai közé. (Ez férfiaknál a „Sir" címmel és megszólítással jár, hölgyeknél ennek felel meg a „Dame".) Az új Dáma közismert és nagyrabecsült klasszikus színésznő: Gwen Ffrangcon-Davies. (Nem sajtóhiba: a welszieknél vannak különös, régi családnevek, amelyek két effel kezdődnek, meg olyanok is, amelyek két ellel, mint például a Lloyd.)

Gwen Ffrangcon-Davies olyan jellegű művész, amilyen a mi Makay Margitunk volt, még abban is egyeznek, hogy egyaránt tanították szép színpadi beszédre a színinövendékeket. Ám Makay Margit tavalyelőtt kilencvennyolc évesen elhunyt, mig Ffrangcon-Davies még ma is bejár korrepetálni a londoni színészképzőkbe. Nyilatkozata szerint nincs megsértve, hogy csak most jutott a királynő eszébe. Új rangját így is óriási megtiszteltetésnek tekinti. (Makay Margit se bánt volna százévesen egy Kossuth-díjat.)



Lordi, főrendi rangot, azaz báróságot manapság csak nagyon ritkán adományoz az uralkodó örökölhető formában. (Harold Macmillan volt miniszterelnök kapott ilyet legutóbb.) A legfrissebb nem örökölhető lordi címek listáján szerepel Leonard Cheshire százados neve. Ez a sovány, egyenestartású katonatiszt volt 1945-ben a Nagaszakira ledobott atombomba bevetésénél a brit megfigyelő. Azóta megszállottan segíti a világ szerencsétlenjeit. Rokkant-otthonok egész sorát állította fel, missziót alapított a Harmadik Világ elesetteinek támogatására, három éve négyszázmillió fontos alapra kezdett gyűjteni, hogy segélyben részeithessék a természeti csapások áldozatait. Atomkatasztrófa-élménye egy életre megrázta, a humanitás apostolává tette és bizonyos, hogy Lord Cheshire-ként megújult odaadással veti magát e munkába.



A magyar kormányzat és a parlament készül a hazai kitüntetésrendszer átformálására. Egy köztársaságban persze még az olyannyira barátsággal fogadott Habsburg Ottó sem oszthat címeket és rangokat (Molnár Ferenc is csak a lustaságát igyekezett kimagyarázni New Yorkban, amikor annak idején azzal mondta le a meghívást Habsburg Ottó partyjára, hogy nem óhajtja a találkozást, mert hátha „Molnár Ferencként" megy oda és "Herczeg Ferencként" távozik.) De ha már címek nincsenek, esetleg érdemes lenne meggondolni, ne kerüljön-e bevezetésre - francia mintát követve -, hogy a nagyobb állami kitüntetésekkel különböző színü, szerény, vékony szalagocska járjon, amely mindennapi öltönyén is díszítheti a megbecsült személy kabáthajtókáját. A Kossuth-díjnak van egy kis babérkoszorú gomblyuk-jelvénye, de a többi kitüntetést csak ünnepi alkalmakkor érdemrendként lehet viselni. A francia Becsületrend lovagjai kicsiny piros gombot vagy vékony szalagot hordhatnak a hajtókájukon és más színű szalagot más érdemrendeknek megfelelően. Talán eljött az idő, amikor egy-egy ilyen jelzést Magyarországon is kellő reverenciával fogadna az, akinek netán ráesik a pillantása. Immár aktualitását vesztette az ötvenes-hatvanas évek régi vicce, amelyben Hudlacsek indignálódva kérdezte az április negyedikei kitüntetése után: — Mi az, elvtársak? Pénz nem jár az érdemrenddel? Csak a szégyen?

SÁRKÖZI MÁTYÁS

Amerikai professzor a nemzeti jelképekről

Egy kép publikálását törvénytelen megtiltani!

A nemzeti jelképek meggyalázása az egyik témája annak a könyvnek, amelyet George Fletcher, a New York-i Columbia University jogi karának professzora írt a közelmúltban. A neves jogász egy nyári jogi kurzus szervezőjeként tartózkodik most Magyarországon. A Magyar Hírlap munkatársa a ráckevei Savoyai-kastélyban találkozott a professzorral, aki válaszaiban elmondta a Hölgyfutár című folyóiratnak a magyar koronát „nem korrekt módon" ábrázoló címlapjával kapcsolatos botrányról alkotott véleményét is.

— Konkrétan miről írt a könyvében?

— Könyvem témája a hazához való hűség, s ennek részeként írtam olyan esetekről, amelyek során a zászlóval, a koronával, egyszóval a nemzeti jelképekkel az identitás érzését sértő módon bántak.

— Ön szerint mi adja a téma aktualitását?

— A nemzeti jelképek védelme szinte valamennyi országban nyitott kérdés, de az Egyesült Államokban különösen vitatott probléma ez. Az USA az elmúlt 25 évben egyre inkább plurálisabbá vált. Óriási számban élnek nálunk különböző társadalmi csoportosulások: zsidók, keresztények, latinok, ázsiaiak és még sorolhatnám. A nemzeti jelképek intézményének jelentőségét szerintem az ország összetartása szempontjából fontos hangsúlyozni.

— Mondana erre példát?

— A nemzeti szimbólumok meggyalázásának kérdése óriási jelentőséget kapott például az 1988-as, Bush és Dukakis között lezajlott elnökválasztási kampányban. Az emlékezetes zászlóégetés elleni kormányzati fellépésről a demokraták azt mondták, hogy alkotmányellenes volt. Bush helyeselte a kormány döntését, és kifejtette, hogy a zászlóégetés nem más, mint a hazafias érzések megsértése. Ő kihangsúlyozta, hogy mennyire fontos a zászlóhoz való kapcsolat a hazafiasság szempontjából. Meggyőződésem, hogy ez az állásfoglalása nagyban hozzájárult a választási győzelméhez is, hiszen a lakosság mintegy 70-80 százaléka egyetértett Bush-sal. A demokraták pedig nagyon súlyos hibát követtek el, amikor figyelmen kívül hagyták, hogy ez az eset milyen hatást gyakorolhat az amerikaiak identitásérzésére.

— Említette a nemzeti jelképek védelmének fontosságát az ország együtt tartása szempontjából. A Szovjetunióban igen erőteljesen védelmezik ezt az intézményt, sőt már a kommunista vezetők szobrainak meggyalázása ellen is elnöki intézkedéseket foganatosítottak. Úgy tűnik, ott ennek ellenére sem sikerül az országot összetartani.

— A szovjeteknek nem sikerült egyesíteniük az ott élő népek hazafias érzéseit. A kommunista szimbólumok, a Lenin-jelképek lejáratódtak. Ez lehet a magyarázata annak, hogy a Pamjaty által újjáélesztett monarchikus ideák táptalajra találtak: sok ember ezekben próbálja megtalálni hiányzó identitásérzését. Hasonló jelenséget tapasztalhatunk Kanadában is: ott sincs egységes nemzeti érzés, mert az emberek nem tudták leküzdeni az angol és a francia mentalitás közötti különbségeket. És jó esély van arra, hogy Kanada is szétzilálódjon. Az USA ugyan messze áll a szétesés veszélyétől, de nálunk is megjelentek bizonyos mozgalmak, amelyek az ország széthúzását akarják.

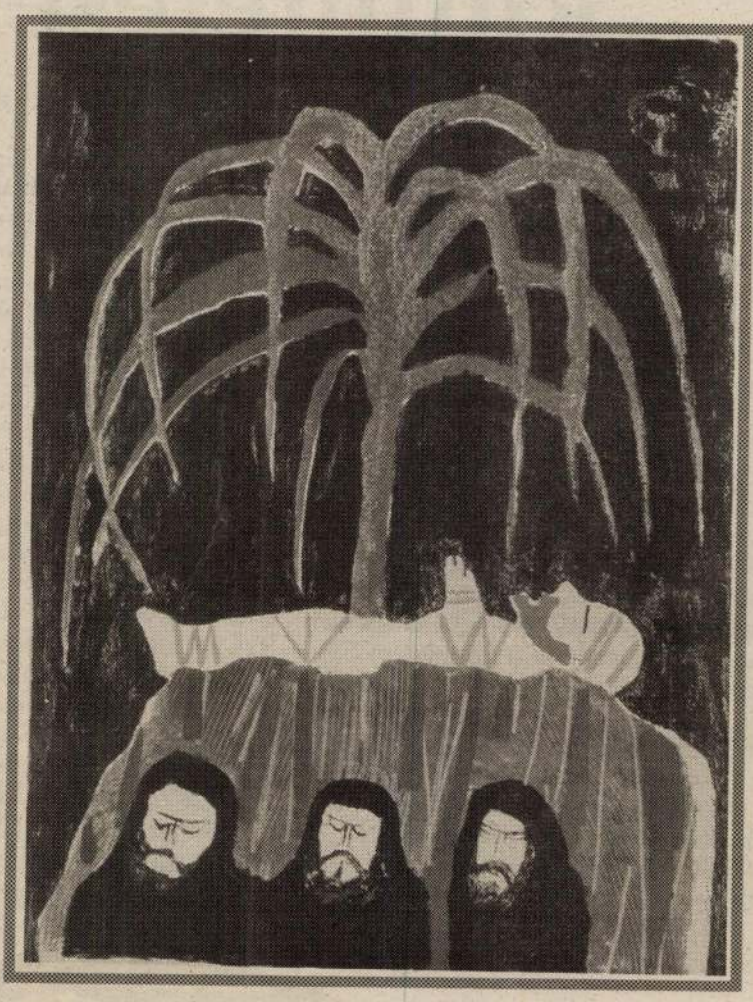

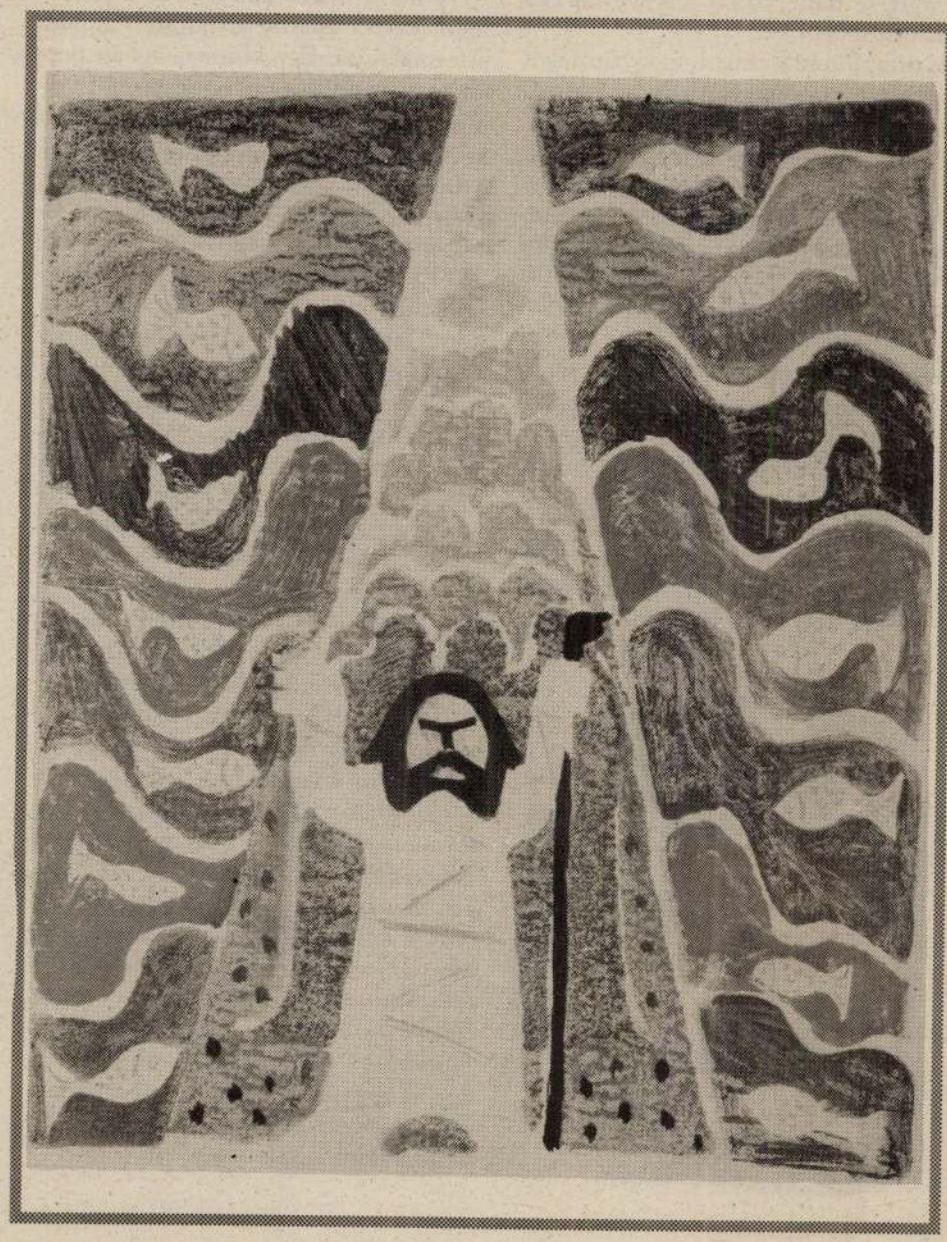

— Büntetendő-e a nemzeti szimbólumok megsértése?

— Ezt a kérdést nagyon óvatosan kell kezelnünk. Óriási különbség van ugyanis a probléma német és amerikai megközelítése között. A német büntetőjog külön rendelkezéseket tartalmaz az állami jelképek megsértésére vonatkozóan. Nekünk nincsenek ilyen törvényeink. Egy kép publikálását nálunk nem tiltanák meg, hiszen ez a szólásszabadság megsértése lenne. A dolog lényegét nem is ez jelenti, hanem a nemzeti szimbólum valóságos, fizikai értelemben történő meggyalázását. Ha például valaki odamenne az üveg mögött kiállított koronához és leköpné, az igen, az már büntetendő.

— Említette a zászlóégetést. Ennek hallatán bizonyára sok embernek eszébe jutnak az 1956-os forradalom idején Magyarországon történt zászlóégetések. Ezeket az eseteket is a nemzeti szimbólum megsértésének tekinti?

— A nemzeti szimbólumokon csak a legitim nemzeti jelképeket kell érteni. Ezeket a szimbólumokat pedig nem lehet legitimnek nevezni, hiszen az őket létrehozó kormány nem a nép érdekeit képviselte.

— Ön szerint hogyan kellene egy államnak megvédenie a nemzeti jelképeit?

— Itt, mint az egyik végletet, a német gyakorlatot kell talán megemlíteni. A másik oldalon, azt hiszem, az USA áll. Németországban létezik az úgynevezett Weimar-szindróma. Ez azzal függ össze, hogy a Weimari Köztársaság idején a németek nem ismerték fel a nemzeti szimbólumok megvédésének fontosságát, s ezért válhattak azok a totalitarizmusra törő erők gyalázkodásának tárgyává. Szerintem ez volt az egyik ok, amiért a köztársaság elbukott. A németek ekkor ismerték fel a nemzeti szimbólumok megvédésének fontosságát. Jelenleg ott az elnököt sem lehet nyilvánosan megsérteni, illetve törvényellenes bármely állami jelképnek az alkotmányban foglaltakkal ellentétes használata. Arra is rá kell mutatni azonban, hogy a német alkotmány tartalmaz egy másik cikkelyt is, amely egyértelműen védi az alkotói szabadságot.

Magyarországon azomnban nincs meg ez a Weimar-szindróma. Itt nem lehet a kommunisták hatalomra jutását az ország szimbólumainak elégtelen védelmével magyarázni. A jelképek védelmének tapasztalata itt hiányzik, viszont az is igaz, hogy a ma éledő nemzeti öntudat megnyilvánulásai időnként túl messzire mennek a nemzeti jelképekkel szemben megnyilvánuló magatartások megítélésében és azok tiltásában. Természetes, hogy a patriotizmus most erősödik, hiszen most ismét felszínre kerülnek azok az értékek, amelyek a kommunizmus idején eltűntek a társadalomból. Önök újra felfedezték a hazafiságot és a sajtószabadságot. Az, hogy olyan jelenségek léteznek, mint amilyet a Hölgyfutár című folyóirat nevezetes címlapja is kifejez, teljesen természetesnek mondható. Egy kép publikálását törvénytelen lenne megtiltani, hiszen — én legalábbis úgy gondolom — a sajtószabadság elvének győznie kell.

DAJKA BÉLA

A szénkémia kezdete?

A Magyar Tudományos Akadémia tavaly megválasztott tiszteleti tagjai között van a sokak által szuperkémikusnak nevezett Oláh György professzor. Ő tartotta az idei akadémiai közgyűlés egyik legsikeresebb tudományos előadását „Újabb eredmények a szerves (szén) kémiában: C1 aktiválástól a C60 és C70 kalitkaszármazékokig" címmel.

Oláh György 1927-ben született Budapesten. Gimnáziumi tanulmányait befejezve a Műegyetemre került, ahol 1949-ben doktorált. Zemplén Géza tanítványa volt. Tanított az egyetemen, és ő volt az akkortájt alapított Központi Kémiai Kutató Intézet első tudományos igazgatóhelyettese. 1956-ban elhagyta Magyarországot. A Dow cégnél dolgozott; előbb Kanadában, majd az Egyesült Államokban. 1965-től 1977-ig a clevelandi egyetem szerveskémia professzora volt. 1977-ben ismét váltott: elfogadta a dél-kaliforniai egyetem (USC) meghívását. Az akkor alapított Donald P. és Katherine B. Loker Szénhidrogén Kutató Intézet igazgatójaként dolgozik jelenleg is. Hosszú ideje tagja az Amerikai Egyesült Államok Tudományos Akadémiájának. Közel 950 publikációjára évente átlagosan 1000 hivatkozást tart nyilván az erre hivatott philadelphiai tudományos információs központ.

— Az akadémiai székház felolvasótermében megtartott előadását sokan a folyosón állva hallgatták végig. Ennyire lázba hozta a kutatókat?

— Az új vizsgálati eredmények mindig érdeklik a szakembereket. Talán külön érdekesség, hogy mi megpróbáljuk kiterjeszteni a szerves kémia határait és meggyőzni a kutatókat és másokat is arról, hogy a világ gazdagabb a mi hagyományosan elfogadott kémia-képünknél.

— A szerves kémia a szén kémiája. Lehet egy ilyen régóta ismert és használt elemről újat mondani?

— A szenet a „hagyományos kémiában" úgy kezeljük, hogy van egy maximális kötési száma, a négy. Valójában azonban 5, 6, sőt bizonyos koordinációval akár 7 atom is kapcsolódhat hozá. Ilyenkor a szén C5, C6 és C7 kationná alakul. Kísérleteink során különleges halmazvegyületeket sikerült előállítanunk, szupersavak segítségével.

— A szupersavak felfedezése is az ön és munkatársai nevéhez kapcsolódik. Mennyiben különböznek ezek a közönséges savaktól?

— Ezek olyan savak, amelyek sok billiószor erősebbek a hagyományos savaknál, például a kénsavaknál. Mágikus savaknak is nevezik őket.

— Kutatásai energetikai szempontból is új eredményeket hoztak, illetve hozhatnak.

— Mi alapkutatásokat végzünk, de nem kizárt, hogy eredményeink közvetlenül is hasznosíthatók például az előbb-utóbb elkerülhetetlenül bekövetkező szénhidrogénhiány csökkentésére. A szupersavak lehetővé teszik például, hogy sok olyan ionos szerves reakciót hozzunk létre, amelyről korábban azt gondoltuk: lehetetlen. Szerintem és munkatársaim szerint van lehetőség arra, hogy a metánból közvetlenül értékes termékeket, például folyékony üzemanyagot hozzunk létre. Ez lényegesen gazdaságosabb megoldás lenne, mint a jelenlegi széncseppfolyósítás.

— Budapesti előadása közben egy közönséges futball-labda felmutatásával illusztrálja, hogy ismer már egy ilyen új szénformát (allotrópot) is a tudomány.

— Ezt a futball-labda formájú szenet (fulleránt) ma grafit-szénelektródokból, elektromos ívben, kis mennyiségben és nagyon drágán lehet előállítani. Az érdekesség az, hogy először asztrofizikusok fedezték fel:



a világűrben nagy mennyiségben megtalálhatók ezek a különleges szénkationok. Vagyis a világűr óriási, szinte megdöbbentő meglepetéseket tartogat számunkra. Még nem tudjuk, hogy miért van ott ilyen formában jelen a szén, de idővel bizonyára erre a kérdésre is választ kapunk. Sokan erősen hisznek abban, hogy kifejleszthetők olyan technikák és technológiák, amelyek segítségével bizonyos szénszármazékokat ipari módon és viszonylag olcsón elő lehet majd állítani a világűrben. Ezért is tehető el a kérdés: lehet, hogy amit ma szénkémiából tudunk, az csak a kezdet? Nekünk a közelmúltban először sikerült ezt az új szénformát beleépíteni különböző vegyületekbe és így fennáll a lehetőség, hogy ezen új származékok gyakorlati felhasználást is nyerjenek.

— Magyarország aligha léphet az űrnagyhatalmak sorába. Ön ismeri az itteni adottságokat. Milyen irányú fejlesztésre lát lehetőséget?

— Magyarország mindig is híres volt jól képzett szakembergárdájáról. Olyan iparágakat kell meghonosítani, amelyek elsősorban tudást, új ötleteket igényelnek, nem pedig nyersanyagot, mint az elmúlt évtizedekben előszeretettel fejlesztett nehéziparok. Például a fluórozott származékok kutatása, gyártása, alkalmazása nagyipari méretekben folyik a világban. Az ötvenes évek elején néhai Sellei Kamilló professzorral szinte az elsők között ismertük fel az ezekben rejlő lehetőségeket és a mi ilyen irányú munkáink jelentek meg először ebben a témában.

— A daganatkutatásra gondol?

— Selleinek az volt a szakterülete. Mustárvegyületekkel foglalkozott, és ez adta az ötletet, hogy érdemes lenne fluórozott termékekkel is kísérletezni a rákkutatás során. Egy ideig dolgoztunk is ezen, de azután sajnos Magyarországon nem volt folytatása az általunk megkezdett kutatásoknak.

— A kémiát mint a korábbi évtizedek sztártudományát sokan eltemették az elmúlt években. Előtérbe került egy sor új terület, ami csökkenteni látszik a jelentőségét.

— Nem tartom szerencsésnek az egyes tudományszakok hagyományos szétválasztását. Ma még rendszerint külön beszélünk kémiáról, biokémiáról, biotechnológiáról stb. Ezek egymás közötti határai azonban eltűnőben vannak. Egy jól képzett szerveskémikus nagyon jól tudja hasznosítani az ismereteit, a megtanult módszertani alapokat például a biotechnológiában. Nem véletlen, hogy Amerikában a biotechnológiai üzemekben dolgozók mintegy 50 százalékának kémiai alapképesítése van.

A modern tudomány és — hozzáteszem — a modern ipar nagyon rugalmas. Egy öreg műtrágyagyártó üzemből aligha lehet könnyűszerrel másféle üzemet csinálni. Egy modern vegyi üzemből már lényegesen könnyebb.

Magyarországon az úgynevezett finomipart kellene fejleszteni. Olyan ágazatokat, amelyekhez a legfontosabb feltételek adottak. Alternatív szénhidrogéneket kifejleszteni (amihez az én kutatásom keres alapokat) csak nagyon nagy ráfordítással és nagy ipari kapacitással lehet. De az elméleti felismeréseket lehet hasznosítani más, kevés energia- és nyersanyagfelhasználást igénylő, ugyanakkor nagy értéket előállító területeken.

— Ha már az energiafelhasználást említette... ön Teller Edével egyidőben kapta meg az MTA tiszteleti tagja címet. Tellert ma sokan támadják azért, mert szorgalmazza az atomerőművek építését, fejlesztését Magyarországon. Ön — ezzel szemben, kutatásaiból következően — bizonyára szénpárti.

— Környezeti szempontból semmiképpen sem. Bármilyen szénhidrogént elégetünk, széndioxidot kapunk. Ez pedig, többek között, a ma sokat emlegetett üvegház-hatás miatt, káros lehet a környezetre. A szénhidrogénforrások egy idő múlva kimerülnek, tehát a melegedés csak egy átmeneti probléma. Új energiaforrásokra azonban mindenképpen szükség van. Az atomenergia pedig mai tudásunk szerint az egyetlen tiszta energiaforrás . Felhasználásánál azonban a lehető legnagyobb biztonságot nyújtó megoldásokat kell alkalmazni.

FRIED JUDIT

A szex, mint az evolúció trükkje

Mire jó a szex? E butának tűnő kérdés nem is olyan naívan buta, ha figyelembe vesszük, hogy a növény- és állatvilágban meglehetősen sok, alacsonyabbrendű faj szaporodik szexuális úton történő megtermékenyítés nélkül. Például egyes fűfélék, a pitypang, vagy egy különleges darázsfaj. A biológusok úgy tartják, hogy a szexuális megtermékenyítés és az íly módon való szaporodás feleannyira hatékony, mint az ivaros utat megkerülő módszer. A csirkéket nevelő farmerek pontosan tudják ezt: egész szakember-gárdát foglalkoztatnak arra, hogy a tojásból éppen kibújt csibék nemét megállapítsák, mert a hímneműekre nincs szükség. A tojókra annál inkább. Mennyivel olcsóbb lenne, ha csak tojók bújnának elő a tojásból!

A szexualitás értelmét keresők közül sokan azzal érvelnek, hogy azért szükséges, mert nélküle nem lenne fejlődés. Az ivartalan úton szaporodó élőlények pedig a fejlődés zsákutcái. Ebben a magyarázatban bizonyára van igazság, de az újabb elméletek és kutatások ismeretében, úgy tűnik, az élő természet működése ennél sokkal bonyolultabb.

Az arizonai egyetem molekuláris biológusai azon a véleményen vannak, hogy szexualitásra pusztán a genetikai kód hibáinak kiküszöbölése miatt van szükség.

Mások ezzel szemben úgy érvelnek, a szex célja genetikailag kevert utódok létrehozása. Az utód ugyanis egyrészt mindkét szülője génjeit örökli és természetesen akadnak azokból a génekből is, amelyeket a saját szüleiktől, tehát a nagyszülőktől örököltek. Ennek eredményeképpen a petesejt és az ondósejt a nagyszülők génjeinek is a keveréke.

Az ezt magyarázó egyik elmélet szerint, ami állandóan változik egy élőlény környezetében, az a mikroorganizmusok világa. Minden élőlény állandó harcban áll a betegséggel, a vírusokkal, a baktériumokkal. Miután ezek élettartama rövidebb, gyorsabban tudnak új formát ölteni, génszerkezetüket megváltoztatni, mint a gazda-szervezet, így a befogadó szervezetnek reménye sincs arra, hogy olyan gyorsan változtasson a mikroorganizmusokat legyőző génjein, mint ahogyan a vírusok és más parányi élősködők változnak. Ezért rengetegféle, ezek ellen hatékony, ellenálló gént tartalékol. Még olyat is, ami esetleg már rég nem létező vírus, vagy baktérium ellen lenne bevethető.

Az oxfordi William Hamilton szerint a lényeg az, hogy mivel a gének a szexualitás révén állandóan keverednek, ez a keveredés biztosítja, hogy az éppen nem működő, parazita ellen hatékony gének sem vesznek el. Hamilton elmélete megmagyarázza azt a jelenséget, hogy bizonyos régi gén-verziók, amelyekre esetleg generációkkal korábban „volt szükség", mondjuk valamilyen vírus legyőzéséhez, hosszú időre fennmaradnak és előbukkannak egyes emberekben. Ez a látszólagos túlbiztosítás magyarázza azt a sajátos tényt, hogy a szexualitás gyakoribb a hosszú időn át kifejlődő élőlényeknél, például az ember esetében, mint az alacsonyabrendűeknél. A természetben állandó harc folyik — a gének szintjén is. Az, hogy az állatvilág mely fajai maradnak fenn, ha a fejlettség közel azonos szintjén vannak, az jórészt attól is függ, hogy mennyire tud az ellenséges mikroorganizmusoknak ellenállni, milyen a génkészlete.

Dr. Hamilton elmélete nem az egyetlen, ami a rossz génmutáció kiküszöbölésével magyarázza a szexualitás célját és értelmét. A moszkvai Alekszej Kondrasov szerint a gének összekeverésével káros mutációkat lehet létrehozni, de a károsodás csak kismértékű, ha ezek a gének külön vannak, tehát a populáció megtisztítódik ezektől.

Lehet, hogy a szexuális vonzalom, a kiválasztás, a pár megválasztása — tehát a legszubjektívebbnek tartott motivációk — mögött genetikailag „bevált" mozgatórugók is működnek, amire az állatvilágban szintén bőséggel találunk példát.

S. V.

Beszélgetés Wahorn Andrással

„Nagyon szenvedélyes ember vagyok”

Mint arról már korábban beszámoltunk, Wahorn Andrásnak, a mai magyar avantgarde képzőművészet egyik reprezentáns egyéniségének életmű-kiállítása nyílt a székesfehérvári Csók István Képtárban. A kiállítással egyidőben került a boltokba az ex-Bizottság tag új, „Tengerhajózás” című, immár két éve kész nagylemeze, amelynek kiadását a fent idézett „Emigráns dal” miatt az akkori illetékes minisztérium nem engedélyezte.

— Amikor jött a változás — meséli Wahorn András —, féltem, hogy ez a szám elveszti aktualitását, de aztán kiderült, hogy ma is pontosan ugyanaz a helyzet, mint két évvel ezelőtt. Mindegy, hogy kommunisták vagy demokraták vannak hatalmon, itt elsősorban magyarok élnek, ugyanazokkal a problémákkal, és ez a dal végül is róluk szól.

— A két évvel ezelőtti lemez címe „Ne jöjj velem” lett volna. Miért változtattad meg?

— Amikor a Szerzői Jogvédő Hivatalban nekem szegezték a kérdést, hogy mi a lemez címe, kinéztem a Vörösmarty téri iroda ablakán, s megláttam ezt a feliratot: Tengerhajózás. Ez jó lesz, gondoltam, ezzel kapcsolatban sok mindenre gondol az ember: az elutazásra, az elvágyódásra, az ismeretlenre, a tengerre stb.

— A lemezen feltűnően sok számot énekelsz angolul. Esetleg külföldre is megpróbáljátok terjeszteni?

— Egészen biztos vagyok benne, hogy külföldön nem sok sikere lenne. Sajnálom, hogy a számok nagy része angol, de az a helyzet, hogy magyarul csak akkor tudok írni, ha nagyon erős belső késztetést érzek. Angolul valahogy könnyebben megy, valószínűleg azért, mert nem tudok jól. Ha magyarul leírok egy mondatot, mindjárt úgy érzem, hogy az nem is úgy van. S miután ezen a lemezen arra törekedtem, hogy mindent én csináljak, így gyakran angolul írtam a szöveget. Én csak a saját szerzeményeimet tudom elénekelni — így volt ez a Bizottságban is. Amikor a Bizottság 1985-ben feloszlott, évekig elő sem vettem a hangszereimet. Aztán hozzájutottam egy négysávos home-studio-magnóhoz, s azóta is ezen készítem a felvételeket. Az a jó benne, hogy ha érzel valamit, abban a pillanatban odaülhetsz, és akár egy óra, akár egy hét alatt, de meg tudod csinálni. Annak idején tudtuk, hogy lemezt kell csinálni, fel kell rá készülni, és az előírt stúdióidő alatt, ha törik, ha szakad, de meg kell csinálni. Így azonban, ha ihleted van, leülsz, és mint az író, azon nyomban rögzíted is.

— Ha már szóba hoztad a Bizottságot, a zenekar felbomlása után mindenki járta a maga többé-kevésbé sikeres útját, de igazából egyikőtök sem érte el a korábbi színvonalat. Nem szándékoztok ismét együtt játszani?

— A Bizottságot nem lehet felülmúlni. Újra összeállni pedig pont olyan lenne, mint amikor az ember a tíz évvel ezelőtti szerelmével bújik ágyba. Az már nem a régi. Én nagyon szeretem a Bizottságot, és ezért soha többet nem lépek fel velük.

— Említetted, hogy létrehoztad a Rex Wah Orn Stúdiót. Tervezed-e, hogy ott később esetleg más amatőr zenekar is felvételt készíthet?

> ***„Gondoltam, elmegyek Amerikába,***
> ***Itthagyom kis hazán a büdös pi...ba.***
> ***Megvan az útlevelem, pénzem is van kurva sok.***
> ***Unom már, hogy mindig hazudoztok.***
> ***Csókollak bennetek, magyarok!”***

— Nekem régi vágyam, hogy azok, akik nem tudják megfizetni a drága stúdiókat, jöjjenek el hozzám, és csinálják meg ott. Ezért létrehoztam a Wahorn-alapítványt és a Bad Quality Records kiadót. Tervezem még továbbá egy videóstúdió felállítását, természetesen szintén home-stúdió szinten.

— Esetleg ismét forgatni kezdesz?

— Ha sikerül megfelelő támogatót találni, akkor igen. Barát Jóskával írattam egy forgatókönyvet, amely megtörtént élményen alapszik. Néhány hónapja Budapesten egy orosz bohóc rávett, menjünk el együtt az autómmal Moszkvába. A „nemzetközi autópályán” végigutazni egyszerűen fantasztikus. Szürreális, megfoghatatlan, hihetetlen és félelmetes. Aki egy kicsit szereti Dosztojevszkijt és az orosz írókat, az nagyjából sejtheti, hogy miről lehet szó. Aztán arra gondoltam, hogy mi lenne, ha ezt az utat nem egy magyar, hanem egy olyan, velem egyívású laza amerikai csinálná végig, mint a „Törvénytől sújtva” című filmből ismert John Lurie. Aki járt a Szovjetunióban, az tudja, hogy azt a népet nagyon lehet szeretni, de vigyázni is kell vele. A szent és az ördög egyszerre van meg benne. Az úttesten eltapossák az öregasszonyt, odahaza meg verseket szavalnak, gitároznak és énekelnek. Két hatalmas véglet között libikókáznak egyazon pillanatban, s én küldetésemnek éreztem, hogy megmutassam: a nemzeteknek az emberekhez hasonlóan sorsuk és tulajdonságuk van, amelyből nem tudnak kibújni, nem tudnak szabadulni.

Azzal, hogy a kommunisták eltűntek, az emberek azt hitték, hogy van esély a változásra. Véleményem szerint azonban — és ezt már akkor is így láttam — nincs változás. Ahogy az ember harminc éves kora körül rádöbben, hogy kicsoda ő valójában, rájön azokra a jó és rossz tulajdonságaira, amelyeken haláláig nem tud változtatni, ugyanúgy a nemzetek esetében is alapvetően változatlan minden. Ezt szeretném bemutatni az orosz és az amerikai ember egymáshoz való viszonyában.

— Úgy hallottam, hogy időközben a Televízióban is szeretnél elindítani egy új művészeti magazint.

— Szeretnék, bár elég nehéz ott bármi jót csinálni. A tévések zöme valahogy olyan igazi tévés, akinek — tisztelet a kivételnek — halvány lila gőze sincs a művészekről és a művészetről. Ott semminek sincs igazán értéke, semmit sem lehet előre eltervezni, nincs idő az elmélyülésre, egy-egy dolog kidolgozására. Ennek ellenére megpróbálom, mert szeretném magam kipróbálni tévés keretek között is.

— A napokban megjelent reprezentatív albumodat végiglapozva az a benyomása az embernek, hogy rengeteg vágy és szenvedély feszül benned. Ezek a képek szexualitással teliek, s néha már a pornográfia határát súrolják...

— A rajzolás és a festés során az ember saját magából hív elő képeket, még akkor is, ha mondjuk tájat fest, mert abban is a saját belsejének tükröződését keresi. Az ecsetvonásából és az úgynevezett stílusából következtethetünk a belső világára, a pszichéjére, az indulataira. Én mindig arra törekedtem, hogy a lehető legközvetlenebb formában fogalmazzam meg a gondolataimat. A bennem lévő feszültségek a nő és férfi kapcsolatára, kettejük harcára vagy nem-harcára redukálódnak. A nő-férfi kapcsolatban számomra különös titok lappang. A szerelemben, a vágyakozásban az ember kiszolgáltatott, mivel nem használhatja az eszét. Ezt az élet más területén nem tapasztalhatod. Itt valami titok, valami súlyos titok lappang. Mostanában kezdem azonban átértékelni ezt is, mert úgy érzem, hogy ez a kapcsolat mégsem hoz valódi értéket létre: elmúlik, elszáll, mint minden más emberi dolog. A szerelem, amiért képes ölni, más embereket tönkretenni az ember, egyszer csak elmúlik, és nem marad utána semmi.

JÁVORSZKY BÉLA SZILÁRD

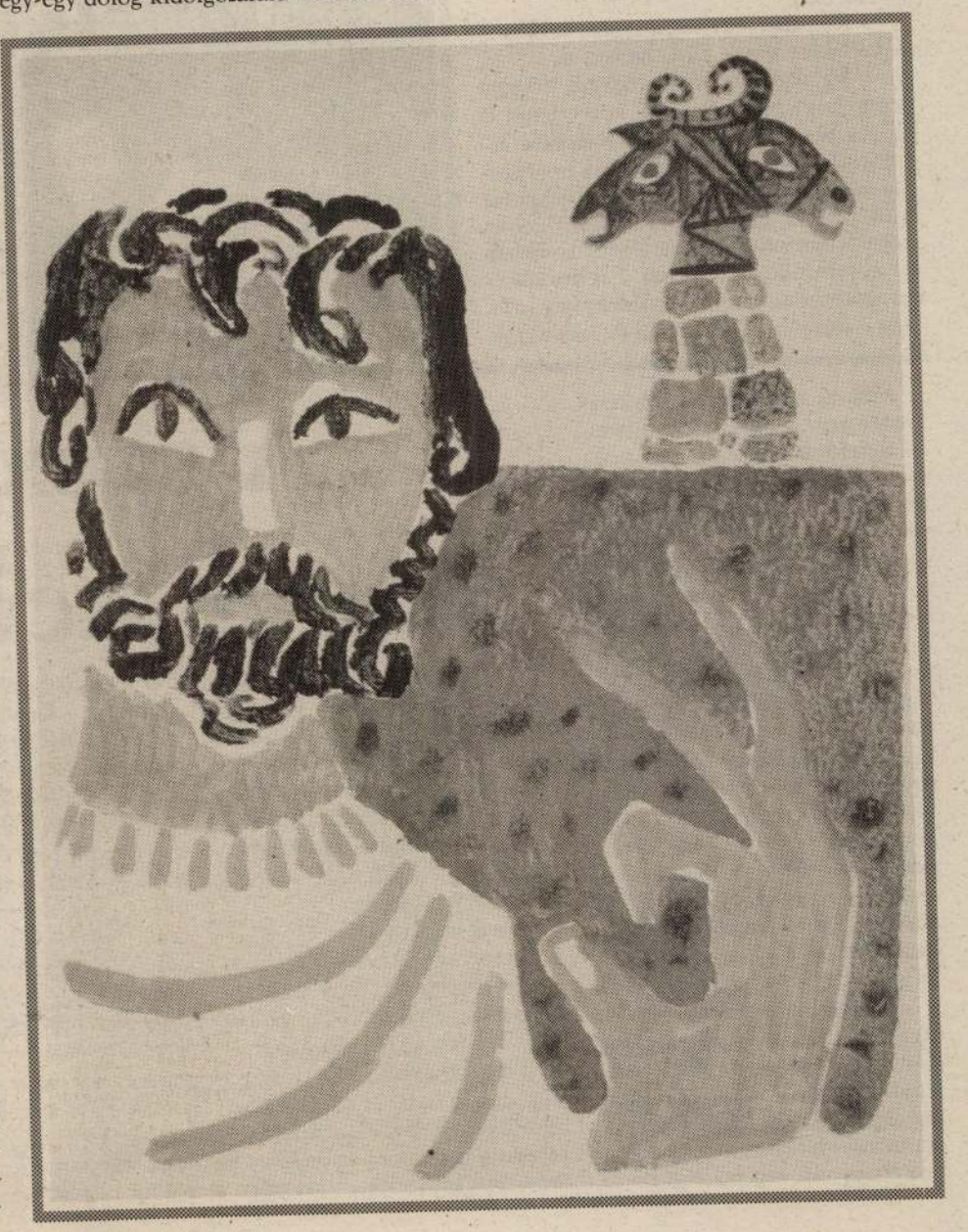

Ismét a Jászi családról

A Magyar Hírlap múlt heti szombati számában az Ágas-bogas családfa című cikkben több mondat értelmetlenül jelent meg. Ezek helyesen: harmadik bekezdés: Janette Karolin nevű lánya a magyar szabadságharc önkéntesét, Dr. Menczer Ignácot választja élete párjának. Unokájuk — Oszkár másodunokatestvére és harcostársa — Menczer Béla volt, a méltánytalanul elfelejtett kiváló gondolkodó, Illyés Gyula benső barátja, az etióp császár személyi titkára, De Gaulle és Károlyi bizalmi embere, angliai egyetemi tanár. Ugyancsak Menczer-ági másodunokatestvér az ismert könyvtáros Szigeti Gabriella is, akit Oszkár protezsál Szabó Ervinhez. Ötödik bekezdés egy része: Az unokák közül Janka Kőhalmi Bélához, az ismert könyvtároshoz, Mária Juhász Vilmoshoz, a kultúrtörténészhez, a Vigilia egyik alapítójához, Liebermann Lucy, Madzsarné és Szondi tanítványa pedig Walleshausen Zsigmond festőhöz, majd Pátzay Pálhoz ment feleségül. Hatodik bekezdés első mondata: Ábrahám és Lujza elsőszülött fiuknak a nagyapa nevét adták. Ő volt Leó, Oszkár anyai nagybátyja...

R.T.

És — ami még nagyobb szégyen — lemaradt a szerző neve is. Ezért csupa nagybetűvel ezúton közöljük, hogy az Ágas-bogas családfa szerzője:

REPISZKY TAMÁS

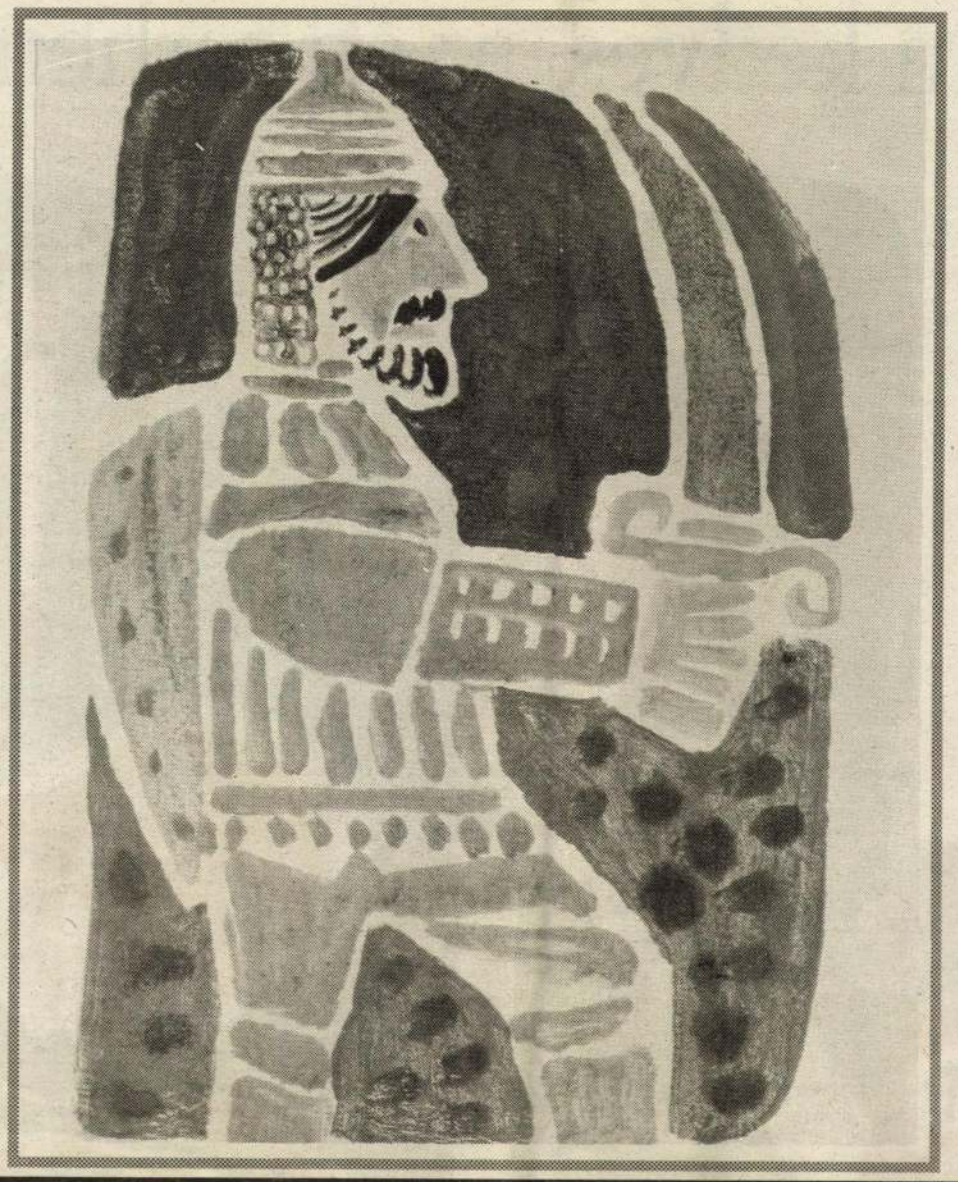

Jézus a megbékélésről

Nektek, akik hallgattok, ezt mondom: Szeressétek ellenségeiteket, tegyetek jót haragosaitokkal. Azokra, akik átkoznak benneteket, mondjatok áldást, és imádkozzatok rágalmazóitokért.

(...) Ne mondjatok ítéletet senki fölött, s akkor fölöttetek sem ítélkeznek. Ne ítéljetek el senkit, s akkor benneteket sem ítélnek el. Bocsássatok meg, és akkor nektek is megbocsátanak. Adjatok, és akkor ti is kaptok. Jó, tömött, megrázott és túlcsorduló mértékkel mérnek öletekbe. Mert amilyen mértékkel ti mértek, olyannal mérnek majd nektek is.

(...) Miért látod meg a szálkát embertársad szemében, amikor a magad szemében a gerendát sem veszed észre? Avagy mondhatod-e embertársadnak: Testvér, engedd, hogy kivegyem a szálkát a szemedből, holott a te szemedben nem látod a gerendát? Képmutató! Előbb vedd ki a gerendát a saját szemedből, és csak azután láss hozzá, hogy kivedd a szálkát embertársad szeméből.

Philippe Djian:

37,2° reggel 10.

(Betty Blue)

Másnap a tulaj épp akkor jelent meg, amikor szieszkáztunk. Eléje mentem az ajtóhoz. Rosszkedvűnek látszott, az úton nem kímélte a meleg, ólomszínű volt az arca. Mivel Betty még nem kelt fel, nem hívtam be a szobába, sőt ki is toltam egy kicsit. Talán ez dühítette fel, merthogy szerette volna legeltetni a szemét a lányon.

— Mi az, maga szórakozik velem? — robbant ki. — Szóval reggel tízkor, délután meg négykor? Nehogy zavartassa magát...

— Már elnézést — de este napszálltáig dolgozom. Elhiheti, jónéhány óra az...

— Látom, magánál mindig kész a válasz.

— Téved - jelentettem ki.

— Alig fejeztük be a párbeszédet, megjelent Betty. Az egyik fehér pólómat vette fel és lehúzta, hogy takarja a fenekét. Gyűlölködő pillantást vetett a tulajra.

— Milyen jogon beszél vele ilyen hangon? — csattant fel.

— Betty, kérlek... - próbálkoztam.

— Nem, komolyan mondom — folytatta —, mit képzel?

A pasasnak tátva maradt a szája. Bettyt nézte, aki húzigálta a hegyes mellét fedő pólót, amely meztelenül hagyta hosszú combjait. Majd kiesett a szeme. Végigtörölte az arcát a zsebkendőjével.

—Ide figyeljen, nem magához beszélek — vetette oda.

— Nem ám, szerencsére. De tudja egyáltalán, kihez beszél?

— Persze, hogy tudom, az alkalmazottamhoz.

Betty nevetésben tört ki.

— Az alkalmazottadhoz? Te szegény kis senki! Ő nemzedékének legnagyobb írója, fogd már föl!

— Betty, ne beszélj össze-vissza...

— Erre nem vagyok kíváncsi - jelentette ki a tulaj.

Láttam, hogy Betty elsápad. Haragjában elengedte a pólót, az meg felugrott húsz centit. Kilátszott a szőrzete. A manusz nem bírta levenni róla a szemét. Eltelt néhány másodperc, mig Betty megértette, mi történik.

— A nyavalyába... Mi a csodát nézel így?! — mordult rá.

De az teljesen megdermedt, csak az ajkát harapdálta. Betty egy lökéssel hátrataszította, a manusz pedig lehátrált a veranda lépcsőjén.

— Hé, te az életben nem láttál nőt? Nehogy szívszélhűdést kapj!

Betty csupasz fenékkel utánaeredt, és még egy jókorát lökött rajta, a manusz megbotlott, majdnem elterült, alig tudta visszanyerni az egyensúlyát. Most már vértolulása lehetett.

— Egyet ki nem állhatok: a szexmániásokat! — tette hozzá Betty.

A jelenet olyan hihetetlennek tűnt, és Betty olyan izgató volt, hogy tátott szájjal odagyökereztem a verandára. A tulaj elzöldült dühében, de visszavonult, háttérben a kék éggel. Nem tudtam megállni mosolygás nélkül, főleg amikor teljes hosszában elvágódott.

Gyorsan felkelt, és egy utolsó pillantást vetett rám:

— Azt ajánlom, szabaduljon meg ettől a lánytól! — orditotta.

De mivel Betty újra támadással fenyegette, a tulaj sarkon fordult. Kis fehér porfelhők kavarogtak körülötte, ahogy az öltönyét veregette.

Betty dühtől reszketve haladt el mellettem, és szó nélkül bement a házba. Nem mentem utána. Az ember inkább várja meg messzíről, míg szép lassan eltávolodik a vihar. Ebben a pillanatban még az író sem sokat számított volna. A függöny újfent legördült, és már megint ebben a büdös porfészekben találtuk magunkat. Hallottam, ahogy rugja a falat. Ideje volt elindulni melózni.

Egész délután a létra tetején maradtam, onnan kémlelődtem. Ha lábújjhegyre álltam, átláttam a kettes teteje fölött, benéztem az ablakaimon, szórakoztam, legalább ötven méterre voltam, biztonságban éreztem magam. Azon gondolkodtam, mennyi időre van szükség, hogy egy ilyen lány lehiggadjon. Végignéztem, ahogy néhány kartondobozom újra megteszi az útat a szobától az udvarig az ablakon keresztül, kivéve azt, amelyikben a füzeteim voltak: az nem röpült. „HAHA — gondoltam, HAHA!"

Természetesen nem nagyon haladt a meló, nem azon járt az eszem. Ráérősen dolgoztam. Telt az idő, Betty az asztalnál ült mozdulatlanul, homlokát a kezére támasztva. Nem tudtam, jó jel-e vagy rossz. Azt elismerem, hogy az a hájfejű megkapta, amit megérdemelt. De én azt kapom-e, amit érdemlek?

A tulaj fenyegetése járt az eszemben, de lelki szemeimmel láttam, ahogy annak a majrésnak a nyakába varrom majd a munkaügyi döntőbizottságot, s ez megint lelket öntött belém. Csak egy kicsit fáradtnak éreztem magam. Mintha kiizzadtam és meghültem volna. Jónéhány kilométernyi mázolás volt már a karomban. A festékesdoboz végén jártam, amikor megpillantottam Bettyt: éppen kiment a verandára. Elbújtam a tető mögé. Amikor újra kilestem, már végigment a fasoron, éppen befordult a sarkon.

Tünődtem, hova mehet, egy kis fadarabot pingálva törtem a fejem, végiggondoltam az összes elképzelhető lehetőséget. De valójában nemigen maradt időm nyugtalankodni, mert a következő pillanatban már a faházban sürgött-forgott, elelhaladt az ablakok előtt. Nem értettem, mi a csodát csinál, mintha valamit rázna maga előtt.

„Jé — gondoltam —, valamilyen szerrel tisztogat. Talán kisikálja a házat, hogy lecsillapodjon." Előre láttam, hogy fog ragyogni minden.

Nyugodt lélekkel még egy ideig dolgoztam. A nap éppen nyugodni készült, amikor lelkiismeretesen kimostam az ecseteket. Enyhült a meleg. Mielőtt hazamentem volna, megittam egy sört a szemüveg-ügynökkel. Az ég megdöbbentően vörös volt. Cigarettára gyújtottam, és lassan a ház felé indultam: néztem, ahogy a lábam haladt. Már csak vagy tíz méterre lehettem a háztól, amikor felnéztem.

Megpillantottam Bettyt: a veranda előtt szobrozott. Megálltam. Mellette a két bőröndje, ő pedig hihetetlen keményen rám nézett. Azt sem értettem, mit keres a kezében a meggyújtott gázlámpám. A szürkületben csillogott a haja, szépsége vadul sugárzott. Benzinszag csapott meg. Tudtam, hogy a lámpát bevágja a házba. Egy másodperc töredékéig örültem a gondolatnak, aztán láttam, amint a karja félkört ír le az égben, azután a lámpa hullócsillag módjára repült a levegőben.

VIIUUOFF! — szólt a ház. A pokol előszele volt. Azután Betty megragadta a bőröndjeit, a lángok meg kicsaptak az ablakokon.

— Na, jössz-e? — kérdezte. — Indulunk.

FORDÍTOTTA:
BARTA PÉTER

(folytatjuk)

„Az én igám kedves, az én terhem könnyű”

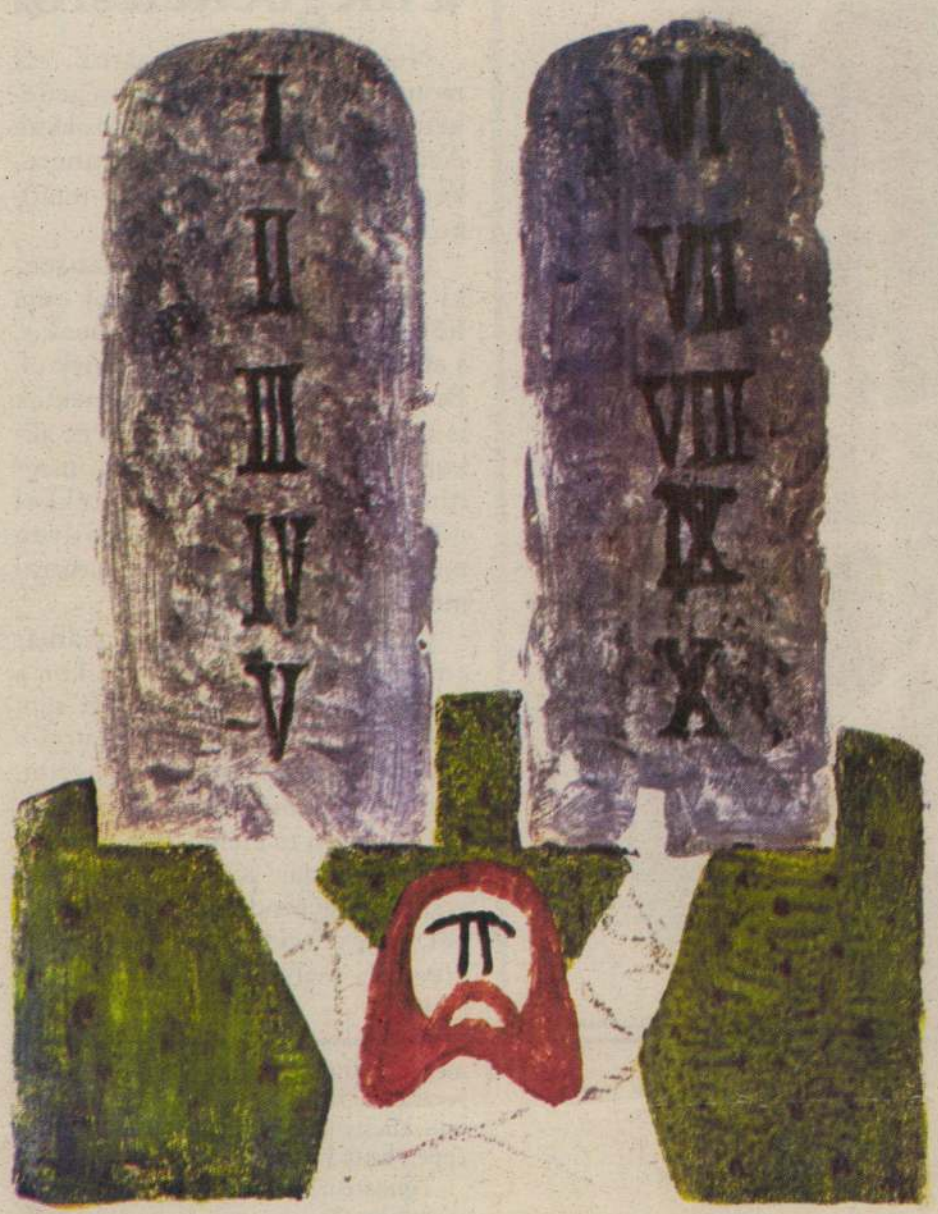







Bálint Endre, festő- és grafikus művész 1) Folytatás

A Budapesti Galériában megnyílt a magángyűjtemények nyilvános bemutatása. A Vasilescu-gyűjtemény kezdték a bemutatást, – nem véletlenül, mert az utóbbi évtizedekben kevés gyűjtemény állt össze emyi szakértelemmel és műpártoló szándékkal. – Nem csupán korai Egryt, finom Gulácsyt, kemény szavú Nemes-Lampérth Józsefet láthatunk itt, hanem Bálint Endre legszebb képei közül valókat.

B – 8 – 1 – 29

Sz. a.: A Vasilescu-gyűjtemény.
Új Tükör, 1984. ápr. 15. 26. old.

BÁLINT Endre

kiáll. Bp.,Műcsarnok, 1984

ism. NAGY, Ildikó: Endre Bálimt - sacral painting of our age. = NHQ, 26, No 99, 1985 163 - 166., ill.

MUNKÁCSY Mihály

PERNECZKY Géza: Immortal academicism? : Notes on Mihály Munkácsy's painting. = NHQ, 26, No 99, 1985 167 - 171., ill.

FELADÓVEVÉNY

Rendszám: GZ7240

**2265.00 Ft

KOMÁRIK DÉNESNÉ
BUDAPEST
VÖRÖSKŐ 21.
befizető neve és címe

1126

3 Kötv.sz.:261000220075 63
Hungária Biztosító RT

GFB esedékes díj
1992.04. negyedévre

1000
A felvevő aláírása

Szabadi Judit:

Bálint Endre,

Bp 1969. Corvina, ~~ko~~ 34 l. 25 t.

(A művészet kiskönyvtára, UF 41)

BÁLINT Endre

1) A hazugságok naplójából
Alföld, 197o. 2.sz. 62-87.

2) Bp. 1971 Magvető Kiadó, 236 l., 24 t.

Bálint Endre:

The SZENTENDRE SCHOOL

The New Hungarian Quarterly, 197o. 38.sz. 187-191.

Balens Endre - P. 6

Ismerte e Vajda [Lajos] Paul Klee ?

Élet és Irodalom, 1969. okt 11.

BÁLINT Endre

Vajda Lajos halálának évfordulója ürügyén
Élet és Irodalom, 1971. 36 sz. 12.

Bálint Endre

Bálint Endre festőművész kiállítása, Szolnok, Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ, 1985. Bevl. bev. Mucsi András. Bev. Bálint Endre. Szolnok: Műv. és Ifj. Közp., 1985 [16]p. ill

[Bálint Endre: Vallomásaimról]

Bálint Endre

Bálint Endre: Életrajzi töredékek.
Bp. Magvető, 1984.

rec. RADNÓTI Sándor: L'idiot de la famille.
= Kortárs, 29, 1985, 4. 165–168.

Bálint Endre

Bálint Endre: Életrajzi történelékek.
rec. MARAFKÓ László = M. Nemzet, 1985.
márc. 23. 8.

BÁLINT Endre

Biblia. Bp., Egyetmi Kiadó,1992

rec. FARKAS Olivér: Bálint endre Bibliája. = Új Művészet,
3,1992,7. 79-80.

viszont, de vannak köztük teljesen egyénien alaki

Az *Alkotás Művészházban* két festőművész, *Gá* Béla és egy szobrász, *Tusnádi Fekete* József állítot

Gáborjáni Szabó Kálmán

Mi elsősorban a grafikust méltányoltuk mind gyűjteményes kiállításán is leginkább könnyed víz és olajfestményein sokalljuk az okoskodó agymu nösséget. Ezek a képek túlságosan egy kaptafára rő megoldás rajtuk a szinte elvesző háttér elé *pr* több alak. Tudjuk, hogy Gáborjáni Szabó ezzel fokozni, de szándéka bizony legtöbbször markáb lett megnyomja a szót, nem hangsúly, hanem riko szor fenyegeti Gáborjáni Szabót. Ám amikor meg rontson a magyar paraszti életből vett motívumn kel, mint egy nekibúsult magyar, aki érzéseinek er képek kerülnek ki keze alól. Ilyenkor alapjában

BÁLINT Endre

Montázs : Ország Lili, Bálint Endre, Jakovits József, Vajda Lajos művei, Székesfehérvár, István Király Múzeum, 1992. junius 13.-augusztus 9. A kiáll.rend. Kovalovszky Márta, Sasvári Edit. Bev. Kovács Péter. Székesfehérvár : István Király Múzeum, 1992 40 p., ill. (Az István Király Muzeum Közleményei. D sorozat ; 210.)

Ország Lili
Vajda Lajos
Jakovits József

eddig megjelent számait – gondolhatja, ilyen lap
mikor gyakran mindent magamnak kell csinálni. H
lehetne használni belőle egyetmást (pl. az Apponyir
amelye[t] tényleg egy neves zsurnaliszta írt, de a n
akár ismertetni is lehet a lapot, de nem szabad megí
céllal stb. készül. Ámbár azt is, hogy szabad-e ismer
ügyi sajtófőnöktől, Eckhardt-tól,[5] (tel. 11-73), mert
tekintetben.

Éppen ma idéztük[6] a maga mondását, hogy „nen
akar fázni!" [J]ól mulattunk rajta. Tudja [m]eg, hogy

Fényképet szerzek Venusról.[7]

Ha máskor is ír, nagyon megörvendeztet mindkett

Szívből üdvözöljük

8

Ilyenkor, mikor
lehet osalni:
vachalod a

BÁLINT Endre

SCHELKEN Pálma: A jeruzsálemi biblia.= Uj Ember XLVIII. évf. 1.sz. 1992. január 5. 3.p. ill.

[jel.]

az orgona megszólaltatása é
sa okozta. Igaz, a hajdani
működött viziorgona, csakho
emlékére - tilos volt azt a
Nem is szólva arról, hogy a
munkavégzés tilalmát is sér

A másik újitás már a zsi
it igyekezett megváltoztatn
asztalt ~~xxxxxxxx~~ az épület
hoz közelitették. Igy - ker
"oltárt" kivántak létrehozn

Magyarországon a "hit as
re számos szép példát talál

BÁLINT ENDRE

Ravatal 1964 c.p. 29x22

Műgyűjtők Galáriája
heti árverés 191.
1996 ápr. 19.

BÁLINT ENDRE

kat. 12-19.

20. sz-i magyar művészet
Dévényi Iván gyűjteménye
Kassák Emlékmúzeum
1993 okt 9 - dec. 5.

BÁLINT ENDRE

Kollázs p. vt. 31×33

Műgyűjtők Galériája
keti árverés 185.
1996 márc. 8.

Bálint Endre

Ember Mária

Sírkövek és kottafejek

Bálint Endre művei Szernárdra

Magyar Nemet, 1986. nov. 5. 4.

Forgács Éva: Mától kezdve így volt? Hatvanas évek. *Budapesti Könyvszemle,* 1991. nyár. 3. évf. 2. sz. 156–160. lap

György Péter: Mostantól fogva ez lesz a múlt. Hatvanas évek. *Holmi,* 1991. júni. III. évf. 6. sz. 789–800. lap

Perneczky Géza: Hideg víz. Vita a „Hatvanas évek" című kiállítással. *Kritika,* 1991. júni. 6. sz. 22–23. lap

Nagy Zoltán: Lélekben élő szövetség. A Hatvanas évek a Magyar Nemzeti Galériában. *Új Magyarország,* 1991. júni. 10. 7. lap

Körner Éva: Milyenek is voltak azok a hatvanas évek? I–II–III. *Art Magyarország,* 1991. júni. júli. aug. 8. 9. 10. sz. 8–9. lap

Rózsa Gyula: Új törekvések a hatvanas évek magyar képzőművészetében. (Művészettörténeti közlemény). *Mozgó Világ,* 1991. júli. XVII. évf. 7. sz. 87–93. lap

P. Szabó Ernő: Remekművek, légüres térben. Beszélgetés *Körner* Évával. *Új Művészet,* 1991. júli. II. évf. 7. sz. 4–10. lap

Bálint Endre

Meghalt Bálint Endre

Magyar Nemzet, 1986. máj. 5. 4.

BALINT Endre

[Kossuth-díj 1985 - Bálint Endre]. = M. Nemzet.
1985. április 6. 9.

BÁLINT Endre

EMBER Mária: Kiállítási körjárat : Szentendrétől Újpestig. = ?.Nemzet, 1985.julis 11. 6.

1

Szentendre, Hrabal Galéria, 1985

gyar Történeti
Iparművészeti

l az Esterházy
Múzeum

szobra, 1691.

Frauenkirchen)
rmetszet

templom

n: I. József és
zislapja, 1691.
), vár

nó (Forchten-

ézmetszet

Bálint Enche

Mikes

Balog Járos: Bálint Enche Lepsonettjei.
= Új T. 85. május 5. 3. ill

BÁLINT ENDRE

BODRI Ferenc: A Tisztaság könyvétől a Hazugság naplójáig : Bálint Endre hét évtizede. = Müvészet, 26, 1985, 2. 28 - 30. ill.

t benyújtja a számlát ?

doni nyilatkozata lapunknak

denekelőtt magából a témából következett, hiszen a 80-as évek második felére világossá vált, hogy a környezetvédelmet nem lehet elválasztani a fejlődéstől, mert ez nemcsak természettudományos akcióprogram, hanem társadalmi folyamat is. Nem elhanyagolható Brundtland asszony kivételes történelmi személyisége, kitartása sem.

Londonban még egyszer végigtárgyaltuk a riói értekezlet legfontosabb kérdéseit, a klímaváltozás lehetőségét, a biológiai sokféleség megőrzését, a világ erdőinek a védelmét, a sivatagosodás elleni harcot, amelyekben nem várható mindenkit kielégítő megegyezés.

A konferencia egy másik nagy témája lesz az úgynevezett Agenda 21, a következő századra vonatkozó, a kormányok és nemzetközi szervezetek feladatait vázoló nagyszabású

fogja, hogy a civil társadalom számára is ellenőrizhető, követhető legyen a folyamat és jöjjön létre egy független, tudósokból és közéleti személyiségekből álló világtanács ennek koordinálására.

Tárgyaltunk még egy érdekes kérdésről: arról, hogy ki fizeti a számlát? Az ENSZ Titkárság számításai szerint, ahhoz, hogy 2000-re a fejlődő világ képes legyen kielégíteni az alapvető emberi szükségleteket és ugyanakkor a környezetvédelemben is megtegye a nemzetileg és globálisan nélkülözhetetlen lépéseket, évente 625 milliárd dollárra van szükség. Hosszas számítások után azt javasoltuk, hogy 1993-tól kezdve minden évben 10 milliárddal kapjanak többet az eddigiekhez képest, és ezt olyan fejlesztési programokra (például talajvédelemre) kell fordítani, amelyek egyben a környezet

BÁLINT Endre

Bálint Endre: Életrajzi törmelékek. Bp. : Magvető, 1984

rec. KARTAL Zsuzsa: A történelem labirintusában. = Művészet, 26, 1985, 9. 62 - 63., ill.

Bálint Endre

Életrajzi tömelék. Bp. Magvető 1984

rec. h. = Új ember, 1985. jan. 13. 6.

ngzik, igy van. Ennek
különös, idilli át-
ch-képek között is, a
is ezt valahogy külö-

Ganevale volt az épi-
s, amely a Váctól észak fe-
áll és amelyet 1764-ben
váci látogatásra hivta meg az
Ferenc Császárt és Mária Te-
diadaliv ugyanugy áll a ma-
ul, ahogy a székesegyház,
i müveket nem találunk töb-
e, mint az arisztokrácia

Bálint Endre

Á TS., Erika: Eine Kathedrale der inneren Befreiung: Der ungarische Maler Endre Bálint. = Pannonia, 13, 1985, 3-4. 81-85. ll

Bálint Endre

(w. i.)

Montázs a montázsról
Bálint Endre kiállítása
[Guldan Gal.]

Magyar Hírlap, 1986. ápr. 25. 9.

Munkácsy-művek londoni magángyű

Telepy Katalin

Köztudott, hogy Munkácsy Mihály számos műve került Sedelmeyer párizsi műkereskedő közvetítésével európai és amerikai gyűjteményekbe. Főleg azokról az alkotásokról van szó, amelyek a Milton sikere után (1878) a műkereskedővel kötött, 10 évre szóló szerződés ideje alatt készültek.[1] Akkor már Munkácsy a dramatizált megoldású, realisztikus zsánerképek sikerein túl éppen a kereskedelmi kívánalmaknak megfelelően a közízléshez igazodó témákat dolgozta fel, de ekkor készültek a saját otthonát interieurként felhasználó szalonképei mellett a nyolcvanas évek hatalmas méretű vállalkozásai is. A külföldi gyűjteményekbe került Munkácsy-képek jelentős hányadát még ma sem ismerjük, és gyakorta csak a véletlennek köszönhető egy-egy művének felbukkanása.

Az itt tárgyalt három Munkácsy-vázlat a Londonban élt hazánkfia, Korda Vince — a világhírű filmproducer és rendező Sir Alexander Korda ifjabbik fivére — tulajdona volt. Vince bátyjával együttműködve annak 1956-ban bekövetkezett haláláig számos világsikert aratott film díszleteit készítette s azok művészeti irányítását vezette. Érthető, hogy az olykor hatalmas vagyonokkal rendelkező fivérek művészet iránti vonzalmuknak engedve a műtárgygyűjtés szenvedélyének is áldoztak. Alexander képgyűjteményét halála után elárverezték, s abban a francia impresszionisták egy-egy kimagasló műve mellett magyar képek is szerepeltek.

Korda Vincével kutatásaim során kerültem személyes kapcsolatba. Élete utolsó tíz évében szívélyes levelezés-

a széles derékövvel világ
kendő, míg a Korda V
vörösbarna derékövve
ábrázolás pszichikai m
bibliai jelenet főalakja
fás, Pilátus csak a hata
fontosnak Jézus elítélé
a Messiás földöntúli er
Jézus sorsa megpecsé
pap ezen belső lelki fe
arckifejezése haragot,
kos változaton pedig n
gét látja — tekintete a
című monumentális m
tozat került.[5] (3. kép) A
a Korda Vince-féle tanu
megfogalmazást. Ilyen
újabb, eddig ismeretle
dott.

A három londoni ké
dületes gyorsasággal
kutyacsaláddal[6] (4. k
pének is vidám, élénl
kon élő öreg kutya és l
lathoz: *A konyhában*
(5. kép) A Magyar Nem
lálható egy ceruzarajz,
sőbbi, amerikai tulajd
a színhely már a mak

BÁLINT Endre

Szalay Károly
Meghalt Bálint Endre

Magyar Szilap, 1986. máj. 5. 7.

t rögzítik elektro-
a természet formái-
változása rajtunk kí-
ménye, addig a jelen
formák természetét
zotások, s így a sza-
s rátalálás lehetősé-
ret.
nmagukban, majd
lva, végül teljesen
gukkal, halhatatlan-
neg. Mindezt a szép-
nek varázsával, leg-
a feledtetve velünk
következtéről már
.

— túl azon, hogy
újításait is megfo-
a képszerkesztés,
médiahasználat te-
y sok ígérő pálya
v megmutatkozásá-
(Budapesti Művé-
Galéria, 1992. X.

B. A.

rakták a csoport tagjai, majd egyesítették a lángokat, kikapcsolták a tévéket és működésbe léphetet az *Adáshibá*ból ismert effektus: beszélgetni kezdtek a nézők.

A huszadik századi művészet és közönsége szemét bezárták a világ számtalan aspektusa előtt, így elfelejtettük a teljesség és az egység, az érthető és az érzékelhető együttmunkálkodásának kutatását. Erre figyelmeztetett *Gubis Mihály*, aki a kastélyrom egyik mélyedését felhasználva rajzolta falra amőba-emberének körvonalait. Középpontjában ült e térnek, a vízhordó asszonyok vállra vetett rúdjának pózát, de a keresztre feszítés képzetét is keltette azáltal, hogy csuklóját a fához kötöztette. A rúd két végén függő csalánnal csapdosta, simogatta az egybegyűlteket, végül ecsettel a falra írta: HIÁNY. *Baji Miklós Zoltán* azon túl, hogy vezénylő sámánja a művészeti megnyilvánulásoknak, maga is performanszot prezentált.

Bálint Endre

Meghalt Bálint Endre

Népszabadság, 1986. máj. 5. 7.

akadások nem keletkeztek, a
szüntek meg, folyamatos munk
tuk. Ebben nagy szerepe volt
ságos Közmüvelődési Tanács
leg 8 nemzetközi alkotó tele
a Salgótartjáni Grafikai, a
és Kisplasztikai, a Kecskemé
Faszobrász, a Dunaujvárosi A
Szobrász és a Siklósi Kerámi
pünk is - a Békéscsabai Alka
és a Győri Alkotótelep - ahc

Eredményeink közé sorolhat
is. Csaknem valamennyi szoci
és müvészcserét biztositó eg
a finn és az osztrák müvésze
vannak a harmadik világ egye
müvész kiutazására van lehet
pok száma több mint 5oo. Töb
sikerült fenntartani tagságu
is, ahová nem tudunk valutáb

BÁLINT Edre

SzL 1994. 48.

6. **BÁLINT ENDRE**
(Budapest, 1914 – Budapest, 1986)
Kompozíció
Olaj, vászon 30.5x60

110

15.000,-

85. Müvészi Képaukció. Bp., 1991. aug.
BÁV

Bálint Endre, Kossuth-díjas festő-grafikusművész

Immár hagyomány, hogy kétévenként képzőművészetünk java termését láthatjuk – most a lipesti műcsarnokban nyílt meg az Országos Képzőművészeti kiállítás. – Igazán inspiráló Bálint Endre, Korniss Dezső mértékadó részvétele, de a középnemzedék és a fiatalok is jó energiákkal vesznek részt.

Sosonczi Miklós: Országos képzőművészeti kiállítás.
Vas Népe, 1984. ápr. 7.

Bálint Endre fa

"Hulla" c. műve

→ Berda Emő" fa

MŰVÉSZET 1985/10/27

Bálint Endre

kiállítása Kombathelyen az megyei művelődési és ifjúsági központban

Magyar Hírlap, 1985. II. 8

Bálint Endre, Kossuth-díjas festő- és grafikusművész

A Guldcsy Lajos alkotóközösség kiállítóterme a Novotel Szálló közelében ~~fur~~ „lévő Fürj u. ban található. – A műveszeti vezető Benczé László, a másik vezéregyéniség is Fejér megyei: Kokas Ignác. A szentendrei irányzat kiválói közül tagjai között szerepel Bálint Endre és Szántó Piroska.

(ász): Galéria Budán.

Fejérmegyei Hírlap, 1984. júl. 5.

Bálint Endre. Kossuth-díjas festő-grafikusművész

Szentendrei találkozások címen a Szentendrei Képtárban látható Molnár Edit fotóművész tárlata. – E szentendrei találkozások egyészt a teljességre törekvés jegyében érintik a szentendrei mesterek világát. Ilosvai Varga István, Barcsay Jenő, Bálint Endre, Korniss Dezső, Pirk János körét.

Losonci Miklós: Szentendrei találkozások.
Pest Megyei Hírlap, 1984. ~~júl.–aug.~~ júl. 11.

Bálint Endre, Kossuth-díjas festő-grafikusművész

Murai Jenő 66 éves nyugdíjas kiváló műszerész egyik legérdekesebb egyénisége a hazai szobrászművészetnek. Szabadiskolákban és művésztelepeken képezte magát. Számos egyéni és csoportos kiállításon mutatkozhatott be, az utóbbiakon olyan társak között, mint Bálint Endre, Kassák Lajos, Kisfaludi Stróbl Zsigmond.

Z.F.: Szobrászat lángnyilakkal.
Hétfői Hírek, 1984. júl. 2.

Bálint Endre, festő-grafikusművész

Megnyílt a Műcsarnokban az országos tárlat.
Bálint Endre olajképe mintha csak vetülete, vagy lenyomata volna korábbi önmagának.
(említve).

Wagner István: Élményre várva.
Magyar Hírlap, 1982. máj. 1. 7. old.

Bálint Endre festőm.

emlék

→ Bak Imre festőm.
Művészet 1985/3/58

Bálint Endre festőm

→ Anna Margit f.

Művészet 1985/4/55
56

Bálint Endre

P. Kücs Julianna: Viszkijárat-bejárat
gondolatok a kücsarnokban

Népszabadság, 1986-VI.21

BÁLINT ENDRE

Vészi Endre Bálint Endre mücsarnoki kiállitására irt Parkettarózsa c. verséről

"...a Bálint Endre mücsarnoki kiállitására irt Parkettarózsa az emberi lény alkotó képességére utal." Pomogáts Béla: „Szögesdrótból varázsolni meggyfaágat" : Vészi Endre: Hány perc az élet. [Recenzió] Uj Irás, 1987.1. sz. 116.p.

újabb és újabb mestereket, mű
Viszonylag kevéssé ismert, de
épitész, mérnök-épitészek szer
legtöbbször az épület egészér
Használnak már ebben az időbe
a központi szervek /kamara/ v
. Csak az emlékek töredékéné
a kivitelezést - mesternévhez
ködő külföldi /az emlitetteke
von Erlach, Donato Felice All
Kristóf, Hatzinge/ és hazai m
János stb./ szélesebbkörü mu
pontos elemzésre szorul.

Az egyes mesterek sajátos
kivánalmai, az anyagi feltéte
határozzák meg a különböző al
kialakulását és elterjedését:
vagy centrális templomok, a k
nélküli, homorúan vagy domború
alkalmazását. Más-más megoldás
egyházaknál, a szerzetesi épit

BÁLINT ENDRE

plakátja Korniss Dezső kiállításához

HAULISCH Lenke: Az 1980-85 közötti uj szerzemények kiállítása Kiscellben. = TBM XXIV. Bp., 1991 236.p.

274 p

Bálint Endre

„Népek Meséi" c. gyermekkönyvet illusztrálja.

Emlékül.

Népművelés, 1964 12. sz. 42. l.

Bálint Endre

A műveszinek kiállítása volt
Esztergomban

Bodzi Ferenc: Az esztergomi modern gyűjtemény...
Művészet, 1979. május - 27. lap.

Bálint Endre festő

A Jubileumi képzőművészeti kiállítás megnyílt a Műcsarnokban, melyen szerepel műve.

Művészeti Magazin 75/4

1975. ápr. 19. TV, 17.55 K Gyné

Bálint Endre festőművész

A Jubileumi Képzőművészeti Kiállítás-
son szerepel műve „Triptichon ikonosztáz"-a (emlétve)

Horváth György: Jubileumi képzőművészeti kiállítás a Műcsarnokban.
Magyar Nemzet, 1947. ápr. 27.

Báljut Endre festőművész

a Műcsarnokban rendezett Jubileumi képzőművészeti kiállításon szerepel műve.

Neuberger Róbert: Jubileumi képzőművészeti kiállítások

Dalgozók Lapja /Komárom/ 1975. máj. 25.

BÁLINT ENDRE, festő

A szürrealizmus magyar, szentendrei ága, Vajda Lajos, Bálint Endre talán tudatosan szerkesztett álomvilága, a lebegésben is a franciaknál isvalósabb érzetűbb, olykor rög höz kötött, korlátok közé szoritott ábrazolasmód jellemzi Vértesi Péter müveit. 229.old

OSIKÓS JÓZSEF: Vasi művészportrék, Vértesi Péter 228.old

VASI SZEMLE, XXV.évf. 1971. 2.szám, Szombathely

BÁLINT Endre

Ember Mária: Születésnapi tárlat: Bálint Endre kiállítása a Műcsarnokban. = MN XLVII. 283. 1984. dec. 2. 17. p.

– Bp. Műcsarnok

4. sz. melléklet

.....

Tudományos osztály v.kutatóhely

L A P

rendezvényeihez

.....

.....

.....

dátum/.....

.....

gykörben rendezvény:.....

:.....

.....

.....

.....

BÁLINT ENDRE

Bálint Endre kiállitása, Budapest, Műcsarnok 1984 npvember 23-december 3o / [a katalógust szerk. és a kiáll. rend. Ury Ibolya]. - Bp. : Műcsarnok,1984 32 p., ill.

] melléklet a módosult mütárgyjegyzék 31 p.

BÁLINT Endre

Sik Csaba

Tanúvallomás korunk művészetéről

[Bálint Endre: Életrajzi törmelékek]

Könyvilág, 1984. dec. XXIX. évf. 12. n. 19.

Az utolsó két terem, ha megoldást nem is, de némi feloldást ígér. Utópikus bizodalmakkal megáldott-megvert alkotói stratégiák helyett a „mindent szabad, csak immár a kényszerítő világépítő, magyarázó kötelesség nélkül" jelszavával jellemezhető görcstelen, sőt sokszor pimaszul természetes műveket teremtenek a nyolcvanas évek. A kor szellemében rejlő ellentmondásos szabadságra ráérző *„Idézőjelben"* kiállítást és környékét (1986) idézve vonulnak fel a „szocialista újdadaizmus+mezőgazdasági művészet" alkotásai *(Bukta, fe Lugossy)*, a talpáról a fejére állított „Trivialkunst" variánsai *(Pinczehelyi, Böröcz)*, az időrágta tárgydarabkákat új kontextusba helyező gyengéd vagy szarkasztikus mozdulat *(Szenes, Szilágyi Júlia, Hegedüs 2)* vagy a csalóka álkonzervativizmus (Roskó, *Kőnig*) szülöttei. A teremsor végén pedig *Perneczky* posztmodern vonata pöfög csalinkázva, hátat fordítván a folyosó túlsó felén kiállított, mérsékelten újszenzibilis festményeknek és emlékműterveknek. A kis kocsik a hatvanas-hetvenes évek kiürült bálványait és a művészetre vonatkozó jelszavait, Marxot, Mickey Mouse-t és Marilyn Monroe-t, a titkot és a szart viszik tova, átzakatolva immár a nyolcvanas éveken is, egyenesen szép jelenünk felé.

Milyen hát a modern magyar művészet Fehérvárról nézve? Összehasonlítási alapunk persze alig lehet, legfeljebb Pécs, Szombathely, Kiscell kínálkozik támaszul. Felesleges számon kérni a gyűjtemény hiányait is, hiszen kemények az

BÁLINT Endre

2. sz. – vallásos művészet 4. p.

10. 14. p. + ill. Tépei a Patkó gyűjt.

Új Művészet 1992

5. Der Bau des Palastes der Akade
sche Kunstgeschichte und die V
stellung, Collegium Hungaricum

6. A pilismaróti Heckenast-villa.

7. A müemlékek tudományos kutatás
MV 1984. 275-278.old.

8. A "félkörives" romantika épite
ÉÉT 1984. 139-193.old.

9. A nemzeti épitőstilus keresés
ÉÉT 1985. 127-136.old.

10. A romantika épitészetének pro
AH 1987. 31-36.old.

11. Wieser Ferenc /1812-1869/. MÉ

12. Frigyes Feszl und das Streben
In der ungarischen Romantik.
für Vergleichende Kunstforsch

BÁLINT Endre

MUCSI András: Gadányi Jenő és Esztergom. =
MNG Évkönyve 1991 (1991) 288, 289, 290, 292, 293

man annehmen, daß zwischen Passau, der Donauschule und Nagyócsa Stilverbindungen bestanden.

Schließlich lassen sich die bekannten Verbindungen der Tafeln von Sachsendorf (Zólyomszászfalva, Sásova) zur Malerei der Donauschule ebenfalls durch die Vermittlung der nach 1500 gemalten einstigen Flügelaltäre der Hauptkirche von Neusohl erklären.

BÁLINT Endre (festő

" Ez idő alatt a hazai festészet fő-iránya - vagy amit legalább egy többszólamu kórus cantus firmusanak nevezhetünk - elvált a naturától, anélkül hogy teljes absztrakcióval megtagadta volna. Maradtak benne látványelemek, de emlékjellé, utalássá, idézetté transzponálva. Ahogyan például Klee csinálta külföldön. Nálunk egy nagy nemzedék dolgozta ez irányzat egyéni variánsait: Korniss Dezső, Bálint Endre, Vajda Julia, a fiatalabb Papp Oszkár, és akinek felejthetetlen alakját Gedő Ilka portréköltménye őrzi: Országh Lili. "

LUKÁCSY Sándor: Gedő Ilka. In. Uj Irás, 1985. 7.sz. 69.p.

Bálint Endre

Vali Dezső: C. Napló. Bp. 1992.
78, 81, 233, 255, 262-263.

1136 Budapest
Hegedűs Gyula u. 7.

Alaplapok :

AT alaplapok 80286-20MHz, 0 k RAM	6.270.- Ft
AT alaplapok 80386SX-33, 0 k RAM	11.370.- Ft
AT alaplapok 80386-40MHz+64k cache, 0 k RAM	18.830.- Ft
AT alaplapok 80386-40MHz+128k cache, 0 k RAM	19.630.- Ft
AT alaplapok 80486SX-33 MHz+0 k RAM	22.620.- Ft
AT alaplapok 80486-33MHz+128k cache, 0 k RAM	36.030.- Ft
AT alaplapok 80486-50MHz+256k cache, 0 k RAM	87.030.- Ft

RAM-ok, Modulok, Co-processorok :

Modul 1MB RAM SIMM	3500- érdeklődjön.
Modul 1MB RAM SIPP	2.850.- Ft
Modul 256kb RAM SIMM	950.- Ft
Modul 256kb RAM SIPP	1.050.- Ft
Modul 4 MB RAM SIMM	11800- érdeklődjön.
Modul 4 MB RAM SIPP	10.900.- Ft
DRAM 414256	370.- Ft
[illegible]	5.900.- Ft

BÁLINT Endre

P.SZABÓ Ernő: Szentendrei solkadalom. = Uj Magyarország, I.évf. 195.sz. 1991. dec. 12. 11.p.

878.
Egészségügyi szerelési rajzok
ségügyi berendezései. Bp, 195

200.
Az egyenes adótörvények és sz
állitása. Bp, 1881, Állam ny.

453.
Egyesült Izzólámpa és Villamo

8.
Az egységes ujitási és találm
Bp, 1953, Tervgazdasági K.

200.
Az egyenes adótörvények és sz
tása. Bp, 1881, Állam ny.

BÁLINT Endre

Szij 1990 71./163

hogy *„állandóan figyelemmel kísérje az irodalmi és a művészeti élet alapkérdéseit, meghatározó szellemi folyamatait, és ezekkel kapcsolatos álláspontját, javaslatait a szellemi élet nyilvánossága elé bocsássa. A nemzeti kultúra aranyalapját képező művészi hagyomány gondozását és közkinccsé tételét szorgalmazza mind a közművelődés, mind az oktatás terén. Az irodalmi élet intézményrendszerének a szellemi alkotómunka létét, sorsát befolyásoló helyzetéről is szükség szerint véleményt formál. A hasonló rendeltetésű külföldi akadémiákkal eleven, sokoldalú kapcsolatok kialakítására törekszik... és ösztönző szerepet kíván játszani művészeti életünkben".*

A Művészeti Akadémia bizonyára arra is ösztönöz majd, hogy a művészeti élet legjobb erőinek összefogásával egészséges, nem „akadémikus" vitaszellem alakuljon ki Magyarországon.

Ferch Magda

BÁLINT Endre

159

Oltványi 1991

A diszkosz alsó rész
nak emlékére elhelyezett
szitett és feldarabolt pr
két, egymást keresztező,
a diszkosztakaró ne érin
A csillag pántjait fölül k
öntött ezüstgalamb disziti
a diszkosz egyaránt utal a
vágott sirra, mint Krisztu
szinhelyeire.

Az itt bemutatott dis
1758-ban készitette Vaszil
Korának ismert mestere vol

BÁLINT Endre

Pénzzel támogatta a galériát

Támadás a kápolna ellen. Mihancsik Zsófia dokumentum-összeállitása. = Holmi, III.évf.1.sz. 1991 29.p.

Balatonboglár, kápolna, Galántai György

BALLÓ EDE

Nr.1.

Tallián Béla arcképe. Jelz. "Balló 1906"
116x85 cm

Veszélyeztetett Magángyüjtemények Miniszteri Biztossága.
XLVII. számu leltár. A Földmivelésügyi Minisztériumtól átvett
képek. 1948.

BAILÓ EGE

Tallián Béla arckképe. Jelz. "Bailó 1906"
116x85 cm

BÁLINT ENDRE

PERNECZKY Géza: Hideg víz : Vita a „Hatvanas Évek" című kiállítással. = Kritika, 1991. 6. sz. 22 - 23. p.

Kritikus véleménye negative változott müveivel kapcsolatban, Tóh Menyhért vagy Veszelszky ma jobb festőknek tünnek

BÁLINT Endre

PERNECZKY Géza: Kisérlet egy legenda racionalizálására : György Péter - Pataki Gábor: Az Európai Iskola és az Elvont Müvészek Csoportja, Bp. 1990 [rec.] - Buksz. III.évf. 2.sz. 1991 194.sz.

Bálint Endre

Vadas József: "Uj müvek – régi keretben" cimmel ir a mai magyar képzőművészet állapotáról. Az év elején a Mücsarnokban rendezett két nagy kiállitásról szóló kritikával kezdi, s folytatja az elmult évtizedek jelentősebb eseményeivel. A hatvanas évek "nagy egyéniségei"között kiemeli Ferenczy Béni, Somogyi József, Varga Imre kiváló alkotásait, majd Bálint Endre "nagy művésszé éréséről", Kokas Ignácnak az 1968-as velencei biennálén szereplő képeiről, Gross Arnold és Kondor Béla grafikai munkásságáról számol be. Az elmult évtizedből csak Schaár Erzsébet utolsó munkáit és Melocco Miklós Ady-szobor variációit emliti meg. A továbbiakban a képzőmüvészet különféle ágazatainak feladatait, a problémák megoldásának lehetőségeit vitatja. Fenti cikket lásd: Ferenczy Béni nevénél.

Élet és Irodalom, Bp. 1978. aug.19.XXII.évf. 33. sz. 12. lap.

Bálint Endre, grafikus

Művészek, tervezők, akik az Orsz.M.Kir.Iparművészeti Iskola beiratkozott növendékei voltak 1920 és 1944 közt

Bálint Endre, grafika szakon 54.old

Gerő Ottó: Az Orsz.M.Kir.Iparműv.Iskola /1880-1944/ oktatásai rendszere és forrásai 37.old

Műv.Tört.Ért. 1975. XXIV. 1.sz. Bp

Bálint Endre, festő

--

A 20-as években Erdei Viktor a magyarországi szidósag típusai között kutat.-Amos Imre, Balint Endre művészetének szellemi elődjét láthatjuk ebben. 306.old. 65.jegyz. 704.old

Lásd még Haulisch Lenke: Boromisza Tibor. Első kiállítás telep alapotásra 300.old

Műv.Tört. Ért. 1974. XXIII. 4.sz. Bp.

BÁLINT ENDRE

Farkaskéz

2003.

159.0.

51. Megj.: Fülep-Kner lev. 116-117. p.

kiadására utal. Ld. 1087/3.

engővárkonyban.

BÁLINT ENDRE

SZETA - feketében, fehérben. Beszélgetés Solt Ottiliával. = ÉS 1990.48.sz. 2. p.

A SZETA által rendezett képzőművészeti árverésről

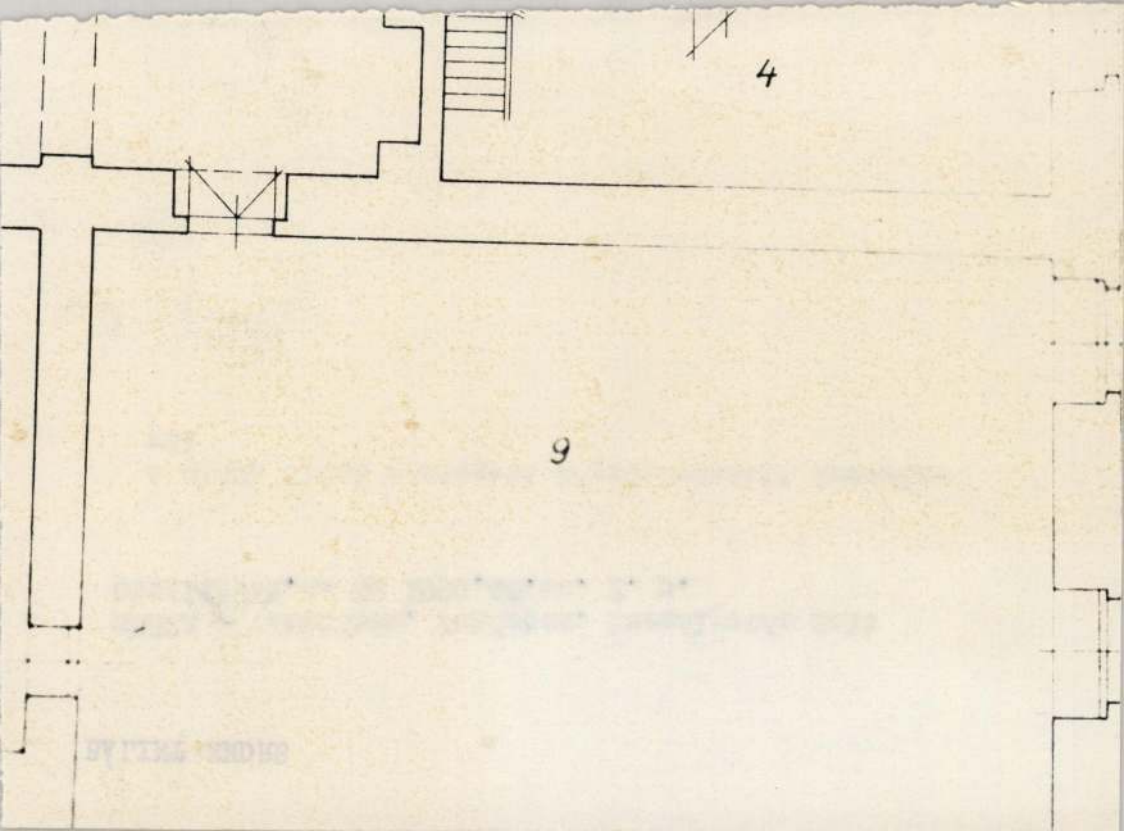
4
9

Balint Endre, Kossuth-díjas

festő-grafikusművész

a XI. Orsz. Grafikai Bienmálé újdonsága, hogy a szentendrei műhely kollektív Tárlaton mutatkozik be, az idős elbe nemzedék Barcsay J., Korniss D., Bálint E., Szántó P.

Stúdió '81. T. V.

1981. dec. 8.

Bálint Endre, Kossuth-díjas
festőművésznek

a Kiscelli Múzeum kiállításán szerepel
a művésznő műve.

Népújság (Tolna),
1983. nov. 6.

Bálint Endre, Kossuth-díjas, festő-grafikusmu

Balassagyarmaton látható a Madách illusztráci
állítása — a közelmúltban Bálint Endre illusztr
díszítettek „az ember tragédiájának újabb kiadását
A nem könyvalakban megjelenő illusztrációk Hincz e
Kondor nevéhez fűződnek.

Jó reggelt!

1982. IX. 29. 4.25 N.

Bálint Endre, Kossuth-díjas

festőművész

„Mai magyar festészet" címmel ápr. elején nyílik

Zálli tár Finnországban

a Műcsarnok rendezésében.

Műcsarnok és Kamaratemei

1985 március

Bálint Endre, Kossuth-díjas festő-grafikusművész (1914-1986)

Vajnich Erzsébet festőművész az óbudai Kichy-kastély pincegalériában rendezte meg Riállítását, melyen kollázsait látjuk, – sikerült a művésznek olyan alapanyagot, szinte kizárólag papírdarabkákat, ~~hogy~~ összevágni, hogy ezzel alba a sorba emelkedik, amelyet Kassákik indítottak el, Bálint Endre folytatta, – munapság Erdélyi Miklós, vagy Kovács Albert a legjobb művelői hazánkban!

Láttuk, hallottuk.

1984. XI. 29. Petőfi 10.45

BÁLINT ENDRE

emlitve id.Márffy Ödön

Salamon Mándor: Dévényi -gyüjtemény.Esztergom,Balassa Bálint Museum

UJ TÜKÖR 1963.XX.évf.29.sz.4.o.

Báliat Gudve

festőművész

az Új-művészetért 1960–1975 c.
Képzőművészeti Kiállításon. Szegeden.

Látta, hallotta

1983 III. 13
1045 Petőfi

Bálint Endre

festőművek

kiállítás a Budapest Galériában
(1984 x.)

Tüzér (Bp)
1984 okt. 28.

BÁLINT Endre

Kolozsváry Marianna: Bálint Endre
Biblia-illusztrációi. = Múlt és jövő,
Ut. II. évf 4. sz. 1991 113–115. p. ill

Bálint biblia [rec]

pavárhegy. Kolostor. 1981. N

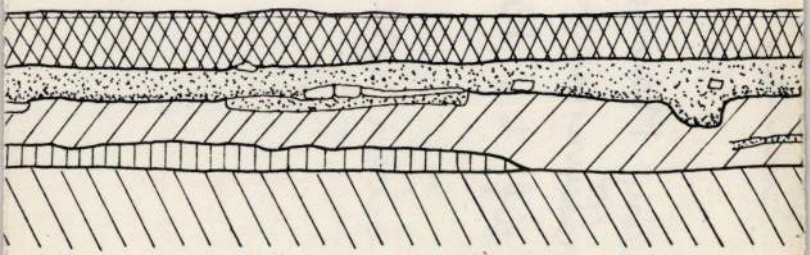

BÁLINT ENDRE

HEGYI Gyula: Bálint Endre Bibliája. = Magyar Hirlap, 24.évf. 151.sz. 1991. junius 29. melléklet 1. p.és ill.

Bálint Endre

p.SZABÓ Ernő: Bálint Endre Bibliája. = Un Magyar ország, I.évf.205.sz. 1991. dec. 24. 7.p. ill.

- rec.

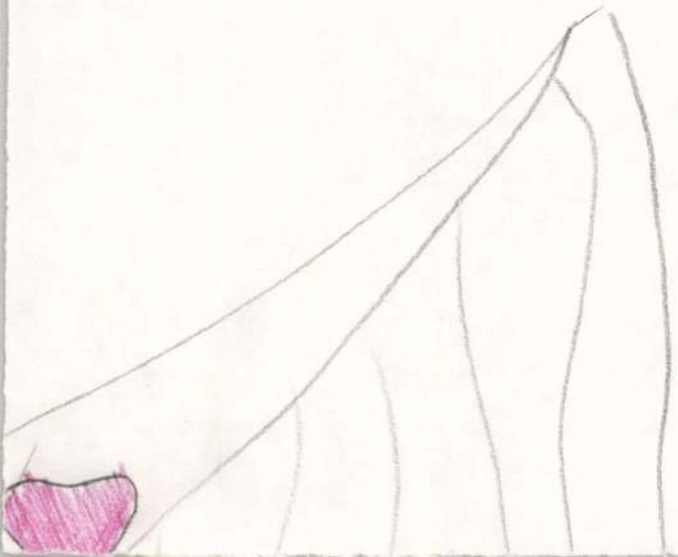

BÁLINT Endre

BODRI Ferenc: Bálint Endre képei a Bibliához.
= Uj Ember, XLVII.évf. 41. sz. 1991. okt. 15.
6.p.



BÁLINT Ecke

Bíró Dávid és Roman József
vélemenyei Bálint Ecke és Gedő
Ilka visszonyáról

Ballon 1994/2. 21-22.
1994/5. 43.

rattára az 1995. évi duplumanyagából
ttörténeti Kutatóintézet Könyvtárának.

	5 db
o.3.,4.	2 "
	3 "
	1 "
	3 "
,56.1994.1/2-3/4.	4 "
	2."
	4 "
	-------
	24 "í

Átvettem:

A Müvészettörténeti Kutatóintézet Könyvtára.

Bákrit Endre

Szemethy tune: Bákrit Endre Matedrái, (patafizikai szöppentyű). = Mozgó Világ, 11, 1985, 4. 100-102. M

Bálint Endre

Sík Csaba: Bálint Endre festészete. =
M. Hírek, 1985. szept. 21. 46-47. ill
62-63. E. ill

Bálint Endre

Vándorlegény útra kél"
" triptichon. (repro)

Salamon Nándor: Dévényi Iván-műgyűjteménye.
Művészet, 1978. április - 4 lap.

Bálint Endre

Méltatás

— Kiállító művészek
Művészet, 1978. április – 15. lap.

Bálint Endre

alkotása is szerepel a Petőfi Irodalmi Muzeum

Ady kép c. tárlatán

Magyar Hirlap 1977-28o-6

Hegyi:Tetszetős Ady kép

Bálint Endre festő- és grafikusművész

Első alkalommal a Pécsi Galériában nyílik meg a „Képzőművészet ma" címmel a Magyar Képzőművészek Szövetsége Alapjának ajándékával egybekötött kiállítása, melynek következő helyszíne Budapesten, a Vigadóban lesz. – A művek közül szerepelnek Bartha László, Bálint Endre és még többen.

Dunántúli Napló, 1983. okt. 8.

...ndre, festő- és grafikusművész

...udapesti Történeti Múzeum kiscelli részlegében megnyílt új állandó kiállításon látható Bálint Endre, Borsos Miklós, Keserü Ilona, Kéri Ádám-tól műveket.

Lasonci Miklós: Képzőművészetünk múltja és jelene a kiscelli múzeumban.

Népújság (Heves), 1983. okt. 29. 6. old.

Bálint Endre

„Marsh" Tempera 27 x 36,5

Selesve lent jobbra: Bálint 47. Párisi.

T.á: 3500 ft.

BÁV 41. Képaukció Budapest 1976 december

Bálint Endre

is szerepelt alkotásaival az Ember és müvészet cimmel megnyilt tárlaton a salgót arjáni Kohász Ga lériában.

Magyar Hirlap 1978-58-8-

Bálint Endre

A művek számát tekintve Bálint asszonymunkássága tanulmányoz-ható legteljesebben a Dévényi gyűjteményben.

Salamon Nándor: Dévényi Iván műgyűjteménye. Művészet, 1978. április – 2 lap.

Bálint Endre

A székesfehérvári Csók István Képtár "Magyar művészet 1945-49" cimmel rendezett kiállitását ismerteti Vadas József: "Magyar művészet ahogy volt" c. kritikájában. A tárlaton résztvevők: Bálint Endre, Bán Béla, Barcsay Jenő, Bencze László, Berda Ernő, Bernáth Aurél, Czóbel Béla, Derkovits Gyula, Dési Huber István, Domanovszky Endre, Domján József, Ferenczy Béni, Gádor István, Hantai Simon, Háy Károly László, Kaesz Gyula, Kassák Lajos, Kerényi Jenő, Koffán Károly, Kondor Béla, Korniss Dezső, Kozma L.
A nevek folytatását lásd: a 2/-es sz. cédulán. Élet és Irodalom, Bp. 1977. nov. 5. XXI. évf. 45. sz. 12. lap.

Bálint Endre

Az 1/-es sz. cédula folytatása:
Kurucz D. István Mikus Sándor, Pátzay Pál, Somogyi József, Szabó Iván, Szabó Vladimir, Szalay Lajos, Szántó Piroska, Szentiványi Lajos, Szőnyi István, Vajda Lajos, Vilt Tibor
A Vadas-kritika részletes képet ad a különféle képzőművészeti csoportok eddig megtett utjáról, az egymás közötti kapcsolatokról, s az időnként esetleg fölmerülő vitáikról.
A tárlaton szereplő müvek közül megemlit néhány kiemelkedő alkotást.
A kiállitásról szóló részletes ismertetést lásd: Szőnyi István nevénél.

Élet és Irodalom, Bp. 1977. nov. 5.
XXI. évf. 45. sz. 12. lap.

Bálint Endre (1914-)

„Halaszvendélet" o. tempera

13,5 x 21. J.l.6. Bálint 47.

Ziáltási ár: 4000 ft.

BÁV 41. Képaukció Budapest 1976 december

Bálint Endre

A művész néhány műve ma-
gán gyűjteményben van.

Salamon Nándor: Deményi Iván műgyűjteménye.
Művészet, 1978. április – 2 lap.

Bálint Endre



Gyónás után,
fotomontázs,50x64 cm
1959.,Párizs

Szabó Julia: A fotó mint a
képzőművészet eszköze.

Művészet,1978.március - 28.
lap

Bálint Endre

Miltalas

Szikely András: Festészet '77.
Új Tilkor, 1978. február 12-3. lap

Bálint Endre

festménnyel, rajzzal v metszettel áldozott egy-egy Ady vers élményének.

Uj Irás 1977-12-14

Bodri:A fiatal Szőnyi Ady illusztrációiról

Bálint Endre, Kossuth-díjas festő-grafikusművész 1914-

Ma nyílt a Miskolci Galériában a dec. eleje óta látogatható XII. országos grafikai biennálé. A Galéria igazgatója elmondta a múlt évi és az idei tervezett kiállítások tervjét.

Bálint Endre kiállításának nagy látogatottsága volt.

(benedek): Évváltáskor a Miskolci Galériában.
Észak-Magyarország, 1984. jan. 4. 4.-old.

Bálint Endre, Kossuth-díjas festő-grafikusművész (1914-1986).

Az Ölbudai Galériában a mai magyar grafika irányzatait bemutató sorozat keretén belül a nemrégiben nyílt meg a „Szürrealista grafika" c. kiállítás. E tárlatról hiányzik egy szóbeli a művészetet Max Ernst, Vajda Lajos, Klee és Bálint Endre munkásságának hatása alatt formáló szürrealista festő-grafikus, Kovács Albert.

Gyárfás Péter: Ülői - Rollársak.
Magyar Ifjúság, 1984. febr. 17.

Bálint Endre, Kossuth-díjas festő-grafikusművére!

Id. Vasilescu János műgyűjtő értizedek óta hazánkban él. Műgyűjteményéből ma nyílik kiállítás az Erzsébet híd pesti hídfőjére és a Szabadsajtó útjára néző kiállítóterem-ben. – Láthatunk itt többek között Bálint Endre, Barcsay Jenő műveket.

Jó reggelt!

1984. III. 17. Kossuth 4.25

Bálint Endre

A Devényi gyűjteményben van a „Kompozíció", a „Cégtábla a vakablakhoz" és az 1972 es „Lovacska".

Salamon Nándor Devényi Iván műgyűjteménye
Művészet, 1978 április-2 lap.

BÁLINT Endre

Kertész Péter

Még itt vagyok

Beszélgetés Bálint Endrével

[interjú]

Budapest

~~Új Tükör~~ 1984 jan. XXII. évf. 1. sz. 12-14.

ill

Szükség van-e országos tárlatra?

Tímár Árpád

Az évente megrendezett országos kiállítások intézménye az utóbbi években a bírálatok kereszttüzébe került. A kritikusok jó része ma már létjogosultságát is kétségbe vonja, „elavultnak", „kompromittálódottnak", vagy éppen „terméketlennek", „koncepciótlannak" tartja a bemutatkozásnak ezt a formáját. Vannak viszont szép számmal olyanok is – elsősorban művészek –, akik évről évre küzdenek a megrendezéséért, igénylik az évenkénti kiállítás lehetőségét, illetve az alkalmat, hogy tájékozódjanak arról, társaik közül ki mit csinál, ki hol tart munkájában. S a látogatottság alapján legalábbis úgy látszik, hogy a közönség jelentős része is kedveli ezt a szélesebb körű áttekintést ígérő kiállítási formát. A vélemények tehát megoszlanak. Megbízható felmérések, egzakt közvéleménykutatás hiányában a vélemények arányairól azonban felelőtlenség lenne bármilyen feltételezést leírni. (Egyébként is kérdéses, hogy egy ilyen problémát meg lehet-e

Bálint Endre

Vadas József

Ördögűzés ecsettel

Műcsarnok

Élet és Irodalom, 1984. dec. 7. 49. 12.

kényszerült. Ugyanakkor éppen ezek a munkák sokkal sikerültebbnek tűntek a készen hozott, a megnyitó előtti napon érkező műveknél. Sokan ugyanis ezt az alkalmat csak szabványos kiállításnak tekintették, és nem éltek a helyszíni munka lehetőségével, ami persze nem a „hagyományos" műfajoknak, hanem az adott térbe komponált tárgyegyütteseknek, installációknak kedvezett.

A sokféleséget egyfelől a művészek különböző nemzeti hovatartozása garantálta. Kiválasztásuk nemzetközi tanácsadók segítségével történt. Ez azonban – akárcsak az egyes országokból érkező művészek száma – meglehetős aránytalanságokat mutatott. Így például a Spanyolországból jövő tizennyolc művész és két csoport mellett hét tanácsadó szerepelt, a Svájcból érkező körülbelül azonos számú résztvevő mellé mindössze egy tanácsadó társult. Az természetesnek tűnt, hogy – az akkor még két – Németországból körülbelül negyvenöt művész és tíz csoport jött, de hogy Jugoszláviát és Bulgáriát csak egy-egy – Nyugat-Európában élő – művész képviselje, Romániát pedig egy sem (pedig még luxemburgi művész is akadt a résztvevők között), kissé valótlan képet mutat arról az „európai házról", melyről a rendezvény kapcsán oly sok szó esett.

A különféle nemzetek fontossági sorrendje

BÁLINT Endre

Harangozó Márta: A líra logikája: Bálint Endrea Műcsarnokban.= Esti Hírlap. XXIX. évf. 286. sz. 1984. dec. 5. 11.

Bp Műcsarnok

Festékadagoló				
Vegyszerszintjelző kapcsoló				
Vegyszertank				
Vegyszerleválasztó henger				
Papírbehúzó henger				
Rugóskupplung				
Szinkronhenger				
Főmeghajtó fogaskerék				
Kocsibowden, vezetősín.				
Láncbajtás				
Transzporthengerek				
Objektív, tükrök, reflektor, üveglap				
Halogénlámpa				
Mikrókapcsolók				
Panelek				
Fűtőlap				
Példányszámos karbantartás				

ÜZEMBEHELYEZÉS

BÁLINT Endre

Wagner István

Gendes csodái

Bálint Endre tárlata a Műcsarnokban

17/290

Magyar Hírlap. 1984. dec. 11. 6

nyed, gyors, firkászerű viszonyban lévén a valósággal. *Tanguy, Miro, Gorky* világa elégedetten mosolyoghatott Borgó transsylván képrejtvényeinek történeteire, s talán a kortárs és barát, Elekes Károly varázslatos grafikáinak képi spermatozoidáiból jutott a rajzasztal szélére is (!)...

Borgónál a téglalap alakú táblaképeket azonban fokozatosan kiszorították a négyzetes formák, s ezzel együtt megjelentek a középpontba összpontosított, egy-egy képzeletbeli vagy jelképileg érzékletessé tett, függőleges tengely mentén „megszerkesztett" motívumok. (Példaként a *Kabát* sorozatot említhetnénk.)

1984/86-ra tehát György Csaba létrehozta igen karakteressé váló művészetében a teljesen zárt rendszerű, szinte szertartásszerű logikával felépülő, profanizált magánvállalásának emblematikus-szimbolikus jelrendszerét, ezt a szimmetriaelvű filozófiai koordináta-rendszerbe illesztett mindennapi magánmitológiát.

Az önelvű-„képűség", mint az absztrakt magánmitológia alapja. Borgó megfosztja evilági létüktől a kiszemelt valóságos tárgyakat és élőlényeket: a kabátból például eltűnik az ember, mintegy elhagyja saját fizikai lényét, és láthatatlan lelkületű, cselekvő energiaként átszökik a

Bálint Endre

Bálint Endre [integri] = Nádor Tamás: Mizsák és mesterek. Dp. Ifjúsági Lap- és Könyvkiadó, 1984
9 – 18. p.

BÁLINT Endre

P. Szücs Julianna

Bálint Endre hetvenéves

Kritika, 1984. okt. évf. 10. s. 18. ll

Balint Endre

Felszabadulási táblat

Hevesi Szemle 1985 /3

Bálint Endre.

Műgyűjtők Galériája

M. Nemzet.
1987. IX. 25.

Balint Endre

Európai iskolo tábla

Zalaegerszegen

Magyar Nemzet 1987. 11. 14.

Bálint Endre.

Alföldi Tájkat Békéscsabán.

Sk. Szemle.

1987. IX. 12.

BÁLINT Ende

Harányi Judit: Bálint Ende
útja Szentendrétől Szentendréig.
In: Kutatások Pest megyében II.
Szentendre, 1999. 355-361.

ni 1" (Dl. 25989).

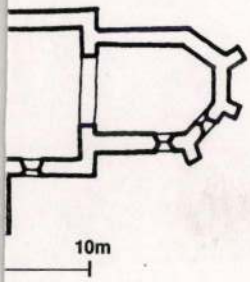

íbra
breczeni László rajza - 1939 - nyomán)

BÁLINT ENDRE

emlitve

Salamon Nándor:Válogatás magángyüjteményekből.Győr,Műcsarnok

UJ TÜKÖR 1982.XIX.évf.28.sz.4.o.

SZERZŐDÉS

munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony létesitéséhez

jött egyrészről a MTA Müvészettörténeti Kutató Csoport (Bp. I. Uri
ásrészről

unkahelye:

:cime:

záma:

között az alábbi feltételekkel:

égzendő feladat részletesen:

Bálint Ende, festő

k: Veress Pál

Túrkés Tibor: Mai bálványok alkotója

Új Tükör, Bp. 1986. nov. 30

27.

XXIII/48

Bálint Endre

BÁLINT ENDRE Kossuth-díjas kiváló művész 1970—85. között készült munkáiból mutat be több mint félszáz montázst a Gulácsy Galéria. A budapesti kiállítás április 23. és május 15. között tekinthető meg.

Magyar Hírlap 1986. IV. 24.

Bálint Endre, Kossuth-díjas festő-grafikusművész

Dévényi Iván gyűjteményét az esztergomi Balassi Bálint Múzeum mutatja most be. – Kassák Lajos, Bálint Endre, Borsos Miklós, Kondor Béla, Korniss Dezső, Anna Margit – ezek a művészek azok, akiknek kiemelkedő szerep jutott gyűjteményében. – Az 50-es évek végén nem jelentett jó pontot a művészetpolitika szemében, ha valaki Kassák, vagy Bálint művészetéről elismerően írt, vagy beszélt. Dévényi még ekkoriban, vagy korábban kötött barátságot velük; igyekezett másokkal is megismertetni, népszerűsíteni munkásságukat.

P. Szabó Ernő: Tisztelet a gyűjtőknek,

Magyar Ifjúság, 1983. júl. 29. 31-33-old.

Bálint Endre, Kossuth-díjas festő-grafikusművész

Babits Mihály születésének közelgő 100. évfordulója, nov. 26. – a alkalmából megkezdődtek az évfordulóval kapcsolatos ünnepi programok. – Az évfordulóra jelent meg a „Tőhajtás Babits Mihály centenáriumán" c. mappa, amely mai írók, költők Babitsról szóló, illetve neki ünzett versei, tanulmányai, kéziratainak fakszimiléit tartalmazzák, Bálint Endre, Borsos Miklós, Reich Károly és mások rajzaival illusztrálva. (említve).

Babits-ünnepségek.

...ő Hírek, 1983. okt. 24.

Bálint Endre, Kossuth-díjas festő-grafikusművész | 1914- |

Korniss Dezső először Kassák Lajos Munka-körének volt a tagja, egy ideig a Szocialista Képzőművészek Csoportjához tartozott, hatott rá Vajda Lajos is olyannyira, hogy ma már művészettörténelem a szentendrei műhely Vajda-Korniss-Bálint triumvirátusa, melynek olyan önálló festői folytatása született viharos sebességgel és klasszikus lezártsággal, mint Országh Lili művészete.

Losonczi Miklós: Korniss Dezső világa.
Fejér Megyei Hírlap, 1983. dec. 1.

Bálint Endre, Kossuth-díjas festő-grafikusművész

Korniss Dezső először Kassák Lajos Munka-körének volt a tagja, egy ideig a Szocialista Képzőművészek Csoportjához tartozott, hatott rá Vajda Lajos is olyannyira, hogy ma már művészettörténelem a szentendrei Műhely Vajda-Korniss-Bálint triumvirátusa, melynek olyan önálló festői folytatása született viharos sebességgel és klasszikus lezártsággal, mint Országh Lili művészete.

Losonczi Miklós: Korniss Dezső világa.

Dunántúli Napló, 1983. dec. 3.

Bálint Endre, Kossuth-díjas festő-grafikusművész

Korniss Dezsőre hatott Vajda Lajos is, oly annyira, hogy ma már művészettörténelem a szentendrei műhely Vajda-Korniss-Bálint triumvirátusa, melynek olyan önálló festői folytatása ~~volt~~ született viharos sebességgel és klasszikus lezártsággal, mint Országh Lili művészete. Korniss Dezső is adott fogódzót, serkentő energiát.

Losonczi Miklós: Korniss Dezső világa.
Nógrád. 1983. dec. 3.

Bálint Endre, Kossuth-díjas festő-grafikusművész

(Székesfehérvári)

A Csók István Galériában rendezték meg a huszadik század magyar művészete című kiállítást. — A „végi" avantgarde újra színre lépő nagy mesterei: Korniss és Kassák és (az erről a távlatról az író véleménye szerint méltatlanul kirekesztett) Bálint Endre.

Acsay Judit: Térutak, zsákutcák nélkül?
Magyar Ifjúság, 1983. dec. 16.

Bálint Endre Kossuth-díjas festő-grafikusművész

„Szemethy Imre hamar megtalálta önmagát. Eszközei, a rézkarc és a hegyesre élezett ceruza: a homály és a köd két ellensége." – A huszadik század magyar képzőművészetében talán az újra szokatlanra legszomjasabb irányzat, a szentendrei iskola egyik vezéregyénisége, Bálint Endre írta le ezt a mondatot egy katalógus-előszóban, tíz évvel ezelőtt, a nála több, mint harminc esztendővel fiatalabb művészről.

(ász): Szemethy Imre grafikái.

Fejér Megyei Hírlap, 1984. júl. 19.

Bálint Endre, Kossuth-díjas festő-grafikusművész/

A legnagyobb hazai kincseinket gyűjtő múzeumnak a Nemzeti Galéria felbecsülhetetlen értékű alkotásokat őriz. dr. Bereczky Lorándtól beszélget az író. – A Galériának, akárcsak a többi múzeumnak elővásárlási joga van, de természetesen a kép. v. szobor tulajdonosa által megszabott árat meg kell fizetni. – A kortárs „nagyok", Barcsay Jenő, Bálint Endre, Korniss Dezső művei szerepelnek a vásárlási listákon, Varga Imrétől is vettek volna, csak éppen nem készültek újabb kisplasztikák.

Bálint Endre: „Que viva o Mexico" /repr./

Lakatos Mária: Vásárló múzeumok.
Magyar Hírlap, 1984. júl. 28. 20-21-old.

Bálint Endre, festő

l.: Kondor Béla

Vadas József: A Darázskirály udvarában 13

Élet és Irodalom Bp. 1986. jún 27 XXX/26

Bálint Endre, festő

L. Tekete Nagy Béla

Vadas József: Kristálypolota

13.

Élet és Irodalom Bp. 1986. aug. 22. XXX/34

Bálint Endre, festő

L. Gruber Béla

Vadas József: Festők 51 évek 13.

Élet és Irodalom Bp. 1986. nov. 21. XXX/47

Bálint Endre, Jestő

L: Földi Péter

Sz. A: Párvistól Melanéziáig

24-25

Új Tükör, Bp. 1986. aug. 17.

XXIII/33

Bálint Endre, kstő
szabrán

L: Kéri Ádám

Pogány Gábor: Nagyatád kanalnai 24-25.

Ü: Tübär B p. 1986. kl. 3. XXIII/8

Bálint Endre, festő

h: Egry József

–: Heti ajánlat

3.

Új Tükör, B p. 1986 -marc. 16-

XXIII/11

Bálint Endre f

említés többször

Sd-> Vajda Lajos 167
(Kortárs 1985/163)

Bálint Endre, festő

L. Veress Pál

Vadas József: Bálványok mészkban 12.

Élet és Irodalom, Bp. 1986. jan. 24. XXX/4

Bálint Endre

kiállítása Esztergomban
a Műhely Galériában

Népszabadság, 1981. XI. 27.

Bálint András festőművész

Kossuth díjat kapott

Magyar Hírlap, 1985. IV. 3

Bálint Endre

Szemethy Imre kitüntetésére

Mohán Nemzet 1986. IV. 8.

Bálint Endre



Bálint Endre rajza

Moravan Nemzet
1986. VI. 21.

Bálint Endre fm

1942. műterem-kiáll.

→ Dési Huber S.

Művészet 1985/7,8
máj

Bálint Endre festőművén

– A nemtendmei stikushént melegetett iványzat

képmiselője.

Kiad: Bárnovsky Miklósnál

Pest Megyei Hirlap, 1883. dec. 10.

Bálint Endre festőművész

- Ovrágos kiprőműv-i kiállítás
- neve megemlítve

Fejér Megyei Hírlap
1984. márc. 31.

Bálint Endre Asztőművén

– Vasilescu gyűjtemény kapcsán neve megemlítve.

Studió 84'. |III. 27.|

Bálint Endre fa

barátja

↓

→ Marcel Jean ip

MŰVÉSZET 1985/1/47

Bálint Endre

fotómontázs
emlékei

→ Lakner László

Párizs 1985/5/2

Bálint Endre fm

hiányának emlékre

II. Szegedi T. F. biendlé

→ Dienes Gábor fm

MŰVÉSZET 1985/11-12/42

Bálint Endre

→Gedő Ilka

MŰVÉSZET 1985/10/63

Bálint Endre f

Kállai E kiállítás
1982. Óbuda Gy

Anna Margit

MŰVÉSZET 1985/1
63

Bálint Endre

Vendég a Fonyódi Iskolában

Nepszava 1985. IX. 9.

Bálint Endre

Szemethy Imre kitüntetésén

Magyar Nemzet 1986. IV. 8.

BÁLINT ENDRE

repr.Allegro Barbaro
ld. Etienne Beothy

Képzőművészek hódolata Bartóknak.
UJ TÜKÖR 1981/XVIII/12.sz.18-19.o.

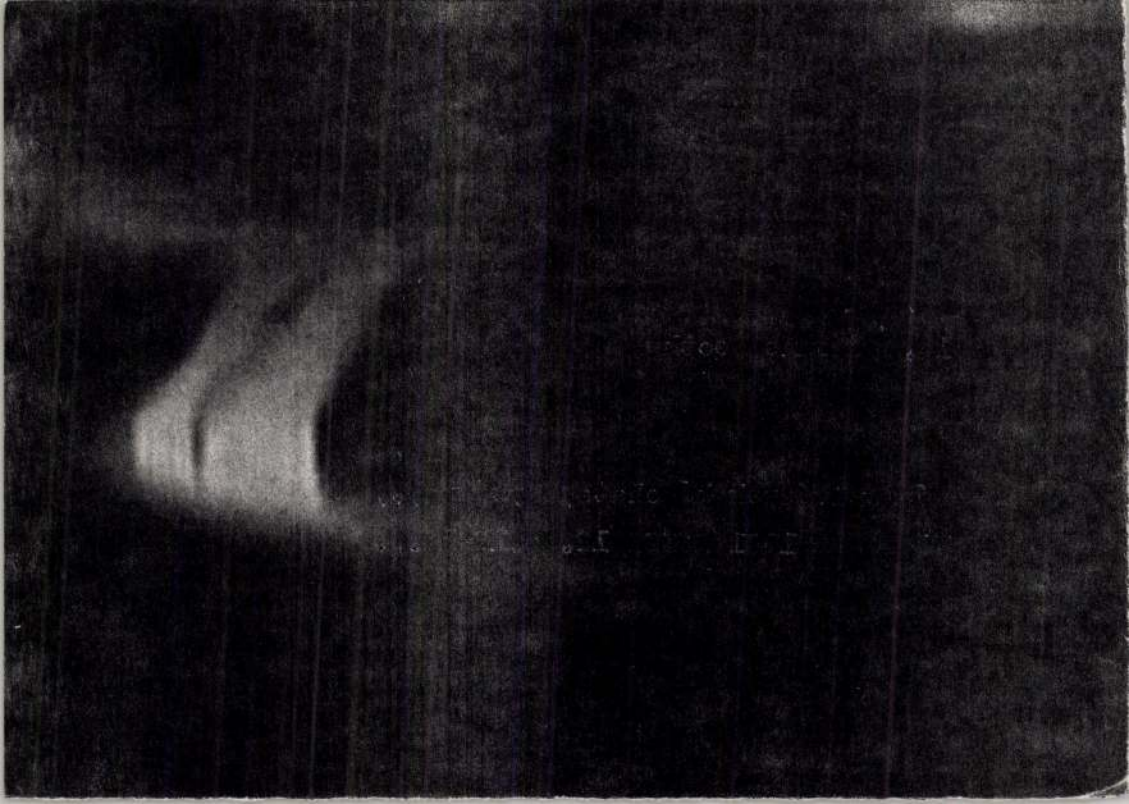

Bálint Endre, Kossuth-díjas festő-grafikusművész (1914–1986).

Csére Andrea: Mesterrajzok New-Yorkból.

A Szépművészeti Múzeum négy amerikai magángyűjtemény válogatott rajzaiból rendezett kiállítást 1989. III. 17–V. 21-ig. – A Múzeum több jelentős magyar rajzot és sokszorosított grafikát – Barcsay Jenő, – Korniss Dezső, – Bálint Endre-művet vásárolt meg a bécsi Albertina részére, segítve a magyar művészet külföldi megismertetését.

Bálint Endre, Kossuth-díjas festő-grafikusművész (1914–1986).

P. Szabó Emő: Csillagnéz sök vizsanéznek? Nagydíjasok Miskolcon.

A magyar grafika, amely sejthetően egyre kevésbé lehetett politikus, persze ebben az időszakban is jelentős teljesítményeket mutatott fel Miskolcon is. Kétszer is jelen volt Bálint Endre, 1969-ben már szerepeltek Lakner László lapjai.

Művészet, 1989., 11–12., 40-old.

Bálint Endre festő- és grafikusművész

A budapesti Történeti Múzeum kiscelli részlegében új, állandó kiállítás nyílt, mely felöleli a mai magyar művészet irányait és teljesítményeit. A kiállításon szerepel Bálint Endre műve.

L. M.: Szabadunk üzenete.
Kisalföld, 1983. okt. 29. 2. old.

Bálint Endre festő- és grafikusművész

9
péntek

15.00
FILMVETÍTÉS
Művészportrék I. (MTV kisfilmjei)
Ars poetica helyett (Bálint Endre),
Profán passió (Anna Margit), Festő
a labirintusban (Ország Lili)

Magyar Nemzeti Galéria, 1983. december

Bálint Endre, festő-grafikusművész

A Gulácsy Galériában nyílt meg Tápay Oszkár festőművész, tűzzománcainak kiállítása. – A Gulácsy alkotóközösségről elmondta a művész, hogy a múlt évben alakultak meg, tagjai: Bálint Endre, Berencz László, Berki Viola, Fehér Csaba, Vántus Andor, Kokas Ignác, Tápay Oszkár, Rátkai Endre, Szántó Piroska, Vén Emil a festők és Szabó Iván, a szobrász.

Láttuk, hallottuk.

1984. VI. 2. Petőfi 10.45

Bálint Endre, festő-grafikusművész

Megnyílt a Műcsarnokban az Ifjú Képzőművészeti Kiállítás. Igazán inspiráló Bálint Endre mértékadó részvétele, de a középnemzedék és a fiatalok is jó energiákkal vesznek részt a kiállításon.

Losonci Miklós: Ifjúsági Képzőművészeti Kiállítás.
Kortárs, 1974. márc. 31.

BÁLINT Endre festő

Hírek: A Déri Múzeum új képzőművészeti szerzeményeiből 200 grafikát és festményt bemutató kiállítás nyílt meg Debrecenben. A bemutatón láthatók egyebek között Bálint Endre festményei.

Népszabadság 1983. II. 15.

Bálint György, író, újságíró (1906–1943).

Derkovits Gyula 1934 nyarán meghalt. – Derkovits Gyula éhen halt – a kíméletlen igazságot mondta el Bálint György „A festő halála" c. írásában. – 1936-ban megjelent „Zsenijének legnagyobb teljesítménye, lelki alkatának, világszemléletének legtökéletesebb összefoglalója az 1514, a Dózsa-felkelés fametszet-sorozata" (minősítés Bálint Györgytől). A festő életművét születésének 90. évfordulóján Bálint György gondolataival ajánljuk a közönség figyelmébe.

Budai Rózsa: 90 éve született Derkovits Gyula.
Vas Népe, 1984. ápr. 14.

Bálint Endre

1975 szeptemberében a Fiatal Művészek Klubjában a „Montázs" kiállításon részt a művész.

Bereczky Lóránd: Évtizedes léptekkel.....
Művészet, 1980. október - 2. lap.

Bálint Endre

A művész holtácsai rotkán vagy egyáltalán nem készültek fotóki-vágásokból, a fenyképeket, lyságok, képes-lapok, reprodukciók helyettesítették.

Szabó Júlia: A fotó mint a képzőművészet...
Művészet, 1978. március – 29. lap.

Bálint Endre

Bálint Endre lineáris fonal-
ra fűzött költői elbészélesei
szerepelnek a tailaton.

Szabó Júlia: A fotó mint a képzőművészet...
Művészet, 1978. március - 29. lap.

Bálint Endre

Méltatás

P. Szűcs Julianna: Grúz grafikák
Művészet, 1978. május – 9. tap.

BÁLINT ENDRE

emlitve triptichonja

Székely András:Velence, karnevál nélkül

UJ TÜKÖR 1980/XVII/29.sz.28.o.

BÁLINT ENDRE

repr. Angyali üdvözlet.1972
ld.Aradi Nóra

Székely András: Harmincöt év,harmincöt művész

UJ TÜKÖR 1981/XVIII/3.sz.24-25.o.

Bálint Endre

Méltatás.

Vadas József: Imaginárius térben.
Művészet, 1978. március - 11 lap.

Bálint Endre

"Halotti tor" c. képét hozza a lap.
Repr.

Fenti kép Frank János: "Látó házak" c. Makovecz Imre épitészről szóló cikkének hátlapján található.

Élet és Irodalom, Bp. 1977. nov. 12.
XXO. évf. 46. sz. 11. lap.

Bálint Endre

A Dévényi gyűjteményben van
Bálint Endre 1947-es „Francia
halász"-a, a „Halas csendélet"
az 1955-ös „Petróleumlámpás
csendélet".

Salamon Nándor: Dévényi Iván műgyűjteménye.
Művészet, 1978. április - 2. lap.

Bálint Endre, festő

L.:Szőnyi István

Salamon Nándor:Magángyűjtemény - közszemlén 89o.
Élet és Tudomány,Bp.1977.Jul. 15. XXXII/28

Bálint Endre

„Szentendre nyolcadik tengelema"

1969. Olaj. 200 x 90 cm.

X. szines lap

Kritikák és képek Bp.1976.Corvina

Bálint Endre

Objektív v. szubjektív okokból kiányzó
művének között neve említve

Németh Lajos:Reflexiók a XI.Magyar Képzőmüvészeti
Kiállitásról /Kritika 1968/6 /
Kritikák és képek Bp.Corvina 1976.

303.ld.

Bálint Endre

Bodzi Ferenc gyűjteményében van a műveszinek alkotása.

Salamon Nándor: Deveniyi Iván mű gyűjteménye.
Művészet, 1978. ápriliis - 2 lap.

Bálint Endre

1954 óta Devényi Iván meleg kapcsolat fűzte Bálint Endré-hez

Salamon Nándor: Devényi Iván műgyűjteménye.
Művészet, 1978. április - 1. lap.

Bálint Endre

A Devényi gyűjtemény csúcsán
a művész munkásságának
jeles darabjai sorakoznak.

Salamon Nándor: Devényi Iván műgyűjteménye.
Művészet, 1978. április - 2. lap.

Bálint Endre

„Kis Ronaytár" 1969.
Olaj, 70 x 101 cm Miskolci Galéria tul.
112. kép

Kritikák és képek Corvina Bp.1976.

Bálint Endre

A Dévényi gyűjteményben van a Párizsban készült 1959-es mű a „Hányás csendélet" is az 1959-ben készült „Vándorlegény útra kél".

Salamon Nándor: Dévényi Iván műgyűjteménye. Művészet, 1978. április-2 lap.

Bálint Endre fm

Bibliográfia

→ Wahorn András

Művészet 1985/4/64

Bálint Endre, festő

L: Deim Pál

Vadas József: Tárt kapuk

Élet és Irodalom Bn. 1985. ápr. 12. 12. XXIX/15

Bálint Endre, festő

L: Osváth Miklós

Vadas József: Víz – festmények 12.

Élet és Irodalom Bp. 1985. máj. 10 XXIX/19

Bálint Endre, festő

l. Keri Ádám

Vadas József: 101 nagykutya 12

Élet és Irodalom Bp. 1985. jún. 28. XXIX/26

Bálint Endre, festő

d: Derkovits

Vadas József: Derkovits nevében 12.

Élet és Irodalom Bp. 1985. szept. 6. XXIX/36

Bálint Endre

B. E. katedrái

Morgó utca 1985/4

Bálint Endre

„Kritika"

Magyar Nemzet, 1986. VIII. 8.

Bálint Endre

Ladányi Imre tárlata a Nemzeti Galériában

1986.

Magyar Nemzet VIII. 16

Bálint Endre

XXV. Nyári Tárlat Szegeden.

Magyar Nemzet, 1986. VIII. 19.

Bálint Endre

Rapp

Mühely 1985/5.

BÁLINT ENDRE

emlitve

Székely András: Van még pénz Magyarországon!

UJ TÜKÖR 1980./XVII/ 6.sz.26.o.

BÁLINT ENDRE

említve ld. Szemadám György

Sik Csaba: Sz. Gy. kiállítása. Fényes Adolf terem
UJ TÜKÖR 1980./XVII./9.sz.4.o.

eorum Aristotelis

ur ipsum scire propter seipsum, est
a: sed illa scientia, quae sapientia
est propter ipsum scire: ergo est spe-
hoc modo manifestat. Quicunque quaerit
, tendit ad ipsum scire propter seip-
ur, quaerunt fugere ignorantiam sicut
ire propter seipsum.

BÁLINT ENDRE

emlitve, mint művészetéhez való kötődése Heitler László nak. ld.ott

P.Szabó Ernő:H.L.festményei.Csepel galéria
UJ TÜKÖR 1980/XVII/21.sz.4.o.

Exemplum: Ex materia prima et r
ria secunda /materia simpliciter v.g
dentali determinatur ad hoc vel illu

6. Historia quaestionis

Ad explicandum ens materiale /c
Platon statuit duplex principium, sc
cundum eum materia est privatio, for
Aristoteles distinguit materiam a pr
in ipsam rem. Aristotelem secuti sun
materialia ex duplici principio, mat

7. Quid sit hylemorphismus?

Doctrina aristotelica et thomis
materialia ex materia /prima/ et for
sunt - tamquam ex principiis intrins
nominatur./Ex vocabulis = mato

8. Scholion de gradibus perfect

Gradus perfectionis entis exsis

BÁLINT ENDRE

emlitve ld.Nádler István

Sik Csaba:Tendenciák 1970-1980.Óbudai Galéria

UJ TÜKÖR 1980/XVII/28.ss.3.o.

omnia individua inter se similia sun
hendi possunt. Realismum moderatum T
"Cum dicitur universale abstractum,
natura rei et abstractio seu universa
accidit vel intellegi vel abstrahi v
est nisi in singularibus, sed hoc ips
hi vel intentio universalitatis, est
intellegitur, non est nisi in hoc vel
nitas apprehendatur sine individualit
abstrahi, ad quod sequitur intentio u
tati, secundum quod percipitur ab int

d/ Conceptualismus /saeculo XIV/
universales, sed valorem obiectivum i

Bálint Endre

„Rocieni látomás"

" (repro)

Menyhárt László: Angyali üdvözletre várva.

Müvészet, 1977. junius - 18. olldal.

Bálint Endre

Triptichon ikonosztáz,
részlet. (repro)

Menyhárt László: Angyali üdvözletre várva.
Művészet, 1977. június – 18 lap.

Bálint Endre

"Szentendre nua"

(repro)

Szabó Júlia: Bálint Endre ládikái.

Művészet, 1977. június – 20 lap.

Bálint Endre

„A lyuk mindenkié"

(repro)

Beke László: Élet-bontás: Life montázs.

Művészet, 1977. junius - 22. oldal.

Bálint Endre

Álom a „temetőről"

(vers)

Beke László: Élet-bontás: Life montázs.
Művészet, 1977. június - 22.oldal.

Bálint Endre

Vonattal ki a világból"

(vers)

Beke László: Élet-bontás: Life montázs.
Művészet, 1977. junius - 22.oldal.

Bálint Endre

„Félelem a héstől"
(repro)

Behe László: Élet-bontás: Life montázs
Művészet, 1977. június – 22 lap.

Bálint Endre

Hommage à Pietro Lorenzetti"

" (1930)

Szabadi Judit: A párizsi korszak.
Művészet, 1977. junius - 12. oldal.

Bálint Endre

„Fehér éjszaka" (vers)

Szabadi Judit: A párizsi hosszak.
Művészet, 1977. június — 12. lap.

Bálint Endre

Lepras angyal"

" (Lepra)

Menyhárt László: Angyali üdvözletre várva.
Művészet, 1977. junius - 18. oldal.

Bálint Endre

„Hommage à Franz Kafka"

(repró)

Bálint Endre: Magamról – számadás helyett.
Művészet, 1944. június – 9. lap.

Bálint Endre

„Itt már jártam valaha"
(repro)

Bálint Endre: Bálint Endre hortáisakról.
Művészet, 1977. június — 8 lap

Bálint Endre

„Nagykereszt" (vers)

Rozgonyi Iván: Vonzódások védelmében.
Művészet, 1977. június – 2. lap.

Bálint Endre (1914-

„Gendélet almával" o. laeton 30x39 cm

S. l. j.: Bálint 48.

Kitáltási ár: 6000 ft

BÁV 44.Képaukció Budapest,1977.december

Bálint Endre festőművész

A győri múzeumi képtár Dévényi Iván műgyűjteményének egy részét mutatja be. Szerepel a gyűjteményben a művész alkotása is.

Csányi L.: Dévényi Iván gyűjteménye Győrben. Tolnamegyei Népújság, 1977. aug. 14.

Bálint Endre festőművész

a budai Várban, a történeti Múzeumban megnyílt a „30 év magyar művészetéből" c. kiállítás, melyen a művésznő műveiből is láthattunk.

Láttuk, hallottuk.

1974. VI. 26 Petőfi 11.38 | Kinő |

Bálint Endre festőművész

Győrött, a Múzeumi Képtárban megnyílt Dévényi Iván magángyűjteménye kiállítása, melyen szerepel a művész műve.

(is): Magángyűjtemény a közönség előtt.
Dalgozók Lapja, 1977. júl. 23.

Bálint Endre, festőművész 2.) Folytatás

„Triptichon ikonosztáz", részlet, (repr.)

„Angyali üdvözlet", fotómontázs kazettában, kallázs, 41x34 cm. 1972. (repr.)

„Egy tükör gonoszsága", fa, fotómontázs, üveg oválokkal, 47x45 cm. 1975. (repr.)

„Álom a temetőről", 50x56 cm, 1959. Párizs (repr.)

„Eichmann, avagy a halottakról jót, vagy rosszat", 50x65 cm, 1959. Párizs (repr.)

„Berepülés", 50x65 cm. 1959. Párizs. (repr.)

Művészet, 1977. 6. 18-21-24.-26.-old.-on.

Bálint Endre, festőművész, 1) Falgatás

„Nagy kereszt", olaj, fa, 110 x 100 cm. 1959. (repr.)

„Itt már jártam valaha", olaj, fa, 14 x 121 cm. 1960. (repr.)

„Hommage à Franz Kafka", olaj, fa, 30 x 30 cm. 1976. (repr.)

„Kompozíció késsel", olaj, 21 x 16 cm. 1960. (repr.)

„Várakozók", olaj, vászon, 37 x 35 cm. 1958. (repr.)

„Csendélet", vegyestechnika, papír, 34 x 42 cm. 1936. (repr.)

„Kiss János cégére", akvarell, 20.5 x 29 cm. 1955. (repr.

Művészet, 1977, 6., 6-8-10-12-14-16-old.-on.

Bálint Endre (Bp. 1914 –

„Nő kalapban" pastell 27 x 19 cm

s. f. j. Bálint 45.

kiziáltási ár: 4500 ft

BÁV 56. Képaukció Bp. 1981. december

Bálint Endre festőművész

Júl. és Aug.-ban látható a györi Múzeumi Képtárban (Derényi Iván Esztergomi tanár magangyűjteményének kiállítása, Csontrárytól, Rippl-Rónaitól napjainkig tanulmányozhatjuk művészetünk kialakulását. Látható itt a művész útrakelő „Vándorlegény"-e. (emlétve)

Salamon Nándor múzeológus: Magángyűjtemény-közszemlén.
Élet és Tudomány, Budapest, 1977. júl. 15.

Bálint Endre, festő- és grafikusművész

Fekete Nagy Béla festőművész a szocialista művészcsoporttal kikerült Szentendrére, ahol együtt volt Vajda Lajossal – aki nagy hatással volt a festőre, – Bálint Endrével, Korniss Dezsővel.

Festőállvány és igazgatói iroda

1977. nov. 13: Petőfi 13.25 (K Gyné).

Bálint Endre

Bálint Endre katonai portréja
Marsall Lajosról 1963-ból
való.

Bodri Ferenc: In memoriam Marsall.
Művészet, 1980. októberi - 45. lap.

Bálint Endre, festő- és grafikusművész

A „Téralkotás, tárgyformálás" alámű kiállítás-sorozat immár 3-ik éve tart az Iparművészeti Múzeumban. Jelenleg Polgár Ildikó kiállítása látható. – Annak idején Schaár Erzsébet műveivel nyitották meg e sorozatot, azóta többek között Bálint Endre, Keserű Ilona alkotásait láthattuk.

Pesti Műsor, 1979. jún. 13.

Bálint Endre, festő

L: Vitt Tibor

Harangozó H: A művénetnek vagy a művénetnek 2

Esti Hírlap, Bp. 1981 jan. 23.

08

Bálint Endre, festő

L. Barcsay Jenő

– képzőművészeti archívum 12.

Esti Hírlap, Bp. 1985 dec. 9.

Bálint Endre, festő- és grafikusművész a Grafika '72. kiállítás a Nemzeti Galériában látható. – Bálint Endre, Kossuth Díjas Kéri Ádám művei szerepelnek a kiállításon.

Láttuk, hallottuk ...

1979. III. 9. Kossuth 17.35 (Ápé).

1) Folytatás.

Bálint Endre, festő- és grafikusművész

A Helikon Galériában Bálint Endre 21 linotypiát állított ki. A művész az egyik legfontosabb magyar képzőművészeti körhöz kötődik: a szentendreihez és az Európai iskolához, pontosabban ezek centrumához, Vajda Lajoshoz. Bálintnál a vajdai feszültség, megpattanás, tragédia után valami álomszerű lebegés, nyugalom uralkodik el, a futás egy pillanatra megáll. Ő is motívumokat kutat, gyűjt, különít el, preparál, hogy azután egybeszerelje őket. Anyagszerűsége megérinthetetlen.

Tolnai Ottó: Képzőművészeti Notesz: Bálint Endre.

Híd, 1980. jan. 112-113 old.

Bálint Endre festő- és grafikusművész

Ambrus Imre művészetére erősen hatott Bálint Endre, Barcsay Jenő, Vajda Lajos művészete. Ambrus Imre kiállítása a Gók Istvám Galériában szept. 27-től okt. 13.-ig látható.

Gorka Mária: Ambrus Imre kiállítása.
Pesti Műsor, 1979. szept. 26.

Bálint Endre

Az „In memoriam Kassák" gyűjtemény nevezetes a művész alkotásai is.

Bodzi Ferenc: In memoriam Kassák. Művészet, 1980. október – 45. lap.

Bálint Endre

Méltatás

Néray Katalin: A pluralizmus sivtizede.
Művésket, 1980. október – 25. lap.

Bálint Endre, festő- és grafikusművész

Esztergom képzőművészete sok irányból összefutó szedőkből táplálkozik, vállalva a befogadó, az ötvöző és a kisugárzó szerepkört. – Az elmúlt 3½ évben több művész került kapcsolatba Esztergommal: Bálint Endre, Gadányi Jenő, Kassák Lajos és Mihéltz Pál is gyakran megfordult itt.

Wehner Tibor: Befogad, ötvöz, kisugárzik.
Képzőművészet, 1980. 1.

Bálint Endre festő- és grafikusművész 2) Folytatás

Legjobb képei talán azok, amelyeknél ez az operáció, filmszerű áttűnés valami érdesebb anyagon történik. A Helikon Galériában bemutatott anyag a hetvenes években készült, viselhetné akár a Búcsú címet is. Először is búcsú Zsemyétől, a művészteleptől. Mind többször tűnnek át koponyákká a tárgyak sorai: koponyák és poharak. „Hol sírjaink domborulnak" c. kép (említve) arra enged következtetni, hogy jót tesz a túl zárt és túl geometrizált motívumkörből való kiszakadás: a sötét földön halotti maszkok fehérlenek. Végső egyszerűség, minimális szín, csönd, nosztalgia – a halál közelsége, összegezzük a tárlatot.

Tolnai Ottó: Képzőművészeti Notesz: Bálint Endre. Híd, 1980. jan. 112–113 old.

BÁLINT Endre

1956-ban

Szánto Piroska: Forradalmi szvit.
Kortárs, 1989. 10.sz. 64.p.

-B E _



Döbrentey Gábor 204, 205, 206
Döbröczöni Kálmán 86, 87, 445
Dömötör Gizella 278
Dömötör István 120
Dörner 395
Dörpfeld, Wilhelm 268
Drei, Ercole 418
Drucker Géza 112
Dsida Jenő 405
Duchamp, Marcel 24, 26, 276
Duchamp–Villon, Raymond 380
Dudás Jenő 100
Dudás Juli 309
Dudits Andor 38, 50, 57, 94, *205*, 210, 416, 4
Dudosits Jenő 87
Dufy, Raoul 387, 414
Dukai Takács Jenő 83
Dullien Edith 78
Dulovits Jenő 410, 411 [*61*]
Duray Tibor 76, 82, 101, 135, 434, 594, 596,
[790, 926, 1071]
Dutka Mária 598
Dümmerling Ödön 342
Dürer, Albrecht 30
Dvořak, Max 152

Éber Anna 100
Éber László 144, 146, 150, 151, 154, 159
Éber Sándor 207
Éberling István 67, 97
Ebneth Lajos 226
Ecsedi István 122

Bálint Endre, Vasarely-díjas festő-grafikusművész (1914-1986.)
Magyar Objektművészet, 1985-ben.
Kiállítás az Ybrudai Galériában.

1. Merde la chaise, 1974. (vegyes)

Magyar Építőművészet, 1986, 2., 58-60.

BÁLINT ENDRE

SZÍNRŐL SZÍNRE

86.0.
94.0.

etem Önt Sükey Károlyra,[3] aki dadogó
azt kiáltotta közbe a Pilwaxban,
-o-okos emberekre. "em tudom, mely
élé került-e Brinkmann német állam-
ről,[4] amely egészen szokatlan őszinte-
ági rendszer felépitésének következ-
avasolt, s éppen a magángazdasági
ennél szélesebbkörü bekapcsolását
. Egy svájci lapban is olvastam erről,
látot, mint ahogy itt irtak róla.
t, mert az eseményeket sokkal in-
valaha. -

y kitartok a posztomon a végletekig.

BÁLINT Endre

OMIKE 1909-1944

299
301
505
549

Bálint Endre

Szentendrei Ősz

Magyar Nemzet 1983. X. 19.

Bálint Endre

Kiállítás [illegible]

Magyar Nemzet 1983. VIII. 26.

Bálint Endre

Emlékezés Vajda Lajosra

Magyar Nemzet 1983. VIII. 6.

Bálint Endre

P. Kiss Julianna: Kép-kockázat-sikerrel
A Vasilescu gyűjtemény a
Budapest Galériában

Népszabadság 1984. IV. 28.

Bálint Endre

Kiállítás az európai iskolából

Népszabadság, 1984. X. 11

Bálint Endre, festő- és grafikusművész

„Madách Imre a művészetben" címmel kiállítás nyílt Győrött, a Xantus János Múzeumban. Ezúttal Madách alakjának és műveinek a társművészetekben való megjelenése a bemutató témája. Madách Imre saját rajzai és festményei mellett láthatjuk például Anna Margit, Bálint Endre Tragédia-illusztrációit. /Cnulítve/.

G. B.: Madách-kiállítás Győrött.

Pesti Műsor, 1980. febr. 24.

Bálint Endre, festő

L. Barsay J.

—: Rendhagyó képző művészeti aukció 9.

Népszabadság, Bp. 1980. dec. 10.

Bálint Endre, festő

L. Bartha László

P. k. j.: Bartha László képei 7

Népszabadság, Bp. 1980. dec. 6.

Bálint Endre, festő- és grafikusművész

A Somogyi Képtár új kiállításának címe Magángyűjtemény közszemlére. A gyűjtő dr. Rácz István. – Bálint Endre pasztellje, Ország Lili életműve, Egry József képe szerepel a gyűjteményben.

Jó reggelt!

1949. VII. 13. Kossuth 5.20

Bálint Endre, festő- és grafikusművész

Ország Lili az ötvenes évek második felében Bálint Endre és közvetítésével Vajda Lajos műveszetéhez közeledett.

Kovács Péter: Ország Lili emlékkiállítása. Kritika, Budapest, 1979. júl.

Bálint Endre

A Kassák Emlékmúzeumban a művész kábbalapjai látható.

Bodri Ferenc: Ún memóriam Kassák. Művészet, 1980. október – 45. lap.

Bálint Endre

Szentendrén alkotó művész

Uj irás 1979/1/95

Bodri:Töredékek

Balint Endre

Esztergomban volt a művész-
nek tárlata.

Nehrer Tibor: Vízhangtalanul.
Művészet, 1979. május - 36. lap.

Bálint Endre

Bálint régi és újabb monotípiái nem hoztak újdonságot, nem keltettek meglepetést.

Vadas József: Mit mutat a szezon?
Művészet, 1979. október - 12. lap.

Bálint Endre, festő

L: Anna Margit

–: A művészet kisgalériájában 8.

Esti Hirlap, Bp. 1970 máj. 24.

Bálint Endre

„A művész törekvése nem volt túl érdekes és nem volt túl érdektelen.

Vadas József: Mit mutat a szonda?
Művészet, 1979. október – 12. lap.

Bálint Endre, festő

Kiállítási kalendárium.

Budapesten:

A művész műveinek kiállítását a Magyar Nemzeti Galériában „Műhely" - ben rendezték.

Szocialista Művészetért, 1949. ápr. 4.

Balint Endre

Szemedést megjelenítő grafikái szerepeltek a „Művészet és társadalom" c. kiállításon - emlitve.

Fehér Béla cikke „Művészet és társadalom, kiállítás a Műcsarnokban" a 11. oldalon

Magyar Nemzet 1980. III. 23.

Bálint Endre

Erdős Julia textiltervező kiállitása a soproni Lábasházban augusztus 31.-ig,
Csutoros Sándor grafikai kiállitása a hajduszoboszlói Bellbáb Szállóban szeptember 2.-ig tekinthető meg.
Dienes Gábor a Csók István Galériában szeptember 6.-ig,
Kalmár István a Studió Galériában szeptember 8.-ig,
Papi Lajos a nemzeti Művelődési Központban szeptember 9.-ig,
Bálint Endre a szombathelyi Berzsenyi Könyvtárban szeptember 15.-ig,
Fülöp Erzsébet a Helikon Galériában szeptember 16.-ig szerepel müveivel.

Élet és Irodalom, Bp. 1979. aug. 25. XXIII.évf. 34. sz. 8. lap.

Bálint Endre

A kulturális eseményeket ismertető rovat közli:

Morell Mihály szobrász a Csók István Galéria grafikai termében julius 5.-ig,

Drozsnyik István a miskolci Mini Galériában Julius 8.-ig,

Polgár Ildikó kerámikus a kőszegi Zwingerben julius 30.-ig mutatja be müveit.

Bálint Endre kiállitása a gyulai Dürer Teremben megtekinthető.

Élet és Irodalom, Bp. 1979. juni 23.
XXIII. évf. 25. sz. 8. lap.

Bálint Endre

"Saját tollakkal" cimmel Vadas József ir Feledy Gyula gyüjteményes kiállitásáról, mely most nyilt meg a Mücsarnokban. Kritikájában emlékeztet az 1956 utáni idők kulturális politikájára a "felfrissült szellemi élet"-re, minek következtében olyan alkotások születtek, mint Somogyi József és Vigh Tamás szobrai, Bálint Endre és Kokas Ign ác festményei. Majd megemliti a kivételes tehetségü Kondor Bélát.
Ezen kivül felsorolja még Feledy Gyula tanitó mestereit is.
Fenti cimü részletes beszámolót lásd: Feledy Gyula nevénél.

Élet és Irodalom, Bp. 1979. dec.1. XXIII.évf. 48.sz. 12. lap.

Bálint Endre

Méltatás.

Horváth Béla: Beszélgetés Fehér Nagy Bélával
Művészet, 1980, március - 10. l. sp.

Bálint Endre

Méltatás

Szentkuthy Miklós: Levél Vajda Lajosnak.
MÜVÉSZET, 1980. január - 2. lap.

Bálint Endre

A körelmultban alakult meg a Képzőművészek Gulácsy Lajos Alkotókörössége amelynek neves művészeink tagjai; Bálint Endrétől, Kokas Ignácig, Szántó Peroskáig. Megnyitottak a XII. ker. Fürj utcában kiállítóterüket

1984 I. 19 Kossuth r. 12,00

Déli Krónika

Der Herr Pa

Jagd I. 18 Patrone p. 12,50

Ein weiches Bett hatte Paul
Beim Pastor. Regnerisch war
Beim Frühstück. Schlecht
Paul trotzdem guter Dinge
Bett. Das Regenwetter

Bahút Endre

Varsák kiállítás kentendrén

Magyar Nemzet 1985. IX. 6

Bálint Endre, festő- és grafikusművész

Az adományozásokból 1968-ban alakult képtár nemrég része lett a Borsod megyei múzeumi szervezetnek. Így a pataki és miskolci gyűjtemények egyesítésével megrendezhették ezt a kiállítást. – A nonfigurativ és az újabb szeptendrei festészet művelői közül Bartha László, Kokas Ignác, Gerzson Pál, Korniss Dezső, Bálint Endre képei láthatók.

Végvári Lajos: Új magyar művészet, Sárospataki Képtár.

Tükör, 1982. júl. 25. 3. old.

Bálint Endre, festő grafikusművész

A Vigadó Galériában látható a Szentendrei Grafikai Műhelynek nevezett és legalább 40 tagból álló művészcsoport kiállítása. – A művészek tulajdonképpen nem grafikusok, hanem olyan festők, akik alkalmilag grafikákat is készítenek, a legkülönbözőbb korosztályokból és a legkülönbözőbb irányzatokból. Csak pár nevet sorol fel: Bálint Endre, Korniss, Barcsay, Deim Pál, Nádler István, Keserű Ilona, Bukta Imre.

Láttuk, hallottuk

1982. VI. 2. Petőfi 10.45 (S. Gy.)

Bálint Endre, „festő-grafikusművész"

4.		**Klub**	
kedd	17.30	**Bálint Endre művészete**	
		Előadó. Román József	

Magyar Nemzeti Galéria rendezvénynaptár.
1982. május

Bálint Endre

Beszélgetés

Budapest, 1984/1.

Bálint Endre
Megholt Gedő Ilka

Magyar Nemzet 1985. VI. 21.

Bálint Endre

Séta az új szombathelyi kýtárban

Moggan Nemzet 1985. 11. 23.

Bálint Endre

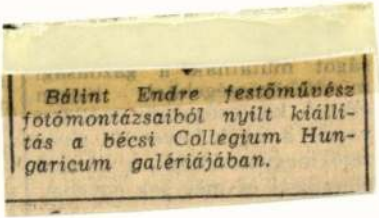

Bálint Endre festőművész fotómontázsaiból nyílt kiállítás a bécsi Collegium Hungaricum galériájában.

Magyar Nemzet 1985. IV. 27.

Bahiet Endre
Kiállítás Zalaegerszegen

Magyar Nemzet 1985. III. 12.

Bálint Endre

Kossuth - díj

1985. IV. 3.

Bálint Endre, festő

Li Deim Pál

Vadas József

13.

Élet és Irodalom Bp. 1984 ápr. 20. XXVIII/16

Bálint Endre, festő

l: Baksay Jenő

Vadas József: Toldi festő 12

Élet és Irodalom 1984. júl. 20. XXVIII/29

Bálint Endre, festő
grafikus

L: Nagy Gábor

Vadas J: Három a ... 13

Élet és Irodalom Bp. 1984. nov. 30. XXVIII/48

Bálint Endre, festő
grafikus

4 rajz : repr.

Bálint Endre : Grafikái

Mellékelt I-IV

Új Tükör, Budapest, 1984. november

XXIV/11

Bálint Endre

Méltatás.

Tímár Árpád: Történelmi távlat . . .
Művészet, 1981. június – 6. lap.

Bálint Endre

Bálint Endre kiállítása
a Skultenban volt.

Gábor Eszter: Művészet és álmművészet...
Művészet, 1981. június – 4. lap.

Bólint Endre, festő

l: Kéri Ádám

Lánczi S: Képzőműv. krónika 715-718

Jelenkor, Pécs, 1982. júl-aug XXV/7-8

Bálint Endre

Méltatás.

Lóska Lajos. Tekmószarinyi angyalok.
Művészet, 1981. május – 28. lap.

Bálint Endre, festő

L: Berki Viola

P. kücs J: „Húszforintos" stratégia 15

Népszabadság, Bp. 1981 szept. 20

Bálint Endre, festő

L. Anna Margit

S. K. Magángyűjtemények kincsei ... 6.

Nipszabadság Bp. 1981. okt. 16.

Bálint Endre, festő

L: Vajda Lajos

Molnár Gabriella: Műgyűjtők kincsei 2.

Esti Hírlap Bp. 1981. okt. 21

Bálint Endre, festő

L. Székely Bertalan

mol –: Nagynabású kiállítás ...

2

Esti Hírlap Bp. 1981 szept. 30

Bálint Endre, festő
grafikus

L: Almásy Aladár

P. Szűcs Julianna: Mit csinál a szél .. 13.

Népszabadság Bp. 1981. dec. 13.

Bálint Endre, festő

L.: Hegyi György

Molnár Gabriella: Készül a grafika 2.

Esti Hírlap, Bp., 1981. okt. 1.

Bálint Endre

a Vasilescu-gyűjteménye

Magyar Nemzet 1984. IV. 6.

Bálint Endre
az Európai Iroda tárlata

Magyar Nemzet 1984. XI. 4.

Bálint Endre

Goldman György albuma

Magyar Nemzet 1984. XII. 16.

Bálint Endre

Molnár Edit találkozása

Magyar Narancs 1994. VIII. 4.

Bálint Endre

— **Kollektív kiállítás:** Bálint Endre, Bencze László, Kokas Ignác, Rátkai Endre, Szántó Piroska és Szabó Iván alkotásaiból nyílik kollektív kiállítás szeptember 27-én, csütörtökön Budapesten, a Fürj utcai Gulácsy Galériában. A tárlat október végéig tekinthető meg.

Magyar Nemzet 1984. IX. 26.

Bálint Endre

Országos Képzőművészeti Kiállítás '84

Magyar Nemzet 1984. III. 25.

Bálint Endre
kiállítás a budapest Galériában

Magyar Nemzet 1984. III. 18.

Bálint Endre, festő- és grafikusművész

Az Óbudai Galériában nyílt meg egy nagyon különös érdekes kiállítás, ánne: Kállai Ernő emlékezete. É kiállításon azoktól a művészektől láthatunk műveket, akikkel Kállai kapcsolatban állt, akikről írt, akikkel összejárt, akiket támogatott, stb. — Bálint Endrének két képe, Bene Gézának a régebbiek közüli műve látható a kiállításon.

Láttuk, hallottuk.

1982. XII. 1. Petőfi 10.45 | Mészárosné |

Bálint Endre festő- és grafikusművész

25
szerda

17.00
Baráti kör
Találkozás Bálint Endrével. A művésszel Román József író beszélget.

Magyar Nemzeti Galéria, 1983. május.

Bálint Endre

Láncz Sándor: Képzőművészeti Krónika

Selenkor, 1984. IV. hó

Bálint Endre festőnek

1985. évi Kossuth-díj

Népszabadság, 1985. 10. 3.

BÁLINT ENDRE

Új művészet

2003/júl

39.o.

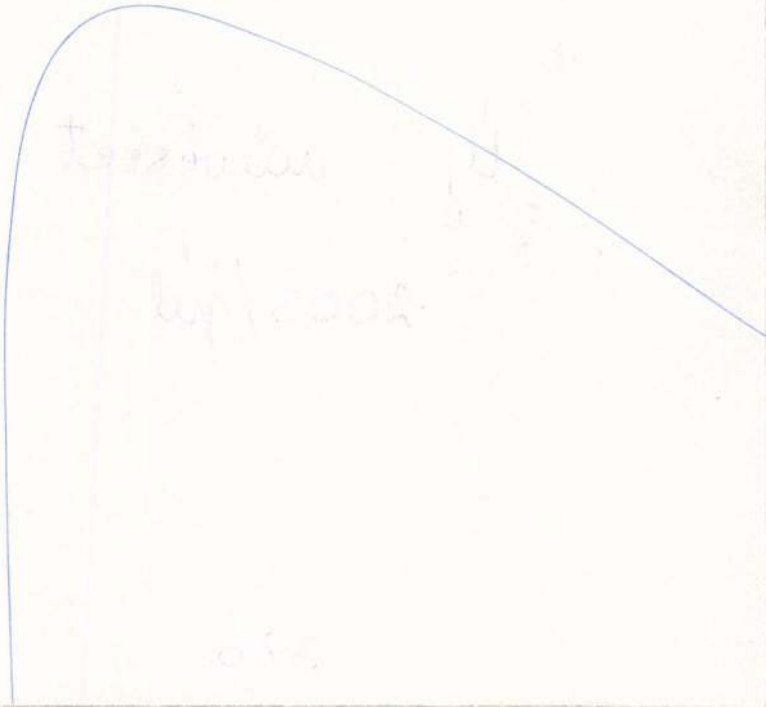

Bálint Endre

P. Kücs Julianna: A másik Kemény
Kiállítása képnüv.
Muzeum tej szerzeményeiből

Népszabadság, 1985. IV. 24.

Bálint Endre festőművész

Sinkó Katalin: Otthonok - képek

Művészet, 1982. február

Bálint Endre festőművész

Heitler László: Profán oltárok
Giery János triptichonjairól

Művészet, 1982. március

Bálint Endre festőművész

Gyetvai Ágnes: Kortársaink közgyűjteményben

Művészet, 1982. március

Bálint Endre festőművész

Bodri Ferenc: Gadányi és Kassák

Művészet, 1983. Marcius

Bálint Endre festőművész

Sóska Lajos: Tiszfelgés a következetesség előtt

Művészet, 1983. marcius

Bálint Rezső festőművész

Lóska Lajos: Életszilánkok
Bálint Rezső fotómontázsai
a Fiatal Galériában

Művészet, 1983. április

Bálint Endre festőművész

Szuromi Pál: Rezignáltan, kulturáltan

Művészet, 1983. november

Bálint Endre festőművész

Sz. Kürti Katalin: Új szerzemények

Művészet, 1983. március

Bálint Endre festőművész

Egry Margit: Svéd vélemények a modern magyar művészetről

Művészet, 1982. október

Bálint Endre festőművész

Sinkovits Péter: Tisztelet Picassónak

/

Szentendre, 1982. március

Bálint Endre festoművész

Tijlaki Gabriella: A kollázs elnyeli a montázst?

Művészet, 1983. február

Bálint Endre festőművész

P. Szabó Ernő: Vigyázz! – Kész! – Rajz!

Művészet, 1983. december

BÁLINT Endre

90 3. 40, 42

91 2. 10
3. 67
6. 22
7. 6, 69, 13, 52
9. 14, 16, 59, 72, 73, 74, 80
10. 75, 77
11. 73

Új Müvészet

MDK.

Bálint Endre

Tanulmány müvészetéről

Müvészet 1965 7.lap 35-36.

Bálint Endre, festő

L.: Barczay J.

16

T. L.: Bnós, czüstben

Nemzetiadság Bp. 1981. júl. 26

Bálint Endre festő- és grafikusművész

Mór Járási Művelődési Központjában, a Lamberg-kastélyban megnyílt a „35 év magyar művészete" című kiállítás. A művek a Magyar Nemzeti Galéria anyagából valnak válogatva. Egységesen szép a valamilyen módon Szentendrehez illetve az Európai Iskolához kapcsolódók munkája, így a művésznő is.

Á. Szabó János: Móri galéria. 35 év művészete. Fejér Megyei Hírlap, 1980. dec. 20.

Balint Endre (Bp. 1914-)

„Látomás" Tempera 26,5 x 16,5 cm

J. l. b.: Balint kiállítási ár: 6000 ft.

—

BÁV 60.Képaukció Bp.1983.május

Bálint Endre festő- és grafikusművész

Velencei Biennale 1980. A korrendben a 39.-ik. Visszahallva, valamint beszélgetve a látogatókkal és a teremőrökkel a művész-rendezői megállapíthatták, hogy sikere van a magyar pavilonnak. Szerepelnek: Pauer, Bálint Endre művei és még több művész alkotása.

Mahdi Zsolt: Sebrett országának.
Magyar Ifjúság, 1980. okt. 31.

Bálint Endre, festő-grafikusművész

Jó gazdának bizonyult a Művészeti Alap tavaly, jól válogatott az év képzőművészeti terméséből. Öröm, hogy Barcsay Jenő, Mihaltz Pál, Bálint Endre, Anna Margit mellett a többi szentendrei is jeles művekkel szerepelt. – A Műcsarnokban látható tárlat febr. 11.-ig látogatható.

Losonci Miklós: Köbe, bronzba álmodott élet.

Pest Megyei Hírlap, 1981. febr. 1.

Bálint Endre festő-grafikusművész 1. folytatás

1946 óta, amikor Ausztria és Magyarország közötti kulturális egyezményt aláírták, egyre jelentősebb szerepet játszik Bécsben a Collegium Hungaricum, vagy ahogy általában nevezik, a CH. – A szentendrei festőművészet Mucsi András rendezi, a kiállítás márc. 31 – ápr. 30-ig látogatható. Ismét az egész XX. sz.-i magyar képzőművészet történetébe betekintést ad a tárlat, amelynek rendezői közül meg kell említeni Dienes Dénes Rudolfot, Bálint Endrét, Perlrott Csaba Vilmost.

P. Szabó Ernő: Szentendrei művészet Bécsben.
Pest Megyei Hírlap, 1981. ápr. 8. 4. old.

Bálint Endre festő és grafikusművész 2) Folytatás

A tárlat megnyitóján megtelt a terem. A megnyitót mondó Éva Badura-Triska a bécsi Museum der Modernen Kunst művészettörténésze arra az élményére emlékezett, amelyet a nemrégiben rendezett „Nyolcak és aktivisták" c. kiállításon szereplő művek keltettek benne, méltatta azt a szerepet, amelyet Bálint Endre, Korniss Dezső Vajda, Lajos művészete a modern magyar festészet formálódásában játszik.

P. Szabó Ernő: Szentendrei művészet Bécsben. Pest Megyei Hírlap, 1981. apr. 8. 4. old.

Bálint Endre

Kiállítá a Julány villában

Magyar Nemzet 1983. XI. 24.

Bálint Endre

Bálint Endre képein egyszerre van jelen a jó és a rossz, a félelem és a reménykedés. Kiállítás ez a művész bemutatta a „Hol sírjaink dombornak" című művét.

P. Szabó Ernő: Bálint Endre kiállítása.
Új Tükör 1979. május 27–4. lap.

Bálint Endre

Bálint emlékei a gyermekkor csodáit és apró részletét és szomorúságát rögzíti. Kiállítás ám bemutatta „Aki az igazság mértékét kezében tartja" cimű ho nyszerciójat.

P. Szabó Ernő: Bálint Endre kiállítása.
Új Tükör 1979. május 27-4. lap.

Bálint Endre

Egy emlék változásai ez lehetne Bálint Endre festő művész 20-nál több hivatását és kollázst bemutató kiállításának a címe. A tárlat a Helikon galériában nyílt meg.

P. Szabó Ernő: Bálint Endre kiállítása.
Új Tükör, 1979. május 27-4. lap.

Bálint Endre, festőművész

a Magyar Nemzeti Galéria Vajda Lajos egész élet-
művét felmérő kiállítással emlékezik meg az
1941-ben meghalt festőre. — a mai modern szü-
vészek tekintélyes része kellő időben felismerte
Vajda munkásságának rendkívüli erejét és
jelentőségét. Arról a pontról, amelyiket ő mint
végsőt ért el, új életművek indultak: Bá-
lint Endre, Szántó Piroska és többen folytat-
ták a vajdai örökséget.

Heitler László: Vajda Lajos emlékkiállításról.

Zalai Hírlap, 1978. szept. 24.

Bálint Endre

- festőművészeti kiállítás
a pécsi Jan. Pan. Múzeumban
1971-ben

A Jan. Pan. Múz. kiállításai

Jan. Pan. Múz. É.K. 1974. XIX

Bálint Endre, grafikus

L: Szalay Lajos

(Bársony): TV-notesz

2

Esti Hírlap,

Bp. 1979. febr. 7.

01

Bálint Endre

Méltatás.

Losonci Miklós: Szentendrei képtár.
Új Tükör, 1979. március 18 – 3. lap.

Bálint Endre

Immár négy évtizede tér vissza
fotomontázsaihoz. Montázsai
nem formajátékok, festményeivel,
monotipiáival azonos a hang.

Csapó György: Bálint Endre fotómontázsai.
Tükör, 1979. április 1-3. lap.

Bálint Endre

„Múlt" (repro)

Csapó György: Bálint Endre fotómontázsai.
Új Tükör, 1979. április 1–3. lap.

Bálint Endre

Méltatás.

Gyetvai Ágnes: Csepplen a tenger
Művészet, 1978. november – 3 lap.

Bálint Endre

Bálint Endre fotomontázsai láthatók a Magyar Nemzeti Galeriában.

Csapó György: Bálint Endre fotomontázsai.
Új Tükör, 1979. április 1 - 3. lap.

Bálint Endre

Bálint Endre művészete
igen nagy hatással volt
Váli Dezső munkásságára
kezdetben

Szabó Júlia: Váli Dezső műtermében -
Művészet, 1979. február - 26. lap.

Bálint [Endre,] festő

L: Martyn Ferenc

Láncz S: Martyn Ferenc életmű-kiállítása 930-933

Jelenkor Pécs, 1978. okt. XXI/10

Bálint Endre, festő

1: Vaszary J.

_: Vaszary - album 2.

Esti Hirlap, Bp. 1979. márc. 12.

Bálint Endre: festő- és grafikusművész
a veszprémi Bakony múzeumban a mű-
vész teljes gyűjteményét mutatta be.

Láttuk, hallottuk ...
1948. IX. 2. Kossuth 17'32 – Ané –

Bálint Endre, festőművész

Az Ady-irodalom számon tartja a költő arcát megrajzoló, vagy megfestő művészeket, de szükség festőket és a mai festőket:

Bodri Ferenc: A fiatal Szönyi Ady-illusztrációi.
Új Írás, 1977. 12. 14. old.

- Bálint Endre

" Vándorlegény útra kél" (rep.)
triptichon, olaj, vászon, egy-egy kép
mérete 26·5 x 18·5 ~~cm~~ cm. 1959.

Művészet, 1974. 4. 5. old. on.

Bálint Endre festőművész

a Műcsarnokban rendezett „Festészet '77" c. kiállításon szerepeltek a művész művei.

N. K.: Festészet '77.
Dolgozók Lapja, 1978. febr. 19.

Bálint Endre, festő

L: Deri Pál

Lóska L: Vázlat a --- 24-29.

Mozgó Világ, Bp. 1978. évf. IV/2.

Bálint Endre

Triptichon, o.v. (1959)
Temetőfalnál o. fa (1962)
Összejezés o. fa. (1969)
Lovacska o. falemez (1975)
Légtábla a vakablakhoz o. fa. (1970 k.)

Dévényi Iván mügyüjteményének kiállitása a győri muzeumi képtárban - 1977.

Balla Endre (1914-)

Lossonczy Tamásné arcképe o.v. (1945)
Francia halály o.v. (1947)
Halas rendőrét o.v. (1953)
Petróleumlámpás lampostaló (o.v. -1955)
Lámpás rendőrét o.f. (1959)

Dévényi Iván műgyüjteményének kiállitása
a győri muzeumi képtárban - 1977.

Bálint Endre

Csapó György: Bálint Endre 60 éves -
Ország-Világ 1974. okt. 2.

Mednyánszky László: Bálint Endre műtermében - Pest m. Hírlap
1974. máj. 19.

A magyar Művészettörténeti irod. bibliográfiája 1974.
Művészettörténeti Értesítő 1977/1.

H. old.

Bálint Endre, grafikus

a Tillárom, haj! c. verseskötetet illusztrálta.



Most jelent meg

8

Népszabadság, Bp. 1978. jún. 16.

Bálint

Két tájkép stilizált keretbe zárva, középen a két tájat töviskoronás feszület választja el a tájak felé forduló corpussal.
Repr.

ÉLET, Bp. 1909. ápr. 25. I. évf. 17. sz. 535. lap.

Bálint Endre, festőművész

a szentendrei művész 50 évét bemutató retrospektív kiállítás megnyílt az új Szentendrei Képtárban, melyen szerepel a művész alkotásai is.

Losonczi Miklós: Öt évtized története.
Pest Megyei Hírlap, 1978. jan. 29.

Bálint Endre

A "Képzőművészet" c. rovatban Vadas József: "Cáfol az egyveleg" cimmel ir a Mücsarnokben rendezett "Festészet 77" c. kiállitásról. Az alcimekkel fejezetekre osztott kritika **helyteleniti** a 77-es évszámot és erre utal a beszámoló első alcime is: "Cáfolnak az évszámok". Igy figyelmeztet arra, hogy a tárlaton már korábban bemutatott müvek is szerepelnek. A további alcimek: "Cáfolnak a müvek", "Cáfolnak a személyek", "Cáfol az élet" "A cáfolat cáfolata." **A résztvevő** művészek: Bálint Endre, Bencze László, Bernáth Aurél, Deim Pál, Dienes Gábor, Dobovits Ferenc, Duray Tibor, Fajó János, Kéri Ádám, Klimó Károly, Kokas Ignác, Lóránt János, Mácsai István, Mayer Berta, Nádler István, Nagy Sándor Zoltán, Pirk János, Schéner Mihály, Somogyi János, Svába Lajos, Szántó Piroska, Tassy Klára, Z. Gács György. A cikket lásd: Bencze László nevénél. Élet és Irodalom, Bp. 1978. febr. 4. XXII. évf. 5. sz. 12. lap

Bálint Endre festőművész

Kép (repr.) (cím nélküli)

H. B.: Isten és én. A Vigilia körkérdése.
Vigilia, Budapest, 1977. 12. 836. old.

Bálint Endre, grafikus

Sebők Éva: Hangmadár c. könyvét
illusztrálta.

—: Most jelent meg

8.

Népszabadság, Bp. 1978. aug. 23.

Bálint Endre, festő

L. Deli Antal

P. Szűcs J.: Szentendre .. 7.

Népszabadság Bp. 1978. júl. 21.

Bálint Endre

Méltatás.

— Kiállítások (Művészet a Művészetben)
Művészet, 1976. augusztus – 48. kap.

Bálint Endre

"Ikonfestő a huszadik századból" cimmel Vajda Lajosról ad átfogó képet Vadas József. Cikkében először Bálint Endrét emliti, a tanitványt, a barátot és a kritikust. Csontváryt, akinek "látomásos pikturáját" látja folytatódni Vajda látomásaiban./hivatkozik Mándy Stefániára/ Derkovitsot, akivel "hasonló nyomorban, hasonló aszkézissel dolgozik". Majd összehasonlitja a két müvész munkáját, elképzelését, "képépitési módszerét". Végül Korniss Dezsővel folytatott vállalkozásáról ir, idézve Vajda Lajost: "tradició nélkül nem lehet semmit sem csinálni, s ez a magyar körülmények között csakis a magyar népmüvészet lehet"

Fenti cimü cikket lásd: Vajda Lajos nevénél.

Élet és Irodalom, Bp. 1978. aug. 12.
XXII. évf. 32. sz. 13. lap

Balint Endre (Bp. 1914-

Galádi idill' tempera 22,5 x 13 cm

J. l. 6. Balint 52.

Kikiáltási ár: 4000 ft.

BÁV 53. Képaukció Bp. 1982. szeptember

Bálint Endre, festő- és grafikusművész

In memoriam Kassák Lajos címmel képzőművészeti kiállítás nyílik ma Óbudán, a Kassák Múzeumban. Ezen a kiállításon neves hazai és külföldi művészek Kassák emlékére készített alkotásait láthatjuk. Például Barcsay Jenő, Bálint Endre, Gyarmathy Tihamér műveit.

Jó reggelt!

1980. III. 28. 4.25 /N/.

Bálint Endre festő- és grafikusművész

E tárlat megnyitásáig rajzkiállítás még nem volt hazánkban. Ez az első tárlat, mely a rajz műfajához kötötte magát. — Ez a nemzedék, amely magányosok heroikus vállalkozásából a magyar művészet alapműfajává tette a rajzot, belőlük tanult mesterséget, tisztességet. Bálint Endre, Szántó Piroska, Bene Géza főiskolai tanárok és magányosságban is elveikhez, elképzeléseikhez ragaszkodók.

Horváth György: Rajzkiállítás a Nemzeti Galériában.
Magyar Nemzet, 1980. máj. 1.

Bálint Endre, festő

l. Tóth Ernő

Dér Endre: Új lap a naplóban 74-80

Új Auróra, Békéscsaba 1981. dec 1981/3

Bálint Endre, kst.
grafikus

L: Bán Béla

Szántó Piroska: Akkor, Szentendrén 981-993
Jelenkor, Pécs, 1981. nov. XXIV/11

Bálint Endre, festő- és grafikusművész

A Lichy kastélyban „Tendenciák 1970, 1980" című kiállítás, a látható, ami egy második kiállítás egy sorozatban, mely 6 részből áll. A kiállítást Hajdú István látta. —

A földszinten egy kamara jellegű bemutatón Bálint Endre és Orszagh Lilin keresztül Kondor Béláig, Major Jánosig látható egy realizmus értelmezés. A katalógus és a kiállítás szerzői úgy gondolják, hogy mindez előzménye annak a tendencia sorozatnak, ami a kastély felső termében látható.

Láttuk, hallottuk.

1980. okt. 3. Kossuth 17.42 |M.|

Bálint Endre

Bernáth Auréi nevénél található Vadas József: "Képek a várfalon" c. kritikája, mely a "Képek és szobrok három évtized művészetéből" c. kiállitásról szól. A beszámoló hetvenhat művésznevet sorol fel: Anna Margit, Baranyó Sándor, Balogh András, Balogh Ervin, Barcsay Jenő, Barta Lajos, Bartha László, Bartl József, Bálint Endre, Benedek György, Benedek Jenő, Berényi Ferenc, Berki Viola, Bernáth Auréi, Bér Rudolf, Bokros Birman Dezső, Borsos Miklós, Breznay József, Csáky-Maronyák József, Csernus Tibor, Csikszentmihályi Róbert, Deim Pál.
A nevek folytatását lásd: a 2.-es cédulám.

Élet és Irodalom, Bp. 1975. dec. 27.
XIX. évf. 52. sz. 7. lap.

Bálint Endre

Az 1.-es cédula folytatása: Domanovszky Endre, Ék Sándor, Farkas Aladár, Fejér Csaba, Ferenczy Béni, Fónyi Géza, Fóth Ernő, Frank Frigyes, Gadányi Jenő, Göllner Miklós, Gyarmathy Tihamér, Hajnal János, Hincz Gyula, Holló László, Iván Szilárd, Kerényi Jenő, Keserü Ilona, Kisfaludi Stróbl Zsigmond, Kóka Ferenc, Kokas Ignác, Kondor Béla, Korniss Dezső, Kucs Béla, Lakner László, Makrisz Agamemnon, Marton László, Martyn Ferenc.
A nevek folytatása a 3.-as cédulán következik.
Élet és Irodalom, Bp. 1975. dec. 27.
XIX. évf. 52. sz. 7. lap.

Bálint Endre

a Móra Kiadó: Vidor Miklós művét, a „Sárkányok alkonya" c. a művéra egéra oldalas rajzai díszítik.

Fényi András: Az ünnepi könyvhét alkalmából. Pedagógusok Lapja. 1976. máj. 25.

Bálint Endre

" Mesék, mesemondók" cimmel Mező Ferenc ismertet három, -gyermekek számára készültkönyvet:
Vidor Miklós: "Sárkányok alkonya" c. illusztrálta Bálint Endre.
Tarbay Ede: "Varjudombi mesék" c. Heinzelmann Emma készitett hozzá illusztrációkat.
Sebők Éva: "Boholy" c. meseregényét illusztrálta Würtz Ádám.

Mező Ferenc: "Mesék, mesemondók" c. részletes kritikáját lásd: Würtz Ádám necénél.

Élet és Irodalom, Bp. 1976. ápr. 3.
XX. évf. 14. sz. lo. lap.

BÁLINT Endre

BÁN András: Az avantgárd előretürtése : Beszélgetés Beke Lászlóval. = Magyar Nemzet, LIV.évf. 3o.sz.1991 febr. 4. 7.p.

Az MNG 60-as évek kiállitásáról

Budapest, 198... év .....hó

Ph.

Érvényes 19.....tól ....

Felkérjük, hogy a fenti kutatás
példányát az MTA MKCS Könyvtára
küldeni sziveskedjék.

BÁLINT ENDRE, festő

Az 1969-es szerződés szeint Bedő Rudolf gyüjteményének meghatározott része 14 évi megvaltással 14 év alatt kerül a Modern Magyar Képtárba. Festmény-, grafikak alkotjak gömmel a kivalasztott anyagot. A Bedő-gyüjtemény, 1973. 88. sz. BÁLINT ENDRE: "FEJ II." c. müve. p. akv. temp. 268+150 mm. -Ltsz: 73.42. 294.old

KOMJÁTY ISTVÁN: A Modern Magyar Képtár története
Uj szerzemények III. 287.old

A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975.

BÁLINT ENDRE, festő

Az 1969-es szerződés szerint Bedő Rudolf gyüjteményének meghatározott része 14 évi megvaltással 14 év alatt kerül a Modern Magyar Képtárba. Festmény-, grafika alkotja zömmel a kiválasztott anyagot. A Bedő-gyüjtemény, 1973.

89. BÁLINT ENDRE: "FIGURA", c. müve. p. ~~temp~~/o. 213+158 mm.
Ltsz: 73.43. 294.old

ROMVÁRY FERENC: A Modern Magyar Képtár története
Uj szerzemények III. 287.old

A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975.

BÁLINT ENDRE, festő

Az 1969-es szerződés szerint Bedő Rudolf gyüjteményének meghatározott része 14 évi megvaltassal 14-év alatt kerül a Modern Magyar Képtarba. festmény-, grafikak alkotjak zömmel a kivalasztott anyagot. A Bedő-gyüjtemény, 1973. 87.sz.-BÁLINT ENDRE: "FEJ I." c. müve. p.o. 163+113 mm.
Ltsz: 73.41. 294.old

ROMVÁRY FERENC: A Modern Magyar Képtar története
Uj szerzemények III. 287.old

A Janus Pannonius Muzeum Evkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975.

BÁLINT ENDRE, festő

Az 1969-es szerződés szerint Bedő Rudolf gyüjteményének meghatározott része 14 évi megváltással 14 év alatt kerül a Modern Magyar Képtárba. Festmények, grafikák alkotják zömmel a kivalasztott anyagot. A Bedő-gyüjtemény 1970. é 28.sz. BÁLINT ENDRE: "RÁCSOS KOMPOZICIÓ", c.müve. p. temp. o. Ltsz: 70.327. 293.old 208 × 164 M/4

ROMVARY FERENC: A Modern Magyar Képtar története
Uj szerzemények III. 287.old

A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975.

BÁLINT ENDRE, festő

A Pécsi Modern Magyar Képtár gyüjtemények vétele, vagy ajándékozás révén gazdagodik, ill. esetenként vásárlások útján gyarapodik. 1968-tól 1973-ig kb. 1500 darabbal nőtt a gyüjtemény anyaga. Ezekből képek jegyzéke. Festmények: 42. sz. - BÁLINT ENDRE: " DERENGÉS", c. müve. - v.o. - 85-175 cm. - Ltsz: 72.25. - VII. tabla. - 299. old. Fekete repr.

ROMVÁRY FERENC: A Modern Magyar Képtár története
Uj szerzemények III. 287. old

A Janus Pan onius Múzeum Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73, Pécs, 1975.

BÁLINT ENDRE, festő

Az 1969-es szerződés szerint Bedő Rudolf gyüjteményének meghatározott része 14 évi megvaltassal 14 év alatt kerül a Modern Magyar Képtárba. ~~xxBedőxgyüjteményxxx1977xxx~~ Festmény, grafika alkotja zömmel a kiválasztott anyago.
A Bedő-gyüjtemény, 1977.
171.sz.-BÁLINT ENDRE: " MEZEI POLOSKA", c.müve.p.tempera, tus. 288+210 mm. 295.old

ROMVÁRY FERENC: A Modern Magyar Képtár története
Uj szerzemények III. 287.old

A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73.-Pécs, 1975.

Bálint Endre

BÁLINT ENDRE FESTŐMŰVÉSZ kiállítását tegnap nyitották meg Kaposvárott, a Somogyi Képtárban. A Szentendrén élő művész kiállított alkotásai között láthatók Párizsban készült képei is.

VIII. 3.

Magyar Hirlap 1976.185/6

BÁLINT ENDRE festő, grafikus, érdemes művész
Budapest, 1914

1930-34-ben az Iparművészeti Iskola grafikai tagozatán folytatott tanulmányokat, majd Vaszary János és Aba-Novák Vilmos magániskoláit látogatta. Többször járt franciaországi tanulmányuton. 1935 óta szerepel a nyilvánosság előtt, a negyvenes években a KUT, 1945-48-ban az Európai Iskola tagja. Jelenleg Szentendrén dolgozik. 1937-1973 között 27 egyéni tárlata volt itthon és külföldön; bemutatkozott Hollandiában (1957), Belgiumban (1958, 1959, 1960), Angliában (1958), Franciaországban (1947, 1959, 1961, 1962, 1968) és Norvégiában (1973). Retrospektiv anyaggal 1972-ben jelentkezett a Mücsarnokban. 1947-ben szerepelt a szürrealisták párizsi világkiállitásán, 1959-ben ugyanitt kiadták Biblia-illusztrációit. Dijakat nyert a Miskolci Grafikai Biennálén (1970, 1971) a debreceni Bartók-kiállitáson (1972), továbbá Edinburgh-ban (1960) és Cagnes sur Merben (1972). 1973-ban érdemes művészi cimmel tüntették ki. - Festészete a szentendrei iskola népmüvészetbe oltott szürrealisztikus hagyományköréből indul ki, Vajda Lajos örökségét fejleszti tovább. Az álom és az emlék, a vizió és az asszociáció festészetének épitőelemei, de izgalomban tartják a társadalmi kataklizmák etikai kérdései is. Nosztalgikus, ősi tisztaságot kereső szemlélete ilyetén nincs hijával a politikumnak, szimbólumrendszere gyakran a kor nagy társadalmi kérdéseinek szürrealisztikus idézésévé mélyül. Müvészete akarva-akaratlanul rekviem a negyvenes évek haladó magyar értelmiségének emléke előtt.

Művészéletrajzok 1975

Bálint Endre

Az V. debreceni nyári tárlaton részt vett:
Váró Márton, Asszonyi Tamás, Topor András,
Sugár Gyula, Bálint Endre és Bodó Károly.

Magyar Hirlap 197[illegible]-169-9
Wagner István: Debreceni nyári tárlat

Bálint Endre

Bálint Endre művészetével kezdődött a szentendrei művészet átalakulása.

Kemessei András: Szentendrei művészet
Tükör, 1976. jún. 22 – 38 oldal

Bálint Endre, Jesta

L.: Lőrint J.

Rózsa Gy.: Bemütetes ... 4.

Népszabadság, Bp. 1976. júl. 14.

Bálint Endre

Bálint nem henkeled, romlatlan testiségükben idézi meg a mulandóság szimbolumait, hanem izolált töredékekként.

Menyhárt László: Angyali üdvözletre várva.
Művészet, 1977. junius - 18. oldal.

Bálint Endre

A Triptichon dionosztár sem más tulajdonképpen, mint egymás mellé sorakoztatott Bálint-képek laza együttese.

Kenyhárt László: Angyali üdvözletre várva.

Művészet, 1977. junius - 18. oldal.

Bálint Endre

Bálint 1954-től 10 évig, mint egy megszállott pásztor terelgette képről-képre motivumait.

Menyhárt László: Angyali üdvözletre várva.
Müvészet, 1977. junius - 16.oldal.

Bálint Endre

Lényeges stílusváltása Bálint művészetében mindmáig nem került sor.

Menyhárt László: Angyali üdvözletre várva.
Művészet, 1977. június - 16.oldal.

Bálint Endre

A Triptichon ikonosztász szakályos bálinti jeltörténet, jelmozaik, készen minden motívuma megtalálható sajta.

Menyhárt László: Angyali üdvözletre várva.
Művészet, 1977. junius - 16.oldal.

Bálint Endre

Bálint jelképei közt talán a legfontosabb szerepet játszó szárnyas angyalt 13 szor idézte meg a művész.

Menyhárt László: Angyali üdvözletre várva.

Művészet, 1977. junius - 16.oldal.

Bálint Endre

Bálint művészetével kapcsolatban,
nem kevesen motívumaival
magyarázták és magyar népművé-
szetből eredeztették.

Nemyhárt László: Angyali üdvözletre várva.
Művészet, 1977. június - 16.oldal.

Bálint Endre

Az 1974-es keltezésű "Triptichon ikonosztáz" nem éppen átmenteli formát dokumentáló alkotása Bálintnak. Ezen mintegy összegezi életművét.

Menyhárt László: Angyali üdvözletre várva.

Müvészet, 1977. junius - 18.oldal.

Bálint Endre

Az 1960-ban festett „Itt már jártam valaha" című kép minden Bálint számára is váratlan találkozás lett volna az motívumaival benépesített tájba.

Menyhárt László: Angyali üdvözletre várva.
Művészet, 1977. június - 18.oldal.

Bálint Endre

24 éves korában volt Bálint Endrének az első gyűjteményes kiállítása és 1948-ig nehézségek nélkül szerepelt.

Bálint Endre: Magamról - számadás helyett.
Művészet, 1977. június - 9.oldal.

Bálint Endre

Az oly az emlékezetes ir ásaiban Bálint, mint 1961 es párizsi előadás, az Ars poetika helyett a Hazugságok naplójából vagy a Vajdáról irt tanulmányok úgyszolván hulcsot adott művészete meg értiséker.

Németh Lajos: Egyéni mitológia.

Művészet, 1977. junius - 16.oldal.

Pálint Endre

A művész legutolsó műcsarnoki és szegedi kiállításának kényegében hedvező visszhangja volt.

Német Lajos: Egyéni mitológia.

Müvészet, 1977. junius- 16. oldal.

Bálint Endre

Elmondható, hogy Bálint Endrének a modern magyar művészetben játszott szerepének fontosságát már senki sem vonhatja kétségbe.

Német Lajos: Egyéni mitológia.

Müvészet, 1977. junius- 16.oldal.

Bálint Endre

Bálint művészetével foglalkozó írások nem csupán általánosan értékelték jelentőséget, hanem értelmezték művészetének vezérlő csillagait.

Német Lajos: Egyéni mitológia.

Müvészet, 1977. junius- 16. oldal.

Bálint Endre

Kevés hortázs harai művész
szemelye fonódott úgy össze
műveivel mint Bálint Endréé.
Ennek oka, hogy maga is bélelt
a művészélet magyarázok sórába.

Meneghiart László: Angyali üdvözletre várva.
Művészet, 1977. június — 18. oldal

Bálint Endre

A bálinti motívumok eredetét, magyar voltát illetően egy 1975-ös írás magyarázat meg, mely szerint motívumainak legfőbb forrása „egy sváb népviseleti könyv".

Menyhárt László: Angyali üdvözletre várva.
Müvészet, 1977. junius - 18. oldal.

Bálint Endre

Amikor Bálint adott motivumkérzetéből gondálkodik, variációképzéssel, akkor akarva-akaratlanul a népművészetre jellemző alkotómódszerrel él.

Menyhárt László: Angyali üdvözletre várva.

Müvészet, 1977. junius - 18. oldal.

Bálint Endre

Bálint a közösségi élet nyomait, arányrendszerét vélte fölfedezni a sárospataki cégér lófejében, az ablakrácsban, egy-egy nemes vonalú néprajzi tárgyban.

Menyhárt László: Angyali üdvözletre várva.
Művészet, 1977. junius - 18. oldal.

Bálint Endre, Jestő

L.: Kass János

– : A szárnyas ... – 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1976 máj. 14.

Bálint Endre, Jestő

Az Egyetemi Szinpad estjén
bevezetőt mond.

↓

— : film és báb 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1976. ápr. 5.

Bálint Endre

Bálint írásaiban is kifejtette mű-
vészi fejlődését és Vajdához fűződő
tanítványi tisztelettel. Hitet tévé a
szentendrei iskola-eszmény mellett.

Németh Lajos: Egyéni mitológia.
Müvészet, 1977. junius - 16.oldal.

Bálint Endre

A már gitszigeti Palatinus strand hullámmedencéjében mozaikja a sötét alapból színes, játékos, vidám formákat villant elő. (emlitve)

Felszabadult műrészet

1975. X. 25. 18.05 TV. – Vué –

Bálint Endre grafikus

Megnyílt vasárnap a nyolcadik miskolci országos grafikai biennálé. Miskolc megyei város tanácsának díját megosztva kapta Bogdán László-val.

Nagyvárad, 1945. dec. 2.

Bálint Endre grafikus

A miskolci grafikai kiállítás, mely több Pest m.-i képzőművész alkotásait tartalmazza, jan. 4.-ig látható. Bálint Endre a szentendrei művészet jegyében elsősorban asszociatív erejével tűnik ki.

Losonci Miklós: A VIII. országos grafikai biennálé, Pest Megyei Hírlap, 1975. dec. 23.

Balint Endre (1914-)

„Csendélet pohárral"
Olaj, vászon 36x40 Selesve fent
jobbra: Balint

Kiállítási ár: 5000 ft

BÁV 38. Képaukció Budapest 1975 december

Bálint Endre

„Komposíció" Olej, Zarton 14x13
Selesve fent balra: Bálint 47

Zilialtási ár: 2500 ft

BÁV 38. Képaukció Budapest 1975 december

Bálint Endre festő

l.: Barcsay J.

Rózsa Gy.: Művének ... 7.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1976. máj. 29.

Bálint Endre, festő

L.: Varga Imre

Lagzi J.: A magyar kultúra ... 75-78. o.

TISZATÁJ, Szeged, 1976. június XXX/6.

Bálint Endre, Jelz*

□ AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM Főigazgatósága közli, hogy a ma délután 6 órára meghirdetett program, Bálint Endre festményeinek diavetítéses bemutatása technikai okok miatt elmarad.

— :17 · Az Iparművészeti 2

ESTI HIRLAP, Bp. 1976. máj. 14.

Bálint Endre festőművész

a Forradalmi Múzeumban rendezi meg Szemethy Imre grafikusművész kiállítását.

Vas Népe, 1946. márc. 26.

Bálint Endre, Jestő

L.: Martyn Ferenc,

Rózsa Ny.: A nálogutás ... 7.

NÉPSZABADSÁG Bp. 1976. jan. 17.

Bálint Endre

Bálint Endre festészetét apostrofálják sokan „szentendrei iskolának".

Körner Éva: Szentendre - differenciált egység?
MŰVÉSZET, 1976. január - 6.oldal.

Bálint Endre, festő

L.: Kassák 3

Bodri f.: Kiállítási .... 1127-1130.

JELENKOR, Pécs, 1975. december XVIII/12.

Bálint Endre, Pécs

L.: Kassák

4

Bodri J.: Kiállítási ... 1127-1130.

XVIII
12.

JELENKOR, Pécs, 1975 dec.

Bálint Endre, festő

- A KAPOSVÁRI SOMOGYI KÉPTÁRBAN csütörtökön nyílt meg Bálint Endre festőművész kiállítása. A Szentendrén élő művész alkotásai közt láthatók Párizsban készült képei is.

— : Hír

8.

Népszabadság, Bp. 1976. aug. 6.

Bálint Endre

"Festett üröm" cimmel Vadas József ismerteti Gerzson Pál festőművész, -Műcsarnokban rendezett kiállitásán bemutatott- müveit,s munkásságát. Ezzel kapcsolatban, mintegy összehasonlitásképpen hivatkozik az itt felsorolt művészekre: Bálint Endre, Fajó János, Gyarmathy Tihamér, Keserü Ilona, Korniss Dezső, Losonczy Tamás, Martyn Ferenc egy-egy művészi korszakának kiteljesedésére.

A "Festett üröm" c. Vadas-cikk Gerzson Pál nevénél található.

Élet és Irodalom, Bp. 1976. ápr. 24.
XX. évf. 17. sz. 12. lap.

Bálint Endre

festőművész nyitotta meg Szemethy Imre kiállitását Szombathelyen

Magyar Hirlap 1976/69/13

BÁLINT ENDRE, festő

Az 1969-es szerződés szerint Bedő rudolf gyüjteményének meghatarozott része 14 évi megvaltassal 14 év alatt kerül a Modern Magyar Képtárba. Festmény, grafika alkotja zömmel a kivalasztott anyagot. A Bedő-gyüjtemény, 1981. 265.sz.-BÁLINT ENDRE: " HAL", cimü müve. p.tus. Akvarell 192+267 mm. 297.old

ROMVARY FERENC: A Modern Magyar Képtar története
Uj szerzemények III. 287.old

A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73, Pécs, 1975.

Bálint Endre, festő

L.:Vaszary János

-:Vaszary-tanitványok 2.

Esti Hirlap, Bp. 1977 szept. 21.

Bálint Endre

Az 1.-es cédula folytatása.
Festők és grafikusok: Kádár Béla, Kazár László, Kmetty János, Kondor György, Molnár Piroska, Nolipa István Pál, Perlrott Csaba Vilmos, Redner Renée, Reichental Ferenc, Román György, Schnitzler János, Sikuta Gisztáv, Sugár Andor, Szántó Piroska, Szin György, Tauber Blanka, Weisz György.
Szobrászok: Beck András, Bokros Birman Dezső, Farkas Aladár, Gádor István, Goldmann György, Kania István, László János, Révész Endre, Szabó Iván.
A részletes tudósitás, -Ø Pintér István cikke Ámos Imre nevénél található.
Élet és Irodalom, Bp. 1976. márc. 13. XX. évf. 11. sz. 6-7. lap.

Bálint Endre

Az Iparmüvészeti Muzeum disztermében Bálint Endre festőmüvész kiállitása megtekinthető május 23.-ig.
A Studió Galériában Szkok Iván festőmüvész kiállitását május 2.-án,
a Fővárosi MÜvelődési Házban Buti István kiállitását május 4.-én nyitják meg, -közli a lap kulturális eseményeket tudósitó rovata.

Élet és Irodalom, Bp. 1976. május 1.
XX. évf. 18. sz. 8. lap.

Bálint Endre festőművész

a „Hazugságok naplójából" című könyvében a művész is le jó néhány szentendrei nyarat, a festő a szentendrei piktúrának (a szürrealis és népi indítékú, konstruktív képépítés stílusának) utóbb maga is egyik legjelesebb prominense lett.

Bodri Ferenc: A szentendrei festészet története és stílusának vizsgálata, 1945-ig. Hanlisch Lenke könyve.

Tolna Megyei Népújság, 1976. febr. 22.

Bálint Endre, grafikus

L.: Lenkey Z.

5.

—: Miskolcon ...

Nénszava, Bp. 1975. dec. 2.

Balduf Endre (1914–)

3. „Házak" O. karton. 35x49 cm.

J. l. G. Balduf 45.

Vételár 6000 ft.

BÁV 39. Képaukció katalógus Bp. 1976 május

Balint Endre

4. „Gendelet" vegyes technika

13x12 cm. J. f. 6. Balint 46.

Tiziáltási ár: 2500 ft

BÁV 39. Képaukció katalógus Bp. 1976 május

Bálint Endre

Az 1948 és 1956 közötti csenddel is
megbirkozott Bálint Endre. 1962
és 1976 között szinte minden műve
kiállításokon szerepelt.

Bálint Endre: Magamról - számadás helyett.
Művészet, 1977. június - 9.oldal.

Bálint Endre

A „Hazugságok naplójából" című könyvben (Magvető 1972) Bálint sokukról ír.

Bálint Endre: Magamról - számadás helyett.
Művészet, 1977. junius - 9.oldal.

Bálint Endre

Bálint Endre átvette Vajdától a csontherest, a herest és egy igen egyszerű magyar ornamentika motívumát.

Bálint Endre: Magamról - számadás helyett.
Művészet, 1977. junius - 9.oldal.

Bálint Endre

1976 nyarán a nemzetközi művésztelep kis galériájában volt egy közös kiállításuk Korniss Dezsővel.

Bálint Endre: Magamról - számadás helyett.
Művészet, 1977. június - 9.oldal.

Bálint Endre

Bálint Endre nevét gyakorta emlegetik, mint Vajda „köve-tőjét".

Bálint Endre: Magamról - számadás helyett.
Művészet, 1977. junius - 9.oldal.

Bálint Endre

1937-ben Bálint Vajdával együtt lakott. Bálint expresszív, de konstruktív csendéleteket, tájakat festett.

Bálint Endre: Magamról - számadás helyett.
Művészet, 1977. június - 9. oldal.

Bálint Endre

Bálintra Vajda szellemi magyar hatott. Vajda hatása Bálint nál a szellemi elkötelenttségben nyilvánul meg.

Bálint Endre: Magamról - számadás helyett.

Müvészet, 1977. junius - 9. oldal.

Bálint Endre

20 esztendőre volt Bálintnak szüksége, hogy Vajda „Bandtok" Cirmű rajzát megértse. Ez a rajz Vajdát és Bálintot ábrázol-

Bálint Endre: [illegible] - számadás helyett.
Müvészet, 1977. junius - 9.oldal.

Bálint Endre

1976 májusában a művész
betegen Isemnyén 14 képet
festett. Isemnye után a korá-
nyi szanatoriumba vonult.

Bálint Endre: Magamról - számadás helyett
Művészet, 1977. június - 9. oldal.

Bálint Endre

Bálint Endre 22 éves korában
egy kórteremben fekvőt betegen
Desi Huber Istvánnal és egy Dètre
Lorant nevű festővel

Bálint Endre: Maggamról - számadás helyett.
Müvészet, 1977. junius - 9.oldal.

Bálint Endre

Június 22-én nyílt meg a Mű-
vészeti kisgalériában Bálint Endre
újabb képeit bemutató tárlat.

------: Köztéri munkák.
Művészet, 1977. június - 48. oldal.

Bálint Endre

Bálint Endre piktúrájára jellemző, hogy 1952-53 ig egyt agu képeket festett, ez alatt azt érti, hogy egy népi motivum elegendő volt hogy abból képet készítsen.

Rozgonyi Iván: Vonzódások védelmében.
Művészet, 1977. június — 2 oldal.

Bálint Endre

1954-ben a művész kérébe került egy szób népviseleti könyvecske amében sok foto van. Ezeket Bálint elkezdte rajzolni.

Rozgonyi Iván: Vonzódások védelmében.

Müvészet, 1977. junius - 2.oldal.

Bálint Endre

A művész 1954-ben Sárospatakon volt ekkor kezdődött a képein a benépesítés.

Rozgonyi Iván: Vonzódások védelmében.

Müvészet, 1977. junius - 2.oldal.

Bálint Endre

A sváb népviseleti könyvecskéből hi-
szült rajzait össze montálta ma-
gyar vagy felvidéki ornamentális
motivumokkal, cigtáblakkal és archi-
tektonális dolgokkal Bálint Endre.

Rozgonyi Tudó: Tonzódások védelmében.

Müvészet, 1977. junius - 2.oldal.

Bálint Endre

Bálint képei viszonyulási alapot
teremtenek egy csomó dologhoz,
amit a művész nem akar rendezni,
csak éppen kapcsolatot ~~[illegible]~~ létesíteni velük.

Rozgonyi Ivám: Vonzódások védelmében.

Müvészet, 1977. junius- 2.oldal.

Bálint Endre

Bálint képei kiváltják a képzelet játékát és ez a képek hatására már nem egy szerző felé irányul, hanem egy hasonló állapotban való vállalására késztet.

Rozgonyi Iván: Vonzódások védelmében.
Művészet, 1977. június- .oldal.

Bálint Endre

Az utólbi esztendők legdöntőbb-
hatását a barcelonai katalán
múzeummak köszönheti a mű-
vész.

Rozgonyi Iván: Vonzódások védelmében.
Művészet, 1977. junius- 2.oldal.

Bálint Endre

A mélegszinekkez kezdettől fogva vonzódik a művész és kontaktust teremt a dolgokkal.

Rozgonyi Iván: Vonzódások védelmében.
Művészet, 1977. junius- 2.oldal.

Bálint Endre

Régebbi hatásokat köszönhet a
művész egyszerű kis tárgyaknak,
bádog cégéreknek ebből szőtte össze
a maga világát.

Rozgonyi Iván: Vonzódások védelmében.
Müvészet, 1977. junius - 2.oldal.

Bálint Endre

1954-1955-ben Sárospatakon,
1957-ben Zsennyén volt a mű-
vész. Ezeken a helyeken lelt rá
az egyszerű kis primitív jelképekre.

Rozgonyi Iván: Vonzódások védelmében.
Művészet, 1977. junius - 2.oldal.

Bálint Endre

Harajövetele előtt Párizsban a mű-
vész előadást tartott a maga jelentűrá-
járól. Próbálta megmagyarázni, mi in-
dokolja egymással teljesen ellentétesnek
tűnő tárgyak létét a hipszikon.

Rozgonyi Iván: Vonzódások védelmében.

Művészet, 1977. junius - 2.oldal.

Bálint Endre

Bálint motivumainak eredete nagyon messzire nyúlik. Egyszerű kis jelképek és tárgyak rögződtek a művészben és ezek ma és ének.

Rozgonyi Iván: Vonzódások védelmében.

Művészet, 1977. junius - 2.oldal.

Bálint Endre

Montázsai kapcsán elmondja a művész, hogy hosszú időnek kell eltelnie míg teljes tudatossággal tudja, hogy mivel kezdjen a montázsban.

Rozgonyi Iván: Vonzódások védelmében.
Művészet, 1977. június - 2.oldal.

Bálint Endre

Ellentétes festői attitűd Bálint Endrée, avval ami az impresszionisták vallottak.

Rozgonyi Iván: Vonzódások védelmében
Művészet, 1977. junius - 2.oldal.

Bálint Endre

Nagyon nagy jelentőséget tulajdonít Bálint Endre művészetében a motivumnak. Motivumaival kapcsolatban a növények hereszteréseinek.

Rozgonyi Ivan: Vonzódások védelmében
Művészet, 1977. junius - 2.oldal.

Bálint Endre

Bálint Endre az ornamentikát úgy használja mint egy furcsa memoriát, amelyből kibukkan a mítosz.

Rozgonyi Iván: Vonzódások védelmében
Művészet, 1977. június - 2.oldal.

Bálint Endre

A Tér és forma 1947 számá-
ban Szegi Pál méltatja Bálint
Endre munkásságát.

Szegi Pál: A kritika tükrében.
Művészet, 1977. június – 28. oldal.

Bálint Endre

A sinek tiszta festői tartalma
és a konstrukció kemény belső
harmóniája csendéletében érzi
el az igazi magasságot.

Szegi Pál: A kritika tükrében.

Müvészet, 1977. junius - 28. oldal.

Bálint Endre

A művész igazi területe a csendélet, Amit az emberről mond az sielyes, si asztó kex-rű zordonság.

Szegi Pál: A kritika tükrében.

Müvészet, 1977. junius - 28. oldal.

Bálint Endre

A Pesti Napló 1938 okt. 30-ai
számára Karpathy Aurél tollá-
ból írja Bálint Endre csupa friss
fogékonyság, ifjúi hevület és lelkes
nyitottság.

Karpathy Aurél: A kritika tükrében.
Művészet, 1977. június – 28. oldal.

Bálint Endre

A Pesti Napló 1938 okt. 30-ai száma
írja Bálint Endrét minden érdekli,
amit "a természetben és a művészetben,
idáig látott és minden benyomásra
érzékenyen reágál."

Kárpáthy Aurél: A kritika tükrében.

Müvészet, 1977. junius - 28. oldal.

Bálint Endre

Bálintnak sok mondanivalója van, sarkallja a kifejezés vágya, ha ez a mondanivaló és kifejezőkészség még nem is egészen eredeti.

Kárpáthy Aurél: A kritika tükrében.

Müvészet, 1977. junius - 28. oldal.

Bálint Endre

Bálint temperáin és rajzain érez-
hetőleg idegen hatások keveredése,
Cézanne-tól az expressionistákig.
Ismeri a kiállított anyag válto-
zatossága.

Kárpáthy Aurél: A kritika tükrében.
Művészet, 1977. junius - 28. oldal.

Bálint Endre

Bálint szinei hol kiszlágosodnak, hol szeszélyesen elbozulnak. Kollekciójának egységes vonása: az előadás grafikus módja.

Kárpáthy Aurél: A kritka tükrében.

Müvészet, 1977. junius - 28. oldal.

Bálint Endre

Bálint az ecsettel is inkább rajzol, mint fest; egyszer kontúrt, máskor tömeget vagy szerkezeti elemet hangsúlyozva.

Kárpáthy Aurél: A kritika tükrében.
Művészet, 1977. június - 28. oldal.

Bálint Endre

Bálint vajzai lendületesek s
ugyancsak erősen átírt való-
ságemlékeken épülnek fel, le-
egyszerűsítésre törekve széles for-
maadással.

Kárpáthy Aurél: A kritka tükrében.

Müvészet, 1977. junius - 28. oldal.

Bálint Endre

Méltatás.

Kárpáthy Aurél: A kritika tükrében.
Művészet, 1977. június - 28. oldal.

Bálint Endre

A Korunk Szava 1938 nov. 15 száma azt írja Bálint Endréről, hogy a 24 éves művész, még nem kiforrott egyéniség.

Kallai Ernő: A kritika tükrében.
Művészet, 1977. június – 28 oldal.

Bálint Endre

Bálint képei részben Czóbel Béla
korai stílusára, részben Chagall-
ra emlékeztetnek. Erős vonalak
határolta, egyszerű síkalakzatok-
ból állanak.

Kállai Ernő: A kritika tükrében.
Művészet, 1977. junius - 28. oldal.

Bálint Endre

Elmult már 40 éves Bálint Endre amikor harmadszor eljutott Párizsba, akova sinte szellemi szánkivetettségével érkezett.

Szabadi Judit: A párizsi korszak, Művészet, 1977. június – 12. oldal.

Bálint Endre

40 éves korában Bálint Endre, hol
„bedőlve" Braque-nak, hol Chagall-
nak, hol a fauvizmusnak csinál-
ta művészetét.

Szabadi Judit: A párizsi korszak.

[redacted] Művészet, 1977.junius - 12.oldal.

Bálint Endre

Bálint Vajdával Vasarely párizsi
magániskolájában ismerkedett
meg. 1934, 1938 és 1940 nyarán
együtt lakott vele.

Szabadi Judit: A párizsi korszak.

Művészet, 1977. június - 12. oldal.

Bálint Endre

A 30 as évek végén és a 40-es évek-
ben festett személytelen csendéletek
és a hisembereket ábrázoló lírai
képek, míg nem segítettek a fogékony
ságot népe inspirációjú egyben szak-
rális festészet iránt.

Szabadi Judit: A párizsi korszak.

~~[illegible]~~ Művészet, 1977.junius - 12.oldal.

Bálint Endre

1950-ben készült készült Bálint „Játékok" című bizar, szellemes alaksorozata. Ezek a figurák a képzelet mélyebb régi őiből kerültek elő.

Szabadi Judit: A párizsi korszak.
Művészet, 1977.junius - 12.oldal.

Bálint Endre

1954-ben volt Bálint Sáros-
patakon, ahol a „Falu éjjel"
grafikáit készítette ez a mul vajdai
örökséget sengáros.

Szabadi Judit: A párizsi korszak.
Művészet, 1977.junius - 12.oldal.

Bálint Endre

1957-ben Bálint Endre Lsenynyén volt, az ott készült vajzok vajdai örökséget mutatnak.

Szabadi Judit: A párizsi korszak.
Művészet, 1977.jusius - 12.oldal.

Bálint Endre

Kés, szárny, főkötő, maszk, oszlop, madár, macska, szigony, hér, hérítés hérült egymással meghökkentő, de sokasz nyers vagy erőszakott kapcsolatba művein.

Szabadi Judit: A párizsi korszak.
Müvészet, 1977. junius - 12.oldal.

Bálint Endre

Az inspirációk forrásáról tanuskodik „Itt már jártam valaha" című Bálint kép. A kép Párizsban keletkezett erősen epikus jellegű.

Bálint Endre: Magamról - számadás helyett.
Müvészet, 1977. junius - 9.oldal.

Bálint Endre

Bálint Endre ornamentális motívum-szövése helyek-közel egyéni. Munkálkodása mögött valami nyugtalanság van.

Rozgonyi Iván: Vonzódások védelmében

Művészet, 1977. junius - 2.oldal.

Bálint Endre

Majdnem minden képében van
ellentmondás. A zárt architektú-
rák mellett van egy felbontott,
érzelmes és puha forma Bálint
képein.

Rozsonyi Iván: Vonzódások védelmében
Művészet, 1977. június - 2.oldal.

Bálint Endre

15-16 éves korában találkozott
Bálint Endre Kassákkal és az-
zal a világgal amit az orosz
szuprematisták képviseltek.

Rozgonyi Iván: Vonzódások védelmében.
Művészet, 1977. június - 2.oldal.

Bálint Endre

1945 előtt a művész témái job-
bára az élet peremére került em-
berek ábrázolása volt és most az
utolsó hónapokban újra rokonszenv-
hiszen a tema felé.

Rozgonyi Iván: Vonzódások védelmében.
Művészet, 1977. junius - 2.oldal.

Bálint Endre

Bálint irónia a nyitott világ és ez olyan emberek nyitott is akar maradni.

Rezgonyi Iván: Vonzódások védelmében.
Művészet, 1977. június - 2.oldal.

Bálint Endre

A művész élete legdöntőbb élménye egy gyermekkori népligeti vurstlisétа volt, ahol a mutatványos bódék, a ringlispélek, a szakállas nők voltak.

Rozgonyi Iván: Vonzódások védelmében.

Művészet, 1977. junius - 2.oldal.

Bálint Endre

A 16 éves Bálint Endrére magyarázattal adott Kassák Lajos
„Tisztaság könyve"

Bálint Endre: Bálint Endre kortársakról.
Művészet, 1977. június - 86oldal.

Bálint Endre, festő

L: Kassák Lajos

□ –: Kassák Lajos, festő

Esti Hírlap, Bp. 1977. júl. 13.

2

Bálint Endre, grafikus

L: Réber László

—: Könyvművészeti kiállítás

Esti Hírlap, Bp. 1977. máj. 3.

12

Bálint Endre, festő

L:Kokas Ignác

Rózsa Gyula:Egy igén es mügyüjtő 9.

Népszabadság, Bp.1977.jún.19.

Bálint Endre

Bálint Endre újabb képei jú-
lius 17-től láthatók a Művészet
kisgalériájában.

-----:Hirek.

Művészet, 1977. julius - 48.oldal.

Bálint Endre, Jestő

L.: Kassák Lajos

– : felam Ták . . . . 6.

Népszabadság, Bp. 1977 júl. 23.

Bálint Endre, festő

l: Kassák Lajos

-: Kiállítás 7.

Népszabadság, Bp. 1977 júl. 21

Bálint Endre, festő

— BÁLINT ENDRE festőművész új képeinek kiállítása július 17-ig látogatható a Szabadsághegyi Jókai Klubban.

8.

— : Hé

Népszabadság, Bp. 1977 júl. 8.

Bálint Endre festő

a Hatvany Lajos múzeum fotó/ művészet kiállításának adott helyet. – a kiállítás másik része a felszabadulás utáni évek irányzatait mutatja be. Itt szerepelnek a művész alkotásai, szürreális tendenciája kollázs, illetve montázs.

Láncz Sándor: Képzőművészeti krónika. Jelenkor, 1977. 1. 73. old.

Bálint Endre

A Szentendrei Művésztelepi Galériában rendezett kiállitást Korniss Dezső és Bálint Endre, mint a lap közli a kulturális eseményeket ismertető rovatában. A tárlat megtekinthető 1975. augusztus lo.-től.

Élet és Irodalom, Bp. 1975. aug. 16. XIX. évf. 33. sz. 8. lap.

BÁLINT ENDRE, festő

A Pécsi Modern Magyar Képtár gyüjtemények vétele, vagy ajándékozás révén gazdagodik, ill. esetenként vásárlások útjan gyarapszik. 1969-től 1973-ig kb. 1500 darabbal nőtt a gyüjtemény anyaga. Ezekből képek jegyzéke. Grafikák:

82. sz. - BÁLINT ENDRE: "RÁCSOS KOMPOZICIÓ". c. müve. - p. tempera, o. - 21 ú 17 cm. - Ltsz: 70.327. - XIV. tábla. - 300. old Fekete repr.

ROMVÁRY FERENC: A Modern Magyar Képtár története Uj szerzemények III. 287. old

A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve, XVII-XVIII. 1972-73. Pécs, 1975.

BÁLINT ENDRE, festő

A múzeum saját költségvetési keretéből csak igen kis mértékben gyarapodhat. A rendelkezésre álló összeg aránytalanul kevés.-De még igy is sikerült számos jelentős művel gyarapodni.-Nevezetesen Bálint Endrének: "DERENGÉS",cimü festményét kell többek között kiemelnünk. 289.old

KOMVÁRY FERENC: A Modern Magyar Képtar története
Uj szerzemények III. 287.old

A JANUS PANNONIUS Múzeum évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73,-Pécs,1975.

Bálint Endre, festő

Vidor Miklós: Sárkányok
alkonya c. könyve Bálint E.
illusztrációival

↓

— : Most jelent meg

8.

Népszabadság, Bp. 1976. jún. 5.

Bálint Endre

A "KÖNYV" c. rovatban Illés Jenő ir a müvész "Hazugságok naplójából" c.,a Magvető Kiadónál most megjelent könyvéről és ezzel kapcsolatban müvészetéről.
Madách: Az ember tragédiája c. müvéhez készitett festményei a közeljövőben kerülnek kiadásra a Szépirodalmi Kiadó gondozásában. Az illusztráció-sorozatbó a lap bemutatja a müvész egyik képét, az„Athéni szin"t.
Repr.
Film Szinház Muzsika, Bp. 1972. nov, 25.
XVI. évf. 48. sz. 19. lap.

Bálint Endre Festőművész

Máj. 20.-án – „Látomás a valóságról" – közös elnevezéssel Zsigmondi Boris rendezésében, a TV második műsorában Vajda Lajos, Korniss Dezső, Bálint Endre, Szántó Piróska képei kerültek képernyőre.

Wagner István: Rendezte: Zsigmondi Boris.
Magyar Hírlap, 1976. máj. 25.

Bálint Endre grafikus
a Miskolci Galériában rendezett VIII. Országos Grafikai Biennálén szerepelt a művész három linótypedja.

Láttuk, hallottuk.

1946. jan. 11. Reggeli 21:10 M.

Bálint Endre

"Svábasszony" cimmel hozza a lap a müvész rajzát.
Repr.

Fenti rajzot lásd: Schaár Erzsébet nevénél, Vadas József: "Terek, tér nélkül" c. -a müvészről szóló- cikkének hátlapján.

Élet és Irodalom, Bp. 1975. okt. 25.
XIX. évf. 43. sz. 14. lap.

Bálint Endre

Czóbel, Szőnyi, Mednyánszky, Vasarely, Kmetty János, Bálint Endre, Barcsay Jenő, Domanovszky Endre, Bemeter Benedek Péter, Ilosvai Varga István, Mattioni Eszter, Molnár C. Pál, Istokovits Kálmán, Boldizsár István, Bortnyik Sándor, Keserü Ilona, Kondor Béla, Deim Pál, Schaár Erzsébet, Munkácsy Mihály, Derkovits Gyula, Nemes-Lampérth József, Ámos Imre művészek alkotásai szerepelnek az aukció-kiállitásokon.
A bemutatott művekre vonatkozó részletes ismertetés Munkácsy Mihály nevénél található.
Élet és Irodalom, Bp. 1975. szept. 20. XIX. évf. 38. sz. 13. lap.

Bálint Endre

Ferenczy Károly, Rippl-Rónai József, Ferenczy Noémi, Kelety Gusztáv, Hollósy Simon Glatz Oszkár, Vaszary János, Koszta József, Anna Margit, Korniss Dezső, Kernstok Károly, Spányi Béla, Csók István, Gulácsy Lajos művészek nevét sorolja fel Vadas József: "Mecénás-e a műgyűjtő" c. beszámolójában, mely az utóbbi aukció-kiállításokról szól. A 33. 34. 35. és 36.-ik tárlaton szereplő művek alkotóinak felsorolása a 2.-es sz. cédulán folytatódik.

A cikk részletesen ismerteti az aukciókon bemutatott művek értékelését is, ahogy azok az előző, vagy az azt követő kiállításon emelkedő, csökkenő, vagy azonos árat érték el.

Élet és Irodalom, Bp. 1975. szept.2o.XIX.évf. 38. sz. 13. lap.

Bálint Endre (festő)

60. születésnapja alkalmából a Munka Érdemrend arany fokozatával tüntették ki.

Népszava, 1974. nov. 7. 102. évf. 261. sz. 6 p.

Bálint Endre

Szántó Piroska baráti köréhez tartozott
Szentendrén

Uj irás 1976/1o/122

Bálint Endre

Szántó Piroska baráti körlhez tartozott
Szentendrén

Uj irás 1976/1o/122
Szántó :Áll egy meggyfa

Bálint Endre

A Miskolci Galériában rendezték meg az Országos Grafikai Biennálét. Vadas József: "Szelid grafikusok" cimmel beszámol a kiállitásról és felsorolja az uj neveket, akik a fiatalok közül emlitésre érdemesek: Almásy Aladár, Badacsonyi Sándor, Hibó Tamás, Nagy Gábor, Rátkay György Sarkadi Péter, Somogyi Győző, Valkó László és Wagner János. A biennálén a "nagy öregek" nemzedékét egyedül Varsányi Pál képviseli, -mondja a kritika. Bálint Endre nyomatait nem találja olyan jónak, mint festményeit. Az ifju grafikusok legjobbjai között szerepel Banga Ferenc, Kovács Tamás, Szabados Árpád, Szemethy Imre. - Folytatás a 2.-es cédulán.

Élet és Irodalom, Bp. 1976. jan. 3. XX.évf. 1. sz. 12. lap.

Bálint Endre

Kovács Tamás nevét csak megemliti, de nem szerepel a fiatal mesterek között a biennálén. Sáros András Miklós és Révész Napsugár művészek közvetlen utánuk sorolható. Gácsi Mihály lapjait a legjobbak között tartja számon. Majd Csohány Kálmán és Feledy Gyula következik, akiket kiemel a kritika, s megdicséri Maurer Dóra rézkarcait is. A fiatalok közül elég szigoru birálatot mond Szentgyörgyi József, Józsa János és Pető János munkájáról.
A részletes beszámoló, -Vadas József: "Szelid grafikusok" c. cikke Gácsi Mihály nevénél található.
Élet és Irodalom, Bp. 1976. jan. 3. XX. évf 1. sz. 12. lap.

Bálint Endre

1942. február 1.-én a Népszava közölte a Szociáldemokrata Párt -"Szabadság és nép" c.- freskópályázati felhivását. A pályázat nagy visszhangot keltett, s egymásután jelentkeztek a képzőművészek a felszólitásra. A beérkezett művekből 1942. március végén nagyarányu kiállitást rendezett a Szocialista Képzőművészek csoportja.
Festők és grafikusok: Ámos Imre, Bálint Endre, Bán Béla, G. Beck Judit, Buti István, Dési Huber István, Dienes Dénes Rezső, Faddi Fürstner Dénes, Gedő Ilka, Gráber Margit, Háy Károly László, Jándi Dávid.
A művészek nevének folytatása a 2.-es cédulán következik.
Elet és Irodalom, Bp. 1976. márc. 13. XX. évf. 11. sz. 6-7. lap.

Bálint Endre, festő

L.: Kéri Kálmán

(baraus): Bartók-emlékalbum 2

Esti Hirlap, Bp. 1978 nov 11

Bálint Endre

A Nemzeti Galéria kiállitásán szereplő további művésznevek:
Medgyessy Ferenc, Melocco Miklós, Mihéltz Pál, Németh József, Orosz János, Papp Gyula, Pirk János, Pór Bertalan, Rideovics László, Sarkantyu Simon, Schéner Mihály, Scholz Erik, Sikuta Gusztáv, Somogyi Árpád, Somogyi János, Somogyi József, Sváby Lajos, Szabó Vladimir, Szalay Ferenc, Szentiványi Lajos, Szentiványi Szentgyörgyi Korhél, Szőnyi István, Szkok Iván, Tar István, Tóth Béla, Vigh Tamás, Záborszky Viola.

Élet és Irodalom, Bp. 1975. dec. 27.
XIX. évf. 52. sz. 7. lap.

Bálint Endre festőművész

A tatai Kuny Domokos Múzeumban szept. 18.-án megnyílt „Vaszary tanítványok" c. kiállítás, melyen szerepelnek a művész művei.

Utikalauz üdülőknek.

1977. IX. 22. Petőfi 10.15 /11/ Gné

Bálint Endre

Áprily, Vajda, Bálint Endre,
Anna Margit, a szentendrei
művészcsoport tagjai.

Ujfalvai Ágnes: Anna Margit.
Művészet, 1978. március - 18. lap.

Bálint Endre

Egyéni kiállítás:

1964. Iparművészeti Főiskola – Budapest

1965. Művelődési Ház – Rákosliget

Bálint Endre festőművész kiállítása

Mucsarol, 1972. december

Bálint Endre

Egyéni kiállítás:

1962. Műtermi kiállítás – Clamart

1963. Fővárosi Klub – Budapest

Bálint Endre festőművész kiállítása

Mucsarral, 1977. december

Bálint Endre

Egyéni kiállítás:

1960. Galerie des Contemporains - Bruxelles
1961. Galerie „I. bis quai aux fleurs - Paris

Bálint Endre festőművész kiállítása
Mucsarnok, 1977. december

Bálint Endre

Egyéni kiállítás:

1959. Galerie Art et Traditions chrétiennes — Paris

1959. Galerie des Contemporains - Bruxelles

Bálint Endre festőművész kiállítása

Mucsarnok, 1977. december

Bálint Endre

1973 Galerie Art et Tradition chrétienne
– Paris

1973 Galerie des Contemporains – Bruxelles

Bálint Endre festőművész kiállítása
Műcsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Egyéni kiállítás:

1958. 't Oude Weeverskuys – Amersfoort

1959. Galerie Furstenberg – Paris

Bálint Endre festőművész kiállítása

Mucsarról, 1977. december

Bálint Endre

Bálint Endre festőművész méltatta Kassák Lajos író, költő, képző-művész életművét.

—: Kassák emlékkiállítás.
Tükör, 1977. július 31 – 43. oldal.

Bálint Endre, festőművész

A gyűjtő Kerozsváli Jenő a győri Gimnázium tanára. Gyűjtését festménnyel kezdte: itt található a művész műve a „Szentendre nyolcadik templomá"! (amlítve)

Néhány szó zene közben.

1977. márc. 3. 10.15 Petőfi |11| - Vné-

Balint Endre

„Rózsadomb tej"

Pastell 27x37 cm J. l. G. Balint 975.

Utiáltási ár: 8000 ft.

BÁV 42.Képaukció Budapest,1977.május

Balint Endre (1914-)

„Dunai hajós" o. Zarton 19,5 x 27,5 cm

s.f.j. Balint 45.

Kiáltási ár: 6000 ft

BÁV 42.Képaukció Budapest,1977.május

Bálint Endre festőművész

A Magyar Nemzeti Galéria tárlatán a művész művészetében összefoglalásnak lehetünk szemtanúi. Kevés művész jár ilyen elszántsággal a magaválasztotta nehéz úton. A „déjà vu"-t emeli fájdalmas, szívszorongató költészetté s most „nosztalgikus szürrealizmusának újabb államásaként" ikonosztázokban fogja egybe a tárgyakat és lebegő alakokat.

Láncz Sándor: Szentendre – Gerzson Pál. Jelenkor, 1976. 8. 706. old.

Endre Bálint

„Selfportrait" (paper pulp, 1938)
(repr.)

The New Hungarian Quarterly, 1976. 6. 4.

BÁLINT ENDRE, festo

Gegesi Kiss Pál akadémikus kisebb képtárra való anyagot ajándékozott a Pécsi Modern Magyar Képtár megalapitásá hoz. Kivánságára a gyüjteményt ma is Forgách Hann Erzsé bet Emlékgyüjteménynek nevezik, az adományozó művészfe lesége után. Igy egy csapásra oly művészi alkotások kerül tek a pécsi múzeum birtokába, mint: Bálint Endre müve

37.old

Hallama Erzsébet: Modern Magyar Képtár Pécsett 37.old

Múzeumi Magazin , 1969.2.sz, Spest.

Bálint Endre festőművész

Az V. országos nyári tárlat megnyílt a Kossuth Lajos Tudományegyetem díszudvarán és az egyetemi könyvtárban. – A művész alkotásai szerepelnek a tárlatban.

Szabó Ernő: Az V. országos nyári tárlatról.

Hajdu-Bihari Napló 1936 júl. 4.

Bálint Endre

Madách Imre születésének 150. évfordulója alkalmából jelent meg „Az ember tragédiája" jubileumi díszkiadása, a műben 15 egész oldalas, négyszínnyomásos illusztrációjával. (említve).

Könyv Világ, 1943. jan. (2)

Bálint Endre

a dunaújvárosi új kiállítóhelyiség-
ben decemberben – a Műcsarnokban
rendezett anyagából – kiállítása
volt.

Képes krónika

1973. márc. 17. Televízió 17.40/11/KGyvé

Bólint Endre

osz. Európai iskola tagja.

Benza László, Bernáth György, Erdei Ferenc stb.: Budapest lexikon, Budapest 1973 1335 l

3081

Bálint Endre

neve említve a "Vizsga a muzeumban"
írásban a 10.oldalon

Kritika 1973 november

Bálint Endre, festő

Képeskönyve. (Deim Pál tanulmánya.)

Rózsa Gyula: Kutatás, eredmények 7.

NÉPSZABADSÁG Bp. 1974. ápr. 3.

Bálint Endre, festő

Az Építők Műszaki Klubjában ismertetik munkásságát.

— : Tavaszi nyitány a klubokban 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1974. márc. 11.

Bálint Endre, festő

Szerepel a XIV. Szegedi Nyári Tárlaton.

Tandi Lajos: Kiállítási napló

90-94.

TISZATÁJ, Szeged, 1973. október XXVII/10.

Bálint Endre, Jestő

Megemlítve.

Bodri Ferenc: Képzőművészeti Krónika

Sík Csaba: Rend és Kalmud

340-342

JELENKOR, Pécs, 1973. április

XVI/4.

Bálint Endre

Csoportos kiállításai:

1945-47 Vándorkiállítások

Fővárosi Képtár Gyűjteményének kiállítása

Bálint Endre festőművész kiállítása Miskolcon, 1972. december

Bolivia Route

Bolivia Route Postcards. Bibliography
Montreal, 1982. Oversize

Bálint Endre

Csoportos Kiállításai:

1945-47. I., II., III. Nemzeti Kiállítás és az Európai Iskola valamennyi csoportkiállítása

Bálint Endre festőművész kiállítása Műcsarnok, 1972. december

Bálint Endre
Csoportos kiállításai:

1937. Socialista Művészcsoport
1942. ——— k ———

Bálint Endre festőművész kiállításai
Mucsarnok, 1977. december

Bálint Endre
Csoportos kiállításai:
1941. Képzőművészek Új Társasága
1942. ——— K ———

Bálint Endre festőművész kiállításai
Műcsarnok, 1977. december

Bálint Endre

Csoportos kiállításai:

1939.

1940. Képzőművészek Új Társasága – Budapest

Bálint Endre festőművész kiállítása

Pécsett, 1972. december

Polish Suite

Capriccio Polacco

Mazurka

Krakowiak

Polish Suite for Violin and Piano
Published 1952 Oxford

Bálint Endre

Csoportos kiállításai:

1937.

1938. Szinyei Merse Társaság Fiatalok Szalonja — Budapest

Bálint Endre festőművész kiállítása

Műcsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Egyéni kiállítás:

1972. Miskolc

Bálint Endre festőművész
kiállítása, Mucsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Egyéni kiállítás:

1971. Győri Múcsarnok

1971. Modern Magyar Képtár – Pécs

Bálint Endre festőművész

kiállítása, Múcsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Egyéni kiállítás:

1968. Galerie Anne Colin – Paris

1970. Kossuth Lajos Egyetem – Debrecen

Bálint Endre festőművész

kiállítása, Miskolc, 1972. december

Bálint Endre

Egyéni kiállítás:

1967. Kulturális kapcsolatok Intézete – Budapest

1968. Magyar Építőművészek Szövetsége – Budapest

Bálint Endre festőművész kiállítása, Miskolc, 1972. december

Bálint Endre

Egyéni kiállítás:

1967. Harsfalas Népfront Klub – Budapest

1967. Balassa Bálint Múzeum – Esztergom

Bálint Endre festőművész kiállítása

Miskarcon, 1972. december

Bálint Endre

"Halotti tor" c. képét bemutatja a lap.
Repr.

Élet és Irodalom, Bp. 1977. nov. 12.
XXI. évf. 46. sz. 11. lap.

Bálint Endre, festő

L.: Kassák Lajos

Vas István: Gentendre

15-28.

Látóhatár, Bp. 1977. május

Bálint Endre, Jestő

L.: Deim Pál

Németh L.: Képek, szobrok ... 209-212.

Látóhatár, Bp. 1977. október

Bálint Endre, kesb

L.:Thorma János

Heitler László:A mügyüjtő alkotása 907-909

Jelenkor, Pécs, 1977. okt. XX/1o.

Bálint Endre

neve említése, Vajda Lajos
temetése után Illyés Gyuláéknál
rendezett összejövetelen volt jelen

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.1972 Magvető

109. old.

Bálint Endre, festő

Szerepel a Petőfi Irod. Múzeum

Madách-kiállításán.

P. Szücs Julianna: Illusztrációk vagy program-
művek

7.

Népszabadság, Bp 1973. júl. 11.

Bálint Endre, Jestő

51 festményt, 20 színes monotípiát
állít ki Oslóban. (Moss.)

– : A leningrádi Ermitázs vendégki –
állítása a Képmű vészeti
Múzeumban 7.

Népszabadság, Bp 1973 aug. 14.

Bálint Endre festőművész

Kerékgyártó István esztetizáló cikke Bálint festészetéről.

Kortárs, 1968/8 1337. old.

Bálint Endre

A váci zeneiskola lépcsőtermének festészeti vagy plasztikus képzőművészeti ötlet pályázatán vett részt.

—. Képzőművészeti pályázatok.
Művészet, 1974. március - 48 oldal.

Bálint Endre festményei

Szól a kakas még, Fotomontázs,
Fotomontázs, Sápadt hap,
Ábrák csonttal, Népligeti cégér,
Marhavagonlit, Fotomontázs
Fotomontázs

Kortárs 1973/4 532, 574, 58o, 583, 592, 598,
632, 668, 692

Bálint Endre

grafikus

A Miskolci Képtárban bemutatták
Bálint Endre monotípiáit.

Végvári Lajos: A Miskolci Képtár.
Művészet, 1973. december - 28 oldal.

Bálint Endre
festő

„Kis chonosztár"
(repro)

Végvári Lajos: A Miskolci Képtár.
Művészet, 1973. december – 28 oldal.

Bálint Endre
festő

Bálint Endre „Kis ikonostáz" című
alkotása a Miskolci Képtárban van.

Végvári Lajos: A Miskolci Képtár
Művészet, 1973. december - 28. oldal.

Bálint Endre

Müve szerepel a nagymarosi emlékkönyben az „In memoriam Kassák" ciklusban.

Losonci Miklós: A Kassák-emlékkönyv gyűjteménye; „Műgyűjtő", 1973/4. sz. 19. l.

Bálint Endre

Prométheus születése c. képe szerepelt a Pest megyei tárlat 70-en (Szentendre, Ferenczy múzeum).

Bojár Judit: Kiállításról – kiállításra; Magyar Hírlap, 1970. IV. 21. 9. l.

Bálint:

Konstruktiv szürrealista szemléletmód festőművén volt.

Passuth Krisztina: Új törekvések a szemléletmód művészetben

Új Symposion 1969/45 18. old

Bálint Endre grafikus

A megnyílt 10. miskolci országos kiállításon képei szerepelnek, illetve grafikái, monotypiái.

Rózsa Gyula: Harmincévesek, művészete a miskolci országos kiállításon.
Népszabadság, 1968. dec. 13.

Bálint Endre, jestő

Szerepel a Székesfehérvári Képtárban.

Rózsa Gyula: Az Európai Iskola vizsgája 7.

Népszabadság, Bp 1973. okt. 19.

BÁLINT ENDRE, festő

ESZTERGOMI KIÁLLITÁSOK, 1945-1960

1956.okt.7.-Anna Margit, Bálint Endre, Gadányi Jenő, Kornis Dezső, Rozsda Endre, néhai Vajda Lajos festőművészek Barta Lajos és Jakovits József szobrászművészek müveinek bemutatása a Keresztény Muzeumban. 194.old

ZOLNAY LÁSZLÓ: Esztergomi kiállitások, 1945-1960
193.old

Esztergom Évlapjai, -Annales Strigonienses, 1960
Bp. 1960

Bálint Endre, jestő

Mándy Stefánia: Eszterlánci tánc c. könyvét illusztrálta.

–: Zoknidukszli és társai 2.

ESTI HIRLAP, Bp 1973. okt. 9.

Bálint Endre

Ország Lili, Kass János, Varga Imre és Hajnal Gabriella müvei szerepelnek azon a kiállitáson, melyet a Kulturális Kapcsolatok Intézete "norvég partnereivel" rendezett az oslói F 15 Kontakt Galériában.
"Magyar tárlat Norvégiában" cimmel a lap beszámol arról, hogy a 276 müalkotásból álló nagyméretü magyar gyüjtemény eddig még Norvégiában nem szerepelt, mely októberben Oslóból Tromsőbe kerül bemutatásra.
A müvész az utóbbi öt évben készült,-fára és vászonra festett- olajképeiből válogatott a kiállitásra.

Élet és Irodalom, Bp. 1973. okt. 6.
XVII.évf. 4o. sz. 6. lap.

Balint Endre

konfigurátív lapjai szerepelnek
a VII. Országos Grafikai Biennalén
Miskolcon

Napjaink 1974 február 12.
old.

Bálint Endre, festő

A Bedő gyűjteményből a tárgyidőszakban főként az Európai Iskola körébetartozó művek kerültek átadásra a Modern Magyar Képtárban. Közöttük az övé is 334.old 15.jegyz

Romváry Ferenc: A Modern Magy.Képtár Története
Uj Szerzemények IV. 333.old

A Jan.Pann.Múz.Évk. XIX. 1974. Pécs

Bálint Endre

Tanulmányait az Iparművészeti Iskolán végezte. Az Európai Iskola tagja volt. 1947-ben rövidebb ideig, majd 1957-62 zöld 4 Párizsban élt.

66. Kis ilonosztáz

o. fa. 70x110 cm ltsz. MK. 72.16

A XX. sz. nagyon festőszete a műtelni lépcsőben

Katalógus

Bálint Endre, festő

L:Bencze László

Rózsa Gyula:Képzőművészetünk szép kezdetei 7.

Népszabadság Bp. 1977 nov. 16.

Bálint Endre, kestő

L.:Bán Béla

-:Kovalovszky Márta:Kinek ajánlja? 14.

Népszabadság, Bp. 1977 okt. 30.

Bálint Endre, festő

L.:Tilles Béla

-: Hir

Népszabadság, Bp. 1977

Bálint Endre, festő

L: Ősze András

P. Kiss J.: Ősz i modernek. 7.

Népszabadság, Bp. 1977 szept. 21.

Bálint Endre, grafikus

Mándy Stefánia: A csinóberpiros madár c

könyvét illusztrálta

↓

⊢: Most jelent meg 8.

Népszabadság, Bp. 1978 jan. 27.

Bálint Endre, festő

● BÁLINT ENDRE festőművész kiállítását ma délelőtt nyitották meg a nyíregyházi Jósa András Múzeumban.

O –: Bálint Endre

8.

Esti Hírlap, Bp. 1977 szept. 30.

Bálint Endre, festő

A Pécsi Janus Pannonius Múzeumban rendezett művészeti kiállitások 1945-1974 között:

1971-ben rendezett kiállitás: Bálint Endre festményei 386.old

Sarkadi Eszter: A Jan.Pann,Múz. vázlatos története a Felszabadulástól napjainkig 373.old

A Jan.Pann.Múz.Évk. XIX. 1974. Pécs

Bálint Endre

Egyéni kiállítás:

1948. Európai iskola
1947. — " —

Bálint Endre festőművész kiállítása
Mücsarnok, 1977. december

Bálint Endre
Egyéni kiállítás:

1946. Európai iskola
1947. Galerie Creuze – Paris

Bálint Endre festőművész kiállítása
Mucsarnok, 1977. december

Bálint Endre

Fatáblás, 1969. repr. 13. old.

Bálint Endre festőművész kiállítása
Mucsarnok, 1977. december

Bálint Endre

Laudáció Dunántúl, 1969. repr.
8. old.

Bálint Endre festőművész kiállítása
Pécsett, 1977. december

Bálint Endre

Itt nyugszik, 1969., repr. 16. old.

Bálint Endre festőművész kiállítása
Műcsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Triptichon, 1968., repr. 18. old.

Bálint Endre festőművész kiállítása (Kecskemét), 1977. december

Bálint Endre

Csodálatos halászat, o-fa, 19,5×65

Felszállott a siepségmadár, fa, 18×61

Bálint Endre festőművész kiállítása

Műcsarnok, 1972. dec.

Bálint Endre

Gyöktáma, 1952. o. papír. 24,5×32,5
PARIS 1958 – 62

Bálint Endre festőművész kiállítása
Műcsarnok, 1972. dec.

Bálint Endre

Figuráció lányával, 1950 o. vászon, 35×9[illegible]
Kőmadár, 1952. o. fa, 32×24

Bálint Endre festőművész kiállítása
Műcsarnok, 1972. dec.

Bálint Endre

Szentendrei kör, 1948. o. fa 21×25

Feliér madár, 1948. o, fa, 60×75

Bálint Endre festőművész kiállítása

Mácsarnok, 1972. dec.

Heinrich Suso

Heinrich Suso Postkarte Nr. 1
Diessenhofen, 1952 ...

Bálint Endre

Törmelék a Kékszakállú herceg várából, repr. 5. old.

Bálint Endre festőművész kiállítása Miskolcon, 1972. december

Bálint Endre

Kis Iránytár, repr. 9–10. old.

Bálint Endre fotóművész kiállítása
Mácsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Szentendre nyolcadik temploma
1969., repr. 18. old.

Bálint Endre festőművész kiállítása
Műcsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Kalózhistória 12. fejben, 1969.
repr. 6. old.

Bálint Endre festőművész kiállítása
Pécsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Ábrándozóval, repr. 17. old.

Bálint Endre festőművész kiállítása
Pécsarnok, 1977. december

Bálint Endre

Honvágy, o. fa, papír, 80×155
Groteszk temetés, o. vász. 92×66

Bálint Endre festőművész kiállítása
Műcsarnok, 1972. december.

Bálint Endre

Téli éjszaka, o. fa, 16×69

Romeni látomás, o. vás. 96×50

Bálint Endre festőművész kiállítása

Kucsarnok, 1972. december.

Bálint Endre

Vándorlegény útra kél (triptich.) o. 26,5 x 15 x 18 x 18

Nagykereszt, o. 11 x 100 cm

Bálint Endre festőművész kiállítása

Műcsarnok, 1972. december.

Bálint Endre

Van Gogh éjszakája, le 21×74
Halál falun, le, 17×85

Bálint Endre festőművész kiállítása
Kolozsvár, 1972. december.

Bálint Endre

Kiscelli Kastély, o. vász. 32×50
Kastély Blois-ban, o. vász. 51×45

Bálint Endre festőművész kiállítás
Műcsarnok, 1972. december

Bálint Endre

1tt már jártam valaha I. o. fo, 14x121

——— || ——— II. -"- 15x12

Bálint Endre festőnnvész kiállítás.
Műcsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Kerek, o. fa, 16×48
Ibizai éjszaka, o. 43×164

Bálint Endre festőművész kiállítása
Tihcsand, 1972. december

Bálint Endre

Séta a temetőben, o. fa, 32×200

Angyal, o. fa, 30×30

Bálint Endre festőnnvész kiállítása
Műcsarnok, 1972. december

Rolling Rocks

Rolling Rocks Pictures by Lia Lutz
Tucson, AZ 1992 observed

Bálint Endre

Hastingsi házak, o. fa. 43×23,5
Várakozók, o. vászon, 37×35

Bálint Endre festőművész kiállítása
Műcsarnok, 1972. december.

Salut Frankreich

Heute ist der 14. Juli 1932

Vive la France

Salut France Fête Nationale Bastille
Juli 1932 Oberursel

Bálint Endre

Sápadt nap, o. fa, 22,5×52,5
Egy régi udvar, o. fa, 21×45,5

Bálint Endre festőművész kiállítása
Miskolcon, 1972. december.

Bálint Endre

Angyal, fa, fém, csont 20,5×20,5
Ördög, — " — 17×15,5

Bálint Endre festőművész kiállítása.
Műcsarnok, 1972. december.

Bálint Endre

Ucello-(Itt már jártam valaha III. o. fa.
15×123.
Rámás dráma, fa, fein, spárja 34×28

Bálint Endre festőművész kiállítása
Műcsarnok, 1972. december.

Bálint Endre

Tömeléket mögött, 1964. o. fa 30×35
Szamaru história 4 képben, o. fa 25×88

Bálint Endre festőművész
kiállítása, Műcsarnok, 1972. december

Rolling Stone

Tom Waits - Closing Time
Tom Waits - Heartattack and Vine
Tom Waits - Small Change
Tom Waits - Blue Valentines
Tom Waits - Bone Machine
Tom Waits - Rain Dogs
Tom Waits - Frank's Wild Years
Tom Waits - Swordfishtrombones
Tom Waits - Real Gone
Tom Waits - Mule Variations
Tom Waits - Alice
Tom Waits - Blood Money
Tom Waits - Orphans

Bálint Endre

Vivarstás, 1965. o. fa, 18,5×60
Halál Firenzében, 1966, o.v. 27×70

Bálint Endre festőművész
kiállítása, Mücsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Triptichon, 1968. o. fa 31×93

Trombitáló angyal, 1969. o. v. 36×41,5

Bálint Endre festőművész
Miallítása, Műcsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Népdal, 1967, fa, 10,5 x 49,5
Imatábla, 1968. o. fa 32 x 46

Bálint Endre festőművész
Kiállítása, Műcsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Ládafiában, 1969. o. vász. 37x30,5
Szegény tót asszony, 1969. o. vász. 30x59

Bálint Endre festőművész kiállítás
Műcsarnok, 1972. december.

Bálint Endre

Naplemente Zsennyén, 1969.
olaj, fa, 45×35
Faggyhalál, 1969. o. fa, 31×52

Bálint Endre festőművész kiállítása
Miskolcon, 1972. december.

Zalint Endre

Zalint Endre jetamüvész Diállitás

Miskolc, 1972. december

Bálint Endre

Kis iromtar, 1969. o. fa.

Füstölgő, 1969. o. vászon, 30×60

Bálint Endre festőművész kiállítása
Nyíregyházán, 1972. decemberben

Bálint Endre

Örökzöld ablakból, 1969. o. fa, 10,5x45,5

Szentendre nyolcadik temploma, 1969. o. fa, 90x190

Bálint Endre festőművészkiállítása Műcsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Kalózhistória 12 Rejben, 1969.
olaj, fe, 172 x 32.
Máriangyal, 1969. fe, 13 x 54

Bálint Endre festőművészkiállítása
Műcsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Néplijeti Népreletbeli állövöltek
céftáblája, 1969.
fa, 12 x 69

Bálint Endre festőművészkiállítása
Műcsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Ablakomból, 1969. fa, 45×35
Akrál csonttal, 1969. fa, 13×54

Bálint Endre festőművész kiállítása
Kecskemét, 1977. december

Bálint Endre

Spanyol temető, 1969. fa, üveg, ólom, 15x48
Lidércrzöld, 1969. fa, 37x12

Bálint Endre festőművész Kiállítása
Műcsarnok, 1972, december

Bálint Endre

Nagyünnepfa, 1969. o. fa, 173×23
Búcsúfa, 1969. o. fa, 124×22

Bálint Endre festőművész Diállítása
Múcsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Lovrás Dunántúl, 1969. o. fa 33×70

Fatáblen, 1969. o. fa 90×23

Bálint Endre festőművész kiállítása

Kaposvár, 1972. december

Salut Eudore

Je suis Eudore Pétronille, Lieutenant
Retraité, 1972, Odessa, Ukraine

Bálint Endre

Trombitás, 1969. olaj, fa,
Itt nyugszik, 1969. o. fa, 118 x 37

Bálint Endre festőművész kiállítása
Műcsarnok, 1972 december.

Bálint Endre

Négy öröttöld, 1969. o. fa, 34×52
Mársalóház, 1969. o. fa, 35×52

Bálint Endre festőművész kiállítása
Műcsarnok, 1972. december.

Bálint Endre

Lámpás, 1969. o. fa 14×21
Hjzi szivelben élet, 1969. fa 43×52

Bálint Endre festőművész kiállítása
Műcsarnok, 1972. december.

Bálint Endre

Szekrepedés, 1969–72. o. fa, 10x25
Fakalács fércelve, 1960. fa 64x20

Bálint Endre festőművész kiállítása
Műcsarnok, 1972. december.

Bálint Endre

Fal és éjszaka, fa, 28×42

Népfa, fa, 130×19.

Bálint Endre festőművész kiállítása

Miskolc, 1972. dec.

Bálint Endre

Szentendrei falak, o. fa, 13×63
Kos, fa, 15×18

Bálint Endre festőművész kiállítása
Miskolc, 1972. dec.

Bálint Endre

Szent Márk tér, o. vászon, 45×60

Arbeit macht frei, fa, 22×57

Bálint Endre festőművész kiállítása
Miskolc, 1972. dec.

Bálint Endre

Acsend vilaja, fa, 17×63
Népliget álom, o. vászon 61×61

Bálint Endre festőművész kiállítása
Miskolcon, 1972. dec.

Bálint Endre

Külföldi meghívások:

1967. Poznan

1969. Roudnice nad Labem – Neuvet – közi festőszimpozion

Bálint Endre festőművész kiállítása

Műcsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Külföldi meghívások:

1970. A IV. nemzetközi „Naiv művészek" triennálé résztvevője - Bratislava

Bálint Endre festőművész kiállítása Füzesabonyban, 1972. december

Bálint Endre

Díjai:

1960. Edinburgh, Illusztrációs pályázat [Biblia] I. díj

1970. Grafikai Biennale, Rijeka III. díj

Bálint Endre festőművész kiállítása Mucsarnok, 1977. december

Bálint Endre

Monográfia:
A. Bálint, par Stephanie Mandy,
Edition Desclée de Brouwer 1967. Paris

Bálint Endre festőművész kiállítása
Műcsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Monográfia:

Bibliaillusztráció 1. 20 perces
színes film, 1960. — Paris

Bálint Endre festőművész kiállítása
Miskolc, 1972. december

Bálint Endre

Díjai:

1972. Cagnes sur Meer UNESCO
„Nemzetek díja"

Bálint Endre festőművész kiállítása
Műcsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Díjai:

1971. Grafikai Biennálé, Miskolc, III. díj

1972. In memoriam Bartók-pályázat
első díja, Debrecen

Bálint Endre festőművész kiállítása
Tatán, 1972. december

Bálint Endre

Monográfia:

Szabadi Judit: Bálint Endre. 1969.
Corvina, Bp.

Bálint Endre festőművész kiállítása
Miskarcon, 1977. december

Bálint Endre

Kastély Blois-ban, repr.
4. old.

Bálint Endre festőművész kiállítása
Mücsarnok), 1977. december

Bálint Endre

Ht már jártam valaha II.
repr. 15. old.

Bálint Endre festőművész kiállítása
Műcsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Itt már jártam valaha, repr. 15. old.

Bálint Endre festőművész kiállítása (Műcsarnok), 1972. december

Poliuri Endre

Poliuri Endre (Kézdivásárhely, 1875. október 5. –
Budapest, 1945. december 27.)

Bálint Endre

Ibizai éjszaka, repr. 15 old.

Bálint Endre festőművész kiállítása
Műcsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Roneni látomás, repr. 12 old.

Bálint Endre festőművész kiállítása
Műcsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Nagykereszt, repr. címlapon

Bálint Endre festőművész kiállítása
Műcsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Vándorlegény útra kél, repr.
(triptichon), 13. old.

Bálint Endre festőművész vállalata
Budapest, 1972. december

Bálint Endre

Népfa, repr. 13. old.

Bálint Endre festőművész kiállítása
Műcsarnok, 1977. december

Bálint Endre

Csodálatos halászat, repr. 15. old.

Bálint Endre festőművész kiállítása
Műcsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Csoportos kiállítások:

1947. „Realite nouvelle" Musée d'Art Moderne — Paris

Bálint Endre fertőmüvész kiállítása Műcsarnok, 1972 december

Bálint Endre

Csoportos kiállításai:

1947. Exposition internationale du Surréalisme, Galerie Maeght - Paris

Bálint Endre festőművész kiállítása Mücsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Csoportos kiállítás:

1947. Franciaországban magyar festők közös kiállítása — Paris

Bálint Endre festőművész kiállítása Pécsett, 1972. december

Bálint Endre

Csoportos kiállítás.

1956. „Hetek" csoportkiállítása,
Balassa Bálint Múzeum – Esztergom

Bálint Endre festőművész kiállítása
Múcsarnok, 1972. december

Ballint Endre

Gaspartos Riallitas

Ballint Endre festőmüvős Riallitas
Műcsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Csoportos kiállítás.

1964–70. Szentendrei festők valamennyi csoportos kiállítása

Bálint Endre festőművész kiállítása

Mücsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Csoportos kiállítás:
Reprezentatív magyar képzőművészeti kiállításokon:

Bukarest, Sao Paolo, Würzburg stb.

Bálint Endre festőművész kiállítása
Pécsett, 1972. december

Bálint Endre

Csoportos kiállítás:
Reprezentatív magyar képzőművészeti kiállításokon:
Stettin, Bordeaux, Torino, Norwich

Bálint Endre festőművész kiállítása
Mácsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Csoportos kiállítás.

Reprezentatív magyar képzőművészi kiállításokon: London, Paris, Bologna Essen, Dortmund, Montreal, Sorrento

Bálint Endre festőművész kiállítása Műcsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Külföldi meghívások:

1968. Nela-Luka Neuvretközi Mozart-szimpozion

1968. Belgrád, Zágráb

Bálint Endre festőművész kiállítása

Műcsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Pihenő formák, 1970. o. fa, 13x49
Tönnelék a Kékszakallú herceg
várából, 1970. fa, 57x32

Bálint Endre festőművész kiállítása
Műcsarnok, 1972. december.

Bálint Endre

Kék angyal, 1970. o. fa, 45×34

Vörös ablakban, fa

Bálint Endre festőművész kiállítása

Budapest, 1972. december.

Bálint Endre

Figure, fa.
Diptichon, vászon

Bálint Endre festőművész kiállítása
Miskolcon, 1972. decemberben.

Bálint Endre

Kreslige

Diptichon II. 1971. o. fa 36,5×88

Bálint Endre festőművész kiállítása

Műcsarnok, 1972. december.

Bálint Endre

Szentendre, 1971. o. fa, 14×68
Zsemyei padló, 1971. o. vász. 45×45

Bálint Endre festőművész kiállítása

Műcsarnok, 1972. december.

Bálint Endre

Ünnepeste, 1971. o. vász. 39,5 x 44,5

Tűnészelni jaj, de nossz. 1971. o. fa 50x50

Bálint Endre fertőmüvész kiállítása

Műcsarnok, 1972. december.

Bálint Endre

Hajlékom, hitem, 1971. o. fa. 50×50
Csodák, csendesen andalogva, 1971.
o. fa, 68×68.

Bálint Endre festőművész kiállítása
Műcsarnok, 1972. december

Bálint Endre:

Bálint Endre Jeremiáshoz Diállitok
Thessaloniki, 1972. december

Bálint Endre

Padlás – padló – paduc, zsennyei fadúc, 1971. olaj, fa, 93×150

Bálint Endre festőművész Miállítása Műcsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Jelkistorna 4 részben, 1971.
olaj, vászon, 30×120

Bálint Endre festőművész kiállítása
Mucsarnok, 1977. december

Bálint Endre

Újra Szentendre, 1972. o. vász. 30×30

Román népdal, 1972. o. -"-, 30×30

Bálint Endre festőművész kiállítása

Mucsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Halálfélelem, 1972. o. vász. 30×30

Mérlegen, 1972. o. — ic — 30×30

Bálint Endre festőművész kiállítása

Miskolc, 1972. december

Bálint Andre

Bálint Andre festőművész hallítása
Tűrvenzel, 1972. december

Bálint Endre

Angyalt nekik, 1972. o. vász. 30x30
Álom Szentendréről, 1972 – " – 30x30

Bálint Endre festőművész kiállítása
Műcsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Szomorú ünnep I. 1972. o. vász. 30x30
——— " ——— II. 1972. — " — 30x30

Bálint Endre festőművész kiállítása
Műcsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Kulacsos, 1972. o., vász. 30×30

Hámán és Mordechaj, 1977. o., vász
30×30

Bálint Endre festőművész kiállítása
Műcsarnok, 1977. december

Bálint Endre

Etna, ha tudna, 1972. o. vász. 30×30
Parasztosan I., 1972. —"— 30×30

Bálint Endre festőművész
kiállítása, Műcsarnok, 1972. december

Robert Endre

Bálint Endre

Parasztosan II., 1972. o. vász. 30×30
Ami egy lámpához elég, 1972. o. vász 30×30

Bálint Endre festőművész
kiállítása, Műcsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Kon, 1972. o. vász. 30×30
Angyali vég, 1972. o. vász. 30×30

Bálint Endre festőművész
kiállítása, Műcsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Kiterítve, 1972. o. vász. 30×120

Fanyar nyugalom, 1972. -"- 30×125

Bálint Endre festőművész
Kiállítása, Műcsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Péntek este, 1972. o, vász. 30x125
Tatárok után törött tükrök, 1972.
o, vászon. 30x125

Bálint Endre festőművész kiállítása
Műcsarnok, 1972. december

Helmut Endre

Helmut Endre Gedenkstätte Kalletal
Mitterwald, 1972. Oktober

Bálint Endre

Hol sírjanak dombornlnak I., 1972.
olaj, vászon, 30 x 125

Bálint Endre festőművész kiállítása
Műcsarnak, 1972. december

Bálint Endre

Holsírjanik dombonknak II.

1972. o. vászon, 30 x 125

Gyász falun, 1972. o. vász. 30x125

Bálint Endre festőművész kiállítása

Műcsarnok, 1972. december

Bálint Endre

Csend I., 1972. o. vász., 30×125
Csend II., 1972. —u—, 30×60

Bálint Endre festőművész kiállítása
Miskarcon, 1972. december

Bálint Endre

Vermák, 1977. o. vászon. 30×60

Héber material, 1977. o. vászon
30×62

Bálint Endre festőművész kiállítása
Mácsarnok, 1977. december

Bálint Endre

Tűzhányó, 1972. o. vászon, 30×62

Tűző holdsütésben, 1972. o. vász.
30×59,5

Bálint Endre festőművész kiállítása
Füzesabony, 1972. december

Bálint Endre

Ujra itthon, (objekt)
30×125 cm

Bálint Endre festőművész kiállítása
Mücsarnok, 1977. december

Bálint Endre
Egyéni kiállítás:

1937. Tamás Galéria
1942. Ámos műterem

Bálint Endre festőművész kiállítása
Mircsa-nál, 1972. december

Bálint Endre

A „Hetek" mivészcsoport tagja

D.I.: „Hazingságok naplójából"

Vigilia 1973/1 63 old.

Bálint Endre

„Allegro Barbaro I." c. Zejsének
(Sz. lino 50x50 cm) fotója a Zejsmellékletben
szerepel

Kritika 1971 május

Balint Endre

Lírámetszetei szerepelnek az „Új művek" Vállításon a Műcsarnokban

Kritika 1971 május
30. old

Balint Endre



neue einlitze

Kritika 1971 oktober
19. old.

Balint Endre

„Csodában utazom" – vallja Balint saját művészete Tulcsgondolatának – emlitve

Kritika 1971 oktober
19. old.

Bálint Endre, festő- és grafikusművész:

Vajda Lajos neve kitörülhetetlenül összeforrt a szentendrei festészet, fogalmával. – Korniss Dezső pályája elején közös művészi programot vallott vele, – Bálint Endre pedig mesterét tisztelte és tiszteli benne ma is.

Szabadi Judit: Vajda Lajos gyűjteményes kiállítása a Nemzeti Galériában.

Budapest, 1948. 10. 25. oldal.

Bálint Endre festő

Az új szentendrei múzeumban kiállítás nyílt meg, a Szentendrei Festők Társasága ötven éve történt alapításának tiszteletére. – A művész életművét képviseli e tárlaton: „Gendélet lámpával" – „Mágikus éjjel Szentendrén" – „Prometheus születése" – „Busótánc" – „Kastély Bloisban" – „Füstölő" – „Egy sírkőkereskedő kirakata" c. (említve)

h. gy. Kiállítás egy új múzeumban.
Magyar Nemzet, 1978. febr. 26.

Bálint Endre, festő- és grafikusművész

A képzőművészet, így a portré is egyszerre valóságrögzítés és valóságfeltárás. Ahány mű, annyi mélység, annyi változat. Egy embernek ezer arca van. Bizonyság erre az a kony lex. Ady-kép, melyet képzőművészetünk hét értizede kísér, oly izgalmas elágazásokkal, melyeknek gazdája Bálint Endre, Pál Mihály és még többen (említve)

Losonci Miklós: A portré holnapjai.
Hevesi Szemle, 1978. márc. 14. old.

Bálint Endre, festő- és grafikusművész



Bálint Endre: Gyónás után, fotómontázs, 50x64 cm, 1959.

Művészet, 1968. 3.

Bálint Endre, festő

L: Vilt Tibor

8

–: A „Művészet" Siófokon.

Esti Hírlap, Bp. 1978. aug. 3.

Bálint Endre, festőművész

A Műcsarnokban látható a Festészet '77 c. kiállítás. Az első teremben van elhelyezve Barcsay Jenő és Bálint Endre művei. – A művész H-moll suite-nek nevezett képével, a rendkívülit, a szokatlan jelentést megidézve beszél a bánatosan szép kisváros elmúlásáról. (emlitve).

Gellér István: Festészet, '77.

Dunántúli Napló, 1978. márc. 5.

Bálint Endre, festőművész.

A Magyar Nemzeti Galériában megnyílt Vajda Lajos festőművész kiállítása. – Itt a stúdiójában beszél Bálint Endre festőművész Vajda Lajossal közeli barátja, a művész műveiről. Bálint Endre írta a kiállítás katalógusának keretét.

Láttuk, hallottuk.

1948. VII. 28. Kossuth, 14:35 [Kiné].

Balint Endre

(Bp. 1914-

Cime: Bp. XI. Budafoki út 41/6

műve szerepel a Szentendre művészetét bemutati anyagban az 1976. XXXVII. Velencei Biennale magyar kiállításán

- katalogus a. könyvtárban -

Bálint Endre (1914-

„Kávézó" o.v. 68x100 cm

J.l.j. Bálint

Kiállítási ár: 15000 Ft.

BÁV 49.Képaukció Budapest,1979.szeptember

Bálint Endre

Méltatás.

Bálint Endre: Bálint Endre fotómontázsai, 1978.
Művészet, 1979. április – 46. lap.

Bálint Endre

Bálint Endre művészete nagy hatással volt Országh Lili művészi fejlődésére.

Ungvholya: Országh Lili kiállítása.
Művészet, 1979. április – 46. lap.

Bálint Endre

Magyar Nemzet
1985. III. 22.

Életrajzi törmelékek

Bálint Endre emlékezései

Lehet, hogy „még nem késő" megidézni a múltat; hátha fenyegetéseinek értelme világosabb lesz, és így nyomról nyomra követhetem utamat egészen az érzékelhető kezdetig: a visszaszületésig . . .

Ismeretlen adatok sajátos nézőpontból — alighanem ez a titka a *Tények és tanúk* sorozat népszerűségének. S ha a vallomástevő — miként *Bálint* Endre — egyben a látás és láttatás mestere is, akkor a történelem megidézésének hitele még erősebb. Az *Életrajzi törmelékek* így, Könyv alakban mégis meglepetés — még ha jó része az *Életünk* című folyóiratban folytatásokban napvilágot látott is. S nem csupán azért, mert egy jelentős művészpálya önleleplező őszinteségű rajza, s nem csak annak okán, hogy fontos, a művészettörténet számára megkerülhetetlen adalékokat szolgáltat a szentendrei iskola, Vajda Lajos és művésztársai világának megértéséhez, s közvetve a magyar avantgarde megítéléséhez.

Ha megkíséreljük az emlékezés „vegyelemzését", felfedhetők e megformáltság összetevői: egy-egy motívum — mint a hazugság—őszinteség, a játékosság stb. — fegyelmezett kibontása, a gyerekkortól indítva a történéseket, de az emlékező idős férfi tapasztalatával vezérelve, aki már nem szégyelli bevallani: a néhai gyermek a meggyőtörtetések miatt védekezésül is választotta a gyakori hazudozást. A pontos lélektani elemzések, önelemzések egy-egy fejezetet szinte novellaszerűen lezárt egésszé tesznek.

Minden önéletírás alapfeltétele az őszinteség. Mert e belső közeg nélkül eleve reménytelen volna az igazságtevés, még ha tudjuk is, e beállítódásból nem következik automatikusan az igazság. Bálint Endre kamaszkori önmagáról ilyen könyörtelenséggel vall: „Krónikus hazudozó voltam." S nem erkölcsi felmentésért fellebbez, amikor a félárvaság, a neveltetés, életút viszontagságait felsorolja. Önmagával kíván elszámolni — s nem olvasóival.

Ezért vonzóak a munkásmozgalomhoz sodródását, a gödi kirándulásokat felidéző részek: nem legendáriumot, hanem realista prózát olvashatunk egy kamaszos gátlásokkal, szertelenséggel teli fiatalemberről. S az első párizs útról szóló epizódokat is a frivol hétköznapiság eleven rajza élteti, mentesek minden művészi elhivatottságról szóló utólagos visszavetítéstől.

Az őszinteség diktálja a könyv vitairatszerű részeit is, amikor Bálint Endre állást foglal a magyar avantgarde, a szentendrei kör, Vajda Lajos és barátai művészettörténeti befogadtatása, az Európai Iskola megítéltetése és konkrét tárlatok mükritikai visszhangja ügyében.

Egy bizonyos: Bálint Endre, aki nem titkolja, hogy több évtizede megőrzi minden vele, kiállításaival kapcsolatos írását (lásd. őszinteség!), a modern festészet világában értőbb kalauznak bizonyul, ha elemezni kezd, mint némely, önmagukat bennfentesnek tekintő ítészek.

Mit mondhat végezetül az olvasó, azon túl, hogy a kötet második felét töredezettebbnek, önismétlőbbnek érzi az elsőnél? Amennyire örvendhetett Vajda Lajos, Vajda Júlia, Ország Lili és mások megidézésének, úgy fájlalja, hogy nem kapott több apró, már csak Bálint Endre által őrzött emléket a művész rokoni köréből olyanokról, mint Osvát Ernő (azaz: Bálint édesanyjának fivére) vagy Szerb Antal, (akinek özvegye Bálint nővére). Ezért is kívánhatja azt, bárcsak tovább folytatódnának a művész visszaemlékezései. *(Magvető)*

Marafkó László

makörön, ami máig is foglalkoztatja: az orosz irodalom egyetemes jelentőségén, világhatásán. Elmondhatja, hogy egyik legjelentősebb, már érettkori munkája Lev Tolsztojról nem utolsósorban Lukács — még kéziratban megismert — dolgozatában, a *Lev Tolsztoj és a nyugati irodalom*-ban gyökeredzik.

Motiljova szerint Lukács Györgynek nagy szerepe volt a húszas-harmincas évek fordulóján a szovjet irodalomtudományban még oly „virágzó"

vulgáris szociológizmus

elleni küzdelemben. Lenin Tolsztoj-cikkeit is igazából ő népszerűsítette — kommentárjaival — az akkori fiatalabb szovjet kutatók körében. Bár „a realizmus esztétikai természetének felfogásában Lukácsnál fellelhetők voltak a dogmatikus szűkkeblűség, a normativitás elemei, „a szerző szerint" a konkrét irodalmi elemzésben Lukács olykor rugalmasabb volt, mint elméleti tézisei-ben". Motiljova felhívja a

lehessen lélekhez, szellemhez, mélyebb mondanivalókhoz és nem utolsósorban — önmagához."

Azon már el lehet tűnődni, hogy Kosztolányi tolmácsolásában

az idegen költemények

„gyakran némi tétova, nőiesen nyugtalan karaktert kapnak... Vannak versek, amelyeknek ilyen jellegmódosulás nincs hasznára. Ugyanakkor „sok példával bizonyíthatna, hogy a magyar versnek ez a mestere olyan verseket is tökéletesen meg tudott szólaltatni, amelyek alapjában távol állottak az ő belső „zenéjétől". Olyan költőket is hívén közvetített, akiknek alkata alig-alig, vagy egyáltalán nem volt rokon vele." Például Giosué Carducci egy sor versét már fiatalon is azzal a férfiassággal szólaltatta meg magyarul, ami az olasz poéta sajátja. (Ő fordította — hangütésben, szellemben egyenrangúan — Carducci, Az ökör cí-

Bálint Endre, ks.

Bálint Endréről

Bálint Endre életművét megérteni nem könnyű, hiszen, aki erre vállalkozik, annak egy élet állomásait, művészi fejlődését éppúgy követnie kell, mint a XX. századi képzőművészet útkereső vállalkozásait, s azoknak magyarországi kísérleteit és megvalósulását.

Nemcsak megérteni nem könnyű Bálint Endrét. Írni róla: bonyolult, összetett feladat. *Román Józsefnek*, a festőről megjelent tanulmánya a lehető legjobb módszerre épül. Nem az egyes művek felől akarja bemérni az alkotói pályát, s ezáltal magyarázgatásokba bocsátkozni, hanem az életút, életrajz feltérképezésével. A művész naplójegyzete is megerősíteni látszik ennek a törekvésnek a helyességét. „*Az én munkámat — írja Bálint — fölülről való intellektuális kritikai látásmód jellemzi, de ugyanekkora szerep jut benne az emlékezésnek, az érzelmeknek, az asszociációknak is. Vagy mondjuk: az ösztönvilágnak, a tudatalattinak, a gyermekkori érintettségnek. Ezeknek a mozgásoknak a fegyelmezésével jutok el a harmóniához, az egyensúlyhoz...*"

Román József egy mostanában ismét tekintélyt kivívó műfajt választott. Mégpedig szerencsésen. A nagy vonalak mellett az életút apró elemeire is kiterjedő figyelem azzal az eredménnyel járt, hogy a véletlen és a szükségszerű mozzanatok együtt, egyszerre jelentkeznek. Az alkotó szándékaival szembesítve világossá válik, hogyan alakítják maguk az alkotások öntörvényűen a saját útjukat és egy bonyolult személyiségű művész pályáját.

Azt mondhatnánk, Bálint sorsa, munkássága „izgalmas" anyagot kínált a tanulmány szerzőjének. Kudarc, csalódás, siker és elismerés, művészi fellángolás és keserű útkeresés egyaránt fellelhető a művész életének vonalvezetésében. Ezeket a kritikus pontokat egy pszichológus érdeklődésével s egy művészettörténész tárgyilagosságával tekintette át és elemezte a szerző. Munkája — mivel kulcsot ad a kezünkbe — egyben fontos állomása a majdani Bálint Endre nagymonográfiának, hiszen sok olyan tényt ad közre, amely majd később sokat segíthet a művek jobb megértésében, s az összefüggések értelmezésében.

(h. m.)

(h.m.)

Esti Lap

1980 nov. 10.

2.

NEVELÉS, KÖRNYEZET

Nemzetközi
az Aka

Nemzetközi szeminárium kezdődött ma délelőtt a Magyar Tudományos Akadémia Úri utcai kongresszusi termében *a nevelés és környezet* kérdéseiről. A november 14-ig tartó tanácskozást *az UNESCO megbízásából* és támogatásával a Magyar UNESCO Bizottság, az Országos Kör-

OK MÉRSÉKLÉSÉVEL

gan
K-rakéták

Howard Bakert megkérdezték, hogyan akarja a kormányzat megoldani az adócsökkentést és a katonai költségvetés növelését anélkül, hogy a jelenlegi évi 59 milliárdos deficit és az infláció tovább növekedne. A szenátor a szövetségi kiadások csökkentéséről és

Bálint Endre

B–8–1–1

Bálint Endre:
Motívumaim természetrajzkönyvéből,
olaj, fa, 192×128 cm, 1975
(fotó Somfai)

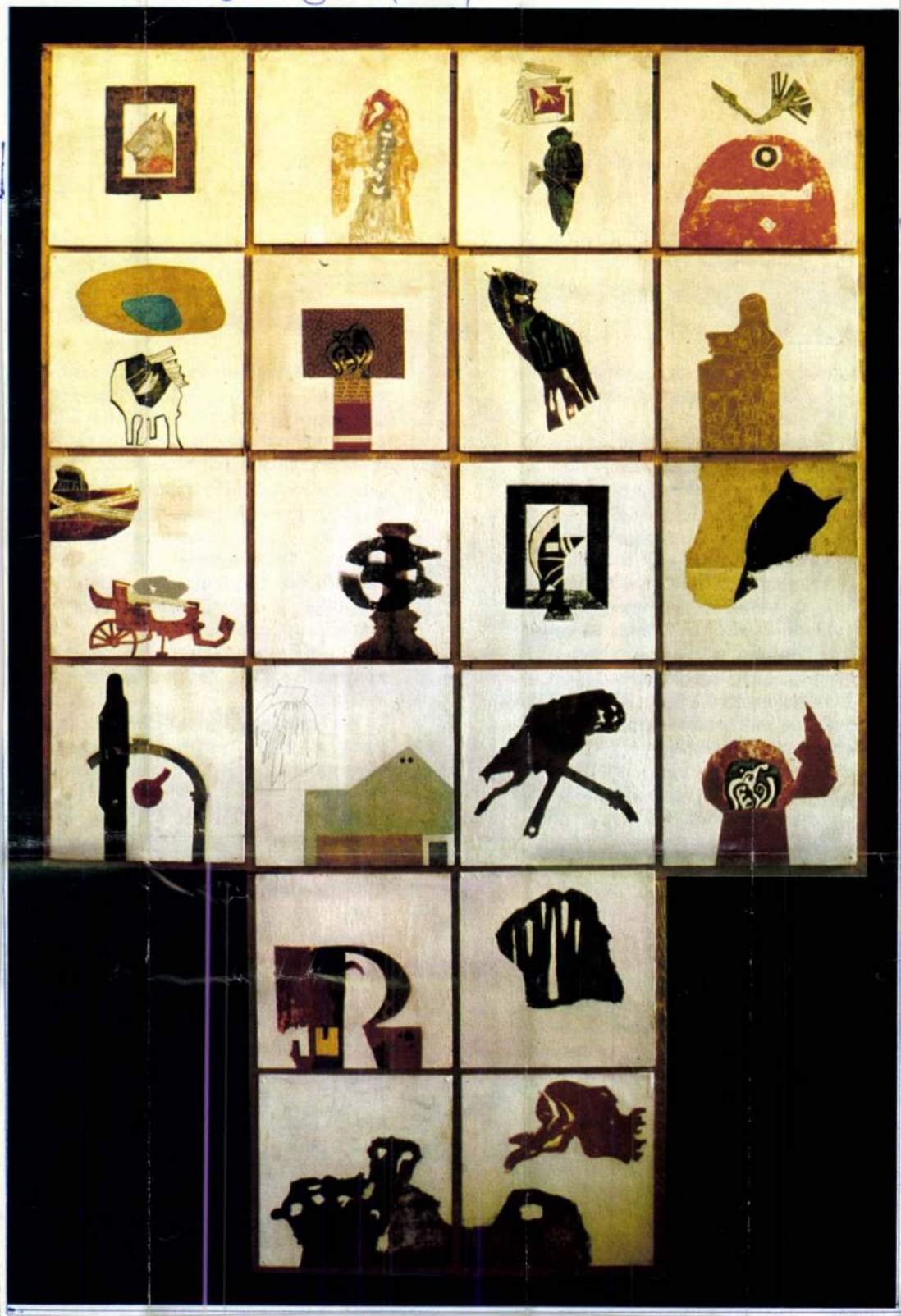

Bálint Endre: Nagy kereszt, olaj, fa, 110×100 cm, 1959 (fotó Petrás)



Szeretném tudni, mi a szerkesztésednek ez a kritériuma, amiről ráismersz a kellő motívumra.

B.: Kerülő úton válaszolnék. Amikor beszélgetek valakivel és egy kérdésre nem adok helyes választ vagy – tegyük föl – kitérek, kényelmességből vagy lustaságból, vagy talán éppen hazudok, a kényelmetlenség érzéséből, ami ezt követi, le tudom mérni, hogy valamit etikailag helytelenül csináltam, valami megrontott bennem valamit. Egy ember, aki így él, ahogy én ezt a pillanatot vázoltam, alapjában véve életellenesen éli az életét. Aki hazudik, az valójában nincs benne a világban, nincs benne a világ szerkezetében, mert a világ szerkezete – az az érzésem – valamiféleképpen az igazságból épül föl, úgy mint ahogy téglákat rak egymásra a kőműves. Van egy organikus, tempós munkálkodás, ami majdnem megfellebbezhetetlen, egy hazugság eldöntheti az épület sorsát, egy mégnagyobb hazugság esetleg rombadönti.

Ugyanez eklatánsan így van akkor is, amikor dolgozom. Kihűlt állapotban valamit kényelmességből, odanem-figyelve vagy egész egyszerűen az érintetlenségem ellenére teszek le – nem vagyok érintve –, s abban a pillanatban érzem, hogy meg kell állnom, mert tudom, hogy a folytatásból csak teljesen kihűlt kép jöhet ki, hazugság-fragmentumokból fog fölépülni, és végsőfokon el is vesztem a kontaktusomat vele, mint ahogy valójában nem is volt vele egy bizonyos ponton kontaktusom, mert hiszen nem mondtam igazat.

össze a képeidben, különböző származásúak – a világot, az időt, az életedet tekintve –, képi megjelenésükben azonban már elemiek. Olyan elemek, amelyek organizált voltukban a fogalmi gondolkodás másképpen összetett egységei helyébe lépnek. Motívumaid *ilyen* értelemben kentaurlények; megküzdenek az egytestű, de irreális fogalmakkal, amelyek a dolgokat a mi gondolkodásunkban általában jelölik.

A növények életére gondolva azt kérdem, vajon itt keresztezésekről van-e szó?

B.: Nincs bennem különösebb tiltakozás a keresztezés fogalma ellen, csak elgondolkoztat egy kissé, elgondolkoztat több rétegben.

Gyakorta elgondolkodom azon, hogy mennyire ellentétes festői attitűd az enyémmel, ami az impresszionistáké volt. Az impresszionisták kifejezetten egy bizonyos festészet-problematikai oppozíciót dokumentáltak. A fény, a levegő és a fénynek a színekre meg a formákra való hatása érdekelte őket, szóval kifejezetten a métier és általuk a métier-n belül is majdnem pusztán technikai oppozíciók és megfontolások csináltak egy forradalmat. Bennem nagyon gyakran felmerül a kérdés, hogy nem ilyen okokból jön-e létre minden stílusforradalom, mint ahogy a reneszánszba is betört a perspektíva, a természettudományok egy gazdagabb alkalmazása, a látást meghatározó erővel. Időnként úgy érzem, hogy amit én csinálok, az talán mindezzel szemben túl irodalmi, túl anekdotikus, nálam túlságosan a motívumokon van a hangsúly

festett magyar ornamentikus motívum például, ami eredetileg egy nagyon olcsó mézeskalács-motívum, itt egy halálfej szemet és orrot behelyettesítő formájává vált, majdnem átcsapott az eredeti jelentése ellentétébe, mert hiszen a mézeskalácson megjelenő ornamentika alapjában véve jó kedélyre utal, míg egy halálfej éppen nem. Ugyanezen a kereszten egy pietà-*figura* négy lábbal jelenik meg. Alapjában

Bálint Endre, Kossuth-díjas festő-grafikusművész (1914-1986)
Műcsarnok és kamaratárlatai, 1985. április,
2) folytatás.

Műcsarnok és kamaratárlatai
1985. ápr.
B-8-1-121
1/1

SZEMELVÉNYEK '84 DECEMBERI KIÁLLÍTÁSAINK SAJTÓVISSZHANGJÁBÓL

Érdekes és talán jellemző a tény, hogy Bálint Endre tulajdonképpen francia földön talált önmagára. Ötéves párizsi tartózkodása alatt munkálta ki azt a teljes jelképrendszert, amelyet Szentendrén gyűjtött össze tudatában (avagy tudatalattijában) – ezt a *régi szerb sírkövekről, magyar parasztházak homlokzatáról, ősi héber hieroglifákról* ötvözött dekoratív formanyelvet, amely lírai szürrealizmusának, látomásos álmainak legtalálóbb kifejezésére szolgálhat. Mindezt pedig a *francia piktúra eleganciája*, ez a sajátos festői fluidum teszi végül olyan félreismerhetetlenül egyénivé. Még érdekesebb, hogy miközben mi, itthon, annyira latinosnak, nyugat-európainak érezzük munkásságát, addig a külföldi kritikusok épp kelet-európai voltát hangsúlyozzák. Gondoljunk itt például az izraeli megrendelésre készült, francia talajon létrejött, magyar néprajzból ihletődött *Jeruzsálemi biblia* folklór-rusztikumára... Milyen tökéletesen rímelnek ezek a tömör illusztrációk – fekete-arany-vörös kontrasztjaikkal – a szentendrei parasztbarokk architektúra formaritmusaira, piros-fehér-fekete színakkordjaira.

(Wagner István: Csendes csodák, Bálint Endre tárlata a Műcsarnokban, Magyar Hírlap 1984. december 11.)

Nagyon nehéz fellelni az okát, hogy miért válik az egyik alkotótelep sikeressé, a másik nem. A helyi feltételek? De hát mi köze van – teszem azt – Makónak a grafikához? Nem olyan város, amelynek komoly nyomdai hagyománya vagy jelentős ipari háttere lenne... Nem mondhatjuk tehát, hogy a botladozó szimpozionok szervezői a helyszín és a műfaj összepárosításában hibáztak. Ha sorra vesszük a többi szempontot, a meghívottak számát és kiválasztásának módját, a külföldi művészek meghívását, a határozott művésztelepi programot vagy annak hiányát, az egyívású emberek előnyben részesítését vagy a heterogenitást, az alkotótelepi létkörülményeket, munkalehetőségeket, az ösztöndíj nagyságát, nincs egyetlen olyan feltétel sem, amely egyértelműen a siker vagy balsiker okozója lenne. Egyszerűen szerencse kérdése? Azt azért mégsem hiszem.

Sokkal valószínűbb, hogy az alkotótelepi működés kulcsa egy nehezen megragadható tényező: a bizalom. Az adott város vezetőinek bizalma a meghívott – nem ritkán furcsán viselkedő és furcsa tárgyakat létrehozó – művészek tevékenykedésének értelmében, illetve az alkotók nyitottsága, nem rutinszerű ténykedése a művésztelepen. Egy-egy szimpozion nehezen fér be a városi költségvetés rovataiba, ám ez a tényező, a bizalom, ráadásul nem is tervezhető.

(Bán András: Művésztelepek bemutatkozása Két tárlat a Műcsarnokban, Magyar Nemzet, 1984. december 30.)

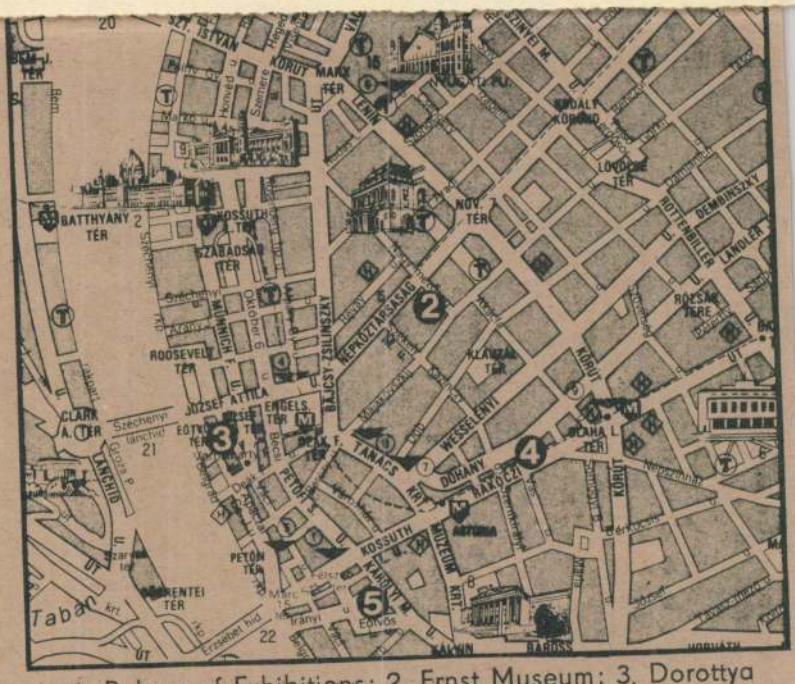

1. Palace of Exhibitions; 2. Ernst Museum; 3. Dorottya Street Gallery; 4. Fényes Adolf Room; 5. Helikon Gallery

---

OPENING TIMES

Palace of Exhibitions, Ernst Museum, Helikon Gallery, Fényes Adolf Room: 10.00–18.00 Tuesday-Sunday closed Monday

Dorottya Street Gallery: 10.00–18.00 Monday-Saturday closed Sunday

„Forrásánál megismerni a fényt"

Kroó György monográfiája Szabolcsi Bencéről

Kodálytól idézte egy levelében Szabolcsi: „Lehet, hogy valamibe mélyebben behatolni tényleg csak elfogultsággal lehet" –, s ennél bevilágítóbb jellemzést keresve se találnánk Kroó György monográfiájára, amely A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola tudományos közleményei kiadványsorozatban jelent meg.

Kroó György a Szabolcsi-iskola első generációs neveltje, ezen túlmenően a Mester szellemének továbbhagyományozója. Szellemi örökös, e rang felelősségével, s inkább kötelességeinek, mint jogainak érvényesítőjeként (íme, egy konkrét „szabolcsis" sajátosság!). Közel-távol az egyetlen élő példaként, aki erőteljesen megközelíti a Szabolcsi által zenetörténészi kritériumként megkövetelteket teljesítő ideált – s ő az, aki „hallja az idők szavát", aki önként vállalva a ki nem mondott – sőt másokban talán meg sem fogalmazódó – feladatot, ezúttal felmérhetetlen hatású remekművet hozott létre.

Remekmű, ez talán az egyetlen adekvát nagyság- és értékjelző, amivel Szabolcsi-könyvét illethetjük. Több mint monográfia, hiszen időben jóval távolabbról indul, s hősét csak 1950/51-ig kíséri. Szabolcsi életének utolsó szűk negyedszázada (1973-ig) nem tartozik vállalt feladatkörébe, itt szabta meg önkényesen vállalkozása keretét. (Igaz, ezt a keretet nem merev választóvonalként értelmezi; tágítja, amikor a tudományos életműről van szó, de nagyon szigorúan betartja, ha az életrajzzal, s ebből adódóan a tudós muzsikus társadalmi helyével, szerepével kellene foglalkozni.) E szempontból zseniális *torzót* tart kézben az olvasó.

Óhatatlanul is felvetődik a „miért?" kérdése, melyet könyve bevezető soraival maga a szerző válaszol meg:

„Ez a könyv életem mintegy másfél évtizedét kísérte végig. Terve nem sokkal Szabolcsi Bence halála után felmerült. Évekbe tellett, amíg megírásának hármas indíttatása – a Szabolcsi Bence személye iránti hála és tudós egyéniségének csodálata, a magyar-zsidó identitás létének és működésének történelmi, szakmai és pszichológiai szempontú bemutatása, belső kihívás egy olyan zenetörténeti mű létrehozására, amelynek hőse zenetörténész – olyan egységes és ellenállhatatlan késztetéssé erősödött, amely elől különböző elfogódottságokra hivatkozva sem térhettem ki."

Az indíttatás megfogalmazásával árulkodóan sokat mond önmagáról is napjaink hazai vezető zenetörténésze. Tudatosan felvállalja „elfogultságát" (hogy a Kodály-idézetre utaljak vissza), a magyar-zsidó belső és külső együttélés lehetőségei iránt az készteti a téma történelmi távlatának alapos-részletező, adatokkal alátámasztott, gazdagon dokumentált, ugyanakkor mindig interpretált kidolgozására. A könyv I. fejezete az 1848-as forradalom katonájaként mutatja be Szabolcsi nagyapját, s innen kezdődik a családi krónika. A múlt társadalomrajzának tág a horizontja, de ahogy közeledünk az unoka zenetörténésszé válásához, mind gyakoribbak lesznek a „közelképek". A találó beállításból készített pillanatfelvételek mindegyre megerősítik az olvasót meggyőződésében: e személyes háttér ismeretében *egészen másképp* közeledünk Szabolcsi írásaihoz.

Tudományos művek esetében – legyen szó akár adatközlésről, akár folyamatok ábrázolásáról – általában az objektív hang, a kutatónak a személytelensége a jellemző. De Szabolcsi írásait – legyenek élete bármely szakaszából valók, s bármilyen terjedelműek – a szerző személyessége hatja át. Adatgazdagsága, tárgyi tudása szavatolja a tartalom „objektív" igazságát; mégis, maradandó élményt a személyes közelítésmód – mondhatnánk: a jelenségek és folyamatok, okok és okozatok, látszatok és lényegek *interpretálása* – okoz. A széppróza-ban gyönyörködünk, miközben a benne foglaltakból okulunk – ám eddig aligha sejthettük: miért *így* ír Szabolcsi. Kroó könyve hívja föl a figyelmet, a személyiség ismeretében kezdjük megérteni, hogy ez volt Szabolcsi számára az egyetlen magától értetődő kifejezésmód.

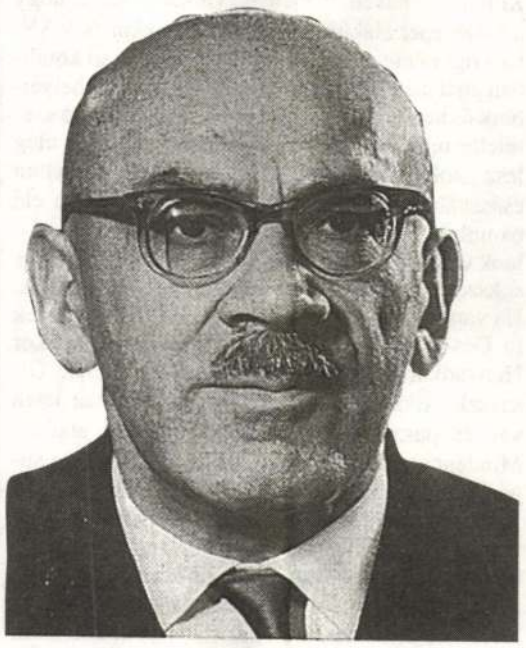

A magyar zenetudomány e külföldön is elismert nagymestere élete végére szakmailag mindinkább elmagányosodott, miközben gondolatai magasröptű szárnyalását, sokdimenziós tevékenységét „természetesnek" vette szakmai környezete. Ráadásul, a változó idők során a „történetírás" háttérbe szorult, az átfogó, nagy kérdésekről a részproblémák tudományos vizsgálata felé irányult az érdeklődés. A specializálódás veszélye akkor még csak felködlött; azóta pedig mindegyre csökken a Világegésznek az egyes egyén által áttekinthető darabja. Így az atmoszféarteremtő, tudományos értékű művek gondolatmenete, hangja mind távolabbinak, mind idegenebbnek tűnik a felnövekvő muzsikusgenerációk számára. Az sem elhanyagolható, hogy egyre nehezebb hozzájutni Szabolcsi munkáihoz (a régi kiadások elfogytak, a *Szabolcsi Bence munkái* sorozatcímet viselő, tervezett „összkiadás"-ból a szerkesztő Bónis Ferenc minden áldozatvállaló energiája mindössze öt kötet megjelentetéséhez volt elegendő – a Zeneműkiadónál –, s ugyanő adott helyett egykori mesterének a *Magyar zenetörténeti tanulmányok* sorozat *Kodály Zoltán és Szabolcsi Bence emlékezete* című kötetében). E gyakorlati problémával is számolt Kroó György, amikor monográfiájában jelentős terjedelmű részeket *idézett* Szabolcsi írásaiból. Így könyve a szó legnemesebb értelmében véve *kompendium*, melyben tehát Szabolcsi*ról* és Szabolcsi*tól* egyaránt olvashatunk. (A kötet szerkesztése áttekinthető: az idézetek másfajta betűtípussal szerepelnek.)

Kodály és Szabolcsi tanításához híven, Kroó sem „elfogulatlan". A *történész* kolléga elismerése sugárzik kommentárjaiból, és a Mestere nyomdokán haladó szuggesztív *pedagógus* sem tagadja meg önmagát. Olyan lelkesedés árad soraiból, amely lehetetlenné teszi a távolságtartást Szabolcsi munkássága iránt, s akinek másfajta elképzelései voltak/vannak történeti munkák stílusát illetően, az is feladja tartózkodását, ráérezve Szabolcsi stílusának sajátos hangulatára.

Kroó elfogultsága ugyanakkor nem megy a történeti pontosság, a tárgyszerű igazság rovására. Örömmel fedezzük fel benne Szabolcsinak Bartókkal való első személyes találkozását (NB. erről az *Így láttam Bartókot* előadásból sem értesültünk). Mértéktartó kommentárral él, amikor azt a kényes kérdést feszegeti, hogy hogyan-miként változott meg a Kodályt haláláig tisztelő Szabolcsinak Mesteréhez fűződő kapcsolata – éppen az idő tájt, amikor a történész kezdte szavakba foglalni Bartók korszakos jelentőségét (tegyük hozzá: amikor a zeneszerzés „ikercsillaga" eltávolodott egymástól).

A hetedfélszáz oldalas könyvhöz járuló függelék a *történész* Kroó hihetetlenül gondos, teljességre törekvő anyagismeretéről tanúskodik. Szabolcsi műveiből korábban két műjegyzék készült, Berlász–Homolya kísérletét terjedelmében jelentősen növelte a Bónis-féle. Mindezekhez képest, Kroó további *hetven* írást említ, illetve idéz. A kéziratok részleges vagy teljes közzététele újabb vonásokkal gazdagítja az olvasó Szabolcsi-képét; ráadásul új szakirodalomhoz jut általuk, például a zsidó zenével foglalkozó kutató. [Zárójelben: a gondosan szerkesztett könyv apró pontatlanságai épp e területen bántóak, például a héber (ivrit) szavak következetes átírásánál: Ho lachmo vagy ha lachma stb.; egyéb pontatlan adatoknak könnyű másutt utánanézni.]

Ekkora történészi teljesítmény láttán az olvasó kedvet érez, hogy magyarázatot találjon az önként vállalt torzó jellegre. Kroó, mint Szabolcsi értő olvasója, felvállalja Áron szerepét Mózes mellett, amennyiben *közvetíti,* a befogadókhoz eljuttatja az eredeti szerzői szándékot. Teszi ezt a közös ügy, a zenetörténet megértetése-megszerettetése érdekében. Amikor viszont változik a lépték, a történelem színpadát a napi politika és művelődéspolitika aktualitása foglalja el, krónikásunk nem kíván részletekbe bocsátkozni, az általa ismert összefüggések feltárásával. „Ezt a portrét ... közös munkaként, sokak ecsetjének kell felfestenie" – írja az utolsó oldalakon, miközben bizonyára nemcsak sejti, hanem tudja: aligha kerül erre sor. Legfeljebb személyes visszaemlékezések segítségével készülhetne „öregkori arckép" Szabolcsiról (az *Így láttuk...* sorozatok mintájára) –, de a kollektív emlékezetből lényeglátó, áttekintő interpretáció aligha születhet. Ismerve a könyvkiadás problémáit, nem valószínű, hogy az egykori kollégák, munkatársak, tanítványok életében lenne rá lehetőség; az idő pedig kegyetlenül rostálja a nagy és régi idők tanúit. Bizonnyal fehér folt lesz a kulturális élet több területén tevékenykedő Szabolcsi „estéje" (intézménytörténetek részadatainak összeolvasására és értelmezésére aligha lesz méltó vállalkozó) – de hálátlanság lenne elégedetlenkedni, éppen akkor, amikor valódi ritkasággal: egész tudományos életművet áttekintő zenetörténész-monográfiával gazdagította nemcsak a zenészek, de a művelődéstörténet iránt érdeklődők tudásanyagát is Kroó György munkája.

FITTLER KATALIN

NAGY VILÁG
Világirodalmi folyóirat

KRITIKA
1995/4

Bálint Endre
B-8-1-120

TELEVÍZIÓ

Mindenki patikája

Úgy látszik, kormányzat nem lehet meg nálunk privatizációs filmsorozat nélkül. Amit az előző e nemben felmutathatott (Frici, a vállalkozó szellem), oly lapos, sivár, primitív és unalmas volt, hogy létrejötte egyetlen értelmének a róla (remekbe) készült Gálvölgyi-paródia mondható. Ott pékség, itt gyógyszertár a magánosítás tárgya, de ha a Patikát minden finnyáskodásunk ellenére nézhetőnek találjuk, vagyis jobbnak, mint elődjét, azzal egyfelől még nem mondtunk semmit, hiszen a Fricinél jobbnak lenni nem kunszt, másfelől azt is kinyilvánítottuk, hogy e mostani sorozatot ugyanabban a nemben találjuk igényesebbnek.

Csak hát baj van magával a szándékal is. Mert igaz ugyan, hogy az embereket érdekli, ki, mit, hogyan, miért vesz meg és mit kezd vele, a dolog technikai érdekességeit az újságokból is megtudhatja. Azt viszont, hogy emberileg miféle konfliktusokat szül a privatizáció mint élethelyzet, ebből a sorozatból sem tudja meg, mert a problémák (nagy tömegben) exponáltatnak ugyan, de amikor megoldódásuk (vagy éppen meg nem oldódásuk) ábrázolása lenne a tét, az alkotók néhány tagadhatatlanul bájos piruett után átlibbennek a mesék tartományába, ahol végletesen jó és végletesen gonosz alakok harca zajlik, vagy pedig úgy döntenek, hogy ők nem is igazán ábrázolásra szegődtek, hanem csupán arra, hogy *Dés László* fantasztikusan jó számai közé összekötő-jeleneteket találjanak ki: apropókat e dalok újabb és újabb előadására. Mindennél fogva a Patikával kapcsolatos összes mondandónk tulajdonképpen helyettesíthető egy József Attila-vers néhány sorával: „Úgy szállong a semmi benne / Mintha valaminek lenne / a pora..." A „semmi" azonban csak a cselekményre, a figurateremtésre, a dialógusokra értendő, mert amit Dés László (és a dalszövegeket író Nemes István és Verebes István) produkál, az pestiesen szólva „nem semmi". Amíg a zene szól, és az éneklő Koltai Róbertet vagy Kaszás Attilát látjuk, amíg Gózon Francisco kamerája arcokat pásztáz, ellesett utcai pillanatokat rögzít, jól érezzük magunkat, azt se bánjuk, hogy megáll a filmbéli idő, hogy nem tartunk sehonnan sehová. Ilyenkor szinte azt is elhisszük, hogy a film tudatos alkotói elhatározás következményeképp nem pereg, sőt inkább csak cselleng, kószál, téblából, lötyög, araszolgat. A baj akkor kezdődik, amikor egy-egy számnak vége, de az adásidő (tizenötször harminc perc) még tart.

Feszültségről vagy netán izgalomról szó sem lehet: Brankovics úr egymásra kopírozódó árnykodásai, hogy Norbi meg ne kapja a patikát, nemcsak egyformák, de átlátszóak is: kudarcuk előre tudható. Dilemmának nem elég tizenöt folytatásra, hogy a főhős vagy zenél vagy patikát vezet, de egyikről le kell mondania. Sőt, az ezzel kapcsolatos szituációkból oly feltűnően lóg ki a dramaturgiai lóláb, hogy megerősíti hitünket: itt modern miliőben játszódó mesefilm készült s a realitás itt-ott felbukkanó jelei a félrevezetőek. A hígítás, önismétlés, az üresjáratok láncolata azonban a mesének sem tesz jót. Némelykor az az érzésünk támad, mi nem is a befejezett alkotást láttuk hétfő esténként, hanem a forgatókönyv helyett készült, erősen hézagos vázlat nyomán fölvett musztereket, amelyek arra valók, hogy ki-ki megmondja, ilyennek akarja-e a majdani filmet vagy másfélének? Legszívesebben azt mondanánk, kedves Kardos G. György és Nógrádi Gábor forgatókönyvírók, kedves Koltai Róbert rendező, inkább csináljatok valami másfélét, ha már tehetség, jó szándék és lehetőség végre összejött; valami olyasmit, amit tőletek más alkotásaitokból megszoktunk.

Ha ennyi baj van a Patikával, miért nézzük? (Nem biztos, hogy mindenki Dés László zenéje kedvéért teszi.) A sorozat alkotói mindent arra építettek, hogy sebaj, ha nincs kitalálva ez, nincs megírva az, jönnek majd a remek hazai színészek, és amint mondani szokás, „egyéniségük súlyával" kitöltik az űrt. Jöttek is. Nagy dolog a színészi jelenlét, önmagában fél siker. A rendező joggal bízott abban, hogy egy közeli Kaszás Attiláról, egy félközeli Vándor Évától sok szöveget helyettesít és kimondatlanul maradt, fontos dolgokat is elmond. Koltai, a rendező, keményen visszaélt azzal, hogy a főszerepet alakító Koltai Róbert akkor is VAN, ha a figura nincs igazán kitalálva. Van, mert korábban eljátszott szerepekből hozza magával a helyettünk és nevünkben mindent túlélő kisember, a szeretetre méltó slemil figuráját, így aztán itt is elég lesz „koltaiasan" alulról fölfelé pislognia, esetten császkálnia, vagy szótlanul és hosszan maga elé bámulnia, mi nézők „vesszük a lapot" és gondolunk valamire. Mi tagadás, ez a hatásmechanizmus sokszor bejön nála is, a többi remek színésznél is. Ha vannak emlékezetes pillanatok a filmben, ezek (a Dés-számokat leszámítva) mind azok, amikor Hunyadkürti György vagy Szarvas József, Olsavszky Éva vagy Vándor Éva éppen csak jelen van és puszta exteriőrjével „hangulatot áraszt". Mindent azonban még a színészi tehetség és a sugárzó kifejezőerő sem pótolhat. (Ráadásul a „rosszak" alakítóival, a kivételes erejű Horváth Józseffel, Bezerédi Zoltánnal, Kathleen Gatival kitolt az alkotógárda: amolyan múlt századiasan felfokozott, önleleplező modort erőszakolt rájuk, folytonos ordítozással és hihetetlen grimaszokkal, amelyek ráadásul dramaturgiailag is képtelenek, hiszen ezek az emberek bizalmat akarnának ébreszteni maguk iránt s azzal élni vissza, olyan idióta viszont nincs, aki efféle nyílt ármánykodás láttán meg ne riadna.)

Van persze egy – művészeten kívüli – oka is annak, hogy miért meredünk ábrándos tekintettel a képernyőre, amikor a Patika folytatásait látjuk. Az utolsó olyan időben játszódik, amikor egy gyógyszertárban még (ha olykor civódásokkal is), de idill található. A jelzett áremelések után már csak kisebb-nagyobb tragédiákból állhatna egy hasonló sorozat. És a kísérőzene is nagyon más lenne, hiszen az Old Gold helyett a szociálpolitika vállalkozott rá, hogy „elhúzza a nótánkat".

NÁDRA VALÉRIA

KÉPZŐMŰVÉSZET

Bálint Endre montázsai

A Vigadó Galériában rendezett tárlat mottótöredéke nemcsak a mindent feledtető, vidám játékosságot, a haláltól való félelem elutasítását érzékelteti, de egyúttal szimbolizálja Bálint Endre értelem- és jelentésstruktúrákat átformáló világképének természetét.

Bár tradíciókból, örökölt életvilágokból szükséges mimagunknak is felépítenünk sajátosan ránk jellemző mozgás- és látásterünket, de ez korántsem jelentheti a passzív elfogadást.

A montázsképek kiindulópontja a világot, környezetünket valamiképpen tükröző, átformáló, elfedő magazinfotók, dokumentumok. Ez a nyersanyag mindannyiunk számára adott. A látott képek valamilyen módon bennünk is nyomot hagynak, valamikor egy-egy talán felidéződik és egyedi módon kapcsolódik hangulatunkhoz, környezetünk jelenségeihez. A valóság és felidéződő emlékkép pszeudomontázs jellege azonban esetleges és mulandó.

Mindez azonban teljesen más alakot ölt, ha papírra rögzítjük a kiemelt valóságdarabokat, a pillanatnyi asszociációs erőtér határpontjait kirajzolva. Ekkor születhet montázskép. Ám az már jóval bonyolultabb – egyesek szerint eldönthetetlen – kérdés, hogy mikor válik mindez műalkotássá, mikor jelent valamit, mikor aktivizál bennünket. Ha a kritériumok eltérőek is a megítéléssel kapcsolatban, az azonban bizonyos: Bálint Endre képei különös érzékiséggel közvetítik a körülöttünk lévő világ strukturális hasonlóságait és a látszólag elütő motívumok egymásra vonatkozását.

Síkok, térmetszetek életrehívásával jelzik a montázsok a lehetséges világok kiterjeszthetőségét, megsokszorozását. Ugyanakkor azonban a rendbe szerveződés ideáját sem tévesztik szem elől. A pillanatnyi asszociációk megjelenését, történetté formálódását három képszerveződési technika segítségével követhetjük nyomon. A lineáris és geometrikus képsíkok egymásra vonatkoztatása, az organikus pillanatfelvételek, emlékképtöredékek egymásba olvasztása és a mozaiktechnika – ahol az előző két eljárás kombinációjával találkozhatunk – együttesen jelzik az alkotói eljárások természetét. Archaikus falrészletek egymáshoz illesztése és az emberi alak végzetes különbözősége múlt és jelen áthidalhatatlan feszültségére, az értelmezés, megértés nehézségére hívják föl figyelmünket. De a jelenben, ittlétünkben tetten érhető, áttetszőnek tűnő analógiák is eddig még meg nem fogalmazott kérdéseket hívnak életre. A tények, dolgok és róluk való tudásunk mindenkori szituációfüggése szembetűnő a különböző strukturális azonosságok radikális megjelenésekor.

Az egyes kultúrkörök, időemlékek egymásra hangolása, a mentalitások ütköztetése összegződik a századunk tragikus történelmét felidéző *Triptychonok* képegyüttesében. Míg a *Történelmi tabló* a természetes kultúrák és a nyugati civilizáció értéküközését és jelen világunk végpontszerűségét demonstrálja, addig a *Nehéz idők* mindezt az ember léttörténeti perspektívájára vonatkoztatja. S talán ez az utóbbi két tematizációs mozzanat egybefogja és értelmezi is Bálint Endre montázsait.

Legyen szó akár az erosz eltűnéséről s a helyére lépő, kiszámítható erotika ürességéről, a test, a hatalom kiszolgálóiról, kiszolgáltatottjairól vagy a nyomor és felesleg kibékíthetetlen ellentétéről: a képek mindig jelzik azt a morális állásfoglalást, amit alkotójuk nélkülözhetetlennek tartott. A munkák azt is nyilvánvalóvá teszik, hogy mindez nem egy teoretikusan lejegyezhető szabálygyűjtemény vizuális dokumentációja. Bálint Endre így látja és láttatja világunkat.

Vénusz születésének kreált és groteszk utánzása, kutya és kacsa érthetetlen, különös vonzalma, egy hollywoodi filmcsillag kimódolt póza mindmind hozzátartozik világunkhoz. Ebben élünk, ezt is láthatjuk vagy kézlegyintéssel el is fordulhatunk tőlük: mindkettő lehetséges. Felülhetünk glóbuszunk tetejére, de mi magunk is beléphetünk a figurák közé s újra érinthetjük őket. Egy dolgot azonban nem tehetünk, hogy nem veszünk tudomást erkölcsi kötelezettségvállalásunk megkerülhetetlen szükségességéről.

BOHÁR ANDRÁS

BalkoN

Helyreigazítás

Az *Irodalmi Ujság* október 1-i számában, sajnálatos technikai tévedés következtében, Csokits János Tizenkét ének férfihangra című versének utolsó tíz sora elmaradt. Az elmaradt sorokat itt közöljük:

Elsorvaszt engem a szépség,
lásd, elnyom az ének —
de a Törvényen túl
erős az Isten csendje...
Nem szégyen az érzés,
ha fáj a szépség,
nem szégyen a szó,
ha tiszta az ének,
nem szégyen a csend,
ha szólt az ember...

Bálint Endre

kiváló festőművész és grafikus újabb sikeréről közölt beszámolónkban (Irodalmi Ujság, 1959 október 1. 7. old.) tudósítónk, sajnálatos tollhiba következtében, György-nek írta Bálint Endre keresztnevét. Számos figyelmeztető levél igazította ki az elírást, tanúságot tévén arról is, hogy olvasóink senkivel össze nem tévesztik Bálint Endrét, aki nemcsak Magyarországon, de külföldön is a műértők és a színvonalas közönség megkülönböztető elismerését vívta ki.

DYLAN THOMAS ÖSBEMUTATÓ NÉMETORSZÁGBAN. Dylan Thomas "A doktor és az ördög" című filmjátékát, melyet a költő hagyatékában találtak, most mutatták be először a Wuppertal-i színpadon. A darab filmszövegnek készült, de a filmgyárak nem érdeklődtek iránta. A német átírás, anélkül, hogy a szövegen változtatott volna, izgalmas és hátborzongató színdarabot alakított Dylan szövegéből.

*

IGNOTUS PÁL „Political Prisoner" című angol könyve október 16-án jelenik meg Londonban, a Routledge & Kegan Paul Ltd. kiadásában. A könyvben a szerző életének 1939 elejétől 1956 decemberéig, vagyis első londoni emigrációjától a másodikig terjedő szakát foglalja össze, s részletesen foglalkozik a hetedfél esztendővel is, amelyet Magyarországon börtönben töltött.

Irodalmi Ujság

A Magyar Forradalom harmadik évfordulójára

a Magyar Írók Szövetsége Külföldön
október 22-én este ½8 órai kezdettel
angol nyelvű emlékgyűlést rendez.

Felszólalnak: Chris Chataway konzervatív képviselő, a Nemzetközi Menekült Év kezdeményezője; Denis Healey képviselő, a Munkáspárt egyik vezető külpolitikusa; továbbá a liberális párt egyik képviselője és mások.

Mindenkit szívesen látunk, október 22-én este ½8 órakor, a Friends House kistermében (Small Meeting House), Euston Road (földalatti: Euston; autóbuszok: 14, 30, 73).

A magyar forradalom harmadik évfordulójára

Franz Theodor Csokor: Szemtől szembe állunk a történelemmel

Miképp hatott rám a magyar forradalom? Tudatossá tette, hogy mi, emberek szemtől szembe állunk a történelemmel, aminek ragadozó állathoz hasonlatos lehellete forrón arcunkba üt. Úgy tűnik, nemzedékünk feladata, hogy ezt soha szem elől ne tévessze.

Melvin J. Lasky: „Történelmi tanulságok"

— van-e ennél népszerűbb és félrevezetőbb szólam a Marx, a Spengler, a Toynbee korában? Ki nem hallott még felhívásokat, hogy „nézzünk szembe az eseményekkel", hogy „értékeljük át a multat", hogy lássuk meg „az írást a falon"? De ami az egyik embernek tanulság volt, azt a másik kérdőjelnek nézte, s amiben az egyik mély értelmet fedezett fel, az a másikra ostobaságként hatott. A dialektikusok úgy idomították agyukat, hogy leleményes anagrammákat olvassanak bele a történelmi falakon megjelenő írásokba.

Az 1956-os Magyarország emlékezetes, dicsőséges és gyászos eseményei más lapra tartoznak. Emlékszem, hogyan vitatkoztunk éveken át a háború utáni Berlinben a szenvedélyes „kelet-nyugati" eszmecserék során a kommunizmus értelméről. (Aligha kerülhettük volna el az ilyesmit: bár szabadok voltunk, száz mérföldnyire a vasfüggöny mögött éltünk.) Ami engem illet, 1945 után fokozódó erővel éreztem minden esztendőben, hogy a „polgári demokrácia" *nem* a múlté és hogy a bolsevik forradalom nem jelenti „az emberiség haladásának elkerülhetetlen lépését".

A berlini blokád és a nagyszerű néphangulat, amely a nyugati erőfeszítést támogatta, mind világosabbá tette, hogy a „szabadság" nem egy maréknyi intellektuel enyészetre kárhozott eszményképe, hanem népekot mozgató, dinamikus akarat. Az 1953 júniusi felkelés Kelet-Németországban, azzal a gyanúval töltött el, hogy immár a kommunizmus tekinthető „a múlt reakciós csökevényé"-nek s hogy az „események logikája" egy nap túlhalad rajta. Európa népei szabadságot akartak; ez nem „nyugati előítélet" volt, sem pedig a tegnap halványuló nyoma. A „tömegek" egyéni jogokat kívántak s demokratikus, nem pedig totalitárius életformára áhítoztak.

Sohasem fogom elfelejteni a percet, amikor elnéztem a fiatal magyar forradalmárokat, amint a zsákmányolt tankokon zászlót lobogtatva kiáltották: „győztünk! győztünk!..." Néhány nap múlva a brutális orosz beavatkozás után vereséget szenvedtek. De győzelemre juttattak egy mély, felejthetetlen és lényegéből ki nem fordítható „történelmi tanulságot". Sem

---

THEODOR HEUSS, a Szövetséges Német Köztársaság első elnöke, akinek hivatali ideje most járt le s nemcsak mint államférfi szerzett nagy érdemeket, hanem mint történelemtudós és író is — elvállalta a Szellemi Szabadság Szövetségének („Congress for Cultural Freedom") díszelnökségét. Kívülle ezt a méltóságot Karl Jaspers, Salvador de Madariaga, Jacques Maritain, Jayaprakash Narayan és Reinhold Niebuhr viselik.

*

HIRÜNK A VILÁGBAN januárjúniusi száma közli Sztáray Zoltán emlékezését Kőrösi Csoma Sándorról, Horváth János beszámolóját a manillai magyar kiállításról, Enczi Endre beszámolóját az utolsó hónapok magyarországi irodalmi eseményeiről, Losonczy László riportját a marokkói magyarokról. Platthy Jenő Bettelheim János Bernátról, a távolkeleti magyar utazóról emlékezik. A Csicsery-Rónay István szerkesztésében megjelenő lapot képes melléklet és bibliográfiai szemle egészíti ki.

*

HOFMANNSTHAL-KIÁLLÍTÁS nyílt meg Salzburgban a költő halálának harmincadik évfordulója alkalmából. A kiállítás központjában Hofmannsthal színpadi működése áll, elsősorban Max Reinhardt Hofmannsthal-rendezései és Richard Strauss és Hofmannsthal irodalmilag oly termékeny barátságának dokumentumai.

*

A BUDAPESTI Nemzeti Múzeum régészei 700 esztendős gyümölcsösöket nyomára bukkantak Helemba szigetén. A budapesti sajtó szerint ez az első hiteles lelet, amely következtetésekre jogosít, miképp telepítettek gyümölcsösöket a középkorban.

*

BERNARD BERENSON, a kiváló műértő, most halt meg Firenzében, 94 esztendős korában. Ítéleteit, szakértő véleményét megfellebbezhetetlennek tartották, műveit — 25 könyvet írt — a művészettörténelem bibliájának. „A világ egyik legfinomabb érzékű és legkultúráltabb emberé"-ként emlegették és legendássá vált figurája a művészetkedvelő amerikai turisták számára, éppúgy hozzátartozott Firenze látványosságaihoz, akár Botticelli Vénusza.

*

A NÉMET NYELVŰ írók ötödik nemzetközi kongresszusát október 14—18-ig tartják Innsbruckban és Meranban.

*

A RÓMAI KOLOSSZEUM évszázados árkádjai alatt a közeljövőben eszpresszót nyitnak a növekedő turistaforgalom számára.

Nem tudják, de azért biztosak benne

A Népszabadság szeptember 27-i számában a következő olvasható: *"S. W. R. D. Bandaranaike, Ceylon miniszterelnökének életét gyilkos golyó oltotta ki. Az ellene szervezett merényletet mozgató rugóit, a merényletet értelmi szervezőit még nem ismerjük. Bizonyos azonban, hogy a galádorvtámadás, amely Bandaranaiket érte, Ceylon haladó erőinek szövetségét, az ország függetlenségét volt hivatva gyengíteni."*

A FRANCIA AKADÉMIA november 12-én iktatja tagjai közé Jean Rostand-t, hamarosan sor kerül Henry Troyat, Marcel Achard és Jean Delay székfoglalójára is, de három zöld frakk még így is gazdára vár.

*

FLAUBERT Salambóját filmesítik meg még ebben az esztendőben. A film rendezője, Serge Gireco, a külső felvételeket Észak-Afrikában kívánja forgatni.

Hogyan lehet előfizetni az Irodalmi Ujságra?

Angliai olvasóink postahivatalokban kapható 10, illetve 20 shillinges postal ordert küldjenek kiadóhivatalunkba.

A következő országokban terjesztőinknél lehet előfizetni:

Argentínában: Dr. Girsik Géza, Lavalle 361. c/o. Délamerikai Magyarság, Buenos Aires. Ausztráliában és Uj-Zélandon: Globe Book Co., 173. Pitt Street, Sidney. Ausztriában: Hajdu Ilona, Wien I. Hauptpostfach 730. Brazíliában: Livraria D. Landy, Rua 7. de Abril 252, Caixa Postal 7943, Sao Paulo. Dániában: Dr. Németh, Magyar Könyvterjesztő és Hírlapiroda, St. Regnegade 26. Kobenhavn K. Franciaországban: Gondos Erzsébet, Poste Restante, Asniéres Chanzy. Írországban: L. P. Peter, 32. Brighton Square, Rathgar, Dublin. Izraelben: Gondos Sándor könyvkereskedése, Herzl 16, Bét Hakranot, Haifa és Hadash könyvkereskedés, 59. Hayarkon Street, Tel-Aviv. Kanadában: Sas László, 5390. Decelles Ave. Apt. 8. Montreal. Mexicóban: Libreria Europea, Avenida Gutenberg 60, Mexico 5. D. F. Németországban: Szarvas Gábor, Stuttgart/W., Ludwigstrasse 96. Norvégiában: Volent Zsolt, Brynsveien 110. Sandvika-Hauger, Oslo. Olaszországban: Susanna Triznya, Via B. Pontelli 5, Roma. Svájcban: Kukorelly Pál, 6, Rue Beauregard, Geneve. Svédországban: Magda Hámori, Kanadastigen 17, Stockholm - Lidingö. Uruguayban: Kiss N. Béla, Buceo 3556, Montevideo. USA-ban: Dr. Deák Zoltán, 2420, Sedwick Avenue, New York 68, N. Y.

MAGYAR KÖNYVTÁRAT A KÜLFÖLDI OTTHONOKBA!



BA'LINT Endre
B – 8 – 1 – 119

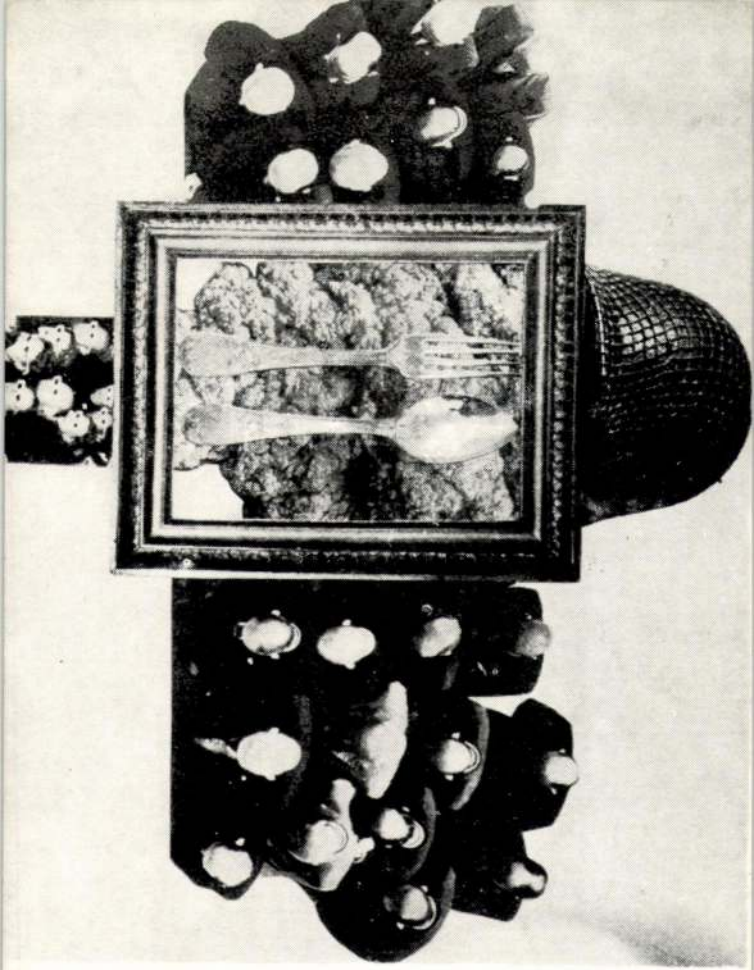

Miskolci Galéria 1972 X. 7–29.

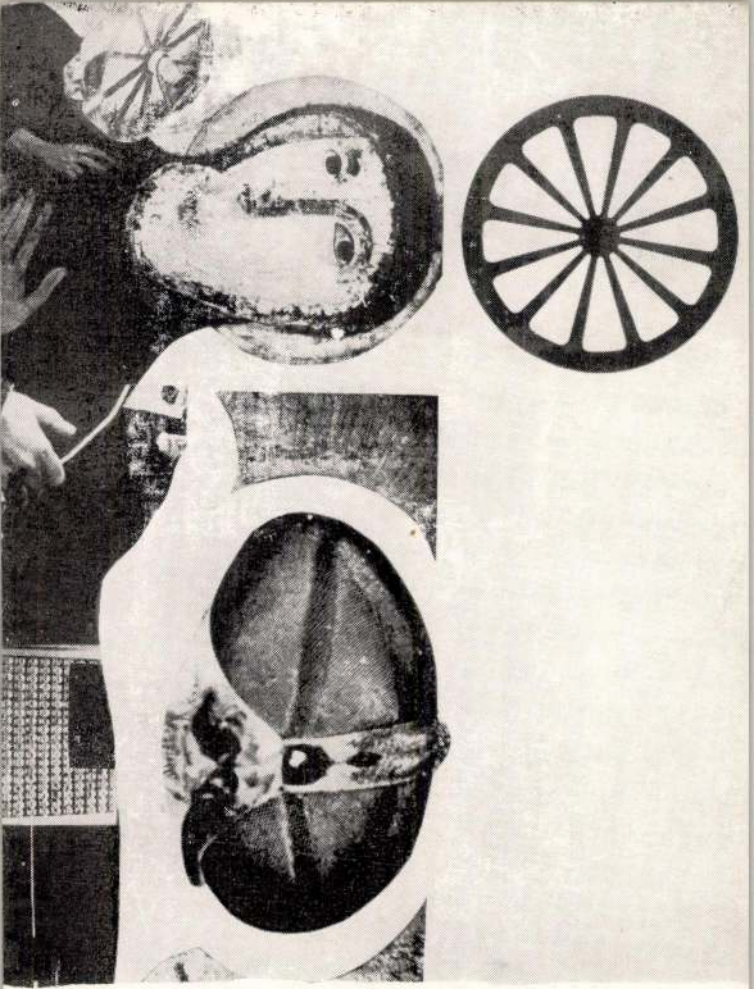

Bálint Endre montázsai

BÁLINT Endre B-8-1-14

SZABÓ JÁNOS Életünk, 1989.6.sz.

A végtelenség pillanatai

BÁLINT ENDRE: *SORSOMRÓL VAN SZÓ*

1987. végén jelentette meg a Magvető kiadó Bálint Endre *Sorsomról van szó* című könyvét. Majd két évvel a hazai piktúra egyik legnagyobb alakjának halála után, — könyvét olvasva — felmerülhet a kérdés: vajon tekinthetjük-e kötetét valamiféle szellemi végrendeletnek, utolsó üzenetnek az ittmaradókhoz? Bár csábító lenne, de nem felelhetünk egyértelmű igennel, hiszen Bálint korábbi kötetei (*Hazugságok naplójából;* Magvető 1972, *Életrajzi törmelékek;* Magvető 1984) a legutóbbival együtt szerves egységet alkotnak, s e „trilógia" összességében rajzolja elénk — hallatlan érzékenységgel és érzékletességgel — a kort, melyben az alkotó élt, és (B. E. szelleméhez közelálló szójátékkal) a kórokat, — testieket, de főleg szellemieket — melyekkel együtt élt s melyek ellen állandóan hadat viselt; és mindezeken túl magát Bálintot: az embert és a művészt.

„Vajon képes leszek-e számot adni hazugságok nélkül mindarról, ami körülvesz?" — ez a kérdés, melyet kötetének elején tesz fel magának, márcsak azért is különös súlyú számára, mert „minden reggelem a halál peremén talál meg engem...", „...Ez hát az öregség, amiből nincs kiút, így hát reménység sincsen, hogy képes lehetek kiröppenni tehetetlenségem kalickájából... Mihez is kezdhetnék maradék időmmel?" „Amióta festek, csak kételyek gyötörnek. Kellek-e magamnak és kellek-e másnak?"

A halálközeli lét kegyetlen fényében Bálint megpróbál utoljára választ adni önnön kérdéseire és kételyeire, bár tudván tudja, hogy ez a megannyi kérdés „ott kapja legvastagabb kérdőjelét, ahol a választ kimondottnak véli." És ez a küzdelem, mely arra irányul, hogy „jelenléte világossá válva rajzolódjon ki," az emlékezés és gondolatszövés olyan áramát indítja el benne, melyben egymásra vetülnek a legkülönfélébb idők és terek, sorsának képei: a családi környezet (anyjának fivére Osvát Ernő volt, apja, Bálint Aladár a *Nyugat* képzőművészeti és a *Népszava* zenekritikusa), a Fasori Fiúárvaházban töltött évek, pályakezdése (1938-ban volt első kiállítása a Tamás Galériában), kapcsolatai a kor művészeti mozgalmaival (Kassák Munkaköre, Képzőművészek Új Társasága) és főleg a kor művészeivel. Többször visszatérnek könyvében szentendrei emlékei — nem véletlenül, hiszen a táj külső képeinél sokkalta fontosabb, meghatározó belső élmény éri itt: megismerkedik Vajda Lajossal. Figyelemmel kísérhetjük a festő alkotó időszakait, (a párizsi éveket, a híres Jeruzsálemi Biblia illusztrációinak születését, a Life-montázsok és az első „igazi" Bálint-festmények létrejöttét), az itthoni művészeti élet 50-es évek-beli „hullamerevségét" és a művész „elismerésének" lassú és sokszor keserűségekkel teli folyamatát is. Az emlékezés képei egymást hívják elő, és ennek a kaleidoszkópszerű tér és idő-forgatagnak megjelenítése sokszor az önismétlés veszélyével fenyegeti íróját, amit hibaként róhatnánk fel akkor, ha ez a könyv egy szokványos „pályám emlékezete", memoár, élettörténet kívánna lenni. De ez a munka jóval több ennél: hiszen írjon Bálint kortársakról, pályakezdő fiatal művészekről, a 30-as évek végének Szentendréjéről vagy akár utazásairól — mindvégig arra a sorok között lappangó, vagy egyenesen feltett alapkérdésekre keresi a választ, melyek a mai világhelyzetben különös fontossággal bírnak művészek és műértő közönség számára egyaránt, vagyis: mi a művészet ma? Miért van és mire való?

„Olyan »szellemi terápia« idejét éljük — írja Bálint — ami után a művészet kirekesztődik a beidegződött fogalmak sorából." „Ki tudja, hogy mire kell nekünk a másik ember szenvedése? Színek, melyek az idegvégződések kínjaiból csapódnak ki,

valóban így cselekszik. Mivel azonban nem az álságos polgárvilág örvénybe csábító szirénjei lépdelnek e távolról sem balzaci szándékú műben: tetteik meglehetősen ötletszerűek — iskolásan szólva: tanulság nélkül valók.

A legformátumosabb asszonyt, az önsorsrontó Karolinát az albérleti szobában a tárgyak cédulákra írt bohókás beszédei fogadják: a ceruza, az asztal, az ágy lelkendezve köszöni érintését a ráaggatott cetliken; e bravúros propozíciót azonban ezúttal is a ledobált alsóneműk obligát fölsorolása követi, majd pedig a szeméremérzet némi újólagos berzenkedése után a halott Karolinát „kiadó" levelek, melyekben egy ács szerepel — Karolina másik szeretője —, valamint a démoni asszony ijesztő idegenséggel föl-föltűnő, némán hancúrozó ikrei.

E zaklatott, olykor már-már hibbant levelekbe — csakúgy, mint az egész első és második rész örökös szürke nappalaiba és világtalan éjszakáiba — fénynyalábokként világítanak be néha a versbetétek — egy intenzív lét hírnökeiként; e versbetétekben ott lüktet az erő, mely Ágh művét laposságai ellenére is hatásossá — összességében nyomasztó hatásúvá — tudja tenni.

Ágh, a prózaíró költő nem ír költői prózát — állapítja meg könyvheti recenziójában Domokos Mátyás. Akkor érezzük csak, micsoda veszteség ez, mikor hangja mégis lírába nemesedik. A versbetétek vagy a havas ferencvárosi tetők leírása meggyőznek arról, hogy Ágh István a világlátásunkat meghatározó, létfontosságú „semmiségeknek" lírikusként tud valódi jelentőséget adni.

Tudna nyilván memoáríróként is — ám efféle kísérletre csak a harmadik részben, a felesége nemesi famíliáját bemutató, a család negyvenöt utáni kálváriáját fölidéző lapokon vállalkozik. A parasztfiú s a bárói származású lány házassága szemléleti jelentőségű megállapításokra ad lehetőséget. Ágh kiindulópontja: „éppolyan a kiszolgáltatottság itt is [ti. a nemesi családban], mint nálunk a faluban. Se a tanulmányokban, sem a jövőképzetben nincsen közöttünk semmi különbség." Nagy beleérzéssel ír a megszeretett „osztályidegen" családról — a fáradhatatlan családfenntartó anyáról („Mégsem lehetett minden »úrinő« verebek közé keveredett törpepapagáj, aki majd télen képtelen verébmód viselkedni, mert nem olyan igénytelen, mert nincs vérében a védekezés tapasztalata. Azt hiszem, ez a század... önvédelmi gyakorlat is mindenkinek."), az apáról, akinek egyetlen életesélye az életveszélyesen fontos beosztás, nagyikáról, aki barátnői előtt kedves grandezzával „földbirtokos" fiának titulálja az unoka választottját, vagy a minisztériumi főtanácsosból lett könyvtárépítőről. Szeretettel, méltósággal ábrázolt emberek valamennyien, akiknek alkalmazkodniuk kellett az életben maradásért, „azon a küzdőtéren, ahol másokért is kellett cselekedniük". Ugyancsak a Keleti Károly utcai ház lakója, az irodalmi életből kiszorult, nagybeteg Sinka István is. (Róla is olvasható egy versbe kívánkozó sor: „könyökére dűlt ágyán..., akár puszta füvén lenne, subának képzeltem takaróját.")

A kötet utolsó harminc oldala ismét nem memoárszerű; föltűnnek ugyan benne — általában bizalmaskodóan becézett keresztnevekkel — irodalmunk jórészt ma is élő alakjai, ám — talán az egy Konrád György kivételével — immár csak házastársi összeveszések, körtéri csatangolások statisztáiként.

Az „osztályidegen" pár lelki széthangolódását egyszerű emberi összeférhetetlenség okozza — ennyit még megtudunk befejezésképpen, s ez a puritán „tanulság" ezúttal valóban keresetlen s mégis jelentőségteljes, csak éppen futólagos családi feljegyzésekbe rejtezik, s úgy kallódik el, mint az elköltözéskor emlékül kapott bárócímeres ezüstkanál.

Ágh István műhelyforgácsai a koncepciótlanságnak esnek áldozatul, nem elsőként a teóriáktól irtózó, ám önvizsgálatba bonyolódó kortárs irodalmi alkotások közül. Emlékezései következetesebb formába rendezve (s ez lehet levélregény, napló, elbeszélésfüzér, vagy ezek kombinációja is, de ami a lényeg: valamilyen folyamat, eredmény, következmény ábrázolásának eszköze) valódi irodalommá forrhattak volna, így azonban archívumba kívánkoznak, amit ki-ki sokféle célra felhasználhat, ám ezek a célok „magáncélok" csupán.

(Magvető, 1988)

csendes áramlásokban, otthonos ellapulásokban, önvigaszokban és érzelmekben reinkarnálódnak." A ma művésze „egy szétrobbant világ fragmentumaiból kénytelen összerakni a magáét", a „kollektív korszakok" elmúlásával, a stílusok sokasága és az egymástól alapvetően különböző nagy művészegyéniségek hatása egy olyan drámai helyzetet hozott létre, mely felveti „a választás kérdését, a hovatartozás problémáját és a tradíció helyes értelmezésének vizsgálatát. A meggyorsult történelem minden szellemi területen új követelmények elé állította azokat, akik érzékelni és értékelni akarták világukat... A konzervativizmus egyet jelent korunkban az emberiség álnok becsapásával, és egyet jelent annak feltételezésével, hogy a válság természetes állapota az emberiségnek." „Úgy tűnik, korunk minden valamirevaló művésze emlékezni akar: megidézni a totemeket, tabukat és fétiseket, vagy olyan művészeti korszakok kezdeteit, melyekben a szellemi hierarchia még valóságos és hittel teli." „...a művészet ma a szellemi különbözőség kritériuma nélkül megmagyarázhatatlan — ugyanakkor pedig a ma művészete nem más, mint: emlékezés az ősközösség világosságára. Minél többet képes valaki prizmájába összegyűjteni és azon átsugároztatni, annál valószínűbb, hogy hozzásegíti önmagát az emberekhez és az embereket felismeréseihez. Az új forma tehát kényszerhelyzet: a személyiség keresi múltját, jelenét és jövőjét, hogy megtalálja helyét, szerepét az idő folytonosságában, és az önismeret totalitása teszi „igazzá" művészetét."

Bálint a művészet problematikájával szorosan összetartozónak látja a kollektivitás és a hit kérdéskörét is, és így — tépelődései után — „elkalandozik" a népművészet, a mai „szerves építészet" felé is („amikor a hit belső hajléka a közösség centrumából kiáramolva megteremtette a formát, melyben a külső hajlék végtelenül sok változata segítette az embert önmaga szellemével találkoznia."), és felismeri, hogy „ma az elsőrendű kérdés a kollektív életformát kerülgeti, és azon belül is azt, hogy nélküle indul-e útjára a közösségi igény?" Mindezekkel szorosan összefüggő az intézményesülés és az intézményrendszer problematikája is, és így elmélkedik egyrészről a közösségek létrejöttének vagy ellehetelenülésének folyamatairól, másrészről a művészet és társadalom, művészet és közönség viszonyairól is. Többször visszatér jegyzeteiben a szocialista művészet mibenlétének elemzéséhez (főleg Derkovits kapcsán) és így el kell jutnia „a nálunk szükségszerűen elcsúsztatott időről" való gondolkodásig és eme alapvető és mindent determináló jelenség okainak értő — mert sorsában megélt! — elemzéséig. („...csak a szellem szabad szárnyalása emelheti magasba az embert és a közösséget" — írja egyhelyütt.)

Bálint művészetének rendkívüli fontosságát és értékét az adja, hogy magas fokon tudja ötvözni a klasszikus avantgarde szürrealisztikus és dadaista hagyományait a közép-kelet európai formakinccsel — írásaiból is mindkét régió történetéhez kaphatunk hasznos információkat és adalékokat. Művészetének hitelét, eredményeinek, megállapításainak igazát megszenvedettségük adja, a művészet megváltó tartalmaiban való hite írásaiban is állandó polémiában áll önmaga ellenpárjával: a hitetlenséggel és reményvesztettséggel. Tudja, hogy „csak a tökéletlenség keres Formát önmaga kifejezésére, hogy valamiképp képes legyen elviselni hiányérzeteit, zavarát a tökéletlensége miatt." Olthatatlan és állandó nosztalgia van benne „egy olyan harmónia iránt, ami már csak azért is elérhetetlen, mert nem számol a világot szétfeszítő nyughatatlansággal." És mégis: „csak akkor lesz belőlünk ember, ha nem „dőlünk be" az embertelenségnek, és egyetemességen nem a fogalom felét, negyedét, nyolcadát értjük, hanem az egészet: a Teljességet!"

Hit és Hiány, nekibuzdulás és reménytvesztett magány állandó hullámverése érződik írásaiból: ez adja kötetének sajátos, belső feszültségét. Az európai és magyar művészettörténet korszakairól, kortársairól és pályakezdőkről szóló írásai mellett minduntalan visszakanyarodik önmagához, reményeihez és félelmeihez, a kötet elejéről idézett és állandóan visszatérő már-már megválaszolhatatlan kérdésekhez. „Én bűntudatból festek!" — írja, hiszen „úgy tanítottak, hogy aki él, annak csinálni is kell valamit..." s vajon mire való ebben a pragmatista, haszonelvű világban egy ember önkínzó pepecselése holmi festővászon előtt? S hiába maradnak meg a kérdések, a szorongást végülis feloldja az alkotás, mely játék is egyúttal, a felnőttben

élete végéig meghúzódó szorongó gyermek játéka, mert e nélkül élni „csak azok tudnak, akik soha nem ismerhetik meg a művészetet..." És ezzel a játékkal mindig együtt jár a szeretet is, mely — ahogy Bálint írja — „nem elvont etikai formula, hanem a közeledés legigazibb tartalma." Feloldható hát ez a halálközelségből, a művész-lét „feleslegességének" gondolatából, magányból és hányattatásokból, mellőzöttségekből szőtt szorongás, mely képein mint lebegés, nekilódulás és zuhanás, „lelki elsebesedés" jelenik meg... Feloldódik, paradox módon épp a művészetben, melyet létrehívott... A hit és szeretet segítette közeledés — hozzánk nézőkhöz és olvasókhoz — Bálintot önmagához és létének végső bizonyosságához is eljuttatja, s amit egy legnagyszerűbb, megható „szeszélyes jegyzetében" a montázsairól ír, igaz megállapítás egész művészetére — így e könyvének írásaira is: „Az álmok terében, a pillanat tört része alatt a sok egymásra vetült jelkép együtt magyarázza sorsunk plasztikáját és ad lehetőséget az önismeret fokozására, montázsaim számomra is ehhez jelentenek eszközt, egy olyan agyafúrt labirintus kiismeréséhez, melynek bejárata és kijárata azonos, de a kacskaringók véges menetének monotóniáját néha-néha a végtelenség kis pillanatainak nagy átélése teszi elviselhetővé."

A kötet önéletrajzi írásai, művészettörténeti- és elméleti esszéi és kritikái, kortársakról szóló visszaemlékezései mellett — első kötetéhez hasonlóan — tartalmaz más műfajú alkotásokat is, s ezekről külön érdemes szólnom. *Blabla* címmel olvasható Bálint hat dadaista „szövege", melyek az írásaira egyébként is jellemző kesernyés öniróniát, sziporkázó humort és szürrealista képzettársításokat tömény en elegyítik. A könyv külön érdeme, hogy válogatást tartalmaz Bálint verseiből is. Ezeknek valódi értékét a közönség és a kritika eleddig kevéssé ismerte föl — így szokott ez lenni a több műfajban alkotó művészek esetében — pedig versei semmiképpen nem tekinthetőek festészete „melléktermékének": lírája helyet követel magának a magyar költészetben. Olyan remek darabokból áll a válogatás, mint a *Szigorú zsarnok, Én már nem tudom mit érek, A véres hab megfeketült*, vagy *A boldogtalanság himnusza:* „...Olyan formátlanul éltem én akár a táj amelyben járok / Nincs bennem semmi jó és rajtam semmi szép, amit szeretnék / csak akkor voltam elégedett ha gyengeségemet kilesték / Hazudhattam volna is, de nem tehetem / Nem is tudom, hogy mit viszek magammal / Talán a színes mérgeknek ízeit akár svábbogár.)" Bálint három kötetét együtt olvasva még nyilvánvalóbbá válik művészetének és emberségének kikerülhetetlen fontossága a jelenben és jövőben, hiszen rá is igaz, amit ő maga Kassák Lajosról írt: „mérték volt egy olyan korban, amikor úgy látszott nincs kin lemérni a szellemi arányokat, ami nélkül az akarások összekuszálódnak, a lelkek elárvulnak és az értelem megzavarosodik."

S e tényből következően engedtessék meg még egy gondolat — immár nem a kötetről szólva: ma, amikor — valljuk be — másodrendű festők, művészek bírnak saját múzeummal, szükségszerűen vetődik fel a kérdés: hagyhatjuk-e, hogy a Bálint — hagyaték szétkallódjék az országban, s csak itt-ott legyen látható ebből a — mint ezt a Műcsarnok-beli összegző kiállítás bizonyította— európai rangú életműből egy-egy darab? Önként kínálja magát a gondolat, hogy ahová Bálintot számos lelki és fizikai kapocs kötötte, Szentendrén létesíteni kellene egy neki szánt múzeumot. Még életében tartoztunk Bálint Endrének, talán rajtunk is múlik, hogy e tartozás ne növekedjen halála után.

S amíg ez az idea nem ölt testet, csak képzeletünk múzeumának egyik falán sorakozhatnak együtt festményei, félelmeinkből és reményeinkből szeretettel összeszűrt hitet sugározva. „A fal többi része sötét álomba merült. Omladozó malterpikkelyek alá surrant az árnyék, és ott is fog maradni..."

MAHIR
MAGYAR HIRDETŐ
SAJTÓFIGYELŐ
LEVÉLREKLÁM
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Endre Bálint

B-8-1-17

BUDAPESTER RUNDSCHAU

1984. DEC. 10

1021



Endre Bálint:
Engel mit Posaunen,
Öl auf Holz, 1962

dem Krieg als ein Repräsentant der kommunistischen Partei selbst maßgeblich beteiligt war.

Kállai betonte, die Nationale Unabhängigkeitsfront habe jene gesellschaftlichen Kräfte vereinigt, die auch in den vom Faschismus unterjochten Landesteilen unter dem Namen Ungarische Front zum bewaffneten Widerstand gegen die deutschen Besatzer aufgerufen hatten.

„Die ungarischen Kommunisten wußten schon damals", unterstrich der Redner, „daß sie ihrer historischen Berufung im Alleingang, nur auf sich selbst gestellt, nicht gerecht werden können, daß sie Bündnispartner und Kampfgefährten brauchen. Sie arbeiteten schon seit Kriegsausbruch auf ein Bündnis mit allen antifaschistischen, demokratischen Kräften hin, vor allen mit den demokrati-

MH SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Bálint Endre Kossuth-díjas festő- grafikusművész

FEJÉR MEGYEI HÍRLAP

B-8-1-20

1984 DEC 8

1021

Bálint Endre életműve

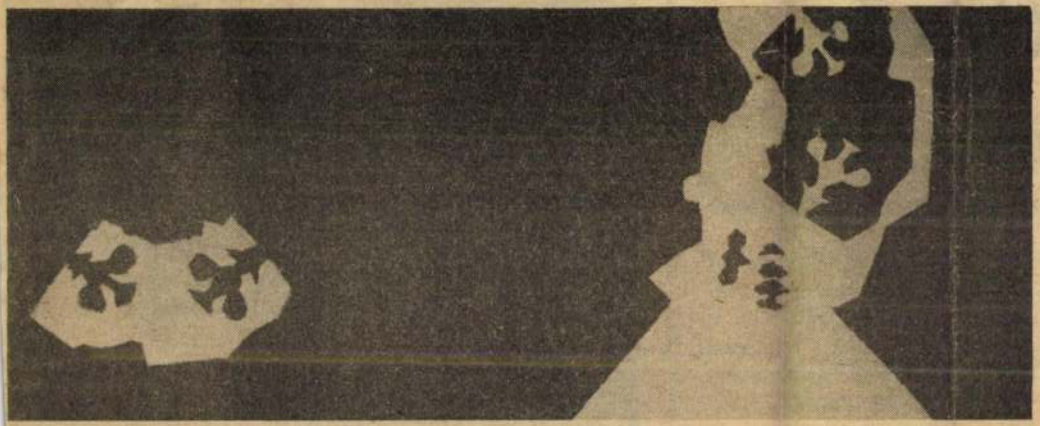



Szárny angyal nélkül (1973)

ok ellen...

ehérvári latinok városrésze

n miniszterelnöke nemrégiben tárgya-ıkban a magyar—belga gazdasági és l. Kevésbé ismeretes, hogy a két nép i kapcsolatba is került egymással. Az időkben ugyanis Belgium földjének tek át hazánkba, itt később beolvad-önösen sok jövevény élt Fehérváron, siasodást, és nagy szerepük volt ab-n tudták elfoglalni a várost.

telepítette. Itt megkapták a Péter-Pál templomot, a mai székesegyház elődjét, és e körül — nagyjából a mai Csók István utca és Kossuth utca közötti területén — laktak. Új városrészükben a



MAHIR
SAJTÓFIGYELŐ
LEVÉLREKLÁM
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Maler Endre Bálint

BUDAPESTER RUNDSCHAU

1984 DEC 10

B-8-1-19
/1021

49/1984

BR stellt vor

Endre Bálint und das Wunder

Die Kunst des Malers Endre Bálint habe das Naturell einer Syrene, schrieb ein Kritiker vor nicht allzulanger Zeit über dieses Oeuvre, das seit gut zwei Jahrzehnten für ständige Vibration in der künstlerischen Szene Ungarns sorgt. Daß der Vergleich nicht zu weit gegriffen ist, beweist auch die jetzige Ausstellung des 70jährigen in der Budapester Kunsthalle. Bálints Werke nehmen Sinne, Psyche und Intellekt gleicherweise gefangen. Diese künstlerische Welt, die sich auf den Tableaus, in Montagen und Collagen auftut, ist auf den ersten Blick voller Geheim-



Endre Bálint: Selbstbildnis, 1945

nisse, läßt man aber den Anblick auf sich einwirken, wird Bekanntes aus uns selbst offenbar, es könnten Abdrücke unserer eigenen Sehnsüchte, Beklemmungen sein, unseres Ausgeliefertseins und unseres Trotz-alledem-Wunderglaubens. Eine intime Kennerin des Bálintschen Werkes, die Kunsthistorikerin Judit Szabadi verwies anhand einer früheren Ausstellung auf jenes kathartische Mangelgefühl, das sich dem Betrachter seiner Werke aufdrängt; man wird jäh auf der Schwelle der Erfüllung abgestoppt und auf imperitive Weise zum „Weitererleben" aufgefordert.

Der Meister selbst formulierte seine Erlebniswelt 1981 so: „Mein Schlüssel: die Schere, mit der ich bebildertes Papier zerschnipsele wie ein Kind, das Freude am vandalen Spiel hat... Ich verstümmele alte Bäuerinnen im Kopftuch: schneide ihr Gesicht aus und klebe es auf eine Tischplatte, mache ein Kreuz aus zwei Stuhlbeinen, dann nagele ich den Erlöser auf gekreuzte Schiffsplanken und erlebe sein ewiges Leid, das auch zu meinem geworden ist... Meine Phantasie irrt zwischen uralten jüdischen Grabsteinen, beschwört meine Vergangenheit herauf, die ich auf das weiße Kartonblatt der Zukunft projiziere, auf diesem Blatt schlägt die Zeit Purzelbäume, macht aus dem Seienden auf lügnerische Weise Nichtvorhandenes und umgekehrt. Nur mein Glaube könnte Zeuge meiner Geheimnisse, und ich selbst Zeuge meines Glaubens sein, — ich, der ich eigentlich keinen Glauben besitze, allein an die Ordnung der Phantasie und die disziplinierte Phantasie der Ordnung glaube..."

Dem im dritten Monat des ersten Weltkrieges geborenen Künstler brachten Paris mit Chagall und Braque und Szentendre am ungarischen Donauknie mit der folkloristisch und sakral inspirierten Kunst des großen Malers Lajos Vajda die großen künstlerischen Erleuchtungen. Während seines Aufenthaltes in Paris 1947 transponierten sich die Ängste der Kindheit im Waisenhaus, die Sehnsucht nach Geborgenheit und Heim zu glühendem Heimweh, sein Lungenleiden und seine Todesahnungen — er selbst nannte es Lebensangst — zu Nostalgie, zum unstillbaren Durst unerfüllbarer Wunder.

Nach dem Kataklysmus des Zweiten Weltkrieges war er Mitbegründer jener „Europäischen Schule", die zwischen 1945 und 1948 eine Reihe ungarischer Künstler verschiedener Richtungen vereinte, die eine expressiv humanistische Ausdrucksweise zur Bewältigung des Grauens und zum Aufzeigen menschlicher Möglichkeiten des Weiterlebens suchten. Auch ihm wurde in den Jahren des Personenkultes Unverständnis und Mißtrauen zuteil, und dies trieb ihn außer Landes. Zwischen 1956 und 1962 lebte er in Paris, zeichnete hier seine berühmten „Illustrationen zur Bibel von Jerusalem" von denen Francois Mauriac in einer Stunde der Bedrängnis sagte, sie bildeten eine Kathedrale der inneren Befreiung. Nach der Heimkehr des Künstlers kam es dann aber zu einer Bálint-Aus-



Deportierte, 1945

stellung nach der anderen und es blieben auch hohe staatliche Auszeichnungen nicht aus.

Die Exposition zum Siebzigsten mit dem 50 Jahre umfassenden Oeuvre ist eine würdige Hommage an einen großen und großherzigen Künstler, Maler und Dichter, der Zeit seines Lebens nur ein Ziel kannte: der reinen Kunst zu dienen.

Erika Áts



Endre Bálint: Die Streiche des Herrn Eichmann, 1974

DDR–Staatssekretär Kurt Löffler in Budapest

Für alles Schöne und Humane empfänglich sein

Anläßlich der Kulturwoche der Deutschen Demokratischen Republik lud das Kultur- und Informationszentrum der DDR zu einer Gesprächsrunde mit *Kurt Löffler*, Staatssekretär im Ministerium für Kultur der DDR ein. Vor einem äußerst interessierten Publikum, darunter Persönlichkeiten des kulturellen und öffentlichen Lebens, sprach der Gast aus Berlin über die Kulturpolitik der DDR.

Er habe, sagte er, die jüngste Rede von György Aczél, Sekretär des ZK der USAP, zu Grundsatzfragen der Kunstpolitik in Ungarn (siehe BR Nr. 47 und 48/1984) mit großem Interesse studiert und erfreut die Übereinstimmung der grundsätzlichen Positionen beider Parteien registriert.

Auch in der DDR müsse Bildung und Kunst den immensen Herausforderungen der Epoche gerecht werden und es sei vornehmste Aufgabe der Politik, neben der sozialen Geborgenheit auch alle geistigen Bedürfnisse der werktätigen Menschen zu gewährleisten. Das bedeute Zugang zu allen Schätzen der Kultur, die Chance zur Aneignung eines hohen Bildungsstandardes, vielfältige Möglichkeiten der niveauvollen und aktiven Freizeitgestaltung in schöpferischen Gemeinschaften, volles Erschließen und die Wahrung der Sitten, Bräuche und Traditionen, in denen die Menschen großgeworden sind und sich geborgen fühlen wie auch die Schaffung neuer sozialistischer Traditionen. „Alles was in der Geschichte und im Leben des Volkes an Schönem und Humanistischem vorhanden ist, hat im Sozialismus seinen Platz", betonte Löffler.

Konstruktive und streitbare Kunst

Kunst müsse erheben, erschüttern können oder auch Ablehnung hervorrufen, wenn sie mit des Menschen unwürdigen Verhaltensweisen konfrontiert. Die zentrale Frage nach Freiheit und Verantwortung werde von der Kunst dann richtig beantwortet, wenn sie kraft der Schöpfung die Größe des Erreichten aufzeigt, aber auch die Mühen, die hierzu nötig waren und jene, die noch der Gesellschaft harren, will sie weitere Höhen erklimmen.

Von dieser Position ausgehend kann die Kunst alle im Leben auftretenden Fragen beantworten. Probleme streitbar aufzugreifen, zu allen Lebenserscheinungen Stellung zu nehmen und das Leben umfassend darzustellen, sei Recht und Pflicht der Kunst, doch müsse sich der Künstler seiner Verantwortung bewußt sein, könne man doch nicht von Freiheit reden, wenn man meint, von der Gesellschaft frei zu sein.

Staatssekretär Löffler unterstrich: Für die Kulturpolitik der DDR sei die Einbeziehung aller Jahrhunderte und Generationen sowie der kulturellen Werte anderer Völker von großer Wichtigkeit. In Ungarn und in der DDR habe man Bartók und Kodály, Marx und Goethe gemeinsam gefeiert.

Traditionen und Kontakte

Epochal und exemplarisch nannte Löffler in diesem Zusammenhang die jetzt anläßlich der Kulturwoche im Budapester Museum der Schönen Künste arrangierte Ausstellung, die die in Ungarn und in der DDR gehüteten „Niederländischen Skulpturen", also Schätze eines Drittlandes vereint zeigt, und auf diese Weise neue Dimensionen, neue Erkenntnisse erschließt. Ähnlich wie die Exposition der Dresdner Galerie in Indien, wo einem Volk Asiens die Schätze zahlreicher europäischer Völker als gemeinsames Kulturgut der Menschheit zugänglich gemacht wurden, beweise dieses Unterfangen die Haltung des Sozialismus, ihr Verhältnis zur Weltkultur demonstrativer als die zündendste Rede.

Im anschließenden freundschaftlichen Meinungsaustausch betonte der stellvertretende Bildungsminister *Ferenc Rátkai*, daß auch Ungarn großen Wert auf das Erschließen der Gesamtheit der kulturellen Traditionen — inklusive humanistischer und demokratischer Werte — lege und man nun endgültig den früheren eingeengten, ausschließlich auf revolutionäre Spitzenleistungen orientierten Traditionsbegriff überwunden habe. Kurt Löffler erörterte daraufhin am Beispiel der Ehrung des in seiner historischen Wirkung so relevanten reformatorischen Lebenswerkes von Martin Luther, wie die Parteinahme für das historisch-fortschrittliche in der DDR heute verstanden wird.

Auf eine Frage der kulturellen Kontakte zu anderen deutschsprachigen Ländern eingehend, hob der Staatssekretär den intensiven kulturellen Austausch mit Österreich, wo viele progressive Verleger und Theaterdirektoren Werke aus der DDR in ihr Programm aufnehmen, betont hervor. In der Schallaburg wurden — anschließend an die große ungarische Renaissance-Ausstellung aus der Zeit des Königs Matthias Corvinus — die Schätze der Dresdner Galerie gezeigt.

Kurt Löffler hob auch die fruchtbaren Kontakte hervor, die die kulturellen Organe der DDR zum Demokratischen Verband der Ungarndeutschen auf der Basis der gemeinsamen internationalistischen Prinzipien beider Länder, unterhalten.

Auch die Mentalität übersetzen

Die Budapester Rundschau fragte, in welchen kulturellen Bereichen der Staatssekretär sich eine intensivere Zusammenarbeit wünsche.

Löffler sagte, es habe zwischen den Partnern noch nie so intensive schöpferische Kontakte gegeben wie ge-

---

Das jüngste Theater in Berlin, das *TiP* (Theater im Palast) stellte sich während der DDR-Kulturtage auch mit zwei Kammeraufführungen in der Pester Redoute vor.

Erotica Romana

Mit diesem Untertitel versah der 39jährige Goethe nach seiner ersten Italienreise (1786—88) seine *Römischen Elegien*, in denen er die Liebe preist, in vier Elegien gar so, daß er sie wegen ihrer „anstößigen Stellen" zurückhielt und diese erst 1914 in der Weimarer Ausgabe erschienen.

Eine Auswahl der Römischen Elegien stellte Hans Peter Minetti vor. Der erfahrene Schauspieler aus Berlin überzeugte auch in Budapest sein Publikum mit seiner reifen, individuellen Vortragskunst. Eine dramaturgisch wohlbedachte und gute Idee war, dem Programm mit einem Solo-Instrument musikalisch Zensuren zu setzen. Katherina Meyer, Flötistin an der Komischen Oper in Berlin, spielte zwei Sätze aus der a-moll Partita von J. S. Bach und den ersten Satz der Solo-Sonata von Bachs Sohn Carl Philipp Emanuel. Doch einem Publikum, das Minetti

mermusiker Wolf-Dieter Batzdorf, Klaus Peters, Karl-Heinz Dommus und Matthias Pfänder des *Berliner Streichquartetts* und der Schauspieler *Horst Schulze* ein. „Quartett preußisch" erklärt sich aus der Wahl der Stücke, sowohl literarisch als auch musikalisch. Alle drei Streichquartette dieser „Abendgesellschaft" waren einst dem Preußenkönig Friedrich Wilhelm II. zugeeignet. So das Quartett Nr. 6 in D-dur aus op. 50, der Serie die Joseph Haydn (1732—1809) dem Monarchen widmete und die nun seit der Druckausgabe den Beinamen „Preussische"

Bálint Endre B-8-1-30

Kossuth-díj

BÁLINT ENDRE festőművésznek, a Magyar Népköztársaság kiváló művészének
sokirányú művészi munkássága elismeréséül;

Népszava 1985. 10. 3.

Bálint Endre B-8-1-32

— **Bálint Endre festőművész,** 1970—85 között készült munkáiból válogatott, több mint félszáz montázst mutat be a Fürj utcai Gulácsy Galéria április 22-től május 14-ig.

Magyar Nemzet 1986. IV. 19.

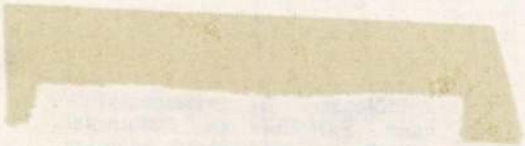

MTI SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-148, 340-726

Bálint Endre, Kossuth-díjas festő ük

PEST MEGYEI HÍRLAP

1984 JUL 14

B-8-1-39

Álom 1021

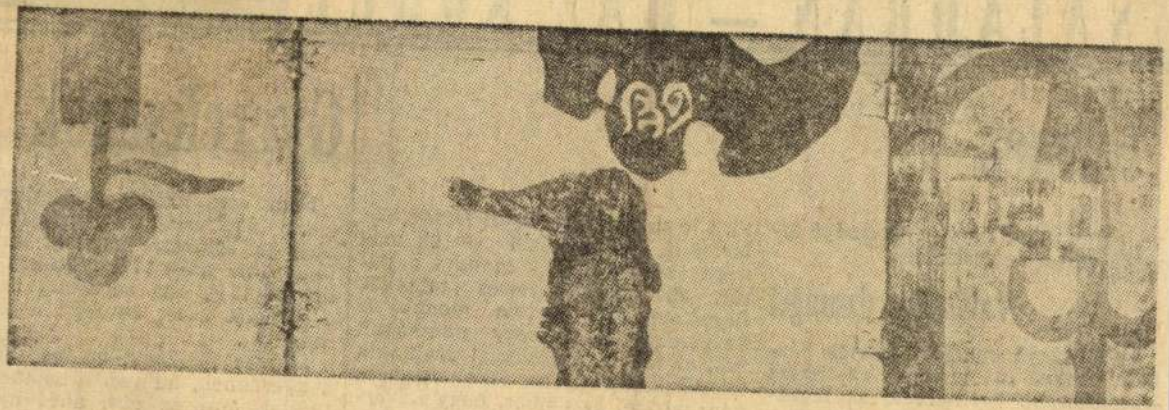

Bálint Endre műve

CSALÁDBAN — HÁZ KÖR

termés

ve, mint panaszkodva. Őssznépi divattá vált a kertészkedés.

Valóságos dzsungel

— Kislánykoromban kertes házban laktam, ma viszont az egyik legzsúfoltabb kerületben, az Erzsébetvárosban — mondja *Czinóber Istvánné*, egy 150 négyszögöles *budaörsi* telek gazdaasszonya. — Nagyon vágytam a jó levegőre, a zöldre, ugyanúgy a férjem is, hát barátaink példája után tíz éve mi is

törli le verejtékét *Szigeti István*, újbirtokos. — Tavasszal vettük meg a parasztportát, úgy mondja a papír, 500 négyzetméteres telekkel. Bevallom, nem tudom mennyi ez négyszögölben, de hogy munkában sok, az biztos. Valósággal uralkodik felettünk, hiszen ha már megvan, nem nézi el az ember, hogy felverje a gaz. *Próbaként* ültettünk zöldséget, borsót, hagymát, majd később paprika- és paradicsompalántákat. A lányom és a feleségem hamisítatlan városiak, számukra min-

Nem kívánhatjuk a kicsinyektől (akik meg felügyeletre szorulnak), hogy jól érezzék magukat kinn a telken, ha mast sem nallanak, hogy ide ne lépj, oda ne menj, ne lépj a virágok közé, ne tépd a leveleket.

Mindez jóformán eszébe sem jut a gyereknek, ha van a kertben egy terület, *ami az övé*, ahol nyargalászhat, tologálhatja a játékait, pancsolhat és homokozhat, ebéd után a félárnyékban alhat.

Szóval a kertet be kell rendezni

BÁLINT Endre

B-8-1-52

Székely András: Egy mühely amely galéria..
/Szentendre, Mühely Galéria/

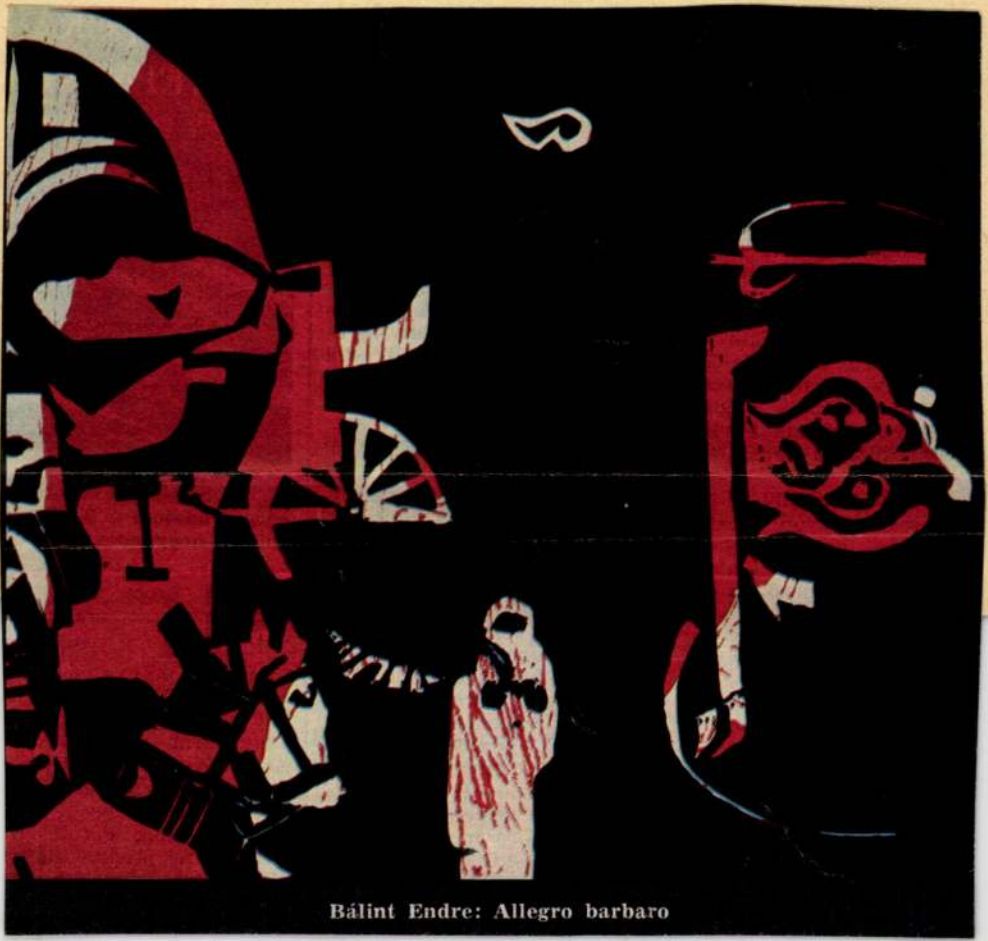

Bálint Endre: Allegro barbaro

sének századik évfordulójára megjelent kötetben. Néhány verset csupán, mert nem az a fontos, hogy aki fordít, tudjon magyarul, hanem hogy jó költő legyen és jól tudjon ukránul. Ilyen költők pedig számosan vannak Ukrajnában: Bazsan, Dracs, Korodics vagy éppen Pavlicsko, aki a jövőre megjelenő József Attila-kötet elkészítését régóta sürgeti már.

mégis ukránra fordít.

— Nálunk, Ukrajnáb mindenki kétnyelvű, ez t mészetes. Az egyetemen is het előadást tartani oros vagy ukránul, tetszés szer Ady, *Párizsban járt az* című versét például oros fordítottam, úgy jobl hangzott, míg Petőfi *Ar Lacinak* írt játékos művét ukrán nyelv rövidebb szav

B-8-1-53

BÁLINT ENDRE FOTÓMONTÁZSAI

Vác, Madách Galéria

Ha Proust számára elég volt egy teába mártott sütemény íze, hogy az asszociációk láncreakcióját indítsa el, akkor Bálint Endrének a képzelet megtermékenyítéséhez nincs szüksége másra, mint egy újságfotóra vagy régi képeslapra — s persze a mű realizálásához ollóra, ragasztóra, kartonra. Profánnak tűnhetne a megállapítás, ha maga a művész nem vallana hasonlóképpen az ötvenes évek végén Párizsban készített fotómontázsairól, amelyek, éppen gazdag jelentéstartalmuk, spontán, asszociatív logika következtében számára is „csak bizonyos idő elteltével váltak leolvashatóvá".

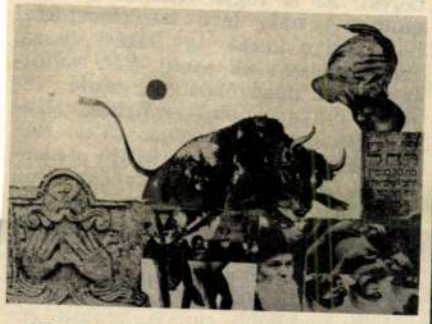

Maga a művész mondta, hogy „a montázsban minden lehetséges": a legeltérőbb történelmi korok, kultúrák eseményei, motívumai kerülhetnek egymás mellé; az „In memoriam Országh Lili" című kiállítás is azt jelzi, hogy az anyag, a technika itt akadályozza legkevésbé a teremtő képzelet mozgását. Évszázados héber írásjelek és néger kisfiú, rohamsisakos katonák, öklelő bika, és szelid aggastyánarc kerülnek egymás mellé az egyik lapon — mindaz, ami a félelem és a bizakodás, az elmúlt és az emlékekben mégis megőrződő idő, az áttekinthetetlen tágasságú és mégis megidézhető tér jelképe lehet. Mindaz, ami Bálint Endre számára a világot a maga teljességében jelenti. Alig van szín ezeken a nemrégiben készített montázsokon — a szürke árnyalatait mintegy a félálomban működő, félig kontrollált tudat teremti.

Talán Országh Lili halála is csak ezzel az alig ellenőrzött tudattal volt elfogadható számára — mert így lett megőrizhető véglegesen a világra csodálkozó szemű ember, a volt tanítvány, a Bálinttal oly rokon szellemiségű művész. *(Képünkön a cikkben említett montázs).*

P. Szabó Ernő

22. 4.

dolgozat ugyan, am anyagának adatgazdagsága, torokszorító drámaisága, előadásmódjának megjelenítő ereje, stílusának minden ügyészi szónál vádolóbb puritanizmusa révén mégis az *Árvácskának* is rokona.

Kiss Lajost a szakma a leíró etnográfia mestereként tartja számon, volt kénytelen számon tartani a harmincas években is, mikor nagy műve évekig hevert kiadatlanul az Egyetemi Nyomdában cédula-tudósok aggályoskodása miatt, akik féltek, a hazai néprajzkutatást esetleg kompromittálja a hatalom szemében, hogy a vidéki múzeumigazgató a nemzeti önismeret tudományaként műveli. Bár nem hirdet forradalmat, nem szól politikáról, minden fejezete a tovább nem odázható

Sebők Zoltán

ÚJ MONOGRÁFIA MARCHEL DUCHAMP-RÓL

Marcel Duchamp-ról vászonylag sokan írtak*, de ha figyelembe vesszük, hogy ő a háború utáni friss művészeti törekvések legjelentősebb előfutára, leszögezhetjük, hogy mégsem elegen. Ez mindenekelőtt azzal magyarázható, hogy munkássága annyira szerteágazó, hogy kompletten feldolgozása az egyik legnehezebb huszadik századi művészettörténeti feladat. Aki átfogóan akarja értelmezni, annak a modern festészeten kívül értenie kell a klasszikus perspektíva összetett problematikájához, járatosnak kell lennie az okkult tudományokban, az archaikus mitológiában, igen magas szinten kell ismernie a század elejii tudományos eredményeket, jó, ha tud sakkozni, és ajánlatos, hogy könnyedén mozogjon a modern foto- és filmelméleti kérdésekben. Mindez nagyon ritkán

B-8-1-54

BÁLINT ENDRE KÉPEI

Szentendrei Képtár

Aligha képzelhetünk el szerencsésebb találkozást, mint amilyen a táj, a művész, a mű és a közönség között a Szentendrei Képtárban rendezett kiállítás segítségével létrejött. A szomszédos barokk ház ablakainak kőkerete, vasrácsa, a szerb temető különös alakú sírkövei mintha a *Triptichon III.* motívumaira rímelnének, s az életmű bármely részletét vizsgáljuk, újra és újra felbukkannak, természetesen erősen stilizálva, új képi összefüggésekbe ágyazva, a város, a táj részletei. E kiállítás újra bizonyítja, mekkora szerepük van a sajátos atmoszférájú utcácskáknak, épületeknek a Bálint-életmű, s ezen túl a modern magyar művészet egészének formálódásában. Így van ez akkor is, ha a ma jellegzetesnek nevezett Bálint-stílus — ezen túl: alkotó módszer — kialakulásában az 1930—40-es években itt töltött időszaknak, a Vajda Lajossal való barátságnak lényegében véve előkészítő, s nem döntő szerepe volt.

26. sz. 3.

Monográfiák, cikkek tucatjai, a *Művészet* különszámának tanulmá-

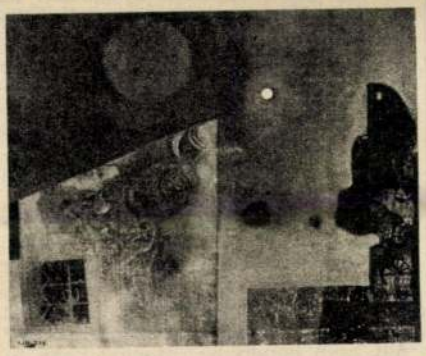

nyai elemzik az életmű formálódását, a többi között azt a megtermékenyítő hatást, amelyet egy német népviseleteket ábrázoló könyv gyakorolt rá, vagy az ötvenes évek végén Párizsban készült fotómontázsok fontosságát. Bálint egyéni mitológiájáról, a széttöredezett világot az álom, a szabad asszociáció segítségével a műben újrarendező, iskolateremtő szándék nélkül is generációkra ható művészetéről gyűjteményes tárlatok adtak átfogó képet. E kiállítás nem vállalkozik az újraértelmezésre, részletes elemzésre — szinte teljesen hiányoznak a korai, expresszív jellegű művek, a katalógusban nincs műtárgylista —, az sem kevés azonban, amit vállal:

úgy mutatja be az életmű legérettebb korszakait, hogy mindvégig hangsúlyozza az ihlető városhoz fűződő kapcsolat fontosságát. *(Képünkön a Mágikus éjjel Szentendrén című festmény)*

P. Szabó Ernő

mert a látszatra könnyed csevegés mögött a szakemberré válásnak olyan — hadd mondjam meg, számomra roppant rokonszenves — útja rajzolódik ki, amelytől egy időben nagyon messzire elkanyarodtunk, ám mostanában mintha kezdenénk visszatérni hozzá. Arról van szó, hogy a szakmákkal való ismerkedést nem az igazgatói vagy osztályvezetői székekben kell kezdeni; ezt csak egészen kivételes helyzetek indokolhatják. Inaskodni nem szégyen. Lám, Papp Endre is mivel kezdte, 18 évesen, érettségi után? Aki nem ismeri az interjút, soha ki nem találná. Legelőször a kazánfűtést tanulta; fél esztendeig tartott. Gondolom, közben eszébe sem jutott, hogy ő a tulaj érettségizett fia, „méltóbb" munkát, más beosztást is kaphatna. Nyilván tisztában volt azzal, hogy jó vendéglős csak akkor lehet, ha a legapróbb részletekig tökéletesen ismeri választott mesterségét. Igazi hivatástudat, olyan, amelyre egy életet lehet építeni, minden bizonnyal csak ebből a tudásból születhet. Papp Endre megszívlelendő szavai ezt igazolják, s ezért is ajánlom jó szívvel az interjút olvasásra mindenkinek. Elsősorban a pályakezdőknek, fiataloknak.

Ökrös László



BÁLINT ENDRE MŰVEI

a Helikon Galériában

Szavakat keresve kritikaírás közben, avagy egy grádicccsal föntebb, tanulmányt fogalmazva, a művészettörténész gyakra leírja ezt a szót: életmű. S nem gondol vele, mily könnyelműen koptat egy olyan fogalmat, amit pedig óvnia, fényesen tartania volna ajánlatos a valóságos alkalmakra. Például *Bálint* Endre életmunkájának megjelölésére.

Az életmű ugyanis, ilyenkor, a Helikon Galériában megnyitott, Bálint linótypiáit és kollázsát bemutató kiállításon, s hasonló súlyú társain lemérhetően, nem egyszerűen az élethosszíglan készített munkák összessége, hanem *új minőség*. Olyan egész, melynek építőelemei új világot teremtenek — s melynek minden része ennek az egésznek hiteles képviselője: problémáinak és eredményeinek összefoglalója, s továbbgörgetője.

Nem a felület azonosságától függ ez. Még csak nem is az eszközökén, utóvégre épp Bálint Endre magáraébresztő szellemi közegében, az Európai Iskolában, sőt, lendítő példája, Vajda Lajos életművében éppenséggel az ellenkezőjére lelhet példát az ember. Bálint Endréről, s művészetéről szólva azonban itt kell kezdeni a dolgokat. Ám nem azért, mert nála képről képre vándorol mindig az egyes motívum, s megjelenítésükben rendkívül fontos szerepet játszik a kéznyom, a képírás ortográfiája, a színek és a formák kezelésmódja. Hanem azért, mert ez a szembetűnő egységesség nagyon világosan és nagyon hangsúlyosan kifejez valamit: a világ megközelítésének, megértésének és megmutatásának — egyszóval Bálint Endre festészetének én-azonosságát.

Ennek az azonosságnak nincsenek engedményei. Bálint minden anyaghoz és minden tárgyhoz ugyanavval az igénnyel nyúl: kézjegyének és gondolkodásmódjának bélyegét magán viselik életművének festészeten túli rétegei — tárgyai, fotómontázsai és, mint mostani kiállításán meggyőződhet róla bárki, grafikái is. A világ az ő műveiben jelekben kap testet, s e jelek rendszerében értelmet. Jelei egyszerűek, tiszta kéni kódok. Most, a Helikon Galériában levő műveken: poharak, koporyák vonuló sziluettek, szentendrei motívumok és motívumtöredékek. Rendszerük egyszerűnek tetszik: olykor nem többnek a jelek egyszerű sorjáztatásánál. Ám ennek a sorjáztatásnak belső rendje, ritmusa van. Az ismétlődő motívumok nem azonosak: hol halkabbak, hol hangosabbak, egyszer puhábbak, másszor keményebbek. Rendjük lüktet, megritkul, megsűrűsödik — minden részlet másképpen viszonyul a környezetéhez, s úgy leli meg a maga helyét a mű teljességében, mint az egyes hang a dallam szövetében.

A módszer azonossága, a kérdező és válaszoló egyéniség azonossága azonban, természetesen, Bálint Endre munkásságának egyetlen szakaszában, s életművének egyetlen szegletében sem vezet a művek azonosságához. Hisz minden újrakezdéskor más a kiindulópont és minden mű megformálásakor más a cél is: más az érzés, ami tárgyat választat, az új tárgy új építkezést kíván, hogy tartalma kibomolhassék, s mindezek végén, nyilvánvalóan más lesz az eredmény. És ennek az útnak nemhogy dogmái, de szinte szabályai sincsenek. Konkrét emlék éppenúgy elindíthatja a folyamatot — a lehetségesek közül hadd említsük most a tárlat anyagából a *Variációk egy zsennyei padlóra*, a *Búcsú Zsennyétől* és az *Emlékezés egy zsennyei vacsorára* címet viselő lapokat —, mint ahogyan mozdítója lehet valamely tárgy-keltette asszociáció — e változat képviseletében hadd emlékeztessünk most a *Koponyák és poharak* kollázs és linótypia-változatára, a *Rác előtt és a Rács mögött* című lapra — avagy a tárgyiasult töprengéstől hozott gondolattársítás — miként azt a *Húsvéti áldozat*, a *Szemérmes ceremónia*, a *Szertartás* és a *Hol sirjaink domborulnak* mutatja, több más társa közt. Ám ha szabálya, dogmája nincsen is Bálint Endre töprengéseinek és műveinek, mércéje van, s nem kevéssé szigorú. Csak a világ képviseletében kerülhet beléje bármi is, csak az egészet mondhatja minden a legkisebbtől a legnagyobb dologig. Híven ahhoz a közös felelősséghez, amelyet Bálint Endre élete és művészete vezető elvéül választott, s amelyet nála valóságos okkal nevezhet bárki humánumnak.

h.

BÁLINT ENDRE B-8-1-62

M.N. 79. máj. 17

...mérlegeket, elektronikus daru- és nagy teljesítményű zsákoló mérlegrendszert.

A Fészek Klub helyiségeiben a Magyar Híradástechnikai Egyesülés tartott sajtótájékoztatót. A BNV „A" pavilonjában 27 vállalat mutatja be termékeit, összesen 240 gyártmányt, amelyek közül 40 új vagy továbbfejlesztett termék.

A BEAG elsősorban a moszkvai olimpiára szállítandó berendezéseket mutat be. A 25 helyszínről közvetítési lehetőséget biztosító hangberendezés komplexum egyidejűleg 2600 riporter részére teremti meg a közvetítési lehetőséget.

A Finommechanikai Vállalat bemutatja a sokcsatornás gerinchálózatú berendezést, amellyel fekete-fehér vagy színes képjelek továbbíthatók.

A kiállításon azoknak a termékeknek egy része is látható lesz, amelyeket a Budavox főfoglalkozásában Algériában megépülő komplex mikrohullámú hírközlő hálózathoz szállítanak; így a Telefongyár saját fejlesztésű távadatfeldolgozó berendezései és az Orion Gyár mikrohullámú rádióreléi.

G. J.

Új növény- és állatfajtákat ismert el az Országos Mezőgazdasági Fajtaminősítő Tanács

A hazai fajtaválasztékot gazdagító új növény- és állatfajták minősítéséről, forgalombahozatalának, illetve köztenyésztésbe állításának engedélyezéséről, s a korszerűtlenné vált fajták minősítésének, illetve forgalombahozatali engedélyének megszüntetéséről döntött szerdán — *Váncsa* Jenő mezőgazdasági és élelmezésügyi miniszterhelyettes elnökletével — Tordason megtartott ülésén az Országos Mezőgazdasági Fajtaminősítő Tanács. Az ülésen harminc növényfajtát minősítettek, hetet forgalombahozatalra engedélyeztek, tizenkét fajtát pedig töröltek a fajtajegyzékből. Köztenyésztésre engedélyezte a tanács a Holstein-Friz tejelő típusú szarvasmarhafajtát, s állami elismerést kapott a hazai nemesítésű „babati májhibrid" lúd.

zottság küldöttségét, *Tran Hoai Namnak*, a bizottság elnöksége tagjának, a Vietnami Szolidaritási és Barátsági Bizottság főtitkárának vezetésével az Országos Béketanács meghívására tartózkodik hazánkban. A szívélyes, baráti légkörű találkozón részt vett *Sebestyén* Nándorné, az Országos Béketanács elnöke, valamint *Nguyen Phu Soai*, a VSZK magyarországi nagykövete.

*

A Világbékéért Küzdő Vietnami Bizottság küldöttségének tagjai szerdán a Hazafias Népfront Országos Tanácsának székházában baráti találkozón vettek részt. A delegációt

Tulipán is érkezett a Prog

Megkezdte az átrakodást a

Megkezdik a rakodást a *Szaljut—6* űrállomáson. Vlagyimir *Ljahov* és Valerij *Rjumin* fő feladata az elkövetkező napokban a *Progressz—6* teherűrhajó szállítmányának kirakodása, az újonnan érkezett műszerek, berendezések elhelyezése, beszerelése lesz.

A Progressz rendkívül gazdag rakományával érkezett. A szállítmányban vannak például olyan műszerek és berendezések, amelyeket eredetileg a közös szovjet—bolgár űrkísérletnél kívántak felhasználni. Az űrhajóval levegő is érkezett, az űrállomás levegőjének utánpótlására, felfrissítésére. Légveszteség ugyanis van — például a szemét eltávolításakor, a légzsilip nyitásakor-csukásakor valamelyes levegő elillan.

A rakományban több olyan tétel szerepel, amelyet az űrhajósok külön kértek. Így például Rjumin már többször panaszkodott, hogy több mint egy méter 80 centiméteres termetéhez képest rövid az űrállomáson levő hálózsák. Most küldték neki egy „testreszabott" zsákot. Meleg cipőt is kaptak az űrhajósok. Mivel a súlytalanság következtében az alsó végtagok vérellátása valamelyest csökken, a tartós űrrepülés részvevőinek „jól jön" a melegebb lábbeli. Több készlet tornaruha is érkezett. Az állandó személyzet tagjai naponta több órát töltenek testgyakorlással, s mivel a nagymosás gondjait még nem tudták teljesen megoldani, a friss tornaruha küldése is szükségessé vált.

Bőséges a Progressz élelmiszer-rakománya is. A friss gyümölcsök, zöldségfélék mellett az űrhajósok megkapják azokat a bolgár ételkülönlegességeket, amelyeket ugyan-

BÁLINT ENDRE

Vintage Galéria, Budapest

Montázsnapló

B-8-1-84

MŰÉRTŐ 1999 04

A budapesti Vintage Galéria októberi kiállítása Bálint Endre nagyszámú fotómontázsából mutat be válogatást. Az ötvenes–hatvanas–hetvenes években keletkezett munkák szándékuk szerint inkább vizuális naplófeljegyzések, semmint önálló művek.

Bálint Endre (1914–1986) művészettörténeti helye már a hetvenes években kijelöltetett. Ő volt az az élő klasszikus, aki még látta Vajda Lajost, azon kevesek egyike, aki az ötvenes években nem állt be a sorba, aki a hatvanas évek Párizsáról saját élményei alapján mesélt. S aki – mindezeken túl – kedves és kommunikatív maradt a nehéz években is, megmutatta műveit a titkos műbarátoknak és műgyűjtőknek, nem a sérelmeiről, hanem a szürrealizmus, az Európai Iskola és az igazi szentendreiség elveiről beszélt meggyőzően.

Személyisége szimpatikus vonásaival magyarázható, hogy művei jócskán felértékelődtek: sokaknak az ő művei jelentették a még éppen fogyasztható



Fotó: Vintage Galéria

Bálint Endre: Történelmi tabló

progressziót. Bevezette a hatvanas évek képzőművészetébe a különböző minőségű matériák párbeszédét a festői felületen. Ez a kötetlen anyaghasználat segítette a fotó és a képzőművészet közötti „drótsövény" akkori felszaggatását is. A halála óta eltelt idő Bálint Endre életművére is vastag porréteget terített – nem egészen méltányosan. Való igaz, kevés képe áll meg a szigorú avantgárd kritika előtt, de kit érdekel ma már az avantgárd kritika?

Fotómontázsainak nincs teoretikus jelentőségük. A színes újságokból kivágott és egymás mellé sorolt vizuális töredékek – Déry Tibor hordalékaihoz hasonlóan – a művész csöndes napi megfigyelései, formagyakorlatai, variációi állandó témáira. A körbevágott fotográfiák a maguk elveszíthetetlen külvilágproblémájával még inkább lebegővé teszik Bálint Endre elbeszélésmódját, amely kitervelt módon ötvözte mindig a tapasztalatokat és az álomszerűséget. A művész naplója – ha valóban őszinte, önmagának szóló –, leleplezi a művek gyengéit, ugyanakkor esendőségével hitelesebbé is teszi alkotóját.

(B–N)

Angol költségen restaurált képek

Újjáéledt capricciók

A XVIII. századi városlátkép-festészet legjelentősebb alakja, az 1697 és 1768 között élt Antonio Canal, azaz Canaletto két ízben is felkereste Angliát, a királyi udvarban is megfordult, és a „fénylő szigeten" szerzett élményeit több tájképen megörökítette – tudhatták meg az egybegyűltek a minap Nigel Thorpe-tól, Nagy-Britannia budapesti nagykövetétől. A diplomata erről abból az alkalomból ejtett szót, hogy századokkal az itáliai mester halála után, újabb oldalakkal bővült Canaletto brit vonatkozásainak képletes dossziéja: Thorpe úr kezdeményezésére restaurálták az olasz festőnek azt a két nagy, a budapesti Szépművészeti Múzeum tulajdonában lévő képét, amely nyolc esztendeje, letétbe helyezve, a Harmincióval nyitotta meg festményhelyreállítási programját.



Fotó: Szépművészeti Múzeum

Canaletto: Piazza del Campidoglio és a S. Maria d'Aracoeli-templom

Mindkét vászon – capriccio, azaz olyan fantáziatáj, amelyet valóságos elemek átrendezésével teremtett az alkotó képzelete – Canaletto ifjúkori római utazásainak emlékét őrzi.

Az egyiken a Campidoglio, a capi-

megrongálódott kép hiteles felújításával megbízott Béres Erzsébet, Dicső Ágnes, Kemény Mariann és Perjés Edit munkáját.

A festményeket eddig úgy tartotta nyilván a múzeum katalógusa, mint Canaletto iskolájának tulajdonított darabokat. A közelmúltban Budapesten járt itáliai kutatók ösztönözték magyar kollégáikat arra, hogy hatoljanak mélyebbre a művek eredetének vizsgálatában, és próbálják meg összehasonlító elemzésekkel azonosítani festőjét. „Most már elmondhatjuk – foglalta össze e munka eredményét az alkotások tiszteletére rendezett fogadáson Barkóczi István, a Szépművészeti Múzeum munkatársa, a baráti kör vezetőségi tagja –, hogy a szóban forgó alkotások nemcsak a velencei mes-

ALMÁSI TIBOR

A PATKÓ IMRE GYŰJTEMÉNY

[illegible]
[illegible]
[illegible]

B-8-1-66

BÁLINT ENDRE
1914 - 1986

Festő, grafikus, Kossuth-díjas, Kiváló- és Érdemes Művész, Bálint Aladár, a Nyugat és Népszava kiváló művészeti kritikusának fia, a modern magyar művészet egyik meghatározó egyénisége. 1930-1934 között Bálint Endre az Iparművészeti Iskola grafikai osztályának hallgatója, 1935-től pedig Vaszary János és Aba Novák Vilmos magániskoláinak tanulója volt. Első kiállítását 1938-ban a Tamás Galéria rendezte meg. Az Európai Iskola alapító tagja volt. 1957-től 1962-ig Párizsban élt és dolgozott. Sajátos hangulatú festményei, grafikái, kollázsai több mint félszáz nagysikerű itthoni (Győr - 1971, Műcsarnok - 1972, Miskolc - 1972, Szeged - 1975, MNG - 1978, Szentendre - 1981 stb.) és külföldi (Haarlem - 1957, Brüsszel - 1958, 1960, Párizs - 1959 stb.) kiállításon szerepeltek. Számottevő írói és illusztrátori munkássága is.

TERRAKOTTA
fa, terrakotta, 25,5x35 cm.
j.n.
Ltsz.: K. 84.115.1.

A CHARENTONI ELMEGYÓGYINTÉZET LAKÓI,
1959-1960
vászon, olaj, 45x59 cm.
j.j.l.:A. Bálint
Ltsz.: K. 85.51.1.

DIPTICHON
papír, linómetszet, 350x460 mm.
j.b.l.: Bálint E.
Ltsz.: K. 85.134.1.

FESZÜLET, 1969
papír, papírmetszet, 195x345 mm.
j.b.l.: Bálint 69
j.l.: Patkó Imrének szeretettel
Bálint B.
Ltsz.: 85.188.1.

KOMPOZÍCIÓ
papír, linómetszet, 495x595 mm.
j.k.l.: Bálint
Ltsz.: K. 85.517.1.

MAPPA XX., 1954
papír, szerigráfia, 210x296 mm.
j.k.l.:1954 j.l.: Bálint
Ltsz.: K. 95.190.8.

"Nagyon egyszerű dolgokat csinálok; gondolom, a komplikáció bizonyára nem a motívumokban van, nem a motívumok tárgyszerűségében; ha egyáltalán van valami, ami a képeimet komplikálttá, pszichológiailag komplikálttá teszi, az talán éppen a tárgyak egymással való kontaktusában rejlik. Úgy is lehetne ezt mondani, hogyan kerül a csizma az asztalra. Egyik gyakori kérdés volt, hogy mi köze mondjuk egy kis, bádogra festett paraszt lovacskának akár egy labdához, akár egy kulcslukhoz, vagy mit tudom én, egy házhoz és így tovább: felsorolhatnám a motívumokat, amelyek közé beszorultak

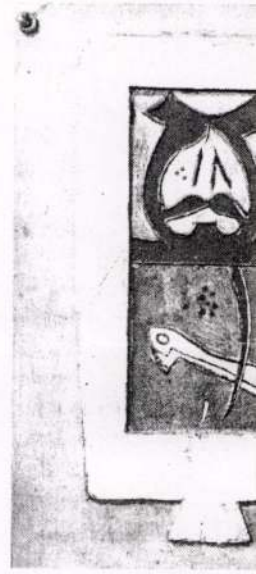

Bálint Endre
B-8-1-76

Magyar Nemzet
1985. XI. 5.

Sírkövek és kottafejek

Bálint Endre művei Szekszárdon

EMLÉKKIÁLLÍTÁS lett hát, amire még olyan izgatottan készült a (már régen nagybeteg) festő... Márciusban történt, legkésőbb áprilisban, hogy Bálint Endre felhívott telefonon, és megkért, jegyezzem elő magamnak szekszárdi kiállításának időpontját, s majd írjak róla „*a Nemzetbe*". Ekkor beszéltünk utoljára.

Fontosnak tartotta ezt a szekszárdi kiállítását; s valóban főműveket rendezett egymás mellé a Bálint Endre alkotásait oly jól ismerő *Ury* Ibolya. A földszinten helyezte el a kollázsokat, az emeleten az objekteket és a festményeket. A rengeteg kollázsból, amelyeket élete utolsó hét-nyolc évében készített a művész, a *Bartók Béla tiszteletére* alkotott sorozattal adta meg az alaphangot a tárlatrendező művészettörténész — s ez a sorozat, kottalapok és héber betűs imakönyvek lapjainak meghökkentő egyesítése (miközben korábbi Bálint-képek motívumai árnyékolják be és fényesítik át) az egykori zsinagógából kialakított koncertteremben, kiállítási térben különösen tragikus, különösen ünnepélyes légkörbe került.

A FELEJTHETETLEN barát, az örök művészi példakép *Vajda Lajos emlékére* készült a másik montázs-sorozat a víz felett gázoló furcsa madárral, s e téma variációival, egyes részletek más elemekkel való helyettesítésével, azaz az alapmű elemzésével; s mi más az *elemzés*, mint elemeire szedése valaminek? Az *In memoriam Ország Lili*-ciklus a korán elhunyt festőnő titokzatos világának, művei rejtélyes hangulatának újrateremtése más elemekkel. Kipróbáltatnak más motívumok, hódolnak a Bálint Endre megannyi művéről ismert jelképek, a sírkövek, az atom-tojás és a többi — azok, amelyeket a szekszárdi Művészetek Háza karzatán elhelyezett alkotásokon láthatunk viszont.

Itt vannak a *Képszonettek*, a szigonyos ablakkal, a „stelázsi papír költészet" emlékképeivel, a bebugyolált bálványokkal, a Semmiben röpködő alakzatokkal... s a színek tört zöldek, élénk kékek, egymáson átható vörösek. Hármasképpé rendezve látható három 1976-os műve, a jellegzetesráncos köpeny változatai zöldben, barnában, szürkében. Azután az 1972-es *Allegro barbaro* szárnyasoltár, ékszergomb szemű fejformáival. Azután a piros, gyönyörű *Prometheus születése* 1970-ből. A zsanéros *Triptichon* 1968-ból: ismét [illegible]ak motívumainak oltára, koptatott színekkel, mint régi templomokban. A *Csodák csendesen adagolva*, 1971-ből: felszedett parketta-kazetta kikorhadt részében vidám színekben Bálint Endre-festmény!... S a többi „talált tárgy", melyekbe teremtőjük, a művész, lelket lehelt: a *Bartók két zenetételben* című alkotás, ugyancsak 1971-ből, két egymáshoz láncolt deszkából lett, a *Lankás Dunántúl* 1969-ben hullámvonalú deszkalapból, s ugyanabban az évben, szintén fából, miként címük is mutatja, készült a *Fa kalács, fércelve* és párja, a *Fa talesz*, spárga rojtjaival...

A FESTMÉNYEK közül a legkorábbi a sárga *Kőmadár* 1952-ből. Azután jön az olajzöld víz partján *Várakozók* 1958-ból. A *Népligeti álom* 1960-ból, a fekete égen röpdöső léggömbbel és bohóccal. A barna *Kastély Bloisban* (1961). A *Sárga lovacska*, ez a kis gyönyörűség (1964). S ami annyiszor megesik az emberrel, ha mint kortárs visszatekint: nem lehet megérteni azokat a kortársakat, akik ezeket a műveket nem szerették. Párás színeivel a *Derengés*-t (1968) és erős kontúrjával a *Mágikus éj Szentendrén*-t (1966). Vagy még előbb, 1960-ban: a *Leprás angyal*-t és a *Csodálatos halászat*-ot! Vagy még előbb, 1959-ben a *Hastingsi házak*-at...

Motívumaim természetrajzkönyvéből című ikonosztázán 1975-ben Bálint Endre (nem először és nem utoljára) elkülönítette, elénk tárta, elemezte — elemeire szedte! — sokszor, sokféle hangulatban-összefüggésben használt, újra meg újra kipróbált, átlényegített jelképeit. Ezek nemegyszer, sőt, talán többnyire játékos behelyettesítésének révén — e jelképek ismétlődése révén is — nyertek mélységet, gondolati mélységet a művei. Így aztán, ha *Arbeit macht frei* című diptichonján (1966) látunk egy kaput, mely nem *az* a kapu, mégis érezzük, hogy ez olyan kapu, melyen át aki belép, felhagyhat minden reménnyel. S a kép másik felén ama áthatolhatatlan erőd sem emlékeztet haláltáborra, Bálint Endre mégis belénk szuggerálja a tudást: hogy az a Többé Vissza Nem Térők citadellája.

Szuggesztív egyéniségével nem találkozhatunk többé. De művei élnek, itt vannak velünk, szólnak hozzánk.

Ember Mária

fontosságát emelte ki Giulio *Andreotti* olasz külügyminiszter is. Egyebek között rámutatott az európai kultúra *egységére*. Raif *Dizdarevic* jugoszláv külügyminiszter kifejtette: most *biztató irányzatok* érezhetők a Szovjetunió és az Egyesült Államok kapcsolatának gyakoribbá válásával, a mély bizalmatlanság miatt azonban a konfrontáció nehezen ad helyet a tárgyalásoknak.

Rendkívüli Bécsben az aktivitás a termen kívül is. Zajlanak a kétoldalú találkozók, gazdag programot bonyolít le *Várkonyi* Péter magyar külügyminiszter is. A legnagyobb érdeklődés természetesen a szerdára és csütörtökre tervezett *Sevardnadze—Shultz* találkozót előzi meg. A szovjet küldöttség már ezt megelőzően is folytatja a sajtó rendszeres tájékoztatását, azt a nyíltságot és vitakészséget mutatja, amely az utóbbi időben általában jellemezte Moszkva diplomáciáját. Kedden két sajtóértekezletet is tartottak, *Lomejko* szóvivő irányításával. Ha tömören összegezni akarjuk mondandójukat, így hangzik: a Szovjetunió *minden kérdésről* hajlandó tárgyalni Bécsben, sem kikerülni, sem egyoldalúan előnyben részesíteni nem óhajt semmit. Mint az a folyosói hírekből és az első felszólalásokból kiderül, a nyugatiak a hangsúlyt a „harmadik kosárra", a humanitárius kérdésekre helyezik. Álláspontjuk végső megítélésével azonban még van időnk várni, a következő hónapokban úgy is eldől, de hogy az amerikai külügyminiszter milyen útipoggyásszal érkezik az otthoni választásokról Bécsbe, hamarosan kiderül.

Eduard Sevardnadze szovjet külügyminiszter kedden találkozott a francia és a brit külügyminiszterrel, Jean-Bernard Raimond-al és Sir Geoffrey Howe-

A Stinger-rakéták sz

Új szakaszba lép
afganiszt

Az Afgán Demoratikus
társaság belügyeibe történő
rikai beavatkozás *minőségil*
szakaszát jelenti, hogy Was
ton *Stinger* típusú légvédeln
kétákat szállít az afgán ell
radalmi bandáknak — jelen
ki kedden a *Novosztyi* s
sajtóügynökség tudósítóján
honvédelmi minisztérium f
beosztású képviselői. Rám
tak, hogy az Egyesült Áll
először szállít az amerikai
seregben is rendszeresített
korszerűbb fegyverekből e
dáknak. A lépés, amelyet a
vetően tettek meg, hogy a
jetunió hat ezreddel csökke
az ideiglenesen Afganiszt
állomásozó korlátozott ka
egységei létszámát, bizonyí
Fehér Ház a *katonai meg*
akarja kierőszakolni az
probléma politikai rendezés
lyett.

A szovjet honvédelmi minisztérium képviselői rámutattak, hogy ez csak *újabb terrorcselekményekre* ösztönzi az ellenforradalmi bandákat. A támadások elsősorban a *polgári* repülőgépek ellen lesznek hatásosak, hiszen azok nincsenek megfelelő rakétavédelemmel felszerelve.

A szovjet honvédelmi minisztériumban hangsúlyozták még, hogy a rakéták szállításának Afganisztánon *kívül* is súlyos következményei lehetnek. Mivel Pakisztánban a feketepiacon gyakorlatilag bármilyen fegyver megkapható, ezek a Stingerek a Föld más

űrfegyverekkel foglalkozó munkacsoport. A szovjet küldöttség Genfben találkozott az úgynevezett delhi hatok szakértői csoportjával.

◇ *(Addisz Abeba, TASZSZ)* Kedden az Etióp Ideiglenes Katonai Kormányzótanács *Berhanu* Bajihet, az Etióp Dolgozók Pártja KB PB tagját nevezte ki az afrikai ország külügyminiszterévé.

◇ *(Belgrád, MTI)* Jugoszlávia szövetségi bírósága kedden elutasította Andrija *Artukovics*, a hitlerista horvát bábállam hajdani belügyminisztere védőinek azt a kérelmét, amelyben a súlyos háborús bűnösre kimondott halálos ítélet enyhítését kérték.

BÁLINT ENDRE

B-8-1-80

Október 1-én nyílt meg Szekszárdon a Művészetek Házában Bálint Endre emlékkiállítása, amely december végéig várta látogatóit. A nemrégiben elhunyt művész emlékére, valamint a zenei világnap alkalmából Kurtág György zeneszerző és Kurtág Márta zongoraművész adott 30 perces műsort.

*

Dunatáj, 1987.1.sz. B/2.

stert nem lehetett találni, a
a, mint általában az örökös tarto-
asz mesterekhez fordultak.
portok - bár összefüggésben
ttel - nem azt követően, hanem
k Magyarországon. Hosszabb időn át
ecénások szolgálatában /pl.
Carlonek az Esterházyaknál stb./.
itészek szerepe /l.pl.Giovanni
Martino Carlone Kismartonban és
ientős tevékenységet folytat
n és Mórvaországban is jól ismert
iaknak /Rohonc, Körmend, Borostánykő,
nkő, Bajmóc stb./ dolgozik.
, kőfaragók egy része letelepszik,
zok, Nagyszombatban, a Torrek
yes városokban nagyobb olasz
kiemelt emlékeken tul a kisebb
e is az ő körükből származik.
már a harmincas években, Budán és

SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Bálint Endre, Kossuth-díjas festő-grafikusművész

PEST MEGYEI HÍRLAP

1984 NOV 28

B-8-1-79

Hírlap 1021

1984. NOVEMBER 28., SZERDA

KIÁLLÍTÓTERMEKBŐL

Szellemi hajlékom: Szentendre

December 30-ig látható a Műcsarnokban Bálint Endre, a Magyar Népköztársaság kiváló művészének gyűjteményes tárlata.

Ő maga nevezte szellemi hajlékának Szentendrét, abban az értelemben, hogy ezen európai kisváros feltámasztotta benne a magyar, szerb, zsidó rekvizitumokat. Azzal a tudatossággal, mellyel elődje, Kassák Lajos és Vajda Lajos is, saját gondolkodásának, élményeinek és megélt tapasztalatainak új vagyonával, teremtett eszközeivel örökíti meg emberi világunk belső táját, mely összetett és bonyolult, nem nélkülözi az ámulatot és sajnálatosan az egyéni és közösségi drámát sem. *Bálint Endre* képei nem leírások, hanem sűrítmények, emblematikája egyetemes — nem lelkendező, nem belenyugvó, hanem sorsunkat és lehetőségeinket értelmező alakzatok, a küzdő forma esztétikuma: erkölcs.

Mindenki társ

A megújulás képességét Bálint Endre századunk kataklizmáiból meríti, nem önszándékból, hanem a festészetre átköltött morál parancsaként.

Bálint Endre nem külső szemlélő, minden trauma nem kívánt birtoka, mely elől nincs mód kitérnie. Nem zsonglőr, függetlenül attól, hogy hiánytalanul mestere a rajzi megoldásoknak, művészete lelkiismeretébresztő világgyógyszer. Semmi ördöngösség, csak elmélyülés szükséges ahhoz, hogy olvasni tudjuk a Bálint-mitológiát, mely éppen felismerésekre késztető energiái révén nyitja meg előttünk a teljes horizontot. Így gyönyörködtet: kétségek közepette, de elszántan, eszmetársat keresve, építve a szemlélőben. Ez humánuma és demokratizmusa. Ars poeticája szerint mindenki társ a világon, egyetlen minőség az EMBER, melyet ki-ki elérhet őrzött, ellenőrzött, optimumra növelt életvitelének tisztázottan tiszta teljességével.

Tükrözi a gondolkodást

A Bálint-kép nem leírás, hanem embléma, olyan összetett jel, mely tartalmazza nemcsak a kiválasztott látványt, hanem tükrözi a gondolkodást is, ezért így olvasandó minden alkotása. Kétségtelen: egyetemessége töredékekből villan fel, s e mágikus jelbeszéd sugallja: *A világ én vagyok.* Nem ő személyesen, hanem minden ember. Elemezve összegez, a látszatra véletlenül halmozott motívumok a képzelet, a gondolkodás és a világ sorsán javítani szándékozó akarat találkozásával formálnak minket, szabad elhatározásunkhoz kötve a mű üzenetét. Ez a mindenkire kiterjesztett tisztelet eredményezi Bálint Endre művészetének méltóságát. Festészettel kopogtatja az élet, a történelem állomásait, rögzíti, ahogy egy szürke estéből, bakterlámpából, álmodott angyalból csoda lesz. Ha nem is az életben, a művészetben mindenképp. Méltóság hatja át minden festői gesztusát, az értelem vezényelte kép szilárdsága. Méltóságot fedez fel az asztalra tett halban, az ifjúságból felröppenő népligeti tárgykövületekben, még a halálban is. Így és ezáltal válik művészete is az emberi méltóság hordozójává. Bálint nemcsak önmagát *sorolja* festményein, hanem mindannyiunkat: tetteinkkel, álmainkkal, hiányainkkal. Összpontosítást sürget. Szellemi koncentrációval, őszinteséggel, de nem erőszakkal. A mű szemlélőit társakként igényli és fogadja el, nem elégszik meg a nézőállapottal.

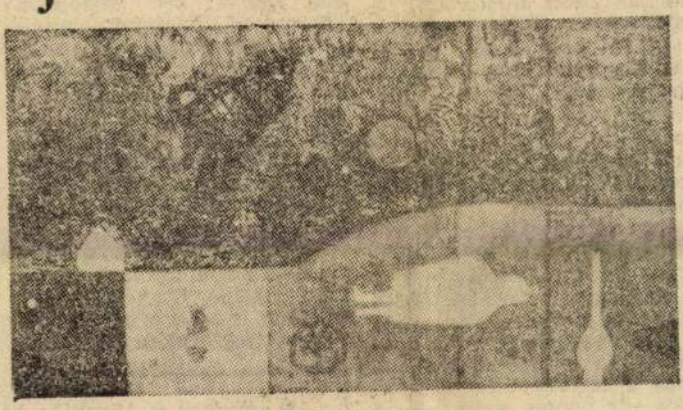

Honvágy, 1966.

Élet is, művészet is

Elvonatkoztatásai azonnal érthetőek, ha független vizuális nyelvének kulcsát használjuk — az elmélyülést, mely néma társalgás. Így fedezhetjük fel minden titkát: törvényét. Azt is többek között, hogy *Az utolsó vacsora* tizenkét pohara nem egyszerűen a 12 apostol, hanem a világ, s az eldőlt pohár: Júdás. Egy biztos, Bálint Endre nem oldja pergetett, hintett esztétikummal a világ vad valóságát. Kérlelhetetlenül megmutatja minősített küzdelemmel és fájdalommal. Azzal a hittel, meggyőződéssel: fennmarad. Élet is, művészet is.

Losonci Miklós



Virágárus asszony, 1945.

Együttműködés hosszú távra

(Folytatás az 1. oldalról.)

ékszik, amelyet jól egészített ki a *társadalmi vita.* Ennek alapján lehet finomítani, javítani is az elképzeléseken.

Így a többi között megfogalmazódott: ne a demográfiai prognózis legyen a tennivalók origója, sokkal inkább az *ellátás széles skálájából kell kiindulni,* s abban is alternatív javaslatokat kellene kialakítani.

Egyértelmű volt, hogy a következő években sem kívánatos Budapest területének, s lélekszámának növelése. Ebből adódóan a népesség áramlása a továbbiakban is Pest megyére ró terheket. Érthető, hogy a két település érdekei nem egy ponton ütköznek a következő esztendőkben is, de a konfliktus megoldásánál mindig az összérdeknek kell érvényesülnie, méghozzá *egységes elvi alapon.*

A tárgyalás során felvetődött: a Pest megyében élő lakosság ellátását a fővárosban, vagy a lakóhelyen biztosítsák. Már nem képezheti vita tárgyát — mondották —, hogy *az alapellátást mindenképpen a lakóhelyen kell megteremteni.* Annyi azonban bizonyos, hogy valamennyi igényt ezután sem képes a lakosság egy helyen kielégíteni.

Szorgalmazták a közművesítés meggyorsítását a megyében, az egészséges ivóvíz bevezetését, illetve, ahol már bevezették, ott a zavartalan ellátást.

Pest megyéből sokan — mintegy 180 ezren — járnak a fővárosba dolgozni, csupán az agglomerációból ebből 108 ezren. A következő években sem nélkülözheti Budapest a megyei munkaerőt —, de a foglalkoztatás mikéntjét az eddiginél is tervszerűbben kell összehangolni.

Mind a fővárosban, mind Pest megyében már folyik a VI. ötéves terv előkészítése. Számos területen szükséges annak egyeztetése, hiszen az adminisztratív intézkedés ellentmondana mindenki érdekének, tehát világos a megoldás, *jobban kell támogatni közösen a lakásépítési program végrehajtását.*

Egymásra utalt a főváros és a megye az *oktatás,* kivált a középfokú oktatás terén, de van tennivaló bőven a *környezetvédelemben, az idegenforgalomban, az egészségügyi ellátás, az idős korúak szociális ellátása terén.*

Valamennyi terv gyors megvalósítása sok milliárd forintot igényelne, ilyen kívánsággal nem is lehet nekifogni az elképzelések valóra váltásának. A szorító gondok között is *rangsorolni kell:* a csatornázás bővítésén, a közlekedés elviselhetőségén s a felsorolt más teendők elvégzésén belül is. De a dolgok lényegét mégis az jelenti: az együttműködés, az összehangolt tevékenység megsokszorozhatja az anyagi és az erkölcsi erőt is. A felelős vezetők nem mondhatnak le arról, hogy jól gazdálkodva a rendelkezésre álló forrásokkal, élve a tartalékokkal, sok-sok ezer ember életét tegyék boldogabbá, könnyebbé.

A két testület vezetői végül *közleményt* fogadtak el, amelyet alább közlünk:

A főváros és környéke hazai és nemzetközi összehasonlításban is jelentős agglomerációs terület. Az ország népességének egynegyedét, ipari kapacitásának több mint egy harmadát, a szellemi élet intézményeinek és foglalkoztatottainak mintegy 80 százalékát összpontosítja. A társadalmi, gazdasági és politikai élet minden területén nagyon szoros és egyre erősödő a kapcsolat az agglomeráció két része között.

A tanácskozás résztvevői megállapították, hogy az országos terület- és településfejlesztés hosszú távú koncepciója alapján — amelyről ezekben a hetekben széles körű társadalmi vita folyik — szükség van az együttműködés további erősítésére.

Napjainkban és a jövőben is jelentős szerepe van a budapesti gazdaságban a Pest megyéből bejáró munkaerőnek. Létszámukon belül növekedett az övezet településeiről ingázók száma, és eléri a 108 ezer főt, aminek mértékét a jövőben is fenn szükséges tartani.

A tanácskozás résztvevői egyetértettek abban, hogy a teljes és hatékony foglalkoztatás feltételeinek megteremtését az agglomeráció egész területén meg kell valósítani. Szükség van a főváros és az övezet foglalkoztatáspolitikájának összehangolására, az ingázás körülményeinek javítására.

Az ellátás további összehangolásának alapja az a feladatmegosztás, amely napjainkban is érezhető. Ennek keretében egyrészt a főváros vízbázisának biztosításában, mezőgazdasági termékekkel való ellátásában, a fővárosi dolgozók üdülésében, pihenésében az övezetnek, másrészt a közlekedés, a kereskedelem, az egészségügy és az oktatás területén a fővárosnak van jelentős szerepe.

A tanácskozás résztvevői megállapodtak abban, hogy a budapesti és Pest megyei párt- és tanácsi szervek együttműködését a területi problémák kölcsönös megismertetésével, elemzésével és a legmegfelelőbb megoldások közös feltárásával is továbbfejlesztik.

Az arányos fejlesztés, az egymásra utaltságon alapuló ...eli az érdekeket kölcsönösen ...működés új lehetőségeit fel... ialakítását.

... kiemelt feladatuknak tekin... szakra való felkészülést. Úgy ... elképzeléseik kölcsönös meg... a előkészítő, majd a tervfel... n kifejtett folyamatos együtt... eredményesebbé kapcsolatu...

...kolát

...nak hoppon ...

...alsó és a felső szinten, ami kétségtelen kivitelezési hiba volt. Abban viszont igaza van a kisiparosnak, hogy *Karvaly Attila* statikus, építésügyi szakértő szakvéleménye alapján történt a hiba kijavítása, igaz tehát, amit Glavati mondott, nem volt laikus vélemény. Glavati a munka abbahagyásának okát a terv hiányában jelölte meg.

Bálint Endre, festő B-8-1-77

Kossuth-díj

AGÁRDI GÁBOR *színművész*
BACSÓ PÉTER *filmrendező*
BÁLINT ENDRE *festőművész*
CSORBA GYŐZŐ
költő, műfordító

— A magyar falu különösen érdekes és megfelelő terep annak vizsgálatára: hogyan képesek válozó körülmények között fenntarani személyes azonosságukat korábban hagyományos közösségekben élt emberek.

— Bármerre néz a világban, mindenütt sorvadóban vannak a közösségek; itt is, ott is identitásválság.

—: Díjak, kitüntetések - 1985 8-

Élet és Irodalom! Bp. 1985. ápr. 5 XXIX/14

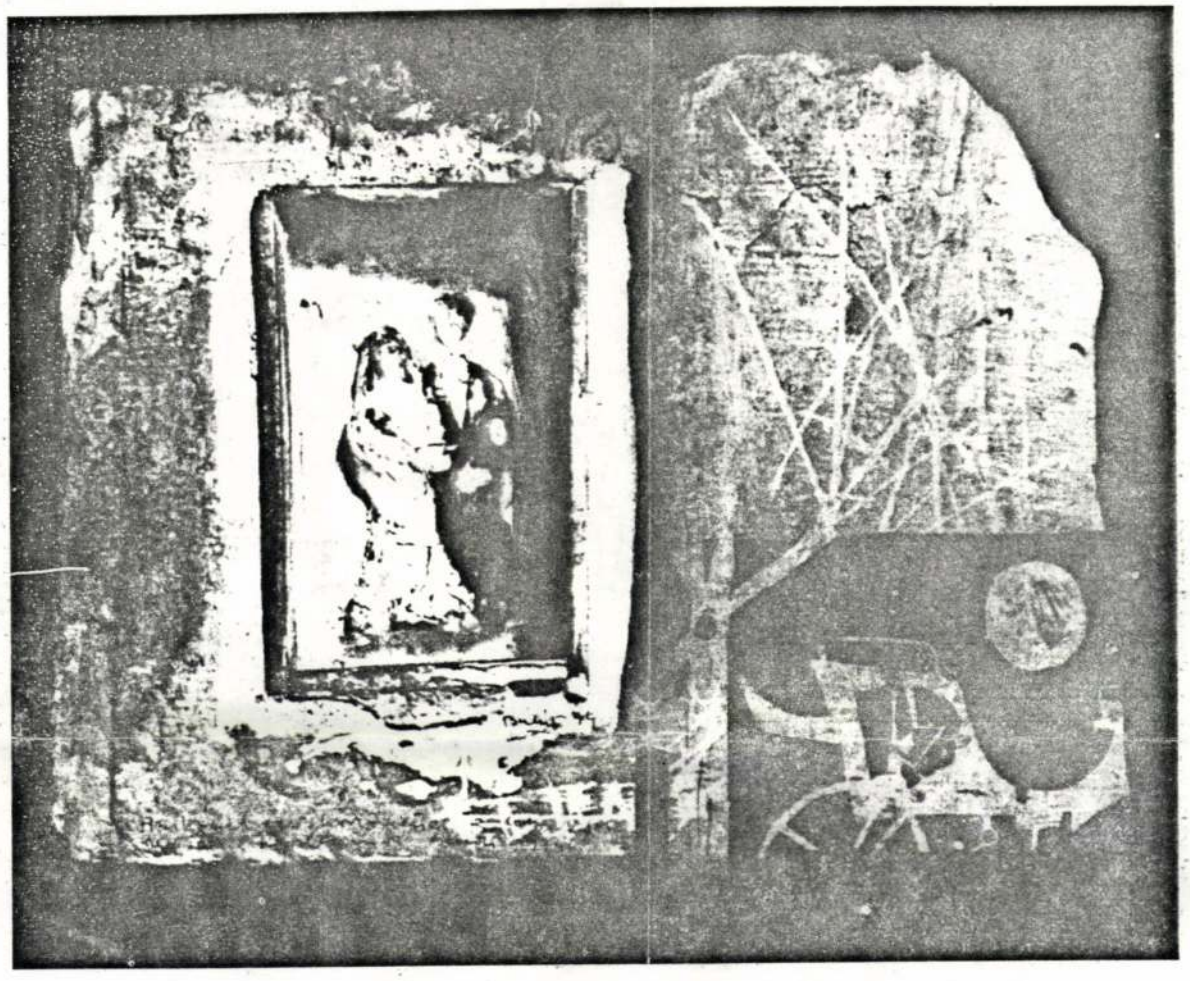

*Bálint Endre: Krúdy

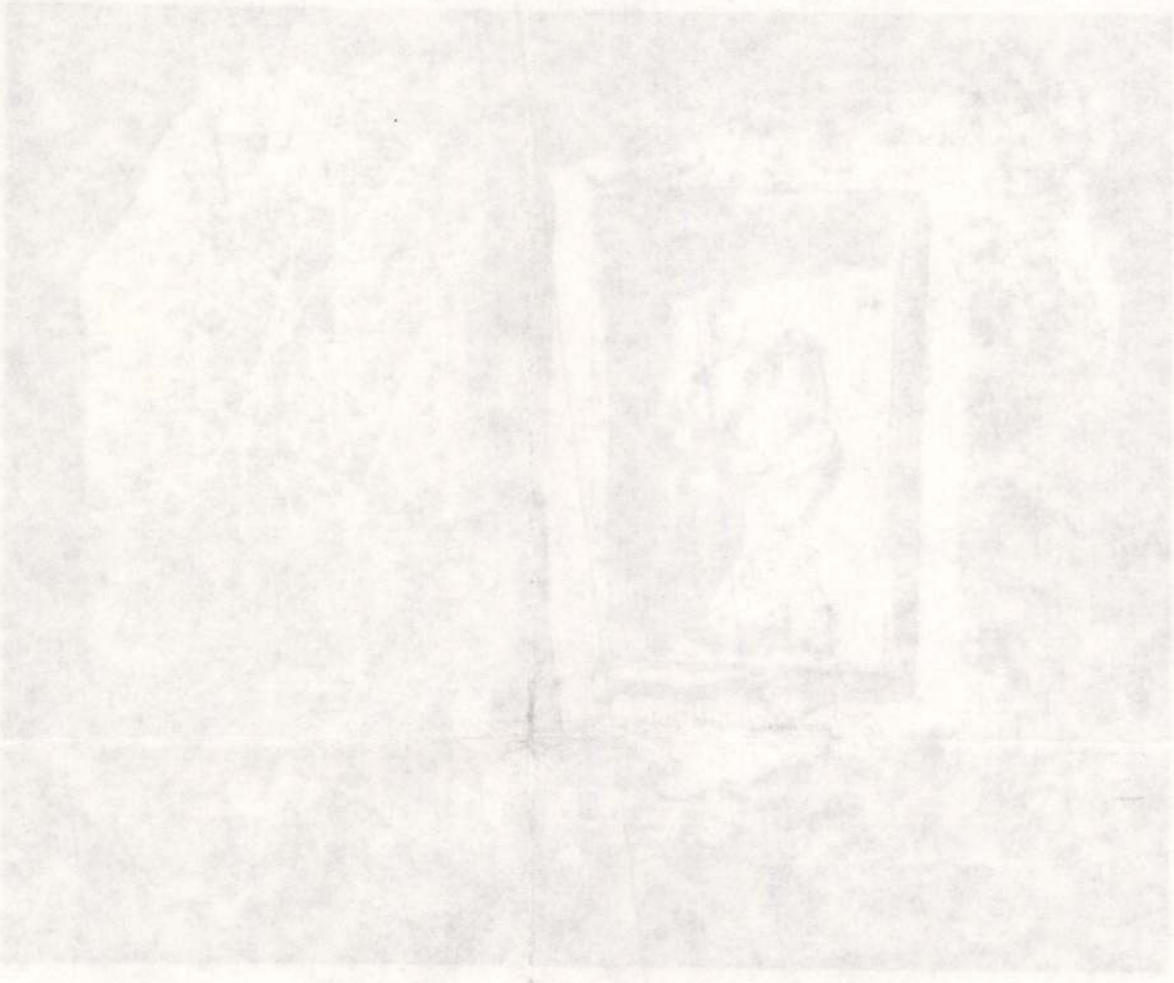



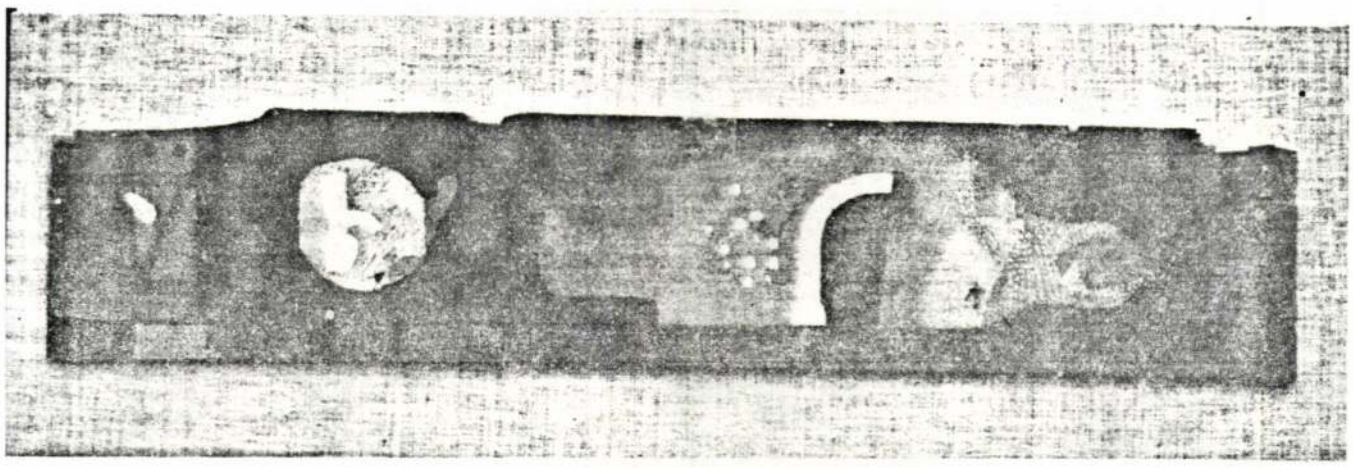

*Bálint Endre: Halál falun • Családi béke

BÁLINT Endre B-8-1-88

Műhely, 1990. Különszám

Kolozsvári gyűjt.

Bálint Endre fm

[redacted]

Művészet 1985/9/62-63

nem adja meg magát soha. Nem a szenvedések elől menekül – azt egy művész sem teheti meg életműve csorbulása nélkül –, csak az uniformizálás, a mások által rákényszerített sors ellen teremti meg a sajátját.

Ki hitte volna, hogy több mint ötven kiállításának szürrealista látomásai nem is látomások, hanem a számára egyedül létező világ? Hogy amikor már reszket a kezében a ceruza, és fulladásos rohamokat kap az olajfesték szagától, az ecset helyett kezébe vette az ollót, és további kiállításain egy másik és mégis azonos Bálint Endrével találkozhatunk? Nem egy helyen gyengeségének, fizikuma gyengeségének tulajdonítja, hogy művésszé vált. Pedig az *Életrajzi törmelékek* hőse ritka erős és következetes ember. Mindig felveszi a harcot a nála erősebb hatalmakkal, akár természetiek, akár társadalmiak azok. Következetesen küzd meg nemcsak az életéért, hanem életművéért, annak kemény tisztaságáért – ez a művész ereje.

Valóban szerencsés-szerencsétlen származása, tehát a zsidó sorsot méltósággal viselni tudó humanista műveltség vértezte volna fel? Kibukott a gimnáziumból, háromszor ismételt osztályt a polgáriban, 16 éves korában hagyta abba általános tanulmányait. Bálint Endre autodidakta. Az autodidaxishoz is tehetség kell. Nem elég az érdeklődés, meg kell találni egyedül a mestereket, egyedül kitalálni a saját tantervét. Lexikonokból is tudjuk, hogy *Helbling Ferenc*nél tanult grafikát az Iparművészeti Főiskolán, de azt is tudjuk, hogy Bálint Endréből nem grafikus lett, hanem festő. 1935-ben *Vaszary János* 1936-ban *Aba Novák Vilmos* tanítványa, 1938-ban már önálló kiállítása van, 1948-ban az *Európai Iskola* tagjaként rendez önálló kiállítást.

Egyetemi évei helyett a régi mesterek, képírók útját járta, „valcolt", mint írja, szerte Európában, de a leghosszabb időt Párizsban töltötte. 1956 és 1962 között is Párizsban élt, „akkor jöttem végleg haza" – írja, majd rögtön ironikusan felteszi a kérdést: „Lehet Párizsból végleg hazajönni?" Azóta is jó néhányszor járt ott és másutt is külföldön, betegségéről beszélve is leginkább arról panaszkodik, hogy Velencét valószínűleg sose láthatja többé.

Csaknem ágyhoz láncolva, szanatóriumról szanatóriumra járva immár ollóval a kezében keresi a legmegfelelőbb, még megmaradt kifejezési módot. „Élőhalott vagyok" – írja többször keserűen, hiszen az olajfestéket tartotta igazi műfajának.

Mi, olvasói, lenyűgöző életerejét csodáljuk még ilyen keserű kifakadásaiban is. Mert nem igaz, amit a kiadó reklámszövege ír, hogy „évek óta nem festhet. Ecset helyett tollat fogott hát, és e könyvben saját pályája képét rajzolta meg". Azért nem igaz, mert Bálint Endre egész életében írt *is*, és mert a képzőművészettel sem hagyott fel. Nem igaz azért sem, mert az Életrajzi törmelékek lenyűgözően izgal-

A történelem labirintusában

Bálint Endre: Életrajzi törmelékek,
Magvető Kiadó, 1984

Művészet 1985/9/62-63.

Bálint Endre nem az úgynevezett bölcs öregemberek közül való. Gyermek-, ifjú- és férfikorát, jelenét is az állandó harc tartja izgalomban. Harc az életben maradásért gyilkos törvények ,ideológiák, belső és külső háborúk között, harc az igaz önkifejezésért és ábrázolásért, harc a szinte gyermekkora óta tartó betegséggel, a légszomjjal.

Élményanyaga sem mindennapi, de azt nagyjából ismertük eddig is: *Bálint Aladár*, a *Nyugat* műkritikusának fia, *Osvát Ernő* unokaöccse, később *Szerb Antal* sógora. Ügyszólván beleszületett a Nyugatba, mondhatnánk, könnyű neki, nem mindennapi műveltségét a gyerekszobából hozta, segítette indulását, és felvértezte a történelem viharai ellen. Ennek épp az ellenkezője igaz: korán árvaságra jutott, és a gyermekkor melegéből a zsidó árvaház korántsem meleg, sőt durva, néha Rejtő Jenő légiósregényeit megszégyenítően szadista, uniformizált világába került. Menekülő? Szökései ott kezdődtek az árvaház szögesdrótjánál, hogy később egyéb szögesdrótok elől, majd kényszerítő dogmák elől meneküljön. Menekülni az akármilyen légiókból önmagunkhoz, nehezen kiküzdött saját világunkba, megválasztani szabadon az igazi társakat, és ehhez a másik világhoz hűségesnek maradni mindenáron – ez Bálint Endre. Nem nyugszik, nem alkuszik,

üveggyártás volt. Ugyancsak tőle tudjuk hogy az Iparrajziskolában komplex képzést kaptak a növendékek. Megtanulták az üvegszínezés különféle módjait, üvegrudakból, csövekből üvegtechnikai munkával szobrokat s egyéb tárgyakat formáltak. 1936-ban új igazgató került az iskola élére, aki az üvegcsiszolásra helyezte a fő hangsúlyt, ezzel megszűnt ott az olvasztás, s Veress Zoltán megvált az intézménytől.

A csupán három éven át tartó vállalkozás is figyelemre méltó, ismerve Veress Zoltán tehetségét, aki nemcsak vegyészként volt kitűnő, de mint formatervező is. Bizonyítja ezt a karcagi múzeumban található album, mely az 1933–39 közötti időszakban készült díszműveinek fotóit tartalmazza, valamint a brüsszeli világkiállításon (1958) formaterveiért kapott elismerő oklevél is.

A külföldi példák sora még inkább érzékelteti a magyar üvegmúzeum hiányát! Úgy tudom, az Üvegipari Művek illetékesei már évek óta foglalkoznak a múzeum létesítésének gondolatával. Sok nagyszerű alkotás jön létre gyárakban dolgozó iparművészek keze által is, és áll a gyári bemutatótermek (már amelyiknek van!) polcain porosodásra kárhoztatva, mert nincs egy olyan intézmény, amely magára vállalná a folyamatos gyűjtést és megőrzést, nem utolsósorban a bemutatást.

Az ország tizenkét üveggyára és az Iparművészeti Múzeum együttesen bábáskodhatna az üvegmúzeum születésénél, így *Gellér Katalin* „képzeletbeli Üvegmúzeuma" valósággá válhatna sok ezer művészetkedvelő látogató gyönyörűségére.

Ökrösné Bartha Júlia

Lonovics László kiállítása

Békéscsaba, Munkácsy Mihály Múzeum
1985. április–május

Lonovics László a 70-es évek második felében kezdett geometrikus absztrakt képeket festeni. Az első években *Deim Pál* volt rá hatással. Olajjal, majd szitanyomással készítette műveit. 1978 körül egymás mellé helyezett, fokozatosan elmozdított, szögben megtört sávokat festett, a sávok ritmusát néha figura bontotta meg. Ekkor még fontos volt a szín szerepe is, zöld, szürke színharmóniákat hozott létre. A színről fokozatosan lemondva, 1980 körül már csak fekete-fehér szitanyomatokat csinált, s néha ezüstöt használt, mintegy a formákban rejlő ipari-műszaki attitűdre utalva. Formái testesek és zártak, gyakran eltolja és csúsztatja a képelemeket, s gyakori kompozíciós eljárása az átlós szimmetria.

Közben 1976-ban megindult Békéscsabán az alkalmazott grafikai művésztelep a Kner Nyomda technikai lehetőségeire építve. A művésztelep első szakaszában sok tervezői lehetőséget is adott a résztvevőknek. Ezek a feladatok Lonovicsot is foglalkoztatták, s talán ennek a hatásnak is tulajdonítható, hogy kifejezésmódjában egyre nagyobb szerep jut a vonalnak.

Lonovics László: Áttűnések I. szita, 50x70 cm, 1984

Az 1982 körüli témáit párhuzamos vonalrendszer alkotja, amely a befoglaló formát követi. A vonalazott részformákat úgy helyezi egymás mellé, hogy egy optikai hatásra épített térélmény jön létre. Mindig a néző szándékától függ, hogy az így nyert formának a pozitív vagy negatív nézetét látja. Vagyis a forma térhelyzete önmaga ellentéte is lehet. Ez az eljárás hasonló az opart térillúziót keltő megoldásaihoz. A formák egyre fegyelmezettebbek, a függőleges felezőtengelyre szimmetrikusak, stabilak *(Piramis)*.

Művészetében 1984-ben lírai irányba történt váltás. Fokozottabban használta fel a fotótechnikai eljrásokat (ebben *Váradi Zoltán* a munkatársa), először csak a rajzot mozdított el, s az így keletkezett lágyabb, dupla vonalú rajz a neoncsövek fényéhez hasonló látványt eredményezett. Eleinte ez a technikai kísérlet még csak az átmenetet és a továbblépés lehetőségét jelentette. Az elmozdulás persze nem elsősorban a technikai tökéletesedés szempontjából jelentős, noha Lonovics szitanyomatai imponáló pontossággal készülnek, hanem

B-E-1-85

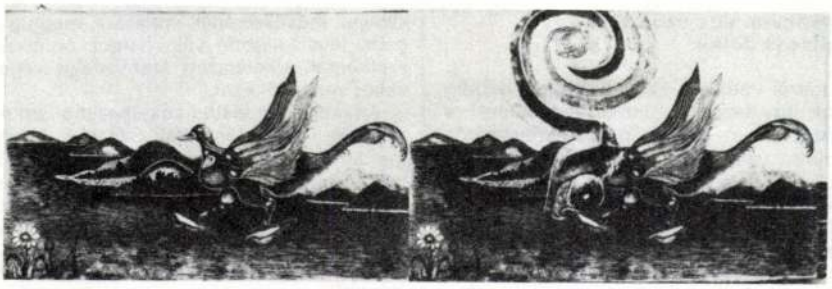



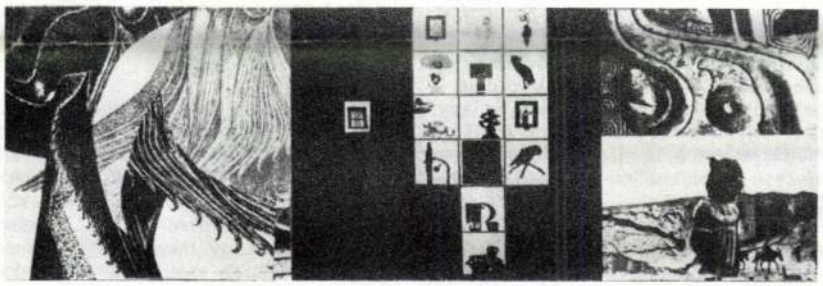

Bálint Endre: Variációk egy médiumrajzra Vajda szellemi szűrőjén keresztül, részlet, kollázs, egyenként 20x60 cm, 1982 (fotó Tahin Gy.)

mas regény, szépirodalmi mű. Hellyel-közzel versek szakítják meg, kedves költőinek, *József Attilá*nak, *Füst Milán*nak versei, de nem egy szép verset olvashatunk magától Bálint Endrétől is.

Az életrajzi törmelékek még csak nem is életrajzi regény a szó hagyományos értelmében. Az énregény hőse jelenéből emlékezik, ott látjuk a szanatórium kertjében, vagy ott látjuk kezében ollóval, vagy amint külföldön élő költő fia, jelenleg egy avantgárd színház tagja, *Bálint István* levelét olvassa, és közben fel-felmerülnek a múlt mozaikjai. A modern regényekhez hasonlóan tehát nem követ semmiféle időrendet, hanem egy-egy téma, egy rég halott barát vagy egy festőiskola, gyerekkori emlék, történelmi korszak rendezi egységbe a könyv fejezeteit, amelynek mindegyike különálló novella is lehetne, mégis összefügg. Leggyakrabban *Vajda Lajos* életéről és művészetéről elmélkedik, de nem egy fejezet szól a fiatalokról, az új festői irányzatokról, ahol Bálint Endre nem őket, hanem önmagát vizsgáztatja: vajon megérti-e őket, lépést tud-e tartani velük?

Saját életét és művészetét mindig egy-egy korszak, egy-egy festőiskola vagy festőbaráthoz képest elemzi, saját festészetéről – önmagában – keveset beszél. Számára a szorongások feloldása a művészet, akár kép, akár kollázs, akár vers vagy regény. Ahogy képei nem irodalmiasak, prózája sem igyekszik a festészettel vetekedő képszerűségre.

Szenvedélyes, vitatkozó próza ez csaknem négy évtized történelméről és művészettörténetéről. Voltaképp nem is emlékirat, bár a *Tények és tanúk*ban jelent meg, hiszen sem a történelmi kronológiát nem követi, sem tárgyilagosságra nem törekszik. A művészi igazság a szubjektivitásban van. A külső világgal, az események egymásutánjával a történészeknek kell foglalkozniuk. Az olvasók számára azonban egy kor a művészi ábrázolásban válik élővé. Bálint Endre kortársunk, de kortársa volt két előző nemzedéknek is. És amilyen szenvedéllyel tudja elutasítani a hamis, művészetet csonkító ideológiákat, olyan szenvedéllyel áll oda minden új mellé, akkor is, ha saját világához nem hasonlít, de egy őszinte és öntörvényű világot közvetít. Ilyen például *Ország Lili* festészete, amelyre vissza-visszatér, mert különösképp kötelességének tartja, hogy az általa nagyra tartott életművek ne merülhessenek a feledés homályába. Ha van igazi, szenvedélyes elkötelezettség, Bálint Endréé az. Minden humanista érték, minden művészi érték, minden igaz szó és igaz tett iránt. Nem követ változó ideológiákat. Mivel sohasem is volt kívülről irányítható, nincs mit megbánnia. Legfeljebb felszabadulás előtti képeinek megsemmisítését, bár ez sem egyértelmű. Nem akar semmiféle mítoszt, az igényesség mítoszát kerekíteni e köré az esemény köré. Inkább humorizál: képei összetekerve várták egy pincében a felszabadulást, feltehetőleg katonák aludtak rajta, mert összegyűrődtek, összetörtek. Nem a túlzott igényesség vetett tehát véget e képeknek – hanem a történelem.

Aki ilyen szenvedéllyel vet számot múlttal, jövővel, életművével és önmagával, fenyegeti, hogy pátoszba téved. Nem mintha a pátosz, ha igaz és mély, hiba volna. De annyi mindenben csalódott és kiábrándult korunk a pátoszra túlságosan is érzékenyen reagál. Biztosan igaz? A kételkedés korunk eltéveszthetetlen sajátossága. Túlságosan is sok hitben kellett már csalódnunk ahhoz, hogy bármiben feltétel nélkül higgyünk. Bálint Endre erős és plasztikus prózájának a humor, az irónia és az önirónia éppúgy sajátossága, mint az igazi művészet iránti szenvedély. Az álszerénység, a felelősségelhárítás is távol áll tőle: soha nem beszél arról, hogy ő, aki életét a vizualitásra tette fel, az irodalomban mintegy turistaként, érdeklődő kívülállóként járna. Aki nem a szavak embere, ne írjon. De Bálint Endre a szavak embere is. Ez az igényesség pedig sokkal vonzóbb, mintha az író szemérmesen elbújna az ábrázolt emberek, történetek, korszakok, művészeti iskolák mögött. Végezetül hadd idézzem Bálint Endre *Pilinszky János*hoz írott versét példaként arra, hogy az elidegenedés és eltömegesedés századában, amikor olykor maguk a művészek sem hisznek a szó, a kép hatalmában, az igazi művész nem adja meg magát:

„Meleg vörös és barna színeket hazudok
mert fázom én is e holdi világban.
A föld régóta kihült s krátereiben
csontok heverésznek.
Ne fázzál annyira János, ne remegj
nem vagy egyedül a holdon, hiszen
ott találsz engem egy kicsivel odébb,
aki jól érti szavaidat."

Kartal Zsuzsa

Művészet

Acsay Judit rovatvezető-helyettes
Kartal Zsuzsa munkatárs
Kovács Gyula főmunkatárs
Lóska Lajos rovatvezető-helyettes
Menyhárt László rovatvezető
Nagy Zoltán munkatárs
Rideg Gábor főszerkesztő
Sebestyén Ilona mb. olvasószerkesztő
Sinkovits Péter rovatvezető
Somfai István képszerkesztő-fotóriporter
Székely Ágnes tervező tördelőszerkesztő

Számunk szerzői

Molnár István tanár,
Kertészeti Egyetem, Budapest

Koczogh Ákos művészettörténész

Kiss Mária művészeti író

Dr. Ruszudan Kenija művészettörténész, kandidátus, Tbiliszi

D. G. Tumanisvili művészettörténész, Tbiliszi

Szimon Kincurasvili művészettörténész, Tbiliszi

Gogi Hucisvili festőművész, művészeti író, Tbiliszi

Körner Éva művészettörténész, MTA Művészettörténeti Kutatócsoport

Ruth Förster művészettörténész, Humboldt Egyetem, Berlin

Szabó István muzeológus, Damjanich János Múzeum, Szolnok

Ökrösné Bartha Júlia népművelő, muzeológus, Györffy István Nagykun Múzeum, Karcag

Ibos Éva muzeológus, Erkel Ferenc Múzeum, Gyula

Grin Igor néprajzkutató, Munkácsy Mihály Múzeum, Békéscsaba

Theisler György művészettörténész

Évforduló

Kilencven éve született Szilágyi Jolán

Magáról példás szerénységgel mindig csak úgy beszélt, mint újságrajzolóról, a mozgalom képi propagandistájáról. Holott valójában sokoldalúan képzett művész volt, tanult az Iparművészeti Iskolán, dolgozott a nagybányai művésztelepen, végül pedig Kernstok Károly Haris közi szabadiskolájában tökéletesítette mesterségbeli tudását. Első alkotói korszakából lírai tájképek, karakterisztikus portrék és kiváló reklámgrafikák maradtak ránk, bizonyítva a pályakezdő művész sokirányú tájékozódását.

Szilágyi Jolán ugyanakkor a történelmi jelenidőben is élt, politikai tájékozottsága, szociális érzékenysége fogékonnyá tette őt a tömegek szenvedései iránt. Korán kapcsolatba került a háborúellenes tiltakozó mozgalmakkal, és nem sokkal a polgári forradalom győzelme után már a kommunisták sorában találjuk. Illegális munkája során ismerkedett meg a Szovjetunióból hazatért Szamuely Tiborral, aki tanítója, barátja, majd házastársa lett. Fél évet alig meghaladó kapcsolatuk Szilágyi Jolán számára nemcsak a családi boldogságot jelentette, hanem a forradalmárrá válás iskolája is volt. A Tanácsköztársaság 133 napja idején életük elválaszthatatlan a gyorsan pergő történelmi eseményektől, azok minden fordulata a legszemélyesebben is érinti őket. Szilágyi Jolán ugyanakkor művészként is lázas aktivitással veti bele magát a fegyveresen védekező proletárállam propagandafeladataiba.

A Tanácsköztársaság leverését és férjének elvesztését követően Szilágyi Jolánnak az emigráció megváltozott létfeltételei között is helyt kellett állania. Útja Bécsen és Olaszországon keresztül Németországba vezetett. Érett agitatív grafikai stílusa Berlinben alakult ki, ahol 1922-től 1933-ig élt. Itt olyan mesterek hatottak művészetére, mint *Georg Grosz, John Heartfield* vagy a nálunk kevésbé ismert *Rudolf Schlichter.* Alkotói hitvallása a kor német művészetében fontos szerepet betöltő „kämpfende Kunst", azaz a „harcoló művészet" irányzatához állott legközelebb. Élete itt is szakadatlan küzdelemben telt, nem volt olyan mozgalmi vagy művészeti feladat, amit ne vállalt volna el. Sok esetben az illegalitás körülményei között végezte politikai munkáját, nemegyszer életét is kockáztatva. A húszas évek második felében kibontakozó antifasiszta szatirikus sajtógrafika egyik nemzetközi jelentőségű úttörőjét tiszteljük benne. Munkái valóságos krónikáját tárják elénk a nemzetiszocializmus előretörésének, a weimari köztársaság bukásának.

1933-tól 1948-ig a Szovjetunió adott otthont és művészi feladatokat Szilágyi Jolánnak. Élt Moszkvában, Leningrádban, majd a háború éveit a kirgíziai Frunzéban töltötte. Bár stílusa a harmincas évek szovjet művészetének hatására meghiggadt, letisztultabbá vált, harcos politikai szatíráinak elkötelezett szenvedélyessége ekkor sem csökkent.

Amikor a hitlerista hadigépezet a Szovjetuniót is megtámadta, Szilágyi Jolán minden erejét az antifasiszta, honvédő harc támogatásának szentelte. Gyilkos szatírával állította pellengérre az öntelt, vérszomjas náci vezetőket. E rajzainak hatása a Kukrinyikszi művészcsoport világhírű alkotásaival vetekedett. Amikor Kirgíziában technikai okokból kézi sokszorosítású plakátjaival csak egy szűkebb nyilvánosság számára fejthette ki agitatív mondandóját, Szilágyi akkor is tudása legjavát igyekezett nyújtani hátországi közönségének.

Csaknem három évtizedes emigráció után, 1948-ban tért haza a nemzetközi kommunista mozgalom kiváló rajzoló-propagandistája. Itthon sem soká pihentette tollát; a koalíciós időszak élesedő belpolitikai küzdelmei, valamint az egyre erősödő hidegháborús hisztéria bőven kínáltak témát a fáradhatatlan művésznek.

Karikatúráival 1967–1968-ig követte a hazai és a nemzetközi politika eseményeit, ugyanakkor a hatvanas évek elejétől ismét megpróbálkozott tájképek és portrék festésével. 1971-ben bekövetkezett halála egy fél évszázadot átívelő, ritka következetességű elkötelezett művészpályát zárt le.

Szilágyi Jolán életművét többször mutatták be gyűjteményes kiállításokon, karikatúráinak legjavát 1959-ben önálló kötetben is kiadták, munkássága mégis még sok feladatot tartogat a kutatás számára. Alkotói módszere ugyanis szinte megköveteli, hogy megkíséreljük összeállítani fontosabb motívumainak „szótárát", feltárjuk szimbólumalkotásának jellegzetességeit.

Ezek után kerülhetne sor arra, hogy motívumkészletét az egyetemes művészet rokon alkotóinak munkásságával egybevetve, megpróbáljuk kiszűrni a szinte köznyelvi elterjedtségű motívumok sokaságából Szilágyi Jolán saját találatait, azt a csak reá jellemző jelképi világot, mellyel ő gazdagította a szatirikus rajzművészet egyetemes eszköztárát.

Theisler György

BÁLINT Endre (festő) B-8-1-90

Jelenés

A Szombathelyi Képtár uj szerzeménye

In. Életünk, 1986/8.sz.

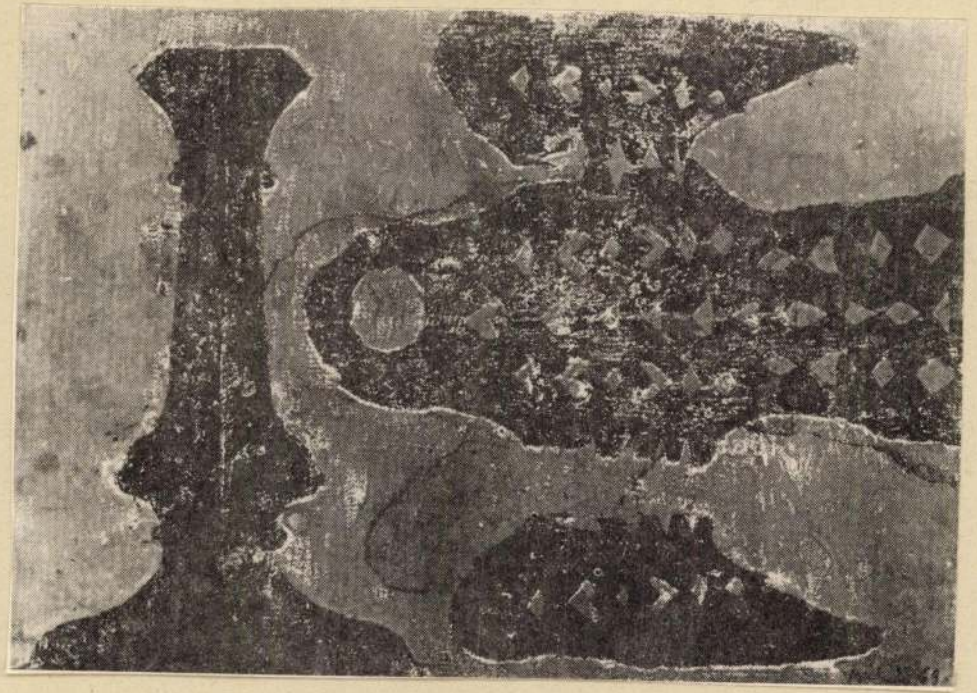

BÁ[illegible]dare

B-8-1-89

Művei közölve: Életünk, 1986/6. 538,544.p.

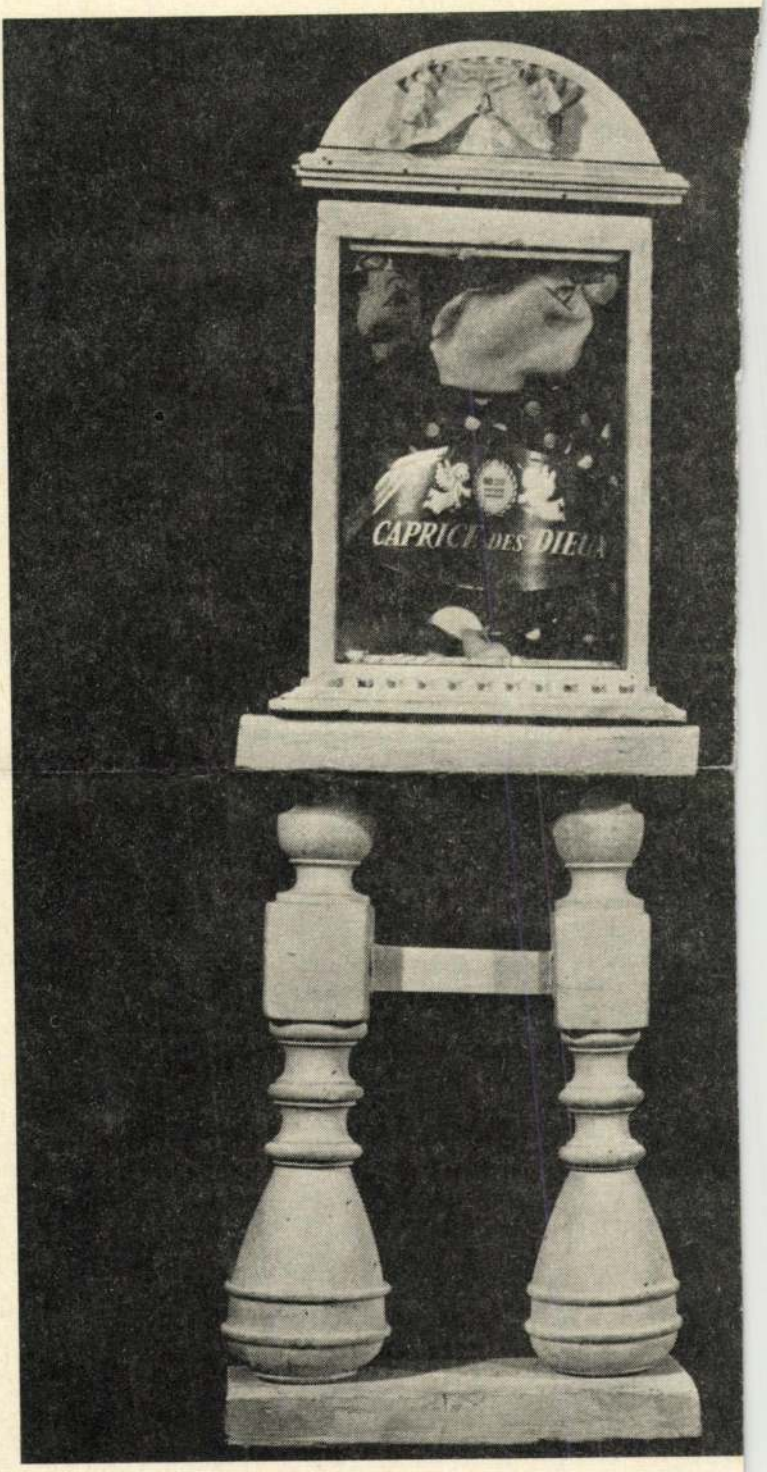
CAPRICE DES DIEUX

ostorozná, annak vezető szerepében — vagy arra való alkal-
csalódván, sőt, mint olyan gazdálkodó, aki nagynehezen hé-
sarat csizmájáról, már-már széchenyis jövőbe látva, a közös-
lémáitól szenvedett.

n úgy, mintha még a XIX. században élnénk, amikor minden
— akarva-akaratlan — nemzeti költő kellett légyen, a drá-
maíró, miközben már Shelleynek is föltehettük volna a kér-
is nem lett Petőfi. Azt kell hinnem, a magyar irodalmon
rvényesen — valami olyan sajátos munkamegosztás alakult
ege, hogy a zseni vállalja az említett szerepet, mások élet-
Berzsenyi *csupán* az a hatalmas tehetség, aki olyan érvényes
ondolatokat mond el sorsunkról, mint a többiek, csak más-
llette ott vannak azok, akik szintúgy a kor parancsára —
lelküknek engedelmeskedvén — csatlakoztak a progresszió-
ól, erről a századvégről, annak politikai és gazdasági előhá-
egvan a véleményem, mint azoké, akiket a lírákon áthúzódó
nek föl forradalmárokként, vagy akik másfajta poétaként
ténik. Mindenesetre: egyre kevesebb az, aki a költészettől,
lagosan attól várná a bajok orvoslását. Ráadásul: nehezeb-
y-egy berzsenyien vagy vörösmartyn gondolati, bölcseleti
etlíra, légyen akár hőse a juhász, aki nagyokat üt botjá-
re, vagy egy mai ifjú, aki élményeihez másodélményeket
riség lehetséges tragikuma — mondjuk, ezen belül Európáé
elébe került mindannak, amit magyarság-képnek tartunk
nosul véle.

cs ideális és hibátlan *magatartás*. Mindenhol más az erkölcs
is egyre másabb. A költőnek arra kell vigyáznia — mint
—, hogy *tartása* legyen. Népének is.

könyvében Merényi Oszkár Széchenyi és Berzsenyi ideáit
ölcs-kultuszról, s netán hasznos citálni mondatait a teljes-
„Berzsenyi heroikus erényekre gondol. Széchenyi a mun-
etre, az önmagunkhoz való hűségre és az ernyedtlen szor-
k közti viszony szempontjából ismét nem az a fontos szá-
gondolt és érzett Berzsenyi, hanem az, ahogyan Széchenyi
s eszméit átérezte. Berzsenyi verse Széchenyi lelkében vi-
llenállhatatlanul sodorta magával az eredeti dallamot, Ber-
két is." Talán ez lehetne költő és politikus nemzeti szim-
z a nemzet.

Derkovits Gyula: Híd télen

A kép elemei 3x3-as csoportba szervezhetők: 1) lépcső – híd – hajók, 2) halárusbódé – őrbódé – hirdetőoszlop, 3) család – katona – csendőr. Mindezeket pedig áthatja a tél, befedi a hó. A lépcső, a híd, a hajók összekötő-közvetítő elemek két dolog között: konkrét, partikuláris minőségükben két földrajzi pont között (kikötők stb.). Festői (esztétikai-művészi) képelemként azonban (megszabadulva minden praktikus funkciótól) – feltöltődve a legmélyebb (munkamegosztással, osztálytagozódással stb. terhelt) társadalmi viszonyokkal – a társadalmi tér-idő mozgáslehetőségeit modellálják.

Derkovits festői módon képes érzékeltetni a fent említett képelemek eredendő meghatározó mozzanatát: a társadalmi formát. Ennek festői megjelenítése: a tél, a hó (lépcső, híd = „megalvadt" hajó; hajó = mozgó-közlekedő híd).

Hogy miféle társadalmi mozgásokat közvetítenek (hol és hogyan) – még az adott társadalmi formán belül vagy a forma burkát áttörve –, ezek vizsgálatához közelebbről kell megnéznünk a 3x3-as csoportokat

A halárusbódé – őrbódé – hirdetőoszlop mint képelemek nem kevesebbet, mint az alapot és felépítményt (pontosabban: azok intézményesült formáit) jelenítik meg. A halárusbódé gazdasági szféra; az őrbódé (az iméntihez szorosan tapadó) politikai-jogi szféra; a hirdetőoszlop az áru formájú szellemi-ideológiai szféra.

A mindennapi élet minden rezdülésében nagyon is valóságosan jelenlévő politika és jog (őrbódé) a kép centrális pontján helyezkedik el, míg az alapvetően meghatározó gazdaság „eltűnőfélben" van, ugyanígy a hirdetőoszlop (az árukat hirdető, reklámozó oszlop), a tőkés világ mindent visszájára fordító tendenciájának megfelelően. Mivel feltevésünk szerint a tél (hó) az adott társadalmi viszonyok (társadalmi forma) érzékletes megjelenítője, talán nem véletlen, hogy a halárusbódé tetején koncentrálódott a legtöbb hó. Míg a tél, a hó (a természettörténeti folyamatként újratermelődő) tőkés viszonyokat, addig a halárusbódé, az őrbódé, a hirdetőoszlop e viszonyok intézményesített formáit jeleníti meg.

Azonnal feltűnik, hogy a családot a halárusbódé, az őrbódé, a hirdetőoszlop „szorításában" ábrázolja Derkovits. Feltűnik az is, hogy a család csonka: hiányzik a férfi (férj, apa). Itt több (logikai) variáció lehetséges: dolgozik (a családra nincs idő, erő); munkát keres; munkát keres Amerikában (ettől az asszociációtól nehéz szabadulni, látva a hajókat); ő a katona (bármilyen paradoxonnak tűnik is); nem él.

A variációk gyökere egy: a tőkés viszonyok mindent elidegenítő, visszájára fordító hatalma. Akárhogy is: a társadalmi közeg „felszívta" a férfit mint „munkaerőtulajdonost". S a csonka család (amely e kontextusban is hordozza legmélyebb lényegét: osztályhelyzetét) férfi nélkül gyenge; maga is átalakulófélben van. Az anya háttal áll e világnak. Minden energiája, figyelme a kisdedre irányul. Túlélni és menekíteni minden más érték alapját és hordozóját: az életet. Az ősi életösztön (a magában való osztályhelyzet) modellje ez. A kisded maga a tiszta lehetőség. A nagyobbik fiú már „levált" az „anyai testről"; átmeneti-fejlődő állapotban van. Ő a magáért való (s önmaga osztályhelyzetének tudatára ébredő) magatartás lehetősége.

A család (a munkásosztály) differenciált, egyenlőtlenül fejlődő, s (egyelőre) hiányzik vezető ereje is. Mindezek pedig egybevetve a puskás katonával és a lépcsőn lefelé (a család irányába) haladó csendőrrel, az ott és akkor adott erőviszonyokat is jelzik. De látens módon jelzik azt is, hogy a család (osztály) mint osztály elpusztíthatatlan, hiszen vasszükségszerűséggel termeli újra s élteti „őt" a tőkés világ. Helyzete alávetett helyzet, amit csak a halárusbódé, az őrbódé, a hirdetőoszlop „burok" (társadalmi forma) szétroppantásával változtathat meg. Csak így juthat fel a hídra, hajóra, hogy azok „közvetítsék őt" legtermészetesebb létformája, a „szabadság birodalma" felé.

Lényegében a katona és a csendőr sem részesei a hatalomnak, csupán eszközei. Puska és katona egyenlő értékűek a tőkés szemében. Illetve a puska (mint fékentartó, elrettentő, a tőkés viszonyokat védő-fenntartó) értéke állandóbb, hisz a katona csak akkor érték, ha a puska megbízható kiegészítője, tartozéka, szerves teste. A katona egzisztenciája a puska létéhez kötött, a puska léte pedig a halárusbódé (árutermelő világ) lététől függ. Ezért a katona legmélyebb lényege a puska, az őrbódé. A katona (mint individuum) e dologi viszonyok függvénye, függeléke.

Ahogyan a csonka családnál a férfi (mint bérmunkás) nem jelenik meg húsvér alakjában, ugyanúgy nem találkozunk a képen az uralkodó-osztály egyik képviselőjével sem. Erre (valójában) nincs is szükség, hisz az uralkodó osztály képviselőinek legmélyebb (meghatározó) lényege éppen úgy a társadalmi (itt: tőkés, pénz-áru) viszonyok összessége, mint a bérmunkások esetében (vagy a katonánál). Világuk visszájára fordult világ, ahol a dolgok megszemélyesülnek s a személyek eldologiasulnak. Tehát az uralkodó osztály lényegének, legmélyebb, legpontosabb kifejezői éppen a kép elemei: a halárusbódé, az őrbódé, a hirdetőoszlop, a katona, a csendőr, a fagyban álló család, illetve ezek egymáshoz való viszonya. Ezek a személyek és objektivációk őt fejezik ki; ő maga az dologi vagy eldologiasult individuális burokban.

A *Város peremén* című versben olvashatjuk: „puha szárnyakon száll a korom, / s lerakódik, mint a guanó / keményen, vastagon. / Lelkünkre így ül ez a kor." Ami József Attilánál a korom, az Derkovitsnál a hó. A kor vagy (ahogy korábban már utaltunk rá) az érzékletesen kifejeződő társadalmi forma. Az uralkodó osztály nincs kitéve a tél közvetlen támadásának: jól érzi magát ebben a a világban. A derkovitsi család védtelenül áll a fagyban. Itt nem meteorológiai hidegről és fiziológiai hidegérzetről van szó, hanem a mindent átható társadalmi „hidegről".

A család (a munkásosztály) hármas burokban él: a) önmaga osztályhelyzetének burkában. Látens módon megmutatkoznak az önmozgás tendenciái: egymásra utaltság, elszakadási kísérlet stb.; b) a társadalmi objektivációk, intézmények burkában (halárusbódé, őrbódé, hirdetőoszlop, puska stb.); c) a mindent átható társadalmi viszonyháló (tőkés gazdasági, politikai, kulturális viszonyok) burkában.

Az osztálymozgások irányát is az iméntiek szabják meg: a) áttörni a magában való osztályhelyzet (öntudatlanság) korlátait – magáért való osztállyá szerveződni, intézményesülni (párt, szakszervezet stb.); b) kisajátítani az uralkodó osztály által birtokolt anyagi (gazdasági, politikai) és szellemi javakat – újra felosztani és intézményesíteni; c) a magántulajdon fokozatos (világméretű) felszámolásával eltüntetni a pénz-áru viszonyokat, illetőleg megteremteni a „szabadság birodalmát".

Kötelességemnek tartom, hogy a „Művészet" olvasóival közöljem: Derkovits-elemzésem *módszertani és elvi alapjait Barna József írásaiból és előadásaiból meritettem.*

Numan István

Derkovits Gyula: Híd télen, tempera, ezüst porfesték, papír, 121x83 cm, 1933, az MNG tulajdona (Corvina fotóarchívum)

követelményt, mely a későbbi idők egyik refrénje lett: *„Ne az agyongyötört munkást ábrázoljuk. Alkossunk új, időszerű jelképet."* Voltak, akik Bán Béla és Tar István figuráinak kurta alakját kifogásolták. Domanovszky Endre terve ellen az merült fel, hogy a bányászok lógatják a kezüket. Vilt Tibor munkásfigurája *„túl összefoglaltnak, szegényesnek"* látszott. Többen kifogásolták, hogy a mozaik- és freskótervek nem dekoratívak, teret is ábrázolnak – ennek kapcsán hangzott el az a helyes nézet, hogy a freskó ugyanolyan kép, mint az olajfestmény, csak alkalmazkodást kíván a térhez.

A sajtó részletesen ismertette a kiállítást. Egyöntetűen megállapítják, hogy a kiállítás jelentős lépés, nevezetesen, mert *„következetesen igazodik a nemrégiben lefolyt építész-képzőművész ankét ama sarktételéhez, hogy a festők és szobrászok elsősorban monumentális jellegű munkákkal nevelhetik a dolgozó nép millióit a képzőművészet közvetlen barátaivá" (Nagy Tibor).* A műveket eltérően értékelték: volt, aki a festők műveiért lelkesedett és a szobrászokat bírálta, de akadt ennek fordítottja is. Minden bíráló kiemelte Domanovszky Endre gobelin-tervét, és többeknek nyerte el a tetszését Szabó Iván kútterve, Somogyi József *Mackója.*

Harmincöt év távlatából visszatekintve, ma már egyértelmű a kezdeményezés jelentősége; az is megállapítható, hogy benne jeles művészek vettek részt; többségük később is nagy szerepet játszott az állandó nyilvánosságra szánt alkotások megvalósításában. Elegendő itt csak olyan művészettörténetileg is jelentős művekre utalni, mint Somogyi József *Szántó Kovács*-szobra, Domanovszky Endre dunaújvárosi freskója vagy miskolci falikárpitja, Tar István Budapest, Március 15. téri szoborcsoportja, *Laborcz Ferenc Fazzolá*ja, Schaár Erzsébet *Tudósok*ja, Vilt Tibor *Madách*a stb. Rabinovszky Máriusz tehát jó érzékkel válogatott, mikor erre a fontos munkára hívta a művészeket. Sajnálatos, hogy a kiállítást nem követték a megbízások, mert mélységesen igaz Rabinovszky megállapítása: *„Kiállításunk olyan értékeket vetett felszínre, amelyek tényleges megbízatások esetén válnának általánosan meggyőzőekké, és olyan hibákat, amelyek ugyancsak megbízatások esetében s főleg ha kellő idő állna rendelkezésre, többé-kevésbé könnyen kiküszöbölhetők volnának."*

A kiállítás időpontja történelmi dátummá emelkedett: sajnos, nem abban az értelemben, ahogy a kezdeményező és a részt vevő művészek akkor gondolták. Nem vált, mert nem válhatott egy új korszak nyitányává, amelyben az új gondolatok a hagyományokkal ötvözve teljesítik ki, formálják át a magyar képzőművészet arculatát. A „Közösségi Művészet felé" tárlat az 1945–1948 időszak zárókordjaként lezárja a magyar művészetnek rövid, alig négyéves időszakát, melyben ez a művészet olyan csúcsokra jutott fel *Korniss Dezső, Anna Margit,* Barcsay Jenő, *Gadányi Jenő* piktúrájában, *Kerényi Jenő, Jakovits József,* Vilt Tibor szobrászatában, mint korábban is ritkán. A zsdanovi esztétika tételeinek merev alkalmazásával kilúgozták azt az alkotó légkört, melyben a jók magasra, a legjobbak pedig a csúcsokra juthattak. A rákövetkező években valami más kezdődött el, mint amit a négy év során a művészek elindítottak; abból csak a 60-as évek derekán, más történelmi körülmények közepette, más impulzusoktól indíttatva és más impresszziókat befogadva született meg az új magyar képzőművészet. Ez a megújulási folyamat ismét az értékközpontúság jegyében ment végbe, ugyanakkor egyes kimagasló művészek alkotásaiban ez nem mondott ellent a szociális vonzódásnak sem.

Csak sajnálni lehet, hogy Rabinovszky Máriusznak ma már történelmi jelentőségűvé növekedett kezdeményezése akkor nem érhette el a célját. S ha akkor nem kaptak is megbízást a művészek, akik a kiállításon részt vettek, a programot természetesen felvállalta a vezetés a fordulat éve után, s ma már mintegy hatezer mű található az országban, mely e program jegyében született. S ha ennek ellenére nemigen csökkent jelentősen a távolság a képzőművészet és a közönség között, annak számos új oka is van, amiről annak idején még Rabinovszkynak fogalma sem lehetett, amiről nem is álmodhatott. *Ez* az egy álma – ha másképpen is, más méretekben is – végeredményben beteljesedett: az már nem rajta múlt, hogy ez milyen eredménnyel ment végbe.

Láncz Sándor

5



6

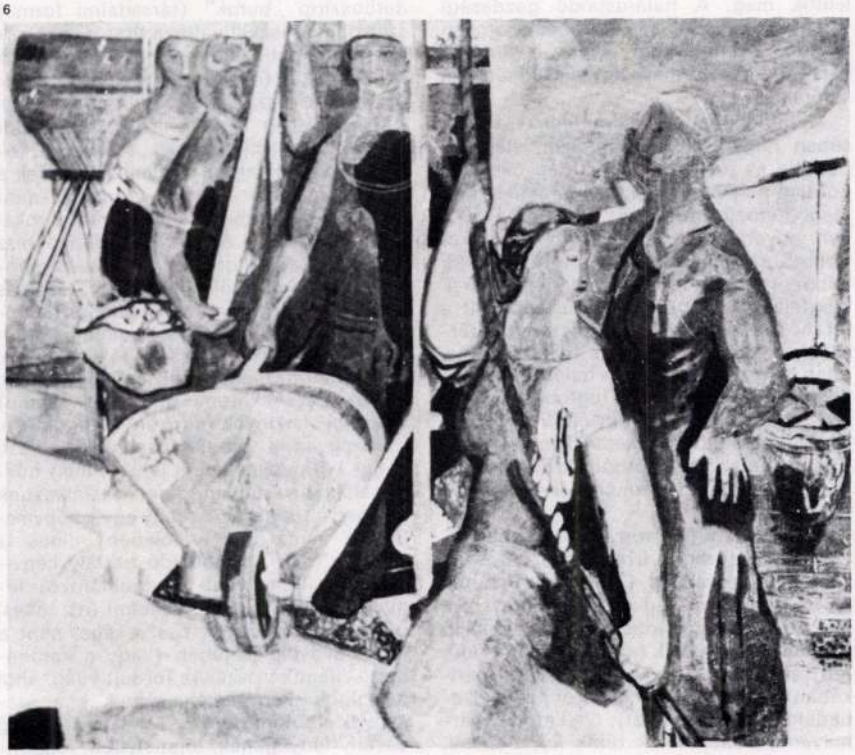

rek egyike sem volt a társadalom szolgálatára alkalmas. Az elsőnek levegős, tömörítésre alkalmatlan festésmodora nem felelt meg, a másodiknak tagjai pedig – mint azt *Bálint Endre* találóan írja – kizárólag az önkifejezés zavartalanságának fontosságában hittek, nem pedig a művészettől idegen külső erőkben. Volt ugyan egy harmadik csoport is, az úgynevezett „Szerdások", a harmincas évek közepétől jelentkező újrealisták, az állandó nyilvánosságra szánt alkotások megvalósításában azonban nekik sem igen volt tapasztalatuk. Ők később, az ötvenes és hatvanas évek művészetében játszottak jelentős szerepet (*Bartha László, Bencze László, Berda Ernő, Duray Tibor, Koffán Károly, Kurucz D. István, Szentiványi Lajos, Kerényi Jenő, Laborcz Ferenc, Mikus Sándor, Szabó Iván, Szandai Sándor, Tar István*). Mindezekhez hozzájárult az a később is gyakran jelentkező gond, hogy a művészeti ágak között sem volt meg a képesség az együttműködésre.

A szociális igényeket is szolgáló haladó művészet megteremtésére tett első próbálkozások a nemzetközi vásár pavilonjainak efemer életű falfestményei, a minisztérium által kiírt eszmei pályázatok nem sok sikert hoztak. Minden bizonnyal ez a feltámadó igény vezette *Barcsay Jenőt* is 1948–1949-ben nagyméretű mozaikkartonjának, az *Asszonyok*nak a megalkotásában. A mű visszautal Barcsay korai munkáslányképeire, egyúttal jelentkeznek rajta házakat ábrázoló festményeinek térbeli problémái is. Tematikus anélkül, hogy illuzionisztikus volna; előadásmódjában felhasználja a konstruktivizmus tanulságait, annak elvontságát elkerülve: a monumentális mű a korszak kiemelkedő alkotása.

Így tehát sürgető igényként jelentkezett az új hangvételű monumentális művészet megteremtése, s ehhez olyan művészekre volt szükség – ha nem is igen volt e téren tapasztalatuk –, akik politikailag nem kompromittálódtak. Ezt ismerte fel a korszak művészetkritikai életének kiemelkedő alakja, Rabinovszky Máriusz, s ezért kezdeményezte a „Közösségi Művészet felé" kiállítást. Annak folytatására vállalkozott ezzel, amit 1942-ben, az akkori kiélezett helyzetben, teljesen más körülmények között *Goldman György* kezdeményezett az akkori pártvezetés megbízásából a *„Szabadság és a Nép"* freskópályázati kiállítás meghirdetésével. *Szakasits Árpád* szavaival: *„...fölkelti és ébren tartja a munkásságban a művészetek iránti érdeklődést, és egyszersmind eszméket, gondolatokat vet föl, új ostromokra buzdít, vitákat provokál, és ezzel megvalósítja a műtermek és a közösség eszméi között olyannyira szükséges kapcsolatot."*

A történelmileg hosszú idő alatt mély szakadék keletkezett a művészek és a közönség között, s ez a XX. század első felében még jobban mélyült. Mint *Major Máté* fogalmazott a „Közösségi Művészet felé" kiállítás megnyitásán: *„...a freskó lecsúszott a falakról, s viszonylag kisméretű vásznakként műgyűjtő gyárosok, bankárok magánlakásaiba húzódott; a monumentális szobrászat – hátat fordítva az építészetnek – kisplasztikává zsugorodott, s követte a festményeket a magántulajdon vitrinjeibe, s az épületek – homlokukon az olcsó gipsz- és vakolatcsodák kiütéseivel, majd egy meg nem értett modernség sivárságával – magukra maradtak az érzéketlen és ostoba spekuláció karmaiban."* Ennek a megszakadt kapcsolatnak az újrateremtését – vagy legalábbis ennek megkezdését – célozta a kiállítás, hogy *„...az országépítő dolgozók életét végre emberhez méltó természeti és művi tájba helyezve, soha-nem-volt-széppé varázsolja"*.

Ilyen történelmi helyzetben – a fordulat évének eseményei közepette – került sor a kiállításra. A tizenhárom művész eszmei terveket mutatott be, többségük a munkáséletből merítette témáját. Minden művész maga döntötte el, miről kíván szólni és hova szánja alkotását. „A művészek kiválasztottak maguknak egy-egy közteret, épületkülsőt vagy -belsőt, nagy sima falfelületet, amelyet monumentalis művészi alkotásokkal díszítenének. A terveket nemcsak modellben vagy eredeti méretű falképekben és mozaikokban állították ki, hanem oly módon is szemléltették, hogy fényképekre vagy távlati rajzokra kopírozták az eredeti modellt, ezzel is szemléltetve, hogyan festene az álom, ha megvalósulna" – írta Dutka Mária. A freskókat táblaképek reprezentálták, az emlékműszobrok pedig kisplasztikák voltak.



A festők közül *Bán Béla* két munkástémájú, anyagból kirakott mozaiktervet alkotott; az egyik karosszékben ülő, olvasó férfialak és mellette ülő, ugyanabból a könyvből olvasó, hozzá hajló nőalak. *Domanovszky Endre* gobelintervén három bányász látható: a kép előterét egy csille foglalja el, mögötte balra áll az egyik bányász, középen ráhajol a második a csillére, míg a jobboldali kezével a csille szélébe kapaszkodva, rajta ül és előrefigyel; művén, mint Domanovszky mondotta, a bánya életét kívánta érzékeltetni. *Kurucz D. István* a Belügyminisztérium bejárati csarnokába szánta két egymás fölé komponált, munkát ábrázoló freskótervét. *Pap Gyula* egy minisztériumi fogadószoba számára készítette freskótervét: ez szőlőtőkék közt fejükön szőlővel rakott kosárral haladó asszonyokat ábrázol. *Szentiványi Lajos* a Mémosz nagytermébe szánta építkezést ábrázoló tervét: a kompozíció két részre oszlik, baloldalt hátul betonkeverő gép látszik, két alak talicskát tol felénk, jobb oldalon elöl egymás felé fordul egy kötélbe fogódzó nő és egy férfi. *Vén Emil* bányásztárgyú mozaiktervet mutatott be. A szobrászok közül *Laborcz Ferenc* fából faragott egy asszonyfigurát a MÁV-kórház szülészeti osztályának előterébe. *Mikus Sándor* szabadságszobrot tervezett. Schaár Erzsébet hídtartó figurát komponált az alagút előtti térre. *Somogyi József* mackót mintázott egy kúthoz, mely az Állatkert bejárata mögötti ligetszerű környezetbe került volna. Szabó Iván küttervet készített. Tar István két műve közül az egyik kapu fölé szánt relief volt, rajta két erőteljes munkásfigurával; a másik pedig egy hídépítő szobra, értelmes vonatkozásban a híddal, amely felé feje fordul. *Vilt Tibor* négy méter magas, sárgarézzel burkolt fakolosszust – nyitott könyvet tartó munkásalakot – tervezett a margitszigeti főbejárat útvonalának tengelyébe.

Magától értetődő, hogy minden művész saját felfogásában, saját stílusában készítette el művét. A fennmaradt reprodukciókról – ezeket itt közöljük –, de még a fennmaradt tervekről sem igen ítélhető meg biztonsággal a művek kvalitása. A kiállítás után rendezett megbeszélésen – rövidítve közölte erről Rabinovszky Máriusz „jegyzőkönyvét" a *Szabad Művészet* 1949. januári száma – elhangzott a kifogások egy része. Egyes műveken azt nehezményezték, hogy az ábrázolt embertípus idegen a hazai közönségnek; ennek kapcsán fogalmazta meg Vén Emil azt a

4 Pap Gyula: Szüret, freskóterv, részlet
5 Somogyi József: Medve, állatkerti kút részére
6 Szentiványi Lajos: Építőmunka, freskóterv

sem. A megrongált egyházi épületek újjáépítésében tevékeny szerepet játszottak, s ez csak felélénkült *XII. Pius* 1947-es *„Mediator Dei"* enciklikájának megjelenése után. Új oltárok, freskók, szobrászati díszek készültek, mint például a Központi Szeminárium Tóth Tihamér-emlékkápolnájának freskóciklusa; a Belvárosi Plébániatemplom új főoltárára *Molnár C. Pál* képei és *Antal Károly* domborművei; a Bakáts téri plébániatemplomot *Kákai Szabó György* állította helyre; a jászberényi ferencesek új templomába *Kontuly Béla* szárnyas oltára került; a Szent Simon-i gótikus templom szentélyébe *Jeges Ernő* készített új freskót.

Ebben része volt annak a felismerésnek is, mely mind szélesebb körben terjedt, hogy a művészetet közelebb kell hozni a tömegekhez. *Háy Károly* írta 1947-ben: *„Sajnos napjainkban a képzőművészet és a társadalom életének az aktív kapcsolata az elmúlt évtizedek bűneképpen erősen elhalványodott. A reakció hatalmasai szemünk gyönyörködtetésének, gazdagságuk fitogtatásának eszközévé akarták alacsonyítani a művészetet, míg a művelődéstől elzárt széles néprétegek ízlését a művészet salakjának, a színes levelezőlapok és körúti műkereskedések giccseinek áradata fertőzte meg."* Ezen kívánt változtatni mind az SZDP, mind az MKP kiállítások rendezésével, valamint az Európai Iskola, mely kiállításain beszélgetéseket szervezett. Ezek a módszerek azonban meglehetősen szűk hatókörűek maradtak. Új módszerek nem tűntek fel egyelőre: a didaktika nélküli művészi nevelésnek korábban a falusi olvasókörökben, a téli esti munkaösszejöveteleken és a munkáskultúr-mozgalomban alkalmazott metódusai feledésbe merültek, a szokványos propaganda pedig nem tudott tömegeket mozgatni.

A korszak művészetének két hangadó csoportja: a Szinyei Társaság, zászlaján a természetelvűség jelszavával, lényegében a látványban meglelt hangulat tolmácsolásának festői igényével és az Európai Iskola, a látványt egy belső szűrőn áthangolva, az érzelmi és gondolati élmények közvetítésének képi igényével. E módsze-

2



3



8



9



ről. A kemény követelés kifejezés olyan kívánságokat tartalmaz, mint ez az első is.

„...A József nádor Műegyetem Építész Osztálya tudományos vonatkozásokban a minisztérium tudományos, művészeti vonatkozásokban ... művészeti osztályához tartozzék." Akkor ugyanis csak az előbbihez tartozott. „Ennek következtében az építészeti osztály ügyeit" – a Minisztérium – „csupán tudományos és nevelési kérdésnek tekinti, és az építészetnek mint művészetnek problémái a minisztériumban fel sem merülnek. Így történhetett meg az, hogy például tervezési vagy városrendezési tanszékek betöltésénél a miniszter nem kéri ki a Magyar Művészeti Tanács véleményét – holott a Tanács statúma ezt kötelességévé teszi –, éspedig azért nem, mivel a jelenleg illetékes tudományos ügyosztály szerint, a tanszékek betöltése nem művészeti, hanem oktatási kérdés."

Ez a fajta tudathasadás az építészet vonatkozásában ma is eleven, az építészet mint oktatási probléma, a művelődési mint szakmai probléma, beleértve a művészetet is, az építésügyi és városfejlesztési, lényegében tehát egy ipari minisztérium hatáskörébe tartozik, holott az építészet elsőrendűen kulturális kérdés is. Igaz, hogy 1983-ban a Művelődési Minisztérium keretében létrehívtak egy új Művészeti Tanácsot, harminc-egynéhány taggal, és nagyjából a régiéhez hasonló céllal, de már nem mint permanensen és önállóan működő szervet, hanem olyat, mely művészeti kérdésekben tanáccsal, véleménnyel és javaslatokkal segíti a Minisztérium munkáját, ha ilyesmiről megkérdezik. A tagok között három építész is van, de ez az említett tudathasadáson nem sokat segíthet.

A „követelések" második pontja az építésznevelés reformjára vonatkozott, melyet 1948-tól máig, sok nekirugaszkodással sem tudtak helyesen megcsinálni.

A harmadik és negyedik pont „követelése" az anyagiakra irányult, arra, hogy a Minisztérium költségvetésében megfelelő összeg biztosíttassék „az érdemes építőművészek támogatására és a fiatal tehetségek munkájának ... elősegítésére", és arra, hogy az építőművészeti kultúra fejlesztésére és terjesztésére is megfelelő összeg álljon a szakterület intézményeinek rendelkezésére. Mondanom sem kell, hogy e „követelésekből" semmi sem teljesítetett.

10



A (első) Magyar Művészeti Tanács működése során, minden kudarc ellenére, mégis bizonyságot szolgáltatott arra, hogy a létrehívó rendelet mennyire helyes elképzelésekből indult ki, hogy mennyire okos volt a művészet különböző ágait képviselő művészek szoros együttműködésén és azoknak a művészetpolitikai elveknek kialakításán munkálkodni, melyek képesek lehetnek szellemi – nem formai – egységet, harmóniát teremteni a művészet egész világában. Nem sikerült. A „fordulat éve" után, 1949-ben a Tanácsot is megszüntették.

És a művészet egyes ágai kezdték a maguk külön útját járni. Érdemes lenne ezeket az utakat egy térképre felhordani, a hajtóerők feltárásával és összehasonlításával.

Az építészet – például – teljesen az építésügy zsákmánya lett, annak minden következményével, vagyis az ipari érdekek egyoldalú érvényesítésével. Igaz, előbb még egy különös karriert futott be, mielőtt lebukott volna. Az úgynevezett „nagy építészeti vita" (1951) után, a „szocreál" építészet eluralkodásának kezdetével, az építészet egyszeriben magas művészeti rangra emeltetett. Megrendezték a Magyar Építőművészek Első (és utolsó) Országos Kongresszusát, mely életet adott a Magyar Építőművészek Szövetségének, létrehívták az Építészeti Tanácsot, mely nagy építészeti (tervezési) kérdésekben még a Minisztérium felett is hivatott volt dönteni, megalapították az Ybl-díjat, melyet egyéb művészeti díjaktól azzal különböztettek meg, hogy nem az Építésügyi Minisztérium, hanem a Minisztertanács adományozta. Szóval az építészet valóban „nagy" művészet lett. Persze nem sokáig. Addig, amíg bebizonyosodott, hogy a (mai posztmodern törekvésekhez nagyon hasonló) „szocreál" építészet nemcsak drága, hanem akadályozza is a tömeges építkezést lehetővé tevő új technikák kibontakozását. (Más kérdés, hogy ennek ürügyén a nagypaneles lakóházépítést vezették be, ami – kiderült – drágább a hagyományos technikákkal épülteknél, és általában méltatlan életmódot kényszerít az emberek többségére.) Így aztán az építészet mint művészet, visszacsúszott korábbi állapotába. Művelői keresik ugyan a kiutat, de amit csinálnak „elméletben" és „gyakorlatban", az nem kiút, hanem zsákutca.

Major Máté

B-8-1-84.

„Közösségi művészet felé"

12-15.o.

Bálint Endre festőművész

Művészet 1985/4/14.o.

Ezzel a címmel nyílt meg 1949. december 3-án a Képzőművészek Szabadszervezete Andrássy út (ma: Népköztársaság útja) 69. szám alatti helyiségében az a kiállítás, melyen – idézem *Rabinovszky Máriuszt* – *„Tizenhárom művész – hat festő, hét szobrász – alkalmi szövetségre lépett egy kiállítás rendezése céljából. A feladat az volt, amit a kiállítás címe kifejezett: egy lépést tenni a »közösségi művészet felé«. Azaz kísérletet tenni abban az irányban, miként lehet a haladó művészetet a közösségi célokat szolgáló épületek és helyek (szakszervezeti székházak, kórházak, parkok stb.) díszítésére felhasználni. Oly módon felhasználni, hogy a »dísz« értelmes összefüggésben álljon a hely rendeltetésével, összefüggésben a tárgy s az ábrázolásmód szempontjából."* A kiállítást is Rabinovszky Máriusz szervezte, de mielőtt rátérnénk a bemutatott anyag ismertetésére, vizsgáljuk meg előbb, mi vezette őt ebben?

Ezeknek az alkotásoknak – ma azt mondanók, hogy állandó nyilvánosságra szánt alkotások – kitüntetett szerepük van a művészet és a közönség találkozásában, realizálói új módon szervezett kapcsolatuknak. Közülük is különlegesen fontosak az emlékművek – róluk mondja *J. S. Sert, F. Léger* és *S. Giedion* manifesztuma: *„Az emlékművek jelzőkövek, amelyekben az emberek ideáljaik, céljaik és cselekvéseik számára szimbólumokat alkottak. Ezek arra vannak ítélve, hogy túléljék a korszakot, amelyben keletkeztek, és hagyatékul szolgáljanak az eljövendő generációknak. Összekötő kapcsok múlt és jövő között."* Hogy a művész mit tart megörökítésre érdemesnek és hogyan teszi ezt, jellemzi a kort, mely a művekben önmaga világszemléletét, gondolkodását fejezi ki.

Ezeknek az alkotásoknak jelentős tudatformáló szerepük van. Ez volt a helyzet régebben is, amikor a szentek és királyok szobrai, majd később mellettük az I. világháborúban elesett katonák emlékművei töltötték be ezt a funkciót. Az ellenforradalom idején pedig a kor egyházművészetében kaptak fontos szerepet – a kurzus egyik fő ideológiai támaszaként. Ez az igény vezetett a Római Iskola megalapításához: a templomokban elszaporodott giccset a modern művészet alkotásaival kellett felváltani, mint azt *XI. Pius* 1924-es köriratában kívánta, majd pedig az 1928-as *„Divini Cultus"* konstitúció elrendelte a giccsek eltávolítását a templomokból. Ez vezetett ahhoz a kezdeményezéshez, melynek eredményeképpen egy rendkívül heterogén, kiemelkedő képességű és gyengébb tehetségű alkotókat egyaránt magába foglaló csoportosulás jött létre: ők alakították ki azt az *„avantgarde hagyományokat részben felhasználó, részben radikálisan tagadó monumentalizmust" (P. Szűcs Julianna)*, mely arra vállalkozott – az egységes stílus kötelmeinek megtagadásával –, hogy a templomi, a kiállítási és a világi monumentális művészetben szolgálja és kiszolgálja a kurzust. Azt talán már nem is kell külön kiemelni, hogy eközben pillanatnyi, efemer, nemegyszer reakciós propagandaszólamok megjelenítésére is vállalkoztak. Ennek köszönhető, hogy a csoporthoz tartozó művészeket a felszabadulás utáni időszakban – helytelenül, de a sürgető feladatok nem adtak időt a disztinkcióra – szőröstől-bőröstől reakciósnak bélyegezték (e munkájuk közben sokan igen gazdag szakmai tapasztalatra tettek szert – s hogy 1945 után mégsem kívánt rájuk támaszkodni Rabinovszky Máriusz, éppen ez volt az oka; erre céloz a bevezetőben a kitétel: „haladó művészeket" kívánt mozgósítani a kívánt cél érdekében). Tevékenységük ennek ellenére nem szűnt meg 1945 után

1



1 Domanovszky Endre: Bányászok, olaj, vászon, 170x160 cm, 1947
2 Vilt Tibor: Emlékműterv a szabadban
3 Bán Béla: Mozaikterv

BÁLINT Endre Vigília 1970/12 B-8-1-114

DOKUMENTUM

KI NEKEM JÉZUS?

A *VIGILIA* KÖRKÉRDÉSE

Jézus személyisége minden kor emberét foglalkoztatta. Hatása ma is élő és észlelhető, senki sem lehet közömbös iránta. Vigilia szerkesztősége ezért körkérdéssel fordult — világnézetre való tekintet nélkül — a magyar szellemi élet jeles képviselőihez, mit jelent nekik Jézus. Az adott feleletekből kiderül, hogy alakja nemcsak a hivőnek jelent sokat, aki hitének mesterét, Megváltóját látja benne, hanem a nem-hivőnek is, aki mint történelemformáló személyiséget, az egyetemes emberi kultúra kiemelkedő értékét tartja számon.

A beérkezett válaszokat névsorban közöljük.

BÁLINT ENDRE festőművész:

— Rónay György szegezte nekem a kérdést a Nemzeti Galériában, egy pompás egyházművészeti kiállítás bemutatója után, lefelé menet a lépcsőn... Azután elbúcsúztunk, és arra gondoltam, valami „csodának" kellene történni, hogy én erre a kérdésre igazul válaszoljak.

Jézus testi mivolta képzeletemet valójában nem foglalkoztatta, vagyis — ahogy mondják — a „történelmi Jézus" bennem sohasem vált plasztikussá. Személye (akit két évezred sem tudott deformálni hamis akaratok, álságos ferdítések segítségével) Formát öltött, és most ennek a Formának lettünk elragadtatott szemlélői. Persze nem csak most és nem csak mi, de mindazok, akik a katakombák puritán díszítéseit annak idején készítették, és akik a gótikus katedrálisok szobraiban az örökkévalóságot álmodták, és akiket Sasettától Michelangelóig olyan erő járt át, hogy maguk is „csodálatos halászokká" lettek. Számomra a barcelónai Katalán Múzeum első nyolctíz terme és szinte az egész Cluny múzeum, de a sixtusi kápolna mennyezete is ugyanannak a dolognak tanúságtétele: a Hit formateremtő erejét példázza. Ez a kereszténység érdeme, amely Jézust helyezte mindenek elé...

Ami engem illet, „csodaváró" voltam és az is maradtam; hogyan is ne hinnék annak, aki csodákra képes. Különben miért is festettem meg annak idején a *Csodálatos halászat* című képemet? Szeretetre éheztem és nem hittem, hogy tizenkét évvel később még élni fogok és azon gondolkozni, mit is jelent nekem Jézus? Talán a szeretet és a csodák kimeríthetetlen forrását, és még inkább a szeretet csodáját és a csodák szeretetét.

BÁRDOS LAJOS zeneszerző:

— Hogy kicsoda? Gyermekkoromban nem több, mint az izgalommal várt karácsony. Gyertyafény, indián könyv, kisvonat. Nagydiák éveimben: kamaszos fölénnyel lefitymált „legenda". Azután katonasor, háború, felnőtt élet, — és lassanként bizonyossággá vált a számomra, hogy Ő csakugyan az, aminek magát mondotta: út, igazság, élet.

Út. Tudom, merre járjak, tudom, merre haladjak. Senki nem mondta, hogy a helyes út sima és kényelmes. Meredek és göröngyös az. De a sziklamászó is ezt keresi. És ahogy halad fölfelé, egyre szebb a kilátás, egyre fönségesebb az érzés. És ha vissza-visszacsúszik az ember az út nehezein, ki ad erőt az újra- meg újrakezdéshez? Ő.

Igazság. Nincsen szava, amelyik tévesnek bizonyult volna. Pedig ugyancsak cifra évtizedeket ért meg az én hetvenéves nemzedékem. De minden fordulatban, minden forgatagban bevált szavainak igaza. Soha semmi bajom nem lett abból — de másnak sem! —, hogy például megfogadtam legfőbb szavát is: szeresd felebarátodat! De sokszor nem volt ez könnyű! Gáncsokat, vádaskodásokat nem visszabosszulni, hanem baráti kéznyújtással elfeledetté tenni... Ki adott ehhez erőt? Ő.

Élet. A szó határtalanságából most csak a teljességet idézem. Zöldfülű siheder koromban együtt fújtam a fújókkal: micsoda abszurdum! Egyszer azt mondja: békét, máskor: kardot. Dehát az élet pontosan ilyen. Telve ellentmondásokkal, szélsőségekkel. Igenis, óhajtjuk a békét, de ha kell, fegyvert ragadunk feldúlói ellen. És az a sok egyéb fekete-fehér, igennem? Bánkódjunk-e folyton vagy vigadjunk? Nem vagy-vagy, hanem is-is: nagy-

péntek is van, és húsvét is. A férfi magánya, vagy a házasság boldogsága? Nem vagy-vagy, hanem is-is: szerzetesnek lenni éppoly fennkölt életeszmény, mint ahogy a házasság szentség. (Amihez megint csak Ő ad erőt.) Van pap-fiam is, és vannak családos gyermekeim is. Mindegyik boldog az ő élet-állapotában. És én sokszorosan boldog általuk.

És Ő általa, aki út, igazság, élet. Vagyis az igaz életre vezető út.

DR. BENEDEK ISTVÁN író, pszichológus:

— Három kérdésükre a válaszom:

1. Lehet-e pozitív példa Jézus emberi arculata?

Lehet. Emlékeztetem Önöket Benedek Elek nagyapám életmottójára:

Jézus tanítványa voltam,
Gyermekekhez lehajoltam,
A szívemhez fölemeltem,
Szeretetre így neveltem.

2. Mondhat-e ma az embereknek valami jelentőset és követendőt?

Mondhatna. De kétezer éve azt tapasztaljuk, hiába mond. Csak kivételes egyének követik. Semmivel annyian és annyira vissza nem éltek a történelem során, mint Krisztus tanításával, még az egyházak is.

3. Lelkileg gyógyír-e vagy csak bénító balzsam?

Nem értem a kérdést. Balzsam és gyógyír ugyanaz, nem bénít. Jézus sem bénít. Talán a lelki fájdalmat bénítja a hit, a bizakodás valami emberfelettiben, a szó enyhítés, belenyugvás értelmében. Ennyiben balzsam és gyógyír. Betegséget nem gyógyít, de segít elviselni.

BULLA ELMA színművésznő, a Vígszínház tagja:

— Erről a kérdésről mindig is sokan és sokat beszéltek. Igaz, a krisztusi törvények olyan magasrendűek, hogy szinte alig közelíthetők meg, talán azért is beszélünk róluk annyit. Pedig az volna a jó, ha nem beszélnénk, cselekednénk e törvényektől vezettetve. Ez mindennél többet jelentene és értelmet is adna nekik — mai érvénnyel.

GYÖNGYÖSSY IMRE filmrendező:

— Laikus módján vettem kezembe a Bibliát, és egyre inkább megkísértett az a herezis, még saját filmemmel, a *Virágvasárnap*pal is vitatkozva, hogy két hőse van, a szónak filológiai értelmében is. Vagy legalábbis úgy, hogy két vizionáló alteregó ez az egyetlen hős.

Az egyik az abszolút megbékélést hirdeti, a másik pedig ugyanekkor harcot hirdet. Az egyik — ha úgy tetszik — olyan harcot, hogy azt mondja: szállj szembe a testvéreddel is, ha szükség van rá, ami úgy is megfogalmazható, hogy irtsd ki a gonoszt, irtsd ki a rosszat. A másik hős viszont azt mondja, hogy az állhatatosságod a szeretetben erősebb, mint a kard. Ez az igen-igen szélsőséges, majdnem önmagának ellentmondó hős azonban mégiscsak egy — ha úgy tetszik — irodalmilag is, ezért a világirodalom egyik legzseniálisabb személyisége. Kár, hogy ma alakja a napi harcokban elvész vagy elhomályosodik, mert nemcsak kultikusan ihlető. Mint személyiség, azok számára is nagy ihlet-forrás, akik nem hisznek benne. Két olyan magatartásformát tartalmaz, aminek a világon ma is napi érvénye van.

GYÖRKÖS LAJOS rev., a Buddhisták Világszövetsége Magyarországi Regionális Központjának vezetője:

— A kereszténység megalapítójának személye — aki egyúttal a keresztény hívők vallási életének centrális alakja is —, messze túlnőtte az általa megalkotott életmű kereteit. Személyének hatása korszakokat formáló, alakító és meghatározó erővé vált. Követőinek száma, akár a múltat nézzük, akár a jelent vizsgáljuk is, tagadhatatlanul az első világvallássá teszi a kereszténységet. Jézus Krisztus neve korunkban már nem ismeretlen — a kereszténységtől alapjaiban különböző — más vallásrendszerek követői számára sem.

A buddhista vallás mérhetetlenül toleráns és türelmes. Az intelligens buddhista nem tekinti és nem állítja be saját vallását, mint az egyedül üdvözítőt, hanem elismeri és vallja, hogy a megváltáshoz más vallásrendszerek segítségével is el lehet jutni, feltéve, ha az azt követő őszintén *éli* is a saját vallását.

A Buddha tanításában központi helyet foglal el a szeretet és az irgalom gyakorlása. E két erény fontossága szinte egyetemes jelleget ölt, mert az emberi létformán túl kiterjed az állatok, „fiatalabb testvéreink" világára is. A buddhizmus két nagy iskolája — az ún. északi és déli buddhizmus — közül az első kifejezetten, a másik pedig általában éppen a *Bodhisattvat* állítja követői elé ideálnak, azt az emberi létformát elért lényt, aki, ámbár szellemi fejlődése folytán már a megváltás küszöbéhez érkezett, maga is Buddhává válhatna s ezzel kilépve a létesülés körforgásából, önmaga számára végleg megszüntethetné a szenvedést,

Ly. Mo.
1991 dec. 24

Bálint Endre Bibliája

„Szemem soha többé nem lát boldogságot" — olvassuk Jób könyvében, s mikor lettek volna időszerűbbek a szavak, mint 1956. levert forradalma után. Bálint Endre festőművész és a modern magyar művészet sok jeles alakja számára azonban már jóval korábban megkezdődtek a sötét idők. Az új utakat kereső Európai Iskolát már 1948-ban szétverte a hatalom, s 1956-ban szinte csak egy pillanatra csillant fel a remény: jobb idők jönnek ezután.

És mégis. Más szavakat is idézhetünk Jóbtól, ha Bálint Endre festőművész (1914—1986) sorsára gondolunk, nemcsak a fájdalom, a reményvesztettség szavai. „Arcom sugárzását nem törhették meg..." mondhatta az Írással a festő az önként vállalt száműzetés éveiben, 1957—1962 között Párizsban, családtól, barátoktól távol. Mondta, s persze bizonyította ezt műveivel. E bizonyítás egyik legszebb példája a Jeruzsálemi Biblia, amelyet nyolc hónap lázas munkájával tett a történelem egyik legszebb, képes, rajzolt, festett szentírásává, a huszadik század féltve őrzött kódexévé.

Akár a mesében. Véletlenek vagy éppen csodák követik egymást. A művész akkoriban a Párizs környéki kisvárosban, Epinay sur Seine-ben dolgozik egy villa manzárdszobájában, egy művészetbarát vendégszeretetét élvezve. Beöthy István magyar szobrász özvegye mutatja be egy könyvkiadónak, aki azután egy másik kiadóval hozza össze. Ez próbarajzokat kér tőle. Biblia-illusztrációkat. „Gratulálok, éppen ilyenre gondoltam!" — kiált fel később, a mustra láttán. Az első megrendelés száz egész oldalas, színes illusztrációra szól. E szám később negyvenötre módosul, de ezernél több szöveg közti fekete-arany illusztrációt és kétezernyi iniciálét is tartalmaz az 1959-ben megjelent kötet.



Azóta könyvészeti ritkasággá, aukciók csemegéjévé vált a párizsi Edition Labergerie kiadásában napvilágot látott francia nyelvű Jeruzsálemi Biblia. Vagy mondjuk, így: Bálint Endre Bibliája. Másokkal együtt cikkel üdvözölte Francois Mauriac is: „Nem tudok kitérni azok elől a gondolatok elől — írta —, amelyek e ködös vasárnapon megrohantak. Idős korában az ember személyes léte már behatárolt, nem tehet mást, mint cseppenként ízlelgeti napjait. Mások élhetnek örömeiknek. De jómagam hiába várom, hogy horizont nyíljék előttem, semmilyen olvasmány nem hozza a feloldást. De, íme, jön a felszabadulás: lapozgatni kezdtem a Jeruzsálemi Biblia csodálatosan illusztrált példányát, ahová úgy kellett behatolnom, mint egy katedrálisba, ahol Bálint Endre illusztrációi az üvegablakok és a freskók."

Eme művészeti és könyvészeti remeket régen felfedezte Szánthó Tibor, a magyar tipográfia nagymestere is. Az ő szellemének, ízlésének, az Egyetemi Nyomda nagyszerű munkájának köszönhetően, a napokban immár a magyar Jeruzsálemi Biblia is napvilágot látott „ezerháromszázötven arany-fekete illusztrációval és háromezer-háromszázötven iniciáléval, tizenhat színes táblával, különleges, e célra gyártott csontszínű rikaprint papíron" — ahogyan a könyv elején olvasható ajánlás ígéri.

Micsoda szép, micsoda gazdag ajándék! Azoknak a kevéseknek, akik meg tudják vásárolni a természetesen nem olcsó kötetet — és azoknak a sokaknak is, akik a könyvtárak polcairól leemelve lapozhatják át az alkotást. A kötetet védő-befogadó dobozon termő szőlőtő, lant, olajágat tartó madár — A próféta könyvének színes illusztrációja egyben. A Biblia első színes lapja a világ teremtését ábrázolja, suhanó istenséggel az idők mélységes-mély kékje előtt; fákkal borított kertet, látunk, az ágakon madarakat, s gyümölcsöt, almákat talán, amelyek közül egyet hamarosan megízlel a kép sarkában várakozó emberpár. Az utolsó színes kép a Megfeszítettet ábrázolja, s egyben megidézi az olasz trecento nagyszerű keresztábrázolásait, amelyeken már-már úgy éli-szenvedi meg a halált Jézus Krisztus, akár a közönséges emberek.

Fekete ruhás asszonyok törlik könnyüket a kereszt tövében. Kétezer évvel, hétszázzal ezelőtt élt anyák, vagy éppen napjaink síró, siratóasszonyai? A két kép között a bibliai történetek, és a szöveg jelentését újraértelmező, újraálmodó rajzok sora. Üvegablakok és freskók? Lehetséges. De nyugodtan nevezhetjük őket annak is, amik: iniciálék, miniatúrák, sordíszek. Szinte látjuk a művészt, amint, középkori másoló barátok módjára áhítattal hajol a papírlap fölé. Kehely, ördögfiók, Hold, bagoly, szamár — sorakoznak a díszek egymás után. A rajzoló fölsóhajt, szintúgy középkori barátok módjára, s hátradől: „Be ihatnám" mondja, de nem iszik, legfeljebb rágyújt egy újabb cigarettára, s folytatja a munkát tovább.

P. Szabó Ernő

Háromnegyed óra profizmus

Jó két hónappal ezelőtt, amikor hírét vettem, hogy Beatrice-koncertet szerveznek a Budapest Sportcsarnokban, kételkedve azt kérdeztem a zenekar menedzserétől, *Besnyő Lászlótól*, komolyan gondolja-e, hogy ekkora csarnokot meg lehet tölteni *Nagy Feró* híveivel. Aztán eljött a nap, november 23-a, és tízezredmagammal győződhettem meg róla; a babos kendő leng, az új szelek is lengetik. Ennek a koncertnek rövidített felvételét láthattuk szombaton este.

Mit tehet egy rockzenekar, ha dicsőségét, legendáját a három T-vel fémjelzett kultúrpolitika „tiltott" kategóriájába döngölve teremtette meg, s immár semmit sem tiltanak neki? Enged a kísértésnek, és professzionálissá válik. Tökéletesíti önmagát. Egyre jobb zenét, színházat, show-t játszik. Nagy Feró csapata kitalálta és színre vitte a megrockosított változatát annak a süvítésnek, amely a szelepek kiengedését követte (és még fogja is sokáig) annyit emlegetett rendszerváltásunk után. A — reméljük — „egyszer volt, hogy is volt"-ok, a hirtelen támadt lelkiismeret-döfések vagy trófeaszerzés okán papírra vetett memoárok, minden oldalról bombabiztos dokumentumfilmek éveit éljük. A Beatrice sem mulasztott igazolatlanul az elmúlt negyven-egynéhány tanévben. Kívülről fújják gyermekkorunk „lexebb" slágereit, ifjúkorunk mozgalmi dalait, amelyekkel a BS színpadán — kohászkötényben és babos vörös zászlót lobogtatva — arra mozgósítottak, hogy madártávlatba emelkedvén fedezzük fel a bornírtság diszkrét báját. A színpad mögötti óriási projektoron, archív felvételek láttatták, hogyan vágott zsebre minket a történelem. És feldübörgött a többi dal is, a koncert címadó nótájától A pancsoló kislányig az összes nagy Rice-szám, a „most mi van velünk" dalai. Nem akárhogyan. Ötvenkét tagú szimfonikus zenekar, a *Mártha István* vezette Wiximfonikusok húzták, úttörőkórus énekelte, *Pécsi Ildikó, Szirtes Ági, Garas Dezső, Újlaky Dénes* mókázta össze ezt a minden részletében kimunkált produkciót, na persze a Beatricén és a főszereplőn kívül. Nagy Feró előbb a közönségbe, majd pancsoló kislányként egy medencébe ugrott bele, fáradhatatlanul izzította a hangulatot. A tinédzserek és tizenéves gyerekeikkel együtt csápolók joggal érezhették: ezt a koncertet kár lett volna kihagyniuk. Nekik, nekünk, rólunk szólt, akik magyarnak születtünk, és az Óperencián innen szeretnénk boldogok lenni.

Az előadást Besnyő László rendezte, aki méltán lehet büszke a több mint kétórás koncertre. Bárhol a világon megállná a helyét. A televíziós változat negyvenöt percbe sűrítette a mondanivalót, és, eredeti kronológiáját is megváltoztatta, de ezzel nem ártott neki. *Láng D. István* rendező, *Nyerki Zsuzsanna* szerkesztő-producer munkáját dicséri, hogy míg az élőkoncert a feloldó, nagy fürdés jelenetével ért véget, ők *„Az idő dolgozik nekünk, csak megöregít"* mondatot választották végkicsengésnek.



Fotó: Benedek Kis Gábor

Bár, ha jobban meggondolom, mégiscsak Nagy Ferónak dolgozik az idő — és akkor nekünk is.

hó

...elyet keresve önmaga a szegény párának, így motyorászva:

— Majd a Napocska, majd a Napocska...

Nemcsak a nénike ismerős, a ház is, az utca is, a falu is, nemrég jártam benne, s hosszú utcáját róva az jutatt eszembe, hogy aki fentről a magasból pillantja meg a falut egyetlen hosszú meg kurta keresztutcájával, annak egy nagy, földre fektetett, a föld arcára, Bácska szívére feszített kereszt jut róla eszébe.

Rögtön tudtam, hogy itt rejtőzik valahol a közelben az az istálló is a Jászollal, aminek a fölkutatására elindultam. Mert a Jászol és a Kereszt mindig is közel volt egymáshoz, miként az öröm és a szenvedés is.

Mindig párban, szinte kézen fogva járják be a földet. Hogy az emberek legnagyobb elveszettségükben se, mármár keresztre feszítve se veszítsék el minden reményüket; mert minden kereszt alatt, minden kereszt közelében ott volt a jászol, a bölcső a sugaras homlokú újszülöttel.

Vajon most ebben a kereszt alaprajzú faluban, ennek a falunak a közelében, határában megtalálom-e a fényes Jászlat magában rejtő istállót?

A nénike a törött lábú tyúkját meg önmagát még mindig így vigasztalja:

— Majd a Napocska, majd a Napocska.

Már lekuporodtak, szemben a napocskával. A porszem nénike a zsebkendővel bekötött lábú tyúkjával a világot beragyogó Napocska alatt. Mit tudhat ez a nénike a Napról, amely előbb volt, mint Isten fia, aki jászolban született? Mit tud a Jászolról, a Szeretetről meg a Békéről? Kételkedik-e abban, hogy megmegszületik a Kisjézus, megszületik-e újból ennek az esztendőnek a vége felé is, a várva várt napon?

Nem kételkedik ebben. Mi viszont a tenyerünkbe temetjük az arcunkat. Pedig a Jászol közelében botorkálunk már, mégis vacogunk a félelemtől, félünk, hogy a Jászlat üresen találjuk, mint annyiszor már ebben a megpróbált században. Félünk, hogy nem akar világra jönni az, akit a világ annyiszor megtagadott. Vagy te soha nem tagadtad meg még Őt?

Németh István

*

Németh István az egyik legkiválóbb jugoszláviai magyar elbeszélő, publicista. Egészen a közelmúltban történt nyugdíjaztatásáig az Újvidéken megjelenő Magyar Szó riportere, tárcaírója volt, a lapnak jelenleg is munkatársa. Két ízben is megkapta a Híd-díjat. Legjelentősebb művei: *Parasztkirályság* (elbeszélések), *Vadalma* (ifjúsági regény), *Sebestyén* (ifjúsági regény), *Zsebtükör* (tárcák), *Egy múzeum tárgyai* (útijegyzetek), *Hegyomlás* (elbeszélések).

BÁLINT Endre B-8-1-113
Új Magyarország 1991. dec. 24. 7 p.

(Kovács István [illegible] szélvédőt, napos [illegible] gondok [illegible] ence.

neyben világbajnok [illegible] ler: Neked meg Gedó Gyuri. első percben látszott, [illegible] cre is tette az ital . . .
nyeri. ipp: Ne szórakozzon, mert be- [illegible] pok egyet . . .

Papp: Ne mondja!
Ádler: De mondom!
Papp: Egyáltalán látta a mecscset?
Ádler: Nem láttam.
Papp: Akkor miért hazudozik?
Ádler: De láttam a szemét, mielőtt elutazott.
Papp: Nem menne el inkább jósnőnek?
Ádler: Minek? Annyian vannak már . . .
Papp: Hoztam egy kis narancsot, itt van, egye . . .
Ádler: Nem kell nekem!
Papp: Bezzeg, ha a milói Vénusszal állítottam volna be, tudom, hogy nem így beszélne . . .
Ádler: Az más . . De te csak mindig igéred . . . Mi van?
Papp: Erre jártam, benéztem. Én kérdezem, hogy hogy van?
Ádler: Hát láthatod, sírok a nők után . . . (Valóban könnyezik, az arcidegbénulás miatt, és törülgeti mindkét szemét.) És a többiek?
Papp: A többiek? Legfeljebb angyaloknak jók a fára, nem a ringbe, hősködni . . .
Ádler: Angyalokból nem lesznek bokszolók! . . . Szegény Bogács Laci . . Mindig azt vásárolta, amiért a boltosnak létrára kellett másznia Becipelt egy üzletbe Dublinban, amikor 1947-ben Európabajnok lett. Ártatlanul szemlélődött, miközben elővette a trükköt. Az utcán aztán kifordította a zse-

Ádler: Haza akarok menni.
Papp: Jó, majd szólok a rendőrségnek . . .
Ádler: Igaz, hogy naponta átölel két nő, ami nem volna baj, de jön egy harmadik, és egy nagy pisztollyal nekiesik az arcomnak. Jobbat is el tudok képzelni.
Papp: Mit hancúrozik örökké? Feláll, leül, iszik, cipőt vált, szerelést igazít . . . Mi maga? Egy perpetuum mobile?
Ádler: Egy szimuláns.
Papp: Azt tudom.
Ádler (suttogva): Hogy lehetne megszökni? Kétszer lógtam ki a János Kórházból, de azt mondták, legközelebb vasra vernek.
Papp: Na, látja, az állna jól magának. Különben is, miért akar hazamenni? Hol mondják magának ilyen szépen, hogy: „Na, mit hoztam, Zsiga bácsi?", mikor a nővérke megérkezik egy injekciósttel.
Ádler: Tényleg, ki mondja neked ilyen szépen, hogy menj a francba a narancsoddal? . . .
Papp: Akkor mit hozzak legközelebb?
Ádler: Legközelebb már nem leszek itt . . . S ha mégis, akkor a milóit . . . De hozhatja Kovács Pista is, neki még nagyobb esélye van rá, mint neked, hogy el tudja rabolni.

(kő)

rikai televízióban iszonyatos képeket láttam Magyarországról. De még a szörnyű élmény sem tudott megingatni, és úgy döntöttem: *lesz, ami lesz, hazajövök!* És nem bántam meg. Hát ennyit két különböző karácsonyról, meg talán annyit, hogy szeretném, ha ez a mostani békésebb, emberségesebb lenne itthon és mindenhol a világban.

Dezső levelezése is érdekel, s hogy őszinte legyek: jobban, mint a verse. Nem vagyok azonban sznob, a jó krimiket is szeretem.

— *Pierre, tudom, hogy mi mindent olvastál, de azért sport is van a világon.*

— Hát persze, hogy van. A *Vasas* vízilabdacsapatának technikai intézője vagyok, *Meszéna Miki* kért föl

talgiázik, nem a múltban és a múltból él, hanem ma is dolgozik, rendületlenül. Bár nem valamifajta hurrá-optimizmussal, de reménykedve tekint a jövőbe. Én — és gondolom velem együtt sokan mások is — abban bízom, hogy a hozzá hasonló állócsillagok sokat tehetnek még a magyar sport sikeréért. *Úgy legyen!*

Sipos Tamás

Harmincháromszoros arany fokozatú támogató

Bemutatkozik az Adidas, a magyar sport legnagyobb szponzora

Reklám. Igen, szándékosan az. Higgyék el, nem öncélúan csináljuk a hírverést az Adidasnak: nem bennünket támogat, hanem a magyar sportot! Többek között olimpikonjainkat. A téli és a nyári ötkarikás játékokon részt vevő küldöttségre a híres sportfelszerelés-gyártó cég 33,5 millió forintot áldoz. Az Adidas ezzel a legnagyobb szponzor! Mi most a magunk módján igyekszünk valamit adni cserébe a támogatásért. Az Adidas történetének rövid összefoglalásában, üzleti tevékenységének és ötkarikás kapcsolatának bemutatásában Császári Attila, az Adidas Budapest Kft. menedzsere volt segítségünkre.

— *Arra kérem, hogy meséljen először az Adidas indulásáról, a kezdeti lépésekről!*

— *Adi Dassler* német cipészmester a húszas évek elején önálló vállalkozásba fogott, sportcipőket kezdett készíteni, majd 1948-ban megalapította a mai nagyvállalat ősét: akkor 47 ember dolgozott a keze alatt. Tavaly összesen 9000 embert foglalkoztatott szerte a nagyvilágban az Adidas . . . Hogy visszatérjünk az alapító Adi Dasslerre: az első futballcipő 1925-ben kerül ki műhelyéből. Az olimpiákon először 1928-ban, *Amszterdamban* használták a cipőit, leginkább az atléták kedvelték termékeit. Az első érmet a jellegzetes háromcsíkos felszerelésben 1932-ben, *Los Angelesben* nyerte a száz méteren harmadik *Arthur Jonath*. Az első aranyra sem kellett sokáig várni! 1936-ban, *Berlinben* a legendás *Jesse Owens* rögtön *négy* első helyet szerzett. *Mindet Adidas cipőben!* Ekkortájt még csak cipőkészítéssel foglalkozott a mester és kicsiny cége, 1952-ben rukkoltak elő az újdonságnak számító, cserélhető szögekkel ellátott futócipőkkel. *Helsinkiben*, az olimpián már az Adidas cipők a legnépszerűbbek. Lassanként a futballisták is megkedvelték őket — sokak szerint 1954-ben, a *berni* vb-döntőben a mi aranycsapatunk éppen azért maradt alul a németekkel szemben, mert az ellenfél már Adidasban játszott.



— *Mikor tört be végérvényesen a cég az olimpiákra?*

— Már 1948-tól, de inkább 1952-től folyamatosan látta el az olimpiai csapatokat — eleinte csak cipőkkel — az Adidas, a hatvanas évektől pedig *magyar* atléták és labdarúgók is hozzájutottak termékeihez. Komplett olimpiai csapatunkat azonban először az 1968-as, *mexikói* olimpián „öltöztette" fel először, éppen egy esztendővel azután, hogy bővítette termékskáláját: 1967 óta készítenek *szabadidőruhákat*. Az évek folyamán rohamosan erősödött a cég ötkarikás jelenléte: a csúcsot az 1984-es *Los Angeles-i* olimpia hozta, itt a 140 részt vevő országból 124 versenyzői feszítettek Adidasban, s összesen 259 érmet szereztek. Idáig persze hosszú út vezetett: minden száz atléta közül, például, 1972-ben, *Münchenben* 78, 1976-ban, *Montrealban* 83 viselt Adidas cipőt. Az első téli felszereléseket is akkoriban kezdték el gyártani: 1980-ban, *Lake Placidben*, a téli olimpián 20 arany-, 22 ezüst- és 19 bronzérmet szereztek a „háromcsíkos" versenyzők. Egyébként, ha már ennyire a számok bűvkörébe kerültünk, hadd jegyezzem meg: *ez a fajta támogatási koncepció már a múlté*. A jövőben inkább *kevesebb* ország olimpikonjait öltözteti fel az Adidas, a hangsúly a *minőségen* lesz. *Barcelónában* csak ötven csapat vonul fel Adidasban, de rengeteg igazi nagy sztár viseli majd cégünk termékeit.

NAPTÉNY

TOTÓNYEREMÉNYEK: az 51. játékhéten 30 darab 13+1 találatos szelvény akadt. Nyereményük egyenként 167 582 forint. A 13-asokra 65 744, a 12-esekre 1789, a 11-esekre 166, a 10-esekre 45 forintot fizetnek.

AZ ÉV SPORTOLÓJÁRA szavaztak Olaszországban és Jugoszláviában is. Itáliában az országúti kerékpárversenyző, Gianni Bugno, déli szomszédainknál a Crvena Zvezda futballistája, Dejan Szavicsevics nyerte el a megtiszteltető címet, megelőzve a teniszcsillag Szeles Mónikát.

BÜNTETŐKKEL kapott csak ki 33—32-re a Belga Kupa férfi kézilabdatornán válogatottunk a döntőben a németektől.

BARÓCSI HELÉN második lett egy Párizsban rendezett futóversenyen.

Nem fogynak a jegyek

Hét héttel az albertville-i téli olimpia előtt a *800 ezerből még 200 ezer jegy* vevőre vár — közölték a játékok szervezői. Ami a költségeket illeti, könnyen megeshet, hogy *veszteséges* lesz a rendezvény. A becslések egyelőre pontatlanok, ugyanis még sohasem szerveztek téli olimpiát ilyen *sok helyszínen*. Az összeköttetés pedig drágábbnak bizonyult a tervezettnél, az összköltséget több mint *20 százalékkal* megemelte.

Ütött a kosaras

Óvadék ellenében szabadon bocsátották, miután átmenetileg a rendőrség vendégszeretetét élvezte a *Philadelphia 76ers* sztárjátékosa, *Charles Barkley*. Az NBA-ban szereplő profi gárda kiválósága a *Milwaukee Bucks* ellen idegenben, győztesen megvívott bajnoki mérkőzés után, szállodájába menet összeverekedett egy 25 éves férfival.

BÁLINT Endre B-8-1-112

Ú. M. 1991. 7.

BÁLINT ENDRE BIBLIÁJA

Nehéz újat mondani a Bibliáról, a „Könyvek Könyvéről". Olykor még a szakember is tétován bolyong az újabb revideált szövegkiadások exegetikai útvesztőiben. Szerencsére a Biblia *üzenetét,* annak lényegét alig érintik ezek a nyelvi ínyencségnek számító új fordítások. A Biblia mondandója, évezredek szakrális örökségét őrző magva, úgy tűnik, máig örök, változatlan és érvényes marad. Persze nem lényegtelen a tudós biblikusok munkája, miként az új Biblia-fordítások és értelmezések megjelenése sem. Merthogy szabad és érdemes foglalkozni az *Írással,* s van is mit tenni a textus nyelvi-hermeneutikai ápolása-kifejtése terén.

A bibliai *üzenet* jelentése s jelentősége, valamint az a tény, hogy évszázadokon át avatott szakemberek munkálkodtak a Biblia fordításán s értelmezésén, a hívő olvasóban manapság felkeltik a gyanút az új Bibliákkal szemben. A történelmi egyházak féltve őrzött kincse, az eredetiből fordított Szentírás pótolhatatlan és dramatizálhatatlan mű. Valójában illusztrációt nem igénylő, szövegközpontú alkotás: reveláció.

Persze voltak és vannak illusztrált Bibliák, s bizonyára a jövőben is lesznek ilyenek, mintegy a középkori *Biblia Pauperum* folytatásaként. A köznyelv képes Bibliának nevezi ezeket, leginkább gyermekeknek ajánlva, *bevezetőként* a teljes szövegű Szentíráshoz. Az illusztrált Bibliák többsége ugyanis erősen kivonatolt mű, a vizuális élményt helyezve előtérbe a szöveggel szemben.

A Biblia eseményeit megörökítő művészi alkotásoknak és illusztrációknak oly gazdag történetük van, hogy csak a legjelentősebbek említése is messze meghaladná e rövid recenzió kereteit. Ha azonban a Biblia teljes szövegének egyetlen művész által történő illusztrálását tekintjük, máris minimálisra csökken az elemzésre érdemes művek száma. (A századelő illusztrált Bibliái ugyanis alkalom szülte „összeszerkesztések" voltak a klasszikus, barokk és reneszánsz művészek alkotásaiból, míg a század második felének képes Bibliái leginkább „ismeretlen" amerikai és nyugat-európai illusztrátorok munkái.) Művészi értékét tekintve tehát kevés olyan komplex és monumentális alkotás érdemel kitüntetett figyelmet, mint *Bálint Endre* Biblia-illusztrációi.

A vizsolyi Biblia első reprint kiadása óta (Magyar Helikon, 1981.), kétségkívül egyik legjelentősebb eseménye könyvkiadásunknak a Bálint Endre-illusztrálta jeruzsálemi Biblia megjelenése volt (Egyetemi Kiadó, 1991.). Első hallásra kissé bizarrnak tűnhet, ám mégis elfogadható e mű megjelenésén fáradozók (*Szántó Tibor* és *Sümegby Zoltán*) ilyen megjelölése: Bálint Biblia. Persze a Biblia, az Biblia — mondhatnák máris az elfogultak —, minden egyéb, netán profanizáló jelző nélkül.

A Bálint Biblia szövege azonban nem ismeretlen a magyar olvasó előtt. A Szent István Társulat által 1976-ban kiadott, *új katolikus fordítás* változatlan utánnyomásáról van szó, mely valóban a *Bible de Jérusalem* útmutatásait követve az eredeti héber-arám és görög szövegeket vette alapul, az ötvenes évekig használatos *Vulgata,* latin Szentírás helyett. A Bálint Biblia igazi újdonsága tehát nem a szövegben, hanem az illusztrációkban rejlik.

Illusztrációk. Valójában nem igazán adekvát kifejezés ez Bálint Endre fekete-arany grafikáira, iniciáléira, színes táblaképeire, amelyekkel a Biblia történeteit s lényegi mondandóját képileg megjelenítette. Sokat sejtet e művek valódi értékéről a nagy francia író, *François Mauriac* véleménye, miszerint Bálint Endre Biblia-képei egy modern katedrális freskói lehetnének. És nem is lehetne oly kicsi az a képzeletbeli katedrális, ha meggondoljuk, hogy 1650 grafikát, 3350 iniciálét és 16 táblaképet kellene befogadnia. A magyar kiadású Bálint Biblia ugyanis ezekkel a „mennyiségi paraméterekkel" rendelkezik (és a francia is, noha köztudomású, hogy Bálint valamivel több színes táblaképet készített, mint amennyi e kiadványokban látható).

Terentianus Maurus szerint: „A könyveknek megvan a maguk sorsa". Természetes, hogy az adott történelmi kor, környezet, helyszín sohasem lényegtelen adalék ehhez. Bálint Endre, mint *Helbin Ferenc, Vaszary János* és *Aba Novák* tanítványa, 1956-ban elhagyja Magyarországot. Párizsban telepszik le, s ott *Maurice Feltin* bíborostól hamarosan megbízást kap a Biblia illusztrálására. Különös kegyelme a sorsnak, hogy egy fájdalmas, bukott forradalom után külhonban ilyen lehetőség adatik egy magyar művésznek. A Biblia kétszeres menedék számára. Történései egyrészt az ember örökös bukását és végső felemelkedését példázzák, másrész munkát jelentenek, művészi feladatot az emigráció éveiben. Elképzelni is félelmetes azt a tempót, amellyel abszolválja a rábízott feladatot. Nyolc hónap! Egyéb munkák mellett a Biblia kényelmes végigolvasására sem elegendő ennyi idő. Ám mégis: az illusztrációkat szemlélve kiderül, Bálint Endre megértette, sőt „átélte" a Bibliát. Nyilván nem először olvasta, pusztán a megbízatás kedvéért. A kivitelezés gyorsasága komoly „előtanulmányokra" enged következtetni. Felkészültségre és lelkesedésre, következményeiben pedig arra, amire vonatkozó tanulmányában *Dávid Katalin* utalt: „Szinte egyetlen alkotói gesztussal készültek ezek az illusztrációk".

Persze nem ismeretlen Bálint Endre munkássága a párizsi műértők körében. Egy korábbi útja alkalmával, 1947-ben részt vett egy szürrealista kiállításon, majd pedig a Galerie Greuze-ben mutatta be alkotásait.

Feltin bíboros megbízása tehát nem pusztán a véletlen műve, pontosabban az nem egy ismeretlen, számkivetett magyar művésznek szólt, hanem személy szerint annak a Bálint Endrének, akit már elfogadott Párizs, s aki a háború utáni Európai Iskola alapító tagjaként megteremtette a magyar és egyetemes művészet *párbeszédét*.

Jellemző, hogy az 1975-ben megjelent Művészeti Lexikon nem említi meg Bálint Endre Biblia-illusztrációit. Szántó Tibor, akiről igazán nem mondható el, hogy szépkönyv-ügyekben alulinformált volna, valamikor a hatvanas években egy francia katedrális ambóján fedezi fel véletlenül a Bálint Bibliát. Jó három évtized kellett ahhoz, hogy most a magyar olvasók is felfedezhessék. Hiába: „A könyveknek megvan a maguk sorsa."

A vizsolyi Biblia és *Misztótfalusi* „aranyos" Bibliája után Szántó Tibor tipográfusnak, könyvművésznek köszönhetjük a Bálint Biblia megjelenését is. Kétségkívül ez utóbbihoz kellett a legnagyobb „merészség". Nem könnyű ugyanis kiadót találni egy olyan Bibliához, amelynek szövege egyébként is elérhető, ám illusztrációi meglehetősen „kétségesek", ha piaci szempontok felől közelítünk hozzájuk. A vásárlók ugyanis tudni vélik, hogy felnőtteknek a teljes szövegű Szentírás való — legyen az Károlyi, Káldi, vagy valamelyik revideált kiadás —, gyerekeknek pedig ezek rövidített, illusztrált, lehetőleg Walt Disney-s változata. Nos, a Bálint Biblia valami egészen más „képződmény", az ilyen igényektől meglehetősen távol eső műremek. Lenyűgöző kivitelben készült, s talán szebb, mint francia testvére volt, amely az ötvenes évek végén, a párizsi Éditions Labergerie kiadásában jelent meg.

Ötszáz példányát winter-bőrbe kötötték és sorszámozva ajánlják az igényes könyvbarátoknak. Körülbelül ugyanennyi műbőr-köntösben jelent meg, legtöbbjük azonban krúdában várja a megrendelőket. Igazán szép és exkluzív kiadvány tehát a magyar Bálint Biblia, noha az ára sem mindennapi: 10 és 12 ezer forint! Piaci sikerre aligha számíthat egy ilyen kiadvány. Másmilyen sikerre azonban feltétlenül. Nevezetesen, azon kevesek elismerésére, akik a ponyvák, lektűrök, olcsó bestsellerek világában még hisznek abban, hogy van jövője a magyar könyvkiadásnak.

A Bálint Bibliát forgatva, örömünkbe azért némi szomorúság is vegyül. Helyes, hogy a francia kiadás tipográfiai mintáit követi a magyar változat, nem helyes azonban, hogy megváltoztatta az eredeti szövegközlés ritmusát. Köztudomású, hogy katolikus szövegű Biblia nem jelenhet meg a szokásos magyarázatok nélkül. A magyar kiadású Bálint Biblia ezt az igényt az egyes könyvek elé írt bevezetőkkel kívánja pótolni. Elhagyja azonban az apparátusban szereplő jegyzeteket, pedig hát éppen ezek miatt nevezték e Bibliát jeruzsálemi Bibliának. (A francia változat, ha minimális terjedelemben is, de közli ezeket a jegyzeteket, a bevezetőket viszont nem.) Nagy terjedelmű könyvről lévén szó, nem csoda tehát, hogy a bevezető tanulmányok beiktatása és az apparátus elhagyása némi tipográfiai zavart okozott. (Mózes öt könyve bevezetőjének szövegbetűje például szemmel láthatóan nagyobb fokozatú, mint a többi bevezetőé.) Persze nem igazán lényeges problémák ezek, ha kép és szöveg egyensúlyára, harmóniájára gondolunk. Lényegbe vágó és érthetetlen viszont az, hogy a magyar kiadás miért hagyta el a *versek* számozását? A fejezetek számozása nem nyújt elegendő támpontot az adott szövegrész gyors és pontos kikeresésére. E Biblia „használhatóságának" igazán lényeges problémája ez.

Ám ne legyünk elégedetlenek. Bálint Endre illusztrációi messze meghaladják e kifogásokat, s kárpótolják az olvasót. Mindent összevetve is méltó és reprezentatív *emlékmű* ez a kiadvány a nagy *Vajda Lajos* örökében munkálkodó Bálint Endre halálának ötödik évfordulójára.

Kívánjuk, hogy a jövőben is még sok hasonló színvonalú kiadvánnyal ajándékozzon meg minket Szántó Tibor és az Egyetemi Kiadó.

FARKAS OLIVÉR

Következő számunk tartalmából

Frank János és Kovalovszky Márta írásai Haraszty Istvánról

Mravik László: Az alkímia működik. (Dilettáns szocio)

Kolozsvári Marianna: „... hová jut az ember!" Deim Pál kiállítása az Ernst Múzeumban

Bajkay Éva: Az avantgárd után. Válogatás Füst Milán képzőművészeti gyűjteményéből

Kozák Csaba: Mulasics fekete képeiről

András Edit: Stuart Davis emlékkiállítása New Yorkban

Tolnai Ottó: Bálind–vak(blind)ráma nélkül

Bálint Endre B-8-1-111

KOLTAI TAMÁS: **Színház**

Létünk elvadult kertje

A klasszikusok annyit érnek, amennyi későbbi korok elevenébe vág belőlük. Mire jó a vitrinbe zárt kötelező olvasmányt körüllengő tétlen áhitat? Iskolásokat bosszantani. Szerencsétlen az utókor, amely képtelen rezonálni nemzeti nagyjaira, és helyette piedesztálra állítja őket. Most egy főiskolás rendezőnövendék, *Novák Eszter* az *Új Színház* megnyitó előadásán olyan mélyen élte át és értette meg *Vörösmarty Mihály Csongor és Tündéjét*, hogy az párját ritkítja magyar színpadon. (Mellesleg: a szóbanforgó klasszikussal legutóbb nyolc éve esett meg hasonló, Szikora János rendezésében.)

A harmincéves Vörösmarty művével egy harmincéves rendező találkozik. Nem véletlen a rezonancia, túl az első ifjúság csalódásain, az első kozmikus kétségbeesés rémületén. Ez az az életkor, amelyben a hánykolódó elme késztetést érez a világegész értelmezésére. A fantázia horizontja a végtelen. Vörösmarty képzelete a shakespeare-i tündérjátékig (*Szentivánéji álom*) és az elérhetetlen vágykép után futó ember filozofikus drámájáig szárnyalt (Goethe „véletlenül" a Csongor és Tünde évében fejezte be a *Faust* második részét). Novák Eszter, újabb másfél évszázad történelmi tapasztalatával, a létfilozófia feszítő kérdéseivel és az arasznyi lét napi kínzatásaival az idegeiben tovább tágítja a képzettársító szellemi erőteret — Beckett-től Fejes Endréig és Spiró Györgyig. A kezdő jelenet tündérkerti aranyalmái a *Godot-ra várva* seholsincs terének kiszáradt fáján teremnének (ha volnának) világba vetett kacatoktól környezve. A játék végére a becketti tér mögött fölsejlenek a külvárosi blokkok. Mocorgó, Vonó Ignác és a *Csirkefej* szereplőinek *couleur locale*-ja. Foghíjtelek csőlakókkal. Az elvágyódás, az álmok és a realitás színhelye. Az „üdlak". Ahol élned, halnod kell.

Horváth Virgil mint Csongor egy füst égette, klinkertéglás házfal tövében kucorog. Turcsi arcú késő-kamasz, haja varkocsban. Az álmok hercege a periférián. Bejárt minden országot, minden messze tartományt. Képzeletben. Bárhová eljuthat, lehetőségei végtelenek. Voltam egyszer a világ végén (Lands End, Cornwall, Anglia), ahol egyetlen oszlopon táblák erdeje mutatta a mérföldben mért távolságot New Yorkig, Sydneyig, Tokióig, Rio de Janeiróig. Hármas út? Hatos, nyolcas, tízes út. Csak el kell indulnod valamerre. Végtelen a lehetőség. Előtted sűrű köd, alig látsz az orrod hegyéig.

Csongor kortársai, egyívású haverok, a pályakezdő Kalmár, Fejedelem és Tudós is ott ődöngenek a kietlen kertben. Lehetőségük szintén végtelen. Ők nem töprengenek: tudják, merre induljanak. Nem untatnak hosszú monológjaikkal, egymás szavába vágva ecsetelik a pénz, a hatalom és a tudás életstratégiai perspektíváit. Körülöttük a környék hajléktalanjai, három becketti clown, bizonyos Kurrah, Berreh és Duzzog, kádlakók, folyton éhesek, rókahús után guberálók, sorsukat veszett humorral vállalók. Mintha már a fenti életstratégia csődjét képviselnék. Az ifjabb csövesek, *Magyar Attila* és a főiskolás *Fekete Tibor* még a munkanélküliség újoncai, Csongor álmodó romantikája és a vándorok határozott életprogramja nélkül. A barázdáltabb arcú *Papp Zoltán* a kéziratcsomagjával már a derékba tört értelmiségit sejteti.

S hogy mi álmok jőnek a grundon, ahol időnként átlengedez Tünde, egy polgári lányka, sápadtan, mint az inge, a főiskolás *Szalay Mariann* szinte áttetsző asztráltestébe bújtatva? A valóság álmai. Bizonytalanok, szorongásokkal, kétségekkel teliek. Korunk érzékeny lelkű gyermekeire jellemzőek. Horváth Virgil Csongorja és Szalay Mariann Tündéje egymást keresi, és állandóan menekül egymás elől. Az érzelmek és érzékcsalódások zűrzavara a serdületlen tudat sajátja. Az előadás egyik finom megfigyelése, ahogy Csongort elbájolja a testi mivoltában Tündével összetéveszthetetlen Ledér. Bűvös alakításában *Tóth Ildikó* egy kétgyermekes fiatalasszony szociológiai hátterét hozza magával. „Én tán elmegyek haza", mondja Vörösmartyval, és a szöveg mögött képileg megéled a sivár otthon a magatehetetlen apával és a rokkant férjjel. Nincs kizárva, hogy a fölidézett kép hamis, csupán Mirigy szómágiája („Hisz csak tréfa volt beszédem"), de arra elég, hogy fölébressze Ledérben a bűntudatot és a parlagon hagyott szexust.

A kivételes pillanathoz, Tóth Ildikó sorsot sűrítő tekintetéhez olyan fanyarul fantasztikus Mirigy kell, mint *Csomós Mari*. A terekről ismert, jobb napokat látott, bolondos hölgy, különféle kalapokkal a fején, így az Éj tollas fejdíszével, és dizőz-hangon elbúgja, hogy Holdvilágos éjszakán miről álmodik a lány. Nem illik a tündérjátékba? Hogy a fenébe ne! Vörösmarty Ledérje nem azt énekli, hogy „Pesten jártam iskolába"? A lány a pogány kunok idejében, a romantika korában és a kültelki blokkházakban mindig is arról álmodik, hogy jön egy királyfi tán, hófehér paripán. És a királyfi, a grundok hercege megjön, és éjszaka van, és senki sem alszik, és a herceg nevét nem tudja senki sem, és hajnalra győzni fog, és csúfondárosan szól egy ócska rádióból a *Turandot* diadalmas Kalaf-áriája, miközben boldogtalanok és boldogságkeresők őrülten mászkálnak elfuserált álmaik valóságában.

Mindennapjaink ólmos szürkeségéből fénylik föl az előadás szomorú költészete, melyben *Schlanger András* kajla Balgájának és *Prókai Annamária* kicsattanó Ilmájának kettőse a derűs színfolt. *Zeke Edit* látványvilága fokozatosan csalogat be a kietlen térből az ormótlan külvárosi falak közé. A játék egy pontján, a tündérkerti happy end küszöbén a tér a szégyellt, letagadott vagy lehazudott — prospektusok mögötti, létminimum alatti — ország metaforájává válik. Ingyenkonyhára szorul a szereposztás nagyobbik fele. Tönkrement vándorok (*Schneider Zoltán, Mihályfi Balázs, László Zsolt*) és deklaszszálódott csőlakók járulnak a fazékhoz. Egy dramaturgiailag sűrített pillanatban, az egymásra montírozott sorsok fölött égi szózatként hangzik el, Csomós Mari borzongatóan bársonyos hangján, a poétikus összefoglalás: az Éj monológja. A körkörös evolúció világvégét hirdető látomása. Innen már csak egy lépés, hogy a szerelmesek ernyedten egymásra omoljanak. Mögöttük ablakszemeivel fölkomorlik az üdlak.

Nem klasszikust látni a Paulay Ede utcában. Nem illedelem okán nyitnak Vörösmartyval. Nem remekmű előtt adóznak. Együtt lélegzik dráma és előadás, egymástól több mint másfél évszázad távolságban.

Nézzék meg, és higgyenek a színházban!

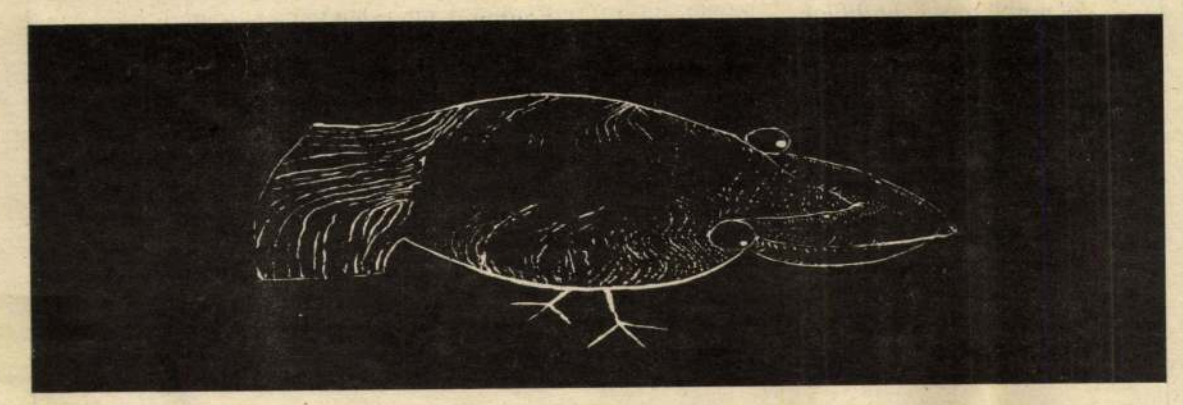

Fáy Piros rajza

SCHILLER RÓBERT: **Televízió**

Egyenelméjűség

— Jaj, édes, hogy én milyen nagyon, de nagyon szeretem azokat a műsorokat! Na, azokat, tudod, ahol megy végig a riporter az utcán, aztán jön vele szembe egy srác, vagy egy öregebb krapek, vagy egy csaj, és aztán kérdez tőlük mindent. Hogy mit szeretnek, meg mire való a nemtudoménmi, meg hogy hallották-e, hogy kinek a kicsodája a micsoda, és tudod, annak a riporternek olyan ordas mázlija van, hogy mindig valami totál kába tag jön vele szemközt, és akkor olyan jót lehet röhögni, hogy nem tudja se az ezt, se az azt, csak vonogatja azt a béna vállát és röhincsél, és szeretné nyomni a sódert, meg villogni, meg minden, de nem jön neki össze semmi, mert világi egy pofa mindegyik manusz. Nem mindegyik, te dinka, csak az az öt, akit a riporter megszólít. Én nem is tudom, hogy ezt hogy csinálják a tévések, összebeszélnek velük, vagy ezeket tenyésztik direkt valahol a Szabadság tér mögött, vagy hogy. Ha mi a srácokkal lemegyünk kajálni, hát azok, amíg megkapjuk a levest, olyanokat nyögnek be, hogy három hétre meglenne a röhögnivalója a népnek, de ezeket egy tévés se szúrta még ki. Mert nem eléggé olyan a pofájuk! Ez van.

Most volt egy olyan, hogy megkérdezték a tagokat, hogy hány Nők Lapja van, meg minek kell külön lap a nőknek, meg ki veszi az ilyen újságokat, aztán, hogy ki ír bele, meg mit szeretnek benne, és egy szemüveges-nyakkendősnek, aki lecikizte a nőket, mert azt mondta, hogy az ilyenben biztos csak recept meg pletyka van, sose olvasott ilyen lapot, de biztosan ilyen valamennyi, szóval, annak azt mondták, hogy kissé hím-soviniszta. Hát, biztosan hím volt, az azért látszott, de a másik dologra csak vigyorgott és bólogatott. Látszott, ő se tudja, hogy az nagy szégyen-e, vagy azt most éppen eszi a tévé.

Te, lehet egy nő is hím-soviniszta? És két nő? Mert két nő volt aztán a képernyőn, az egyik, aki beszélgetett, a másik meg akivel beszélgettek, és ennek a másiknak, akiről pedig mondták, hogy nagyon nagy újságíró, kitüntették, meg hogy nagy menő a lapoknál, szóval a másiknak az mondta az egyik, hogy „Köszönöm, Irénke, hogy eljött ide", pont úgy mondta az a nő a másik nőnek, ahogy nálunk az osztályvezető mondja a Nellinek, amikor beviszi a kávét az értekezletre.

Akkor aztán, szóval ahogy beszélgettek, kiderült, hogy nagyon roszszul hiszi, aki azt hiszi, hogy az a nyolc vagy hány lap a nőknek, az mind ugyanarról szól, és mindegyik csak pletyka meg fecsegés. Hát nem! Mindegyiknek megvan a maga profilja, meg területe, meg stílusa, csak az a közös bennük, hogy mindegyik a nők sajátos problémáival foglalkozik. Például a háztartással meg a gyerekekkel, meg hogy hogyan bánjanak a férjükkel, meg szabásminta, meg hogy az előkelő világban mi az újság — ilyenekről szólnak ezek a lapok.

Amiből aztán egyből látni, mondták is, hogy férfi és nő érdeklődése — szóval, hogy nagyon nincsen igazuk azoknak, akik azt hiszik, hogy bármiféle különbség... Ezt értette is mindenki, igaz, az a szemüveges, akinek azt a csúnyát mondták, nem volt már ott, azt lent hagyták a téren.

Hát, nem tudom, ez hogyan volt régen, akkor még biztosan nem voltak ilyen szavak, az Andris mutatott nekem egy könyvet a múltkor, jó régi volt, egész megfakult a kötése, azért mutatta, mert abban az állt, hogy az író a könyvét „korunk szebblelkű asszonyainak" ajánlotta. — Látod — mondta az Andris —, ilyen is volt —, mert a könyv nem szabásmintával volt tele, hanem olyanok álltak benne, hogy „ősiség", meg „váltókereskedelem" meg „hitel". Azt mondta az Andris, hogy azt a Széchenyi írta, tudod, akinek olyan vastag, erős szemöldöke volt, meg sokat volt kiküldetésben, na tudod, aki a Karolával lógott mindig, aztán a csaj meghalt, akkor valami özvegyasszonyt vett el. Hát ez volt akkor a Nők Lapja? — kérdeztem az Andrist, de ő is csak úgy húzogatta a vállát, mint az a szemüveges fazon a képernyőn.

Te, nincsen valami újságíró haverod? Mondd meg neki, hogy van egy jó tippem. Csináljon egy olyan újságot, hogy Férfiak Lapja, vagy mondjuk, legyen az a címe, hogy Méltóságos Uram vagy Falusi Tekintetes. És ott foglalkozzon csak a férfiak sajátos problémáival! Most mit kuncogsz? Azt hiszed, máson se jár az eszük? Ők is szeretnek öltözködni, meg esznek egy csomót, az se mindegy nekik, hogy mit, meg mennyiért, aztán hiúak is az istenadták, múltkor láttam egy kissé aszott tagot, az tizenöt percig nézett egy doboz Mackó sajtot a kirakatban. De nem, egy tükör volt a sajt alatt, abban bámulta magát az édes, biztosan szeretné tudni az ilyen, hogy mitől hidratálódik újra az a pötyögős huzat a pofáján. Volna mit írni abba a Legények újságjába!

És aztán, persze, ha lehet, kérdezd majd meg a haverodat, hogy kellene-e egy olyan lap is, mert annyifajta mókus van a világon, ami csak úgy, emberekről szólna, meg embereknek írnák. Én nem tudom, hogy mifélék állhatnának benne, az se tiszta, hogy ki vásárolná az ilyet, de talán egy olyan lapot is el lehetne adni, ami az emberek sajátos problémáival foglalkozik. Akkor meg bírnánk figyelni, hogy ki veszi az ilyen újságot. Férfi, nő? És így talán lapszerkesztő meg kiadó meg terjesztő meg vásárló végre meg tudná mondani a női lapok szerzőinek, amit olyan nagyon szeretnének tudni. Szóval, édes, talán kiderülne végre: ember-e a nő?

ROMÁN JÓZSEF: **Képzőművészet**

Bálint Endre

Most, október végén lenne 80 éves, de már nyolc éve elment. Vele együtt távozott egy korszak; Osvát Ernő (nagybátyja), Kassák Lajos (Munka-kör és hosszú barátság), Vajda Lajos (mester és példakép), Justus Pál (az örök ellenzék, a kétely és a lázadás), Szerb Antal (sógor és barát), Ország Lili (tanítvány?) és még hosszasan sorolhatnám. De korántsem pusztán azért, hogy a Bálint életét kísérő hatásokat jelezzem; e felsorolás egy olyan kor eszmei fejlődésének útjelzője, amelynek személyiségei Bálint Endre művészi formálódásának alakítói voltak. Osvát Ernő, édesanyja öccse nem csupán nagybácsi, de apjának, Bálint Aladárnak, a Nyugat és a Népszava művészeti rovatszerkesztőjének munkatársa. 1930 körül ölti fel nővérével, Klárival— Szerb Antal későbbi feleségével — Kassák Munka-körének fekete-orosz ingét. Kassák és a körülötte rajzó, vibráló *forradalmi szellem* lesz később Bálint művészetének belső hajtóereje. Az Iparművészeti iskolán még grafikusnak készült, de 16-17 évesen bekerült abba a csoportba, amelyet ma már oly kevesen ismernek: ez a diákcsoport az oppozíció. Elfeledett, alig értékelt jelensége volt ez a magyar történelemnek. Van ebben barikád és Platon (és Marx is, jócskán, de inkább a filozófia, mint az utópia). És nem utolsósorban: az első tudatos *antisztalinista mozgalom*! Vezetőik, gondolkodóik Justus Pál, Szabó Lajos, Vajda Lajos, Szirtes, Partos stb., hogy Lux Lacit, Bálint örök barátját, halálukig ugrató, cikiző társát ki ne felejtsem.

Bálint útravalója nem a barikád, hanem a forradalmiság legbensőbb tartalma: a folytonos megújulás. A ma más, mint a tegnap, s a holnap; a nagy remény, a beteljesülés, az új kezdete. Művészetét az azonosság, a folyamatosság és a változás jellemzi. Ezt a szellemiséget mentette át művészetébe a forradalmár gondolkodóktól és mozgalmaktól. Ez a cseppet sem elhanyagolható életritmus, melynek a művészi *tartalma, megjelenítése* egy szüntelen önvallomás, amolyan művészi napló, amely formákban, ábrákban reagál az események és érzelmek mindennapi változásaira. Bálint az érzelmeit és a gondolatait szubjektív jelekre váltja, s e jelek önálló életre kelnek, dialektikus beszélő viszonyt kezdenek a mindennapok történéseivel és az emlékekkel. Az *Anya*, Vajda, Szentendre, az életmentő sváb asszonyok, mind-mind elvont formákká alakulnak. Műveit két sommásan megfogalmazható vezérmotívum uralja: a vurstli és a temető. Gyermekkorát a Népliget közelében tölti, a vasárnap a népligeti vurstli; a bábszínház, a ringlispíl, a mutatványosok. És a gyermekkorban szerzett halálos kór: a tébécé. A rettegett halál és a fityisz a halálnak. Lux barátjával együtt a szójáték kifogyhatatlan mestere. „Az én humorom karbid, és morbiddal világítok" — mondogatta. Képein is ott kísért a halál: *Haláltányér, Halál falun, Groteszk temetés*, és az örökös fintor, a Paprikajancsik, a koboldok, a vidor cselédfolklór mintái.

Bálint művészetének egyik sajátossága az, hogy a tragikusba, a rejtélyesbe, a lélek zeg-zugaiba gyönyörködtetően vezeti be az avatatlan nézőt. Nehéz és súlyos: „olvasásához" nem mellőzhető az életismeret szótára. Mert ő még Üzen! Elmond valamit, de ugyancsak kifinomult hallás kell a közlés értelmezéséhez. Ez azonban nem akadály, mert misztériuma (nem misztikuma) látványos, élvezetes, jó nézni, és nem lehet megunni. A színek, a formák, az alakok egyre új meg új interpretációt kínálnak. És érezni mögötte az embert, a szenvedőt, az esendőt, de az együttérzőt is, akinek fáj a szomszéd, az emberiség fájdalma. Soha nem felejtette el, hogy a mozgalmi kamaszgyerek együtt szenvedett a kínai kulikkal, a hindu páriákkal, a Teleki téren ácsorgó kubikosokkal és a rongyos pesti munkanélküliekkel. Mondhatnák: mindezt kitalálom, belemagyarázom. De ha megismerjük a *Gyertyafénynél* című — linometszet — sorozatát, és ráismerünk a *Groteszk temetés* bohóc Sztálinjára — 1963!! —, akkor együttérezhetünk a lázadó művésszel, aki igenis üzent: emberséget és szolidaritást!

Életében nem kevés pletyka keringett körülötte. Így például az, hogy Aczél György barátja volt. Hm. A kis Appel fiúval éveket töltött együtt a gyötrelmes fiúárvaházban. Ebből annyi maradt, hogy karácsonyonként Bálint küldött Aczélnak egy képet — de *munkát, megbízást soha nem kapott!* A híres Rottenbiller utcai művész-nyomortanyán szorongott nyolcadmagával (Vajda Júliával, Jakovits Józseffel és számos gyermekével, többek közt Bálint Istvánnal, Pistivel). A korai — még a szamizdatot megelőző magyar ellenzék gyülekezett rendszeresen műtermében. Mérei Ferenc, Kurtág György, Bíró Gábor, Lux Laci, Halász Péter és még sokan. Úgyhogy amikor — végre — 1972-ben megrendezhette első gyűjteményes kiállítását, Rózsa Gyula a Népszabadságban *Bálint ügyről* cikkezett, és több szó esett a Bálint körüli gyanús forgolódásokról, mint műveinek esztétikájáról. Nem is lehetett ez másként. Bálint Endre világa, új formavilág, egyedüli és összetéveszthetetlen, és együttérzéssel teli.

FÁY MIKLÓS: **Zene**

Macska a galambok között

„Nem tehetek róla, de nekem tetszett" — fordult a legenda szerint *Richard Strauss* a *Salome* bemutatóján a dermedt ijedtségben ülő közönséghez. A nézők csak erre vártak. Mondja meg végre valaki, mi a helyes reakció. Hatalmas, hosszú, szűnni nem akaró tapsvihar tört ki. És a taps ma is tart, a Salome a század tartós szenzációja.

Nem tehetek róla, de nekem nem tetszik a mű új felvétele. Igazából nem a felvétel új, csak a lemez. Négy éve kész anyagot jelentetett meg a Philips. Nem tetszik, mert olyan nagyon okos. Mert a zenekart — éppúgy drezdai, mint a bemutatón — visszafogja *Seiji Ozawa*, nem bátortalanságból, tudatosan. Tiszteli az énekeseket, azt akarja, hogy minden szavuk érvényesüljön, még ha ordít is a zenekar. Tiszteli Strausst, tiszteli minden hangjegyét, és azt akarja, hogy meghalljuk még a legeldugottabb zenekari szólamot is. Amit elér, az a tisztaság és transzparencia. Amit elveszít, az az elemi hatás, a ritmus keltette döbbenet, a hangtömegek lenyűgöző mennyisége és ereje. Ozawa becsületes játékot folytat. Maga a műfaj nem becsületes, mert nem mond le arról, hogy érzékein keresztül ragadja meg a hallgatót.

Hasonló a helyzet a címszereplő *Jessye Norman*nel, azzal a nem elhanyagolható különbséggel, hogy nála a hangzás, a hang maga is varázslatosan szép. A csúcshangok ugyan erőltetetten szólnak, és a szövegben feltűnő helyre esnek, például oda, ahol Salome megnevezi magát Keresztelő Szent János előtt. Ami azonban fönt hiányzik, azt Norman behozza lent, és alig van vagy volt olyan énekesnő, aki mélységben és magasságban is meg tud felelni Straussnak. Egyegy bé valószínűleg nem is számítana, hiszen a Heródest éneklő *Walter Raffeisen* sem különleges adottságú tenor, de az ő lerekedő magasságai így is megjelenítik az öreg korhelyt, a vén, kegyetlen, rémlátomásoktól gyötört uralkodót, akit már a kéj is fáraszt.

Norman mindent megtesz, ami egy Saloméhoz kell, de végig nagyon tudatosan. Annyira tudja, hogy mikor és miért énekel halkan, mikor keményebben, hogy nem is feledteti el a hallgatóval. Nincs itt szó Júdeáról, sem színházról, csupán profizmusról, egy stúdióvá berendezett templomról, amelyben operaénekesek veszik föl a Salomét. *Richard Leech* ridegsége még ijesztőbb, pedig ő Narrabothnál sokkal nagyobb szerepeket is sikerrel oldott meg. Most mint egy éneklő gépezet, különböző magasságú hangokat bocsát ki magából, egyenesen a mikrofonba.

Ebbe a kimosakodott, kifésülködött környezetbe eresztették be *James Morrist*, aki Jochanaanként (elnézést a szóért) baromi jól énekel. Nyers, durva férfihang, egy szenté, aki elementáris erejű férfiasságát tagadja meg Istenért. Mocskos, barbár, félmeztelen hím. Nem perverzitás Salométől, hogy belészeret, érthető odaadása és visszariadása egyaránt. Amikor erőt vesz rajta a szerelem, mint Boccaccio egyik hősnője, a levágott, véres fejet csókolja meg. Igaza van. Végre valaki. Jochanaan kilógott a társaságból. Pont egy fejjel.

(Richard Strauss: Salome - Philips, 1994)

GÉCZI JÁNOS:

(ezer veszprémi naplemente)

132.
képzelj el néhány testes szót
kendőbe kötött langy téglának
fekete kaucsukból öntött
iszamos vízpumpának
láthatod
nem tűri mind az átváltozást
de az a néhány
amely alkalmas lábmelegítésre
a lefolyó megtisztítására
azt a néhányat
mint az apró vetőkrumplit
vagy az iromba magkakast
megtartom

133.
megint jönnek
hosszú sorokban a mítoszokból
bizony nyár van
van négy ifigéniám két kronoszom
fél nárciszom s a többiek
több szó ne essen a teremtésről
andrás sándor egyébként is megmondta
az az osztrák zsidó
az a kecskeszemű freud
ez a mindenkiből poétát analizáló
ő csinált először ödipuszt
a sarki fűszeresből
nem tudom belőlem mi lesz

134.
abból nem lesz semmi
ha ismét csak helyzetelsz
ki-bejársz a múzeumokból
mint mellkasból a fájás
buldózerben a benzin
hogy nem leszel tömeg
nem várhatod ki a tömegbe lövetést sem
s hiába vakítasz két fagyal között
mint vadmályva mint rókalepke
nem tagadnak
de szavazni se fognak reád
végtére ennyi vagy ennyi pannon
ismét késel és hamarabb jössz

135.
a szőlőt lisztharmat vonja be
fehér vásznak alá húzódnak a fürtök
fehér vitorlákat göngyölnek ki
hogy felvonták magukat az ághegyre
bontanak ki magukból a levelek
megtörténsz kinn és benn
egymásba fúlnak a tükrök
ugyanazzal a főfájással ébredsz
beléd lesett ismét valaki
a kertben is mindenféle apró
szorgalmas azonosok
a lisztben távolodó lábak
lábnyomok

BÁLINT Endre B-8-1-115



A BÉKE KIRÁLYNŐJE CSÍKSOMLYÓN

Máriához a békéért

Segíts, kegyes Szűz Mária, segíts kimondani:
hogy a mi szegély világunk a béke világa legyen.

Te, akit a Béke Lelke köszöntött,
nyerj számunkra békét.
Te, aki a Béke Igéjét fogadtad magadba,
szerezz számunkra békét.
Te, aki a Béke Szent Gyermekét adtad nekünk,
adj nekünk békét.

Segítője vagy Annak, aki mindenért engesztel,
Örökké Igent mondasz Annak, aki megbocsát,
oltalmában élve,
Te esdj számunkra békét.

Fénylő Csillag a népek vad éjszakájában,
békéért kiáltunk.
Jóság Galambja népek keselyűi között,
békére vágyunk.
Kiszáradt erdők szívében zöldülő olajág,
szomjúhozzuk a békét.

Hogy a rabok végre szabadok legyenek,
hogy a száműzöttek újra hazataláljanak,
hogy végre minden seb begyógyuljon,
ajándékozz meg a békével.

Az embereknek a szorongattatásban,
békességet kérünk tőled.
A bölcsőjükben szunnyadó gyermekeknek
békességet kérünk tőled.
Az időseknek,
akik úgy kívánják, hogy otthon haljanak meg,
békességet kérünk tőled.

Te, a támasz nélküliek anyja,
Te, a kőszívűek ellensége,
Ragyogó Csillag a zűrzavaros éjszakákon,
békességet kérünk tőled.

Gertrude von le Fort
(Fordította: Feszler Magdolna)

Láttuk csillagát

Anélkül, hogy kétségbe vonnánk a napkeleti királyok történetének historikus valóságalapját, nyilvánvalónak tűnik, hogy megszerkesztett, sokszorosan átgondolt eseménysorról van benne szó. Arról, hogy az apostoli igehirdetés Jézus Krisztust, az emberiség egyetemes Megváltóját képviselte, s őbenne minden tekintetben igazolva látta azt, amit az ünnep olvasmányában Izajás próféta jövendöl: minden irányból karavánok érkeznek Jeruzsálembe, mert a sötétségben élő népeknek onnét ragyog fel a világosság. Az ősegyház pedig már meg is élte saját közösségének nemzetek feletti jellegét, ezt pedig szent Pál így hangsúlyozza a szentleckében: „Jézus Krisztusban a pogányok is társörökösök, tagjai az egy testnek, és az evangélium által részesei Isten ígéreteinek". Tehát Jézus az egyetemes Megváltó, mégpedig nemcsak kereszthalála-feltámadása, hanem megtestesülése okán. Ezt az igazságot kiválóan illusztrálta a mágusok története. Mi mindenről van benne szó? Arról, hogy a Megváltót váró emberiségnek Isten jeleket ad, de ezeket az embernek kell értelmeznie, s az igazságkeresésbe a fáradtságot és a kockázatvállalást is be kell kalkulálnia. Ám rejtetten az az üzenet is benne van, hogy aki a betlehemi csillag nyomába szegődik, annak Isten garantálja a személyes találkozást, a célbaérést.

Ha az ókori útviszonyokra gondolunk, más tanulságokkal is gazdagodhatunk. Ma a civilizált országokban — ilyen vagy olyan minőségű, de — kiterjedt úthálózatot találunk. A benzinkutak, az éttermek és fogadók, a boltok, a pénzbeváltók, de még a vésztelefonok is funkciójukon túl azt sugallják az utazónak, hogy jól szervezett biztonság veszi körül. Régen egészen más volt a helyzet. Aki útra kelt, az eleve kiszolgáltatottja lett a fáradtságnak, az időjárásnak és az éhségnek. De egyéb veszélyek is jellemezték az utazást: sosem lehetett tudni, mikor vándorol át egy járvány sújtotta területen, vagy mikor kerül rablók kezére. Aki nagy utazásra vállalkozott, az az első lépésével már jelezte, hogy vállalja a biztosból, a védettségből, a régiből való kiszakadást. Még pár száz évvel ezelőtt is előfordult, hogy nagy utazás előtt végrendelkeztek az emberek, hiszen nem volt egyértelmű, hogy céljukhoz érnek-e, s hogy épségben haza is térnek. Ahogyan a nagy magyar utazóknál is látni (Kőrösi Csoma Sándor, Vámbéry Ármin): az utazáshoz egyfajta szent kalandvágy is kellett — holott a múlt században éltek, nem pedig a napkeleti királyok kortársai voltak.

T. S. *Eliot*, századunk nagy angol költője megpróbálta felidézni a mágusok tapasztalatát: a ***Mágusok utazása*** című versében elmondja, hogyan élték át ezt a minden bizonnyal egy évnél tovább tartó utazást, hányszor küszködtek a „kimarjult, pókoslábú, megcsökönyösödött tevékkel"; hogy a „káromkodó és zsémbes tevehajcsároktól" is volt mit kiállniuk. „Ellenséges törzsek, barátságtalan városok és mocskos falvak" szegélyezték útjukat. S megvolt belső megpróbáltatásuk is: hosszú időn át úgy haladtak a cél felé, hogy nem tudták, milyen közel vagy milyen messze van még, s ezalatt „hangok énekeltek a fülükben, mondván, hogy ez őrültség". Végül eljutottak a csillag jelezte Megváltóhoz, s Jézus megtalálása hatalmas fordulatot hozott gondolkodásmódjukba és életükbe: „Visszatértünk a helyeinkre, ezekbe a királyságokba, de többé nemigen fértünk össze, a régi rendben, az idegen néppel, mely két kézzel kapaszkodik az isteneibe." Igen, a Jézusra találás után minden megtért idegenként tekint régi önmagára, és át nem formálódott környezetére.

Jézus az egyetemes Megváltó: e hitigazság története fordított látószögből az ember Jézus utáni vándorlásának történetét adja. Aki Jézus felé lépéseket tesz, annak Isten garantálja a célhoz jutást, de a hűség küzdelmét az embernek kell vállalnia. Aki már találkozott a Megváltóval, s valóban a legtöbbet, legnemesebbet — igazi „királyi ajándékot" — adott át neki: az már nem tud visszatérni a pogány gondolkodásmódhoz. Hiszen már minden földi értéket ebben a természetfeletti értéktávlatban lát.

Tarjányi Zoltán

VASADI PÉTER

Igen, megszületett

Egyetlen rosszalló pillantást sem vet ellenőrzőire, a hatalom sóvárgó izgágáira, azokra, akik függetlenül attól, igazuk van-e vagy nincs, mindig résen vannak, hogy győzzenek; amikor már kiismerte őket az Istenfia, túllátott rajtuk. Így is jött a földre, tökéletesen szabadon. Övéit nem zavarja, hogy a Gyermek protokolláris fogantatásának nyoma sincs. Ellenkezőleg, ő a legkitaszítottabbak egyike. Még csak sparheltközelbe, ahová a másnapi burgonyát, zöldséget meg a lepényt teszik, hogy meg ne csípje az éj hidege, még oda sem húzódhatnak a Család tagjai. Szó és méltatlankodás nélkül telepszenek le a huzatos barlanglakásban, kinyújtózva a szalmán, betakarva köpenyekkel, állatok testmelegében. Pedig voltak akkor is márványpaloták, de ezeknek fáklyafényében a legcsekélyebb figyelmet se szentelték az efféle nyomorultul érkező, állítólagos nagyságnak. Később annál inkább, amikor már fenyegetett a jelenléte és a hatása. S akkor a hatalmasok szokásos radikalizmusával: Igen? Szóval így állunk: el kell őt tenni láb alól.

Isten emberré lett, s olyan egyszerűen, ahogyan csak lehetséges, közénk született. Az emberek, akik — akkor is, most is — mással vannak elfoglalva, mindig a részbeli s nem a lényegi érdekeikkel, úgy tesznek, mintha nem történt volna semmi. Jó, egy kicsit odafülelnek, ja-igen, érdekes dolgokat mond, de mi már nélküle is tudjuk az igazságot („Mi az igazság?"), s ez közel korántsem olyan nehéz és éles, mint az övé. És különben is gyanús az az újdonság, amelynek hirdetője nem farizeus, nem görög, nem szadduceus, nem szirakúzai, sem manichaeus, nem modern, nem tudományos, nem ez, sem az. Persze, ha *az* volna, sem követnék. Az önzés, a hiúság, a korlátlan testi-szellemi mohóság, a gőg, ami kis adagokban is elhomályosítja a tisztánlátást, mindig ugyanúgy viselkedik: fölényes elvi-világnézeti rendszereket talál ki inkább, hihetetlenül földicsér és megaláz, csak hogy ne kelljen a megvetett tisztaságnak engedelmeskednie. Költői csillogású hazugság-labirintusban szökdécsel inkább, csak hogy ne kelljen igent mondania a tisztaságnak, aki a Gyermek.

Gyógyíthatatlanul fölnőtt világunk szégyene ez. Épp *az igen* gyűjti a jászol köré ma is azokat, akik a szív boldogságával fedezik föl: Jézus Krisztus megszületésekor végre nem kell egyebet tenniük, mit tettek *akkor* a pásztorok. Szabadjára engedték egyszerű szívük örömét s egyszerű elméjük ámulatát, és megértették, ami történt. Ők értették meg mindenki más előtt, ők, azok a kicsinyek, akiket tisztaságuk és kiszolgáltatottságuk érdemesített az értésre. S azóta is csak az érti meg s éli át igazán a Karácsony misztériumát, aki megőrzi benti épségét ebben az eltévelyedéseitől mind bonyolultabb s mind törékenyebb világban.

Térdeljünk le, testvérek, énekeljünk és imádkozzunk: igen, a Megváltó valóban megszületett.

Örömhír

A napkeleti bölcsek. Amikor Jézus a júdeai Betlehemben megszületett, Heródes király napjaiban bölcsek jöttek napkeletről Jeruzsálembe és érdeklődtek: „Hol van a zsidók újszülött királya? Láttuk csillagát napkeleten, és eljöttünk, hogy hódoljunk neki." Ennek hallatára Heródes király megriadt, és vele egész Jeruzsálem. Összehívta valamennyi főpapot és a nép írástudóit, s tudakozódott tőlük, hol kell a Messiásnak születnie. Azok azt válaszolták: „A júdeai Bethlehemben, mert így jövendölte a próféta:

Te, Betlehem, Júda földje, éppen nem vagy a legkisebb Júda fejedelmi városai között, mert belőled származik majd a vezér, aki népemet, Izraelt kormányozza."

Erre Heródes titkon hívatta a bölcseket, és pontosan megtudakolta tőlük a csillag föltűnésének idejét. Majd ezekkel a szavakkal küldte őket Betlehembe: „Menjetek, tudakozódjatok gondosan a gyermek felől. Ha megtaláltátok, jelentsétek nekem, hogy én is elmenjek és hódoljak neki."

Azok, miután meghallgatták a királyt, elindultak. És lám, a csillag, melyet napkeleten láttak, előttük haladt, amíg végre meg nem állt a hely fölött, ahol a gyermek volt. Amint megpillantották a csillagot, igen megörültek. A házba lépve, ott látták a gyermeket anyjával, Máriával, és leborulva hódoltak neki. Aztán fölnyitották kincsesládájukat és ajándékot adtak neki: aranyat, tömjént és mirrhát. Miután álmukban figyelmeztetést kaptak, hogy vissza ne forduljanak Heródeshez, más úton tértek vissza hazájukba. (Mt 2, 1—12.)

Életige, 1992. január

Veletek vagyok

„Íme, én veletek vagyok mindennap, a világ végéig". (Mt 28.20)

Jézus, mielőtt elhagyta volna a világot, még utoljára maga köré gyűjtötte apostolait. Földi élete során legtöbb energiáját arra fordította, hogy minél szorosabban magához fűzze őket egészen addig, hogy teljesen egyek legyenek Vele. Amikor búcsúzik tőlük, teljes hatalmát kinyilatkoztatva küldi őket a világba, hogy folytassák küldetését, azaz hirdessék az Evangéliumot és az ő szeretetében forrasszák eggyé, egyetlen nagy családdá az egész emberiséget.

Az apostoloknak sok nehézséget, ellenállást kell majd leküzdeniük, de Jézus megnyugtatja övéit; bár földi életükben nem látják többé őt, mégis mindig velük marad, hogy vezesse és védelmezze őket. Ő maga fogja megőrizni őket egységben — akkor is, ha szétszóródtak az egész világon —, oly módon, hogy mindig egy szív, egy lélek legyenek Vele. S ő maga lesz az is, aki apostoli tevékenységük által működni fog.

„Íme, én veletek vagyok mindennap, a világ végéig."

Nem véletlen, hogy ezek a szavak zárják le Jézus földi életútját. Arra a valóságra hívják fel figyelmünket, mely az Egyház termékenységének és egész életének forrása; Jézus folytonos jelenléte nemcsak az apostolok és az apostolok utódai között, hanem minden tanítványa között is. Jézus valóban nem hagyott magunkra bennünket. Bár földi szemmel nem látjuk őt, mindig közöttünk van. Folytonosan megvilágosít Igéjével, táplál isteni életével a szentségekben (főleg az Eucharisztiában), és állandóan irányít bennünket az egyház vezetői által. Jézus továbbra is folytatja a világ megszentelését az ő nevében egyesült tanítványai révén.

„Íme, én veletek vagyok mindennap, a világ végéig."

Hogyan fogjuk tehát élni az e havi Igét?

Jézus bennünket is meghívott arra, hogy abban a környezetben, ahol élünk, tanúságot tegyünk az Evangéliumról.

Emlékeztet minket arra, hogy ő mindig velünk van. Bátorságot önt belénk, hogy ő maga fog működni általunk. S ha ő közöttünk lesz, akkor a világ nem rémít bennünket többé, mert ő legyőzte a világot.

Természetesen van egy előfeltétele annak, hogy Jézus csodálatos, aktív jelenléte valóság legyen: ez pedig az, hogy az ő nevében legyünk egyek.

Íme, így élhetjük meg az e havi Igét; teremtsük meg annak feltételeit, hogy Jézus mindig jelen lehessen közöttünk. Segítsünk egymásnak az Ige élésében, s a kölcsönös szeretet parancsát váltsuk életté!

És mivel abban a hónapban vagyunk, amikor imádkozunk a keresztények egységéért (jan. 18—25), egyben emlékezzünk az imahét mottójára is, mely így hangzik: „Íme, én veletek vagyok... Menjetek tehát..." (Mt 28, 19-20) Különösképpen azért fogunk tehát imádkozni és dolgozni, hogy mi, keresztények, akiket ugyanaz a keresztség egyesít, kölcsönös szeretetünk által tanúságot tegyünk a világ előtt arról, hogy Jézus közöttünk van. S ő, a köztünk élő Feltámadott, vissza tudja adni a világnak a reményt.

Az ő segítségével, jelenlétének biztonságában „menjünk" tehát. S hogy hová? Oda, ahová ő visz bennünket; ahová az ő akarata irányít; a munkahelyre, haza, az iskolába stb. És bárhová megyünk, vigyük őt, aki jelen van közöttünk.

Chiara Lubich

A jeruzsálemi Biblia



Az új Bible de Jérusalem illusztrációit az 1950-es évek végén *Maurice Foltin*, Párizs bíboros érseke megbízásából *Bálint Endre* készítette el. Az iskolát teremtő magyar művész 1956 utáni párizsi emigrációja idején készült munkáját François Mauriac, a nagy francia katolikus író így értékelte: „A Jerusalemi Biblia csodálatos példányába úgy kell behatolni, mint egy katedrálisba, ahol Bálint Endre illusztrációi az üvegablakok és a freskók."

Az 1200 arany-fekete illusztrációval, 200 iniciáléval és 16 táblaképpel készült mintegy 1400 oldalas, több mint 5 kg súlyú legújabb magyar bibliakiadás századunk könyvművészetének talán egyedülálló remeke. „Minden tartalmas alkotás: üzenet a holnap emberének" — írta 1967-ben Bálint Endre. Így lett a Könyvek Könyve üzenet nemcsak a holnap, hanem a ma emberének is, s egyben az Egyetemi Kiadó szép ajándéka — *Szántó Tibor* tervei alapján — II. János Pál pápa ez évi magyarországi látogatása alkalmából. A bibliai írók a hagyományok összegyűjtésére, hűséges megőrzésére, közérthető, pontos továbbadására törekedtek. Bálint Endre rajzaiban az ősi szimbólumok feleelevenítése, a szöveg következetesen hű, szinte szó szerinti ábrázolása egyben e szövegek magyarázataként is szolgál, bizonyítva azt is, hogy az egyetemes művészet irodalom és zene nem érthető a Biblia ismerete nélkül. (Etikai, társadalomkritikai, történelemformáló ereje sem hallgatható el, hiszen ezért rettegtek és rettegnek ma is oly sokan hitvallóitól és bizonyságtevőitől!) Elismerésre méltó *Dávid Katalin A szövegközti illusztrációk ikonográfiája* című összeállítása Bálint Endre Biblia-illusztrációiról.

Kiállításokra, sajtótájékoztatókra érkező meghívók ritkán tartalmaznak közvetlen, meleg sorokat. A Magyar Nemzeti Galéria, az Egyetemi Kiadó és Nyomda, az Elit magazin közös meghívója azonban kedves, jövőbe utaló szavakkal zárul: „Kérjük, vegyen részt a magyar művészet és nyomdászat eme különleges teljesítménye ünnepén, hogy a boldog új esztendő reményében közösen gondoljuk át e mű értelmét, jelenét és múltból való jövőbe mutatását."

Schelken Pálma

Ingatlanok — nem csak maguknak kérik

Beszélgetés dr. Pálos Miklós politikai államtitkárral

A magyarországi egyházak a korábban meghozott törvény alapján október 30-ig benyújtották visszaigényelt tulajdonaik listáját. Pálos Miklós miniszterelnökségi államtitkárt, a törvény értelmében létre hozott egyeztető bizottság állami elnökét arról kérdeztem, hogy most, a törvény végrehajtási szakaszában milyen megoldások segítségével, milyen ütemben lehet zökkenőmentesen visszakapniuk az egyházaknak ingatlanaikat.

Volt ingatlanaik közül mennyire nyújtottak be igényt az egyes egyházak?

— A Művelődési és Közoktatási Minisztériumba 5936 igénylés érkezett. A legnagyobb hazai egyház, a katolikus, 2917 épületét kéri vissza, ebből 631 a szerzetesrendeké. A református egyház 2422 volt épületében szeretné újrakezdeni az életet. A többi egyház lényegesen kevesebbet jelentett be. Így például az izraeliták 78 volt épületükre tartanak igényt.

Az összesítés után mi a következő lépés?

— Legfontosabb az igényelt ingatlanok elidegenítési és terhelési tilalmának elrendelése és a Földhivatalnál történő bejegyzése. Ezután következik az önkormányzatok és az egyházak egyezkedése. A minisztériumban elsősorban azt vizsgálják meg, hogy az egyes ingatlanok visszakérése az igénybejelentés alapján megfelel-e a törvényben előírtaknak? Miután az önkormányzat és az egyház megegyezett, a tulajdon jogi sorsának rendezése előtt nincs már akadály. A törvény által előírt bizottság — melynek állami és egyházi tagjai vannak — csak azokkal az ügyekkel foglalkozik, melyek esetében nem sikerült egyezségre jutni, vagy a rendezés költségvetési hozzájárulást igényel. 1992-ben az államháztartás ilyen célra még nem tud pénzt adni, tehát idén elsősorban azoknak az ingatlanoknak a visszaadására kerülhet sor, melyek nem igényelnek költségvetési támogatást.

Ilyen módon mennyi épület kerülhet vissza 1992-ben?

— A törvény előírása szerint az igényelt ingatlanoknak évente legalább öt százalékát kell átadni. Ha idén ötszáz ingatlan sorsa rendeződik, nagyszerű eredménynek tarthatjuk. Ez azt jelenti, hogy az egyházak egyetlen esztendő alatt jobban gyarapodnak, mint az elmúlt negyven esztendő során, amikor javaik inkább csak fogytak. A legelőnyösebb megoldás az, ha a szerzetesrend vagy vallási közösség elő tudja teremteni a felmerülő összeget, mert az intgatlan ügye azonnal rendezhető. Budapesten például előfordulhat, hogy egy értékes egyházi ingatlan helyett pillanatnyilag csereingatlant tud az önkormányzat felajánlani. Az egyház ennek birtokában gazdálkodni kezd, hogy annak hasznából lehetősége legyen az eredeti rendház visszavásárlására, illetve az ott működő intézmény áthelyezésére. Ezt az összeget valaki meg is előlegezheti. Ebben a külföldi szervezeteknek nagy szerepük lehet, segély vagy áthidaló hitel formájában.

A sorrendet — a visszajuttatásra adott tíz éven belül — az egyházak állapították meg.

— Az egyházaknak azonban mérlegelniük kell: ami csereingatlan vagy másik ingatlan kijelölésével megoldható, azt előre kell venni. Előfordulhat, hogy többszörös cserékkel alakul ki a végleges helyzet. Minden ellenkező állítással szemben, lehet ma annyi szabad ingatlant találni, hogy 1992-ben a természetbeni rendezésnek ne lehessen akadálya.

Kívánatos, hogy az ingatlancserék a legkisebb zökkenőkkel, surlódásmentesen bonyolódjanak le. Az önkormányzatoktól állandóan azt hallani, nincs pénzük, nincs birtokukban kellő számú ingatlan.

— Az önkormányzatok kezelésébe és használatába számos nagy értékű ingatlan kerül. Ebből a mennyiségből az önkormányzatok kis jóakarattal remélhetőleg meg tudják oldani az ingatlanok visszaszolgáltatását.

Sokszor lehetett a közelmúltban hallani arról, hogy az elidegenítési tilalom életbelépése előtt több ingatlant menekítettek át kft.-be, egyéb tulajdonba.

— Sajnos, találkoztunk ilyenekkel. Ezt azonban nem lehetett elkerülni, mivel az alkotmányos jogállamiság azt is jelenti, hogy csak az írott, meghozott és hatályba lépett törvények alapján lehet intézkedni. Sokan kihasználták az exlex állapotot, amikor a régi törvények már nem, az új törvény pedig még nem érvényesülhetett, s a gazdátlanság idején az ingatlanok úgy vándoroltak, hogy mára kikerültek a törvény hatálya alól. Ahol ennek következtében az ingatlan nem adható vissza, más megoldást kell keresni, például csereingatlant biztosítani. Általános alapelv, hogy az ingatlan-visszaadás a lehető legkisebb költséggel, megrázkódtatással menjen végbe. Az egyházaknak is nagy rugalmasságot kell tanúsítaniuk. Ha egy településen valaha iskolájuk volt, s most kapnak egy ingatlant, melyben ki lehet alakítani az oktatási intézményt, ne ragaszkodjanak az eredetihez, hanem arra törekedjenek, hogy az iskola működjön.

A tíz év hosszú idő. Hogyan oldható fel a jelenlegi bérlők, használók bizonytalansága? Hiszen nem tudják, meddig maradhatnak, mi lesz az ő sorsuk?

— Igen fontos, hogy az önkormányzat, az egyház és a harmadik fél között, aki annak idején törvényes úton került az épületbe, a türelem, a megértés és a kölcsönös előnyök jegyében folyjék a megegyezés. Ezért fontos szerep jut az íratlan jognak, az úgynevezett „emberi tényezőnek". Igazgatóknak, polgármestereknek és egyházi vezetőknek egyaránt fölül kell emelkedniük kicsinyes, önös érdekeken. Azt kell keresniük, hogy lehet végrehajtani a cserét, nem pedig azt, mi lehet ennek az akadálya. A falvakban, községekben, ahol az emberek szorosabb egymásrautaltságban élnek, még békességesebben lehet mindezt elintézni. Sehová nem vezetne, ha egyesek belpolitikai feszültségek szítására használnák föl a törvény végrehajtását.

Elmondható tehát, hogy egyetlen intézmény, bérlő sem kerül hátrányos helyzetbe, s nem lesz ok olyan vitákra, mint amilyenek — mesterségesen föltszítva — az Egyetemi Színpad vagy a Bibó Kollégium ügyében voltak?

— Nagyon bízom ebben. Ha netán előfordul ilyesmi, nem a törvény hibáztatható érte. Az önkormányzatok gazdagodnak azáltal, hogy a visszaigényelt épületekben az ott élő közösség élete szempontjából fontos tevékenység indul. Számos eddigi állami intézmény megszűnik, feleslegessé válik. Így elegedő ingatlannal rendelkezik az ország ahhoz, hogy az egyházak tulajdonában, de a nemzet javát szolgáló intézmények megfelelő épületekhez jussanak. Egy bizonyos: ennek a törvénynek a végrehajtása során senki sem kerül az utcára!

Milyen célra kérték vissza épületeiket az egyházak?

— A legtöbben oktatási intézményeket kívánnak működtetni. Ha szétnézünk az országban, láthatjuk, mennyire fontosak a jól felkészült, erkölcsi értékrendet, lelki gazdagságot közvetítő iskolák. A történelem során bebizonyosodott, az egyházak az oktatásban és nevelésben mekkora szellemi, erkölcsi hasznot hoztak.

Egészségügyi és szociális célokra is igen sok épületet kértek vissza. Ezeken a nehéz területeken ismét szolgálatra vállalkoznak az egyházak. A rendeknek azonban ehhez előbb meg kell erősödniük. Akadnak fiatalok, akik a betegápolást, a szociális gondozást ilyen keretekben élethivatásuknak tekintik.

Közösségi célokra is számos házat vesznek vissza. Fontosnak tartom, hogy elidegenedett világunkban, a múlt rendszerben még inkább atomizálódott társadalomban legyenek olyan helyek, ahol találkozhatnak egymással az emberek, föléledhet az összetartozás érzése, a szeretet élménye.

Mindebből az derül ki, hogy teljesen alaptalanok azok a korábbi feltételezések, melyek szerint a törvény a társadalomra nézve haszon nélkül juttatna vissza épületeket.

— Örülnünk kell annak, hogy igenis vannak áldozathozatalra kész emberek, akik saját önös érdekeiket félretéve képesek és hajlandók mások gondjával, bajával törődni.

Az oktatási, egészségügyi, szociális intézmények igénybevételére minden magyar ember jogosult lesz-e, vagy pedig — mint egyszer-egyszer elhangzott — valamiféle „zárt" intézményrendszer jön létre, melyet a költségvetés az adófizetők pénzéből támogat.

— Szó sincs ilyesmiről. Bárki szabadon igénybe veheti ezeket az intézményeket. Az egyházak láthatatlan és szeretetre táruló karja mindenkit hajlandó befogadni — s ez olyan többletlehetőség, mely nem korlátozza, hanem gazdagítja az embereket.

Mennyire voltak mértéktartóak az egyházak?

— Egyesek bölcs mértéktartással adták be igényüket. Nem gondoltak többre, mint amennyit valóban képesek fönntartani. Előfordult azonban, hogy mások túlzott mértékben jelentettek be igényt. Tiszta szívemből kívánom, hogy valamennyi épületet működtetni tudják, s a vállalt közfunkciókat magas szinten lássák el.

Mi történik akkor, ha valamely ok miatt mégsem képesek működtetni az intézményt?

— A törvény erről nem rendelkezik egyértelműen, hiszen a visszaadás jogosságát és jogszerűségét fogalmazza meg. Ha mégis előfordul ilyen eset, az önkormányzatnak lesz a feladata, hogy ésszerűbb megoldásról gondoskodjék a szűkebb közösség érdekében.

Elmer István

Az esztergomi szeminárium jövőjéről

Az esztergomi bazilika tőszomszédságában, a Várhegy oldalában emelkedik az egykori — s talán jövőbeni? — szeminárium hatalmas épülete. 1821-től 1866-ig építették, nagyrészt Hild József tervei alapján. A szeminárium épületéből 1953-ban kiparancsolták a kispapokat, 1956-ig a Magyar Néphadsereg kadétiskolája, attól kezdve szovjet katonai kórház működött benne. Az épületet, mely mindvégig egyházi tulajdon volt, 1990 januárjában hagyták el a szovjet csapatok, és a Magyar Honvédség azután adta vissza jogos tulajdonosának, az esztergomi főegyházmegyének.

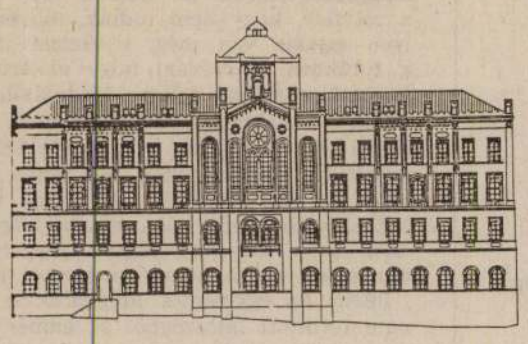

Németh László érseki titkárt kérdeztük meg: mi lesz az épület további sorsa?

— Nem könnyű válaszolni erre. A visszakapott régi szeminárium épületének és a jelenlegi szeminárium jövőjének a sorsa komoly gondot jelent.

Egyrészt a szeminárium 1953 óta a szatmári irgalmas nővérek volt anyaházában működik, mely épület adottságainál fogva nem alkalmas arra, hogy a mai kor igényeinek megfelelő helyet adjon a papságra készülő fiataloknak. A megoldást sürgeti az is, hogy a szatmári irgalmas nővérek szeretnék visszakapni rendházukat. Esztergomban jelenleg 48 kispap tanul, három egyházmegyéből. Megfelelő elhelyezésükről mindenképpen gondoskodni kell.

Nem kisebb gondot jelent a régi szeminárium nemrég visszakapott épületének a felújítása, hasznosítása. Az épület Esztergom városának dísze lehetne. Állapota az elmúlt 36 évben azonban igen erősen leromlott. Gyakorlatilag csak az annak idején olyan kitűnően megépített falak állnak épen, az épület kívülbelül teljes felújításra szorul, minden közművét cserélni kell. A bazilikával együtt a szeminárium épülete a nemzeti örökség része, kiemelt műemléki környezetben van, amit a felújításnál is figyelembe kell venni. Az épület méltó helyreállítása tehát nem kizárólag az egyházmegye érdeke.

Az üresen álló épület őrzése és az állagmegóvási munkák jelentős terhet jelentenek az egyházmegyének. Bíboros úr tavaly nyáron alapítványt hozott létre a papnevelés támogatására és az érseki szeminárium újjáépítésének segítésére. Az alapítványra befolyt összegek hivatottak arra, hogy a szeminárium épületével kapcsolatos gondok megoldásához támogatást nyújtsanak. Hála az adakozóknak, a befolyt összegekből a legszükségesebb munkákat elvégeztethettük. A teljes felújítás azonban olyan hatalmas összegbe kerülne, hogy azt az egyházmegye nem képes vállalni. Az épület méreteinél fogva egyébként sem alkalmas arra, hogy a mai igényeket kielégítő szeminárium legyen. A visszavétel óta eltelt két esztendőben hasznosítására igen sokféle javaslat merült fel, számtalan érdeklődővel tárgyaltunk, de ezek a tárgyalások eddig nem hoztak megoldást.

Az egyházmegye előtt álló feladat tehát igen nagy: megfelelő szeminárium kialakítása, és a régi szeminárium épületének felújítása. Ma még igen nehéz megmondani, mikorra sikerül mindezt megvalósítanunk.

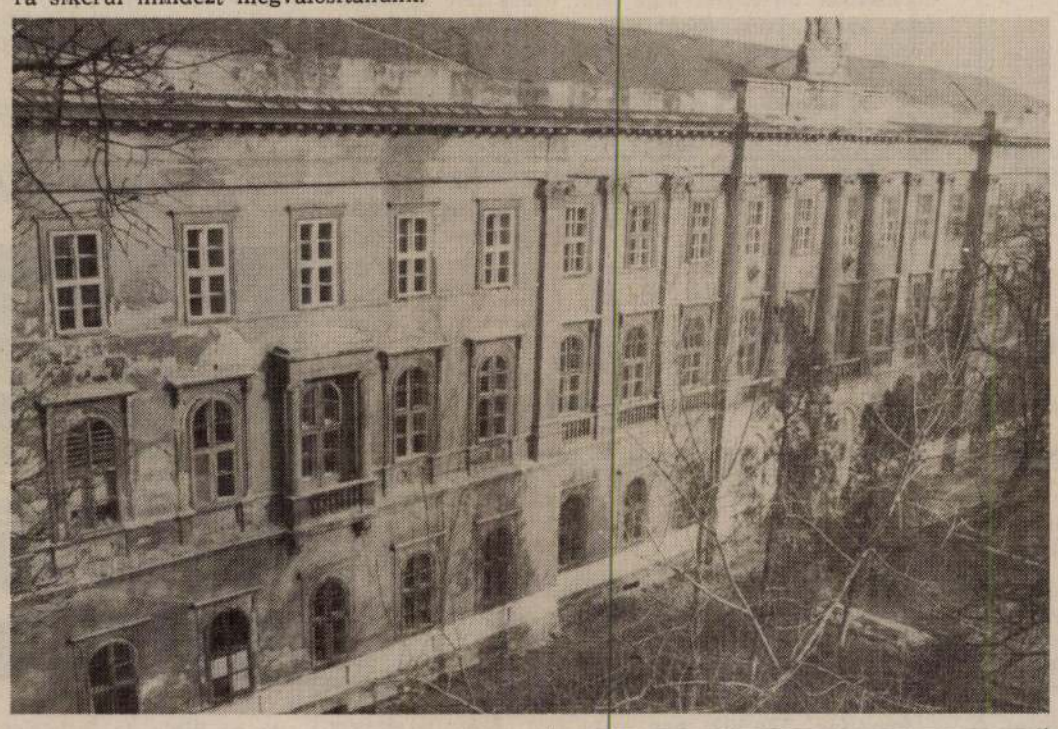

Csak a puszta falak maradtak

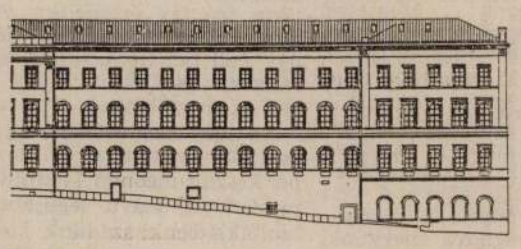

Keleti homlokzat.
Östliche Fasade.

ALAPÍTVÁNY

a papnevelés támogatására és az Esztergomi Érseki Szeminárium újjáépítésének segítésére

ESZTERGOM, Mindszenty tér 2. 2500
KHB 364-10682
Adószám: 19144919-1-11

Széljegyzet

Amikor ezt a fenti rendkívül fontos, sok információt adó beszélgetést nyomdába adtuk, nem is sejtettük, hogy a leadás estéjén a televízió körzeti stúdiója olyan adást sugároz, amelyben a Deák téri általános iskola tanárai és tanítói mondják el az ország nagy nyilvánossága előtt, mennyire nem értenek egyet a kerületi önkormányzat és az evangélikus egyház megállapodásával, amely szerint a sosem államosított épületben evangélikus oktatási intézmény kezdené meg működését, gimnáziumi osztályokkal. E terv pedig már csak azért is jogos, mert az intézmény hajdan is az evangélikus egyházé volt.

Az egyházi intézmények visszaadása és viszszaigénylése meglehetősen sok feszültséget keltett, ezt bizonyította ez a műsor is. Ám ezeket a feszültségeket semmiképpen sem lehet, és nem is szabad érzelmi síkra terelni, mert így még csak remélni sem lehet méltányos megoldásukat. Rendkívül rokonszenves volt számunkra Harmati Béla püspök úr megnyilatkozása, aki, mint eddig is, párbeszédet ajánlott a felzaklatott pedagógusoknak.

Sokszor valóban indokolatlanok a nézeteltérések, mert információhiány és tájékozatlanság okozza őket. Ezért is éreztük fontosnak, hogy e kérdésben az illetékest szólaltassuk meg, hiszen tőle hiteles információkat nyerhetünk. Máskor azonban olyan személyes emberi problémák keletkeznek egy-egy intézkedés nyomán, amelyeket valóban orvosolni kell, hiszen nem volna helyes és igazságos, ha egy ekkora jelentőségű folyamatnak vesztesei is volnának. Elkerülhetetlen, hogy egyéni érdekek ne szenvedjenek sérelmet, miközben egyetemesebb érdekek jutnak érvényre és általános sérelmek nyernek orvoslást. Valamenynyiünknek az a közös érdekünk, hogy bárhol támadjanak is ilyen problémák, azokat a kölcsönös érdekek messzemenő figyelembevételével próbálják orvosolni az illetékesek. Tapasztalatunk szerint az egyházak erre törekszenek, s ez tanításuk lényegéből fakad. Erre törekszenek akkor is, ha annak idején, amikor súlyos sérelmeket kellett elszenvedniük, senkit nem érdekelt az ő problémájuk, senkit nem foglalkoztatott, hogy az egyházak is intézmények, amelyeket fenn kell tartani és működtetni kell.

Még valamit érdemes elmondani itt. Tapasztalatunk szerint a tömegtájékoztatási eszközök inkább a negatívumokat emelik ki, és azokat elemzik messzemenő buzgalommal. Lényegesen kevesebb példát találunk ennek ellenkezőjére. Holott azért nem árt figyelembe venni, hogy miközben helyreállítják az erőszakkal megszüntetett egyházi iskolákat, lehetőséget teremtenek a szerzetes rendek működésére, voltaképp értékőrző és értékmentő tevékenységet is folytatnak, mégpedig olyan értékeket, amelyek nélkül ez a társadalom sosem működhet egészségesen.

B-8-1-107

3148.
Bálint Endre (1914-)
Életrajzi törmelékek / Bálint Endre. – Bp. : Magvető, 1984. – 372 p. ; 20 cm. – (Tények és tanúk,
ISSN 0324–797X)
ISBN 963 14 0297 5 fűzött : 22,- Ft
75(439)Bálint E.(092)
894.511–94

tudatjuk, hogy

László

festőművész

ek Szövetségének alapítótagja,
Képzőművészeti Főiskola volt tanára
nek 85. évében elhunyt.

i búcsúztatása
erepesi temető díszravatalozójában.

a Művelődési és Közoktatási Minisztérium
a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége
a M. K. Művészeti Alapja
a Magyar Képzőművészeti Főiskola

Szépséget gyűjtött pénz helyett

Látogatóban a műgyűjtő győri polgármesternél

– A műgyűjtő olyan, mint a karnagy, másokon keresztül mutatja meg önmagát – vallja gyűjteményének egy németországi bemutatójára készült katalógusában Kolozsváry Ernő, Győr polgármestere.

Sokszor láttam már őt városi közgyűléseket „vezényelni", hallottam vitatkozni kissé csapongó stílusában, szenvedélyes hangon. Most órák óta otthonában figyelem, amint képeiről beszél lenyűgöző szeretettel és alázattal, s azt hiszem: ez az ember itt, a kortárs képzőművészek fölrázó, rádöbbentő, sorsunk értelmét kutató gondolatvilágában hasonlít a legjobban önmagára.

A műgyűjtők egy része számára azért, hogy más civilizációk megismerjék az emberiség és az általunk belátható Mindenség közös lényegét, akkor én gondolkodás nélkül a Delelést választanám.

Többször megkereste Márton Ödönt, a neves gyűjtőt, és szinte könyörgött a Delelésért. Márton nem adta.

– Nyári szünet volt az iskolában, de reggel, amikor fölébredtem, valami azt súgta: be kell néznem – emlékszik vissza Kolozsváry Ernő. – Biciklire ültem, bekerekeztem. Már jött elém az adminisztrátor, levelet lobogtatva. A papíron az állt, hogy a Delelés eladó. Azonnal elindultam érte. Akkoriban



A gyűjtő polgármester MTI-FOTÓ: MATUSZ KÁROLY

négy és fél ezer forint volt egy telek a tihanyi Gödrösben. A kép húszezerbe került. Márton cserébe még fölkínálta: választhattam egy Gadányi vagy egy Máttis-Teutsch János között. És akkor igazolódott a bölcs keleti mondás: semmivel sem találkozhatunk, míg bennsönkben meg nem értünk a találkozásra. Gadányit választottam. Máttisnak az a képe ma megfizethetetlen és felbecsülhetetlen művészi érték.

Márton Ödön és Radnai Béla műgyűjtők sokszor mondogatták Kolozsvárynak: ne a klasszikusokat gyűjtse, a régi festők már „fel vannak fedezve". Az az igazi, amikor valaki egy kezdőben, mellőzöttben, ismeretlenben, saját kortársában látja meg biztos szemmel a jövőt.

– Te, fiam – szólította meg egyszer Márton –, láttam én egy nő képeit, kíváncsi volnék a véleményedre.

Így találkozott 1965-ben Ország Lili képeivel és a művésznővel.

– Lassan tette elém a műveit, s én is rögtön láttam: ezek nem percképek. Különösen hatott rám ez a szorongásos, furcsa, kissé bizarr világ. Elsőként a Város a királyok korából című alkotást vettem meg, aztán sorba mindent, amit csak lehetett. A napokban megjelent gyönyörű Ország Lili-monográfiában rengeteg olyan kép van, amelyik az enyém. Nagyon jó barátok lettünk. Nézze csak ezt a a triptichont – pattan fel a székről Kolozsváry. – Lili az árvíz idején Firenzében járt, látta az elúszó kódexeket, ezt a tragédiát ábrázolta. Figyelje meg azt a kétségbeesett erőfeszítést, ahogy az írás menekülni próbál az örök pusztulás elől. Számomra ez a mű nem kevesebb, mint Michelangelo Utolsó ítélete.

❑

A győri műgyűjtő a művésznő halála után vette meg a Magányos kutya című képet.

– Éveken át marcangolt a gondolat, hogy mit ábrázol ez a kép. Ezzel a töprengéssel ébredtem, nem tudtam kiverni a fejemből, lépten-nyomon ez járt az eszemben. Itt van ugye ez a keskeny horizont, négy cölöp vagy kémény és onnan kifutó öt fehér szalag, esetleg tépett ruhacsík a zöld fűvön és a helyszínről eliszkoló kutya. Mi lehet ez? Aztán Tihanyban, egy kiállításom rendezése során a teremőr menyecske látta, hogy küszködöm a kép előtt. Megszólított:

– Hallja e, nem volt ez az Orzsi néni kutyája?

– Azért, mert a zsidók gyolcsba tekerik a halottaikat – mondta az asszony.

A fejemhez kaptam. Hát persze! Hátul a halálgyárak kéményei, a tépett gyolcs pedig az ártatlan zsidók tetemét jelképezi. Innen menekül borzadva a kutya.

Arra kérem Kolozsváry Ernőt, meséljen a művészekről, jellemezze pár mondatban őket, milyennek látta ő, a műgyűjtő és – sok esetben – a barát szemével.

– Jó – mondja beleegyezően, és sorolja az alkotókat. – Kondor Béla: Könnyen sebezhető örök kamasz. Mindig szürt, bárhonnan közelítette az ember, bökött. Mégis volt az egész lényében valami angyali. Ország Lili hallatlanul szerény, szorongó művész, aki a génjeiben hordozta a zsidóság évezredes kultúráját. Korniss Dezső: megkeseredett, befelé forduló, mindennel elégedetlen zseniális alkotó. Tizenöt évig jártam hozzá rendszeresen, igen jóban voltunk, de összesen egyszer kínált meg teával, akkor is figyelte, mennyi cukrot teszek bele. Az eladott képeit maga kereztette és természetesen fölszámította az árát. De ezekért nem haragudhatott rá senki, ilyennek tanította az élet, folyton nyomorgott. Bálint Endre végtelenül jószívű, izgága ember, aki kötelességének tartotta önzetlenül és féltékenység nélkül támogatni a fiatalokat. Borsos Miklóst néha én kicsit önteltnek láttam, de jó ember volt. Értékítéletével egyszer-egyszer félrevezetett, legalábbis később jutottam el azoknak az értékeknek a fölismeréséhez, melyeket végül sikerült beterelnem a gyűjteményembe. Barcsay Jenő úgy érezte – szóvá is tette egyszer –, hogy nem tisztelem eléggé. Pedig én jobban tiszteltem, mint azok, akik körülnyaldosták. Ő is járt nálam, megnézte a gyűjteményt, és jelentősen engedett néhány művének előtte már kialkudott árából, mert „látom, méltó helyen és kezekben lesznek a képek".

❑

Nézegetem a képeket, olvasgatom a gyűjteményről szóló méltatásokat, lapozgatom a kiállítások katalógusait és nem kerülhetem meg a kérdést:

– Polgármester úr, aki ennyire otthon van a kortárs képzőművészetben, mit keres a politika, a közélet napi gondokkal küszködő kicsinyes, racionális világában? Miért tűri, hogy szidják, gúnyolják?

– Azt gondolom, tettem valamit ezért a városért, ezzel a szándékkal és reménnyel léptem ki a közélet küzdőterére. A mocskolódásokért pedig a képek vigasztalnak, ideülök közéjük és elfelejtem a kicsinyes marakodást.

– Sokan kérdezik – legutóbb a Rába ETO nyilvános közleménye utal rá igen ravasz formában –, miből vette ezeket a műveket? A tanári fizetéséből?

– Kortárs alkotók képeit gyűjtöttem, amelyeket akkoriban viszonylag olcsón vásároltam meg, az áruk viszont rohamosan ment fölfelé. Ha valami más megtetszett, eladtam egy régebbit és annak az árából újhoz jutottam. Mindent részletre vettem és kizárólag a magam erejéből. Szigorúan éltem. Ha Pestre utaztam, kértem egy fél jegyet, bélyeg nélkül. A biztosítási bélyeg akkor negyven fillérbe került. Láttam a pénztáros arcán, legszívesebben kirohant volna, hogy belém rúgjon. Természetesen a negyven fillérben csak annyi múlott, hogy hozzászoktattam magamat a kíméletlen spóroláshoz. De méltatlannak tartom a magyarázkodást, nincs miért. Én nem más pénzét költöttem el.

– Több műtörténész és ítész kulturális tragédiának tartaná, ha széthullana az ön gyűjteménye. Mi lesz hát a sorsa?

– Az egyik lányom művészettörténész, a másik két gyerek számára is természetes közeg a képzőművészet. Ennek ellenére nem hiszem, hogy a gyűjtést folytatnák. Valószínűleg választanak maguknak festmé-

„A természetes választás" NISSAN

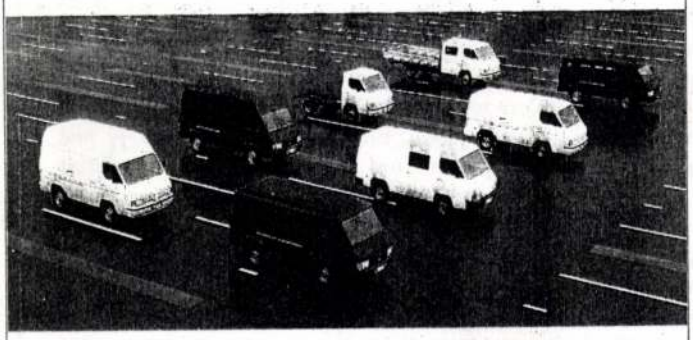

Nissan Trade

▪ *Széles motor- és felépítményválaszték lehetővé teszi a legváltozatosabb tevékenységek kiszolgálását akár 1729 kg teherbírásig.* ▪ *A vezetőfülke belső kialakítása, az új, ergonómiai szempontok alapján tervezett ülések, ill. ezek elhelyezése és a kormányrúd nagyobb dőlésszöge segítségével megközelíti egy személyautó komfortfokozatát.* ▪ *A motor műszaki újításai révén csökkent az üzemanyagfogyasztás, valamint a zaj és károsanyagkibocsájtás.*

AGSZER Debrecen, Diószegi u. Tel: 52/368 455 •AUTÓ ANGYALFI Székesfehérvár, Kadocsa u. 59. Tel: 22/316 062 •CAPITOL Budapest XX. Nagykörösi út 129. Tel: 280 1520 •FULL SERVICE Eger, Faiskola u. 5. Tel: 36/310 022 •GARANCIA AUTO Pécs, Pellérdi u. 48. Tel: 72/315 379 •GEMMAX Szeged, Rákóczi tér Tel: 62/474 433 •HILC ÉS FIA Kakasd, Kossuth u. 8/10. Tel: 74/351 300 •HOVÁNY Kecskemét, Rávágy tér 1. Tel: 76/487 300 •INTER FLOTT Békéscsaba, Bajza u. 15. Tel: 66/442 747 •KAPOS VOLÁN Kaposvár, Füredi u. 180. Tel: 82/321 944 •NISSAN CENTER Budapest X. Szállás u. 7. Tel: 260 1568 •NISSAN RAPID Budapest III. Zay u. 26. Tel: 168 6075 •NIS-SUNNY Miskolc, Mindszent tér 4. Tel: 46/355 833 •OMTEC Szolnok, Abony u. 63. Tel: 56/423 530 •PRIMAUT Budapest XIII. Váci út 45. Tel: 140 9346 •STYRON Mende, 31-es Főút 34. km. Tel: 60/323 926 •VEKTOR Győr, Tompa u. 1. Tel: 96/318 853 •4 WD SAFARI CENTER Budapest VI. Liget fasor 46-48. Tel: 122 1226

CASIO NAPOK A MICROSYSTEM-nél

1993. december 6-12 -ig !

KEDVEZŐ ÁRAK !



Nehezen értem a képernyőn megjelenő angol nyelvű utasításokat.

Most Ön meghatározhatja,hogy milyen nyelven kíván üzenetet váltani manager kalkulátorával / angol,német,francia,olasz,spanyol,svéd,cseh, vagy magyar nyelv közül választhat /.

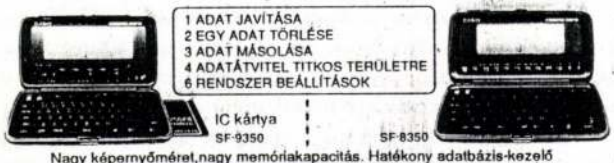

Nagy képernyőméret,nagy memóriakapacitás. Hatékony adatbázis-kezelő funkciók / telefonregiszter,előjegyzési napló,világóra,stb /. Adatátvitel személyi számítógéppel.



Magyar nyelvű kezelői utasítások.

Termékbemutató, meglepetések, ajándékok !

Kezelői utasítások választható nyelven.

DIGITAL DIARY

MICROFFICE Irodatechnikai Szaküzletek:
1074 Bp. Rákóczi út 64. Tel/fax:122-1899
1122 Bp. Városmajor u. 78. Tel/fax:201-1847
1133 Bp. Váci út 78/b Tel/fax:129-6457
1024 Bp. Margit krt. 27. Tel/fax:115-1745
1061 Bp. Király /Majakovszkij/ u.44. Te/fax:142-6588
1137 Bp. Szt.István krt.4. Tel/fax:111-3377

MICROSYSTEM kirendeltségek:
4024 Debrecen, Kálvin téri üzletközpont Tel/fax:/52/ 314-963
7621 Pécs, Kazinczy F.u.6. Tel/fax:/72/ 325-212
9022 Győr, Pálffy u.1. Tel/fax:/96/ 316-998
6000 Kecskemét, Arany J.u.4. Tel/fax:/76/ 482-054

long he had spent in Italy: all the information at our disposal is in the fresco decoration of the ceremonial room. One of the grandest painted interior decoration in Central Europe represents one of the most comprehensive 17th-century projects of praising the House of Habsburgs. His depictions include the miracle of Rudolph Habsburg and the Eucharist – the major composition on one of the main walls –, the legend of Albert Hapsburg fighting with the Saracens and Austria's coat of arms, the Hapsburg marriage winning the throne of Spain, the figure of Charles V, Emperor Leopold's triumphal procession, the composition of the other main wall, the praise of the allies joining against the Turks, Hungary's liberation, the fall of Prince Thököly and Kara Mustapha and, through that, the triumph of Faith and Justice. (Fig 15) All that is encased in some grand illussionary architecture, linking the Roman High Baroque's concept of figures with the sensuality of Netherlandish art and the sensible and naturalistic representation of the material world. The path on which *Abraham Godyn* searched for new ways in monumental fresco painting by merging different styles and concepts proved to be passable even for 18th-century Central European fresco painting.[54]

Abraham Godyn also painted some panels for his client (Prague, Národní galerie) but left Prague after 1698 and received no similar tasks any more. His brother *Isaac Godyn* remained for some more years in Prague, painting mostly hunting-pieces between 1704–1708 for the castles of Bohemian aristocrats (Prague, Národní galerie; Rychnov nad Kněžnou, Zámecká obrazárna). Around the turn of the century, he was not the only Netherlandish still life painter in Prague: *Jan Baptist Bouttats* was also there between 1699–1705. His surviving still lives prove that his art was just as popular with Bohemian aristocrat families (pictures from the property of the Kolowrat, Czernin and Gallas families in the castles at Rychnov nad Kněžnou, Jindřichuv Hradec and Frydlant) as with church officials (pictures formerly at Prague's Národní galerie, today back at the galleries of the Premostratensian abbey at Strahov and the Benedictine abbey at Prague–Břevnov).[55]

The last important Netherlandish artist in Central Europe of the 17th century was the universal master *Anton Schoonjans* from Antwerp, painter of altarpieces, portraits, gallery-pieces and different compositions for thesis sheets. Like most Netherlandish artists in the last third of the 17th century, he also arrived from Italy. He was a typical travelling painter, visiting several ducal courts in Europe from Vienna to London and Düsseldorf through Berlin to Copenhagen. Wherever he went, he preserved that already rather international style of painting that had kept its Netherlandish origins but modernized it under the influence of Roman High Baroque. His wife was an opera singer, representative of another art, a circumstance that may have facilitated his fitting in several court, though caused certain problems elsewhere.

He seems to have regarded himself mainly a court artist, preferring ducal courts to every other habitat. Even if he returned for some time to The Netherlands (around 1704–1705), he returned to ducal courts again (in Düsseldorf and Vienna). His role-playing talent is finely displayed by his self-portraits (Cat. no. 142), including the Self-Portrait at the Uffizi (Fig. 52) which also reveals how Schoonjans experienced his role as a *court painter*: elegance in appearance, in clothing as well as under the long and wavy wig, and elegance and high standards in pictorial execution (not only in the example of the brilliantly executed right hand); and all that in the distinguishing "presence" of the sovereign, in front of Emperor Leopold's portrait. The sovereign's presence is of decisive importance here, even by his painted portrait, in effigiem, as thus does the title of "The Emperor's Court Painter" receive its stature and becomes sensible through the means of painting. As Schoonjans visited a number of ducal courts, a more detailed study might cover the difference in his activities in Vienna, Berlin and Düsseldorf. In a striking development, he painted far more portraits in Düsseldorf and Berlin than in Vienna, depicting not only the rulers but courtiers and visiting ambassadors and their entourage as well. While in and around Vienna he painted several altarpieces for churches and allegorical compositions as prototypes of thesis sheets at the Vienna university for the local Jesuits (Cat. no 143, 144), Berlin and Düsseldorf expected him to paint Historia pictures, as his remaining works amply demonstrate.[56]

Around the turn of the century *Schoonjans* left the Vienna court for some time. Yet, when he returned in the mid-1710s, the scene receiving him was not the same he had left. There had grown up in Vienna a new generation of painters in the meantime, having acquired the heights of the profession in Italy, just like most of their Netherlandish colleagues arriving in Central Europe had done. Their pictorial expression therefore was not a bit less modern than that of those foreigners and they were increasingly able to exploit the advantages of competing on their home turf. *Johann Michael Rottmayr* started working in Vienna in 1696, Martino Altomonte in 1703; in the Hapsburgs' provindes they initiate the process in which a growing percentage of representative commissions started going to domestic masters. And since this period of the late 1600s and early 1700s saw the conclusion of another process in which Netherlandish art, unlike e.g. that of Italy, gradually lost its dynamic character and, subsequently, its expansionist drive to conquer Europe's different regions with its characteristic manner of perception, it lost its *dominant* role and influence even in Central Europe around the turn of the century.

The dividing line is not a sharp one without interim phases, nor did Netherlandish artists or the characteristic Netherlandish approach disappear from Central European arts. There were still Netherlandish artists appearing in the region and some received the title of court painter, that is, the were still appreciated. Nevertheless, their presence and their foothold in Central European art stayed far behind the levels achieved in the 17th century. One field remained, however, in which the Netherlandish concept had preserved its popularity: the painting of animal-pieces and still lifes. That was mainly due to the *Hamilton* brothers from Brussels. The first to arrive in Vienna was *Johann Georg* in 1698, followed by *Philipp Ferdinand* who was already a *Kaiserlicher Kammermaler* in 1705. Their work was very popular, not only in the court but also among the high aristocracy e.g. the Dukes Liechtenstein and Schwarzenberg. *Philipp Ferdinand* usually painted compositions of different animals executed in a likeable manner and a confident hand, whereas *Johann Georg* achieved similar results in his specialty of painting horses. Their pictures were mostly used to decorate castle interiors.[57]

The portrait painter and engraver *Franz Stampart* arrived at the same time with *Johann Georg Hamilton* and stayed in Vienna for five decades like Philipp Ferdinand. Having initially followed Van Dyck's path in his portrait painting, he accepted the general trend of his age by turning towards French arts and working in Rigaud's manner. In his *oeuvre* we can find some excellent, sensitively executed half-length portraits. The Hapsburg Empire liked his work, and so did the aristocracy of the South German regions, yet the standard of portrait painting was set by *Martin van Meytens* who arrived from Stockholm in 1731 and, in the course of his trips, integrated the elements of *even* the Netherlandish concept of portrayal. Rather than any Netherlandish artist, he remained the standard valid for decades. Still, there was a segment of the court painter Stampart's activity in which he followed the work of his 17th-century predecessors, in harmony with his patrons' requiremants as well: his series of engravings on the Imperial collection of pictures and sculptures. As court artists, Stampart and Joseph Prenner were assigned to

Bálint Endre
B-8-1-110

1949-ben Békásmegyeren bekövetkezik a nagy változás; kényszerűségből leteszi a tollat és teljes érdeklődéssel újra a képzőművészet felé fordul. Az a rengeteg művészi élmény, mely életén át foglalkoztatta, nyugtalanította, hat év alatt kiteljesedett. A természetben-élés az ábrázolás felé irányítja érdeklődését. Gyermeki csodálattal fedezi fel a formák gazdagságát, összefüggéseit; a vegetáció életének közvetlen szemlélése fantáziáját izgatja, alkotókedvét fokozza. Másnak egy élet, neki hat év elég volt, hogy mérlegelje összegyűjtött gyümölcseit.

Erőfeszítései nem voltak könnyen megoldhatók, sok nehézséget kellett leküzdenie, hogy akarata szerint szabadon rendelkezzen eszközeivel. Megoldhatatlannak látszó problémákat kellett tisztáznia, hogy az anyag ellenállását leküzdje. Tanúja voltam küszködéseinek: csodáltam lelkierejét. A lehanyatlás és felemelkedés hullámain, a pesszimizmus és optimizmus váltakozó periódusain végre is győzött törhetetlen alkotó ereje.

Kassák jelenleg érdeklődéssel fordul a rajz felé, azt hiszem azért, mert költészetében a fantáziájában élő kolorizmus nagyrészét felhasználja; lírája ezért oly sokszínű mint a mezők virágai. A rajzokban a fekete-fehér, a szükszavúan kevéssel sokatmondás problémája izgatja. A vonal kifejezőerejét mesterien kihasználja tusfestményein, és formakészletével ökonomikusan gazdálkodik. Kassák rajzművészetével a magyar művészet egy különleges színnel gazdagabb lett.

Nálunk sajnos a rajzot nem becsülik meg, pedig éppen olyan mű, mint a festmény, ha képi igényekkel rendelkezik. Igaz, hogy nehezebben megközelíthető, mert a vonal tartalmilag elvontabb mint a szín. A tanulmány és az önálló életet élő rajz között nagy különbség van: az utóbbi a művészet. Kassák minden egyes rajza szervesen komponált, önálló életet élő mű.

Különösen felhívom a figyelmet a tusfestményekre. A vonalak, fekete foltok és szürke tónusok ritmikus összhangzása mögött – ha behatóan szemléljük – észrevesszük a lappangó színességet. A fekete-fehér váltakozó vibrálása asszociálja bennünk a színek érzékelését. A vonalas rajzokra azt szokták mondani, milyen egyszerűek, mintha csak a véletlen hívta volna életre őket. Sok papírt kell elrontani, amíg egy ilyen egyszerűség megszületik, mert a kihagyások meghatározása a kísérletezéstől függ. Szinte azt lehet mondani, nem az a fontos, mit rajzol a művész, hanem mit nem rajzol meg, mennyi fölösleget tud kihagyni, mert a lényegesnek döntő jelentősége van a fogalmazás folyamatában.

A rajznak két tényezőjét, a pozitív és negatív formákat, vagyis a vonalat és az általuk tagolt részeket egyszerre kell látni, csak így tudjuk megérteni annak tartalmát. Egy zeneművet egyszeri hallásra nem lehet teljességgel átélni, ugyanígy ezt a kiállítást is többször kell látni, hogy észrevehessük azokat a rejtett értékeket, melyeket egyszeri látásra nem lehet felfedezni.

Nagyon érdekes és eredményes lenne, ha a kiállítás megtekintése közben kérdésekkel fordulnának magához a művészhez, hogy ezáltal a művész és szemlélő között kialakuljon a szellemi kapcsolat.

(Esztergom, 1957. június 9.)

BÁLINT ENDRE MEGNYITÓJA A „HETEK" KIÁLLÍTÁSÁN, AZ ESZERGOMI KERESZTÉNY MÚZEUMBAN, 1956. OKTÓBER 7-ÉN.

A társadalom és természettudományi ismeretterjesztő társulat megkért, hogy tartsak előadást a modern művészetről és hogy ne legyen nagyon elvont a mondanivalóm – szemléltető ábrák segítsék az előadás hallgatóit a mélyebb megértéshez. Azt gondolom erre a célra az itt kiállított tárgyak, mégha nem is nagyon természettudományosak, rendkívül megfelelnek. Szeretnék előljáróban köszönetet mondani azoknak, akik hozzásegítettek minket ennek az „ismeretterjesztő" kiállításnak – illetve előadásnak megrendezéséhez, mintahogy az itt látható képek, szobrok alkotói sem fognak elzárkózni a műtörténelem elismerése elől, nem mert szerénytelenek, hanem mert műveik igazságokat tartalmaznak. És most ezekről az igazságokról szeretnék beszélni, amelyeket nyolc esztendeig a nyilvánosság kizárásával csak egymásnak mondogattunk; hogy a művészet nem lehet közvetlen poltikai program tartalma és megítélni a korszerű művészetet, mert nem fed közvetlen politikai programot, nem vezethet máshová, mint a szellem teljes elszegényedéséhez. Továbbá arról is beszélgettünk, hogy a természetet nem lehet összetéveszteni a valósággal, mert a természet a fáival, hegyeivel és vizeivel, csak fragmentuma annak a valóságnak, amiben létünk teljes rétegeződéssel van jelen a mélységtől a magasságig, a lélek finom rezgéseitől a tragikus döbbenetig, az életörömmel teli játéktól a halál tudomásulvételéig, a rontatlan gyermeki ámulattól az álmok mágikus atmoszférájáig, a civilizációtól meggyötört ember társtalanságától, a testben és lélekben egymásratalált ember életboldogságáig, a mikrokozmosz alig ismert formáitól az univerzális sejtésekig, az angyalok világától a démonok birodalmáig, az állati és növényi rostok szuggesztiójától az automatikus képzettársításokig minden, minden a valóság elnemhagyagolható tartalma és az alkotóművész nyersanyaga. A szemlélő aki nem tud mit kezdeni az elékerülő ismeretlennek látszó formával – tulajdonképpen önmagával nem tud mit kezdeni – mert nem ismeri önmagát. A modern művészetnek nem elhanyagolható etikai tartalma az, hogy hozzásegíti az embereket egy olyan belső gazdagodáshoz, amelyeket csak a romlatlan, tehát nem konvencionális művészet képes nyújtani. Ezek a művek, amelyeket a tisztelt hallgató itt lát a falakon, valóságot tükröznek és nem közhelyeket. Holott valamennyien szeretjük a virágot, a fát, a vizet, a hegyet és az embereket – de a maguk módján és nem az évszázados hazugságok kötelező formulái szerint. Szeretjük az életet minden korlátozás nélkül, mert alkotni másképpen lehetetlen. Szeretjük a szabadságot szellemi vízumok és útlevelek nélkül. És főleg szeretjük a megismerés csodálatos izgalmát. Ezek a dokumentumok a falakon és posztamenseken a megismerés izgalmát tartalmazzák. A törvényszerűségek és összefüggések konzekvens kutatóinak és úttörőinek művei ezek: – amelyek arra várnak, hogy minél többen megértsék tartalmukat és elfogadják igazságukat.

BÁLINT Endre B-8-1-106

MNG Évk. 1991/1.

Kiállítás

BÁLINT ENDRE MONOTÍPIÁI
Gulácsy Galéria 1021

Bálint Endre monotípiái, ahogy mondani szokták, nem ismeretlenek a közönség számára: de a magam részéről mindig szívesen találkozom velük újra meg újra, és — természetes emberi dolog — ezért úgy hiszem, hogy más is hasonlóképp „viszonyul" Bálint grafikáihoz, amelyek mások, mint a festmények, és mások, mint

merteti. A betyárballadán és pol-
vaballadák mellett se szeri, se szá-
ma [redacted]ságballadáknak; jelleg-
zetesen újabb kori szülemények a
kórházballadák, de jelen vannak a
sirató balladák is, akárcsak a legen-
daballadák, amelyeknek vizsgálata
napjainkban is gazdag anyagot
nyújt.

Az epikus énekanyag fönnmara-
dásáról szólva közismert általános-
ságokat ismétel, ugyanakkor meg-
állapítja: „A ballada műfaj esetén
ben pedig bonyolult utóéletnek le-
hetünk tanúi, amelyek részletes tu-
dományos feltárása még feladat-
ként áll előttünk."

Kiss Károly

ti ajánlat

BALINT Endre

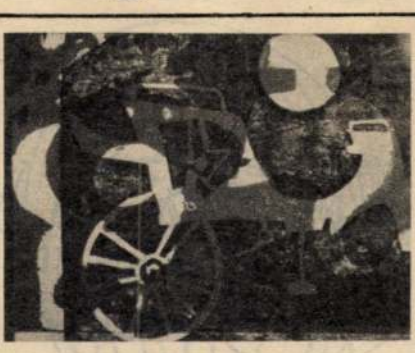

a kollázsok (vagy montázsok, sohase fogom megérteni a különbséget). Önálló világuk van erős foltjaikkal és szembevágó színeikkel; kevésbé nyitja őket a magánmitológia kulcsa, amelyet oly szépen foglalt össze Román József; el kell mélyedni bennük, és egyedül bányászni ki a képzettársításokat, értelmezéseket.

A monotípiák azonban nem csupán értelmezhetők. A Gulácsy Galéria — mivel egészen új intézmény hadd írjam le címét is: XII. Fürj utca 4/a — festők és nem is akármilyen festők közös kiállítási és árusítási helyisége. Ha úgy tetszik, kisvállalkozás; olyasmi, mint a Kollerféleként ismert grafikai munkaközösség, amely Amerigo Tot műteremházában működik a budai Várban. Akik itt társultak, azok közt sokféle irányzat követője található, Vásárhely alföldi realizmusától a párizsias szürrealizmusig. Hogy egy fedél alatt megférnek, annak egyetlen oka van: a maguk stiláris vagy közösségi csoportjában mindegyikük *az elsők közé* tartozik.

(Képünkön a Zsennyei homokfutó)

Székely András

VAJDA LAJOS-EMLÉKKIÁLLÍTÁS
Zalaegerszeg, Zsinagóga

Városi hangverseny- és kiállítóteremnek nevezik a Vajda Lajos festőművész születésének hetvenötödik évfordulója alkalmából szülővárosában rendezett áttekintő emlékkiállítás helyszínét, de minden zalai jobban ismeri zsinagógaként. Ezt a jellegzetes épületet a józanul felfogott érdek és a lelkes ügyszeretet egyként formálta a művészetek meghitt hajlékává. Talán egyik szerepkörében sem igazán kifogástalan, de oly bensőséges és ünnepélyes, hogy az első percben megragadja az oda belépő figyelmét. Ide kell jegyeznem tervezője, a mesterségét kitűnően értő fiatal építész nevét: Pelényi Gyuláét.

Vajda Lajos festményei és főként rajzai különösképp otthon vannak ebben a rendet, tisztaságot, zsidó és szerb misztikát sugárzó és sugalló környezetben, meg is töltik a maguk tragikusan nyugtalan szellemével. Csaknem teljes áttekintést ad Vajda életművéről az egerszegi kiállítás, jól mutatva be a 33 esztendőre kiszabott élet utolsó termését, a zsidótörvény, a háború és a tbc veszélyeinek közvetlen közelében utolsó erőfeszítésével készített nagy rajzokat. A szabadjára engedett szürke és fekete vonaláradásoktól, foltoktól és struktúrává szerveződő halmazukból a világ riasztó képe bontakozik ki. Egyszerre érzékletes és elvont jelek Vajda kompozíciói, mint sok ezer évvel korábbi őseink sziklába karcolt-rajzolt üzenetei.

Hová vezettek volna ezek a tárgytalannak látszó, mégis az életre utaló rajzok? Formakísérletek csupán? De hát van csak formakísérlet ott,

Heti ajá

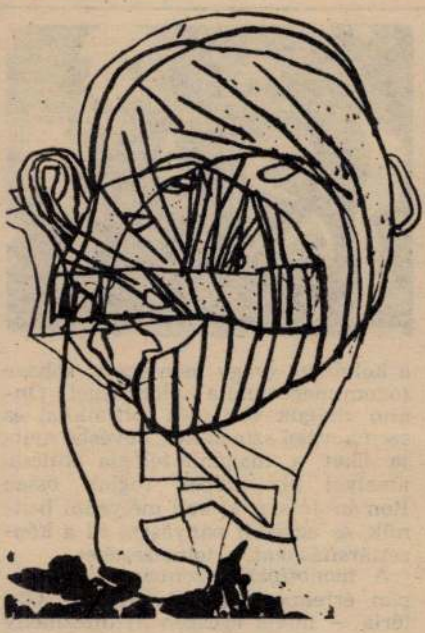

ahol a lét és a lét értelme (a festői megnyilatkozás) oly szorosan összefonódott, mint Vajdánál?

(Képünkön Vajda Lajos Arcok báránnyal című rajza)

Heitler László

SZALAY LAJOS RAJZAI

Rétság, Asztalos János Művelődési Központ

Szalay Lajos a vonal virtuóza. A szaggatottan rángó, görcsösen tekeredő, szálkásan borzolt, a simán futó, esetleg folttá dagadó vonalé. Expresszionista alkotó, de más, mint Kokoschka vagy Rouault, nála a forma legyőzi az indulatot.

A két háború közötti művésznemzedék talán legtehetségesebb rajzolója. 1941-ben a Nemzeti Szalonban gyűjteményes kiállítást rendeznek műveiből, és még ugyanebben az évben a rajzokat Kassák Lajos előszavával album formában is megjelenteti.

1946 óta él külföldön: Párizsban, majd 1948-tól 12 éven keresztül Argentínában — ahol a Buenos Aires-i képzőművészeti főiskola professzora —, végül 1960-tól az Egyesült Államokban telepszik le. Kapcsolata a hazai képzőművészettel nem csupán formális: expresszív kifejezésmódja és drámai világlátása, több, a 60-as években alkotó művészünket inspirálta. 1976-ban a Helikon Kiadónál megjelenő *Ómagyar Mária Siralom*hoz készített megrendítő rajzokat. Az idén nyáron



SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

B-8-1-104

Tükör

1983 OKT 30

nlat

pedig egyidőben a kötet megjelenésével, Franz Kafka ihlette műveiből nyílt tárlata. A Rétságon bemutatásra kerülő kollekciót 1982-ben az I. salgótarjáni országos rajzbiennálé alkalmából adományozta a Nógrádi Sándor Múzeumnak.

A toll különösen alkalmas a drámai végletek megjelenítésére, az ellentétek ábrázolására. Azért kitűnőek ezek az 1944 és 1980 között készült rajzok, mert rajtuk a drámát a szituáció és a kifejezésmód együttesen érzékelteti. Drámai helyzet a parancsra tüzelő katonáé *(Parancsra)* vagy a tékozló fiú hazatérése, de ezt a feszültséget és tragikumot igazán a vonal, a kompozíció hordozza, hitelesíti. *(Képünkön A tékozló fiú hazatérése című rajz)*

Lóska Lajos

val egyszerre nyújt üdítő-nevettető és megrendítő moziélményt. Csemege az ilyen film a kortárs filmművészetben.

Eszéki Erzsébet

Hanglemez

ISTVÁN, A KIRÁLY

Az idei nyár talán egyik legnagyobb érdeklődést kiváltó produkciója a városligeti Királydombon bemutatott rockopera volt, az István, a király. Boldizsár Miklós drámájának felhasználásával a Szörényi—Bródy szerzőpáros végzett be újabb kitűnő munkát, melyet Koltay Gábor állított „domboldalra". Az érdeklődéshez képest keveseknek adatott meg

BÁLINT Endre B-8-1-103
Vigilia 1985/4

deti; kimért, elegáns, és Isten követeként sugárzik belőle a hit. Keménysége csak az Öreg mellett tud némiképp föloldódni, s Báránynak volt kifejezőeszköze eme váltás megmutatásához.

A kisebb szerepekben a Gizellát alakító Szabó Tünde játéka kívánkozik az élre; különösen az a nagyjelenete megkapó, mikor a királynő már-már eszét vesztve „leszámol" a fia fölött virrasztó *gyertyaerdővel*, s mikor a fényt férjeura arcához közelítve, szinte meg akarja vakítani Istvánt. Szigeti András érzékeny Vászoly volt, erős, határozott méltósága tiszteletet követelt a látók körében is. Juhász György bár jól érzett rá a fiatal Zerénd lázongó magatartására, némelykor pattogó beszédmódja rontotta az alakítás értékét. Csetét, sajnos beugróként, Horváth István vitte színre, lámpalázasan, küszködve a kis szerep valódi mélységével. Gados Béla (Décse) alakítása, akárcsak a néma igricet némi pantomimmal megjelenítő Rudas Istváné, belesimult az összképbe.

Szakolczay Lajos

Kiállítás

Bálint Endre kiállítása

Az elmúlt év végén láttuk a Műcsarnokban a hetvenéves Bálint Endre kiállítását, akinek a neve az elmúlt évtizedekben egyik szinonímája lett a modern magyar művészet történeti folyamatosságának.

Bálint Endre, aki kora ifjúságában közeli kapcsolatba került Szentendrén Vajda Lajossal, pályája elején egészen másfelé kereste saját lehetőségeit és útjának irányát. Gyakorlatilag még a negyvenes évek közepén, az Európai Iskola szerveződésekor is másfelé tájékozódott. Jó példa erre az 1945-ben készült *Lossonczy Ibolya-portré*, amelynek akár Czóbel Béla oeuvre-jében is meglenne a helye. A negyvenes évek végétől, az ötvenes évek elejétől azonban már szinte programszerűen vállalta a vajdai hagyaték megőrzését és továbbörökítését. Önkéntes elkötelezettségében nemcsak a fiatalon meghalt mester szellemét igyekezett megidézni, hanem már-már szakrális gesztussal festészetének egy-egy ismert motívumát is kiemelte s jelképpé fokozva mutatta föl új és új kontextusban. A sematizmus éveiben ez a fajta művészet nem juthatott nyilvánossághoz, s így csak egy viszonylag szűk baráti körben hathatott. Mégis, jórészt az ő hatása alatt indult el pályáján egy fiatal művésznemzedék, amelyik egy misztikus töltésű szürrealizmus irányában kereste a kifejezés új lehetőségeit. E fiatalok közt volt Márkus Anna (a későbbi Anna Mark) és mindenekelőtt Ország Lili, aki aztán egyike lett a hatvanas évtizedben legjelentősebb hazai mestereinknek.

Az ötvenes évtized végén Bálint néhány évet külföldön töltött, munkáival holland, belga és francia galériák kiállításain szerepelt. 1959-ben komoly elismerést szerzett magának a *Jeruzsálemi Biblia* illusztrációval, amelyeknek híre valóságos legendaként érkezett haza. Ezek az illusztrációk már a maga érett tökéletességében mutatják művészetét. Képeinek ekkor vált sajátjává az a fajta szorongató nyugalom, amely mindmáig legszemélyesebb jellemzője az életműnek. Kompozíciói kiegyensúlyozottak lettek, miközben a kifejezés rejtélyes homályba burkolódzott, amelyen csak a megjelenítés dekoratív szépsége dereng át.

A hatvanas évek elején hazatért mester munkái mind gyakoribb szereplői lettek a kiállításoknak. Eleinte persze inkább csak egy „második nyilvánosság" fórumain – különböző klubokban, vidéki helyeken – jelentek meg, de rövidesen elfoglalták helyüket a nagyobb kiállítótermekben is. Ez a nyilvánosság végre lehetővé tette, hogy művészete valóságosan is betöltse a

igazságokat osztogató figura alapállása valamelyest Tiborcra üt, a dráma szerkezetén belül fontosabb szerepet tölt be, mint amaz. Ratkó merészségét jelzi, hogy az Öreg szinte egyenértékű Istvánnal; a törvényeket szigorúan végrehajtó, de azok igazságaiban némelykor kételkedő király azért annyira összetett jellem, mert benne lakik még az a pogány rész is, melyet a táltosdobbal világokat megidéző ember és életszemlélete jelképez.

A majd ezer évvel ezelőtti bonyodalom van annyira gazdag, hogy nyugodtan lehet *új* történésekkel tetézni. A drámaköltő ilyesféle kalandozásainak se szeri, se száma. Ha a jelenetezésben, éppen a költői beszéd kifuttatása miatt, némelykor elbizonytalanodik is, mértékkel illeszti egybe jelen és múlt látomásokban földerülő konfliktusait. Nyugodt, kissé archaizáló versbeszéde annyira természetes, hogy a *blank vers* emelkedettsége mellett sem hangzik idegenül az édes ritmusú pogány regölés. A *Segítsd a királyt!* három fölvonásában a költői világkép azon színei is látszanak, melyeket korábban elfedett a prófétikus póz. A társadalom bajaira érzékeny, mindig akcióállapotban lévő író ezúttal mintha megcsendesedett volna; anélkül, hogy föladta volna tartását, moralitásában most már sokkal inkább a szenvedő emberre néz, kételyeiben saját lelkének szörnyeivel viaskodik. Egy király fájdalmában megtöretett, és Ratkó – önvizsgálatnak sem utolsó – „történelmi" megidézésében nem átallotta kölcsön venni ama híresség maszkját.

István a hallottakon állva, szembesülvén a lázongó urakkal, még egyszer saját ítélőszéke elé akar lépni. Miután a szemét az égre függesztette, eljön megvilágosodása. A fény a megtöretett embernek már csupán káprázat, de így is visszautalhat az önmagának is fájó igazmondó, az Öreg bölcs meditációjára. „ÖREG: Hitem szerint a teremtő Atya / kétízben gondol igazán veled: / életre rendel s a halál után / eligazítja égi sorsodat. / A két idő közt teljesen szabad vagy. ISTVÁN: S ha eltévesztem, mert jelet nem ád, / megbüntet érte irgalmatlanul. ÖREG: A jel te vagy, És én. És minden ember / minden teremtett lélek, lelkes állat, / s a millió fű mind külön-külön. / Figyeld a fát, az elvetett magot, / Ő igyekszik teremni bennük is. / Ismerd meg magad és Istenre ismersz."

Nagy András László, híven a szerző utasításához, a darabot három fölvonásban játszatja. Rendezése: megrendítő. Ehhez az ünnepélyes, tömjénfüsttel talán kissé túl is bonyolított látomáshoz kitűnő társakra talált; a díszletet Szlávik István m. v., a jelmezeket Szakács Györgyi m. v. tervezte. A követ imitáló „ponyvaszínpad" egyszerre archaikus és időn kívüli, a háttérben egy kápolna uralja. A hatalmas, kinyitható és becsukódó ajtószárnyak jól szolgálják a jelenetváltozásokat, ezenkívül alig van szükség más tárgyra (stilizált trónszék, egy több funkciót ellátó „láda" stb.). A rendező a darab lelkét fogta meg, amikor Istvánt és az Öreget állította a középpontba. István vívódása és önmagával vívott csatája – mindehhez az Öreg még arcának egyik felét hozzá is adja – annyira nagy szerep, hogy hozzá képest mindenik csak kiegészítő. Figyelve az egymásra indázó, egyik a mást át- meg átszövő kapcsolatokra, a gondolati mélységet tárta föl, természetesen ügyelve a nyelv szépségére is. Az egész előadásban van valami liturgikus vonás, két erős pont: Durkó Zsolt modern hangszerelésű *Halotti beszéde* és István darabzáró imája közt zajlott a „mise". Ebben a vonulásban – ez a színészvezetést dicséri – minden szereplőnek pontosan meghatározott helye van, az alakítandó figura követelte hangsúlyokkal. Csikos Sándor szépen artikulálva, tisztán állította elénk Istvánt, s noha artisztikus arcát még nem szántják olyan erős barázdák, mint az öreg királyét, meg tudta mutatni a két tűz közt vergődőben az egyetemes szenvedőt. Holl István, ismét megbizonyosodhattunk róla, *nagy* színész. Smink nélküli *ezeréves* sámánja előre- és visszafele is látott az időben; s ahogy a színész az égig érő fa leveleit, mind följebb és följebb haladva tépdeste, úgy világosodott meg előtte fokozatosan egy-egy titok. Ez a vén táltos, gyöngéd évődésével és határozott rendreutasításaival, a nép képviseletében ítélkezett, s eme „tanító" jelleg mellett is meg tudott maradni egyszerű embernek. Bárány Frigyes Főpapja a rend, az ész, a forma törvényét hir-

korábban vállalt híd-szerepet. Bálint következetességének – de persze más és más módon a korábbi társak, Korniss, Anna Margit, Veszelszky és mások lankadatlan munkájának is – köszönhető, hogy végül is nem szenvedett törést a modern magyar művészet fejlődése, s Vajda Lajos, majd az Európai Iskola eredményeihez és hagyományához közvetlenül kapcsolódhatott a hatvanas évek új nemzedékének művészi kibontakozása.

A Műcsarnokban rendezett kiállítás képei közül talán az 1958-as *Várakozók* című mutatta először a maga teljességében a bálinti művészetet. Az előtérben, háttal a nézőnek, három köpenybe burkolódzott alak áll egy valószínűtlen táj előtt. – Persze, a fogalmazás nem egészen fedi a kép valóságát, hisz az „alakok" akár egyiptomi múmiák is lehetnek, s egyáltalán, nehéz eldönteni, hogy élők-e vagy holtak? – A táj pedig, a tulajdonképpeni látvány valahol a mindennapi időn kívül létezik, talán a történelem kezdete előtt, esetleg a történelem után? – Az idő kezdete előtt vagy végeztekor? – Ki tudja? Mindenesetre akkor és ott csönd és béke van. A sötétből élénk sárgák és zöldek világítanak ki, s múló – vagy tán közelgő? – vörösek bujkálnak benne. A harmóniát a pillanat törékeny szépsége őrzi, ami azonban épp törékenységében valami fenyegetettséget is hordoz magában. Semmi sem biztos, csak a pillanat veszendő szépsége.

A zsúfolt, az adott helyen szinte áttekinthetetlenül sok tárgyat felsorakoztató kiállításon sajnos csak nehezen fedezhettük fel az ezzel egyenrangú műveket. Az olyan igazán sugárzó remekek mellett, mint a *Csend világa* (1961), a *Van Gogh éjszakája* (1962), a *Lovak ablakkal* (1964) a rendezés – vagy a válogatás – hibájából a képek többsége inkább csak közelíteni látszott azt a mélységet, ahonnan ezek a legjobbak hoztak üzenetet. Nagyobb részük lassan már modorossá váló dekorativitással ismételgette Bálint jelképeiből emblémává üresedő motívumait. Változatosságot és élményt a kifejezés helyett inkább csak a kompozíciós megjelenítés sokszor bizony keresettnek tűnő ötletessége hozott. Ritka volt a kállításon az olyan kép, mint az 1963-as *Groteszk temetés*, ahol pusztán a komponálás eleganciája is értékteremtő erővé tudott válni.

A rendezés harsány hangossága és mármár vásárias gazdagsága nem vett tudomást az életmű csendességéről és egy nemes értelmű szerénységéről. Igaz, Bálint szinte minden műfajban otthon van, de ez a sokszínűség elsősorban mindig csak technika kérdése nála, a felhangzó dallam alig változik. A mondanivaló és kifejezés szinte mindig azonos, akár egy olajképét, akár grafikáját, kollázsát, plasztikáját vagy egy objektjét nézzük. Igazában még irodalmi alkotásaival is ez a helyzet, gondoljunk csak az éppen karácsony előtt megjelent *Életrajzi törmelékek* című kötetének egész hangvételére. Munkáit már a kezdetektől (s ebben nincs különbség a harmincas évek végén készült rajz vagy a legújabb kollázsok között) a lét, valamiféle szépség és a jó titokzatos veszendőségén érzett keserűség hatja át. Az egész roppant személyes és intim, s ha van, ebben van varázsa.

Kovács Péter

●

Teljesség a töredékben

Pilinszky-kiállítás Sárospatakon

„Alapja a dolgok mélyére látás.
Ennek képessége pedig isteni."
Kerényi Károly

Akaratlan kívánkozik ez a Hermész miatt profánnak tűnő idézet mindenek elé, de érvényesnek tűnik a mai Ember Isten-kapcsolatára is, és még inkább arra a közvetlen párbeszédre, amelyet Pilinszky Vele folytatott, és arra is, amit Tőle kapott: a dolgok mélyének meglátására. Mert erre látott minden mondatában: versben, prózában, interjúk élőbeszédében. Erre mutat az az alig tizenöt négyzetméteren megrendezett kiállítás is a sárospataki plébániatemplom oratóriumában, amelyben az őt pontosan értő és jól ismerő körömi plébános, Kuklay Antal mutatja fel Pilinszky életét a teljesség megközelítésével.

Mintha végleges otthonra talált volna itt az a néhány fénykép, kéziratkópia és egyetlen

eredeti kézirat a könyvei – köztük francia, angol és olasz kiadások – és róla szóló tanulmányok között. Mitől ez a különös otthonra találás a makulátlan fehér falakon, tárlókban, ahol a költő-gondolkozó ember életét a kézzel vésett gyászjelentőig, és még azon is túl követhetjük? Talán éppen itt a felelet: a kiválasztott helyben, ahol utolsó puritán fényképe – az aláírás szerint fel nem használt útlevélkép, mely itt és most mégis *felhasználtnak* tűnik – szinte szembe néz az oltár mécsével, és azzal, amit a mécses fénye jelent. A mindörökké úton vándorló hazatalált. Merjük azt mondani: mindörökre.

De a hazatalálást éreztető az is, hogy az út, amely az oratóriumba vezet, az egyetlen emberre kimért csigalépcső olyan, mintha az a labirintus lenne, ami Pilinszkynél visszatérő jelkép, Simone Weiltől kölcsönzött gondolatsor: „Csak keveseknek van erejük bejutni a labirintus közepébe. Ott Isten várja, fölfalja és kiokádja őket. Akkor – a választott kevesek – kijönnek a labirintusból, megállnak a labirintus bejáratában, s az arra jövőket szelíden befelé tessékelik." Ez az idézet, mely a kiállításon is olvasható – az útlevélképpel együtt pontosan a bejárat mellett kapott helyet – az oratóriumból a teljesség tágasságába mutat, a templomhajó sok évszázadot megélt és megszenvedett belső terébe, a fizikai dimenziók után a lélekébe.

Alig két éve az Új Emberben egy templomi Pilinszky-emlékezés után arról írtam: „Visszatekintve írásaira minden sora olyan, mint egy rekviem töredéke, amit önmagáért mondott – és értünk is." Vattay Elemér útszéli keresztekről, paraszt-korpuszokról készített fotói mintha ennek a rekviemnek másféle, de mégis ugyanilyen erőteljes megfogalmazásai lennének, Pilinszky belső arcának vakítóan éles tükörképei. Olyan kötések, amelyekről ő maga is vallott a kiállítás tanúsága szerint. Többel, súlyosabban, mint baráti szóval. Ezeknek a szenvedő Krisztusoknak természetes kiegészítői a kézzel lejegyzett rekviem-töredékek, kéziratkópiák – így a *Vesztőhely télen*, a *Sztavrogin elköszön* és a *Sztavrogin visszatér*, és az istenit emberibe sűrítő *Agonia Christiana* –, mint ahogy Vattaynak azok a Pilinszky testtelen testiségét mutató pillangós és gyerekes fényképei, melyeken belső derűjével maga a költő van jelen, és ilyen a jelenléte Ferenczy Béni tollrajzán is.

És ő van jelen sokszoros hangsúllyal azokban a mondatokban is, amelyeket róla olvashatunk Kabdebó Lóránttól vagy Radnóti Sándortól, aki Pilinszkyt Pilinszkyvel kongeniális érzékenységgel elemezte „A szenvedő misztikus"-ban. És jelen van interjúban is, olyan helyen felütve Hegyi Béla kötetét, ahol ez olvasható: „De itt vannak ezek a réges-régi templomok, amelyek ellenálltak a századoknak. Mégiscsak ezek őrzik az időt és a történelmet." Mint a sárospataki templom is. És olvasható a *Szög és olaj* kötet *Sárospatakon* című írása is, melyben korunk egyik teljes embere –vagy inkább teljes keresztény és katolikus embere, gondolkodója – fogalmazza meg átfogó világképét emberről, Istenről, az ember helyéről, melyben Marx is utat mutat nekünk.

Mindez töredék, mégis a teljesség –most ellentmondok a gondolatsort kezdő önmagamnak – nem megközelítése, hanem maga a teljesség a töredékekben, mert ez a kiállítás, bár töredékes, a töredékesben a teljességet mutatja fel. Ahogy minden élet csupán töredékes, teljessé majd a labirintus végén válhat. És csak akkor, ha van elég erőnk Isten Pilinszky-i és Simone Weil-i vállalásához. Mert ő, ők nagyon szelíden befelé tessékeltek minket a sárospataki templom oratóriumán túli tágasabb és örök térségbe.

Tarbay Ede

Tudomány

Schram Ferenc emlékezete

Schram Ferenc néprajzkutató, a vallási néprajz kiváló művelője, immár tíz éve halott (1923–1975). Fiatalon ragadta el a halál, így életműve befejzetlen maradt, mégis jelentős kutatásokkal gazdagította a magyar néprajztudományt. Zenei, teológiai képzettsége, latin és egyéb nyelvismerete, jogi, történeti forráskritikai felkészültsége képesítette arra, hogy a levéltári forrásokból megismerhető, történeti néprajz művelője legyen. „Olyan mélységig nyúlt a vallási néprajz kérdéseihez, ahogyan ez sokáig nem volt megszokott. (Akik nem ismerték őt közelebbről, teológiai képzettsége, nőtlensége és zárkózottsága alapján papnak vélték: ezen épp ő szórakozott a legjobban, tréfából még táplálta is e „hiedelmet") – írja róla Katona Imre az Ethnographiaban (1976).

BÁLINT Endre

B-8-1-102

A DOLGOK MEGSZÓLÍTÁSA

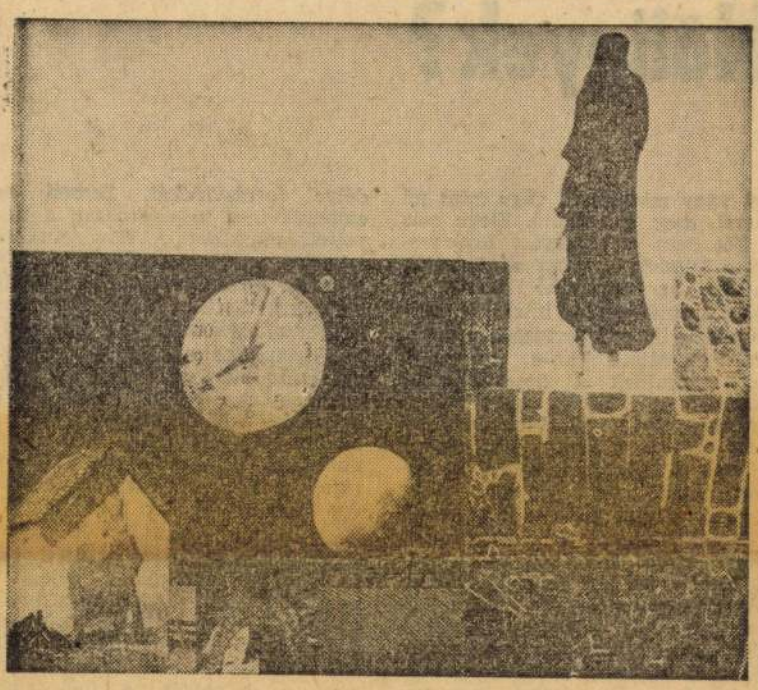

Festőkkel kapcsolatban ritkán szokták emlegetni a mitológiai Anteuszt — én mottóként rá hivatkoznék.

Tíz éve, hogy *Bálint Endre* keservesen hosszú időt után engedélyezett reprezentatív kiállítását megnyithattam. Többek közt azt próbáltam akkor elmondani, hogy az évtizedek során klasszikussá vált, jellegzetes tárgymitológiájának az alakjai, formái milyen átderengő személyességgel szolidárisak egymással: ott éri őket tetten, ahol a különbözőség már testvér az azonossággal. Ahol a hold fedésbe kerülhet a gyermekkor magasba hajított rongylabdájával. Aki így tud látni és érzékelni, az akkor is a lét partján üldögél, ha történetesen Szentendrén, a Duna partján esik meg vele ez az üldögélés.

Tíz éve a tiszteletlen aszkézisét, frivol áhítatát, megrendült fintorát, kétértelmű játékosságát említettem; s azt a képességét, hogy mindenestül gyermekké tud lenni, mikor a dolgok felnőtt arculatát leplezi le: mint az igazi igazmondók. Beszéltem a dolgok édenének olyan felidézéséről, ami egyúttal az éden fonákját, és demoniáját is megmutatja — a telített ürességet. Azon tűnődtem el akkor, hogy végül is mi lehet a valóság legmélyebb konkrétsága — amiről ez a piktúra olyan takarékosan, és hibátlan elvonatkoztatással beszél. Vajon egy állomás csak, ami újabb megfoghatatlan konkrétságra nyit ablakot — a csendre?

Ez a mostani kiállítása, montázsainak szemléje arra csábít, hogy bizonyos hangsúlyokat élesebbé tegyek, mint tíz évvel ezelőtt. S igyekszem egyszerű képnézőként mondani, amit mondok. Olyan nézőként, aki szeretne úgy ráfeledkezni erre a képvilágra, ahogyan maguk a képek tanítják az észrevevést, a megpillantást. S épp ezt a sajátos ráfeledkezést érzem mágikusan anteuszinak.

A mitológiai történésnek van egy mozzanata — talán a legfontosabb — amin át szoktunk siklani. Anteusz mindig akkor kap erőre, amikor visszazuhan a földre. Általában ezt hangsúlyozzuk; s csupán hozzátesszük, hogy maga Héraklesz is csak úgy tudott végezni vele, hogy fölemelte a levegőbe, és ott fojtotta meg. A levegőben. Nem a földi birokban.

Erős példázat ez; különösen, ha ennyire élére állítjuk a szavakat. Persze, mondhatjuk, hogy minden festészet anteuszi, és szükségszerűen az: a *látvány* itt adott, a szem, a pillantás nem menekülhet a földtől, s még amit nem ide gondol, ahhoz is itt kapja a mintát. Anteusz nem tagadhatja meg az anyját. Csupán sokféleképpen lehet ragaszkodni a földhöz, a föld mintáihoz —, mint ahogy a festészet legkülönbözőbb irányzatai gazdagon illusztrálják is ezt. Bálint Endre festészetének azonban van egy kivételes sugárzása, ami minden mást maga alá rendel: megszállottan hisz abban, hogy a dolgok, a tárgyak, és a bennük adott formák megváltásra váró, nem megismételhető csodák. Mind különkülön, s a többitől függetlenül is. Mind „Észak-fok, titok, idegenség". Mind egyedi követe, pótolhatatlan megbízottja valami felülmúlhatatlanul Egyetemesnek. Vagyis nem azt érdemlik, hogy pusztán, vagy csak artisztikusan, vagy csupán célzatosan rögzítsük és bemutassuk őket. Megszólításra várnak. És ez a festészet erre vállalkozik, ezt teljesíti.

Úgy képzelem, hogy ezt a piktúrát egy hallatlanul éber induktív érzékenység teremti meg. Ugyanis olyan őrző és megőrző szenvedéllyel tud minden *egyes* tárgy fölé odahajolni, ami már-már kultikus. Broch írja valahol, hogy „minden darabot nem lehet kézbefogni". Igaz; de ez mégsem beszélhet le bennünket a Nagy Leltár fontosságáról. A Föld Leltárát kell elkészítenünk, — hogy túllássunk rajta. És éppen ebből kellene kiéreznünk a boldog reménytelenséget — ami mindig újra megkívántatja a holnapot. És ez azért van így, mert az Egyetemesről beszélni: szentilalom. Aki valaha is kísérletet tett rá, hogy egy bizonyos határon túl az Egyetemesről beszéljen, egyet fog érteni ezzel a régi figyelmeztetéssel. Egy ilyen vállalkozásban a sorsunk anteuszi lesz: a levegőben fojtatunk meg. A dolgok, a tárgyak, és „darabok" áhítatos számbavétele viszont megannyi áldozat valami előtt, aminek a neve nem mondható. A mi pillantásunk számára nincs megpillantható Végtelen; számunkra csak a mindegyre begyűjtött „darabok" prolongált, gyűjteményes kiállítása létezik. Ami arra is figyelmeztet, hogy az életnek nincs mellékszereplője: minden atomnyi jelenség főszereplő. S mi más ez, ha nem a szeretet más megfogalmazása?

Ezekkel a szavainkkal akaratlanul is azt kerülgetjük, hogy ez a festészet vallásos. Kicsit olyan értelemben, ahogy *Teilhard de Chardin*, a misztikus és paleontológus szemében egy kőzetdarab évmilliárdos Szándék morzsaléka, évmilliárdos Szövegnek egy betűje. Vagyis él. Olyan *szadduceus* piktúra ez, amelyik éppen azért hárítja el a feltámadás és halhatatlanság *igéretét*, mert éppen az volna blaszfémia, ha *igéretnek* gondolnánk, miközben folyamatosan és káprázatosan a részesei vagyunk — együtt. Csupán többnyire vakon — külön.

Nézzünk körül a falakon. A montázs, a montázstechnika mindezt még nyilvánvalóbbá teszi. Látomás a Föld Nagy Leltáráról. Minden kép, a képek minden részlete: ízelítő a Föld „darabjaiból". Az emberi humusz miséje, karneválja, és katakombája. S ez nem csupán hűség ahhoz a földdarabhoz, házhoz, ami adatott, hanem sokkal több: a múlt, az örökség, a tradíció *megszentelése*. Az éjszakáké éppúgy, mint a nappaloké. Mert különbség van ugyan közöttük, de csak annyi, mint a jobb és bal kezünk között. És holdkórosság volna, ha egyikről megfeledkeznénk a másik kedvéért. Szükségünk van rá, hogy legyenek „különös hírmondóink". Olyanokra, mint az egykori edomita őr, aki a kérdezőnek így válaszol: „Seirből így kiáltanak hozzám: Vigyázó! meddig tart még az éjszaka, meddig még az éj? És szól a Vigyázó: Eljön a reggel, de még éjszaka van, ha kérdezni akartok, jertek el újból."

Mészöly Miklós

Elhangzott Bálint Endre montázskiállításának megnyitóján.

Nőügyek?

ket vagy mint férfi, vagy mint nő szerzi meg az alkotó. Eleve más a két nem életanyaga. Következik-e mindebből, hogy a szereplők rajzát, az expozíció helyét, a társadalomábrázolás hitelét a szerző szexuális hovatartozása alapján kell elbírálni? Van-e szerepe a sex appealnek a literatúrában? Számít az valamit, hogy Osztrovszkij kövér volt, Virginia Woolf meg ösztövér? Hogy Vörösmarty sikeres a hölgyek körében és József Attila nem éppen? Hogy Kaffka Margit libuska-ízléssel öltözködött, Bródy meg elegánsan? Nem számít. Csak Kabanova számít, meg Orlando számít; csak az Előszó, csak a Hazám, csak a Színek és évek, csak A tanítónő. Mert az írói teremtőerő megfigyelésekből is, képzeletből is, a közvetlenül megélt dolgok transzpozíciójából is táplálkozik. Karenina Anna gyötrelmét, Kárász Nelli iszonyát, vagy Mira varázsos báját ezekből teremtette Tolsztoj, Németh László, Sarkadi. Hogy kevesebb a nőíró, mint a férfi? Az évszázados elnyomással magyarázhatjuk. Ha csak egy Navarrai Margit, egy Ráskai Lea juthatott a betűvetéshez, akkor szükségképp író is kevesebb akadt közöttük. S manapság? Jó száz esztendeje a lányokra is kiterjedt a népoktatás! Attól, hogy egy Nemes Nagy Ágnes, egy Galgóczi Erzsébet, egy Fenákel Judit, egy Jókai Anna, egy Szabó Magda — no, kezd a tollam meglódulni — egy Kiss Anna maradandót vet papírra, javult a helyzet?

Hááát... nem éppen sokat. Mintha a „nőpolitikai" szemlélet éppen a — középszernél kevesebbet jelentő — *nőies* írásoknak kedvezne csupán. Mert lehetetlen eltagadni: a középszer táján, s az alatt van *ilyen*. Kicsiny részletek jó megfigyelése, erős affinitás a szexuális vonatkozások iránt, szépelgés az elvonatkoztatásban, egyoldalúság a társadalomrajzban s a férfi-figuráknál, rendetlenség a szerkezetben. A jellemek — többnyire nőfigurák — lélekrajza helyett: *lelkizés;* a társadalmi összefüggések festésekor: *okoskodás;* a kompozícióban vagy az eszmei kohézió hiánya, vagy a *sematizmus*ig erőltetett belédisputálás. Hogy ilyesmi a középszerű férfi íróknál nincsen? — tévedés. De hogy a középszerű nőíróknál mindig előjön — az sajnos faktum.

★

Palotai Borist láthatólag nem izgatja — többnyire — az, hogy köznapi események, apró mozzanatok krónikása lehet. „Isteni sztorikat" tud és elementáris mesélőkedvvel adja elő őket. Néhány tollvonás — és típusokat teremt; két-három mondat — és felajzza a szokványos helyzeteket; egy szemhunyorintásnyi kitérő — és más irányt vesz a tárca-novella csattanója. Mikszáth közelében kell keresnünk rokoni világát, kedélye forrásvidékét. Szereti az embereket, a jó anekdotát, a nevettető csattanót. A félvilágért se hagyna „ki" poenalkalmat, de mindig igényt tart arra is, hogy levonja a tanulságot. Ha kismesteri értékei devalválódnak, úgy mindig ilyen alkalmakkor. Valamennyi írása ott veszít erejéből, ahol megmagyaráz, ahol megtetézi a helyzetből adódó esztétikai összbenyomást egy jelmondatnyi tanulsággal. Igaz, ezeken is átüt derűje, a hallgatót-olvasót követő víg hunyorítása, de nem lelkesít, hogy kevéssé bízik történeteiben, s kádenciát függeszt hozzájuk. Ott jó, ahol az érzékelhető világban marad. Amikor a lélekrajz különös viselkedéseket is indokolni képes tájaira lép — kötetének címadó darabjában — rajta is erőt vesz a szépelgés, a „női lélek rejtelmeinek" transzcendenciája. Ilyesmivel bolondíthatta volna olvasóit Erdős Renée, de a *Jó étvágyat, A Kapor utcai ház*, az *Egy alkalmas pillanat* szerzőjéhez nem illik efféle tónus.

★

Csongor Rózsa láthatólag küzd a nőíróság évszázados esélyeivel. Már kötetének szerkezete is azt bizonyítja, hogy a nyilvánosságtól görcsössé válik. Az első kétszáz oldalt a címadó regény — *Árnyék* — teszi ki. Kedvezőbb publikációs viszonyok között bizonyára nem függeszti ehhez a regényhez elomló kisregényét — *Változatok egy szerelemre* — és tematikus riport-portréit. De ha végre megjelenhetik az emberlánya...! Kitűnő a regényt alkotó történet. Új „sztorit" kevesen tudnak már mondani a személyi kultusz éveiből. Csongor Rózsa tud, de nem döntötte el, hogy milyen epikusi módszer lehet a legalkalmasabb az előadás hatásos megvalósítására. A dokumentarista hűvös szűkszavúsága váltakozik az érzelmes elbeszélés terjedelmes belső rajzokat és rendetlen cselekmény-bontásokat produkáló módszerével. A regény egésze most úgy hat, mint egy kapkodva megrakott zsák. Itt bök, ott laza, egészében: térfogata nem arányos fajsúlyával. Torkonkapni, megrázni — ez volna a feladat; azaz erre kellett volna biztassa a szerkesztő.

A bírósági eljárás folyamán kibontakozó élettörténet most se nem vallomás, se nem nyomozati anyag; az ügyész szerepe — illetve az etikai döntés mibenléte — a regény végére, amikor a kerettörténetnek kéne bezárulnia, elsekélyesedik. A történet apropójául szolgáló kettős szerelmi öngyilkosság nemcsak motiválatlan, de ízléstelen is. Úgy tetszik, Csongor Rózsa többet tud az életről, mint az irodalomról, s ezt elégségesnek tartja a műalkotáshoz. Sajnos azonban éppen úgy nem elég, ahogy a fordítottja sem. Van azonban egy előnye: élni nem tanul meg az, aki nem tud. Írni viszont — jó technikai szintig — meg lehet tanulni. Óbenne van érzékenység a drámai élethelyzetek iránt, szeretet az emberekhez, megfigyelő képesség az anyaggyűjtésben. A kompozíciós technikákat érdemes volna ellesnie, esetleg szerkesztői segédlettel életre vajúdnia. Az *Árnyék*-ban ennek híján elvetélt egy nagyszerű esélyű kor- és jellemfestés lehetősége.

★

Bihari Klára gyakorlott novellaszerző, de sem megfigyelő képessége, sem teremtő képzelete nem haladja meg a jótanuló átlagos színvonalát. Pedáns mondatok, sematikus jellemek, takarékra állított indulatok jellemzik tompaszögben fölívelő novelláit. Kötetének valamennyi írására illik Veres Péter olvasónaplójának egy passzusa: „Igazi női munka. Sok fáradsággal jár, és kis helyen elfér." Szívesen perelnék a *női munka* ilyetén meghatározásával, de itt helyénvaló. Hasonló tehetségű férfi író legalább nagyképűsködne, következtetésekre ragadtatná magát. Bihari Klára szerény, sőt, ambíciótlan. Csak azt mondja el, amit lehetőnek gondol, ám az fölöttébb szűkös. Ezzel szemben: szorgalmas. Kötetében 37 novella és egy kisregény van.

Tehát a nőírók? Nem! Ne vonjunk le következtetéseket.

ísz Magyarország.
. nevetés, már látom,

epelek, vagy mi az isten?!
delek a csecsemőknek
m a hajamat.
n. Végül úgyis

ok mindenkinek,
dre emlékezik a bőröm,
yadik aranygyűrű
' a gerincemet?

, lassú gyönyörűségben,
a még józan arcomat
ı sár, mintha tudná,
ıár nem lesz semmi.

B-8-1-101

Lánctörők! – Mese habbal?

A Fehér Ferenc-interjúhoz (*Beszélő*, aug. 31.)

Mindenekelőtt a tiszteletkör; nem formálisan és nem pukedlikkel. Őszintén becsülöm Fehér Ferenc tehetségét, munkásságát és magatartását, néhány gondolatával azonban nem értek egyet, s egy rosszízű tévhit káros hatású továbbélésének gondolom, amelyet – sajnos! – Illyés Gyula nagyszerű verse is táplált: „...mindenki szem a láncban."

Ezt állítja Fehér Ferenc is: „Manapság igen sokan a totalitárius rendszerben levő mozgási lehetőségeiket visszamenőlegesen nagy előszeretettel valahogy úgy tüntetik föl, mintha itt léteztek volna búvóhelyek, amelyekben illegális hősök egy csapata folytatott a világtól – értsd: a rendszertől – elszakadva harcot, nem érintkezett a hivatalossággal, amit gyűlölt és megvetett. Hát ez bizony, az ellenzék nyílt megjelenéséig – a nyolcvanas évek közepéig-elejéig – mese habbal. Amíg a Kádár-rendszer elég erős volt, addig két választás volt: valaki vagy nem csinált semmit, vagy megpróbált cselekedni, tényként véve tudomásul, hogy a cselekvés legminimálisabb és mégoly autonóm útjai is a pártközponthoz és a pártközponton keresztül vezettek. Aki azt állítja ma saját magáról visszamenőleg, hogy ezt másként is lehetett csinálni, az hazudik. A jobbik esetben csak magának."

Nem tartozom azok közé, akik „...maguknak vagy másnak" visszamenőleg bármilyen ellenállási érdemet tulajdonítanak. Legfeljebb „útitárs" vagy szimpatizáns lehetnék, de hát nem rólam szól a nóta. Ezért csupán néhány olyan jelenségre hívnám fel a figyelmet, amelynek közvetlen tanúja voltam.

Mit nevezünk ellenállásnak egy totális diktatúrában? A fegyveres harcot? A propagandát? A rendszer falait repesztgető gondolatok tudatos, aktív terjesztését? Egy társadalom közérzetét, magatartását nem csupán a tisztán politikai elvek befolyásolják, hiszen a totálissal a totális vagy a partikuláris egyformán szembeszegülhet.

Tekintsünk vissza az ötvenes évekre, a kőkemény diktatúra örökzord telére. A hajdani – például – kommunista „oppozíció" már szétszóródott vagy halott; a magja azonban itt él, és a maga eszközeivel folytatja az 1927-ben kezdett opponálást a bolsevik diktatúrával szemben. *Kassák*kal – akinek ellenzékisége ugyancsak kétségbevonhatatlan, 1952-ben kizárták az írószövetségből – szoros kapcsolatban maradnak. Kik ők, s merre van szembenállásuk? *Bálint Endre, Mérei Ferenc, Fekete Béla, Lossonczy Tamás, Lux L., Mándy Stefánia, Vajda Júlia, Gedő Ilka, Ország Lili, Bíró Gábor, Tábor Béla, Jaki-Jakovits*– és nem sorolhatom; Bálint Endre 60. születésnapján csak a szoros baráti kör, körülbelül száz „ellenálló" szorongott a műteremben, 1974-ben! Ez a csoport a maga módján, a maga a sajátos eszközeivel szintén bomlasztotta a rendszert. Mert a kultúra, a művészet is a rendszer része! Nem véletlen, hogy milyen jelentőséget tulajdonított *Révai* és szolgaszemélyzete a kultúrának. *Lukács György* és *Horváth Márton* hírhedt cikkei nyomán tiltották be az *Újhold* megjelenését. De betiltása után az *Újhold* sugárzó köre egyetlen kollaboráns szótag nélkül folytatta, kitaszítottként, a Mándy Iván elbeszéléseiből ismert tengődő életét. Megfélemlítetten, de nem gyáván és megalkuvón. Ők is „szemek lettek volna a láncban"? És mikor vezetett útjuk a pártközponton keresztül – hacsak nem a tilalmi végzések átvételére?

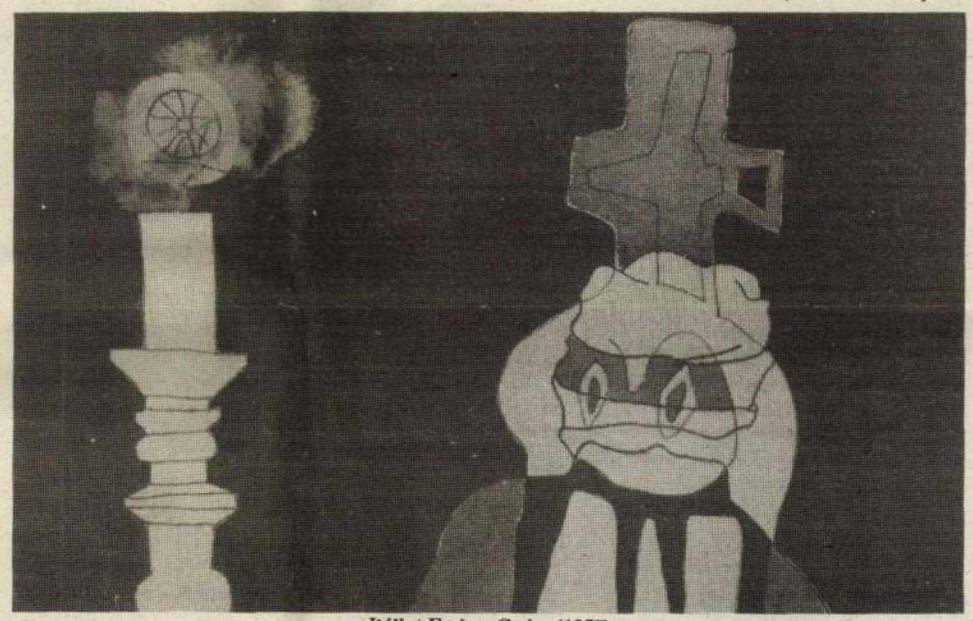

Bálint Endre: Gyász (1957)

Nem tudom, nem is feladatom felsorolni a *Rákosi-Kádár*-érák valamennyi „lánctörő" csoportját. De érdemes felidézni Bálint Endre 1951–52-ben festett *Ördögök-koboldok* monotípiasorozatát, amely az egyedi Bálint-nyelven a terror szorongató szatírája. Nem is állíthat ki 1972-ig, s családjával meg Vajda Júliával, Jakovitscsal szolgamunkákból nélkülöznek. A végül „megtűrt" 1972-es kiállításban nincs köszönet – noha 1948 óta a legsikeresebb tárlat az országban –, mivel a pártlap *„A Bálint-ügyről"* és erről az összeesküvés-illatú ellenzéki tömörülésről ír kritikát, nem a művekről. Az ő neveltjeikből áll össze *Halász Péter* színtársulata. És a *Galántai György* szervezte hírhedt balatonboglári kápolnában rendezett avantgárd kiállítások, előadások, Halász Péterékkel, amelyek ugyan a pártközponton keresztül vezettek, ámde... a *Népszabadság Szabó László* fémjelezte denunciáló, fogdaszagú cikével, zaklatásokkal, majd betiltással tetézve. Komoly bibliográfiát lehetne összeállítani a megjelölt ellenállási határvonal előtt megjelent illegális kiadványokról, zenei-színházi-képzőművészeti stb. alkotásokról. A demokratikus ellenzék 1980-ban ilyen előzményekkel is maga mögött, már teljes fegyverzetben állhatott a rajthoz. Csekély hatással? Nem igaz! Sok százezren hallgatták a Szabad Európában és más nyugati adókon fontosabb közleményeit, tudósítottak eseményeiről. Igen, ez volt a fontos: az eszmék láthatatlan szivárgása. Ennek is köszönhető, hogy 1989-et honfitársaink már olyan lelki készenlétben várták, mintha nem lett volna mögöttük negyven év. Igaz persze, hogy ez nem csupán a látható és láthatatlan ellenzék bátor működésének volt köszönhető: a kommunista rendszer maga is jócskán ástacsákányozta a saját sírját.

Összegezve: a „mindenki szem a láncban" felfogás – szándéka ellenére – olyan látszatot kelthet, hogy *Vida Ferenc* '56-os bíró és *Szilágyi József* '56-os áldozat – hogy a szélsőségeket se kerüljük – egyazon bilincs láncszemei.

Együtt a vérpadon: hóhér és áldozat?

ROMÁN JÓZSEF

B-8-1-101

A „sivatag" és az ő „oázisai"

Román József írása kapcsán

Engem terhel a felelősség, amennyiben elsikkadt volna, hogy Fehér az ötvenes–kilencvenes évek közötti időszak magyarországi alkotó értelmiségének arról a *részéről* beszél, amelyik saját autonómiáját a *politikai* hatalom vonatkozásában határozta meg. Vagyis az *értelmiségnek erre a részére* vonatkozik, hogy ebben az időszakban valaki vagy nem csinált semmit, vagy tényként vette tudomásul, hogy a cselekvés legminimálisabb és mégoly autonóm útjai is a pártközponthoz és a pártközponton keresztül vezettek.

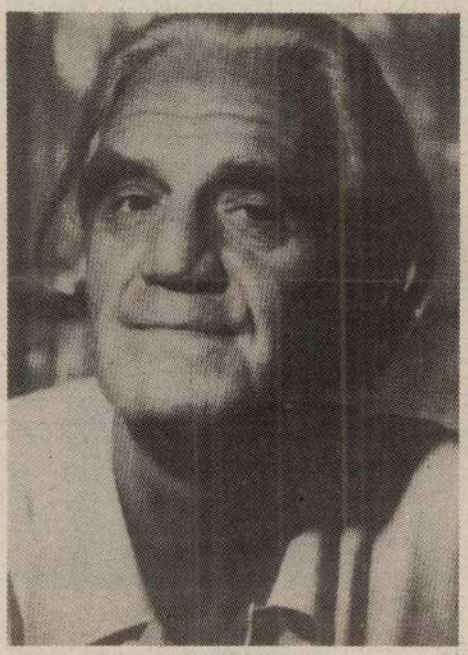

Ottlik Géza

Vagy mégsem? – Román József megkérdőjelező olvasata *az adott interjúban, az adott szövegösszefüggésben* félreértés, de „termékeny félreértés", amelyik kiváló *alkalmat* nyújt arra, hogy elgondolkozzunk: vajon *valóban* voltak és lehettek, akik a totalitárius társadalomban a pályán maradva, még ha annak a peremvidékére szorítva is, „nem voltak szem a láncban"?

Egy másik magyar poéta e kérdésre a hatvanas évek végén így adta meg a maga – *Illyésénél* is lehangolóbb – válaszát: *„Csinálhatsz, amit akarsz, / akarásod is ők csinálják."* Csakhogy: amint Illyés 1951–52-ben, és amint *Petri György* 1968-ban, úgy *Fehér Ferenc* (saját egyéb nyolcvanas évekbeli társadalomelméleti írásaival is önellentmondásban) 1991-ben, és a vele vitázó *Román József* ugyanekkor *történelmietlenül konstansnak* tekint egy olyan filozófiai-társadalomtörténeti *hipotézist* – a „totális" vagy a „zárt társadalom" fogalmát –, amelynek bizonyos körülmények között hatalmas morális és politikai (igenlő vagy radikálisan elutasító) *mozgósító-reguláló* ereje lehet ugyan, s ebben az értelemben „objektív tény" – viszont „mindössze" ebben az értelemben az. De *elvontan*, létezését „objektív valóságnak" tekintve nem lehet értelmes kijelentéseket tenni. A „totális állam", a „totalitárius társadalom" kimerevített fogalma használóját előbb-utóbb logikailag óhatatlanul a „minden krétai hazudik" föloldhatatlan kelepcéjébe csalogatja bele.

Fogalmazzunk kevésbé elvontan. Miközben ma visszamenőleg versenyt mosakszik az ország értelmiségének fele, bizonygatván, hogy ő ama totálisan bűnös totalitárius diktatúra esztendeiben nem volt (annyira erős) „szem a láncban", és ezt több-kevesebb joggal és igazsággal támasztja alá akkor kapott sebhelyeinek mutogatásával, aközben alig akad, aki figyelmet fordítana a gesztusban fölszínre ütköző logikai hibára: akinek ma *van* módja akár legmaradandóbb sebeire is rámutatnia, az már egymagában ezzel is azt illusztrálja, hogy a totalitárius társadalom zártsága még a legsötétebb éveiben sem volt olyan hézagmentes, mint azt legnagyobb teoretikus hiposztazálói lenyűgöző elmeéllel bizonygatták. Egyszerűen: mert *aki valamire rámutat, az él.*

Kérdés: vajon volt-e, aki úgy lett „túlélő", hogy „nem volt szem a láncban"? *Akár „igen"-t, akár „nem"-et mondunk, ördögi körbe keveredünk, mert objektív ténynek fogadjuk el a teoretikus fikciót, a totálisan zárt társadalom hipotézisét. Holott már az is e totális társadalom részlegességére, repedezettségére, hézagosságára mutat, hogy belőle kisarjadhatott egy vele szembeszegezhető, alternatív társadalomeszmény és a „nyitott", a „civil", az elidegenedésmentes társadalom víziójával összhangban álló magatartási gyakorlat.*

Kivált szembeszökő ez az önellentmondás, ha történetileg konkrétan nézzük. Nagyon is kétarcúan működött a bántalmait manapság annyiszor fölemlegető alkotó értelmiség „totális szétzúzása". Különösen azokkal szemben, akik nem az uralkodó hatalomhoz való *politikai* magatartásuk stratégiái és taktikái révén határozták meg önmagukat, saját „autonómiájuk" tartalmát, hanem egyszerűen „csak" jártak tovább a maguk útján, „tették a dolgukat", a Fehér említette *egyik* olyan recept szerint, *„beilleszkedve a lehetségesbe"*. A Rákosi-éra legnagyobb szabású „hadiüzene" velük szemben az *Újhold* Révai vezényelte betiltása volt 1949-ben. Kétségkívül hatalmasat durrant, visszhangja az időben máig elhallatszik – viszont ha utánagondolunk, hogy *akkor még* nem a *későbbi* irodalomtörténeti nagyságok lapjáról, hanem jobbára húszas éveik közepén járó, ígéretes tehetségű ifjak néhány száz példányos fórumáról volt szó, az „akció" kultúrpolitikailag inkább jelképes értékű – másoknak szóló – figyelmeztetésnek, mint a személyükben érintettek „szovjet típusú" totális irodalmi (a rosszabbik esetben fizikai) likvidálásának tűnik.

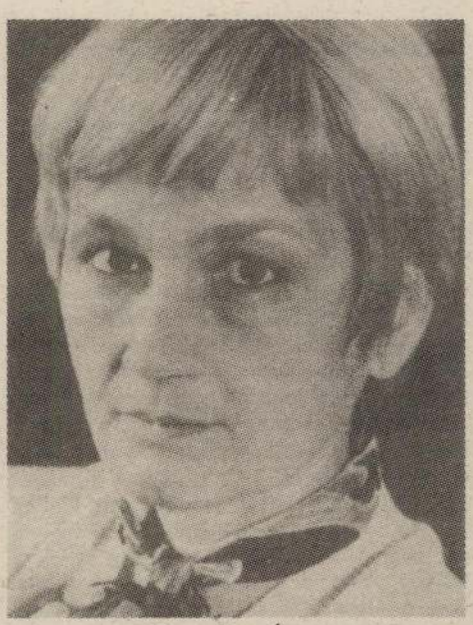

Nemes Nagy Ágnes

A tények *egyik fele* mindenképpen csak a *másik felükkel együtt* teljes: igaz a több mint fél évtizedes (részleges) szilencium Weöres, Pilinszky, Nemes Nagy, Toldalaghy, Lakatos, Végh György stb. vagy – tágabbra vonva a kört – Szentkuthy, Németh László, Kassák stb. akkori műveinek legjavára, de éppígy igazak az elsivatagosodás közepette fölkínált „oázisok", „szinekúrák" és „azilumok" is.

Éltek, dolgoztak sokan önheroizálás nélkül, a „nagypolitikára" fittyet hányva '49-től '89-ig, tették, amit lelkiismeretük és alkotói krédóik szerint tenniük *kellett*, és a nyitva hagyott legitim csatornákat felhasználva tenniük *lehetett*. „Értékeket mentettek át" és teremtettek.

B-8-1-100

A „Tizenegy hóhér" utódairól

Azok közé tartozom, akik az elmúlt évek során olykor-olykor így kiáltottak fel: „Hol marad ez a Nagy Endre kabarétól, nincs nekünk igazi kabarénk, öregem!" S mondtam ezt büszke meggyőződéssel, holott Nagy Endre kabaréjában sohasem ülhettem. Ha nem hallottam is Nagy Endre hangját, azért tudtam és tudom, mi történt ott, az ó színpadán; pontosabban: a hajdani kabaré szellemét, szellemiségét és szellemességét nagyon is ismerem, az idősebbek unos-untalan emlegették, s ha nem emlegették éppen, akkor is képviselték és segítettek bennem egy jogos mítoszt teremteni. Ezért hát az előbb idézett felkiáltást nem nagyképűségnek, hanem csak lázadozó sóvárgásnak szabad tekinteni. A sóvárgás otthon csak sóvárgás maradhatott, hiszen a Nagy Endre kabaré amellett, hogy szórakoztatta, ellenzékivé is nevelte hallgatóit majd félévszázadon át egy országban, ahol az ellenzékiséghez mindig bátorság kellett, ahol az ellenzéknek volt mindig igaza és ezért mindig is csak ellenzék maradt.

Münchenben egy alkalommal a *Die Kleine Freiheit* (A Kis Szabadság) nevű úgynevezett „irodalmi kabaré"-ba váltottam jegyet. A műsor pompásan szórakoztatott és mesterien protestált mindaz ellen, amivel a német baloldal leszámolni szeretne. Később végignéztem a másik két politikai kabaré, a *Die Zwiebel* és a *Die Kleine Fische* műsorát is, amelyekben ugyanazt a baloldali, humanista, eleven és egészséges szellemet láttam viszont, aminek annyira megörültem a *Die Kleine Freiheit* nézőterén. Aztán eszembe jutott sok minden. Az, hogy Nagy Endre kabaréja Németországból származott át Budapestre, hogy ez a fajta kabaré éppen Münchenben született meg hajdanában, a császárkori Németországban. Wedekind és Ernst von Wolzogen alapította az első politikai kabarét, a müncheni *„Elf Scharfrichter"*-t (Tizenegy Hóhér), melyet aztán követett a többiek. Vagy két évtizeddel később, a weimari köztársaság idején a másik központ Berlinben alakult ki. A berlini „politikai kabaré és irodalmi revű" átvette a müncheni hagyományt és csoda módon virágzott, hogy aztán csakhamar maga is hagyománnyá váljék. Ugyanis 1933-ban Hitler uralomra jutott. A művészek szétszéledtek: ki Angliába, ki Svájcba, ki az Egyesült Államokba húzódott áttelelni. Akadt, aki érvényesült az új helyen, ha nem is a régi „beosztásban". Friedrich Hollaender, a Die Kleine Freiheit házi szöveg- és zeneszerzője számtalan hollywoodi filmhez komponált zenét.

A csoda ott kezdődik, hogy ezek az emberek a háború után hazatértek. A csoda folytatása az, hogy sikerült feltámasztaniok a politikai kabarét és irodalmi revűt és most ugyanazt a szellemet szolgálják és képviselik, amelyet valaha képviseltek, s amely a weimari köztársasággal együtt pusztulni látszott. Csodának kell ezt nevezni, hiszen sem az irodalom, sem a művészet egyéb ága nem tudta kiheverni a hitleri évek veszteségeit, nem tudta feltámasztani magát.

A jó politikai kabaré mindig a leghívebb tükör, hiszen jellegénél fogva mindig azzal kell foglalkoznia, ami legjobban érdekli, illetve foglalkoztatja az embereket. Így hát igen érdekes lehet az a kép, amelyet a müncheni kabarélátogató szerez. A Die Zwiebel műsorfüzetében a következő vicc olvasható: „A kritikus elment az egyik kabaréba. Ott egy jelenetet játszottak Bonnról. A kritikus ezt írta: „Gondosan választották a témákat..."

A kritikus elment egy másik kabaréba. Ott is egy jelenetet játszottak Bonnról. A kritikus ezt írta: „Mindig csak a régi téma..."

A kritikus elment egy távolabbi kabaréba. Ott nem játszottak jelenetet Bonnról. A kritikus ezt írta: „Sajnos, egy téma hiányzott..."

A kritikus elment még egy kabaréba. Ott sem játszottak jelenetet Bonnról. A kritikus ezt írta: „A témaválasztás gondos volt..."

A kritikust megkérték, írjon egy kabaréjelenetet. Írt egy jelenetet Bonnról."

Bonnal az a bajuk, hogy nem képviseli az ország igazi érdekeit, sok arrafelé az ex-náci, sok arrafelé az ex-náci, sok arrafelé az ex-náci.

Másik főtéma Bonnal kapcsolatos: az újraegyesítés kérdése.

A harmadik állandó téma a háború kérdése és a német újrafelfegyverzés. A militarizmus gyűlölete.

A negyedik szintén állandó téma az amerikaiak és általában a nyugati politika gúnyolása.

További témák: az idősebbek munkanélkülisége; az árak emelkedése; a televízió; az a rendelet, melynek értelmében az országút mentén ki kell vágni a fákat, hogy az utat szélesíteni lehessen a növekvő autóforgalom számára; a müncheni állomásnál túl sok olyan fiatalember sétál, ki homoszexualitással keresi kenyerét; sok a korrupció; a börtönökben vidám a lebukottak élete; mechanizálódás; és helyi események, apróbb emberi groteszkek. Úgy tűnik, legtöbb feladatnak a militarizmus elleni lázítást tekinti mindhárom kabaré. Ezt igen hatásosan teszik, a legkülönbözőbb eszközökkel s mindig komolyan. A legkönnyfakasztóbb, vidámabb jeleneteknél is egy cseppet elkomorodik végül az ember. Ennek talán nem is a jelenetek tartalma az oka, hanem a tény: Németországban vagyunk. A kabaré valóban hű tükör: nincs még egy ország, ahol a háború olyan közel lenne még. Ezt a közelséget nem romok, hanem új házak, új városrészek jelzik. A látszat szép és problémamentes és az emberek szeretnék hinni, hogy valóban nincsenek problémák. Ez ellen hadakoznak ezek a kabarék. Kicsit szentimentálisan hat az a jelenet, melyben a színészek, fákat elevenítve, sóhajtoznak, hogy könyörtelenül kivágják őket a növekvő autóforgalom, a technika térhódítása miatt. De egy másik jelenetben két öreg tábornok veszekszik: egyikük valaha gépfegyvertűzbe, halálba küldött egy ezredet, mert ez egyszerűbb volt, mint bevallani azt, hogy tévedett. A humanizmust szólítják ezek a kabarék. S mert mindezt olyan makacsul teszik, biztos szükség van rá.

Ami magát az előadást illeti, az ötletes és egyszerű. Hat-hét színészből áll a gárda, előfordul, hogy a jelenetek írója is játszik. A komponista zongorázik és előadás előtt jegyet szed. A színpad apró, barátságos. A díszletek ötletesen jelzésszerűek. A Berlinben hajdanában annyira dívó avantgardizmus erőteljesen lecsiszolódott, ha nyomait felleli is az ember, az már jól esik a szemnek és a fülnek is. Elmondható: nem egyszerű folytatása a mai német kabaré a hajdaninak, hanem megújult, felfrissült továbbélése. Mert egy kicsit ez is talán a céljuk: a továbbélés, a weimari köztársasághoz való visszanyúlás, a demokratikus, humanista szellem felelevenítése és bemutatása. Felelevenítése azok számára, kik már elfelejtették és bemutatása azoknak, kiknek eddig nem volt módjuk megismerni.

András Sándor

Zsákok és vaslemezek

Egy kiállítás margójára

Minden második év végén Torinóban rendezik meg a *„Francia-Italia"* modern festészeti kiállítást. A legutóbbi szomorú képet festett a mai művészet hivatalosan legelismertebb irányzatainak fejlődéséről. Tulajdonképpen nem is nagyon lehet irányzatokról beszélni, mert a kiállítás rendezőinek egyoldalú válogatása folytán a mai francia és olasz festészeti törekvések közül csak a szimbolizáló absztraktizmus volt képviselve megfelelően, amelyen belül a technikát illető tudatos extravagancia alapján majd mindegyik festő külön irányzat igényével lép fel.

Ha negatíve is, de nagyon tanulságos volt ez a kiállítás úgyszólván minden jelenségében. Olyan törekvéseket tárt a néző elé, amelyeknek *művészeten kívüli* jellege egészen kézzelfogható. Mindenekelőtt a kiagyaltság, a mindenáron való pusztán formális-különbözőség hajszolása. A cél már nem is az, hogy valami újat adjon a festő (pl. függetlenül annak emberi vonatkozásaitól), hanem valami mást, mint a kolléga. Egy icipicikét mást, ha a dolog természetét tekintve, az a más nem is eredeti, hanem tulajdonképpen *régi*. Így például a „collage", az „idegen anyag" festészeti alkalmazása a maga idején jelentős szerepet játszott és Picassónál például új művészi eredmények elérését tette lehetővé egy meghatározott korszakban. Ilymódon ez a fajta collage problematikussága ellenére a technikai újítás keretein jóval túlmenő jelentőségre tett szert, mint egy bizonyos kor sajátos életérzéseinek közvetett megszólaltatója; és ugyanezért vált az idő múltával túlhaladottá. (Gondoljunk a „Guernica"-ra és Picasso későbbi fejlődésére.) A mostani kiállítás festőinek nagy része azonban csupán anakronisztikusan variálja a collage technikát, értelmét és jogosultságát valamiféle üres „technique pour la technique" elvben kereste, mindennemű korbeli és emberi vonatkozás nélkül. A „más" az alkalmazott anyagban van: most nem papírkivágat kerül a vászonra, hanem piszkos ruharongyok, apróra őrölt kavicsdarabok, önlemez forrasztólámpával, a közepén kilyukasztott és bepingált vaslemez, különböző méretű (3-szor 5 m-es is) összevissza varrott zsákdarabok, madártollfoszlányok stb., stb. A hangsúlyozott törekvés valami másra természetesen nem új esztetikai elv.

Ez a mindenáron való eredetiséghajszolás a valóságban a legnagyobb fokú *konformizmust* jelenti. Az igazi művészi egyéniségnek még foszlányait sem lehet fellelni a dolog természetét illető szűrke azonosságban, amelyen belül eltérést csak a puszta fizikai nyersanyagban (kavics, vagy vaslemez, tollvagy zsákdarab) találunk. S ez nem is lehet másképp, hiszen a művészi egyéniség csak a valósággal kölcsönhatásban teljesedhet ki. Az ősi kínai festészetben megvoltak a madár-, bogár-, állatfestés specialistái, itt még csak meg sem említhető művészi és vallási okok következtében és természetesen egy primitív művészi fejlődési stádium kifejezéseképpen is. Most visszatérést látunk valamiféle értelmetlen ősprimitívségbe, és ha elrettentő kortüneteként a késői művészettörténet méltónak tartja majd egyáltalán számontartani ezt a fajta „művészi specializálódást", majd beszélhet a „zsákos"-ról, „ólmos"-ról, „vasas"-ról és „tollas"-ról és ezzel még túlzott nagyvelkűséggel is meritette ki e festészet lényegiségét.

A művészi egyéniség eltünésének jellemző formája, hogy megelégszik a festő a legkisebb eltérésel is; ha pedig ez megvan, akkor az egészen nyilvánvaló azonosság és kölcsönös epigonság nem veszélyezteti e festők szemében az eredetiséget. És ez nemcsak a „collage epigonság" esetében van így, hanem akkor is, ha a hagyományos festészeti technikát használják. Azonos formájú és elrendezésű foltokat festenek például a vászonra és tökéletesen elégedettek önreedtiségükkel, ha egy árnyalatnyi színezési eltérést tudnak felmutatni, amit aztán — egyéniségük szimbolumaként — a legmechanikusabb és legkonformistább módon ismételnek, a vászon nagyságát változtatva meg csupán (pl. Parzini, Bolgi, Raspi, Frasca, vagy Kallos, Louttre, Gillet). Liliputméretű naprendszerre hasonlítanak, amelynek középpontjában gyökerében hamis alkotóelvük áll: e körül forognak valamennyien és ugyanakkor a kisebbek forognak a nagyobb bolygók körül, akik viszont önmaguk körül forognak.

Egy másik ellentmondásos jelenség ebben a fajta festészetben a *tartalmatlan szimbolizálás*. Ha visszagondolunk a primitív szimbolizáló festészetre, helyettesítő, hogy elkerülje a figyelmünket két lényeges különbség e mai törekvésekkel, mégpedig erősen ez utóbbiak kárára. Az egyik, hogy a művészeti szimbolizálás ott elválaszthatatlanul egybe van kapcsolva egy vallásos, mitikus szimbolikával, amely általános érvényűségűvé teszi a műveket és hozzáférhetővé teljes tartalmában is a szimbolikába beavatottak számára. A másik: a valósággal való kapcsolat és az ábrázolás közvetlensége pedig még jobban kiszélesíti a hozzáférhetőség körét, lehetővé tesz egy bizonyos fokú műélvezetet azok számára is, akik egyáltalán semmit nem ismernek az ábrázolás ikonográfiai jelentéséből. Ez a fajta modern szimbolizálás azonban mindkét közvetítő mozzanatnak tökéletesen híjával van. Egyfelől manapság már teljesen lehetetlen egy általános érvényű szimbolika, másfelől viszont a valósággal való kapcsolat hiánya lehetetlenné teszi, hogy képeik bármiféle szimbolizálásnak tárgyául szolgáljanak.

A kiállítás lesújtó összképével szemben csak néhány közvetlen és új *művészi* utakat kereső (mostoha arányokban szereplő) kép nyújtott kárpótlást (Arbas, Caillaud, Pruvost, Garino), valamint a néhány éve elhunyt Leger a harmincas években alkotott megragadó képei. A fenti módszerekkel alkotott képek sokmillió lírába kerülnek s ezért a kiállítást a torinói luxusautószalonéval egyidejűleg rendezték. Ez még nem volna baj, sőt nagyon is rendjén van, hiszen azonos a vásárlóközönség: magukra vessenek, ha milliókat „modern ízlésű" snobizmussal vaslemezbe és örölt kavicsba akarják belefektetni. A baj ott van, hogy a mai francia és olasz festészet értékes törekvéseiről tudomást sem véve, ezt a kiállítást rendezői „Franciaország—Olaszország mai festői" általánosító címmel illetik meg.

Mészáros István

Öt magyar festő sikere Brüsszelben

Öt magyar festő képei láthatók a brüsszeli Palais des Beaux-Arts-ban a hétfőn megnyílt tárlaton. Ez a galéria a legtekintélyesebb művészek nagy sikerek előtti vagy utáni, reprezentatív állomáshelye. Különleges megtiszteltetés tehát, hogy igazgatója, Monsieur Giron hajlékot adott honfitársaink alkotásainak.

Bálint Endre, az „Európai Iskola" követője utoljára 1947-ben rendezett kiállítást Nyugaton, a párizsi Galeria Greuze-ben; 1948 tavaszán pedig utoljára Budapesten. 1948 után Magyarországon minden bemutatkozási lehetőségtől megfosztották a modern művészetet. Bár a kiállítási termek becsukódtak Bálint Endre előtt, alkotómunkáját tovább folytatta. Képeinek évszámai tanúskodnak erről. Ezek az évek, 1948—57-ig, tovább érlelték műveinek formai fegyelmezettségét. Bálint Endre tudatosan vállalta és folytatta az 1941-ben elhalt Vajda Lajos szentendrei iskolájának, az úgynevezett konstruktivista szürrealizmus iskolájának hagyományait. Most kiállított képeivel kapcsolatosan a lapok szinte egyöntetűen dicsérték a művész gyengéd, lírai érzékenységét, fegyelmezettségét, festői tudását és főként mondandóinak igazságát, formavilágának beépítését a gyermeki és álomvilág közé.

A fiatalon, harminchárom éves korában elhunyt Vajda Lajos vásznait 1943-ban, halála után két esztendővel mutatta be a budapesti Alkotás-galéria.

Vajda művészete másfél évtized után most jutott először a nyugati publikum elé, s a műbírálókat méltán lepték meg a festmények keletkezésének évszámai: 1938—1939, — hiszen ebben az időben a fiatalok javarésze még Picasso-epigonként működött Nyugaton. Nagy meglepetést keltett, hogy Klee, Max Ernst és Miro művészete mellett egy szellemi formátumban velük rokon magyar már a 30-as évek végén ad számot arról az önmagában végbemenő démoni válságról, melyről Európa csak most vett tudomást.

Szabó Lajos — aki egy személyben igen becsült vallásfilozófus és rajzoló — kaligráfiáival szerepel a kiállításon. Spontán, lendületes jegyek és jelek ezek, az írás, a kép és a gondolat egyértelmű, elvont sűrítésében.

Kotányi Attila friss, absztrakt festősége mögött intellektuálisan rendszerező művész és rajzain jól követhető a két törekvés szintézisének igénye.

Szabó Ljubomir új műfajjal lepte meg a nyugati közönséget: tükörfényes kartonra felhordott korumrétegekbe karcol fésűkkel, s dinamikus hatású formációkat hoz létre. Szellemileg az ugyancsak magyar származású, elhalt, világhírű Moholy-Nagy Lászlóval tart rokonságot.

A siker már az első napokban megmutatkozott. A sajtóbemutatón annyi kritikus, újságíró és műgyűjtő vett részt, mint utoljára a világhírű Paul Klee tárlatán. A belga kritika rendkívül meleg hangon emlékezik meg a tárlatról.

A Les Beaux-Arts című lap már a megnyitó előtt hosszú cikket szentelt az öt művésznek; a Le Soir című tekintélyes estilap pedig kéthasábos cikkben méltatja művészeinket. Máris számos festmény kelt el, — s ez további sikerek bevezetőjének tekinthető.

TANULJON ANGOLUL

Regent School of Languages-ben

160 New Bond St. W. 1. HYD 2258

Kis csoportokban a tandíj csak 3/- sh

Állandóan raktáron újonnan megjelent művek, szépirodalmi könyvek, antikvár könyvritkaságok, vallásos művek, szakkönyvek, lexikonok, tankönyvek, nyelvkönyvek és szótárak. Kérje árjegyzékünket.

B. N. PRESS SERVICE,
4. Earlham Street, London, W. C. 2.

sőt a környékbeliek is, naponként eljárnak a postahivatalba, hogy a leveleket és csomagokat hazavigyék. Ezzel nemcsak a posta követ el némi szabálytalanságot, hanem maguk a falusiak és környékbeliek is. Miért teszik? Mert annyira méltányolják, hogy a postakihordó, jól akar enni s ehhez főnökének huzamosabb időt kell a konyhában töltenie? Vagy mert jobban bíznak saját levél- és csomaghordó képességükben, mint bevándorolt félharú felebarátjukéban? Vagy egyszerűen emberi együttérzésből? Vagy mert szeretnek a postahivatalban összegyűlni és az újabb hírekat megtrécselni? Közvéleménykutató tudakozódásom nyomán azt kell hinnem, hogy e legutóbbi tényező a döntő. Olykor előfordul, hogy megérkezik Párizsból a postafelügyelő a hivatali szokások ellenőrzésére. Ilyenkor szélvész sebességével szaladnak szét az üzenetek a falusiak és környékbeliek közt, hogy másnap senki se jöjjön a hivatalba küldeményért, maga a postakihordó fogja azt házhoz vinni. Mindamellett előfordult, hogy egy értesületlen „tanyasi" betoppant és a postáját kérte. „Szóval három húszfrankos bélyeget óhajt", felelte lenyűgöző lélekjelenléttel a körútjáról már visszatért korzikai; s az avatatlan hűtelhi érdeklődő is, a még avatatlanabb párizsi felügyelő is megelégedetten távozott.

A domonkos

A művészet dúl, az irodalom tobzódik, a világnézet aluszik. Itt egy román templom, mely már gótikusan fejeződött be; ott egy nyájas matróna, aki Gide-del volt barátságban, ennek alkalmi heteroszexuális fellobbanásaiban; amott egy előadás. Pagnol-ról, amelyhez összecsődítik a termelőket, juhászokat és illatszergyártó munkásokat. Pagnol-t én hevéssé ismerem; fiatal koromban Párizsban láttam „T o p a z e" című kedves és jelentéktelen bohózatát, mely hatalmas népszerűséget s később akadémiai tagságot szerzett neki. Nagy tekintély Franciaországban. Az előadást róla egy domonkos szerzetes tartotta. Pagnol-ról vagy tíz percig beszélt, aztán körülbelül másfél óra hosszat magyarázta, hogy a nemi kérdésben senki sem illetékesebb felvilágosítója a tévelygő ifjúságnak, mint a római katolikus egyház. Franciaország immár több mint fél évszázad óta aláhúzottan „laikus" ország, tagadja az egyház jogát az ifjúság nevelésének irányítására. Az előadást enyhe meghatottság követte. Azért-e — tudakoltam —, mert a szerzetes ilyen igényekkel lépett fel? Ah, dehogy, azért — feleltek —, mert nemi kérdésekről beszélt. Általában a franciák szóban is, írásban is kevésbé feszengenek nemi dolgok részletezésétől, mint bármely más, keresztény nevelésű nép. „De az öregek mégsem szeretnek itt ilyet hallani" — magyarázta egy kalauzom. Korzikai barátunkat is megkérdeztem, hogy tetszett neki az előadás. „Nagyon" — felelte nyomatékosan. Ha olyan ravasz volnék, mint némelyek, állásfoglaldást annak tulajdonítanám, hogy Gromiko diplomáciai viszony létesítését ajánlotta a Szentszéknek és hogy a Kádár-kormány magas érdemrenddel tüntette ki Grősz érseket. Inkább hiszem azonban, hogy azért, mert kommunistaságáról, mint annyiszor máshor, most is megfeledkezett.

Haute Provence, 1958 február.

BÁLINT Endre

B-8-1-99

Útkeresés a progresszióban

Bálint Endre fm
Művészet 1985/10/29,31

A kortárs művészeti alkotás társadalmi funkciója alapvetően megváltozik, amikor múzeumba vagy közgyűjtménybe kerül. Elhagyja a műtermet, értékéről, időtállóságáról a múzeumi leíró lajstromba vétellel bizonylatot is kap. Hatását az állandó nyilvánosság színterén, az érdeklődő múzeumlátogató közönség előtt fejtheti ki. A műtárgy alkotója ezután már úgy érezheti, hogy hivatását betöltötte, a kor eszméjét magas szinten sikerült megfogalmaznia, alkotása a kiválasztottak közé, az értékőrző közösség színe elé került.

Válogatni a kortárs művészet legjobb alkotásai közül, felelősségteljes és nagyszerű kritikusi feladat. A gyűjtemény szervezői igyekeznek a legjellegzetesebb műveket kiválasztani, a műtárgypiac kínálatát felmérni, lehetőleg főműveket megszerezni. Hogy egy képtár vagy múzeum anyaga milyen gazdag értékes alkotásokban, az nemcsak a szervezők szakértelmén vagy ügyszeretetén múlik, hanem gazdasági lehetőségeiken is.

A Szombathelyi Képtár a Derkovits-gyűjtemény köré szerveződött, de a Képtár szakemberei kapcsolatot akartak teremteni a múlt és a jelen művészete között. Elhatározták ezért, hogy gyűjteményüket a modern magyar progresszív művészet bemutatásának szentelik. Így került Derkovits és a szocialista törekvéseket rögzítő törzsanyag köré az Európai Iskola állandó kiállítása és a kortárs művészet bemutatója.

A régi művészetből az újba az Európai Iskola tevékenysége vezet át, de az ő képeik is a hatvanas években készültek. Az ötvenes évek nagy hiátusát a két kiállítóterem közé ékelődött díszes, impozáns lépcsőház szimbolizálja, az egyik teremben még alig hagytuk el *Bálint Endre, Korniss Dezső, Anna Margit, Lossonczy Tamás* képeit, a kortárs gyűjteményben ismét összetalálkozunk velük.

A kiállítás bejáratánál ott árválkodik ugyan 1955-ből *Tóth Menyhért Fiatalember* című képe, de ennek éppoly kevés köze van az ötvenes évek szelleméhez, mint a progresszív képzőművészet folyamatosságát reprezentáló Európai Iskola ekkor műtermek magányába visszavonult alkotói munkásságának. Ezek a munkák éppúgy hiányoztak a kiállításról, mint *Bán Béla* pályájának jellegzetes emlékei, amelyek nemcsak az egyéni életút ellentmondásaira vetettek volna fényt, hanem bemutattak volna egy sajátos kelet-európai művészsorsot is.

A hatvanas évek közepéről igen jelentős művek kerültek a Képtár birtokába, elsősorban *Kondor Béla Muzsika* és *Auschwitz II* című festményei, amelyek ugyan nem főművek az életműben, de képet adnak Kondor klasszikus léptékű művészetéről. Jelzéseket kapunk néhány munkájában is – a festmények mellett az *Égi háború* című grafikája is szerepel – az emberi élet sorsproblémáival küszködő alkotó egyéni mítoszokat teremtő művészetéről.

A magyar grafika klasszikus korszakából, a hatvanas évek második feléből Kondor mellett *Major János, Gross Arnold, Gyulai Líviusz* munkái a legmagasabb színvonalat képviselik, ha a rendezőknek nem mindig sikerült is a legfontosabb lapot megszerezniük. Major furcsa szürrealista elemeket ötvöző *Város* című grafikája az egyetlen autonóm alkotása, amit a Képcsarnok-hálózat terjesztett. A művész kivételes technikai felkészültségéről, szakmai biztonságáról ugyan képet kapunk, de szenvedélyes, látomásos művészetéről, amellyel a művészi lét gyötrő problémáira keresi a választ, semmit sem tudhattunk meg.

Ebből az együttesből hiányzik *Lakner László* és *Maurer Dóra*. Lakner szinte elsőként használta fel a pop art elemeit grafikáiban, újabb és újabb munkái a formanyelv szüntelen megújításának igényét fogalmazták meg, számára a korszerű kifejezésmód keresése a legfontosabb feladattá vált. Maurer korai szürrealista grafikái, mint például a *Pompeji*-sorozata, ahol nemcsak újszerű technikai megoldásokat dolgozott ki, a rézkarc ősi technikájának alakíthatóságáról győzött meg, hanem a dús, gazdagon burjánzó vegetációba rejtett látomásaival új képi világ megfogalmazásán fáradozott. Mindkettőjüknek nagy hatása volt a későbbi

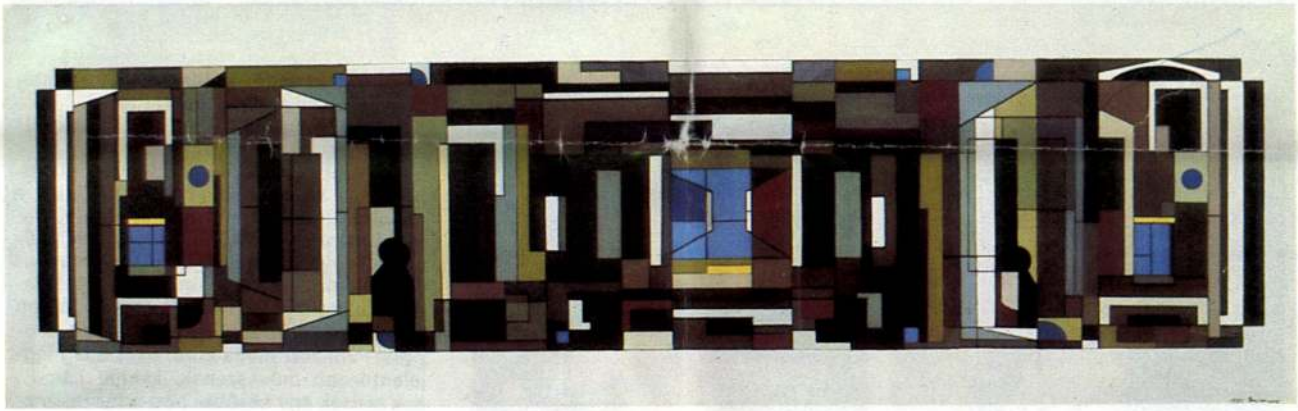

Új képtár Szombathelyen

2



3









fiatal grafikusnemzedékre, a hiány pótlására érdemes erőfeszítéseket tenni.

Sokkal nehezebb a hatvanas évek hézagos festészeti anyagát *Csernus Tibor* munkáival kiegészíteni, ezek ugyanis jobbára már közgyűjteményekbe kerültek, a művészeti piacon alig fordulnak elő. Pedig Csernus a magyar progresszív művészet egyik kulcsfigurája, és a hatvanas évek úgynevezett szürnaturalista festészetének elindítója volt. Mágikus erejű, oldott színekben tobzódó képeivel egy kis csoportot vonzott maga köré, e társaság legjelentősebb művészének, Lakner Lászlónak is csak egy későbbi pop artos festményét láthattuk. Így az egész irányzat, amely a magyar művészetben jelentős szemléleti változást és megújulást hozott, szinte teljes egészében hiányzik.

Kedvezőbb a Képtár helyzete a hatvanas évek végének művészetével. Itt szerepelnek az úgynevezett *Iparterv*-generáció tagjai. *Bak Imre* munkásságából éles szemmel válogatták ki a formázott vászontól a posztmodern képekig, vagyis a festészettől a festészetig ívelő pálya jel-

1 Barcsay Jenő: Térritmus,
vászon, olaj, 60,5x190 cm, 1973
2 Ország Lili: Írás a falon,
farost, olaj, 52,5x90 cm, 1967
3 Baranyay András: Önarckép Jane Morrisszal,
színezett fotó, I–IV, 30x27,5 cm, 1980
4 Kondor Béla: Muzsika,
olaj, farost, 130x101 cm, 1965
(fotók Somfai I.)

4



legzetes műveit, kihagyva a koncept kalandozások egész korszakát. *Nádler István, Keserű Ilona, Deim Pál, Csiky Tibor* mind egy-egy fontos és jellemző munkával szerepel, de hiányzik a körből a monokrom festményekkel induló *Molnár Sándor*, aki a nyolcvanas évekre hatalmas, barokkos motívumokkal gazdag, szerves formákban tobzódó képeket alkotott, és hiányzik *Jovánovics György*, aki a gipszszobrászatot mint sajátos, új szobrászi kifejezési eszközt elsőként felvállalta, és nem képviselik jelentős munkák a hetvenes években oly nagy karriert befutott koncept művészetet sem.

Sikerült viszont harmonikus egységet teremteni az idősebb és fiatalabb generációk legjobb törekvései között. Így kerülhetett a hetvenes éveket bemutató együttes kiemelt helyére Bálint Endre *Motívumaim természetrajzkönyvéből* című kései főműve, és Barcsay Jenő tiszta formákból, visszafogott, jól megválasztott színekből építkező *Térritmusa*. Ugyanez a törekvés hozta a kiállítóterembe *Schaár Erzsébet Bronztükör* című üvegmunkáját. Schaár az üvegszobrászat egyik elindítója Magyarországon, annak a műfajnak, amely igen jelentős nemzetközi sikereket ért el az utóbbi időben. Jó lett volna *Lugossy Mária* szerény kis üvegérme helyett valami jelentős üvegplasztikát szerezni akár Lugossytól, akár *Bohus Zoltán*tól, hiszen műveik már híres külföldi múzeumokban is megtalálhatók, ideje volna, hogy ebben a gyűjteményben is érdemük szerint szerepeljenek.

A hiperrealizmus irányzata kevés igazán jelentős művel ajándékozta meg a magyar művészetet. Ezek egy része is kikerült az országból, a rendezőknek mégis sikerült a stílustörekvés egyik legszebb darabját, *Baranyay András Önarckép Jane Morrisszal* című színezett fotóját megszerezniük. A kettős arckép a fotóhasználat érett, egyéni megoldását mutatja. Az egymásba montírozott két arckép sejtelmes képi együttessé áll össze, mely magába olvasztja a múltat Jane Morris klasszikus fotótörténeti képével, és megsejteti a jelent a fotografáló művész áttűnő portréjával.

A nyolcvanas évek művészetének bemutatása már valódi művészetkritikusi feladat, a Képtár-szervezői véleményük kifejtéséhez olyan fórumot kaptak, amely kevés kritikusnak adatik meg. Az összefüggések keresését ebben a részlegben sem hagyták figyelmen kívül, és ha olyan frappáns megoldás kínálkozott az átkötések jelzésére, mint *El Kazovszkij Vajda*-lapja, amellyel a művész épp a történeti részben szereplő Vajda-motívumokra reflektál, akkor fontosnak érezték, hogy ezt a munkát is megszerezzék. Nem bénította meg őket a feladat súlya, amikor a kortárs fiatal művészek válogatásához kezdtek, biztos szemmel fedezték fel a közelmúltban induló pályák közül is a legfontosabbakat.

Így került az együttesbe El Kazovszkij mellé *Wahorn András, Szirtes János, Böröcz András*, de a rendezőknek volt érzékük olyan sajátos, egyéni út értékeléséhez is, mint *Földi Péteré*. Természetesen ennek a válogatásnak vannak vitatható pontjai, mint például *Nyári István Csirkeragu '81 végén* című kései, kissé modoros fotórealista képe vagy *Pinczehelyi Sándor Lábak* című közhelyszerű formaritmusa, de ez alig változtat a lényegen, hogy a kortárs művészet legfőbb törekvéseiről, legfontosabb irányzatairól Szombathelyen képet kaphattunk.

Sinkovits Péter

Új képtár Szombathelyen

Szellemidézés

Életmű az állandó nyilvánosságnak – Varga Imre művészetéről

„Varga Imre a nap hőse, ha nem is minden késedelem nélkül kezdték jutalmazni művészi teljesítményét. Nem egészen huszonöt év alatt mintegy száz művet alkotott, meglehetősen nagyszámú köztéri munkát, amelyeket vegyes érzelmekkel fogadott a közönség, a kritika, de elfogadott, érezhetően abból a felfogásból kiindulva, miszerint a nap hőse nem biztos, hogy a holnap hőse is" (Művészet, 1979/7. 22. o.). *Horváth Béla*nak ez az elevenére tapintó és mindmáig változatlanul időszerű észrevétele a szobrász Laktanya utcai állandó kiállításának (hivatalos nevén: Budapest Galéria) „helyszíni szemléjén" jutott eszembe. A galéria anyaga éppen nem volt teljes, mert a művész a Hamburgi Katolikus Akadémia és a Kulturális Hivatal, valamint a Műcsarnok közös kiállításán május–júniusban nagy sikerrel szerepelt a nyugatnémet kikötővárosban. Szobraiból, kisplasztikáiból és grafikáiból ezután Bad Kissingenben, a jó nevű Galerie Art Forumban szerveztek árusítással egybekötött tárlatot. A minden várakozást felülmúló eredmény ezúttal is igazolni látszik, hogy Varga művészete nemcsak a hivatalos, államközi kulturális kapcsolatok elmélyítésében méltó követe kortárs képzőművészetünknek, hanem a nyugati műkereskedelemben is képes számottevő tényezőként föllépni. Ha tehát – átvitt és a szó szoros értelmében – már hat évvel ezelőtt a „nap hőse" volt, akkor ma talán még inkább annak minősíthető.

Tavalyi bemutatkozása a 41. Velencei Biennálén igazi és régen várt frontáttörése volt a magyar művészetnek külföldön. Többek között ennek köszönhető, hogy művei iránt jócskán megnőtt a kereslet, és számos vásárló, műkereskedő, galériás, műbarát és turista keresi föl a Rézkarcoló Művészek Alkotóközösségét, amelynek a tagja.

Jelentékeny közéleti tevékenységet is folytat; mint országgyűlési képviselő kitartóan szorgalmazza a bel- és külföldre irányuló, kiváltképp értékőrző és -növelő műkereskedelmünknek a közgyűjteményi tevékenységgel való hatékony összehangolását, ami a megmerevedett, kontraszelekcióra hajlamos mechanizmusokat makacsul őrző művészek és intézmények részéről természetesen nem vált ki osztatlan lelkesedést. Nyílt vitáról persze szó sincs, hiszen mindazok, akik Varga művészetével, személyével, magával a Varga-jelenséggel szemben kisebb-nagyobb fenntartással élnek, jól tudják, hogy nem valami célravezető kikezdeni olyan művésszel, akit a kultúrpolitika, a mértékadó kritika, a közönség, valamint újabban a külföldi műkereskedelem is támogat, aki vezető politikusoknak, egyházfőknek, üzletembereknek stb. a partnere. Sokkal inkább arra várnak, hogy a fák talán nem nőnek az égig, és előbb-utóbb – színházi hasonlattal élve – az ünnepelt főszereplő is kieshet a szerepéből vagy pedig a darab szép csöndben elévül.

Számomra ebben a közéletünket olyannyira jellemző tünetben mindenekelőtt az a különös, hogy egyszerűen nem tudunk jó szívvel örülni, ha egy-egy hazánkfia kiugró teljesítményt mutat fel. Pedig lépten-nyomon tapasztalhatjuk, hogy a világ nem éppen szemérmes a vélt vagy valódi értékeinek a fitogtatásában. Nálunk a – szó kettős értelmében – kiváló személyt a középszer minduntalan megkísérli visszarángatni a saját szintjére. Egyrészt azért, mert az egy személyhez tapadó siker puszta ténye is megkérdőjelezi az érdemtelenül előnyös falkalétet, más-

1

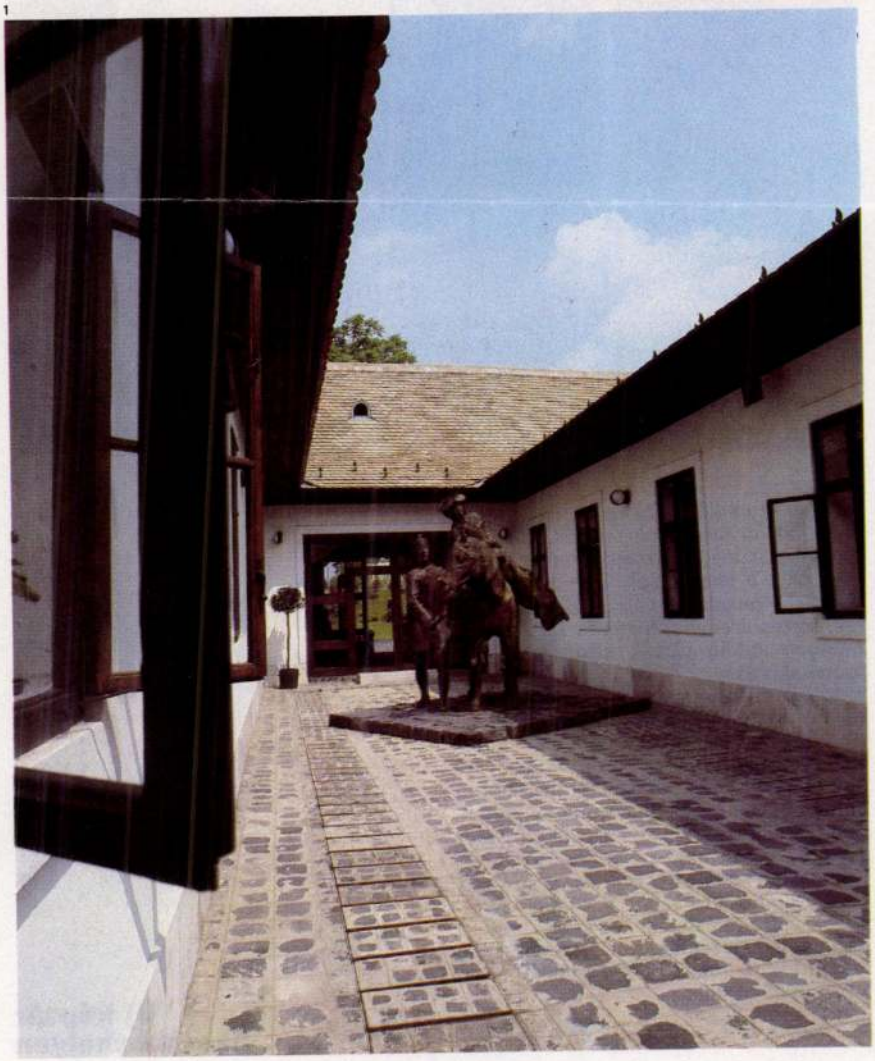

1 Varga Imre: Szent Erzsébet és Lajos, bronz, 250 cm, 1984, a Budapest Galéria átriumos udvarán (Sárospatak)
2 Varga Imre: Szent István, bronz, krómacél, 220 cm; Mária, a magyarok Nagyasszonya, bronz, krómacél, 180 cm; Csodaszarvasok, részlet, aranyfüstlemez, vörösréz, 1980 (Szent Péter-bazilika magyar kápolnája, Róma)
3 Részlet Varga Imre állandó kiállításából

Bálint Endre B-8-1-98

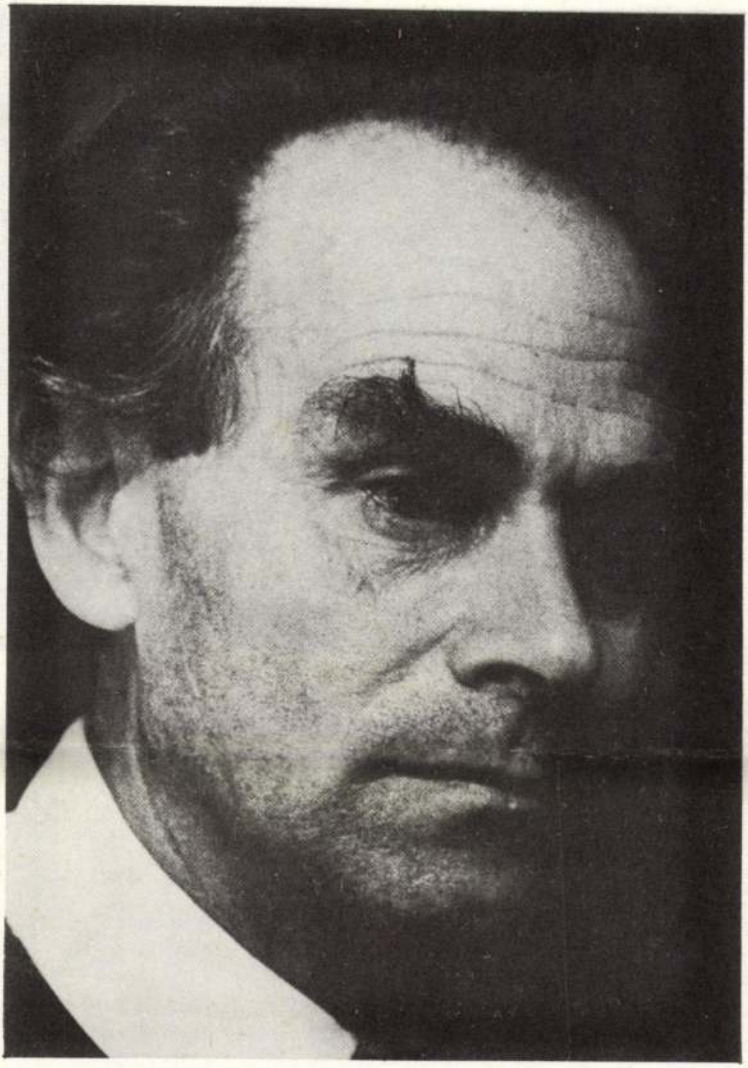

Csapó György: Művészet, műhelyek
NPI 1978

Bálint

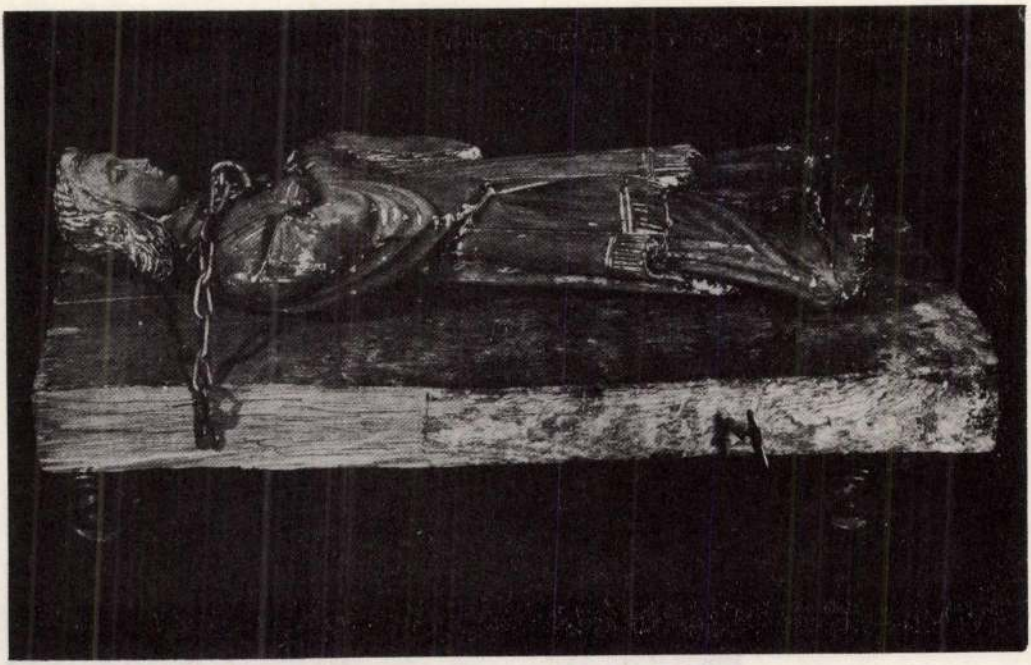

Bálint Endre: Lekötözve

BÁLINT ENDRE

Budapesten született 1914-ben. Az Iparművészeti Főiskolán Helbing Ferenc tanítványa volt, majd egy-egy esztendőt Vaszarynál és Aba-Novákнál tanult. Első kiállítása a Tamás Galériában volt 1938-ban. Szoros barátságban volt a fiatalon elhunyt Vajda Lajossal, akivel együtt a szentendrei művészet úttörői közé tartozott. A felszabadulás után az Európai Iskola tagja volt. Huzamosabb ideig élt Franciaországban. Hazatérése után több kiállításon mutatta be műveit.

Budafoki úti műtermében ülünk, már vagy két órája beszélgetünk, de szemem még mindig leltározza a régi csuprokat, a cseréptányérokat a falon. Itt egy paraszt pieta, amott festett angyalok, feszület, egy thora tépett lapjai rajzszöggel a szekrény ajtajára erősítve. Megragadóan szólnak e tárgyak, mély színekkel, akár egy Bálint-képen. Azokból is van itt egy-kettő, nem a falon, csak úgy odatámasztva. Sárga lovacska, egy sárospataki régi cégéren látta meg a művész, fekvő gyertyatartó Zsennyéről, kulcslyukfedő dísz, a híres szentendrei rács szigonya, amely szinte szignója lett Bálint Endre képeinek. (Vajda Lajos fedezte fel hajdanán egy régi ablakrácson – jegyzi meg.) Boltíves kapu, faltöredék, amilyeneket Sárospatakon, Szentendrén lát az ember és egy figura álló helyzetben. Betű, szigony, gyertyatartó, lovacska, ablak – ezekből a motívumokból teremtett sajátos világú képeket.

Két angyal, egy ház homlokzatának a háromszöge, megfordítva, és magyaros ornamentikák kissé deformálva, szétnyomva, címe: Zsennyei embléma.

– Tavasszal, ősszel Zsennyére járok, némi bűntudattal. Naphosszat horgászok és keveset festek. De hát, oly rövid az ősz, és oly gyönyörű.

– Azelőtt Szentendrén dolgoztál, mióta jársz Zsennyére?

– Hatvannyolc óta.

– Most ősszel Nyugat-Berlinben voltál, oda mi vitt?

– Kaptam egy féléves ösztöndíjat. De sajnos, csak három hónapig maradhattam. Közben megbetegedtem és hazajöttem.

– Évekig éltél Párizsban. Nem túlságosan nagy az ellentét: Párizs és Berlin?...

– Párizsnak akkoriban mozgékony, felszabadító levegője volt. Ettől persze nem váltam francia festővé, ellenkezőleg: ott lettem magyar festő. Párizsba akkor engem valamiféle nosztalgia vonzott, Berlinről ugyanezt nem mondhatom el. Németül sem beszélek. De hamarosan meg tudtam teremteni munkafeltételeimet, így aztán, habár csak három hónapot töltöttem Nyugat-Berlinben, formailag és szerkezetileg talán legfegyelmezettebb képeimet festettem ott.

– Ezek szerint mégis csak volt valami hatással festészetedre ez az utad.

– Alkalom volt a munkára. Mint amikor az ember magára zárja az ajtót és csak önmagával van együtt.

– Számodra tehát Párizs vagy Nyugat-Berlin egyaránt közömbös.

– Párizsban hat esztendőt töltöttem el életemből, és ami a döntő, igen fiatalon, először húszéves koromban kerültem ki. Reklámgrafikusnak készültem. Párizsban döbbentem rá, hogy a festészet sokkal messzebbre nyúlik a végtelenbe annál, mint a „Gresham"-művészetről gondoltam volna, amit a magyar piktúrából akkoriban, húszévesen ismertem. Párizsban eredetiben láttam Picasso, Pascin, Braque, Modigliani és Chagall képeit, főleg metszeteiket a képkereskedések kirakatában. És még abban az évben megismerkedtem Vajda Lajossal, akivel szellemi kontaktusom eléggé ismert.

– Mennyi idős volt akkor Vajda?

– Amikor megismertem, huszonhat, én pedig húsz.

– Hány évet dolgoztatok együtt?

– Ez a: „dolgoztatok együtt", így nem jó. Lakott nálam az Örömvölgy-utcában, együtt voltunk Szentendrén, Budapesten a Képíró-utcai szállóban, de Vajda sokkal érettebb volt fiatal korában, mint én. Súlyosabbak voltak a problémák is, amelyek őt akkoriban foglalkoztatták. Én annak idején még fauve-os, Párizstól meghatott piktúrát csináltam . . .

– Hogyan jellemeznéd Vajdát?

– A most megjelent Vajda-emlékkönyv igen sok oldalról jellemzi művészetét, személyiségét és a kettőnk kapcsolatát is.

– Mégis, mi jut eszedbe róla?

– A megközelíthetetlenség.

– Hogy érted ezt?

– Elsősorban etikailag. Megközelíthetetlen szellem volt, akit sem a lét kötelező kis praktikái, sem a hamisságok nem tudtak megingatni hitében. A legmegingathatatlanabb művész volt, akit ismertem. Elhivatottságáról meg volt győződve. A legfájdalmasabban az érintette, hogy nem állították ki a képeit. Már szinte haldoklott, amikor azt mondta, ha most egy kiállítása lehetne, talán meg is gyógyulna. Nem-

csak a számadás volt a fontos neki, hanem a közösséggel való kapcsolat. Ez az igény igen erős volt benne, és Derkovitsot is beleértve, senki nem volt olyan magányos, mint ő. Alig néhány ember akadt közvetlen közelében barátként értő is. Még ma sem kapta meg festészete az őt megillető elismerést.

– Említetted, hogy emlékkönyv jelent meg róla.

– Mindenesetre jó, hogy megjelent, ámbár a kivitelezése lehetett volna szerencsésebb. Ha Vajdáról esik szó, az ember mindig belebotlik egy-egy bosszantó kavicsba, vagy éppenséggel egy kőbe, ami már fájdalmas is. Harminc évvel a halála után végre megjelenik egy emlékkönyv és egyik lapunkban az új könyvek jegyzékében azt olvasom, hogy „Vajda János"-emlékkönyv.

– Érdekes, hogy a szoros kontaktus ellenére, korábbi képeiden nincs nyoma Vajda Lajos hatásának, csak a későbbiek során vált érzékelhetővé, hogy művészeted rokon az övével.

– Ezt korrigálnám némiképp, Vajdának volt egy időszaka, 1936–37-ben, amikor Korniss Dezsővel együtt Szigetmonostoron és Szentendrén dolgozott; ez erősen a folklór jegyében telt el. Közös gyűjtésük, és a Bartók–Kodály-i példát valló programjuk is akkor született meg. Ez az az időszak, amelyhez én érzelmileg leginkább kapcsolódni tudtam. De utolsó periódusa, a halálát megelőző két év volt a legdrámaibb, a legtragikusabb közlés; Európa számára is újdonság. Az én kontaktusom egy szelídebb Vajdával való; ahhoz a kutatáshoz kapcsolódik inkább, amit annak idején Vajda és Korniss közösen végeztek.

– Hogyan határoznád meg most a saját helyed?

– Erre nem tudok választ adni. Nem tudom, milyen festőnek tartsam magam. Úgy gondolom, mindaz, ami egy művész munkájával kapcsolatos, csak hosszú idő elteltével ülepszik le és kerül a helyére, értékrendjét vagy karakterét illetően. Engem szokás bizonyos kalickákba rakosgatni, mondván, hogy szürrealista, a népművészettel, a folkklórral kapcsolatot tartó festő vagyok, a vajdai hagyomány folytatója... Nem hiszem, hogy ennek a besorolásnak, a dolgok lényegét illetően, bármily jelentősége lenne.

– Milyen anyaggal dolgozol legszívesebben?

– Vászonra, olajjal; Zsennyén talált fadarabokra. Valaha a szegény emberek a kamra polcait újságpapírból kivágott sorozatmintákkal díszítették. Gondoltam, ezt a módszert én is alkalmazhatom közvetve, közvetlenül. Némely képemet ily módon magyar ornamentikák tarkítják, szövik át. Ez a módszer aztán annyira a sajátommá vált, hogy már eltértem az ornamentális jegyektől, és a fő motivumokat, formá-

kat ugyancsak papírból vágtam ki, és azokat különféle összefüggésben használtam fel. Ezt nevezem én stelázsi-folklórnak.

– Kinek a piktúráját érzed közel a magadéhoz?

– Azt mondhatnám, hogy legtöbb közöm talán ahhoz van, amit Korniss csinált 1947 és 1950 között. Akkoriban ő is egyszerű népi tárgyakból és nagyon transzponáltan alkotta meg a világát. Ezt rajta kívül jóformán akkor még senki sem művelte. Őt nagyon méltányolom, főleg azt az időszakát, amikor még hatott a vajdai tradíció, és festészete még tartalmazta közös munkájuk eredményeit.

– Ha jól értettem, ma már senki piktúráját nem érzed közelinek?!

– Így van.

– Tehát valódi szellemi kapcsolatot sem érzel senkivel.

– De ez nem jelenti azt, hogy nincsenek olyanok, akiket szeretek. Nagyon szeretem például Ország Lili munkáit, Anna Margit festészetét, Vajda Júlia utolsó időszakát és Keserű Ilonát. (Meg fognak vádolni, hogy csak a nők tetszenek nekem, de így van.) És persze a fiatalok közül sokat... Ha más utakon járnak is, mint én, de a maguk szuverén módján próbálják megtalálni a saját stílusukat és közüket a környező, aktuális világhoz. Csaknem valamennyien elvont művészetet csinálnak, de nincs sajnos közöttünk kapcsolat. Attól tartok, az ő szemükben én egy régi, anakronisztikus világ képviselője vagyok.

– Így érzed?

– A líra, az álmodozás, a képszerkesztés általam művelt módja idegen a mai húszévesektől, akiket nem győzök irigyelni és szeretni.

– Mit tartasz arról a sokat emlegetett és vitatott kapcsolatról, amit így fejeznek ki: európaiság–magyarság?

– 1961 végén, vagy 1962 elején Párizsban láttam az akkor még Svájcban élő Kemény Zoltán kiállítását, így még nem hatott rám szobrász, mint ő. Úgy láttam, absztrakt műveinek határozottan sok köze van a magyar népművészethez; később, amikor a Velencei Biennálén nagydíjat kapott, nyilatkozatában ezt el is mondta, bizonygatta A Kemény Zoltán féle művészek elidegeníthetetenül a mieink, a mi művészetünk fog gazdagodni munkásságuk által. Hanem aki a magyar művészetet Európával leginkább összekapcsolta, az Kassák Lajos volt, a magyar szellemi élet egyik legnagyobb alakja. Büszkék lehetünk rá, hogy Európa modern művészetében olyanokkal lehetünk jelen, mint Kassák, Moholy-Nagy László, Bartók, Kemény Zoltán, Vajda Lajos és mások.

– Műcsarnokbeli kiállításodon feltűnt grafikai munkáid hiánya, linotípiákra gondolok mindenekelőtt.

– Nem jutott hely rájuk.

– Talán nem volt belőlük elegendő?

– Amióta Zsennyére járok vagy ezer darab linotípiát csináltam. Évtizedek óta készítek úgynevezett objet-et, s mint tudod, nagy örömmel. Sikerült az utóbbi időben készülteket Szegeden a nagy kiállításom alkalmából bemutatni.

– Az objet egész pályád végigkíséri . . .

– Valóban. Számomra az objet készítése lehetőséget ad azoknak a groteszk ötleteknek a kifejezésére, melyek szinte gyermekkorom óta kitartanak mellettem, s ahol a képzettársításokra magamat szórakoztató alkalom adódik. Egyszerűbben: a játékhoz való jogomat őrzöm. Ez üdítl

(1972, 1976)

BÁLINT Endre

Életünk, 1986/6.

B-8-1-97

SZABÓ JÁNOS

„Valamit érzékletessé tenni a mai világból...”

BESZÉLGETÉS BÁLINT ENDRÉVEL*

„Művészet és életforma” című cikkében Ön arról ír, hogy „a művészek, költők és egyéb szabadságot szerető emberek” számára a való világ légköre szinte elviselhetetlen: tiltakoznak ellene, és — vele szemben — megfogalmazzák az igazság és szépség törvényeit. Az avantgarde — véleményem szerint — igyekezett behatolni a valóságba és jó irányba megváltoztatni azt. Kezdetben a neoavantgarde irányzatoknak is voltak hasonló, változtatni akaró szándékai. Idővel azonban a művészek szinte teljesen lemondtak erről, s belső, öntörvényű világukba fordultak. Kudarc-e ez? Hogyan hathat végül is a művészet az életre? Különösen fontos kérdések ezek a világháború után ma, amikor megvan egy minden eddiginél totálisabb háború lehetősége.

Az az érzésem, hogy ez mégsem kudarc, kudarcról csak akkor lehetne beszélni, ha a totális megsemmisülés, ez az ön által emlegetett világkatasztrófa valóban bekövetkezne. Addig a művészetnek mindig van szellemet segítő, szellemet megtámogató jellege... El lehet mondani ezt akár az avantgarde, akár a neoavantgarde törekvésekről: még akkor is, ha a műalkotások árván, csak mint kiállítási tárgyak lézengenek a világban. Addig, amíg egyfajta szellemi irritáltság leolvasható a szellemi aktivitásnak ezeken a formáin, amíg X-et vagy Y-t izgatják ezek a problémák, addig nem érzek krízisszimptómát. Addig érzem a szellem aktivitását, ami mindig járhat egyfajta lemondás-hangulattal, de ez még mindig jobb, mint az abszolút zéró ponthoz való eljutás...

A művészet befelé való fordulása vajon nem annak a felismerése, hogy a művészet eszközeivel nem lehet jobbá tenni a világot...?

Őszintén megmondom, nem tudom, hogy erről van-e szó. Azt hiszem, az avantgarde legkiválóbb képviselője sem gondolta, hogy meg lehet változtatni a körülményeket, a világot, hogy mindenki számára egy paradicsomi állapot jöjjön létre...

Előbbi cikkét így fejezte be: „A művészek... a szellemi változás előhírnökei és próféták is, de ezt senki sem hiszi el róluk...” Nekem úgy tűnik, a mai, fiatal művészgeneráció mintha nem akarná vállalni e prófétasorsot. Avagy: lehet-e, kell-e a XX. század végén prófétának lenni? Úgy érzem, a felnövő generáció esetében a nyugati stílusok külsőségeinek másolása, az izzadságszagú naprakészség belső hit és átéltség nélkül, az önértékké kikiáltott formakísérletek, a művészi alkotás belső törvényszerűségeinek kizárólagos vizsgálata — talán e próféta-szereptől való menekülás, elfordulás. Ön hogyan vélekedik minderről?

* *A hosszabb interjú itt közölt tömörített változata feltehetően az egyik legutolsó beszélgetés a mesterrel.*



Igen, azt hiszem, hogy ez valóban így van. Éppen Vajdával kapcsolatban jutott eszembe, hogy Vajda Lajos megjelenéséig a piktúrában részben a felszínnek egy neoimpresszionisztikus megfogalmazása volt uralkodó nálunk Magyarországon. Vajda megjelenését egy ilyen prófétikus megjelenésnek éreztem, és ezt hangsúlyoztam többször is, és most is vallom, hogy az ő eszmélése óriási segítséget adott sokak számára... Pontosabban: sokunk számára. Hogy azután a kis svihákok, kis epigonok mit hazudnak rá Vajdára, vagy mit lopnak el Vajdától, annak a dolgok lényegét illetően nincs szerepe, jelentősége. Bármikor adódhat egy olyan szellemi szituáció, hogy egy ilyen prófétikus jelenlét, mint amilyen a Vajdáé volt, megint fölbukkanhat. Ha ezt kizártnak érezném, akkor reménytelennek tartanám a képzőművészeti, szellemi erőfeszítéseket.

Úgy rémlik, sokan fő értéknek és célnak a mindenáron való jelenlevést tartják, akár harsány formakísérletek produkálásával, akár a divatos festészeti-művészeti stílusokhoz, „elvárásokhoz" való alkalmazkodással, ami, ahogy Ön is írja, „Vázlatos arckép egy magányos festőről" című cikkében, a művészet felhígulásához vezet. Véleménye szerint a mai művészeti struktúrában (ami részben a politikai struktúra kreációja) mindenáron jelen kell lenni, vagy ha nem mindenáron, akkor hogyan?

Nem tudnék erre egyértelműen igent vagy nemet mondani. Ezek a ... mondjuk, hogy neoavantgarde kísérletezők ... hát istenem ... megtanulták a régiektől, az avantgarde ősöktől, hogy egy bizonyos irányban feltétlenül kutatni kell. De túlságosan is beszippantják a kívülről jövő szellemi áramlatokat, az ún. nyugati izmusokból olyasmit is átvesznek, amit egyszerűen nem is élhettek meg és nem is élhették át, mert egy merőben más struktúrában éltek és élnek itt, Kelet-Közép-Európában. Itt van a buktató: mennyiben elhihető az, amit a nyugati formai befolyások hatására csinálnak a fiataljaink. Igen ám, de a kérdés megtorpedózható másképpen: vajon nem arról volt-e szó mindig, minden időben, főleg mínálunk, ebben a délkelet-európai körben, hogy igenis kívülről jövő szellemi hatások támogatták, segítették az elárvult helyzetben lévő szellemi képviseleteket. Mert jó, hogy olyan módon is rá lehet tapintani a nyugati, meg keleti, meg távol-keleti formanyelvre, ahogy annak idején Vajda csinálta, vagy Csontváry. Mert lehet így is: nem direkt átvételekkel, hanem olyan szellemi hatásoknak az átírásával, áthangolásával, amelyeket kikerülhetetlennek éreztek, annak érdekében, hogy a saját önmegvalósulásukat elősegítsék velük és általuk.

1945-ben Ön ezt írta egyik cikkében: „A demokrácia a politikai fejlettség megnyilatkozása, a haladó szellem számára egyetlen életforma, mert korlátok és megkötöttségek nélkül foglalhat állást és gyakorolhat kritikát, még akkor is, ha ez a kritika a politikai hatalom ellen irányul, ha úgy látja, hogy szükség van a kritikai állásfoglalásra." „A művészet önmaga irányítja önmagát... reakciósnak bélyegezni egy bizonyos művészeti irányt, mert nem fed közvetlen politikai programot, és irányt adni a művészetnek, hogy politikai programot fedjen, ez nem a demokrácia szellemében történik, ez nem a szabadság művészete és nem a művészet szabadsága." Hegyi Béla riportkönyvében 1978-ban pedig ezeket mondja: „A fiatal művésznövendékek sajnos nem mindig a kor valódi követelményeivel ismerkedtek meg főiskoláinkon, hanem a művészet hivatalnokainak gyakorta változó nézeteivel, hogy milyennek is kell lennie a művészetnek." A mai magyar művészeti és társadalmi életben hogyan látja Ön a szabadság művészete — a művészet szabadsága gondolatkört: milyen feszültségeket, nehézségeket érez?

Maga nagyon jól tudja, hogy az írásom első része, amit citált, olyan helyzetben íródott, amikor még nem jelentkeztek azok az erők, amelyek később, már az ötvenes esztendőkben... a szó legszorosabb értelmében ki akarták tekerni a nyakát minden

szabad szellemi megnyílvánulásnak, minden olyan törekvésnek, amiben arról volt szó, amire én a cikkemben hivatkoztam. Na most, mi történik ma? Valami feltétlen oldódott az ötvenes esztendők művészetpolitikájához viszonyítva, a művészet megnyilvánulásai összehasonlíthatatlanul szabadabban árnyaltabbak, mint voltak azokban a keserves időkben. De valami megmaradt, ami a mai napig kerékkötője a tisztánlátásnak a művészi ítéleteket illetően. Mire gondolok? Az ötvenes esztendőkben, mondjuk, az ún. Gresham-csoport, a Bernáth—Berény—Szőnyi művészete eluralkodott, még akkor is, amikor az ún. szocialista realizmus kizárta volna ezeknek a művészeknek az aktivitását és a szerepléseit, de nem zárta ki. Egy Bernáth megmaradt végig sebezhetetlen, megtámadhatatlan művésznek a mai napig, a halála után is. Én még nem olvastam egyetlen olyan kritikát, amely ezt a Bernáth-féle szellemet... hogy mondjam... megpróbálta volna a szó egyszerű értelmében kisöpörni a magyar művészeti köztudatból. Mint ahogy most is vannak szobrászaink, akikhez az égvilágon sehogy nem lehet kritikailag közeledni, míg ugyanakkor azokat, akik ezekkel a ránk kövesedett szobrászi formákkal ellentétes szellemet képviselnek, azokat változatlanul, szinte az ötvenes évek hangvételével le lehet támadni. Mint ahogy például megtámadták Jakovits Józsefet a nagy kiállításán (...) Ami szerintem azért olyan igazságtalan, mert egy Jakovitsot le lehet támadni, de egy Varga Imrének nem lehet kritikával érinteni semmilyen megnyilvánulását. Hát akkor hol van itt szó tulajdonképpen arról a szellemi szabadságról, amire én a 45-ös írásomban hivatkoztam?! Öröklődtek ezek a negatív formák, nem lehet bizonyos személyeknek a nevét kritikailag kiejteni. Egész egyszerűen szent tehenek maradtak. Na most... ezzel szemben a fiatalok felé oldódott a légkör: lényegében azt csinálhatnak, amit akarnak: ha alkalmuk nyílik, kiállíthatják a dolgaikat, akár következményekkel, akár következmények nélkül. Ebben a tekintetben összehasonlíthatatlanul nagyobb a szabadság, mint volt a 49-től 57-ig terjedő időben.

Még mindig az előző cikkénél maradva, a negyvenöt előtti időkről így ír: „A testet és lelket tipró robot mellé oda kellett csöpögtetni egy kis búfelejtőt, hogy a géppé vált ember ne ébredjen tudatára önmaga sorsának. Ez a búfelejtő volt az olcsó mozi, az olcsó ponyva, az olcsó, (...) giccses tájkép." Manapság, azt hiszem, a művészetre megint holmi búfeledtető szerep hárul. Hegyi Béla könyvében pedig Ön ezt mondja: „A modern művészetnek nem elhanyagolható etikai tartalma az, hogy hozzásegíti az embereket egy olyan belső gazdagodáshoz, amit csak a romlatlan, tehát nem konvencionális művészet képes nyújtani." Nemcsak a művészet, az avantgarde kudarcáról beszélhetünk tehát, hanem általában azt mondhatjuk: az egész kultúra nem szervesült az egyedi léttel manapság. Mit tehet ebben a helyzetben a mai — magyar — művész?

Nagyon nehéz az így feltett kérdésre válaszolnom. Nem hiszem, hogy ez a művészi tudatosság kérdése lenne, tehát hogy mit tehetünk, mai magyar művészek, annak az érdekében, hogy ez a sivár helyzet ne legyen ilyen sivár. Nem tudom, hogy mit lehetne tenni. Megmondom őszintén, ilyen esetekben én egy közhellyel tudnék válaszolni: egy valódi művész csinálja változatlanul a maga szellemi színvonalán azt, amit igaznak gondol és amit nem befolyásolnak az ő művészetétől idegen megfontolások.

...és reménykednie kell abban, hogy megtalálja azokat a szellemi hajszálereket, amelyeken keresztül eljutnak az emberekhez a gondolatai...

Hát ebben lehet reménykedni, de hogy aztán valójában eljutnak-e vagy nem, ez nagy kérdés. Az a helyzet, hogy egyre távolabb kerülnek az emberek mindattól az érzékenységtől, ami alkalmassá teszi őket ezeknek a hajszálereknek az átengedésére. Nagyon nehéz a helyzet: megváltozott világképben él a ma művésze,

és én nem tudom, hogy — megismétlem önmagam — tehet-e másként, mint hogy változatlanul a saját maga világát próbálja gazdagítani a szellemi szabadságának és a mondanivalói igazságának a követelményei szerint.

Emögött talán annak a szomorú tudata áll, hogy az ember szinte önmagának, vagy szűk körnek alkot...

Feltétlen, de ez nem újkeletű. Gondoljuk meg, hogy Csontváryt vajon megértette-e a nagy tömeg a mai napig? Nem értette meg. Vagy Derkovitsot, aki szerintem példaképe annak a művésznek, akit ún. szocialista művésznek lehet mondani. Megértették őet? Nem a formáinak a külsőségeit, hanem a belső szerkezetét és a mondanivalóinak újdonságát. Szó sincs róla, hogy a tömegek megértik, megérthetik, és valamikor meg fogják érteni a művészetet. A nagy tömegek soha nem lesznek képesek és alkalmasak arra, hogy ilyen érzékenységgel rendelkezzenek, mint amivel egy sokkal szűkebb réteg már képes felfogni a számára szellemileg hasznosítható dolgokat a művészetből. Azt az illúziót senki nem táplálhatja komolyan, hogy a tömegek számára létre lehet hozni olyasmit a művészi formán belül, ami közérthető... Persze közérthető alatt nem egy olyan szoborra gondolok, ahol egy izomkolosszus... óriási bicepszeit mutogatja és összefogott csuklóval integet... ez más! Ez nem a művészet kategóriája, hanem valami elavult, ásatag, művészileg már egyáltalán nem tisztázható dolognak a következménye.

A magyar társadalmi-művészeti problémákról térjünk vissza kicsit az általánosabb művészeti kérdésekhez. „Az őrült művészet" című cikkében ezt írta: „Olyan összefogó művészeti alapélmény, vagy gondolati tartalom, amely jellemző minden nagy művészeti korra, most vagy nincs, vagy egyelőre nem kimutatható." Ma is ez a véleméye a XX. századi külföldi és magyar művészetről?

Igen, az az érzésem, nem változott a véleményem azóta, amikor ezt megfogalmaztam.

Az avantgarde ama törekvése, hogy valamit megváltoztasson a világban — ez nem ad vajon közös szellemi tartalmat, ami sajátosan jellemezné a XX. századi művészetet?

Így értette a kérdést? Erre másként kellene válaszolnom, mint az előbb. Hogy a nagyavantgarde problémafelvetéseiből mi az, ami erőt adhat azoknak, akik szomjazzák ezt az erőt és akik ennek a forrásnak a lényegét megismerték... itt, nem vagyok annyira pesszimista, de ennek a nagy korszaknak vége szakadt. Ez abból is nyilvánvaló, hogy követte egy neoavantgarde, aminek a lényeges közlendőit nem tudnám egy nevezőre hozni az avantgarde művészi problémafelvetésével... Hogy mi történt az avantgarde következtében, arra nagyon számottevő bizonyíték az, ami az új építészetben, vagy a formatervezésben történt. Ezek letagadhatatlan következményei az avantgarde-nak. Hogy azután a neoavantgarde ebből mit vált aprópénzre, hát... Isten tudja. Tulajdonképpen jó lenne tisztázni azt, kik voltak a nagyavantgarde azon képviselői, akik úgy pendítették meg ezeket a húrokat, hogy azoknak a rezdülései még ma is fülünkben hallhatóak, és kik voltak a neoavantgarde képviselői? Tudom például, hogy Andy Warhol ez utóbbinak nagy képviselője... Énnekem az égvilágon semmi szívbeli kapcsolódásom nincs Andy Warhollal, holott a fiam, aki egy New York-i modern színházi csoportnak, a Squat Theater-nek az egyik aktivistája, hihetetlenül becsüli. Számomra követhetetlen Warhol közlendője, helyesebben: ahol követhető, ott elutasítom.

A „Hazugságok naplójá"-ban Ön így ír: „Számomra a művészet szépségét kizárólag igazsága fémjelzi. (...) A »korszerűség« értelmezése végül is minálunk elvezetett ahhoz a stílusszecskához, amiben semmiféle egészséges szellemi táp-

erő nem volt, innen-onnan kölcsönlopott úgynevezett modern külsőségekkel ékesítették (...) a mondanivalókat. Hát így igazán nehezen válhatott művészetünk korszerűvé." A kérdésem mindezek után ez: van-e ma igazán vajdai értelemben vett magyar nemzeti problematikájú és korszerű művészet?

Hát, ha megengedi az őszinte válaszomat, nincsen. Nem találok ilyet, nem látok ilyet. Amit Vajda annak idején még a Kornissal való együttműködése idején vallott, hogy ugyanazt akarják csinálni, mint Bartók és Kodály a zenében, ennek újabb képzőművészeti vetületét nem látom. A zenében igen. Zenében például megszületett egy olyan nagy tehetség, mint Kurtág György, akinek megvan a nemzetközi visszhangja is, és ő már a hazai zenei életben is nagyon tekintélyes jelenség. Érdekes módon a zenei formanyelv talán több lehetőséget ad a folytatásokra, minthogy Bartók ott van lényegében minden mai zenei kezdeményezés mögött, beleértve természetesen a többi modern európai zeneszerzőt: Schönberget, Alban Berget is. De a képzőművészet területén és Vajda óta nemigen látok ilyen tendenciákat.

De hát ez nagyon szomorú, nem?

Nagyon szomorú, mert hiszen miből is táplálkozhatnának a fiatalok? Vajdát hihetetlenül sokat másolták, epigonizálták, de ezzel nem jutott előbbre az a problémafölvetés, ami a Vajdáé volt. Valamit érzékletessé kellene tenni abból a mai világból, amit élünk és amit nyögünk, a szó legszorosabb értelmében. Én ennek nyomait nem látom, legföljebb negatív formában. Persze azt is hozzá kell tennem, hogy a betegségem miatt sajnos már nem tudom annyira nyomon követni mindazt, ami a képzőművészet területén történik, mint 6-7 évvel ezelőtt, amikor szinte minden kiállításra elmentem, főleg a fiatalokéra, mert érdekeltek a munkáik. Most már hetedik éve, hogy beteg vagyok, s nemigen szabad sem kiállításokra, sem máshová járnom, vagy csak nagyon ritkán... Így nem tudom: milyen a teljes helyzetkép. Ami viszont elém kerül, reprodukciók, vagy eredeti képek formájában, azzal egy csöppet sem vagyok elégedett, vagy bizakodó.

Szeretném megismerni a véleményét a magyar amatőr művészeti mozgalomról is. Ha jól tudom, Ön is autodidaktaként kezdte...

Erre a kérdésére bővebben tudnék válaszolni. Én nemigen értem ennek a fogalomnak a jelentését, hogy „amatőr festészet". Nem hiszem, hogy ezt a megkülönböztető jelzőt bármire érvényesen alkalmazni tudnánk. Ugyanis: mi az, hogy amatőr festő? Nevezzük amatőröknek azokat, akik nem végeztek főiskolát? Hát ennek nincs nagy jelentősége, mert a magyar piktúra sok nagy alakja autodidaktaként sajátította el mesterségének fogásait és művelte ki tehetségét. Én sem végeztem főiskolát, csak az Iparművészeti grafikai tagozatát, ezután az Aba Novák és Vaszary magániskolájában még egy kicsit dolgozgattam, de ez nem volt azonos azzal a stúdiummal, amit egy képzőművészeti főiskolán 5—6 éven keresztül követelnek a növendékeiktől. De ennek nincs nagy jelentősége. Én nem tudom elképzelni, hogy egy művészi indíték mögött mi állhat más, mint valamiről szóló szellemi számadás, amihez viszont az iskoláknak nincs sok közük. Vannak, akik igénylik a jó fej- és aktrajztudást és aztán nem biztos, hogy jelentékeny művészekké válnak. Végül a nevük is elfelejtődik. Ezért nem hiszem, hogy ennek az amatőr-profi különbségtételnek nagyobb jelentősége lenne. Esetleg az úgynevezett profi művészeknek talán... keményebb a könyökük. Ezt azért merem így mondani, mert emlékszem például arra az esetre, amikor erre a műteremre beadtam egy igénylést... 1967-ben kaptam meg, több évtizedes, nyomorúságos összepréseltség után. Mikor még nem volt száz százalékig biztos, hogy az enyém lesz, hallottam, a Szász Endre is igényt tart erre a műteremre. Ekkor felhívtam őt — még itthon élt —, és mondtam neki: érdekelne, hogy te igényt tartasz-e erre a műteremre vagy nem, mert én is beadtam a kérvényt. És valami olyasmit mondtak, hogy ha te elállsz ettől, akkor automatikusan enyém lesz a mű-

terem. Erre, a legnagyobb megrökönyödésemre, Szász azt válaszolta: kérlek, elsősorban rengetegbe kerülne nekem ennek a műteremnek a helyrehozása, meg amúgyis: én profi vagyok! Hogy ezt ő miért mondta, és mit értett ezen — a mai napig nem tudtam tisztába tenni. Lehet, hogy ő már akkor profinak érezte magát, aki hihetetlen virtuozitással csinálta akkor is a dolgait, és csinálja ma is. Azzal a különbséggel, hogy most dollárezreket vagy tízezreket szerez az államnak ezekkel a virtuóz semmitmondásaival, ha szabad ünneprontónak lennem Szász Endre esetében.

Vajon hová tűnt az a mozgalmas szellemi-művészeti csoportokba-tömörülés, ami jellemezte például a magyar avantgarde idejét? Ma szinte a bőrünkön érezzük a szétszabdaltságot és az izoláltságot. Miért és hogyan alakulhatott ki ez a helyzet?

Ennek nyilván több oka is van. Azok a problémafölvetések, melyek például Kassákék körében, a Munka-körben, vagy másutt megfogalmazódtak, a dolgok rendje szerint kiélték az erőiket és elhaltak vagy átalakultak. Másrészt volt egy bizonyos korszak, amikor egész egyszerűen a politikai rendszer számára ellenségesnek tűnt mindenfajta csoportosulás. Főleg az olyanok, melyeknek hasonló eredői lehettek volna, mint a Kassák-mozgalmaknak. A légkör annyira ellenséges volt akkor, hogy én például a magam tapasztalatából tudom: 1948—57 között nem állíthattam ki ilyen okok miatt. Ma már persze ezen a területen is módosulás történhetne, csak éppen nem történik, és ez a kérdés jogos, hogy miért is nem történik? Azért például, mert azok a fiatalok, akik részben összetartanak, a morzsáit szemezgetik azoknak a nagyavantgarde-közlendőknek, amelyek annak idején összetartották azt a mozgalmat. No meg azért — erről már beszélgettünk — örököltünk bizonyos kötöttségeket... Némelyek nem örülnének annak, ha itt újra erőteljes csoportokba-tömörülés indulna meg, akár profi, akár amatőr szinten..., mert akkor ez bizonyos, most is divatban lévő megfontolásokat, kritériumokat megkérdőjelezne, az biztos. Főleg, ha mondjuk ez a tömörülés igazán tartalmas, erőteljes és ütőképes lenne, hogy ezzel a sportkifejezéssel éljek. De változatlanul el tudok képzelni egy-egy individuumot, akinek a szellem igazsága mindenekfölött való, s végül is kiharcolja, hogy önmagából valamit megvalósítson...

Amikor a materiális tényezők, a körülmények teljesen körülszorítják az embert — nemcsak a betegségre, a magánéleti problémákra, életünk nagy szerencsétlenségeire gondolok, hanem az alkotói „mélypontokra" —, megkérdőjeleződhet-e benne a művészet megváltó hatalmába vetett hite?

Igen, feltétlenül!

Önnek volt ilyen pillanata?

Hogy megkérdőjeleztem magamban a művészet megváltó tartalmait? ... Hát abban az értelemben nem, hogy az engemet megváltó tartalmát kérdőjeleztem volna meg. ... Bár azért egy-egy krízis esetén ez is előfordult. Voltak krízises időszakaim, amikor nem arra mentem, mint amire az utam szerint kellett volna menjek, föladtam valamit magamból. Egy bizonyos idő elteltével túl tudtam lépni ezeken a periódusokon, amikor rájöttem arra, hogy a tévedéseimet hogyan tudom tisztázni... Egyáltalán: meg tudtam magyarázni magamnak ezeket a tévedéseket. Amikor ez sikerült, láthatóvá lett a kiút, jött a személyiségemet megváltó aktivitás.

Kedves Mester, köszönöm a beszélgetést!



Bálint Endre, festő- és grafikusművész

B-8-1-96

Faz László: Könyvespolc.
Magyar Nemzet, 1978. máj. 26.

MÁNDY STEFÁNIA
— BÁLINT ENDRE

A cinóberpiros madár

Micsoda szavak, micsoda sorok! Tűz lobban, fény ragyog, erő dobban bennük. Eleven álom *Mándy* Stefánia valamennyi verse, amelyet ugyan a Móra kiadó — pici betűkkel — öt éven felülieknek ajánl, de igaz örömmel, maradandó élménnyel gazdagodva forgathat mindenki, akiben van gyermeki képzelet, játékos kedv és igazságszeretet. És a rajzok! Színes foltok és vonalak, az egész világot tárja föl, öleli át s adja az olvasónak bennük *Bálint* Endre. Ráillik a könyvre az *Álmodik Ádám* című vers sora: „*de szép dolog, bolond dolog!*" —, csakhogy ez a jelző azt jelenti, hogy semmi sem lehetetlen, igaz varázslat örvendeztet meg bennünket s emeli hétköznapjainkat meleg fénybe. Olvassák, szeressék szülők és gyermekek...

1021 Bálint Endre
festő- és grafikusművész



Bálint Endre munkája

HUNGAROTON HANGLEMEZAJÁNLAT



CHERUBINI: MEDEA

Tragikus opera 3 felvonásban, teljes felvétel, olasz nyelven.

Sass Sylvia, Veriano Luchetti, Kalmár Magda, Kováts Kolos, Takács Klára, Kincses Veronika, Szőkefalvy-Nagy Katalin, Gregor József

A Magyar Rádió és Televízió Ének és Zenekara

Vezényel: Lamberto Gardelli

SLPX 11904-06 **ára: 210,— Ft**



WAGNER: Wesendonk dalok

Tannhauser: Csarnok ária, Erzsébet imája, Trisztán és Izolda: Izolda szerelmi halála (zárójelenet), Bolygó hollandi: Senta balladája

Sass Sylvia (szoprán)

A Magyar Állami Operaház Ének- és Zenekara

Vezényel: Kórodi András

SLPX 11940 **ára: 70,— Ft**

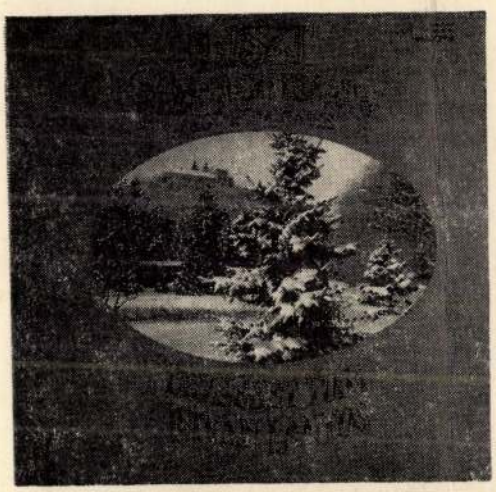

LISZT: KARÁCSONYFA

12 zongoradarab, négykézre. Zsoltárt énekeljetek - Ó szent ég - A pásztorok a jászolnál - Jöjjetek hívek! - Tréfásan - Harangjáték - Altatódal - Régi provánszi karácsonyi dal - Estharang - „Hajdanán" - Magyaros - Lengyeles — Ünnepi polonéz — négykézre.

Tusa Erzsébet, Lantos István (zongora).

SLPX 11843 **ára: 70,— Ft**



MADÁCH: AZ EMBER TRAGÉDIÁJA

— drámai költemény, teljes felvétel.

Ádám: Lukács Sándor, Éva: Molnár Piroska, Lucifer: Haumann Péter,

Rendezte: Szinetár Miklós

SLPX 13805-09 **ára: 350,— Ft**

B-8-1-

50

BÁLINT ENDRE MONOTÍPIÁI
Gulácsy Galéria

Bálint Endre monotípiái, ahogy mondani szokták, nem ismeretlenek a közönség számára: de a magam részéről mindig szívesen találkozom velük újra meg újra, és — természetes emberi dolog — ezért úgy hiszem, hogy más is hasonlóképp „viszonyul" Bálint grafikáihoz, amelyek mások, mint a festmények, és mások, mint

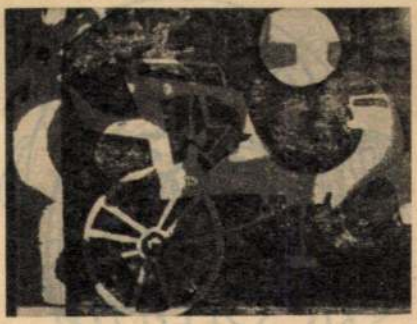

a kollázsok (vagy montázsok, sohase fogom megérteni a különbséget). Önálló világuk van erős foltjaikkal és szembevágó színeikkel; kevésbé nyitja őket a magánmitológia kulcsa, amelyet oly szépen foglalt össze Román József; el kell mélyedni bennük, és egyedül bányászni ki a képzettársításokat, értelmezéseket.

A monotípiák azonban nem csupán értelmezhetők. A Gulácsy Galéria — mivel egészen új intézmény hadd írjam le címét is: XII. Fürj utca 4/a — festők és nem is akármilyen festők közös kiállítási és árusítási helyisége. Ha úgy tetszik, kisvállalkozás; olyasmi, mint a Kollerféleként ismert grafikai munkaközösség, amely Amerigo Tot műtermeházában működik a budai Várban. Akik itt társultak, azok közt sokféle irányzat követője található, Vásárhely alföldi realizmusától a párizsias szürrealizmusig. Hogy egy fedél alatt megférnek, annak egyetlen oka van: a maguk stiláris vagy közösségi csoportjában mindegyikük *az elsők közé* tartozik.

(Képünkön a Zsennyei homokfutó)

Székely András

t. sz. 3.

rannyal című rajza)

Heitler László

SZALAY LAJOS RAJZAI

Rétság, Asztalos János Művelődési Központ

Szalay Lajos a vonal virtuóza. A szaggatottan rángó, görcsösen tekeredő, szálkásan borzolt, a simán futó, esetleg folttá dagadó vonalé.

BÁLINT ENDRE B-8-1-49

A KOLLÁZS A MAGYAR MŰVÉSZETBEN

Kassák Emlékmúzeum

Újságból vagy könyvből kivágott betűk, szavak, fotók, reprodukciók, tárgyak, bármilyen anyagból, vagy egyszerűen csak anyagok — papír, vászon —, külön-külön vagy együttesen alkalmazva a megmunkálatlan vagy festett képfelületen. A felsorolást folytathatnánk, hiszen semmi nem idegen a kollázstechnikától. A mű témájával kapcsolatban is: a kollázs képes a legtávolabbi összefüggések felvillantására — miközben az egyes jelenségek legkonkrétabb „megnevezésére" vállalkozik. A kollázstechnika alkotó módszer, műfaj és szemléletmód egyszerre; hasonló törvények szerint formálódik, mint a valóságról való gondolkodásunk egésze.



Vajda Lajos ötven évvel ezelőtti remeke, a *Kínai kivégzés* című lap a „száguldó riporter", Egon Erwin Kisch egyik hasonló témájú, s ugyancsak akkoriban készült írását idézte eszembe. Mindkettő megdöbbentő pontossággal leírt tényekből indult ki, ilyen értelemben közvetlen agitáció is volt — de mindkettőben az a kép a fontosabb, amely az egymás mellé rakott elemekből a néző képzeletében formálódik. Nem véletlen, hogy mint a kiállítás érzékelteti, a magyar művészetben a kollázs Kassák Lajos munkásságában, az első világháború utáni, felfordult világban jelent meg, s hogy később éppen Vajda, Korniss Dezső, Ország Lili, Bálint Endre révén gazdagodott. Kár, hogy Kassák kései, 1965-ös művei le is zárják a bemutatott időszakot. Bálint Endre mai kollázsai jelezhetnék, hogy korántsem elapadt áramlatról van itt szó, hanem olyan hagyományokról, amelyek ma — az őket követő generációk munkáiban is — folytatódnak. *(Képünkön Bálint Endre Kassák című kollázsa)*

P. Szabó Ernő

címmel kifejezett „problematiká"-hoz. (Persze, az adatok összegyűjtése nem volt könnyű, már csak azért sem, mert az adatok egy része kényes — magyarán: anyagi — kérdéseket piszkál. Így aztán az adatokkal együtt nyilván haragosokat is gyűjtött az eddigiek mellé.) Például, hogy a legnagyobb keresők a diplomával nem rendelkezők közül kerülnek ki. Persze, ettől még lehetnének vadzsenik — de a helyzet inkább az, hogy az amatőrként indulók hajlamosabbak kielégíteni a „legszélesebb" igényt, s ez sokkal jövedelmezőbb, mint a „legmagasabb" igény kielégítése. Annál is inkább, mert a legműveltebb vásárlók korántsem a legpénzesebbek.

Túlságosan tömény ez a cikk ahhoz, hogy ki lehetne belőle ragadni részleteket. (El kell olvasni, és a vállalat is mondhatna valamit...) Számomra a végső tanulság mégis csak az volt, hogy korszerű iparért cserébe szívesen kiegyeznék a mai korszerűtlen iparművészet fennmaradásával.

Székely András

kulcsszám, megnevezés:

havi tőrv. munkaidőnek megfele

3. A díjazás számításánál alapulvett munkaid

4. A jogviszony tartama:

5. A feladat irányítója:

6. A szerződéshez szükséges előzetes engedé

A kifizetésre kerülő díjból progresszív jöv.ad
levonásra.

Budapest, 197.....

.....

megbízott

A TÁRLAT

Vida Jenőről, a hírneves kapitalistáról, giccses Munkácsyk gyűjtőjéről, a 100 000 pengőért vásárolt kegyelmesi cím birtokosáról maradt fenn az alábbi hiteles történet. Egy művész a műgyűjtőként ismert kőszénkirálynak átadta kiállítási meghívóját, amely egyben tombolajegyként is szolgált. Vida továbbadta a jegyet egy gépírónőnek. A gépírónő másnap boldogan újságolta a kegyelmesnek, hogy az ajándék jeggyel megnyerte a festő képét. Délután megjelent a festő, mondván, hogy nem történt-e valami tévedés... Nem, mondta Vida, sajnos, nem tudott elmenni, de nagyon örül, hogy a kis kolleginának ilyen szerencséje volt... – és azzal udvariasan kidobta a művész urat. Mert Vida nem véletlenül volt dúsgazdag: tudta, hogy neki fogják kihúzni a tombolát, remélve, hogy csak nem lesz pofája ingyen zsebre vágni egy festményt...

Nos, ma már nincs se kapitalista trösztigazgató, se pontosan ilyen bunda Magyarországon, ellenben tombola lesz: a Képzőművészeti Alap által szervezett pécsi Műkereskedelmi Tárlaton. Itt, a város közepén levő Pécsi Galériában az egész tárlat megvásárolható, részletre, akár a Képcsarnok boltjaiban – kivéve azt a rajzot, műtárgyat, amelyet november elején kisorsolnak.

Mégis más ez a kiállítás, mint a szintén megvásárolható képcsarnoki tárlatok. Amazok után a vevőnek meglehet az a kellemes érzése, hogy nem csupán magát és családját ajándékozta meg mutatós – vagy esetleg borzalmas, de neki, a vevőnek tetsző – fal-, illetve polcdísszel, hanem önzetlen pártfogója a mai magyar képzőművészetnek is. Arra ugyanis nemigen számíthat, hogy a képcsarnoki művet egy-két év után haszonnal fogja eladni... Így viszont elkerüli, hogy munka nélkül fiaztassa tőkéjét, s ezáltal olyasmit tegyen, melyet mind az egyházatyák, mind a forradalmak klasszikusai helytelenítenének.

Ez a pécsi tárlat azonban, úgy tűnik, a gyűjtők és gyűjteni vágyók tárlata lesz. A nevek kiállítása – részben olyanoké is, akik már nincsenek közöttünk. Mert nem csupán Amerigo Tot és Pierre Székely, Melocco Miklós és Kő Pál, Somogyi József és Szervátiusz Tibor, Bartha László és Bálint Endre, Dienes Gábor és Galambos Tamás, Kokas Ignác és Szabó Vladimir van itt – meg még sokan mások –, hanem Csohány Kálmán, Molnár C. Pál, Szőnyi István, Bernáth Aurél, Tóth Menyhért, sőt, Rippl-Rónai József hagyatékának darabjai is. Mint a „menő" nyugati galériákban. De nálunk ez a kezdeményezés meglehetősen újszerű.

Sikere, azt hiszem, egyrészt azon múlik, mennyi pénz van „az emberek bőre alatt". Még inkább azon, mire számítanak, milyen lesz a helyzet néhány év múlva. Így azután a pécsi tárlat sikere vagy bukása a jövőbe vetett bizalom szerény fokmérője is lehet...

SZÉKELY ANDRÁS

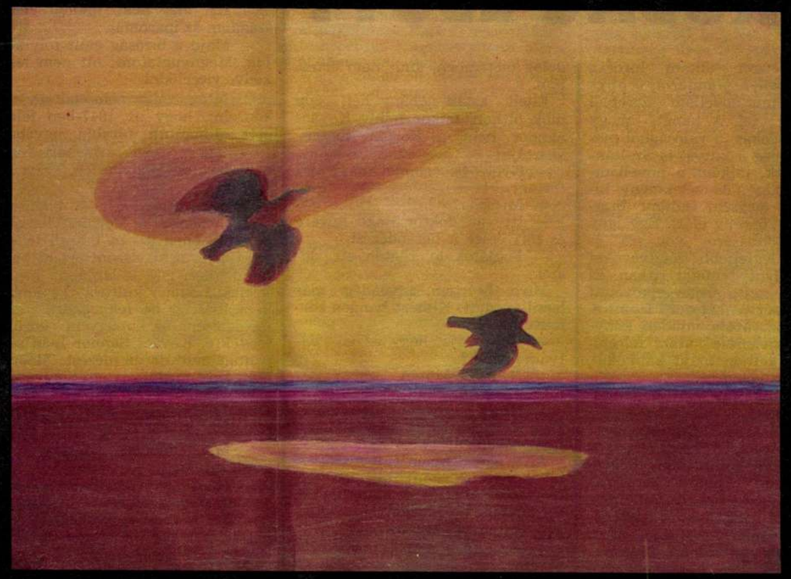
1

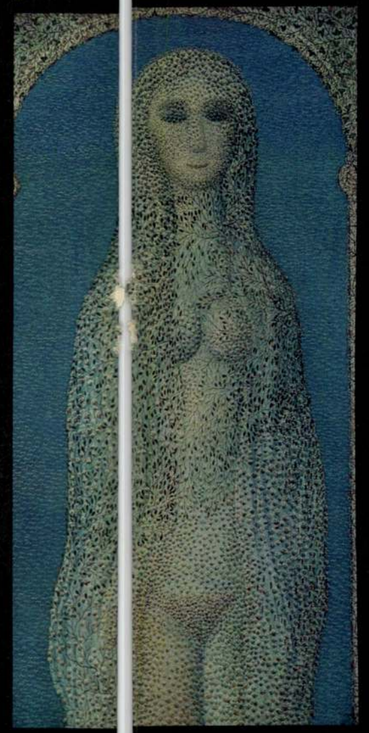
2


4

1. Béres Jenő: Tá
2. Galambos Tamás: Kór
3. Somos Miklós: Esőber
4. Bálint Endre: Montázs-szintézis
5. Udvardi Erzsébet: Collage

ELADÓ


3

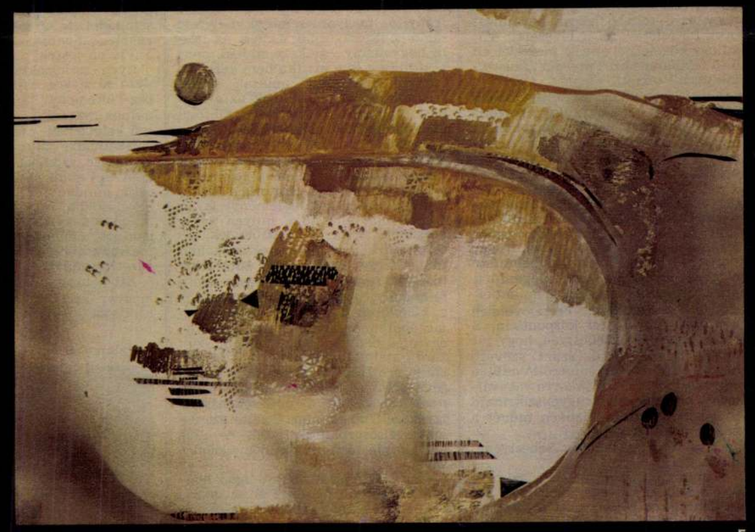
5

...lem lehet tudni viszont, hogy az erre született jogi konstrukció meggyőzi-e majd az NA Rt. vezetőit.

NÉPSZABADSÁG-grafika

VILÁGÜZLET

Borús idők járnak

Tévedhetek, de nem hiszem, hogy sok magyar olvasó ismerné a Japán államkötvények című tokiói bestsellert. A könyv, amelyről ott heteken át folyt a vita a sajtóban, arról szól, hogy kötvényforgalmazók egy csoportja összeesküszik a jegybank ellen. Bojkottálják a kibocsátott új tízéves lejáratú államkötvényt; céljuk, hogy ezzel érjék el a rég óhajtott pénzügyi reformot. A múlt hét végén a befektetői bizalomra mért ökölcsapásként értékelték a közgazdászok, amikor a tízéves japán államkötvény jegyzése nem érte el a meghatározott minimumot. Erre tizenkét esztendeje nem volt példa, és a Merril Lynch vezető elemzője így nyilatkozott a sajtónak: „Olyan ez, mintha az írói fantázia szüleményéből piaci valóság sikeredett volna." Talán azzal a különbséggel, hogy a következmények a világ második legerősebb nemzetgazdaságában keményebbek, mint a regényben. A jen az euróhoz képest hároméves mélypontra süllyedt. A kormányzati beavatkozás, a rossz adósságok miatt szorult helyzetbe került kereskedelmi bankok megsegítése a várt pozitívumok mellett nem várt negatív hatással is járt. Amit vártak: az a hír, hogy a jegybank a kereskedelmi bankoktól terheiket enyhítendő részvényeket vásárol, egyelőre megállította a banki papírok értékvesztését. Csakhogy a példátlan állami akció szükségességére a befektetők úgy reagáltak, hogy egy hét alatt milliárdos összegeket vontak ki a japán gazdaságból: menekült a tőke, csak nem tudni, hová.

Mert Európában a tájkép szintén borús-szürke. A kontinens legerősebb gazdaságában, Németországban folyamatosan lefelé korrigálják a növekedési előrejelzéseket, és a piaci elemzők szerint bármelyik pártszövetség alakít kormányt Berlinben, ugyanazon nehézségekkel találja szembe magát: minimális növekedés, magas munkanélküliség és a normákat meghaladó költségvetési hiány. Ez utóbbi egyébként nem csak Németországra jellemző az eurózónában. A Morgan Stanley befektetési bank vezető közgazdásza tömören megfogalmazta: „Olyabá tűnik, hogy Európa most a globális növekedési lánc leggyengébb szeme." Valóban így tűnik a hét végi hírek alapján is, amelyek közt ott van, hogy a Dresdner Bank (a német Allianz biztosítási csoport tulajdona) háromezer munkahelyet szüntet meg világszerte, csak Londonban 300 befektetési banki alkalmazottja kap felmondólevelet. Ami a hírben benne van, az vízcseppben a tenger. A Dresdner Németország harmadik legnagyobb bankja, a gazdaság váratlan lelassulása miatt elszenvedett vesztesége a második negyedévben 1,2 milliárd euró volt.

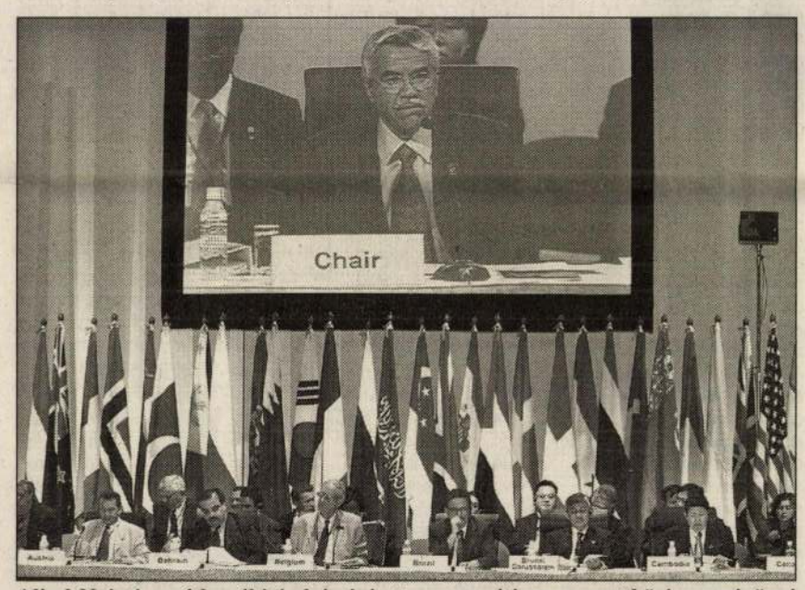

Ali al-Naimi szaúd-arábiai olajminiszter megnyitja a nemzetközi energiaügyi konferenciát Oszakában

FOTÓ: REUTERS–TOSHIYUKI AIZAWA

Az európai folyamatok megfordulását az amerikai ciklusváltástól várják – de az egyre késik. A hét végén az elemzők ritka egyértelműséggel minősítették sokkolónak a McDonald's étteremlánc és a legnagyobb amerikai élelmiszerbolt-hálózat, a Kroger profitfigyelmeztetését. Mindkettő lefele korrigált – jelentősen –, és mindkettő azt a félelmet erősítette, hogy csökken a lakosság fogyasztási készsége. Ha valóban így lenne, ez visszanyomhatná az Egyesült Államokat a recesszióba: a lakossági fogyasztás az amerikai GDP kétharmadának felel meg.

Amerika helyzetét nem könnyíti meg az OPEC múlt heti oszakai döntése sem az olajkvóták szinten tartásáról. Ez a nyersolaj árát az elfogadhatóság jelenlegi felső határán – 28 dollár körül – tarthatja, de e határt az ár túl is lépheti. A hét végén Oszakában, a nemzetközi energiaügyi konferencián az OPEC-küldöttek olyan éles nyugati figyelmeztetéseket hallhattak, mint soha korábban. Az USA energiaügyi minisztere volt a legszókimondóbb. Washington, úgymond, nem fog kalaplevéve az OPEC elé járulni, hogy a kvóta nagyobb legyen. Ha hosszú időn át magasan tartják az olajárakat, és ezzel veszélyeztetik a fellendülést, akkor ennek olyan következményei lesznek, amelyek a termelőket fogják sújtani. Akkor megkezdődik olyan alternatív energiaforrások hasznosítása, amelyeket korábban nem tartottak gazdaságosnak.

Amikor a diplomácia szóhasználata ilyen kemény, az azt is jelentheti, hogy még nincs kompromisszum a láthatáron.

Vajda Péter

A profi internetesek a széles sávon

MUNKATÁRSUNKTÓL

A piacra kerülésének első hónapjában országszerte összesen 16 330 államilag támogatott kedvezményes internet-hozzáférési csomag fogyott el, a tendenciák azt mutatják, a kezdeményezés hosszabb távon eléri célját – mondta *Pataki Dániel,* az Informatikai és Hírközlési Minisztérium hírközlési helyettes államtitkára. Szerinte egyetlen hónap adataiból egyébként sem lehet messzemenő következtetést levonni, ráadásul a telefontársaságok arról számoltak be, hogy egyre intenzívebb az érdeklődés az új csomagok iránt.

Mint a helyettes államtitkár mondta, a szolgáltatóktól kapott adatokból egyértelműen kiderül, hogy miközben az elmúlt hónapokban nőtt a hagyományos betárcsázós (dial up) módszert választó internet-előfizetők száma, az általuk generált forgalom csökkent. Szerinte ez azt mutatja, hogy egyre több kezdő használja a világhálót, és éppen ez volt a célja a 15 és a 40 órás hozzáférési csomagok létrehozásának. A széles sávú internet-előfizetések, valamint az itt bonyolódó forgalomnak a növekedése viszont azt jelzi, hogy a nagyfelhasználók – ahol volt rá módjuk – áttértek az ADSL-re vagy a kábelnetre. Hozzátette: a minisztériumnak éppen ez volt az elképzelése, amikor a szolgáltatókkal közösen kidolgozta a támogatott elérési csomagokat. Jelesül, a profikat átterelni a széles sávra, és növelni a kezdő netezők számát.

Mint azt Pataki Dániel mondta, a Vivendinél például az elmúlt másfél hónapban 25 százalékkal nőtt a dial up előfizetők száma. Júliusban és augusztusban az új ADSL-ügyfelek száma ugyanannyival gyarapodott, mint ahányan az elmúlt fél évben összesen voltak. Szerinte legalább negyedévnek el kell telnie ahhoz, hogy valóban értékelni lehessen a támogatott csomagok hatását a magyar internetpiacra.

Az Axelero internetszolgáltató is azt tapasztalja, hogy szeptemberben újra kezdenek visszatérni az emberek a világhálóhoz. Nemcsak a betárcsázós, hanem a széles sávú lehetőségre előfizetők száma is folyamatosan növekszik.

ban hoznak nyilvánosságra. A nemzeti kormány a múlt vasárnap jelentette be, hogy 400 millió euró hitelt nyújt a távközlési cégnek, amely így várhatóan elkerüli a csődöt, miután a vállalattól az előző csütörtökön megvonta a pénzügyi támogatást az egyik nagy részvényes, a francia France Télécom. *(MTI)*

Folytatódik a termálfejlesztés

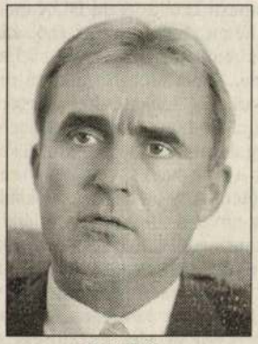

Pál Béla

A tavalyi 28 milliárd forintos turisztikai előirányzat 20 százalékos növelésével 32 milliárd forint állna rendelkezésre jövőre a termálprogram folytatásához. *Pál Béla,* a Miniszterelnöki Hivatal idegenforgalomért felelős politikai államtitkára Sárváron, vasárnapi sajtótájékoztatóján közölte: az előző kormányzat idején jelentős összegeket kötöttek le a programra, ez volt az oka annak, hogy a Széchenyi-terv keretében beérkező termálpályázatokra a jelenlegi kormányzat eddig nem tudott elegendő forrást nyújtani. Leszögezte: a program folytatására megvan a kormányzati akarat. *(MTI)*

Fizetniük kell a teherautóknak

Berlinben a hét végén aláírták a Deutsche Telekomból, a DaimlerChryslerből álló konzorcium és a német közlekedési minisztérium szerződését, amely szerint 2003 augusztusától életbe lép a német autópályákon a teherautókra az autópályadíj, amely járművenként és kilométerenként körülbelül 15 cent (35 forint) lesz. Az autópályadíj szedésére, ellenőrzésére a konzorcium egyedülálló technológiával készülő elektronikus rendszert hoz létre, amely mesterséges holdak és elektronikus ellenőrző állomások segítségével minden egyes, a német autópályákon haladó teherautót, kamiont követ, nyilvántartva a megtett utat. *(Berlini tudósítónktól)*

vagyis 0,7-1 százalékkal magasabb hozamot kínálhat – mondta lapunknak *Gyuris Dániel,* a Földhitel- és Jelzálogbank

arány elenyésző, pedig a jelzáloglevelek hozama csábító, a papír adható-vehető – bár az állampapírnál szűkösebb kínálat miatt kevésbé könnyedén.

jelzáloglevél, mind a jelzáloghitel jelentőségét jelentősen növeli majd.

B. M.

Amerikába készül a Mol Rt.

A Budapesti Értéktőzsde BUX indexe az elmúlt héten alig változott, 0,6 százalékkal csökkent, és a kereskedést 7339 ponton zárta. A piac forgalma 18,8 milliárd forint volt, 24 százalékkal alacsonyabb, mint az előző héten. A négy bluechip adta a forgalom mintegy 90 százalékát.

Ezek a részvények vegyesen szerepeltek a héten. A Mol 1,9 százalékkal 5310 forintra növelte értékét. Az olajtársaság egyébként – nyilván a BÉT alacsony forgalma miatt is – részvényeinek amerikai tőzsdei bevezetésére készül. Erre vélhetően a gázüzletág kérdésének megoldása után kerül sor. A Mol vezetősége szerint ez könnyebbséget jelentene az amerikai tulajdonosoknak. Az OTP csupán 0,09 százalékkal emelkedett 2138 forintra. A gyakorlatilag változatlan ár azt mutatja, hogy a vélhetően politikailag motivált bukaresti döntés – a bankprivatizációban való egyenjogú részvételi jog megvonása – nem befolyásolja a megítélést. Az OTP vagy szlovákiai bankja egyébként a német RWE szlovákiai áramszolgáltatójának fejlesztésében való részvételre készül. A Richter 2,2 százalékkal gyengült 12 230 forintra, a Matáv 2,5 százalékkal 770 forintra. A telefontársaság költségmérséklési terveinek komolyságát mutatja a befektetők szempontjából ígéretes létszámcsökkentési döntése: ez jövőre kilenc-, a következő évben háromszázalékos lesz.

V. P.



MŰTÁRGY

Most jön a grafika

Lassacskán talán Nyugat-Európához hasonlóan Magyarországon is megszűnik az a helyzet, hogy a fotót mint eladható műtárgyat csak a kuriozitás szintjén lehet emlegetni. A Mai Manó Ház szervezésében múlt héten megtartották Budapesten az első olyan árverést, amelyen kizárólag fotókat vittek kalapács alá. Néhány évvel ezelőtt már volt olyan aukció, ahol viszonylag szép sikert aratott néhány fotó, akkor azonban a szervezőknek csupán arra futotta a bátorságukból, hogy más műtárgyakkal körítésben kínálták eladásra az ilyen „termékeket". Most viszont azt tervezik, hogy évente tartanak majd hasonló rendezvényt – annak ellenére, hogy abban az országban, ahonnan André Kertész, Brassai, Capa, Moholy-Nagy vagy Lucien Hervé elindult a világhírnév felé, napjainkban csupán néhány tucat fotógyűjtő van.

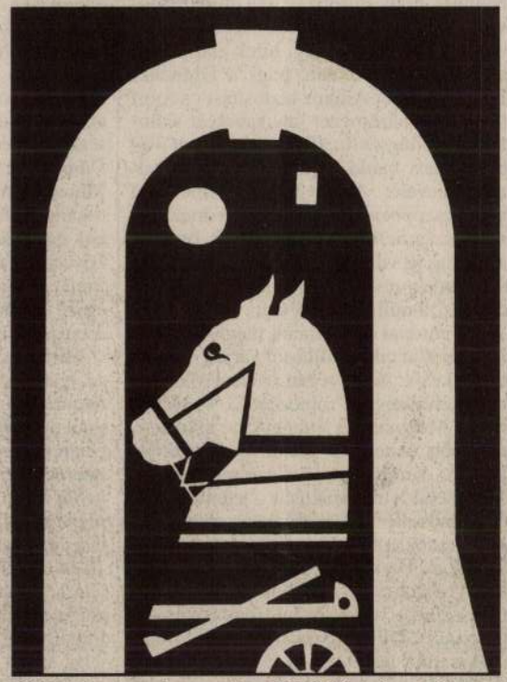

Bálint Endre: Lovacska. Kikiáltási ára: 22 ezer forint

Túlnyomórészt egyébként magyar mesterek műveit aukcionálták, mégpedig leginkább kortárs művészek munkáit. A régi munkák közül egy múlt század végi albumin *Kislány esernyővel* 180 ezer, egy hasonló korú női mellkép 50 ezer, míg egy családi kép 1896-ból 90 ezer forintért kelt el. Szépen szerepeltek a természetfotók is: Nagygyörgy Sándor szarvasbikákat ábrázoló műve 170 ezer forintig; Németh József verebeket bemutató munkája 180 ezer forintig kapaszkodott a licitversenyben.

Ami a következő néhány nap árverési naptárát illeti, ebből kiemelkedik az Arte Galéria grafikai árverése. A katalógusból kiderül, hogy az anyag összességében gondosan válogatott, és az Arte előző aukcióinak tapasztalatai alapján nyilván ezúttal is jó esélyük lesz a kispénzű gyűjtőknek, hogy egyedi grafikai lapokat szerezzenek olyan mesterektől, mint például Aba Novák Vilmos, Bálint Endre, Dési Huber István, Dömötör Gizella, Gyarmathy Tihamér, Frank Frigyes, Járitz Józsa, Kelety Gusztáv, Klimó Károly, Sikuta Gusztáv, Szalay Lajos vagy Vaszary János.

Az őszi szezon beindulásának az aukciókon kívül az a másik biztos jele, hogy a kisebb galériák is megnyitották úgynevezett árusítással egybekötött kiállításukat. Gyűjtői szempontból érdekes anyag látható jelenleg például a Home Galériában, ahol egyebek között Bernáth Aurél, Márffy Ödön, Berény Róbert, Derkovits Gyula és Schönberger Armand munkái tekinthetők meg. A László Galériában Ámos Imre és Anna Margit olajaiból és akvarelljeiből látható szép kollekció. A Haas Galériában pedig Zicherman Sándor műveiből rendeztek kamarakiállítást.

K. T.

Erste Alapok Pénzpiaci	9. 19.	27 408 066 759	1,[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
K&H Pénzpiaci	9. 23.	37 910 552 737	1,353917	7,87	7,95	[illegible]
Budapest Pénzpiaci	9. 23.	39 077 513 872	1,004504	8,70	7,20	8,24
Raiffeisen Pénzpiaci	9. 20.	11 460 115 778	1,665637	7,16	7,10	8,23
Postabank Hozamgarancia	9. 23.	8 584 009 406	2,254899	7,48	7,05	8,22
Eastbrokers Pénzpiaci	9. 23.	739 751 126	1,187959	7,91	7,87	8,08
CIB Pénzpiaci	9. 20.	10 657 773 814	1,2269	7,22	6,92	7,94
Hunnia Pénzpiaci	9. 20.	8 024 289 186	1,5648	6,62	6,35	7,87
Prémium	9. 23.	2 331 182 454	1,010065	-	5,84	7,77
Takarék Pénzpiaci Alap	9. 23.	548 610 322	1,40033	6,53	5,80	7,67
Budapest Bonitas	9. 23.	1 939 031 970	1,1777	7,28	6,78	7,62
Raiffeisen Likviditási	9. 20.	477 815 416	1,075455	7,46	7,06	7,52
ERSTE Alpok Pénzpiaci Alap	9. 23.	3 422 098 998	1,1304	7,85	6,79	7,39
Concorde Pénzpiaci	9. 19.	1 676 447 466	1,334582	6,50	6,06	7,17
Aranyhal	9. 23.	362 391 569	2,578	6,32	5,60	6,00
Quaestor Kurázsi	9. 20.	631 827 899	1,891092	6,81	5,99	5,81
HAZAI INGATLAN						
Európa Ingatlan Alap	9. 23.	5 201 712 436	1,0836	9,27	10,46	13,56
Reálszisztéma Ingatlanalap	9. 23.	2 362 939 119	1,268697	10,06	10,20	10,53
Első Hazai Lakásalap	9. 19.	51 659 343	9 667,000000	-11,45	24,39	6,82
Quaestor Ingatlan	8. 31.	794 635 937	11 246,550000	-1,85	-	-
NEMZETKÖZI KÖTVÉNY						
MKB Nemzetközi Kötvény	9. 23.	533 349 854	1,130706	-	10,81	5,90
CA Közép-Európai Kötvény	9. 19.	763 124 120	1,869033	1,93	0,48	5,48
Hunnia Deviza Kötvény	9. 19.	57 424 926	1,1865	11,22	6,37	0,64
AEGON Nemzetközi Kötvény	9. 19.	1 272 213 330	1,076109	12,75	6,89	-1,86
Raiffeisen Alapok Alapja	9. 20.	393 076 045	2,23858	-0,39	-2,33	-5,05
Budapest Nemzetk. Kötvény	9. 19.	365 320 097	1,1862	2,96	-9,27	-6,86
OTP Euró Kötvény	9. 23.	4 410 243	0,010323	6,06	5,41	-
OTP Dollár Kötvény	9. 23.	6 119 711	0,010247	1,58	4,59	-
NEMZETKÖZI RÉSZVÉNY						
CA Közép-európai Részvény	9. 19.	1 276 221 201	3,240004	-26,46	-11,37	16,95
Quaestor Tallér	9. 19.	196 487 656	1,6859	-20,84	-14,38	9,20
ERSTE Alpok Nemzetközi Részvény	9. 20.	93 962 501	0,7824	-22,77	-24,01	-10,20
Takarék Részvény Alap	9. 23.	329 832 500	0,52743	-35,73	-36,79	-11,31
CIB Európai Részvény	9. 19.	161 042 335	0,732	-54,50	-43,59	-13,93
OTP Platina	9. 20.	9 040 074 170	0,64533	-59,39	-52,99	-16,84
MKB Európai Részvény	9. 23.	358 491 197	0,499977	-	-52,41	-17,56
Raiffeisen Nemzetközi Részvény	9. 20.	1 353 295 679	1,849416	-63,19	-54,08	-17,70
ING Globális Részvény	9. 19.	6 369 093 430	0,5452	-60,58	-55,20	-20,47
CA Devizarészvény	9. 19.	1 435 162 805	0,748275	-49,31	-54,76	-20,68
Hunnia Deviza Részvény (IV.)	9. 19.	304 592 650	0,9587	-53,39	-51,51	-21,61
CA Selecta Európai Részv.	9. 19.	1 099 464 567	0,69973	-63,01	-54,60	-22,02
AEGON Nemzetközi Részvény	9. 19.	2 019 382 266	0,767877	-55,04	-53,85	-22,92
K&H Unió Nemzetk. Részvény	9. 23.	839 487 783	0,653113	-61,26	-58,32	-23,33
Budapest Nemzetk. Részvény	9. 19.	2 889 525 607	0,757	-57,43	-55,73	-24,80
K&H Amerika Nemzetközi Részvény	9. 23.	146 986 960	0,546496	-68,28	-64,16	-28,52
K&H Ingatlanpiaci Alap	9. 23.	468 594 531	1,024672	7,65	-	-
Concorde Nemzetközi Részvény	9. 19.	278 970 357	0,939418	-	-	-
NEMZETKÖZI VEGYES						
GENERALI Nyugdíjpénztári	9. 20.	1 969 766 006	1,030591	-4,55	-9,57	1,71
Zürich Deviza	9. 19.	100 832 989	0,853545	-31,11	-30,05	-15,44

*A különböző időszakok hozamait - az összehasonlíthatóság érdekében - éves szintre vetítve közöljük. Ez azt jelenti, hogy a három vagy a hat hónap alatt elérhető hozamok kiszámításához a közölt adatot néggyel, illetve kettővel osztani kell. Az így kapott adat azonban csak tájékoztató jellegű lehet. Az adat hiánya azt jelenti, hogy az alap vagy nem működött - esetleg csak nem közölt árfolyamadatot - az időszak kezdetén, vagy azt, hogy átalakult, így közölt árfolyamadatai nem összevethetők. Az n. a. jelzés arra utal, hogy a forrástól kapott hozamadat - számítási okok miatt - eltér az alapkezelő által jelzett hozamtól, ezért nem közöljük.

Forrás: BAMOSZ - Eco.Net adatbázis

BÁLINT Endre: Vigilia 1984/3. B-8-1-116

egy képet, mely a Po deltájánál élő asszonyokat és gyerekeiket ábrázolta. Az egyik kisfiú arcából merítette az ihletet E. T. megteremtéséhez. A komputer-vezérlés zsenialitásával – mely 35 féle arckifejezésre teszi képessé E. T.-t – legalábbis egyenrangú csoda, hogy szemében ennek a régi bolognai kisfiúnak a pillantása tükröződik. Ez teszi érzővé és ismerőssé e „földönkívüli" lény tekintetét.

KARCSAI KULCSÁR ISTVÁN

KÉPZŐMŰVÉSZET

Szentendrei Tárlat '83

Szentendre „felfedezése" a magyar képzőművészet számára a két világháború között történt; teljes „meghódítása" napjainkra befejezett ténynek látszik. Tanulságot szolgáltatnak erre – hogy más, jobbára művészeten kívüli jelenségeket ezúttal ne említsünk – a *Szentendrei Tárlat*ok is.

1983-ban is – akárcsak a korábbi esztendőkben – e kiállítás valóban színvonalat képviselt; helyenként egészen kiváló műveket sorakoztatott fel. Ami azonban az egész Tárlat tükrében – pontosabban a Tárlat egésze tükrében – mindezek ellenére a leglényegesebb és megkerülhetetlenül súlyos kérdés: vajon Szentendre művészete a nyolcvanas években mennyiben *szentendrei művészet?* Vajon e kifejezés ma elsősorban művészet*földrajzi* fogalom-e, vagy ennél változatlanul több, mélyebb esztétikai és formai sajátosságokra utaló, élő művészettörténeti kategória? Más szavakkal: meghatározó-e az a markáns konstruktív-szürreális tradíció, mely *Vajda, Korniss,* majd *Bálint Endre* nevéhez kapcsolható s melynek hitelét és „irányzat-kijelölő" jelentőségét továbbépíthetősége is többszörösen bizonyította? Mert e „hagyomány" születésekor olyan erők munkáltak s alkottak nyilvánvaló és rejtett összefüggéseikkel egy különös, valójában nyitott formai és szellemi kapcsolatrendszert, melyben *Ámos Imre* víziói, *Barcsay Jenő* konstruktív fegyelme, *Paizs Goebel* látomásos-varázslatos kolorizmusa, *Anna Margit* groteszk bája és abszurd humora s *Vaszkó Erzsébet* hatvanas évekre kibontakozott absztrakt szürrealizmusa találhatta meg helyét.

Nos, a Szentendrei Tárlaton ők is jelen voltak munkáikkal (a háború éveiben elvesztett társaik kivételével). Bálint Endre két művel; közülük *Temető* című montázsa az általa sok éve nagy kedvvel és invenciózusan gyakorolt műfaj újabb telitalálata. A „talált" fotók darabjai ezúttal is magától értetődő és egyben a képzettársítás szabadságát őrző formává szilárdultak. Két figyelemreméltó (ha nem is a legújabb termésből való) képpel szerepelt Vaszkó Erzsébet is – átszellemült, sötét tónusokra és érzékeny pasztellvonalakra épülő művei mutatták talán a leghatározottabban a fentebb említett „szentendreiség" jelenlétét a kiállításon. Barcsay Jenő az utóbbi években sorra születő szűkszavú, végsőkig leegyszerűsített formavilágú s elsősorban a fekete színre komponált vásznai közül állított ki egyet *(Fekete-sárga).* Korniss Dezső – bár kamarakiállításai olykor Szentendréhez kötik – most csupán egyetlen szerigráfiával képviseltette magát. Anna Margit mulatságos bábuszerű figurái, harsány színei a felhőtlen vidámság mögött meghúzódó keserű öniróniával és fekete humorral hökkentettek meg. Az ujján esetlen sárgolyót egyensúlyozó Alkotó *(Be van fejezve a nagy mű)* s az üres porhüvelybe kandikáló gyászmadár *(Önarckép)* egyaránt „kíméletlenül" szellemes darabjai Anna Margit művészetének.

Az imént említett munkák is jól példázhatják – az egyes életművek mozgását-alakulását tekintve – a *szentendrei művészet* fogalmának átértékelődését. A Tárlat sokszínűsége – a jelenkori magyar művészet *egészének* megfelelően – a legkülönfélébb törekvések egymásmellettiségét mutatta. A hagyományosan vagy akár újonnan par excellence *szentendrei*nek nevezhető, s a formájában-szellemében a városhoz és csakis ehhez a városhoz köthető arculat szemmel láthatóan megváltozott. *Hann Ferenc* szerint

„a »szentendrei művészet« a minőség nyugalmi állapotából a minőség mozgó állapotába lépett át". Valójában ennél többről lehet szó: a jelenségek „újraírni" látszanak a *szentendreiség* művészettörténeti védjeggyé vált fogalmát, mely napjainkra legalábbis kétértelművé lett. Egyrészt továbbra is jelenthet egyféle – s ma már a városhoz főleg metaforikusan kapcsolható – művészi tradícióhoz történő (lazább-szorosabb) igazodást, a tradíció továbbfejlesztését. Másrészt – s ez az uralkodó – a várost lakóhelyül, alkotó munkájuk színteréül választó művészek személyes lokalizációja lehet; „mágikus, szimbolikus és egyszersmind hétköznapi vonzódásuk bizonysága a hely szelleméhez, Szentendre művészi mítoszához.

E sokszínűségből – a szó szoros értelmében – dekoratív, élénk *színei*vel tűnt ki *Keserű Ilona* munkája: a jellegzetes, balatonudvari szív-sírkövektől kölcsönzött motívum ívekké egyszerűsödött, melyek erőteljes, izzó színsávok előtt lebegnek *(Mind III.)* Hasonlatosan *Nádler István* kalligráfiájához, ahol az apró, lüktető ecsetnyomok valóban *Színes térben* vibrálnak.

Jókora meglepetéssel szolgált *Deim Pál*, a *Mennyei kézfogás* az életmű fordulatát jelzi. Jól ismert motívumai rejtetten, vagy a kép szélére szorultan fellelhetők ugyan, de szinte mellékszereplői a gyerekrajzokra, firkákra emlékeztető, elfogulatlan vonalakkal megrajzolt középponti, „bárányfelhőkézelős" kézfogás-jelenetnek. Nemkülönben *Bartl József*, aki ezúttal egy nagyméretű szénrajzot is kiállított – mintegy „fehér képeinek" felnagyított, expresszív metszeteként. Merőben új, a gesztusok lendületét és közvetlenségét őrző kép született így; megmozgatva és friss erőkkel töltve fel a festmények alapján már-már mozdulatlannak tűnő világát. *Kocsis Imre* triptichonján *(Uram segíts!)* a festékszóró pisztolyok pásztái a képszélekről vágódnak vissza az „üres" fehér térbe – végül is az egyetlen, önmagát többször metsző vonal saját vég- és kiindulópontját, a pisztolyokat tartó alakot zárja körül.

Egészen más, meditatív világot képviseltek *Oláh Mátyás* munkái; „archaizmusuk" nem irodalmias póz, hanem hiteles és átgondolt kapcsolódás múltba veszni látszó kultúránkhoz. Élő és valóságos „közvetítőkre" talált a leheletfinom felületekben, rusztikus formákban; általuk nosztalgia nélkül képes történeteket mesélni, hitekre emlékezni *(Ami látható; Kövek)*. Feltehetően a kék szín téri sugárzása vonzza *Magyar Gábort*, kinek metafizikai töltésű, absztrakt szürrealis képei e tér érzékenységet és képzelőerőt összpontosító „benépesítésének" ígéretét hordozzák *(Találkozás)*.

A szobrászok közül *Holdas György* megfaragta a márvány érmeiről „felülnézetből" már ismert *Lépő Figurát*, mely évek óta foglalkoztatja. Falanx élére kívánkozó, rendíthetetlen oszloptömb keletkezett belőle: agresszív és fenyegető tömeg *(Statikus szobor)*. *Szentirmai Zoltán* új kisbronzain – karcsú toronytestbe keresztként fúródott bombázógép; törékeny gótikus boltívek és mérművek alatt heverő döglött tankok *(Kereszt; Emlékhely)* – a míves kidolgozás a súlyos mondandó megérlelésének és formai „körüljárásának" sajátos módja.

A rendezés – kevéssé érthető megfontolásból – „elkülönítő" jelleggel egy paraván lezárta sarokba utalta *ef. Zámbó István, fe. Lugossy László, Lois Viktor* és *Wahorn András* műveit. E paraván mögé ugyanis a *szentendrei művészet* egyik legfrissebb, az egykori Vajda Lajos Stúdióból eredeztethető és nagyjából egységesnek mondható vonulata került. A pop-art és a szürrealizmus hagyományait intellektuális humorral ötvöző munkák között Wahorn András bizarr géppisztoly-kollázsán *(49 géppisztoly)* még az egymásra préselt kartonrétegek is (csupa kivágott papir-fegyver) fenyegetni képesek.

A Tárlatra csaknem hetven művész alkotásait gyűjtötték egybe. A válogatás nyitottságához nem férhet kétség, és az eddig kiragadott művek talán az oly sokat emlegetett *minőség* fémjelzői lehetnek. Ám helyenként olyan rosszul sikerült darabokra is bukkanhattunk, mint *Bánovszky Miklós* portréi az arcokon az elmúlás zöldjére emlékeztető reflexekkel, vagy *Rajki László* fejereklyetartó-szerű, arany csillogásúra patinázott édeskés gipszfeje *(Orsi)*. Az összkép azonban kétségkívül tekintélyt parancsoló – s a kérdés is változatlanul nyitott: vajon a Város művészeket vonzó és ihlető szelleme összesűrűsít-e ismét valamely erős és félreismerhetetlenül *szentendrei* áramlatot, melyben újból megmutathatja „igazi arcát".

ANDRÁSI GÁB

Bálint Endre, festő B-8-1-194

Tanulságos tanfolyam

A Legfőbb Ügyészség június első hetében munkavédelmi tanfolyamot szervezett a Szentendre melletti Anna-völgy egyik üdülőjében. Több mint félszáz ügyészhallgatója volt az ismeretmélyítő oktatásnak. Előadást hallhattunk a SZOT munkavédelmi vezetőjétől, a Szabványügyi Hivatal, az Egészségügyi Minisztérium, a Társadalombiztosítási Főigazgatóság, a Munkavédelmi Tudományos Kutatóintézet vezető munkatársaitól és több tapasztalt ügyésztől. Nem volt gond a szabad idő kultúrált eltöltése. Pécsi, miskolci, kecskeméti és kaposvári ügyészekkel megcsodáltuk Szentendre nevezetességeit is: a skanzent, a Kovács Margit Múzeumot, a Barcsay-gyűjteményt, a Ferenczy család emlékmúzeumát, sőt a májusban megnyílt Kmetty Múzeumot is. Jutott belőlünk Bálint Endre festőművész pénteken délután megnyílt — augusztus 2-ig a Szentendrei Képtárban látható — tárlatára is.

Muzeológusok és művészek mintegy százfős társaságában ott voltam a korszerű Pest megyei Művelődési Központban június 5-én este, ahol Feszty István háromórás vetítettképes előadást tartott, „Feszty Árpád monumentális művészete" címmel. (Örömmel hallottam, hogy még az idén könyv jelenik meg a Feszty családról. Feszty István az Esti Hírlap e rovatáról is szólt, mint olyanról, mely tapasztalata szerint növelte a nem eléggé becsült és ismert nagy művész iránti érdeklődést.)

Két kellemetlen tapasztalatról is írnom kell. A Hild-díjas városka utcáit járva, szembetűnt, hogy több, szépen festett ház falán (a Dumtsa Jenő és a Rákóczi utcában például) olvashatatlan, teljesen rozsdás utcanévtáblák vannak. Balesetvédelmi tanfolyam résztvevőjeként a Budapesti Elektromos Művek kirendeltsége előtti úttesten egy nyitott csatornanyílásra lettem figyelmes. A balesetveszélyt az elektromosoktól kihozott lyukacsos téglával sikerült megszüntetnem. Néhány nap múlva azonban a téglát a nyílásba lökték, ezért pénteken délután — másodszor is teljesen észrevétlenül — az elektromosok épületéből „nyílászárót" szereztem. Aligha hihető, hogy a közveszélyre egy pestinek kellett a városi tanács figyelmét ezúton is felhívnia.

Dr. Nagy Károly
Bp. Gyimesi u. 11. 1126

dr Na... 6.

Esti ... 12.

lések szerint az évtized közepére több mint félmillióan vesztik el állásukat. No persze, csak akkor, ha csodák csodájára nem történik gyökeres fordulat.

A gazdasági életben azonban ritkák a csodák. A nyugati autóipar a Japánhoz mérve valóban beteg. Nemrég a Volkswagen egyik kutatócsoportja készített sokat mondó tanulmányt. Ebben olvasható a következő: *„Egy azonos műszaki paraméretű személygépkocsit a japánok hatvan százalékkal nagyobb termelékenységgel, s ötven százalékkal alacsonyabb bérköltséggel állítanak elő. Ennek legfőbb oka, hogy átfogóbb a szakosítás, így egy-egy kész autónak csupán egynegyedét állítják elő az autógyárak, az alkatrészek zömét olcsó partnerektől vásárolják.*

„Áruló" VW?

Nem dömpingárról van tehát szó, hanem korszerű termelésről, egyszerűbb,

Bálint Endre, festő

D

□ BÁLINT ENDRE kiállításának zárórendezvénye lesz vasárnap, másodikán délután hatkor a szentendrei képtárban. Levetítik a Látogatás Bálint Endre műtermében című televíziós filmet, valamint a művész bibliaillusztrációit bemutató francia rövidfilmet.

-: □ Bálint Endre

2.

Esti Hírlap, Bp. 1981. júl. 30.

Bálint Endre, festő B-8-1-196

A hónap műtárgyai

A Magyar Nemzeti Galériában áprilisban *Bálint Endre* alkotása, az Ibizától Szentendréig 1961-ben készült festmény a hónap műtárgya. Amennyire szavakkal leírható: a festményen egy félbevágott ház sziluettje, egy citromsárga fejű, soklábú lovacska *a régvolt gyermekkor csodavilágát idézi*, sok apró ház színfoltjai fölött pedig egy palota körvonalai sejlenek fel. A formák változásának ritmusa megtörik, a mű jobb oldalán, s a sötétkék égen egy rémfej rajzolódik ki. A festményen a gyermekkor soha vissza nem térő világát ütköztette a művész a felnőttkorral. Az alkotónak még több festménye épül fel ugyanezekből a motívumokból.

Az Iparművészeti Múzeumban a *Szt. Péter keserve* című, viaszból öntött, a XVIII. század közepén, feltehetően délnémet területen készült kis szobrocska a hónap műtárgya. A mű témája a húsvéti ünnepekhez kapcsolódik, s bibliai történetet elevenít meg. (MTI)

– A hónap műtárgya

8

Esti Hírlap, Bp. 1981 ápr. 1.

Nőügyek?

ket vagy mint férfi, vagy mint nő szerzi meg az alkotó. Eleve más a két nem életanyaga. Következik-e mindebből, hogy a szereplők rajzát, az expozíció helyét, a társadalomábrázolás hitelét a szerző szexuális hovatartozása alapján kell elbírálni? Van-e szerepe a sex appealnek a literatúrában? Számít az valamit, hogy Osztrovszkij kövér volt, Virginia Woolf meg ösztövér? Hogy Vörösmarty sikeres a hölgyek körében és József Attila nem éppen? Hogy Kaffka Margit libuska-ízléssel öltözködött, Bródy meg elegánsan? Nem számít. Csak Kabanova számít, meg Orlando számít; csak az Előszó, csak a Hazám, csak a Színek és évek, csak A tanítónő. Mert az írói teremtőerő megfigyelésekből is, képzeletből is, a közvetlenül megélt dolgok transzpozíciójából is táplálkozik. Karenina Anna gyötrelmét, Kárász Nelli iszonyát, vagy Mira varázsos báját ezekből teremtette Tolsztoj, Németh László, Sarkadi. Hogy kevesebb a nőíró, mint a férfi? Az évszázados elnyomással magyarázhatjuk. Ha csak egy Navarrai Margit, egy Ráskai Lea juthatott a betűvetéshez, akkor szükségképp író is kevesebb akadt közöttük. S manapság? Jó száz esztendeje a lányokra is kiterjedt a népoktatás! Attól, hogy egy Nemes Nagy Ágnes, egy Galgóczi Erzsébet, egy Fenákel Judit, egy Jókai Anna, egy Szabó Magda — no, kezd a tollam meglódulni — egy Kiss Anna maradandót vet papírra, javult a helyzet?

Hááát... nem éppen sokat. Mintha a „nőpolitikai" szemlélet éppen a — középszernél kevesebbet jelentő — *nőies* írásoknak kedvezne csupán. Mert lehetetlen eltagadni: a középszer táján, s az alatt van *ilyen*. Kicsiny részletek jó megfigyelése, erős affinitás a szexuális vonatkozások iránt, szépelgés az elvonatkoztatásban, egyoldalúság a társadalomrajzban s a férfi-figuráknál, rendetlenség a szerkezetben. A jellemek — többnyire nőfigurák — lélekrajza helyett: *lelkizés;* a társadalmi összefüggések festésekor: *okoskodás;* a kompozícióban vagy az eszmei kohézió hiánya, vagy a *sematizmus* ig erőltetett belédis; utálás. Hogy ilyesmi a középszerű férfi íróknál nincsen? — tévedés. De hogy a középszerű nőíróknál mindig előjön — az sajnos faktum.

★

Palotai Borist láthatólag nem izgatja — többnyire — az, hogy köznapi események, apró mozzanatok krónikása lehet. „Isteni sztorikat" tud és elementáris mesélőkedvvel adja elő őket. Néhány tollvonás — és típusokat teremt; két-három mondat — és felajzza a szokványos helyzeteket; egy szemhunyorintásnyi kitérő — és más irányt vesz a tárca-novella csattanója. Mikszáth közelében kell keresnünk rokoni világát, kedélye forrásvidékét. Szereti az embereket, a jó anekdotát, a nevettető csattanót. A félvilágért se hagyna „ki" poenalkalmat, de mindig igényt tart arra is, hogy levonja a tanulságot. Ha kismesteri értékei devalválódnak, úgy mindig ilyen alkalmakkor. Valamenynyi írása ott veszít erejéből, ahol megmagyaráz, ahol megtetézi a helyzetből adódó esztétikai összbenyomást egy jelmondatnyi tanulsággal. Igaz, ezeken is átüt derűje, a hallgatót-olvasót követő víg hunyorítása, de nem lelkesít, hogy kevéssé bízik történeteiben, s kádenciát függeszt hozzájuk. Ott jó, ahol az érzékelhető világban marad. Amikor a lélekrajz különös viselkedéseket is indokolni képes tájaira lép — kötetének címadó darabjában —, rajta is erőt vesz a szépelgés, a „női lélek rejtelmeinek" transzcendenciája. Ilyesmivel bolondíthatta olvasóit Erdős Renée, de a *Jó étvágyat, A Kapor utcai ház*, az *Egy alkalmas pillanat* szerzőjéhez nem illik efféle tónus.

★

Csongor Rózsa láthatólag küzd a nőíróság évszázados esélyeivel. Már kötetének szerkezete is azt bizonyítja, hogy a nyilvánosságtól görcsössé válik. Az első kétszáz oldalt a címadó regény — *Árnyék* — teszi ki. Kedvezőbb publikációs viszonyok között bizonyára nem függeszti ehhez a regényhez elomló kisregényét — *Változatok egy szerelemre* — és tematikus riport-portréit. De ha végre megjelenhetik az emberlánya...! Kitűnő a regényt alkotó történet. Új „sztorit" kevesen tudnak már mondani a személyi kultusz éveiből. Csongor Rózsa tud, de nem döntötte el, hogy milyen epikusi módszer lehet a legalkalmasabb az előadás hatásos megvalósítására. A dokumentarista hűvös szűkszavúsága váltakozik az érzelmes elbeszélés terjedelmes belső rajzokat és rendetlen cselekmény-bontásokat produkáló módszerével. A regény egésze most úgy hat, mint egy kapkodva megrakott zsák. Itt bök, ott laza, egészében: térfogata nem arányos fajsúlyával. Torkonkapni, megrázni — ez volna a feladat; azaz erre kellett volna biztassa a szerkesztő.

A bírósági eljárás folyamán kibontakozó élettörténet most se nem vallomás, se nem nyomozati anyag; az ügyész szerepe — illetve az etikai döntés mibenléte — a regény végére, amikor a kerettörténetnek kéne bezárulnia, elsekélyesedik. A történet apropójául szolgáló kettős szerelmi öngyilkosság nemcsak motiválatlan, de ízléstelen is. Úgy tetszik, Csongor Rózsa többet tud az életről, mint az irodalomról, s ezt elégségesnek tartja a műalkotáshoz. Sajnos azonban éppen úgy nem elég, ahogy a fordítottja sem. Van azonban egy előnye: élni nem tanul meg az, aki nem tud. Írni viszont — jó technikai szintig — meg lehet tanulni. Ebenne van érzékenység a drámai élethelyzetek iránt, szeretet az emberekhez, megfigyelő képesség az anyaggyűjtésben. A kompozíciós technikákat érdemes volna ellesnie, esetleg szerkesztői segédlettel életre vajúdnia. Az *Árnyék*-ban ennek híján elvetélt egy nagyszerű esélyű kor- és jellemfestés lehetősége.

★

Bihari Klára gyakorlott novellaszerző, de sem megfigyelő képessége, sem teremtő képzelete nem haladja meg a jótanuló átlagos színvonalát. Pedáns mondatok, sematikus jellemek, takarékra állított indulatok jellemzik tompaszögben fölívelő novelláit. Kötetének valamennyi írására illik Veres Péter olvasónaplójának egy passzusa: „Igazi női munka. Sok fáradsággal jár és kis helyen elfér." Szívesen perelnék a *női munka* ilyetén meghatározásával, de itt helyénvaló. Hasonló tehetségű férfi író legalább nagyképűsködne, következtetésekre ragadtatná magát. Bihari Klára szerény, sőt, ambíciótlan. Csak azt mondja el, amit lehetőnek gondol, ám az fölöttébb szűkös. Ezzel szemben: szorgalmas. Kötetében 37 novella és egy kisregény van.

Tehát a nőírók? Nem! Ne vonjunk le következtetéseket.

sz Magyarország.
! nevetés, már látom,

epelek, vagy mi az isten?!
delek a csecsemőknek
m a hajamat.
n. Végül úgyis

ok mindenkinek,
idre emlékezik a bőröm,
adik aranygyűrű
a gerincemet?

, lassú gyönyörűségben,
a még józan arcomat
sár, mintha tudná,
ár nem lesz semmi.

BÁLINT ENDRE

B-8-1-193

A DOLGOK MEGSZÓLÍTÁSA

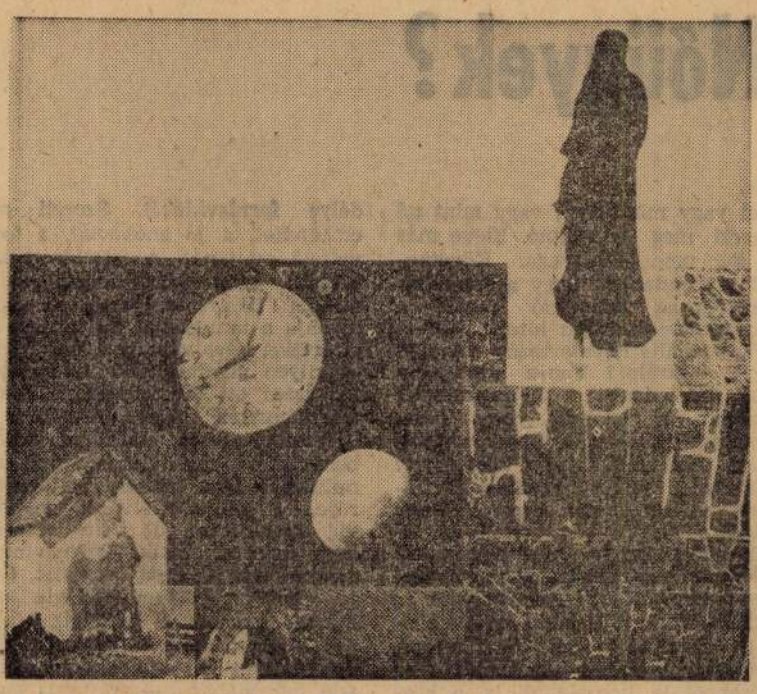

Festőkkel kapcsolatban ritkán szokták emlegetni a mitológiai Anteuszt — én mottóként rá hivatkoznék.

Tíz éve, hogy *Bálint Endre* keservesen hosszú időt után engedélyezett reprezentatív kiállítását megnyithattam. Többek közt azt próbáltam akkor elmondani, hogy az évtizedek során klasszikussá vált, jellegzetes tárgymitológiájának az alakjai, formái milyen átderengő személyességgel szolidárisak egymással: ott éri őket tetten, ahol a különbözőség már testvér az azonossággal. Ahol a hold fedésbe kerülhet a gyermekkor magasba hajított rongylabdájával. Aki így tud látni és érzékelni, az akkor is a lét partján üldögél, ha történetesen Szentendrén, a Duna partján esik meg vele ez az üldögélés.

Tíz éve a tiszteletlen aszkézisét, frivol áhítatát, megrendült fintorát, kétértelmű játékosságát említettem; s azt a képességét, hogy mindenestül gyermekké tud lenni, mikor a dolgok felnőtt arculatát leplezi le: mint az igazi igazmondók. Beszéltem a dolgok édenének olyan felidézéséről, ami egyúttal az éden fonákját, és demoniáját is megmutatja — a telített ürességet. Azon tűnődtem el akkor, hogy végül is mi lehet a valóság legmélyebb konkrétsága — amiről ez a piktúra olyan takarékosan, és hibátlan elvonatkoztatással beszél. Vajon egy állomás csak, ami újabb megfoghatatlan konkrétságra nyit ablakot — a csendre?

Ez a mostani kiállítása, montázsainak szemléje arra csábít, hogy bizonyos hangsúlyokat élesebbé tegyek, mint tíz évvel ezelőtt. S igyekszem egyszerű képnézőként mondani, amit mondok. Olyan nézőként, aki szeretne úgy ráfeledkezni erre a képvilágra, ahogyan maguk a képek tanítják az észrevevést, a megpillantást. S épp ezt a sajátos ráfeledkezést érzem mágikusan anteuszinak.

A mitológiai történésnek van egy mozzanata — talán a legfontosabb — amin át szoktunk siklani. Anteusz mindig akkor kap erőre, amikor visszazuhan a földre. Általában ezt hangsúlyozzuk; s csupán hozzátesszük, hogy maga Héraklesz is csak úgy tudott végezni vele, hogy fölemelte a levegőbe, és ott fojtotta meg. A levegőben. Nem a földi birokban.

Erős példázat ez; különösen, ha ennyire élére állítjuk a szavakat. Persze, mondhatjuk, hogy minden festészet anteuszi, és szükségszerűen az: a *látvány* itt adott, a szem, a pillantás nem menekülhet a földtől, s még amit nem ide gondol, ahhoz is itt kapja a mintát. Anteusz nem tagadhatja meg az anyját. Csupán sokféleképpen lehet ragaszkodni a földhöz, a föld mintáihoz —, mint ahogy a festészet legkülönbözőbb irányzatai gazdagon illusztrálják is ezt. Bálint Endre festészetének azonban van egy kivételes sugárzása, ami minden mást maga alá rendel: megszállottan hisz abban, hogy a dolgok, a tárgyak, és a bennük adott formák megváltásra váró, nem megismételhető csodák. Mind különkülön, s a többitől függetlenül is. Mind „Észak-fok, titok, idegenség". Mind egyedi követe, pótolhatatlan megbízottja valami felülmúlhatatlanul Egyetemesnek. Vagyis nem azt érdemlik, hogy pusztán, vagy csak artisztikusan, vagy csupán célzatosan rögzítsük és bemutassuk őket. Megszólításra várnak. És ez a festészet erre vállalkozik, ezt teljesíti.

Úgy képzelem, hogy ezt a piktúrát egy hallatlanul éber induktív érzékenység teremti meg. Ugyanis olyan őrző és megőrző szenvedéllyel tud minden *egyes* tárgy fölé odahajolni, ami már-már kultikus. Broch írja valahol, hogy „minden darabot nem lehet kézbefogni". Igaz; de ez mégsem beszélhet le bennünket a Nagy Leltár fontosságáról. A Föld Leltárát kell elkészítenünk, — hogy túllássunk rajta. És éppen ebből kellene kiéreznünk a boldog reménytelenséget — ami mindig újra megkívántatja a holnapot. És ez azért van így, mert az Egyetemesről beszélni: szentilalom. Aki valaha is kísérletet tett rá, hogy egy bizonyos határon túl az Egyetemesről beszéljen, egyet fog érteni ezzel a régi figyelmeztetéssel. Egy ilyen vállalkozásban a sorsunk anteuszi lesz: a levegőben fojtatunk meg. A dolgok, a tárgyak, és „darabok" áhítatos számbavétele viszont megannyi áldozat valami előtt, aminek a neve nem mondható. A mi pillantásunk számára nincs megpillantható Végtelen; számunkra csak a mindegyre begyűjtött „darabok" prolongált, gyűjteményes kiállítása létezik. Ami arra is figyelmeztet, hogy az életnek nincs mellékszereplője: minden atomnyi jelenség főszereplő. S mi más ez, ha nem a szeretet más megfogalmazása?

Ezekkel a szavainkkal akaratlanul is azt kerülgetjük, hogy ez a festészet vallásos. Kicsit olyan értelemben, ahogy *Teilhard de Chardin*, a misztikus és paleontológus szemében egy kőzetdarab évmilliárdos Szándék morzsaléka, évmilliárdos Szövegnek egy betűje. Vagyis él. Olyan *szadduceus* piktúra ez, amelyik éppen azért hárítja el a feltámadás és halhatatlanság *igéretét*, mert éppen az volna blaszfémia, ha *igéretnek* gondolnánk, miközben folyamatosan és káprázatosan a részesei vagyunk — együtt. Csupán többnyire vakon — külön.

Nézzünk körül a falakon. A montázs, a montázstechnika mindezt még nyilvánvalóbbá teszi. Látomás a Föld Nagy Leltáráról. Minden kép, a képek minden részlete: ízelítő a Föld „darabjaiból". Az emberi humusz miséje, karneválja, és katakombája. S ez nem csupán hűség ahhoz a földdarabhoz, hazához, ami adatott, hanem sokkal több: a múlt, az örökség, a tradíció *megszentelése*. Az éjszakáké éppúgy, mint a nappaloké. Mert különbség van ugyan közöttük, de csak annyi, mint a jobb és bal kezünk között. És holdkórosság volna, ha egyikről megfeledkeznénk a másik kedvéért. Szükségünk van rá, hogy legyenek „különös hírmondóink". Olyanokra, mint az egykori edomita őr, aki a kérdezőnek így válaszol: „Seirből így kiáltanak hozzám: Vigyázó! meddig tart még az éjszaka, meddig még az éj? És szól a Vigyázó: Eljön a reggel, de még éjszaka van, ha kérdezni akartok, jertek el újból."

Mészöly Miklós

Elhangzott Bálint Endre montázskiállításának megnyitóján.

1987. IV. 5.

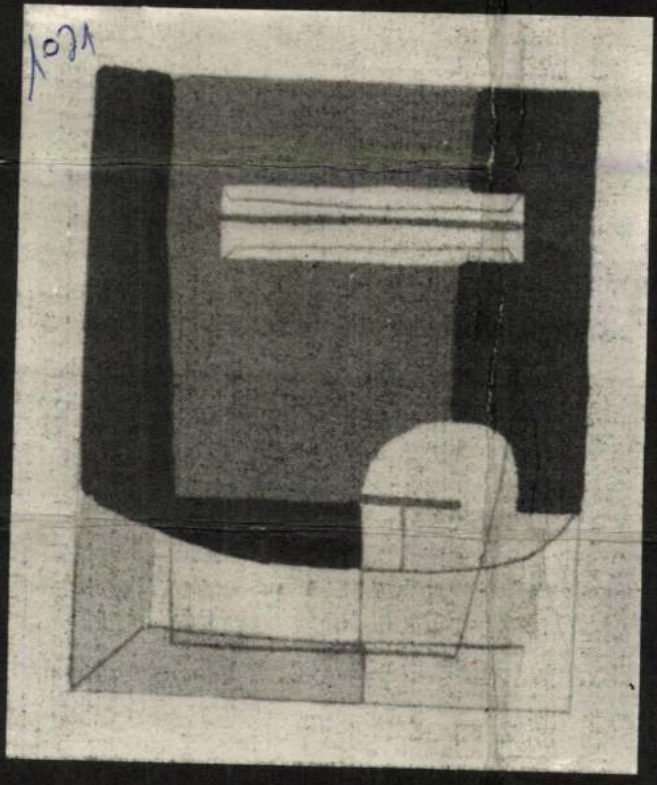

ÉLETÜ

rodalmi, művészeti és

1981

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
ÉLETÜNK
Bálint Endre,
Szóló-grafikusművész
B-8-1-190
1981 JUN 11

1021

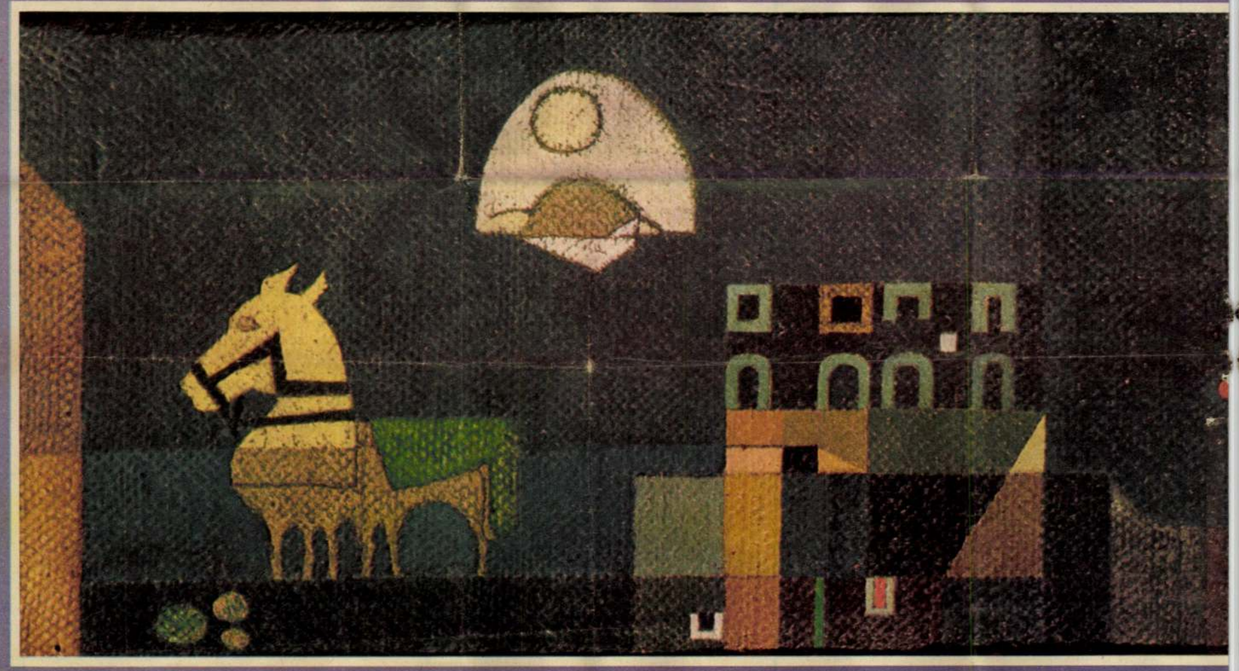

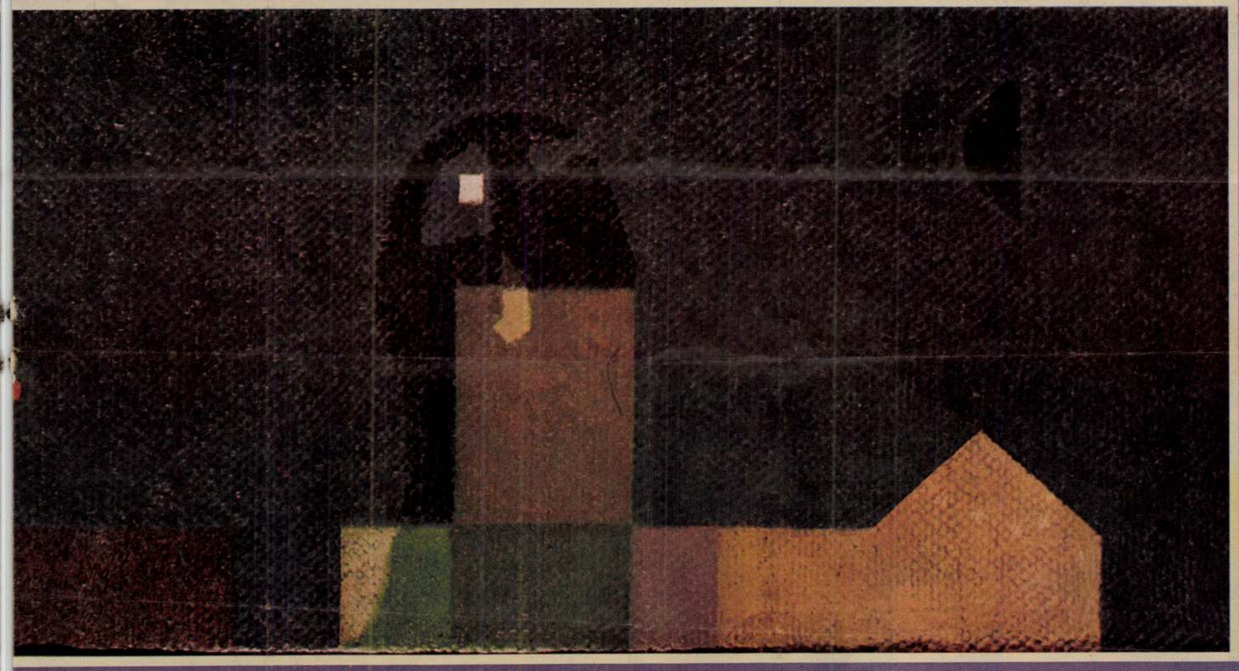

BÁLINT ENDRE

Ibizától Szentendréig

MAGYAR NEMZETI GALÉRIA

Bálint Endre festményei azonnal bűvkörükbe vonják a nézőt. E hatás titka a színfoltok, formák szinte zenei ritmusa, amely kizár minden „fogalmi közelítést". Azonban lassan alakot öltenek a képi elemek. Zavaró feszültség teremtődik a látszólag egyértelmű és a sugallatot rejtő alakzatok között, s e feszültség intellektuális kalandra szólít. Furcsa, kétdimenziós és mégis végtelen világba lépünk be, ahol a művész önteremtette formái s a reális világ tárgyai — tudatosan naiv jellé absztrahálva — adnak egymásnak találkozót. A már-már mániákusan ismételt jelek — egy szentendrei ház rácsos ablaka, házacskák, egy hajdani szíjgyártó lófejes cégére, a tört kerék stb. — úgy tűnnek, megfejthetők, akár egy oltár jelképei. Ezek azonban új színeket öltve és új összefüggésekbe ágyazva kisiklanak az egyértelmű jelentés kötése alól, és tartalmuk értelmi, érzelmi átalakulásának lehetünk tanúi. A szimbólummá vált emlékképek és valóságtöredékek tudatalattivá rendeződött egysége nemcsak Bálint egyéniségének mélyrétegeiről vall, hanem lehetőséget teremt a szemlélőnek, hogy saját személyisége mélyrétegeibe is eljusson.

Igaz ugyan, hogy a homályosan felismert összefüggések mélyén a szorongás szörnyei lapulnak, szomorúságok, beteljesithetetlen vágyakozások a múlt után: de e pokolkból Bálint legtöbb esetben visszautat is hagy; a felszín zeneisége nyugvópontul kínálkozik. Ebben rejlik művészetének játékossága. Az igazi játék az, amely tapasztalatokkal gazdagítja annak résztvevőit, azonban minden pillanatban, következmények nélkül megszakítható.

A szürrealizmus e bálinti értelmezése az életpálya viszonylag késői fázisában jelenik meg.

Korai képei a tárgyi világ szenvedélyes expresszív megfogalmazásáról tanúskodnak. A negyvenes évek végétől tünedeznek fel Bálint későbbi művészi világának eszközei. Az igazi fordulópont az 1954-es esztendő, amikor a művész válságában megidézte az ifjúkori barát, Vajda Lajos művészi módszerét. Az eredeti összefüggéseikből kiragadott, absztrahált, népi, szakrális és egyszerű hétköznapi motívumok egymás mellett, illetve egymáson áttűnve jelennek meg, és a képzettársitások sokaságát inspirálják, egyben felszabadítva a művész gondolkodását. Bálint Endre 1960 táján Párizsban dolgozott: ekkor bontakozik ki sajátos, festői világa. Idegen környezetben, sokszor magányosan élve megváltoztak a művész számára a tárgyak, emlékek, az érzelmek, a múlt és jelen kapcsolatának eddig megszokott dimenziói. A párizsi korszak végén, 1961-ben született az Ibizától Szentendréig című festmény is.

A képnek még van két másik címe: Ibizai éjszakák és Szentendre éjjel. Már ez is jelzi, hogy itt nem egy meghatározott kisváros portréját láthatjuk viszont, hanem általában a kisvárosok szerkezetének az emlékezésben „belső tájjá" változott képe vetül a vászonra. A hosszan elnyúló, fekvő formátum — amellyel szívesen él a művész — alkalmas a pszichikai történések lírai elmesélésére. A motívumok végtelenül leegyszerűsített formái megkövült, néma mozdulatlanságban sorakoznak a képfelszínen, de beszédes hírmondói lesznek egy világnak, ha gondolatban életre hívjuk őket.

A festmény mindkét szélén a lezáratlanság, a befejezetlenség érzetét kelti. Balra a citromsárga fejű, soklábú lovacska éppúgy felidézi a szíjgyártó egykori cégérét, mint a gyermekkor — Bálint számára is oly kedves — csodavilágának, a vurstlinak emlékét. A sok apró ház gyors ritmusú, átmetsződő, meleg színfoltjai fölött hideg zöld vakablakokkal — amelyektől csak egy üt el — palota vagy bérház körvonalai sejlenek föl. A mélykék égből a napszemű Hold megszemélyesített, barátságos arca fénylik elő. A kép jobb oldalán a formák ritmusa lassúbb: az árnyalattal mélyebb ég feketéi óriási rémfejjé sűrűsödve telepednek a házakra. A rém fehér tekintete metszően, kíméletlenül tör elő a sötétből. A Nap piros pontocska képében távolodik az éjben. A fekete Hold fénytelen, sivár világra süt, melyben egyetlen biztató elem talán a távoli otthont megjelenítő homokszínű ház belső ragyogása.

A festményen a gyermekkor soha vissza nem térő világát szembesíti Bálint a felnőttkor jelenével; a varázslatok világát a betegségekből eredő szorongásnak és halálfélelemnek hiderceivel, birodalmával. Bálint Endrének több festménye épül ugyanennek az alapképletnek érzékeny, folyton újjászületű variációira — itt azonban igen erőteljesen tárulkozik fel előttünk festői szerkezete.

MAZÁNYI JUDIT

PELBÁRT JÁNOS REPRODUKCIÓJA

Bálint Endre festő- és grafikusművész

B-8-1-187

1021

1981. IX. 30. Petőfi 10,45 Áné

Láttuk, hallottuk

- Most pedig hallgassák meg képzőművészeti rövid hireinket.

- Bálint Endre uj müveiből, elsősorban kollázsaiból látható kiállitás a dunaujvárosi Uitz-teremben. Ez a tárlat október 18-ig tekinthető meg.

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Bálint Endre festő- és grafikusművész

ÉLET ÉS IRODALOM

1980 I. 26.

B-8-1-186

gazdagította [illegible]
mindannyiunkhoz. amiért a világra jött: a munka

1071

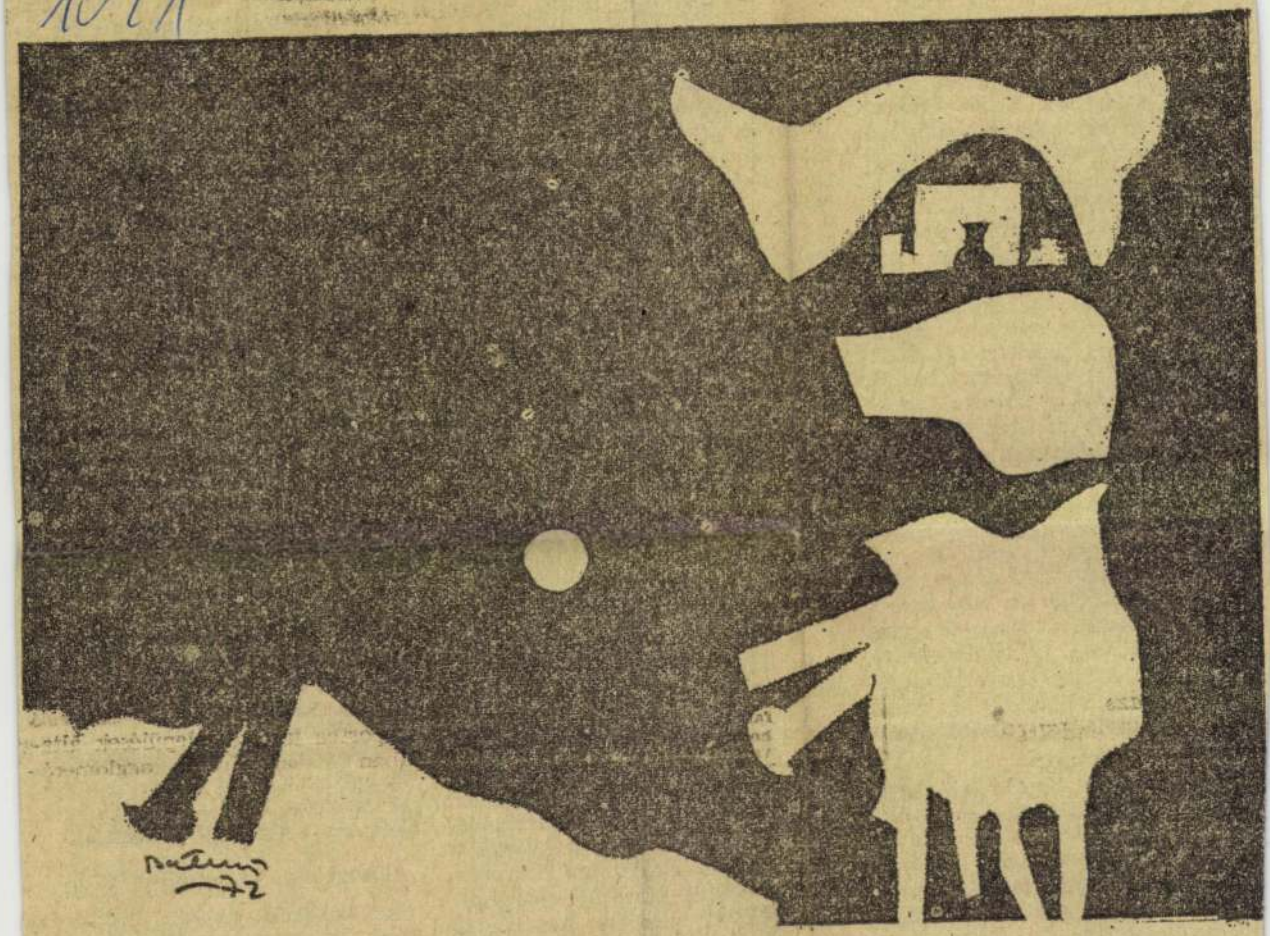

Bálint Endre linómetszete

... az, hogy
... barátom?

1977-ben, az USA-ban, Iowa Cityben, a Nemzetközi Íróprogram keretében Nirmal meg én közös lakáson osztoztunk. Külön dolgozószobánk és külön hálószobánk volt ugyan, de (mindketten családtalanok lévén Amerikában) a belőlük nyíló konyhát és fürdőszobát közösen használtuk. Aki már került hasonló helyzetbe, akinek úgy hozta a sorsa, hogy tartósan egymás mellett kelljen élnie egy másik emberi lénnyel: az tudja, mit jelent a másik emberi lény személyisége. (Közismert példák: laktanya, börtön, Nemzetközi Íróprogram.) Nirmal személyiségében az isten lábát fogtam meg, hogy képzavarosan fogalmazzak. Nemcsak a legidősebb: a legbölcsebb, legműveltebb résztvevője is volt a programnak. Sokat sétáltunk kettesben Iowa City ligeteiben, sokat jártunk moziba, igen sokat beszélgettünk és vodkáztunk hajnali háromig a közös konyhaasztalunknál, ha valamelyikünkre rátört az esedékes (fegyelmezetten viselt) depresszió, ahogy ez megesik az Amerikában túrázó indiai meg magyar írókkal.

Ennyi volt a barátságunk, így éltünk egymás mellett, három hónapig. 1977 őszén. Minden héten kétszer meghívott rizses csirkére meg vegyes salátára, cserében igyekeztem elmagyarázni, az általa nagyra becsült Lukács György tollán, mit jelent az, hogy *Utam Marxhoz* és *Vissza Marxhoz*. Ma-

... Londonba telepü...
földszinten három nagy ...
de a barátom többnyire ...
ten, a dolgozószobájában ...
rozzant heverő, két kis...
polc, íróasztal, két szék, ülőszo-
nyeg: más nincs, nem is férne a szobába. Itt él, itt ír Nirmal, ezek közt a salétrom-rágta, dohányfüstpácolta falak között gondolkodik, alszik, szenved és szeret. Ilyen salétromos mennyezet valamirevaló magyar író lakásában nincs, elképzelhetetlen.

Mindent magyar mércével viszonyítok Indiában: ösztönösen, de igen helytelenül. Mert magyar írónak általában nincs háziszolgája, viszont minden (általam megismert) indiai írónak van háziszolgája, lám, alig ülök le az egyik gyékényszékre, Nirmal tapsol, beszalad egy mezítlábas fiatalember, megáll a küszöbön, mélyen meghajol. És barátom, akit az egész Nemzetközi Íróprogram tisztelt az emberek közti egyenlőségről szóló nezeteiért: most ugyanolyan személytelenül osztogat parancsokat a háziszolgának, mint a *guide* a sofőrnek. A háziszolga kiszaladt, teával, whiskyvel, süteménnyel visszaszalad, elfogy a cigarettám, Nirmal tapsol, a háziszolga szalad az utcára cigarettáért. A háziszolga a konyhában él, kosztot és kvártélyt kap, használt ruhaneműt, havonta néhány rupiát. Nirmal háziszolgájának indiai fogalmak szerint jól megy a sora. Még jobban megy a sora a szakácsnak, aki a saját lakásából jár át naponta több órára,

... rikában készítette, a velem szom-
szédos lakrészben. Bízom benne, hogy jó regény, többet nem mondhatok róla, mert hindiül jelent meg, s a mottón — egy Camus-idézeten — kívül egy sort sem tudok elolvasni belőle, a címét sem. Nirmal is azok közé tartozik, akik a cikkeiket, tanulmányaikat angolul írják, de a *kreatív* műfajukat az anyanyelvükön. Nirmal abból él, hogy két-három évenként megjelenik egy regénye vagy novelláskötete hindiül, s havonta három-négy könyvkritikája, tárcája, naplójegyzete, angolul, lapokban, folyóiratokban. Szerényen, de tisztesen él irodalmi munkásságából: a dolgozószobája rozoga ugyan, de van teája, whiskyje, amerikai cigarettája, háziszolgája.

Az a nekem örülő, az önfegyelmet is felszakító mosoly. Az asszony nélküli, gyerek nélküli magány a dolgozószoba salétromos falai között. Ha meghosszabbítom a látogatásomat, ha odaköltözöm Nirmal házába, ha megint lakótársak leszünk, ha elevenen mellétemetkezem: akkor sincs segítség.

(Bangalore, 79. október 27.)

A *kannada* nyelvű irodalom központja. Látogatóba megyek K.-hoz, a legjelentősebb, legidősebb kannada íróhoz.

1979. V. 21. URH. 15.35 /ML.2/.
Láttuk, hallottuk...

B-8-1-182

Bálint Endre, festő- és grafikus művész

-5-

-Bálint Endre egyik legjelentősebb képzőművészünk, elsősorban festészetőrl ismert. A Helikon Galériában most megrendezett kiállitásáról Kenesei Andrást hallhatják.

-21 linotypia látható a Helikon Galériában. Linotypia olyan technika, amely távoli rokonságban van ugyan a jól ismert finommetszettel, de ha egymás mellé tesszük a kettőt, azonnal ki erül különbözőségük. Ezek a lynotipiák 1971 és 1978 közt készültek, hyolc évet ivelnek át és eközben a művész sok minden mást is alkotott, de a látottak szerint vissza-visszatért ehhez a technikához. Mi ragadja meg, mi kesztetiszerre, hogy ujra és ujra visszatérjen hozzá, mert azt axilomaként el kell fogadni, hogyha egy ilyen formátumu művész ezt a technikát választja mondandójához, annak komoly oka kell, hogy legyen. A kiállitott művek tanusága szerint, hangulatok, emlékek, a csend hangjai, visszhangjai, a lélek rezdülései, a tárgyak által kiváltott látomások, és álmok, az enyészet az elmulás, és valami nagyon-nagyon kemény élniakarás mégis.

Bálint Endre fotómontázsairól

1979. III. 16. Kossuth 17,35 Áné B-8-1-183

Láttuk, hallottuk...

- A Nemzeti Galériában látható Bálint Endre kiállitása. Most nem festményekkel találkozhat a látogató, hanem fotómontázsokkal, pontosabban kollázsokkal.
Fábián Lászlót arra kérem, hogy segitsen eligazodni a képek és a cimek között, mert én állandóan ugy éreztem, hogy eltévedtem.

- Többféle lehetőség van az eltévedésre, szerintem elég szerencsétlenül ugy vannak kitéve, hogy átszámozták a katalógus szerinti osztályozást, és igy nem sorrendben láthatjuk őket, illetve a katalógus a rossz, inkább erre gyanakszom.

- És az is neheziti az ember munkáját, hogy nem tudja a képek mellett a cimeket megtalálni, hanem ez egy külön feladat, hogy vagy kerit egy ilyen kis katalógust, amiben megtalálja a cimeket, vagy keres egy nagy részt, ahol megtalálja, de a képek mellett nem találhatók meg a cimek, holott én ugy éreztem, ebben az esetben fontosak a cimek.

- Most itt valóban fontos lenne az, hogy a cimek szerint is el tudjunk igazodni, hiszen ezek a fotómontázsok a szürrealizmus természeténél fogva is tulajdonképpen - jobb szó hijján használom - de legalább annyi irodalmiságot hordoznak, mint amennyi festőiséget. Amióta kitalálták azóta használják a cimadást, hiszen a fotómontázs természeténél fogva egy más minőségnek a létrehozására törekszik, ez a másság szükségképpen ki kell, hogy fejeződjék a cimadásban.

- Az a másfajta minőség, amit az előbb emlitett, mit jelent Bálint Endre fotómontázsaiban?

- Ugy jelentkezik, hogy Bálint Endre fotómontázsai, vagy kollázsai - nagyon helyes a kifejezés, mert hiszen nemcsak fotókat használ, hanem egyéb ujságkivágatokat is - egészen más kontextusba kerülnek egymással. Tehát egy divatlapnak az oldalain nagyon természetes, hogy hózentrágert - hogy csunya szót használjak - reklámoznak, vagy egy másik lapnak az oldalain, hogy késeket, evőeszközöket reklámozzanak, de ha ezt a nevezett nadrágtartót mondjuk kiszakitjuk ebből a környezetből és valami egész más karakterü dolognak a fényképét állitjuk melléje, akkor természetesen itt nem hózentrágeri minőségben jelentkezik, hanem [illegible] azzal a dologgal lép valamiféle logikai kapcsolatra, vagy [illegible] elindul a logikai kapcsolat felé, és nekünk rejtvényfejtőkké kell ezt a logikai kapcsolatot kideriteni.

- . -

Bálint Endre B-8-1-181

BÁLINT ENDRE festőművész, érdemes művész fotómontázsaiból nyílt tegnap kiállítás a szegedi Bartók Béla Művelődési Központban.

Magyar Hirlap 1980/7/5/9

1021

Bálint Endre festő- és grafikus-művész



Bálint Endre munkája

SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-048, 337-748, 340-774
B-8-1-180
VIGILIA
Budapest
1978

GAROTON HANGLEMEZ AJÁNLAT

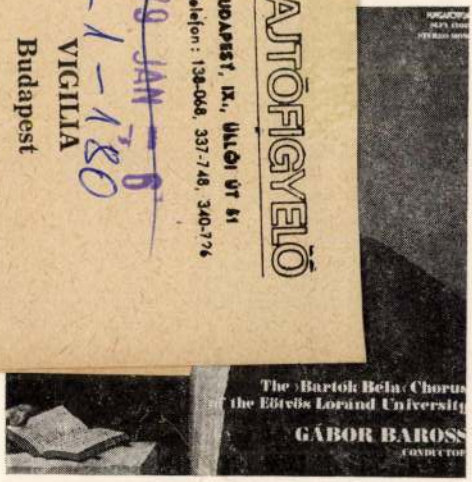

KÓRUSMŰVEK

Cavalli: Laetatus sum; Magnificat
Schütz: Deutsches Magnificat
Zielenski: Offertorium XXX.
Pekiel: Magnum nomen Domini
Resonet in laudibus
Marenzio: Scaldava il sol; Ahi, dispietata morte!
Ma per me lasso!

Az ELTE Bartók Béla Énekkara, Andor Éva, Kincses Veronika, Jablonkay Éva, Seregélly Katalin, Fülöp Attila, Nagy János, Polgár László, Ütő Endre — ének Vezényel: Baross Gábor
Az ELTE Egyetemi Koncertzenekara

SLPX 12019 **ára: 70,— Ft**



Charpentier: Te Deum — két kórusra és két zenekarra

Bach: 50. kantáta „Nun ist das Heil und die Kraft"

Kalmár Magda, Tokody Ilona, Takács Klára, Budai Lívia, Fülöp Attila, Keönch Boldizsár, Kováts Kolos, Begányi Ferenc — ének

Veszprém Város Vegyeskara, A Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara

Vezényel: Zámbó István

SLPX 11907 **ára: 70,— Ft**

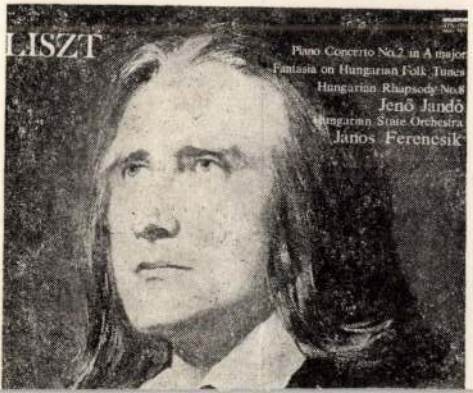



1981. IV.7. Televízió 21.00 (Kh.O.)
Stúdió '81

B-8-1-179

Bálint Endre, festő- és grafikusművész

- Remek ötlet muzeumaink részéről, hogy hónapról-hónapra egyetlen mütárgyat állitanak a közfigyelem fókuszába. Ebben a hónapban a Magyar Nemzeti Galéria, A hónap mütárgya sorozatban Bálint Endre Ibizától Szentendréig cimü festményét állitotta ki. A müvésszel ennek kapcsán a müteremben beszélgettünk.

- Vajon egyetlen képében benne lehet-e Bálint Endre?
- Hát nem tudok erre válaszolni teljes egzaktsággal, de az az érzésem, hogy ebben a képemben benne vagyok. Hogy teljesen, hát istenem, teljesen nem lehetek benne, de mégis bennne vagyok, a motivumaim nagyon karakterisztikusak, az ismerős sárospataki sárga lovacska, a szentendrei ház jobboldalon, ami befut a keritésével, vagy palánkjával, szóval azt hiszem, hogy jelez belőlem elég sokat. Ennek a képnek egyébként a kis históriája, elmondhatom, ezt kint festettem Párizsba, helyesebben Epinészus szembe, ahol laktam, lementem a pincébe és találtam egy igen durva szövésü zsákot. Amit elvágtam, és azt feszitettem ki és lealapoztam és ettől olyan szemcsés, durvaszemcsés maga a vászon, hát ez zsák volt valamikor. És nagy örömömre szolgált, hogy erre festettem.
- Bálint Endre már akkor is talált bizonyos hasznos dolgokat, azóta pedig egyszerüen szerelmes lett a talált tárgyakba.
- Hát már akkor kezdődött, Párizsba kezdődött nálam ez a talált tárgy história, majdnem mindig a sétáim közbe le kellett hajolnom valamit fölvenni.
- No most mért szereti a talált tárgyakat?
- Hát nehéz erre válaszolnom, de abban a pillanatban, amikor lehajolok, valami megindul bennem, egy ilyen mozgás, amit nevezzünk áttételesen egyfajta szellemi mozgásnak, és rögtön odatársitom egy másik talált tárgy mellé azt, amit találtam, vagy a bennem még nem egészen megfogalmazott formai - hogy mondjam csak - következmények közé társitom. Minden müvész munkálkodása napló végső fokon, mer hiszen egy permanens számotadás a létéről és a létről, akár kettőről együtt, ilyen értelemben természetesen napló, nálam még alátámasztja ezt mások vélekedése is, mert például a brüsszeli kiállitásom katalógusába, amit Vasarely irt, az Előszót, ő irja azt, hogy ugy kell nézegetni a képeimet, lapozni, mint egy naplót. A képeim mögött egyrészt a gyermekkor, a gyermekkor szorongásai és örömei, a gyermekkor tárgyai mint a labdák, amelyekből néha égitestet csinálok, az álmaim, az álmaimon belül a szorongások, a félelmek, aztán a tudat alatti mezőkön zajló csete-paték, szóval ez lenne tulajdonképpen a kulcsa. Na meg aztán a népmüvészet bizonyos vonatkozásai, tárgyak, egyszerü, primitiv tárgyak-

nak a beékitése, beépitése a formáim közé. Hát mondjuk azt, hogy ez lenne a kulcsa. Általában 3-4 olyan helyet szoktam megemlegetni, amelyek valamit mindig nyujtottak a pikturámhoz és a pikturám megértéséhez is következésképpen. Na már most ide tartozik Szentendre minden körülmények között, ami alapvetően második szülőhazám, ha ezt szellemileg fogalmazom, ide tartozik Zsenye, ahol hosszu esztendőket - vagy 10 évet - dolgoztam ősszel, tavasszal, ide tartozik Sárospatak, ahol fölfedeztem néhány apró kis primitiv tárgyatskát, mint a Kis János sárgára bemázolt bádoglovát, amit én annyiszor használtam föl azóta is, és aztán hát ide tartozik Párizs, ahol nem is annyira - sőt, lehet mondani egyáltalán nem-formai hatások érintették a müvészetemet, hanem inkább nevezzük atmoszférikus hatásnak. Ott volt lehetőségem, talán életemben először igazán nyugodtan, zavarmentesen és mindenféle gondok nélkül festeni.

Bálint Endre B-8-1-177

Motivumburjánzás I.

Madas József: Mit mutat a szonda?
MŰVÉSZET, 1979. október - 12. lap

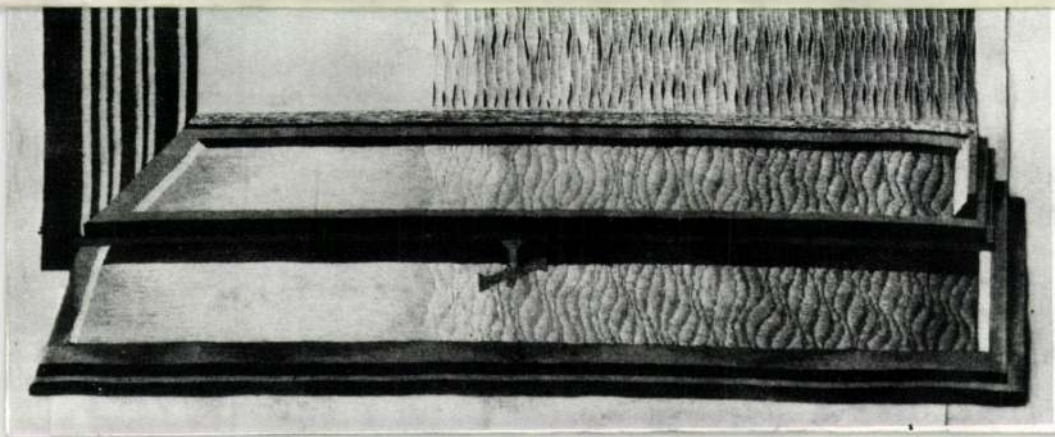



1021



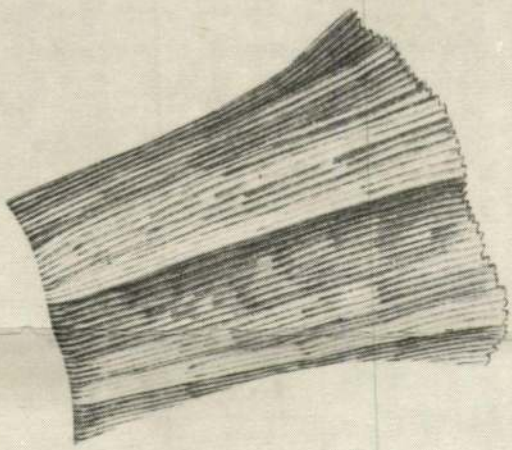

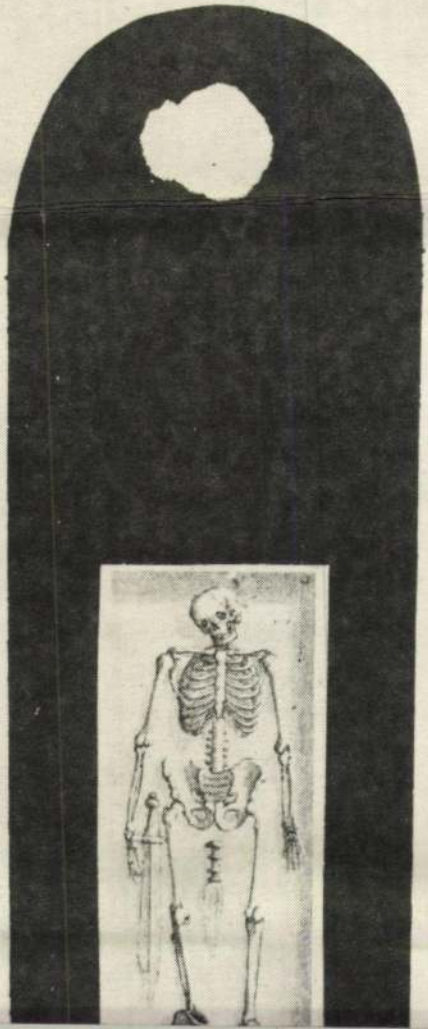

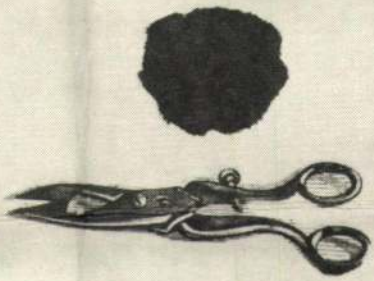



ÉLETU

rodalmi, művészeti és

1980

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
ÉLETÜNK
1980
B-8-1-178

B-8-1-176

Magyar Nemzet 1985. IV. 6.

Bálint Endre

Ugyan miért volna egy kemence, egy fehér búboskemence, amilyen régebben minden magyar parasztházban volt, ijesztő? Pedig az, ha *Bálint* Endre az egyik kollázsán úgy akarja. S ugyan kinek jutna eszébe, hogy egy rovátkolt gomb, egy elgurult pityke magát a szépséget testesítse meg, miközben azt sem tudjuk róla, micsoda, bronzkori ékszerlelet része-e, netán ócska lószerszám darabja, csak azt látjuk, hogy szép, mert Bálint Endre áhítattal közeledett hozzá.

Festményeinek tört, olvadékony és meglepő színei mélyén mindig úszik egy kis csendes szomorúság. De vannak vidáman obszcén ötletei is. Máskor gyilkos iróniával képes az atomfelhőgombához arany evőeszközt szerkeszteni — s ugyanakkor talpas poharak sorának egyformaságában változatosságába gyermeki mód belefeledkezni. Egy régi szekrénykében meglátja a tárgy lelkét, ellenben egy szál deszkát kalácsnak nevez ki. Bartók kottafejeihez héber betűket társít, szentendrei szerb szimbólumait a Párizsban érzett honvágy mélyíti fájdalmassá. S műveinek hitelét éppen az adja meg, hogy egyéniségén szűr át mindent.

Milyen ez az egyéniség? Szuverén. Mióta hangjára rátalált, Bálint Endre megy a maga útján. A felismert igazságtól el nem tántorítható. S ezért tudja elhitetni velünk, hogy a búboskemence rémisztő, vagy hogy egy pitykegomb a Nap. Szubjektivitása, szuggesztivitása újra meg újra hatalmába kerít minket. Régen hiányolt elismerés, az, amit művészhez vett.

tam?

— Hiszen már becsuktam, drága Béla. — A túlkencézett koros asszony a konyhát és szobát összekötő ajtókeretben ácsorgott; hóna alatt fonnyadt csimbókú pulykát szorongatott. Korallszínűre mázolt ajka megvonaglott. — Valentinnek vott egy szellemes *bon-mot-ja* ...

— Állítsd le magadat, mert, ha én állítalak le!

— Hívhatom a funerátort, tudom. — Az asszony egy kicsit megingott; az ajtókeretnek támaszkodott. Hajlott korában is duzzatag, gúnyorosan felkapó ajka csücskében nyálhabok csillogtak. — Sokszor kelt versenyre suszter Nikoláj kántortanítóval: ki tud több elmés mondást, többnyire Valentin nyert. Mit is akartam mondani, drága Béla?

— Nem érdekel a nyomorod

Bálint Endre, festő B-8-1-175

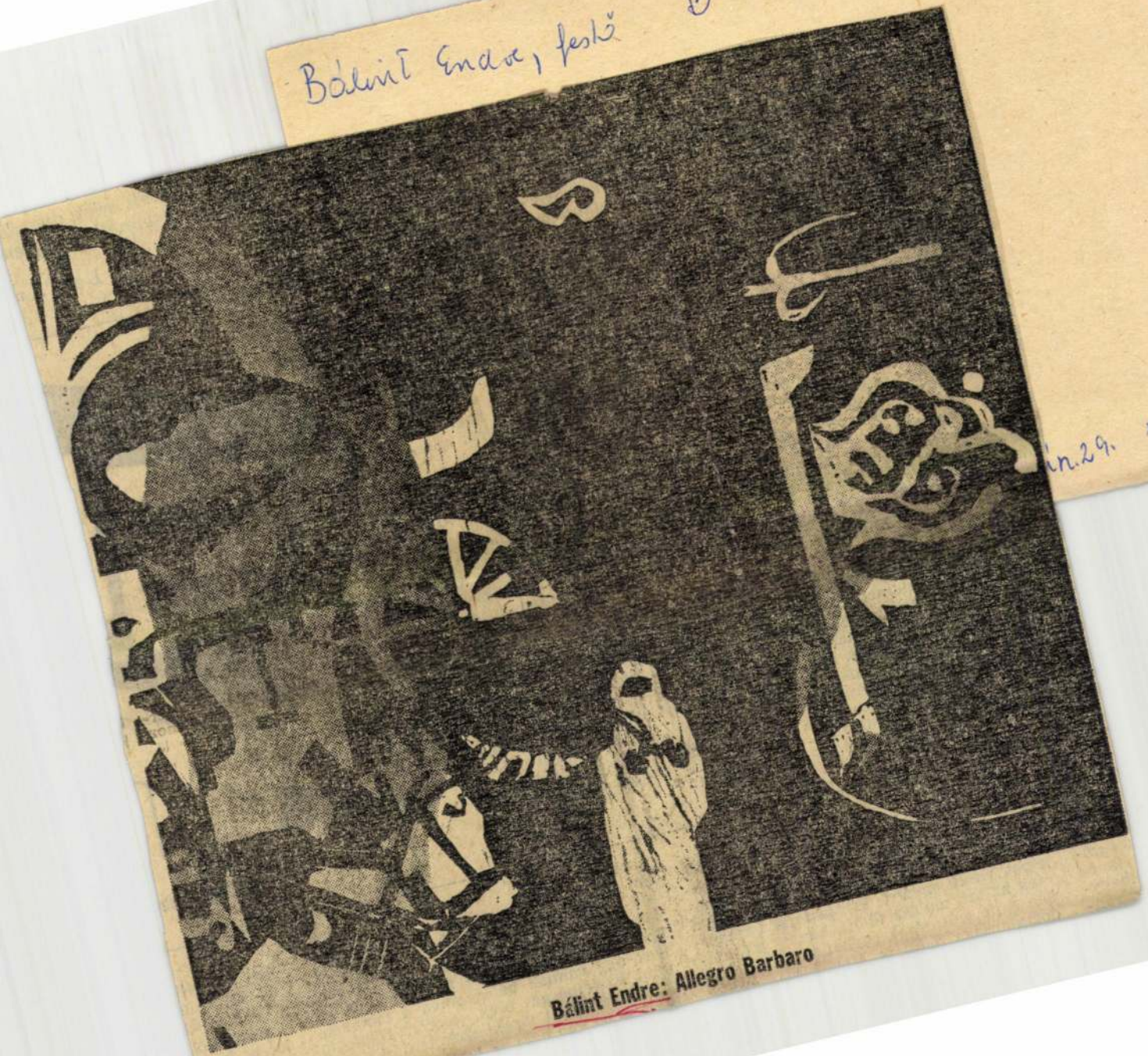

Bálint Endre: Allegro Barbaro

3.

ún. 29. XXVIII/26.

és összeszorított ajkú, gyorsl
végső, ám értelmetlen végren

Los A



Aknay Jáno

diák — s a választáson töprengő szülő — vállára, gyakorlati haszna vajmi kevés, a befektetett energiához viszonyítva pedig éppenségel elenyésző. De ahol a kudarcok mellett sikerekről is számot adhat egy-egy iskola egy-egy tanár, ott s csak gúzsba kötve tán:olnak, csak a töredékét érvé el annak, amire pedig képesek volnának. Mármint akkor, ha saját dolgaik-

majd milyen „megtanítási stratégiákat", szubtilis elméleteket, ügyeletes üdvösséket találnak ki és rendelnek el valakik, valahol, valamilyen éteri, messze a mindennapok gyarlóságai fölött lebegő magasságban? És egyáltalán: meddig lehet felelőtlenül játszadozgatni egy nemzet szürkeállományával?

.

nat el-
a pe-
az ép-
át me-
magol-
is ez
elhagy-
ren-

csupa rozsda kazántesteket, amelyeket, mint a tenger a szennyét, úgy vet partjára a nagyváros, jelezve, hogy mily telhetetlenül és iszonyatosan fogyaszt, zabál gépet, vasat, embert; és szomorkodik nemcsak az idő múlása fölött, hanem az időben zajló változások egyhangúsága és bol-

ba, a harsányzöld tenger, benne az egyik vékonyabb, sárgásabb, halványabb folttal és a műtrágyaszóró munkagépek hosszú, elnyúló, elfekvő kampóival, amelyek úgy vannak belenyomva a táblákba, mint kézfejbe az erek, akkor Nehézfiú már rendszerint vissza szokott ülni a he-

élet mozdít
nehezebb lé
és a még úg
Búra szól
letek. És ki
az egyszerű
sarokban a

Bálint Endre
B-8-1-174

dr. Németh Lajos urnak,
Budapest XIV.
Bánki Donáth u. 73.

DIJELŐLEGES
ESZTERGOM VÁROSI TANÁCS VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁG
Művelődésügyi Osztály

A Müvészetkedvelők Klubja december 16-án, szombaton tartja legközelebbi összejövetelét / Müvelődési Központ, d.u. 4 órakor / melyen meghivott vendégünk

Bálint Endre festőművész lesz.

Vendégünk a mai magyar képzőművészet kiemelkedő egyénisége, az un. "Szentendrei iskola" egyik vezető mestere. Szürrealistának mondott stilusban dolgozik, Vajda Lajos müvészeti hagyományainak folytatója. Neve ismert az országhatárokon túl is, hosszabb időt töltött Párizsban, képei 1947-től szerepelnek a külföldi, 1938-tól a hazai tárlatokon. Nemrégiben Cagnes sur Merben kaptak dijat alkotásai. Szabadi Judit 1969-ben könyvet adott ki Bálint müvészetéről, " A hazugságok naplójából" cimmel néhány hete jelent meg Bálint Endre irásainak gyüjteményes albuma, (tanulmányok, novellák, emlékezések, versek, képek) a reprodukciókon megtalálhatók a müvész legjelesebb alkotásai.

A fentieken kivül ajánljuk még Bálint müvészetének megközelitésére Kerékgyártó István / Kortárs, 1968./, Dévényi Iván / Müvészet 1967./, Passuth Krisztina / Kortárs, 1964/, Szabó Julia / Müvészet, 1964/, Bodri Ferenc / Látóhatár, 1967; Életünk, 1971./ irását.

A klubdélutánon néhány eredeti Bálint-mü mellett kb. 40 szines diafelvételt láthatunk majd, a müvésztől választ várunk több személyes vonatkozásu és müvészetének lényegét érintő kérdésben.

December 23-án /esetleg a megnyitón, 22-én/ du. 3 órakor pedig megtekintenénk Bálint Endre gyüjteményes tárlatát a budapesti Mücsarnokban. A kör tagjainak igénye alapján döntünk a két dátum között. Indulás mindkét napon 3 órakor lenne.

Az érdeklődőket és kérdéseiket szeretettel várjuk tehát a 16-i klubdélutánon.

Bodri Ferenc

Müv.Közp.Egom.rota. 447/72.sz. 150 pl.

Bálint Endre, festő B-8-1-173

BÁLINT ENDRE KIÁLLÍTÁSA

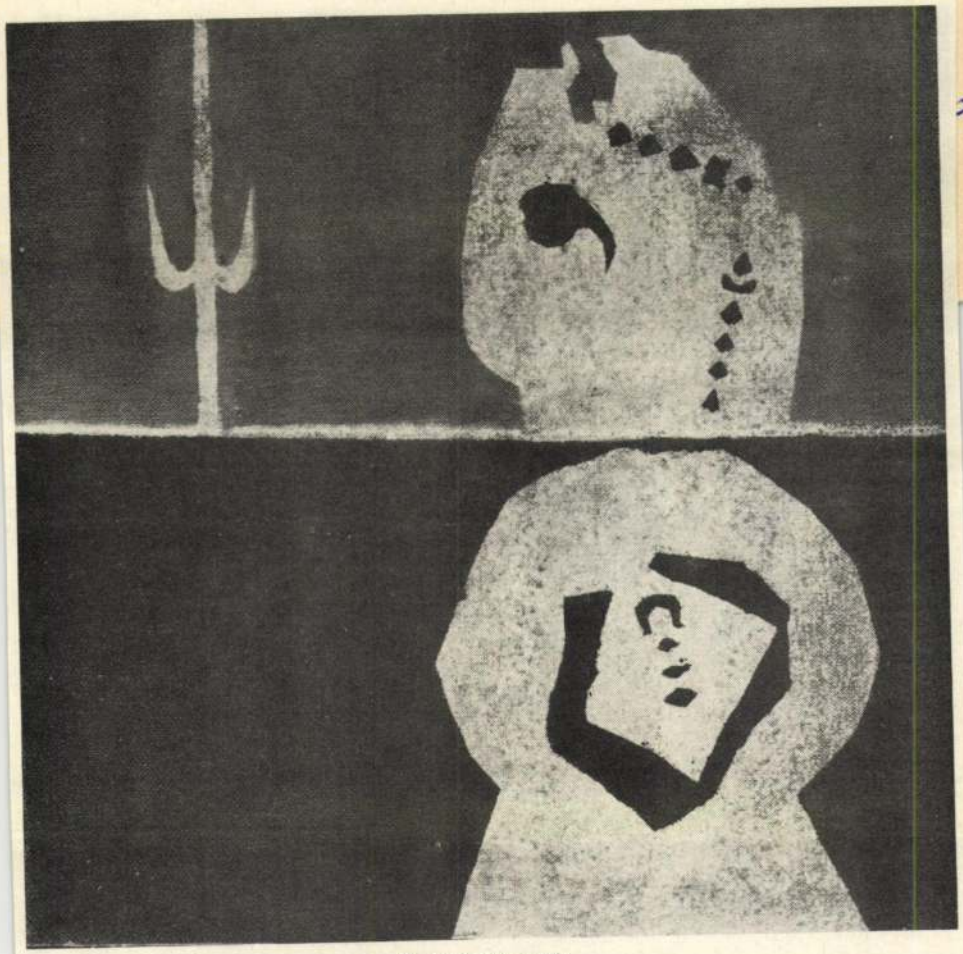

Képszonett, 1972

BUDAPEST, MŰCSARNOK,
1984. NOVEMBER 23–DECEMBER 30.

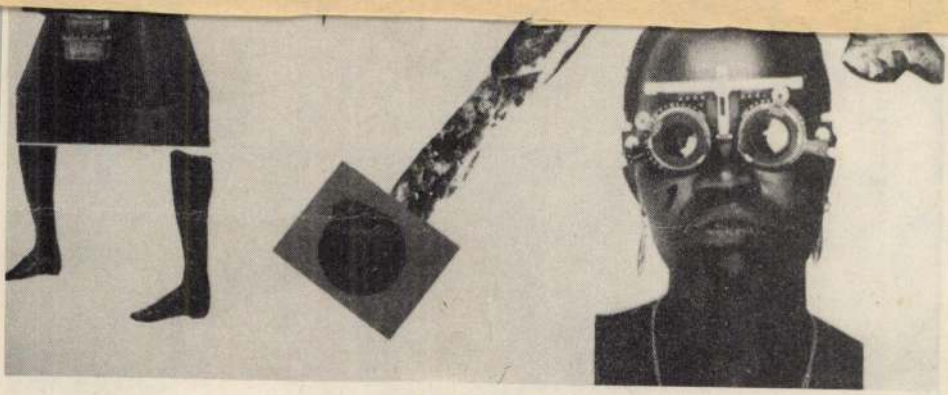

Montázs, 1978

BUDAPEST, MŰCSARNOK,
1984. NOVEMBER 23–DECEMBER 30.

Bálint Endre, festő grafikus B-8-1-172

Bálint Endre: Radnóti Miklóshoz 47

Új Írás, Budapest, 1984. november XXIV/11

BÁLINT ENDRE

Radnóti Miklóshoz

„A hold hideg érem az égen"

Az én sivár egemen, amit számtalanszor megidéztem, szinte a megsemmisülésig, és hogy ne fájjon úgy feketesége, felröpítettem a világító holdakat. Ezek a holdak legalább annyira valóságosak, mint a félelmem azoktól az éjszakáktól, amelyek megtagadták barátságukat a holddal... Nem az érdemem, hogy engedelmeskedtem az égi intelemnek; inkább a félelmeim fogták le kezemet, mint a gyengeségem. Képzeletem régi zsidó temetők sírkövei között bolyong: megidézi a múltakat és megidézem a múltamat; egyszerre nem létezőből létezőt hazudik, és egyedül hitem tanúskodhatna titkaimról, de hitemről csak magam tanúskodhatok, akinek valójában nincs is hite, vagy ha igen, egyedül a képzelet rendjében hisz és a rend fegyelmezett képzeletében.

Forgasd az ódon kulcsokat
de régi játék
kinyitni mindent
hogy mögé látnék
hogy ami titok
mind kilessem
hogy ami nincsen
azt hihessem

NÉMETH G. BÉLA

Tragikus hittevés a költészet mellett

Hangnem és magatartás Radnóti költészetében

1

A rég halott költők életművének jelentése és jelentősége, hatóereje és karaktere is folyton változik. Éppen ez a változás bizonyítja, hogy élnek s ható s számbaveendő tényezőként vannak jelen későbbi korokban is. Nincs jobb szavunk ennek a jelenségnek megragadására, bármennyire ún. tükörszó is, mint a németből szó szerint fordított *utóélet*. Mert, mondjuk, az *utókor*ral szemben, éppen arra az élő jelenlétre utal, amelynek alapjegye és ismérve a változás. S ha rég halott költők esetében így áll ez, mennyivel inkább így a történeti távlatba éppen csak belépőkében, mint amilyen Radnóti Miklós is.

Igen nagy azoknak az írásoknak a száma, amelyek személyéről és költészetéről szólnak. De nagyobb részük a – magas szándékú és szép emelkedettségű – irodalompublicisztika, a sorstársi emlékezés, vagy kisebb hányadban a személyes hangvételű és vonatkozású esszé körébe tartozik. Az elemzésen nyugvó, rendező értelmezés jóval kisebb arányú. S többségében meglehetősen egyoldalú. Nem mintha nem bővelkednék közülük egy egész sor a vitathatatlan vonások és jellegzetességek fölmutatásában. Csakhogy többnyire részlegesek e vonások és jellegzetességek, s rendszerint egy az irodalmi-esztétikai kontextusból szervetlenül s tőle elszigetelten kiemelt szempont alapján vannak válogatva és rendbe fűzve. Az az igen értékes, nagy hozzáértéssel készített írás mutatja ezt – talán a többi helyett is – legjobban, amely őt az Akadémia nagy Irodalomtörténetében bemutatja. Sem vád, sem szemrehányás, sem lebecsülés nincs szavunkban ezekkel az írásokkal szemben. A korviszonyok és a korszükségletek ezt kívánták akkor – s ma mások a lehetőségek és a kívánalmak. Azt az alkotói képességet és költői eljárásmódot volna jó legalább valamelyest megvilágítani, amelynek jegyében egy kitűnő készültségű, ám szinte egészen generációja, csoportja jegyeit viselő költő egy szörnyű trauma és tragédia előérzetében és megélésében, generációja, csoportja, azaz önmaga érett ifjúsága vonásait megtartva válik olyan egyéni hangnemű·és alkotásmódú felnőtt költővé, amilyen határozott egyéni hangnemmel és alkotásmóddal rendszerint csak jelentős költők vannak felruházva. S épp azáltal lett ennek a költőnek hangja sajátosan egyedivé, alkotásmódja kiemelően jellegzetessé, hogy korai kiteljesült s határozottra munkált csoport-tulajdonságaiba ágyazta felfogásbeli, magatartásbeli, szellemi-lelki érdeklődésének és érettségének átalakító eredményeit és karakterjegyeit.

S itt mindjárt előttünk áll pályarajzának és költői alkatának, életműve hangnemhatározóinak és költőisége modalitásának kérdésbokra. Pályarajzai többnyire osztoznak ama, jelentős emberek szokásos pályarajzainak gyakran jellegzetes vonásában, egyszerűsítő vagy félresiklató elemében, akiket valamilyen okból a (nagy-)közönség számára példázatosan egyértelmű fejlődésképpel, egyenesvonalú alakulásrajzzal, töretlen célelvű emelkedéssel kívánnak felruházni. Radnóti esetében e kívánalom szülője, ösztönzője jól érzékelhetően két pontra koncentrálódik. Az egyik az a tény, hogy ő volt a fasizmus poklának egyik leghitelesebb tanúja és átszenvedője, megjelenítője és áldozata a hazai s az európai irodalomban egyaránt. A másik az, hogy azzal az ideológiával és mozgalommal, amelyet a kor vezérideológiájának és középponti mozgalmának fog föl a történetírás, korántól fogva s szinte állandóan kapcsolatban állt. Hogy az ilyen példázattá eszményítő bemutatás lehet-e szükséges és hasznos az iskolai vagy a tömegnevelésben, olyan kérdés, amellyel itt nem tisztünk foglalkozni. Hogy azonban a művészetben többnyire inkább nehezíti az értést s így valójában inkább elhomá-

Bálint Endre, festő grafikus B-8-1-171

Bálint

Első

1.

XXVII/18

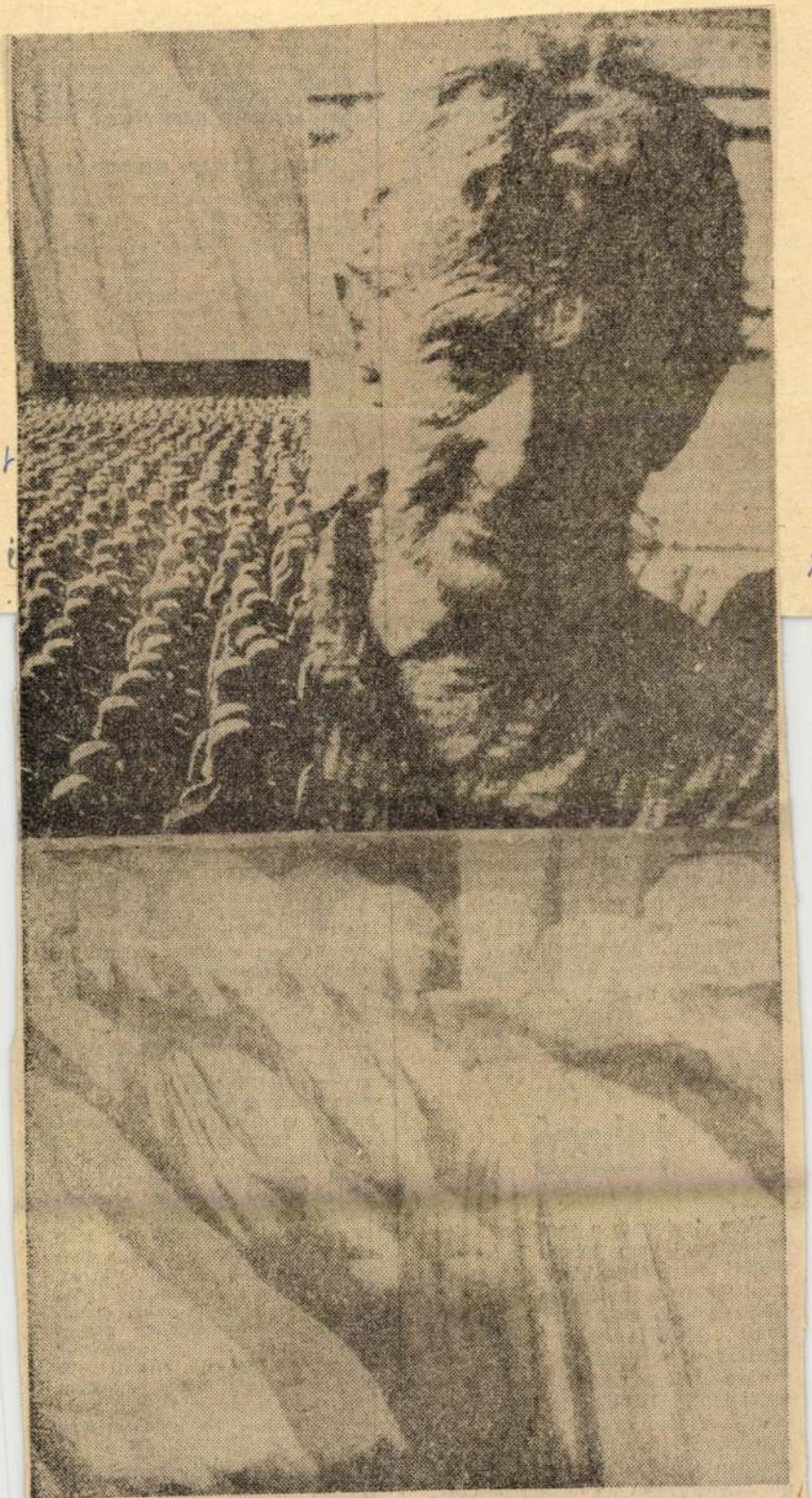

Bálint Endre: Montázs

Hát így tűnt ki: „Ja, a maga férje volt az, aki helytelenül értékelte Petőfit? Hát mit akar itt?" A továbbiakban *nem* vettek föl egy sokszorosító műhelybe diszpécsernek s egy kültelki építkezés fabarakkjába gépírónőnek sem. A mérnök a gépelésemmel ugyan meg volt elégedve, lehetett is, mert Radnótiné tanított, de a nevem hallatán elállt alkalmazásomtól.

Nos, én is hálás vagyok azoknak, akik kottamásolást s gépelni valókat adtak nekem, mindaddig, míg végül egy nagyon jó, és főként bátor ember, a neve Széll Jenő, mégis föl mert venni gépírónőnek. Hősi tett volt ez akkor...

Szerb Antalné

Lobogó

Nem tartozom a szerkesztőségeket verssel vagy bármi más kézirattal ostromlók közé. Megírom, amit megírok, beteszem egy borítékba, a többi már nem az én dolgom... Most is így esett. Bekerült az írás a borítékba, a vers — Búcsú a világ véneitől — azonnal megjelent. Ennek természetesen örülök. Annak már kevésbé, hogy a szövegbe „benyúlt egy kéz". (Tudatosan-e vagy ösztönösen, az végül egyremegy.) Az ötödik versszakot én így írtam meg: „Elmennek, akik számára a köz / boldog kötelék volt, dolog és / vérmérsékrokat. Véleményét köszönjük, hiszen elmondhatjuk: ritkábban érkeznek hozzánk olyan levelek, amelyek egyetértenek valamely publikációnkkal, mint amelyek nem. Olvasónk költői hangú leveléből egyetértőleg a következőket szeretnénk idézni: „A költő: tanító! A költő: társadalmi lelkiismeret! Ha **Anatol Franc** szerint a szocializmus az emberiség lelkiismerete, akkor a költőnek a szocializmus lelkiismeretének kell lennie!"

DR. SOLYMOS EDE, BAJA. Levélírónk nem **Makay Gusztávval** akar vitatkozni (**Külföldön élő hazánkfiai**, Élet és Irodalom, április 1.), hanem az értelmező szótárral. Eszerint az **emigráns** politikai okokból önkéntesen megy száműzetésbe, a disszidens hazája törvényeinek megszegésével távozik. „Ez utóbbi meghatározás — írja — az emigránsok nagy többségére is vonatkozik, hisz a Kossuth-emigrációtól kezdve jó néhányan nem érvényes útiokmányokkal távoztak. A disszidenseknél viszont, nyíltan vagy burkoltan, de az emigránsoknál említett politikai okok is szerepet játszhatnak. A két fogalom között a mi erkölcsi-politikai megítélésünk tesz csak különbséget. Az emigráció méltánylandó cselekmény volt, a disszidálás elítélendő. Ezért van az, hogy külföldre szakadt hazánkfiai sosem mondják magukat disszidensnek." Véleményünk szerint az „erkölcsi-politikai megítélés" azért fontosabb, mint olvasónk véli. Hiszen más dolog mondjuk Haynau rémuralma idején „disszidálni", mint a Tanácsköztársaság idején „emigrálni". Aligha mondhatjuk az 1849-es Kossuth Lajost disszidensnek, az 1919-es gróf Bethlen Istvánt pedig emigránsnak, noha olvasónk **logikailag helytálló** szóelemzése ezt lehetővé tenné.

Bálint Endre, festő · B-8-1-170

BÁLINT ENDRE érdemes művész fotomontázsaiból nyílt meg kiállítás csütörtökön a Vigadó Galériában. A tárlaton több mint száz alkotás ad áttekintést a hetedik évtizedében járó művész tevékenységéről.

—. Hét

8.

Népszabadság Bp. 1982 jan. 22.

B-8-1-169

December végéig látható Bálint Endre kiállítása

Mint tegnapi számunkban már rövid hírben jelenthettük, *Bálint* Endre festőművész képeiből nyílt meg kiállítás a Műcsarnokban. A budapesti közönség legutóbb a Vigadó Galériában láthatta munkáit, s most, néhány héttel hetvenedik születésnapját követően a Műcsarnok köszönti az Európai Iskola magyar irányvonalának kiemelkedő, költői mesterét. A szinte egész életművét felmutató tárlat december 30-ig fogadja az érdeklődőket.

Magyar Nemzet 1984. XI. 25.

Bálint Endre B-8-1-168

— **Bálint Endre** festőművész képeiből kiállítás nyílt meg pénteken a Műcsarnokban. A tárlat az év végéig tekinthető meg.

Magyar Nemzet 1984. XI. 24.

Bálint Endre B-8-1-167

A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa *Bálint* Endre festőművésznek, a Magyar Népköztársaság Kiváló Művészének — sokirányú művészi munkássága elismeréseként — 70. születésnapja alkalmából a Szocialista Magyarországért Érdemrend kitüntetést adományozta.

A Magyar Népköztárs[illegible]

Magyar Nemzet 1984. VI.2.

MTI SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Bálint Endre festő- és grafikusművész

SOMOGYI NÉPLAP
1982 AUG 7

B-8-1-166

1021



Bálint Endre: Szodoma és Gomora — Fotómontázs

Búvárok

sárnapig Gyékényes ad otthont a tájékozódási búvárúszók nzetközi és magyar bajnokságának. Felvételeink a gyéké- esi búvár-bázison készültek







sport
PORTSPORTSPOF
SPORT
tsport
SPORT sport sport

Rajt az NB II-ben

A Siófok győ

Mi más is lehetne a Siófoki Bányász NB II-es labdarúgócsapatának a célja, mint hogy bemutatkozásként győztesen hagyhassa el hazai környezetben a játékteret? Szinte természetes, hogy a vasárnap 17.30 órakor sorra kerülő összecsapásra is nagy összpontosítással készültek.

Az újonc gárdának nem kisebb ellenféllel kell megküzdenie, mint a rutinos, és

Bálint Endre, festő- és grafikusművésznek B-8-1-165

Tisztelet Kállai Ernőnek. Tükör, 1983. febr. 6. 24-25-old.



Bálint Endre: Csodálatos halászat

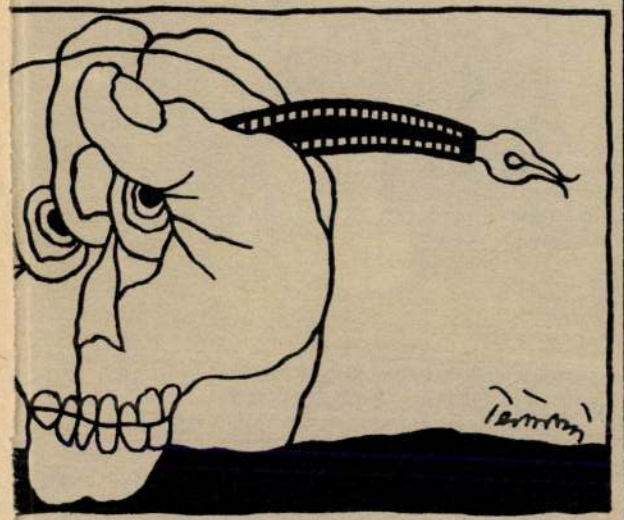

TETTAMANTI BÉLA RAJZA

főhősének, Páhy Gyulá
pedig, az egykori népi
bancz Katival ugyancsa
korábbi novellában. Ő a
mi gyűlésen, felszólalás
fakad s azt mondja: „N
elvtársak, de nekem ez
érthetetlen, hogy Rajk
lett... Én már nem is
gyek, kinek hihetek..."
lejteni a *Szégyen* ifjú
Operaház *Don Carlos*-elő
mélyéig felkavart kollég
lós belső monológját a
áramában: „...Csak kín
lás, sosem ment máskép
lom eltiporta az ellenfel
nekeit. Harcban, lángb
amióta áll: miért voln
amikor az eltiportak
Félre kell lökni, aki az
lönben bennünket löknel
ténelem vastörvénye..."

Igen ám! De a *Szégy*
Miklósa a *Budapesti ősz*
ellenzék egyik hangadó
gyűlés központi kiküldö

Bálint Endre B-8-1-163

△ *Bálint Endre festőművész 1984. decemberi budapesti kiállítása után Lengyelországban is bemutatkozott; január-februárban a varsói Magyar Intézetben rendezték meg tárlatát. Most, április-májusban a bécsi Collegium Hungaricum állítja ki alkotásait.*

Népszabadság, 1985.IV.16.

B-8-1-162

ik csendesen adagolva

Bálint Endre életmű-kiállítása a Műcsarnokban

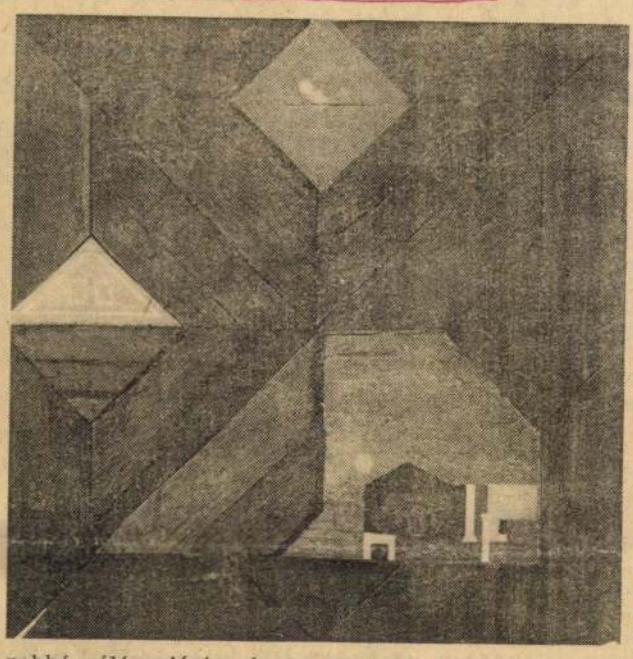

Endre
s évek
abból
ennyén,
é. Egy
ne ma-
ányoz-
ka, ha
ét egy
ny, ha
a vagy
jánlást.
a csil-
vel az
kal és
ggé ah-
s mér-
rdemes
Emblé-
nt már
lfedez-
ján is
Műcsar-
dmáig
ás re-
ellem-

t illeti
dás is
nnyeb-
l, mí-
ratöre-
negy-
urópai
náig, a
nellőző
nennyi
ek és
vek az
n tör-
ráfog-
a ke-
k, csak
képp
körül-
ó ska-

nunk,
iként-
enerá-
ötéte-
zágon
zetek-
ásban,
m hi-
n túl
rűtle-

nebbé váló valóság okozta traumákat. És bár ez a nemzedék tudván tudta, hogy — Radnóti szavaival — „sem emlék, sem varázslat" nem védi meg a baljós mennytől, terápiaként mégis, emléket és varázslatot — Bálint kedvenc kifejezésével — „hazudott" maga köré.

Az igazsághoz azonban hozzátartozik, hogy Bálint csak nehezen, csökönyös, rossz tanulóként, ügyetlen diákként sajátította el a csodaterápia létezéstechnikáját. Azok az első művek, amelyek véletlenül fennmaradtak, és mesterük az elégedetlenség egy különösen heves rohamában nem dobta őket a tűzbe — még csak arról a fajta csodáról beszélnek, amely sok pályakezdőt hatalmába kerített: Párizsról, az önmegvalósítás hirtelen kapott ajándékáról, a képcsinálás mámorító szabadságáról. (*Szobám Bindorferéknél* 1937., *Csendélet* 1938.). Az egyik halott sógor, Szerb Antal, már réges-régen megírta a Hétköznapok és csodákat, utóbbira adva szavazatát, a másik halott sógor, Vajda Lajos, már régen kirajzolta magából a *Sárkányviadalt*, az összörnyek feletti hatalom mágiájaként értelmezett művet, amikor Bálint az ellenkező irányba kereste — igen kevés eredménnyel — az utat.

Úgy látszik, neki — és társai közül egyedül neki —, az első történelmi trauma nem gerjesztette fel igazán képzeletét. Sőt mintha még a második sem. Ahogy naplótöredékeiben fogalmazta, számára „»Az idegen faj szellemétől« az »osztályidegenségig« az idő vékony kis pallója vezetett át". Túlságosan, összekapcsolódtak ezek a történelem okozta sérelmek, túlságosan jobbról és balról szimmetrikusan érkezett pofonokat kapott ahhoz, hogy ne bénuljon le fantáziája. Röviden: Bálint az ötvenes években is legfeljebb értette a nagy szentendreiek konstruktív szürrealizmusát, az e századi magyar képzőművészet egyik legragyogóbb csodáját, de ő maga még alig tett valamit e hit hitelesítéséért. Legalábbis ilyen másodlagos „tanult", „mímelt" csodának hat a későbbiek fényében az *Ördögök és koboldok* (1950) mustrás díszítményszerűsége vagy a *Halas csendélet fekete késsel* (1953) indokolatlanul üres felülete, monoton tárgyfelsorolása.

Egy harmadik pofonnak, immár egy saját magától mért ütésnek kellett jönnie ahhoz, hogy a csoda valóra váljék. Az első ütés ugyanis „csak" etnikai hovatartozását sértette meg. A második „csak" társadalmiságában bántalmazta. A harmadik — egy hazát maga mögött hagyó ötéves párizsi tartózkodás 1958 és 1962 között —, viszont mindazt az emléket és álmot is kérdésessé tette, amely ő volt és az övé volt egészen. Amely minden ütés ellenére igazából tudatosította magyarságát és baloldaliságát.

Bálint Endrénél ez az öt év volt a kísértetek órája. Elszabadult a pokol és leszállt a menny: sötét angyalok körvonalai látszottak lebegni a Népliget régen szétszerelt vurstli-lovai fölött (*Népligeti álom*, 1960.) és csadorformájú nőalakok húztak el kelet felé, olyan szigonyos rácsú ablakok és olyan szivárványszínű házak fölött, amelyek csak a plebejus Szentendrétől és a még nyomorúbb Józsefvárostól válhattak igazán önmagukká.

A csodához azóta már szótár készült. Egy húszkockás kompozícióban (*Motívumaim természetrajzkönyvéből*, 1975.) rögzítette Bálint azokat a vizuális varázsigéket, amelyeknek használata azzá tette, amivé: az egyik legnagyobb élő modern magyar művésszé.

Csendesen

Ha Bálint csodáját csendesnek tartjuk, ez művészi karakterének két legfontosabb tulajdonságára utal, de egyetlen szóban: iróniájára és artisztikumban testet öltő humanizmusára. Irónián itt nem humorára (*Senki se lehet protézis a saját hazájában;* objekt), még kevésbé szóvicceire (*A fiatal Franz Kafka és a fiatal frank cafka;* kollázs) kell gondolnunk. Csodája attól csendes és egyben ironikus, mert hisz is meg nem is a maga keltette varázslatban, mert reméli is, meg nem is, hogy egy darab talált deszka és néminemű festett jel, applikált csont és átfűzött zsineg, asztalost boldogító farózsa és újságkivágat eredményeképpen létrejön egy új minőség; mementója valami olyannak, amit szavakkal úgyse lehet leírni, legfeljebb hasonlattal, de még inkább dublőrszerepre szerződtetett tárgyakkal.

Ahogy megyünk előre az időben, ez a hitetlenséggel szembesített hit, a nyersanyaggal szembesített megművelt anyag, mintha egyre fontosabb lenne Bálint számára. Mintha a külvilágon egyre kevesebbet kellene igazítani ahhoz, hogy az hiteles Bálint-művé változzék, mintha Bálint képzettársításokon nyugvó módszeréhez egyre kevesebb manualitás, azaz kézügyesség és egyre több spiritualitás, azaz szellemiség szükségeltetne. Az embernek szinte az az érzése, hogy még néhány év és egy tárgy képes — minden külső beavatkozás nélkül — önmagától is Bálint-művé átváltozni: egy képes újság önmagát aprítja kollázzsá, egy utcán heverő tárgy magától ugrik fel egy kiállítási posztamensre.

Ez az érzés pedig mégis hamis. Bálint csendes csodája éppen abban van, iróniáját éppen azért működteti, hogy a művészetfaló veszélynek a közelségére figyelmeztessen és nem azért, hogy behódoljon. „Mindent lehet — mondtam régen, és mondom most is, azzal a kis kérdéssel, hogy mi van a mindenen innen és túl, és hogy mi az a minden? Belefér-e a mindenbe a *minden?*" Aki ilyet kérdez, annak a számára a világ egésze, sőt a világ egészének ábrázolása nagyon fontos dolog. Olyan fontos, hogy a jelentést hordozó kifejezések megtalálása már maga is egy szépen lebonyolított artisztikus, tehát emberi csoda. Csoda, amelynek befogadási módja — és ez sem szóvicc nála, hanem inkább nyelvfilozófia — maga a csodálkozás.

Adagolva?

A Műcsarnok túl magas, túl nagy terű, túl vakító fényű termeiben közel háromszáz Bálint-mű szorong, hunyorog, didereg, voltaképpen feszeng. Igazi otthonuk kis légterű lakásokban van, sok könyv között, ott ahol a polgári múlt utolsó emlékeitől is megszabadultak már az utódok, és csak az értelmiségi lét tárgyaival kell osztozniuk a szűk helyen. Félreérthetetlenül, ellentmondást nem tűrően, kizárólag magánszemélyekhez szólnak, teljességgel alkalmatlanok a bejegyzett közösségek köztudatba átment reprezentációjára.

Hogy ez az alkalmatlanság vajon ellentétes-e a közösségek szellemével, vagy a maga megharcolt intimlírájával, belülről megélt fájdalmával maga is segítője a valódi közösségképződésnek? Ha erre a kérdésre egyszerűen lehetett volna válaszolni, akkor a Bálint és a Bálint-típusú művészet integrációja nem úgy zajlott volna le, ahogy az elmúlt két évtizedben lezajlott. Míg eljutottunk ahhoz az esztétikai közmegegyezéshez, hogy a téma nem azonos a tartalommal, a forma a technikával, a nyilvánosság a középtelettel, a közérthetőség a fogalmak leegyszerűsítésével — addig éppen a befogadás érdekében — küzdeni kellett. Úgy kellett szoktatni ehhez a fajta csendes csodához egy új (és részben régi) közönséget, mint szilárd táplálékhoz az anyamellről leváló, de azért folytonosan tej után sóvárgó csecsemőt. Adagolva.

Felnőttkorunk küszöbén saját történelmünkre visszatekintve, legfeljebb azon lehet merengeni, nem voltak-e túlságosan aggályosan kicsik a kimért porciók? Nem lehetett volna-e gyorsítani a folyamatot? De a válasz akár igen, akár nem, az eredményen semmit sem változtat: nagy művészet lett ez visszaigazolatlan, de visszaigazolt korában is.

P. Szűcs Julianna

HÍ

Petru Grozára emlékeztek Gyulán

Ülést tartott tegnap Gyulán a Magyarországi Románok Demokratikus Szövetségének Elnöksége. Az ülés előadói és a szövetség beszámolói alapján értékelték az idei munkát.

A szövetség Petru Groza születésének 100. évfordulója alkalmából méltatta a kimagasló államférfi munkásságát. A művelődési központban kiállítás nyílt meg, amely a politikus életét mutatja be.

THAN KÁROLY, a Magyar Tudományos Akadémia egykori másodelnöke születésének 150. évfordulója alkalmából csütörtökön koszorúzási ünnepséget tartottak a Mező Imre úti temetőben. Ez alkalomból megkoszorúzták a tudós emléktábláját is az Eötvös Loránd Tudományegyetemen.

HAZÁÉRT, SZABADSÁGÉRT címmel a magyarok fasizmus elleni harcát bemutató fotó- és dokumentumkiállítás nyílt meg csütörtökön a debreceni helyőrségi művelődési otthonban. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés megalakulásának 40. évfordulójához kapcsolódó kiállítással a rendező szervek négy évtizeddel ezelőtti történelmünk bemutatására vállalkoztak.

AZ ÚJ KECSKEMÉTI TELEFONKÖNYV, amely a megyeszékhelyen kívül kilenc környékbeli település számait is tartalmazza, tegnap megjelent. A könyv több mint hétezer előfizetői számot tartalmaz.

Jubileumi kötet

Az Ideiglenes Nemzetgyűlés és az Ideiglenes Kormány megalakulásának 40. évfordulója alkalmából a *Kossuth Kiadó* most jelentette meg, s eredeti formájában először adja közre a négy évtizedes dokumentumokat.

A nagy események krónikájaként a kötet közli az Ideiglenes Nemzetgyűlés első és második ülésének jegyzőkönyvét, az Ideiglenes Nemzeti Kormány nyilatkozatát és ennek első visszhangjait. A kötetet az események megértését segítő jegyzetek egészítik ki.

Felment

A Miniszter
az Országos N
nökét érdeme
nyugalomba v
felmentette t
leg *Beledi De*
résügyi Hivata

Gácsi Mikló
dasági és polit
eréseként —
Szocialista Mu
renddel tüntet
Dr. Bányász
si Hivatal elr
— érdemei eli
állományba v
mentette a K
tői tisztségéb
főszerkesztéjé
vezte ki.

A Tájékoz
dr. Garam Jó
merése mellet
nulása miatt
lő főszerkeszt
jűleg *dr. Var*
digi főszerke
kesztővé neve

TELJESÍTET
nap a Zalaeg
vertibilis exp
te: a tavalyi
millió forint
kesített a tők

A KOHÁSZA
mosenergia-ip
jövő évi fela
vezeti munk
zott csütörtö
szervezet köz

KISIPARI SZ
gyarapodott
nyi lakótelep
elkészült épü
egy műhely,
lyet.

A NAPENER
RA szolgáló
lesztik Kubá
kentsék a k
függést. A
szigetország
óta végeznek
s kísérleti jellegű hőerőmű
ményt, köztük kórházakat is, már felszereltek napenergiával működő vízmelegítőkkel.

Csodá

A választott cím *Bálint*
egyik fő művéé. A hetvene
elején készítette, alapanyag
a fapadlóból való, amely Zs
a bontás alkalmával lett öv
csillaggá bővülő négyzet len
ga a kompozíció, ha nem h
na belőle néhány szál desz
nem borítaná a hiány hely
majdnem önállósuló festmé
némely részlet nem hordozn
festékanyagot, vagy vésett a
Így tehát már nem csillag
lag. Annyival több, amenny
ábra csonka. Azaz nem sok
nem sokkolóan, de éppen elé
hoz, hogy a visszafogottság é
tékletesség ellenére még é
legyen csodáról beszélni.
mánk jelképi értékét egyébké
a művészettörténet-írás is fe
te: Román József monográfi
ez szerepel címlapként. A M
nokban rendezett — és mi
legteljesebb — életmű-kiállít
cenzense sem talált ennél
zőbb szimbólumot.

Csodák

Ami a *csodát*, azaz a stílus
— bármennyire önellentmon
—, ez magyarázható a legkö
ben. Álmokból és emlékekbő
toszmaradványokból és kultú
dékekből áll ez a varázslat: a
venes évek közepétől, az E
Iskolás korszaktól, egészen n
festést egészségi okokból n
kollázsos korszakáig, valar
képen olyan dolgok történn
olyan dolgok látszanak, amel
Életben és a Valóságban ne
ténnek és nem látszanak. Ha
juk: „szürrealizmus", akkor
vésnél is kevesebbet mondtun
égtájat jelöltünk, az e század
zőművészeti megoldásoknak
belül az egynegyedét befogad
tulyát.

És mégis, innen kell indu
hogy érthető legyen e csoda m
je. Élt ugyanis egy művészg
ció a harmincas évek egyre
dő Európájában — Magyaror
is —, amely bizonyos élethely
ben már nem bízhatott m
csak a csoda realitásában. Ne
hetett másban, ha mentálisa
akarta élni az egyre valósz

A fodrász-, a fényképészüzletek és a fürdők ünnepi nyitvatartása

A fővárosi tanács ipari és mezőgazdasági főosztályának tájékoztatása szerint a fodrászüzletek ünnepi nyitvatartása a következőképpen alakul: december 22-én, szombaton és 23-án, vasárnap hétköznapi nyitvatartási rend szerint fogadják a lakosságot. December 24-én, hétfőn, 25-én, kedden és 26-án, szerdán minden üzlet zárva tart. December 29-én, szombaton és 30-án, vasárnap a fodrászüzletek a hétköznapi, december 31-én, hétfőn, a szombati nyitvatartási időben várják a vendégeket. Január 1-én, kedden és 2-án, szerdán valamennyi üzlet zárva tart.

A fényképészüzletekben december 22-én, szombaton és 23-án, vasárnap a hétköznapi nyitvatartási rend szerint fogadják a lakosságot. December 24-én, hétfőn, 25-én, kedden és 26-án, szerdán minden üzlet zárva lesz. December 29-én, szombaton és 30-án, vasárnap a hétköznapi rend szerint várják a lakosságot, december 31-én, hétfőn és január 1-én, kedden minden üzlet zárva tart.

Az áruházakban, a fürdőkben és a pályaudvarokon, valamint a szállodákban működő üzletek nyitvatartása — a fentiektől függetlenül — az igényekhez, illetve az áruházak és a fürdők nyitvatartási rendjéhez igazodik.

A fővárosi fürdőigazgatóság tájékoztatása szerint december 22-én, szombaton a fürdők a hétköznapi rend szerint üzemelnek, 24-én, hétfőn 13 óráig fogadják a vendégeket. December 25-én, kedden minden fürdő zárva tart. December 26-án, szerdán vasárnapi, 29-én, szombaton hétköznapi, 30-án vasárnapi üzem szerint, december 31-én, hétfőn 13 óráig tartanak nyitva. Január 1-én, kedden minden fürdő zárva lesz. (MTI)

A budapesti színházak mai műsora

Erkel Színház: A diótörő (Klemperer bérl., 2. ea., 7). **Zeneakadémia:** A Kodály Vonósnégyes hangversenye (Mesterbérlet 4., fél 8). **Zeneakadémia Kisterem:** Sopronyi Mária (zongora), Tfirst Zoltán (hegedű) és Banda Ede (gordonka) trióestje (fél 8). **Pesti Vigadó Hangversenyterem:** A MÁV Szimfonikusok hangversenye (MÁV bérl. B 3., fél 8). **Kamaraterem:** Kabaret Bonbonniere (7). **Nemzeti Színház:** Volpone (7). **Várszínház:** A két árva (7). **Katona József Színház:** Übü király (7). **Vígszínház:** Gépírók. Kínaiak (7). **Pesti Színház:** Tangó (XIII. bérl., 2. ea., 7). **Madách Színház:** A bolond (7). **Madách Kamara:** Játék a kastélyban (7). Hofélia (éjjel fél 11). **Fővárosi Operettszínház:** Mária főhadnagy (Bemutató ea., I., 7). **József Attila Színház:** Magánélet (7). **Thália Színház:** Szépasszonyok egy gazdag házban (7). **Mikroszkóp Színpad:** Bal? Jobb? Bal!! (fél 8). **Radnóti Miklós Színpad:** Szép Ernő és a lányok (7). **Játékszín:** Máli néni (7). **Józsefvárosi Színház:** Szent Johanna (6). **Egyetemi Színpad:** A Forrás Kör Kós Károly estje (7). **Rock Színház:** A krónikás (MOM Műv. Központban, 7). **Lézerszínház:** Mike Oldfield (fél 8). **Budapesti Gyermekszínház:** Tündér a padláson (7). **Állami Bábszínház:** Hüvelyk Matyi (Népköztársaság útja 69., du. 3). Csipkerózsika (Jókai tér 10., de. 10).

Felhősödés, kisebb esőzés

Egyedül Északkelet-Európában téli az időjárás. Az ott örvénylő sarkvidéki levegő hatására igen erős az éjszakai lehülés, napközben is jóval fagypont alatt marad a hőmérséklet. Szárazföldünk más vidékein a december végén szokásosnál enyhébb az időjárás. Az Atlanti-óceán felől váltakozó nedvességtartalmú, általában enyhe léghullámok érkeznek. Ma a Kárpát-medencét is eléri egy enyhe, nedves léghullám.

Tegnap hazánk keleti vidékein ködös idő volt, a hőmérséklet még délután is 1 fok közelében maradt. A Dunántúlon a változó felhőzet mellett néhány órára a nap is kisütött. Ott a hőmérséklet csúcsértéke elérte a 3—8 fokot.

Előrejelzés ma estig:

Délelőtt még kevésbé felhős tájak lesznek az országban. Később nyugat felől fokozatosan megnövekszik a felhőzet, délután már kisebb eső is lehet. A változó irányú szél kissé megélénkül. A hőmérséklet csúcsértéke 2—7 fok között alakul.

1984. december 20., csütörtök, 13 óra.

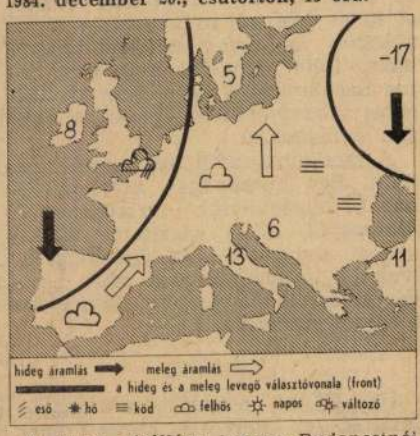

A Duna vízállása tegnap Budapestnél 138 centiméter volt; mára 130 centiméter várható.

MAHIR SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Bálint Endre, festő- és grafikusművész

ÉLET ÉS IRODALOM

B-8-1-164

1982 MÁR 5

1021

Nyilatkozat

A XI. Országos Grafikai Biennálé, Miskolc 1981. katalógusában a Szentendrei Grafikai Műhely reprodukált munkái képaláírásánál nyomdai tévedés történt. *Bálint Endre: Allegro barbaro* című képének aláírása helytelenül *Korniss Dezső: Mese* volt. Bálint Endre munkája a Szentendrei Műhelynél a második lapon található. A hibáért elnézést kérünk.

Dusza Árpádné
igazgató
A Grafikai Biennálé
Rendező Bizottsága

Szabó Magda mellett megtalálta a boldogságot is. De mindezekért a teljesült vágyakért beteg szíve ekkor már benyújtotta a számlát. A fizetési haladék most lejárt...

Amikor szombat délután elért hozzám halálának híre — három sor az újságban — ezt jóval hosszabb híradás előzi meg: egy japán filmrendező haláláról — én visszaemlékeztem tizenegy évvel

MAHIR SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726
Endre Bálint
DAILY NEWS
1982 JAN 22
B-8-1-161
1021



Photomontages by Endre Bálint at the Vigadó Gallery



(MTI) — Playwright Miklós Mészöly and pianist Zoltán Kocsis Thursday afternoon opened an exhibition entitled "Photomontages" presenting works by Endre Bálint at the Vigadó Gallery in downtown Budapest. This is the 50th time that Bálint, a regular exhibitor over the past 50 years, has put on display a representative collection of his works in Budapest, featuring his photomontages of the past 25 years.

Bálint was born in Budapest in 1914 and completed graphic studies at the School of Arts and Crafts in 1934. Was a student of János Vaszary and Vilmos Aba Novák in the thirties. A founding member of the School of Europe between 1945 and 1948. Displays his works at exhibitions in Paris, Brussels, Haarlem, Amersfort, Norway, and various museums in Hungary. He was awarded the title of Merited Artist in 1973 and the Order of Labour Gold Class, in 1975. The exhibit of the current show ranges from Bálint's first montages using the material of Paris Match and Life magazines to his latest, written to the music scores of several compositions of Béla Bartók.

NEWS

achrichten

Friday, 22. 1. 1982
Vol. 16. No. 15 6,50 Ft

sistance
ulties

e, while further strengthening heir cohesion and mutual co-operation, and developing their elations with other states that are interested in the consolidation of peace and international co-operation.

Comecon countries are extending, and will continue to extend, comprehensive assistance to the fraternal Polish people toward surmounting the economic difficulties that have arisen, to the restoration of the normal production processes of the national economy, toward ensuring the necessary conditions for the country's further socialist development. The Comecon member countries will deliver the necessary commodities earlier than originally envisaged, and will complete these with additional deliveries. They will also further develop cooperation links and apply other forms of economic cooperation.

Representatives of the member countries in the Comecon Executive Committee take the stand



INTERFOTO MTI AP

BOMB AFTERMATH: Firemen watch damage caused by a powerful explosion which went off in the office of Italian Chamber of Commerce for the United States in Rome on Wednesday. No injuries were reported

Miners accept pay offer, reject strike call

London, Jan. 21 (Reuter) — Britain's miners Thursday ac- Scargill, widely believed to have been seeking an early opportuni-

B-8-1-160

MÁNDY STEFÁNIA

Bálint Endre összegyűjtött lélegzetvételei

Életünk, 1984. XII. 6.

Ezek a lélegzetvételek a festő írott montázsai. Ő maga *„Életrajzi törmelékek"*-nek nevezi múltba pillantó, jelenbe tekintgető és jövő felé kivetülő szemsugarának hullámzó jelenéssorát. Csakhogy az írás törmelékszerűségét éppen az emlékezés belső törvényszerűségeinek automatizmusa szerkeszti egésszé. Önkéntelen sodrásán keresztül — minden szeszélyes ritmusváltása és időnként spirálisan visszatérő helyzetjelentései ellenére, vagy talán pontosan ezért? — átsejlik egy élet belső rendje. Ritmusa tehát a be- és kilélegzés ösztönös váltakozásának megfelelően mindig más és más. Zajok és csendek, színek és szürkék, örvénylés és monotónia — majd egy hirtelen betörő fénycsóva, vagy egy jajdulás: a születő csecsemő első lélegzetvétele — hogy másutt aztán egy tompa sóhaj némítsa el a gyötrő beteg hétköznapok panaszáradatát.

Az ilyen írott montázsoknak kétszeresen kottázható jelrendszerük van. Egy meditáló piktor-csatár időnként harciasan ki-kiront a pályára, hogy azután visszavonulva cserkésszе tovább létének belső pályafelét, és amikor már magunk is járatosak vagyunk emlékfolyamatainak kódjában, rá kell eszmélnünk: hát persze hogy a fotomontázsok Bálintja ez is.

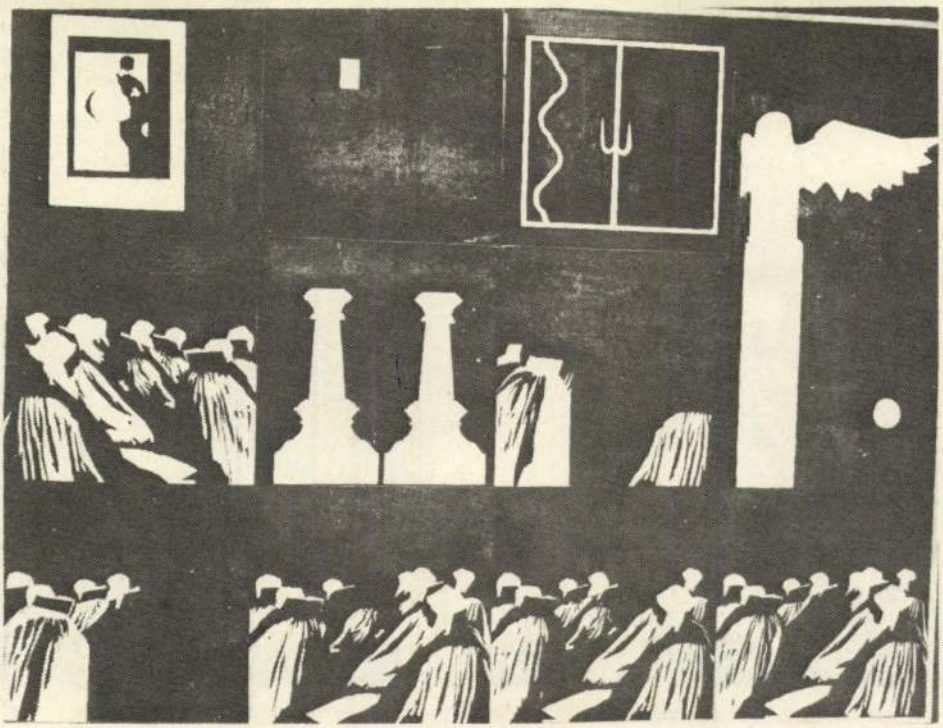

Élete házának hetven ablakán nézegethetünk ki vele együtt és a kilátás csa ugyan sajátos. Meg kell érteni, hogy innen nézve miért olyan nagyok a sors vélt apróságai is és egyszersmind hogyan foszlik hirtelen semmivé az oly félelmetes rohamokkal tagolt végesvégtelen.

Volna valóban az idő, a romboló?
Mikor töri össze a nyugvó ormon a várat?
S ez a szív, az istenekhez végtelen odatartozó
prédája mikor lesz a demiurgosz erőszakának?

Volnánk mi valóban a félve-törékenyek,
ahogy a sors ezt vélünk egyre hitetné?
A gyerekkor, a mély, vele mind az igéretek:
*némulnak később közönyös gyökerekké?**

Rilkével együtt az alkotók hosszú sora felel műben, szóval, életével. „A gyerekkor, a mély, vele mind az igéretek" nem, nem némulnak „közönyös gyökerekké". Érzékeny növényzet, beérő zsenge és szélverte fatörzsek — göcsörtös ágak, hegedő rönkök és az eleven rajzú gyanta furcsa arabeszkjei mind az el nem némítható gyerekkor forrásvidékén sarjadnak. Azután dzsungel nő, trópusok terjeszkednek szét és egy festő bolyong a boldog-boldogtalan ősi tájakon, titokban még mindig bizarr mosollyal fürkészve, hogy fölnő-e az ember egyáltalán? „Bizonyára feltűnt néhány embernek, akik közel akartak kerülni képeimhez, hogy milyen fontos számomra a *rend*, és a csend, vagyis az érzelmekről való számadás, szerkezetes felépítésű formák segítségével. De fontos a *játék* is, hiszen így tudom csak elhárítani az engem követő vagy körülvevő árnyak fenyegetését és újraélni a gyermeki elen-



* R. M. Rilke: Szonettek Orpheuszhoz. II. rész. 27. vers. Fordította Tandori Dezső

…amulást és önfeledtséget." És ma a montázsok korszakáról így szól …gia: „Valójában az én kulcsom: a papírvágó ollóm, amivel mindenféle szí… és fekete-fehér matt fényképeket vagdosok össze-vissza, mint egy haszontalan gyermek, aki örömét leli vandál játékában."

A játék kerül centrumba hát, noha ez az álomjáték élet és halál határmezsgyéjén folyik. Nem a betegségre gondolok itt (amiről óhatatlanul oly gyakran szó esik). Ellenkezőleg: a fotómontázsok egyik fő motívuma éppen az a paradox salto mortale, amely oly sokszor zuhanás közben a szemünk előtt változik át lebegéssé. Ezek azok az alakzatok, amelyek aztán majd repülésbe lendülnek át és ilyenkor mindig újra tanúi vagyunk a metamorfózisnak: miképpen fordítja a kettős előjelű képi gondolat magasrepüléssé a létre annyiszor katasztrofális gravitációt. „Nappali álmaimat az akaratom és képzeletem mozgása egy olló és papírragasztó segítségével emeli ki a közömbösség fagyott árkaiból."

Így illusztrálja Bálint Endre írott montázsait a velük párhuzamosan folyó, de aktívabb időszakokból származó képmontázsok munkamódszere. És így értendő az írott, illetve a valóságos képekké konstruált montázsok rokon volta, de különbözősége is. Amikor erejéből képalkotásra futotta, nem igen írt — amikor írt, többnyire csak a tollat használta. Sőt sokszor még eszmei értelemben is letette az ollót. Az ember nem nyírbálhatja meg emlékezőtehetségének iromba áradatát — vallja kimondatlanul is a szerző. Hiszen közlendőit mindjárt az első oldalakon ezzel a mondattal vezeti be: „Kinyitottam az ajtót, hogy a *múlt* besétáljon az emlékezés előszobájába."

Igen, ezek az emlékezések éppen arra szolgálnak, hogy a levegő oda is be tudjon áramlani, ahol szűkülni látszik az élet tere. Ezért nevezhetjük ezt a színes sorszámadást Bálint Endre összegyűjtött lélegzetvételeinek. Friss levegő tör be az egymásra préselődő létrétegek rései közé. És így nagy tágasság keletkezik hirtelen. Terek nyílnak, labdák süvítenek, kifényesednek a gyerekkor annyiszor megszenvedett ünneppercei, pofonok csattanása közepette Vitéz László nikkant fel a vurslibódéból, az a később Jakovits által hazamenekített ősrelikvia, amelyből évtizedek múltán újra feltámadt a bábszínház gyerekek közt otthont vert halhatatlan Henije.



Ebben a nyitott térben már semmi sem hat furcsának. A szók… világvégi gondolattársítások olyan pillanatokat is felelevenítenek, melyek a… csak egyetlenegyszer fordulnak elő egy ember életében. „1943. július 11-én az … tergom-tábori nagybarakkban — ahol kétszázan feküdtünk éjjelente több ezer bolha kínzó társaságában —, e délelőttön, meleg nyári napon sakkoztam az »ügyeletessel«, amikor bejött a század postása egy sürgönnyel, amelyet feleségem küldött: *Pisti fiunk megszületett, egészségesek vagyunk.*"

Azt hiszem, szenvedéseinek közhelyeihez tartozik viszont, hogy a szeretetvágytól és szeretettől túltömött emberi lélek örökös bűntudatát cipeli, azt az általa úgy fogalmazott bűntudatot, „amely olyan pontosan jár mint az óra: csak éppen visszafelé forognak a mutatói, és szüntelenül keresem jelenemnek a távoli és közeli múltakban következményes ábráit, a jellem fény-árnyék játékban vibráló optikájában." De töredelmesen bevallja azt is, hogy nála „minden, ami játék volt, azonnal felvette a hazárdság formáját, a szenvedélyét és a szenvedését." Ezután újabb megrázó önvallomás következik, míg egy-két oldallal odébb egy József Attila citátum többször is hangsúlyozott két sora: „Játszom. Azé az érdem, ki játszhatott."

Tragikumtól sötétlő, humortól szikrázó és alkotásban égő életének csúcsán egy gyerekkori történelemórára emlékezik, a Szokratész óta valószínűleg példátlan történelemleckére, amikor is Bruck Ármin tanár úr egy pohár vizet kért tanítványaitól és szájába vett valamit, amitől nemsokára lefordult a székről. „A temetésen szinte mindenki azt várta, hogy Bruck Ármin mondja majd el a búcsúbeszédet, dehát ez még akkor nehézségekbe ütközött, magnó sem volt és az elhunytakat is nehéz volt életre kelteni."

Mégis, 1956 utáni emigráns éveiben egyszer kibandukolt az Auvers-sur-Oise-i temetőbe, hogy felkeresse Van Gogh sírját. A két testvér, Vincent és Theodore kettős hantját elborító borostyánból levágott két 40—50 centis ágacskát, hazavitte és üvegbe tette. Az ágacskák gyökereket eresztettek, földbe kellett őket ültetni. Egy év múlva Bálint már annyi „Van Gogh-repkénnyel" rendelkezett, hogy 1962-es hazatérésekor a dús tenmést szétosztotta párizsi barátai között. Haza is hozott két palántát, amelyeket féltve nevelt tovább, mert még most is alig hiszi, hogy találna a maiak között bárkit is, „akinek festészete ennyire lélektől lélekig viszi a szellem üzenetét".

Bálint Endre írásának nagy értéke, hogy igen hamar rájött, hogyan is lehet az eltávozottakat életre kelteni. Vagyis minduntalan arról tanúskodik, hogy akik nem hiába jártak itt, nem is távoztak el soha. Emlékezetének kaleidoszkópjában ezer élet vibrál, számtalan életmű villan fel, személyes és világtörténelem lélegzik könyvének lapjain.

Ó, a múlandóság szelleme
a gyanútlan-érzőt úgy lengi be,
mint kusza füstlobogás.

Valónkkal mégis, hogy sodratunk,
nem múló erőnkkel így vagyunk
*isteni-létű szokás.**

Bálint Endre hát mindmáig a tőle legtelhetőbben megtette a magáét, hogy ne váljon prédájává „a demiurgosz erőszakának". Ezt azok tudhatják igazán, akik közelről vagy akár a távolból is figyelemmel kísérték a művész hetvenedik esztendejének fenyegető fizikai küszöbhelyzeteit és azt a csodával határos testi-lelki-szellemi újjászületést, amit — neki kell tudnia — milyen erőnek köszönhet. Küszködéseinek, szívós munkásságának, hihetetlen ellenálló erejének pedig valójában írásainál is döntőbb tanúságtétele a hetvenedik születésnapja alkalmából most megnyílt — isten tudja, hányadik, de eddig minden bizonnyal legteljesebb — műcsarnoki retrospektív kiállítás.

* A Rilke-szonett utolsó hat sora.

Budapest, 1984. Magvető (Tények és tanúk), 374 old. A könyv szövege eredetileg fejezetenként jelent meg az „Életünk" utóbbi évfolyamaiban.

Bálint Endre
MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1980
Tiszatáj
B-8-1-159

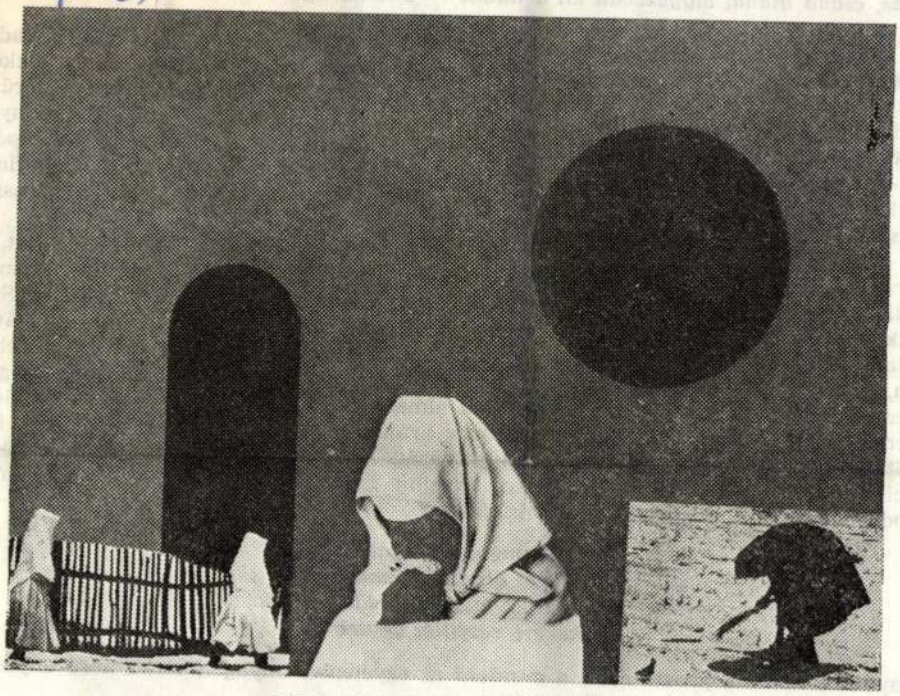

BÁLINT ENDRE FOTÓMONTÁZSA

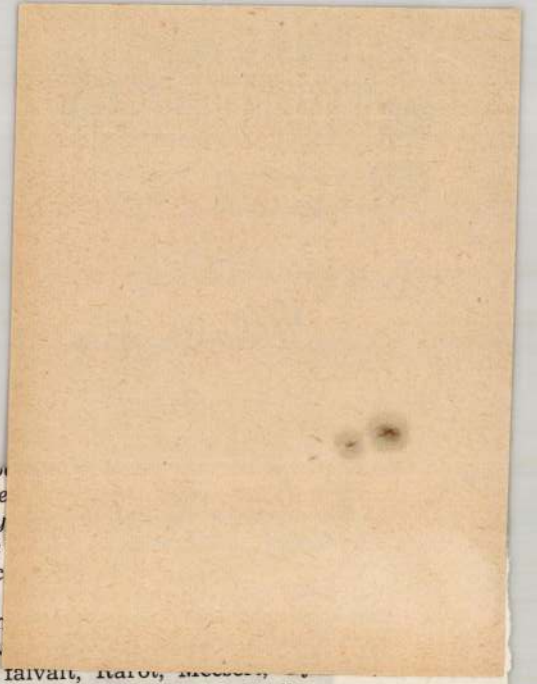

talpát belé, szitakötők felhője a csillogó víz fölött, e
gonoszon, mint valami ellenséges katonaság, s egy
hajol, orvul derékon üti, s apám két kezét maga elé
kolás, csönd utána, vigyázzban áll a nádas — s ninc

Ezt a valóságos vagy képzelet kerekítette, de r
magra tapadó történetet képzeljük oda Kormos Istv
névtelen történetükkel évszázados emlékeket idéző falvait, [illegible]
Ladamért, Lébényt. Képzeljük oda „a balkáni vár" árnyékában lapító, földbe nyomott cselédházat, Károlymajort, ahol a „valahai kiscseléd", Ujj Mária neveli apátlan-anyátlan unokáját, „a meztéllábas Kisjézust", nyárfák, zöld ragyogású kukoricaföldek és „szélbemártott havas rétek" közt. Elvontabban: Kormos István a parasztsors legmélyebb rétegeiből jött, „bukott fel", ahogy ő mondja.

Ha majd az utókor filológusa meg akarja rajzolni Kormos István életútját, a verseihez kell folyamodnia. Mert Kormos István önéletrajzi költő. Lírájának állandó csillagai ott fénylenek-hunyorognak gyerekkora egén. Noha fiatalon elkerült a Szigetközből, a falusi gyerekkor sötéten ködlő, sejtelmesen szivárványló anyagával valamiképpen mindig jelen van a verseiben. Mintha egész költészete erre a hol fehéren, hol feketén fénylő alapra rajzolódna. Akkor is, ha évtizedekkel később megélt szerelmeit, pesti vagy párizsi, normandiai élményeit emeli versbe. Ha közös, ha legszemélyesebb ügyeit. Gyerekkorából hozta lírája legmaradandóbb elemeit, ízeit, képeit, színeit, szavait, gesztusait, erkölcsi vázát. A sose látott anya elmosódó, népiarchaikus, de képeiben, indulataiban, érzelmi hangzataiban olyan megdöbbentően modern himnuszban megörökített alakját:

A szemeid a voltak
rólam elvándoroltak
sírásod kútján földdel
kevert rézfillér zöldel

s nyilván onnan a pusztító idő, a mindent az egyetemes anyagba visszamosó enyészet nagy, szeles képekbe fogott élményét:

Bálint Endre B-8-1-158

kozó választ találni, mi sem tehetünk mást, minthogy személyes leltárba vesszük, érzelmeink összefüggésébe helyezzük vissza az ezidáig adottat: a cselekvés szerinti célszerűt és a szemlélődés szerinti céltalant. Az újeklektikus festészet láthatóvá teszi, hogy hol állunk mindahhoz képest, ami volt.

Bármiként nézem, történelmi festészet ez. Immanuel is örülhetne; bár az egész célszerűségét ő nem a részek célszerűségében, hanem a „felvilágosodást egymásra hagyományozó nemzedékek talán beláthatatlan" sorában remélte. Ha szemünknek hiszünk, akkor reménye jogosságában még valamennyire bízhatunk: az új festészet a maga példátlanul kritikus történelmi szemléletével, éppen úgy a felvilágosodás nagy áramába tartozik, miként kétszáz év óta az összes eddigi új. S ebben a vonatkozásban a festészet mégis különbözik a többi művészettől. Szemben azokkal, nem tétovaságot, hanem a kifejezés erejét, nem borút, hanem szellemi derűt sugároz. És a festészetnek mindig is volt előre beszélni valója. Prófétikus beszélhetnékje segíthet azoknak, akikben műfajuk nehézkessége miatt kevesebb a remény.

Nemzeti Galéria 1986. január 27.

Jelenlét 1986/7-8

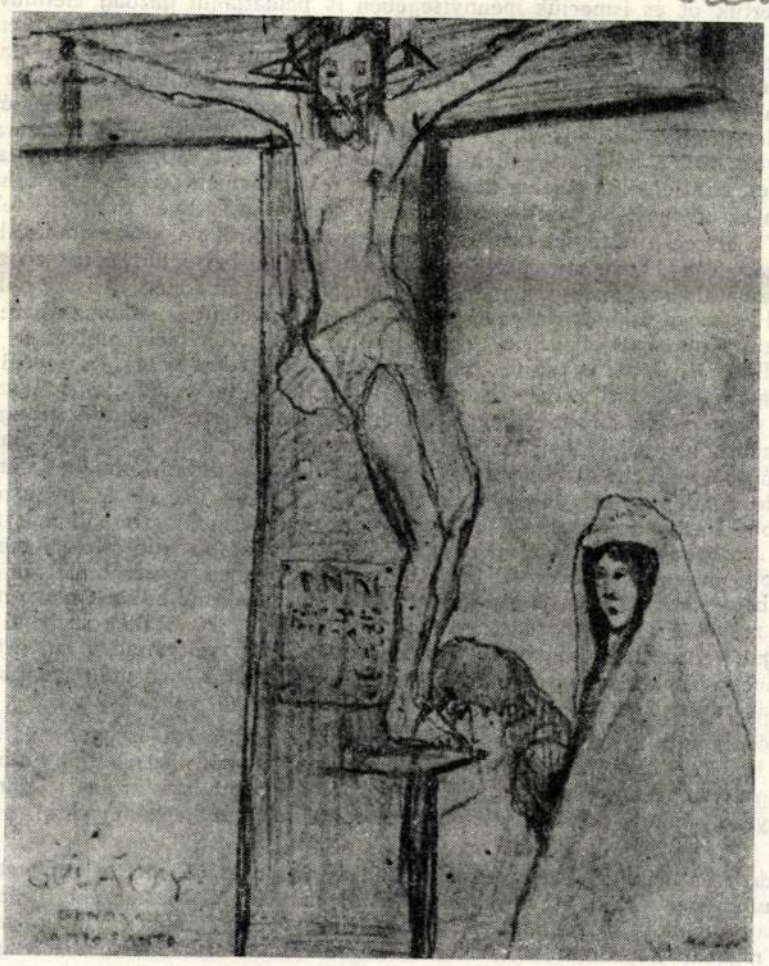

NÉMETH LAJOS

BÚCSÚ BÁLINT ENDRÉTŐL

Ismét együtt vagyunk itt a Farkasréti-temetőben, ismét temetünk. Nemrég avattuk Vilt Tibor síremlékét, búcsúztattuk Koffán Károlyt, Vaszkó Erzsébetet és Major Mátét. S most Bálint Endrének adjuk meg az utolsó tiszteletet, itt, e temetőben, ahol többek között Aba Novák Vilmos, Bernáth Aurél, Berény Róbert, Czóbel Béla, Genthon István, Koffán Károly, Korniss Dezső, Kondor Béla, Ország Lili, Schaár Erzsébet, Vaszkó Erzsébet és Vilt Tibor nyugszik. Kedves Bálint Endre, jó társaságba kerültél. Mindig is adtál arra, hogy kiket vállalsz – hiszen Bartók Bélát és Vajda Lajost tisztelted a legmélyebben, hozzájuk akartál mindig méltó lenni és e mércével ítélted meg és választottad társaidat.

Bálint Endre festőművész, élt hetvenkét évet – jószerével ennyi a sírfelirat – de akik ismertük őt és ismerjük mennyiségében is példátlanul gazdag életművét, tudjuk, hogy hazug az adat, e csupa ideg, mindig égő szemű, lobogó festő hetvenkétszer hetvenkét évet élt, és nemcsak most, néhány napja halt meg, hanem számtalanszor, hiszen tudjuk, éveken át súlyos beteg volt, szüntelenül a halállal viaskodott és átélt számtalan kataklizmát, megjárt minden bugyrot, ami egy különlegesen érzékeny közép-kelet-európai értelmiséginek adatott, méghozzá olyannak, aki számára etikai imperativusz volt a felelősségvállalás. Mert bár igaza volt, mikor azt vallotta: „Ami engem illet, mint egyikét a jelen művészeinek: feladatomnak érzem, hogy soha egyetlen olyan ecsetvonást ne vonjak vásznaimra, amit nem éreznék átéltnek, tehát személyinek", hiszen a festészet számára „belső történetekről való számotadás, bármiről is van szó." Tény, hogy művészete személyi érzelmek, belső történések rögzítése és tudjuk, számtalanszor megírták már, hogy mindez hogyan fonódott össze nála a szorongással – maga is megírta az *Ars Poetika helyett* című önvallomásában: „az én festészetem létre sem jött volna szorongásaim nélkül, félelmeim nélkül és nosztalgiáim nélkül" –, és azt is tudjuk, hogy mielőtt ez divat lett volna, az egyéni mitológiát teremtők közé tartozott – mégis ízig-vérig kollektív ember volt. A szorongás nemcsak és nem elsősorban önmaga, hanem az ember sorsa iránti szorongás volt. Emlékezzünk, hogyan jellemezte egyszer önmagát Párizsban, e második hazájában, amikor úgy érezte, hogy elüldöztetett az elsődleges hazából, amellyel pörlekedett ugyan, de mindenkor magáénak vallott: „egy soha nem létezett és mégis elveszett paradicsomi kert utáni nosztalgiának ad kifejezést gyermeki szimbólumok formájában." A szorongás, az emberi magánytól és elidegenedéstől való félelem megnyilvánulása volt, mert – hogy ismét őt idézzem –: „Én a magam részéről, mélyen szomorú vagyok, hogy nem a 13–14-ik században élek, amikor a katedrálisok eleve meghatározták a művészek tevékenységét, másrészt pedig szinte kizárták a szellemi magány lehetőségét." A szellemi magánytól félt legjobban, ezért vált minden műve üzenetté, és ha művészetének lényeges vonása is az emlékezni akarás, ez a múlt továbbélésének tudatosítása és a jövőt építés előfeltételének megteremtése volt.

Régóta tudjuk, kimondatott már, nem kell tehát azt a szégyenletes feladatot vállalni, hogy ezt csak most itt, a koporsónál fogalmazzuk meg: Bálint Endre a modern magyar képzőművészet nagy alakjai közé tartozott, művészete jellegmeghatározó tényező, nélküle nem lenne olyan a modern magyar képzőművészet, mint amilyen.

Modern és magyar – hangsúlyozni kell mindkét jelzőt, mert életművét meghatározó minőségek. Modern volt, mikor fiatal korában a Mesterként tisztelt barát, Vajda Lajos mellett a szentendrei iskola modern vonulatának egyik megalapítója, majd a magyar képzőművészek között úttörőként a szürrealizmus mozgalmának

nemzetközileg jegyzett képviselője, az Európai Iskola egyik főalakja. És korszerű, modern volt a későbbiekben is. Emlékezzünk csak, hogy mit jelentettek a modern magyar festészet fejlődésében a hatvanas évek közepén és a hetvenes évek elején festett képei, mikor is emberileg és művészileg éretten, tapasztaltan ismét Szentendrét választotta művészete legfőbb médiumának és egy-egy régi mesterség emblémájából, széphullámú vasrácsból, a hajnali Dunánál kofahajóra váró, hárászkendőbe burkolódzó parasztasszonyok sorsistennőként hallgatag alakjából, mindmegannyi jelentést sugalló motívumból fűzött újszerű kompozíciókat, utat törve a hagyományos komponálási módokkal szemben az asszociatív szerkesztésnek, a különféle idősíkok szimultán montázsának – nem véletlenül, hiszen ezekben az években vált a montázs majd a kollázs megújítójává is. És modern volt akkor is, mikor a pszichikai érzékenységet, a megélt időt, a képzeletit választotta művészete főmotívumának és mert poézist, szimbólum sugalló titkokat keresni az öreg, korhadó tárgyakban, megteremtvén művésztében az objet trouvé, a szürrealista, abszurd tárgyfűzés és a jelalkotó alakítás egyéni szintézisét.

Ám milyen jogon hangsúlyozzuk a modern mellett a magyar jelzőt? Hiszen művészete az egyetemes szürrealizmus áramkörébe kapcsolódott, egyik főműve a Jeruzsálemi Biblia illusztrálása vagy az olyan művek, mint a Hommage à Franz Kafka? Mert vállalta a magyar kultúrát, és tudta – mint ahogy egyszer meg is jegyezte – művészete „csak *ma* és *itt* jöhetett létre." Nem divatból vállalta Bartókot, csakugyan a bartóki módszert akarta követni – mint példázza a számomra egyik legmeggyőzőbb sorozata, a „Képszonettek". Vállalta a magyar festők sorsát és feladatát. Egyik korai írásából idézem: „Ez a föld gazdag végtelenül, és nem kell szégyenkeznie fiai miatt. Csontváry, Derkovits, Gulácsy, Egry, Barcsay és a többiek idebenn festették és festik képeiket." Mint ahogy tette ő is, a nagy magyar festők sorát folytatva – pörlekedve ugyan néha a magyar valósággal, lázadozva ellene, de mindvégig vállalva, sosem megtagadva, még'ha az gyakran kegyetlen is volt hozzá. Mert ne feledjük, csak élete utolsó másfél évtizedében kapta meg a neki már régóta járó elismerést.

Persze a magyar kultúra mindvégig együtt élt benne és művészetében az egyetemessel. Milyen egyértelműen fogalmazta meg Párizsból hazatérte után: „... most itthon vagyok és elgondolkozom, hogy miről is kell tanúskodjak? Párizsi éveim alatt megőriztem magyarságomat, és most meg kell őriznem azt, amit Európa bízott rám, az igazság és szabadság áramainak érintésétől keletkező új Formát."

„Az igazság és szabadság áramai" – ezek hatották át művészetét, ezért fontosabb életműve számunkra, mint pusztán kiváló művek sora.

Tudjuk, talán a legtöbb, amit egy művészember életútja végén elmondhat magáról: „A harcomat megharcoltam!". Bálint Endre, Bandi Barátunk, Te jogosan mondhattad el és most, mikor búcsúzom Tőled a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége nevében, művészettörténészként egyúttal át is veszem életművedet a művészettörténet megőrzésére. És Te immár elindulhatsz halott Mestered, Vajda Lajos után, mint ahogy megható versedben írtad volt:

Szólítsz és jövök utánad
Hiszek majd szavaidnak
Követlek utadon
S pihenünk esteledvén

Elfelejted bűnöm
Te jó keresztény
Könnyű bornál könnyebb
Borokat iszunk majd

Pogányokról nem szólunk
Szigorút sem szitkot
A szegény árulókra
Nem szórunk

Szép színes képekről
Szenvedő barátról
Kristályok fényéről
Halottakról mesélünk

Járkálunk láthatatlan
Testünkkel sérthetetlen
Lélekkel járhatatlan
Elérhetetlen hegyeken

Árnyékot nem vetünk
Isten szemére ketten
Szolgáló leszek Nálad
Szólítsz és jövök utánad

S immár az öröklétben végérvényesen egyesül Vajda Lajos csodálatos 1937-es „Barátok" rajzának egyberajzolódó kettős arca.

Elhangzott 1986. május 14-én.



Bálint Endre, festő B-8-1-157

VADAS JÓZSEF:

Képzőművészet

Ördögűzés ecsettel

Sok minden volt már *Bálint Endre*. A szürrealizmus apostola és Vajda Lajos tanítványa, a sors mártírja és önmaga pusztítója, egykor a meg nem értett, majd a rehabilitált mester. Most — hetvenévesen — élő klasszikusként mutatkozik be a *Műcsarnok*ban, ahol egész életművét a közönség elé tárja.

A pálya íve már eddig is ismert volt. Láttuk, s most újra meggyőződhetünk róla: a fiatal Bálint, a harmincas évek derekától egy évtizeden át, az expresszionizmus bűvöletében dolgozott. Bene Géza, Gadányi Jenő, a korai Czóbel Béla modorában — noha akkor már Vajda Lajos volt a vezérlő csillaga. A példa- és az eszményképe. Az ő montázstechnikán és népművészeten nevelődött szürrealizmusát, ikonoktól ellesett mágiáját azonban Bálint csupán tisztelte. Az jelzi erejét, hogy nem követte választott mesterét. Legfeljebb hitvallásban. A meggyötört ember konok arcvonásait, a megsebzett tájak vonaglását, a szegényes élet fakó csendéleteit örökítette meg szürkére hangolt színeivel és kemény kontúrjaival. Vajdához, stílusban, akkor tért vissza, amikor már a saját nyelvét beszélte. Ez az ötvenes évek végén következett be. Azokkal a montázsokkal, amelyeket Párizsban készített. Amelyekben rátalált műfajára, az emlékezésre. Mert Franciaországból csak emlékezni tudott, mindarra, ami őt festővé — érzékeny és gondolkodó emberré — tette. A szentendrei házakra, az otthoni barátokra, a használatban megszentelődött tárgyakra. Az emlékezés törvényszerűen töredékes, Bálint képein ezért szakadnak meg a motívumok; s különös — melankólikus — hangulat kell hozzá, amelyet a holdfényes éjszaka táplál önkéntelen mágiájával.

A pálya jelentősége már eddig is vitathatatlan volt. Tudtuk, s most újra meggyőződhetünk róla: Bálint félelmetes következetességgel járta végig a maga útját. Hosszú volt az indulás: csaknem két évtizedig tartott, amíg megtalálta motívumait és eszközeit. Visszafogta a háború és passzivitásra kényszerítették az ötvenes évek előírásai. Azt is el kell mondanunk: vannak ennek az életműnek hullámvölgyei: a hetvenes években tetszetős dekorativizmus nyomait érzékeljük, az elmúlt évek munkái — az új fotómontázsok — pedig olykor szétesők és komplikáltak. De a gyönge pillanatok és a megfáradtság kétségtelen jelei ellenére ez a pálya kivételes magaslatokba emelkedett. A hatvanas évektől a hetvenes évek derekáig Bálint nemcsak a maga mércéjével alkotott jelentőset, hanem főművei — például az *Itt már jártam valaha*, a *Groteszk temetés*, a *Triptichon ikonosztáz* — jóvoltából a felszabadulás utáni magyar piktúra kiemelkedő darabjait hozta létre. A klasszikus minősítés ezeknek a műveknek szól, amelyekben a festő a szó szoros értelmében varázslatos módon támasztotta fel a régi Szentendre barokk-népi-szláv építészeti elemeit és a legkülönfélébb olvasmányemlékeket, hogy velük érzékeltesse örök nosztalgiáját. Ez a nosztalgia az elmúlásnak szól. Nem tragikus empátiával, sokkal inkább bölcs rezignációval. Fontos a hangnem. Bálint ugyanis nem a régi megidézésére vállalkozik, sokkal inkább arra, hogy figyelmeztessen: mi minden szépség rejlik abban, amitől távolodunk, más szóval, amivel egykor együtt éltünk.

A pálya szorongásos attitűdjéről már eddig is sokan írtak. Tapasztaltuk, s most újra meggyőződhetünk róla: Bálint önvesző érzékenységgel vall lelki megpróbáltatásairól. Megtévesztő csupán a mágikus holdfényről, festészetének csillogóan meleg színeiről vagy minuciózusan aprólékos felületeiről szólni. Nem valamiféle csodaország tárulkozik itt fel nekünk, mese, amelyben gondtalanul gyönyörködhetünk. Van itt ugyan feloldozás, és Bálinttól kétségtelenül idegen az a világot megszaggató fájdalom, amelyet az egzisztencializmus fedezett fel és Bergman hitelesített végig a filmjeivel — idillről azonban szó sem lehet. Ennek a festészetnek a halál az egyik fő ihletője. A visszafordíthatatlan elmúlás, amellyel Bálintnak már ifjúkorában szembe kellett néznie, személyes sorsában éppen úgy, mint azt látva: emberek százezreit küldték a biztos pusztulásba. Az élménykör szerepét a címek is jelzik: *Auschwitzi hajnal, A földöntúli gyász színe kimondhatatlan, Halál falun, Séta a temetőben, Temetőfalnál, Groteszk temetés, Sírkereszt, Halál Firenzében, Fagyhalál, Friss gyászjelentés, Gyászoló asszonyok, Őszi halálok, Sírkövek télen, Kereszt és sírkő.* De legalább ilyen fontosak a motívumok. Az emlékek, tudjuk, töredékesek, csakhogy Bálint torzóin az élet ejtett végzetes sebeket, az ő lényei múmiák és szellemek, akik már egy másik világból hozzák üzenetüket. Ez a másik világ a mi világunk része — hirdeti Bálint festészete. Csak a földi létben hihetünk, itt kell meglelnünk a teljes élet nyitját. Újra meg újra megküzdve az örökölt traszcendenciákkal, az újraszülető mitológiákkal, a magánfélelmekben testet öltő babonákkal. Még a halállal is azért kell már most szembenéznünk, ördögeivel előre megvívnunk, mert a másik világ nem a másvilág.

2.

1/49

huszonegyedik
n a közmeren-
mai ifjúság lét-
társadalomnak
vú programja,
a nemzedék-
varait a legki-
i? A közgondol-
özcselekvés) va-
pontú-e, a társa-
zán-e annyi fi-
ra, mint ameny-
általános pozi-
érdemel?

emzi *A magyar*
nas években cí-
et, amely igé-
issebb kutatási
nyes ifjúságpoli-
it és ajánlásait
lé. Az értekezé-
ai, mint például
rka Rudolf, Ga-
ár István, Kéri
Ferenc már ne-
várható tartal-
litika iránt ér-
telemző szerző-
tudósokat is
köszönthetnek bennük.

A tanulmányok — eltérő színvonalon — a kissé megkésett ifjúságkutatás gyorsított felzárkózásának párlatát kínálják. Az írások többsége annak ad hangot, hogy a mai magyar ifjúság „tár-

a szecessziós képzőművészet valamennyi ága. Ez a törekvése teszi elvileg lehetetlenné, hogy összevonjuk, netán a poszt-impresszionizmussal vagy a reá következő absztrakt festészettel. Utóbbiak ugyanis magát az eszmét kívánták megjeleníteni a reális világra való közelebbi vonatkoztatás nélkül. Kiss Endre értelmezése olyan változatos irányzatokat von egyazon magyarázóelv alá, mint az angol pre-raffaelita mozgalom, a zolai naturalizmus, az expresszionizmus, megnyilvánulása, a szimbolizmus, vagy a Kós Károly építészete.

A kulcs minden jel szerint jól nyitja a szecessziós várat, csak éppen rossz címke lóg rajta. Kiss Endre a „részleges mimézis" elnevezéssel nem fejezi ki elég világosan a szecessziós képzőművészet általa jól körülírt sajátszerűségét. Inkább talán „eszmei mimézisnek" kellett volna nevezni azt a módot, ahogyan a szecesszió művészei a maguk eszmékkel átitatott világát megörökítették. Szociális eszmék

Effajta „eszmei mimézis" — más töménységben, persze — korábbi irányzatokon is kimutatható lett volna. Hiszen évezredes európai hagyomány például a keresztény gondolat emberi (krisztusi) alakba öltöztetése. Újabb példa a szocialista eszme népszerű, legtöbbször sematikus megjelenítése. Ahol az eszmeiség a képszerűség rovására teng túl, ott általában rossz a művészi eredmény. Fő kérdésnek tartom tehát, hogy mi módon tudott a szecesszió a maga eszmei valóságábrázolásával mégiscsak jó művészetet csinálni, s ha mégsem, miért érezzük mégis értékesnek, amit alkotott?

Kiss Endre tüzetes, új szempontú monográfiája jó segédeszköz lesz e fő kérdések tisztázásához. Érvelése higgadt, illusztrációs anyaga jól van válogatva. A könyv sokat eloszlat a szecesszió rejtélyességéből — anélkül, hogy lemeztelenítené vagy vulgarizálná.

Hernádi Miklós

Együttműködési megállapodás

November 28-án a Venezuelai Írószövetség nevében R. Urdaneta elnök és a Magyar Írók Szövetsége képviseletében Simor András együttműködési megállapodást írt alá Caracasban.

Bálint Endre B-8-1-156

Kiállítási körjárat

Szentendrétől Újpestig

A MŰHELY GALÉRIA Szentendrén a kortársi képzőművészetnek nem pusztán kiállítója és árusítója, hanem ösztönzője is. Ismert művészeket időnként kevésbé ismert oldalukról mutat be, s ily módon szerez becsületet (valamint vásárlókat) melléktermékeiknek: festők érmeinek, szobrászok rajzainak. E szellemes és színvonalas ötletek sorában külön említést érdemel *Bálint* Endrének az a kis kiállítása, mely tizenhat darabból álló *Képszonett*-ciklusát tárta közönség elé — a sorozat másképpen egy magángyűjtő tulajdona —, és ugyanakkor az egyforma méretű olajfestmények szitamásolataiból *mappát* kínált megvételre.

Lukoviczki Endre festőművész, akit a Műhely Galéria e másolatok elkészítésére megnyert, rendkívül gondos és szép munkát adott ki kezéből. A *Mérlegen (IV.)* a piros szín legalább három árnyalatával ékes az eredetin, de a szitanyomatokon is, ami nagy szó! Bálint Endre könnyűkezű, „lazúros" festésmódja is nehéz próba elé állíthatta az egyik lapon a vastagon felrakott festék s a sejtelmes kivágatok ellentéte a másikon.

A Képszonetteken egyébként Bálint Endre motívumainak vándorlása figyelhető meg — modern balladák ezek a képek, a *Szomorú ünnep (I.)* például, a fekete gyertyatartóval, a rebbenő szárnyakkal, drappos, zöldes, barnás árnyékok között... És *Újra Szentendre*, mondja címében is az első lapon, és felpiroslik a jellegzetes szigony, miközben az ablak üvegén az emlékek különböző színei tükröződnek.

A LEGIDŐSEBB szentendrei művész, a kilencvenéves *Bánovszky* Miklós tiszteletére életműkiállítást rendezett a *Szentendrei Képtár*. Mint festőnövendék korában készült szén- és ceruzarajzain láthatjuk, a pontos megfigyelőképesség és a virtuóz rajzkészség mondhatni eleve portréfestővé rendelte. Némelyik képe azt mutatja ugyan, hogy talán elindulhatott volna más irányba is, hiszen *Fahíd a régi Besztercebányán* vagy a szentendrei *Szamárhegyi utca* (1939) a ki-beugró síkokkal, ferde tetőkkel, építőkockaként állidogáló házakkal a konstruktivista látásmód felé közelít, de tudott volna Gauguin-es is lenni (*Jula*, 1936), sőt, czóbeles is (*Teás csendélet*, *Leányfej*), ám valószínűleg így maradt hű önmagához.

Festett — szinte sorozatban — díszmagyaros urakat, estélyi ruhás hölgyeket, de parasztasszonyt is, népviseletben; kissé „megemelt" naturalizmussal. Legjobb képe a *Két festőbarátom* (1935), mert nagyvonalúbb, szabadabb, míg portréi kissé aggályosabbak.

LÁTOMÁST tárt elénk *Szobrok Giacometti párizsi műtermében* címmel *Körösényi* Tamás; a budapesti Francia Intézet pincehelyiségében bemutatta, *milyennek képzeli* az 1966-ban elhunyt nagy kortárs egykori műtermét. Feketék a falak ebben a pincehelyiségben, s a mintázóállványokon fehéren sorakoznak Giacometti ismert művei, ezek a felismerhetőség végső határáig összelapított és megnyújtott figurák, ámde félkészen sorakoznak, tehát félbehagyva és nedves vászonba csavarva, a holnapi tovább-mintázást, teremtőjük meleg kezét vagy hideg kését várva...

Élményt adó együttest hozott létre Körösényi Tamás, s nem pusztán azáltal, hogy fekete-fehérbe öltöztette a teret, hanem azáltal is, hogy ráébreszti a nézőt, mennyire egyöntetűek Giacometti kései művei, tényleg, mintha ezek a magányos alakok mind egyszerre készültek volna...! S a műanyagból öntött szobrok levehetetlen leplén átsugárzik valami szomorú költészet... Ám a mű problémája éppen *együttes* volta, hogy tehát érvényes bemutatása önálló termet igényel, és a néző számára elgondolkoztató kérdés az is, ugyan merre halad majd e megvalósult ötlet után a fiatal szobrász, mert ez a „dobás" megismételhetetlen, ez az út tovább járhatatlan.

JÁRATLAN úton halad *Jovánovics* György, ki a *székesfehérvári István király Múzeumban* állította ki legújabb munkáit: gipszdomborműveit és fotósorozatait. Szemben egy régebbi követelménnyel, mely a külső világ tükrözését várta el a művészi alkotástól, Jovánovics György e tárlat kapcsán megismerteti a nézőt azzal a szerény és valósághű felismerésével, miszerint a műalkotás végeredménye nála *„nem annyira a külső világ tükröződése, mint inkább egy olyan kép, mely lehetőség szerint legjobban egyezik ezzel a világgal, s amelyet az ember a felhasználható információk alapján kialakíthat"*.

Fotóin mintha Schaár Erzsébet szobrászként elért eredményeit próbálná ki más közegben: ugyanazon modell rezdüléseit rögzíti elmozduló környezetek fénytöréseiben. Plasztikáiban — miként ki is mondja — egy német elődhöz kanyarodik vissza, a festőként is, szobrászként is jelentős Kurt Schwittershez, csakhogy ellentétben a weimari korszak e kísérletező kedvű mesterével, a kísérletező kedvű Jovánovics György lemond a színekről, lemond az eltérő minőségű anyagok (rongyok!) egymást erősítő vagy gyengítő hatásáról, ő mindent fehérbe márt és mindent egyneműsít, vagyis tovább absztrahálja Schwitterset (is). Mintha papundekliből volnának kivágva, olyan benyomást tesznek ránk domborképei, s oly esetlegesen látszanak kialakulni, hogy még gyűrött is helyenkint a gipsz-papír...

ELVONATKOZTAT *Baranyay* András *Kezek* című tárlatán a kezektől — miután a teremsorok elején vagy végén vagy közbe-közbe megmutatta a Lajos utcai kiállítóházban, hogy különleges érzékenységgel tud rajzolni-fotózni közönséges kezeket. De legalább tizenöt éve vissza-visszatér az emberi kézben rejlő kifejezési lehetőségek végigpróbálásához. Lám, a test egy és oszthatatlan, s a kézben is megvan minden görbületünk! Lám, a kéz az öt ujjánál többet is tud mutatni, s mindjárt maga a mozgás absztrakciója. Lám, a mozgás(ban való ábrázolás) ráébreszt, hogy a modern futuristák és a rokokó árnyjátékosai egy kéztől fakadnak.

Baranyay András visszavezet ahhoz az alapélményünkhöz, amikor rácsos ágyacskánkban rácsodálkoztunk a kezünkre. Ismét megállapíthatjuk: van rajta mit nézni.

LÁTSZÓLAG a gyermeki világból indul ki *Dorosz* Károly. Azok az elrajzolt lények, akiket papírra vet, messziről vidám gyermekrajznak látszanak, közelről azonban nem is elrajzoltak, csupán egy elfanyarodott világlátás filozófikus tartalmú közlései. Ezek a nők, férfiak és állatok távolabbról mind egyformának tűnnek, alaposabb ránézésre azonban kiderül, hogy mindnek saját arca van, teszem azt, egy mezítelen hölgynek krokodil-állkapcsa, egy méltóságteljes úrnak szarv-szárnyak nőttek a homlokán, egy kutyának orrtülke lett. Ugyanakkor ezek a kétéltű figurák olyan tömegben árasztják el a papírost, hogy elfáradunk, mire a látvány végére érünk, vagyis a művész aligha kíván minket a böngészés boschi örömében részesíteni, inkább az összképpel akar sújtani.

A *Dorottya utcai kiállítóteremben* a rendező Jean-Louis *Murris* fekete hátteret alakított ki, s a tarka színekkel telerajzolt lapokat (melyek két rétegben egymáshoz illesztve még többdimenziós hatást is keltettek) irányfények füzérével emelte ki. Illett a fiatal művész egyéniségéhez a megtévesztő vidámság és a komolyan nem vehető, komor ünnepélyesség.

BE KELLENE ismerni végre, hogy tévedés volt *Újpesten* létrehozni a *Mini Galériát*. Velem már ismételten előfordult, hogy a megadott, szűkre szabott időben nem tudtam behatolni — de az az érzésem, hogy mindenki jobban járna, ha ott peregetek gyanútlan járókelők is, az oda szánt avantgard művészek is. Legutóbb *Mészáros* Géza műveit nem sikerült látnom, csak a kirakatüvegen keresztül bámulhattam faragott köveit, melyek olyanok, mintha szövött textíliák volnának, és furcsa színösszetételű vásznait, melyek sohasemvolt, szokatlan leletekre emlékeztetnek.

Ember Mária

nekik van erről szóló képesítésük. Iskolarendszerű oktatás keretében nyolcan, tanfolyamon tizenhárman szereztek „jogosítványt". Tegyük hozzá még azt is, hogy felsőfokú alapképzettsége csak tizennyolc szervezőnek van a harmincegy közül.

Elgondolkodtató arányok. Be kell látnunk, hogy az élen járó vállalatok mögött következők, különösen pedig az utolsó harmadba tartozók nem fordítanak kellő gondot a szervezők foglalkoztatására, de ha a különféle „elvárásoknak" engedve be is töltik e munkakört, a felkészültséget illetően túl engedékenyek. Pedig a szervezéstudomány újabb és újabb módszerek alkalmazását kínálja a gyakorlat számára, s a közvetítéshez ugyancsak szükség lenne a megalapozott tudású, széles látókörű, alkotó szellemmel megáldott vállalati szervezőkre. Akik napi feladataik végzése mellett jelenlétükkel, észrevételeikkel a fentebb említegetett szemléletformálás apostolai is lehetnének.

Módosítani kellene a bevezetőben említett mondatot? Valahogy így: *„A jó szervezők alkalmazása a legjobb befektetés."*

Görömbölyi László

...ísz realitása

az egészség esélyeiről

...lenkit arra intek, hogy a teljesítőképessége határáig, ereiéhez mért keretek között ...artsa igyekezetét. A feszültség, a külső és belső konfliktusok napjainkban az egészséges ember életének is állandó kísérői. Van, aki jól tűri akár a tartós feszültségeket is, a szellemi permanencia esetleg még nagyobb munkabírásra ösztönzi. Más negyedannyi megpróbáltatástól is összeroppan, szorong, elbizonytalanodik... Kardiológus vagyok és nem pszichiáter, de tán két ...ologra figyelmeztethetek én is: a reális önértékelés szükségességére és a lehetőségek józan felmérésére. *Igen sok ember képtelen helyesen megítélni saját képességeit.*

— A mai hajsza, zaklatott, ...enyegetett világunkban, amikor sokan célt váltanak, s keresen ismerik az önfeledt pihenést, a természettel való ...eghitt találkozást, a kötetlen ...sevegés élvezetét, talán van, ...ki úgy véli, hogy én olyan

KITEKINTŐ

Hírek a világgazdaságból

Kínában a pénzügyminisztérium megszigorította a kormányszervek gépkocsi- és bútorvásárlásait. Az Államtanács korábban az adminisztratív kiadások tizszázalékos csökkentéséről döntött, miután ezek tavaly 44 százalékkal túllépték a tervezett tizenkétmilliárd jüant. Mivel a kiadások továbbra is emelkedtek, a minisztérium a reprezentációs kiadásokra fordítható összeget egyharmadával csökkentette. Körlevelet is kiadtak, amely pontosan megszabja a központi és helyi szervek költségvetési keretét és korlátozza új gépkocsik, motorkerékpárok, díványok és szőnyegek vásárlását.

★

Olaszországban a külkereskedelmi mérleg deficitének egyik fő oka a gépipar és az informatika stagnálása, illetve visszaesése. Bár az ipari exportmutatók összességükben emelkedést jeleznek, ez elsősorban a könnyűiparnak, ruházati, cipőipari termékeknek és bútoriparnak köszönhető. Világosan látható az olasz mezőgazdasági kereskedelem rohamos visszaesése is. Az 1984 április és 1985 március közötti időszakban Olaszország mintegy 10 milliárd dollár értékben importált élelmiszereket. Az idei év első három hónapjában az előző évhez képest megduplázódott az élőállat, az olajosmag, a takarmányfélék importja és szinte valamennyi egyéb mezőgazdasági termékből legalább ötven százalékkal többet hoztak be az országba. Ugyanakkor csaknem húsz százalékkal visszaesett a gyümölcsexport, csökkent a kereslet az olasz édességek, a bor, a rizs, és a különféle gabonaszármazékok iránt.

★

Az EGK-tagállamok pénzügyminiszterei megszabták a Közös Piac jövő évi költségvetési plafonját. A tavalyi fontainebleau-i közös piaci csúcstalálkozón elhatározott új szabályok értelmében, a költségvetési fegyelem megszilárdítása végett, a pénzügyminiszterek teljes jogkört élveznek a kiadások megállapításában. A költségvetési meg-

Argentínában Raul Alfonsin 19 hónapja tartó kormányzása óta júniusban volt a leggyorsabb az infláció üteme. A statisztikai hivatal jelentése szerint az elmúlt hónapban harminc és fél százalékkal emelkedett a fogyasztói árszínvonal, ezzel az éves szintre átszámított inflációs ráta 1129 százalék volt.

★

A Szovjetunióban új vízerőmű építésének előmunkálatai kezdődtek meg 2500 méterrel a tenger szintje felett, a Pamir hegységben. Az erőmű, amely a Gunt gleccserfolyón épül, a tervek szerint évi 133 millió kilowattóra áramot termel majd. A Tadzsik SZSZK Badahsan-hegyvidéki Autonóm Területén ez lesz a hetedik létesítmény, amely a víz energiáját hasznosítja. Az új vízerőmű üzembe helyezése után az olajtüzelésű hőerőműveket csak szükség esetén veszik majd igénybe.

★

Az egyiptomi olajipari miniszter közölte, hogy a héten négy — közelebbről meg nem jelölt — amerikai céggel összesen öt megállapodást írnak alá újabb olajlelőhelyek felkutatására. A Szuezi-öböl vize alatt és a Karun-tóban végzendő munkálatok előrelátható költsége 136 millió dollár. Egyiptom kőolajtermelési kvótájának fenntartása mellett — a helyi fogyasztás csökkentése révén — növelni kívánja exportját. A kőolajexport Egyiptom második számú devizaforrása — a külföldön dolgozó egyiptomiak hazautalásai után, megelőzve a Szuezi-csatorna bevételeit.

★

Kínában csaknem húszmillió állami alkalmazottnak emelik a bérét július folyamán. Egyúttal az októberben meghirdetett 1985-ös bérreform keretében megváltoztatják a bérek szerkezetét. A béreket az új rendszer alapján négy részre osztják fel. Az összes állami alkalmazott alapbért kap, amelyet kötelezően kiegészít a munkakör és a felelősség utáni pótlék. A harmadik összetevőt a munkaviszonyban eltöltött idő, a negyediket pedig a mindenkori teljesítmény határozza meg. Az Új Kína hírügynökség rámutat arra, hogy a bérreform egy további lépés a Mao Ce-tung által követelt „egyenlősdi" felszámolásának irányába.

★

Az Izvesztyija szerkesztőségében vitát rendeztek a munka nélkül szerzett jövedelemről. Az eszmecserén elhangzott: a törvénytelen jövedelmeknek két kategóriája van. Egyfelől a jogszerűtlen módon, munka nélkül szerzett jövedelmek — lopás, sikkasztás, spekuláció —, másfelől azok, amelyeket munkával szereztek ugyan, ám nagyobb mértékűek, mint amennyibe ez a munka kerül. Ilyen lehet a prémium is, abban az esetben például, ha egy gyár tervelőirásait menet közben csökkentik, s a csökkentett terv teljesítéséért fizetnek prémiumot. Prémium járhat azért is, ha az üzem három százaléknál kisebb mértékben nem teljesítette szállítási kötelezettségeit. Így ugyan összességében 15 milliárd rubelnyi kárt is szenvedhet évente a népgazdaság, a prémiumot viszont kifizetik. Rámutattak: a munka nélkül szerzett jövedelmek veszélyesek amiatt is, mert devalválják a társadalmi és erkölcsi értékeket. Ugyanakkor elvetették azt az elképzelést, hogy mindenkinek, aki ezer rubelnél értékesebb tárgyat vásárol, igazolnia kelljen, honnan származik a pénz. Heves vita bontakozott ki a meglevő adórendszer megváltoztatásáról, abban viszont a résztvevők megegyeztek, hogy a jelenlegi szovjet adózási rendszer elavult. A vitában felszólaló közgazdász rámutatott: a gazdasági jellegű problémák ellen elsősorban gazdasági eszközökkel kell küzdeni. Az út ismert: az egész gazdasági mechanizmus és irányítási rendszer javítása.

1021

WATER PISTOL, 10c.



EX660—Water Pistol. An amusing toy. Has rubber bulb and shoots a fine stream of water. Metal parts nickel plated. Weight, 2 ounces. Price.. **10c**



gent you can
own is per 10

ot amou
der fr m thi
gures t at you
orth o goods
eight charges.
ders a ounti
u wis o mal
ch es,
ily ne ti
to s



Bahnen 79

ÉLETÜ

irodalmi, művészeti és [illegible] folyóirat

1979 12

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., Üllői út 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1979
1 2
B-8-1-155
ÉLETÜNK

/1021

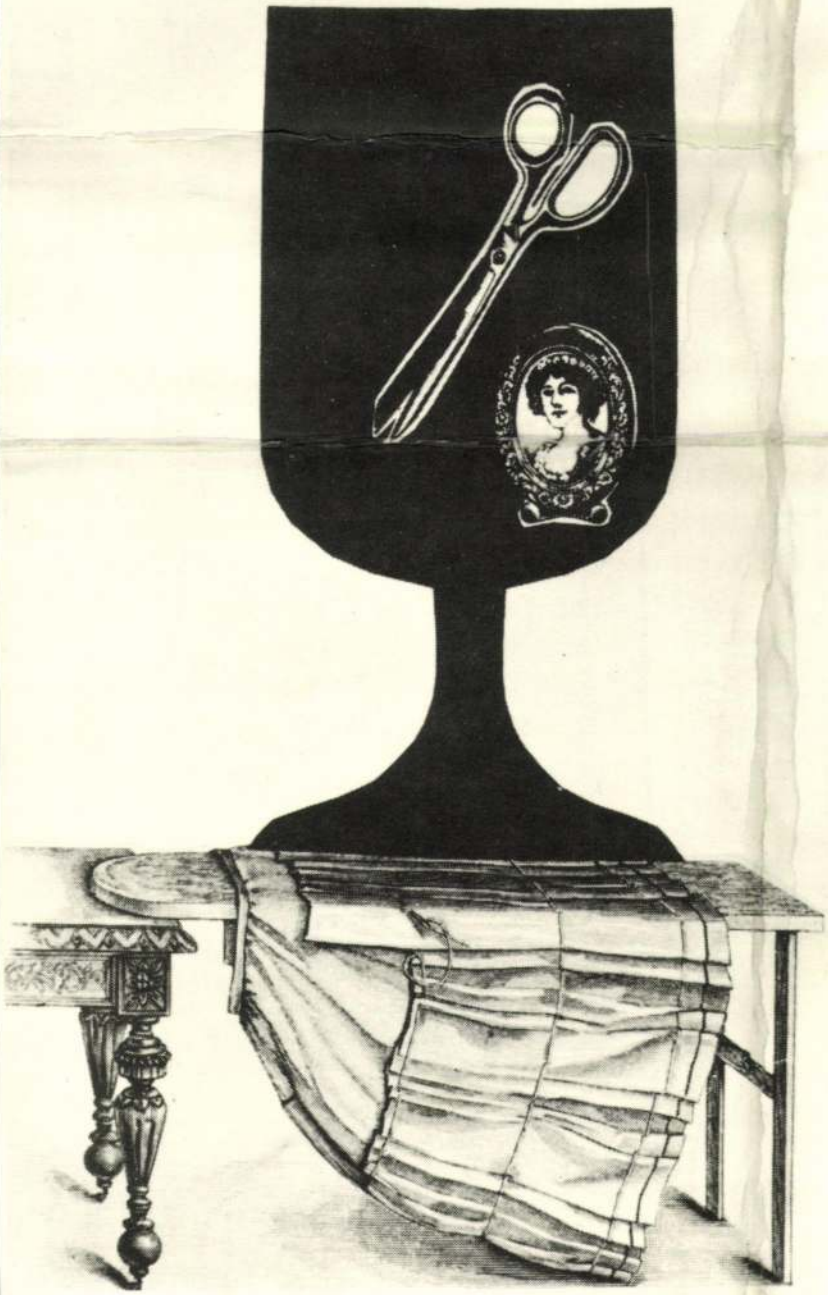

Bárány 77.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1979 - 12

ÉLETÜNK

Bálint Endre,
festő- és grafikusművész
B-8-1-155

Ára: 10,— Ft

BÁLINT ENDRE

Uj Tükör, XXIV.évf.
39, sz.1987 25.p.

B-8-1-153

Bálint Endre: Absztrakt kompozíció

8589. sz. jegyzék

1965

1953: No. 2295-2305. No. 2306-2318.
No. 2319-2331. No. 2332-2344.
1954: No. 2345-2357. No. 2358-2369.
No. 2384-2397.
1955: No. 2399-2411. No. 2412-2422.
No. 2423-2434. No. 2435-2449.
1956: 2450-2462. No. 2463-2475.
No. 2489-2501. 1957: No. 2515-2527.
No. 2402-2513. No. 2541-2553.
No. 2528-2539. 1958: No. 2554-2566.
No. 2567-2579. No. 2580-2592.
No. 2593-2605. 1959: No. 2606-2618.
No. 2619-2630. No. 2631-2637.
No. 2638-2650.

1021

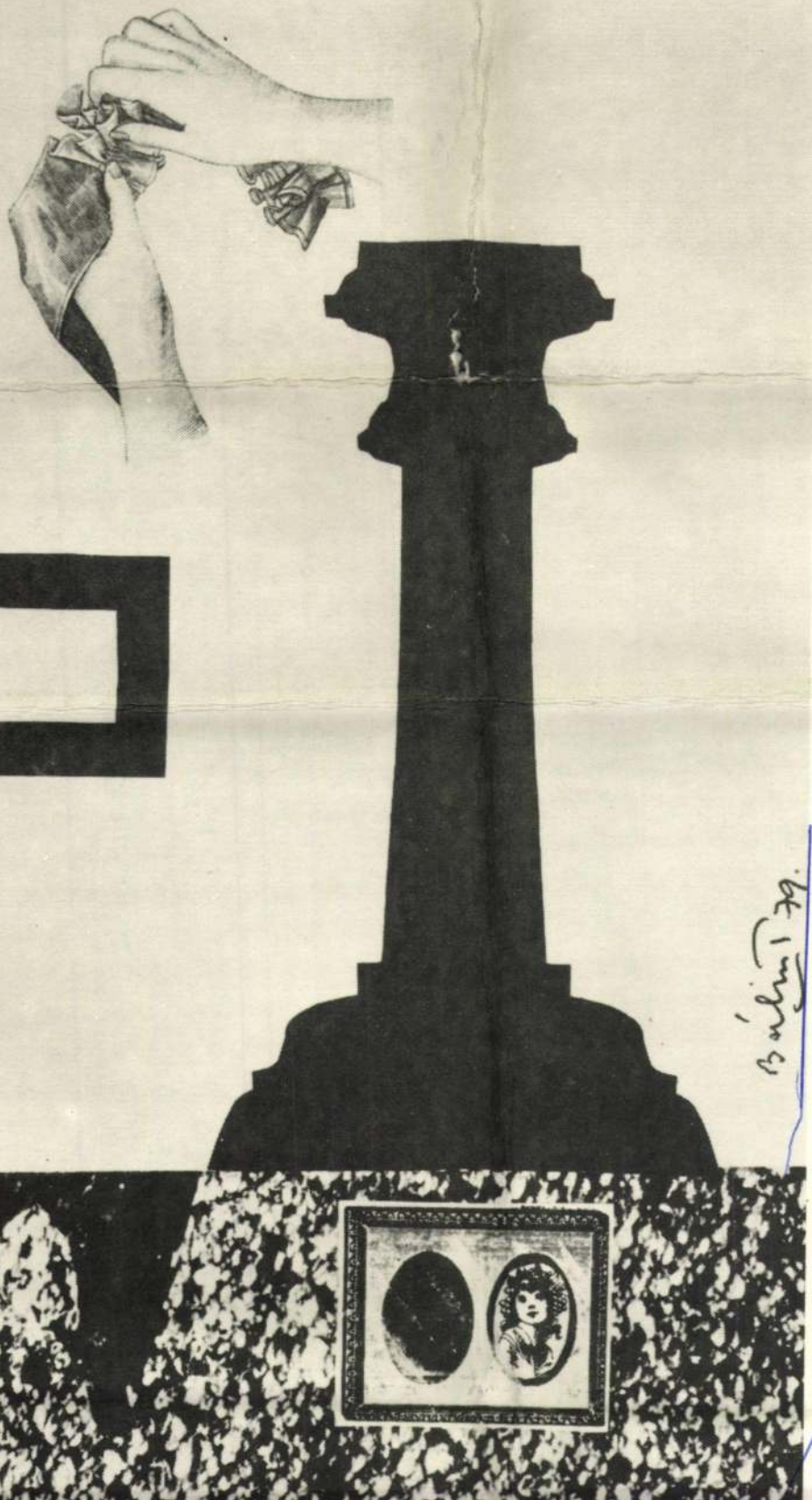

Ára: 10,— Ft

SAJTOFIGYELO
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
Balint Endre
ELETÜNK
festő- és grafikusmüvész
1
1980
B-8-1-154

B-8-1-152

1977. V.1. Petőfi 16,50. Ka.

Bálint Endre festőművész

Láttuk, hallottuk.

- Harsai Ilona, a Fészek Klub kis-galériájában mutatta be bőrből készült plasztikáit.

- Az érdekes kisérlethez füz megjegyzést Bálint Endre festőmüvész.

- Felolvassuk irását.
- Egyáltalán nincs szándékomban tagadni eredendő vonzódásomat a bőrből készült mindenféle tárgyak iránt Legyen az istráng vagy nyereg, iskolatáska, vagy akár kultikus imaszij és még sok minden. A bőr, akár a fa és kő, valamiképp visszautal olyan kezdetekig, ahol az emberi erőfeszités és a természetnyujtotta lehetőségek harmónikus kapcsolatban áltak egymással. És amikor az emberi kép zelőerő többet megértett a kozmikus összefüggésekből mint a gép korszak embere, aki csak félelmei idején emlékezik egykori önmagára.
Ugy tünik, hogy korunk minden valamire-való müvésze, emlékezni akar. Megidézni a totemeket, tabukat és fétiseket vagy olyan müvészeti korszakok kezdeteit, amelyekben a szellemi hierarchia még valóságos és hittel teli.
Nem hiszem, hogy nagyot tévednék, amikor Harsai Ilona bőrszobrait, pontosabban bőr reliefjeit, kultikus tárgyaknak titulálom. Nagy bátorság volt részéről felfedezni olyan tulajdonságait a bőrnek, amelyekkel nem vetettek számot, de mégis benne lappang hattak, egy bizonyos irányba formálhatóságát. Tagadva a bőr kizárólagos funkcióit, vagyis a funkció egysikuságát az iparmüvészet területén. Egyszerübben, a képzőmüvészet területén mint formát jelenitette meg anyagát. Itt nem nehéz nyomon követni az inspiráció forrását. Az úgynevezett primitiv népek plasztikáit érezzük Harsai Ilona munkái mögött.
Örömmel kel fogadni a müvésznek azt a határozott igyekezetét, hogy kifejezze önmagát, megvalósitva olyasmit, amit eddig praksziса eleve kizárt.

Közelebbről szemügyre véve Harsai bőrplasztikáit, feltünnek azok az ismert gyürődések, amelsek eddig más anyagokkal dolgozó müvészeknél előfordultak? megkockáztatnám kisérleti gondolat gyanánt azt állitani, hogy olyan indulati elemeket tartalmaznak e gyürődések, amelyek a statikus mozdulatlanság ellen szegülnek. A merevnek hitt anyagot a bőrt, igekszik a müvész leszoktatni, dekorativitásának konvencióiról és minden áron életre kelteni és érzelmeket kiváltó hatásokat kikisérletezni.

- A könyvhétre jelent meg, de még nem volt alkalmunk szólni a Corvina kiadó Müvészet 76 cimü szép könyvéről, amelynek anyagát a Müvészet cimü folyóirat és néhány más lapból vett irás alkotja.

Az Évkönyv a korábbi almanach utódja gyanánt első izben látott napvilágot elsőrangu köntösben.
A reprodukciók s müvészeti kiadványoknál ez nem utolsó szempont jól sikerültek. A válogatás roppant nehéz munkáját igényesen oldotta meg a szerkesztő Dvorszki Hedvig.
Jó áttekintést kapunk az elmult év művészeti eseményeiről és jó olvasmányt is általában.

Ez utóbbi ugyan nem erőssége ennek a szép kötetnek.
A müvészet ugyan szaklap és a müvészet kritikát másutt is szakemberek irják, de talán nem megy a szakszerüség rovására, ha a szöveg szép magyarsággal szól. Legalábbis világosan, érthetően. Dehát ez korántsem az Évkönyv 76 problémája.

Láttuk, hallottuk B-8-1-150
1974. VI. 26, Petőfi 1138 /Kiné/

A kötet, amely a Corvina és Müvészet c.folyóirat közös kezdeményezéséből létrejött szép, tartalmas, üdvözlendő vállalkozás és folytatásra vár.

Ugyancsak ezt mondhatjuk a folyóiratnak Siófokon rendezett Művészetma müvészetben cimü immár hagyományos kiállitásairól, amelyet ezuttal a 76-os évfolyam alapján válogattak.
Erről legközelebbi adásunkban majd részletesen is beszámolunk.

Most egy kevésbé ismert és ugyancsak a Müvészet c.folyóirathoz füződő kis galériát emlitenénk, amelynek a Szabadság hegyi Hollós uton lévő Jókai klub ad otthont.
A Müvészet egyik-másik számát jelenkori képzőmüvészetünk egy egy kiemelkedő egyéniségének szenteli.
Az ilyen monografikus számok főszereplői munkáiból rendeznek kiállitást a Jókai klubban. Ezuttal Bálint Enrde legujabb müveit láthatjuk. Hallatlanul finom, mély gondolatu és lirai tartalmu kollázsi notipiákat.
E müfajnak Bálint kivételes nagymestere. Talán nem tévedünk ha azt állitjuk, hogy munkásságában sokkal jelentősebb szerepet töltenek be a monotipiák, amint az köztudomásu volna.

Reméljük többet, egy teljes nagy kiállitásra valót is láthatunk majd belőlük.

Bálint Endre

Bálint Endre: Roueni látomás, olaj, vászon, 96×50 cm, 1961 (fotó Bausz)

B-8-1-149

Művészet, 1977. 6. 15. old.



Egyéni mitológia

Bálint Endre művészetéről igen sok írás jelent meg, Szabadi Judit sikerült kismonográfiát is írt róla. A legutóbbi műcsarnoki és szegedi kiállításának is széles körű és lényegében kedvező visszhangja volt. A művészeti írásait egybegyűjtő, önéletrajzi elemeket is tartalmazó kötetében Bálint felsorol ugyan számos félreértő, egymásnak ellentmondó kritikát és még néhány éve is jelent meg róla elmarasztaló írás, mégis elmondható, hogy a modern magyar művészetben játszott szerepének a fontosságát már senki sem vonja kétségbe. A művészetével foglalkozó írások nem csupán általánosan értékelték jelentőségét, hanem konkrétan elemezték művészetének vezérlő csillagait és egyéni zamatát, sajátos helyét. Annál is biztosabban tehették ezt, mert maga Bálint is árnyaltan rajzolta meg írásaiban művészi fejlődését, vallott a mesterként tisztelt Vajda Lajoshoz fűződő tanítványi, baráti kapcsolatáról, hitet téve az általa értelmezett szentendrei iskola-eszmény mellett. Az olyan emlékezetes írásaiban pedig, mint az 1961-es párizsi előadás, az *Ars poetika helyett*, a *Hazugságok naplójából* vagy a *Vajdáról* írt tanulmányok, úgyszólván kulcsot adott művészete szimbólumvilágához, sőt némiképp egész művészetének megértéséhez. *Czóbel, Braque, Chagall, Vajda* neve, a szürrealizmus, a népművészethez való kapcsolata, a Bálint-féle metamorfózis sajátossága nem puszta jelzésként merült fel a róla szóló írásokban vagy vallomásaiban, hanem mind konkrét értelmet nyert, jelölő ponttá vált. Ismétlés nélkül nehéz ezért mondani Bálint művészetéről, ez az sem vállalkozhatik többre, mint hogy néh már korábban felvetett kérdést, jellemvor más oldalról próbáljon megvilágítani.

A művészettörténetírás – követvén esztétika példáját – a művészeti irányok a művészek jellemzésénél gyakran fo modik a poláris ellentétpárokhoz, csupán a naiv-szentimentális, apoll dionüzoszi, szubjektív-objektív, nyit zárt, extravertált-introvertált tipológiai portosításokra utalni. Minden poláris kítás természetesen sommáz, leegyszerű eltekint az egyedi, konkrét vonásoktól, tagadhatatlan, hogy van valóságalapja, módjával irányjelző pontként alkalmazh Ilyen ellentétpár az elsődlegesen az ör fejezést kereső, s vele szemben a művés belső fejlődését követni akaró művé típus. Míg az elsőnél a művészi forma denekelőtt a szubjektíve motivált tarta kifejezésének az eszköze, a másodikn művész inkább a „kunstwollen", a fe rulkozni akaró forma szolgálója. Ez eredményben az alanyi és a tárgyias isr ellentétpárja, amire a művészet törté számos példát szolgáltat. Nem kell ördöngösség annak megállapításához, h Bálint az alanyi-szubjektív, romantikus vésztípushoz tartozik, hiszen az *Ars poé helyett* címmel álcázott ars poétikájá nyíltan megfogalmazta: „Talán annyit mo hatok, hogy az én festészetem létre sem volna szorongásaim nélkül, félelmeim



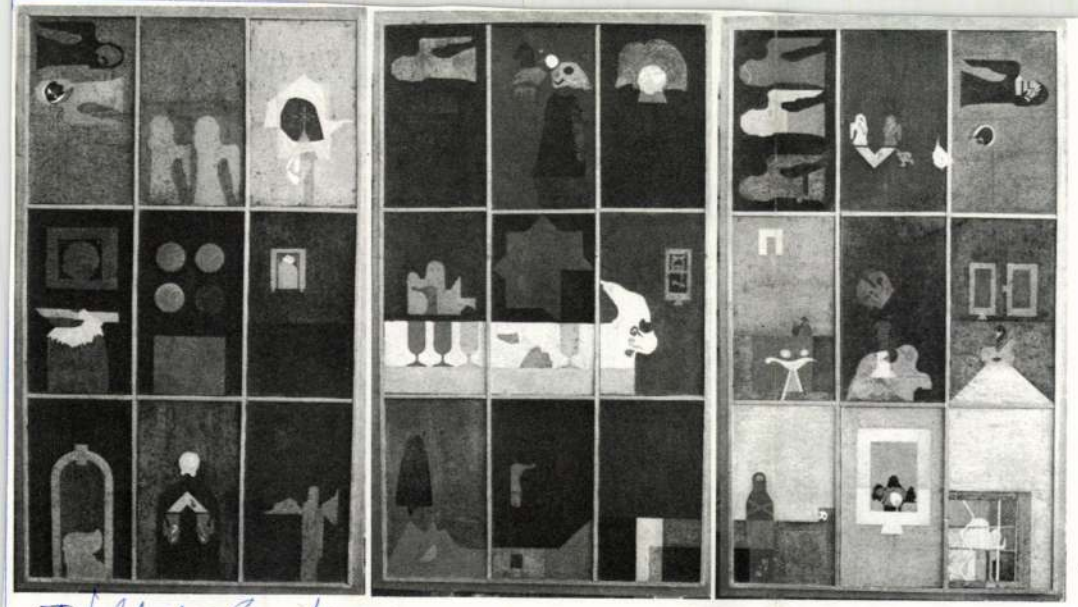

17

Bálint Endre.

B-8-1-149

Bálint Endre: Triptichon ikonosztáz,
olaj, fa, 150×270 cm, 1974 (fotók Somfai)

Művészet, 1977.6.



Bálint Endre: Triptichon ikonosztáz, részlet (fotó Somfai)

Bálint

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726
B-8-1-148
1977 AUG 15

BUDAPESTER RUNDSCHAU

Endre Bálint

1021

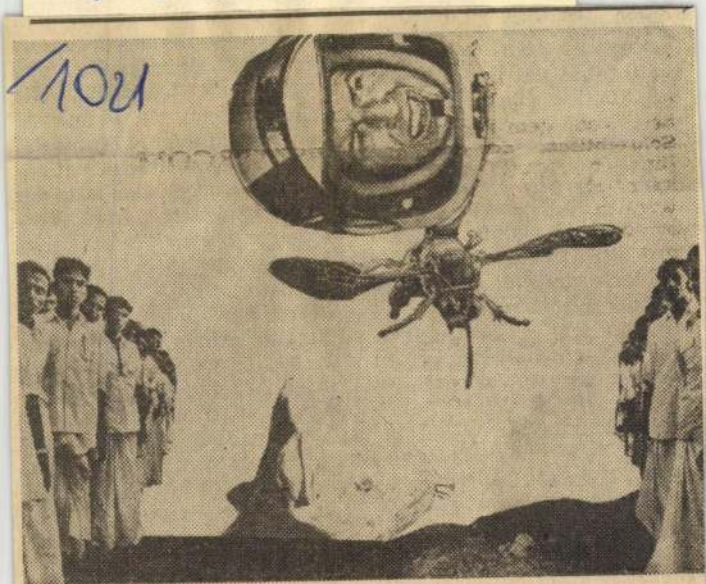

Endre Bálint: Fliegereinsatz

Zusamme
wjetunior
gleichzeit
der Plan
den Volk

Erster F

Ende 1949 konnte die Partei der Bevölkerung stolz melden, daß unser erster Dreijahresplan anstatt in drei Jahren, in zwei Jahren und fünf Monaten erfüllt werden konnte. Die Industrieproduktion, die 1947 noch weit hinter der der Vorkriegsjahre lag, überstieg diese 1949 bereits um 40%. Als größter Erfolg des Dreijahresplanes galt die Abschaffung der Arbeitslosigkeit und die Steigerung der Reallöhne um 10—15% (im Vergleich zu 1938)

schwendung der Kräftequellen, und in ihren Auswirkungen zur Abnahme des Masseneinflusses der Partei, zur Lockerung der Grundlage unserer Volksmacht, des Arbeiter-Bauern-Bündnisses. Man muß hier aber betonen, daß in jenen Jahren — es geht um den Anfang der 50er Jahre — trotz der Verzerrungen große Schritte getan wurden, den wirtschaftlichen Rückstand aufzuholen, und es wurden solche Grundlagen geschaf-

SAJTOFIGYELO
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726
1977 AUG 15

BUDAPESTER RUNDSCHAU

B-8-1-148

Endre Bálint

1021

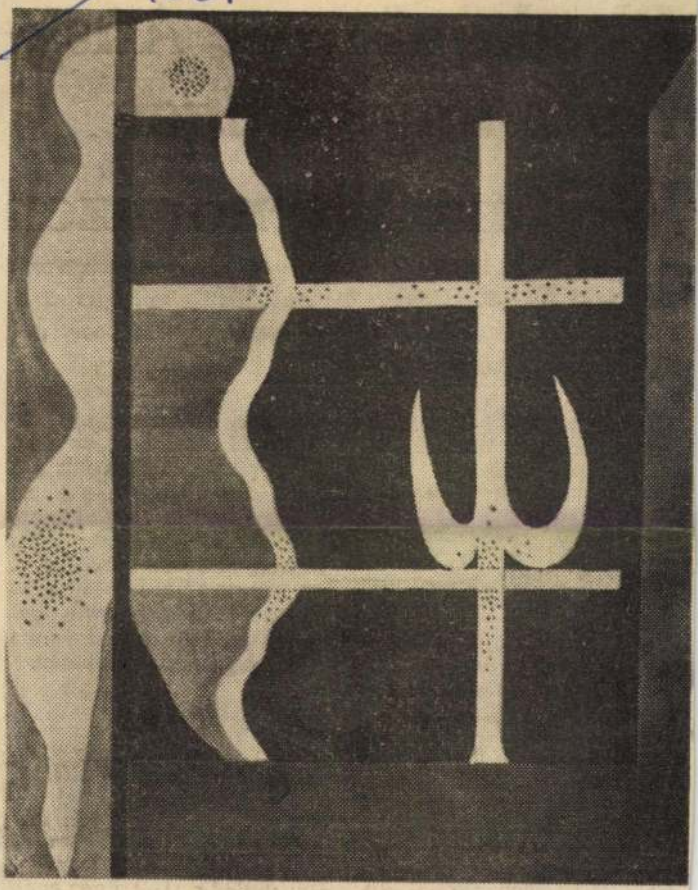

Endre Bálint: Komposition mit Gitter

Pla
trotz ungünstiger
Weltmarkttendenzen

Nachstehend bringen wir in gekürzter Fassung den Wortlaut einer Pressekonferenz, die Außenhandelsminister Dr. József Bíró dieser Tage über die allgemeine Lage des ungarischen Außenhandels hielt.

Im Jahre 1976 hat sich bei langsamerem Wirtschaftswachstum das Defizit der Außenhandelsbilanz und innerhalb derselben auch das Passivsaldo des nicht in Rubel verrechneten Warenumsatzes verringert, wodurch das Gleichgewicht der Volkswirtschaft plankonform blieb. Infolge mannigfaltiger Anstrengungen haben sich die Tauschverhältnisse um 6% verbessert, woran der Rückgang der Importpreise um 6—7% ausschlaggebend beteiligt war.

Im Plan für das Jahr 1977 wurden der Volkswirtschaft schwierige, aber reale Aufgaben auferlegt. Gegenüber den vergangenen Jahren soll der Import aus den Ländern außerhalb der Rubelsphäre um 8%, der Export hingegen res 1976 wenigstens um 10—12% übersteigen werden, während im Export nur ein Preisanstieg von 6—8% zu erwarten ist. Dies könnte aber bis Jahresende dazu führen, daß sich die Tauschverhältnisse dieser Verrechnungssphäre nicht wie geplant um 1%, sondern um 4% verschlechtern können.

Leipzig und Wien

Hungexpo-Au

Der ungarische Außenhandel wird in diesem Jahr auf der Leipziger Herbstmesse

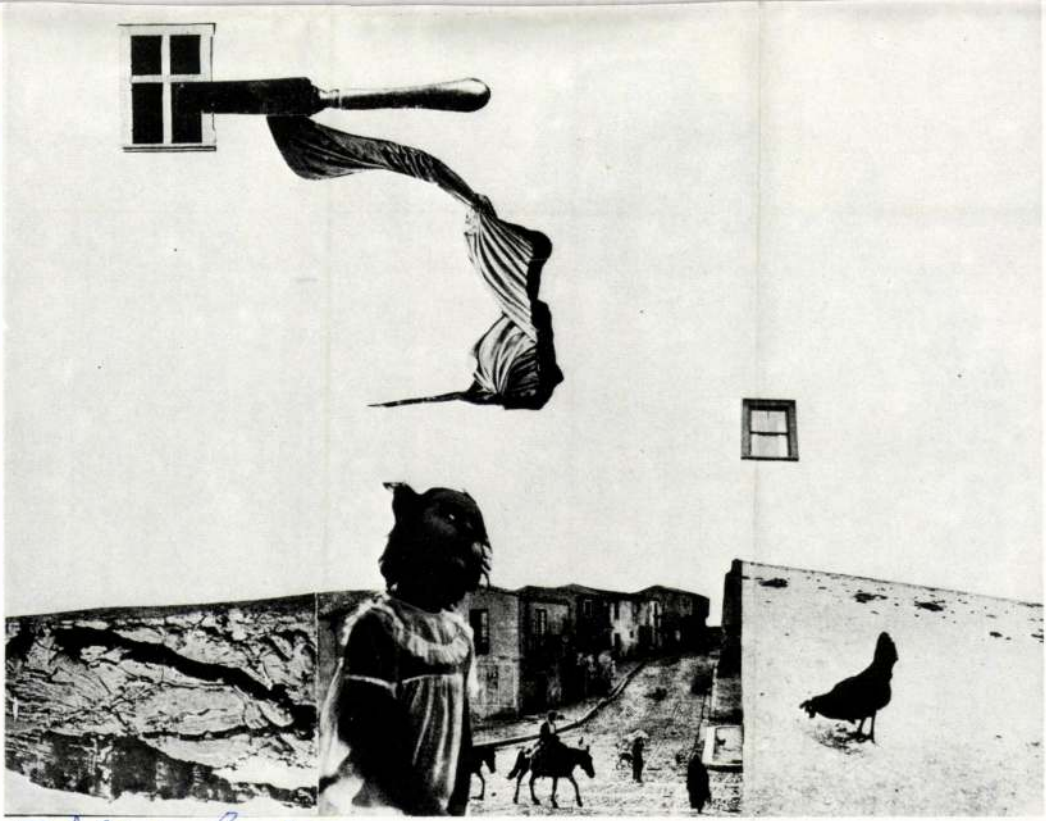

Bálint Endre,

B-8-1-147

Művészet, 1977.6.

Bálint Endre: Félelem a késtől, 50×56 cm, 1959. Párizs



Bálint Endre, B-8-1-147

Bálint Endre:
A rossz pásztor és az anyák gyásza,
50×65 cm, 1959, Párizs

Művészet, 1974. 6. 23. old.



Bálint Endre: Álom a temetőről
50×56 cm, 1959, Párizs



SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Bálint Endre, festő- és grafikusművész

TÜKÖR
Budapest

B-8-1.-143

BÁLINT ENDRE FOTÓMONTÁZSAI

Magyar Nemzeti Galéria

„Az álmok terében a pillanat tört része alatt sok egymásra vetült jelkép együtt magyarázza sorsuk plasztikáját és ad lehetőséget az önismeret fokozására, és montázsaim számomra is ehhez jelentenek eszközt..." — vallja Bálint Endre, magyarázatul szolgálva egyben arra is, hogy miért tér vissza újra meg újra a fotómontázshoz immár négy évtizede. E műfaj következetes kimunkálásában talán még egyértelműbben és közérthetőbben mutatkoznak meg Bálint művészetének indítékai, gyökerei, mint festményeiben. Egy napló gyorsaságával, könnyedségével, őszinteségével vallanak gondolatairól, érzelmeiről. Montázsai nem formajátékok, az egyes kivágások nem puszta szeszélyből kerültek

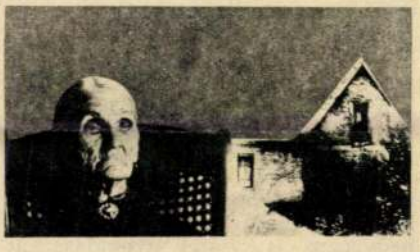

egymás fölé, mellé. Festményeivel, monotípiáival tökéletesen azonos hang szólal meg bennük, és bicsaklás nélkül beszél. Kézenfekvőnek érezzük a kifejezési formát, azt ugyanis, hogy amit e montázsok elmondanak, azt csak így lehet elmondani. Szász asszonyok torlódó sziluettjei, ruháik drapériája, szentendrei rácsok, zsennyei padlódeszkákból komponált kalóztörténet részletei, hazai és külföldi képeslapkivágások egymásra fotózva: egy különös, ellentmondásoktól gazdag, valóságból teremtett álomvilág részletei kapnak új és újabb jelentést kezének érintésétől. Jóllehet minden álom a valóságból merít, folytatása, következménye, része annak, megfejtése mégsem egyszerű, minthogy a valóság sem az. Gondolom, Bálint montázsainak „teljes megértése" is lehetetlen, de nem is hiszem, hogy megnyilvánulásainak az volna a legfőbb értéke, ami megmagyarázható belőlük. Éppen erről szólnak Bálint Endre montázsai, egy nagy művész bonyolult, vagy ha úgy tetszik, egyszerű és evidens módján, roppant finoman, határozottan.

(Képünkön a Múlt című montázs)

Csapó György

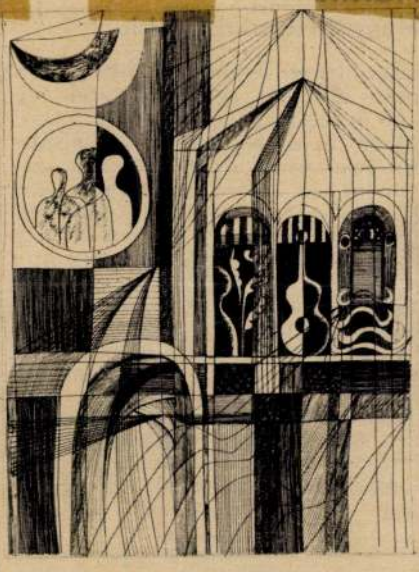

A művész — aki Szőnyi István növendékeként 1949-ben végzett a főiskolán — ritkán jelentkezik a nyilvánosság előtt. Most szép jubileumi ajándékkal lepte meg önmagát s a kiállítás nézőit. Varga Hajdu István pedagógus is: fiatal nyomdászokat tanít betűk, formák, színek tervezésére, rajzolására. Tárlata bizonyítja, hogy jó kezekben vannak a jövő nyomdászai. *(Képünkön a Kőbe zárt zene I. című grafika)*

Csík Bence

PLEIDELL JÁNOS FESTMÉNYEI
Győr, Képcsarnok

Pleidell azok közé a festők közé tartozik, akik a hétköznapok csendjére figyelnek. Híven mesteréhez, Aba-Novák Vilmoshoz, Itália szenvedélyes ábrázolója. Munkásságában a színes olasz táj és a nyüzsgő olasz ember harsány életét, dekoratív jelbeszédét ismerhetjük meg. Főként Szicília legendákkal és babonákkal átszőtt levegője ejtette rabul, s ez



1978. X. 24. Televizió 21.20 (Gué). B-8-1-144
Vörös front

pen olyan a helyzet egy kezdő müvész szempontjából, mint nálunk, hogy meg kell küzdenie matériális és morális vonalon a létéért és ez nem egy könnyü küzdelem. Aki eldöntötte azt, hogy egy életreszoló igazsággal él örök házasságban, ha lehet ezt a kifejezést használni erre, annak a számára rendkivül nehéz.

- Arról van szó, hogy abban az esetben, hogyha valakinek müvész diplomát adott az állam, abban az esetben az jogot formál arra, hogy az állam őt eltartsa. Ez a helytelen gyakorlat. A szocializmus tulajdonképpen a müvészetnek ezt az abszolut demokráciáját a kvalitás demokráciáját adná meg, a szocializmus tudná ezt megvalósitani, tehát a mi rendszerünk lenne képes arra, hogy ezt megvalósitsa, folytonosan bizonyitania kell, folytonosan be kell mutatnia, hogy mit tud és ezt a közönségnek a szavazatai döntenék el abban az esetben, hogyha megvolna ez a kiépitett kontrol rendszere a müvészeti életnek.

- Bálint Endre, a festőművész esztendőkön keresztül élt Párizsban, alkotott is ott. Joggal tehet tehát összehasonlitást az itt Magyarországon élő festők gazdasági és művészeti helyzete, valamint a Párizsban élőké között.

- Mind a két ország egyfajta mecenaturát produkál, a mienk az mondjuk állami mecenatura, ennek kapcsán rögtön ide kivánkozik egy ilyen csalafinta gondolat, amit már gondolom más is pedzett, hogy nálunk egy kissé tul vannak dédelgetve a művészek, ez odakint természetesen nem volt tapasztalható, más választási lehetőségeik voltak az kétségtelen, egy város, amelynek 4-5-660 galéria kinálja a lehetőséget az már összehasonlithatatlanná teszi a mienkkel, ugyanakkor nálunk viszont egy fiatal művész, aki Derkovics ösztöndijjal kezdi, már abovo gondtalanitva van, hogy ugy mondjam. Na most fölmerül a kérdés jogggal, hogy ez a gondtalanitás jót teszőe a művésznek vagy nem. Itt is a válasz több értelmü lehet, valakinek a jelleme és a szelleme kibir mindenfajta patronálást, minden fajta védelmet, van akinek a szelleme nem. Ugyan ugy forditva is, van aki tulságosan gyorsan rokkan bele a küzdelmekbe. Na most, odakint magától értetödő módon ép-

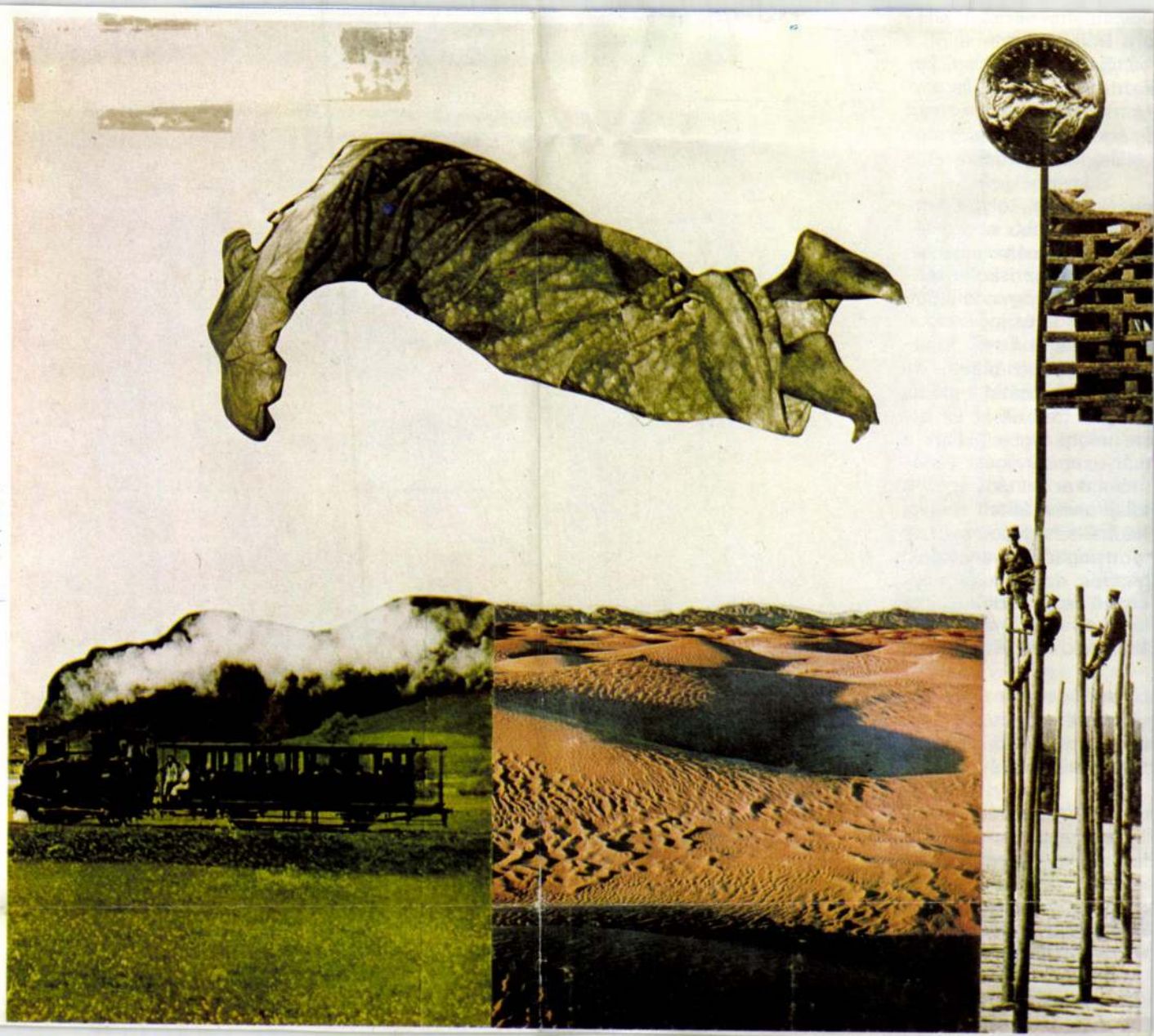

8-8-1-145
Mirosnetz 1977.6.
Balint Gudre

zó való-
mint a
kon ke-
: és em-
s nem
elő, táp-
nyezet a

van kor-
emzedé-
utalásait
olai tan-
itológiát,
éretekkel
ik dobo-
épett, de
kultikus
– Ez tu-
halljuk a
sz élété-
ylegesen
t tárgyai
ányokat:
ngyalok,
iket egy-
obozokba
télt gye-
művészi

nem ke-
zált vilá-
elember-
ő veszé-

en hozza
által ko-
y művész
izsgálata,
ött azon-
ész kezén
agy min-
hondható

BÓ JÚLIA





BALINT ENDRE B-8-1-142

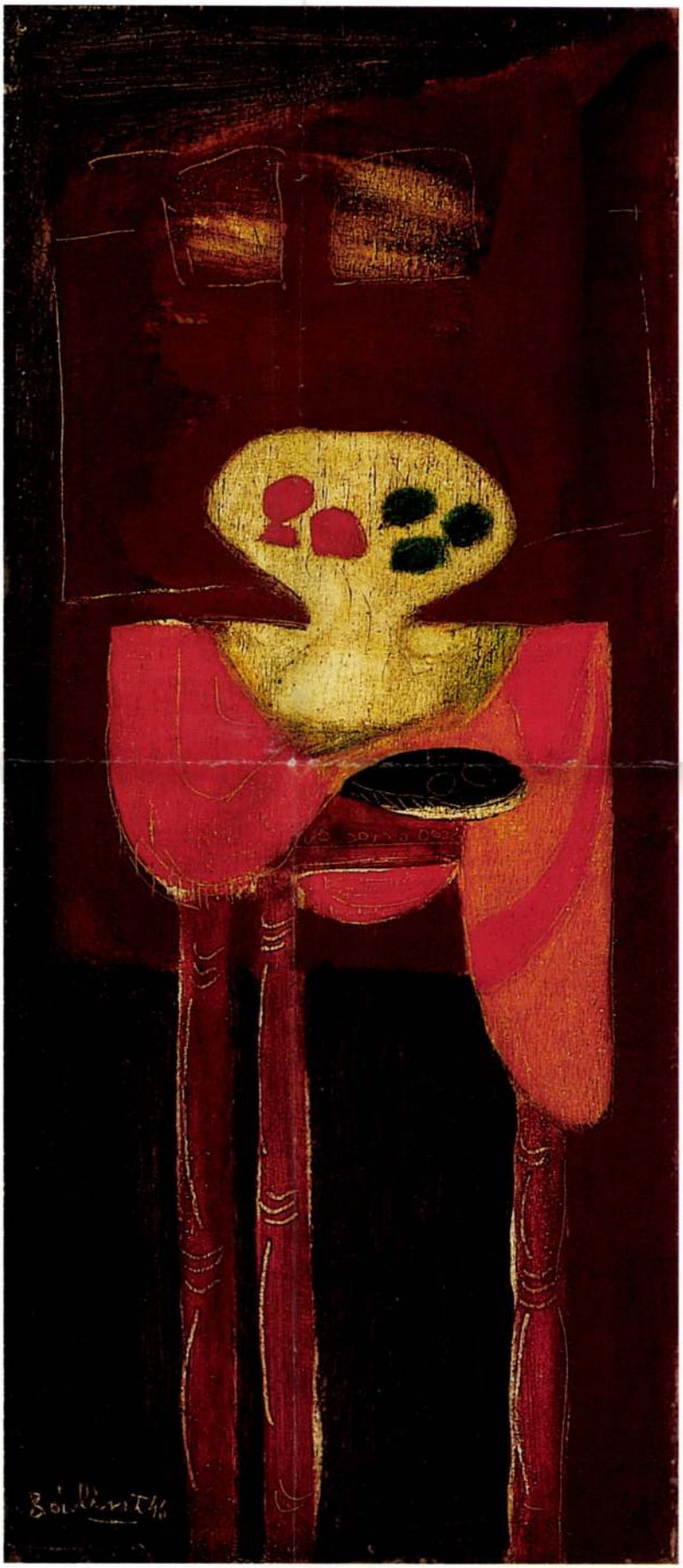

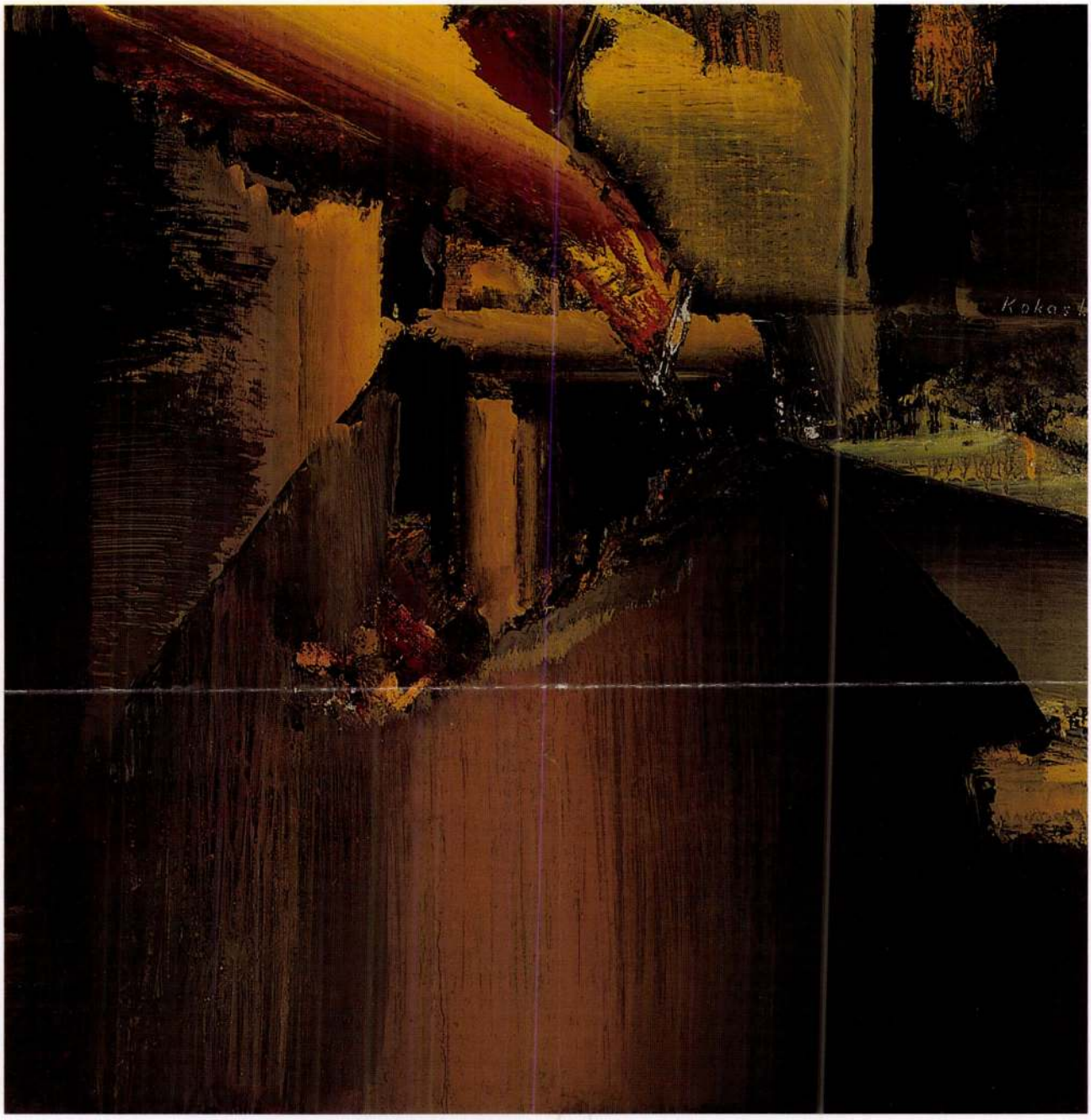

108

108 • KOKAS IGNÁC (1926–)

A mélység vonzása

75 × 75 cm
Olajtempera, farost
Jelezve jobbra középen Kokas I.
Kikiáltási ár: 230 000 Ft

109 • ALMÁSY ALADÁR (1946–)

Horátius két gémeskútjára megalázkodó pásztor

113,5 × 138 cm
Olaj, aranyfüst, fa
Jelezve jobbra lent: Almásy A
Kikiáltási ár: 500 000 Ft

J. j. l.: 975 Hincz Gy
Kikiáltási ár: 70 000 Ft



7

7 ◆

Kon

40 ×
Olaj, vászon
J. h. o.: Marosán
Kikiáltási ár: 100 000 Ft

8 ◆ LOSONCZY TAMÁS (1904–) ➔

Vidám kaland

40 × 70 cm
Olaj, vászon
J. j. f.: Losonczy Tamás 1972 VIII.
Kikiáltási ár: 100 000 Ft

B-8-1-142

BÁLINT ENDRE

5 • BÁLINT ENDRE (1914–1986)

Oromfal

49,5 × 50,5 cm
Olaj, vászon
J. k. l.: Bálint 70
Kikiáltási ár: 120 000 Ft

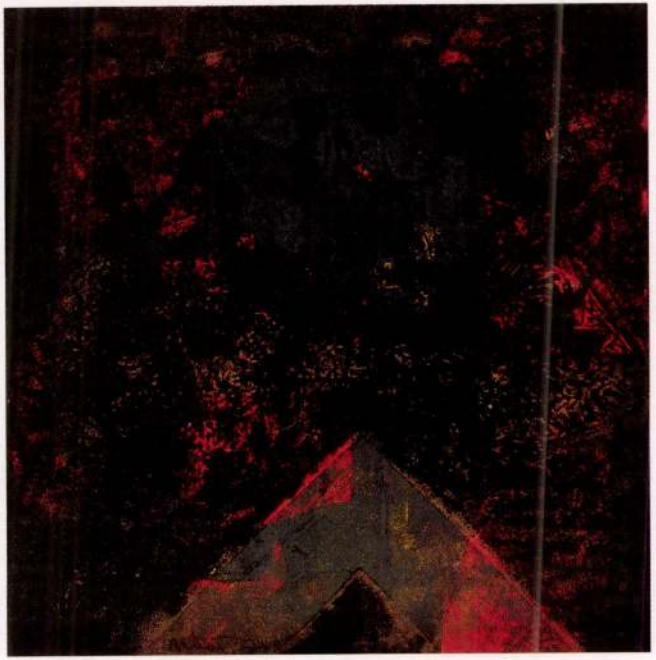

5

BÁLINT ENDRE
B-8-1-142



1

1 • ROMÁN GYÖRGY (1903–1981)

Csendélet

60 × 50 cm
Olaj, vászon
J. j. f.: Román György 1964
Kikiáltási ár: 90 000 Ft

2 • BÁLINT ENDRE (1914–1986)

Kompozíció

27 × 21 cm
Monotípia
J. b. l.: Bálint 69
Középen lent ajánlás 1971-ből
Kikiáltási ár: 70 000 Ft

3 • BÁLINT ENDRE (1914–1986)

Bibliai illusztráció:
A sánta járni tanul

30 × 22 cm
Akvarell, pauszpapír
J. n.
Kikiáltási ár: 80 000 Ft

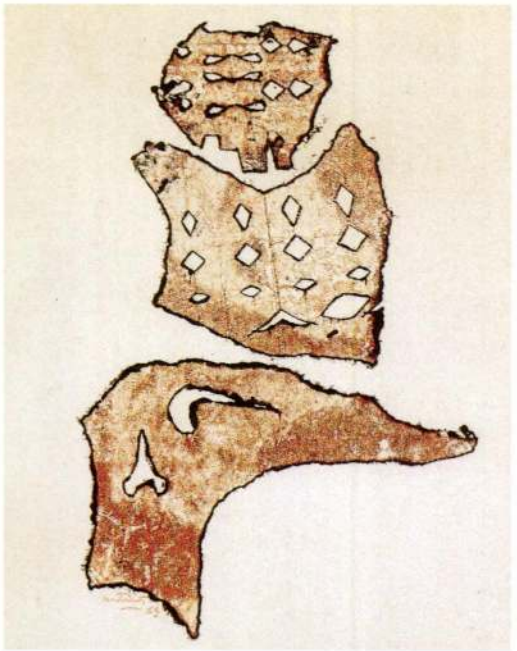

2



3

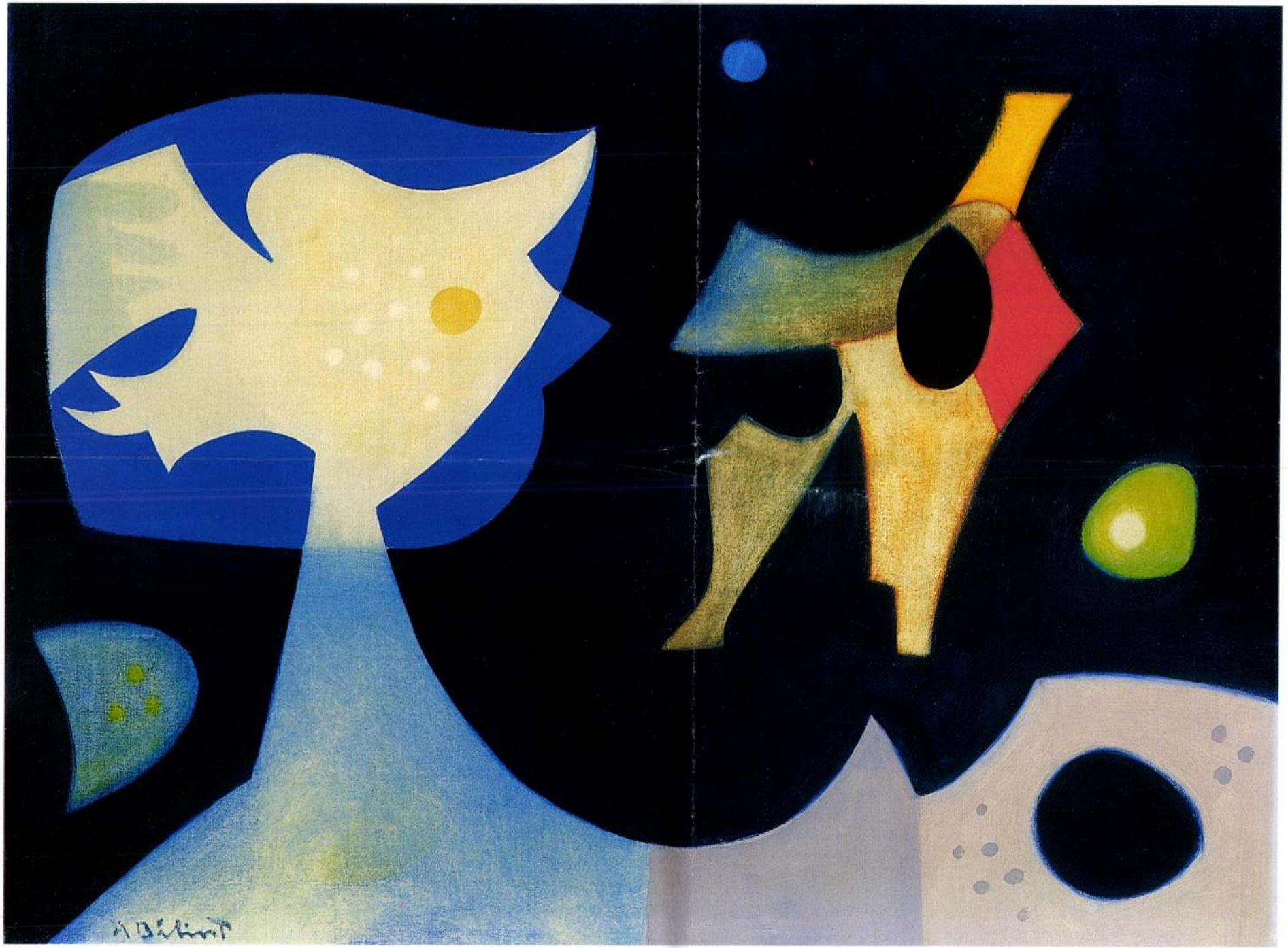

207 ▪ ORSZÁG LILI (1926-1978)

Tükröződés, 1958

35 × 50 cm
Olaj, vászon
Jelzés nélkül

Kikiáltási ár: 1 400 000 Ft

Amikor Bálint Endre 1953-ban megpillantott Ország Lili kezdeti zsengéi közt egy elárvult magtárat és egy szomorú kórót ábrázoló képet, már biztosan látta a festőnő énjét és reményteli művészi jövőjét. Olyan mélyről felsíró magánnyal és annyi lenyelt könnyel találkozott ebben a kissé még kezdetleges két munkában, amelyekre rezonálnia kellett egy olyan művésznek, aki mint vallotta szorongások közt váltotta képekké önmagát. E két alkotással kezdődött Ország Lili szürreális korszaka.

A dermedt szorongás világában fogantak ezek a művek, patkánytól rettegő fátyolos madonna formájában, domboldalon iszkoló kutya alakjában vagy a kövezeten otthagyott fél pár cipők elárvult sorában. A tér, melyben e motívumok megszólalnak, a magány sápadt birodalma, melyet vagy a kőfalak útvesztői vagy a végtelen űr ugyanazzal a bejárhatatlansággal határol.

Ennek a térnek a perspektivikus mélysége terül szét síkká a szürrealista korszak utolsó képein, ugyanis Ország Lili kollázsaiban, mintegy kísérletezve, – Vajda és Bálint hatására – síkban rendezte el alakzatait, s e kollázsok tapasztalataiból merítve alakította át utóbb egész festészetét. A kétdimenziós szerkesztés már átvezet a későbbi ikonos, majd az ezt követő városfalas periódusba, hiszen Bálint Endre gondolatával élve: *„Minden olyan festészeti közlés, ami szakrális vonatkozású, nem térhet ki a montázstechnika alkalmazásai elől."* (Hiszen az alkotók) „nem akarnak teret hazudni elénk és mögénk."

Bálint szakmai véleményével folyamatosan támogatta az útkereső festőt, Ország Lili átlépett a klasszikus értelmezésen, s késői szürreális képein, 1957-től, szorongó világát már a bálinti líraibb felfogásban festette. Formái egyszerűsödtek, letisztultak, egy koncentráltabb tartalmat kifejezve kerültek montázsszerűen egymás mellé a vászonra.

E periódus jeles darabja a *Tükröződés* című mű. A kép álomszürke ködében, kollázsaiból ismert oválissal határolva, mint távcső beszűkült látóterében fókuszálódik a téma. A fekete tojásforma zárja be a látomást, s mint egy tudatunkba minduntalan visszatérő álmot, az emlékképet a festmény közepébe koncentrálja. Emlékét egy házról, mely vajdai tisztasággal áll, megidézve minden emberi melegséget, őseink emlékét, létünk biztonságát. Emléket egy ungvári házról, melyet 30 pengővel, egy váltás fehérneművel, s egy kis élelemmel kellett elhagyniuk 1944 szomorú tavaszán. Minden értékük odaveszett, egy 18 éves zsidó lány illúzióival együtt.

A festményen fagyos jövőképként tükröződik gyárfallá a házfal. Úgy rettenti ez a tükörkép az eredeti szimbólum békéjét, mint Bálintnál egy fölébe telepedő súlyos fekete angyal, vagy Vajdánál egy szénnel újra rárajzolt vicsorgó szörnyeteg. Sorsuk úgy látszik más formában, de azonos belső vibrációkban hordozta a halál jeges leheletét.

A Moskovits téglagyárban gyűjtötték össze azon az áprilison az ungvári zsidókat, köztük a szép és fiatal Ország Lilit és édesanyját. Napi egy deciliter leves jutott nekik és mellé tengernyi rettegés.

Ez a téglagyár verődik vissza a ház vészjósló fordított képeként a művön, mint ahogy emlékezésének minden felülete ezt a börtönné váló gyárfalat tükrözi. Korábbi képein ezek a falak zárják el a teret labirintussá szerveződve *(Feketeruhás nő, 1955)* vagy máskor tornyosuló hátteret adnak egy szerencsétlen, szorongó kislánynak *(Kislány fal előtt, 1955)*.

A téglagyár faláról „lecsorgó vöröslő fájdalom" azonban már a végállomást idézi. A kémények képében megjelennek a halálgyár kéményei, az elfogyó élet az elfogyó holdban testesül, hogy fenyegető, vékony pengeként meredjen a fekete világba. Ez az utolsó stáció. Auschwitz. Ország Lili anyjával együtt meg tudott menekülni az odatartó vonatról, de a tükörkép azóta is makacsul kísérte, mint ahogy kísér ma is megannyi megsebzett embert, nemzedékeken át, genetikusan továbbtükrözve a kitörölhetetlen borzalmat.

K. M.

B – 8 – 1 – 142

206 ▪ BÁLINT ENDRE (1914–1986)

Mélykék világ, 1947 körül

60 x 81 cm
Olaj, vászon
Jelezve balra lent: A. Bálint

Kikiáltási ár: 1 200 000 Ft

„A realizmus és impresszionizmus a múlt század anyagelvű természettudományával alkotott szellemi párhuzamot. Az elvont és szürrealista művészet pedig a jelenkori tudománynak megfelelő szellemi távlatokat követ." – írja Kállai Ernő a Természet rejtett arca című írásában 1944-ben. Ezért a köré csoportosuló fiatal művészek és teoretikusok arra törekedtek, hogy a hivatalos művészetpolitika „élethűségbe" és „közérthetőségbe" betonozott szellemével, s az azt szolgáló művészeti irányzatokkal szembehelyezkedve csatlakozzanak a modern művészet útkereséseihez. Az 1945-ben alakult, nagy reményeket tápláló Európai Iskola a forradalmi megújulás jegyében indult, hogy fontos hagyományainkra támaszkodva európai orientációjú magyar művészetet teremtsen.
Kállai szerint: *"...ebben a modern művészetben a valóság új tudata nyilvánul meg. Ez a tudat nem a tárgyak külső alkatán, hanem belső szerkezetén, struktúráján alapul. ... Az új művészet képleteinek érzékeny lelki csapjaival a dolgok felszíne alá hatol, hogy a jelenségek rejtett magvához és középpontjához férkőzzék."*
Ennek szellemében, az Európai Iskola alapítói közé tartozó Bálint Endre műveiben, – a korábbi „czóbelosan" vastag kontúrú portrék és csendéletek helyett, – egyre gyakrabban jelennek meg az új formavilág jelei. Bálint fokozatosan hagy fel jól beidegzett rutinfestészetével és vállalja a tudattalanba hatolt belső kalandozást, melyben az intuíció, a belső meglátás, a sejtelem és az érzés vezeti a művészt, hogy az idő és tér szokványos határait kitágító, „egyetemes értelmű látomásokat" teremtsen. Tulajdonképpen Vajda utolsó szénrajzainak, mint a hazai absztrakt szürrealizmus legjelentősebb alkotásainak, hatása alá kerül, csakúgy, mint a vajdai szellem más európai iskolás örökösei: Jakovits József, Korniss Dezső és Vajda Júlia. Vajda e munkáiról Bálint 1942-ben így vélekedik: *„Közel került a természet rejtett arcához, az ismeretlen növényi formák világán át, a gyökerek görcsösen kavarodó indáin keresztül, a fák rostjaiban, rettentő nemtelen szörnyek formulációiban és a lélek egy másik világra való emlékezéseiben."*

Vajda újszerű módszere az Európai Iskolában uralkodó szellem hatására ver gyökeret Bálintban, hogy aztán az absztrakt szürrealizmus felé fordulása második párizsi útja során teljesedjék ki. 1947 tavaszától késő őszig nagyon termékeny időszakot tölt Franciaországban. Ekkor ismerkedik meg Andre Bretonnal, Leger-vel, Andre Loth-tal, Pignonnal, Beothy Istvánnal, Hajdú Istvánnal. A „szürrealizmus pápájának" tartott Breton meghívására vesz részt a Nemzetközi Szürrealista Világkiállításon. A Galerie Maeght „elvarázsolt kastélyhoz hasonló" termeiben együtt állít ki Max Ernsttel, Miróval, Toyennel, Hans Arppal.
A kiállítás kapcsán jegyzi megy egy írásában: *„ma már, amikor az ortodox szürrealizmus inkább történelmi valóság, mint a jelen kifejezése, gyakran találkozunk az absztrakció életet hosszabbító hatásával a szürrealizmusban."* Később Beothy invitálására a Realite Nouvelle című Absztrakt Világkiállításon is szerepel.
A fenti Bálint mű minden bizonnyal e franciaországi hét hónap alatt készült alkotás. Erre utal a franciás A. Bálint jelzés a kép bal alsó sarkában, illetve a festmény absztrakt szürreális volta, mivel e külföldi tartózkodása egybeesik az ezt a stílusirányzatot is felölelő viszonylag rövid, 1947-től az 1950-es évek elejéig tartó művészi periódusával. E kép jelentősége abban rejlik, hogy az Európai iskola forradalmi útkereséséből származó kevés Bálint mű egyike, ám korai jellege ellenére is érett munka, hiszen e fantasztikus látomásban, a vajdai organikus teremtmények „kiszínezett" táncában az érzékeny szem megláthatja a későbbi bálinti „életvirág" és „halálangyal" örökös harcának tudat alól felbukkanó kozmikus előképét.
A szárba szökkenő élet, s a lemart csont, a holdak pislákoló melege, s a jeges űr, a Fagyhalál kráterének sötétje, s a vakító fehérség mind olyan ellentétek és kérdések, melyekre majdani klasszikus műveiben Bálint folyamatosan választ keres. Így ír erről: *„ ... utam fiatalságom életfélelme és öregségem halálfélelme között túl kanyargós volt és ha megkérdeznék tőlem, hogy hova is jutottam, igazán nem is tudnék mit válaszolni. Ez az egyetlen bizonyosságom."*

K. M.

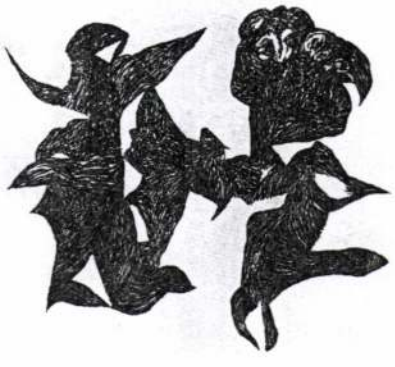

Vajda Lajos: *Szárnyverdesők, 1940*
90 x 126 cm, szén, papír
magántulajdon



Bálint Endre: *Fehér madár, 1948*
73 x 58 cm, olaj, vászon
magántulajdon



Jakovits József: Bagoly, 1948
24 x 19 cm, bronz
magántulajdon



Bálint Endre: *Féreg, 1949*
88 x 64,5 cm, olaj, vászon
Szombathelyi Képtár

B – 8 – 1 – 142

198 ▪ BÁLINT ENDRE (1914–1986)

A földöntúli gyász színe megnevezhetetlen, 1958 körül

32 × 53,5 cm
Olaj, vászon
Jelezve a hátoldalon: Bálint 1958-63 Páris-Budapest.
„A földön tuli gyász szine megnevezhetetlen"
Hátoldalon dedikációs felirat: Stetkének sok szeretettel. Bandi

Kikiáltási ár: 2 200 000 Ft

IRODALOM
Szabadi Judit: *Bálint Endre.* Budapest, 1969
Román József: *Bálint Endre.* Budapest, 1980

„Na, Bálint maga már akár meg is hálhat!" Csak ennyit mondott Kassák Lajos, mikor Párizsból hazaérkező festőbarátja munkáit meglátta. S valóban, 1957 és 1962 között Franciaországban Bálint viszonylag fiatalon felért a csúcsra. Már nem habzsolta az itteni divatos irányzatokat, mint korábban, művészete már nem akarta „franciául tanítani a franciákat", magányos padlásszobájában szorongások között, a honvágytól gyötörten, mély alázattal csomagolta ki zsírpapirjából a hazait. Az emlékekbe kapaszkodott két marokkal, hol színes, hol sötét álmokba:

„Dörömböltem álmaim falán
A négy fal hangomat visszaverte ...
Mázsával mértem álmaim
Nappal cipeltem mint a zsákot
Kinek mesélném látomásaim."

De mesélnie kellett, ha másnak nem, hát önmagának, megszabadulni a lélek terheitől, a kezébe kerülő első deszkadarabra festve menekülni, pingált álomtakaró alatt melegedni. Eltemetett érzések tolakodtak elő, imbolygó „halvány árnyékképek", melyeket belső feszültségeit őszintén leíró elvont jelrendszerbe fogalmazott meg. Bálint képzettársításos öntudatlan önvallomásnak nevezte módszerét: „a művek kompozíciós szisztémák..., melyek akaratomtól függetlenül, de akaratomat tükrözve jöttek létre." A Le Soir kritikusa irta róla akkoriban: „Az igazi művész olyan mint a csiga, a házát a hátán hordja. És ebben a házban raktározza el összes emlékét, elveszett és megőrzött szerelmeit."
Az emlékezés ködös képei visszatérő motívumokban nyertek formát. Az otthon után vágyva most ösztönösen fordult halott barátja Vajda Lajos motívumvilágához, személyes átírással saját életérzésének kifejezésére használva azt. Ugyanakkor, más figurációk – mint korpusz a gyermekkori golgotáról, egy sváb parasztasszony alakja egy néprajzi könyvből, egy homokfutó sziluettje Zsennyéről, egy lófejes cégér Sárospatakról, egy algír nő fotója a Paris Match-ból - mind, mind csatlakoztak „álomábráinak" sorába. E képeket, mintha csak kollázst készítene, úgy rendezte el a síkban. A síkbeli ábrázolással kifejezésének őszinteségét hangsúlyozta – Bálint ugyanis nem akart teret hazudni nézője elé. A festés folyamatát így írja le: „A látás és az érzelmek között való bújócska csupa indirekt készülődés a megvalósulás érdekében és ismeretlen irányai felé. Lassú építkezés, a színek réteges egymásra festése, hosszas megmunkálása a felületnek". A színeket hasonlatoknak tartotta, melyek lelkének rezdüléseit sugározzák. A színekkel kapcsolatban jegyzi meg: „... a nézö akarva, nem akarva érzelmeim közegébe jutott és ott megpihent, még akkor is, amikor én színeimhez csak nehéz küzdelmek árán jutottam".
Ilyen küzdelmes vállalkozás a gyász, a halál színét megjeleníteni. A földöntúli gyász színe megnevezhetetlen című mű a testi és lelki kihűléstől való félelmében született, de más hasonló jellegű alkotásainál kissé absztraktabb, filozófikusabb. Bálint „szorongások közt váltotta képekké önmagát". Gyakran „vízbe köpött véres pókok" és lebegő fekete halálangyalok szorításában dolgozott. E művében azonban a halál konkrétabb motívumait elhagyja (koponya, múmia), a fizikai elmúlás okozta rémületén túl már az ismeretlent keresi, borzongva, de gyötrő kíváncsisággal kutatja a halál titkát, azaz annak rejtett színét. Sötét árnyalatokban bolyong, tapogat a festék rétegei közt, faggatja érzéseit, sejtelmeit, az előttünk és a mögöttünk levő létről: „az előbbiről túl ködösek az emlékeink, az utóbbira nem merünk gondolni, csak rettegéssel".
A képen a szikla bolthajtásos kapuja ennek a transzcendens világnak a bejárata. Titkokat bezáró íve megjelenik a Csodálatos halászat és az Itt már jártam valaha I. (1960) című művein is. A sziklaalakzat Ibiza szigetének emléke, az ott átélt fulladásos, halálfélelmes éjszakáé: „...képeim java a továbbiakban az éjszakai Ibizától kapta hátterének komorságát" – vallotta. S ott világlik a kősziklában a görbe holdsarló, mely fogyásában utal a „felparcellázott" idő könyörtelen múlására.

„Mint egy hasonlat a holdról
olyan volt, hát a hold
sápadozott, vékonyodott
szépen haldokolt."

Izgalmas, sűrű, sötét űr mindenütt, a felület kibomló árnyalatai, s égitestek szanaszét, hidegen kerengő bolygók, holdak: „ ...két hold bolyong az éjszakában – így bolyongunk Te is én is két hazában" – szól feleségéhez egy Párizsban írott levelében. S előtünik a kihülő, elhalványuló Nap vékony szelete is, leáldozásában szintén az elmúlást sugallva. Falhoz hasonlító képlet a bal alsó sarokban. Talán a temetőé, mely mellett gyerekkorában az árvaházból szökve gyakran szaladt haza. Ez a titkok fala, egy másik világ innenső oldala (Fal és éjszaka, 1961).
Bálint legmélyebb emlékeinek iszapját felkavarva jutott e művének sűrű homályához, egy megdöbbentő, riasztó sötétséghez, melyet azonban bátran vállalt: „ Nem kell megtagadnom színeim sötétjeit, rólam árulkodnak és virrasztásomról, a fehérek és okkerek eltünte okozta gyászomról...".
Fehér és okker Bálint lelkületének másik pólusa. Az idő múlásával megszépült gyermekkor és a felnőtt ember csodavárásának aranyló árnyalata. A betegséggel szembeni reménykedés és a gyógyulásért könyörgő imák színe. Az Imatábla című kép okkersárga háttere ugyanúgy idézi a szentendrei szerb templomok ikonosztázainak patinás aranyát, mint a városka imádott házain tükröződő alkonyati napsugarat, vagy a hajdani csodákat tartogató Népliget egyik vendéglőjének sárga falát. S a csodás háttéren megtapadnak a hitet őrző szakrális lenyomatok: madonnák sorakozó sziluettjei, melyeknek mohazöldjét egy franciaországi kolostor aljnövényzete ihlette, vagy a megfakult, félkarú feszületek, melyek gyermekkorának józsefvárosi golgotáját idézik. „A golgotára néztek az ablakok. Erre fogok gondolni, mielőtt meghalok." – írja, s ezért jeleníti meg kétszer a korpuszt a képen, egyszer valósan állítva, egyszer pedig fejjel lefelé, álomszerűen lebegtetve.
Ez a festmény a hit, az előző az örök kétkedés, ez a fény, az maga a sötétség. Egyik a csodavárás, a másik annak a hiánya. Csak Bálint lelkének pillanatnyi rezdülésein múlik, hogy mit mutat meg szárnyalásából – a „repülés vágyát" vagy éppen a „zuhanás iszonyát".

E képeket vitathatatlan kvalitásukon túl az teszi különlegessé, hogy mindkettő a műtárgypiacon ritkán felbukkanó, szinte kizárólag remekműveket felsorakoztató 1957-től 1962-ig tartó párizsi időszaknak egy-egy jelentős alkotása.

K. M.

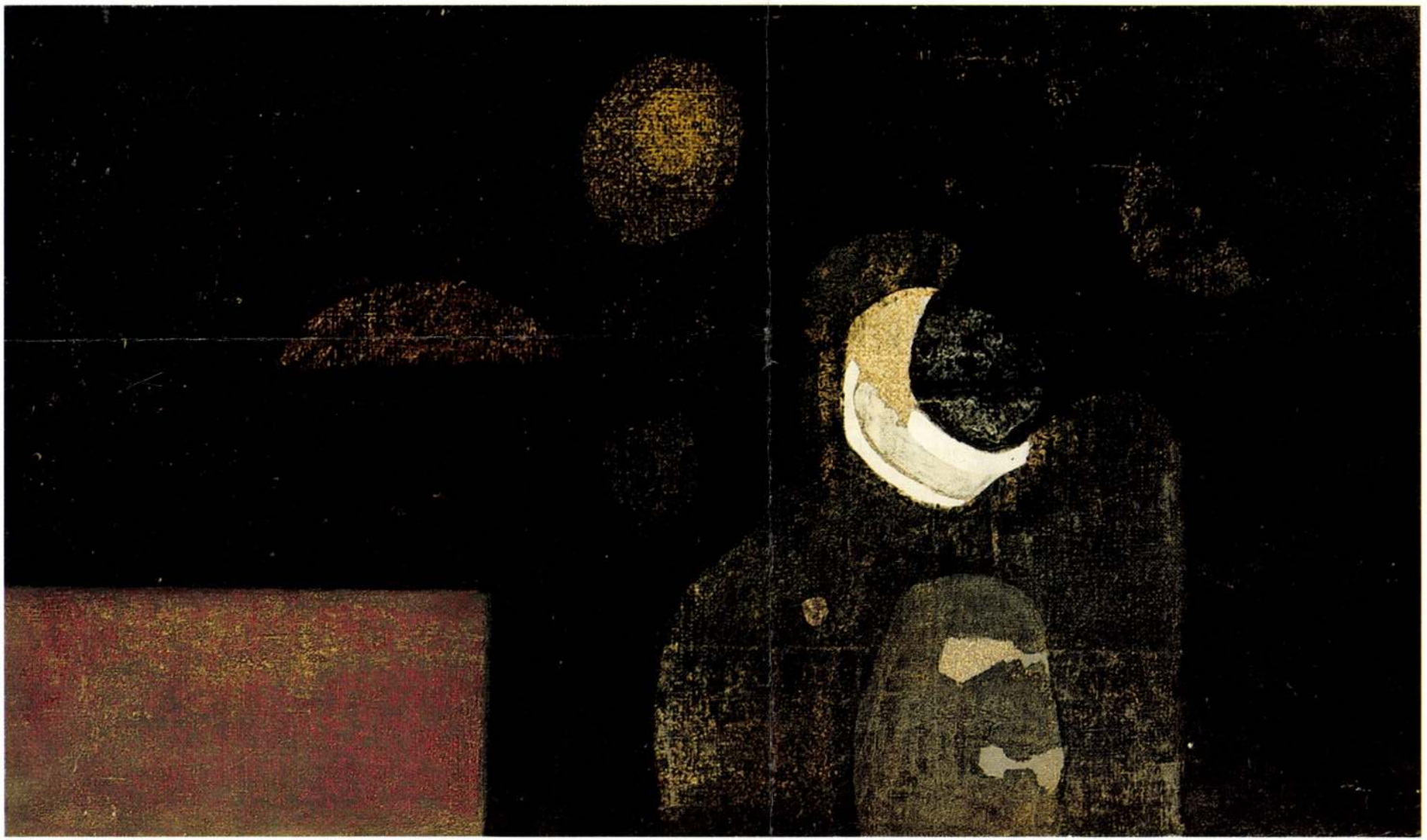

B-8-1-142



199

199 ▪ BÁLINT ENDRE (1914–1986)

Esküvő, 1981

50,5 × 41 cm
Olaj, vászon, applikáció
Jelezve a hátoldalon: Bálint Esküvő 1981

Kikiáltási ár: 380 000 Ft

200 ▪ BÁLINT ENDRE (1914–1986)

Imatábla, 1960

31 × 46 cm
Olaj, fa
Jelezve a hátoldalon: Bálint 960. 1958-68
Hátoldalon kiállítási címke:
Imatábla Bp. YÁNDYS 46 × 62 1968

Kikiáltási ár: 2 200 000 Ft



Fej, 1945



Csendélet, 1946

Petrás István felvételei

Bálint Endre változásai

Ha van létjogosultsága annak a metaforának, amely szerint az egész modern orosz irodalom Gogol köpönyegéből bújt elő, bízvást hozzátehetjük ehhez a magunkét: a modern magyar piktúra mai művelői szinte mindannyian a tragikusan korán elhunyt Vajda Lajos harmincas években festett szentendrei házaiból léptek elő. Vajda szürrealizmusának szellemében próbálta a háború után Európai Iskola néven csoportba szerveződő fiatal nemzedék valóra váltani azt az álmot, amelynek bűvöletében először a Nyolcak, majd az aktivisták tömörültek táborba: olyan magyar művészetet teremteni, amelyben a kor egyetemes kérdései találnak visszhangra.

Ennek a csoportosulásnak volt tagja Bálint Endre is, a mai magyar művészet egyik legrangosabb alakja.

A hasonlatokkal, tudjuk, sokszor baj van. Nem egészen stimmelnek. Akárcsak ezúttal. Kétségtelen tény ugyan, hogy Bálint Endre, aki a harmincas évek derekán kezdte pályáját, szoros kapcsolatban állt Vajdával; barátságuknak Vajda mesteri rajzban állított emléket. Az is művészettörténeti adat immár, hogy Vajda sokáig vitatott — olykor még ma is megkérdőjelezett — nagyságának elismertetéséért kevesen tettek többet Bálintnál. Csakhogy — és itt a bökkenő — e barátságot ápoló Bálint Endrének nem sok köze van Vajda gogoli köpönyegéhez, legalábbis nem sokat értünk meg az életműből, ha pusztán Vajdából vagy Vajda nyomán eredeztetjük.

Vajda szellemi programja az úgynevezett „konstruktív szürrealista tematika" megteremtése volt; az foglalkoztatta, hogyan lehet a népi kultúra emlékeiből — Bartók és Kodály példája nyomán — közösségi hatóerejű vizuális nyelvet kifejleszteni. Mindehhez vajmi kevés köze volt a fiatal Bálint Endrének, aki — miként Vajda — megjárta Párizst. Őt azonban ott — Vajdával ellentétben — nem a szürrealizmus mágiája igézte meg, hanem Braque és Rouault elementáris világa, nyers és mégis festői piktúrája, stíluskategóriára fordítva: a francia expresszionizmus. És nemcsak a stílusuk különbözött; más volt a mondandója is ezeknek a nyers és mégis festői képeknek. Az induló Bálint képzeletét nem a jövő vonzotta, ő nem a holnap számára kívánt programot fogalmazni, mert az élet drámákkal teli mindennapjai vonzották. A szegénység képviselői és rekvizitumai bukkannak fel Bálintnak a negyvenes években — a háború előtt és után — festett, nemegyszer tragikus szomorúságot árasztó és színektől harsogó képein.

Az a Bálint azonban, akit ma ismerünk, csak ezután alakult ki. És meglehetősen lassan. Nem kedveztek a körülmények? Bizonyos, hogy az ötvenes évek első felének kulturális közélete, nevezetesen Munkácsy piktúrájának normává tétele, aligha segítette az önmagára találásban azt a festőt, aki a negyvenes évek végén elégette addigi műveit. Éppen nyers valóságszerűségük miatt; méghozzá — ma már tudjuk: képei mutatják — egy szubtilisabb világ igézetében.

Ez a légies álomvilág az ötvenes évek elején ölt először képi formát; ekkor készülnek azok a művei, amelyeket már szürrealistának mondhatunk, s amelyek furcsa és titokzatos dolgokat mutatnak. Mindkét jelző fontos: a titokzatosság ugyanis abból a képletes köpenyből fakad, amellyel beburkolva Bálint szellemekké alakítja az embereket, és amely alatt a tárgyak — a szél nyomán ki-

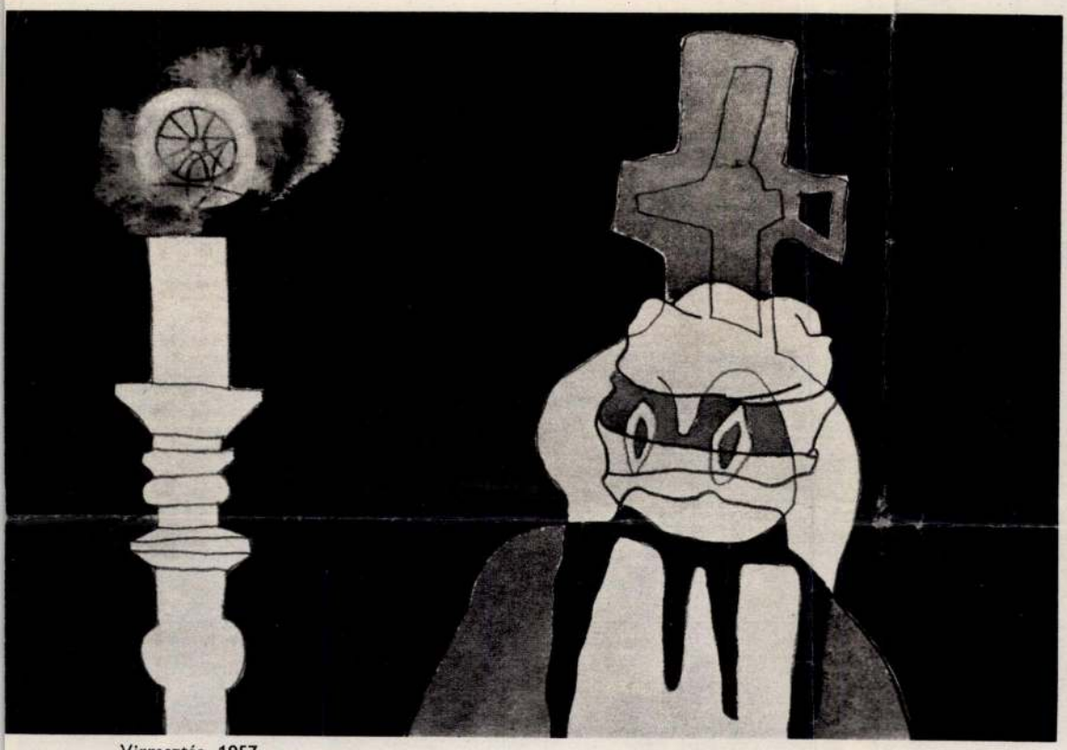

Virrasztás, 1957

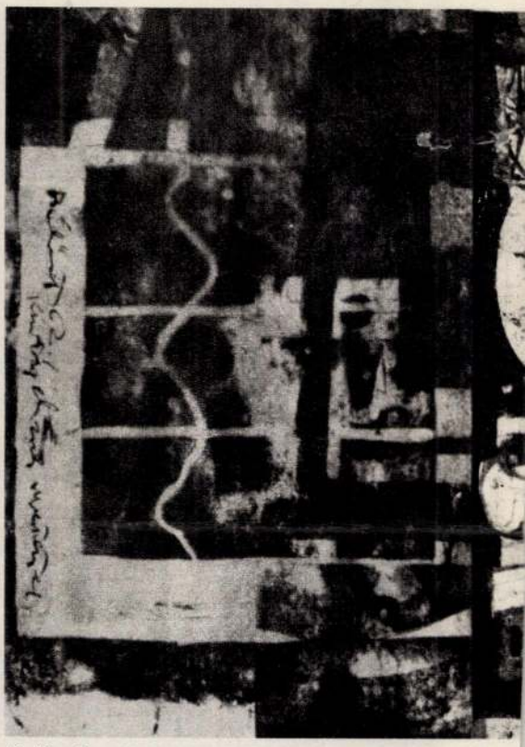

Kollázs Kurtág-zenére, 1962

Mágikus éjjel Szentendrén, 1966

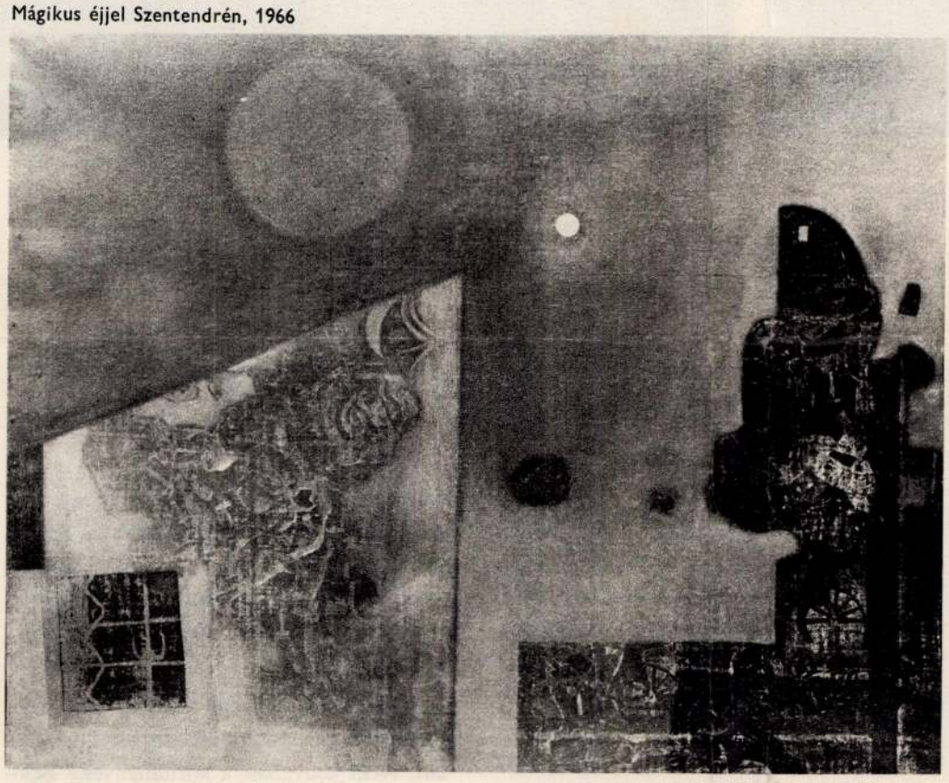

Diptichon, 1971

Kovács Ferenc felvételei

Bálint Endre változásai

domborodó részleteikkel — szinte új értelmet nyernek.

Érett művésszé azonban idegenben lesz. 1957 és 1962 között Franciaországban él s teremti meg ma is érvényes, nosztalgikus festésmódját. Hogy ez így logikus? Kétségtelen, hogy mecénása jóvoltából Bálint egzisztenciális gondoktól és feladatoktól mentesen végre minden erejét a festésre fordíthatta; s talán az is szerepet játszott kibontakozásában, hogy a képeit átható nosztalgia egyúttal az életformájából is következett. Dehogyis érezte ő magát otthon Párizsban! Minden képe, minden műve messzi tájak felé vonzza, olyan vidékek felé, ahová csak álmaiban jut el az ember, s ahol egyre gyak-

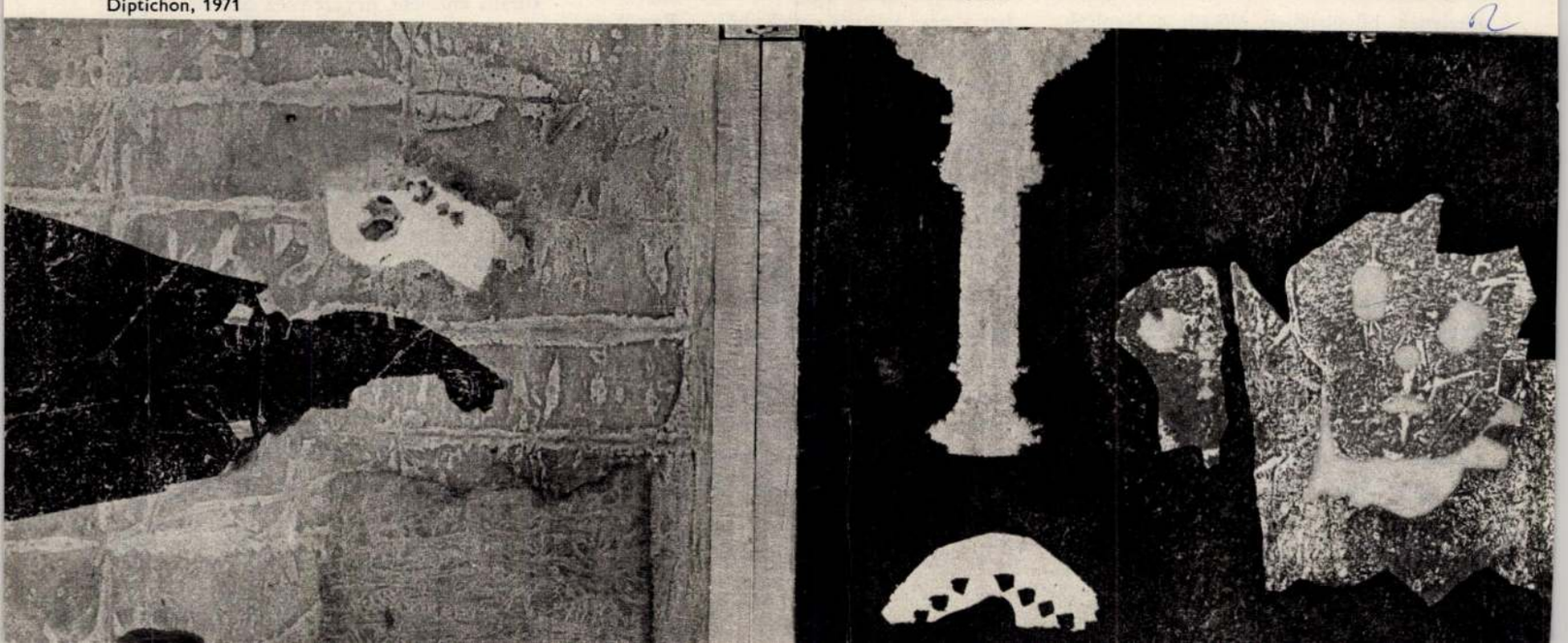

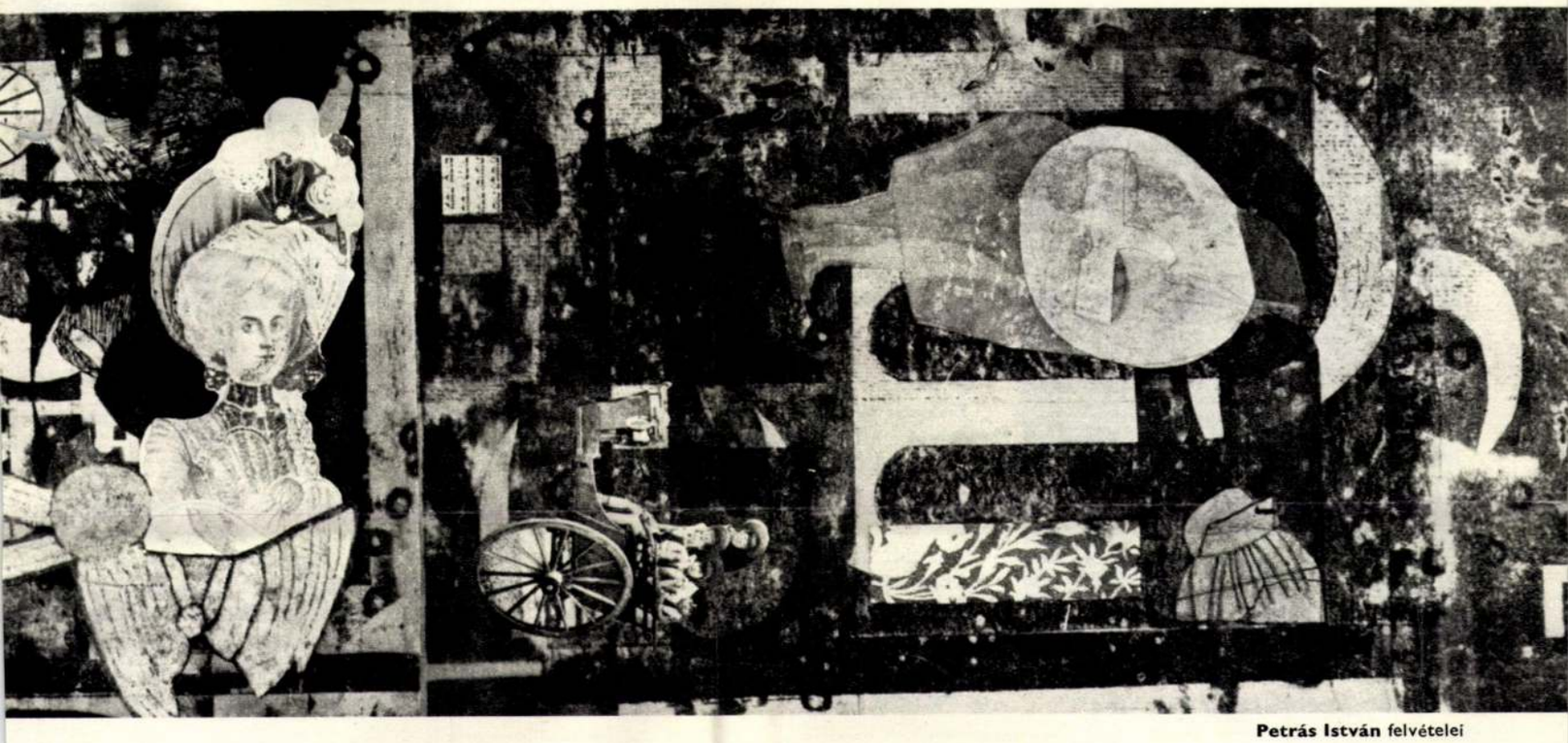

Petrás István felvételei

rabban bukkan fel gyermek- és ifjúkori környezete. Nem utolsósorban Szentendre. Egy-egy kovácsoltvas ablakrács, barokk kapuboltozat, mézeskalács-motívum tanúskodik arról, hogy Bálint nem hagyta el — lélekben — sem a hazáját, sem azt a valóságot, amelyet még a negyvenes években mint kézzelfogható realitást festett meg, de amely a gyorsuló időben ma már csak nyomokban lelhető fel.

Két évtizede idehaza él és dolgozik. Kezdetben, a hatvanas évek elején, még féligmeddig számkivetett volt. Kiállításhoz ritkán és nem a legjobb helyeken jutott. Ma már az egyik leggyakrabban szereplő, nemcsak ismert, elismert művész.

Ennyi az, amit erről az időről életrajzként mondhatunk. Lényegesebb, persze, ami emögött húzódik meg: művészi kiteljesedése. Hazatérése óta piktúrája nem változott meg alapvetően. Legfeljebb az tekinthető változásnak, hogy mindegyre új motívumokat hozott létre. Az oly sok magyar festőt jellemző elfáradásnak nála nincs jele. Bálint a találékonyságig fejlesztette szerkesztőkészségét. Olyan műgonddal dolgozik, ami utoljára a reneszánsz mestereket jellemezte. Nincs egy centiméternyi felület, amit ne áhítattal munkálna meg. Mégsem mondhatjuk, hogy valamiféle lezáró összegezéshez érkezett el. Lezáró, összegező műveket kétségtelenül alkotott; kis méretű táblaképeit profán ikonosztázokká állította össze a hetvenes évek eleji nagy műveiben. Közben azonban műfajt váltott: előbb tárgykollázsokkal kísérletezett, utóbb montázsokat készített. Jelezve, hogy az igazi művész nem éri be azzal, amit már magáénak tudhat.

Vadas József

Egy tükör gonoszsága, 1975

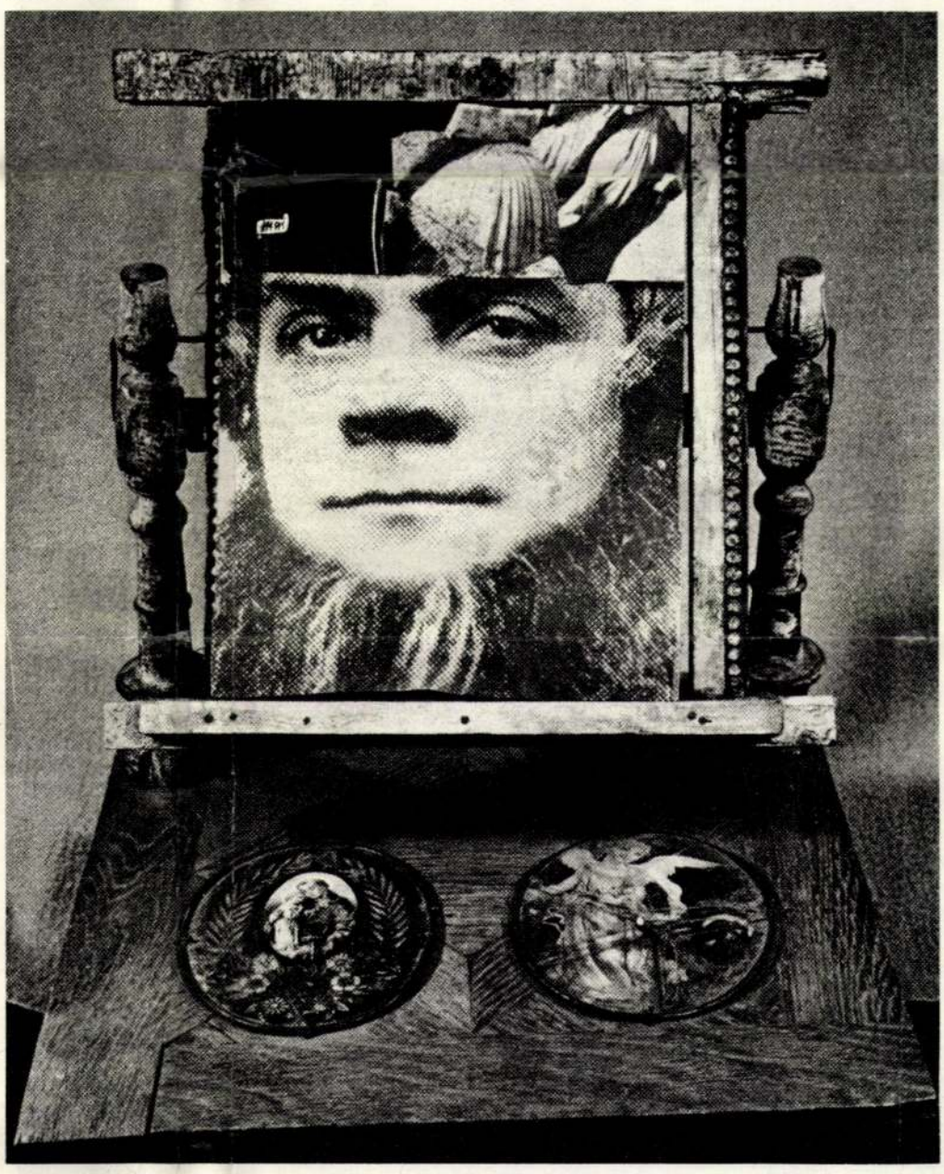



Népköztársaság útja 5. Falikút két részlete

RAJNA GYÖRGY

VESZÉLYEZT

Udvari díszkutak

Budapest lakóházaiba az 1870-es években vezették be a hálózati vizet. Addig a lakosság vagy szűretlen Duna-vízből vagy pedig a köztereken és az udvarokban létesített kutakból fedezte szükségleteit. Az 1870 előtt épített lakóházak díszkútjai tehát létfontosságú szerepet töltöttek be: ivóvizet szolgáltattak. A későbbi épületek némelyikének udvarán is találunk díszkutat, de ezeket csak ritkán készítették gyakorlati céllal, inkább a palotákat akarták velük még pompásabbá tenni. Ilyeneket helyeztek el például a Népköztársaság útján 1880 után épült mintegy harminc palotában.

A ma meglevő, 1870 előtt épített házak jelentős része műemlék vagy műemlék jellegű, így ezeknek tartozékait, díszkútjait is védetté nyilvánították. Vannak azonban — szép számmal — olyanok is, amelyek a Műemléki Felügyelőség nyilvántartásában nem szerepelnek, mert az épület, amelyhez tartoznak, nem élvez műemléki védettséget. Szükségesnek éreztem az udvari díszkutak felkutatását, felmérését, hogy mielőtt még eltűnné-



Kiss János altábornagy utca 43.

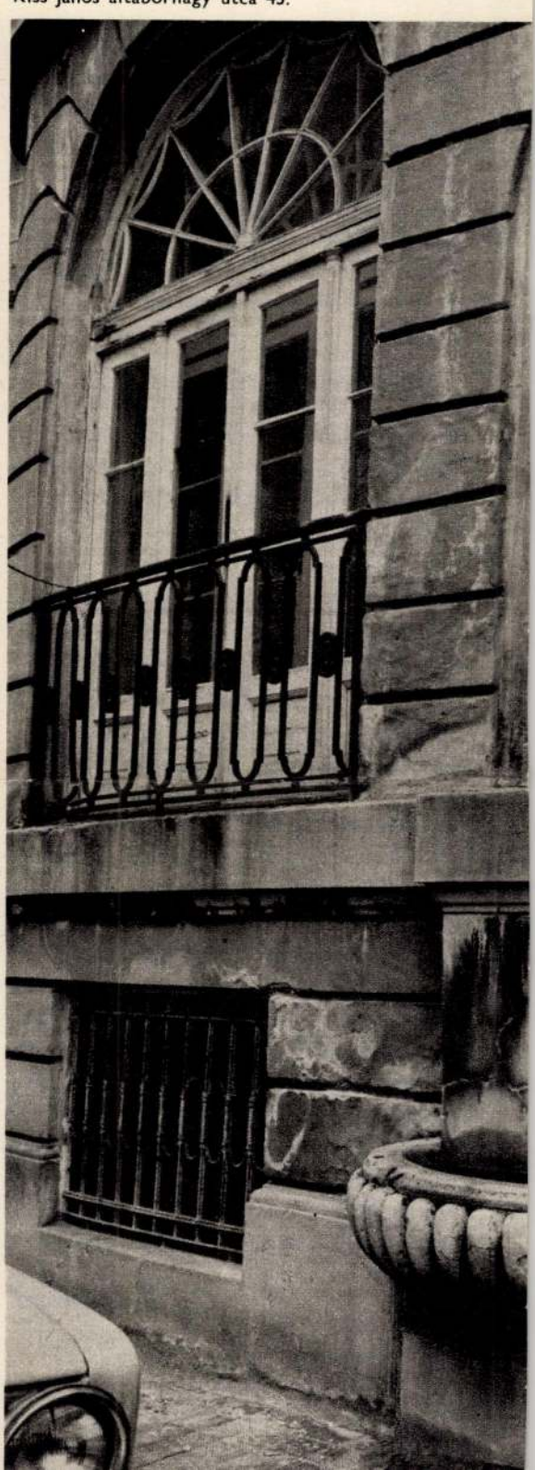

B-8-1-206.

Bálint Endre

1021

1983. I. 12. Petőfi 10,45 Áné

Láttuk, hallottuk

- Tegnap délután 6 órakor nyilt meg a Fészek Klubban Bálint Endre festőművész fotómontázsainak legujabb fotómontázsainak kiállitása, amely február 4-ig tart nyitva. Csapó Györggyel György Bábor készitett riportot a helyszinen.

- Csak emlékeztetnék erre az irodalmilag megörökitett anekdotára, kérdezik Madách Imrét, hogy mennyi idő alatt irta Az ember tragédiáját, a mester megmondja, erre azt mondja a kérdező, ha nekem egyszer annyi időm volna! Nos hát, fotómontázsok, montázsok esetében még inkább elképzelhető az ilyen megközelités, ugye, kész anyagból összevágni, és ebből uj müvet alkotni, az egyszerü és primitiv szemlélő számára nemigen nagy és nemes feladatnak tünik. Bálint Endre a kitünő festő ugyanakkor már 6 éve kizárólag ilyen montázsokat készit. Mi lehet a magyarázata ennek, most már elhagyva az anekdota világát.

- Egyszerü oka az, hogy Bálint sulyosan beteg, nem tud festeni, ezért készit montázsokat.

- Nem elszegényedése-e az ő müvészi alkotó tevékenységének?

- Nem, nem, szó sincs róla, teljesen egyenranguak ezek a montázsai az ő festményeivel, teljesen mindegy, hogy ecsettel vagy ollóval fejezi ki magát a müvész, ugyanazt fejti ki, és ezek nagyon mélyről jövő és nagyon őszinte vallomások.

- Azt irtad egyszer az Uj Tükörben, hogy amit ő kifejez az ugyan meg nem fogalmazható pontosan és teljességében, ugyanakkor ez a megfogalmazhatatlan ugyanolyan fontos benne, mint amit konkretizálni tudunk.

- Hát igy van, igy van, én azt hiszem, hogy az életet sem lehet pontosan megfogalmazni, hogy az micsoda, szóval a legnagyobb dolgokat a legnehezebb általában pontosan megfogalmazni, mert éppen a végső dolgoknak a miértjét nem tudja az ember, amire ráérez, vagy ugy megsejt az ember, másképp nem lehet kifejezni csak azon az evidens módon, ahogy ő kifejezi ebben a montázsban, ami itt van előttünk a Fészek minigalériájában.

- Erre viszont azt mondhatnám, hogy ő a maga képeit vigasztalannak itéli, olyannak, amilyen a világ, mondja a mester.

- Annyira nem vigasztalan ez a kiállitás, ami itt látható, mint ahogy egy tragédia az embert felemeli, katarzist ad, tehát itt az történik, hogy az ember nemhogy vigasztalannak érzi a világot, hanem megérzi egy nagy müvésznek a vallomását, és ezáltal több lesz, tehát nem lefelé visz, hanem fölfelé.

- Az általános iskolában tanitják már a képzőmüvészet eszközei között a szint, ugy tünik Bálint Endre egyre többről mond le, ezek közül.

- Hát igen erről mondjuk már lehetne részletesebben beszélni, hallatlan finom az ő festési módja, egyike azoknak, akik a legfinomabb módon festenek, tehát nem adták fel ezt a szép, finom festőiséget, és hát a szinei is olyanok, amelyekről ő azt mondta egyszer, hogy ugy meg-megpihenhet bennük és rajtuk a néző. Hát ezt a montázsok talán nem nyujtják, de igy egészükben, itt montázssorozatot látunk mi itt, három részből áll, több darabból, egészben véve ezek között nem hiányzik, az embernek eszébe sem jut, hogy jobb volna szinesen, vagy jobb lett volna, ha helyette festményt állitott volna ki Bálint Endre, aki olyan nagyszerü festő valóban, mert ezek a montázsai teljesen egyenrangu müvek.

- Mondanád, hogy ez egy uj utja, uj lehetősége a montázsnak ahhoz képest, amit mondjuk az avantgarde időkben montázson értettünk?

- Hát ezt nem tudnám ilyen határozottan állitani, csak azt tudom, hogy az, amit most csinál, az teljesen uj az ő munkásságában és hasonlót nemigen láttam mástól sem. Tehát ez a 6 esztendő, amit Bálint immár a montázsokkal tölt nemhogy nem haszontalan, lehet, hogy kezdetben csak a festészet helyett müvelte, ámbár Bálint Endre 40 esztendeje foglalkozik a montázzsal Vajda Lajosból kiindulva, mig aztán most teljesen önálló, mondhatni azt müfajt teremtő mesterré vált a montázsnak is.

- . -

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

B-8-1-205

ZALAI HÍRLAP
1978 OKT 1

Bálint Endre
festő- és grafikusművész

1011

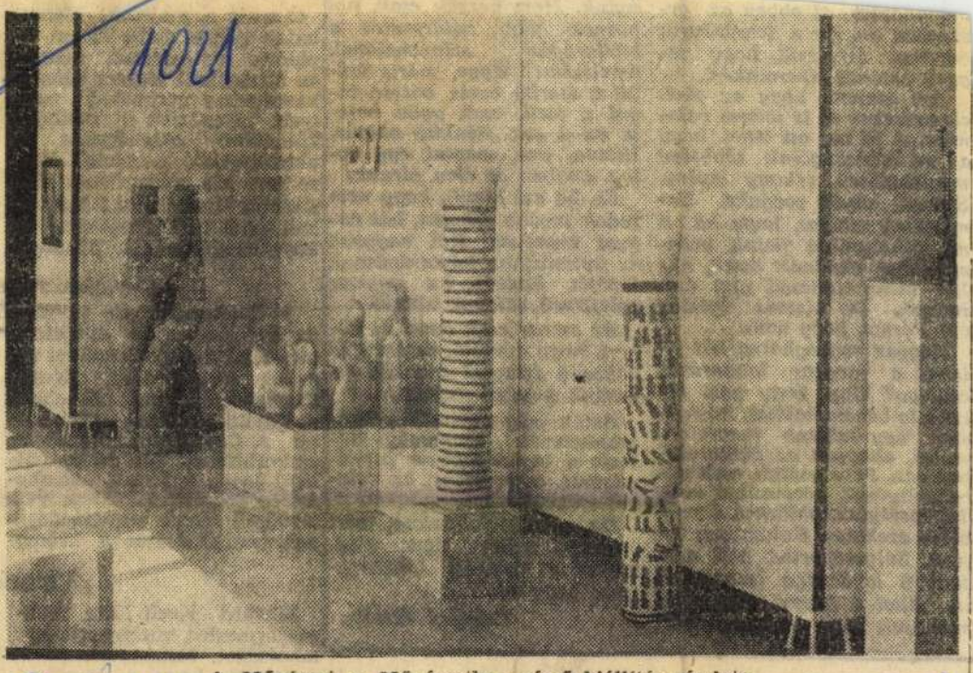

A Művészet a Művészetben című kiállítás részlete

JEGYZETEK KÉT EGERSZEGI KIÁLLÍTÁSRÓL

Az idei Képzőművészeti Világhét alkalmával több olyan kiállítás is nyílt megyénkben, amelyeken a fővárosban vagy az ország más vidékein élő művészek alkotásait ismerhetik meg a képző- és iparművészeti alkotások iránt érdeklődő zalai tárlatlátogatók. Közülük most két Zalaegerszegen megnyílt bemutatóval foglalkozunk.

Megyénk közművelődési intézményei az utóbbi időben fokozottabb mértékben próbálnak bekapcsolódni az ország kulturális vérkeringésébe, s megfelelő parner(eke)t keresni munkájukhoz, elsősorban kiállító tevékenységükhöz. Az egerszegi Ifjúsági és Úttörőház, valamint a Művészet című folyóirat közös rendezésében nemrég egy jól tálalt, közművelődési funkcióját igényesen betöltő képzőművészeti válogatást láthattunk az egervári várban. Ezúttal pedig az Ifjúsági Ház kiállítótermében a folyóirat múlt évi számában bemutatott alkotók műveiből, az ott ismertetett, méltatott törekvésekből kaphatunk ízelítőt.

A példásan rendezett tárlat képzőművészetünk két élő klasszikusát, az ő életművükből adott válogatást helyezi előtérbe. Így a múlt év júniusi monográfikus számában bemutatott *Bálint Endre* régi emlékeket, látott és lerajzolt motívumokat felhasználó montázsképeit, s — az októberi számot idézően — *Vilt Tibor*nak, a kísérletező, sokarcú szobrászművésznek bonyolult, nem egyszer ellentmondásos alkotásait.

Külön egységként láthatók a siklósi kerámia alkotótelep néhány résztvevőjének, *Polgár Ildikó*nak, *Móker Zsuzsá*nak a munkái. A kiállítóterem végében az 1976-os Országos Kisplasztikai Biennálén szerepelt szobrok, s a Stúdió '76 kiállítást felidéző művek. *Kovács László*, *Váli Dezső*, *Eisenmayer Tibor* képei, néhány szürreális, illetve romantikus hangvételű grafikai lap, valamint — az elvontság különböző fokait képviselő — plasztikák kaptak helyet.

Az elmúlt év egyik topográfikus számaként Zala megye mutatkozott be a folyóirat lanjain. Az ott reprodukált művek közül most *Kustár Zsuzsa*, *Gácsi Mihály* és *Szabolcs Péter* egy-egy alkotását láthatjuk. A zalai anyagot Németh János három nagy méretű kerámiaplasztikája teszi teljessé.

Önálló kis egységekként láthatók a színfoltokból építkező kolorista festő, *Gyarmathy Tihamér*, a fotórealista *Kocsis Imre*, s a népművészetet az avantgarde törekvésekkel összeházasító *Koncz Béla* festményei.

A folyóirat múlt év novemberi száma mutatta be az elkötelezett realizmus jegyében megszületett alkotásokat. Közülük most *Vasas Károly* szobrát és *Fóth Ernő* festményét állították ki a rendezők. Mellettük — külön vitrinben — Vígh Tamás akadémiai aranyérmét csodálhatjuk meg.

Érdekes, sokszínű kép tárul a látogatók elé ezen a kiállításon. A már klasszikus értékeknek számító alkotások mellett az útkeresésről árulkodó, sok esetben inkább csak ötleteket variáló megnyilatkozásokat is megtaláljuk. A kísérletezések jobbára a mesterség megújítására irányulnak. Úgy tűnik, hogy a művészek legtöbbjét *csak a szakmai problémák érdeklik.*

Ennek ellenére mégis egy jó kiállítást láthatunk az Ifjúsági és Úttörőházban. Ez pedig nagy részben a rendezésnek, s az itt először alkalmazott új installációs rendszernek köszönhető.

...monanatom el ebben az országban —, de a tenniakarás bennem is feszül, hogy tegyek valamit sikereinkért.

Azt hiszem, hogy az okok elemzésekor rá is jöttem valamire. A fő baj ott lehet, hogy a mi labdarúgóink többsége meglehetősen vékony legény. Szóval, olyan sovánka. Namármost világos, hogy ha a mi pehelysúlyú fiaink behemótokkal akadnak össze, akkor menthetetlenül alul maradnak. De viszont igazság ez? Persze, hogy nem.

Hogyan ragyoghatna hát fel ismét a magyar labdarúgás csillaga? Úgy, hogy nem állunk le behemótokkal. Az egészet úgy kellene megreformálni, ahogyan az ökölvívásban van. Pehelysúlyú, csak pehelysúlyúval, középsúlyú csak középsúlyúval öklözhet. A megoldás ezekután Kolumbusz tojása. Súlycsoportba kell osztani a labdarúgó csapatokat is. Ahol a csapat összsúlya mondjuk ezer kiló, az csak

...nyink. Mert ... hoznak több labdarúgás emeléséért? U... lik a szorító é... gul a mell, c... lé az a sok ... Hiszen, íme, ... log, amiben a...

És, ha azt h... tudok tovább fokozni, nat nagyot tévednek. Hol nagyobb az optimizmus labdarúgásunk jövőjét illetően, ha egyszer véletlenül valahol sikerül?

Az ember csak ámul és bámul, hogy mennyi, de mennyi lelkesítő dologgal büszkélkedhetünk a hazai fociban.

Aztán még valamiben utolérhetetlenek vagyunk. Nálunk a legnagyobb a pesszimizmus, a levertség, ha valahol megraknak bennünket.

De, nem is folytatom, mert érzem, máris úgy viszszajött a nemzeti büszkeségem, hogy no.

Baloghy Zoltán

kat, de a várt nyugalom nem következett be. A kifutópá-

C-vitaminnal

A C-vitamin igen jó rozsdagátló anyag — állapította meg Nicholas T. Castelluci vegyész, az Amerikai Kémiai Társaság Miami Beachben megnyílt országos értekezletén. A C vitamin, más néven, aszkorbinsav, jól felhasználható lenne a fémek krómkezelése helyett, főként a vastartalmú fémek rozsdásodásának meggátlására. A króm...

„Veterán

Edward Koch New York-i polgármester, megnyugtatja a lakosságot, fáradhatalanul ismételgeti, hogy a megfigyelés alatt tartott 97 személy közül csak hat szenved minden kétséget kizáróan az úgynevezett „veteránkórban". Koch mindenesetre több helyen fertőtleníttette az utcákat és a metróállomásokat.

Túl kövér ahhoz, hogy vezessen

A nyugat-berlini rendőrség emrég elvette egy férfi josítványát, aki 165 centiméres magassága mellett 105 ilogrammot nyomott. A bíróság jóváhagyta ezt a döntést, azzal az indoklással, hogy a férfit testsúlya akadályozza a szabad mozgásban, és ezáltal nagyobb a kockázata annak, hogy hibákat kövessen el vezetés közben.

A vendég türelmetlenkedik az étteremben:

— Főúr, már egy félórája várok arra a szeletre!

— Kifejezetten mára tettszett rendelni?

xosat — „fekete lyukak"

Az 1981. második harmadában felbocsátandó Exosat urópai tudományos műhold vén talán sikerül majd végre lokalizálni egy „fekete lyukat" az űrben. A „fekete lyukak" a csillagászat legutóbbi

ŐSZ

József Attila költeményének egy versszakát kell beírni a **függőleges 1., vízszintes 27., 47., és függőleges 13.** sz. sorba.

A Sarok-kockák betűi: B, A, O, A.

VÍZSZINTES: 2. **(Beküldendő).** 14. Máshollét bizonyítása. 15. Kárt okoz. 16. Itt járt Ady gimnáziumba. 17. Színművészünk. (Attila). 20. Római szónok, államférfi (Marcus Porcius). 21. Létezett. 23. Tömlő. 25. Utóvizsga röv. 27. **(Beküldendő).** 30. EY. 31. Európai főváros. 33. Cibál. 34. Áttört étel. 36. Fej része. 38. Vízi növény. 40. Szúrófegyver. 41. ST. 42. Hónapnév röv. 44. Lószerszám. 46. Saját kezével. 47. **(Beküldendő).** 52. Származó. 54. Magasztal. 55. Természetes hosszmérték. 57. Karthágó alapítója. 60. Végtag. 61. Hossz. 62. Felkelés, rebellió. 64. Élet. 65. Tova. 66. Mint a 38. számú sor. 67. Számos. 69. KT. 70. Budapesti Nemzetközi Vásár. 71. Oldal. 73. Szín. 76. Fejér megyei község.

FÜGGŐLEGES: 1. **(Beküldendő).** 3. Becézett Olivér. 3. Szín. 4. Az Opearház építője. 5. Római hatos. 6. Főlé. 7. Mátka. 8. Társadalombiztosítási Tanács. 9. Névelő. 10. Vissza: ón. 11. ... Bator. 12. Régi súlyegység. 13. **(Beküldendő).** 18. Kiváló. 19. Madár. 21. Sértetlen. 22. Szállítóosztag. 23. Afrikai Állam. 24. Azt. 26. Páncéltörzet. 27. Arzén vegyjele. 28. Áttetsző ásvány, drágakő. 29. ÓP. 30. Izmos. 32. Azonos betűk. 35. Ver. 37. Ránc. 39. Tevefajta. 42. Óvoda. 43. Római százötös. 44. Feltételes kötőszó. 45. Férfinév. 47. Hangulat. 48. ÚA. 49. Szegénye. 50. Azonos betűk. 51. Visszza: Shakespeare-dráma címszereplője ... király. 53. Iráni pénz. 56. Ülőbútor. 58. Fürdőedény. 59. Vízi növény. 62. Megolvadt, vulkáni kőzet. 63. Későn. 66. Hosszú kétjegyű mássalhangzó. 68. Könyörög. 70. Bolgár autók betűjele. 71. Biztonsági Tanács. 72. LN. 74. Kicsinyítőképző. 75. Mint a függőleges 44. számú sor.

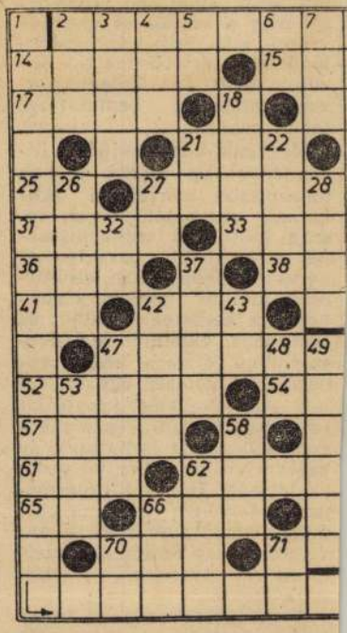

A megfejtéseket szerkesztőségünk címére kell beküldeni. A levelezőlapra az alábbi rejtvényszelvényt kérjük felragasztani. **Beküldési határidő: 1978. október 7.** Legjobb rejtvényfejtőink között minden hónapban könyvutalványokat sorsolunk ki. A szeptember 17-i számunkban kö-

/1021



Bálint Endre munkája

A Vigilia hírei

— Harmincadszor, a szokásosnál is ünnepélyesebb keretek közt adták ki 1977 végén Varsóban a Pax kiadó által a kitűnő tehetségű, ellenállásban elpusztult író emlékére alapított Pietrzak díjat. Kitüntették vele a lengyel fővárosban élő magyar írót és festőt, *Csorba Tibort* is, akivel Hegyi Béla lapunk 1976 márciusi számában folytatott beszélgetést. A díjat munkássága egészéért és a lengyel—magyar barátság kulturális téren való előmozdításáért kapta. Odaítélésekor hangsúlyozták, hogy ő a második Pietrzak díjas magyar; előtte 1972 januárjában *Rónay György* lengyelül megjelent regényeire és Norwid-fordításaira kapott Pietrzak díjat.

— Hegyi Bélának *Juhász Ferenc* költővel az Új Írás főszerkesztőjével a Vigilia hasábjain folytatott beszélgetése (1975 március) a karácsonyi könyvhéten megjelent Juhász Ferenc *Szerelmes hazatántorgás* című kötetében.

— A Budapesten megjelenő német nyelvű napilap, a *Neueste Nachrichten* 1977. december 25-i számában 500 Worte über die Ungarn. „Gott und Ich" címmel *Boldizsár Iván* ismerteti a Vigilia karácsonyi körkérdésére érkezett válaszokat.

— A bajor egyházmegyék papságának havilapja, a Münchenben megjelenő *Klerusblatt* 1977 decemberi száma közölte Cserháti József pécsi püspök homíliáját, amelyet a Nemzetközi Katolikus Újságíró Szövetség bécsi kongresszusa után Budapestre látogató mintegy 200 katolikus hírlapírónak mondott az Egyetemi Templomban. Ugyanez a szám közli azt az előadást is, amelyet Nyíri Tamás teológiai akadémiai professzor tartott ugyanennek a csoportnak. — Nyíri Tamásnak, lapunk munkatársának „Ki ez az ember? A Jézus-kérdés Magyarországon" című írását a *Lebendige Seelsorge* című folyóirat, „A teológia funkciója a magyar egyházban" című írását a *Prophetische Diakonie* című és a Ferdinand Klostermann 70. születésnapja alkalmából kiadott ünnepi kötet közölte. Az *Entschluss* című osztrák folyóirat pedig „Vallásosság és ateizmus Magyarországon" című tanulmányát közölte 1977. évi 6. számában.

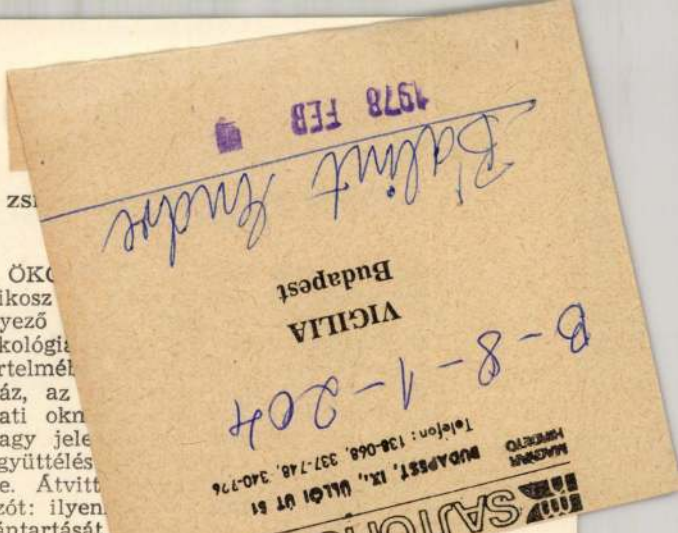

ZSI

ÖKO
oikosz
nyező
ökológi
értelmé
ház, az
nati okn
nagy jele
együttélés
ne. Átvitt
szót: ilyen
tántartását

PARÚZIA … érkezés.) A … sajátos értelmet nyert … nevezzük Jézus mindenki számára látható megjelenését az „idők végén". Ugyanaz tehát, mint világvége, utolsó ítélet, — csupán a szó árnyalatában van különbség: mert a parúzia nem annyira a félelmetességet hangsúlyozza, hanem sokkal inkább a keresztény remény végső beteljesülését.

PASZTORÁLIS. (Lelkipásztori. Értelmezését lásd ott.)

PATRIARKÁLIS. (A görögben: patér = atya, arché = uralom.) A néprajz az ősközösség apajogú társadalmát illeti e jelzővel. Föltételezte az agg ős körül csoportosuló nagy családokat. Ilyen pátriárkákat a zsidó történelem is ismert (Ábrahám, Izsák, Jákob és 12 fia). A kereszténységben a római birodalom legfőbb városaiban székelő püspököket illették a pátriárka címmel (Róma, Alexandria, Antiochia, történelmi szerepe miatt Jeruzsálem, később Konstantinápoly). A keleti egyházakban az újkor kezdete óta számos patriarchátus létesült, és e pátriárkák egyházkormányzati tekintélye mindmáig döntő. Ezért beszélünk a keleti egyházak „patriarkális szervezetéről). Nyugaton a római pátriárka, azaz a pápa tekintélye mellett további patriarchátusok nem alakultak ki; csupán az üres címet viseli a goai, lisszaboni és velencei érsek. A Rómával egyesült keleti egyházaknál viszont megtalálhatjuk a patriarkális szervezet bizonyos csökevényeit.

PLANETÁRIS. (A latinban: planeta = bolygó.) Planetárison azt értjük, hogy „az egész földkerekségre kiterjedő". Ma gyakran halljuk a kifejezést, hogy a világ politikai és gazdasági vezetőinek, de a nagy eszmék (pl. kereszténység) hordozóinak is „planetáris méretekben" kell gondolkodniok.

Bálint Endre festő- és grafikusművész

1980. VI. 20. Kossuth 17,38 Áné B-8-1-200

Láttuk, hallottuk...

- Norvég képzőművész, Olav Strömme kiállitását látta a Műcsarnokban Bojár Iván. Mit reprezentál ez a kiállitás?

- Hát bizonyos szempontból mondhatjuk azt is, hogy a norvég nemzeti müvészetet reprezentálja, ámbár ez talán furcsa azoknak, akik egy absztrakt kiállitást látnak. Lirai absztrakt. A liraiba természetesen a norvég jelleg beleférne, az absztrakt fogalmába viszont semmiféleképpen nem, hanem legfeljebb egy nezetek feletti.
Nos a kiállitás valóban ezt a kettősséget tükrözi és hogy érthetőbb legyen, hadd utaljak mindjárt mondjuk Bálint Endre művészetére, aki azért a lirai absztrakción belül nagyon világosan magyar szineket képvisel egy nemzetközi mezőnyben.

- Melyek ezek a norvég szinek?

- A norvég szinek. Nem tudom, hogy norvég szinek-e, jóllehet Nyugat-Norvégiában, ahonnan Strömme származik, a fekete a népmüvészetnek a szine, és az ő képzőművészeti alkotásainak is tulnyomóan fekete az alapszine. Persze, ha most feleelevenitenénk HipoliTennek a miliő elméletét, hogy a környezet miként hat a müvészi alkotásokra, akkor itt egy nagyon szép példáját láthatjuk a teni elméletnek, ugyanakkor viszont még más dolgokat is, amiket általában az északi művészettel kapcsolatosan, mint jelzőket szoktunk alkalmazni. Balladisztikus tömörség, valamint borongósság, melankólia, de egy kép az mégiscsak kép, tehát maradjunk ezeknél.
Általában a képek feketék, furcsa dolog, de egy kép fekete. Fekete, mint szin jelentkezik itt, és ha szabad igy mondanom, akkor a fekete különböző árnyalatai. Ezekbe csak itt-ott hasit bele egy-egy vékony fehér csik, mint egy fénycsik, és -nyugodtan mondhatjuk- fény, tekintettel arra, hogy Strömménél az absztrakt jelek jelképpé válnak, és valóban visszautalnak a természeti előképekre is.
Őt egyébként a norvégek ugy tartják számon, mint a modern norvég müvészetnek egyik jellegzetes, sőt talán a leggjellegzetesebb képviselőjét, aki müvészetében ugyan párhuzamos mondjuk a nyugati Hartnunggal, vagy másokkal, ugyanakkor viszont például a francia Szulast megelőzi, és igy egy közép helyet foglal el a világmezőnyben. Tegyük még azt is hozzá, hogy nemcsak ilyen módon foglal el közép helyet, hanem kvalitásban is jócskán a középszint fölött, szinte mondhatni a vezető mesterek egyike.

- . -

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRADÓ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 387-748, 340-726

1977 NOV 12

ÉLET ÉS IRODALOM

Bálint Endre
B-8-1-202
/1021

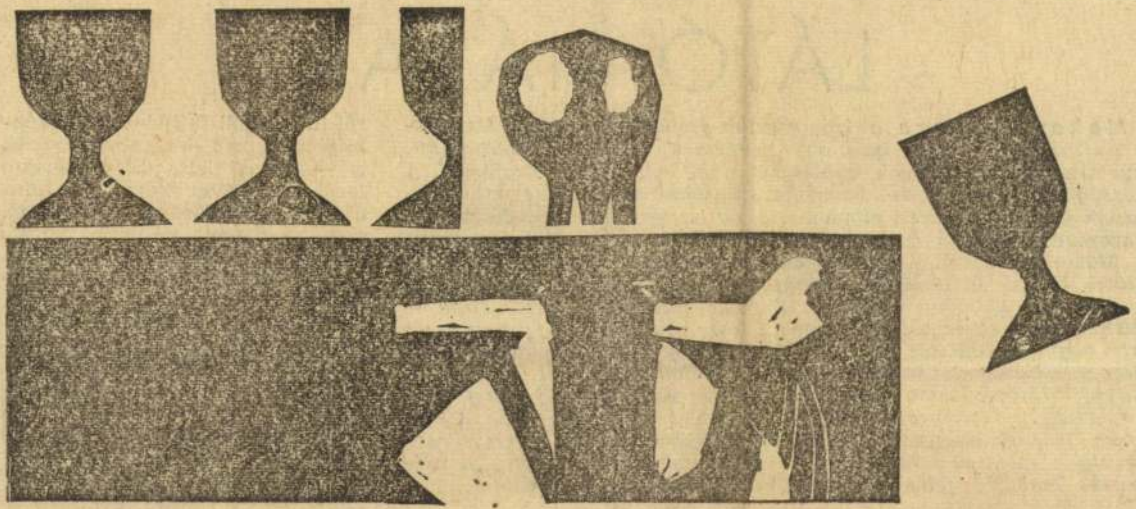

Bálint Endre: Halotti tor

LÁTÓ HÁZAK

Makovecz Imre a legeredetibb építészeink egyike. Ismeretlen ismerősünk, hiszen igen sok vendéglőt, szállodát, kisáruházat, könyvtárat tervezett, olyan épületeket, ahol sok ember megfordul. A közönség nem tudja az építész nevét, stílusokat sem tud meghatározni, sohasem gondol építészeti elméletekre, de ha egy Makovecz-házba lép be, azonnal érzi, hogy ez valami új, más, mint a megszokott. Az emberek Makovecz váratlan és frappáns megoldásait szívesen fogadják, épületei láttán, épületeiben elfogja őket egy megmagyarázhatatlan, másodlagos és kellemes közérzet. Ennek fölkeltése — azt hiszem — minden építész egyik célja. Makovecz Imre alig múlt negyvenéves, és máris negyven épületét emelték föl. Jelentékeny szakirodalmi és elméleti munkásságot is folytat, alkotásairól mintegy tizenöt cikket publikáltak, 1977-ben kismonográfia jelent meg róla, Komjáthy Attila műve. Makovecz Imre a Fiatal Építészek Köre — még Lechner alapította — mesteriskolájának vezető építésze volt, 1970 óta a saját szakállára vezet mesteriskolát. 1969-ben „a népi építészet korszerű felhasználásáért" Ybl-díjat kapott.

— *Sokan a népi építészet követőjének tartják.*

lokfal — az ovális, barokk —, ablakszem, szemöldökív, szemöl-

ről kifelé kell fejlődnie. A későbbi példaképem — mint építésznek is — *Brecht* lett. Éles akartam lenni, kegyetlen, keserű és mindig kemény, mint ő. Úgy érzem, ebből a magatartásomból következett, hogy fölfedeztem magamnak a *Rudolf Steiner*-i *Goetheanumot*. Ezt a koponya formájú színháztermet és szellemi szabadiskola helyiségeit magában foglaló épületet 1915-ben építették, Dornachban — fából. Leégett. 1924-ben Baselban újra építették, most már vasbetonból. Ma is áll. Eszpresszionista építészetnek hívják ezt az iskolát: talán nem is pontatlan ez a meghatározás. Úgy érzem, az elődök eredményeit meg kell ismerni, de máris azzal a — szerintem egyáltalán nem merész

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÚLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 349-726
1978 MÁJ 22
B-8-1-203
BUDAPESTER RUNDSCHAU
Endre Bálint

Volkskunst — zeitgenössische Kunst

1978 wurde im Budapester Jókai-Klub in der Kleinen Galerie der Zeitschrift *Művészet* unter dem Titel „Volkskunst — zeitgenössische Kunst" eine Ausstellung veranstaltet, die als erste versuchte, ein zusammenfassendes Bild über jene Bestrebungen der zeitgenössischen bildenden Kunst des Landes zu geben, die in direkter oder indirekter Form an die universelle bzw. typisch ungarische Volkskunst anknüpfen. Ein Jahr später fand diese großangelegte Schau erneut im Prunkhof der Debrecener



Endre Bálint: Der Englische Gruß, Fotomontage in Kassette, Kollage, 41x34 cm, 1972

Lajos-Kossuth-Universität statt.

Die Ausstellung wirkte auf die Sachkundigen, die Kunsthistoriker und Kritiker wie auch auf die Künstler selbst als Revelation, konnte aber auch beim Publikum einen großen Erfolg erzielen. Das beweist die Tatsache, daß dem Beispiel Debrecens die Budapester Technische Universität und die Medizinische Universität Semmelweis folgten. Im Anschluß an diese Ereignisse fand im März dieses Jahres in Szolnok, im Kulturzentrum Endre Ságvári des Komitats, eine Wanderausstellung statt. Im Zusammenhang mit dieser wurde in Szolnok auch eine zweitägige Beratung abgehalten, an der hervorragende ungarische Volkskünstler und im Bildungswesen Tätige teilnahmen.

Die repräsentative Schau bot ein umfassendes Bild über beinahe alle Annäherungsformen und -wege, die die Künstler mit Hilfe des unausschöpflichen Erbes der Volkskunst in den vergangenen Jahrzehnten in Richtung der Entfaltung ihres Lebenswerkes und einer neuen, kollektiven, gleichzeitig komplexeren ungarischen bildenden Kunst der Gegenwart, vielmehr noch der Zukunft beschritten haben.

Die Proben des Oeuvres der einzelnen Künstler ließen zwei Hauptrichtungen erkennen: eine surrealistisch-expressive mit lyrischem Gehalt und Fiktionen und eine rationelle, geometrisch-konstruktive. Beide Richtungen basieren auf dem Lebenswerk eines bereits als Klassiker geltenden Meisters der zeitgenössischen bildenden Kunst des Landes, das Fundament für erstere stellen Werke von Menyhért Tóth, für letztere die von Dezső Korniss dar.

Mit ihrem vielschichtigen System innerer Zusammenhänge weist diese Ausstellung auch darauf hin, daß heute gerade jene Bedeutungsschicht der ungarischen Volkskunst entdeckt wird und am stärksten wirkt, der man sich nicht aus der Richtung der volkstümlichen Genrebilder in der Auffassung des 19. Jahrhunderts nähern kann. Die visuelle Sprache, die im wahrsten Sinne des Wortes imstande ist, das ganze Universum zu umfassen, schüttelt vor unseren Augen — wie in halben Sätzen — Schicht um Schicht des auf ihr liegenden, jahrhundertealten Staubes ab. Nicht wenige Werke sind ein glänzendes Beispiel dafür, daß wir neuerdings dieser gehaltvollen Botschaft lange, sinnvolle Sätze entnehmen und diese auch der Zukunft weitergeben können — selbstverständlich in unserer für das 20. Jahrhundert charakteristischen Formensprache.

Um diese zu veranschaulichen fand im April an der Technischen Universität die Ausstellung „Anziehung und Trennung" statt, an der sich ebenfalls bedeutende Künstler unserer Zeit beteiligten. Sie konnten einen ausgetreteneren Weg beschreiten als ihre Vorgänger, da dessen Ausgangspunkt, das volkstümliche Genrebild — im positiven und negativen Sinne gleichermaßen — der „hohen" Kunst Mittel- und Osteuropas in unserem Jahrhundert als stabile, schützende Basis diente. Trotzdem brachte die Ausstellung im Rahmen ihrer beschränkten Möglichkeiten mit hohem Wirkungsgrad zum Ausdruck, daß das reiche Erbe der Volkskunst unter den spezifischen Gegebenheiten der Gegenwart nicht nur auf eine einzige Weise, sondern auf zahlreiche, einander im Prinzip gleichwertige Arten angewandt werden kann. Im Hinblick darauf, daß zwecks leichterer Organisierung auf der Schau nur Werke Budapester Künstler gezeigt wurden, wird sie anläßlich der Weltwoche der Bildenden Kunst im September auch in Zalaegerszeg — in erweiterter Form — zu sehen sein.

László Menyhárt

...zeichnete ungarisch-sowjetische Tonerde-Aluminium-Abkommen sieht die Lieferung von jährlich 330 000 Tonnen Tonerde gegen 165 000 Tonnen Aluminium vor, wodurch die Ressourcen in

über d
lichkeite
bedeute
werden
Grieche
Ghana
reits au

TRANSELEKTRO

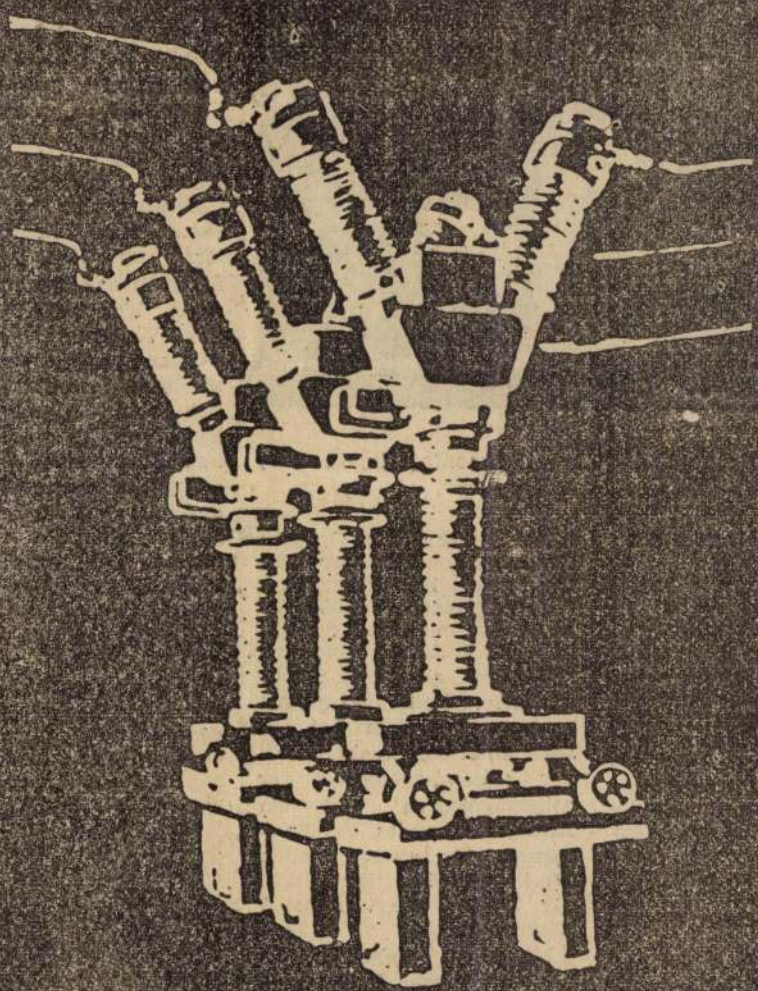

TR
UNGARIS
BRIEFANSCH

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Endre

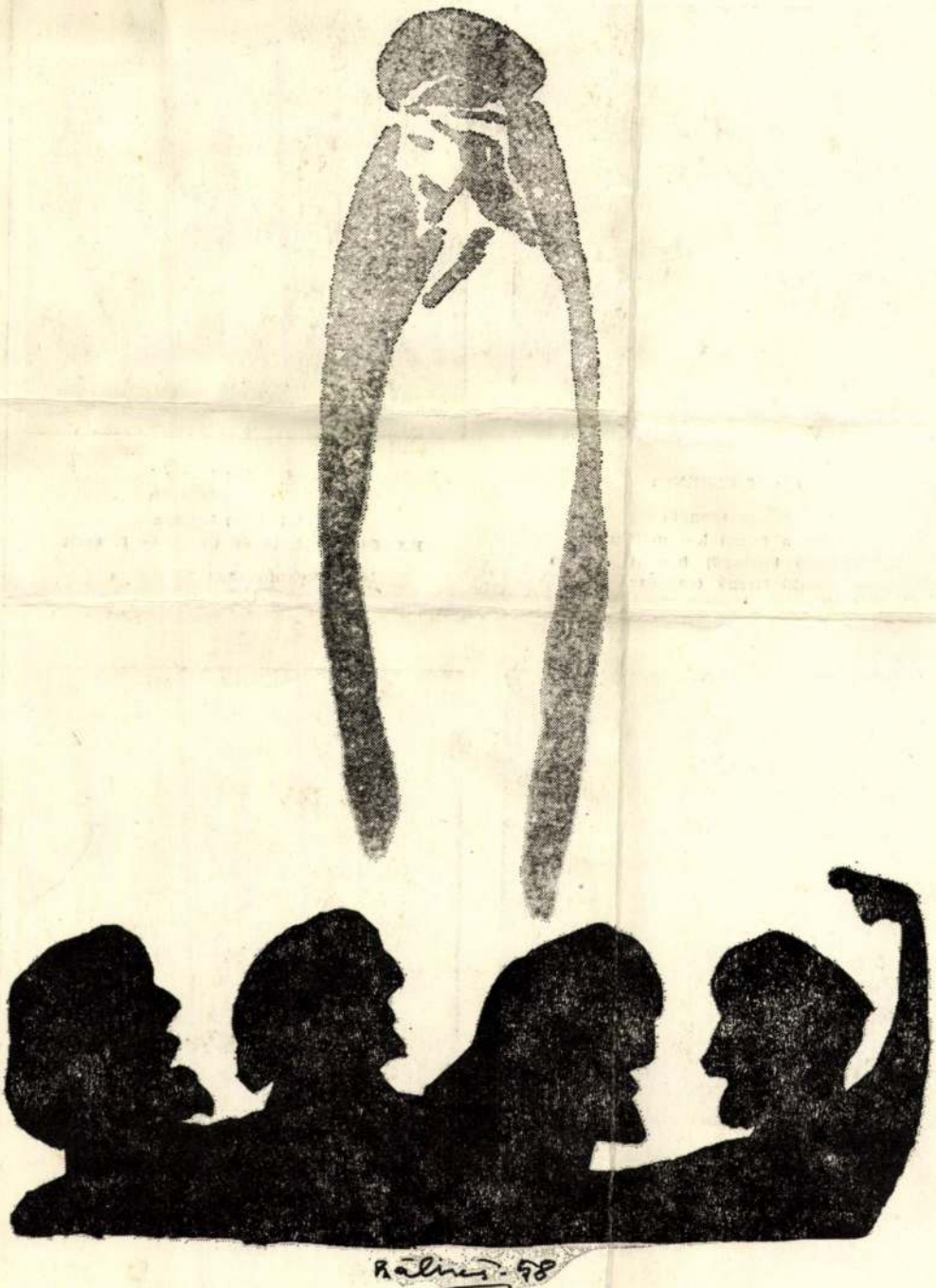

Bálint Endre munkája



LISZT FERENC:

Dante szonáta
Tánc a falusi kocsmában
(I. Mefisztó keringő) h-moll szonáta
Ránki Dezső (zongora)

SLPX 11944 **ára: 70,— Ft**

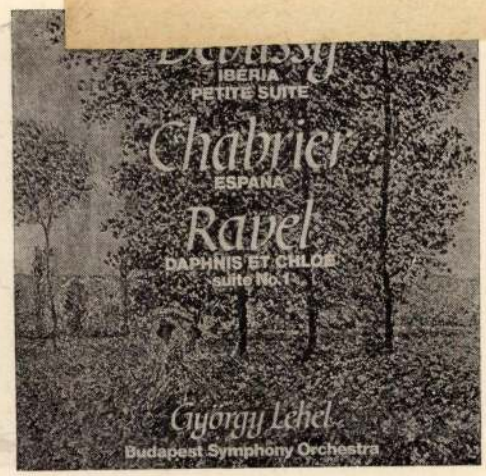

DEBUSSY: Ibéria
DEBUSSY: Kis Szvit
CHABRIER: Espana
RAVEL: Daphnis és Chloe — I. szvit

MRT Szimfonikus Zenekara
vezényel: Lehel György

SLPX 11876 **ára: 70,— Ft**



OSVÁTH JÚLIA ÉNEKEL

(Nagy magyar előadóművészek)
Részletek Mozart, Erkel, Verdi és Smetana operáiból

SLPX 11818 **ára: 70,— Ft**



BENIAMINO GIGLI ÉNEKEL

1919—1929 között készült felvételek.
Részletek Gounod, Donizetti, Puccini, Meyerbeer, Bizet, Flotow, Lalo, Boito operáiból

LPX 11682 **ára: 70,— Ft**

B-8-1-197

Magyar Nemzet

Szombat, 1983. január 15.

Bálint Endre új kollázsai a Fészek kupolatermében

BÁLINT ENDRE

1982-ES DÁTUMOT visel mindhárom sorozat — *Bálint* Endre új ragasztott képeinek sora. Hosszú téglalap-alakú mindhárom ciklus, és sűrű, drámaian fekete-fehér.

Danse macabre a címe az egyik képsornak. Kezdő motívumként esküvői fotót mutat, századunk húszas éveire vélünk ráismerni és talán egy némafilm standfotójára; az arcok ismerősek, és mégis távoliak. Ezt a képet Bálint Endre az egyik montázson derékban elvágja és valami egészen mással folytatja, a másikon az esküvői kép folytatódik, a menyasszonyi fátyol váratlan új motívumokat leng körül, maszatos arcú kislányt például, karján torz, sebesült babával.

A címadó *haláltánc táncospárja* maga is húszas évekbeli motívum. Mintha ezt a képet is ismernénk valahonnan — a hatalmas testű férfival és parányi partnernőjével —, valamelyik régi magazinból vagy talán egyenesen egy John Heartfield-montázsról? A göringi méretű férfiú feje helyére azonban Bálint Endre ollója nyomán az előbb említett szurtos babafej kerül..., de a hitleri birodalmi marsallra gondolnunk mégsem volt egészen téves, hisz a sorozat további lapjai közül jó egynéhányon rohamsisakos katonák tömege vonul... hová is? A müncheni Feldherrnhalle elé?

Ama haláltáncnak a filmje pereg előttünk ezeken a lapokon, de nyilvánvalóan elvont, elfedett, inkább csak *hangulati hatásában gondolatot közvetítő* módon. És közben Bálint Endre régről ismert motívumai is felvillannak a haláltánc forgatagában. A magas állógalléros, bő köpönyeges szász asszonyok. Az U-nyakú hattyú. A női hajfonat helyére tekeredő kígyó. Ezek az emlékképek színesek — és valamiképpen ez a tény is a mozi világát idézi, azt a technikai lehetőséget, hogy ami szép, poétikus volt, az színesben jelenítődjék meg. S ami félelmetes, fenyegető, az mély fekete-fehérben. A finoman színezett Bálint-emlékképek a régi montázsokról az új montázsokon nem bírhatják le a sötétség hatalmát. Még *Kemény* Henrik piros *Vitéz László*-bábja is baljósan dirigál.

DRÁMAI EREJŰEK a *Kézhelyzet* című sorozat lapjai is. Testvére ez a ciklus az előbbinek, s a kéz-motívum, az egymáshoz illesztett két kéz már azon is feltűnt. Most tagadhatatlanul uralkodó elemmé vált, és többféle-fajta is van: kisgyerek-kéz, öregember-kéz... Mégsem ez a lényeg, hanem *a szabad asszociációk vad áramlása*, a megmagyarázhatatlan belső logikával létrehozott motívumkapcsolódások.

Itt van például egy — azt hiszem — hályogoperációt ábrázoló rajz vagy fénykép rasztéres felnagyítása. A szem alá, az arcra ráapplikált Bálint Endre egy másik arcot, oda nem tartozót. Egészen más léptékű, mongolos fej ez, egészen más összefüggésekből kiragadva. Mégis ideavaló, mégis beleolvad a képbe, megtalálja ott a helyét, ott van a helyén!

A HARMADIK CIKLUS címe *Variációk egy médiumi rajzra Vajda szellemi szűrőjén keresztül*. A tizenkét fekvő téglalap alapeleme egy furcsa gázlómadár, furcsa mesetájban. A madártest — főként a fantasztikus tollazat — bomlik elemeire, hökkent meg, Vajda Lajos-képekről áthozott elemekkel toldva, majd a saját motívumait próbálja ki a szárnytollakon — szárnyaló fantáziával — Bálint Endre.

A *művészi megújulni tudás* mélyen hiteles dokumentumai ezek az új kollázsok. Aki megtekinti őket a *Fészek kupolatermében*, érzékelni fogja, hogy már a harmadik ciklus is egészen más jelben fogant, mint a másik kettő. Aki ellenben az ezt megelőző *Bartók-montázsokat* is maga előtt látja, megállapíthatja: jóllehet már azok is fekete-fehérek voltak, nem színesek, mint a még korábbiak, mégis *más volt azok feketesége*: jobb szó hiján és összefoglalóul azt mondanám: líraibb. A Haláltánc és a Kéz-helyzet feketesége *feketébb*.

„Két köhögési roham között" — miként Bálint Endre mondja — készültek ezek az új ragasztott képek. A ragasztási egyenetlenségeken, papírráncokon észlelni olykor a beteg művész türelmetlen önmagát-siettetését. De *szuggesztív ereje töretlen*.

Ember Mária

Fábri Péter

PIRIDAL

Mosolyok a szemeden a hajadon a fények
Piri Piri pirosodik a fekete élet

Piri Piri pirulok a szavad is eléget
Piri Piri pirosodik a fekete élet

Teveled a szerelem e szerelem a lényeg
Piri Piri pirosodik a fekete élet

Ami gyönyör ami csoda ami te vagy édes
Piri Piri pirosodik a fekete élet

Öleden az örömök a hajadon a fények
Piri Piri pirulok a szavad is eléget

Csupa zene csupa csoda tele veled élek
Teveled a szerelem e szerelem a lényeg

Soha soha ez a csoda soha soha még egy
ami gyönyör ami csoda ami te vagy édes

Csak a te csodamosolyod a te ölelésed
mosolyok a szemeden a hajadon a fények

Piri Piri Piricsoda Piri neked élek
Piri Piri gyere gyere Te leszel az élet

Piri Piri pirulok a szavad is eléget
Piri Piri pirosodik a fekete élet
Pirosodik a fekete élet!

Horgas Béla

KÉT ETŰD TÉLIRE

Kivágott fenyőfát lóbál az esztendő,
az égből pattogatott kukorica hull
a tavalyi halottak sírjára,
az újéviek még élnek, sötét lóhorkantással
szakítja át célszalagját december,
volt lesz: volt! jajt kiált január: jaj! —
se hall, se lát az ember, fejében
kotkodácsolás-vihar: baromfiudvarrá vedlett
télire a Föld.

*

A tölgyfa csöndjét megkívántam,
gömbakác voltam, vézna, verebeim fészke
— ha kezem a nyárfa tornyába érne,
összekarmolnám pölyheit, gondoltam egyszer
fölhevülten, tavaszodott, kószált a lábam,
ősz volt, tollas társaim csivogtak értem.
Most egy mogorva idegen értelmetlen
betűket írkál a hóba, varjaknak mondja,
csapatba tereli, meghizlalja vagy éhezteti.

Hidas Antal

VÉGET KELL ÉRJEN

Nem, nem a gyümölcstől nehéz,
bár földhöz hajlik, s egyre lejjebb,
testem-lelkem

1980.VII.5. 20,50 N. Tv2.

1021

Tv-hiradó B-8-1-199

Bálint Endre festő- és grafikusművész

- Bálint Endre személyében a kortárs magyar müvészet egyik kivételes alkotójának müvekésztettek töprengésre. A mostani fotmontázsaiból készült kiállitás, amely a Bartók Béla Müvelődési Központban látható julius 27-ig kinálja a lehetőséget arra, hogy többek megérthessünk a müvész üzneteiből, vallomásaiból. Az üzenet megfejtése persze még akkor sem lesz könnyü ha fel is fedezzük, hogy fotómontázsainak kompoziciós módszere, de még tematikája is a korábbi festményeit benépesitő képzeletvilágot idézi. Azt a közeget, amelyben Bálint Endre szavaival, épp ugy nyomon követhető a lebegés, szárnyalás, a nekilódulás, a zuhanás, mint a testi leki, elsebesedés, az emberi nyomoruságok vagy az erőszak esztelenségei. Bálint Endre ezuttal nem lehetett jelen szegedi tárlatának megnyitóján, egészségi állapota nem engedte. De gondolatai szabadon szárnyalnak müvein keresztül. És a képein tünődve az alkotás és befogadás lehetségesutjainak egyikére rátalálunk, akkor máris érdemes volt ellátogatni Szegedre, Bálint Endre kiállitására.

MH SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Bálint Endre
B-8-1-198

MAGYAR NEMZET
festő- és grafikusművész
1980 JÚN 29

1021

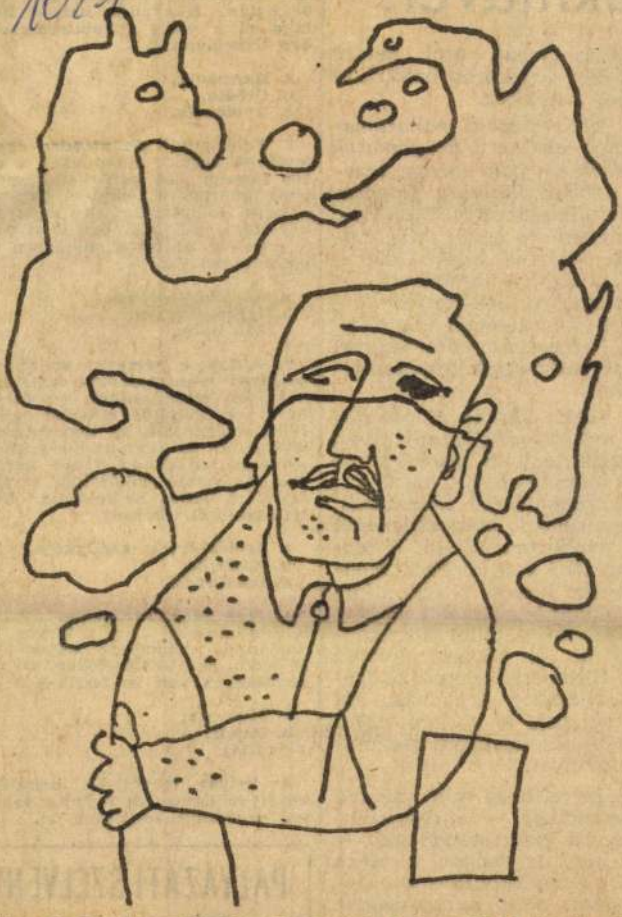

Bálint Endre illusztrációja Malamud: A beszélő ló című művéhez, mely az Európa Könyvkiadó gondozásában az ünnepi könyvhétre jelent meg

lékm

telmezés jog
csak egy zárt
riációs lehetős

A XIX. szá
készítők életsz
elöidézésére v
tett többek k
fia feltalálásához is. Daguerre, a fényképezés egyik felfedezője és úttörője hiteles diorámák, vagyis hordozható és változtatható jelenetezésű körképek készítésével foglalkozott. Pontosságra törekvésével a fotográfia egyik fölfedezőjévé vált.

A Feszty-körkép a panoráma műfaj világviszonylatban is egyik legjobb produktuma, mert nem iparosok, mutatványos szakemberek készítették, hanem *több jó művész* is részt vett megformálásában. A legjelentősebb volt közöttük Mednyánszky László, a századforduló egyik legnagyobb magyar festője. De a többi közreműködő is jól képzett művész volt. Különösen szépek és igényesek Feszty Árpádnak, Jókai vejének a körkép egyes részleteihez készített pasztelltanulmányai.

Bizonyos, hogy mint minden panorámakép — a dokumentumszerű pontosságon túl — ez a mű is *magán viseli a XIX. század patetikus nemzetfelfogását, naiv elfogultságait.* Ennek ellenére elmondható, hogy a Feszty-körkép jelentősége archeológiai pontosságá-

templomot és a templom 1802-ben készült ikonosztázát. Ki az a Jókai Mór egyik művében is szereplő személy, akiről Szentendrén teret neveztek el?

a. Kárpáthy Zoltán,
b. Trenk Frigyes,
c. Rab Ráby.

3. Állják a versenyt az új nemesítésű csemegeszőlők, amelyeknek az elbírálásához számtalan hazai és külföldi étkezési szőlőfajta szolgáltatja az összehasonlítási alapot az egykori híres szőlőnemesítő, Mathiász János kertjében. Az alábbi szőlőfajták egyikét Mathiász János nemesítette. Melyik szőlőről van szó?

a. Szőlőskertek királynője,
b. Kadarka,
c. Hárslevelű.

4. Igen régi, vadászatot ábrázoló sziklarajzot talált a kirgiz Tudományos Akadémia expedíciója az Isszik-Kul tó közelében. Melyik hegységben van az Isszik-Kul tó?

a. Tien-san,
b. Pamír,
c. Altáj.

A helyes megfejtést beküldők között öt darab 300 forintos vásárlási utalványt sorsolunk ki.

PÁLYÁZATI SZELVÉNY

1980. június 29.

Cím: Lapkiadó Vállalat

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

B-8-1-280

ÉLETÜNK.

1914 . III. .

Bálint Endre

1021



BÁLINT ENDRE: *MOTÍVUM*

[illegible] mezőgazdasági és élelmez[illegible]

Így igaz. Nem elég művelődési házat ép[illegible]
Tartalmassá kell tenni a szabadidőt, megszü[illegible]
kell vinni a kultúrházakba. Beszéd helyett ,[illegible]
lokhoz, vagy inkább e helyett a rossz ízű ki[illegible]
és dolgozó fiatalokhoz.

Mert igénylik.

— Legtöbb helyen állandóan üres a m[illegible]
faluban. Sokat dolgozunk, keveset foglalkozunk a szellemiekkel. Jó népművelők kellenének, akik megmozgatnának bennünket. Amíg Győrbe jártunk, sok író-olvasó találkozón vettünk részt, dis-jockey klubba jártunk. A gyárból sem mindig magától ment az ember, sokszor úgy kellett rábeszélni bennünket, hogy menjünk el egy-egy moziba, színházba. A falun is el kellene kezdeni valahogy ...

El kell kezdeni. Minél előbb!

*

A kávéfőző a hűtőszekrény tetején áll. Lassan csorogni kezd a fekete lé.

— Hívd be apádat is — küldi az udvarra a férjét a fiatalasszony. Jut neki is.

— Egészen hozzászoktam ehhez a fránya feketéhez — szégyenkezik az öreg, amikor leül közénk. Már nem is tudok elmenni kávé nélkül reggelente. Pedig először csak nevettem a presszókban azokat, akik ezt itták gyomorkeserű helyett.

Kávézunk hát. Az öreg, hetvenéves paraszt, aki még most is szálegyenes, az arca markáns. A fia, aki a hét gyerek közül legjobban hasonlít rá, és a menye. A fiú az imént jött meg a szakosított sertéstelepről, ahol ötezer sertést gondoz egymaga.

— Olyan becsük van ott az állatoknak, mint az embereknek. Sokszor csóválom a fejem, hogy mennyire kényeztetjük őket. Ha egy kicsit melegük van, már

Bálint Endre B-8-1-278



Bálint Endre: Mulatság

Élet és Irodalom, Bp. 1975. május 17.
XIX. évf. 2o. sz. 7. lap.

lennap így van ez. Negyed-
ácsorgások.
BKV menetirányítója kény-
edetten mosolyog.
Látta, hogy stopperrel mértem
lőt. Négy és háromnegyed per-
nent el a busz. De ezt ki hinné
ekem?
- Rajong a csapatáért?
- Verébnek néz engem? Az em-
nek szüksége van a jó levegőre,
arra, hogy alaposan kiordítsa
gát. Utána kellemesebb a köz-
et.
- És a gólok?
- Látványnak nem rosz. Bár-
csináljunk is, mindannyian ar-
törekszünk, hogy gólt rúgjunk.
n igaz?

●

várakozás motívumait az em-
ősidők óta megörökítette: kő-
, vásznon, papíron. Legtöbbször
szerelemmel, a hűséggel hozta
csolatba. Örök példákat emle-
ünk, ifjakat, akik sokszor ag-
tyán korukig vártak a kedves-

- Maga várt már fiúra?
- Vártam hát. Úgy tudom, a
k még mindig kevesebben van-
k. Meg kell becsülnünk őket.
- Érezte valaha, hogy érdemes
t várnia?
- Sosem mérlegeltem. Legalább-
nem úgy, hogy amikor jól vagy
szul éreztem magam, összefüg-
be hoztam volna a megelőző vá-
ozással. Ami elmúlt, megtörtént,
n senki, semmi sem változtat-

. Sándor, f.-i plébános: — A jó
t várom, a meleg napokat, ami-
kiállnak belőlem a fájások,

A HÉT KULTURÁLIS ESEMÉNYEIBŐL

Filmbemutatók

JUTALOMUTAZÁS. Színes magyar film. Bemutató: május 22-én.

A KOLASINI POKOL. Színes, szélesvásznú jugoszláv film. Bemutató: május 22-én.

EGY KIS ELŐKELŐSÉG. Színes, szélesvásznú angol film. Bemutató: május 22-én.

Színház

ROMAIN ROLLAND: A SZERELEM ÉS A HALÁL JÁTÉKA. Bemutató a Pesti Színházban, május 21-én.

RUDI STRAHL: FOLYTASSA, ÉVA ÉS ÁDÁM! Bemutató az Állami Déryné Színházban, május 23-án.

SHAKESPEARE—MACDERMOT: VERONAI FIÚK. Bemutató a Fővárosi Operettszínházban, május 23-án.

Hangversenyek

A LISZT FERENC KAMARAZENEKAR Mozart-hangversenye a Zeneakadémián, május 17-én. Vezényel: Sándor Frigyes.

ZÁSZKALICZKY TAMÁS orgonaestje a Zeneakadémián, május 18-án.

A MAGYAR ÁLLAMI HANGVERSENYZENEKAR hangversenye a Zeneakadémián, május 19-én. Vezényel: Ferencsik János.

A MÁV SZIMFONIKUSOK Mozart-hangversenye a Zeneakadémián, május 20-án. Vezényel: Erdélyi Miklós.

A POSTÁS SZIMFONIKUS ZENEKAR Händel-hangversenye a Zeneakadémián, május 21-én. Vezényel: Erdélyi Miklós.

A MAGYAR ÁLLAMI HANGVERSENYZENEKAR hangversenye a Zeneakadémián, május 22-én. Vezényel: Ondrej Lenard.

Kiállítások

DÉSI-HUBER ISTVÁN-EMLÉKKIÁLLÍTÁS a szombathelyi Savaria Múzeumban. Megtekinthető: június 23-ig.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 387-748, 340-726

B-8-1-276

ÉLET ÉS IRODALOM

1975 OKT 25
Bálint Endre
1021

[illegible] a csucsforgalomban nyüzsgő utcára, és eltűnt a tömegben.

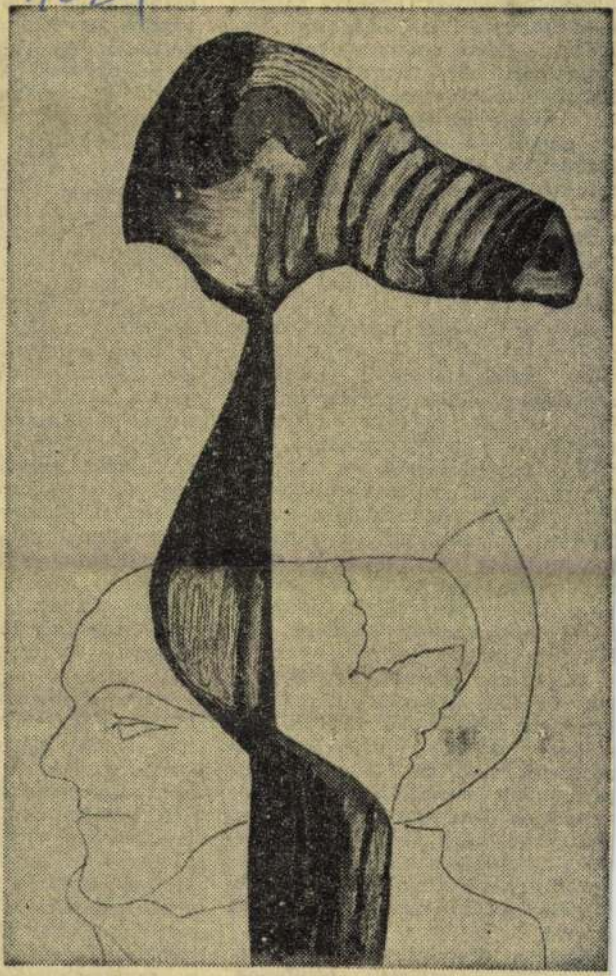

Bálint Endre: Svábasszony

den vala
rászt a
Azt is t
honorált
székesfeh
idézett,
vagy leg
háború u
két nevelte és gondolatait [illegible]
az akkori — számára fagyos —
légkörben. Mostani, immár posztumusz tárlatán mindehhez még egy felismerés társul az *Iparművészeti Múzeumban:* az 1967-es vallomás nem a múltnak, hanem az akkori jelennek szólt, a jövőre utalva.

Schaár Erzsébet ugyanis remek szobrokat alkotott — addig is. Kitűnő karakterérzékről tanúskodó arcképeket, finom hatású reliefeket, etruszk idolokat és Giacomettit idéző spárga-figurákat. Mi több: érett művészetének minden fontos elemét valamilyen formában kimunkálta addigra. Már 1948-as fadomborművén megjelenik a tükör (a változás talán csak annyi, hogy a figurát később igazi tükör elé állítja); 1963—64 körül több kisplasztikájában próbálja ki az élő testről — kézről — készíthető gipszöntvény hatását (az ötletből háborús emlékművében lett maradandó alkotás); a széket, amely elmaradhatatlan motívum volt az élő alak mellett, előbb függetlenítette, vagyis személyes léttel ruházta fel, majd önálló lényként helyezte a térbe. De a döntő lépés valóban a nyilatkozat idején következett be. Schaár Erzsébet akkor fedezte fel magának a teret.

Erről a legendás térről a legkülönbözőbb elméletek születtek. Transzcendenciával jellemezték joggal elfogult hívei és még elfogultabb — acsarkodó — ellenfelei. Mondván: maga a lét — hol-

más keresztező ab
labirintusa — szemé
tünk nélkül is — a
szél. Meglelte tehát
(hiszen a szobrászat
berközpontú volt, a
értelmében). És h
munkához, amelybe
szobrának címét köl
A budafoki háznak
ket. Ekkor már azt
merte mondani: m
magát szobrásznak.

Előre hallom a tilt
de hiszen Schaár E
pett a partikularitás
történt. Csakhogy n
vont létezés kísértet
ől, aki ismerőseiről
készítette szobrainak
nyeit?) Hanem a ké
tó — téglából épült
kolatú — valóság m
függéseihez férkőzött
jobban megismerte
közelebb kellett ker
höz. S mi máshoz
szoros szálak, mint
höz? Természetesen

A hódítás nem vo
tág térben virágszá
törékeny és kiszolgál
ban az egzisztenciali
sége fogalmazódott r
vés csalódás követ
pen. Az üres szék m
a reménytelenség vi
érezzük a készülő f
tárgy szinte kiált az
Hiába, a tér a zárt,
kell

K

Bálint Endre

„A secret de Polichinelle olyan titok, melyet mindenki tudhat. Éppen ezért, akik nem tudják, sose hallanak róla — mert, ha mindenki azt hiszi, hogy az ember tud valamiről, akkor senki sem közli magával" — mondja Agatha Christie egyik regényében Hercule Poirot.

Bálint Endre titka a secret de Polichinelle ellenkezője. Mindenki — többé-kevésbé — folyamatosan beszél róla, de *igazából* nem *tud* róla. Az az igazság, hogy nem is nagyon tudhat, mert — bár Bálint elismerten képzőművészeti életünk egyik legkiemelkedőbb egyénisége — az érdeklődő, a megismerni vágyó számára néhány újság- és folyóiratcikken kívül csak *Szabadi Judit* (egyébként igen jó) kismonográfiája áll rendelkezésre, mely tizenegy évvel ezelőtt jelent meg a *Művészet Kiskönyvtára* sorozatban, egy közepes kiállításkatalógus szintjén álló képanyaggal — főleg ami a képvisszaadás minőségét illeti. Tehát megismerésre, felfedezésre nemigen alkalmas. Ennek az áldatlan állapotnak megváltoztatásával biztat a Bálint Endre montázsait tartalmazó, nemrégiben megjelent album. Tulajdonképpen jó, hogy ez az első színvonalas kiadvány fotómontázsokat tartalmaz, mert a megközelítést könnyebbé teszi azok számára, akik még nem ismerik, de megismerni kívánják Bálint művészetét. Reméljük, hogy az egész oeuvre-t átfogó, a művész jelentőségéhez méltó monográfia sem fog sokáig váratni magára.

A kötetet *Szabadi Judit* értő és szeretetteljes tanulmánya vezeti be. *(Corvina)*

K.

Kritika 1980/6

Kritika 1980/6

BÁLINT ENDRE B-8-1-270

Bálint Endre 3-8-1-271

BÁLINT ENDRE kiállítása a dunaújvárosi Uitz Béla-teremben tegnap nyílt meg. A Duna-parti város ezúttal már másodízben adott lehetőséget a művész munkáinak bemutatására. A tárlat október 18-ig fogadja a látogatókat.

Magyar Hirlap 1961/9/11/9

~~kedvének kibontakoztatásával gazdagította népünket, szólt mindannyiunkhoz.~~

~~többé se megtorlás, se védekezés, se bánatpénz, hanem az, amiért a világra jött: a munká-~~

~~legények énekei, a proletár elkötelezettség és az életre szóló szerelem, az epigrammatikus iró-~~

Bálint Endre B-8-1-269

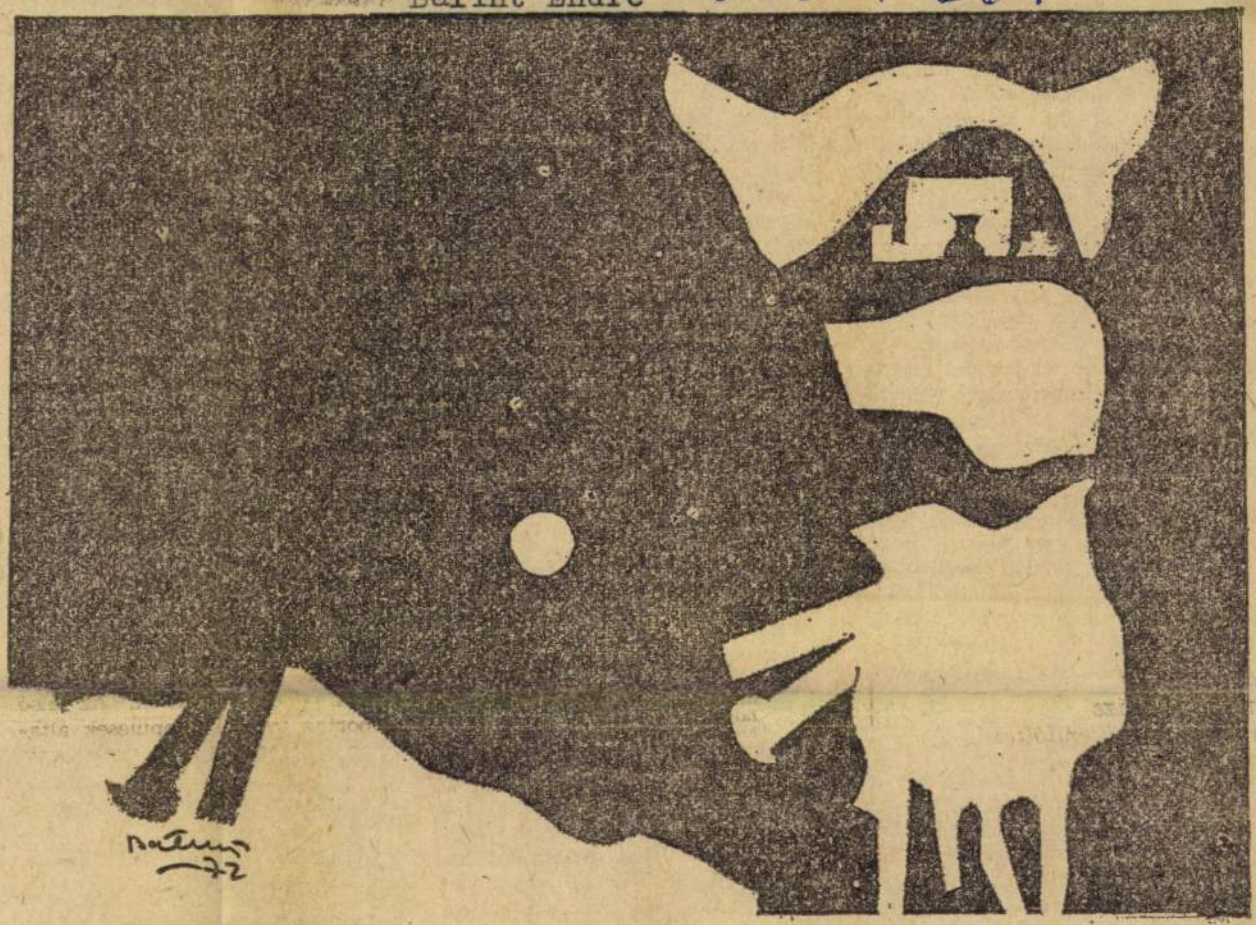

Bálint Endre linómetszete

Élet és Irodalom, Bp. 1980. jan. 26.

XXIV.évf. 4.sz.6.lap.

~~Hivatásos forradalmár~~

~~Hidas Antal [illegible] ritkítja, akik [illegible] köztársaságot nem csodálkozó szemű gyermekként élték át, hanem~~

[illegible]

1977-ben, az USA-ban, Iowa Cityben, a Nemzetközi Íróprogram keretében Nirmal meg én közös lakáson osztoztunk. Külön dolgozószobánk és külön hálószobánk volt ugyan, de (mindketten családtalanok lévén Amerikában) a belőlük nyíló konyhát és fürdőszobát közösen használtuk. Aki már került hasonló helyzetbe, akinek úgy hozta a sorsa, hogy tartósan egymás mellett kelljen élnie egy másik emberi lénnyel: az tudja, mit jelent a másik emberi lény személyisége. (Közismert példák: laktanya, börtön, Nemzetközi Íróprogram.) Nirmal személyiségében az isten lábát fogtam meg, hogy képzavarosan fogalmazzak. Nemcsak a legidősebb: a legbölcsebb, legműveltebb résztvevője is volt a programnak. Sokat sétáltunk kettesben Iowa City ligeteiben, sokat jártunk moziba, igen sokat beszélgettünk és vodkáztunk hajnali háromig a közös konyhaasztalunknál, ha valamelyikünkre rátört az esedékes (fegyelmezetten viselt) depresszió, ahogy ez megesik az Amerikában túrázó indiai meg magyar írókkal.

Ennyi volt a barátságunk, így éltünk egymás mellett, három hónapig. 1977 őszén. Minden héten kétszer meghívott rizses csirkére meg vegyes salátára, cserében igyekeztem elmagyarázni, az általa nagyra becsült Lukács György tollán, mit jelent az, hogy *Utam Marxhoz* és *Vissza Marxhoz*. Magánügyekről nem esett szó köztünk, ő indiai mosollyal nyugtázta, hogy később elköltözöm mellőle, már nem szorulok rá a rizses csirkéjére, és annyit tudtam meg tő-

[illegible]

ten, a dolgozószobájában lakik. Egy rozzant heverő, két kis könyvespolc, íróasztal, két szék, ülőszőnyeg: más nincs, nem is férne a szobába. Itt él, itt ír Nirmal, ezek közt a salétrom-rágta, dohányfüstpácolta falak között gondolkodik, alszik, szenved és szeret. Ilyen salétromos mennyezet valamirevaló magyar író lakásában nincs, elképzelhetetlen.

Mindent magyar mércével viszonyítok Indiában: ösztönösen, de igen helytelenül. Mert magyar írónak általában nincs háziszolgája, viszont minden (általam megismert) indiai írónak van háziszolgája, lám, alig ülök le az egyik gyékényszékre, Nirmal tapsol, beszalad egy mezítlábas fiatalember, megáll a küszöbön, mélyen meghajol. És barátom, akit az egész Nemzetközi Íróprogram tisztelt az emberek közti egyenlőségről szóló nezeteiért: most ugyanolyan személytelenül osztogat parancsokat a háziszolgának, mint a *guide* a sofőrnek. A háziszolga kiszaladt, teával, whiskyvel, süteménnyel visszaszalad, elfogy a cigarettám, Nirmal tapsol, a háziszolga szalad az utcára cigarettáért. A háziszolga a konyhában él, kosztot és kvártélyt kap, használt ruhaneműt, havonta néhány rupiát. Nirmal háziszolgájának indiai fogalmak szerint jól megy a sora. Még jobban megy a sora a szakácsnak, aki a saját lakásából jár át naponta több órára, Nirmal és bátyja ebédjét-vacsoráját elkészíteni.

Mindeközben Nirmal dolgozószobájában a heverő nyikorog, a székek gyékénye szakadozik, a fürdő-

[illegible]

al a látog[illegible]

lent meg az új regénye, amelynek a nyersfogalmazványát még Amerikában készítette, a velem szomszédos lakrészben. Bízom benne, hogy jó regény, többet nem mondhatok róla, mert hindiül jelent meg, s a mottón — egy Camus-idézeten — kívül egy sort sem tudok elolvasni belőle, a címét sem. Nirmal is azok közé tartozik, akik a cikkeiket, tanulmányaikat angolul írják, de a *kreatív* műfajukat az anyanyelvükön. Nirmal abból él, hogy két-három évenként megjelenik egy regénye vagy novelláskötete hindiül, s havonta három-négy könyvkritikája, tárcája, naplójegyzete, angolul, lapokban, folyóiratokban. Szerényen, de tisztesen él irodalmi munkásságából: a dolgozószobája rozoga ugyan, de van teája, whiskyje, amerikai cigarettája, háziszolgája.

Az a nekem örülő, az önfegyelmet is felszakító mosoly. Az asszony nélküli, gyerek nélküli magány a dolgozószoba salétromos falai között. Ha meghosszabbítom a látogatásomat, ha odaköltözöm Nirmal házába, ha megint lakótársak leszünk, ha elevenen mellétemetkezem: akkor sincs segítség.

(Bangalore, 79. október 27.)

A *kannada* nyelvű irodalom központja. Látogatóba megyek K.-hoz, a legjelentősebb, legidősebb kannada íróhoz.

A háza kapujában áll. Kilencvenhárom éves. Mélyen meghajlok előtte, szívem szerint kezetcsókolnék neki: még sosem volt alkalmam kilencvenhárom éves író szemébe nézni. K. szeme elevenen

munkás-folklór, a kuruc katonadalok és a bujdosó szegény-

Bálint Endre B-8-1-267



Bálint Endre: Motívum-burjánzás

Élet és Irodalom, Bp. 1979. okt. 27.
XXIII. évf. 43. sz. 12. lap.

az elmejátékkal, mint
önismerettel (gondo-
es szerelmeire, az ukrajnai pogrom leírására, a hajdani naplót kiadóba küldő tiszt adatközlő magatartására). Ezekkel párhuzamosan mind több nyelvi-stiláris kimódoltság szegi kedvünket, pedig épp az volna a cél velük, hogy a tények monotóniáját érzelmi feszültséggel telítsék. (Ilyesmiket ol-

colgatások csak szégyenére válnanak a műtésznek. A könyv ugyanis önismétlések és kedélyhullámzások százféle hosszán rezegve megejtő összhangzatot teremt: gyöngéd szeretet varázslatos harmóniáját. Nem Judit szépsége, eszessége, munkafegyelme, nem a rögzíthető nagy buntudatot érezzenek, ha nem a tisztázott és megértett múlt alapján cselekednek". S végül: „Az a tapasztalatom, hogy akik úgy akarják az eseményeket túlélni, hogy semmi mással nem törődnek, észre sem veszik, hogy megszűnnek embernek lenni és a bőrükért végül

alom sehol. Washington kafkai astély. „A történelem — mondta Gold — puszta véletlenek szenetes zsákja, amely kiszakadt a zélben." A regény túltengő kulcselenetei — kiadós evészetek oldéknál, meddő beszélgetések llásügyben stb. — makacs körtekezetességgel helyezik fókuszba a szereplők egyhangú jellemvilágát.

Némely kritikusok szerint Joeph Heller hősei amolyan álcáott zsidók; úgy vélik, az örmény származású Yossarian, a protesáns Bob Slocum érzésvilága, anghordozása leginkább az amerikai zsidó irodalom ismert figuáira hasonlít. Akik zsidó hősöet kértek számon Hellertől — rja John Leonard a *New York Times*ban —, most megkapták a nagukét, ugyanis a *Good as Gold* öbbek között kegyetlen leszánolás az „amerikai zsidó élményyel". Épp erről a témáról kézül könyvet írni a regény hőse, ár nem tudja, hogyan kezdjen ozzá. Mint sokan Amerikában nanapság, a maga módján ő is gyekszik felkutatni gyökereit, aggatja családja idősebb tagjait homályba vesző múltról, de supán egy bevándorolt család ablonos emlékeivel lesz gazdagabb, és az emlékezők — könyörtelen helleri dőfés — éppolyan ellenszenvesek, mikor ellágyulnak, mint mikor gonoszkodnak. Gold megveti apja primitív rasszizmusát, elrémül a tősgyökeres amerikai, Hugh Conover virulens antiszemitizmusától, de gyűlöli azokat is — noha maga is közéjük tartozik —, akik letagadják származásukat vagy elsiklanak felette. Így lesz Henry Kissinger egyszerre elrettentő példa és példakép. Bruce Gold, aki ízes jiddis kifejezéseken és jelzőkön túl nem sokat tud a zsidóságról, s a temetőben nem tudja kibetűzni a héber feliratot édesanyja sírján, a regény végén mégis arra gondol, meg kell írnia végre nagy beszámolóját az amerikai zsidó élményről.

Többen rámutattak, hogy Joseph Heller új regényében igen sok az önéletrajzi elem. (Az író is, akárcsak tanár hőse, Coney Islanden, Brooklyn legdélibb, vidámparkjáról híres negyedében született, szülei orosz zsidó bevándorlók voltak, korán elárvult, őt is jóval idősebb bátyja és nővére gyámolította stb.) Természetesen vitatható, hogy van-e komolyabb jelentősége az ilyen hasonlóságoknak. Ha Heller részben csakugyan saját múltjáról, világáról ír, akkor nyilvánvaló, hogy a groteszk humor érzéstelenítő — az író torz tükörben mer csak szembenézni a traumáival. De alighanem másról, többről van szó ebben a félelmetes fekete komédiában. Bruce Gold a liberális értelmiségi szerepében tetszeleg, de valójában elvtelen érdekember. Noha Heller kipellengérezi az újjászülető konzervativizmus irodalmi szószólóit is, elsősorban az amerikai liberalizmus csődje foglalkoztatja. Hőse úgy érzi, minden zűrlik, hanyatlik körülötte, önkínzó nosztalgiával gondol vissza cseppet sem derűs gyerekkorára, a gazdasági válság, a háború éveire. A valaha biztonságot nyújtó család ma tehertétel. (Gold és testvérei alig várják, hogy apjuk végleg leköltözzék Floridába, az öreg pedig minden évben új cselhez folyamodik, hogy maradhasson még egy kicsit New Yorkban, gyerekei körében, kiket folyton gyaláz.) Heller új regénye sok olvasót Philip Roth műveire emlékezteti; a *Good as Gold* azonban elkeseredettebb, lesújtóbb, mint Roth bármelyik szatírája. Sőt itt Heller annyira kitombolja magát, annyira kimeríti (és lejáratja) az „etnikai humort", hogy úgy érezzük, ezt a témát, ilyen hangnemben folytatni már nem lehet. Mintha az újabb amerikai irodalom egy fejezete zárulna le Heller kíméletlen hahotájával.

Ivan Sanders



Bálint Endre

rus —, azért nem merülnénk le annyiszor. Sokkal inkább a felhozandó anyag érdekel bennünket, hogy mi is beletegyünk valamit saját erőnkből a nagy kosárba. Ha találunk valamit, rögtön elkezdjük bújni a szakirodalmat, s az is biztos, hogy a következő lelet még érdekesebb lesz, amit újabb böngészés követ. Így megy ez hétről hétre, kitölti életünk egy részét, pedig mindanynyiunknak van családja. Néha már azt hisszük, hogy nem is vagyunk egészen amatőrök, mert amit Zolnay Lászlótól és egymástól hallunk, kapunk, szinte szakemberré nevel bennünket.

— A víz mindig tartogat meglepetéseket — tette hozzá *Pásztor János*. — Mi olyan szűk területen kutatunk, amihez nem nyúl más. S ha arra gondolok, hogy több mint száz kút található a Várban és közülük mindössze nyolc van feltárva, még jó ideig elcsemegézhetünk...

Közben *Bodó Éva* egy állatkoponyát hozott fel a kútból. Megvolt az öröm, s ahogy a csontot óvatosan rol elmelkedtek, mert ügye ez is hozzátartozik az elsajátítandó ismeretekhez. Elnéztem őket: csapzottan, fáradtan, iszaptól szutykosan is együtt tanulmányozták ezt a koponyát, mint valami nagy-nagy értéket.

A budavári barlangokról sok mendemonda kering. A múlt század második felében például egy gombatermesztési kísérlet a hazajáró kísértetek babonája miatt fuccsolt be. Ha írásos emlékek fel is emlegetik a mészkőüregek és kutak múltját, mélyükbe találgatásokkal, kerge történetekkel aligha láthatunk bele. Csak az olyan következetes kutatómunka vezethet eredményre, mint ez a *Zolnay László* irányította csapaté. Még akkor is, ha nem hivatásból, hanem „csak" hivatásszerűen végzik. Így talán egyszer ez a föld alatti város is bejárható lesz, s nemcsak a megszállottként buzgólkodó fiatalok, hanem a tudós régészek és a kíváncsiskodó krónikás számára is.

Molnár Zsolt

Fotó: Batha László

Sebők János:
Gratulálok az
esze dhez.

Magyar Ifjúság,
1979. jan. 5.

Bálint Endre

SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HÍRLAP

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 61

Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1970 FEB 17

EGYETEMI ÉLET

Debrecen

B-8-1-256

Bálint Endréről

A KLTE díszudvarában Bálint Endre festőművész kiállítása a következő, amely 1970. február 21-től március 13-ig tart nyitva. A kiállítást február 21-én 11 órakor Mándy Stefánia művészettörténész nyitja meg.

Bálint Endre 1914-ben született Budapesten. 20 éves korában egy évig Párizsban élt. 1935-ben Vaszary János, 1936-ban Aba Novák Vilmos magániskolájában tanult. 1939—42 között a Népszava képzőművészeti rovatának vezetője, 1942-ben a zsidóság megpróbáltatásait megjelenítő linómetszet sorozattal szerepel a „Szabadság és Nép "című kiállításon. 1957 őszétől 1962-ig Párizsban élt, azóta Budapesten. 1935-ben állított ki először, s 1938-ban volt első gyűjteményes kiállítása a Tamás Galériában. 1946 és 1948 között több alkalommal szerepel az Európai Iskola kiállításain.

Ez évben valószínűleg Bálint Endre képviseli hazánk festészetét a Velencei Képzőművészeti Biennálén.

Ternai András

lező katalógus, a
gyakorlatok kérd
hallgatók többsé
probléma", hogy
zottság feljegyzés
pontja egyedi
donképpen azt is
hogy a KISZ-bizott
zése nem igaz.
írónak ezek után
az marad, hogy a
egymást kizáró jel
súlyozza.

5. Ne mindjárt a kar vezetőihez forduljanak a hallgatók! — kéri dr. Farkas Dezső. Az orosz stílusgyakorlatok kérdésével 1965-ben, 1967-ben és 1969-ben is közvetlenül a tanszékvezetőhöz fordultak a hallgatók (tavaly éppen egy oktatói pártcsoport-gyűlésen). A válasz akkor ugyanaz volt, mint most: alacsony színvonalú a hallgatóság tudása, objek-

[illegible] és utasítja az oktatókat, hogy tegyék változatosabbá módszereiket.

6. Végezetül remélem, hogy a vita folytatásában a hangsúly nem az újságírói rosszindulat bizonygatására, hanem az oktatás ellentmondásainak elemzésére tolódik.

Bessenyei István

1970 FEB 22

Megnyílt Bálint Endre kiállítása

Az Egyetem Galéria újabb kiállításán a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen Bálint Endre, a szentendrei festészet egyik legjellegzetesebb képviselője mutatkozik be képeivel a közönségnek, több mint 100 alkotásával.

A megnyitót, melyen megjelent Kovács Imre, a Hazafias Népfront városi bizottságának titkára, és dr. Kónya István, a KLTE oktatási rektorhelyettese, 1970. február 21-én, szombaton délelőtt volt az egyetem díszudvarán. Fehér Andrásnak, a bölcsészettudományi kar dékánhelyettesének köszöntő szavai után Ternai András, az egyetem kulturális bizottságának titkára olvasta fel a megbetegedett Mándy Stefánia megnyitó beszédét. A megnyitó hangsúlyozza többek között:

— Bálint Endre, ez a hol szomorkás, hol tréfás, de mindig nyughatatlan világbarkácsoló már sok gondot okozott kritikusainak, mert se megállni nem volt kedve, sem megváltozni. Fejlődése során nagy metamorfózisokon kellett átesnie. A sokformájú világ a sokszínű képzelet vetítővásznán újjá- és újjászövődve eszméltet magunkra: mennyi láthatatlán forma, mennyi rajzolatlan szín él még bennünk rezdítetlenül. Hadd kívánjunk küzdelmes belső felfedező útjához további nagyszerű erőfeszítéseket és eredményeket — éppen most, amikor megint a világ szeme elé indul, ezúttal a velencei biennáléra.

Bálint Endre furcsa, élményekkel zsúfolt, álomszerű hangulatú, népművészeti ihletettségű képeit február 21-étől tekintheti meg a művészetkedvelő közönség.

A megnyitó ünnepség

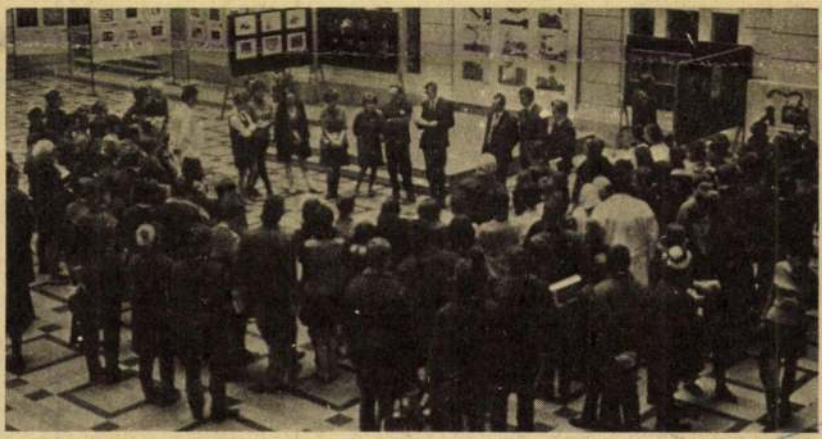

Megkezdődtek és az Arafat v tárgyalásai

Ammanban szombaton dél megkezdődtek a tárgyalások a dániai kormány és a Palesztina Felszabadítási Szervezet képviselő között — jelentette az AFP-hírügynökség jól tájékozott helyi forrásokra hivatkozva. A megbeszéléseken részt vesz Jasszer Arafat, a Palesztinai Felszabadítási Szervezet vezetője is, aki moszkvai látogatásáról az éjszaka folyamán, rövid bejrúti tartózkodás után érkezett Ammanba.

HAJDÚ-BIHARI NAPLÓ
Debrecen

8-8-1-257

SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., Üllői út 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

... nogy a kor-... csapatok és a palesztinai gerillák közötti összecsapások többé nem ismétlődnek meg. (MTI)

— mondta Wallace a beszélgetés után tudósítóknak adott nyilatkozatában. Az amerikai sajtó szerint Wallace-nak Calleynál tett látogatása nemcsak a háborús bűnös erkölcsi támogatásának kifejezését, hanem az amerikai reakciós körök Calley védelmére való előkészületét is jelenti az ellene indítandó bírósági tárgyalás idejére. (MTI)

RÓMA. A jövendő olasz középbal négy pártjának, a keresztény demokratáknak, szocialistáknak, szociáldemokratáknak és republikánusoknak tárgyalásai tizenöt nappal a kormányválság kirobbanása után újból a kiindulási pont, az OKP-hoz fűződő viszony kérdése körül forogtak. A szombat délelőtt tartott, hatodik tanácskozásuk után a pártok képviselői úgy nyilatkoztak, hogy sikerült bizonyos haladást elérniük nézőpontjuk közelítésében ezen a területen. Az AP szerint a kormánytöbbségben részt vevő pártok szombaton megállapodtak abban, hogy visszautasítják az OKP szavazatait a parlamentben. Az Olasz Szocialista Párt képviselője kijelentette, hogy a megállapodás kielégíti pártja követelését. A korábbi tárgyalásokon a szocialisták még azt követelték, hogy a kormány ne zárkózzék el a kommunisták szavazatai elől. Egybehangzóak a hírügynökségi jelentések atekintetben, hogy nem történt haladás az összes többi kényes ponton: a kommunistákkal a helyi közigazgatásban való együttműködés, a közrend zavarásával vádolt sztrájkolóknak adandó amnesztia és a válás kérdésében. (MTI)

RÓMA. Az Olaszországban tartózkodó magyar külkereskedelmi küldöttséget szombaton fogadták a Római Külkereskedelmi Intézet (ICE) vezetői. A két ország közötti kereskedelem néhány kérdését vitatták meg, különös tekintettel a gyümölcs és mezőgazdasági termékek forgalmára. (MTI)

BUDAPEST. Az Egyesült Arab Köztársaság budapesti nagykövete végleg elutazott Budapestről. A nagykövetet Ferró József, a Külügyminisztérium protokoll osztályának helyettes vezetője búcsúztatta. (MTI)

1021 1969 DEC 17

MAGYAR HIRLAP B-8-1-252 KULTÚRA – MŰVÉSZET

Ballrul Endre

Hetvenkét művész, 222 alkotás

Országos grafikai biennale Miskolcon

KOCKÁZATOS MŰFAJ A GRAFIKA, régi rossz hazai hagyományok miatt közönségünk még ma is lebecsüli kissé az olajfestményekhez képest. A Miskolcon most megnyílt szemle — tíz év alatt immár az ötödik — mégis azt mutatja, hogy a grafikai műfaj propagálására vállalkozó város célkitűzései helyesnek bizonyultak. A vetés kezd beérni, *mind szélesebb tömegbázisa van a grafikának.* De magára az alkotóművészetre is ösztönző erejű a miskolci kezdeményezés; nem kis részben ennek köszönhető, hogy *grafikánk eléri, sőt bizonyos pontokon meg is haladja a nemzetközi művészeti szintet,* s számos nemzetközi elismerésben részesül.

Igaz, grafikusaink ezúttal nem jelentkeztek új stiláris kísérletekkel, hanem arra törekedtek — és ez nem kevés, hogy eddigi kifejezésmódjukat mélyítsék el. A kiállító grafikusok irányzatok szerint több csoportot alkotnak, s az alábbiakban megkísérlem, hogy az anyagot ennek megfelelően tagoljam.

A LÍRAI NONFIGURÁCIÓ jegyében születtek *Bálint Endre* vörösben felizzó Ünnepi meditációi, *Lőránt János* fekete-fehér lapjai, *Tassy Bélának* grafikai közhelyeket felmutató elvont lapjai és *Paizs László* ökonomikusan szerkesztett kompozíciói. *R. Gyarmathy Gábor* 1919 című lapján felsejlenek figurális elemek is, és ezek könnyebben érthetővé teszik a képi mondanivalót. *Feledy Gyula* gyökeresen változtatott eddigi elbeszélő és szimbólumokkal már-már túlterhelt előadásmódján; helyette összefogott, lírai alaphangulatú Nocturne-jeiben a nem ábrázoló előadásmód felé közeledett. *Rozanits Tibor* is absztrakt kompozíciókkal jelentkezett. Távol-keleti előképek hangulatát is sugárzó, kozmikus világképet tükröző linóleummetszetei sajátos új hangot jelentenek grafikánkban.

A SZURREALISTA JELLEGŰ grafikusok közül *Lakner László* ezúttal csupán arról tanúskodik, hogy tovább tudja folytatni a Budapesten is bemutatott Száj-variációkat, *Benkő Katalin* pedig arról, hogy megemésztetlenül vette át Laknertől a „kettőzések" manírját. *Wagner János* kettős önarcképén is mintha Lakner rembrandtos korszakának visszfénye tükröződnék.

A JELKÉPTEREMTŐ ÉS AZ ELBESZÉLŐ REALISTÁK csoportja a legnépesebb. Hazai grafikánk — ezt az eddigi miskolci biennalék és az egyéb grafikai kiállítások egyaránt tanúsítják — intellektuális természetű. Elsősorban arra törekszik, hogy gondolatokat közöljön, nemegyszer olyanokat, amelyek a lírai költeményekhez hasonlóan, bonyolult összefüggés láncain keresztül jutnak kifejezésre.

Az 1967-es biennale-díjas *Csohány Kálmán* külön teremben állította ki szűkszavú; lírától áthatott lapjait. Csohány azok közé tartozik, akik — zenei hasonlattal élve — a zenekari kíséret nélküli szólóhangszerek műfaját kedvelik. Tartalmilag Csohány művészetével némileg rokonságban, de formailag kevésbé oldottan, szigorú rajzban, ugyancsak az emlékezés romantikája hatja át *Rékassy Csaba* Dürer korát idéző metszeteit és *Engel Tevan István* hasonlóan elbeszélő jellegű és múltba vágyó, de mégis kevésbé archaizáló rézkarcait. *Agotha Margit* a múltat idézi, az ő fametszetein azonban a mai embernek a múlttal szembeni távolságtartása jut határozottan kifejezésre: a commedia dell'arte világát idéző fa- és linóleummetszetei egyszerre együttérzőek és karikaturisztikusak. *Ravasz Erzsébet* — egyébként Kondor Béla távoli hatását mutató — rézkarcaival már a fehérvári kiállításon is figyelmet keltett.

Örömmel állapíthatjuk meg, hogy *Mizser Pál* az eddiginél sokkal gazdaságosabban bánik színeivel és formáival, levetette Picassót utánzó modorát, s *Kunt Ernő* plakátszerű, erősen expresszív, színes fametszetei is összefogottabbak, erőteljesebbek lettek. *Vass János* mintegy bemutatót tart sokoldalú képességéből; Szent György című lapjának oldalmezőin ugyanaz a világ jelenik meg, mint Rékassy lapjain, de oldottabb, izgatottabb, korszerűbb formanyelven.

Kondor Béla az, aki az elbeszélő jellegű grafikában a leginkább „képzőművészi", nem elégszik meg az illusztrálással, hanem a grafikai stílust is a tartalom szolgálatába állítja. *Hincz Gyula* is széles skálán mutatja be mindazt, amire képes, mindazt, amit a múltban is megcsinált. Tűnő idők című kompozíciója azonban mintha más, mintha rezignáltabb és keserűbb hangot ütne meg, mint eddigi életművében bármikor.

Gross Arnold városi álomképeit a míves szeretet és egy mesélőkedvű gyerek áhítata hatja át. Halvány tónusokkal színezett rézkarcait most mintha még az eddigieknél is „dallamosabbra" hangolná. *Kondor Lajos* a városi életnek inkább a belső, intimebb világát ábrázolja, eddigi, illusztratív elegenáciája helyett azonban most lényegesen mélyebb hangot üt meg Áldozat I. és II. című lapjain. *Gy. Molnár István* Gross Arnold áhítatos imáit felnőttebb hangon dörmögi el. Az Egész világ című rézkarca kaotikusnak mutatja a városok épülettömkelegét, amelybe képkeretek, tükrök és ablakok vágnak rést, emelnek ki egy-egy részletet, mintegy példázván a világból az egyén számára kihasítható kicsinyke, az egésszel mégis összefüggő világot.

FOLKLORISTÁNAK nevezhetnénk — jobb szó híján — a kiállításon egymástól térben ugyan elszakítva, de szellemben összetartozóan jelentkező néhány művész grafikáit. *Czinke Ferenc* és *Kerti Károly* művészetéről más összefüggésben korábban is írtunk már. Kockáztassuk meg ellenben, hogy *Jurida Károly* linóleummetszeteit ezúttal az ő társaságukban említsük; bár a tér dinamikai problémáit elemző munkái látszatra talán távolesnek, Ballada című lapját sajátos hazai népi ízű formanyelven fogalmazta meg. *Diskay Lenke* a Czinke Ferenc által megteremtett bartóki jelképet ismét mesében oldja fel.

A HANGSÚLYOSAN POLITIKAI, illetve világnézeti grafikák között első helyen *Pásztor Gábor* lapjait kell megemlítenünk. Katasztrófától sújtott világában a részletek szüntelen átalakuláson mennek keresztül, a rémülettől a reményig, a bomlástól a csírázásig, a siratótól a diadalénekig. *Zala Tibor* lapjain a politikai didaktika átüt az elsődleges grafikusi kifejezésen, *Sziráki Endre* litográfiájának vad ereje szinte elsöpri magát a mondanivalót is, ezzel szemben *Józsa János* halvány népmesévé szelídíti a politikai tartalmat. *Bálványos Huba* filozófiája ezúttal közhelyszerű, és mintha a század elejei illusztrációk stílusát elegyítené a Borsszem Jankó karikaturisztikus példázataival.

A fiatalabbak közül néhányan a túlhalmozás hibájába esnek, így *Bognár Árpád, Pető János* és *Ábrahám Rafael.* A most végzett *Révész Napsugár* egyelőre egyenetlen, de különösen Krím című lapjával ígéretes tehetség jelentkezik.

HETVENKÉT MŰVÉSZ mutatkozott be a kiállításon 222 grafikai lappal. A miskolci biennale hagyományainak megfelelően csakis sokszorosítható grafikákat állítottak ki. Nemcsak az egyes grafikák mérete növekedett az elmúlt évekhez viszonyítva, hanem a kiállításra beküldött anyag mennyisége is. Ennek köszönhető, hogy a rendezésnek módjában állt a legjava anyagot kiállítani, sőt szép számmal maradt raktáron is olyan anyag, amely semmivel sem maradt el a kiállítottak színvonala mögött. Miskolc úgy tervezi, hogy a grafikai biennalét *nemzetközivé szélesíti.* A jelenlegi keretek azonban, valljuk be, még a hazai anyag bemutatására sem elegendőek.

Bojár Iván

MAGYAR HÍRLAP
Budapest

SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HÍRLAP BUDAPEST, IX., BÁLOGI ÚT 61
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

APRÓHIRDETÉS

KISMOTOR- és GÉPGYÁR 2. sz. ÜZEMEGYSÉG

felvételre keres:

CSISZOLÓKAT,

BETANULÓ CSISZOLÓKAT,

CSISZOLÓK MELLÉ SEGÉDMUNKÁSOKAT.

3 hónap után 15 százalék, később hűségpótlék.

Csökkentett munkaidő.

Szükség esetén (csak vidéki dolgozóknak) munkásszállást biztosítunk.

Minden második héten szabad szombat.

Jó kereseti lehetőség.

Jelentkezni lehet: Bp. XV. ker., Ságvári Endre u. 14. Üzemgazdasági osztályon.

Kőművesek, segédmunkásokat 15 éves kortól is, keresünk felvételre budapesti munkahelyeinkre. Vidé-

FELVÉTELRE KERESÜNK

FONÓ, SZÖVŐ SZAKMUNKÁSOKAT,

FÉRFI, NŐI SEGÉDMUNKÁSOKAT,

16. ÉVET BETÖLTÖTT FIATALOKAT ÁTKÉPZŐSNEK.

KERESÜNK MÉG:

GÉPGYORSÍRÓNŐT,

LAKATOST,

VILLANYSZERELŐT,

TAKARÍTÓNŐT,

LIFTKEZELŐT.

VIDÉKRŐL BEJÁRÓKNAK UTAZÁSTÉRÍTÉST ADUNK,

2 HETENKÉNT SZABAD SZOMBAT

KEDVEZMÉNYES ÉTKEZÉS VAN.

Jelentkezés naponta 7⁵⁸—14⁴-ig.

HAZAI FÉSŰSFONÓ ÉS SZÖVŐGYÁR,

Budapest, IX.,

Szerszám- és Gépelem Gyárak Budapesti Forgácsoló Szerszámgyára,

Budapest, XIII., Reitter Ferenc u. 132.

Jó kereseti lehetőséggel FELVÉTELRE KERESÜNK:

44 órás munkahét, minden második szombat szabad.

Esztergályos, géplakatos, köszörűs, marós, szerszámedző, szerszámkészítő szakmunkásokat.

Korszerű automata gépekhez férfi és női betanított gépmunkásokat.

16. évüket betöltött fiúkat és lányokat vasipari szakmára betanítunk.

Gyakorlati évek után szakmunkásvizsgát tehetnek, de addig is jó kereseti lehetőség.

Valamint fiatal gépésztechnikusokat, elméleti-gyakorlati munka elvégzésére.

6 órás munkakörbe fiatalkorú lányokat és fiúkat. Férfi és női segédmunkásokat.

Olcsó, jó minőségű étkeztetés, munkaruha.

ORION RÁDIÓ ÉS VILLAMOSSÁGI VÁLLALAT

FELVESZ

NŐKET

15 éves kortól szerelő-forrasztó gépmunkára,

NŐKET

FELVESZÜNK napi 4—5 órás munkaidőre is.

LEMEZLAKATOSOKAT, MARÓSOKAT, ESZTERGÁLYOSOKAT, MECHANIKAI MŰSZERÉSZEKET, GÉPLAKATOSOKAT, OROSZ NYELVŰ GÉPÍRÓT, BÉRELSZÁMOLÓT, FÉRFI BETANÍTOTT SEGÉDMUNKÁSOKAT, RUHATÁROSOKAT, PORTÁSOKAT, TAKARÍTÓNŐKET.

KÉTHETENKÉNT SZABAD SZOMBAT

Jelentkezés: munkaerő-gazdálkodáson.

A FOL... SZABÁ... ÉS KAVIC... VÁLLA...

KÖZPO... HAJÓJA... MŰHEL...

Budapest, Cserhalom

FELVE...

44 ÓRÁ... MUNKAHÉTTEL,

HETENKÉNTI SZABAD SZOMBAT BIZTOSÍTÁSÁVAL

MŰVEZETŐKET,

MOTORSZERELŐ MŰVEZETŐKET,

DIESEL-, OTTÓ-MOTOROK JAVÍTÁSA TERÜLETÉN 5—10 ÉVES VEZETŐI GYAKORLATTAL),

GÉPÉSZTECHNIKUSOKAT,

TOVÁBBÁ 1 FŐ

KONYHAI KISEGÍTŐ DOLGOZÓT

FELSZOLGÁLÓI MUNKAKÖRBE.

Jelentkezni lehet: Folyamszabályozó és Kavicskotró Vállalat

...MUNKÁSOKAT ÉS MŰSZAKI RAJZOLÓKAT.

2 HETENKÉNT SZABAD SZOMBAT

44 ÓRÁS MUNKAHÉT.

Jelentkezés: Bpest, VIII., Kerepesi út 17. Géptervezési osztály, vagy a **130—830/308 tel.**

Beton- és Vasbetonipari Művek Szentendrei Gyára (Szentendre, Dózsa György út 34.) azonnali belépésre felvesz nehézgépkezelőt, géplakatosokat több éves gyakorlattal, magasnyomású kazánfűtőket, — valamint segédfűtőket. Kéthetenként szabad szombat. Munkásszállót és üzemi étkezést biztosítunk. — Útiköltség hozzájárulást adunk. Felvétel személyes jelentkezés esetén

1000—1700 kcm-ig nyugatú márkájú SZEMÉLYGÉPKOCSIT

0—10 000 km-ig.

Értesítést: Ruhatisztító Kisz. Barát, 224—446 telefonra kérünk.

OKTATÁS

FIGYELEM!

1. SZ. AKÖV

KIKÉPEZ GÉPKOCSIVEZETŐKET!

A GÉPJÁRMŰVEZETŐI TANFOLYAM AZ AUTÓKÖZLEKEDÉSI TANINTÉZET RENDEZÉSÉBEN 1970. JANUÁR HÓNAPBAN KEZDŐDIK.

A TANFOLYAMRA JELENTKEZHET MINDEN 21. ÉLETÉVÉT BETÖLTÖTT, ÁLLANDÓ BUDAPESTI LAKÁSSAL RENDELKEZŐ FÉRFI DOLGOZÓ!

A KÖLTSÉGEKET A VÁLLALAT TÉRÍTI, A TANFOLYAM IDEJE ALATT SEGÉDVEZETŐI BÉRT BIZTOSÍT.

Jelentkezés: munkanapokon, 8—12 óra között, V., Tüköry u. 3. Oktatási csoport. Telefon: 123—205.

ÉRTESÍTÉS

HATVAN VÁROSI TANÁCS KÓRHÁZÁNAK IGAZGATÓ FŐORVOSA

(Hatvan, Kossuth tér 18.)

PÁLYÁZATOT HIRDET A KÓRHÁZNÁL MEGÜRESEDETT

1 fő E. 232. kulcsszámú

HISTOTECHNIKAI ASSZISZTENSI ÁLLÁSRA.

Az állás azonnal elfoglalható.

PÁLYÁZATOT HIRDET továbbá A KÓRHÁZ BELGYÓGYÁSZATI OSZTÁLYÁN,

valamint

A VÉRADÓ ÁLLOMÁSON MEGÜRESEDŐ

1—1 fő E. 232. kulcsszámú

LABORATORIUMI ASSZISZTENSI ÁLLÁSOKRA.

Az állások 1970. jan. 1-vel elfoglalhatók.

Mindhárom állásra vonatkozóan az illetmény kulcsszám szerint.

Az állásokat elfoglalók részére a nővérszálláson — térítés ellenében — férőhelyet tudunk biztosítani.

Az állásokra a pályázók szabályszerűen felszerelt kérelmeiket a szolgálati út betartásával adják be.

VEGYES

»ÁFOR« Ásványolajforgalmi Vállalat

60—120 nm alapterületű HELYISÉGET KERES bérleményként, iroda részére, kb. 5 évi időtartamra, Budapest központi kerületeiben II. emeletig (liftes házban felsőbb szint is megfelel).

Értesítendő: »ÁFOR« Ásványolajforgalmi Vállalat anyagellátási főosztály, Budapest, XXI., Csepel, Petróleum-kikötő. Telefon: 278—832.

HANGSZER

Zongora, pianínó világmárkák, vétel, eladás, javítás, hangolás. Részletkedvezmény — Sasvári, Lenin krt. 21. 426-819.

Bálint Endre
1970 MÁR
SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
B-8-1-251.

EGYETEMI ÉLET
Debrecen

1021



Kanyó Ferenc fotoja

Bálint Endre kiállítása

Február 21-én nyílt meg a Kossuth egyetem díszudvarán Bálint Endre festőművész kiállítása. DR. FEHÉR ANDRÁS, a bölcsészettudományi kar dékánhelyettese köszöntötte a művészt és a megjelenteket, majd TERNAI ANDRÁS, az egyetem kulturális bizottságának titkára olvasta fel a megbetegedett MÁNDY STEFÁNIA megnyitó beszédét. Jelen voltak a megnyitón KOVÁCS IMRE, a Hazafias Népfront városi bizottságának titkára és DR. KÓNYA ISTVÁN, a Kossuth Lajos Tudományegyetem oktatási rektorhelyettese.

A szentendrei festészet reprezentánsának kiállítását március 15-ig tekinthetik meg az érdeklődők.



ács Tibor: DEAC—MGM

előtt

ra. Ebből három-négy edzés, két-három előkészületi mérkőzés. Eddig kilenc edzőpartnerrel találkoztunk 24:6 a gólarányunk. Csak a D. Honvédtól kaptunk ki 2:1-re.

— VÁLTOZIK-E A KEZDŐ CSAPAT?

— Elvünk, hogy a bajnokságot nyert csapatra építünk — mondja az edző. Jól igazoltunk. MOLNÁR LAJOS, a DASE volt játékosa kombinatív fedezetjátékos, emellett gólerős is. KISS SÁNDOR az MVSC-ből, irányító típusú összekötő. PETRÓCZKI ISTVÁN Gyuláról, a jobbszélső posztján erősíti a csapatot. Az együttes hangulata jó. Úgy akarjuk, hogy sérülés, formahanyatlás, tanulmányi problémák esetében azonos képességű tartalékjátékosok álljanak készenlétben.

BENCZE SÁNDOR:

— A régiek befogadták az újonnan jötteket, segítjük őket. Eddig legjobban Molnár Lajos illeszkedett be. Bízom benne, Nincs kiesés és feljutás. Ennek ellenére mi rugalmasan alkalmazkodó játékrendszerben, szellemesen, ötletesen akarunk játszani, hogy szórakoztassuk a közönséget. S persze, okosan „fülelünk" a többiekre.

— ÖRVENDETESEN NŐTT A DEAC SZURKOLÓTÁBORA, MI ERRŐL A VÉLEMÉNYED?

— Nyilvánvaló, hogy nem jöttek ki a mérkőzéseinkre, mikor itthon is öt gólt kaptunk. A tavaly őszi szereplésünkkel sikerült visszanyerni a szurkolók bizalmát. A mérkőzések jó hangulata sokat jelent nekünk. Tuzséron, Szolnokon, Téglás on és a többi idegenbeli mérkőzésen 2—300-as szurkológárda drukkolt nekünk. Az egyetemek közötti jó kapcsolatot segíti a DASE—DEAC csere. A Kossuth egyetem autóbuszával minden mérkőzésre el lehet menni. Kedvezményesen a MÁV-tól

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776
19 1977 SEP
B-8-1-250 3
ÉLET ÉS IRODALOM
Budapest
Bálint István
1021

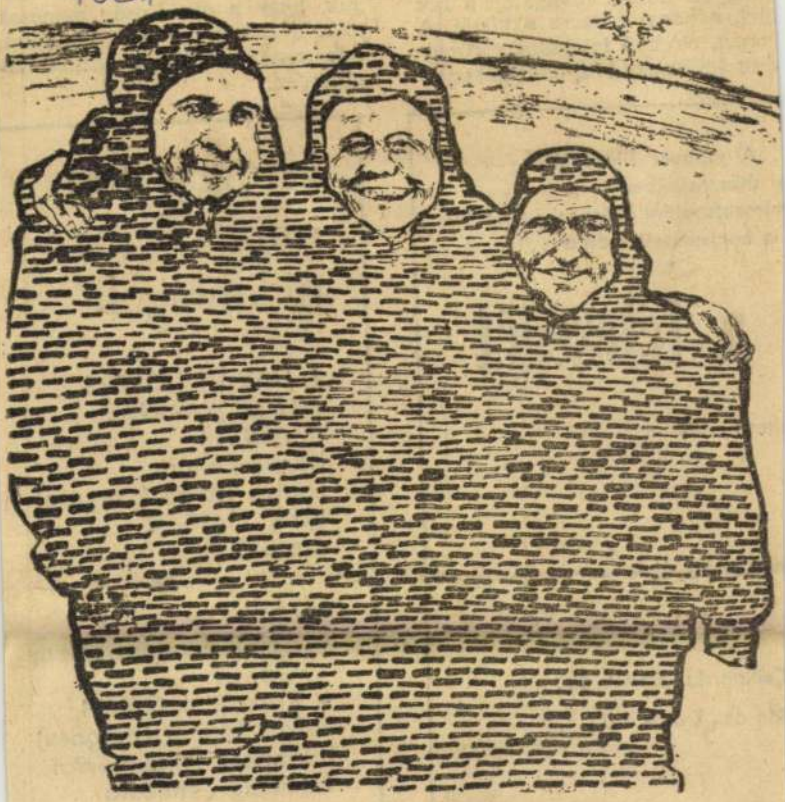

Bálint István: Egy űrhajós naplójából

Valami mégis sz
vad, civilizálatlan
elhagyott hajlék hív
közt, néhány méter
vastag, elfekvő fatör
etőt ácsolt egy kéz,

...A magyar filmvígjáték
ai útkeresésében
tározott előrelépés és ígéret
a honismereti szatíra..."

a feleségét

ilmvígjáték

a, Kertész Ákos

Csillag du., Bartók du.,
kin de., Dózsa 5–7.,

Hungaroton
művészlemez-
újdonságok

J. HAYDN ÖSSZES ZONGORAMŰVE II. ALBUM
Kocsis Zoltán,
Lantos István (zongora)
SLPX 11618/22
ára 350 Ft

●

CHOPIN
– f-moll zongoraverseny Op. 21
– Krakowiak Op. 14
Falvai Sándor (zongora)
Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara



Bätrix 68.





1021

MUSICOTHECA
soroz

MC 1 LISZT Ferenc: Die Legend
(Nagy)
Zongorakivon

MC 2 HAYDN, Joseph: Die siebe
Partitúra

MC 3 LISZT Ferenc: Requiem (I
Partitúra

MC 4 LISZT Ferenc: Missa solennis (Esztergomi mise)
(Sulyok)
Partitúra, Zongorakivonat

MC 5 PALESTRINA, G. P. da: Canticum Canticorum.
29 motetta (Jancsovics)
Karpartitúra

MC 6 DONIZETTI, Gaetano: Miserere in re minore (Máriássy)
Partitúra, Zongorakivonat

MC 7 LISZT Ferenc: Dante Symphonie (Sulyok)
Partitúra

MC 8 CALDARA, Antonio: Dies irae (Homolya, Sulyok)
Partitúra, Zongorakivonat

MC 9 LISZT Ferenc: Via crucis (Sulyok)
Partitúra

MC 10 BACH, Johann Sebastian: Brandenburgisches Konzert
No. 1 (Máriássy)

MC 11 HAYDN, Michael: Requiem in do minore (Nagy)
Zongorakivonat

MC 12 BACH, Johann Sebastian: Brandenburgisches Konzert
No. 2 (Máriássy)
Partitúra



ZENEMŰKIADÓ

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776
1978 ÁPR
B-8-1-249
VIGILIA
Budapest
Bálint Endre

B-8-1-247

Bálint Endre

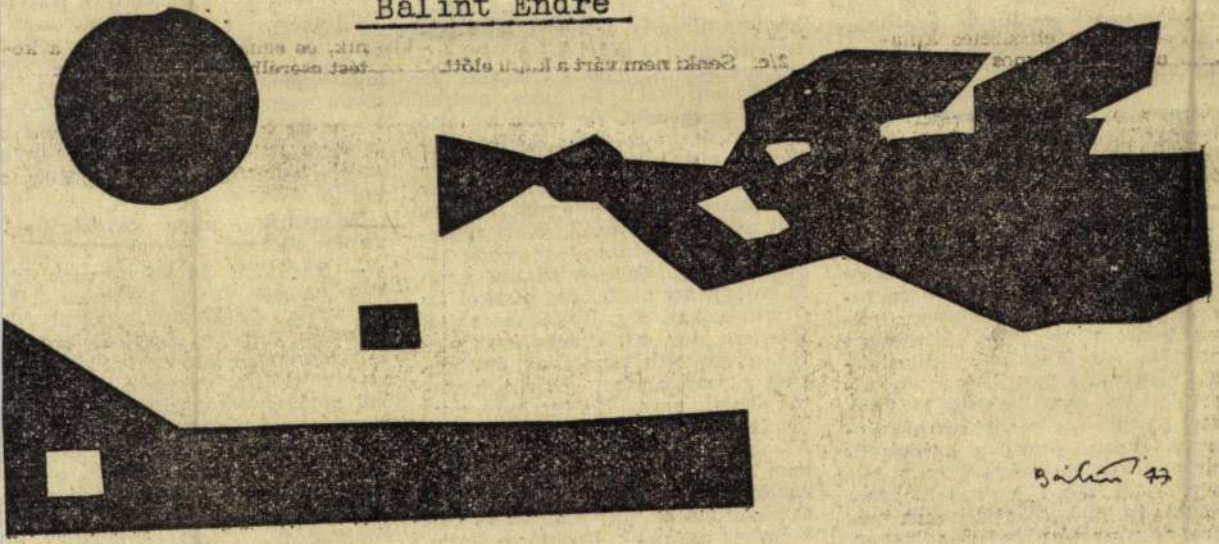

Bálint Endre: Ébresztő

Élet és Irodalom, Bp. 1977. okt. 8.
XXI. évf. 41. sz. 15. lap.

megtartott négyet az őszi mélyszántáshoz, de egyébként lovakat vett. Csak azért mondom az egészet, hogy látszódjék: apám haladó gondolkodású ember, modern gazd
v
z
gedett! Azt mondta, nem akar a gyerekeiből urat nevelni, mert összeomlik a világ, ahol sok az úr, kevés a munkásember!... No, erre a mai élet jócskán rácáfol, szerintem legalábbis. Én azonban nem azért mentem volna arra a tanfolyamra, hogy dologtalan váljék belőlem. Éppen ellenkezőleg: hogy jobban tudjak dolgozni. De tanfolyamra csak akkor mehettem, mikor huszonnégy éves koromban megnősültem. Mert apám kihasította a részemet a tagból, és azt mondta: Na, itt van, boldogulj, fiam, mert ha két éles kardot egy hüvelyben hagynak, annak a kardok is kárát látják, de mégjobban a hüvely!... A földre, a gazdálkodásra értette; és én huszonkilencben még erre az akaratára is ráduplázam, mert otthagytam a szülői házat, és eljöttem ide. Portelekre. És itt közel esett nekem a homok, Szentimre felé csak fél kilométer, és akkor kezdtem megismerni, hogy mit is csinálnak, hogyan is boldogulnak azok a híres homoki kertészek,

adok, akkor enyém a mintapéldány! Hát úgy lett. De vetettem fehér takarmányrépát is, öt holdon. Csak azért mondom, hogy ezt is elsőnek a környéken. Mauthnertől

lem vásárolták. És nem akarok sokat dicsekedni, de talán az első gazda voltam az egész berényi határban, aki a harmincas évek elején rádiót vettem. Mikor szegény jó anyám meghallotta, ideszekerezett húsz kilométerről, és megátkozott, ha nem adom el az ördög találmányát!... Dehogy adtam! Azon át hallgattam a szakmai híreket, az újdonságokat, a politikát, és abból értettem meg, az ötvenes évek elején, hogy befellegzett az én maszek akaratomnak... Nem hibáztatok senkit, uram. Ha így lett; most így legyen jó maguknak!... Mit? Alkotni?... Nem, kérem én ahhoz nem értek. Én csak dolgoztam, meg gondolkoztam, meg megint dolgoztam. Abban az ántivilágban ez volt a szokás mifelénk. De már a fiaim, az unokáim az iparban vannak; többnyire: mérnök, irodás, munkás — melyik mi. Ők már alkothatnak, kedvükre!

[redacted]

hátradől: na, kész a könyvem! Így van?!

— Nem egészen. Mert a szociográfiát sohasem a szerző írja. Íratják vele az adatközlői, a tények, a tör
nikor legépelte, akko
kevésbé. Jön a lektor
az ilyen szempont, a
olyan megfontolás. Később aztán a kiadó is továbbítja: következik a fotós, a grafikus, a nyomdában a szedő, a korrektor, a gépmester, a hajlító, a fűző...

Bólogatott nagy egyetértéssel szinte örömmel:

— Na látja! És sokszorosan így van ez egy ipari gyártmánynál. Tervezők, szerkesztők, gyártáselőkészítők tucatjai, szak- és betanított munkások százai foglalkoznak vele, mielőtt az egyetlen első kísérleti példány elkészülne!... Az ipari gyártás kollektív munka, a szó legteljesebb értelmében, és ez, ugye, igen szépen hangzik, a baj csak az, hogy ki-ki nem tudja kiemelni belőle a maga egyéni teljesítményét. Mert annyiszor és annyian álltuk körbe a kísérleti példányt, és az egyik ezzel jött, a másik azzal, s ki tudja, talán nem is igaz, hogy én mondtam ki valamelyik helyes megoldást. Talán csak utólag emlékezem így, hogy az egészből legalább egy picike mozzanat az enyém legyen. Csak

B-8-1-248

VADAS JÓZSEF:

Képzőművészet

BÁLINT ENDRE

Nagykorú kisgaléria

Először 1964-ben jártam a *Jókai Klubban. Bálint Endrének* volt ott akkor kiállítása. Nemrég tért haza Párizsból; kevesen ismerték, inkább csak legenda övezte művészetét. Különben éppen akkortájt ért be festészete: a hatvanas évek elején lett az ígéretesnek indult Bálint Endréből végérvényesen jelentős művész. A kiállításról az Élet és Irodalom is beszámolt, Frank János írt róla rövid, de velős méltatást. Jól jött ez a cikk Bálintnak, jól jött ez a cikk az eszmélő magyar képzőművészetnek is. Örvendetes volt, hogy Bálint Endre legalább a Jókai Klubban bemutatkozhatott.

Utoljára a múlt héten jártam a Jókai Klubban. Bálint Endrének van ott kiállítása. De más kiállítás ez, mint a régi. Akadnak formai különbségek is, ezek azonban lényegtelenek. Érdektelen adat csupán, hogy annak idején festményeit láthattuk, most viszont tizennégy grafikáját állította ki.

Inkább filológiai, mintsem publicisztikai tény, aligha közérdeklődésre számottartó fejlemény, hogy Bálint Endre szürrealista montázstechnikával készülő műveiben némiképp kicserélődtek az elemek: a kocsikerék például maradt, de a burnuszos arab nőket csuklyás férfifigurák váltották fel. A legdöntőbb változás minőségi. Az akkor még önmagában — saját vállalkozásában — is bizonytalan festőből eszközeinek, témavilágának és választott technikájának tökéletes ura lett az elmúlt másfél évtizedben. Vagyis: 1964-ben Bálint Endrének örülnie kellett — s mi nézők vele együtt örültünk —, hogy kiállítást rendezett a Jókai Klubban; 1977-ben viszont — elszomorítóan unalmas és érdektelen kiállítások egész sorát látva az ismert fővárosi galériákban — a Jókai Klub érezheti magát megtisztelve Bálint Endre szereplésével.

De — ezúttal — nem Bálintról kell írni.

Egyrészt: ma már Bálint Endre nem szorul sem védelemre, sem dicséretre, még népszerűsítésre sem.

Másrészt: az elmúlt években Bálint négy jelentős kiállítást produkált. Először a Műcsarnokban állított ki, aztán Szegeden, majd az

MŰVÉSZET

Iparművészeti Múzeumban, tavaly nyáron Kaposvárott. Ezeken a kiállításokon mindnyájan láthattuk, honnan hová tart Bálint Endre. Lefródott, hogy ez a fajta szürrealizmus nem tételes avantgardizmus, hanem egy humanista művész értékmentő, emlékezetőrző, múltidéző képzeletének s e képzelet játékának szülötte. Még az is elhangzott: nem idegen tőlünk ez a szemlélet. Iróniájával Bálint érzékelteti, hogy akármilyen szép is a rozsdamarta utcatábla, az már csak nosztalgikus emlék. Bálint festészete arra figyelmeztet: emlékek nélkül nem lehet élni. De azt már nem mondja, hogy az emlékeinkből éljünk. Körülbelül ez a kép alakult ki róla, s ezen a képen a Jókai Klubban látható kis anyag nem változtathat.

Harmadsorban: azt a bizonyos 1964-es kiállítást alighanem Bálint Endre kezdeményezte, ezt a mostani tárlatot viszont a *Művészet* című folyóirat szervezte meg. A lap júniusi száma — legalább felében — Bálint Endrével foglalkozik; interjú, önvallomás, róla szóló írás, s megannyi színes és fekete-fehér fénykép mutatja be munkásságát. Természetes hát, de legalábbis logikus, hogy a Jókai Klubban működő *Művészet Kisgalériája* Bálint Endrét hívta meg kiállításra.

És itt meg kell állni.

Illik ugyanis elmondani: ez már a sokadik rendezvénye a *Művészet* folyóiratnak. Egy éve rendszeresen működik a Művészet Kisgalériája. Jó dolog, hogy egy folyóirat nem csupán passzív tükrözője a művészetnek, hanem a maga módján részt vesz a folyamat alakításában. Örömmel mondom: egész sor érdekes kiállítást láttam a Jókai Klubban; és sajnálattal teszem hozzá: egész sor nem tudom milyen kiállítást nem láttam a Jókai Klubban. Azért nem láttam ezeket a nem tudom milyen kiállításokat, amiért a számba jöhető közönség jó része az általam látott érdekes kiállításokat sem látta: a Jókai Klub a Szabadság-hegyen van. Magyarán: nehéz megközelíteni. Fáradságos; különösen akkor, ha esik a hó, zuhog az eső, ha dolga vagy családja van az embernek. Pedig érdemes volna ilyenkor is útnak indulni. A szerkesztőség ugyanis vitákat is rendez a kiállításokon. Meghívja az érdekelteket, hogy együtt — közösen — beszéljék meg a közös gondokat. Ezek után nem az udvariasság, hanem a szakmai tisztesség mondatja velem: az ország egyetlen képzőművészeti folyóirata jobb fekvésű és nagyobb kiállítótermet érdemelne. Nem lehetne a Művészet Kisgalériáját végre nagykorúsítani?

FILME

A filmforgalmazás problém
koztatnak. Egyes részkérdésekr
olvasólevelet. Reméljük, hogy

Élet és Irodalom, Bp. 1977. juli. 9.
XXI. évf. 28. sz. 12. lap.
A tuloldalon lásd: Felsmann Tamás: "Villa" c. képét.

itottság

normákkal közelednek hozzá, amelyeket az tudatosan tagad. A „nyitott mű" modellje olyan logika alkalmazása a poétikai és esztétikai gondolkodás szférájában, amely — a modern természettudományokban nagy szerepet játszó több értékű logikák megfelelőjeként — a meghatározatlannal, a lehetségessel, a valószínűvel is számot tud vetni, mint a műveletek érvényes eredményével. A befogadók magatartását ezzel szemben döntően ma is a „kétértékű logika kulturális korszaka" határozza meg. Az az arisztoteliánus gondolkodásmód, amelyben valami vagy igaz vagy hamis, vagy tény vagy nem tény. A „nyitott mű" megtervezett többértelműsége e kétértékű esztétikai logika merev vagy-vagyai között szükségképp homályossá, érthetetlenséggé, arisztokratikus rejtjelezéssé morzsolódik. Eco koncepciójában viszont a „nyitott mű" eszméje lényege szerint sokkal demokratikusabb igénnyel fordul a befogadókhoz, mint a vele ellentétes poétikák: passzív szemlélőkből, akik vagy eltalálják a mű „helyes", „igaz", „objektív" értelmét, vagy meghamisítják és félreértik, az értelem megteremtésének aktív részeseivé teszi őket, számít beavatkozásukra, sőt, egyenesen elvárja, hogy saját magukkal töltsék ki a mű több irányban egyformán realizálható „üres helyeit". A „nyitott mű" modellje ezért a befogadó „nagykorúsításának" a modellje is. Olyan személyiséghez apellál, aki a félreértéstől való szorongás nélkül, elfogulatlanul közeledik a műhöz, tudván, hogy feladata nem valamilyen egyedül igaz jelentés kutatása, hanem saját szabadsága érvényesítési lehetőségeinek bebarangolása *azon a játéktéren belül, amelyet a materiálisan megjelenő műalkotás körülhatárol.*

„A nyitott mű, megjelenése idején, bizonyos körökben heves ellenállásba ütközött, meglehetősen

Felsmann Tamás

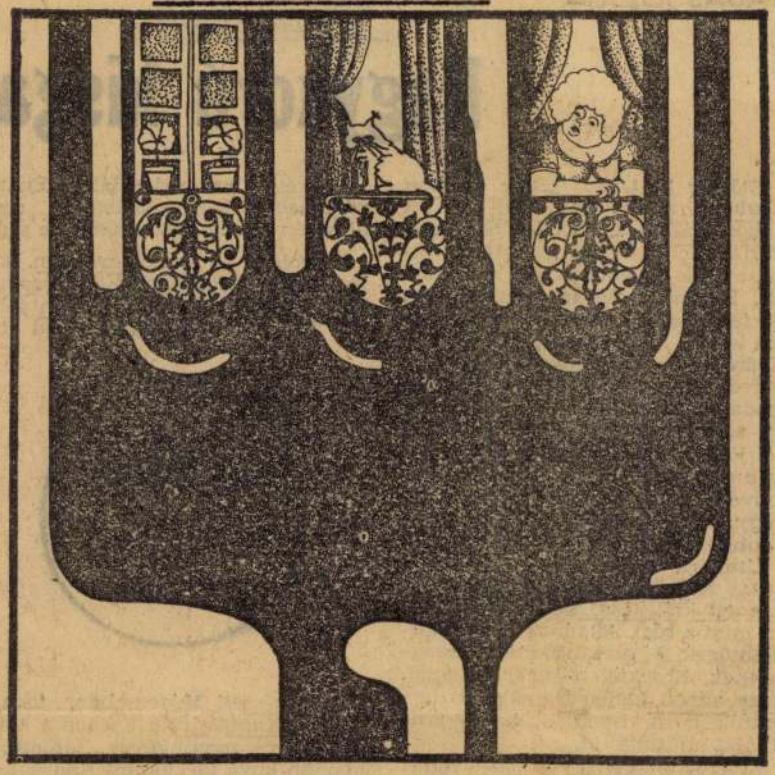

Felsmann Tamás: Villa

Élet és Irodalom, Bp. 1977. juli. 9.
XXI.évf. 28. sz. 11. lap.

Célzások nélkül

■ *Oláh János: Közel (Szépirodalmi, 372 old.)*

Oláh János, a „kilencek" antológiája: az Elérhetetlen föld címadó versével a háta mögött fogott bele regényébe, a magyar prózairodalomban nem túl gyakori poétikai tudatossággal. A *Közel* témája önéletrajzi: gyermekévek a háború végétől az ötvenes évek közepéig. E korszak, tragikus, néha tragikomikus eseményei a negyvenes évek elején született

elolvasása a rövidebb műfajoknál könnyebb munka. A hagyományos regényben a cselekmény elemei kauzálisan kapcsolódnak; az okok ismeretéből vagy nem ismeretéből fakad a két részlet közti feszültség. A formák felbomlásával azután eltűnt a belső összefügés, s az egységeket külső, mechanikus logika vagy valamilyen állandó lélektani magatartás fogta össze.

Jelen esetben ez a magatartás az [illegible]zés. Az emlékek áram[illegible]

1021









A veszprémi Egyházmegyei Gyűjtemény anyagából *(Cikkünk a 786. oldalon)*

Bálint Endre munkája

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., Üllői út 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776
1978 NOV
VIGILIA
Budapest
Bálint Endre
8-9-4

19:3 FEB 14.

1021

Bálint Endre



a kinyomatásra Arany tekintélye nélkül? Enynyin múlik olykor a halhatatlanság? Nehéz belenyugodni. Márpedig, ha Arany János a maga nagy tekintélyével és a közéletben elfoglalt rangjával kedvezőtlenül ítél és nem áll Madách mellé, most talán nem ünnepelnénk az Ember tragédiája költője születésének 150. évfordulóját. De Arany jól ítélt. Első Madáchhoz írott – 1861. szeptember 12. – levelében így ír:

„Az Ember Tragédiája úgy conceptióban, mint compozitióban igen jeles mű. Csak itt-ott verselésben találok némi nehézkességet... De így is, mint van, egy kevés külsimítással irodalmunk legjelesebb termékei közt foglalhat az helyet. Nem tudom, mi szándéka van kegyednek a kiadásra nézve: én óhajtanám ezt a Kisfaludy Társaság útján eszközölni, ami remélem sikerülne is."

A Tragédia 1862. január 16-án jelent meg könyv alakban. Attól fogva tehát, hogy Arany javaslatot tett a kiadásra, javításokkal, többszöri levélváltásukkal, újabb korrigációkkal, kinyomatással együtt a megjelenésig mindössze négy hónap telt el.

A Tragédia nem készült bestsellernek, nem aratott nyomban átütő sikert, de szolid elismerést; a Kisfaludy Társaság tagságát hozta meg szerzőjének és 1863 márciusában a második kiadást. (Ez a két kiadás jelent meg Madách életében.)

A Tragédia színházi előadására éppen kilencven esztendeje került sor.

A Tragédián kívül – amely száznál több kiadást ért meg, s ki tudná megmondani, hányszor játszották el magyar és külföldi színpadokon, más műveinek rejtett értékei is napvilágra kerültek. A Tragédia szövege pedig, amely a maga korában helyenként nehézkesnek, elavultnak hangzott, csak felfrissült az idővel. Megmaradt kortalannak.

Bálint Endre Az ember tragédiája legújabb kiadásához illusztrációkat készített, ezekből közlünk kettőt

MADÁCH

Madách patrónusának és nagy műve gondozójának, Arany Jánosnak könyv alakban való megjelenése előtt néhány hónappal a következőket írja:

„...hidd el nekem, kedves barátom, ha az öreg isten szabómesteres kitörése művem tovább olvasásától végkép elriaszt, s te azt rosszalló ítélettel visszaküldöd – már azóta melegedtem volna mellette, s Ádám utolsó álmát a purgatórium lángjai közt álmodta volna végig. Általán csak azt ne hidd, hogy műveimbe szerelmes vagyok. Túl vagyok a koron, amelyben magát az ember nyomtatva szereti látni. Igen, van nekem is hiúságom, nagyobb, mint amaz – semmi középszerűt nem adni világ elé....."

Az ember beleborzong, ennyin múlott hát? De még ha Madách nem is veti a kéziratot tűzre, ki tudja, előkerül-e az, s kap-e bizalmat



SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81

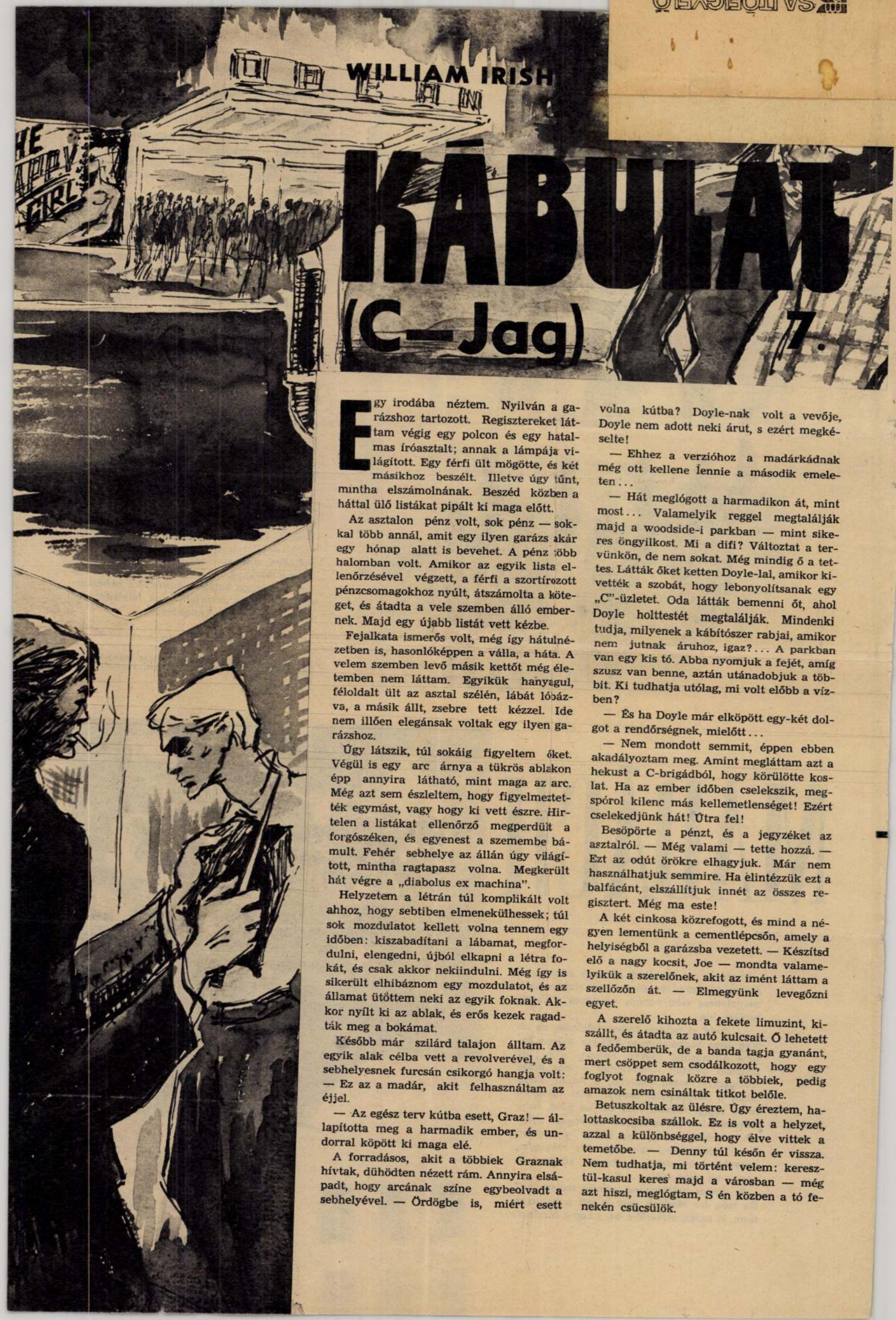

WILLIAM IRISH

KÁBULAT (C—Jag) 7.

Egy irodába néztem. Nyilván a garázshoz tartozott. Regisztereket láttam végig egy polcon és egy hatalmas íróasztalt; annak a lámpája világított. Egy férfi ült mögötte, és két másikhoz beszélt. Illetve úgy tűnt, mintha elszámolnának. Beszéd közben a háttal ülő listákat pipált ki maga előtt.

Az asztalon pénz volt, sok pénz — sokkal több annál, amit egy ilyen garázs akár egy hónap alatt is bevehet. A pénz több halomban volt. Amikor az egyik lista ellenőrzésével végzett, a férfi a szortírozott pénzcsomagokhoz nyúlt, átszámolta a köteget, és átadta a vele szemben álló embernek. Majd egy újabb listát vett kézbe.

Fejalkata ismerős volt, még így hátulnézetben is, hasonlóképpen a válla, a háta. A velem szemben levő másik kettőt még életemben nem láttam. Egyikük hanyagul, féloldalt ült az asztal szélén, lábát lóbázva, a másik állt, zsebre tett kézzel. Ide nem illően elegánsak voltak egy ilyen garázshoz.

Úgy látszik, túl sokáig figyeltem őket. Végül is egy arc árnya a tükrös ablakon épp annyira látható, mint maga az arc. Még azt sem észleltem, hogy figyelmeztették egymást, vagy hogy ki vett észre. Hirtelen a listákat ellenőrző megperdült a forgószéken, és egyenest a szemembe bámult. Fehér sebhelye az állán úgy világított, mintha ragtapasz volna. Megkerült hát végre a „diabolus ex machina".

Helyzetem a létrán túl komplikált volt ahhoz, hogy sebtiben elmenekülhessek; túl sok mozdulatot kellett volna tennem egy időben: kiszabadítani a lábamat, megfordulni, elengedni, újból elkapni a létra fokát, és csak akkor nekiindulni. Még így is sikerült elhibáznom egy mozdulatot, és az államat ütöttem neki az egyik foknak. Akkor nyílt ki az ablak, és erős kezek ragadták meg a bokámat.

Később már szilárd talajon álltam. Az egyik alak célba vett a revolverével, és a sebhelyesnek furcsán csikorgó hangja volt: — Ez az a madár, akit felhasználtam az éjjel.

— Az egész terv kútba esett, Graz! — állapította meg a harmadik ember, és undorral köpött ki maga elé.

A forradásos, akit a többiek Graznak hívtak, dühödten nézett rám. Annyira elsápadt, hogy arcának színe egybeolvadt a sebhelyével. — Ördögbe is, miért esett volna kútba? Doyle-nak volt a vevője, Doyle nem adott neki árut, s ezért megkéselte!

— Ehhez a verzióhoz a madárkádnak még ott kellene lennie a második emeleten...

— Hát meglógott a harmadikon át, mint most... Valamelyik reggel megtalálják majd a woodside-i parkban — mint sikeres öngyilkost. Mi a difi? Változtat a tervünkön, de nem sokat. Még mindig ő a tettes. Látták őket ketten Doyle-lal, amikor kivették a szobát, hogy lebonyolítsanak egy „C"-üzletet. Oda látták bemenni őt, ahol Doyle holttestét megtalálják. Mindenki tudja, milyenek a kábítószer rabjai, amikor nem jutnak áruhoz, igaz?... A parkban van egy kis tó. Abba nyomjuk a fejét, amíg szusz van benne, aztán utánadobjuk a többit. Ki tudhatja utólag, mi volt előbb a vízben?

— És ha Doyle már elköpött egy-két dolgot a rendőrségnek, mielőtt...

— Nem mondott semmit, éppen ebben akadályoztam meg. Amint megláttam azt a hekust a C-brigádból, hogy körülötte koslat. Ha az ember időben cselekszik, megspórol kilenc más kellemetlenséget! Ezért cselekedjünk hát! Útra fel!

Besöpörte a pénzt, és a jegyzéket az asztalról. — Még valami — tette hozzá. — Ezt az odút örökre elhagyjuk. Már nem használhatjuk semmire. Ha elintézzük ezt a balfácánt, elszállítjuk innét az összes regisztert. Még ma este!

A két cinkosa közrefogott, és mind a négyen lementünk a cementlépcsőn, amely a helyiségből a garázsba vezetett. — Készítsd elő a nagy kocsit, Joe — mondta valamelyikük a szerelőnek, akit az imént láttam a szellőzőn át. — Elmegyünk levegőzni egyet.

A szerelő kihozta a fekete limuzint, kiszállt, és átadta az autó kulcsait. Ő lehetett a fedőemberük, de a banda tagja gyanánt, mert csöppet sem csodálkozott, hogy egy foglyot fognak közre a többiek, pedig amazok nem csináltak titkot belőle.

Betuszkoltak az ülésre. Úgy éreztem, halottaskocsiba szállok. Ez is volt a helyzet, azzal a különbséggel, hogy élve vittek a temetőbe. — Denny túl későn ér vissza. Nem tudhatja, mi történt velem: keresztül-kasul keres majd a városban — még azt hiszi, meglógtam, S én közben a tó fenekén csücsülök.

1977. XI.4. Kossuth 20,29. Ka.

Láttuk, hallottuk.....

- A nyiregyházi Jósa András Múzeumban nyilt meg Bálint Endre festőművész tárlata, amelyről Uri Ibolya számol be.

- Az Országos Múzeumi hónap rendezvényei között mindenképpen jelentős esemény Szabolcs megyében, ahol először szerepel a mesterintegy 50 művével. Bemutatkozáshoz elég, megismeréshez kevés ennyi mü Bálint övrjéből. A válogatás azonban olyan szempontok szerint történt, hogy művészetének lényege megmutatkozzék. Szerepel néhány korábbi festett fatáblka, újabb keletü olajkép és néhány monotipia a legújabbak közül. Ilyenformán a tárlat szellemében és hangulatában, teljes egységet mutat. A bálinti motivumok és jelképek gazdag skálája bontakozik ki azok elött, akik még nem ismerték, vagy csak ritkán találkoztak müveivel. Ha csak egyetlen képre érez rá a néző, akkor is kap valami olyan élményt, olyan érzelmi momentumot, mely elkiséri és további megismerésre készteti. A festő burnuszos nő alakjai, lovacskái, angyalszárnyai, kelyhei és gyertyatartói, különleges atmoszférát terentenek gondolatokra inspirálnak, vagy soha nem tudott dolgokra világitanak rá. Első pillantá ra talán nehéz belátni ebbe a szimbólumokkal, szorongásokkal terhes világba, de remélhetőleg egyre többen lesznek olyanok, akik számára világossá és érthetővé válik mindez, amit a művész el akar mondani mindenkinek. Ezért üdvözlendő a nyiregyházi Bálint Endre kiállitás, mely méltó helyt kapott a múzeum termeiben.

B-8-1-237 Bálint Endre festőművész

vezető út nehézségeit, buktatóit belülről is megvilágítja. Vele mányünk szerint, ebben a felfogásban a Szabadság katonái azt az ismeretterjesztő funkciót tölthette volna be, mint Bokor Péter televiziós vállalkozása, A századunk. A dokumentumokat is felh használó, publicisztikus tényfilm, mely nem zárja ki a dramati zált részeket, sem a hatásos vizuális rekonstrukciókat, alkalma sabb lett volna rá, hogy számos fiatal generációval látassa, megértesse azokat az eszméket, amelyekről nem lehet emlékük.

- Néhány évvel e elött tudomásom szerint csak kevesen látták, az útóbbi esztendők egyik legkiválóbb szovjet filmjét, Panfilov a tüzön nincs átkelését. Ezért külön öröm, hogy újra filmszinházaink müsorára került.
Almási Miklós jegyzetét hallhatják róla.

- A szokatlanságáért, furcsa fintoraiért és a groteszkben is meg őrzött tiszta pátoszért, szeretem ezt a filmet, annak idején mi kor először bemutatták. Egy szeplős gyereklány, suta és szeretni akaró lélek bontakozik ki, egy kórház mindennapo minkájának hát terében, valamikor a polgárháboru idején. Suta ez a vágyakozás mert Tánja még gyerek, legalábbis úgy kezelik és kicsit szégyen kezve ő is igy látja saját magát, mignem a háboru véletlene össze hozza a másik félig-meddig felnőttel Aljosával. Valami majdnem szerelem alakul ki közöttük, miközben ki-ki teszi a dolgát. Fo lyik a háboru, a kórház .... katonái végzik a munkájukat, sőt még a tüzön is átkelnek.
Pantilovnak a rendezőnek sikerült ezt a szerelmet, valami légies tisztaságban és ugyanakkor, valami mosolyt fakasztó groteszk naivitásban tartania és egyik hatáseszköz sem rontja a másikat.
A groteszkből nem lesz csúfolódás vagy

Bálint Endre
1021



Bálint Endre munkája

B-8-1-235
VIGILIA
Budapest
1978
9

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRMONDÓ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776

ZSINATUTÁNI ÉRTELMEZŐ KISSZÓTÁR
A—Z-IG

SZUBLIMÁLÁS. (A latinban: sublimis = magasan lebegő, magasztos.) Pszichológiai szakkifejezés: jelenti valamilyen, természetes módon ki nem elégíthető ösztönigény magasabb síkon, esetleg élethivatásként történő kísérletét. (Például az agresszív ösztönt mint sebész vagy szervező, az indulati ösztönt mint hivatásos járművezető, a hisztériát mint színész, pap vagy szónok, a szülői ösztönt mint betegápoló vagy pedagógus, a nemi ösztönt a másokért elégő szeretetben.) Az ösztönök szublimálása az emberi természet különleges, egyedülálló képessége, és egyben az emberi kultúráltság fokmérője.

SZUBSZIDIARITÁS. (A latinban: subsidium = segély, segítség.) A „Quadragesimo anno" című enciklikában használt társadalomelméleti műszó. A zsinaton született egyházi műszó. Jelentése: a társadalmon (az egyházon) belül (elvileg) az volna helyes, ha mindenki elvégezhetné a köz érdekében azt a feladatot, amelyre képes; — következésképpen a felsőbb hatóságok nem összpontosítanák saját kezükben az intézkedés jogát, hanem igénybe vennék az alattuk állók tevékeny, felelős segítségét. Ez természetesen föltételezi a bizalmat a rangban alattuk állók igaz hitében, jószándékában és józan eszében. A szubszidiaritás ellentéte a „centralizmus". (Lásd ott.)

SZUBJEKTIVIZMUS. (Latin bölcseleti nyelven: subjectum = alany.) A mindennapi szóhasználatban az „objektivizmus" (= tárgyilagosság) ellentéte: vagyis alanyi, személyes hangulattól vezérelt, tárgyi ellenérveket nem mérlegelő állásfoglalás, önkényes cselekvésmód.

SZUPERNATURÁLIS. (A latinban super = fölött, natura = természet.) „Természetfölötti". A régi teológia gyakori kifejezése, főleg a kegyelemtanban. Megkülönböztettük az emberi természet síkját a természetfölötti világtól, mely utóbbi Isten külön és ingyen ajándéka. A mai teológia jobban kedveli a „transzcendens" kifejezést, ami azt jelenti, hogy „a földi léten túlmutató". Ezzel azt akarja hangsúlyozni, hogy ez a földi léten túlmutató hivatásunk, bár kétségkívül Isten különleges ajándéka, de éppen Isten akaratából minden emberre vonatkozik, tehát hozzátartozik magához az Istentől elgondolt „emberi természetber közt élnek... Mert bárhol él is valaki keresztény: életpéldájával és szavaival kell tanúságot tennie arról, hogy a keresztség új emberré tesz... Le lehessen olvasni minden kereszténynről, hogy az emberi életnek van értelme, és hogy az egész emberiség egyetlen család."

TEILHARDIZMUS. Pierre Teilhard de Chardin (1881—1955) francia jezsuita természettudós, bölcselő és misztikus. Neve a zsinaton vált világszerte ismeretessé. Népszerűsége korunk teológusai körében egyre növekszik. Művei döntően befolyásolták a zsinat munkáját, az „Egyház a mai világban" konstitució létrejöttét, és ebben a világ eseményeinek és berendezéseinek pozitív, optimista értékelését. A „teilhardizmus" zsurnalisztikai (azaz sajtóban használt) kifejezés, nem tudományos meghatározás. A zsinat szélsőséges konzervatív ellenzőinek legújabb szóhasználatában minden modern eszme és gyakorlat gyűjtőfogalmává lett a „teilhardizmus", amelyet mélységesen megvetnek.

TÉVEDHETETLENSÉG. (A latinban: infallibilitas. — Lásd az Egyházi tanítóhivatal címszónál.)

TÖMEGKULTÚRA ESZKÖZEI. (Vagy: tömegkommunikációs eszközök.) Legújabb korbeli műszó, az angol „Mass Media" magyar megfelelője. Így nevezzük gyűjtőnéven a sajtót, filmet, rádiót, televíziót, színházat stb.

1021



In ihrer vorliegenden Ausgabe stellt die BR den Maler Endre Bálint vor. Hierzu s. Beitrag S. 10 und Reproduktionen seiner Werke S. 2, 7, 10. Bild oben: Traum vom Friedhof

wiegen je 10—12 kg. Wir züchten pro Jahr 10 Millionen Stecklinge mit einem Gesamtgewicht von ungefähr 400 Tonnen. Diese Kartons schleppen die Mädchen in der Gärtnerei.

Gibt es eine Fluktuation der Arbeitskräfte?

Es gibt sie, doch nicht in dem Ausmaße, daß sie sich störend auswirken würde. Sehr selten kommt es vor, daß jemand uns verläßt, weil er eine bessere Arbeitsstelle gefunden hat.

Anpassung und Verdienst

Liegt das an den Blumen?

Teilweise, doch nicht so, wie man es sich im allgemeinen vorstellt. Die Blumen sind schön, sie duften, doch hat man mit ihnen sehr viel Arbeit. Trotzdem hat auch ein technisierter Landwirtschaftsbetrieb, wie der unsere, seine Anziehungskraft. Die Arbeit hier ist nicht so eintönig, wie zum Beispiel in einer Fabrik mit Fließbandsystem. Jeder nimmt an allen Arbeitsphasen teil. Die Mehrheit kommt ohne Ausbildung, als Hilfsarbeiter vom Land nach Óbuda. Hier lernen sie die Arbeit in der Brigade und

heim für 24 Personen.

Ist man damit zufri

Ja. Ich wohne selbs Heim und fühle mich hältnismäßig wohl. N lich bleibt es immer n Heim. Wir fahren alle nach Hause, wenn sic legenheit dazu bietet. Elternhaus ist durch n zu ersetzen.

Menschliche Beziehungen

Freizeit?

Je vier Mädchen wo in einem Zimmer. Die sten sind an Ordnung und Sauberkeit gewöhnt. Nach der Arbeit beschäftigen sich die Mädchen mit Waschen, Kochen und Näharbeiten. Diejenigen, die eine Schule besuchen, lernen. Es gibt viele Möglichkeiten, sich sportlich oder kulturell zu betätigen, sowohl in der Gärtnerei als auch in Pünkösdfürdő. Auch das mag ein Grund dafür sein, daß die Mädchen sich hier wohlfühlen.

Haben sie Vertrauen zu Ihnen?

Ich glaube, das bejahen zu können. Es ist schon wahr, daß ich im Gewächshaus und im Heim ihre Vorgesetzte bin. Außerdem bin

stens sind die Probleme solcher Art, daß man sie mit etwas gutem Willen aus der Welt schaffen kann.

Duzen Sie sich mit den Mädchen?

Ja, sie nennen mich auch beim Vornamen und ich teile ihnen ebenfalls meine Sorgen mit.

Gibt es welche?

Jeder hat seine Probleme. Bei mir gibt es zur Zeit eine Menge Mit der Unterstützung der Genossenschaft bauen wir uns ein mehrstökkiges Haus in Pomáz. Die Mitarbeiter haben — leider — mich zu ihrer Sachverwalterin ernannt. Es wird schön sein, wenn das Haus fertig ist, doch muß ich

SAJTOFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726
1977 AUG 15
BUDAPESTER RUNDSCHAU
B-8-1-236
Andre Balint

1975. IV. 20. 17.05
Pedagógusok Fóruma

B-8-1-233 Bálint Endre festőművész

- Papp Márta Bálint Endre festőművészről járt.

- A művész nagyon kedves volt hozzám és nagyon meglepett tulajdonképpen az, hogy egy ilyen időseknek mondható művész annyira modern és annyira fiatalosan tud beszélgetni velem.

- Mi az, amire legszívesebben emlékezel vissza ebből a találkozóból?

- Tulajdonképpen a lakása az, ami engem nagyon megragadott, mert teljesen benne van a művész egész egyéniségé, a faragott, teljesen faragott bútoraival van berendezve, népi jellege van az egész lakásnak. A művész teljesen úgy tudott velünk beszélgetni, mintha csak saját korabeliekkel beszélt volna és ez a felszabadultság, ez teljesen meglepő volt.

- Megismerni ezeknek a művészeknek az életét és egy nagyon-nagy élmény és azt hiszem mindannyiunk részére, akik felkerestünk valakit, az nagyon maradandó emlék marad.

- Szívesen dolgoztatok ezen a kiállításon?

- Nagyon hosszú ideig dolgoztunk rajta, a tanulók több órát fordítottak rá,

- és szívesen csinálták?

- Ís nagyon szívesen és lelkesen.

-
-
-

- Miért?

- Mert mindenki meg akarta mutatni, hogy tulajdonképpen é mit tanult itt ez alatt a három év alatt és akik még nem végeznek abben az évben elsősök, másodikosok azok is olyan szívesen és lelkesen készítették, hogy megmutassák a nagyoknak, hogy ők mit tudnak.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1976 JUL 17

Bálint Endre

MAGYAR HÍREK

B-8-1-232

1021



Bálint Endre rajza

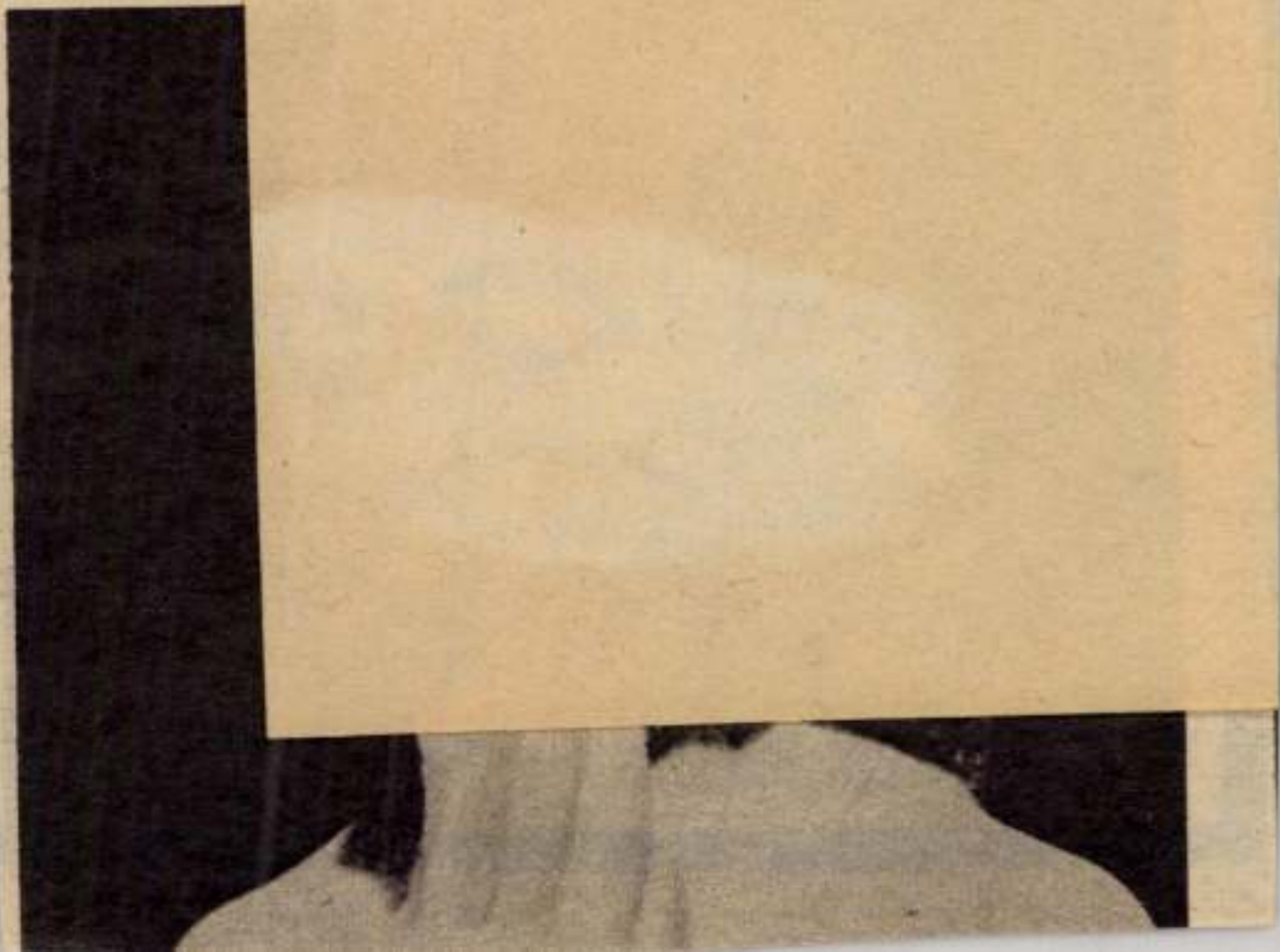

Bálint Endre, Jeles

B-8-1-229

□ BÁLINT ENDRE tárgymontázsait mutatja be az Iparművészeti Múzeum Téralkotás — tárgyformálás-sorozatának április 30-án, pénteken délután 6-kor nyíló tárlata. A kiállítás május 23-ig tekinthető meg.

— : □ Bálint Endre 2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1976. ápr. 28.

SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HIRDETŐ

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51

Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

B-8-1-231

Északmagyarország

Bálint Endre, festő –

1976 AUG 6 művész

— **Bálint Endre** festőművész kiállítását csütörtökön nyitották meg Kaposvárott, a Somogyi Kéntárban. A Szentendrén élő művész kiállított alkotásai között láthatók Párizsban készült képei is.

1021

madár — szvit. — 21.45: Kosztolányi Dezső. Dokumentumfilm.

B-8-1-228

MŰVÉSZE

Bálint Endre

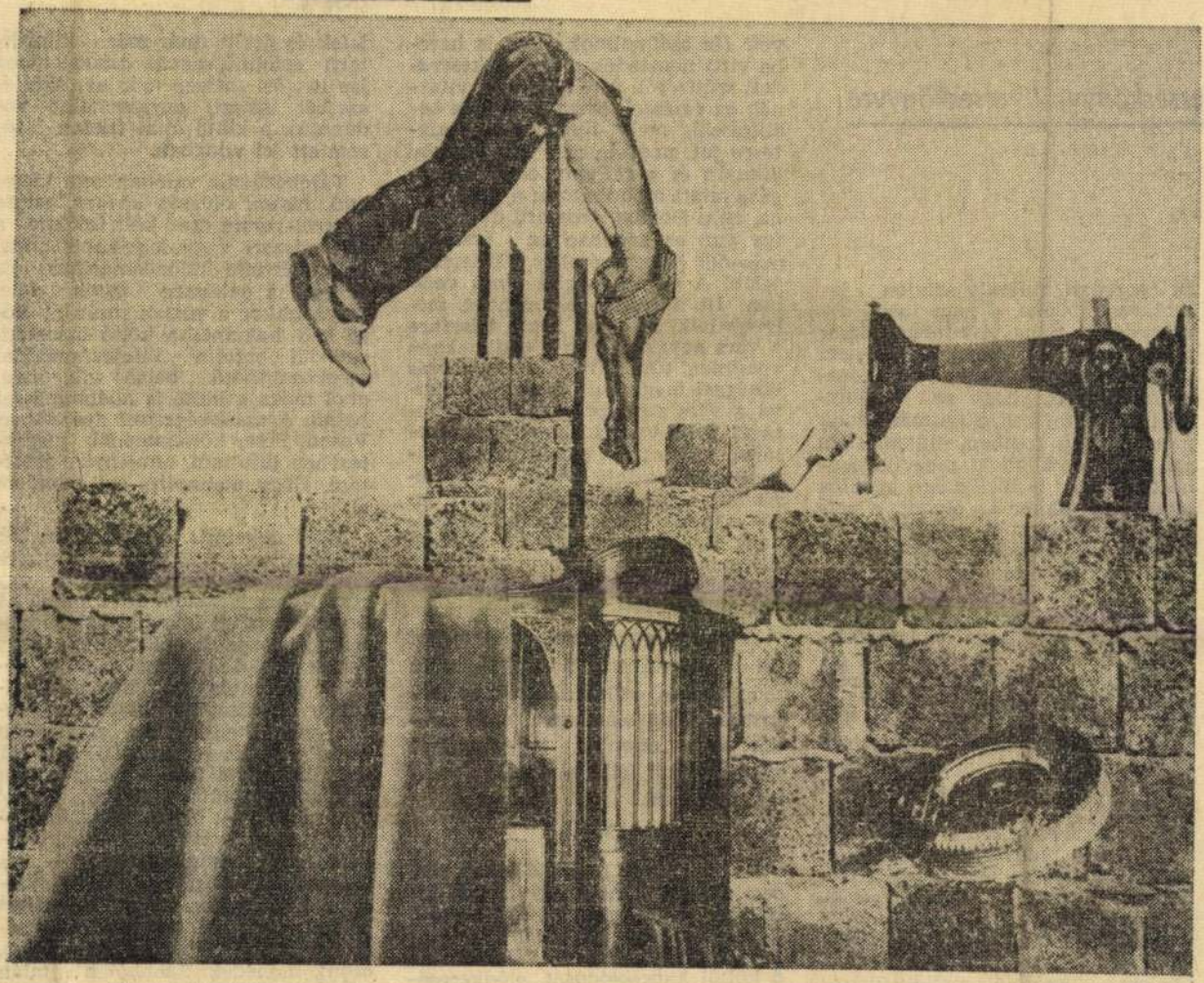

Bálint Endre: Fotómontázs

Élet és Irodalom, Bp. 1977. jan. 15.
XXI. évf. 3. sz. 12. lap.

KÖNYVEK

Verseskönyvről verseskönyvre

ra gondolati, reflexív szinten jelentkezne benne, s nem lírai élményként. S ha tévednék, akkor pedig úgy igaz: Papp Lajos nem fedezte még fel vagy nem fedezte fel eléggé, hogy az élménynyel bíbelődni kell. S ha már benne nem láttató képben, látomásban jön létre (gyullad ki megvilágosulásként, mint a költők egy jelentős részében), akkor az elvont, a reflexiv jelentkezésnek — ahogy az esztétikusok mondani szokták — mégiscsak konkrét, érzékletes formát kell adnia. (Ha ugyan ez az utólagos érzékletessé-tétel a gyakorlatban egyáltalán megvalósítható.) A kétféle írásmódra, az élményalapú érzékletesre és a reflexivre, hadd hozzak fel Papp Lajostól egy-egy példát. Az Évek hatalma című családias hangulatú versben így írja le az otthon köznapi idilljét: „Ronika most leckét ír, Gábor meg autókkal — játszik, s te pulóverbe kötöd a hosszú estét." S ez a pulóverkötés sikeresen foglalja *képbe* az élet meghitt pillanatát. De ugyanez a vers a családiasság előzményeit is érinti és a szülőszoba előtti férfi-tipródásról így számol be: „... Rámszakadt a félelem. — Az ablak mellett ültem; és lelked visszalendült — a túlpartról, hogy éljen. Megőriztettél nekem." Mindez viszont merő összegezés. Pedig abból az élményből, ami itt kimaradt (milyen volt az a félelem, mit élt át az ablak mellett ülve?) meglehet, egy egész vers, mit egy vers, egy ciklus vagy kötet is kitelnék. (Igaz, persze és

vett (és szélmalmok ellen is harcba vitt) nemzedék mai, megkeseredett szájízéről. Anélkül, hogy vitáznék az érzéssel, azzal a divatos beállítással, mely *ilyen* következtetésre jut, pusztán az élményszint alapján és a reflexív elem túltengése miatt mondhatom: a vers, sajna, nem Boldog, szomorú dal. Nem így van ez azonban az érzéskör második összegezésekor, a kötetet is jelölő A domb mögött című versben. Itt a költő sok szinttel mélyebb lelki rétegből hozta felszínre a vers anyagát, s az eddigiekben apadtnak tűnő lírai élményforrás bőséggel megindult, áthatva, átitatva a vers szövegének egész textúráját. S ha van is a vers környezetében a dolognak előzménye, az olvasó szinte-szinte költői átváltozásnak, vagy magáratalálásnak lehet a tanúja. Papp Lajosnak a kedvenc eszközi megoldásai is beértek itt, nem egy helyt ügyetlenül ható ismétléses versépítkezése egyszerre helyénvaló lett.

A sikeres vers, amelyre az olvasó mint egy tékozló fiú parafrázisra még hoszan emlékezhet, Papp Lajosnak példa lehet arra, hogy mikor kell (mennyi kontempláció után, melyik lelki rétegből) a verseit megírnia.

★

Ha már Papp Lajostól olyan verset idéztem, amely egy ismert átételes és kihagyásos kifejezésmód jelenlétére utal, sokkal inkább kellene idéznem Vasadi Pétertől. Az ő költői kapcsolódását, elődkeresését, stílusirányát nagyon is jellemezné. Csakhogy második kötetében *(Ének a szomjúságról)* olyan négy vagy hat sorra alig akadni, amely magyarázkodás nélkül nyomban bizonyítaná a kapcsolódását. Meg méltánytalan is volna azt mondani, hogy például a Vox humana című versének hangvételjelek és átvitt (már-már kifordított) értelmű szavak dzsungelében jár itt; ősi (hiszen már az ősköltészetből ismert) egyszersmind vadonatúj, a költő által frissen teremtett jel-világban.

Tájékozódnia valóban nem könnyű, hiszen olvasás közben, szinte versről-versre meg kell fejtenie a jelrendszert vagy legalábbis hozzá kell ízelednie különösségeihez. És ez csak a nehézség egyik fele. Ugyanakkor a versek során át előre kell haladnia a költő összetett, egyedül ezzel a kifejezésmóddal megközelíthető belső világában, ahol maga a költő is ködlámpással halad. A nehézségekkel győzködve, Vasadi Péter költészetének megértésében jutottam, amennyire jutottam. Hogy mennyire, azt mondom el.

Mindenekelőtt: Vasadi Péter, bár nehezen megközelíthető, de hiteles költő. Ha verskonstrukcióinak egy részét nem is tudom áttekinteni, ha összetorlasztott képeibe belebonyolódom is, annyit azért sejtek, hogy fontos dolgokról beszél. Neki is, nekünk is fontosakról. Egy azonnali-világos leírását ide iktatom az emberi vérről. ennek az emelkedett komolyságnak a bizonyítékául: „Ó, mily bőségben tud — ömölni a horpadt emberi — testből, ugráló sugarakban —, hirtelen öszefutó — ágakban, mély vörösből — enyv-feketén megkocsonyásodva — és megrekedve, mint az olaj!" A vérrel a költő egyik alapmotívumához értünk. További motívumok: vassisakos halál, fegyverek, véreb, csont, menedék. Ezekből a talán könnyelműen kiemelt, de a versekben mindig súlyosan elhelyezett és ismétlődő fogalmakból máris ki lehet következtetni: Vasadi Péter számára meghatározó lett a háború élménye. Egész költészetét áthatóan, imponáló erőfeszítésének itt, ebben a fiatalkori tapasztalásban van az indítéka. Az inhumanitás,

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

B-8-1-227

ÉLET ÉS IRODALOM
Budapest

1974 DEC 7

Bálint Endre

1021

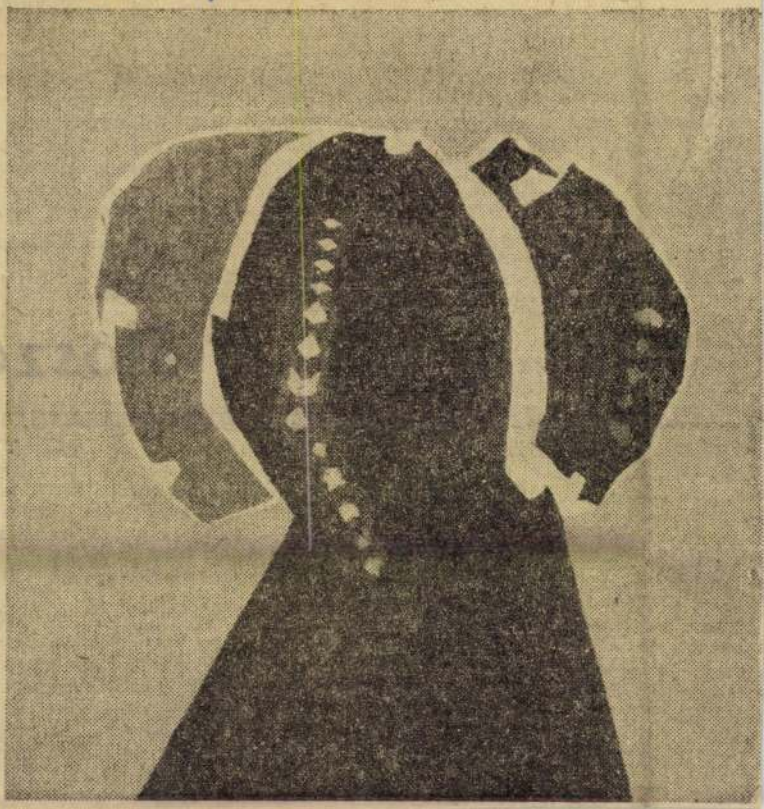

Bálint Endre: Román népdal

Volt idő — nem is olyan —, amikor néhány valóban mert generáció kivételével, az írók-költők kétes előnévvel mutattak be a nyilvánosságnak: létezett fiatal, fiatalabb és legfiatalabb alkotók. A nemzedékek jégtáblái egymásra torlódva csikorogtak. Ez a hang — köznapibb hasonlattal szólva — olyan volt, mint azoké az ajtóké, amelyek nehezen akarnak tárulni. Néhány év alatt megváltozott a helyzet, bár ennek nem az az oka, hogy egy nemzedék sarkaiból emelte volna ki az ajtószárnyakat, hanem az, hogy nincsenek már berozsdálva, sőt olajozottan működnek: akik a kilincset kellő erővel le tudják nyomni, azoknak ki is nyílnak. S a most már inkább megszokásból, mint sértő szándékkal fiatalnak nevezett írók nemzedéke is érettebbé, okosabbá vált: barátságosan várakoztató, ám könnyen nyíló ajtóknak nem szalad neki, mert tudja, az ilyesminek vígjátéki a kimenetele — hasraesés meg bukfenc. Egyszóval: a fiatal írók megtanultak viselkedni, elfogadták jogaikat és kötelességeiket, a többség azt is, hogy mindenfajta deklarációnál többet mond a mű.

★

akik a közéleti szereplést, a közművelődési munkában való direkt részvételt szorgalmazták, sőt néhányan — egyenesen károsnak bélyegezték azt az írói magatartást, mely csak az alkotásra szorítko-

VERESS MIKLÓS:

Előszob

zik; az olvasótábori tapasztalatokból kiindulva újfajta cselekvési formákat próbáltak körvonalazni; más azzal kívánta az írói érdeklődést a publicisztika irányába terelni, hogy annak művelése magasztosabb és nehezebb feladat, mint a szépirodalomé. Mivel pedig azok közül, akik két éve más véleményen voltak, senki sem szólalt fel, joggal alakulhatott ki olyan kép a szemlélőben, hogy a fiatal írók nemzedéke a közművelődés, a társadalom szolgálatába elsősorban szervezői, tanári, egyáltalán: ifjúkori energiáit akarja állítani. Egy hozzászólás pedig amel

SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HIRDETŐ BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-968, 337-748,340-726

1975 11

B-8-1-226

Könyvvilág

Bálint Endre

1021



Bálint Endre illusztrációja Sólem Áléchem A Motl gyerek c. kötetéhez (Európa)

a már hagy
re megjelen

U. M.-ról
b. 155 oldal,
15

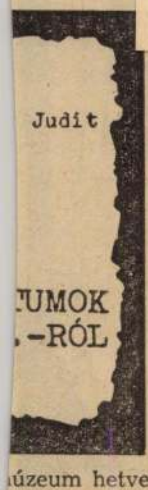

úzeum hetvenkét
ostán, valamenykézjegy áll: U. M.
k a szakértők fist rendeznek beker után egy fiaénész megpróbálUhrin Mátyás, a
dbeli ismeretlen

:

rest. Román—malás (Európa).
18,50 Ft
alkotó ember néproblémájára ke-

Ferenc.

304 oldal, fűzve 6 Ft
„Az Ezeregyéjszaka hőseinek minden csodálatosságát hatványozott mértékben ruházza Jókai egyetlen személyre, aki egyszerre hős és hitvány, gyengéd és barbár, becsületes és álnok hitszegő. Az események úgy torlódnak egymásba, mint az álomképek: noha valótlanságukat tudjuk, mégis hiszünk bennük." Ez a kritika a The Daily News-ban jelent meg — több mint hetven éve.

Jókai Mór Összes Művei:
Rákóczi fia
1891.
Regények 57.
Népszerű kiadás.
Sajtó alá rendezte: Végh Ferenc Akadémiai. 416 oldal, kötve 30 Ft
Jókai a nagy fejedelem két fiának, Józsefnek és Györgynek történetéből a fiatalabbik fiú, György életútját kíséri nyomon.

Karinthy Ferenc:
Kentaur
Szépirodalmi Zsebkönyvtár.
208 oldal, fűzve 7,50 Ft
A Kentaur „tudóslélektani detektívregény", ahogy egy kritikus nevezte. Ősi Iván, a regény nyelvész hőse, a megszállott detektívek ádáz dühével nyomoz egy középkori oklevél rejtélyes szava, a kangrez után...

vell
lásk
Kul
Fek
Szé
664

Az f
fran
volt.
„felj
ről
félel
ról.
már
ráci
Més
Sau
Mag
163
2. k

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 387-748, 340-726

ÉLET ÉS IRODALOM

B-8-1-225

1970 JAN 3 1

Bálint Endre

1021.



Bálint Endre: Farsang

KAUTZKY NORBERT:

MTK-pálya

Az igazi merészség, a kaland,
Átrohanni a töltésen, a villamos előtt.
Csilingeltek a szürke bazaltkövek a talpam alatt,
És az acél hosszansíró zenéje a sineken
Olyan messziről érkezett, mint a vágy,
A tűrhetetlen nyugtalanság szülőanyja,
A menekülésnél szorongatóbb kényszer — a játék!
Az esőtől, a hajrák zengésétől
Feketére pácolt fatribün,
A hátát mutogató, a szerelmesen szemérmes,
Amint lesi és védi a pályát — az egyetlent,
A kapuk oltáraival, ahol az áldozatot bemutatják,
És a csoda megismétlődik, vasárnap délután — a gól!
A kapust Szabó Tóninak hívták.
Antalnak soha sem.
Ha meglátott, felém rúgta a labdát,
És kijelölt az ácsorgó-sóvárgó srácok csapatából,
Labdaszedésre. Ha visszagondolok, megkaptam mindent
a sorstól:
Cseh Matyi kérte a labdát, hogy neki rúgjam.
A töltés alatt, a grundon, vártak a meccsek
Hajnaltól kora estig. Bölcsőm a kerítésen túl,
A tizenkettes ház, a telepen. Nagyanyám malátakávét
adott uzsonnára,
Zsíroskenyérrel. Anyám féltett, apám biztatott,
És határtalan volt a világ, csupa kapu, gól, vasárnap,
Nyár.

jékoztassa az embereket, mi tör-

Endre Bálint B-8-1-224

The New Hungarian Quarterly, 1975. 5.

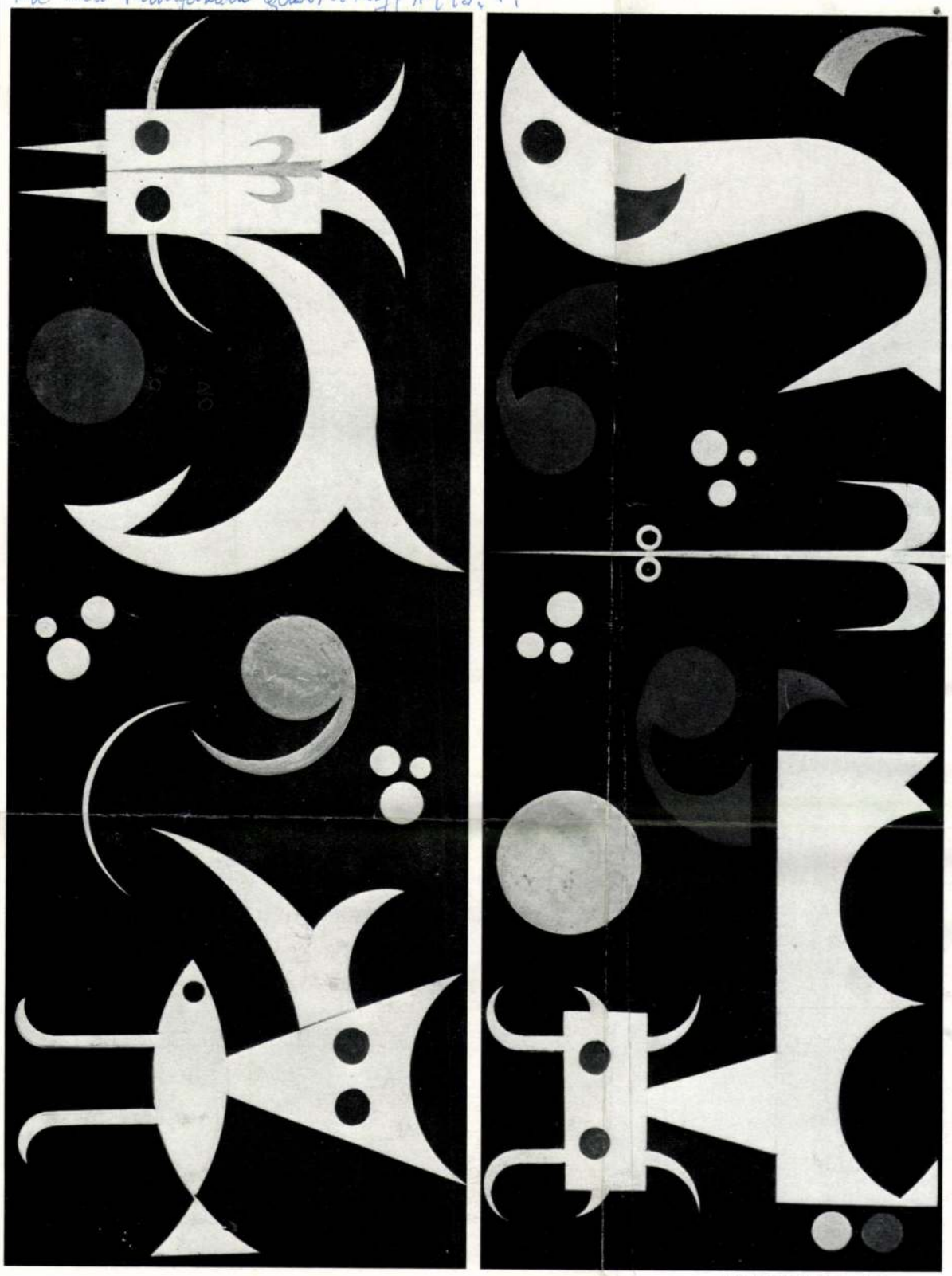

Endre Bálint: Details of a design for a mural in a pool at the Palatinus lido, Margaret Island, Budapest.

PHOTO FERENC KOVÁCS

1.



PHOTO DEMETER BALLA

Tibor Vilt: Imre Madách. Margaret Island, Budapest (bronze)

Bálint Endre

B-8-1-223

YVSZE



Bálint Endre illusztrációja Sólem Aléchem A Motl gyerek című regényéhez, amelyet az Európa Könyvkiadó jelentetett meg

Magyar Nemzet

JOGÁSZSZEMMEL

Néha az áldozat is benne van

Nem mindig véletlen, hogy ki lesz egy bűncselekmény sértettje vagy — esetleg — áldozata. Az esetek többségében természetesen igen, de elég nagy azoknak a bűncselekményeknek részaránya, ahol maga a sértett — mintegy — eléje ment a bűnözőnek. Sokszor az áldozat szándéka sem volt egészen tiszta.

Az is természetes, hogy a tett elkövetőinek cselekményét ez a tény — amit a sértett-áldozat bűncselekményben való közrehatását vizsgáló tudománya, a *victimológia* kutat — nem menti. *Ettől még éppen olyan súlyú a bűncselekmény, mintha a sértett nem ment volna eléje a tettesnek.*

Egy régi — 1969-es — bűncselekménysorozattal kezdjük. Az ügyet a kiváló büntetőbíró, *dr. Lomjapataky Béla tanácsa* tárgyalta. A bűncselekménysorozat *41 vádlottja között* a bíróság jogerős ítélete *117 évi és 11 hónapi börtönbüntetést* (mint főbüntetést) *osztott szét.* Erőszakos nemi közösülés, lopás, kényszerítés, személyi szabadság megsértése, testi sértés, garázdaság szerepelt a bűnlajstromon. A galeri, rémuralma során, harminckét leányt sértett meg, tepert le. A lányok mind fiatalkorúak voltak, ellenállásukat könnyebb volt megtörni. *Tíz lány nem véletlenül került a sértettek közé.* A lányok különben is „különleges szereppel bírnak a csoporton belül. Igen ritkán tartoznak a galerihez, mint teljes jogú tagok, sokkal inkább tenyugdíjas, „primitív reakciókra hajlamos, csökkent intellektusú, mérsékelt fokú gyengeelméjűségben szenved") kivegye a botot István kezéből és többször ösen fejbe vágja részeg fiát. Nyilvánvaló ez esetben is, csak *a véletlenen múlott* hogy Horváth Istvánné doktor tanácsa előtt *nem Dabis István állott apagyilkosság vádjával.*

Dr. Mándoki Imre tanácsa Pesti Központi Kerületi Bíróság, 1976: Antal Béla és hat társa lopás bűntette. Egy állami vállalat anyagát fuvarozták. A szükségesnél több árut vittek ki és júliustól októberig ezt a többletet eladták. (*A Btk.-t módosító 1971. évi 28. sz. tvr. szerint 1972. január 1. óta a társadalmi tulajdont és a személyek javait károsító bűncselekmények büntetési tételei és minősítő körülményei egységesek.*) Vajon az állami vállalatok ellenőrzése mindig olyan, amilyennek lennie kell? Vajon az ellenőrzés teljessége esetén elkövethették volna Hegedüs Béla és társai a sértett szövetkezet ellen a hűtlen kezelést és üzérkedést? Novák József egy államigazgatási szerv hatékonyabb ellenőrzése mellett üzérkedhetett volna?

Vajon a lakásüzérek, az autókiutalást pénzért, ígérők az olcsó pénzen „aranyat" eladók, a befolyással üzérkedők tehetnék-e azt, amit tettek és tesznek, ha a sértettek nem szerzetnének jogtalan előnyöket szerezni?

A bűncselekmények megelő-

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 387-748, 340-726

ÉLET ÉS IRODALOM

1976 MAJ 8

Bálint Endre

B-8-1-222

1021

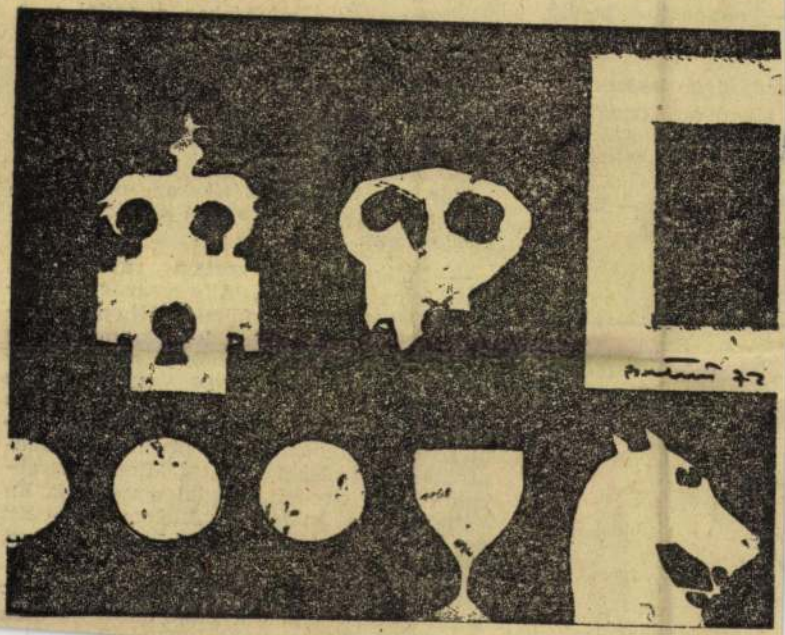

Bálint Endre metszete

t, kibontotta, leszórta
és őt is lehúzta a vi-
kolta...
megvárta a színész-

— recsegett a borízű
lássalak még egyszer

tsd, olyan kedves.
Ma ő meresztgeti itt
a szülei jönnek. Sá-
kolás fiúkat csábít el.

Sárai Eszter. — Eredj,

gom bel
elmondo
megkérd

— Tudom.

— Akkor?

— Szeretnék a színházban maradni — a hang kérő, rimánkodó — Mindent elvállalok, mindent eljátszok, csak ott akarok maradni Én az életemet erre a pályára tettem fel Nem tudok, nem akarok máshoz kezdeni. Mi legyek? Mi lehetek én még? Takarítónő? Mosogatólány? Én csak énekelni tudok. Ezt tanultam, ezt tudom.

Már sír. Nem hisztérikusan, nem csapkod, nem jajong, előrehajol és sír, halkan, szégyenlősen.

— Elhiheti, gondolkoztam rajta eleget. Volt időm rá bőven. Alig vagyok színpadon. Dehát mit csináljak? Negyvennégyéves vagyok. Ha orvos lennék, most érne be a tudásom, most érnék a pályám csúcsára. De én nem orvos vagyok, hanem primadonna. Jó, tudom, negyvennégyéves primadonna nincs Nem is akarok az lenni. Csak a színházban szeretnék megmaradni. Hát ezt se lehet? Miért? Minden darabban vannak egy-két mondatos szerepek. Én vállalom, én boldogan vállalom őket. Ezt se lehet? Miért? Kérem, mondja meg, miért?

Mindig félt a síró nőktől. Soha nem tudja, hogyan vigasztalja őket. Most is csak tehetetlenkedik, zavartan kalimpál a rettájával, majd feláll, v

B-8-1-221

Rekviem egy galériáért

Bálint Endre

Szeptemberben rendezem a Dorottya utcai galériában Hegyi György mozaikjainak kiállítását, a tárlat a hó végén záródik. Bezárják a termet is. Végleg. Művészettörténeti eseménynek — inkább gyászesetnek — leszek tehát rövidesen a koronatanúja. Megszoktam. Történetesen a Nemzeti Szalon utolsó kiállítását is én rendeztem, Petri Lajos szobrai szerepeltek akkor; a tárlat után tüstént lebontották a több mint fél évszázados műemléképületet.

A Kulturális Kapcsolatok Intézetének Dorottya utcai terme huszadik születésnapját sem éri meg. Jól emlékszem a születésére. Csináltak hozzá belsőépítészeti tervet, a homlokzatára nehézkes boltszekrényt akartak építeni, a kirakatot az üveg elé helyezett, minden funkciót nélkülöző, függőleges tölgyfa deszkák tagolták volna — mert az olyan szép —, az üvegtáblák fölött pedig ferde síkú, hagyományos hosszú cégtábla díszelgett volna, rajta az ugyancsak hosszú szöveg: KULTURÁLIS KAPCSOLATOK INTÉZETE KIÁLLÍTÓ TERME. Talán csak egy régebbi bolt fölött olvashattunk hasonló tengeri kígyó cégjelzést: VITÉZ KÁLÓZDI KUKORELLI ÉS WEISZ. Az ilyenféle boltszekrények már a harmincas évek elején kimentek a divatból, a műemlékvédők, városrendezők igyekszenek megtisztítani tőlük a házakat, több-kevesebb sikerrel. A parádés front mögé — a falakra, a mennyezetre is — olyan, erezett lécborítást szántak, amely egy bajor sörcsarnoknak is a díszére vált volna. Véletlenül tőlem kértek akkor szakvéleményt: tiltakoztam, ahogy bírtam, és bár lehet, hogy csak a túl magas költségek miatt, szerencsére semmi sem lett ebből a szörnyszülött tervből.

A Kultint terem jóformán minden beruházás nélkül lett elfogadhatóan formás. Semmi rafinéria: a belseje olyan, mint egy cipődoboz, falai simák, az egyik oldala üveg, ezen a kirakaton éppen annyi fény esett be, amennyi kellett, a szemközti magas házak megszűrték a túl éles napsütést. A háború előtti Dorottya utcát a Lloyd palota koronázta és ugyan nem volt olyan színes, mint a Váci utca — üzletutca volt, tele patinás boltokkal, még krúdys vendéglő is volt benne. Amikor megnyílt ez a terem, féltünk hogy Belváros ide, Belváros oda —, ebben a hivatalutcában kiesik a sétáló forgalomból. A kis galéria azonban csodát tett az unalmas környékén, nem hagyta magát lehúzni a szürkeségbe, sőt éppenhogy élénkítette környezetét, kéretlenül urbanisztikai küldetést is betöltött. Még a Kulturális Kapcsolatok Intézetének rangját is emelte az a tény, hogy földszintjén képtár van. Számtalan kiállítást láttunk a teremben, jót és rosszat egyaránt. Persze már csak a jóra emlékszünk. A japán Ikeda Masuó, Vercors, Bálint Endre, Orosz János, Illés Árpád tárlataira, vagy Balázs Irén domborművű kárpitjaira. Nálunk egy-egy galériának nincs még egyéni profilja, itt azonban egy valami markánsan meghatározta ezeknek a bemutatóknak a jellegét: a méret. A Kultint terem tudniillik nem volt sem mammutintézmény, sem minigaléria.

A szakma körein, a műbarátokon kívül, mintha saját köre is lett volna, sok fiatal járt ide, azok, akiknek a közművelődésből éppen ekkora dózisra volt szükségük. A nem kevés pszichológiai érzékkel megáldott, kedves gondnoknő sokmindent tudna mesélni a hűséges látogatókról.

Szerettük a termet, elhunyt, örök nyugalmat neki, lesz belőle iroda. Hadd folytassam a példabeszédeket: meghalt a király, éljen a király. Itt van már a trónörökös is: a Kamermayer Károly téri új galéria. Írtam is már róla, megmondtam a magamét. Sokféle kifogás lehetséges, legnagyobb baj azonban az, hogy ez az új terem kicsi. A dauphin törpe! Ismerem a kiállítások természetét — ezt a kiirthatatlan vastörvényt —, a művész mindig többet küld, mint amennyi a falakon, a térben elfér. Úgy kezdünk tehát új életet a Kamermayer Károly téren, mintha valaki elhatározná, hogy mindig egy számmal kisebb cipőt vásárol.

Vagyis: az új galéria kisebb, mint a Dorottya utcai, a Dorottya utcai kisebb, mint a Nemzeti Szalon. Azaz: ezen a területen úgy látszik, egy negyedszázad óta csak visszafejlődünk. Semmi kedvem szellemes csattanóra; nyomdafesték is van a világon.

Frank János

Élet és Irodalom, B[illegible] 1975. aug. 9.
XIX. évf. 32. sz. 9. lap.
ÉLET ÉS IRODALOM

kos köteteket. Az amerikai tudósító ugyanis hamarosan budapesti szerkesztő lett, napi- és hetilapok irányítója, s nem utolsósorban a korszerű magyar képeslapszerkesztés egyik úttörője. Halála napjáig főszerkesztő volt: főszerkesztő, aki valóban szerkesztett is. És gyors ítéletű, orientálódni és orientálni képes szerkesztő maradt akkor is, amikor — néhány évig — nem közvetlenül a sajtóban dolgozott.

„Valóban napló ez: egy kivételesen erős intellektus és érzékeny kedély napi reflexiója, folyamatos pere a háború felé rohanó világgal és azokkal, akiknek megérte háborút hozni a világra." Bálint Görgy alá nem írt (és részben éppen az egykori szerkesztő, Mihályfi Ernő által azonosított) jegyzeteinek gyűjteménye alkalmából írta ezt a kötet szerzője, 1971-ben. És Mihályfi Ernő naplója? Ahhoz tulajdonképpen odatartozna sok olyan újságcikk és dokumentum is, amelyet nem ő fogalmazott ugyan, de ő sem csak mint békeharcost, hanem mint példamutató művészt is ünnepelte.

Voltak olyan megállapításai, megnyilatkozásai — képekről, de a világ képéről is — Mihályfi Ernőnek, amelyeken hamar túlhaladt az idő, amelyek ma már csak kordokumentumok. És bár e szerény kötet szükségképpen kevesebbet mutathat csak meg abból a férfiúból, aki ő valójában volt, azt mindenesetre bizonyítja, hogy a mindig mosolygó, magabiztosnak látszó Mihályfi bonyolultabb lélek volt, mint azt még a hozzá közelállók is gondolták. Igaza van Kállai Gyulának, aki a gyűjtemény bevezetőjében azt állítja, hogy ezek az írások „nemcsak ismeretanyagot közölnek, de éreztetik a kor atmoszféráját, s valamit átadnak az utódoknak a kor hangulatából, a szerző akkori gondjaiból, töprengéseiből is."

Antal Gábor

Gyergyai Albert: Késői tallózás (Szépirodalmi, 331 old.)

SZÁVAI JÁNOS: ÁHITAT ÉS

Akik látogatták Gyergyai Albert egyetemi óráit — nagyon sokan vannak, igaz, már mind túl a harmincon —, ebben az új könyvében újra föllelhetik azoknak a nem is tanóráknak, hanem inkább baráti beszélgetéseknek a sajátos és egészen egyéni varázsát, az áhítatnak és a malíciának, a tiszteletnek és a vitázó kedvnek, a tudásnak, sőt a bölcsességnek és a szerénységnek oly ritka és szokatlan együttes jelenlétét. André Gide írja Malraux-ról (a Gyergyai-órákon ismertük meg mindkettőjüket), hogy társaságában valósággal megbénult az agya, mert fiatal barátjának csillogó és bámulatos tudást eláruló eszmefuttatásai annyira elkápráztatták, hogy mellette percről percre ostobábbnak és tudatlanabbnak érezte magát. Mindenkinek megvannak a maga Malraux-i: sokszor az élettől is elveszik a kedvünket. Gyergyai Albert óráin ennek épp az ellenkezője történt: tudását olyan magától értetődő módon, olyan szerényen adta tovább, hogy diákjait szinte magához emelte, aki őt hallgatta, az percről percre okosabbnak és műveltebbnek érezhette magát. Hogy melyik a nehezebb, nem tudom. De hogy a két magatartás közül melyik a rokonszenvesebb, az egy pillanatig sem lehet kétséges.

Óráin azokról beszélt, akiket szeretett és mélységesen tisztelt; ugyanezt teszi könyveiben is. És itt nemcsak a *Klasszikusok*, a *Kortársak*, *A Nyugat árnyékában* esszéire gondolok, hanem gyönyörű önéletrajzára, az *Anyám meg a falum*ra, és az *Ősz és tél között* verseire is. Az értékítéletet nála a kiválasztás jelzi. És ez a választás legtöbbször elhanyagolt vagy rejtve maradt szépségek kibontását teszi lehetővé.

Ha ebből a szempontból nézem, akkor a *Késői tallózás* írásai közül nekem különösen a Gottfried Keller- és a Turgenyev-esszé jelentett revelációt. Keller is, Turgenyev is annyira távol áll a mai divatoktól, hogy hajlamosak vagyunk az irodalomtörténetbe utalni őket; Gyergyai költői lendülettel és meggyőzően bizonyítja elevenségüket, nagyságukat.

Választása s olvasójának is átadott meggyőződése esszéírói magatartásának egy másik jellegzetes vonására utal: sohasem hajlandó a divattal tartani, szívesebben mutat föl olyan értékeket, amelyeket — hite szerint — semmiféle divathullám nem kezdhet

B-8-1-217

1982. I. 2E.18.30. Kossuth S.J.né.

1021

Esti Magazin

- MOst egy fotomontázs kiállitásról. Bálint ndre alkotásait mától a Vigadó Galériában láthatják az érdeklődők. Az első látogatók között volt munkatársunk, Szénási Sándor, aki Bálint Endre életének és művészetének rövid kollázsát adja tudósitásában.

- Talán jobb lett volna a festményeit kiállitani, mint ezeket a fotomontázsokat, de igy mégis több a jel, hogy ez a müfaj honnan jött, és még mindig él. A kollázs magyar szálait sokan már szépen kibontogatták visszafelé. Vajda Lajoson át Kassákig, sőt egészen az orosz filmekig. Az avatgarde iskoláig, amelynek sza bad, tiszta és tarka terében Bálint is sokat barangolt. Annyira sokat, hogy ha ma dolgozni kezd még mindig érezhetően jó a memóriája. Ő maga ugyan ennél sokkal több ideológiát kitalált képei keretezésére, amelyek közül aztán az éppen tetszőt mindig kiválasztották később és a többit szemére hányták. A többi között például a 45 előtti Népszavás korszakának programját követelve tőle. A Derkovits hagyományokat és gondosan kifelejtették ilyenkor saját örökbe fogadott ősei közül Csontváryt és Vajdát. Ugy egészében igazán sosem szerették. Az igaz, hogy sokat vitatkoztak róla, aztán nem vitatkoztak, hanem elzárták a történelem szemétládájába, ahol mégsem rotthadt el, csak eltünt, elment Párizsba, hogy 1957 és 62 között tovább gyötörje emlékezetét. Immár nem a régi stilusjegyek lényegtelen ügyeiben, hanem a véres és gyötrelmes gyerekkor után, amelytől más embernél még kevésbé tudott bármikor is megszabadulni. Ez a gyerekkor a századd gyerekkora és igy aztán lehet, hogy nem is volt igazán soha a legsajátabb övé. Született 1914-ben, amikor kitört az első világháboru néhány év mulva meghalt az apja, jött az árvaház és rövid müvészi kisérletek után a második háboru. Bálint gyerekkorának, ez a rövid kollázsa.MEnnyi vért, szétesett

Bálint Endre

fejeket, zsidó fejfát láthatott, mennyi vizikai és szellemi programot, abban a héber feliratu korsóban, amelyben rabbik vonulgattak körbe, körbe a korsó alján habzó égszínkék ég felett. Mennyi halott, szépen felöltöztetett csecsemő. Mennyi szonoru szajhát láthatott halottas ágyon, és mégis mennyi tiszta hangot hallhatott, mennyi zenét a Kutrágét, a Bartókét, mennyi ilyen racionális történelmi dolgot, csupa olyat, amit ha lefestene vagy komoly politikus hetilapokból összeragadosna, azt mondanák, micsoda zürzavaros fotomontázs, érdekes ám, de értelmetlen. Ha ezt tenné, ezt mondanák. Ezt tette, ezt is mondják. Hiszen én mindezt a kiállitóterem falain láttam.

BÁLINT Endre

B-8-1-216

A KIÁLLÍTÁSI INTÉZMÉNYEK

MEGHÍVJA ÖNT

BÁLINT ENDRE

FESTŐMŰVÉSZ

KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÁSÁRA

1972. DECEMBER 22-ÉN PÉNTEKEN DÉLUTÁN 4 ÓRÁRA

MEGNYITJA:

MÉSZÖLY MIKLÓS

ÍRÓ

MŰCSARNOK, HŐSÖK TERE

5901 FNYV

Bálint Endre B-8-1-213

/1021



□ **Bálint Endre fotomontázsaiból nyitottak kiállítást a Vigadó Galériában. Képünk a kiállításon készült.**

KISALFÖLD
1982 FEB 6

KISALFÖLD

Érettségiző fiatalok válaszolnak

De szeretnék gazdag lenni!

Tizenhárom foglalkozást írtunk fel a táblára: segédmunkás, lelkész, feltaláló, técsz-elnök, labdarúgó, revizor, szakmunkás, tanár, mérnök, kisiparos, technikus, újságíró, orvos. Szó ami szó, a meglehetősen csapongva összeállított foglalkozási lajstrom egyike-másika erősen periférikus területet érint. A kérdés viszont, amelyre választ vártunk az egyik győri ipari szakközépiskola végzős növendékeitől, igen egyszerűen hangzott: helyezzék olyan rangsorba az egyes foglalkozásokat, hogy a sorrend a keresetek, a jövedelmek nagyságrendjét tükrözze aszerint, hogy ki-ki melyik szakmát tartja anyagilag elismertebbnek.

Talán nem érdektelen, ha változtatás nélkül idézünk legalább azonban meglehetősen elfogadható-

lyezkedni, tudom, hogy nem fognak kapkodni utánam. A lényeg viszont az, hogy azt csináljam, amihez kedvem van. Márpedig a villamos mérnökök keresete nem hasonlítható össze például egy orvosi fizetéssel."

A diákok többsége — tizenheten — a pénzszerzés elképzelt módját választotta témájául. Íme egy elképzelés a sok közül: „Hogy szeretnék pénzt szerezni? A lehető legjövedelmezőbb állást vállalnám. Mellette másodállásban maszekként dolgoznék. Feleségül

MTI SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

NÉPÚJSÁG (TOLNA)

B-8-1-211

1982 FEB 13

1071

Bálint Endre kiállításáról

Bálint Endre fotómontázsaiból nyitottak kiállítást a Vigadó Galériában. Képeink a kiállításon készültek:



Variációk egy témára 1.



Variációk egy témára 2.



Variációk egy témára 3.

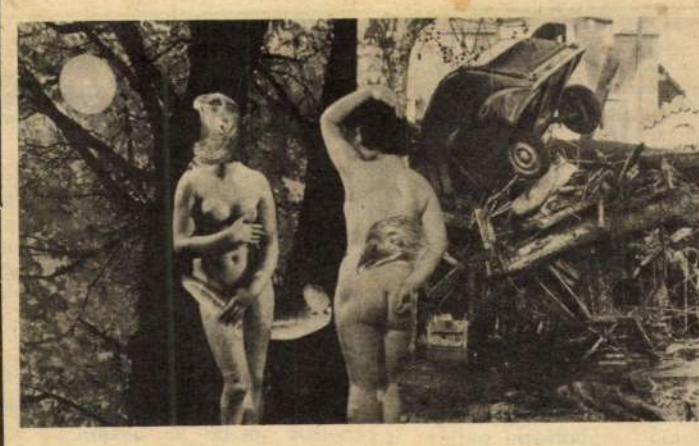

Szodoma és Gomora

Óriási terület, kevés ember, sokmillió állat – így jellemezhető Délmongólia, amelynek nagy részén a Góbi-sivatag terül el. (A sivatag kisebbik fele Kínában van.) Sivatag? – Nem egészen, nem olyan, mint a Szahara. A neve az ősi „gov" mongol szóból ered, amely „puszta vidéket" jelent.

Az időjárás alaposan megnehezíti az itteni emberek életét. A ritka esőket hosszan tartó aszályok váltják fel. Nagy tehát a vízhiány. Nyáron 40 fok meleg, télen –25 fokos hideg van. A legnagyobb reménységet a vízkutatás jelenti itt, mert a tapasztalat és a tudósok megállapítása szerint itt találhatók a föld alatt Mongólia legnagyobb víztartalékai. A kutatásban és feltárásban magyar szakemberek is jelentős részt vállalnak.

Különleges növények, különleges állatok élnek itt. A szaxaul például, ez a se nem fa, se nem bokor növény, amelynek gyökerei 10 m-nél is mélyebbre nyúlnak a talajba. Ez a pásztorok legfőbb tüzelője. (Igaz, a geológusok feltételezése szerint hatalmas szénkészletek is rejtőznek itt a föld mélyében.) Élnek itt vadjuhok, különleges antilopok, sivatagi medvék, vadlovak, vadszamarak, vadkacsák és vadtevék – olyan állatfajok, amelyek máshol már rég kihaltak. Jönnek is ide a vadászok a világ minden tájáról. De egyre több turista is érkezik, hogy megcsodálja a félsivatag csodáit, különös tájait, s találkozzék az itt élő „arátok"-kal, a pásztorokkal.

Évente mintegy 3 ezer turista keresi fel a Góbit, több mint 20 országból. S a számuk egyre növekszik. A mongol szakértők a tájék természeti szépségeinek megvédése érdekében egy 5 millió hektáros Nemzeti Park létesítését tervezik, amely mintegy 70 vadállatfajnak nyújtana védelmet és természetes otthont.

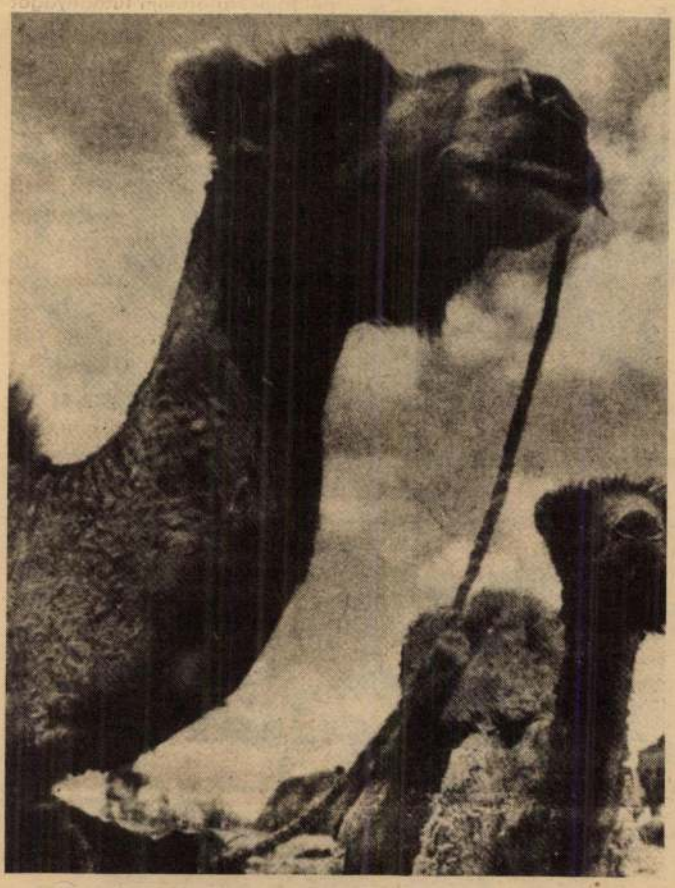

A teve áll az első helyen...

Automatikus vízellenőrzés

Leningrádi szakemberek a Ladoga-tó, a Néva és a Finnöböl vízrendszerében automatikus ellenőrző berendezéseket létesítettek, amelyek a vízminőség irányítása szempontjából fontos adatokat közölnek. A kutatók az áramlási rendszereket, a víz hőfokát, vegyi összetételét és fizikai tulajdonságait vizsgálják, és a megállapítások alapján szabályozni tudják a víz tisztaságát.

Szovjet S

A szúnyogok, darazsak és a mezőgazdasági terményekre káros egyéb rovarok egész sorának lárváit pusztító készítményt próbáltak ki Kazahsztán és Primorje rizsültetvényein, a szibériai tajgán és Közép-Ázsia pusztáin. A készítmény mikroszkópikus gomba- és bakétriumkultúrákat tartalmaz; ezeket a

Bálint Endre

BUDAPESTER RUNDSCHAU

B-8-1-209

1981 DEC 14

50/1981

1021



HIER WAR ICH SCHON EINMAL I. (Öl auf Holz, 1960), surrealistische Komposition von ENDRE BÁLINT (1914—), eines Meisters aus Szentendre, der die Lehren der Kunst von Lajos Vajda weitergab und weiterentwickelte

Schätze aus Privatsammlungen

Binnenhandel

Verhandlungen U

Unlängst verhandelten in Budapest *Frau Dr. Selmeci*, stellvertretende Ministerin für Binnenhandel, und *Dr. Werner Jurich*, Staatssekretär für Handel und Versorgung, über den Sortimentenaustausch zwischen Ungarn und der DDR.

Man stellte fest, daß der Warenaustausch zwischen den beiden Ländern im Vergleich zu 1980 um 10 Prozent gestiegen ist. Laut Abkommen liefert der Binnenhandel der beiden Länder 1982 einander Waren im Wert von insgesamt 3 Milliarden Forint. So importiert



Der kambodschanische Han
und der Außenhandelsminist
Urkunden über das Warenve

B-8-1-285

sek szüntelen egymásba mosódása, egymás érvényének rombolása, egyértelműség és pszichoanalitikai rejtély, az emberiség szimbólumkörének újraélesztése, tudatos, racionalisztikus szimbólumképzés és sejtések, az ösztönvilágból feltört megérzések kivetítése — mind benne rejlenek Picasso sorozatában. De épp e többrétűségében, meg nem szilárdultságában, ellentmondásaiban hű tükre Janusz-arcú korunknak.

NÉMETH LAJOS

Kortárs 1964/4.

Bálint Endre művészete

A Vajda Lajos által kialakított hagyományokból indult el. Pályája a harmincas években kezdődik, mikor a magyar festészetre az ún. Gresham-kör művészete nyomja rá leginkább bélyegét. S ahogy Derkovits Gyula felfogása szembenállást jelent ezzel az irányzattal, ugyanúgy jelent szembenállást Bálint Endre sajátos képszerkesztés-módja is. Ezt az egyéni — az uralkodó áramlatoktól eltérő — hangot mindvégig töretlenül megőrizte.

A szabadsághegyi Jókai-klubban rendezett kamara-kiállítása a művész utolsó négy-öt évének munkáit mutatta be, olyan alkotásokat, amelyek Párizsban készültek. Az igen nagy műveltséggel, festői kultúrával rendelkező festő, akinek egész piktúrájára a francia hagyományokhoz való kapcsolódás jellemző — távolról sem került a ma leginkább népszerű francia irányzatok hatása alá — a legmodernebb törekvések ismeretében is megőrzi, megtartja saját hangját. Nem epigon, hanem tökéletesen önálló művész, aki régen túljutott a keresés, tapogatódzás időszakán. Alkotásaiban már leszűrt tapasztalatok, sokszor átérzett hangulatok, ismételt motívumok jelennek meg újra és újra, végleg leszűrt, letisztult formában. Minden képében keresi azt az igazságot, melyet minduntalan meg akar fogalmazni. Keskeny, többnyire horizontális elrendezésű festményein a figurák, tárgyak átértékelt ábrázolásai jelennek meg, sűrű egymásmellettiségben. Stílusa kétféle irányzathoz kapcsolódik. A konstruktivista felfogás szigorú szerkezete — a színfoltok geometrikus síkokká való elrendezése adja a kompozíció vázát — ez azonban csak keret, melyet távolról a szürrealizmussal rokon motívumok töltenek meg bensőséges érzelmekkel. Mintha álombeli figurák elevenednének meg: öregasszonyok végsőkig leegyszerűsített fekete tömege, szentendrei házak gazdagon árnyalt sziluettje, egy bádogcégér szomorú lófeje, stb. A motívumok zárt világot alkotnak: a művész egyéniségének, gondolatainak, érzelmeinek zárt világát. Egy-egy görcsösen csavarodó gyökér, a legigénytelenebb, sok használattól elkopott népművészeti alkotás, vagy ügyetlen gyermekrajz naiv figurája mozgatja meg a művész fantáziáját, mely éppen a látszólag halott tárgyaknak ad belső életet, belőlük varázsolja elő azt a sajátos, intím, kicsit meseszerű hangulatot, amely mélységet, belső tartalmat ad képeinek. Maga a művész azt vallja műveiről: „Engem általában a naiv, ártatlan jelképek késztetnek arra, hogy képet ékítsek, mert szépnek érzem ezeket, miképp szépnek gyermekkorom romlatlan álmodozásait. Lehetséges, hogy az a bizonyos játékos gondolattársítás — ami képeimben egymásmellé sóvárogta a látott tárgyakat a messzi múltakból felidézetekkel, az álmaimat a megélt kínjaimmal és kultúrámat a tárgytalan nosztalgiákkal — talán első pillanatban bizarrnak tűnhetik fel azok előtt, akik vállalják egy ártatlan kaland kockázatát, mikor belépnek álmaim kapuján. Azok, akiket megsegít a szeretet és az érzelmek melegsége, igen hamar megértik, hogy olyan világ kapuján léptek be, ahol minden túlságosan ismerős. Nyugodtan mondhatja bárki: »itt már jártam valaha«."

PASSUTH KRISZTINA

formáció és az individualizáció széttörte az egyetemes szimbólumok érvényét. A régi jelképek egyszerűen nem támaszthatók fel, az akademizmus bebizonyította ennek az útnak a járhatatlanságát. A régi szimbólumokból felhasználni a még új tartalommal megtölthetőket és soha nem volt jelképeket teremteni — hallatlanul nehéz. E teremtő vajudást korunkban kevés mű sugározza oly művészi erővel, mint Picasso Minotaurosz-sorozata.

Már a század első éveiben feltűnik Picasso egyik rajzán a bika és a ló; a húszas évek végétől pedig a variációk sorát veti papírra. A bika, mint a férfi megszemélyesítője, a ló pedig, mint asszonyi jelkép új és új változatban jelenik meg, gyakran rokon szellemben Ady héja-nász élményével. Ám a jelkép csakhamar gazdagodik és bonyolultabbá válik. A férfi—bika párhuzam már nemcsak jelképi utalás, hanem Minotaurosszá konkretizálódik, a férfi—nő, bika—ló ellentét a nemek harcából az erőszak és az ártatlanság ellentétpárjává mélyül. Az 1934 júniusában rézbe karcolt „Torerá"-ban a szörny alélt asszonyi testet ragad el, a széptestű akt szürrealisztikus metamorfózisban fájdalmat nyerítő lóalakkal fonódik össze. Picasso többféle variációban jeleníti e szimbólumot, az egyik rajzán aszonyt leteperő és megerőszakoló Minotauroszt, több másikon tőrt markoló és ádáz harcba induló szörnyet rajzol. E szimbólumkörnek az összefoglalója, a XX. századi grafika egyik főműve, az 1935 márciusában karcolt „Minotauromachia". Jajongó ló hátán halott torreádornő, mögötte vérszomjas diadallal Minotaurosz szörnyalakja — a szörnnyel szemben kisleány, kezében gyertya és virág, a Gonosznak ellentálló emberi tisztaság jelképe. A szörny hiába próbálja, nem tudja eloltani a gyertyafényt, az emberi ráció, humánum jelképét. Dürer és Goya nagy karcaihoz hasonló erejű, szimbólumsugalló kompozíció.

A Minotaurosz, mint az emberbensőben dúló szörny, a sötét hatalmak jelképe még egyértelmű szimbolika, ősi érvény újrateremtése. A bonyolult kor legbonyolultabb és legnagyobb művésze, Picasso azonban nem elégedhetett meg ennyivel, érezte, hogy összetettebb tartalmak elmondására hivatott, mint ami visszavezethető lenne a Jó és a Gonosz primér ellentétpárjára. Műveiben a Minotaurosz szimbólum összetettebb, szövevényesebb, gyakran az egyidőben készített rajzok jelentése ellentmondó. Az egyiken a Minotauroszt legyőző Thezeusz széptestű ifjúként az arénában szúrja le a szörnyet — ám más változatokban az arénában haldokló, sebesült Minotaurosz már nem a legyőzött szörny jelképe, hanem ártatlanul szenvedő, szánalmat ébresztő, tragikus hős. Széparcú aszonyok szánakozóan szemlélik haláltusáját. Más lapokon pedig okos és szomorú szemű halászok előtt a tengerparton botorkál a vak Minotaurosz tragikus alakja, az ártatlanság jelképe, a kisleány vezeti a vakot. E jelentésváltozás néha játékos, pillanatnyi ötlet szülte, máskor azonban — mint a sebesült és vak Minotauroszt jelenítő lapokon — döbbenetes mélységeket sugall. Minotaurosz nemcsak a sötét hatalmak megszemélyesítője, nemcsak az emberbelsőben dúló vak ösztönök jelképe, nemcsak állat az emberben, hanem egyúttal ember is az állatban, a magába zártságából, állati létéből, az ösztönvilág szörnyű abroncsából kitörni akaró, világosságra vágyó, szenvedő lény. ~~Hatalmas~~ Nagy erejű rézkarc 1936 májusából: brutális, kegyetlen, madárarcú rém cipeli a legyőzött Minotaurosz testét, öreg és fiatal férfi eggyéválásából fakadt küzdő és ijedő, támadni és védekezni akaró embermetamorfózis előtt. Az emberbelső erőinél, a belső szörnyeknél is szörnyebb rémek uralmának a hátborzongtató jelképe.

Ahogy a Minotaurosz-figura nem lehet az antik szörny szimbolikájának egyszerű fölélesztése, a fasizmus borzalmát és az eljövendő kataklizmát látnokian megérző Picasso a bika alakjának is számtalan szimbólumvariációját jeleníti. Francó-ellenes sorozatában a spanyol nép megtörhetetlen szimbólumaként jelenik meg a mitikus erejű bikafej — más képeken és rajzokban lovat marcangoló szörnyként, a fasizmus megtestesítőjeként. E sokrétű szimbolika jelenik meg a főműben, a Guernicában is, és jellemző mód máig is vitatkoznak, hogy a magasodó bika a fasizmus jelképe-e, vagy pedig, mint ahogy pl. Juan Larrea véli, a spanyol nép szívósságáé. A szimbólumok jelentése összemosódik, racionális nyelvre nem is fordítható, csak érzelmileg átélhető. És hogy még bonyolultabb legyen a jelkép: az ötvenes években rajzolt Minotaurosz-bika variációkon a bikafej már táncmaszk csupán, gyönyörű testű aktokat ijesztő férfi álarca.

Férfi—asszony, ember—állat, sötétség ura és szenvedő hős, játékosság és döbbenet, az ellentétes pólusok és jelenté-

Bálint Endre

Az élő Madách

1883-ban, még jóval az új évad megindulása előtt, Paulay Ede igazgató úr átballagott a Nemzeti Színház udvarán. Egyszer csak megpillantja Jászai Marit. Karonfogja és azt mondja neki:

— Asszonyka, nézze, nagy tervem van. Elő akarom adni *Az ember tragédiáját*. Már meglehetősen készen vagyok a szcenírozással, és az Évát magának szántam. Mit gondol? Szép lesz? Örül neki?

A választ talán meg sem várta. Paulayval akkor már hetek óta nem lehetett beszélni. Szokott tarokkpartijához sem ült le. A kávéházban félrehúzódott, az újságok széleire díszleterveket firkált. Lázasan készült nagy álma megvalósítására, *Az ember tragédiája* színrevitelére. 1883. szeptember 21-én, a bemutatón, a *Tragédia* döntő sikert arat. A Nemzeti Színház előadása elindította az addig „könyvdrámának", tartott mű színpadi életét, bekapcsolta a magyar színházi élet vérkeringésébe, megnyitva útját a világhír felé.

A sztregovai birtok csendjéből kitörni vágyó, radikális, szabadelvű eszméket valló „göthös író", ahogy emlegették, a költő, publicista Madách Imre, ekkor már majd húsz éve halott. A *Pesti Hirlap*ban írt bátor, a maradiságot, a táblabíróí álmosságot ostorozó cikkek (Timon aláírással), a *Koszorú*ban, a *Szépirodalmi Figyelő*ben, szórványosan megjelenő versek, színdarabtöredékek, drámapályázatok langyos dicséretei, néhány nyomtatásban megjelent mű, így a *Tragédia* két kiadása, Arany János javításaival — jószerivel ennyi mindössze, amit életében megért, amit az annyira vágyott írói dicsőségét illette. Csak homályos sejtésként élhetett benne, amiről a jóbarát történész, Nagy Iván számol be a *Tragédiá*nak a Kisfaludy Társaságban tartott bemutatása alkalmából: „Toldy azt is mondta, hogy müved német vagy egyéb nyelvre is lefordítva (mi okvetlenül meg fog történni) biztosan világhírűvé váland és epochát fog csinálni a világirodalomban. Gregusstól is hasonló magasztalásokat hallottam... S ő szinte világhírűségét jósolja." A jóslat beválti. Angol, bolgár, cseh, eszperantó, finn, francia, héber, holland, japán, jiddis, lengyel, német, olasz, orosz, román, spanyol, svéd, szerb, szlovák, szlovén, török kiadások jelzik ezt az utat. És sikeres bemutatók sora Európa számos nagyvárosának színpadán.

Százötven éve született Madách Imre. Minket most az érdekel, mit jelent számunkra ma a *Tragédia* költője, hogyan gazdálkodunk azzal az örökséggel, mely a halhatatlan mű mellett számos értékes alkotással gazdagította egész kultúránkat.

Marton Endre, a Nemzeti Színház igazgatója, arról nyilatkozott a közelmúltban, hogy a színház éltetője, mindennapi kenyere Madách. Ezúttal nyilván nemcsak arra gondolt, hogy *Az ember tragédiája* mennyire összefonódott a színház profiljával, hanem újrafelfedezett Madách-művek értékes sikerére is. A *Mózes* és a *Csák végnapjai* Keresztúry Dezső gondos restaurátori és újjáteremtő munkája nyomán, az utóbbi évek nagy színházi sikereit jelentették. Ám Madách ma



Vilt Tibor Madách-szobra — Szalay Zoltán fotógrafikája

már egész színházi kultúránk közkincse *Az ember tragédiája* a Déryné Színház előadásában az ország legtávolabbi vidékeire is eljutott. Fiatal egyetemisták izgalmas kísérlete volt az *Endre magyar királyfi* bemutatása az Egyetemi Színpadon, Verebes István átdolgozásában és rendezésében. A *Csak tréfát* a Veszprémi Petőfi Színház játszotta Hubay Miklós átköltésében. Gyárfás Miklóst a *Mária királynő*ben szunnyadó lehetőségek ragadták meg. Átdolgozását a Szegedi Nemzeti Színház mutatta be.

Az új magyar daljáték létrehozásának oly jelentős programjában is jelen van Madách. 1970-ben megszületett Ránki Györgynek *Az ember tragédiáján* alapuló kétrészes misztérium-operája. A nagyszabású vállalkozás, Vámos László rendezésében, „közönségpárti" koncepció volt, Madách szellemét, mondanivalóját tartotta szem előtt. Ezt hangsúlyozta zenei megoldásaiban a mű, és színpadi elgondolásban az előadás.

Ahogyan a könyv lapjairól a színpad fényébe lépő *Tragédia* megsokszorozta a műhöz hozzájutók számát, úgy napjainkban a tömegkommunikációs eszközök, a tévé, a rádió valóban milliók kincsévé teszik Madách művét. 1969-ben mutatta be a Magyar Televízió Madách drámai költeményét, Szinetár Miklós rendezésében. Ádám: Huszti Péter, Éva: Moór Mariann, Lucifer: Mensáros László volt. A tévé egyik legnagyobb igényű vállalkozását a közelmúltban, a Madách évfordulóra való emlékezésképpen ismét láthatták a nézők.

A madáchi gondolat hűséges közvetítője volt az év elején a Rádiószínház bemutatója, a drámai költemény rádióváltozata. Barlay Gusztáv rendezése az Úr és Lucifer nagyszabású összecsapását emelte ki a műből, de ezzel nem csökkentette Ádám és Éva szerepét. Megszokott hős és hősnő szerepkörükből emberközelbe hozta őket. A plasztikus erővel, mégis mértéktartóan alkalmazott akusztikai hatások igazi rádiós megoldásokat eredményeztek. Érdekes szereposztási elképzelés valósult meg: az Ú": Sinkovits Imre, Ádám: Mécs Károly, Éva: Kohut Magda, Lucifer: Bessenyei Ferenc. A Magyar Rádió további terveiben most már nemcsak a *Tragédia* bemutatása szerepel. Tízrészes adásban, Németh G. Béla szerkesztésében, a teljes *Madách-életmű* megismertetésére készül az irodalmi osztály.

A magyar film még adósa Madáchnak. Mindössze egyszer történt kísérlet arra, hogy ezt a különös lángelmét és életművét filmalkotásban megörökítsék. Sajnos, rossz időben, a második világháború végén. Dr. Németh Antal rendezte ezt az érdekes munkát, *Egy ember tragédiája* címen. A nehéz időkben már nem mutatták be, később sem figyeltek fel rá, elsikkadt, anélkül, hogy közönség elé került volna. Madách alakja, gazdag életműve bizonyára mai filmgyártásunkat is gazdagíthatná.

Gyakorta hallható aggály: a tömegkommunikációs eszközök elterjedése, az információk áradata az elmélyült kultúrálódás, így például az olvasás rovására történik. Rajtunk áll, hogy ez ne így legyen. Kulturális politikánk is ennek elkerülésére, a helyes arányok megtalálására törekszik. A Madách-életmű felhasználása, terjesztése és kibontakoztatása biztató példa a különféle műfajok egymást ösztönző hatására. Nádasdy Kálmán idézte fel egy interjú során Balázs Béla emlékét a közelmúltban, és ezzel kapcsolatban a mindig kísérletező, érdeklődő mester egy fontos megfogalmazását. *A művészetek egy és ugyanazon töről fakadnak* — mondta Balázs Béla. — *Óvakodnunk kell tehát attól, hogy a művészetek természetes és termékeny vérkeringése egymás között megszűnjék, mert ebből végzetes vérszegénység támadna.*

A színház, a rádió, a televízió alkotógárdájának, sőt a képzőművészek érdeklődésének is nagy szerepe van abban, hogy újrafelfedező szemük a könyvkiadást is ösztönözte. *Az ember tragédiája* az Olcsó Könyvtár és a Diákkönyvtár új kiadásai révén újabb és újabb tömegekhez jut el. Olyanokhoz, akik talán a rádió vagy a tévé előadásainak hatására válnak a mű olvasóivá. A könyvbarátok, a szép könyvek kedvelői nagyvonalúan elegáns kiadásban kaphatják meg Madách főművét. A Szépirodalmi Könyvkiadó gondosan, szépen tipografált új kiadásának élményt nyújtó gazdagodása Bálint Endre illusztrációinak sora. Aranybarna és fémes csillogású alaptónusokon bontakozik ki egyéni színvilága, sajátos szerkesztésmódja, az élmény, melyet a *Tragédia* a festőben kelt. Más oldalról közeledik a *Tragédia* grafikai élményének megragadásához egyik legkiválóbb könyvillusztrátorunk, Kass János, a műhöz készült tizenöt grafikájával, melyet a Helikon Könyvkiadó jelentetett meg. Ugyancsak az ő műve a *Mózes*-drámához készített tizenöt rézkarc, a Magvető Könyvkiadó gondozásában látott napvilágot. A *Csák végnapjai* és a *Mózes* egyébként egy kötetben, illusztrációk nélkül is megjelent, ugyancsak a Magvető kiadásában, sőt az előbbit még külön kötetben is megtalálja az érdeklődő. A Szépirodalmi Könyvkiadó jelentette meg Gyárfás Miklós érdekes kötetét, mely a *Madách színháza* címet viseli, itt megtaláljuk a *Mária királynő* átköltését és Gyárfás felfedezésszámba menő tanulmányait Madáchról és a „tragikus irónia" színházáról.

Így vándorol napjainkban a különféle műfajokon át „a sztregovai remete" életműve, bizonyítván jelenvalóságát, elevenségét, ma is élő hatását.

Karcsai Kulcsár István



Aiász és Akhilleusz ostábla-játéka. Exekiász athéni fazekasmester amforája. Genthon István: Római napló című kötetéből (Corvina)

SAJTÓHÍRADÓ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
KÖNYV VILÁG

KERTÉSZ ERZSÉBET

Szonya professzor és a Szamóca lányok



A *Szamóca lányok* megírásával régi adósságot törlesztek. Író-olvasó találkozókon gyakran kérdezik olvasóim: miért csak a tizenkilencedik század asszonyairól, lányairól írok, miért nem a máról, róluk? Ilyenkor elmondom, hogy fontosnak érzem megmutatni a mai fiatal lányoknak, milyen küzdelmes, nehéz sorsot vállaltak a tizenkilencedik században élt nők, akik be akarták bizonyítani: a férfiakkal egyenlő teljesítményekre képesek, ha lehetőségük van rá. A világot azonban a férfiak maguknak rendezték be: kényelmesebb volt számukra, hogy a nőt minden szellemi munkától „megóvják". Mert senki sem tiltotta a béresasszonyoknak a mezei munkát, kapálhattak látástól vakulásig, görnyedhettek a mosóteknő mellett, elláthatták a jószágot, csak az írótollat tartották a férfiak nehéznek a nő számára.

Így volt ez szerte a világon, a cári Oroszországban ugyanúgy, mint Angliában vagy Magyarországon. Szonya Kovalevszkaja, a világ első női egyetemi tanára nagyon sok nehézség leküzdése után végezhette el Németországban egyetemi tanulmányait. Mégis, a göttingai egyetem diplomájával, hazájában csupán elemi iskolai tanítónő lehetett volna. Elizabeth Garrett Andersont, az első angol orvosnőt ápolónőnek vették föl a kórházba, de hamarosan ki is tiltották onnan, mert a vizitek alkalmával tanulni akart az orvosoktól.

Még nehezebb volt a sorsa az első magyar orvosnőnek, Hugonnai Vilmának. Zürichben, az egyetem elvégzése után nem fogadta el a felkínált állást, haza akart jönni, hogy a falusi, tanyai asszonyokon, az ijesztő gyermekhalandóságon segítsen.

Itthon azonban nem lehetett orvos, mivel nő volt. Trefort Ágoston, a Hugonnai család jóbarátja, azt ajánlotta Vilmának, végezze el a bábaképző-tanfolyamot és a bábaoklevél védelme alatt gyógyítson, így nem kerül kuruzsló hírébe. Az orvosnő nem tehetett mást, elvégezte a tanfolyamot és ajtaján réztábla hirdette: Gróf Hugonnai Vilma, okleveles bába. Amikor megnyílt a nők előtt az orvosi egyetem, Vilma valamennyi szigorlatát újra letette, és ötvenéves korában végre kicserélte a bábatáblát orvosi táblára.

Hét hasonló sorsú nőről írtam, s úgy éreztem, most már teljesíthetem olvasóim kérését, és írtam egy mai témájú regényt.

A *Szamóca lányok*ban négy, nyolcadik általánost végzett kislány nyaralását írom meg. Szigligeten, a Szamóca üdülőben, ahol az egyik kislány nagynénje gondnok, napi négy órát dolgoznak komolyan, felnőtt módra, s azt hiszik, hogy mindezzel kötelezően együtt jár a felnőtt-szerelem is. Bele is szeretnek mind a négyen egy fiatal geológusba, aki víz után kutat Szigliget közelében, s mindegyik azt képzeli, hogy a geológus viszonozza szerelmét.

Elszalad a hat vidám, boldog hét. Búcsúznak Szigligettől, s mindattól, amit ez a nyár nyújtott nekik. Kicsit fáj ugyan a csalódás, hogy a geológus gyereknek nézte őket, de hamarosan megvigasztalódnak.

A *Szamóca lányok*at Szigligeten írtam. Nyár volt, szobám ablakából a Balatont, a domboldalba húzódó kicsi házakat, a szőlőskerteket láttam. Szeretném, ha könyvem olvasói is éreznék ennek a tájnak tündéri varázsát.

(Kertész Erzsébet: Szamóca lányok. Móra. 264 oldal, kötve 22 Ft.)

valutázással vádolt, öreg álomlátó talmudista tragikomédiáját, aki értetlenül áll a Vigyáz utcai főkapitány tásai, kínzásai kötetem tele va figyelmeztetéssel witzi gázkamra mainak előérze van lázas ti mert nem tudta belenyugodni s köztük drágáim tításába.

A kötet má maga a pokol. as büntetőszáza ja Zihelonától tól, Bánrévén — Zürndorfig. mégis az egész relmeit tükröz munkás- és k dokét, hanem is. Irányában gyötrő nat rapszodikus ké asszociációk l fel, előre és l tanak, magyaráznak, reményt ébresztenek. Mert itt a múlt nem vádirat, hanem emlékezés; a megtörténtek és az érzések emléke. Mert az érzelmeknek is van ám emlékezetük. Azt akarom, hogy az ártatlanul meghaltak ne menjenek feledésbe. Ne csak márványtáblák őrizzék az elhalványuló neveket, hanem a soha meg nem fakuló hála és szeretet is.

Leírom a megsemmisítő táborok poklát, és a Szovjet Hadsereg utolsó órá- nelmi és emberi gal, tragédiával terhes, hogy senki sem várhatja tőlem ezeknek az írásoknak azonos intenzitását, hangulatát, írói képességeim azonos fokát. Stendhal valahol arra hivatkozik, hogy a regény vándorló tükör. Nos, ez a kötetnyi elbeszélés is az akar lenni; egy minden poklot megjárt nemzedék életének szomorú tükre.

(Barabás Tibor: Kereszt a hegytetőn. Szépirodalmi. 304 oldal, kötve 22,50 Ft.)

SZAMOS RUDOLF

Mentegetőzés helyett



Most, amikor Kántor, a nyomozókutya történetének első kötete harmadik kiadásban is napvilágot látott, s egyben eljut az olvasókhoz a második kötet is, gyakran szembe kell néznem ilyen véleményekkel: „A Kántor bestsellerré sikeredett" — vagy: „a nyomozókutya igazi sikersztorinak bizonyult".

Nos, a mentegetőzés szándéka nélkül írom le: a Kántort nem kutyaregénynek és nem is kriminek szántam. De hogy fogadtatásához hozzájárult a krimik reneszánsza és a mindjobban viruló kutyakultusz is — lehet-e ezt az író rovására írni? Hatásának talán az volt a titka, hogy sem nem igaz, sem nem valótlan.

Kántor, a nyomozókutya ugyanis létezett, mint ahogy a történetek többsége is — amelyeknek részese — valóságos. Sikeres nyomozásairól abban a dunántúli városban, ahol egy időben a megyei lapot szerkesztettem, legendák keringtek. Később, véletlenül találkoztam Csupatival, a kutya idomítójával. Miről is beszélhettem vele? Kántorról érdeklődtem.

— Kántor nincs többé — mondta könnyezve Csupati. — S azon az éjszakán, amikor felidézte egykori társa kalandjait — akkor jegyeztem el magam a témával: ahogy Csupati Kántorra emlékezett, ahogy a kutyáról beszélt, adta az ösztönzést, hogy megírjam történetüket.

Amikor a könyv írásához kezdtem, az alap a valóságos, az egykor élt Kántor volt, de ötvözve más példákkal, történetekkel. Persze, lehet, hogy a valóságban is volt vagy van olyan kutya, mint amilyennek én a könyvben ábrázolom — de ha van is, nagyon ritka. Ezt bizonyítja, hogy a televízió a történet megfilmesítéséhez két év óta nem talált megfelelő kutyahőst.

Az első kötet két éve jelent meg. Sikerét — a három magyar kiadást, s azt, hogy a Szovjetunióban is kiadták, s most jelenik meg Berlinben és Prágában — nem tekintem önigazolásnak arra, hogy megírtam a második kötetet is. Az érdeklődés, amelyet fiatalok és idősebbek olvasótalálkozókon és egyéb fórumokon a Kántor iránt tanúsítottak, arra késztetett, hogy tovább szőjem Kántor történetét; más környezetben, a nagyvárosban, továbbra is segítőjeként, önfeláldozó társaként az embernek az alvilág ellen folytatott harcában.

MŰCSARNOK
PALACE OF EXHIBITIONS

HŐSÖK TERE
TELEPHONE: 227-405

40 YEARS OF CREATION

The exhibition was created in honour of the 40th anniversary of the liberation of Hungary and the 13th Congress of the Hungarian Socialist Workers' Party by the Association of Hungarian Artists.

Till 5th May 1985

EVENTS

TENDENCIES IN THE LAST 40 YEARS' FINE ARTS
LECTURES

Palace of Exhibitions – Chamber Room

3 April 1985, 4 p.m.
Liberation Monuments
Lecturer: Sándor Kontha art historian

10 April 1985, 4 p.m.
40 Years of Hungarian Sculpture
Lecturer: Péter Kovács art historian

12 April 1985, 4 p.m.
The Europian School
Lecturer: Gábor Pataky art historian

17 April 1985, 4 p.m.
The Years of Balance's Search
Lecturer: Végvári Lajos art historian

19 April 1985, 4 p.m.
The Art of the Sixties
Lecturer: Judit Szabadi art historian

24 April 1985, 4 p.m.
Lyric Ambitions in the Art of the Seventies
Lecturer: Bálint Chikán art historian

3 May 1985, 4 p.m.
The Art of the Eighties
Lecturer: Loránd Hegyi

ART KINO
SELECTION FROM THE HUNGARIAN FILMS CREATED IN THE LAST 40 YEARS

Palace of Exhibitions – Chamber Room

7 April 1985, 1.30 p.m.
MERRY-GO-ROUND, 1955
Dir. Zoltán Fábry

7 April 1985, 4.00 p.m.
CURRENT, 1963
Dir. István Gaál

11 April 1985, 3.30 p.m.
The CORPORAL AND HIS COMPANY, 1965
Dir. Márton Keleti

14 April 1985, 3.30 p.m.
THE ROUND-UP, 1965
Dir. Miklós Jancsó

16 April 1985, 3.30 p.m.
COLD DAYS, 1966
Dir András Kovács

18 April 1985, 3.30 p.m.
LOVE, 1970
Dir. Károly Makk

23 April 1985, 3.30 p.m.
SINDBAD, 1970
Dir. Zoltán Huszárik

25 April 1985, 3.30 p.m.
VERA'S TRAINING, 1978
Dir. Pál Gábor

30 April 1985, 3.30 p.m.
MEPHISTO I–II., 1982
Dir. István Szabó

4 May 1985, 3.30 p.m.
DIARY, 1984
Dir. Márta Mészáros

Supporting programmes period newsreels, short and documentary films.

ERNST MUSEUM

VI., NAGYMEZŐ UTCA 8.
TELEPHONE: 414-355

AURÉL BERNÁTH (1895–1982)
PAINTINGS
COMMEMORATIVE EXHIBITION

This collection has been selected only from his most peculiar genre i.e. painting, and merely from the best ones in order to present Aurél Bernáth, the painter, to posterity as well. We would like to document the title of the preface to the catalogue written by Lajos Németh: „A Great Artist who could paint masterpieces".

Till 28 April 1985



AURÉL BERNÁTH: Selfportrait in Yellow Coat, 1930
oil, on canvas

HELIKON GALLERY

V., EÖTVÖS LORÁND UTCA 8.
TELEPHONE: 174-765

MEDALS OF 40 YEARS

Medal, the intimate form of plastic art, continuously reflects the actual tendencies and changes of manner in sculpture. This small exhibition presents a selection of Hungarian medals created in the last 40 years.

Till 14 April 1985



MÁRIA LUGOSSY
Child of Venus, medal, 1982
glass, metal, mercury

PÁL MIHÁLTZ

coloured drawings

18 April–12 May 1985

„Last summer my interest turned towards the coloured drawings: I have experimented with materials unused and new to me – this brought into my work a change of view.
Now I present these little pictures which don't contain new subject matters but perhaps bring my artistic and human personality to the surface from more profundity by the spontaneous character of the easier graphical rendering."

Pál Miháltz

Opening speech by József Bihari, Director of Pest County's Museums at 4 p.m. on 18th April 1985

Installed by Ibolya Herczeg

FÉNYES ADOLF ROOM

VII., RÁKÓCZI ÚT 30.
TELEPHONE: 225-818

ARCHITECTURE - INTERIOR DESIGN
No. I.
KORNÉL BALIGA

interior designer

Till 21 April 1985

DOROTTYA STREET GALLERY

V., DOROTTYA UTCA 8.
TELEPHONE: 183-890

40 YEARS' LIBERATION POSTERS

3 April–27 April 1985

Since 1945 the posters heralding the anniversary of 4th April have been appearing in the streets every years. All of these prints are preserved by the archives. Many of us remember the posters made 20–30–40 years before, however for young people these are already historical documents from which the given period's atmosphere, visual taste are gatherable.
The exhibition can't give a complete picture of the last 40 years' political posters but presents the most remarkable and characteristic specimens of the accessible stock.

Installed by Krisztina Jerger

NEWS

Endre Bálint's paintings after the December exhibition in Budapest have been presented in Poland as well as in Austria: in January there was an exhibition at the Hungarian Institute of Warsaw, while in April – May it will be in Vienna at the Collegium Hungaricum.

Anna Szilas, textile designer's exhibition opened on 20th March in Delhi, India.

An exhibition displaying Hungarian symposiums opens at the reconstructed Moscow State Gallery, in the frame of Hungarian Culture's Days. The exhibition demonstrates the achievement of 17 symposiums and artists' colonies by information materials, photos and productions of the workshops. The artists' colonies deal with all of the branches of fine arts: painting, graphics, sculpture, medal, ceramics, textile design; however the Creative Workshop at Zalaegerszeg has set an aim to connect the various forms of art to the architecture. The artists of Textile Workshop at Velem cultivate not only textile art but they orient themselves to the fine arts, moreover use the newest media, the video and the performance as well.

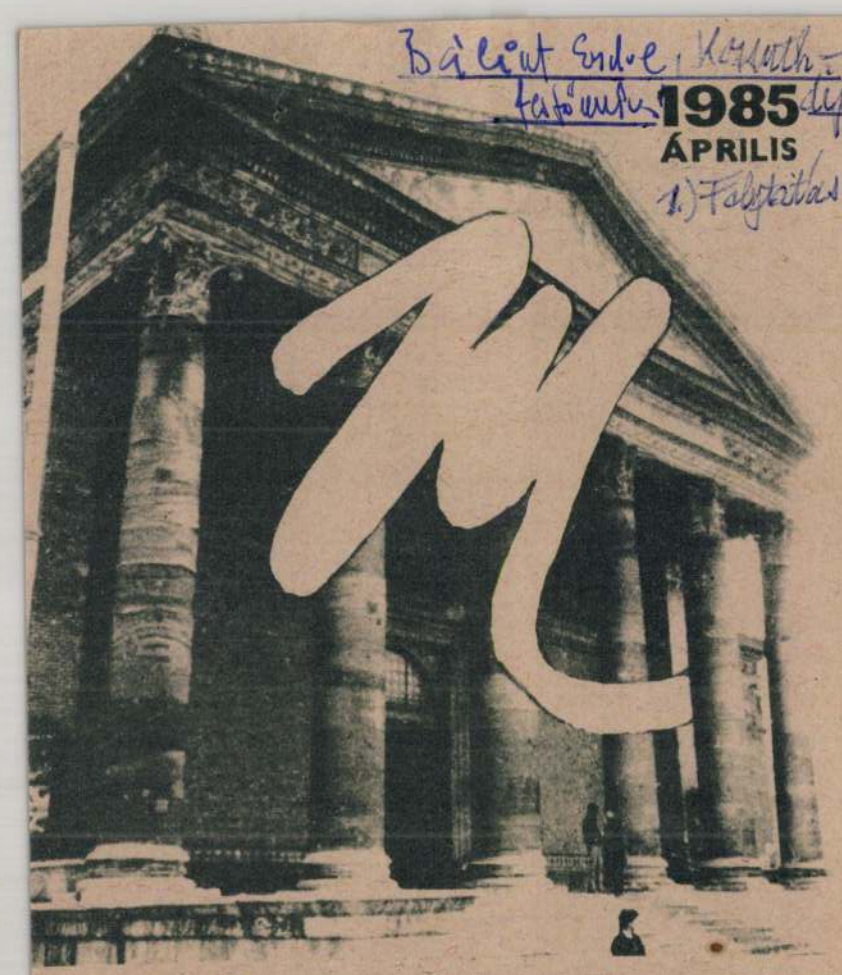

MŰCSARNOK ÉS KAMARATERMEI

1985 ÁPRILIS

HÍREK

– Bálint Endre festőművész 1984. decemberi, budapesti kiállítása után Lengyelországban és Ausztriában is bemutatkozik: 1985. január–februárban a varsói Magyar Intézetben volt kiállítása, április–májusban pedig a bécsi Collegium Hungaricumban lesz egyéni bemutatója.

– Szilas Anna textilművésznek március 20-án nyílt kiállítása Delhiben, a Műcsarnok rendezésében.

– Április 3-án nyílik meg a Magyar Kultúra Napjai keretében az újonnan felépített moszkvai Állami Képtárban a magyarországi szimpozionokat bemutató kiállítás, a Műcsarnok rendezésében. A kiállítás a művésztelepeken készült alkotásokkal, tájékoztató szövegekkel és fotókkal szemlélteti a tizenhét – részben nemzetközi – alkotótelep és szimpozion tevékenységét. A Magyarországon működő művésztelepek felölelik a képzőművészet és az iparművészet szinte minden műfaját – festészet, grafika, szobrászat, éremművészet, kerámia, textil, formatervezés –, a Zalaegerszegi Alkotótelep pedig a különböző műfajok és az építészet összekapcsolását tűzte ki célul. A Velencei Textilművészeti Alkotótelep pedig már évek óta a képzőművészet felé orientálódik, sőt annak legújabb eszközeit, a videot és performance-ot is használja.

NYITVATARTÁS

Műcsarnok, Ernst Múzeum, Helikon Galéria, Fényes Adolf Terem: 10–18 óráig, hétfőn zárva. Dorottya utcai Kiállítóterem: 10–18 óráig, vasárnap zárva

Felelős kiadó: Néray Katalin Dorogi Ny

MŰCSARNOK

HŐSÖK TERE
TELEFON: 227-405

40 ALKOTÓ ÉV

A kiállítást a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége hazánk felszabadulásának 40. évfordulója és a Magyar Szocialista Munkáspárt XIII. Kongresszusa tiszteletére rendezte.

1985. május 5-ig

PROGRAMOK

TENDENCIÁK AZ ELMÚLT 40 ÉV KÉPZŐMŰVÉSZETÉBEN

ELŐADÁSSOROZAT

Műcsarnok – Kamaraterem

1985. április 3. szerda 16.00
Felszabadulási emlékművek
Előadó: Kontha Sándor

1985. április 10. szerda 16.00
A magyar szobrászat negyven éve
Előadó: Kovács Péter

1985. április 12. péntek 16.00
Az Európai Iskola
Előadó: Pataky Gábor

1985. április 17. szerda 16.00
Az egyensúlykeresés évei
Előadó: Végvári Lajos

1985. április 19. péntek 16.00
A 60-as évek művészete
Előadó: Szabadi Judit

1985. április 24. szerda 16.00
Lírai törekvések a 70-es évek művészetében
Előadó: Chikán Bálint

1985. május 3. péntek 16.00
A 80-as évek művészete
Előadó: Hegyi Loránd

Belépődíj: 6 Ft

ART KINO

VÁLOGATÁS AZ ELMÚLT 40 ÉV FILMJEIBŐL

Műcsarnok – Kamaraterem

1985. április 7. vasárnap 13.30
KORHINTA, 1955
Rendezte: Fábri Zoltán

1985. április 7. vasárnap 16.00
SODRÁSBAN, 1963
Rendezte: Gaál István

1985. április 11. csütörtök 15.30
A TIZEDES MEG A TÖBBIEK, 1965
Rendezte: Keleti Márton

1985. április 14. vasárnap 15.30
SZEGÉNYLEGÉNYEK, 1965
Rendezte: Jancsó Miklós

1985. április 16. kedd 15.30
HIDEG NAPOK, 1966
Rendezte: Kovács András

1985. április 18. csütörtök 15.30
SZERELEM, 1970
Rendezte: Makk Károly

1985. április 23. kedd 15.30
SZINDBÁD, 1970
Rendezte: Huszárik Zoltán

1985. április 25. csütörtök 15.30
ANGI VERA, 1978
Rendezte: Gábor Pál

1985. április 30. kedd 14.00
MEPHISTO I–II., 1982
Rendezte: Szabó István

1985. május 5. vasárnap 15.30
NAPLÓ GYERMEKEIMNEK, 1984
Rendezte: Mészáros Márta

A játékfilmek mellett minden alkalommal korabeli híradókat és kisfilmeket is vetítünk.

Belépődíj: 10 Ft

(A Mephisto című filmre: 16 Ft)

ERNST MÚZEUM

VI., NAGYMEZŐ UTCA 8.
TELEFON: 414-355

BERNÁTH AURÉL (1895-1982) EMLÉKKIÁLLÍTÁS

1985. április 28-ig

Ritka esemény a Bernáth kiállítás, Budapesten a legutóbbit 1972-ben rendezte a Budapesti Történeti Múzeum. A festő legjobban az Ernst Múzeumot szerette, itt mutatkozott be 1920-ban, 1930-ban, 1931-ben, 1939-ben, továbbá élete legnagyobb szabású retrospektívján, 1956-ban. Ezért rendeztük ezt az emlékkiállítást éppen az Ernst Múzeumban. Nem illusztrált oeuvre-katalógust akarunk adni, hanem a legsajátosabb műfajból, csakis festményekből – a legjobbakból – válogattuk ezt a gyűjteményt. Hogy bemutassuk, – mostmár az utókornak – Bernáth Aurélt, a festőt. Hogy dokumentáljuk Németh Lajos katalógus-bevezetőjének címfejét: „Nagy festő, aki tudott főműveket festeni".



BERNÁTH AURÉL:
Csendélet Niké szoborral, 1928
pasztell

HELIKON GALÉRIA

V., EÖTVÖS LORÁND UTCA 8.
TELEFON: 174-765

VÁLOGATÁS 40 ÉV ÉRMEIBŐL

Az érem, a plasztikának ez az intim műfaja mindig tükrözi a nagyszobrászat aktuális tendenciáit, stílusváltásait. Ez a kamarakiállítás ebből a szempontból mutat be egy válogatást az elmúlt 40 év magyar éremművészetéből.

1985. április 14-ig



SAMU GÉZA:
Tollas érem, 1982
fa, textil, réz, toll

MIHÁLTZ PÁL SZÍNES GRAFIKÁI

1985. április 18–május 12.

„Az elmúlt nyár majdnem teljes mértékben a színes grafikák felé fordította érdeklődésemet: kísérletezni kezdtem a számomra ismeretlen, újabb grafikai anyagokkal és ez talán egy kis szemléleti változást is hozott munkáimban. Bemutatom most ezeket a kis képeket, amik nem tartalmaznak új tárgyi elemeket, de belső világomból talán közvetlenebbül és mélyebbről hozzák felszínre festői és emberi személyemet a könnyedebb grafikai előadásmód spontán jellege által".

Miháltz Pál

A kiállítást megnyitja: Bihari József, a Pest megyei múzeumok igazgatója, 1985. április 18-án délután 4 órakor.

A kiállítást rendezte: Herczeg Ibolya

FÉNYES ADOLF TEREM

VII., RÁKÓCZI ÚT 30.
TELEFON: 225-818

ÉPÍTÉSZET – BELSŐÉPÍTÉSZET II.

– műhelymunka –

BALIGA KORNÉL

belsőépítész kiállítása

1985. április 21-ig

B-8-1-289 (S)

Magyar Nemzet 1981. XI. 22.

BÁLINT ENDRE

Bálint Endre kollázsai a sárvári várban

A HÓFEHÉR FALÚ sárvári Nádasdy-vár, szélesen elterpeszkedő nyugalmával, érdekes kerete *Bálint* Endre vibrálóan izgalmas, szellemes és színes kollázsainak. Két korszakot mutat be a kiállítás: az 1958-as párizsi „képeslap-kivágatokat" szinte hiánytalanul és a legutóbbi idők termékeny sorozataiból néhányat.

Szó szerint értendő, hogy képeslapokból, illusztrált francia folyóiratokból *ollózott kivágatok* voltak a régebbi időszak alapanyagai. De azokba a napi híreket közvetítő vagy esetleg reklámképekbe Bálint Endre olyan tartalmakat *látott bele*, mint más senki. Megjelent például a sok-sok többi közt egy hírügynökség felvétele valamely francia vidéken pusztító árvízről, a sártengerbe ragadt, bokrok-romok fölé hordalékul letett kis francia rendszámú kocsival...? E mögött az igazán mai jel-kép mögött a művész meglátta a sokezer éves drámát, az ősi bűnökért kirótt ősi büntetést... és miközben egy nagy ív papírra, deklire vagy vászonra *jobb kéz felől* felragasztotta a mai katasztrófaképet, *bal kéz felől* egészen máshonnan kivágott, egészen más stílusú két nőalakkal, továbbá szodomita kéjeik játékos jelzésével megteremtette a klasszikusan mesebeli előtörténetre való utalást, azt a címet adta művének, hogy *Szodoma és Gomora*, s ha jobban megnézzük, már nem biztos, hogy az a sajtófotó *csak* árvizet ábrázol, lehetett az földrengés *is*, pontosabban mind a kettő; nem egészen komolyan vehető s mégis... talán... bűnhődés is volt... bibliai csapás; amire aztán az autó *vicce* rácáfol.

Vagy itt van a *Madárhalál-Halálmadár* kompozíció. *Jobb kéz felől* talán valamely amerikai *slum*-vidéket ábrázoló újságképből kivágott, vígasztalanul leromlott és szegényes környezetű házat látunk. A tető ormára Bálint Endre rá-ültette egy mozireklámból *Chaplin és a kölyök* nem is egészen oda illően arányos alakját — s máris megváltozott, elmélyült minden jelentés. Alkalmasint a földfelszíni, környezeti szenny, a nyomornegyed mocska elől húzódtak fel a tetőre, friss levegőt szívni, avagy az életet magasabb régiókból szemlélni; habár van valami baljós a dologban. *Bal kéz felől* egészen más, sokkal összetettebb, szürrealisabb, színesebb képragasztás a vén-emberarcból kifeslő, gonosz madárfej, mely még ránk is kacsint, hogy riasztóbb legyen... s a papírmező közepén egy, a fészkéből a semmibe kihulló kismadár megint más dimenziójú, teljesen reális, pelyhes foltja: maga a hangtalan panasz. Innen *visszatérve*, kezdhetjük átértelmezni, jobban átérezni, hogy a szennyes ár vagy tán új vízözön elől háztetőre mászott s önnön jelentésén messze túlmutató, valamennyiőnk jelképévé, a fenyegetett emberiség szimbólumává lett a két ismert mozihős: a mindig-mitsem-sejtő, gyanútlan felnőtt és a felnőttek iránt joggal bizalmatlan kis csavargó gyerek. Ránk néznek, miközben persze ellenállhatatlanul komikus, ahogy a háztetőn ücsörögnek... és az arckifejezésük is olyan értetlen...

MÁS TARTALMAK is kiolvashatók nyilván a Nádasdy-vár könyvtárának előterében jól elhelyezett, egyenként alaposan szemügyre vehető művekből. Érdemes is megfigyelni, hogy a képeslapvidékek — más-máshonnan kivágva — milyen pompásan illeszkednek egymáshoz *(Vonattal ki a világból)*; azon már meg sem lepődünk, hogy a feje tetejére állított kék idegenforgalmi prospektus-égből mint lesz nem egészen hívogató tenger *(Ifjúság-öregség)*. Az innenonnan vett képelemek méretei is különbözők: egy sivár — talán spanyol — falu utcaképéhez jobbról egy nagyobb látószögből mutatott, kapirgáló tyúk képe csatlakozik, balról egy kicsinyített tengerpart? kontinens? domborzati s nyilván légi felvétele — mégis egységnek fogjuk fel a tájat, nem érzékeljük az arányeltolódást, csak valamiféle hullámzás hat ránk, a mű rejtett belső izgalmát vesszük át *(Félelem a féstől)*. Az már a dolog természetéből következik, hogy a színek az egyik kivágat peremétől a másikhoz nem alkothatnak átmenetet, de becsapott szemünk mégis összelátja, úgy látja, mintha „varrat nélkül" lennének „elvarrva". Aminthogy az arcokba komponált arcok optikai csalását is elfogadjuk; a fiatal női fejre ragasztott vén szipirtyóáll vagy a férfiarc fél szeme helyébe „operált" szempár a mélyebb kifejezés, a tágabb értelmezhetőség kedvéért van ott, miközben fájdalmasan groteszk is (a női példán) és vidám, szinte hetyke (a férfifejen).

Érdemes megfigyelni továbbá egy-egy *motívum* felbukkanását, vándorlását, átértékelődését, újabb és újabb tartalmakkal való feltöltődését. Hányféle formában-kivágatban próbál kifejeződni a testetlen félelem, a megnevezhetetlen szorongás? Egy *fejetlenül szálldosó figura* sokféle változatában, s fejlődik tovább részint már a testtől teljesen elvált ruha-redők röptében, részint egy, a törzsétől is megfosztott *corpus* lebegve kapaszkodó, de fogódzót már csak a keresztfán lelő, görcsös lábujjaiban. És megjelenik persze több alakban újra a *szentendrei* szerb temetők lábszárcsontos halálfeje, és nem hiányozhat a szentendrei szigonyos ablak sem (még *Proust úr*-hoz is társul, gondolattársul, miért is ne, ha Bálint a maga Proust-élményét kívánja kivetíteni?). És a *Mindenek fölött* című kollázson, melynek egén pólyában saját önarc(fény)képe úszik, ő maga, mint boldog csecsemő és mint mézeskalácsbáb-átértékelés és mint a férfiarcú ikon-kisdedek utóda és mint aki vállalt babitsi mód önnön alfája és omegája, sőt, még a korral visszagyermekesedés jelképe is... ezen a kollázson is ott van a *rác halálfej*, de a festményeiről ismert *félbeszelt lovacska* is. Aminthogy a legújabbkori *Változatok egy témára* és a *Bartók-hegedűverseny* sorozatokon is viszontlátjuk a jellegzetes *sváb öregasszonyfejet*, kipróbálva újabb környezetben, megmerítve új vizekben. Az a dúsan redőzött, *népviseleti köpenygallér* is feltűnik — meganyi képének ihletője!

Az új kollázsok egyébként egyöntetűbbek és szomorúbbak. Nincs köztük harsányan obszcén, mint amilyen a párizsi *A luk mindenkié* volt, és nincs olyan gyilkosan ironikus sem, mint az *Atomkereszt*. Ellenben még tovább erősödött a *mindenbe drámai szimbólumot belelátás* képessége; mert ugyan ki más érezne rá, hogy egy női retikül-reklámrajz, ha megfordítják, német katonasapkára fog emlékeztetni, és egy pipa-reklám, a keresztbe tett két angol pipával: horogkeresztre? *Bálint Endre tehát változatlanul úgy láttat velünk mindent, ahogy ő akarja.* Mert ugyan mi fenyegető lehet egy kemencében, fehérre meszelt oldalán két vaslábossal — s mi mégis ránk szegeződő ágyúcsőnek nézzük. Mi örvénylő lehet a kikeményített és merevre kivasalt csipke főkötőben — s mégis... mintha... forogna a zenére. Változatlanul erőssége maradt, hogy úgy *csap be* minket, ahogy akarja — nem érezzük idegennek például a Bartók-hegedűverseny kottájától (mert ilyen *konkrét* is mer lenni) a ráapplikált héber betűs sorokat; először szinte észre sem vesszük őket, hiszen fraktúrájuk és a hangjegyformák között bizonyára belső összefüggés van.

JOBBRÓL BALRA OLVASANDÓ különben is a Változatok egy témára néprajzi ihletésű képsora és a Bartók-hegedűversenyhez „súrlódó" ciklus. Kompozíción olykor már korábban is megmutatkozott ez a *bálintias jellegzetesség*; már e cikk elején is, két kép leírásakor *jobb kéz felől* kellett elindulnom, hogy a képépítés menetét, belső logikáját követhessük. Az érett mester őszintesége, befelé-figyelni, mind mélyebb s mélyebb lelki tartalmakat feltárni tudó képessége nyilatkozik meg ebben az öntudatlan tényben.

Ember Mária

BÓLYA PÉTER

Pelbárt IV.

1.

Azóta, hogy íróként elvetélt, Pelbárt egyszerűen, békességesen élt, mint egy öreg pap. Nyoma sem maradt benne a szent zaklatottságnak, mely író korában megkülönböztette őt a többi embertől. Napi nyolcórás munkatevékenységet folytatott; társai megbecsülték, mert tisztességgel végezte munkáját, soha nem lépett az ügyfelek lábára, főnökének előre köszönt, kötött nyakkendője mindig egyenesen állott, és gyakran mosott kezet a vállalati mosdóban. Titkolta, hogy egykoron író volt, és birtokában volt a szó s a győzelmes narráció. — Munkaideje letelтével *haza* indult: nem kísérte kollégáit a kocsmába, nem várta el munkatársnőitől, hogy egy gyors öleléssel megajándékozzák, mielőtt férjükhöz hazatérnének —, időben leszállt a villamosról, és hosszú sétát tett az erzsébetvárosi utcákon. Emlékek között bolyongott. Hiszen itt, ezen a flaszteron lépkedett akkor is, amikor még író volt, a szavak mestere; gyakran megfordult a hitközség borozójában, zsidó pálinkát ivott deciszám, és hagyta, hogy a kalapos gazda esküvőre invitálja (azóta már életveszélyes fenyegetésekkel eltiltották a piától, mondván, hogy nem másképpen jár majd, mint Modeszt Muszorgszkij, akihez fisz-dúrban, delírium képében érkezett a halál); marhahúst evett K. mester étkezdéjében, hosszasan küzdött a tormaszószban ázó konccal, miközben K. mester egy kertitörpe elégedettségével álldogált az asztala felett (óh, hol van már az az étvágy, amely még arra is képes volt, hogy a mindenféle húsok után egy tál káposztás kockát is a gyomorba küldjön); igen, P. gyakran üldögélt a Klauzál tér padjain, hallgatta, amint lotyók veszekednek a szomszédban, s dörgő hangon az anyjukat szidja Pusoma Béla, a barnaképű stricі (még ezen mocskos férfiak is beszélytérnát szolgáltattak P.-nek, mindent és mindenkit meg akart fogalmazni, s hitte is, hogy ez sikerül neki, nem kell hozzá már csak a toll, a papír és esős reggelek...) Megírta Törpét, a kedves vagányt, aki Pelbárt védelmében balhorgokat osztogatott az Akácfa utcai kocsmában; megírta Tanár urat, az ittas kandidátust, aki gólyalépteкkel járkált az utcákon, s nemegyszer megdicsérte P.-t a pontos narrációért („hatféle betegségem van", köhögte a tanár, „ezek közül kettő öröklött, három szerzett, a hatodik ez is, az is, mert fogságban kaptam"); P. megírta Bözsét, a cipőszőke fodrásznőt, akivel a Dob utca 11/b alatt csókolózott egy szagos nyári estén, „tudom, hogy szép vagyok", suttogta Bözse, „az összes házbeli kamasz rám gondol esténként", s ujjai finoman simogatták P. ágyékát; megírta Béci bácsit, a bolond öregembert, aki magában beszélve ténfereg egyik saroktól a másikig (aszonyokat szidalmaz, Elzát, Veronikát, Ráhelt, nyilván egykori feleségeit, akik sorra elhagyták a sportolók és színészek kedvéért — de lám, az asszonyok rég belehaltak a szerelembe, Béci bácsi viszont még mindig él, talán nem is másért, minthogy témát adjon Pelbártnak, az ifjú írónak...).

A séta véget ért, és P. lakókörnyezete felé indult. Otthon fejest ugrott a fürdőkádba, hogy lemossa magáról a felesleges találkozások szagát (sok ilyen történt P.-vel), aztán felvette az írónadrágját (az is volt neki, kopott farmer, amilyent Clint Eastwood viselt, a nyurga cowboy), és írni próbált. — Nem megy, a bús életbe'! — ordított fel, amikor két mondat után kiesett a toll a kezéből; felugrott, felrúgta a széket, fel-alá járkált a szobában, „nem és nem sikerül, meghaltam, vénám szakadt, elvetéltem, ó szent narráció, hol a fészkes fenében vagy?" — Bekapcsolta a zenegépet, hogy erőszakos zenével kábítsa el magamagát, hadd ordítson a dúshajú Elvis... — Csend van odabent — konstatálta P. a dörgő zene közepette. — Aztán előkapta Krúdy (Kandúr) Gyula valamely könyvét, hogy De Ronch kapitány vagy Herman vagy Szónya vagy Fáni kalandjaiba feledkezzék, de a csodás szöveg nem nyugtatta meg, még inkább felajzotta, „lám, így is lehet írni, óh de szép", újra az íróasztalhoz ült, de két ergya mondat után végképp lecsapta a tollat. Lefeküdt, feje alá tette a kezét, és kopott hangon dudorászott. Veszedelmesen el volt keseredve...

De, valahol a bárzsingja környékén, jól tudta, hogy egyszer még feltámad.

2.

...Este: kapta magát, elhagyta lakókörnyezetét, leereszkedett a Pince-klubba (hogy ott igyon, ne máshol). A klub: valamikor óvóhely volt, salétromos pince, hasábfák és síró gyerekek otthona. Most: piros falak, rajta a legittasabb vendégek kézjegye; színesburás lámpák lógnak az asztalok fölé; a falból zene szól; a bárpult mögött jószívű tekintettel álldogál Marika, a pincérnő. Apró ablak nyílik a konyhába, rajta sorban jelennek meg a váaszték ételei: pacal, bableves, vesepecsenye és véres böftök.

— Viszontlátásra — köszönt P., és leült.

— Jó estét, Pelbártka, mit kér? — csilingelt Marika.

Megérkezett a palack bor és Edit.

...Vékony, hosszú-szőke hajú lány lépett be az óvóhely ajtaján; arca finom, bőre áttetsző, orra pici, szeme kerek, nyaka hosszú, kötött pulóvert, szoknyát viselt, nyakában érmes lánc, vállán fonott táska, a lábán lapos sarkú topogó. Ő volt Edit. P. ismerte látásból: költőnő, ötvenoldalas kötetet publikált az ősz elején, ugyanakkor négysorosokat közöl a redakciós lapokban...

Leült a P. melletti asztalhoz. Marika gyanakodva közelített. — Mit hoztatok?

— Kólát... kérek — mondta bizonytalanul Edit. A táskájába kotort, cigarettát vett elő, reszketegen rágyújtott.

Oldalt nézett, most ismerte fel a félhomályban üldögélő Pelbártot.

— Szia — mondta elragadtatva.

— Szervusz.

— Átülhetek?

— Gyere. De ne beszélj sokat.

Edit felkapta a táskáját, áttelepedett P.-hoz.

— Még soha nem voltam itt — mondta.

— Jó hely. Jó hűvös.

— Gyakran jársz ide?

— Igen.

— Olvastam egy írásodat — mondta váratlanul Edit. — Marhajó volt. Majdnem elsírtam magam. Amikor az a pasi...

— Hagyjuk — mondta P.

— Mit írsz most? — kérdezte Edit.

„Elmondjam neki, hogy..."

— Regényt. Rólam szól, meg a szőke Tiszáról.

„Meghaltam, Edit, tudd meg..."

— Érdekes lehet — mondta Edit.

— Az. A főhős: Zöld Marci, a bukott értelmiségi. Kétségtelenül hősi alak, kétszer is megdurrantja a lélekorvosnőt, aki kezeli.

„Nem írok én már semmit, Editke. Görcsben áll a kezem, a szép hasonlatok eltávoztak a Duna felé, s a pontos narráció a pokol hetedik bugyrába szökött."

— Szerepel, még benne Ilona, a színésznő — mondta P. hangosan. — Ő az, aki felemeli Marcit a porból, ahova részegen lezuhan. Ilona és Marci szeretik egymást, de nem le-

Bálint Endre

1021

A DOLGOK MEGSZÓLÍTÁSA

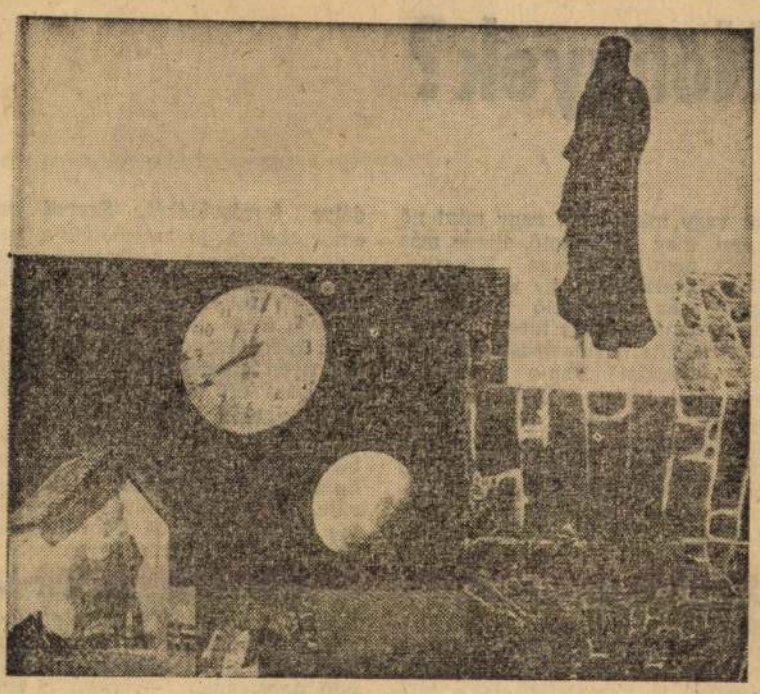

Festőkkel kapcsolatban ritkán szokták emlegetni a mitológiai Anteuszt — én mottóként rá hivatkoznék.

Tíz éve, hogy *Bálint Endre* keservesen hosszú időt után engedélyezett reprezentatív kiállítását megnyithattam. Többek közt azt próbáltam akkor elmondani, hogy az évtizedek során klasszikussá vált, jellegzetes tárgymitológiájának az alakjai, formái milyen átderengő személyességgel szolidárisak egymással: ott éri őket tetten, ahol a különbözőség már testvér az azonossággal. Ahol a hold fedésbe kerülhet a gyermekkor magasba hajított rongylabdájával. Aki így tud látni és érzékelni, az akkor is a lét partján üldögél, ha történetesen Szentendrén, a Duna partján esik meg vele ez az üldögélés.

Tíz éve a tiszteletlen aszkézisét, frivol áhítatát, megrendült fintorát, kétértelmű játékosságát említettem; s azt a képességét, hogy mindenestül gyermekké tud lenni, mikor a dolgok felnőtt arculatát leplezi le: mint az igazi igazmondók. Beszéltem a dolgok édenének olyan felidézéséről, ami egyúttal az éden fonákját, és demoniáját is megmutatja — a telített ürességet. Azon tűnődtem el akkor, hogy végül is mi lehet a valóság legmélyebb konkrétsága — amiről ez a piktúra olyan takarékosan, és hibátlan elvonatkoztatással beszél. Vajon egy állomás csak, ami újabb megfoghatatlan konkrétságra nyit ablakot — a csendre?

Ez a mostani kiállítása, montázsainak szemléje arra csábít, hogy bizonyos hangsúlyokat élesebbé tegyek, mint tíz évvel ezelőtt. S igyekszem egyszerű képnézőként mondani, amit mondok. Olyan nézőként, aki szeretne úgy ráfeledkezni erre a képvilágra, ahogyan maguk a képek tanítják az észrevevést, a megpillantást. S épp ezt a sajátos ráfeledkezést érzem mágikusan anteuszinak.

A mitológiai történésnek van egy mozzanata — talán a legfontosabb — amin át szoktunk siklani. Anteusz mindig akkor kap erőre, amikor visszazuhan a földre. Általában ezt hangsúlyozzuk; s csupán hozzátesszük, hogy maga Héraklesz is csak úgy tudott végezni vele, hogy fölemelte a levegőbe, és ott fojtotta meg. A levegőben. Nem a földi birokban.

Erős példázat ez; különösen, ha ennyire élére állítjuk a szavakat. Persze, mondhatjuk, hogy minden festészet anteuszi, és szükségszerűen az: a *látvány* itt adott, a szem, a pillantás nem menekülhet a földtől, s még amit nem ide gondol, ahhoz is itt kapja a mintát. Anteusz nem tagadhatja meg az anyját. Csupán sokféleképpen lehet ragaszkodni a földhöz, a föld mintáihoz —, mint ahogy a festészet legkülönbözőbb irányzatai gazdagon illusztrálják is ezt. Bálint Endre festészetének azonban van egy kivételes sugárzása, ami minden mást maga alá rendel: megszállottan hisz abban, hogy a dolgok, a tárgyak, és a bennük adott formák megváltásra váró, nem megismételhető csodák. Mind különkülön, s a többitől függetlenül is. Mind „Észak-fok, titok, idegenség". Mind egyedi követe, pótolhatatlan megbízottja valami felülmúlhatatlanul Egyetemesnek. Vagyis nem azt érdemlik, hogy pusztán, vagy csak artisztikusan, vagy csupán célzatosan rögzítsük és bemutassuk őket. Megszólításra várnak. És ez a festészet erre vállalkozik, ezt teljesíti.

Úgy képzelem, hogy ezt a piktúrát egy hallatlanul éber induktív érzékenység teremti meg. Ugyanis olyan őrző és megőrző szenvedéllyel tud minden *egyes* tárgy fölé odahajolni, ami már-már kultikus. Broch írja valahol, hogy „minden darabot nem lehet kézbefogni". Igaz; de ez mégsem beszélhet le bennünket a Nagy Leltár fontosságáról. A Föld Leltárát kell elkészítenünk, — hogy túllássunk rajta. És éppen ebből kellene kiéreznünk a boldog reménytelenséget — ami mindig újra megkívántatja a holnapot. És ez azért van így, mert az Egyetemesről beszélni: szent tilalom. Aki valaha is kísérletet tett rá, hogy egy bizonyos határon túl az Egyetemesről beszéljen, egyet fog érteni ezzel a régi figyelmeztetéssel. Egy ilyen vállalkozásban a sorsunk anteuszi lesz: a levegőben fojtatunk meg. A dolgok, a tárgyak, és „darabok" áhítatos számbavétele viszont megannyi áldozat valami előtt, aminek a neve nem mondható. A mi pillantásunk számára nincs megpillantható Végtelen; számunkra csak a mindegyre begyűjtött „darabok" prolongált, gyűjteményes kiállítása létezik. Ami arra is figyelmeztet, hogy az életnek nincs mellékszereplője: minden atomnyi jelenség főszereplő. S mi más ez, ha nem a szeretet más megfogalmazása?

Ezekkel a szavainkkal akaratlanul is azt kerülgetjük, hogy ez a festészet vallásos. Kicsit olyan értelemben, ahogy *Teilhard de Chardin*, a misztikus és paleontológus szemében egy kőzetdarab évmilliárdos Szándék morzsaléka, évmilliárdos Szövegnek egy betűje. Vagyis él. Olyan *szadduceus* piktúra ez, amelyik éppen azért hárítja el a feltámadás és halhatatlanság *igéretét*, mert éppen az volna blaszfémia, ha *igéretnek* gondolnánk, miközben folyamatosan és káprázatosan a részesei vagyunk — együtt. Csupán többnyire vakon — külön.

Nézzünk körül a falakon. A montázs, a montázstechnika mindezt még nyilvánvalóbbá teszi. Látomás a Föld Nagy Leltáráról. Minden kép, a képek minden részlete: ízelítő a Föld „darabjaiból". Az emberi humusz miséje, karneválja, és katakombája. S ez nem csupán hűség ahhoz a földdarabhoz, hazához, ami adatott, hanem sokkal több: a múlt, az örökség, a tradíció *megszentelése*. Az éjszakáké éppúgy, mint a nappaloké. Mert különbség van ugyan közöttük, de csak annyi, mint a jobb és bal kezünk között. És holdkórosság volna, ha egyikről megfeledkeznénk a másik kedvéért. Szükségünk van rá, hogy legyenek „különös hírmondóink". Olyanokra, mint az egykori edomita őr, aki a kérdezőnek így válaszol: „Seirből így kiáltanak hozzám: Vigyázó! meddig tart még az éjszaka, meddig még az éj? És szól a Vigyázó: Eljön a reggel, de még éjszaka van, ha kérdezni akartok, jertek el újból."

Mészöly Miklós

Elhangzott Bálint Endre montázskiállításának megnyitóján.

ÉLET ÉS IRODALOM
1982 FEB 5
B-8-1-240
MAGYAR HÍRLAP SZERKESZTŐSÉGE
1091 BUDAPEST, IX., DÉLI ÚT 5.
Telefon: 337-148, 340-726

Nőügyek?

ket vagy mint férfi, vagy mint nő szerzi meg az alkotó. Eleve más a két nem életanyaga. Következik-e mindebből, hogy a szereplők rajzát, az expozíció helyét, a társadalomábrázolás hitelét a szerző szexuális hovatartozása alapján kell elbírálni? Van-e szerepe a sex appealnek a literatúrában? Számít az valamit, hogy Osztrovszkij kövér volt, Virginia Woolf meg ösztövér? Hogy Vörösmarty sikeres a hölgyek körében és József Attila nem éppen? Hogy Kaffka Margit libuska-ízléssel öltözködött, Bródy meg elegánsan? Nem számít. Csak Kabanova számít, meg Orlando számít; csak az Előszó, csak a Hazám, csak a Színek és évek, csak A tanítónő. Mert az írói teremtőerő megfigyelésekből is, képzeletből is, a közvetlenül megélt dolgok transzpozíciójából is táplálkozik. Karenina Anna gyötrelmét, Kárász Nelli iszonyát, vagy Mira varázsos báját ezekből teremtette Tolsztoj, Németh László, Sarkadi. Hogy kevesebb a nőíró, mint a férfi? Az évszázados elnyomással magyarázhatjuk. Ha csak egy Navarrai Margit, egy Ráskai Lea juthatott a betűvetéshez, akkor szükségképp író is kevesebb akadt közöttük. S manapság? Jó száz esztendeje a lányokra is kiterjedt a népoktatás! Attól, hogy egy Nemes Nagy Ágnes, egy Galgóczi Erzsébet, egy Fenákel Judit, egy Jókai Anna, egy Szabó Magda — no, kezd a tollam meglódulni — egy Kiss Anna maradandót vet papírra, javult a helyzet?

Hááát... nem éppen sokat. Mintha a „nőpolitikai" szemlélet éppen a — középszernél kevesebbet jelentő — *nőies* írásoknak kedvezne csupán. Mert lehetetlen eltagadni: a középszer táján, s az alatt van *ilyen*. Kicsiny részletek jó megfigyelése, erős affinitás a szexuális vonatkozások iránt, szépelgés az elvonatkoztatásban, egyoldalúság a társadalomrajzban s a férfi-figuráknál, rendetlenség a szerkezetben. A jellemek — többnyire nőfigurák — lélekrajza helyett: *lelkizés;* a társadalmi összefüggések festésekor: *okoskodás;* a kompozícióban vagy az eszmei kohézió hiánya, vagy a *sematizmus*ig erőltetett belédisputálás. Hogy ilyesmi a középszerű férfi íróknál nincsen? — tévedés. De hogy a középszerű nőíróknál mindig előjön — az sajnos faktum.

★

Palotai Borist láthatólag nem izgatja — többnyire — az, hogy köznapi események, apró mozzanatok krónikása lehet. „Isteni sztorikat" tud és elementáris mesélőkedvvel adja elő őket. Néhány tollvonás — és típusokat teremt; két-három mondat — és felajzza a szokványos helyzeteket; egy szemhunyorintásnyi kitérő — és más irányt vesz a tárca-novella csattanója. Mikszáth közelében kell keresnünk rokoni világát, kedélye forrásvidékét. Szereti az embereket, a jó anekdotát, a nevettető csattanót. A félvilágért se hagyna „ki" poenalkalmat, de mindig igényt tart arra is, hogy levonja a tanulságot. Ha kismesteri értékei devalválódnak, úgy mindig ilyen alkalmakkor. Valamennyi írása ott veszít erejéből, ahol megmagyaráz, ahol megtetézi a helyzetből adódó esztétikai összbenyomást egy jelmondatnyi tanulsággal. Igaz, ezeken is átüt derűje, a hallgatót-olvasót követő víg hunyorítása, de nem lelkesít, hogy kevéssé bízik történeteiben, s kádenciát függeszt hozzájuk. Ott jó, ahol az érzékelhető világban marad. Amikor a lélekrajz különös viselkedéseket is indokolni képes tájaira lép — kötetének címadó darabjában —, rajta is erőt vesz a szépelgés, a „női lélek rejtelmeinek" transzcendenciája. Ilyesmivel bolondíthatta olvasóit Erdős Renée, de a *Jó étvágyat, A Kapor utcai ház*, az *Egy alkalmas pillanat* szerzőjéhez nem illik efféle tónus.

★

Csongor Rózsa láthatólag küzd a nőíróság évszázados esélyeivel. Már kötetének szerkezete is azt bizonyítja, hogy a nyilvánosságtól görcsössé válik. Az első kétszáz oldalt a címadó regény — *Árnyék* — teszi ki. Kedvezőbb publikációs viszonyok között bizonyára nem függeszti ehhez a regényhez elomló kisregényét — *Változatok egy szerelemre* — és tematikus riport-portréit. De ha végre megjelenhetik az emberlánya...! Kitűnő a regényt alkotó történet. Új „sztorit" kevesen tudnak már mondani a személyi kultusz éveiből. Csongor Rózsa tud, de nem döntötte el, hogy milyen epikusi módszer lehet a legalkalmasabb az előadás hatásos megvalósítására. A dokumentarista hűvös szűkszavúsága váltakozik az érzelmes elbeszélés terjedelmes belső rajzokat és rendetlen cselekmény-bontásokat produkáló módszerével. A regény egésze most úgy hat, mint egy kapkodva megrakott zsák. Itt bök, ott laza, egészében: térfogata nem arányos fajsúlyával. Torkonkapni, megrázni — ez volna a feladat; azaz erre kellett volna biztassa a szerkesztő.

A bírósági eljárás folyamán kibontakozó élettörténet most se nem vallomás, se nem nyomozati anyag; az ügyész szerepe — illetve az etikai döntés mibenléte — a regény végére, amikor a kerettörténetnek kéne bezárulnia, elsekélyesedik. A történet apropójául szolgáló kettős szerelmi öngyilkosság nemcsak motiválatlan, de ízléstelen is. Úgy tetszik, Csongor Rózsa többet tud az életről, mint az irodalomról, s ezt elégségesnek tartja a műalkotáshoz. Sajnos azonban éppen úgy nem elég, ahogy a fordítottja sem. Van azonban egy előnye: élni nem tanul meg az, aki nem tud. Írni viszont — jó technikai szintig — meg lehet tanulni. Ebben van érzékenység a drámai élethelyzetek iránt, szeretet az emberekhez, megfigyelő képesség az anyaggyűjtésben. A kompozíciós technikákat érdemes volna ellesnie, esetleg szerkesztői segédlettel életre vajúdnia. Az *Árnyék*-ban ennek híján elvetélt egy nagyszerű esélyű kor- és jellemfestés lehetősége.

★

Bihari Klára gyakorlott novellaszerző, de sem megfigyelő képessége, sem teremtő képzelete nem haladja meg a jótanuló átlagos színvonalát. Pedáns mondatok, sematikus jellemek, takarékra állított indulatok jellemzik tompaszögben fölívelő novelláit. Kötetének valamennyi írására illik Veres Péter olvasónaplójának egy passzusa: „Igazi női munka. Sok fáradsággal jár és kis helyen elfér." Szívesen perelnék a *női munka* elvetén meghatározásával, de itt helyénvaló. Hasonló tehetségű férfi író legalább nagyképűsködne, következtetésekre ragadtatná magát. Bihari Klára szerény, sőt, ambíciótlan. Csak azt mondja el, amit lehetőnek gondol, ám az fölöttébb szűkös. Ezzel szemben: szorgalmas. Kötetében 37 novella és egy kisregény van.

Tehát a nőírók? Nem! Ne vonjunk le következtetéseket.

...sz Magyarország.
...nevetés, már látom,

...epelek, vagy mi az isten?!
...delek a csecsemőknek
...m a hajamat.
...n. Végül úgyis

...ok mindenkinek,
...ódre emlékezik a bőröm,
...yadik aranygyűrű
...'a gerincemet?

...i, lassú gyönyörűségben,
...ra még józan arcomat
...a sár, mintha tudná,
...már nem lesz semmi.

A piktúra bűnbeesése

Bálint Endre montázsairól

B-8-1-291 S

A látványfragmentum egy sajátos vonatkozásáról eshetnék itt szó, összefüggésben magával a látás tényével. A fotóelemekből építkező festői alkotás számomra mindig *archaikusan* idéz meg valamit a szem találmányának alapvető csodálatosságából. Már gyermekkorom egyik meditációs témája volt a látás *hiánya*, de nem az egyszerű vakság formájában. Azt képzeltem el, hogy az ember eleve csak a tapintást és szaglást kapja adottságul, s évmilliók alatt ehhez igazodva fejlődik ki a gondolkozóképessége, ehhez igazodva tanul meg az anyaggal bánni, tárgyakat, látást pótló eszközöket létrehozni. Vagyis abból indultam ki, hogy alakról, formáról így is kialakíthatna magasrendű képzeteket – tudniillik a gondolati és képzeletbeli *kiegészítés* révén. És így is a legmagasabb rendű létezővé válhatna. Pszichológiai és filozófiai scifi egy ilyen lény fejlődési perspektívájába belegondolni. Miként az is, hogy mifélék lennénk akkor, ha érzékszervileg volnánk képesek a negyedik dimenzióban is tapasztalni magunkat.

Az ilyen abszurd elképzelések nem haszontalanok: mindig frissebben vezetnek vissza a valósághoz. Így példánk pontos értelme az, hogy mivel a látás révén az alakot, formát *nem rekonstruáljuk*, cserébe arra vagyunk ítélve, hogy az alak és forma mögöttesét, esszenciáját elgondoljuk és elképzeljük – vagyis azt rekonstruáljuk. És végre is ez tesz bennünket olyan lénnyé, mely a forma és alak, az anyag látványával nem elégedhetik meg – ostromolnia kell valami rejtőzőt. Ez a rejtőző: a szellem. A szemünk tesz bennünket szellemet ostromló lénnyé – és nem közvetlenül azonossá a szellemmel. A bibliai mondat – *a vakok látnak* – a maga nyelvén utal rá, hogy a látvány csupán káprázatos küszöb: az értelem van azon túl. Ilyen értelemben: amit a „vak" lát, azt már a látó sem a szemével látja. A látvány kioltódik, behelyettesítődik az értelembe.

Mi azonban káprázatos makacssággal: látunk. Ez a kitüntető és kivételezett utunk. Az ostromlás a dolgunk. Ebben az ostromlásban vállal a művészet egyedülálló szerepet. A festészet pedig: a látvány stopjában, megállításában, szerves elvarázsolásában. Amivel ehhez a fotótechnika hozzájárult, luciferi ajándék (azaz: fényhozó) – vagyis nagy inspirátora az ártatlan piktúra bűnbeesésének.

De tegyük világosabbá a gondolatot. Először is a látvány mindig fragmentum. Amit a szem ilyenként rögzíteni és tárolni képes, az eleve vizuálisan gondolati és képzeletbeli lesz, még ha a festő skiccmappájába kerül is. Közvetlenül csak megpillantani tudunk, de felhasználni bármit csak rekonstruált elemként. A fotótechnika rögzítő és tároló képessége is csak mechanikusan imitál ennél többet; hogy valóban több legyen, szükséges a mi kiegészítő közbelépésünk. Ha ez sikeres, a fotó valóban alkalmas lesz rá, hogy a maga esztétikai határain belül egy elpusztíthatatlan jelen időből nézzen vissza a mi mai és holnapi múlt időnkbe. Viszont a bűnbeesésre csábító inspiráció éppen ebben van: új érzékenységet teremt, hogy a korábbihoz képest más szemlélettel is megkíséreljük festőileg érzékeltetni – akár a fotótechnika produktumait közvetlenül felhasználva – azt a bizonyos varázslatos jelen időt. Mintha nem rekonstruálnánk, hanem tetten érnénk – egy lépéssel közelebb a rejtőzőhöz. És még egy: a fotótechnika korszakosan új lehetőséget és ösztönzést adott a fragmentum fragmentumának fölfedezésére, s ezzel nemcsak új izmusokat hozott létre, de minden irányzatot megtermékenyített.

Próbáljuk ilyen gondolatokkal is nézni ezeket a montázsokat. Vegyük csupán e képek visszatérő motívumát, a kizárólag magukat prezentáló kezeket. Ezek valamikor megindítóan és szorongatóan valóságosak voltak, egy igazában soha többé nem rajtaérhető pillanat hírnökei. Bálint Endre fragmentumok iránti mágikus érzékenysége viszont a látványukat – mint a szem ajándékát és korlátját – úgy emeli át azon a káprázatos küszöbön, hogy a fragmentum kioltódik és behelyettesítődik a maga archaikus teljességébe és jelen idejébe. És ehhez nem a szemünk szükségeltetik már. *A vakok látnak.*

Mészöly Miklós

Magyar Lajos 1983/5

ban létrejövő. Sajátos hangsúlyeltolódás tanúi lehetünk így: a feltételeiben lírai szituáció egy objektív látszatú formában inkarnálódik. Stílusában, egész külső megjelenésében e novellák tárgyiasságot sugallnak. Laczkó hangsúlyozottan konkrétságra, tárgyiasságra törekszik – s feltűnő a már-már görcsös visszafogottság, fegyelmezettség is. Így, ebből alakul ki a kötet írásainak különös feszültsége: egyfelől a látszólag a külsőre – a hősöket körülvevő valóságra – való koncentrálás, ami tudatosan bonyolult, körülményes, részletező és ezen belül kínos pontosságra való törekvésben nyilvánul meg grammatikailag, stilisztikailag, másfelől a látszattal szemben ténylegesen mindvégig a belsőről van szó – mindig az adott hős lelkülete, lélekállapota a novella *igazi tere*. Röviden és leegyszerűsítve: egy külsőségeiben objektív hatású formát mindig a legteljesebb szubjektivitás tölt ki. Ám a novellákban szó sincs semmiféle „tudatfolyamos" vagy hasonló lelki „mélyfúrásról". E kettősségből, feszültségből végül is Laczkó világképe olvasható ki, amelynek szimbólumát próbáltam csak megadni azzal, hogy a kötetet „a fiatalember nevelődésének" neveztem. Egy helyzet körvonalazódik ugyanis itt: a „szépreményű fiatalember" megpróbálja kiharcolni, de még inkább meghatározni helyét a világban. Ehhez kettős meghatározás szükségeltetne: a szubjektum és az objektum körvonalazása. Csakhogy éppen ez utóbbi hiányzik valójában e novellákból, következetesen. Pontosabban, az objektum pusztán csak mint stílus, csak mint megformálási elv jelentkezik, amit „szociológiai" tényként lehet és kell is értelmeznünk. A valóság semmi – üzenik ezek az írások, azaz, nem megfogható, nem értelmezhető, nem bontható fel lényeges és lényegtelen pontokra, eligazító tendenciákra. A valóság csak annyi, amennyi konkrét részleteiben leírható. Más irányban tapogatóznak tehát Laczkó Pál hősei – és futnak valamilyen formában vakvágányra. Mint *A regényolvasó*, aki regényekből szeretné megismerni a valóságot, akit démonikus erő űz a valóság látszata felé, s kizárólag a *belső tartás*, a *szubjektív teljesítmény* felől idézi meg környező világát. Vereségek sorozatának lehetünk így tanúi. A hősök önmagukat tudják csak, s nevelődésük csak annyiból áll, hogy a valósággal szembekerülve tapasztalatokra tesznek szert, de ezeket nem tudják – mert nincs is módjuk rá – felhasználni. Nincs már igazából mivel megküzdenie e hősöknek, hát konokul befelé fordulnak, s e belső megismeréstől várják a megújulást. Magány, idegenség veszi őket körül, s ez árad a novellákból is. Mindez – nem világképében, nem megformálásában, csak tényszerűségében – groteszk. Groteszk, hogy mindez csak így valósulhat meg; groteszk ez a „nevelődés", mely formájában a múltra, megvalósulásában éppenséggel a XX. századra és saját jelenünkre utaló „bildungs roman". Így aligha vethető Laczkó Pál szemére ezoterikusság, mert áttételesen, közvetítéseken keresztül a valóságnak, ha tetszik, a jelen társadalmi valóságának is éles kritikáját kapjuk, éppen az ábrázolás hiányaként.

A kötet mindezek alapján jogosan nevezhető egységnek, ami bizonyos állapotszerűséget, mozdulatlanságot is takar. Mégsem a teljes igazságot tükrözi ez a meghatározottság, mert sajátos módon – a „dolgok ellenére" – a novelláskötetnek van belső íve, fejlődése. Két novellát kell itt kiemelnünk. A *Boldogulni* címűt, melynek jellemzője (talán Mészöly Miklós hatására) valamiféle „új anekdotizmus", melyben a személyes-szubjektív „tények" és a valóság „tényei" nemcsak látszatszerűen kötődnek össze. Ennél is fontosabbnak érzem azonban Laczkó Pál jövőbeli útját illetően is a *Szalmakomiszár* című novellát, mely a történelem felé „nyit"; legalábbis annyiban, hogy Madách a hőse. A *Szalmakomiszár* mint kötetzáró és címadó novella hangsúlyos helyet foglal el a könyvben. A valóságban zárt és kiterjeszthetetlen szubjektum a múltban keresi önmagát és önmaga szimbólumát. Eltűnik itt Laczkó visszafogottsága, „forma-objektivizmusa", s stílusában, nyelvében is olyan erőket villant fel, mely a korábbiakhoz képest újdonság. A *Szalmakomiszár* történelmi terével visszamenőleg is hitelesíti az egyébként is valószerűnek minősíthető novellákat.

A *Szalmakomiszár* bizonyára nem a legjobb első kötet a mai prózában. Esztétikai minőségüket tekintve a novellák nem egyenletesek (például a *Wartburg de Lux* című írás, bár szerkezetében és nyelvében jól megformált, közhelyes tartalma miatt gyengébb a többinél, s *A mi kis tetthelyünk* sem emelkedik a legjobb novellák szintjére). Mégis, a könyv egésze eredményeket hordoz, egyéni látásmódról tanúskodik. Nyugodtan mondhatjuk: Laczkó Pál személyében jó prózaíró született, aki biztonsággal írhatja kötete borítójára: „Egyebek előtt regényen dolgozom".

Dérczy Péter







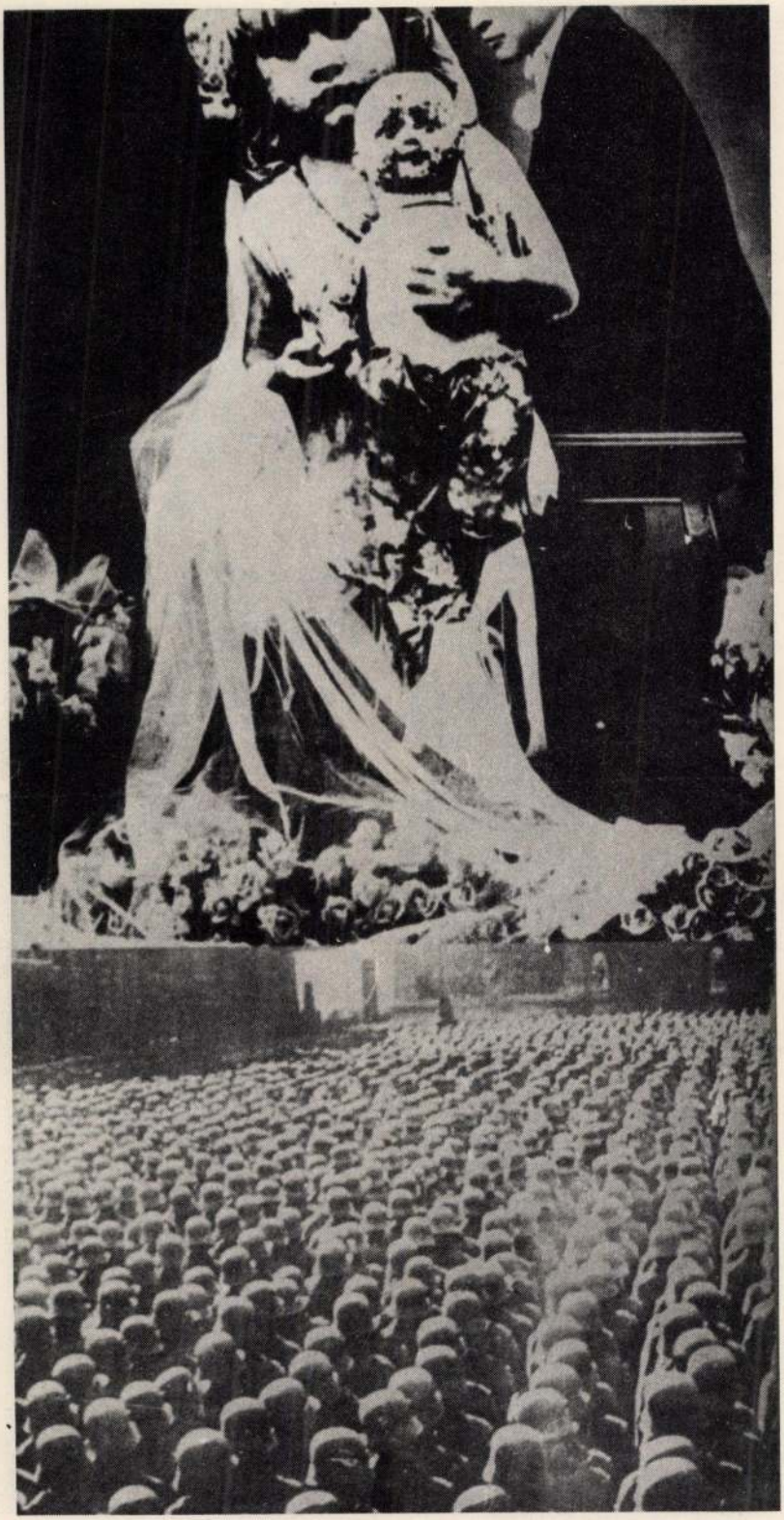



Nicholas Kolumban

Egy amerikai költő, aki magyar

Önéletrajz, három fokozatban

Nicholas Kolumban 1937-ben született Budapesten. 1957-ben költözött az Egyesült Államokba. Jelenleg New Jerseyben él. Master's of Arts fokozatot szerzett a Pennsylvaniai Állami Egyetemen. Évekig tanított németet a Virginiai Műszaki Intézet és Állami Egyetemen. Jelenleg alkotó szépírást (creative writing) és németet tanít egy középiskolában. Versei és fordításai mintegy hatvan irodalmi magazinban jelentek meg. A Stinktree kiadó jelentette meg Enzensberger-fordításait *From Ten to Zero* (Víztől nulláig) címmel, 1978-ban. A Footprint Press adta ki verseskötetét 1981-ben: *In Memory of My Third Decade* (Harmadik évtizedem emlékére). Következő, versekből és fordításokból álló kötetét az Inland Boat kiadó jelenteti meg, *The Native Tourists* (A bennszülött turisták) címmel. Két évvel ezelőtt a Poetry Society of America (Amerikai Költészeti Társaság) beválasztotta tagjai közé.

Nicholas Kolumban Magyarországon született s nőtt fel.
Amikor a háború belepte Erdély
ormait, szülei tizennégy bőrönddel
menekültek el, oly becses értékeket hagyva hátra,
mint egy szerelmes marcipán kecskepár
és Judit, a ló.

A továbbiakban az ausztriai Reutéban nevelkedett,
a német frontvonal közelében.
Míg a felnőttek óvóhelyet építettek
és műmézet készítettek
serényen, ő osztrák iskolákba járt,
ismerkedett a hóval,
a nyelvjárásokkal és a marmeláddal.
A falusi órás lánya,
még tízes éveiben, szeretkezni akart vele,
amit ő fiatalságára hivatkozva elhárított.
Csaknem folyékonyan beszélt már tiroliul,
amikor ő és szülei – atyja vezetésével –
visszatértek Magyarországra. Ott töltött tíz évet,
elvégezte a matek-sújtotta középiskolát,
szerelembe esett kétszer,
mindig víz közelében.

Amikor a golyók újra röpdöstek,
egy fürdőkád mögé bújt.
Hamarosan vonatra szállt, Ausztriába.
Levelek hatása alatt

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-728

B-S-1-295

1973 AUG 14

Népszabadság

Bálint Endre

színházak számára, s üzlet lesz a

M. G. P.

A leningrádi Ermitázs vendégkiállítása a Szépművészeti Múzeumban

1021

A Kulturális Kapcsolatok Intézetének rendezésében a nyáron három jelentős kiállítással találkozhatnak a látogatók. Augusztus 17-én nyílik meg a magyar—szovjet kulturális munkaterv alapján a Szépművészeti Múzeumban az *Olasz festmények a leningrádi Ermitázsból* című kiállítás.

A magyar—koreai kulturális munkaterv alapján a KNDK megalakulásának 25. évfordulója alkalmából augusztus 24-én a KKI Dorottya utcai kiállítótermében fotódokumentációs kiállítás nyílik meg. A Vietnami Demokratikus Köztársaság kikiáltásának 28. évfordulója tiszteletére augusztus 30-án a Belügyminisztérium Népköztársaság úti kiállítótermében vietnami fotódokumentációs kiállítás nyílik. A kiállítás a hős vietnami nép elmúlt éveinek harcait, országépítő munkáját, kulturális és gazdasági életét, eredményeit tárja elénk.

Ugyancsak augusztusban nyitják meg a szófiai Magyar Intézetben azt a bemutatót, amelyen mintegy félszáz alkotás képviseli a legújabb magyar filmplakátterméstet. Kanadában a nemzetközi kerámiakiállításon legjobb művészeink mutatkoznak be augusztus-szeptemberben. Az idén Helsinkiben tartja meg szokásos évi kongresszusát a Nemzetközi Éremművészeti Szövetség. Ebből az alkalomból augusztus 22. és szeptember 30. között kiállítást rendeznek. Hazánk 13 neves szobrászművésze 84 alkotásával képviselteti magát a tárlaton.

Augusztus 25-én Norvégiában, az Oslo melletti Mossban *Öt művész Magyarországról* címmel nyílik tárlat. Az egy hónapig nyitva tartó kiállításon *Bálint Endre* 51 festményt, 20 színes monotípiát, *Hajnal Gabriella* 19 faliszőnyeget és gobelint, *Kass János* 52 rézkarcot és 57 grafikát, *Ország Lili* 26 festményt és 18 monotípiát, *Varga Imre* pedig öt nagyobb és 18 kisebb méretű szobrot mutat be. Ezt a válogatást Norvégia más nagyobb városaiban is bemutatják.

tatnak.

— **Tizenkét tantermes** met, politechnikai r is magában foglaló ál kola épült fel Kecske új Hunyadi-városrész szerű oktatási int szeptember elején má a tanítás.

— *MÁR CITERÁM NÉ KELJEN címmel hétfő rendeztek Debrecenben, a Déri Múzeum előtti téren. Megzenésített Csokonai-verseket, virágénekeket mutattak be. Az esti hangversenyen közreműködött Dévai Nagy Kamilla, Surányi Ibolya és Horváth Endre előadóművész, Ötvös Csilla és Béres Ferenc népdalénekes, Kerekes András lant- és gitárművész, Nyúl István népi hangszeres művész és kamaraegyüttese.*

— TÍZEZER ÉVES VÁROS maradványaira bukkantak az észak-szíriai Tabka városnál épülő Eufrátesz-gát mellett. A feltárt lakóházak és szobrok maradványai az i. e. VII. és IX. századból származnak.

— **A Pannonia '73** elnevezésű nemzetközi szövetkezeti találkozó hétfőn nyílt meg Siklóson. A vitafórumon szocialista és kapitalista országok szakemberei évről évre megvitatják a szövetkezeti mozgalom időszerű kérdéseit.

— **Több mint hatvanan meghaltak** Észak-Indiában a legutóbbi napok súlyos árvizei következtében. Több ezer embert kellett kilakoltatni otthonából: a mentősosztagok helikopterekkel és csónakokkal igyekeznek biztonságba helyezni a háztetőkön és fákon rekedt embereket.

A houstoni tömeggyilkosság t

A houstoni rendőrség hétfőn folytatta a nyomozást a texasi tömeggyilkosság ügyében, tovább kutatva a többi holttest után. A 17 éves *Henley* vallomása szerint ugyanis *25—30 fiatalt tettek el láb alól a homoszexuális orgiákon.*

A rendőrségi közlés szerint a nyomozók a hét végén azért függesztették fel a kutatást, mert a Mexikói-öböl partját ilyenkor rengeteg napozni és fürdőzni vágyó turista lepi el. Feltételezések szerint ezen a napfényes parton bukkannak majd rá a negyedik halálgödörre. Mint jelentettük, leg-

1021

Bálint Endre
B-8-1-296

197[illegible] 12,00. Ma.

Déli krónika.

- Néhány perc a hétvége kulturális eseményeiről.
- Az itthoniakról gyakrabban beszámolunk, ritkábban vissont arról, művészeink, hogyan képviselik a magyar kulturát külföldön?
- Most hirtelenében nehéz lenne megmondani, hány magyar előadóművész szerepel a világ országaiban és hány kiállitás mutatja be életünket, művészetünket. Király Edit, hétvégi kulturális összefoglalójában is, először Norvégiában nyiló kiállitásról esik

1021

Fülöp Lajos

8-2-1-2-16

azó.

- Norvégi egyik legnevezetesebb kiállító termében, a Munci Galerie F-15-ben, Öt művész Magyarországról címmel nyilik ma tárlat. Az öt művész: Bálint Endre, Hajnal Gabriella, Kass János, Ország Lili és Varga Imre. Mindegyikük szinte önálló bemutatóval szerepel a kiállításon. Igy az egy hónapos tárlat idején a norvég közönség mintegy általános képet kap az utóbbi idők magyar művészetéről.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
B-8-1-297
1974 MÁJ 19
Pestmegyei Hirlap
Bálint Endre

102/

Őseim motívumai, motívumaim ősei





Bálint Endre metszete

teles volt a részére a lakást kiutalni. Így is előállhatott tehát az, hogy valakinek két lakása lett. És most, hogy kérdező olvasónknak is választ adjunk, elmondjuk; a korábbi rendelkezés kimondta, hogy a lakást nem lehet elhagyottnak tekinteni, ha a bérlő azért van távol, mert a lakóhelyén kívül dolgozik. Na már most gyakran előfordult, hogy a más városba költözött dolgozó régi, és az új lakóhelyén is fenntartotta lakását. Ezek az esetek sértették a lakásgazdálkodást, nehezítették a tanács munkáját, ezért rendelkezett a módosítás akként, hogy a törvény korábbi szövegét azzal egészítette ki; ha új helyén kapott lakást, akkor a régit már nem tarthatja fenn.

A különélési pótlékátalány szabályozásáról a kollektív szerződésben.

F. P. elmondta, hogy a kollektív szerződés alapján náluk, aki szabadságon van, annak a különélési átalányát arányosan csökkentik. Abban az esetben, ha a dolgozó szabadnapon, illetve munkaszüneti napon bent dolgozik, arra az

mertetés. Budapest
turális programjáb
zeumi híradó. 7.25:
zönségszolgálatának
ja. 7.28: Faluról
7.55: Reklám. 7.58:
gyelmébe! 8.00: Hír
Időjárásjelentés. 8.0
negyedóra. 8.20: O
rők. 9.10: Szivárv
10.00: Hírek. 10.25: Zenés reklámturmix. 10.30: Vasárnapi koktél. 12.00: Hírek. Lapszemle. Időjárásjelentés. 12.10: Édes anyanyelvünk. 12.15: Jó ebédhez szól a nóta. 13.00: Pillantás a szocialista világba. 13.20: Francia muzsika. Közben: 14.00: Csák Gyula írása. 14.39: Lipovecz Iván műsora. 15.00: Hírek. Időjárásjelentés. 15.08: Faluról — falunak muzsikával. 16.00: Egy szegény vándorlegény kalandjai. 16.58: Hallgatóink figyelmébe! 17.00: Hírek. Időjárásjelentés. 17.05: Világhírű zongoraművészek Haydn-felvételeiből. 17.30: Világlíra. 17.45: Reklám. 17.50: Körkapcsolás bajnoki labdarúgó-mérkőzésekről. 19.00: Hírek. Időjárásjelentés. 19.10: Magnósok, figyelem! 19.55: Irodalmi kávéház a budai Korona cukrászdában. 21.05: Magyar előadóművészek felvételeiből. 22.00: Hírek. Időjárásjelentés. 22.10: Sporthírek. Totó. 22.25: Örökzöld dzsesszmelódiák. 23.10: Ravel: Pásztoróra. Vígopera. 24.00: Hírek. Időjárásjelentés. 0.10: Filmzene. 0.25: Műsorzárás.

PETŐFI RÁDIÓ

6.58: Hallgatóink figyelmébe! 7.00: A református egyház félórája. 7.30: Edward Power Biggs orgonál. 8.00: Mit hallunk? 8.30: Melis György operettdalokat énekel. 9.00: Kamarazene. 9.26: Az MRT

ből. 18.00: Hírek. Időjárásjelentés. 18.05: Bársony László brácsaestje. Közben: 18.40: A magyar költészet századai. 19.32: Művészlemezek. 20.17: Rossini: A sevillai borbély. Kétfelvonásos vígopera. Közben: 21.51: Magyar Irodalmi Arcképcsarnok. 23.00: Hírek. Időjárásjelentés. 23.10: Műsorzárás.

TELEVÍZIÓ

8.10: Iskolatévé. Felsőfokú matematika. Hatványsorok. 8.45: Francia nyelvtanfolyam haladóknak. Díjkiosztás. 9.10: Sprechen Sie Deutsch? Német nyelvtanfolyam. Bad Eisterben. 9.35: Tévéovi. Iskolaelőkészítő tanfolyam. Zöld saláta palántája. 10.00: Csak gyerekeknek! Kisfilm-összeállítás. 10.55: Leonard Bernstein a muzsikáról. Hangverseny fiataloknak. Fiatal előadóművészek, 1966. 11.45: Salakmotor VB. Az egyéni középdöntő közvetítése Debrecenből. 15.00: A Fröhlich család. NDK rajzfilmsorozat. IV. rész: A szabadnap. 15.10: Iskolatelevízió mindenkinek. Magyar irodalom. Mikszáth Kálmán. 15.45: A hatvanegyedik paragrafus. Riportfilm. 16.25: Reklámműsor. 16.30: Műsorainkat ajánljuk! 16.55: Reklámműsor. 17.05: Delta. Tudományos híradó. 17.35: Keménykalap és krumpliorr. Filmsorozat gyerekeknek. II. rész: Kell egy véreb. 18.30: Az MRT Közönség-

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1975 JAN 15
B-8-1-298
ÚJ ÉLET
Budapest

Bálint Endre festő
1021

Bálint Endre hatvan éves

„A művészek magatartása hasonlít az önkéntes háborús előőrsök szerepéhez is: ők vannak legelöl, a híreket is ők hozzák és a legnagyobb veszélynek is ők vannak kitéve.
A szellemi változás előhírnökei ők és próféták is, de ezt senki nem hiszi el róluk."

Az idézett szavak közel 30 éve jelentek meg a Népszava hasábjain a ma 60 éves Bálint Endre tollából. E szavak méltán jellemzik a művész „mai" — festőként befutott életpályáját. Az európai művészvilágban egyértelműen elismert Bálint Endre festői munkásságának nyilvánvaló tükörképe volt az utóbbi hetekben Szegeden bemutatott kiállítás.

E tárlat is számos példát szolgáltatott a művész és a zsidó érzelemvilág kapcsolatáról.

Ahhoz, hogy ilyen irányú alkotásait megértsük, ismerkedjünk meg röviden a művész életében néhány jelentős momentummal.

Apja, Bálint Aladár, író, újságíró, a Nyugat és a Népszava képzőművészeti kritikusa volt. Az apai ágon szintúgy, mint a művész édesanyja rokoni kapcsolatain keresztül, őszintén vallásos családhoz vezethető vissza származása. Példaként említeném anyai ágú dédapját, Perls Mayer zcl. nagykárolyi rabbit. A művész vallással kapcsolatos érzelmeire különösképpen nagy hatást gyakorolt a gyermekkorában Nagybörzsönyben eltöltött nyári vakációk emléke. Az itt maga előtt látott orthodox légkör pont úgy jelentkezik korai lírájában, mint mai festészetében.

Az első, szinte az egész művészvilágban osztatlan sikert aratott egyértelműen vallással kapcsolatos műve az 1959-ben Párizsban megjelent Biblia-illusztráció. E monumentális mű magában foglal 45 színes reprodukciót, amely a Testamentum legkülönbözőbb jeleneteit villantja fel. Ezen kívül a Biblia minden oldalán számos szövegközti ábra található.

De eltekintve e viszonylagos nyugalmat sugárzó műtől, már a 30-as években rendszeresen jelentkezett a kor borzalmai ellen tiltakozó alkotásokkal. Erre a korszakára legjellemzőbb 5 lapból álló Linóleummetszet-sorozata (1938—1941-ig), amely első ilyen irányú törekvés volt Magyarországon. Ha csak e sorozat lapcímeit sorolom fel, melyek a következők: Egy szomorú szoba, Halottaink emlékeznek, Gördülő koporsó, Etetés tilos, Lublin, már akkor is természetes a művész kiemelkedő, tiszteletet parancsoló, antifasiszta jellegű bátorsága. Bár az 1942-ben a „Nép és szabadság" kiállítást, ahol e sorozata ki volt állítva, 3 nap után betiltották, mégis célt ért el. E minimális idő is elegendő volt az akkoriban nagyon kevesen józanul gondolkodók lelkiismeretborzolására.

Azóta is, nincs olyan kiállítása, nincs olyan tömegek előtti megjelenése, ahol ne jelentkezzen művészetében ilyen irányú mondanivalója.

Alkotásaiban rendszeresen visszatérő jelenség héber szövegrészek montírozása. De nemcsak montázsaiban jelentkezik a zsidósággal kapcsolatos érzelemmegnyilvánulása, hanem számtalan festményén is egyértelmű jelei mutatkoznak e törekvésének. Legutóbbi szegedi kiállítása is több példát szolgáltatott erre. Illusztrációként talán leginkább jellemezné egy, a művész számára is igen kedves műve az „Utolsó vacsora Zsennyén". E képén biblikus szimbólumként jelentkezik a „hal" ábrázolása, melynek szemeit az Örökkévaló leírott neve eleveníti meg. Ez a hal ugyanakkor személyes élményt is jelent a művész számára: csend, nyugalom, kontrasztként vibráló mozgás.

Ahhoz, hogy Bálint Endre egész életpályáját áttekinthessük, talán kötetnyi hely is kevés lenne. Különösképpen, tekintettel arra, mivel a művész nemcsak festőként, de — bár ez inkább az útkeresés éveire jellemző — prózai, lírai alkotóként is, helyenként egyedülállót nyújt. Ennek bizonyítékaként álljon itt néhány sornyi idézet DAVENOLÁS című költeményéből:

„Félünk, de a félelemnek
Színe kopott zöldre
tompult
Átrohan a túloldalra
Kinek élte jobbra fordult.

Cseréljen pályát a
földgolyóbis,
Ha balra forgott — térjen
jobbra

Legyen prófétánk
mindörökre
Egy felnőtt csecsemő
szobra."

A szegedi kiállítás után méltán adományozta a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa a 60 éves Bálint Endre érdemes művésznek a Munka Érdemrend arany fokozata kitüntetést.

Herczog László

„STAR"
Divatos fűzőt, fehérneműt
készítessen
fűző és fürdőruha
KTSZ fiókjaiban
VII., Rákóczi út 10.
V., Kossuth Lajos u. 8.

p. bérmente

ÚJ E

XXX. ÉVFOLYAM 2. SZÁM
1975. január 15.

A

Szabadság és kenyér

Harminc esztendővel ezelőtt, 1945. január 18-án fejeződött be Budapest balparti része, Pest felszabadulása. Erre az eseménysorra —, amelyet különben hamarosan követett Buda, s ezzel egész Budapest felszabadítása a nácizmus és a pusztító háború járma alól — nemcsak a „kerek dátum" kedvéért szükséges emlékezni. Hiszen egyrészt új és még újabb adatok bukkannak fel még mostanában is, az eddigieknél is alaposabban világítanak rá a magyar főváros ostromának előzményeire. Legutóbb például Vas Zoltánnak a „Magyar Nemzet"-ben olvasott érdekes sorozata, a „Moszkvától Budapestig" is közöl több új szuggesztív tényt arról, amelynek lényegét eddig is tudtuk, vagyis, hogy milyen nagy erőfeszítéseket tett a szovjet hadvezetés azért, hogy Budapest elkerülje a hadiállapotot. Horthynak és környezetének bűnös bizonytalansága (és az a huszonöt esztendő, amely alatt a szolgaság elfogadására, sőt tiszteletére „nevelték" az embereket) azonban megakadályozta a szovjet államférfiak és katonai parancsnokok szándékát. Súlyos konfliktusokon, kínokon, kataklizmákon kellett keresztülmenniük a pestieknek is ahhoz, hogy a városban, amelyben éltek és dolgoztak —, és amelynek ősi, szláv neve „kemencé"-t jelent — kisüljön a szabadság kenyere.

És éppen a szenvedések, a kataklizmák miatt kell újra meg újra emlékezni tulajdonképpen évfordulóktól függetlenül is, 1945 életadó januárjára. Hiszen valójában egész Pest egyfajta gettó volt: egy bűnös kormányzat, egy bűnös korszak, egy bűnös rendszer a pusztulásnak tette ki emberek száz- és százezreit. A szűklátókörűség, a gyűlölet, a partikuláris érdek egy egész várost — és egy egész országot! — áldozott volna fel egy ostoba és véres hazárdjáték során. A harminc esztendő során elénk táruló történelmi adatok — és tegyük hozzá: maga az immár történelemmé lett három évtized is — azt bizonyítják, hogy a Szovjet Hadsereg, a szovjet állam, a szovjet nép (áthatva az internacionalizmus érzésétől és történelmi felelősségétől) mentette meg a jövendő számára Pestet és Budát. Az igaz magyar hazafiaktól is támogatott szovjet nép segítsége kellett hozzá, hogy az „ebek harmincadjára" vetett ország újra a talpára állhasson.

Amikor azt állítjuk, hogy 1945. január 18-a — legalábbis jelképes értelemben — egy nagy gettó felszabadítása volt, semmiképpen sem feledkezhetünk meg arról a *különleges szorongattatásról*, amelyben a (szűkebb értelemben vett) gettóban még megmaradottak éltek („éltek"? lézengtek reményt-vesztve, kínok között a felszabadulást megelőző hetekben, napokban. Fotódokumentumok, irodalmi ábrázolások, tárgyi mementók mellett a túlélők el nem halványuló emlékezete is bizonyítja: a poklok „pest"-je, az elviselhetetlen kínok kemencéje volt az Erzsébetvárosnak az az elkerített része, ahol — az éppen egy éve eltávozott Illés Béla szavával „a két lábon

M

Nem szeretnék
sodrában elmerü
valóság talaján á
dezni néhány em
dalom különböző
mit jelentett és m
mukra a harminc
szabadulás. Erre
re a megkérdezet
zőképpen reagált
mindegyik ugyar
minden szólam,
zis nélkül, hogy
hadsereg nem
vért Pest fels
akkor talán hí
maradt volna ne
gettó, hanem a
közül sem. Ez a
az is, hogy a nác
kiszolgálóikon
hogy mennél töt
a pesti utcákon.

És ma, harmi
boldogan emléke
felszabadulás e
perceire, de arr
alatt a harminc
dig jutottunk. B
hatjuk, ma má
ség felekezetre
való tekintetel
zött. Építik a
amelynek alapj
dulás első perc
ték meg.

Dr. Schw

főrabbi kérdés
hogy az isaszeg
kából jutott a
táborba, ahol
ezren voltak. A
volt. — mondja
féltünk és éhe
az esetleges hí
hozzátartozóink

— Tragikus,
ha lehet azt r
rűs jelenet v
amikor egy S
járta a gimná
zám érve a kö
dezte: „Sind
Fehlt Ihnen et
tem így hangz
vollkommen
nyilasok bennü
togattak, sorb
iskola udvarán
volt, hogy eli
utunkra, és —
nek csodák —
és nem vittek

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776
1974 NOV 23
ÉLET ÉS IRODALOM
Budapest
B-8-1-299
Bálint Endre

VADAS JÓZSEF:

Képzőművészet

1021

Mágikus nappal

Bálint Endre új kiállítása a *szegedi Móra Ferenc Múzeum Képtárában* valóban új kiállítás. A festmények és a plasztikák közül csak egy-egy darab szerepelt két évvel ezelőtt a budapesti retrospektív tárlaton; Bálint grafikái pedig — a régebbiek és az újak egyaránt — most először adnak teljes képet az ötvenes évek végi ceruzarajzoktól a montázsokon át a színes monotipiákig.

Bálintról sok minden elhangzott már. Hogy hosszas keresés után, a hatvanas évek elején alakította ki saját világát, amelyben úgy találta meg önmagát, hogy megtalálta a kapcsolatot is — a múlttal. Pontosabban: Szentendrével; még pontosabban: a szentendrei piktúrával, amelyben — vegyük már észre — mindig is nagyobb hangsúlya volt a polgári életformával való szembehelyezkedésnek, mint az avantgarde lázadó öntudatának; alkotói programjában nagyobb szerepet játszott Heartfield, Rodcsenko és Eizenstein szocialista montázsművészete, mint a sokat emlegetett formai különösség: annyi ideológiai félreértés és személyes gyanakvás oka.

Megtanultuk úgy-ahogy leírni ezt a világot. Bálint egyik képének címét kölcsönözve, azt mondogattuk: művészetének mágikus éjjelén különféle varázslatos dolgok történnek. Rég-volt és mindig-lehetséges népi hősök bújnak ki a föld titkos üregeiből, boszorkányok ülnek seprűnyélre, az angyalok apácaleplet öltenek magukra. Sőt, megpróbáltuk megérteni — értelmezni is — ezt az egzotikusnak tetsző, de érezhetően mégiscsak nekünk szóló festészetet. Nem teljes sikerrel. Nehéz — legalábbis közvetlen — kapcsolatot teremteni Bálint bálványmitológiája és a mai magyar valóság között. Így csak körülbelül odáig jutottunk az elemzésben, hogy Bálint nem szürrealista festő; művészetének eredendő ízét semlegesítjük, ha Bálintban csupán a szürrealizmus egyik képviselőjét látjuk.

De adósak maradtunk a magyarázattal.

Talán azért is, mert a jelen kérdésére egyedül a múlt ismeri a pontos választ. Nem annyira Bálint, mint inkább a magyar avantgarde múltjában rejlik a megfejtés. Az 1974-es *Triptichon-ikonoszláz* huszonhét képében Bálint valóságos leltárt csinált, szinte összefoglalta művészetét. Az egyik képen egy tisztán konstruktivista kompozíció elárulja: Bálint művészetének egyik előzménye Kassák képarchitektúrája volt. De ha a képek nem árulkodnának, a krónikások szerencsére mesélnek, és beszélnek a dokumentumok is. Tudjuk, hogy a Kassák-féle Munka-kör indította útjára Vajda Lajost és Korniss Dezsőt is — s velük a szentendrei festészetet.

Amiről azonban — szeméremből vagy kényelemből — nem szokás beszélni: a példakép mesterből hamarosan tisztelt ellenfél lett. Nem először persze. A tizes évek végén Révai József és Lengyel József, a húszas évek elején Bortnyik, Uitz és Barta vált ki Kassák köréből úgy, hogy egy életre szóló eligazítást kapott Kassáktól. Valami hasonló kirajzásnak vagyunk tanúi a harmincas években is. Kassák tanftványai — költészetben és képzőművészetben egyaránt — úgy akartak szakítani a modernizmus elidegenítő tendenciáival, hogy ne kelljen feltétlenül szakítani a modern művészettel. Kapóra jött a szürrealizmus, amely Kassáktól mindig idegen maradt. De ami fontosabb; amiről Vas István visszaemlékezése tudósít: a szürrealizmus új területeket tárt fel előttük. Nemcsak a népköltészetben fedezték fel a szürrealizmust, de a szürrealizmusban is a népköltészetre bukkantak. Vagyis: nemcsak a népköltészethez jutottak közelebb.

A folklór és a modern művészet viszonyát nem mindenki értelmezte egyformán. Az ideológiai eltéréseket — a népiség nacionalista elhajlásait — azonban most ne említsük. Bálint világához az irodalom és a képzőművészet helyzeti különbsége visz közelebb. Más lehetősége volt Illyésnek vagy Vas Istvánnak, hiszen az irodalmi népiesség nemzedékeken át gyűrűző tanulságaival foghattak munkához; és megint más lehetősége volt Vajdának és Kornissnak, akiknek Szentendre környékén kellett elkezdeniük azt a népművészeti gyűjtőmunkát, amire a zenében Bartók és Kodály mutatott példát.

Történelem?

Annál is inkább, mert a fiatal Bálint Endre nem ezt az utat járta — ha Vajda legszűkebb köréhez tartozott is, ha Szentendrén dolgozott is. De ez a történelem mégis része Bálint életművének. Mert az ötvenes évek végén Bálint éppen ehhez a népies szürrealizmushoz tért vissza. Pontosabban: a népművészetnek azokat az elemeit dolgozta fel művészetében, amelyeket a szürrealizmus ideges érzékenysége fedezett fel. A szürrealizmus tehát csak indító és felszabadító élmény — nem módszer, még kevésbé világszemlélet.

Elég egy törött ablak vagy egy csontdarab és Bálint máris élni kezdi a múltat — erről beszélnek legújabb művei. Szobrok? plasztikus montázsok? asszamblázsok? Ezek az *eklektikus hulladékok* kézzelfoghatóan bizonyítják: a szürrealizmusban felfedezett népművészettel Bálint nem rekedt meg a népművészetben. A legközönségesebb tárgyakat és a legmindennapibb valóságot fedezte fel magának. Nem a mágikus éjjelt festi tehát, hanem a nappali életet. Vajda szelleméhez igazodva, nem a népi kultúra tiszta forrása foglalkoztatja elsősorban; ezért is különbözik ez a fajta népiesség az irodalom vagy a zene hasonló szándékú törekvéseitől. A faragott láda ebben a piktúrában csak része annak az életformának, amelyhez a szegénység, az elhanyagoltság és a giccs is hozzátartozott; amelynek megörökítése ezáltal ítéletmondás is a világról.

A fotómontázs hatását már e
tettük; de alkotói módszerét á
ban is a talán legvalóságos
vészettől — a fényképtől é
től — kölcsönzi. *Az*
Zsennyén és az
festményének ha
sorakozik eg
kockák a fi
hoz való ra
az egyik ta
Legalább enny
ra, hogy Bálint
rokban felvetett
latlan műgonddal f
élnek tovább az ötletek
esztendős alkotó még m
újulásra képes művészetébe

Hogy az életkor nem tarto
kritikára?

Szinyei Merse Pálból öregkorára
zsánerképfestő lett; Munkácsy
megalkuvását az iskolában is ta
nítják; Kernstok nagyszerűen in
duló pályája a lehetőségek megsej
tése után tört derékba. Magyar fá
tum? Inkább azt mondanám: a ma
gyar festészetben ritka az olyan al
kotó, mint Derkovits, aki élete zá
radékaként alkotta legjobb műveit;
és ritka az olyan művész, mint Bá
lint, aki tudja: a faparkettán zajlik
az élet, de a zsennyei kastély par
kettájáért nem dobja sutba a festé
szetet.



KALASZ MÁRTON:

Szudáni f

A tiszta hegy alján még
leng a szudáni fű —

Böhménél meg azt olvas
„Hasonlóképpen keress
keress kövekben, keress
keress valamennyi kreat
fákban, ércekben . . .”

S úgy véli: „. . . nem talá

Forgatom a csöndesség aj
kint rézszínében még kitá
a nagy esőzések előtti pill

Valakit eligazítanak a sar
Visszajön, bevágja rátáma
a kocsiajtót —

fölnéz; az én ablakomra.

1974. NOVEMBER 23.

K— könyv a 19. századból

Hegel: Esztétika (Gondolat, 449 old.)

nélkül. Mintha már ő is ismerte volna az „anyám én nem ilyen lovat akartam"-effektust. Azt a modern (regénybeli) jelenséget, mikor a hős eléri ugyan célját — de oly sok bonyodalom után, hogy már nem is tud neki örülni, s a megvalósulás sem fedi eredeti, illúziókkal teli elképzeléseit. Közben minden más lett, s bár elérte amit akart, a győzelem mégsem olyan szép, mert a megvalósulás majdnem olyan, mint egy keserű kiábrándulás. Mintha az idős Hegel a modern regény sajátos szkepszisét érezte volna meg. (Bár óvatosságból csak a klasszikus eposzról szól, és a modern regény keletkezésénél abba is hagyja esztétikai fejtegetéseit.)

●

Mennyire undorodik a banálistól, a nyugalmas ürességtől, a konfliktusok hiányában élvezkedő költőiségtől! Mintha valóban igaz lett volna a forradalmiságáról szőtt, titkos legenda. Az a megkapó kép, ahogy minden esztendőben, maga köré gyűjtve legjobb tanítványait, egy kisvendéglő kerthelyiségében — figyelmes körülkémlelés után — pezsgőt rendel a „nap tiszteletére". (Majd a diákok értetlenségén derülve meg is magyarázza, mit jelent július 14-e.) Mondom: majdnem elhiszi az ember ezt a forradalmi radikalizmust, annyira áthatja a tagadás, az ellentmondás szelleme még Esztétikáját is, ezt a voltaképp szelíd könyvét.

Amikor egy Gessner nevezetű, ma már ismeretlen német író dalaiba botlik, ezzel kapcsolatban eszébe jut az *idillikus költészet* unalma. „Ez a magatartás természetesen a szellem fejlődészavarával, lelki szegénységével magyarázható" — mondja tanáros pedantériával, egyszersmind gyilkos iróniával. Mert az idilliben minden *kizárólag* csak szép és jó lehet. És ez az önelégült szépelkedés nemhogy kívülesik a művészet terén, de még a normális emberi magatartásba sem illeszthető. Pedig Hegel nem ismerte még a „kritikai realizmus" fogalmát. Egyáltalán, a művészet valóságformáló szerepéről sem tudott, feltehetően a „társadalomkritikai" kifejezésről sem hallott. De mert óriási világirodalmi műveltsége volt, tudta, hogy a művészetben a valóság nyers ellentmondásai megnemesítve fejeződnek ki ugyan — de szépen bántó, bosszantó, felkavaró jellegükkel válnak egy-egy kor maradandó értékévé.

●

Nem szereti a moralistákat. Főként a művészetek köréből utálja ki őket. Gúnyosan élcelődik azon az „iskolamesteres" szemléletmódon, mely a tragikus hősöket, miután elbuktak, fejcsóválva fogadja, és — bár csak utólag — jómodorra, óvatosságra, a feleselésről való józan lemondásra akarja kioktatni. Mondván: ha így viselkedtek volna nehéz helyzeteikben is, máig élnének, ha meg nem haltak volna. Különben — mondja ez a nyárspolgári moralista —, kár is velük foglalkozni. Hiszen ezek *„bűnös emberek"*. (Némelyik még embert is ölt!) Hegelt kicsit idegesítik ezek a piti érvek. Itt már nemcsak gúnyos, hanem szenvedélyes is a hangja és már csakazértis — „immoralistaként" válaszol: a tragikus hősök nagysága és érdeme, hogy bűnösök. A történelem adott kelepcéjéből csak a bűn és tragikus emberi nagyság révén lehet tisztességgel kiszabadulni. (Más kérdés, hogy többnyire ekkor is csak holtan...) A moralizálás itt a tisztesség látszatába akarná csomagolni a lelki törpeséget. Pedig a tétel, melyet kigúnyol, még majdnem száz évig uralkodik a polgári esztétikában, s „tragikus bűn" címszó alatt bármilyen lexikonban felüthető. Ma sem tudunk olyan felsőbbséggel élcelődni felette, mint Hegel tette...

S mi vajon értünk-e ahhoz, hogy olyan figurákat teremtsünk, akiknek nagysága és érdeme bűnükben rejlik? Vannak-e ilyen „bűnös" szenvedélyekkel teli hőseink? Kicsiben minden esetre, olykor sok is — de a Hegel követelte nagyságrendben már régen nem születtek ilyen figurák. Kihaltak a tragédia dinoszauruszai. Talán mert túlságosan moralizálunk mostanában. Mert nem merjük vállalni azt a *költői immoralitást*, mellyel Hegel ítélte meg a tragikus hősöket. Ami persze korántsem immorális...

●

Nem sokáig írtam ezt a cikket, talán pár napig. Mikor elkezdtem, még lehetett kapni ezt a rövidített Esztétikát. Mire befejeztem, hiánycikk lett. Mert jól is „van megcsinálva". *Zoltai Dénes* a mai művészetkedvelő szemével emelte ki a problémacsomókat. Ezek mentében végezte el a rövidítés kemény munkáját. Így összefogva az egész soványabb és vértelenebb ugyan, de vonalvezetése izgalmasabb: kíváncsibbá teszi az olvasót. (Ebben *Tandori Dezső* kitűnő és korszerű fordítása is sokat segít.) De ha már az olvasó olyan kíváncsi, hogy besztszellerként szétkapkodja a 19. századi, madárnyelven író filozófus e művét, ez talán elég „piaci jelzés" a *másik* kiadó számára — mely huszonhárom évvel ezelőtt útjára bocsátotta a teljes Esztétikát —, hogy újra kiadja a művet. Mert a rövidített Esztétika egyik szerepe mégis csak az, hogy rávezessen az eredetire.

Udvarias múzsák

Mátyás Ferenc: A múzsák udvarában (Magvető, 383 old.)

...m többnyire a mindenkit ...szik meg azzal a szerencsésen el-
...a emlékező tanú stílu- ...lesett pillanattal, amikor Szabó
...ndeznek. Mert ahol ... Dezső lánytestvére fölháborodottan adja vissza a fivéréről szóló
...yvtáros egy szuszra ... szakirodalmat. Okvetlenül hozzá-
...rát", „széptekin- ... teszi: „Ezen cseppet sem csodál-
...", „falvak és ... koztunk, mert a mi szemléletünk
...kultúrapos- ... más lett azóta, s Nagy Péterrel
...odát tesz a ... együtt reálisabban tudjuk fel-
...ásában"; ... mérni Szabó Dezső támadható
...lefér, ... munkásságát." Még Sértő Kálmán
...usz" ... viselt dolgaihoz is mellékeli *egy-*
...hat tá- ... *kori* pirongató bírálatát, miszerint
...Angyalo- ... anyaszomorító betyár vagy te,
...Nagy Ba- ... Kálmán".
...at táblája ... Meghökkentő kontrasztot jelen-
...mellett, akár a ...nek a műben Mátyás Ferenc il-
...gon. A valóság- ...sztratív céllal beépített versei.
...ás azonban csak ... költészetet ugyanis több-keve-
...az életműnek. ...b sikerrel, de mindig anya-
...fontos számunk- ...lvként használja, szemben a
...m érte be a szob- ...ványvalóan később, és nem a
...agekkel. A hal- ...bb mesterektől elsajátított
...estett képeken ...val. Ebben a könyvben nagy
— a hatvan ...sége kínálkozott Bányai
...a is meg- ... Berda József, Sértő Kál-
...n. ...rdélyi József és mások
...emlegetett — ám az újabb
...ő előtt kevésbé ismert —
...k bemutatására. Mindez
...lsüpped az udvariasság
...ság szóözönében. Kár.

Rigó Béla

ÉLET ÉS IRODALOM



Bálint Endre kiállításáról

1974. NOVEMBER 23.

B-8-1-300
Magyar Hírlap 1982. VI. 9.

BÁLINT ENDRE

Bálint Endre kiállítása

A Szentendrei Grafikai Műhely bemutatkozása

Ha készülne sikerlista a mai magyar művészetről, az egyes számú festő alighanem *Bálint* Endre volna. Ő az, akinek a műveit keresik a gyűjtők és a múzeumok, aki kiállítható belföldön és külföldön, akinek a nagyságát még a legkényesebb ízlésűek is elismerik. Fest, rajzol, tárgyakat készít, fotókat ragaszt, grafikát nyomtat, eltéveszthetetlenül és utánozhatatlanul „bálintendrés" mind. Most a *Szentendrei Műhely Galériában* állították ki — sajnálatosan rövid ideig tartó tárlaton — 1968 és 1975 között készült *linotypiáit*, egyedi nyomatait. Megannyi kritika után, leírjam-e újra, hogy hibátlan művek?

A grafikákon sorra előkerülnek nagy képeinek jellegzetes motívumai, pontosabban fogalmazva *emblémái:* a csontkereszt, a lófej, a kerék, az angyal és a többi. Ezekből az elemekből teremtette meg Bálint Endre a Szentendre-ornamentikát, *a maga sejtelmes mitológiáját*, műveihez ma már e mitológia értése vagy megérzése adja a kulcsot. Ám, ha miénk a kulcs a grafikák értelmezéséhez, akkor sem elegendők a tömondatok. Ahogyan egy nyomat több, különféleképpen felhordott festékréteg együtthatásából keletkezik, ahogy a zöld, a vörös, a sárga szín árnyalatainak, a fekete tömörségének *leheletnyi változtatása* más-más jelentést ad a formáknak, úgy kell a nézőnek a legnagyobb gonddal kiválasztania azt a jelzőt, amellyel egy-egy grafikát illet magában. A linotypiák foltos, egyenetlen, *megkínzott felületeket* eredményező nyomtatástechnikája különösen hatásos eszköz a mester kezében: a pusztulás minden fokozata érzékelhető vele. Mégis: művészetünkben Bálint Endre képes a legoptimistábban szólni az emberi szorongásokról és szenvedésekről.

Katalógusának bevezetőjében a festő váratlanul azt kérdi: *„... mit keresek én itt? hol az én Szentendrém? mi közöm nekem ehhez a díszletvároshoz?"* ... Igaza van Bálint Endrének, *ez* a Szentendre díszlet. Ahogyan díszlet Párizsban a Montmartre. Ám díszlet az az elefántcsonttorony is, amelybe a művész elvonulhatna. Tetszik, nem tetszik, nincs más választása, a számára adott világban, a számára adott formák közt — vagy azok ellenére — kell őszintének, tisztességesnek lennie. Ahogy Bálint Endre teszi.

A főtéri Műhely Galériában megfordulván, vele együtt sokan kérdezhették félhangosan: hát mindennek az a sorsa, hogy áruvá váljék? Engedelmükkel megfordítanám a kérdést: *mi mást kell árusítani, ha nem azt, ami valóban érték?* S bár épp a képzőművészetben a legfeloldatlanabb a műalkotás egyediségének és a kultúra tömegességének ellentmondása, mégis vajon nem a legszínvonalasabb művészet elérésére kell-e buzdítanunk? Ki vezette félre az alkotókat, ki hitette el velük, hogy nem a *jelennek* dolgoznak, nem *nekem* és nem *nekünk*? Múzeumi raktárakban őrizgessünk mindent, döntésképtelenségünkért felmentést az utókortól várva?

A Szentendrei Grafikai Műhely — melynek bemutatóterme épp az eddig emlegetett galéria — elhatározta, hogy felhasználja a művészet népszerűsítésére *az egyszerű sokszorosítási formákat.* Az elmúlt években nem kevés szó esett már arról, hogy talán a grafika, s ezen belül a szitanyomás az a technika, amelynek eredménye még eredetinek tekinthető, ugyanakkor a nagyközönség is hozzáfér (mérsékelt áruk, nagy példányszámuk révén). Az eddigi hazai kísérletek kudarcba fulladtak. Ami kapható, és még mindig kelendő: a bizonytalan értékű rézkarcok tömege a Képcsarnok boltjaiban.

A sikertelenségek ellenére a szentendreiek eltökélték, hogy *szitanyomással,* kifejezetten üzleti célból elkészítenek egy nagyobb grafikai sorozatot.

A budapesti *Vigadó Galériában* rendezett bemutatójuk igen színvonalas, mindenki találhat ízlése szerint természetelvűséget, konstruktivitást, absztrakciót. Elfogadható áron megvásárolható egy-egy motívum olyan kitűnő alkotóktól, mint *Korniss* Dezső, *Bálint* Endre, *Barcsay* Jenő, *Szántó* Piroska, Vajda Júlia, *Keserü* Ilona, *Deim* Pál, *Kocsis* Imre. E művek jobbára a választott grafikai technika lehetőségeihez egyszerűsített változatai korábbi, nagyobb méretű, elismerten sikeres festményeiknek.

És mert vásárlóként mindenki szubjektív, magam elsőnek talán Keserü Ilona *Lebegő* című munkáját vittem volna haza, amely az ismert Keserü-motívumot, ezt a madárraszívre emlékeztető, erotikusan hullámzó formát sorakoztatja fel találó, távoli kék színállásban. Vagy *Wahorn* András egyik grafikájának *(Az asszonyban felébred a vágy)* itt látható arany és vörös színű változatát, mely a mindennapok durvaságában képes felfedezni a lírát.

Bán András

Bartók-kórusverseny Debrecenben

Az idén tizedszer rendezik Debrecenben a Bartók Béláról elnevezett nemzetközi kórusversenyt. Ebből az alkalomból tegnap délelőtt sajtótájékoztató volt a Magyar Zeneművészek Szövetségének Vörösmarty téri klubjában, ahol Tar Károly, Debrecen város tanácsának művelődési osztályvezetője egyebek között elmondta, hogy az 1961 óta rendszeressé vált találkozóra a világ legjobb amatőr kórusait hívják meg. A fesztivál célja, hogy a kortárs kórusművészet számára bemutatkozási lehetőséget teremtsen és a XX. századi kórusmuzsika színvonalas találkozója legyen. A hagyományoknak megfelelően idén is lesz új bemutató a fesztiválon: Durkó Zsolt Széchenyi-oratóriuma.

A július 4-én kezdődő találkozóra tizenhat ország ötven kórusának jelentkezését fogadták el. A megnyitó közös hangverseny este nyolc órakor lesz a Kossuth Lajos Tudományegyetem aulájában, ahol először hangzik el az új Durkó-mű. A mostani Kodály-centenárium alkalmából minden kategória számára Kodály-kórusművet jelöltek ki kötelező bemutatásra. A díjakat, amelyeket héttagú nemzetközi zsüri ítél oda, július 9-én, este nyolc órakor adják át az egyetem aulájában, majd a kórusverseny a nyertesek hangversenyével zárul. A zenei esemény kiegészítőjeként a hazánkba érkező százötven szakember számára Hajdú-Bihar megye a Kodály kórusműveinek előadási problémáiról szakmai tanácskozást rendez.

Évadzáró a Vígszínházban

Évadzáró társulati ülést tartottak kedden a Vígszínházban. *Horvai* István igazgató értékelte az évad munkáját, átadta a Hegedűs Gyula-emlékgyűrűt *Hegedüs* D. Gézának, valamint az Ajtay Andor-emlékdíjat *Bánki* Zsuzsának és *Szombathy* Gyulának.

A színházak szerdai műsora

Erkel Színház: A próba — balett (Székely M. bérl. 8. ea., 7) — **Nemzeti Színház:** A medikus (7) — **Katona József Színház:** Tarelkin halála (7) — **Madách Színház:** A doktor úr (7) — **Vígszínház:** Üri muri (Heltai Jenő b. 4. ea., 7) — **Pesti Színház:** Equus (7) — **Fővárosi Operettszínház:** Cigányszerelem (C. Sárdy János bérl., 4. ea., 7) — **Thália Színház:** Mi lesz veled emberke? (7) — **Stúdió:** Kék a tenger (fél 8) — **József Attila Színház:** A cárnő (F. bérl. 5. ea., 7) — **Radnóti Miklós Színpad:** Szerelmeskedések (7) — **Vidám Színpad:** Bubus (7) — **Budapesti Gyermekszínház:** Szépek szépe (du. 3) — **Állami Bábszínház a Népköztársaság útján:** Foltos és Fülenagy (de. 10) — **Jókai téren:** Jancsi és Juliska (de. 10) — **Fővárosi Nagycirkusz:** Bűvös kör (fél 8).

A TUD

Ipartörténeti eml

A Hazafias Népfront Országos Tanacsának honismereti bizottsága székesfehérvári ülésén napirenden szerepel az ipartörténeti emlékek felkutatásanak és védelmének helyzetéről szóló beszámoló. A legjelentősebb ipari műemlékeket számba vevő könyv — amelyet ezen a tanácskozáson is bemutatnak — a napokban került a könyvesboltokba. Ezt ismerteti az alábbi cikk.

A magyar műemlékvédelem akkor lesz igazán hatékony, ha széles körben sikerül tudatositani a védelemre szoruló objektumok műemléki jellegének *tényét*. A közgondolkodásban a „műemlék" kifejezés általában paloták, kastélyok, régi lakóházak, templomok képét „hívja elő". Úgy tűnik, hogy jogalkotásunk e tekintetben is megelőzte a társadalmi cselekvés lehetőségeit: a műemlékek fogalomkörét — helyesen — jóval tágabban vonták meg, mint amennyi létesítménnyel foglalkozni lehetne. Az 1/1967. (I. 31.) ÉM számú, a műemlékvédelemről szóló rendelet értelmében „Műemlék a hazánk történelmi múltjának jellegzetes, pótolhatatlan olyan emléke (építmény és egyéb alkotás, annak tartozékai, továbbá a vele kapcsolatos képző- és iparművészeti alkotások), amely az ország gazdasági-társadalmi és kulturális fejlődésének tárgyi bizonyítékául szolgál, az építészeti, történeti, régészeti, képzőművészeti, iparművészeti vagy néprajzi szempontból kiemelkedő jelentőségű." Amennyiben lakóépületek, katedrálisok hagyományosan és mindannyiunk számára a kulturális fejlődés „tárgyi bizonyítékai", még inkább annak kellene tartanunk az ipartörténeti, műszaki tudománytörténeti jelentőségű alkotásokat. Ezek a létesítmények mindennél hívebben őrzik az adott társadalom anyagi értékeket előállító szellemi és fizikai teljesítményének paramétereit. Az itt tevékenykedő emberek szociális viszonyai, műszaki-kulturális színvonala, a termelés mennyiségi adatai, technológiai szintje egyaránt megbízható pontossággal rekonstruálhatóak műszaki emlékek alapján.

Ugyanakkor az ipartörténeti értéket hordozó nemzeti vagyon védelme terén még nagyon sok a tennivaló. Ezekre hívja fel a figyelmet az Országos Műszaki Múzeum frissen megjelent angol és magyar nyelvű kiadványa. A kötet 10 fejezetre tagolódik. Az első fejezet a hazánk területén legrégebben üzött iparág, a bányászat emlékeit — szám szerint 14-et — tartalmazza. A Sümeg melletti őskori kovakőbánya, a rómaiak által is használt nevezetes fertőrákosi kőfejtő, a rudabányai középkori aranylelőhely és ércbánya mellett ipartörténeti jelentőségű gépészeti konstrukciókat is találhatunk itt. A műemlékvédelem lehetőségeire nézve mutat be másutt is követhető példát az oroszlányi szénmezőre telepített XVI. akna. Ez az akna egy évtizeddel ezelőtt, 1971. január 31-én, még üzemben volt. Az utolsó termelési nap után az aknát, mint teljes termelési egységet, a hozzá tartozó épületegyüttessel — aknatorony, depressziósház, főszellőztető, aknaszállító gépház — megtartották. Egyéb berendezésekkel, bányatörténeti dokumentumokkal kiegészítették és látványos bányatörténeti kiállítást szerveztek az üzemből. Úgy véljük, ez a gyakorlat termelési célokra lassan már használhatatlan, de ipartörténetileg értékes üzemeink esetében is alkalmazható, adaptálható példa erejével bír. Annál is inkább kívánatos volna, mert — mint a kötet előszavában *Szabadváry* Ferenc kifejti — az ipari jellegű, berendezéssel együtt egységet alkotó műemlék egyéb célú hasznosítására vajmi kevés tér kínálkozik.

„Széles körű társadalmi összefogás és ipari mecénás" kellett, hogy például a Ganz Törzsgyárból új Öntödei Múzeum legyen, noha a Fővárosi Tanács eredeti szándéka szerint lebontotta volna. Ma a fenntartás költségeiről a Lenin Kohászati Művek gondoskodik. A technológiai fejlődés felgyorsulásával, a gazdaságossági követelmények korábbinál hangsúlyozottabb előtérbe kerülésével számítani kell arra, hogy elavult gyártóegységek egész sora néptelenedik el a közeli jövőben. Ezeknek a majdani sorsa nem megnyugtató, legalább egy részükről az oroszlányi példa utánzásával lehetne és kellene gondoskodni.

Viszonylag kedvezőbb helyzetben várhatják a „feltámadást" azok a technikatörténeti jelentőségű műemlékek, amelyek még „szolgálnak". Erre a kötetben számos példát találunk. A Kohászat, Ipari épületek, Postai és vasúti építmények, Híd, alagút, viadukt, Vízépítés, Gáz- és Villamosművek, Textilipar, Kerámiaipar, Malmok, vágóhíd fejezetcímek alá csoportosított műemlékek jelentős része ma is eredeti rendeltetése szerint üzemel. Ezek kötetbeni felsorolására és bemutatására azért van szükség, mert egyrészt akad közülük olyan, amely a műemléki jog oltalmára még nem számíthat, és ezért az Országos Műemléki Felügyelőség nyilvántartásában sem szerepel. Másrészt talán ezúton is felkelthető a figyelem a régi, erősen romló állagú létesítmények műszaki-történeti értékei iránt, s így — ha „csak" műemléki indíttatásból is — az elavult gyárépületek megőrzésére jobban odafigyelünk. A fényképes anyag alapján ezzel már esetenként el is késtünk.

A kötet hasznos törekvésként mutatja be az ipari termelésből kiváló úgynevezett „nagygépek" múzeumi felállításának legkülönbözőbb formáit. A példák között különlegesnek számít a Deák téren létesített Földalatti Vasút Múzeum, mert a helyreállított motorkocsi a szintén kora világszínvonalát képviselő eredeti építészeti környezetben látogatható.

Az 1845-ben alapított Gömöri Vasművelő Egyesület hagyománytisztelő, időközben óriássá duzzadt jogutódja, az Ózdi Kohászati Üzemek *szabadtéri kiállítása* is nemes mecénási hozzáállást tükröz. A kiállítás az új kohásznemzedéket nevelő szakmunkásképző intézet parkjában található, ahová az egyik gépmatuzsálem 1860-tól 1970-ig tartó működése után joggal tért pihenőre. A magyar nehézipar aranykora elevenedik meg a gépek között sétálók számára. A fővárosban a mai Öntödei Múzeum anyaga is ipari műemlékeink különleges értékű, teljes egységet létesítménye: mostani helyén — 1855-ben szabadalmaztatott kéregöntéssel — készültek Ganz Ábrahám vasúti kerekei. Szép kiállítást rendeztek Zalaegerszegen, a magyar olajbányászat szülőföldjén, az elhasználódott olajkitermelő nagygépekből is. Itt kevés pénzből felállítható, nyitott oldalú színben régi és ma is használatos fúró-, metszőszerszámokat és mélyszivattyúkat is elhelyeztek.

A híd- és viaduktemlékek bizonyítják, hogy ezen a területen Magyarország nemcsak a világszínvonalat képviselte, de időnként meg is előzte. Szabadszálláson látható a 1954-ben épült kéttámaszú alumínium gerendahíd, amely a világon a negyedik teljesen könnyűfémből készült híd. Ugyancsak a maga idején a legelsők közé tartozott a balatonszemesi felüljáró: Magyarország első, Európa negyedik *hegesztett* hídja.

Az ipartörténeti emlékeket bemutató kötet egyúttal a magyar műszaki gondolkodás mögött álló hosszú utat is bemutatja. Éppen ezért a szerzők — bővebb műszaki leírások helyett — joggal támaszkodhattak a képi mondanivaló közvetítő erejére. (A mélyebb tájékoztatásra igényt tartó olva-

2008. ápr. 22 Bálint Endre
B-8-1301

Ünnepi hangversennyel zárul ma a Zeneakadémia alapításuk 45. évfordulójáról emlékeznek meg. Az ü és Karl Amadeus Hartmann Concerto funebre-je har

Kiállítás **A dobozművészet története Győrött**

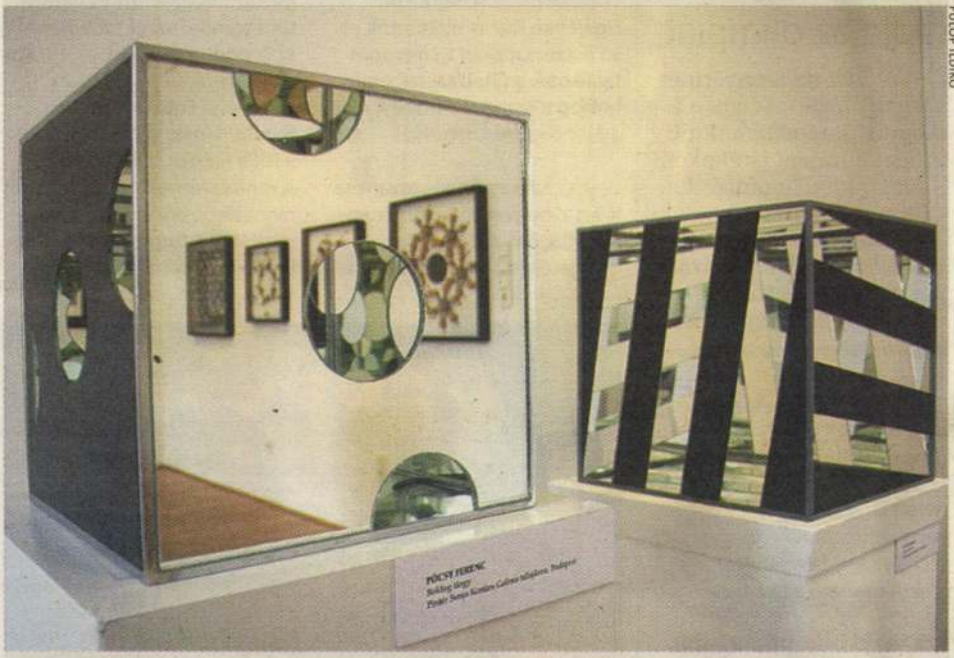

FÜLÖP ILDIKÓ

A győri Váczy Péter Gyűjteményben május 25-ig látható a Dobozvilág – Kortárs dobozművészet Magyarországon című kiállítás. A műfaj történetiségét felvillantva – apácamunkák és türelemüvegek – Bálint Endre néhány szellemes alkotásán keresztül a tárlat a kortárs dobozművészet egy egyedülállóan színes spektrumát mutatja be a kifejezett dobozéletművektől (Újházi Péter, Zoltán Sándor, Makky György művei) a sajátosan izgalmas művészeti megoldásokig (El Kazovszkij, Prutkay Péter, Szikora Tamás, Wegroszt Gyula alkotásai). METRO

k tegnap a Kisstadionban az élvonalba
gatottat. A magyar válogatott jövőre
vagy az orosz válogatott. MTI

Háromból két magyar nézi majd az olimpiát

OLIMPIA Öt-tíz aranyérmet várnak általánosságban a magyarok sportolóinktól az idei olimpiai játékokon – derült ki a Tippmix Olimpiai Kutatásból.

A felmérésben résztvevők többsége (58,6 százaléka) szerint a legtöbb érmet kajak-kenuban szer-

Sokan mindent

A magyarok 68,1 százaléka igyekszik figyelemmel kísérni a pekingi ötkarikás játékok eseményeit, és kis híján egynegyedük minden magyar érintettségű versenyszámot megnéz majd a tévében.

zik majd olimpikonjaink, de az úszóktól is sokat várnak a sportrajongók.

63,4 százalék tudta, hogy Magyarország első olimpai aranyérmese Hajós Alfréd volt. Azt azonban, hogy a helsinki olimpián voltunk a legsi-

Röviden

LABDARÚGÁS A Bajnokok Ligájában ma az elődöntők első összecsapásán a Liverpool találkozik a Chelsea-vel, majd holnap a Barcelona ütközik meg a Manchester Unitteddel. MTI

TENISZ Szávay Ágnes továbbra is a 13. helyen áll a női teniszezők világranglistáján. A magyar játékos a múlt héten a negyeddöntőig jutott a charlestoni tornán, ezzel több mint száz pontot gyűjtött. MTI

EGÉSZSÉG Futóklub ingyen, mindenkinek: útnak indult a Nike Futóklub mozgalom. A rendezvények, közös futások menetéről, egyéni edzőprogramokról a futocenter.hu oldalon tájékozódhatnak. METRO

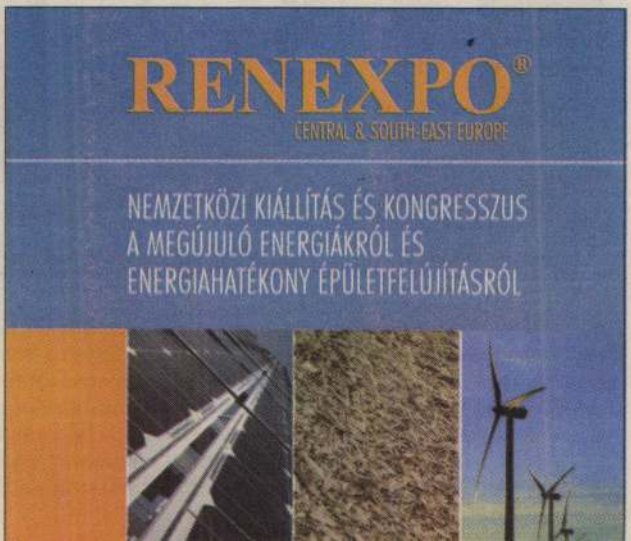

B-8-1-304

85 ▪ BÁLINT ENDRE (1914-1986)

Kompozíció hal-motívummal, 1948

61 x 88 cm
Olaj, vászon
Jelezve balra lent: Bálint 48

Kikiáltási ár: 1 200 000 Ft

IRODALOM
Szabadi Judit: *Bálint Endre*. Budapest, 1969.
Román József: *Bálint Endre*. Budapest, 1980.

1945 első napjaiban a munkaszolgálat elől vidékre menekült Bálint Endre visszatér Budapestre, s azonnal felkutatja az ostromlott városban hátrahagyott műveit. A barátja lakásában elrejtett alkotások siralmas állapotban kerülnek elő. Ő elkeseredetten, a hidegtől vacogva kicipeli azokat a ház udvarára, ahol tüzet rak csaknem egy évtized munkájából, hogy, lángoló művészeténél egy pillanatra felmelegedjen. Így vált füstté és hamuvá az a Czóbelt idéző, vastag kontúrú, expresszív festészet, mely addig jellemezte, hogy átadja helyét az újat kereső forradalmi, Európai iskolás törekvéseknek.
Kezdetben Bálint stílusokat habzsolva keresi önmagát. 1947-ben Párizsban Braque bűvkörében festett képeit állítja ki, melyekről később ironikusan jegyzi meg: *„Én akartam franciául tanítani a franciákat."* S jellemző módon egyazon időben vesz részt ugyanitt a szürrealista- és a szinte ellenkező előjelű absztrakt világkiállításokon. Hamarosan azonban felfedezi, hogy az őszinte találkozáshoz, szellemének hazugságmentes kifejezéséhez saját küzdelmes belső útját kell végigjárnia. Már hallani véli a hangot, hogy merre induljon az izmusok zűrzavarában. Halott barátja Vajda Lajos hívja, s ő követi:

...Követlek utadon
S pihenünk esteledvén...
Árnyékot nem vetünk
Istenek szemére ketten
Szolgáló leszek Nálad
Szólítsz és jövök utánad

-írja Vajda Lajos emlékének szentelt versében. Majd így vall máshol a nagy festőtárs hatásáról: *„Szikárságát át tudtam váltani egy olyan puritánságra, ami megment egykori átkos szemtelenségemtől." „Torlódó élményanyagához röpködve keresi a formát – jegyzi meg erről az időszakáról Mándy Stefánia – egészen addig, amíg rá nem jön, hogy a szerkezetet kell keresnie. A valóság tartó vázát, a művészi mondandók strukturális összefüggéseit. Ekkor fordul teljes tudatossággal Vajda felé, akinek mindez idáig inkább ösztönösen hátat fordított....Bálint vajdai módszernek nevezi azt a pozíciót, amelyből Vajda Lajos a világot szemlélte. Azt vallja tehát, hogy felismerve a vajdai képalkotás lényegét, előjének képszerkesztő metodikáját kellett elsajátítania, illetve magáévá tenni belőle azt, amire a maga egészen másféle művészi individumának szüksége volt."*
Amikor 1948 nyarán kilakoltatják, s családjával, köztük művésztársaival Vajda Júliával, Jakovits Józseffel, s a teljes Vajda hagyatékkal bezsúfolják őket egy Rottenbiller utcai lakásba, akkor már bizonyosan ezen az önmegvalósításhoz vezető vajdai úton haladt.
Ebben a kritikus, nehéz évben született fenti művében félreérthetetlenül ott vannak a nagy barát szigorú alapjai: az egyszerű, tiszta vonalakkal történő rajzos kifejezés (bár ezen még érződik a korábbi erős kontúrú expresszív vonalvezetés) és az ősi formákhoz, az ősi motívumokhoz való következetes visszatérés.
A barlangrajzokról visszaköszönő bikafej és a halak alakjának egymásba komponálásában egy másik Vajda által kidolgozott módszer, a szimultán transzparencia tűnik fel.
A tartalom azonban egyedien Bálinté, aki szorongások és félelmek között alkotott. A *„halálfélelem belső, idegesen megremegtető következményeinek együttese"* hozta létre képeit, ugyanakkor a groteszk és az alkatából adódó líraiság volt állandó szomorúságának ellenpontozója.
Ezt a tipikusan bálinti életérzést fejezik ki a vergődő halak a képen, csakúgy, mint alábbi versének soraiban:

„...Rövid az életünk, Uram, holott nem vagyunk halak
Mégis horoggal emelnek ki nadrágos Istenek
Szeretnénk messzi partok felé úszni, - nem lehet!"

A partra vont halak kiszolgáltatottsága a kilakoltatott, beteges festő lelkének tükröződése. De ez a párhuzam – Pilinszkytől tudjuk – vonatkozik mindannyiunkra, hisz *„roppant hálóban hányódunk", „egymás ellen élünk-halunk", „vergődésünk testvérünket sebzi, fojtja meg"* – akárcsak a képen hegyes szarvban végződő halfarok – s mégis majd „éjfélkor – talán – étek leszünk egy hatalmas halász asztalán". Ugyanígy válik áldozattá, elhagyott koponyává a hajdan erős bika, jelezve a felfoghatatlant, a felettünk könyörtelenül várakozó ismeretlen véget.
Koponya – halál – fagy – testi, lelki kihűlés – ezek Bálint Endre szorongásának hűvös képletei. Ez az a hideg, amely ellen később, e festményén is már megmutatkozó – szigorú vajdai struktúrára szó szines álomfonalából csodás látomástakarót magának.

Kolozsváry Marianna

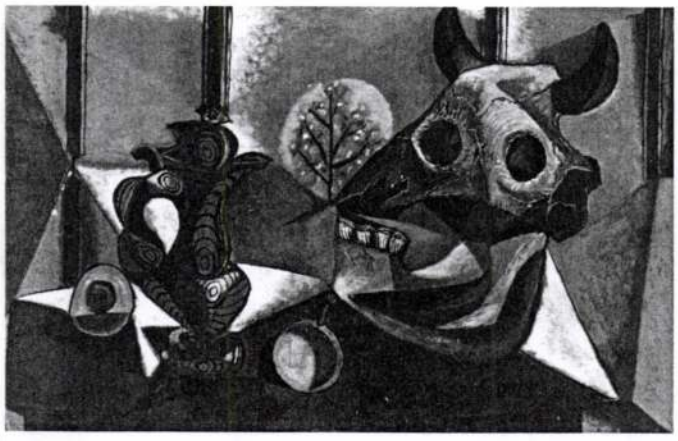

Pablo Picasso: *Csendélet ökörkoponyával*
Olaj, vászon
Cleveland Museum of Art, Cleveland

B-8-1-304





86

86 ▪ KOKAS IGNÁC (1926–)

Maradék Ginza maradék festővel (Megnyíló távlat)

71 x 64 cm
Plextol, farost
Jelezve jobbra lent: Kokas I.
Jelezve hátoldalán: 1991

Kikiáltási ár: 180 000 Ft

87 ▪ TÓTH MENYHÉRT (1904–1980)

Pár vízparton

43,5 x 30,5 cm
Olaj, karton
Jelezve jobbra lent: TM

Kikiáltási ár: 380 000 Ft

B-8-1-30

69.



70. **Gedő Ilka** (1921-1985)

Zöld hátterű rózsakert, 1981
Olaj vászon 72 x 50 cm
Jelzés nélkül
A kereten hátul Gedő Ilka hagyatéki bélyegző

Kikiáltási ár: 750 000 Ft

Kiállítva:
- Gedő Ilka festőművész kiállítása, a Műcsarnok Dorottya Utcai Kiállítóterme, Budapest, 1982, 34. tétel
- Gedő Ilka (1921-1985) festőművész kiállítása, Művésztelepi Galéria, Szentendre, 1985, 37. tétel
- Ilka Gedő (1921-1985) Retrospective and Memorial Exhibition of Drawings and Paintings Compass Gallery, Glasgow, 1985, 18. tétel
- Gedő Ilka retrospektív kiállítása, Műcsarnok, Budapest, 1987, a kiállított művek katalógusban szereplő felsorolásában 28. lapon szerepel a mű
- Ilka Gedő: Paintings, Pastels, Drawings 1932-1986, Third Eye Centre, Glasgow, 1989, 242. tétel
- Ilka Gedő (1921-1985) Retrospective Exhibition March 1 to March 31, Janos Gat Gallery, New York, 1994

Reprodukálva:
- A glasgow-i *Compass Gallery* meghívójának 6. oldalán,
- a *Műcsarnok Dorottya Utcai Kiállítótermé*-nek 1982. évi katalógusában (6. o.),
- a szentendrei *Művésztelepi Galéria* 1985. évi katalógusában (6.o.),
- a glasgowi-i *Third Eye Centre*-ben rendezett katalógus meghívóján,
- valamint a www.adam.hu/gedo honlapon.

Proveniencia:
- A művész gyermekei

Gedő Ilka pályája

Gedő Ilka 1921-ben született Budapesten. Már 1940 előtt grafikusként szerepelt az OMIKE kiállításain. A háború után készített önarcképei mesterkéltség nélküli önvizsgálatukkal keltik fel a néző figyelmét. Ezek a rajzok egyszerre idézik fel a fizikai valóságot és finom érzelmi érzékenységről tesznek tanúságot. Gedő Ilka 1949-ben úgy döntött, hogy abbahagyja a művészeti tevékenységet, és számos művét megsemmisítette. Ebben az időszakban kiterjedt művészetelméleti tanulmányokat folytatott. 1969-től 1985-ben bekövetkezett haláláig terjedő rendkívül intenzív, második alkotói korszakában Gedő Ilka legtöbb műve olajfestmény. Gedő Ilka műveit számos magyar és külföldi múzeum őrzi (British Museum, Kunstmuseum Düsseldorf, a New York-i Zsidómúzeum és az Israel Museum). (Ez utóbbi kettőben a művész alkotásai gyűjteményes kiállításon is szerepeltek.)

A Zöld hátterű rózsakert

Az 1981-ben keletkezett *Zöld hátterű rózsakert* az egymással szoros kapcsolatban álló rózsakert-sorozat és művirág-sorozat egyik legkiemelkedőbb alkotása. A kép szépségét a végsőkig kiérlelt - Pierre Bonnard színvilágára emlékeztető - színkultúra fokozza, amely biztonsággal mozog a meleg és hideg színek tartományában. Így lesz minden egyes Gedő-kép külön világ, amelyet a színeknek természetben nem látott, csak a művész által megalkotott harmóniája jellemez. Egyik kritikusa azonban jól látja: "Gedő Ilka már egy szétesett világra borítja nosztalgikusan fájdalmas színfátyolát, amelynek hideg és meleg kontrasztjai mindig valamilyen megnevezhetetlen szorongás tonalitása felé törekednek." (Mészáros F. István, 1996, 102.)

A festő alkotói módszerével kapcsolatban Gyetvai Ágnes kéziratban fennmaradt, összefoglaló értékelése megállapítja: "Bármennyire is idegenkedett Gedő Ilka elvben a nonfiguratív festészettől, műveinek alapsíkja az absztrakt festészet szabályszerűségei szerint épül fel. Minden egyes kép esetében hosszan kísérletezett, tervezett, írásban vázlatolt. 88 füzet van tele ilyen jegyzetekkel. Így építette fel a gyakran vízszintes és függőleges színsávokra osztott kompozíció harmóniáit és kontrapunktikáját. Nem keverte a színeket, hanem rétegenként hordta fel egymásra őket. Így jött létre az optikai színkeverés. Ettől szinte tárgyszerűen megvastagodott az alapstruktúra, amely a *colour field painting* hatásaira emlékeztetően atmoszférikus, pszichikai kisugárzó erőt kölcsönöz a háttérnek. A képek színvilágához emellett szorosan hozzátartozik a színek szubjektív, szintén minden egyes mű esetében részletesen indokolt, kidolgozott és naplózott, költői szimbolikája. A műstruktúra második rétege az ábrázoló réteg. A képen gyakran kitépett jegyzetlapot láthatunk, ami Gedő Ilkának arra a módszerére utal, hogy a legtöbb festményét korábban jegyzetfüzetbe gyűjtögetett apró vázlatok alapján készítette. A festői alapsíkot máskor belső keret fogja körül annak jelképéül, hogy az alap « élő anyagi valóság », termőtalaj, placentaszerű képződmény, amelyből szervesen születnek a jelentésteli ábrák, virágok figurák."

Analógiák

Gedő Ilka a magyar művészet magányos alkotóinak egyike. Nem kötődik sem a magyar, sem az egyetemes művészet történetének avantgárd vagy tradicionális vonulataihoz, sőt példa nélküli alkotói módszere azt is lehetetlenné teszi, hogy életművét sikeresen vessük össze a művészettörténet formailag esetleg hasonló példáival. (György-Pataki-Szabó-Mészáros, 1997, 7. o.)

M.G.

B-8-1-305

69. **Bálint Endre (1914-1986)**

Variációk a groteszk temetésre, 1975

Olaj, farost 105 x 83 cm
Jelezve jobbra lent: Bálint 75, és
hátoldalon minden táblán: Bálint 75

Kikiáltási ár: 2 500 000 Ft



Bálint Endre: Groteszk temetés, 1963.

Zsennye

Bálint Endre gyerekkorától kezdve gyönyörű emlékeket dédelgetett magában és állított szembe a fiatalkora óta körülötte leselkedő halál árnyával. Már húszas éveiben megtámadta szervezetét a krónikus tüdőbaj, amely életre szóló társául szegődött, s időről-időre a Korányi Szanatóriumba, vagy a fővárosnál frissebb levegőjű Zsennyei Alkotótáborba kényszerítette. Betegségére jó gyógyírt jelentett a horgászat is, a csöndes, ábrándos folyóparti üldögélés, s amikor már nagyon kínozta a lelkiismeret furdalás, akkor felkerekedett, összepakolta a szerelést és bement dolgozni a művésztáborba. Az 1970-es években Bálint már megbecsült festőként töltötte a nyári hónapokat Zsennyén. 1969-ben monográfia jelent meg róla, 1972-ben kiadták írásainak első gyűjteményes kötetét, s 1973-ban a Műcsarnokban is kiállíthatott. A hetvenes évek közepe vitathatatlanul a krónikus betegség ellenére is kiteljesedő művészi pálya egyik csúcspontjának tekinthető, olyan összegző művek készültek ekkoriban, mint a *Triptichon ikonosztáz* (1974), vagy a *Motívumaim természetrajz-könyvéből* (1975).

Motívumok természetrajza

Bálint Endre művészetének gazdagsága egy élményekben bővelkedő élet lenyomata. Pályájának egy-egy szakaszát olyan emberek kísérték figyelemmel, mint Kállai Ernő, Kassák Lajos vagy Szabó Lajos, akivel a Korányiban ismerkedett össze. A számára talán legfontosabb élmény azonban mindenekelőtt Vajda Lajos barátsága lehetett, akinek művészete minta és mérce maradt számára egész életében. A harmincas évek második felében együtt járták Szentendre utcácskáit és gyűjtötték a motívumokat, amelyet Vajda a maga konstruktív-szürrealista tematikája alapján dolgozott fel. Bálintot ekkoriban még inkább a színek bűvölték el, s nem is alkotótársként, hanem barátként követte Vajdát. Az Európai Iskola idejében az École de Paris útját járta, s csak negyvenévesen talált igazán magára, amikor Szabó Lajos tanácsára visszatért a gyökerekhez, Vajda "transzparentikus" rajzaihoz, s újra hozzáfogott a motívumok kereséséhez.

Montázs és ikonosztáz

A hatvanas évek epikus, narratív festményei után a hetvenes években egyre gyakrabban bukkant fel Bálint festészetében az osztott képforma. A korábbi festményeken egymás mellé rendelt, egymáshoz lazán kapcsolódó motívumokat Bálint több, kisebb felületen rendezte el, mivel az osztott képforma a kapcsolatok bonyolultabb hálójának lehetőségével kecsegtetett. A szintézist analízis előzte meg, az 1972-es *Képszonettek*, ahol egy-egy képen néha csak egy-egy motívum töredéke jelent meg. Úgy is felfoghatjuk, hogy ezekből álltak össze az ikonosztázok formáját követő táblamontázsok. A montázs azonban nem csak a táblák összeállításában kulcsfontosságú fogalom, hanem Bálint alapvető festői, kompozíciós eszköze. Számtalan kedves motívumának, ötlet- és alkalomszerű montázsából születtek az álmok költőiségét idéző táblaképei. Az ikonosztázzá rendeződő montázsok egyben folyamatos hommage-nak is tekinthetők, Bálint talán tudat alatt magára vállalta, hogy kibontja Vajda életművének néhány fonalát.

Groteszk temetés

Bálint Endre a hatvanas évek elején festett meg a rá jellemző, emblematikus színés motívumvilág első remekműveit, amelyek közé az 1963-as *Groteszk temetés* is tartozik. Az 1975-ös *Variációk a groteszk temetésre* már címével is jelzi, hogy a művész a korábbi festmény egyes elemeit kívánta ismét életre kelteni. S nemcsak az egyes képi elemek lehettek kedvesek számára, hanem maga a cím is. Erre utal, hogy 1974-ben már készített egy diptichont, amely a *Variáció egy groteszk temetéshez - Ráchel* címet viselte. Az egy évvel korábbi kép kifejezetten analitikus igénnyel készülhetett, hiszen négy főbb motívuma közül három (a lófej, a nőalak és a kerék) megtalálható a *Groteszk temetés*en is. Az 1975-ös *Variációk* viszont több olyan elemet tartalmaz (ablakok, poharak), amelyek a szintetikus igénnyel készült *Triptichon ikonosztáz*zal is rokonítják a kompozíciót.

H.S.

BÁLINT ENDRE

B–8–1–305

15.



15. ▲
Bálint Endre (1914-1986)

Matróz
Akvarell, papír 47x63 cm
Jelezve jobbra lent: Bálint 47 P.
Kikiáltási ár: 380 000 Ft

16.

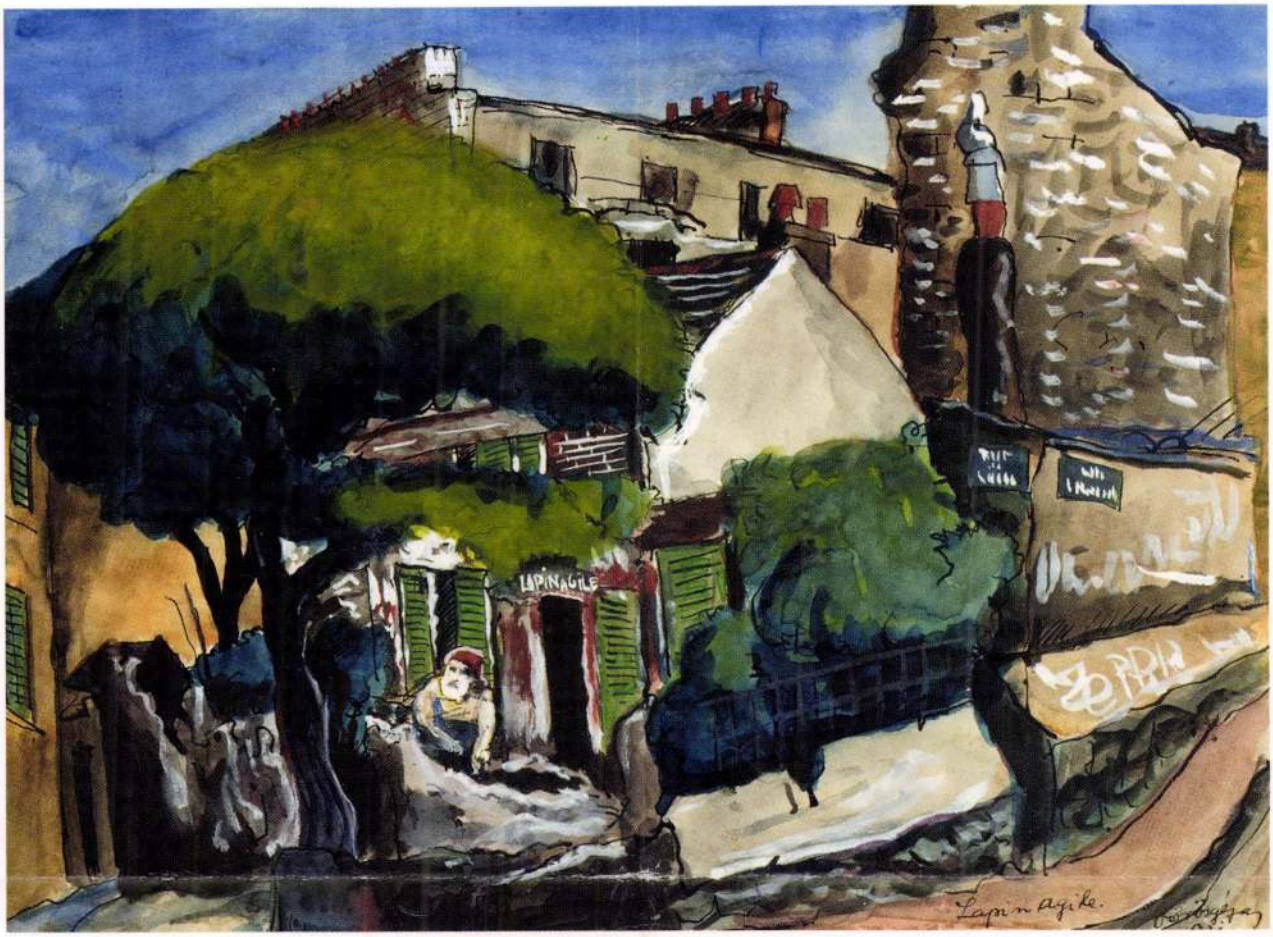

17.



16. ▲
Vörös Géza (1897-1957)

Lapin agile
Vegyestechnika, papír
19x26 cm
Jelezve jobbra lent:
Lapin agile Vörös Géza 931.
Kikiáltási ár: 110 000 Ft

17. ◀
Poll Hugó (1867-1931)

Tökvirágok
Pasztell, papír 35x51 cm
Jelezve jobbra lent: Poll Hugó
Kikiáltási ár: 140 000 Ft

BÁLINT ENDRE B-8-1-305



26.▲
Bálint Endre (1914-1986)

Asztali csendélet
Vegyestechnika, papír 37x60 cm
Jelezve jobbra fent: Bálint 937
Proveniencia: Szerb Antalné hagyatéka
Műgyűjtők Galériája 19. árverés 1995.
179.tétel
Kikiáltási ár: 180.000 Ft

27.



27.◂
Frank Frigyes (1890-1976)

Rózsák kobalt-kék vázában
Olaj, karton 50x57 cm
Jelezve balra lent: Frank Frigyes
Kikiáltási ár: 150.000 Ft

28.



28.◂
Holló László (1887-1976)

Dáliák
Olaj, vászon 75,5x60 cm
Jelezve jobbra lent: Holló László 1956
Kikiáltási ár: 160.000 Ft

BALINT ENDRE
B-8-1-305



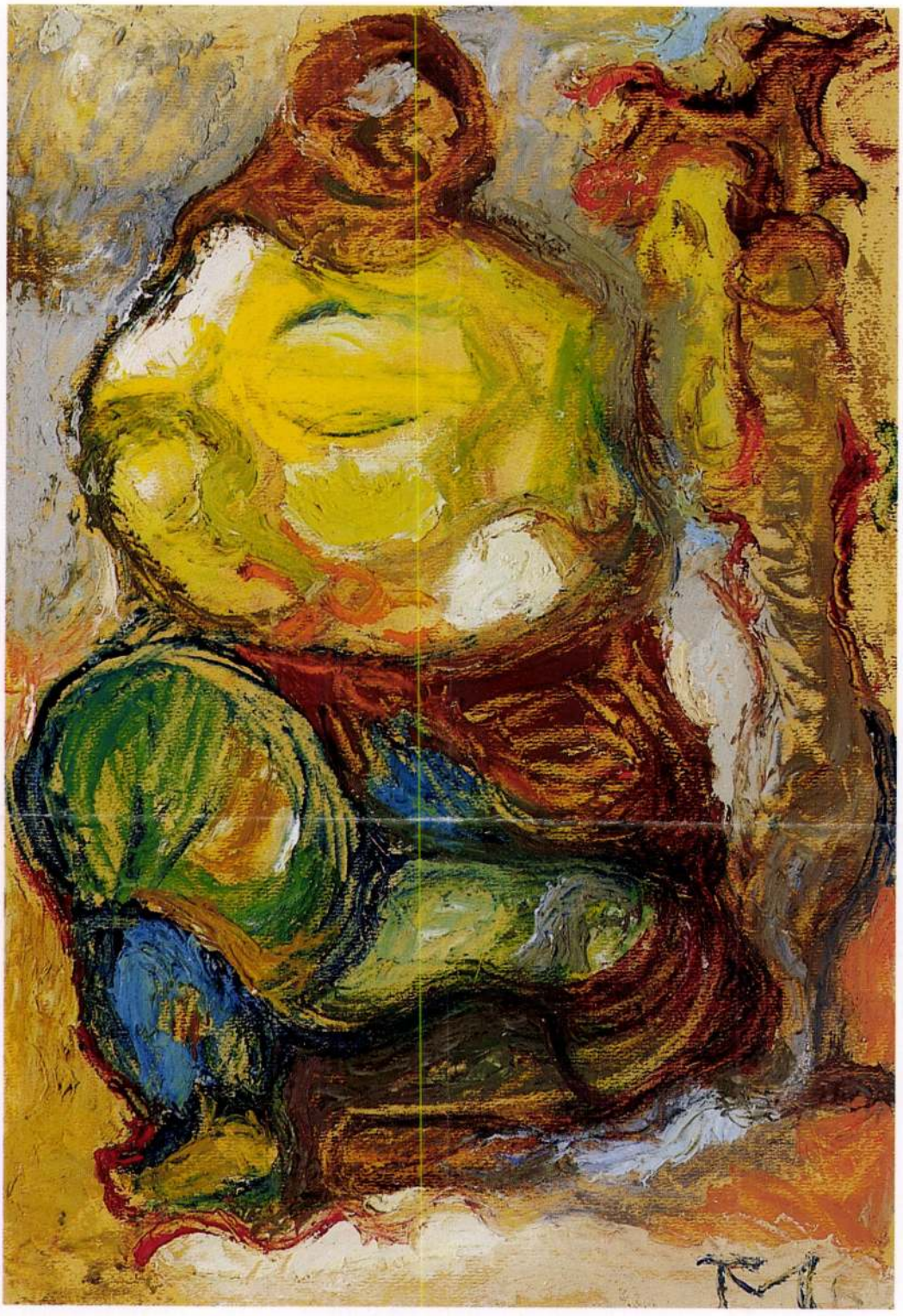

166

166 ▪ TÓTH MENYHÉRT (1904–1980)

Nénike az udvarban

43 × 30 cm
Olaj, papír
Jelezve jobbra lent: TM 61

Kikiáltási ár: 350 000 Ft

167 ▪ ANNA MARGIT (1913–1991)

Bohóc kék-piros csíkos trikóban

26,5 × 21 cm
Olaj, vászon
Jelezve jobbra fent: Anna Margit 1974

Kikiáltási ár: 480 000 Ft



Részlet



Részlet



Részlet

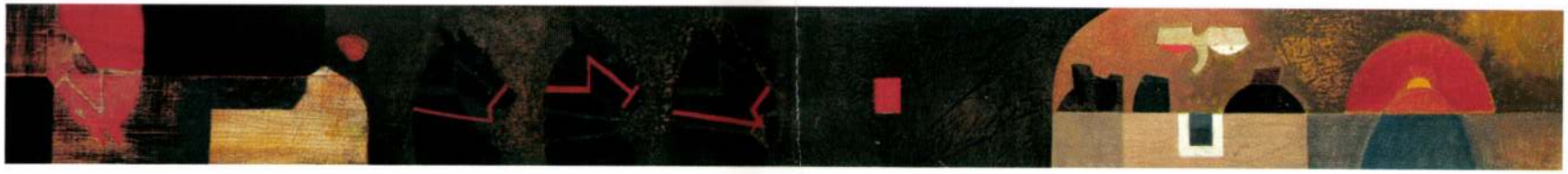

99. **Mattis Teutsch János** (1884-1960)

Kompozíció, 1920
Olaj, karton 35x25 cm
Jelezve jobbra lent: MT.,
hátoldalán:
Komposition 2. 1920. Mattis Teutsch

Kikiáltási ár: 6 000 000 Ft

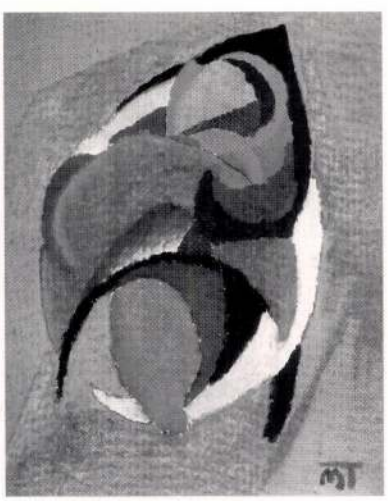

Mattis Teutsch János: Kék lelki virág (1920-1924)

98. **Bálint Endre** (1914-1986)

Itt már jártam valaha III., 1962
Olaj, fa 15x123 cm
Jelezve jobbra lent: Bálint, és hátoldalon: Bálint 62

Kiállítva:
- Bálint Endre kiállítása, Modern Magyar Képtár, Pécs, 1971
- Bálint Endre kiállítása, Műcsarnok, Budapest, 1972
- Bálint Endre gyűjteményes kiállítása, Műcsarnok, Budapest, 1984

Reprodukálva:
- Román József: Bálint Endre, Budapest, 1980, 65. kép

Proveniencia:
- Szerb Antalné

Kikiáltási ár: 1 500 000 Ft

Párizsi korszak

Bálint Endre 1957-ben legálisan, útlevéllel utazott Párizsba Justus Pál ajánlólevelével. Ekkor talán még maga sem sejtette, hogy a körülmények szerencsés összejátszásának köszönhetően öt évig maradhat majd Franciaországban. Ez az időszak pályájának egyik legaktívabb és legsikeresebb korszaka, ekkor vált igazán érett művésszé. Rengeteget festett és több párizsi kiállításra is lehetősége nyílott, az első komoly elismerést azonban egy grafikai munka hozta meg számára, a *Jeruzsálemi Biblia*. A megbízás elnyeréséhez Biemel segítette hozzá, aki könyvkiadóként elsőként adott kisebb munkákat az állástalan magyar festőnek. A gyönyörű kiállítású biblia 1959-ben jelent meg az Édition Labergerie-nél Bálint közel 1250 színes és fekete-fehér grafikájával, s nem kisebb személyiség, mint François Mauriac írt róla elismerő hangú kritikát. Párizsi évei alatt Bálint egy komoly mecénásra is szert tett dr. Czitrom Pál személyében, aki korlátlan időre meghívta magához Epinay-sur-Seine-i házába koszt-kvártélyra. A nagylelkű vendéglátás és a grafikákért kapott honorárium végre meghozták a festő számára az elmélyült munkához szükséges anyagi biztonságot is.

Mesék felnőtteknek

Az anyagi és erkölcsi sikerek lehetővé tették Bálint számára, hogy festőként éljen, de nyughatatlan természetén nem változtattak és magányát sem enyhítették. Nemcsak a címével önmagáért beszélő *Honvágy*, de a tündérmesébe illő *Népligeti álom* és a cizellált festőiségű *Kiscelli múzeum* is a távoli otthont idézi és korábbi korszakai emblematikus motívumaiból építkezik. A nosztalgia mégsem telepedett rá teljesen Bálint festészetére, új impulzusok is érték. A bibliáért kapott pénzen beutazta fél Európát Angliától Spanyolországig, s új motívumokkal gazdagította festői kincsestárát. Az utazások közötti időt többnyire Czitrom Pálnál töltötte, s az Epinay-sur-Seine-i ház pincéje és padlása is művészetének inspiráló forrásává vált. A pincéből felhozott régi Paris Match és Life számokból ollózta össze 1959-es brutálisan kemény fotómontázsait, a padláson talált fadarabok pedig hosszúkás formátumú, narratív képeinek váltak alapanyagává. Deszkákra festett horizontális képein az egymás mellé helyezett motívumok valamiféle titokzatos történet sejtelmét keltik a befogadóban: *„... az az érzésem, hogy képeim hosszúkás formája alkalmas arra, hogy egy bizonyos anekdotikus kiterjedést realizáljon. Elmesélek valamit a világból, álmaimról, vágyaimról."* (Bálintot idézi: Román, 1980, 113.)

Itt már jártam valaha

Bálint Endre három festményének is az *Itt már jártam valaha* címet adta. Az első kettő 1960-ban készült, a harmadik pedig a hátoldal tanúsága alapján 1962-ben. Az első kettőnél a keletkezés pontos körülményei is ismertek, a harmadiknál viszont csak valószínűsíteni tudjuk a párizsi keletkezést, illetve a '62-es datálást, mivel a szakirodalomban az 1960-as és az 1963-as évszám is előfordul. Az *Itt már jártam valaha* első változatát Bálint egy használaton kívüli ajtófélfára festette, a második változat pedig egy szemétre vetett rekamié egyik deszkájára készült. Könnyen lehet, hogy a két évvel későbbi harmadik variáns is az említett rekamiénak köszönheti létét. A három művet a nosztalgikus címadáson túl a motívumok sorolása és a hasonló formátum is összefűzi. Az *Itt már jártam valaha III.* a sorozat legabsztraktabb darabja, az emlékfoszlányok és montírozott motívumtöredékek közül egyetlen igazán figuratív elem emelkedik ki, a négy alakban is megfestett, emblematikus lófej, amely egy cégérnek köszönheti festői létét. *„Gondolom még az sem lehetetlen, hogy egy életével elégedetlen, magányos ember ... kitalál magának egy jelbeszédet, hogy mégis valami torz kapcsolatot keressen önmaga és az emberek között és tolmácsnak használ fel egy lovacskát, másfelől egy – soha nem létezett és mégis elveszett – paradicsomi kert utáni nosztalgiájának ad kifejezési formát gyermekes szimbólumok formájában."* (Bálintot idézi: Passuth, 1968, 17.)

Hornyik Sándor

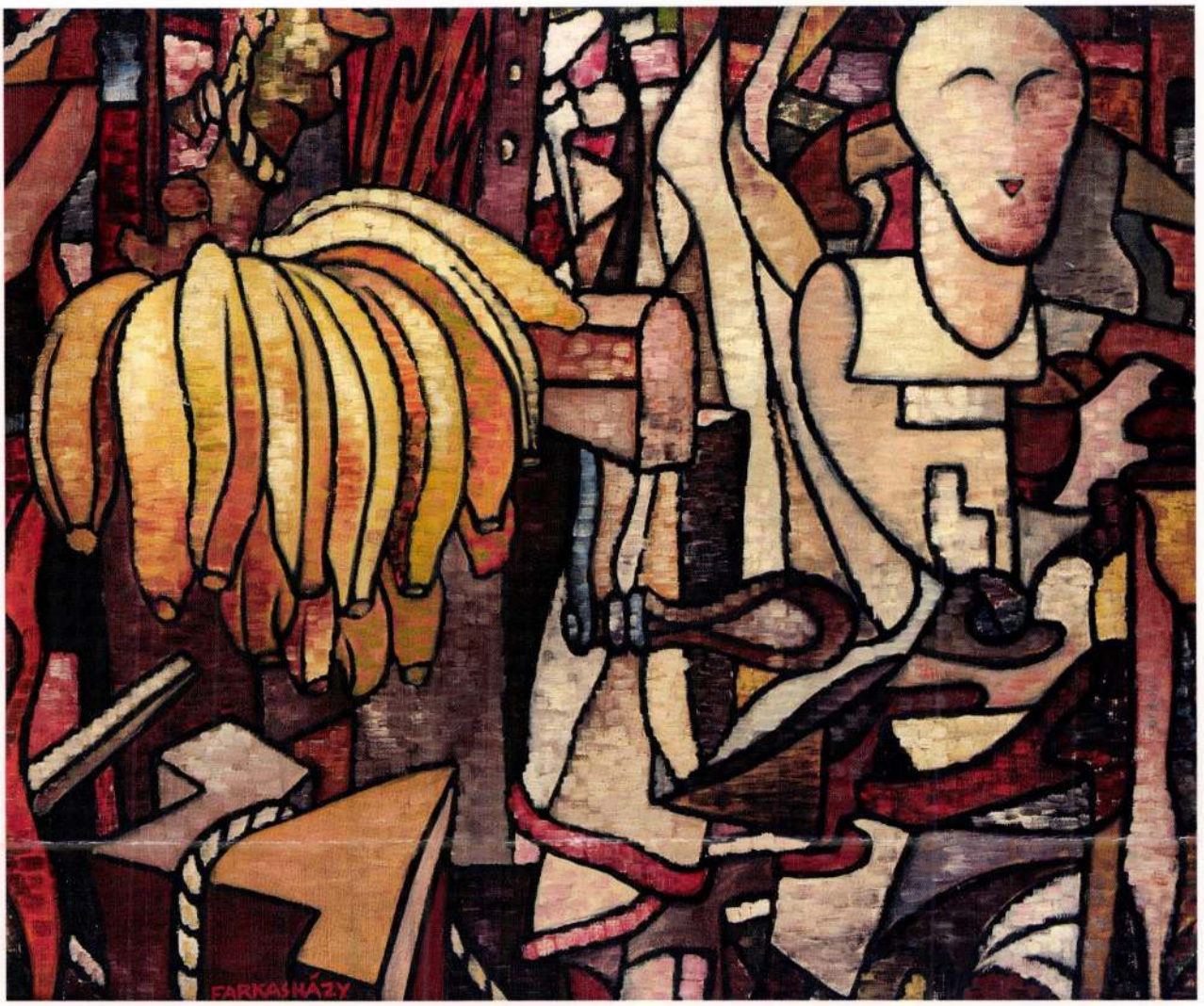

97. ▲
Farkasházy Miklós (1895-1964)

A banán árus
Olaj, vászon 46x55 cm
Jelezve balra lent: Farkasházy
Kikiáltási ár: 800 000 Ft

Bálint Endre

B-8-1-255

BÁLINT ENDRE

10	Önarckép virággal, tempera	150.-
11	Hagymás csendélet, tempera	120.-
12	Tájkép	250.-

Nemzeti Szalon

1937. nov.-dec.

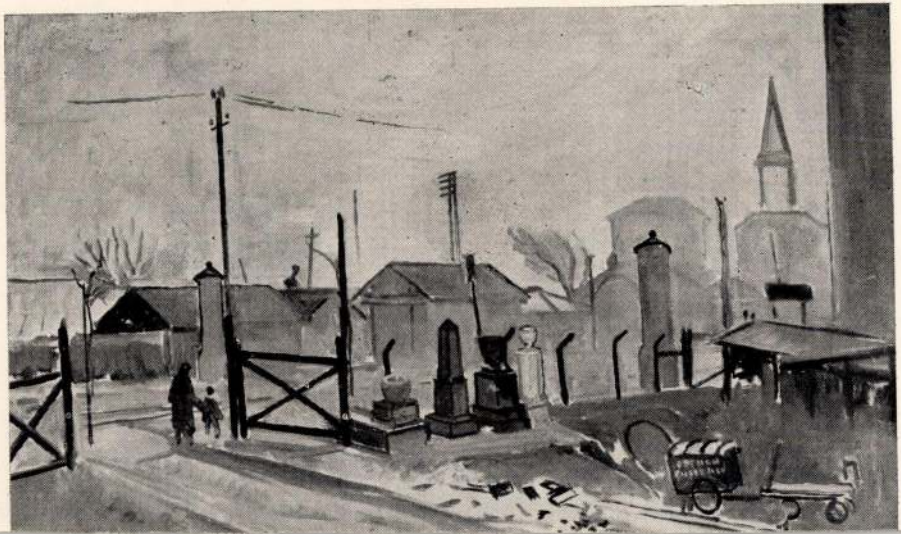

Bálint Endre

B-8-1-257

Lap: Népszava

Megjelent: 1948. JÚN. 11

93

Kiállítások

A MDP VII. kerületi szervezete vasárnap kezdte meg kulturális hete gazdag programjának lebonyolítását. E program keretében, jól sikerült összeválogatással, a magyar festés kiemelkedő alakjainak műveiből kiállítás nyílt meg. A pártszervezet központjának (VII, Dohány ucca 76) nagytermében, körben a falakon, ezek a festmények vázlatos, de meggyőző képét adják festészetünk fejlődésének a 19. század klasszicista és romantikus kezdeteitől egészen *Derkovits* proletár-expresszionizmusáig, *Munkácsy* naturalizmusától *Dési-Huber István* és *Barcsay Jenő* konstruktív szemléletéig. A kiállítás dicséretes tanítócélzatát tárlatvezetésekkel mozdítják elő.

*

Bálint Endre festőművész kiállítását rendező *Kiss Pál* professzor a katalógus előszavát így kezdi: „Ha a művészettel foglalkozunk, akarva nem akarva mindig az emberhez jutunk el." Valóban annak az érzésvilága, szemlélete és a fiatal festőnek kifejezése mélyen emberi, s ki tehet arról, hogy az ember újra és újra a titok maszkjával áll elénk s nem mindig könnyű megerteni. Bálint Endre művészi fejlődése meg

nem törő küzdelem, hogy elhibbentse a titokzatos fátyolt, de küzdelem is a megnemértés ellen. Mesélő kifejezése sokat nyert derűben legutóbbi franciaországi tanulmányútja során, festményei, csak úgy, mint olajmonotipiái, a mély tartalmat szívesen ruházzák fel a dekoratív hatások könnyedébbnek látszó köntösével. (Európai iskola. — Üllői út 11—13.)

sz. s.

lyt 5

sorsj

műtár

athatj

olvasá

irkedv

sület ügynevezett ... akcz

gépek és felolvasások kölcs

A tudományt és művés

felvirágoztatása érdekében k

kérdései iránt érdeklődőket,

és belépésüket akár a szer

Antal főigazgató, egyesület

pesten, V., Hold-utcza 16. sz

Az

Bálint Endre
SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRMONDÓ BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
B-8-1-253

HAJDU-BIHARI NAPLÓ
Debrecen

1970 FEB. 20

Bálint Endre kiállítása

1021

Szombaton délben nyílik az Egyetemen Bálint Endre kiállítása. Jelentős esemény ez nemcsak Debrecen, hanem az ország képzőművészeti életében is, hiszen ilyen nagyszabású és összefoglaló jellegű Bálint-kiállításra még eddig sehol sem került sor.

Anyaga zömmel Bálint hatéves párizsi működésének a terméke. Néhány előzetes szót a művészről: Bálint Endre a szentendrei festészet egyik legmarkánsabb alakja. Munkássága az ún. „európai iskola" tagjai közé sorolja. Vajda hagyatékának a legkövetkezetesebb őrzője és továbbfejlesztője. Képeinek furcsa, álomszerű hangulata, erősen kötődik a népművészethez, ő maga „cselédfolklórról" beszél, mikor erről vall.

Mándy Stefánia nyitja a kiállítást, Bálint Endre festészetének talán a legmélyebb ismerője, egyben az Alföld Bálint Endre-számában is egy értékes tanulmány szerzője.

A kiállítás egyben utolsó előkészület Bálint Endre velencei szerepléséhez, ahol két más művésszel együtt hazánkat fogja képviselni.

— t —

a tanítóképzősök sitúrúján ... képeit mutatja be.

Ma, pénteken este 6 órától, a MÁV-állomás II. emeleti oktatótermében Takács Miklós, a Budapesti Hegymászó Szövetség vezetőségi tagja Sas útja címmel egy magashegyi túra élményeiről számol be, diavetítéssel kísérve.

D. Elektromos — MGM Vasas 2:0 (2:0)

Csütörtökön délután az Elektromo pályáján játszották le a D. Elektromos-MGM Vasas barátságos labdarúgó-mér kőzést melyen Nagy J. bíráskodot A mérkőzést az Elektromos 2:0 (2:(arányban megnyerte. A gólokat Csend és Szathmári szerezték.

Ma délután újabb előkészületi mérkő zést játszik az MGM Vasas, mégpedig a egyetemi pályán a DEAC ellen. E mér kőzést 3 órakor kezdik.

izottságának lapja — Főszerkesztő: Pallá
ér 10. — Telefon: 13 925 — Felelős kiadó:
besítőknél — Index: 25 027 — Alföldi N

B-8-1-245

Bálint Endre

Kompozició késsel

/repro/

Szabadi Judit: A párizsi korszak.

Művészet, 1977. junius - 12.oldal.



első gyűjteményes kiállításom és 1948-ig nehézségek nélkül szerepeltem. Az 1948 és 1956 közötti csenddel is megbirkóztam, majd 1957 és 1962 között külföldön, és 1962 és 1976 között itthon szinte szünet nélkül a kiállítási közönség előtt zajlott munkálkodásom. Néha szinte a „sors elkényeztetett gyermekének" érezhettem volna magam, ha fizikai betegségeim nem tették volna magukat a mérleg másik serpenyőjébe. Nem volt hát egyéni panaszra okom, de annál inkább megüli a lelkemet a kortársaim körüli csend. A *Hazugságok naplójából* című könyvemben (Magvető 1972) sokukról írtam. Vallanom kellett erről is, hogy érvénye legyen mindannak, ami és aki vagyok. Mert a művészi öntudat számomra negatív forma: abból a felismerésből rajzolódik ki, hogy tulajdonképpen nincsen semmim, amit magaménak mondhatnék. Kortársaim művei, barátaim szellemének, néhány nagy jellemnek kisugárzó hatása nélkül sohasem lettem volna önmagam, s ha már majdnem eldőltem, egy-egy erős kéz visszatolt a szellem és jellem merőlegeséig. Közülük sokan elmentek, mint *Vajda* és *Kassák*... S hogy én hogyan sáfárkodom azzal, ami osztályrészemül jutott, majd eldöntik azok, akik erre hivatottak.

1977. február 3. BÁLINT ENDRE

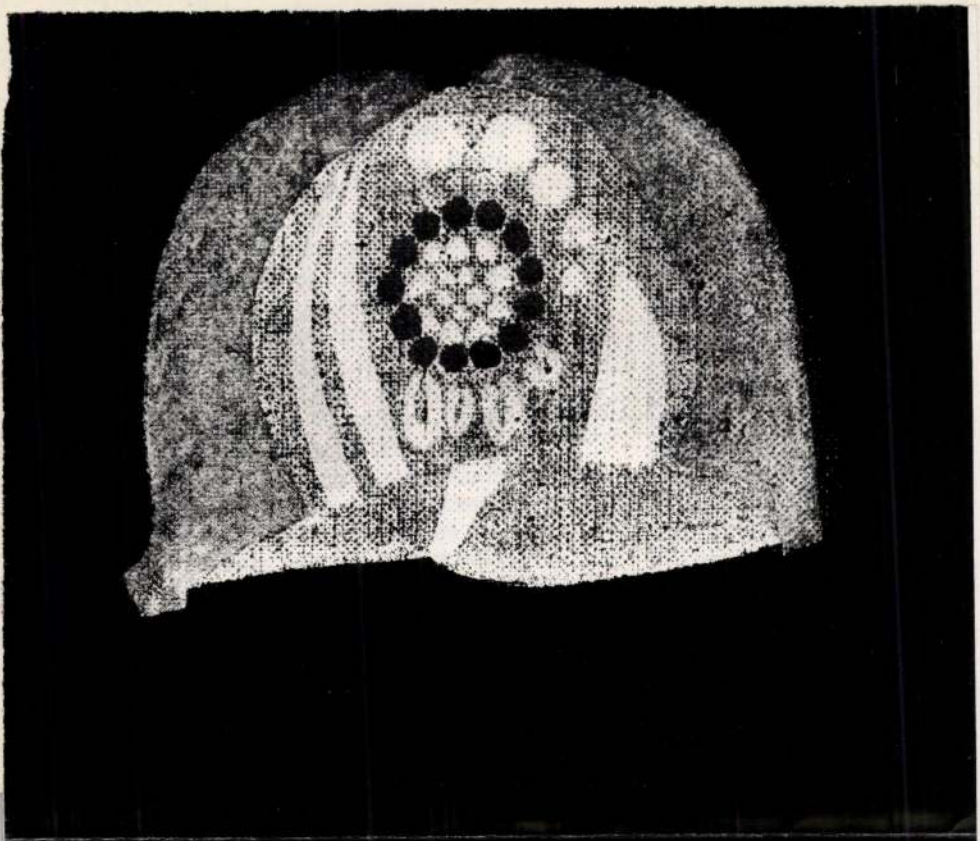

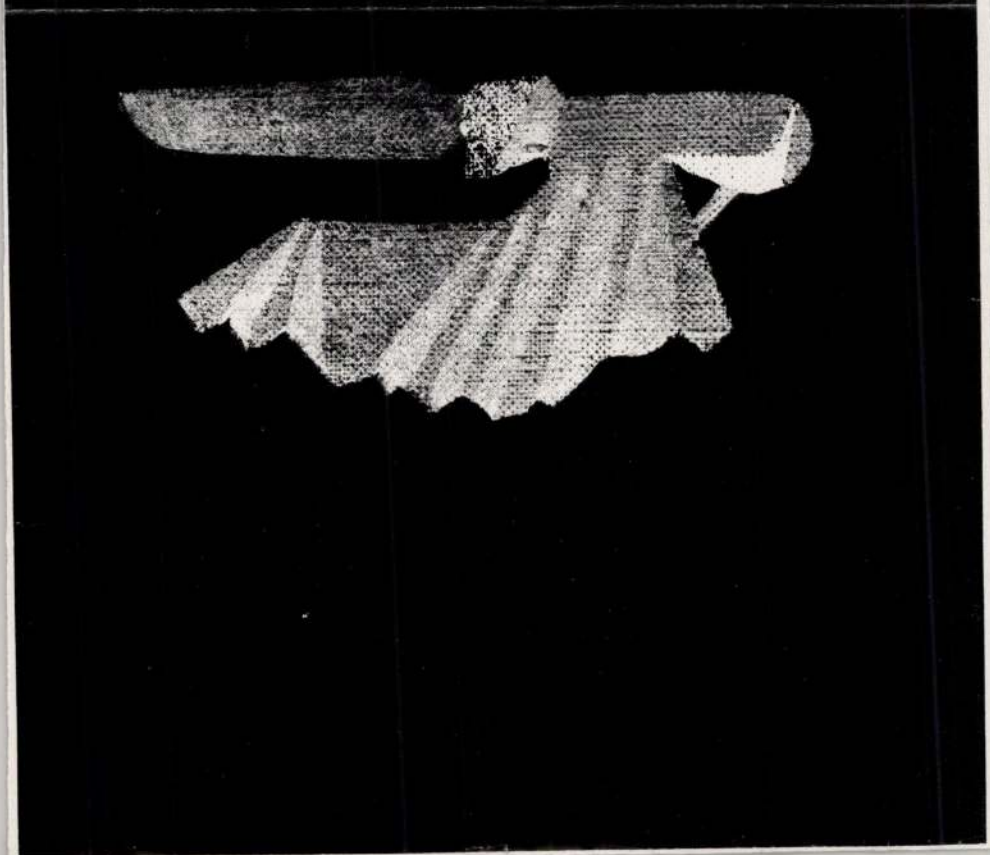

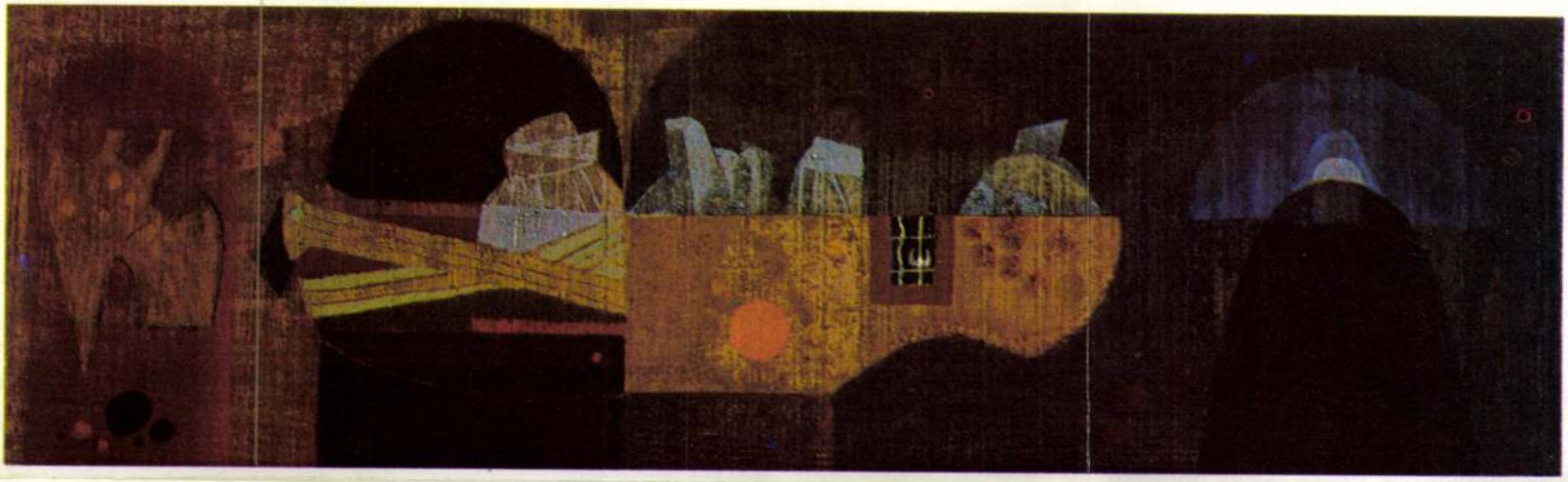

Bálint Endre: Csodálatos halászat I., olaj, fa, 19,5×65 cm, 1960 (fotó Somfai)

Hanem a páratlanul művészi kvalitás, a mű
vészi megfogalmazásnak érzékeny, lág
virtuozitása. A templomfalakat beborít
– keményen kontúrozott – képsorok Jézu
életét, a keresztényi mitológiának szinte egé
szét megjelenítik. A szentély boltozati záró
köve – az Úr orcája – a mennyezet mennye
hierarchiájának misztikus középpontja.

A szentélymennyezet keleti boltsüvegé
a kezét áldásra emelő Atyaisten uralja
Lábához az egyik evangélista állatjelképe
Lukács bikája szelíden simul. Az Úr alakjá
laza, elegáns felsorakozásban kétoldalt Szű
Mária és Szent József alakja udvarolja
A sarkokban a sír és az újjászületés, a feltá
madás miniatürizált jelzése. Ha ebből
centrális képi élményből indulunk el, aka
egy gombolyag végső szálát fognánk: a

Bálint Endre

B-8-1-243

Csodálatos halászat

/repro/

Szabadi Judit: A párizsi korszak.

Művészet, 1977.junius - 12.oldal.

Bálint Endre B-8-1-240

Népligeti álom /repro/

Rozgonyi Iván: Vonzódások védelmében - Beszélgetések Bálint Endrével - 1964-ből.
Művészet, 1977.junius - 2.oldal



Bálint Endre: Triptichon-ikonosztáz. / Bálint Endre



Nők Lapja, Bpest, 1975. máj. 17.

B-8-1-230

sanként kívül kerül az emberi közösségen. Kikopik a világból, egészen lecsúszik. Végtelen humanizmusomban elhatároztam: még ezeket a satnya összeférhetetleneket, eszeveszett hőzöngőket is igyekszem megmenteni.

Gyufaskatulya méretű, mini lemezjátszót konstruáltam. A szerkezetet a kísérleti alanyok tarkójához illesztettem — így már a félhosszú haj is befedi. Majd orvosszakértő bevonásával elektródákat vezettem az agyba. Amint az igazmondót ellepi az általa *szent hévnek* titulált, kóros izgalmi állapot — a készülék bekapcsol. Lágy, simogató, vagy derűs, bájos dalokat közvetít. Ezt csak az igazmondó hallja, társai nem észlelik. Ajánlott dal például: „Jaj, cica, eszem azt a csöpp kis szád." Vagy igényesebbeknek: a „Boci, boci tarka, se füle, se farka."

Hipotézisem szerint a szerkezet igen alkalmasnak látszott arra, hogy leszerelje a lényegében önagresszív, azaz önsorsrontó indulatokat. Kénytelen vagyok beismerni, hogy bár nem vallottam kudarcot elképzelésegyet, ezt furcsállom. Mivel nevezett tisztviselőt én is tapintatlan fecsegőnek bélyegzem, de saját fogalmaim értelmében az indiszkréció nem azonos a rágalommal — amennyiben kézzelfogható tényekről beszélünk.

Mégis fejet hajtottam jogrendünk előtt. És a sors mindjárt megjutalmazott érte. Újabb lángeszű találmányom született ily módon. Onnan indultam el, hogy kinek-kinek a róla szóló előnytelen igazság nagyon természetesen: rágalom! Ugyanis mindnyájunk látóterét, sőt szemfenekét is kitöltik saját indítékaink. Arra egyszerűen nincs felvevő apparátusunk, hogy azt is érzékeljük: hogyan tükröződik ugyanez a másik emberben, mit okoz ez neki. Ilyen a vizuális berendezésünk. És elvégre azon sem sopánkodunk, hogy az ibolyántúli sugarakat nem fogjuk fel szabadszemmel! Sopánkodni felesleges, de az ötlet, a szellem pótolhatja eredendő hiányainkat!

Különleges csiszolású prizmát készítettem és szemüvegkeretbe helyeztem. A keret szárán fülbe dugható, parányi transzformátor van. Jó, ha a

Fekete
föld
felett
hömpölyög
a
határtalan-kék.

Lent a
földön a
fák
levélzöld
halványpiros
égősárga
izzófehér
hangokon
feleselnek.

Régi gondokon
rágódni
még
ki akarna?

Meggyújtom
a téli avart
s rágyújtok
egy
dérszínü dalra.

BÁLINT ENDRE
B-8-1-210
Magyar Nemzet

Szombat, 1982. február 13.

Bálint Endre fotómontázsai a Vigadó Galériában

KÉT ÖNARCKÉP uralja *Bálint* Endre új kiállítását a *Vigadó Galériában;* két önarckép *uralja*, noha sokak számára talán észrevehetetlenül. Az egyik az 1958-as párizsi fotómontázs-sorozatból való, felejthetetlen jellegzetessége — és a magyar modern művészetben rövidre szabott alkotói élete ellenére korszakfordító mester, barát és példakép Vajda Lajos szellemi közelségét is jelző jellegzetessége — *a több rétegre szétvágott, több rétegben egymásra fektetett homloktájék* annak a bonyolultságnak egyszerűségében sokatmondó, mindent elmondó kifejezése, ami az emberi agyat, gondolkozást, töprengést, kétélyt ellaposító, leegyszerűsítő, sematizáló korszakkal szembeszegezett *művészi hitvallás* volt.

A másik önarckép is baráthoz, halott baráthoz fűződik — az 1980-as *In memoriam Ország Lili*-sorozatból való. A művész lehunyt szemű arcát látjuk, körbevágott fényképen, az arcon a boldog bizonyosság tudata ömlik el, az arc kétfelől két fehér szakállas agg nem létező kezei közé simul, nem létező szárnyai közt búvik meg... s a két agg (kiknek képe az Auschwitz meg a többi láger emlékét idéző kollázsokról ismerős), mint két szeráf száll a magasba a csecsemőkor békés boldogságát sugárzó fejjel...

HUSZONÖT ÉV fotómontázsait mutathatta be végre — *Ury* Ibolya értő rendezésében — a *képvagdosásos képteremtés* legnagyobb mai magyar művésze. S jóllehet, úgy látszik, olykor évekre is abbahagyta a kollázsragasztást, utóbb egyik-másik év megint *kollázsos év* lett, egész sorozatok törtek felszínre, miután előzőleg felgyülemlettek és forrongani kezdtek, mint az áttüzesedett és halmazállapotot váltó ásványok a tűzhányók gyomrában.

Miután 1947 és 1956 között nem kapott itthon nyilvánosságot, 1957-ben kikerült Párizsba; megadatott Párizsban dolgoznia... *Vonattal ki a világból* című akkori kollázsa alighanem akkori lelkiállapotáról számol be: de hogyan! A hosszú elfojtottság-lefojtottság következményeképp az ő tűzhányó lelkéből átlényegült és valóban *más halmazállapotúvá tett* képi látomások törtek elő — csak így lehetséges, hogy a zöld mezőben haladó ócska kisvasút mellé ragasztott rózsaszín sivatagi tájat szemünk egybefogja, egybelátja. Sőt, a rózsaszín sivatagból mintha önként következnék egy fekete-fehér fotó, mint folytatás, ezen a képen francia gyarmati katonák gyakorlatoznak, póznamászást tanulnak, és, persze, nyilvánvaló, hogy Bálint Endre ebből a világból is „kivonatozni" vágyik!

Földünk fenyegetettségét éli át 1962-ig tartó párizsi évei alatt. Erre utal, e korszak utolsó évéből való az a ma is meghökkentő, ma is aktuális fotómontázs, melyen különböző házelemek, pontosabban: különböző építészeti stíluskorszakokra jellemző épületelemek bontakoznak ki játszi könnyedséggel egymásból, folytatódnak természetes módon — és fölöttük egy meghasadt, kék földmasszagolyó lebeg konkréten, s mégis kísértetiesen *(Kék fények alatt).*

LEGENDÁS SZELLEMESSÉGÉRŐL számos kollázsa ad számot, kezdve mindjárt szójátékteremtő képességén a címadásban. *Szexbombatámadás* című. 1958-as munkáján Brigitte Bardot tűnik fel az égen, és rémlik zuhanni — persze, szexis pózban — a táj fölé. A „táj" pedig a legkülönbözőbb kivágatokból áll, úgymint: gyönyörű, főúri zeneterem, rokokó, rózsában, színesben: tank, szürkében: állatövodában összeszoktatott oroszlánkölykök és bárány, szürkében: s valahonnan a világ túlsó végéről valamely primitív néptörzs kultikus tánca, tetőtől talpig kékre mázolt táncosokkal. Az éteri szépségű zeneterem *a bálinti halmazállapotváltozásban* éppúgy a szexbomba támadásának kitett színtérré lesz, amiként az oroszlán és a bárány összebékítése is a szerelem hatalmát igazolja... valahonnan távolról, az antik mítoszvilágból. Ősrétegeket mozgat meg lelkünkben a törzsi táncosok névvel alig illethető mozgása, s ki hitte volna, hogy a kék szín az izgató színek közé tartozik? Az már csak a tudatunkról való biztos tudásának jele, hogy a bomba-, azaz légitámadás fogalmát a művész összekapcsolja a földön járó tank képével. És mindez, természetesen, *úgy folyik egybe* a kollázson, még ha némelyik kivágat netán nem egészen hajszálpontosan illeszkedne is, hogy időbe és látási erőfeszítésbe kerül szétszálazni... és aztán, *a belső összetartó erőnek köszönhetően,* helyreáll megint, mint egész.

Az első fotómontázsok motívumai *ismétlődni fognak,* új meg új összefüggésekben bukkannak fel a későbbieken. Itt van például *egy feltört tojás* kocsonyás képe — válhat belőle szelíd, sárgásan rózsaszín Nap egy tájkép fölött, de lehet véresen ijesztő, mint *Eichmann úr* ránk meredő félszeme. Aztán a barátcsuhába öltöztetett, galambokat simogató Eichmann alakja az 1974-es kollázssorozaton is visszatér, ám ugyanekkor indul útjára egy motívum, melyet Bálint Endre nem győz kiaknázni: a *Gyászolók* egyik motívuma, a vélhetően kis falusi templomba begyűlt asszonynép dúsan redőzött köpenyeinek tömege. Ezek súlyos drapériája, mély árnyékot vetőráncai, mereven felálló magas gallérjai külön-külön elemeikre bontva *összefüggő formanyelvi kinccsé* lesznek Bálint Endre kezén, *a festményekbe is beszüremlenek* ezek a valóságosságukban is alig valóságos, konkrétságukban is elvont népviseleti elemek.

FESTMÉNYEK ÉS KOLLÁZSOK egymásra hatását érzi meg a szemlélő az 1978-as fotómontázsok sorozatán. Némelyeken a saját festményeiről készült színes fényképmásolatokat helyez el, kicsinyítve-tömörítve — mint például a *Régen nem élnek* című kollázson, amelynek igazi bravúrja ugyanakkor más, mégpedig egy fénykép pozitív és negatív tulajdonságainak kiaknázása (az előbbi kép két kisgyermeket mutat, ikerbölcsőben, az utóbbi viszont mintha holtukban rögzítené helyzetüket, páros koporsóban). De az azonos gondolkozásmód, kifejezésmód, *festmény és ollózott mű egyenértékű kezelése a művész részéről* a legbeszédesebben talán a *Fájdalom II.* című kollázson mutatkozik meg, és még csak nem is abban, hogy festészetének ismerői felfedezhetik rajta a sokféle formában felhasznált szász asszonyfejmotívumot. Hanem abban az önkéntelen mozdulatban, amellyel Bálint Endre tornyot vágott ki s ragasztott fel papírból, mellesleg szemléletessé is téve a nyelvi gondolatot, miszerint „tornyosul" a fájdalom. (Ezen a kollázson a kettős bölcsőből az egyik kisgyermek elsárgult fotója van egyszerűen belehelyezve a szász asszony agyába, a gyász tárgya, a gyász képe, éppoly egyszerűséggel, mint egy gyermekrajzon láthatnánk, vagy mint a gyermek a híres chagalli Menyasszony hasában!)

És a festményekről ismert *szigonyos ablak* is megjelenik így-úgy-amúgy fotózva, amint hogy az *In memoriam Bartók*-sorozaton, 1980-ból, bartóki kottalapokra ragasztva, visszatérnek az ősi magyar fehér gyász korábban már alkalmazott, átértelmezett motívumai, a sváb és a szász népviselet elszabadított, új tartalommal áthevített elemei, a szentendrei szerbek pravoszláv szentkép- és sírkőszimbólumai, reneszánsz zsidótemetők talán érintetlenül maradt kövei, de az újabb korokban széttépett zsidó imakönyvek tűzből mentett lapjai. És mindez, és mi minden még! kavarog, izzik, válik kontúrjaiban cseppfolyóssá, szilárdul a feje tetejére állított képkivágatként más mondanivalóvá, lesz súlyos konkrétságában is légneműen könnyűvé, ama vulkanikus erő akaratának engedelmeskedve, amely Bálint Endre kezébe költözött.

Ember Mária

Pardi Anna

SZÁZADVÉG

Korlátozott nukleáris életem
egyre jellegtelenebb.
De már a női mosdók tükrében is
mélytengerekkel néz szembe.

Negatív csorda:
idő és félelem úz,
úz az Úr űrbázisa
az amatőr parlamenterű jó
és a mesterien kiagyalt
gonoszságok vermeibe.

*

Ó, miféle laktanyaágy ez,
ahol alszom: álmom harcra képez ki, de
aligha harcolhatok, elemészt a közelharc
és közelséghiány ellenséges testvérkezek
ege alatt.

*

Elragyogok
a világűr decemberében,
mint kimúlt káprázat,
szétesö sugár-tetralógia,
imádkozva betörő ártalom:

s a termőtalaj-angyal
majd hallgat rólam,
mint égetett szeszek hatalmáról
a mellkasi rács és a természettől tétovázó
természetfölötti.

Szepesi Attila

LÁNYOK NEVÉT ÍZLELGETŐ

Éva szilvák hamvát és pityegő cinegét fölidéző
Eszter kései alkonyidőn mirtusz- és mentavirágot
Borbála bíbor bogyók bő vére ahogy lecsordul
Ágnes és Tamara karikát kergető purdék feleselése
Paula fonnyad a sutban tűvel fölsebzi az ujját és Pálként kiabál
Karola háztetőn hegedül körülötte a macskaközönség
pamatos cicusok s hány villámlószemű kandúr
Jolán éjbarna föllákon ül vihorászva és bugyija kivillan
bozótja fülemülét vár de mióta üres az a fészek
Gyöngyi aranyhalak szájából felszálló buborék
Magda csermely futó vize vörös avaron hol a
fényben szertekorcsolyázik ezer vízipók
Erna Anna Klára három grácia arcát gyertya tüze belobogja
ülnek az északi tájon az északi szélben hol jégre fészkel a vadlúd
Aranka zenefolyondár felfut a falon ölel eltakar emtet
Zsuzsa ordasokat szelidít és ordassá maga bőszül
Zsófi táncol az asztalon egyik lábán piros csizma
másikra levelibéka ugrik hogy sikogasson a tánchoz
Vera lába ollója égrekalimpál míg szemüvege billeg az orrán
s rikkant régi dalt „Eia recolamus"
Kleopátra áspiskígyót fekete hajában rejtegető
Sára szoborarca akárha hollókkal ripakodna
s szemét vájná a dögmadár de márványból az a szem
Judit kristálygömböt faggat Ibolya erdőn aranyrigókra visszakacsint
És kastélyfolyosón fut Erzsébet az éjben hol a kandi egér rág
s a pincében láncát szaggadtva hallik ahogy felbődül a medve

---

ketten állnak velem szemben, figyelve.

— Hobbi — mondtam —, hangszer, zene. Muzsikát szám gyűjti... Neki kell. Gyorsan! Megfizetem! — az órám szerint még volt tizenhat percem. Megállt egy harmadik járókelő is, beszélgettek. A kis csoport rögtön odavonzott még vagy nyolc-tíz ténfergőt. Egyiknek fél szeme volt és bőrtarisznyája.

— *Akk sum la* — mondta komoran a félszemű. És várt. Az én öregem megint mutogatott nekem, ezúttal némán. Olyan mozdulatokat tett, mint aki táncot jár.

— Nem tánc! Csak zene! Hangszer!... Furulyaaaa! — üvöltöttem. A tömeg nőtt. Két éve is csatlakozott, kérődzve, rafatokban lógott a szőrük. Csak tudnám, mit bámulnak...

Mindenki kiabált:

— *Balla ha miszr!*

— *Jalla el kub-hala, it!*

— *Muszr eddar lissz-ha!*

— Igazatok van — békítettem őket. — Mindenkinek igaza van, nekem meg csak tíz percem... És nagyon kellene egy furulya. Ez az utolsó állomás és ha most nem veszek, akkor már soha... Az öregem egész évben morogni fog...

— *Rokk ni foch?* — ismételte meg hirtelen az én emberem, arca felderült. — *Rokk ni foch...? Bat lasszit eha! Jalla!* — kiáltotta és elrohant. A többiek mosolyogtak. Na végre. Tehát megértették, mit akarok?

Két perc múlva jött vissza az öreg, sietve. A csődület szétnyílott körülöttem, tisztelettel. Az öreg büszkén lépdelt és felém nyújtott egy... dinnyét.

— Nem dinnye! — ordítottam fel elkínzottan, hangom elfulladt. — Neem! Furulyaaa!

Az öreg arca elsötétült, a dinnyét egy suhanc kezébe nyomta, aki rögtön elrohant vele, boldogan. Aztán csak álltunk, hideg fal nőtt közénk. Négy percem volt még.

Akkor hirtelen furulyaszót hallottam. Egy pásztor jött arra két sovány kecskével. Szétlöktem a népet, odarohantam. A pásztor hegyes bőrsüvege homlokára szaladt fel, amikor kitéptem kezéből a furulyát.

— *Nah! Lattua el-ram!* — kiáltotta sértődötten. De én számolatlanul nyomtam kezébe a bankókat, mindet, ami még a zsebemben volt. A pásztor elvigyorodott, a kecskék bánatosan mekegtek. Rohantam vissza a vonathoz.

Már indult, amikor a lépcsőre felugrottam.

— Hoztál? — fogadtak a többiek nagy örömmel.

— Nem is tudtuk, hogy ilyen nyelvtudós vagy! Szeretél furulyát? Mutasd!

Büszkén adtam a kezükbe. Közben folyt rólam a verejték.

— Hogyan magyaráztad el nekik, hogy erre van szükséged?

— Ugyan — legyintettem szerényen —, egy kis intelligencia és megy minden, mint a karikacsapás!

B-8-1-244

Bálint Endre

Eichmann, avagy a A halottakról jót vagy rosszat

/repro/

Beke László: Élet-bontás: Life montázs.

Művészet, 1977.junius - 22.oldal.



SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726

B-8-1-220

SOMOGYI NÉPLAP

1976 AUG 12

Bálint Endre festő-művész

1021

„Álmokat festek, mint a szegények"

Bálint Endre kiállítása a Somogyi Képtárban

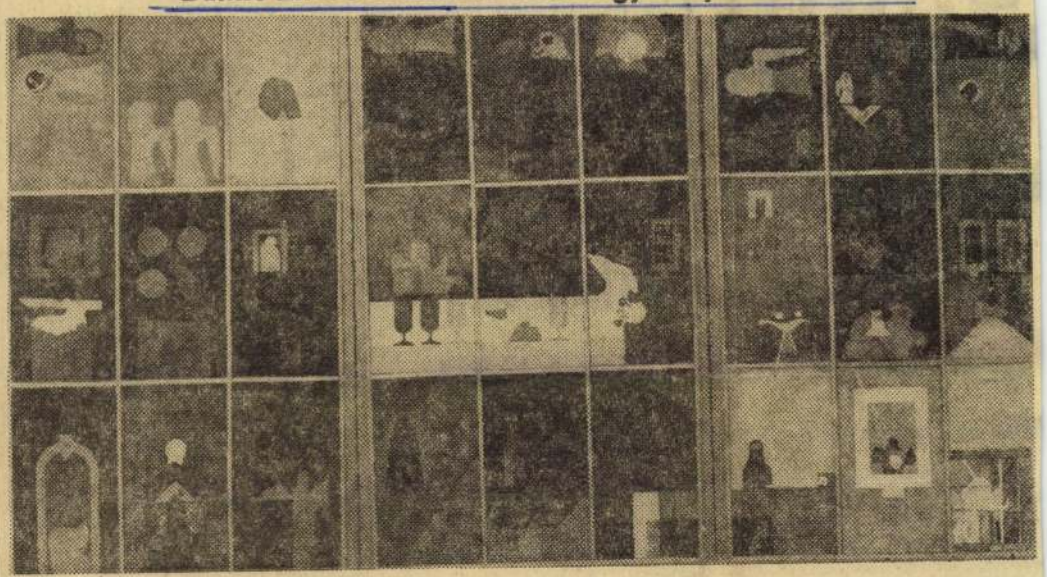

Triptichon.

Bálint Endre versei — Leltár és lamentáció — a lélek útjainak bazaltkövei. Nemcsak festményeinek álomvilágához vezetnek, hanem segítségükkel tényszerűbbé válnak előttünk azok az élmények, melyek Bálint vásznain sejtetve »foszforeszkálnak«. S felidézik Vajda Lajos művészetét, melynek hatásáról halljuk ismét a költőt: »Szólítsz és jövök utánad / Hiszek majd szavaidnak / követlek utadon« ...

Bálint annál több, mint hogy csupán a halott mester követőjeként beszéljünk róla, festészetéről.

— *Művészete a magyar festészet egyik legeredetibb és népművészeti ihletettsége mellett is egyik leginkább nyugat-európai hagyományának, a szentendrei iskolának a része és folytatása — írja méltatója, Szabadi Judit.*

Az olvasó ezeken a bevezető sorokon felbuzdulva se a Bálint-irodalmat keresse előbb azért, hogy utat vágjon a kiállításhoz, a művekhez. Ugyanis nem lehetünk eléggé felvértezve ezek segítségével sem a befogadásra. Erre egyedül a festmények képesek, s bennünk az a finom érzékenység, melyet »megszólít« a művész.

Félelem, szorongás, nosztalgia — a pszichológia kifejezéseivel summázhatjuk a képi hatásokat, melyeket festői eszközökkel, a láttatás művészetével tár fel Bálint.

Művei ilyen állapotokat fejeznek ki (egyedüli témája ez), eszközei pedig visszavisszatérő motívumok, tehát lényegbevágóan fogalmaz.

A látvány akkor sem érdekelte, amikor 1936-ban (korai művei közül a *Csendélet* szerepel Kaposváron, s ennek keletkezési éve 1936) *Aba Novák Vilmos* magániskolájában tanult. Hiszen előtte — húszéves korában — Párizsban *Modigliani, Braque, Picasso* művei nemcsak az elhatározást erősítik meg benne, hogy festő lesz, hanem támpontul is szolgálnak ahhoz, miként tárhatja fel önmagát és sokszorozhatja meg alkotó énjét a művészet segítségével. Ebben erősítette meg Bálintot Vajda Lajos.

A kaposvári kiállítás jól mutatja be Bálint Endre festészetét. Azokat a műveket láthatjuk, melyek legendát is vontak alkotójuk köré. Közülük nem lehet kiragadni egyet sem úgy, hogy ne kelljen beszélni valamennyi összetartozásáról. Műveinek építkezése a pszichológiai jellemzést nemcsak hitelessé teszi, hanem a tudatosság mellett is szól.

Az elmondottakhoz példának csupán: az 1975-ös, kilenc lapból álló *Szertartás* egy év múlva fekete-fehérben, már tizenkét lappal, a *Requiemmel* folytatódik, mint egy történés. A történés fontos eleme ennek a festészetnek, mert a belső állapotok szinte filmszerűen vagy kaleidoszkópszerűen peregnek, a lényeg az, hogy mozgásban jelennek meg előttünk.

Különös esetet festett meg Szent Flóriánnal kapcsolatban. *Szent Flórián igazi drámája* (1976) címmel a védőszent egyéni sorsát ábrázolja; késsel megölik. Nem szoktunk ilyenhez, talán extrémnek is tűnne, de hiszünk Bálintnak, mert a kegyetlenséget úgy mutatja be, mint aki szembe is nézett vele. Hitelt érdemlően.

Bálintnak is lehetnek tévedései. Ilyen például, hogy nem hisz a közönségben, ezt le is írta, de a néző aligha osztja ezt a véleményét. Szinte sugárzik képeiről, hogy »közvetít«, valaki — valakik számára, s nem magának önti formába nézetét, ítéletét. Nemcsak a maga számára fontos, hogy sajátos motívumokkal teremtsen »szótárat«, hanem emögött közösségi igény is van. Az ember önmaga számára nem teremt ilyet. Nem lennének ennyire szókimondóak és lelket tépőek ezek a festmények, ha nem hinne Bálint bennünk is. Azért nosztalgikus, szorongásos, mert élményei tették ilyenné, nem a közösség megtagadása, hanem egyéniségének tudatos vállalása vezette erre az útra.

Horányi Barna

SPORT

labdarúgó-bajn

Jobb helyezésben bizakodnak a VBKM Vasasnál

Az NB III-ból történt kiesés után hamar szertefoszlottak a bajnoki álmok a Vasasnál: többen ugyanis nem vették komolyan a megyei bajnokságot! A sportkör vezetői tehát úgy döntöttek: inkább a fiatalokra építenek.

Sok tehetséges volt ifjúsági labdarúgó mutatkozott be — ezt tartják az elmúlt bajnokság legnagyobb eredményének az egyesületnél. Az átigazolási időszakban ismét történt néhány változás: a középpályás Fábián Siófokra távozott, Gál, Bancsics, Böjtös és Pintér pedig bevonult. Kladták Hadit is, aki az utóbbi időben már nem játszott. Leszerelt viszont a középhátvéd Pataki, és tanulmányainak befejezése után visszatért Zalaegerszegről Molnár S., aki ott az NB I-ben is bemutatkozott. Szukics a Rákóczi tartalékcsapatából igazolt át.

A Vasas szeretne jobban szerepelni. A fiatalok megizmosodtak, s most úgy vélik: a gárda alkalmas arra, hogy a dobogón vagy annak közelében végezzen.

„Tavaszi szereplést" várnak Fonyódon

Fonyódon azt szeretnék, ha a csapat ott folytatná, ahol a tavasszal abbahagyta. A második idényben végre — hosszú évek után — azt nyújtotta az együttes, amit szurkolóik vártak. Basics személyében ugyan gólerős csatárt vesztettek, de a jelek szerint sikerült pótolni. Leigazolták egykori labdarúgójukat, az NB I-et is megjárt és legutóbb a Táncsicsban szerepelt Pintért. Németh T. a Vasasból jött; rá hárul az előkészítő feladat a középpályán. Mellettük a két böhönyei játékos, Gazda és Lergel lehet ott a vasárnap rajtoló csapatban. Új játékosuk még Béres és Sípos (Latinca SE), valamint a lellei Szabó.

A szakvezetésben nem történt változás. A jobb szereplés érdekében áttértek a heti három edzésre. Az elnökség úgy véli, hogy ez az együttes alkalmas az első hat hely valamelyikének megszerzésére.

A jövőben is a benn maradásért harcolnak Bogláron

Balatonbogláron teljesítették ígéretüket a labdarúgók: bent maradtak az első osztályban. A szakvezetés szerint ez a cél a következő bajnokságban sem változik. Ezt azzal indokolják, hogy szinte az egész csapat kicserélődött, s még nem tudni, hogy az újak mire képesek. A tavalyiak közül Pordán, Harmath, Kalász Z. és Koródi távozott, Kalász L., Csere, Paszér, Szilágyi, Bánhegyei és Schmidt pedig visszavonult. E tíz labdarúgó helyett mindössze négyet sikerült igazolni: Pető és Fonyódi leszerelt, Kovács Balatonlelléről, Gelencsér pedig Ordacsehiből került hozzájuk. Három tehetséges fiatal az ifiből lépett előbbre: Pál, Lantos és Fáncsi most az első csapatban bizonyíthat.

Taszáron kicserélődött a csapat

A Szőnyi SE-nél szinte az egész csapat kicserélődött, a régiek közül csak Pintér és Kocsis lesz ott az őszi mérkőzéseken. Sokáig fenyegette

Döntő következik a Bajnokok Tornáján

Még minden lehetséges a Balaton Kupában

Az NB I-es labdarúgó-csapatok kupasorozata befejezéshez közeledik. Ma este a Népstadionban már eldől az elsőség kérdése. Az egyik ágon a kitűnően rajtoló Ü. Dózsa a kuparangadót is megnyerte. Küzdelmes mérkőzésen ugyan, de az újpestiek legyőzték a Videotont, s ezzel pontveszteség nélkül csoportelsők, döntősök lettek. A másik ágon ugyanezt — meglepetésre — a Rába ETO-ról mondhatjuk el. A győriek az esélyesebb Ferencvárost és a Honvédot előzték meg a táblázaton.

A Ferencváros súlyos vereségét — a Honvéd ellen — »menti«, hogy a Fradi igazában tartalékcsapatával lépett pályára. Mindezt nem tudhatta a több mint tízezer kecskeméti (és környékbeli) szurkoló, aki kedden Bálintékat várta. Jogos volt a szurkolók fölháborodása a »hírös városban«, mert a kiírás szerint valamennyi együttes legjobb csapatával köteles indulni e kupákban. Még akkor is, ha mint például a Ferencvárost egy jugoszláviai torna várja...

A somogyi sportbarátok figyelme ma elsősorban a BT-tabányát győzte le (11-es rúgásokkal), és a Kaposvári Rákóczinak. Csak a Zalaegerszegi TE nem szerzett még pontot.

A Balaton Kupa mai műsora:

K. Rákóczi—Tatabánya, Siófokon.

ZTE—Dunaújváros, Tapolcán.

Mindkét mérkőzés 16.30 órakor kezdődik.

A kaposvári csapat kedden pihent, (ma a Haladás lesz szabad napos). Bizonyos előnyt jelenthet, hogy Siófok a Rákóczi számára kicsit »hazai pályának« számít. Várhatóan a szurkolók a kaposvári csapat mellett lesznek a Balaton somogyi fővárosában. Az is igaz, hogy a Rákóczi feledtetni szeretné a nagykanizsai 1:4-et, amely figyelmeztető volt számára.

A kaposváriaknál gyógyulgatnak a sérültek. *Kanyar* például már két félidőt játszott a tartalék csapatban. *Éger* és *Mater* is lassan harcképes lesz; őket Mathesz bizonyára látni is szeretné a kupamérkőzéseken. Sajnos, *Máté* nem játszhat. A válogatott csatár lábára Szek-

B-8-1-241

Bálint Endre

Csodák csendesen adagolva
/repro/

Szabadi Judit: A párizsi korszak.

Művészet, 1977. junius - 12. oldal.

párizsi tartózkodásom idején, és éppen magamra találásom idején, szinte programatikusan vállalva Vajda szellemét és Szentendréből azt, ami néhányunkat „szentendreivé" avatott. De ezen a konkrét hatáson kívül (ami talán személyivé szublimálódott) volt egy másik „Vajda-hatás", ami nem motívumokban, se nem stiláris jegyekben kapta magyarázatát, hanem egy olyan fajta

általán, választ nem kaphattak. *Csontváry* sorsát nem lehet átvállalni; ki merné a *Magányos cédrus*t megfesteni, folytatni – még átírni sem lehet... Mondhatnám úgy is, hogy érzelmeimet Vajda leglíraibb periódusa járta át, és ez leolvasható volt bizonyos korszakaimon. Viszont intellektusom egyszerűen árulásnak minősítette volna megtagadni Vajda forradalmát és *egészét* annak

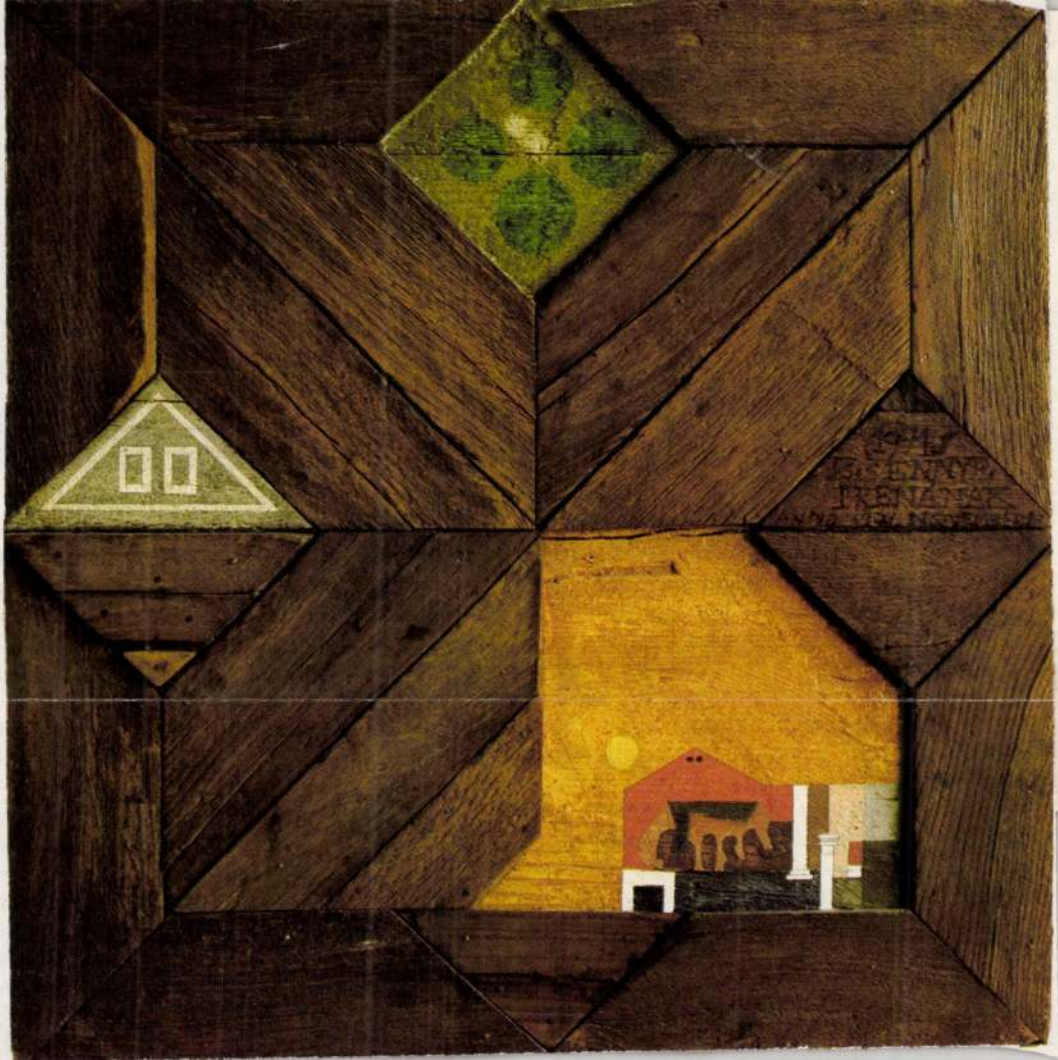

Bálint Endre B-R-1-242

Várakozók
/repro/

Szabadi Judit: A párizsi korszak.
Müvészet, 1977. junius - 12.oldal.



14 oldal

Bálint Endre: Leprás angyal,
olaj, vászon, 33×40 cm, 1960
(fotók Somfai)

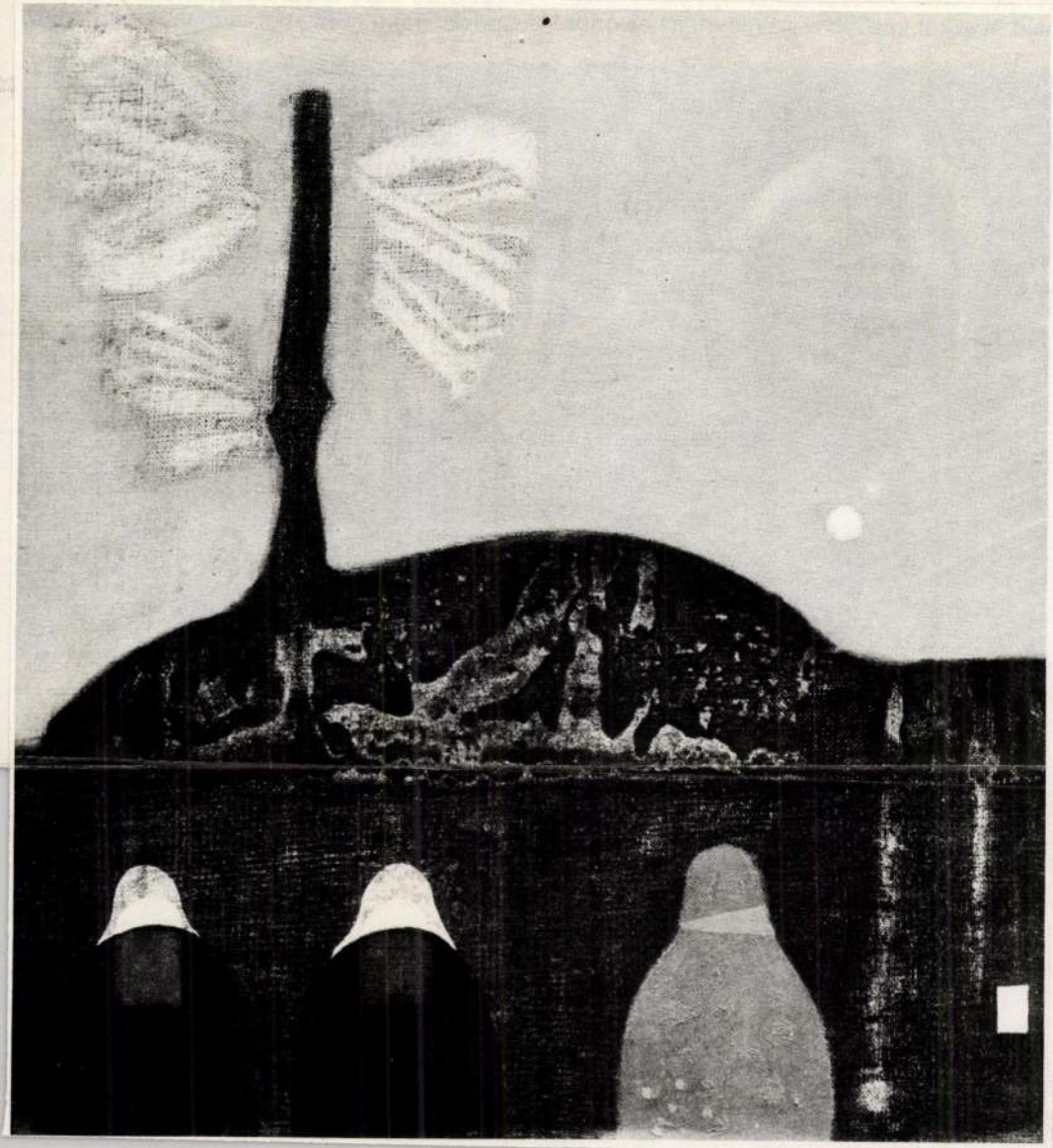

Frank János: Szóra bírt műtermek
Bp. Magvető 1975
B-8-1-219

BÁLINT ENDRE

(A szentendrei festészet Vajda Lajos-féle ágához tartozó művész. Képei nem közismertek, ennek ellenére él egy Bálint-legenda. Ez a legenda ugyan már szűnőben van, de közben ennek a festőnek, végül is, sohasem vitatott rangja még csak növekszik. Belgiumban monográfia jelent meg róla. Amikor meglátogattam a műtermében, éppen varsói és bukaresti magyar kiállításokra válogattak Bálint festményeiből.)

– Kiállításmérgezésem van: májusban Londonban szerepeltek a képeim, júniusban volt Budán a fotómontázs-kiállításom, július elején gyűjteményes tárlatom Esztergomban, őszre a Dorottya utcai galéria mutatja be a képeimet.

– Az ilyen mérgezés azért nem ártalmas. Talán csak az adagolás, a dózis szokatlan.

– Igaz, mert 1948 óta nem volt jelentékeny, „belterületi" kiállításom Budapesten.

– Édesapád, Bálint Aladár, kritikus volt; ez nem szokványos életrajzi adat.

– Igen, apám képzőművészeti és zenekritikus volt. A Nyugatba és a Népszavába írt. Az elsők között volt, akik felfedezték Csontváry tehetségét (1922-ben méltatta a Nyugatban), Bartók első jelentkezése óta szószólója volt Bartók zenéjének, és Ady költészetének is korai hívei közé tartozott. A festészetben pedig a Nyolcak propagátora annak idején. És ő volt a fiatal és még a szárnyait bontogató Derkovits felismerője. Többé-kevésbé apámnak köszönhetem, hogy festő lettem, rajzolni kezdtem, ő is jól rajzolt.

És elmondhatom, hogy az első vásárlóm Osvát Ernő volt – hétéves koromban.

– Köztudott Vajda Lajossal való barátságod.

– 1934-ben kezdődött a kapcsolatunk Vajdával, de még személyes ismeretségünk előtt találkoztam a montázsaival Párizsban. Haláláig jó barátságban voltunk.

– Nem az első vagy, akit ilyesmiről kérdezek: Hogyan neveznéd meg a művészeti irányodat? Szürrealistának tartod-e magadat?

– Az ortodox szürrealizmus értelmében nem. A viszonylag legjobban elfogadható formulát Szabadi Judit, fiatal művészettörténész találta ki rólam: mint „nosztalgikus szürrealizmust" jellemezte festészetemet. De különben semmiféle iskolához tartozónak nem érzem magam, annál is inkább, mert a művészetemnek megvan az a specifikuma, ami elválasztja a másokétól.

– Sokoldalú művész vagy. Illusztrálsz is, plakátokat is tervezel, díszletet is. „Maga is legalább olyan érdekes író, mint amilyen jelentős festő" – írta Kassák.

– Írtam verset, prózát, tanulmányt. A legutóbb Kassákról a Kortársban, az Új Írásba Vajda Lajosról készül cikkem. A gyakorlati grafikával inkább egzisztenciális kényszerből kezdtem foglalkozni. Kezdetben nehezen ment, de végül hozzászoktam. Néha örömet is okoz egy-egy plakátom, mint amilyeneket a Bábszínháznak csináltam. De az alkalmazott grafikát mint a lényeges dolgoktól eltávolító históriát fogtam fel. Szívesen illusztrálok viszont kisgyerekeknek való könyveket, és örömmel illusztráltam Cocteau-t is. Két díszletet terveztem, mindkettőt a Nemzetinek. Macbeth és Az ember tragédiája színpadképeit. Az előbbit jelentékenyebbnek tartom, de a Tragédia-díszletekkel volt nagyobb sikerem.

– Sokat hallottam a nagyszabású Biblia-illusztráció munkáidról.

– 1959-ben adta ki ezt a képes Bibliát (az Ó- és Újszövetséget) a párizsi Edition Labergerie. Ezerkétszáz kisebb és negyvenöt nagy színes illusztrációt készítettem hozzá. Korszerűen akartam követni a biblikus szöveget. Vajon áthidalható-e ez az ellentét? Igyekeztem az egyszerűnek tűnő, de mély tartalmú textust egyszerű képzőművészeti formákban követni. Mauriac megdicsérte a munkámat egy cikkében, a bibliám kapcsán csináltak rólam Párizsban egy húszperces kisfilmet, és 1963-ban külön albumban adták ki a nagyméretű Biblia-illusztrációimat.

(Bálint festészete egy más síkú realitást ad, a képelemek nem a látvány sorrendjében rögződnek. Piktúrájának legsajátosabb tényezője a játékosság, sőt – a képzőművészetben sokaknál annyi hibaforrást rejtegető – humor, még a Biblia-illusztrációknál, sőt a tragikus tartalmú műveinél is. Még sincs ellentmondás nála. Gyakran közeledik a folklórhoz vagy a gyermekrajz világához. Gonddal festett, áttetszően réteges, lazúros, kis méretű képei nem hivalkodnak, a művész könnyedsége szinte elfedi bravúros mesterségbeli tudását.)

– Vallomásod művészetedről?

– Maradéktalanul számot adni egymásnak ellentmondó szándékaimról, tekintet nélkül arra, hogy a művészettel kapcsolatos, állandóan változó vélekedések léteznek-e vagy sem. Fiatal éveimben nagy jelentőséget tulajdonítottam a dolgaimról való pozitív vagy negatív vélekedésnek, mert amíg nem találtam meg a személyiségem, hiú voltam arra, amim nem volt. Most, hogy mindenki mástól megkülönböztethető festői világot hoztam létre – ahová ugyan senkit sem kívánok becsalogatni –, örömmel tölt el, ha egyesek számára jólesik bejárni azokat a vidékeket, amelyeket megálmodtam.

– Az ösztönös és a tudatos?

– Teljes intellektuális tudatosságommal tudom követni ösztöneimet.

(1967)

B-8-1-212

Művelődéspolitika

1021
Fejér Megyei Hírlap 1981. szept. 6.
Bálint Endre

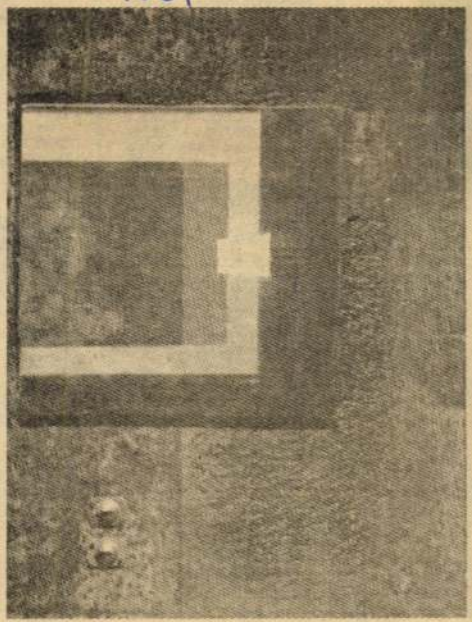

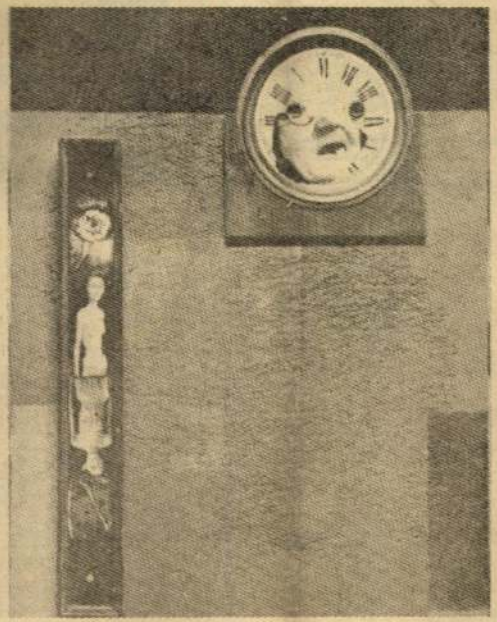

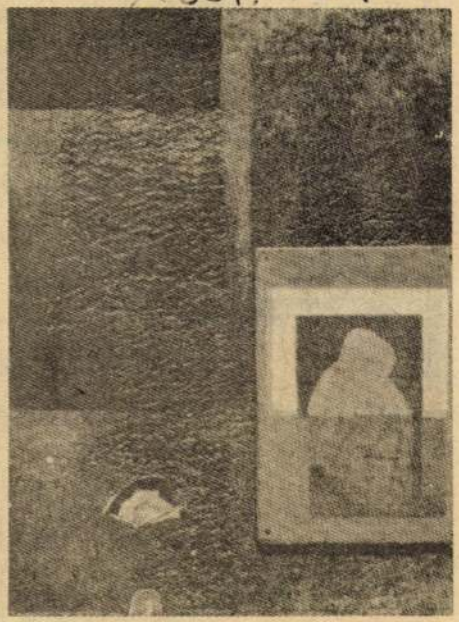

„Másodizben rendez kiállítást Dunaújváros Bálint Endrének. Az elsőt nyolc évvel ezelőtt, műcsarnoki nagy kiállítása után, mely országos revelációként, szinte a robbanás erejével hatott." Ezekkel a szavakkal kezdi Ury Ibolya művészettörténész a katalógusbeli ismertetőt, amely az Uitz-teremben megrendezendő, szeptember 10-én nyíló kiállításra készül. Bálint nem tartozik a keveset kiállító művészek közé, egy híján félszáz egyéni kiállítással büszkélkedhet, a dunaújvárosi bemutatkozás az idén — Eger, Vác és Szentendre után — már a negyedik a sorban. Ennek ellenére — így olvashatjuk a katalógusból — „szinte minden kisebb, vagy nagyobb lélegzetű kiállítása hozott valami újat, valami meglepetést". Bálint Endre alkotásai szeptember 10 és október 18 között tekinthetők meg a dunaújvárosi Uitz-teremben

HALÁLOZÁS. Fájdalommal tudatjuk mindazokkal, akik ismerték és szerették, hogy drága jó férjem, édesapám, nagyapánk, apósom, testvérünk és rokonunk **HERCZEG LÁSZLÓ** 1981. szeptember 2-án, életének 77-ik évében elhunyt. Temetése 1981. szeptember 8-án, kedden délután **három** órakor lesz a Csutora temetőben. **Gyászoló család.** Lakás: Szfvár, Felszabadulás út 87. sz. 6874

SZIM Székesfehérvári Köszörűgépgyára

FELVESZ

SZAKMUNKÁSOKAT

fémfestő-dukkozó,
galvanizáló munkakörbe

BETANÍTOTT MUNKÁSOKAT

gumivulkanizáló,
foszfátozó,
öntödei gépformázó,
gépi fémfűrészelő,
csak nőket: magkészítő, festő munkakörbe.

SEGÉDMUNKÁSOKAT

hideg-, melegüzemi munkára
és fiatalkorú lányokat
6 órás küldönc munkakörbe, valamint

GÉPÍRÓ ADMINISZTRÁTORT.

Cím: SZIM SZKG Székesfehérvár, Szárazrét.
Jelentkezés a hét minden munkanapján.
Megközelíthető: a 37-es autóbuszjárattal.

6118

H

x ZT **POLSKI** Fiat 126-es eladó. Érdeklődni lehet: 17 óra után. Cserepes köz 5. V. 33. 6678

x ZC **SKODA** S 100-as és UM **TRABANT** Combi eladó. 11-699 egész nap. 6761

x **DACIA** UF-es megkímélt állapotban extrákkal eladó. Érdeklődni: 18 óra után, Korponai u. 13. 6739

x **VENNÉK** Raj Gaz vagy UAZ gépkocsit. Eladó kerítés vagy válaszfal dísztégla 15 m². Szfvár, Kassai u. 37.

x CI 600-as **TRABANT** olcsón eladó. Szfvár, Ligetsor 33. 6754

x **ZSIGULI** 1200-as, UF frsz. eladó. Mór, Napsugár u. 22. Telefon: 367. 264 144

— PE **TRABANT SPEC.** igényesnek eladó. Csepeli, Baracska-Annamajor. 264 136

INGATLAN

tekkel, műhelynek is alkalmas. Érdeklődni: du. 2—7 óráig. Szfvár. Bem J. u. 38. 6790

x Azonnal beköltözhető kétszobás központi fűtéses családi **HÁZ** 600 n.-öl telekkel eladó. Szfvár, Sajó u. 49. szám. Érdeklődni: Úrhida, Dózsa Gy. u. 11. v. 56. szám alatt. 6614

x Kertes **HÁZ,** szőlővel, gyümölcsössel eladó. Érdeklődni: Kovács, Úrhida, Dózsa u. 3. 6639

x **AGÁRDON** 2 szoba + padlásszobás nyaraló igényesnek eladó. Leveleket a Kiadóba kérem „Nyaraló 6758" jeligére.

x Szabadbattyánban, a Réti föld dűlőben (Széchenyi utcáról nyílik) 360 n.-öl **SZŐLŐ** eladó. Cím: Szfvár, Attila u. 17/a. Bonnyainé.

— Gárdony tóparton 120 n.-öles telken, javításra szoruló kétszintes kőház eladó. **IRÁNYÁR:** 420 000 Ft. „Tornyasház 267 155" jeligére

igére a

L

x I
VÁRPAL
központi
összkom
szobás
kesfehér
ban le
hallos,
szövetke
székesfel
szoba ké
ennél n
lakásra
Esetleg
külön is
megoldás
deklődni
napon,
Szfvár,
35. VII/

— 53 n
KEZETI
adó kp
lással.
u. 79. IV

x Szfv
kp-ért el
szobás,
összkom

FEJÉR MEGYEI HÍRLAP

1981 SZ

B

SAJTÓFIGYELŐ

1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

P NT Endre
B-8-1-218
NHQ 64(1976)

FROM PICTURES TO OBJECTS

Endre Bálint's Exhibition in the Museum of Applied Arts

Endre Bálint is a significant figure in the European School of painting, as discussed several times in NHQ.* His latest exhibition in the state-room of the Museum of Applied Arts starts with a pirate story narrated on 12 parquet blocks. Bálint found the pieces in his favourite place, the Artists' House in Zsennye, where they were discarded during renovation. The cracks and fissures on the much-used blocks stimulated the artist's imagination, with pieces that evoked and at the same expressed his vision.

Those who saw Bálint's show in Szeged two years ago were in a much better position to appreciate his paintings, drawings, photo montages and object compositions, since they stood one beside the other in the same place and gave an insight into all aspects of his œuvre. Thus, it was much easier to interpret the artist's different periods and appreciate the function and limitations of his diverse modes of expressions. His object compositions were the subject of heated arguments at the time: though the paintings and photo montages were—at least as a genre—accepted by the public, many people felt that the compositions represented an abnegation of Holy Art, a scandalous heresy. In view of the fact that both conservative good taste and petty-bourgeois prudishness revolted against his art in Szeged, the painter decided to formulate his intentions clearly before the Budapest exhibition and thus at least try to avoid some of the inevitable misunderstanding.

"As far as I am concerned, when I playfully mock objects it is because they take themselves too seriously; sometimes I abuse the already unrewarding role of match-maker and produce nice little *mésalliances:* I marry objects of noble origin and fine material with bones of barnyard fowl; playing such tricks satisfies me... I met the archetypes of my objects in the Père Lachaise cemetery in Paris, in that wonderful city of crypts, where I stayed to jest with death instead of grieving over the ephemeral nature of life. I could finally rest my unruly bones on a garish blue rose-ornamented water-closet rim bearing the inscription 'Merde la chaise'... Please don't misunderstand my intentions; I only wanted to get something more intimate out of the things that fell into my hands, but nothing pompous or world-shattering. By 'intimate' I mean something like two adults telling each other off-colour jokes or two children who forget everything around them and spend the afternoon using a lot of rubbish to build a world of their own."

"Père Lachaise", "Merde la chaise" and similar jokes and puns in the exhibition illustrate the basic playfulness which, like surrealistic metamorphoses, twists the original meaning of things, the original function of objects and puts them into a new context, sometimes diametrically opposed to their previous situation. Thus a pair of dentures and a piece of rope turn to irony in "He Bit the Dust;" a peaceful carpenter's tool becomes the instrument of a witch-hunt or Holy Virgin statuettes from Lourdes become the descendants of the burghers of Calais.

Persiflage, perversion and turning things around are only one and by no means an exclusive aspect in Bálint's relation to objects. The painter who mocks them playfully takes them at the same time very seriously. Indeed, he is able to mock them with heart-warming laughter or hidden bitterness just because he takes them seriously. Such an attitude goes back to a period much earlier than that of any composition on show; it is connected with his background and the first stages of his becoming an artist.

Like many of his other characteristics,

* See Nos. 18, 2, 52

Endre Bálint's cult of objects can be traced to Lajos Vajda. Almost all his motifs come from broken horseshoes found by the wayside, bits of furniture taken from dusty attics, old sign-boards and a vast amount of popular or artisan objects stored on his shelves and in his memory. These objects reflect a lost world of "unspoiled community life united with nature": on his paintings they appear as clean geometric patterns which have almost lost their quality as objects.

By the sixties the poetic world of his pictures had crystallized: in his recent works the impact of folk-art and artisan objects did not limit itself to theme: it also influenced style. He had started a process of using raw boards or parquet blocks to combine the traditional picture framework with handicraft, then discard the picture entirely and replace it with objects. "The Pirate Story," with its illustrated raw boards hanging from chains, is on the borderline between picture and object. In this process of transformation, most object compositions still preserve the associative system of paintings and their outward appearance, at least insofar as they have frames.

This interpenetration of the picturesque and the objective demonstrates the differences between the two spheres very clearly. On the paintings the lyricism irradiating from the colours elevates the dreamlike, dim meanings of the motifs into a higher, symbolic dimension. The objects, although divested of their original character, remain objects and preserve their concreteness. Because of their triviality they can be made to express only simple, direct messages grouped around a verbally and conceptually comprehensible nucleus. This language, although unable to rise to elegiac heights, can have a strident satiric or epic meaning. So apart from the mischievous ideas expressed by photos, wood and scrap metal such as "Personality Cult," the row of letter-boxes all bearing the inscription "Endre Bálint," or the absolutely different "Twins," there are also more narrative, meditative or even dramatic themes, such as the motifs of the trip to Rome, the concentration camp or the walk in Zsennye and the Spanish cemetery.

The spectator walking round the exhibition may meditate on the reasons and influences which produced these bitterly frivolous or wisely ironical object compositions. Without pretending to explain their origin I refer to the words of the artist himself for a possible motive:

"Luckily today there are already many who explain why I do what I do... The 'anguished child,' 'painter of dreams,' 'folk art,' 'surrealist,' 'lyricist,' 'painter of Szentendre' and other labels and attributes would bind me hand and foot and hamper all further development... I felt that I had to sweep myself off the table where I lay as an outspread aesthetic formula, and offer myself to the formulations of new-fangled aesthetics."

ZOLTÁN NAGY



György Kepes: Analogies (1971–1972, oil, 122×122 cm)

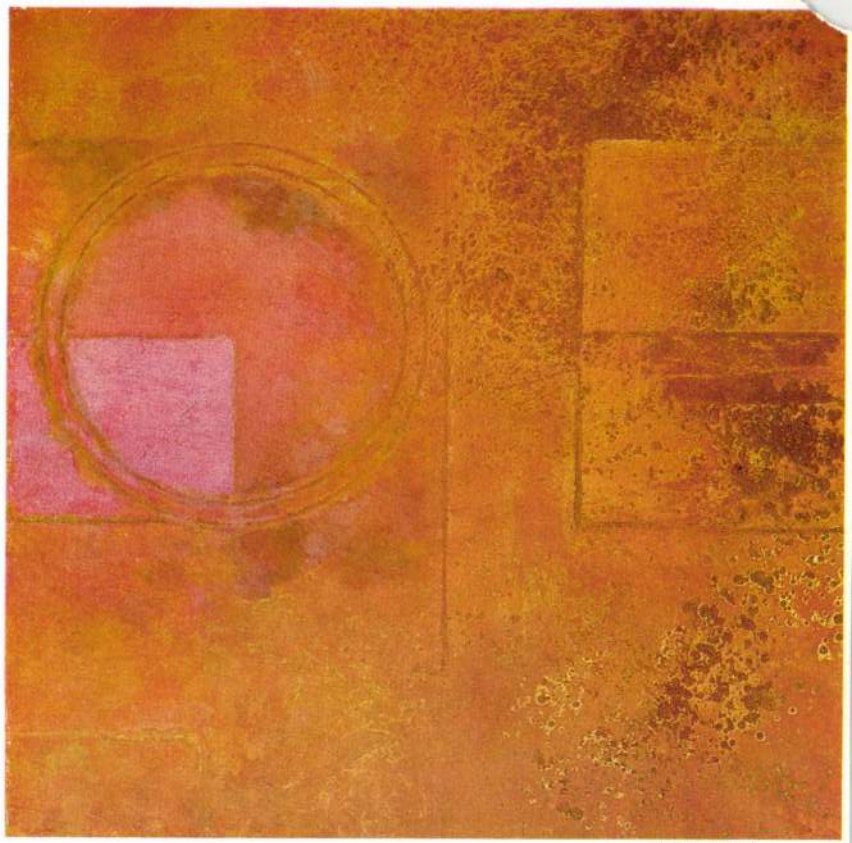

Károly Szelényi

György Kepes: Pigments (1975, oil, 102×102 cm)





Ferenc Kovács

ENDRE BÁLINT: *Merde la Chaise*
(WOODEN OBJECT AND PHOTOMONTAGE, 1974)

ENDRE BÁLINT: MAD WOMAN
(WOODEN OBJECT AND PHOTOMONTAGE, 1976)

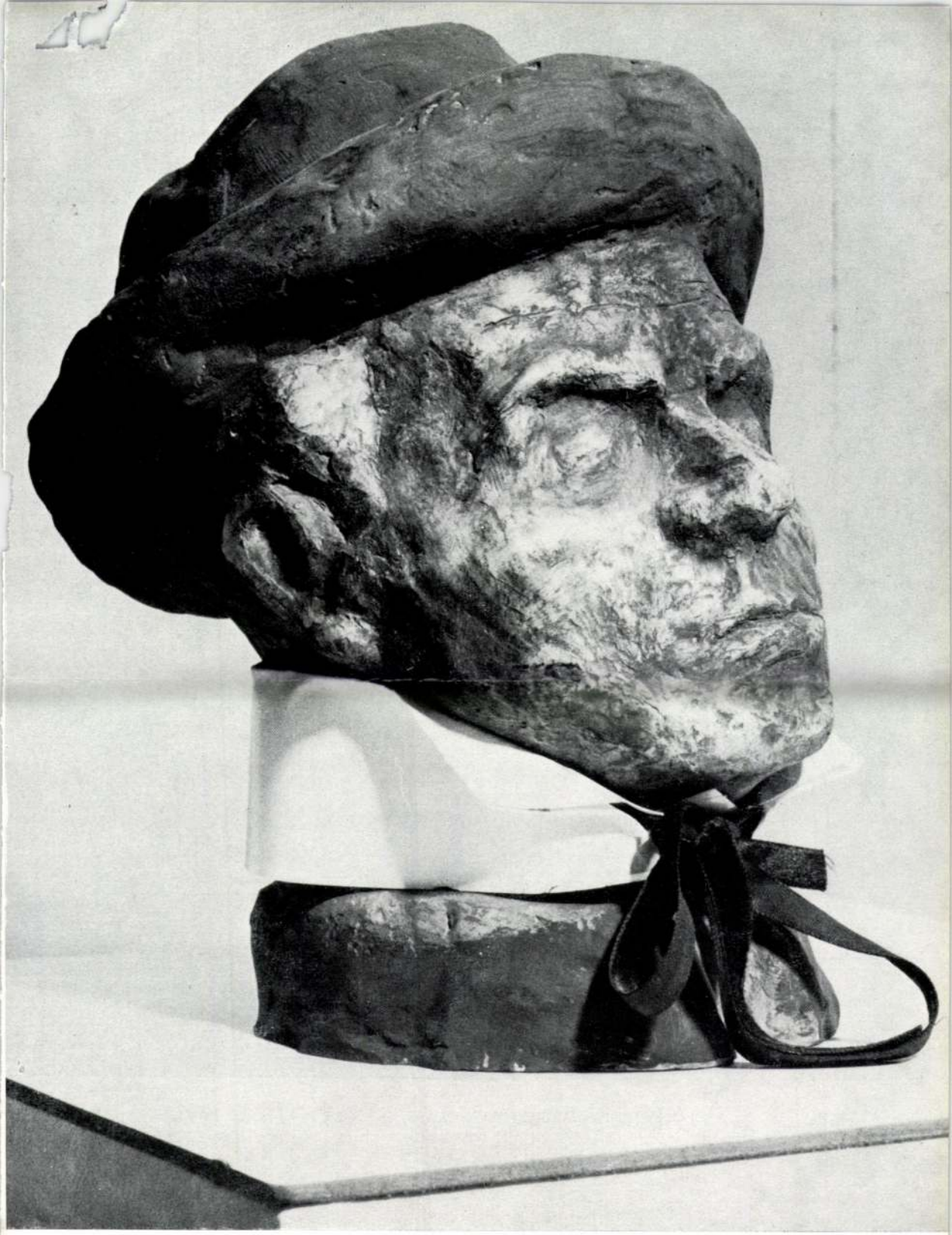

Ferenc Kovács

ENDRE BÁLINT: SELFPORTRAIT (PAPER PULP, 1938)

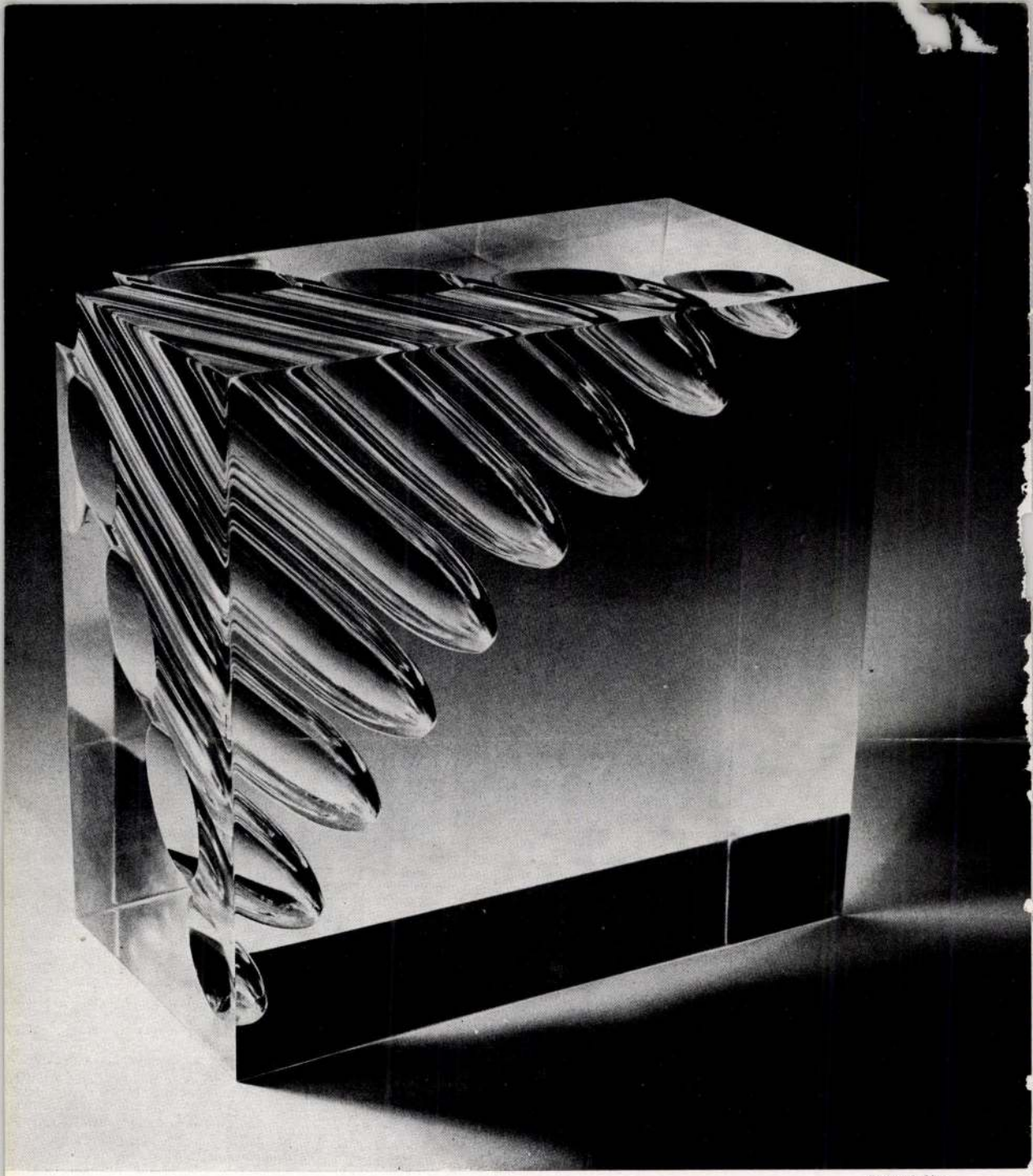

György Gadányi

László Paizs: Plastic (plexiglass, 23×23×12 cm, 1972)

Bálint Endre 4
1982

TÁRSADALMI SZEMLE

B-8-1-214

1021

Bálint Endre: Itt már jártam valaha

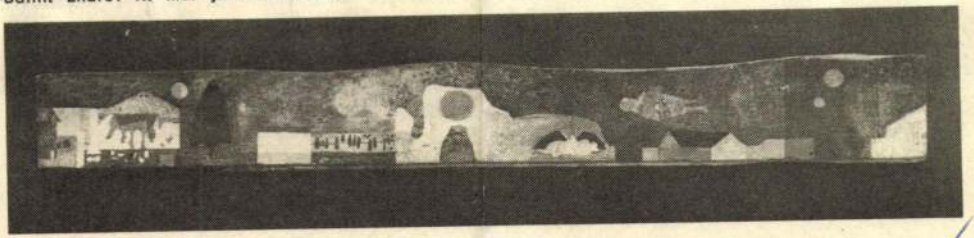

alkalmazható. A bérszabályozás eddigi alak
baj, hogy végső soron minden formája a
ellenőrzést valósított meg.

Az elmúlt években folyt, illetve
lyozás több lehetséges konstruk
teljesítménymutatóhoz kötött b
érvényesül), a teljesítménymuta
bérszabályozást, az ún. érdekegyeztetésen alapuló bérszabályozást stb. Megítélése szerint melyik vihet leginkább közel gazdasági, illetve társadalmi, politikai céljainkhoz?

Az elmúlt időszak előrelépése, megítélésem szerint, nem annyira az alternatív bérszabályozási konstrukciók felvázolásában van, hanem abban, hogy az állam-

B-8-1-281

MAGYAR HIRDETŐ SAJTÓFIGYELŐ

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 61

Telefon: 138-068, 337-748, 340-776

1974 NOV 2

ÉLET ÉS IRODALOM

Budapest •

Bálint Endre festőművész

Kiállítások

BÁLINT ENDRE festőművész kiállítása Szegeden. Megnyitó: november 3-án.

SOMOGYI JÓZSEF szobrászművész kiállítása Balassagyarmaton. Megnyitó: november 3-án.

LORÁNT JÁNOS festőművész kiállítása a Csók István Galériában. Megnyitó: november 6-án.

Bálint Endre
grafikusművész

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR

1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

B-8-1-282

BUDAPESTER RUNDSCHAU

1984 NOV 19

1021

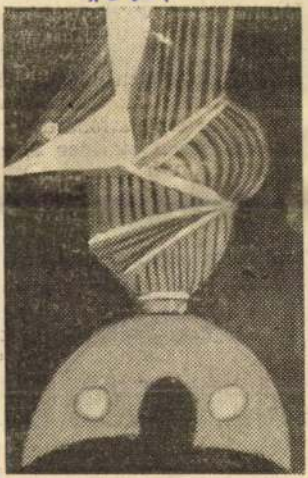

Endre Bálint: Mondgesicht, 1949

Europäische Schule

Arbeitsbesuch in Moskau

Ministerpräside

verhandelte mi

Zu einem anderthalbtägi
gen Arbeitsbesuch hielt sic
Ministerpräsident *Györg*
Lázár in Begleitung der bei
den Vizepremiers, des Au
ßenhandelsministers und de
stellvertretenden Außenmi
nisters am 12. und 13. No

Bálint Endre
B-8-1-279

Esztétikai funkcióra is képes...

Könyvművészetünk három évtizede

Néhány számadat mindenek előtt: 1938-ban 17,3 millió könyv (iskolai értesítőkkel, zárszámadásokkal stb. együttvéve), 1973-ban közel 64 millió és 1974-ben, az előre jelzések szerint 70—71 millió könyv jelent meg a hivatásos könyvkiadók gondozásában.

Ehhez a szocialista társadalmunkhoz méltó fejlődéshez nyitott kaput 1945-ben a felszabadulás. A továbbiak során megváltozott társadalmi körülmények határozták meg könyvkiadásunk célját és fejlődési irányát. Az alapvető változás nemcsak a kiadásra kerülő művek tematikai és tartalmi tervszerűségében következett be, hanem a könyvet várók táborának jelentős, rohamosan növekvő kiszélesedésében, a *mennyiségi követelményekben* is kifejeződött. Érthető, hogy mind a tartalmi, mind a mennyiségi igény kielégítésére csak fokozatosan — *a minőségi igények háttérbe szorításával* —, az adott technikai és anyagi erőforrások keretei között vállalkozhatott a könyvkiadás.

A felszabadulás a magyar nyomdaipart súlyos helyzetben találta. A harcok során a műhelyek többségét jelentős károsodás érte, számos nyomda teljesen elpusztult. A visszavonuló fasiszta csapatok az értékes gépeket nyugatra hurcolták. A szakmunkások egy része a koncentrációs táborokban, másrésze a frontokon pusztult el.

A romeltakarítás, a helyreállítás feladataival kezdődött a demokratikus sajtó és könyvkiadás munkája. A mennyiségi igény növekedéséhez képest kevés volt a jól képzett szakember. Természetesen az anyagi alapok hiánya is sok gondot okozott. Mindennek ellenére megindult az Olcsó Könyvtár emlékezetes sárga sorozata, melynek egyes kötetei 60 ezer, sőt 120 ezer példányban jelentek meg.

Könyvkiadásunk 1945—1955 közötti szakaszát úgy tekinthetjük, mint amikor *a könyv megformálásának erősen eltérő, pozitív és negatív tendenciája érvényesült.* A pozitívumot elsősorban azok a kiadványok tükrözték, amelyek kellő hozzáértéssel, értékes *könyvművészeti hagyományaink folyamatosságát* kívánták alkotó módon biztosítani. Abból az alapelvből indultak ki, hogyha egy könyv alkotó elemeiből csupán egyetlen is hiányzik, nem beszélhetünk *kulturáltan megformált termékről.*

Tévedésekhez vezetett a „legyen a könyv a társadalomhoz méltó" alapelv *helytelen értelmezése.* Így honosodott meg újra a *„díszítő" szándék.* Visszanyúlás volt ez a készen kapott *nyomdai ornamensekhez,* a rajzolt népi díszítő motívumokhoz, melyek jórészt *szervetlenül* kerültek a könyvek oldalaira, vagy a kötéstáblákra.

Ezekben az években megjelent könyveink jelentős része *az igénytelenség szomorú jegyeit* viseli. Alapvető szempont volt a könyv fizikai előállítása, *a tartalom eljuttatása* a széles néptömeghez. Ám a kritika, a termelés előfeltételeinek javulása és a jó példák sokasodása, valamint a szakmai igényesség fejlődése lassan felszámolta ezt a gyakorlatot. Könyvkiadásunknak fel kellett ismerni, hogy *a könyv tartósan nem mondhat le a művészi, — a műhöz, a társadalomhoz méltó — megformálás eszközeiről: az illusztráció, a tipográfia, a kötés esztétikus, ízlést fejlesztő szerepéről.* A könyv nemcsak árucikk, hanem megjelenésében *művészi forma hordozója is,* esztétikai funkcióra képes. Ugyanakkor nem lehet csupán szemnek való iparművészeti termék, öncélú díszтárgy, írói műtől idegen köntös.

A kiadók és a nyomdák *közös álláspontra helyezkedtek* a könyvek magasabb minőségi igénnyel történő megjelentetése érdekében. Célul tűzték ki a könyvkiadás technikai és művészi színvonalának emelését.

A Kiadói Főigazgatóság *könyvművészeti bizottságot* hívott életre, amely legfőbb őre lett a könyvművészet hazai fejlődésének. Nagy szervező erőnek bizonyult *„az év legszebb könyve"* verseny. Eredményességének a könyvet vásárló magyar olvasók százezrei örülnek elsősorban, de említendő eredmény az is, hogy 1958-ban a *Corvina* Brüsszelben *Grand Prix-t* nyert, s hogy az 1959-ben Lipcsében rendezett *Nemzetközi Könyvművészeti Kiállításon* a magyar kiadók, könyvművészek és nyomdák 7 arany-, 11 ezüst- és 10 bronzérmet szereztek. Ez az erős nemzetközi mezőnyben a negyedik helyet biztosította.

Könyvkiadásunk a felszabadulás második és harmadik évtizedében *tovább növelte* művészi színvonalát. Különösen a harmadik évtizedben történt előrelépés az úgynevezett *zsebkönyv típusok* tervezésében és nyomdai kivitelében.

Ismeretes, hogy a *vízuális igény felfokozódását,* már csak kiadói megfontolásokból is, ki kell szolgálni. Sok nemzetközileg is elismert könyvünk mellett azonban még sok a gyengén szerkesztett, egyenetlen minőségű képeket felhasználó kiadvány.

A szerkesztés és a tervezés korszerű törekvéseire jó példa a *Magyar építészet* című kötet 1972-ben (Corvina), vagy az ugyanott, 1967-ben kibocsátott, *Afrika művészete* című munka. Természetesen ezek mellett még sok-sok könyvet ki lehet emelni. A Helikon gondozásában, a Kossuth Nyomda elektronikus színbontó eljárásával, ofszet négyszínnyomó gépen készült a *Pictura Hungarica* album. „A világ legszebb könyvei" versenyében (1974) pedig a *Magyar Anjou Legendárium* az ezüstdíjat kapta.

Könyvkiadásunk már 1955-től nagy súlyt helyezett arra, hogy *külföldön* is megismertesse a hazai tudományok és művészetek eredményeit. Az ilyen célú művek tervezésekor nemcsak az adott nyelvterület könyvkultúráját, sajátos tipográfiai követelményeit kell ismerni, hanem kiadványunkat új törekvésekkel is vonzóvá kell tenni.

Az *Akadémiai Kiadó* következetesen korszerűvé, grafikai megoldásaiban elevenné formálja kiadványait. Nagy eredmény az enciklopédiák, a lexikonok, az átfogó kézikönyvek gyarapodása, amelyek tartalmukhoz méltó formában kerülnek az olvasók kezébe. Szakkönyveink sok-sok bírálat után ma már igényesen tervezettek, *ábráik feldolgozása kulturált,* a szerzőkkel való hatékony együttműködés eredményeként *logikusan rendezett.*

Gyermekkönyveink főszereplői az illusztrátorok. Az első élmény az első könyvben legyen őszinte és igényes. *Bálint Endre, Hincz Gyula, Reich Károly, Réber László, Szántó Piroska, Würtz Ádám* és mások egyéni stílusuk gazdagságával formálják gyermekeink *látáskultúráját,* alapozzák a képi élmények befogadását. Amennyire megnyugtató gyermekkönyveink magas színvonala, annál inkább feltűnik, hogy *ifjúsági könyveinkben ez a színvonal nem folytatódik.*

Fiatal képzőművészek egész sora kapcsolódott be a könyvillusztráció munkájába. Illusztrátoraink alkotó módszerében *a képi élmény társul a művel.* Nemzetközi szinten nagy elismerést váltott ki eredeti *rézkarccal* illusztrált bibliofil könyveink egész sora.

Felszabadulásunk harmadik évtizedének fordulóján örömmel állapíthatjuk meg, hogy könyvkiadásunk művelődéspolitikánknak megfelelően nemcsak mennyiségileg növekedett, hanem tartalmilag és minőségileg is változott, fejlődött.

A továbblépés szükségességét a IV. ötéves tervben kormányhatározat írja elő a nyomdaipar 40—45 százalékos fejlesztésével. Ez a terv korszerű termelőberendezésekkel számol minden technológiai terület vonatkozásában. Ennek keretében kell egységesen korszerűsíteni a technológiákat is. A *fényszedő központ* belépésével új munkamódszereknek kell meghonosodniuk a kiadók munkájában, a nyomdákkal való kapcsolat vonatkozásában is.

Lengyel Lajos

Könyvkiadásunk számokban

Kiadói statisztikánk a lapok és folyóiratok kivételével számon tart *minden* önállóan megjelent kiadványt. Ezért először azokat az adatokat közöljük, amelyek a hazánkban közreadott könyvek, füzetek, jegyzetek, térképek és zeneművek összességére vonatkoznak.

Magyarországon a felszabadulás óta több mint félmillió kiadvány jelent meg. Egy mű átlagos megjelenési példányszáma háromezer. (Természetesen vannak köztük 200 ezer példányban megjelenő könyvsikerek és 800 példányos nyomdatermékek is.) A könyvkiadás államosítása — 1948 — előtt jelent meg a legkedvesebb önálló nyomtatvány hazánkban. Addig évente alig több mint másfél ezer mű látott napvilágot; összes példányszámuk is alacsony volt, mindössze 6—7 millió. *Ma évenként 30 ezernél is több mű kerül ki a nyomdákból és példányszámuk meghaladja a százmilliót.*

A kiadott művek nagy része természetesen *könyv.* Ezek harminc év alatt az összes kiadványok felét (1974-ben mintegy kétharmadát) jelentik.

A *könyvek* kiadása a felszabadulás óta megtízszereződött. 1945-ben még csak 644 könyv jelent meg, 1974-ben már 7300 jelent meg belőlük. Három évtized alatt több mint százezer szépirodalmi, ifjúsági, tudományos, szakkönyv és tankönyv került a könyvüzletek polcaira, az olvasó- és vásárlóközönség kezébe.

Kiadott könyvek

	száma (ezerben)	példányszáma (millióban)
1945—1949 évek átlaga	1,3	8,5
1950—1954 évek átlaga	2,6	18,3
1955—1959 évek átlaga	2,6	25,6
1960—1964 évek átlaga	3,6	41,0
1965—1969 évek átlaga	4,5	46,8
1970—1974 évek átlaga	6,2	59,2

Az 1945 óta kiadott könyvek 12 százaléka tudományos mű, 14 százaléka ismeretterjesztő irodalom, mintegy 30 százaléka szakkönyv volt. A szépirodalmi könyvek aránya 16 százalék, az ifjúsági és gyermekkönyveké 5 százalék. A tankönyvek több mint egyötödét teszik ki az egész könyvtermésnek.

Az összpéldányszám legnagyobb része is — magától értetődően — tankönyv, ezt 24 százalékkal csak megközelíti a szépirodalom, és 20 százalékkal az ismeretterjesztő irodalom arányszáma.

A könyvkiadás legfontosabb területén 30 év alatt — 5 éves átlagokban — a kiadott művek száma így alakult:

	Szépirodalmi, ifjúsági és gyermekkönyvek	Tudományos és szakkönyvek	Ism. terjesztő könyvek
	száma		
1945—1949 évek átlaga	422	384	162
1950—1954 évek átlaga	448	1190	305
1955—1959 évek átlaga	807	754	444
1960—1964 évek átlaga	938	1348	493
1965—1974 évek átlaga	897	1900	645
1970—1974 évek átlaga	951	3225	871

A példányszámok ötéves átlagai a tudományos és szakkönyveknél háromszoros emelkedést mutatnak. A szépirodalmi és ifjúsági könyvek, valamint az ismeretterjesztő irodalom példányszáma több mint tizenkétszeresére nőtt a felszabadulás óta.

A könyvek átlagos megjelenési példányszáma tízezer. Ennél jóval magasabb az ifjúsági és gyermekkönyvek átlagpéldányszáma, a 30 évet tekintve 20 ezer körüli ez a szám. Sőt, az utóbbi években a 30 ezret is meghaladta. A szépirodalom hasonlóképpen növekvő tendenciát mutat, a harmincéves visszatekintésben kimutatott 14 ezres példányszám a hetvenes években már elérte a 20 ezret. Az ismeretterjesztő irodalom is egyre szélesebb köröknek szól, átlagpéldányszáma 15—16 ezer.

Érdemes még néhány adattal kiegészíteni az áttekintést. A klasszikus magyar irodalomból 30 év alatt legtöbb műve az alábbi íróknak jutott el az olvasóihoz:

Jókai Mór 10 és félmillió, *Móricz Zsigmond* 6 millió, *Mikszáth Kálmán* 5 millió, *Arany János, Petőfi Sándor* mintegy 2 millió és *József Attila* csaknem egymillió példányszámban. Klasszikus ifjúsági irodalmunkból *Karinthy Frigyes* (Tanár úr kérem) vagy *Molnár Ferenc* (A Pál utcai fiúk) műveit megjelenésükkor általában százezer példányszámban adják közre a könyvkiadók. De népszerűségben napjaink legsikeresebb gyermekkönyvei is felzárkóznak melléjük, mint például az *Ablakzsiráf* c. gyermeklexikon, vagy *Kovács Klára:* Kirándulás az ABC-hegyre című, az írás-olvasás tudományának elsajátítását elősegítő segédkönyve.

A tudományos, az ismeretterjesztő és a szakirodalomban is vannak friss könyvsikerek. A *Kislexikon A—Z-ig,* a *Mindenki lexikona,* a *Filozófiai kislexikon,* A *Biblia világa,* az *Anyák könyve* százezer példányban jelent meg. A *Vallástörténeti lexikon* vagy a *Világpolitikai kislexikon,* is megközelítette az ötvenezres példányszámot.

Iszlai Zoltánné

NYELVÜNK VILÁGA

Nyelvünk a nagyvilágban

Kis nemzet vagyunk, a magyar egy kis nép nyelve — hallhatjuk, olvashatjuk szinte naponta. Ezért talán joggal hökkentheti meg olvasóinkat cikkünk címe. Hogy még idejében eloszlassak minden félreértést: én sem azt akarom most bizonyítani, hogy nyelvünk világnyelv lett; arról kívánok néhány szót szólni: mit tehet és mit tesz a világ különböző pontjain élő szórványmagyarság azért, hogy anyanyelvét megőrizze, hogy a magyar nyelv ismeretét, a magyarsághoz való kötődés tudatát átruházza gyermekeire-unokáira is.

A mintegy 15 millió magyarnak hozzávetőleges becslések szerint tíz százaléka — másfél millió ember — él szétszórva Nyugat-Európa és a tengerentúl országaiban. Az egyes országokról egészen pontos számadataink nincsenek. Azt azonban tudjuk, hogy például az USA-ban ma is 600 000 fölött van a számuk; Kanadában is 130 000 körül mozog; de a több ezres, sőt több tízezres nagyságrendet sok más országban is elérik.

A másfél millió megdöbbentően magas szám. A világ jó néhány országának nincs ennyi lakosa. A nyelv szempontjából nézve azonban ez a szám nagyon csalóka. A külföldre sodródott magyarok jelentős többsége ugyanis anyanyelvét magával viszi a sírba — gyermekei nem tanulnak meg magyarul. Ennek számos oka lehet és van: az igen gyakori vegyes házasság; az a nézet, hogy egy kis nép nyelve megtanulásának nincs kézzelfogható haszna; az a furcsa „szülői gondoskodás", amely úgy akarja a gyermeket az új haza teljes jogú és értékű polgárává nevelni, hogy minden szálat elvág, amely az óhazával való kapcsolatát megőrizné és erősíthetné.

Kétségtelen azonban az is — különösen ott, ahol nagyobb csoportokban élnek együtt magyarok —, hogy százezrekben él ma is az anyanyelv megőrzésének szándéka, s áldozni is hajlandók érte. Számos tény mutatja, hogy ez a szándék újabban egyre erősödik, és egyre többeket hat át: szülői kezdeményezésre mind több gyerek tanul magyarul, fejleszti magyar nyelvi ismereteit valamilyen szervezett iskolatípusban; szaporodnak a szórványság életében igen jelentős hétvégi és vasárnapi iskolák; emelkedik a magyar nyelvet oktató szakképzett és önkéntes nevelők száma; egyre több tankönyv jelenik meg a külföldi magyaroktatás segítésére.

Mind több külföldön élő magyar ismeri fel azt a kétségtelen tényt is, hogy a magyar nyelv a magyarsághoz való tartozás tudatának megőrzése nem valósítható meg a mai Magyarországgal, a mai magyar élettel való kapcsolatok nélkül. Ugyanakkor idehaza is egyre jobban megerősödött az a nézet, hogy a szocialista Magyarországnak is támogatnia kell ezeket a tiszta szándékú törekvéseket.

Így alakult ki az úgynevezett „anyanyelvi mozgalom", amelynek 1973-ban Szombathelyen megrendezett második konferenciáján már tíz nyugat-európai országból, az amerikai földrész öt országából és Ausztráliából jelentek meg a magyarság képviselői.

Az anyanyelvi mozgalomnak az a fő célja, hogy a már külföldön született magyar származású gyerekek számára megkönnyítse — az államnyelv tökéletes tudása mellett — szülei-nagyszülei nyelvének jobb elsajátítását is; hazájuk kultúrája mellett szüleik egykori hazájának — számukra már egy másik ország, egy másik nép — kultúrájának megismerését is.

Ehhez a törekvéshez az anyanyelvi mozgalom hazai munkásai sok segítséget adtak már eddig is, és fognak adni a jövőben is —, ha erre igény lesz. A külföldi lét sajátos körülményeit és igényeit is figyelembe vevő tankönyveket készítettek különböző korcsoportok számára. Évente mintegy kétszáz, külföldön született, magyar származású gyerek számára teszik lehetővé — önköltséges áron — a hazai úttörőkkel való közös táborozást a Balaton mellett. Sárospatakon nyelvtanulási és magyarságismereti tanfolyamokat szerveznek, 15—20 éves fiatalok számára. Lehetővé teszi a pedagógiai pályára készülő fiataloknak a hazai felsőoktatási intézményekben való továbbtanulást. Pedagógusok, ének- és néptáncoktatók, körusvezetők hazai továbbképzését. S készséggel látja el szakmai-módszertani tanácsokkal mindazokat, akik ezt igénylik.

Az anyaországtól távol, többnyire erősen szétszórtan élő diaszpórák kétségtelen sorsa nagyobb távlatokban: a fokozatos beolvadás. Ezt a folyamatot azonban az anyanyelvi mozgalom által célul kitűzött *kétnyelvűség* igen nagy mértékben lassíthatja, és nemzedékeken át késleltetheti A *„kétkultúrájúság"* pedig a magyarsághoz való kötődés érzését és tudatát még akkor is ébren tarthatja sokakban, ha majd egykor valamelyik nemzedék ajkán a magyar szó véglegesen elnémul.

Imre Samu

Magyar Hírlap
Sajtófigyelő
Magyar Hírlap

Versek között

JÉKELY ZOLTÁN. Olykor különösen alakul az időben egy-egy költő megítélésének a dolga. Olvasom Jékely Zoltán összegyűjtött verseit, s mint hat éve is, amikor a *Csillagtoronyban* című gyűjteményét olvastam, egyik ámulatból a másikba estem. Milyen nagyszerű költő, milyen logikus, szép és gazdag életmű. Eszembe jut egy régi vers, az apa, Áprily Lajos *A láthatatlan írás* című könyvéből, amelyben kisfia első rímeket próbáló kísérletéről gondolkodik el — *„Denevér — folyá vér"*. Véletlen-e, hogy így kezdődött? A költői életmű azt bizonyítja, hogy nem, mert Jékelyt egész életén át elkíséri a halál gondolata. Cínterem, elmúlás, barátok, rokonok elvesztése, s a háború, az önpusztító emberi hajlamok. De ne gondolja senki, hogy dekadensen és életidegenül, hiszen a költő legszomorúbb verseit is nagy, bensőséges életvágy hatja át. Ám ez a tematika egykor mégis kapóra jött egyeseknek, hogy elkövessék újkori költészetünk egyik legnagyobb öncsonkítását. Jékely Zoltánnak a háború után, 1957-ig nem jelent meg új verseskötete. Pedig milyen szép verseket írt akkor is! Az *Eltűnt barátaim után*, az *Álomrekviem*, majd a *Futballisták*, amelynek szépségét csak önön soraival lehet érzékeltetni:

„Mindig lesz a nagyvárosok határán
egy-egy letarolt gyepű rét,
hol bűvös alkonyati órán
hallani e mély dobzenét."

— S még százhúsz oldalon át sorakoznak e korszakának remekei, most már mindenki számára hozzáférhetően.

Tovább kutatva versei titkát, az egyik legfontosabb megállapításunk ez lehet; a hűség és visszavágyódás költője. Amit egyszer megszeretett, de el kellett válnia tőle — állandóan visszazeng benne. Városai, Nagyenyed és Kolozsvár, a Szamos-part, a régi társak, a szerelmek. Van egy ciklusa az *Elhagyott lakások siratása*, ebben írja: *„Boldog, aki egyetlen régi házban / élheti le az egész életét."* Tudjuk, hogy lehetetlen, s talán így nem is igaz, de ez a hűség megejtően szép. És szép az is, ahogy rendre megkeresi verseiben nemzedéktársait, akiket testvéri módon szeret. Weöres Sándort, Takáts Gyulát, Kálnoky Lászlót, a debreceni Kiss Tamást, s menynyi torokszorító kedvesség van abban a szép fölismerésben is, ahogyan az 1937-ben írt, *A rue de Lanneau-i szállodában* című versét húsz év késéssel a *„párizsviselt Kormos Istvánnak"* ajánlja.

Már pályája első lépéseitől nyomon követhetjük bátor és tiszta kiállását — a számára különben idegen — politika területén is. Gyűlölte az ellenforradalmat, verset írt Mussolini abesszin háborúja ellen, s rettegve várta a közeledő világégést, a második világháborút. 1939-ben verset írt az akkor ötvenéves Chaplin köszöntésére, felsorolva a nagy művészről minden lényegeset, amit majd húsz év múlva a filmesztéták is elmondanak, persze nem a legmagasabb rendű líra nyelvén.

Bár soha nem töri fejét különleges formai megoldásokon, mégis egyik legnagyobb formaművészünk, akinek a stílusa senkiével nem téveszthető össze. Zárt, tiszta szerkezetű verseit a képek, élmények, elementáris erejű hasonlatok töltik meg eleven lüktetéssel, s nagy fegyvere a szomorkás irónia is. Pontos érzékkel rakja egymás mellé a fogalmakat, mert tökéletesen ismeri a tárgyak világát, s tévedhetetlenül teszi őket helyükre a versben.

Ugyanígy van az érzelmekkel és indulatokkal is. A megélt tragédiák tanúja, vagy szenvedő részese teljes összetettségében ábrázol történést és lelkiállapotot, de soha nem patetikusan vagy érzelgősen. *„De míg a rög dörögve omlott, / s doboltak a komor doroncsok, / szemem mélyén inogni kezdtek / s egymásra dőltek vastraverzek, / szép mérművek omlottak egybe."* — írja a *Szabó Lőrinc temetésén* című versben férfias, keményen megrendüléssel, mégis teljes mélységében érzékeltetve a gyászt s a veszteség nagyságát.

Bizarr és fanyar iróniájú szerelmi költészete különös módon már csak a meglett férfikorban bontakozik ki igazán, de akkor aztán pompásan és meghökkentő erővel. Báj vegyül az erotikumba, a diadalba csüggedés, s meghitt a nosztalgiája is, s bensőséges, mert az igazi életöröm ízeit villantja föl.

Sajnos, az utóbbi években kissé megcsappant versírói kedve, de ha mégis felfedezhetjük új verseit, a minőség kárpótolja a mennyiség hiányát. Az *Álombeli észlelet a boldogság legfelső fokáról*, a *H. Lelle sirjánál*, s a Blaga Lucian emlékének áldozó *Vadmirtusz-csokor*, az életmű legszebb darabjai közé tartoznak, s azt sejtetik, hogy Jékely Zoltánnak is lesz nagy öregkori lírája, betetőzni eddigi életművét.

S hadd fejezzem be ezt az írást egy szubjektív vallomással. Bár sok éve ismerem és szeretem Jékely verseit, s előző gyűjteményes kötetéről is írtam, *Az időszárkányhoz* minden versét, első betűjétől az utolsóig egyvégtében végigolvastam. Nem feladatként, de igazi örömmel, s egy pillanatig sem érezve fáradtságot, s figyelmem lanyhulását. *(Szépirodalmi)*

WEÖRES SÁNDOR. A költészetnek nincsenek csodagyerekei — nem is lehetnek. Rimbaud-t ugyan szokás annak nevezni, de a tizenötéves kamasz már nem abban az értelemben gyerek, ahogy azt a fenti meghatározás sugallja. A magyarázat egyszerű. A költészet, minden művészeti ág közül a legszerteágazóbb; kiemelkedő szinten üzenni már csak éretten, a tudás és tárgyismeret birtokában lehet. Még érdekesebbé válik a kérdés, ha megfordítjuk. A költő, éljen meg bár matuzsálemi kort, soha nem veszítheti el a gyermeki gondolkodás frisseségét, látásmódja nem öregedhet, emlékeinek épen kell maradnia.

Weöres Sándor egybegyűjtött írásait forgatva jutottam el eddig a gondolatmenetig, mert őt is szívesen nevezték csodagyereknek, bár ő sem volt az. Tizennégy éves kamaszként írta első verseit, s fiatalon kapott Baumgarten-díjat, mert lehetetlen volt föl nem fedezni rendkívüli költői tehetségét. E tehetség két legfontosabb összetevője a tökéletes formaérzék, s a már említett tárgyismeret. De e rendkívüliséghez más is kell, s ez a más már-már zavarba ejtő, mert annyi összetevője van, hogy szinte lehetetlen rendszerezni.

Nézzük a kezdetet! Diákkorában megírja az *Öregek* című versét, amelyben káprázatos biztonsággal foglalja egységbe eme végső emberi állapot minden külső és belső jegyét. De a korai versekben már más is megtalálható. A játékos misztikum, a minden élő sorsát megérezni és megérteni tudó bölcsesség, s a költészetnek, mint a megtalált hivatásnak tiszteletteli elfogadása. Igen, a csoda itt van a szemünk előtt. Weöres Sándor húszéves korában már érett költő volt, aki már csak gyarapíthatta életművét, de túlhaladnia fiatalkori teljesítményét, még az ő számára is lehetetlen vállalkozás volna.

S a dolgokban talán a legfontosabb, hogy ő maga sem akarja ezt. Számos vers- és prózanyilatkozatában vallja, hogy minden méricskélés és összehasonlítás méltatlan hozzá, mert a költő szuverenitásában hisz; a semmi mással nem pótolható személyes műben.

Voltak nehéz évei, amikor mindenki más az ő helyében zavarodottan kereste volna saját igazát — ő egyszerűen megtalálta. Akkor írta sok más remekművekkel együtt a *Le Journalt*, a *Magyar etüdöket*, az *Ars Poeticát*. S nem menekülés volt ez, de ösztönös felmérése a lehetőségeknek, s benső egészséges munkavágy.

Megteremtette a *Bóbitát*, ami nem egyszerűen gyermekversgyűjtemény — eredetileg nem is annak készült — de a legnagyobb adomány, amit költő a nemzetének adhat. Költészetre nevelő — nem iskola — játék, bűbájos mese és mondókahalmaz, sejtelmesen és mégis relitásoktól duzzadó kép, látvány- és ritmuskavalkád. Aki ezen nevelkedik, az játékos könnyedséggel közelítheti meg majdan a költészet legmagasabb csúcsait is.

Már az első versekben is kimutatható a szegények, a gyengék és elesettek sorsával való együttérzésének az a mélyebb, bensőségesebb megfogalmazása, amit felesleges közösségeinek nevezni, hiszen több annál — azonosulás. De könnyedén csinálja ezt is — költői értelemben elegánsan — mert ha verset ír, beleegye válik vele, átveszi... keit, dinamizmusát, gondolatmenetét. S amikor már szabadon politizálhat, mert megszabadult ohatatlan gátlásaitól, Vietnam küzdőinek ajánlja versét, ironikusan kifigurázza hibáinkat, vagy a Kennedy testvérek sorsán meditálva mereng el a világ állapotán.

Szemrebbenés nélkül vallja be, hogy „lírai szarkatermészte" van; onnan lop, ahonnan éppen kedve tartja. Csakhogy ez a lopás soha nem sért más alkotói érdekeket, mert Weöres Sándor úgy formálja tovább a megszerzett anyagot, hogy annak saját szuverén tartalmat és kifejezést ad. Baudelaire macskája az ő keze alatt bizarr bájjal jelenik meg, s kultikus gazdaimádata bohókás játékká szelídül vagy nemesedik. Kölcsönvesz egy verset, sorait szétbontja, újból összerakja, s eddig nem észlelt fényeit, tulajdonságait villantja fel az eredetinek. Psychéje is ilyen teljesítmény, de méretében és költői értékekben gazdagabb társánál — most már valóban utánozhatatlan remekmű.

Könyve utolsó előtti ciklusának egyenesen ezt a címet adja: *Átnállások*. Hiszen az egyéniség szerepen túl, épp ilyen fontosnak tartja a líra egyetemességét, minden eddigi vívmány felhasználását, éltetését a maban és a jövőben. Vidoran, mitsem sejtve, mindent tudva — nála egyremegy. Megtámadhatatlan amit csinál, mert csak a dolgok haszna érdekli; a körülötte burjánzó hiúságok lefoszlanak róla. Ha akarja fölemeli a kezét, és a nappal, holddal, csillagokkal labdázik, s ha megteszi, biztosak lehetünk benne, hogy tökéletesen tudja mozgásuk törvényeit. Valaki egyszer azt mondta róla, hogy úgy tud leülni a földre, s onnan újra felállni, mint egy gyerek — támaszkodás nélkül. Azt gondolom, hogy akkor is van támasztéka, csak azt az avatatlanok nem látják. Az élő világban ugyanúgy mozog, mint a költészetben, mert számára a költészet és a világ azonos fogalmak. Olykor nehéz, máskor könnyű közeg; hozzátapadni s szárnyallni benne egyformán lehet.

Én a magam részéről büszkén és boldogan olvasom a könyvét, ami biztatással és reménnyel van teli, s a méricskélhetetlen nagyság igézetével. Weöres Sándor senkinél nem akar nagyobbnak látszani, de azt is nehéz volna elképzelni, hogy ma bárki nagyobb költő lehetne nála. *(Magvető)*

Demény Ottó

SIMON ISTVÁN



RAPSZÓDIA AZ IDŐRŐL

SZÉPIRODALMI KÖNYVKIADÓ

Az ünnepi könyvhéten jelent meg

KÖNYVESPOLCOM

A Magvető Könyvkiadó évente kiadja a *Körképet*, huszonegynéhány író elbeszélését, nyilván azokat, amelyeket az előző évi termésből legjobbnak vagy legérdekesebbnek talált. Könnyű is, nehéz is az ilyen válogatásokkal kötekedni; könnyű, mert én a magam ízlése szerint esetleg kihagytam volna egyik-másik elbeszélést s másokat vettem volna be helyettük — és még az is megeshet, hogy igazam volna —, s nehéz, mert a kritikusnak tudatában kell lennie, hogy az ő véleménye legalább annyira szubjektív, mint a kiadóé, ha nem szubjektívebb. Kifogásolni, mondjuk műfaji alapon egyik-másik írás felvételét a személyes ízlés befolyásolása nélkül is lehetne tán; de ha nagyon szigorúan vette volna a kiadó az elbeszélés műfaji követelményeit, akkor olyan műveket hagyott volna ki a *Körkép 75*-ből, mint Grandpierre Emil kisregény hosszúságú, nagyon plasztikus és élvezetes családmemoárja, vagy Komlós Aladár szép, tiszta pályaképe —, és kár lett volna mind a kettőért. Legcélszerűbb tehát a kötetet elfogadni annak, ami: a terjedelem korlátai és az ízlés által itt-ott szükségképpen kissé torzító, de lényegében hűséges tükörképnek. Mert a kiadó ugyan sehol nem hirdeti fennen, hogy kötete egyszersmind értékelése is az elmúlt év termésének, de címe, rendszeres megjelenése és igénye folytán az.

Egy elbeszélést azért így kapásból, forrásmunkák nélkül is hiányolok: Mészöly Miklós *Öregek, holtak* című „pontos történetét". De ezzel vége is ellennévsoromnak és nem a forrásmunkák hiánya miatt: ha itt volna előttem az elmúlt évi novellatermés egész kártyapaklija, akkor sem nagyon csábulnék valamilyen pasziansz játékra, hogy más sorsot vessek ki a magyar szépprózának. A huszonhárom elbeszélésből végül is tizenöt már folyóiratbeli megjelenésekor megfogott: az említett két nemelbeszélésen felül Bertha Bulcsúé, Galgóczy Erzsébeté, Hernádi Gyuláé, Illés Endréé, Karinthy Ferencé, Mándy Iváné, Mesterházi Lajosé, Sükösd Mihályé. Örkénynek ezúttal inkább a „normális" novellái. Örültem az elbeszélést ritkábban író Páskándi bizarr-lírai ötletének, annak, hogy Rákosy Gergely, a leginkább dulatosabb magyar író egy iróniával stilárisan kiszakadt haraga bugyraiból; tetszett a számomra kevésbé ismert Sobor Antal gyengéd novellája s nagyon örültem, hogy az irodalomból évekre el-elbujdosó Szabó István olyan szép elbeszéléssel szerepel.

A többieknél, a távolugrók szakkifejezését kikölcsönözve, úgy éreztem: „volt jobb". Sorra venni őket, s megmagyarázni kifogásaimat vagy esetleg csak közönyömet, itt nincs helyem. Hadd említsek meg azonban két írót, akit különösképpen becsülök, éppen ezért elbeszélésük nem egyszerűen kevésbé tetszett, hanem kicsit csalódottá is tett. Szakonyi Károly egy meglehetősen kézenfekvő ötletet használt fel, s nem is saját hangját mondta el — ügyesen de nem meggyőzően. Vészi Endre pedig engedett az ő legfőbb kísértésének, a csináltságnak. Pedig tulajdonképpen milyen jól megírt elbeszélés mind a kettő!

Mivel a „volt jobb" elbeszélések nagy része sem rossz, csak éppen nem éri el szerzője legjobb színvonalát, nyugodtan mondhatom, hogy a *Körkép '75* jó, kulturált, kiváltképpen olvasmányos elbeszélésgyűjtemény. Tükre az utóbbi évek magyar szépprózájának. Az is, felső szintjét tekintve, jó és kulturált — civilizált prózát írunk, mondhatnám iróniával. Mint ahogy a kötetben, az utóbbi évek prózájában sincs izgalom, meglepetés, robbanás, áradás: mint két zsilip között tartott folyónak, prózánknak állandó a vízszintje. Vagy hadd plagizáljam el egyik nagy költőnk állítólagos meghatározását, mert jobban ideillik: a magyar próza „szélárnyékban" van.

Nem válság, nem az alkotó erők elapadása, nem tragédia. Tény. Okát adni én nem vagyok hivatva, de eltűnődöm rajta. Az első kézenfekvő magyarázat az, hogy a magyar társadalom politikai létének legkiegyensúlyozottabb szakaszát éli. Nincsenek nagy külső-belső viharok, amelyek felkavarják a lelkeket — az irodalom lelkét is. Mértéktartó az öröm is, és mértéktartó az örömnél erőteljesebb irodalmi ihletforrás, az indulat vagy harag is, mint e kötetben például Mesterházi Lajos, Rákosy Gergely, Somogyi Tóth Sándor novellájában. A robbanást, az izgalmat az irodalomban általában a fiatalok okozzák — de a kötetben egyetlen igazán fiatal író sincs. S aligha szűkkeblűségből vagy éppen konzervatizmusból: fiatal prózairodalmunk nem sok meglepetéssel szolgál, vagy legfeljebb csak olyanokkal, hogy a legigényesebbek túl keveset dolgoznak vagy — reméljük — csak átmenetileg — elromlanak.

Nem hiszem azonban, hogy ez tartós állapota volna a magyar prózának. Történelmünkben talán először, a politika érzékenyebb műszernek bizonyul manapság az irodalomnál: kultúráról, életformáról, kialakítandó erkölcsi normákról nem véletlenül esett annyi szó az utóbbi időben. Talán éppen a politikai kiegyensúlyozottság légköre és a létbiztonság következtében mind érzékelhetőbbé válik az emberi-erkölcsi-magatartásbeli kiegyensúlyozottság kívánatos mértékének hiánya. Közemberi állapotunk elmaradottabb, ingatagabb, kialakulatlanabb, mint a társadalmunk. Az irodalmi szociográfia már felfigyelt erre — sikerei nem kis részben ennek is köszönhetők.

Mindez, mint már említettem, nem magyarázat, hanem tűnődés. Meglehet, sokkal tudósabb térképészeti munkára van szükség, hogy azt a hegyet, amely a „szélárnyékot" okozza, megtaláljuk. Pedig okozza nemcsak a prózában, hanem — olvasom éppen — a filmben is. S talán a képzőművészetek vitorlái sem duzzadnak szakadásig. Vagy lehet, hogy ez az erőgyűjtés, a nekifutás időszaka? Látva, hogy az általam ismert külföldi irodalmakban is a mienkéhez hasonló állapotban van a próza, még az is megfordult a fejemben, hogy nyelvi elszigeteltségünk ellenére is együtt mozgunk a világirodalom nagy egészével.

De ez alig valószínű: nem tenger a világirodalom, s nincs valamilyen titokzatos holdja, amely mindenütt dagályt és apályt támasztana. És hát író változtatni a nagy folyamatokon nem tudván, nem is az a fő dolga, hogy rajtunk spekuláljon. Hanem azon, hogy belőle magából nem veszett-e ki a vállalkozókedv, a kockázatvállalás. Ezt pedig eldönteni ki-ki csak maga tudja.

Szőke Judit

1974 APR 1
Budapester Rundschau
Endre Bálint B-8-1-277
1021

Pariser Jahre

Im Atelier von Endre Bálint

Farbige Kieselsteine, Glasmurmeln, vom Wasser ausgewaschene, knorrige Wurzeln, scheppernd-schallende Leierkastenmusik und natürlich der Rummelplatz, das unübertroffen Phantastische, die sich in sanfter Drehung wiegende Kutsche mit dem gegen den Wind posaunenden Engel, der Horror des Wachsfigurenpanoptikums, die Heldentaten der Puppen im Wandtheater, die Jugendstreiche in der Umgebung der Orczy-Straße, all dies ist als Thematik für einen Maler genug, wenn nicht sogar zu viel. Das Traumland, das wir alle zu erobern, zu erleben trachteten, wenn auch nicht jeder Dichter, Maler oder Schriftsteller wurde. Noch in den dreißiger Jahren war auch Endre Bálint „nur" ein Werbezeichner, den sein Beruf damals erstmalig nach Paris brachte.

„Meine Freunde hatten Paris bereits Anfang der dreißiger Jahre kennengelernt. Ich erst 1934. Damals interessierten mich Cassandre, Paul Colin, mit einem Wort: die Reklamegraphik. Ja, eigentlich ausschließlich die Reklamegraphik. Bis ich eines Tages, an einem schönen Vormittag im Frühjahr beim Kippensammeln . . ., ja, denn Geld — wie sich das für einen mit Begeisterung reich, mit irdischen Gütern stiefmütterlich bedachten Maler gehört — hatte ich natürlich kaum, also beim Kippensammeln erblickte ich in der Galérie Pascin Bilder von Picasso, Léger, Soutin und Modigliani. Damals dürfte sich wohl mein Schicksal entschieden haben. Mir wurde bewußt, daß man auch anders malen kann als in Budapest in der Gresham-Schule. Es folgten 13 Jahre voll quälender Sehnsucht nach Paris. Erst 1947 konnte ich erneut hinfahren. In der Galérie Drouot stellten Wolls, Stael und Pevsner aus. Ein reiner Mißerfolg. Noch im selben Jahr zeigte auch ich einige meiner Bilder in Paris, und bei dieser Gelegenheit erkannte ich, daß die École de Paris für mich eine Sackgasse war, aus der ich mich zu befreien hatte. Ich mußte Lajos Vajda entdekken, diesen Riesen des Geistes und der Kunst, der nach vier Jahren Pariser Aufenthalt nicht ein Stäubchen „Paris" mit nach Hause brachte. Ich mußte aber auch erkennen, daß die moderne ungarische Kunst ohne die geistigen Impulse Europas im Provinzialismus steckengeblieben wäre."

„Während meiner Pariser Jahre zwischen 1957 und 1962 suchte ich mich von den direkten Einflüssen zu befreien, anderseits aber mein Ungartum zu determinieren. Ungar zu sein, bedeutete für mich, unsere geistige Existenz zu definieren, jenen Weg innerhalb Europas zu finden, den wir — wenn auch mit verschiedenen Hilfestellungen — aus eigenem Antrieb beschreiten können, den Ranzen mit eigener geistiger Nahrung angefüllt, neben der zweifelsohne auch der künstlerische Proviant der Welt, Europas, Platz finden kann. Für mich waren und sind Bartók und Lajos Vajda ausschlaggebend bis zu dem Punkt, wo sie noch die Entfaltung meiner künstlerischen Persönlichkeit fördern. Die Hinwendung zur Volkskunst kann mich natürlich nicht den geistigen Strömungen Europas entreißen. Es gibt — und das gilt bereits als historische Lehre — Einflüsse, Ergebnisse, die man nicht ignorieren kann. Ich denke hierbei an den Kubismus, an den Surrealismus, aber auch an jene Bestrebungen, die den Ausdruck auf ein Minimum beschränken."



Varianten zum „Gitter von Szentendre"

„Viele junge Künstler betrachten Sie als ihren Meister."

„Ihre Anerkennung stellt mich manchmal dringlich vor die Frage, ob diese Verehrung mich nicht dazu verleitet, Gewohnheiten zu konservieren. Dann versuche ich mein Schaffen auf Gebiete zurückzulenken, die mir ermöglichen, mit den jüngsten, aktuellsten Richtungen in Fühlung zu kommen. Schon früher habe ich mich mit Kollagen, Montagen und Objekten beschäftigt. Sie zeigen Impulse des frühen Surrealismus, aber ich habe mich bemüht, die bekannten Formen mit einer für mich charakteristischen Gefühlswelt zu durchdringen."

Endre Bálint ist eine der führenden Persönlichkeiten der heutigen ungarischen bildenden Kunst. In Anerkennung seines künstlerischen Schaffens wurde ihm der Titel Verdienter Künstler der Ungarischen Volksrepublik verliehen. Auf zahlreichen in- und ausländischen Ausstellungen, Wettbewerben wurden ihm Preise zuerkannt.

Ferenc Szamosi

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., Üllői út 51
Telefon: 138-088, 337-748, 340-726

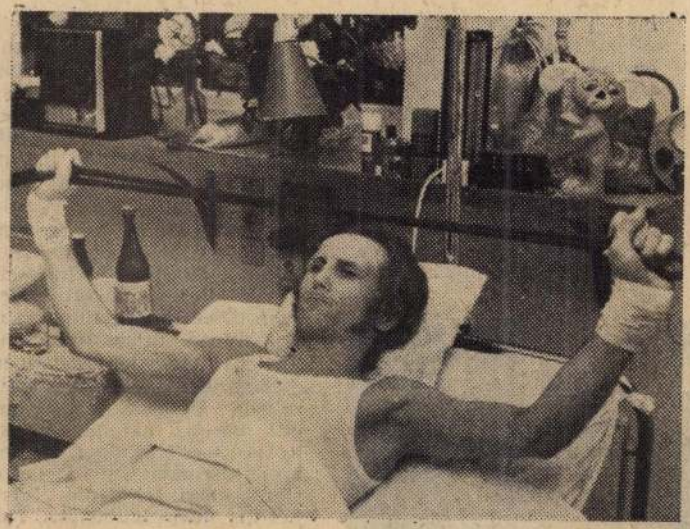

RINGKAMPF

Mister Tusch wieder im Training

„Csaba Hegedűs hat eine einzige Leidenschaft: die Geschwindigkeit. Er ist ein besessener Autofahrer. Er meint, lebte er nicht in Ungarn, so würde er sicher Rennfahrer werden ..."

Mit diesen Worten endete ein Artikel, in dem die BR vor gut einem Jahr den erfolgreichsten Ringkämpfer der letzten Jahre vorstellte: Csaba Hegedűs, der auf der Weltmeisterschaft in Sofia, 1971, im Halbschwergewicht sämtliche Gegner mit Tuschsieg überwand und dafür von den Journalisten den Ehrennamen „Mister Tusch" erhielt.

In seinem japanischen Sportwagen raste er tatsächlich mit beängstigender Geschwindigkeit über die Landstraßen. Dann kam die Schreckensnachricht: Olympiasieger und Weltmeister Csaba Hegedűs erlitt einen schweren Autounfall, und es ist fraglich, ob er am Leben bleibt.

Er blieb am Leben.

Sein erstaunlich starker Organismus hat die schwere Prüfung überstanden. Er weiß gar nicnt einmal, an wie vielen Stellen seine Arme, Beine und sein Bekken gebrochen und wo seine Bänder gerissen waren. Diese Risse und Brüche konnte der Organismus noch ertragen, aber die inneren Verletzungen machten den Ärzten riesige Sorgen. Csaba Hegedűs wurde am laufenden Bande operiert, und es verging ein Monat, bis die unmittelbare Lebensgefahr vorbei war. Die langsame Genesung nahm weitere, lange Monate in Anspruch.

Im vergangenen Dezember wurde Hegedűs nach Schweden gebracht, wo eine hochbedeutenden Operation durchgeführt werden sollte. Von dieser Operation hing seine weitere Sportkarriere ab. Dieser Tage kehrte er heim. Als gesunder Mann!

„Ich darf wieder Sport treiben!" waren seine ersten Worte nach seiner Landung auf dem Flugplatz. „Bei der letzten Untersuchung konnten die Ärzte gar kein ungünstiges Symptom mehr entdecken. Während meiner Krankheit hatte ich Zeit zum Nachdenken und beschloß, wenn ich wieder ganz gesund werde, die nächsten zweieinhalb Jahre auf die Stunde genau einzuteilen und jeden Schritt nach einem ausgearbeiteten Programm zu machen. In Montreal will ich Olympiasiger werden, und alles werde ich nun diesem Ziel unterordnen. Dieses Jahr muß ich neue Kräfte sammeln. Ich darf noch nicht ringen, aber schwimmen, turnen, laufen schon. Nächstes Jahr werde ich wieder im Ring sein. Während meiner Rekonvaleszenz wurde mir soviel liebevolles Mitgefühl entgegengebracht, das ich nur damit erwidern könnte, indem ich den Liebhabern des Sports viel Freude bereite."

Csaba Hegedűs ist nun schon seit zwei Wochen daheim und hält sich genau an die Tagesordnung. Ins Schwimmad fährt er mit dem Autobus. Bis zur Olympiade setzt er sich nicht ans Lenkrad — und vielleicht auch später nicht ...

Róbert Zsolt

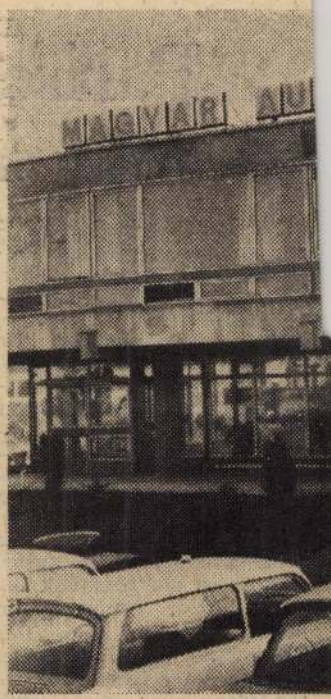

Kleiner A ganz gro

„Um alles zu bieten, sind wir noch nicht groß genug, doch wir können manches geben, weil wir nicht mehr klein sind."

Mit diesem für vieles symbolischen Satz beginnt Vilmos Matykó, seit 25 Jahren erster Sekretär des Ungarischen Autoklubs, die Antworten auf einige Fragen.

Ungefähr 20% aller Privatwagenbesitzer, also etwa 80 000 Klubmitglieder, erhalten und fördern diese gesellschaftliche Institution. Nicht übertrieben optimistisch ist die Prognose: bis 1975 100 000 Mitglieder; in kaum 10 Jahren ist der private Autopark von 100 000 auf 400 000 Pkws gewachsen. So wird es aller Voraussicht nach bis 1980 in Ungarn eine Million Autobesitzer geben. Verkehrsordnungshüter, Straßen-, Service-, Garagen- und Parkplatzbauer sehen dieser rasanten Entwicklung mit großer Sorgen entgegen. Und eben aus diesem Grunde bemüht sich der Autoklub— im nächsten Jahr feiert er sein

FUSSBALL

Chancen gegen Bayern-München?

gen Dózsa kann uns keine Überraschung passieren. Unsere Spieler haben sich in den verschiedenen Länder- und Klubspielen selbst an die hitzigste Spielatmosphäre gewöhnt."

Die erste Begegnung findet [illegible] April im Budapester

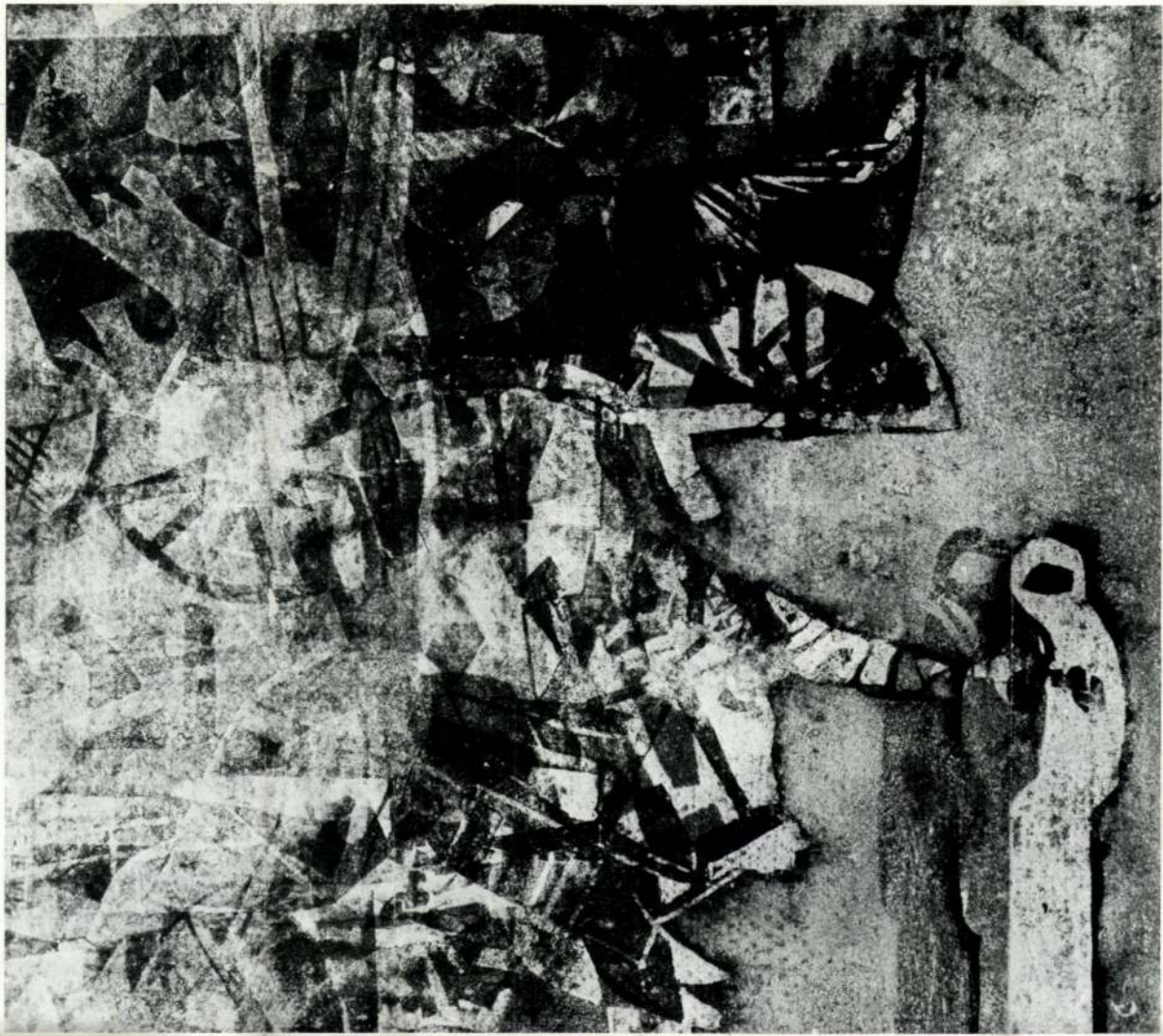

3 *Bálint Endre: Motivumburjánzás I., monotípia, 29×30 cm, 1964 (fotó Tahin)*

Bálint Endre
festő- és grafikusművész

B-8-1-275

Művészet, Budapest, 1969. okt. 13. old.

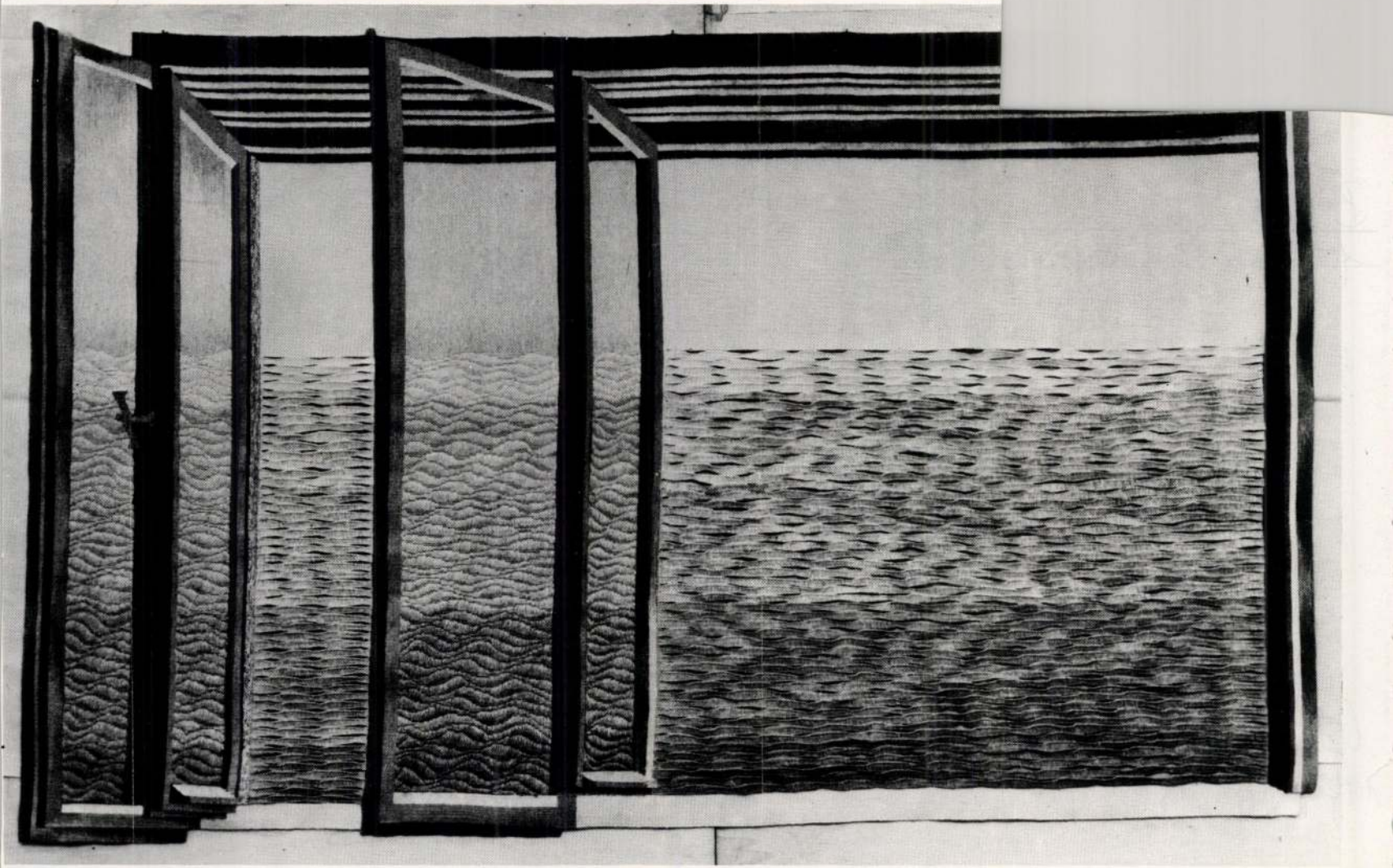

Bálint Endre: „Cannes-i halász"
művészet, 1974. 5. B-8-1-273



P. Szucs Julianna

1021

Az Európai Iskola

Ha az Európai Iskola vége nem esett volna egybe a művészetpolitikai téren is elhatalmasodott személyi kultusz kezdetével, most az oktalan mellőzés miatti feszengés nem bénítaná azokat is, akiknek e mellőzésben semmi szerepük nem volt. Ha nem hallgatunk olyan sokáig a mozgalom eredményeiről, melyek jelentősek, sőt nagyszabásúak voltak, most könnyebben beszélhetnénk a tévedéseikről is, melyek nem kevésbé voltak jelentősek és nagyszabásúak. Ám a 25 éves csend mítoszokat és ellenmítoszokat szült és a székesfehérvári tárlatnak – mely 1948 óta először mutatta be együtt a csoportot – volt mit helyreigazítania.

Mindenek előtt észre kell venni, hogy az Iskolának nem volt szerencséje az ideológusaival. A képzőművészeti alkotófolyamat nehezen tűri a kommentárt. A gondolat nyelvi és formai közlése közt néha áthidalhatatlan a szakadék. Különösen élessé válik az ellentét olyan kísérleteknél, melyek az ábrázolástól független, tiszta esztétikai információkra törekszenek, vagy – másfelől – a pszichikum irracionális folyamatait akarják felmutatni. Mindezek a szándékok alapvetően határozzák meg azokat az irányzatokat, melyekkel a mozgalom érintkezést kere-

sett.
az ex
lizmu
iratul
ez az
A f
törté
avant
szere
még
ban n
és az
vetle
dalmi
mák,
közlé
gedté
néha
telen
prob
Magy
lelke
olyan
más,

Bálint Endre B-8-1-274

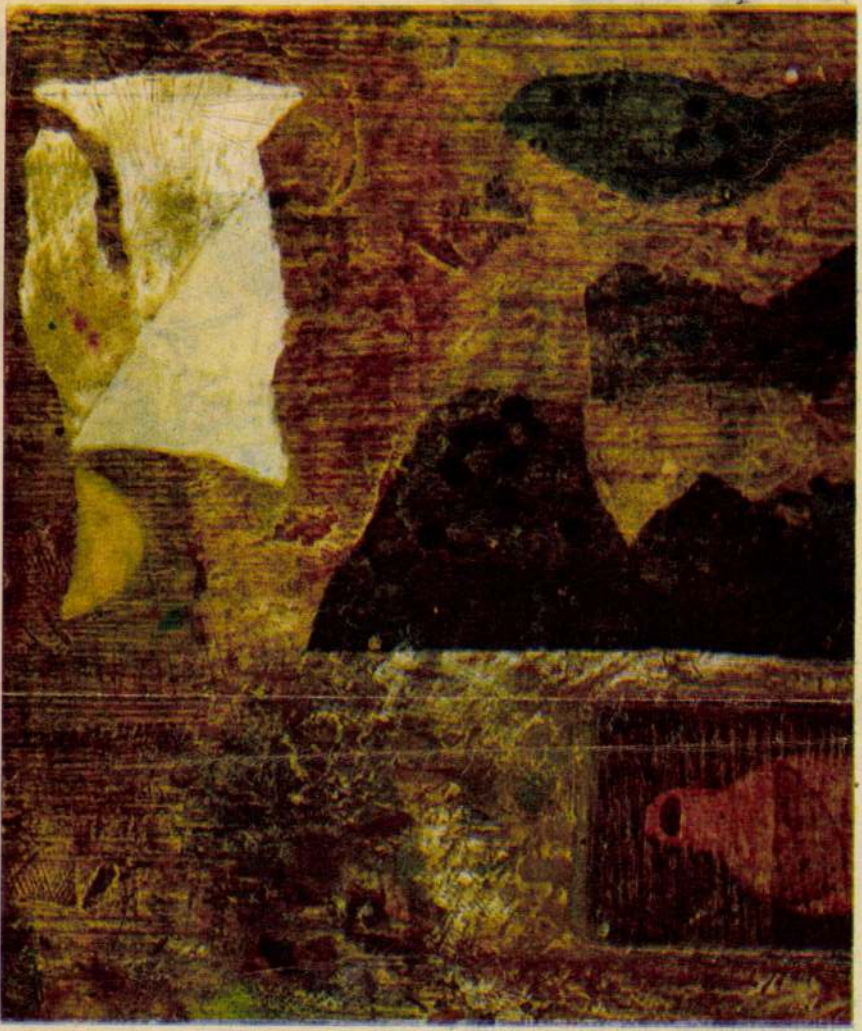

BÁLINT ENDRE: ANGYAL

A CORVINA KÖNYVKIADÓ REPRODUKCIÓI

Tükör, Budapest, 1947. okt. 24.



Fiatal sakko

Ribli Zoltán

Csom István



Azok a neves nagymesterek, akik a második világháborút követő években kerültek az élre, sok országban fokozatosan átadják helyüket fiatalabb pályatársaiknak. Három évtizeden át Gligorics nagymester volt a jugoszláv sakkozás vitathatatlan éllovasa, ma már 25 évvel fiatalabb honfitársának, Ljubojevicsnak 2615 pont a nemzetközi értékszáma, miközben Gligoricsé 2575-re csökkent. Uhlmann nagymester az NDK-ban többé-kevésbé sikeres utóvédharcokat folytat a fiatal trónkövetelőkkel, elsősorban Knaakkal szemben. Kortársai közül ugyan dr. Malich az idén megkapta a nemzetközi nagymesteri címet. Pietzsch nagymester, Fuchs, Berthold és néhányan mások viszont felhagytak a versenyzéssel. Az idősebbek számára szinte hihetetlen, hogy az 1950 évi budapesti világbajnokjelöltek versenyének argentin résztvevője, az örökmozgó Najdorf, a tavalyi nizzai olimpián nem az első, hanem a harmadik táblán szerepelt csapatában.

ből, 12 nagymester körmérkőzéses küzdelméből, Portisch egyedüli elsőként került ki, fél ponttal megelőzve Karpov világbajnokot, Petroszjan exvilágbajnokot és Ljubojevicset. Más verseny ezzel véget is ért volna. Milánóban azonban egy régebbi lebonyolítási formát követtek: még egy középdöntőt és egy döntőt is kiírtak. A középdöntőben Portisch 2.5:1.5 arányban győzött Ljubojevics ellen, míg a Karpov-Petroszjan mérkőzés 2:2 arányú döntetlennel végződött.

B-8-1-272

BÁLINTH ENDRE 1

Egy lovacska, méghozzá nem is igazi, csak egy szíjjártó mester bádogcégére volt hajdan festve; a templomtorony, a házak és a falak, a roncsolt maszk, a kés és a Hold, a szigonnyal ékes, rácsos, vaksi kis ablak, a korhadó, szinte szétmálló ablakkeret keresztje, amelyet csak a rozsdás szegletpánt tart össze, a temetőkert kőfala és a düledező sírszobrok — íme, *Bálint Endre* képi színpadának szereplői. Van Bálint stábjában — bár ritkáb-

MAGYAR HIRLAP 1980/7/24/6

Szamosi Ferenc:Álmok képi szinpadon

B-8-1-272

BÁLINT ENDRE 2

ban — *figura is.* Kanopuszforma ez, magát lepelbe burkoló, arcát rejtő alak, aki hol halott asszonyként, hol az ég boltozatán asztrális jelenésként tűnik fel, társaként Holdnak, Napnak. Mindezek a szereplők a festő számára tárgyak — Szentendrén úgy mondják, motívumok —, amelyekhez Bálint egy életen át konokul ragaszkodik.

MAGYAR HIRLAP 1980/7/24/6

Szanesi Ferenc: Álmok képi színpadon

B-8-1-272

BÁLINTH ENDRE 3

MAGYAR HIRLAP 1980/7/

Szamosi Ferenc: Álmok

kornádó fa, földbe süppedt apró házacskák, az alumínium burkolatú, a csillogó vasbeton-üveg épületcsodák korában? Talán csak nem érvényes valami manapság divatos, hamis fanyalgó-szenvedő nosztalgia Bálint Endrére is? *Biztos*, hogy nem. Nosztalgiái Bálintnak is vannak; kötődése, szinte szerelmes kötődése Szentendréhez se más. Mégis, ha elfordul a jelentől, akkor nem általában a múltba, hanem a maga *személyes múltjába* merül alá — amely ugyanakkor elválaszthatatlan a szeretett város múltjától —, felkutatva azokat az időtlen (legalábbis annak hitt, gondolt), nem múlandó tárgya-

B-8-1-272

BÁLINTH ENDRE 4

kat, amelyek egy nagyon is végés, személyes élet szürke, semmitmondó napjait, örömös vagy gyötrelemteli pillanatait idézhetik vissza. Valóban képesek ezek az élettelen, néma tárgyak újraidézni a múltat, a magunk történelmét? Ki ne tudná; vannak embersorsú, velünk rokon sorsú tárgyak, van azoknak is személyes életük, elhasználódnak, elkopnak, előregednek, elmúlnak és elfelejtődnek, s végül elpusztulnak. Sőt, a költészet talán legsodróbb erejű metaforája szerint — Vergilius írta ezt le majd

MAGYAR HIRLAP 1980/

Szamosi Ferenc: Álmok képi szinpadon

B-8-1-272

BÁLINT ENDRE

kétezer éve — még *könnyeik* is vannak. Ezen a megemelt, költői, lírai létezés igazságszintjén tudnak szólni Bálint festői motívumai magányról, szorongató félelmekről, a magunkramaradottságról. A játékos irónia, a csúfolódó, keserű humor nem idegen tőle, mégis csak ritkán oldja föl művészete komor-sötét drámai alaphangját.

MAGYAR HIRLAP 1980/7/24/6

Szamosi Ferenc: Álmok képi színpadon

B-8-1-272

BÁLINT ENDRE 6

MAGYAR HIRLAP 1981/

Szamosi : Álmok képi

Hogyan szerveződnek ezek a képelemek azzá a sajátos képvilággá, amely csak reá jellemző? Motívumait Bálint mindenekelőtt stilizálja, redukálja, síkba teríti, azokhoz más szimbolikus alakzatok is sorakoznak, amelyek már nem leplezhetők le, nem „fordíthatók le" olyan egyszerűen, mint mondjuk a kerék vagy az ablak, jelentésük nemegyszer rejtve is marad, ám egy festői-költői nyelv egészében mégis *értelmezhető*. A síkban fogalmazott képi elemeket precizen, szinte mérnöki szabatossággal, komótosan, ráérősen festi meg, mintha

B-8-1-272

BÁLINT ENDRE 7

azok előrajzolva ott volnának fatábláján, pedig éppen ezek az énigmatikus, ködös, sejtelmes, „nem lefordítható" alakzatok természetük szerint is tűnékenyek, rebbenékenyek.

MAGYAR HIRLAP 1981/7/24/6

Szemesi : Álmok képi színpadon

B-8-1-272

BÁLINT ENDRE 8

Bálint egyike a legérzékenyebb, a legszubtilisabb koloristáinknak, A csendes hajnalok, a borulatos esték, a sejtelmes éjszakák látomásos színeit csak kevesen tudják úgy fára, vászonra álmodni, mini ő.

MAGYAR HIRLAP 1981/7/24/6

Szamosi : Álmok képi szinpadon

B-8-1-272

BÁLINT ENDRE 9

Nem vagyok se absztrakt, se szürreális — vallotta magáról, s el kell ezt neki hinni, mert a modern magyar művészetben két festőhöz minden bizonnyal ő ért a legjobban; az egyik *Vajda Lajos*, a másik ő maga, Bálint Endre. Én azt mondanám, absztrakt is, szürreális is, hiszen téri, idői rendnek és konvencióknak fittyet hányó, szürreális, látomásos világát absztrakt rendbe szerkeszti. Némi játékossággal; a szürrealisok közül ő a legabsztraktabb. Bálint hiteles, szuggesz-

MAGYAR HIRLAP 1981/[illegible]

Szamosi : Álmok képi színpadon



B-8-1-272

BÁLINT ENDRE 60

tív képi látomásai a magyar művészet maradandó értékei, és, hogy csak néhányat emeljek ki életművéből — amelynek gazdag válogatása e nyáron a Szentendrei Képtárban látható —, a *Népligeti álom*, az *Itt már jártam valaha*, a *Képszonettek* sorozata a kortárs magyar festészet igen becses darabjai.

Szamosi Ferenc

MAGYAR HIRLAP 1981/7/20/6

Szamosi : Álmok képi színpadon

B-8-1-262

Bálint Endre

7	Külvárosi kávézó	paszt.	80.— P
8	Csendélet	„	70.— „
9	Ujságárus asszony	tempera	80.— „
10	Csendélet	paszt.	70.— „
11	Olvasó férfi	„	100.— „

Nemzeti Szalon
Tavaszi Szalon 1937

meg kellett kívánnia: kellő készültséget, igaz meggyőződést és nyilvánvaló tehetséget.

Nincs érzékenyebb valami, mint a művészi tehetség. Nem is kell hozzá az életviszonyok különleges kegyetlensége, hogy meddővé szikkassza, viszont elég egy kevés biztató melegség ahhoz, hogy sudárba szökkentse. A Szinyei Társaság évente erre az utóbbi szerepre vállalkozik nemcsak kötelességszerűen, hanem örömmel is. Sajnos azonban csak az első lépést teheti meg: összetoborozza az ifju tehetségeket, kiválasztja közülük a legkülönbeket és a Nemzeti Szalon előzékenyen rendelkezésére bocsájtott falain gondos rendezésének tetszetős csokrában bemutatja őket a közönségnek. A nehezebb, de egyúttal legszebb feladat igy közönségünkre hárul. Neki kell helyes ösztönével, művészetszeretetével és művészi ifjuságunk megbecsülésével azt az anyagi bátorítást is megadnia, amely a kiállítókat átsegíti a kezdetnek ma hatványozott nehézségein s amely akkor ad nekik támogatást, amikor legnagyobb szükségük van rá s amikor szinte bizonyos, hogy a segítés eredményes lesz.

Oltványi-Ártinger Imre

Bálint Endre festő

B-8-1-258

Magy Tibor cikke

KisUjság

1948 JÚN. 6.

KIÁLLÍTÁSOK

Bálint Endre

legújabb képeit mutatja be az *Európai Iskola* XXXIV. központi (IX., Üllői-út 11—13.) kiállításán *Gegesi Kiss* Pál professzor. A mult év őszén ugyanitt rendezett Bálint-kiállításon a művésznek a párisi *„Galerie Creuze"*-ben bemutatott és a francia nagyközönség körében visszhangzatos sikert aratott gyüjteményét láttuk. A jelen kiállítás — amelyet *Mihályfi* Ernő miniszter nyitott meg magvas méltató beszéddel — új műhelytitkokat tár fel. *Bálint* eddigi munkáiban az eluralkodó bölcselmi elem jórészt lírikus jelleggel nyilatkozott meg. Mostani képei immáron egészen drámai feszültségüek. Katalógusbeli önvallomása szerint ugyancsak báráti szemek tanúságára s megértésére számít egyelőre, itt látható festményeinek, rajzainak, monotypiáinak mégis sokkal messzibbható lehet a hatóerejük, mint tíz év óta — a híres egykori *Tamás-Galériában* történt bemutatkozása óta — ismert s méltatott bármely művének. Vitathatatlanul emberközépponti piktúra ez izzó és hideg színeiben, tartalmi észszerűségében és formai érzékletességében egyaránt, olyannyira, hogy amit a festő önmagának és ön-

matumat meg a sztrájk első éjszakáján megkapta Bálinyi, de annak teljesitését a legridegebben visszautasitotta.

Nem volt lap Budapesten és nem volt lap az országban, amely a sztrájkot követő reggel ne ismertette volna bő részletességgel és nagy cikkekben a Pesti Napló sztrájkmozgalmát. Még a legkonzervativebb lapok is, amelyek minden szociális megmozdulással szemben mereven és elutasitóan viselkedtek, a Pesti Napló sztrájkját mély, benső szimpátiával fogadták. A

Ez alatt egy szükebb bizottság megformulázta azt az ultimátumot, amelyet Surányinak át kellett nyujtani. Természetesen a hatalmi kérdésen kivül ebben az ultimátumban anyagi követelések is voltak, bizonyos aránytalan fizetések kiegyenlitése és főképpen annak hangsulyozása, hogy a kiadó ne avatkozzék bele minden aprólékos részleteiben a szerkesztőség munkájába. Az ultimátum végül kikötötte, hogy a sztrájkból kifolyólag egy éven belül senkit elbocsátani nem lehet, vagyis egy kollektiv

követelt, melynek a tartama egy esztendő.

a szerkesztőség állásfoglalása egyöntetü volt, a
ható vezére mégis Lakatos László volt, aki ebben az
in a legjobban gyülölte Surányi Józsefet. De ugyszól-
nki kikérte a maga részét a munkából. Posztok álltak
tőség kapujában, nehogy árulás történjék és akár va-
er-féle ember, állástalan ujságiró, álhirlapiró vagy
ségbeesett exisztencia besurranhasson a Pesti Napló
De erre kisérlet sem történt, az egész sajtó páratlan
ggel és lelkesedéssel állt a sztrájkoló kollégák szolgá-
édelmére.

ka már körülbelül kétszáz ember volt a Szent István-

maga előtt oldott meg: mindaz igen sokak szeme számára jelenthet ma vagy holnap életszerű megoldást. Kedvelt témája a veszedelmes polippal gyürköző *Gannesi tengerész*, itt mint drámai hős tér vissza ugyancsak több változatban s már-már oly szembetűnő szimbólumként, mint a disznócsordával küzdelembe szálló *cervantesi hős* gondolatképe vagy *Ady* Endre harca a *Disznófejű Nagyúrral*...

BÁL

INT ENDRE

B-8-1-263

Magyar Nemzet
Péntek, 1980. október 31.

KÉT KIÁLLÍTÁS

Bálint Endre monotypiái a Csontváry-teremben

Nem a való: annak légi mása — első ránézésre talán így is jellemezhetnénk *Bálint* Endrének a Csontváry-teremben kiállított munkáit, zömmel az utóbbi tíz-tizenkét évben létrehozott monotypiákat. „Légi" a világuk olyan értelemben, hogy fátyolosak, felhősek, tejszerű ködön derengenek át...

A művész maga irányítja ilyesfajta képzettársítások felé a néző gondolatait, például *Párás ablak* című kompozíciójának címével-sugallatával, s még inkább a színeivel, az említett példán a szavakba alig foglalható téglavörös és kékiszín árnyalatokkal, azok összhangjával, a *Normandiai kegyeletfa* bágyadt liláskék alapozásával vagy akár a *Piros, fehér, zöld* zöldjével, a tragikus hazaszeretetnek (még inkább így mondhatnám: honszerelemnek) ezzel a beszédesen tört színével.

Hogy mit ér a szín, mit változtat a képen, mit hangsúlyoz ki, fokoz fel, s miként nyom el másodrendű fontosságú motívummá olyat, ami az imént, más színösszetételben, még a kompozíció legfontosabb elemének látszott: ezzel kísérletezik monotypiái egész sorozatain Bálint Endre, ezt a mesterségbeli alapgondolatot variálja mesterfokon. *A kék* című munkáján egy ház dominál, az ő módján jellegzetes ház, minimálisra redukált ábrázolás, vak (azazhogy látó, élő, érzékelő) ablakszemekkel. Alig vesszük észre, hogy a képen más is van: *A négy bukszus*bokor ugyanis, melyek a következő változatokon lépnek majd előtérbe a maguk ez idáig árnyékba borult tömegével s homályosítják el menten a magának eddig nagyobb figyelmet követelő házat. A színek erejétől lesz *Komor ház* a következő ház; helyezkedik majd el *Tépett felhők alatt* a rákövetkező; s tanulmányozhatjuk azt is, mit tesz egy fénysugár, mint ragyog fel tőle a *Folklór pieta.*

A folklór egyébként, a népi díszítőművészet számos eleme volt az ihletője nem egy Bálint-monotypiának ebben a sorban. Kissé ironikusan, még inkább önironikusan, tán meghatottságát palástolandó — fogalmaz át egyes közkeletű motívumokat. *Az első stelázsi folklór* című munkáján még felismerhetők a szürkészöld alapon a tulipánminta fehér sorai, sőt, egy váratlanul előtérbe nyomuló fekete sor még nyomatékosabban idézi fel a szülői vagy nagyszülői ház „stelázsi"-ja körül a falfestés vagy szekrénycsík idáig vetülő, a múltból prizmásan a jelenbe vetülő fény- és árnymintázatát. A *Terítő a stelázsi folklór idejéből* egy évvel később már szétesettebb mintát mutat a fáradt rózsaszín alapon: messzebb távolít. A *Variáció a stelázsi folklór idejéből* még tovább absztrahálja az emlékképeket — itt már mohazöld ázalagos vízszürke az alap.

Bálint Endre művészetének ismerői, hívei viszontláthatják, örömmel üdvözölhetik most is a művész saját mitológiájának, fogalomvilágának számos elemét. Itt vannak a bábúszerűvé „eszterált" asszonyok, a „kettéfűrészelt" sakk-lovacskák, az álarc-halálfejek, és természetesen a gyertyatartók és természetesen a fal fölött lebegők...

EMBER MÁRIA

KGST végrehajtó bizottságának 97. üléséről számolt be. A kormány jóváhagyólag tudomásul vette a beszámolót és megbízta a gazdasági bizottságot, hogy tegye meg a szükséges intézkedéseket az ülésen elfogadott ajánlások végrehajtására.

A kormány jóváhagyta az Állami Tervbizottság előterjesztését az alumíniumipar központi fejlesztési programja végrehajtásának értékeléséről és a további feladatokról. Eszerint a program megvalósításának folytatásával — a hazai nyersanyagbázisra és a nemzetközi együttműködésre

seket tartalmaznak az ingatlanforgalom, valamint az ellátatlan területeken folytatott kisipari és szolgáltató tevékenység adóztatásában. A részletes szabályokról a pénzügyminiszter egyidejűleg végrehajtási rendeletet ad ki.

A Minisztertanács határozatot hozott a jogszabályok és a hozzájuk kapcsolódó iránymutatások egységes számítógépes nyilvántartásának országos megszervezésére. Az új, egységes nyilvántartás tovább korszerűsíti az államigazgatást, könnyíti, egyszerűsíti a jogalkalmazók munkáját.

Az általános jövedelemadó módosítása

A Minisztertanács módosította az általános jövedelemadóra vonatkozó rendelkezéseket. A lakosság szükségleteinek teljesebb körű, színvonalasabb kielégítésén fáradozó kisiparosokat és magánkereskedőket érinti elsősorban kedvezően a módosítás. Az adó mértékének csökkentésével, a tevékenység kezdéséhez kapcsolódó mentességek körének bővítésével ösztönözni kívánnak a lakossági szükségletet kielégítő kisiparosi és magánkereskedői tevékenység folytatására. Az új rendelkezés értelmében az exportra termelő, a hiány- és importpótló termékeket gyártó kisiparosok számára az új adómértékek magasabb jövedelemmel járó termelés esetén is érdekeltséget

tételes adó fizetésével tehet eleget adózási kötelezettségének. A módosított szabályok megállapítják a szerződéses üzemeltetésű vendéglátóipari és kiskereskedelmi egységek vezetőit terhelő adókötelezettség mértékét is.

Az új rendelkezés — az ingatlanforgalom megkönnyítése céljából — az indokolt lakáscserék lebonyolítását és ezen keresztül a lakásigények jobb kielégítését kívánja előmozdítani azzal, hogy csökkenti a kisebb értékű ingatlanok eladásából származó jövedelmek adókulcsát. Tekintettel nemzetközi kapcsolataink bővítésére, a módosítás egyes, a külföldi állampolgárokat érintő adózási megkülönböztetéseket is megszüntet

Kutatási engedély

Név:
Születési hely, idő:
Anyja neve:
Állampolgárság:
Személyigazolvány /útlevél száma:
Állandó lakcím:
Telefon, e-mail:
Foglalkozás:

A kutatás tárgya:

A kutatás célja:

Szemináriumi dolgozat
Szakdolgozat

PhD disszertáció
Nagydoktori disszertáció

Tudományos publikáció (tanulmány, könyv)

Ismeretterjesztő írás
Aukciós katalógus
Kereskedelmi célú felhasználás

(A megfelelő rész aláhúzandó)

Kutatói nyilatkozat

Alulírott büntetőjogi felelősségem tudatában kijelentem, hogy a fenti adatok a valóságnak megfelelnek, egyben hozzájárulok ahhoz, hogy személyes adataimat az MTA MKI (Adattár, Fényképtár, Könyvtár, Levéltári Regesztagyűjtemény, Magyar Művészek Lexikona, Pecsétmásolat-gyűjtemény, Művészeti és Pszichiátriai Gyűjtemény) gyűjteménye nyilvántartásba vegye. Vállalom, hogy a kutatásra vonatkozó általános, valamint az adott gyűjtemény kutatási szabályzatát betartom. A megismert és kigyűjtött adatokat az adatvédelmi törvény 32. §-ban meghatározott módon kezelem és használom fel, valamint a számomra kiadott anyag rendjét és fizikai állapotát megőrzöm.
A gyűjtemények anyagainak felhasználásával készült publikációban (dolgozatban) a lelőhelyet és a forrást (pontos jelzet) megjelölöm. Az anyag felhasználásával készült munka bibliográfiai adatairól a megjelenést (beadást) követő egy hónapon belül értesítem az MTA MKI adott gyűjteményét és a publikációból két példányt átadok.
A gyűjteményi anyag képi formában való publikálására külön írásbeli engedélyt (Publikálási kérelem) kérek MTA MKI igazgatójától.

.....
Dátum

.....
A kutató aláírása

.....
Engedélyezem
(Gyűjteményvezető)

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Bálint Gyula

ÉLET ÉS IRODALOM

1972 NOV 11

1021



ÉLET ÉS IRODALOM

megvan a szándék a valódi közeledésre; keresni kell tehát a kölcsönös megértés lehetőségeit, abban a reményben, hogy előbb-utóbb mégis megtanulunk egymással beszélni.

Pintér Tamás

1987 OKT 21.

1021

Magyar Nemzet

A XIV. Vásárhelyi Őszi Tárlat

A helyszínen látni a vásárhelyieket más dolog, mint az íróasztal mellől spekulálni róluk. Az íróasztalhoz ugyanis nehéz odaszállítani azt az atmoszférát, ami kiállításaik egészét áthatja — enélkül pedig a vásárhelyi művészet nem érvényes. Ha ennyi hűség, ha ennyi komoly odafigyelés lenne a képzőművészet társadalmának valamennyi rétegében, ha ennyi erkölcs... Vásárhelyen áthatja a látogatót valami biztonságérzet — igen, talán ez a város az egyetlen tárlatrendező az országban, ahol nem is egyedi képeket keresünk, hanem *kiállításokat*. Természetes, hogy rossz képek is vannak a termekben, de mit számit az, amikor maga a kiállítás igazi.

És talán éppen ezért hat hitelesnek a jó képek sajátos problémavilága is. Nem a tanyákról, a töltéseken épített vesszős-kazlakról van szó, és nem az itatásra induló jószág és a belső égésű robbanómotor hajtotta erőgép konfliktusairól. Korszerű képet a Göncöl-szekérről is lehet festeni, csak meg kell találni a módját. A problémavilág, vagy ha úgy tetszik: a konfliktus mélyebben és őszintébb rétegekben van. Minden művesség, minden stílus és módszer külső-belső fejlődésében, a lehetőségeket fölmérő és kihasználó előrehaladásában. Ez a fejlődés szinte független a művészek szándékától, megy előre egyszerűen attól a kényszertől haitva is, hogy nem lehet kétszer ugyanazt az ecsetvonást meghúzni. A vászon tehát lassan megtelik, és minden új vonást egy új helyzetnek, egy új funkciónak megfelelően kell újra megalkotni.

A vásárhelyiek nagy tablója, az amit több mint egy évtizede készítenek már, nem tellett még meg ecsetvonásokkal, van mit dolgozni rajta, — de egyre inkább érezhető, hogy a kontúrokat jelző vonalak és színek most a tabló széleinek vagy kritikus pontjainak a határterületei felé törekszenek.

A legjelentősebb művek, melyeket a tárlaton láthatunk, mind valaminek a szélét, a határát jelzik és ez a kiállítás újdonsága, értéke. *Kuruez* D. István festménye, a *Puszta*, gyakorlatilag már-már nonfiguratív kompozíció, egyetlen határtalan horizont, egy vonal, ami két föld- és égszagú mezőre osztja a képet, s valahol középen erre a horizontra rákadt egy kicsi ház (fehér folt) és egy szúnyognyi kútágas (fekete vonal). Ahol Kurucz jelenetes, mozgalmasabb kompozíciót fest, ott érezzük, hogy milliószor megfestett dolog fölött fecsérli a szót — ő maga is érzi ezt, mert roszszabbul festi. És mégis és ezért — ez a csak-horizont Kurucz most a jó, ezt hisszük el, ezt az ecsetvonást várta a festő személyétől egyre függetlenebb, és objektíve létező életmű is.

Vagy lássuk *Szalay* Ferenc *Esküvői kép* című kompozícióját. Mint a régi műtermi fényképfelvételeken, úgy állnak egymás mellett, kissé merev-en, kissé mosolyra késztető ünnepélyességgel a fiatal pár és a násznép. A félrebillentett fejek, a kézben szorongatott fehér kesztyű, a menyasszony csúnyácska szépsége és fehérsége, a falusi almáriumok jó szaga... Ez is a széle valaminek, nem fizikailag, hanem szellemileg — az a pont, ahol az irónia tartományába billen át az az örökség, ami a reneszánsz freskók ünnepeitől, a németalföldi csoportarcképek meghitt szépségétől származódott. Tudjuk Szalay sokat bajlódott ezzel az örökséggel — hogyan lehet Pierro della Francesca és Frans Hals palettáját a vásárhelyi valóságra alkalmazni? Hát így, ennyi iróniával, ennyi szeretettel és megértéssel, ennyi nosztalgiával. Nem is kell Thomas Mann ironizáló stílusát nagyon fölemlíteni, hogy értsük, milyen értelemben fejeződik be, kerekedik egésszé itt valami.

És látnunk kell *Orosz* János festményét, a *Kegyetlen királyt*. Kicsit Kondor *Darázskirályára* emlékeztet, csak parasztosabb kiadásban. Nem a darazsak hártyaszárnyainak törékenységével készült, hanem a falusi bútorok vastagon mázolt, súlyos darabosságával, kövér, nagy formáival. Ez a király a mesékből jött, és éppen most oda megy vissza. Kegyetlensége már nem ijeszt meg minket, ez a színes, cifra köntös — tudjuk jól — már csak a jelmezkölcsönzőtől való, és kövér butasága, görcsösen összeszoruló ujjai láttán fölkacag a bennünk lakó gyermek: — üsd, vágd, nem apád! És minden tréfán túl, minden, a szentiványéji mesterembereket kinevető bábjátékon átlépve ezen a képen maguk a képzőművészeti eszközök — úgymint szín, forma, portré-műfaj — változtak most át egy kritikai aspektus jelképeivé. Ez a kép *nagyon korszerű*, ez a festmény az egyetemes elkirálytalanodás nagy megfogalmazása. Magyarul — magyar népmesék nyelvén.

Határeseteket festenek a vásárhelyiek, s most, hogy ezt így szépen bebizonyítottuk, egyúttal arra is céloznánk, hogy nemsokára el is érik azt a határt, és mint az asztal széléről a semmibe lépve, leesnek majd a vásárhelyi tablóról? Aligha. Éppen ez a következetesség amivel a dolgok természetére hallgatnak, bizonyítja, hogy a dolgok nem fognak megszűnni, a festők sem — nem lehet átlépni innen a semmibe. Az új valami majd jön a maga kimért lépteivel és majd megérkezik. Addig is pedig egy szélesebb tábor kamatoztatja az eddigi eredményeket. Mindenekelőtt *Németh* József, akinek *Fiú gereblyével* című képe már valami újat is mutat, az összemontírozott, az egymást átvágó elemek, a fiúba maró gereblyefogak drámait sejtető komponálásmódját. A tartózkodó vásárhelyi lírából vásárhelyi kiállítás lesz majd? És nem lehet említetlenül hagyni *Almási* Gyula, a Mártélyra látogató *Frank* Frigyes, vagy a fiatalabbakat képviselő *Hézső* Ferenc, *Szurcsik* János és *Vecsési* Sándor egy-egy szépen megoldott képét sem. *Somos* Miklós, sajnos, irodalmi ízű szimbólumok megfestésével kísérletezik, e rokonszenves hangú művészt úgy látszik egy időre elragadta a helytelenül értelmezett teorizálás. Viszont szerepel még *Tóth* Menyhért, aki tulajdonképpen nem tartozik sehová, csak a festőhivatás mennyet és poklot váltogató álomvilágába — ezen a réven fest jó képeket és ezen a jogon szerepel a vásárhelyiek között is.

Majdnem a szobrászokkal kezdtük egyébként a kiállításról szóló beszámolót. Ezen a tárlaton ugyanis sokan és nagyon jól szerepelnek, sőt, úgy tetszik, most tört be az a generáció, a »huszonéveseknek« az a tehetséges gárdája, amit várva várt unk. *Borbás* Tibor e fiatalsággal és tehetséggel már szinte lehengerlő. *Ferenczy Béni portréjáról* süt a szellemi elhivatottság és a fél arcot befátyolozó bénaság, figurái is az őszinte hevű stilizáltság és természetesség ötvözeteiből gyúródtak. *Rétfalvi* Sándor ólomba öntött *Bébije* a magyar ornemantikával átfont modern plasztika ígéretét hordozza. *Mozdonyos fiúja* pedig a fanyarul mintázott új-figurális művészet egyetemes hangját idézi. A középgeneráció fiataljai: *Németh* Mihály, aki féléletnagyságú figuráinak sorozatával nagyon szép és termékeny munkát folytat, és *Ligeti* Erika, akinek *Önportréja* modern szobrászatunk kiemelkedő értéke, érmei pedig egy forrongó és kifogyhatatlan fantáziájú tehetség pazar játékainak tűnnek. Közvetlenül az ő nyomában — érzésünk szerint kissé illetlenül a sarkára is lépve — *Szőllősy* Emkő halad, érmeit nehéz lenne szétválogatni Ligeti Erikáétól — ez persze nemcsak érzékenységét, hanem igazi tehetségét is mutatja. *Asszonyi* Tamás, *Csikszentmihályi* Róbert mutatkozik még ígéretes tehetségnek, s e széles gárda mögött nyugodt méltósággal foglalják el helyüket a kiállítás monumentális darabjai, *Szabó* Iván professzor szobrai és reliefjei. *Samu* Katalin nevét eddig azért nem említettük, mert úgy érezzük, hogy most kiállított munkái két alkotóperiódus közti pihenőt jelentenek.

A grafikusok közül két nevet jegyeznénk föl. *Rékassy* Csaba az egyik — *Népmese* című fametszetsorozata egész kozmoszt elevenít fel, szögletes csákókkal, sarkantyús lovagokkal, hegyes házakkal és szúrós arcvonásokkal. Mintha maga Rékassy is egy ilyen kihegyezett kedélyű művész lenne, aki azonban még nem talált rá igazi műfajára — hibátlan élű és szépségű metszetei mögött még nagyobb és kihasználatlan tehetséget érzünk. A másik név *ifj. Sáros* Andrásé. Fél lába még a főiskolán, másik lába viszont a Goyától Kafkáig ívelő másfél évszázadot lépi át egyetlen jól mozduló, erőteljes lépéssel. Kompozícióiból árad a kamaszos gúny, a gyöngéd szeretet, és a mesterség biztos tudása.

Ezt a beszámolót azzal fejezném be, hogy nem azért íródott, hogy adalékul szolgáljon a vásárhelyi művészetről folyó vitákhoz. Nem mintha nem támaszthatna itt-ott ellenvéleményt — inkább, mert a kiállításról kijövet is valami mást, valami nyugodtabb és derűsebb dolgot lehetett érezni: »lám, ha hagyják az embert dolgozni, akkor csinál is valamit« — körülbelül ezt. Vásárhelyre pedig minden vita közben vagy mellett is ma már mindenki inkább vigyázni óhajt. Lehet, hogy beleszólt ebbe az érzésbe a vasárnap délelőtti őszi napsütés is, a fákkal borított főtér felől szállongó ökörnyál ezüstös fénye. Jó lenne, ha e gondolatmenet is csak efféle ezüstös fonál, ilyen utazó üzenet lenne. Kapják el röptében a vásárhelyiek.

Perneczky Géza

Bálint Endre festőművész kiállítása

a Kultúrkapcsolatok Intézetében

Egy ilyen kis kiállítás, amilyet a *Kulturális Kapcsolatok Intézete* kiállítótermének meglehetősen szűk keretei lehetővé tesznek, igen kevés alkalmat biztosít az ismerkedésre, az életmű egészének felmérésére, értékelésére, a látogató csak ízelítőt kaphat a művek és a törekvések skálájából. Bálint Endre felsorakoztatott húszegynéhány festménye csak általános megállapításokhoz jelenthet bázist. Bálint Endre művészete úgyszólván sehová sem kapcsolható, képeiről eltűnt az 1930 és 1934 közötti iparművészeti iskolai esztendők, s a Vaszary Jánosnál, illetve Aba-Novák Vilmosnál töltött egy-egy tanulóév nyoma — rokonául legfeljebb Vajdát jelölhetjük meg, akinek a szürrealizmushoz közel álló törekvéseit folytatni látszik. Bár — alaposabban szemügyre véve kettejük művészetét — ez a rokonság is meglehetősen távolinak tűnik, hiszen Bálint kevés motívumra épített képeinek misztikus hangulata csak felületinek látszó közösséget mutat Vajda racionálisan szerkesztett, erős hatásokra törő műveivel. **H. Gy.**

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307
MAGYAR NEMZET

Ausztráliai kereskedelmi delegáció Budapesten

Sir Alan *Westerman*, kereskedelmi és iparügyi államtitkár vezetésével ausztráliai kereskedelmi delegáció folytat tárgyalásokat a Külkereskedelmi Minisztériumban. A tárgyalások célja a két ország közötti kereskedelmi kapcsolatok fejlődésének elősegítése. A tárgyalásokon részt vevő magyar delegációt dr. *Szalai* Béla külkereskedelmi miniszterhelyettes vezeti.

A Vénusz–4 a nemz
űrkutatási együttműköd

A nemzetközi sajtó elismerése „a pontoss

A Vénusz—4 egyedülálló sikere továbbra is kiemelkedő helyet foglal el a világsajtóban.

A *Neues Deutschland* vastagbetűs, vörössel nyomott szalagcíme ez volt: *»Az első földi eredetű jelzések egy másik bolygóról.«* A *Berliner Zeitung* címfeliratában a *»pontosság mesterművének«* nevezi a Vénusz—4 űrlaboratóriumot.

A nyugat-berlini lapok is nagy elismeréssel írnak az űrállomás leszállásáról a Vénusz-bolygón. A Tagesspiegel vezércikkében *a szovjet tudó-*

Keldis profess a Jodrell Bank n

Valamennyi pénteken megjelent jugoszláv lap címoldalán számol be a szovjet bolygóközi űrállomás által a Földre küldött adatokról és a legnagyobb elismerés hangján szól a szovjet tudomány újabb nagy eredményéről.

A tudományos siker értékelésén túl Belgrádban aláhúzzák a szovjet űrkísérlet *sajátos politikai jelentőségét.* Emlékeztetnek arra, hogy Keldis akadémikus néhány nappal ezelőtt táviratban kérte fel együttműködésre az angol Jodrell Bank csillagvizsgáló igazgatóját, Bernard Lovellt. A jugoszláv sajtó hangsúlyozza, hogy az együttműködésre szólító szovjet felhívás első volt a maga nemében. Bár *Szedov* akadémikus az első szovjet mesterséges hold fellövésének évfordulója alkalmából megrendezett nemzetközi űrkutatási kongresszuson éppen Belgrádban utalt arra,

A Mariner—5 a Vénusz—

Az *Evening Star*, washingtoni délutáni lap azt írja, hogy a Szovjetunió konzervatív becslés szerint is *hat évvel megelőzte az Egyesült Államokat* az űrkutatásban.

A *Washington Daily News* szerint a Vénusz—4 sikeres kísérlete a Szovjetunió győzelme, de bővebb értelmében *az emberi tudás nagy sikere.* Ez az esemény ismét megmutatta, hogy az ember olyan tudományos hódítások küszöbén áll, amelyek *meghaladják az előző generáció tudományos regényíróinak legmerészebb elképzeléseit is.*

Dr. Conway *Snyder*, az amerikai Mariner—5 tervező tudósainak egyike egy csütörtöki sajtóértekezleten kö-

Új formák, együttm a belkeres

A ruházati kereskedelmi vállalatok együttműködésének és áruforgalmi kapcsolatainak módozatairól készített tervezetet a *Belkereskedelmi Minisztérium ruházati főigazgatósága.* A javaslat a gazdaságirányítás új rendszerének szellemében készült. A központi utasítások mechanikus végrehajtása helyett a vállalatok és a dolgozók rátermettsége és nem utolsósorban a kialakított kereskedelmi kapcsolatok formája és módszere befolyásolja majd a gazdasági eredményt. Lehetőség lesz arra,

Budapesten tartja 21. ülésszakát a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa

A KGST közlekedési állandó bizottságának ülése

Pénteken Budapesten megkezdődött a KGST közlekedési állandó bizottságának 31. ülésszaka. A tanácskozást a Gellért szállóban P. *Lewinski*, az állandó bizottság elnöke, lengyel közlekedésügyi miniszter nyitotta meg.

Apró Antal, az MSZMP Politikai Bizottságának tagja, a Minisztertanács elnökhelyettese, a magyar forradalmi munkás-paraszt kormány nevében köszöntötte az ülés részvevőit.

— Országaink között mind jobban elmélyül a szocialista munkamegosztás, az együttműködés, s ez hangsúlyozottan vonatkozik országaink közlekedésére — mondotta. — Bizonyosak vagyunk abban, hogy ezt az együttműködést még tovább lehet fejleszteni, számos lehetőség van, amelyet ma még nem teljesen használunk ki. A múlt héten fejeződött be Ulánbátorban a KGST végrehajtó bizottságának 31. ülése és néhány hét múlva itt, Budapesten kerül sor a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa 21. ülésszakára. Az ülésszak előkészületei során megállapítottuk, hogy *a jövőben meg kell gyorsítani az együttműködést, s erre új szervezeti formákat is keresünk.*

Az ünnepi megnyitó után a bizottság megkezdte munkáját.

Közvéleménykutatás — kérdőíven

Mérnökök, közgazdászok, orvosok, képzőművészek, pedagógusok és jogászok közvéleménykutató íveket kaptak az elmúlt napokban a Hazafias Népfront budapesti bizottságától. Háromezer ilyen közvéleménykutató ív indult el útjára a budapesti értelmiségiekhez, közülük háromszázat személyesen is felkerestek a Hazafias Népfront budapesti titkárságának társadalmi munkásai.

Eddig néhány száz érkezett vissza a kitöltött kérdőívekből, amelyek teljesen személytelenek. Telefonon többen érdeklődtek, miért pont az ő címükre érkezett kérdőív, de olyanok is akadtak, akik reklamálták, hogy miért nem kaptak. A reprezentatív felmérés célja, hogy a *Hazafias Népfront budapesti titkársága tájékozódjon a főváros értelmiségének a nemzetközi helyzettel kapcsolatos véleményéről.* Mint minden reprezentatív felmérésnél, ezúttal is a véletlen alakította ki a listát: az említett szakmai névsorokból minden ötvenedik névre érkezett meg a közérdekű kérdéseket tartalmazó kérdőív.

Felkerestük a Hazafias Népfront budapesti titkárságát, ahol a népfrontmunka új variációjáról a következőkben tájékoztattak:

— A nemzetközi erőviszonyok alakulása, a háború és béke kérdése, Európa biztonsága állandó téma napjainkban. Úgy gondoltuk, hogy a vitafórumok, a békegyűlések, a csoportos beszélgetések mellett ezúttal ebben a formában mérjük fel a budapesti értelmiség véleményét. Tizenhárom kérdésre várunk választ; egytől egyig olyanokra, amelyektől a mi életünk és a világ békéjének alakulása függ. A kérdőívet kiállítók elmondhatják véleményüket többek között az ENSZ-ről, a műszaki-technológiai forradalom alakulásáról, az európai biztonság kérdéséről, a nemzetközi erőviszonyokról és számos más, fontos kérdésről. A beérkezett válaszokat gépi adatfeldolgozással értékelik ki.

A Hazafias Népfront budapesti bizottsága ezúton is kéri azokat, akik kérdőívet kaptak, hogy a felmérés sikere és a békemozgalom új módszereinek kimunkálása érdekében a kitöltött közvéleménykutató ívet mielőbb juttassák vissza.

(f. r.)

Ez már nem is rejtett

Sokat írtunk, még többet beszéltünk már az úgynevezett rejtett árdrágításról. Arról, hogy a vevő számára szinte észrevétlen módon emelték valamilyen árucikk árát. Ez persze nem a forintértékben mérhető le, mert azt nem lehet titokban tartani. De tág tere nyílik a fantáziának a súlyváltozások, csomagolásmódosítások, no meg a minőség »átalakítása« terén.

Most azután a rejtett árdrágításnak egészen rendkívüli, kifinomodott, szinte azt mondhatnám: művészi módjával sikerült találkoznunk. Méghozzá egyetlen napon kétfélével.

Az egyik: Édességboltban konyakos meggyet vásároltam. Ama bizonyos, ismert 11,50 forintos kis dobozban, amely »körülbelül« 10 deka meggyet foglal magában. Hazavittem, kicsomagoltam és meglepve vettem észre rajta a következő bélyegzőt: *»Alkoholos cseresznyéből készült.«* Nagyszerű újítás, remélem valaki újítási díjat is kapott érte. Csak azt nem értem, miért nevezik az alkoholos cseresznyét konyakos meggynek. Talán azért, hogy ne kelljen olcsóbban eladni?

A másik. Eszpresszóban megkérdem: milyen gyümölcsitaluk van. Elsorolják: narancs, őszibarack, meggylé. Az utóbbit nagyon szeretem, azt rendeltem. Kihozzák, megkóstolom: valamilyen zavaros külsejű, még zavarosabb ízű, meghatározhatatlan szagú folyadék. Megnézem az üveget: rajta a meggylé ismert emblémája. De alaposan szemügyre veszem — és a következő felírást fedezem fel rajta: *»Meggyes, szűrt vegyes gyümölcslé«:* Alatta pedig a valódi meggylé ára. Hát bizony, ez olyan, mintha kecskeméti fütyülős barack helyett barackkal illatosított seprűpálinkát szervíroznának, a kecskeméti árán.

Ejnye, Budapesti Konzervgyár. Nem gondolják, hogy az ilyesmit már nem is lehet »rejtett«-nek nevezni?

(k—ny)

1969 OKT 3

1021

MAKRO '69

DENKWÜRDIGE KLUBAUSSTELLUNG



Endre Bálint: Collage

Anläßlich des in Budapest stattgefundenen diesjährigen Internationalen Makromolekularen Symposions wurde diese Ausstellung im Klubraum des Hotels Universitas veranstaltet.

Wir sahen wenige neue Bilder und Plastiken, trotzdem beschenkte uns die jetzige Begegnung mit der Freude der Neuentdeckung. So auch die „Bildkonstruktion" von *Jenő Barcsay*, die eigentlich nichts anderes ist als horizontaler Fries auf grauem Grund. An einer Stelle öffnet sich der Fries und gewährt Einblick in das Innere, in den Kern des Grau. Dies ist jedoch nur eine Schicht der Komposition, die uns an Bartóksche Musik erinnert. Die andere Schicht beweist großartig, wie man mit kalten Farben — mit grauen und schwarzen Tönen und einem kleinen, bleichen, kaum flackernden Blau — soviel sublime, artistische Wärme — hervorzaubern kann. Die Komposition hat noch eine dritte Schicht: wenn wir uns 3—4 Schritte entfernen, gewinnen die in den Fries eingebauen geometrisch-vertikalen Ebenen Körper und Masse, sie machen den Eindruck einer in der frostigen Öde der Nacht erstarrten Landschaft. Die Bildelemente könnten gar Installationsrequisiten eines absurden Dramas sein. Auf diese Weise schwenkt die originelle plankonstruktive Komposition — in eine in ihrem Wesen völlig andere Welt, ins Surrealistische um.

Die in geometrische Formen eingebauten abstrakt-visionären Figuren von *Endre Bálint* sind ebenfalls Beispiele dafür, wie diese Figuren in der von Farben begrenzten Oberflächenwelt eines Bildes lebendig werden, sich erwärmen oder erkalten. Die Bilderwelt von Cernellis van Beverloo (Corneille) und Paul Klee ist erkennbar an dem Werk *Julia Vajdas* „Die wachsenden Zeichnungen". Einige Teile und Formengruppen rufen auf eine sehr artistische Weise biomorphe Zeichnungen, die verschiedene Interpretationen erlauben, und auch hystologische Stiche in Erinnerung. Die gemeinsamen, sich und einander immer erhöhenden dekorativen Möglichkeiten der abstrakten Oberflächenfraktur und der Kalligraphie summiert das Werk *Lili Országhs*, „Versteinerte Vergangenheit". *Pál Deim* baut seine Entwürfe zu einer muralen Komposition auf den aggressiven Effekt kompakter, unaufgelöster ungemischter Tubenfarben und auf die Dekorativität elliptoider Formen. die in ihrer Konstruktion eine Art Labyrinth bilden. Von den figurativen Malern würde ich eine mit selbstvergessener Kindlichkeit und mit der Dekorationsfreude der malenden Bäuerinnen geschaffene Komposition von *Margit Anna*, „Im memoriam" hervorheben. Das Frauenbildnis von *Béla Kondor* ist eines der technisch-malerisch am bravourösesten konstruierten Bilder dieser Ausstellung. Die strenge, disziplinierte Bildgeometrie, die herrliche harmonische Ordnung der vertikalen und horizontalen Ebenen, das matte Kolorit, die Introvertiertheit der Darstellungsweise, die schmucklose, edle Einfachheit zeugen von dem positiven Streben nach Simplifizierung.

Das allerschönste Werk unter den ausgestellten Plastiken ist zweifelsohne die Komposition *Erzsébet Schaars* „Fenster". Die Plastik hat ein Sujet, ist dementsprechend narrativen Charakters; sie ist also eine Antiplastik — könnte man denken. Und trotzdem ist sie es nicht! Hinter dem Bogenfenster mit zwei Flügeln und dem dreigeteilten Gerippe des Fensters läßt sich nur die Silhouette der Figur ahnen. Dieses zerfallend-klapperige Fenster ist eine Art Stimmungsprolog zu einem Drama, dem Drama der hinter ihm lebenden — und wer weiß, ob sie noch lebt? — Silhouettenfigur. Diese Figur, dieser Mensch wartet — niemand weiß, seit wann — zu ihm wird keiner kommen, ihn wird keiner mehr abholen. Dem Anschein nach ist diese Plastik eine stimmungsvolle Momentaufnahme, in Wirklichkeit ist es ein Drama, ein schönes Beispiel für Erzsébet Schaars Darstellungskunst.

Ferenc Szamosi

BUDAPESTER RUNDSCHAU
Budapest
SZABADSÁG
BUDAPEST, IX., Üllői út 61
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

Münche

UNTER DIESEM TITEL erschien auf dem bundesdeutschen Büchermarkt eine Arbeit, die in bestimmten Kreisen der Bundesrepublik ungewohnte Anerkennung und Aufsehen erregte. Dabei ist der Autor Keith Robbins kein Deutscher, sondern Engländer, und sein Buch wurde ins Deutsche übersetzt. Um so interessanter ist das Echo, das es auslöste. Nun könnte man annehmen, das Buch gefalle entweder jenen, die auch heute noch nicht bereit sind, das Münchner Abkommen für ungültig anzuerkennen, oder auf der anderen Seite den fortschrittlich Gesinnten, die für die restlose Beseitigung der Vergangenheit eintreten. Dabei geht es in so direkter Weise weder um das eine noch um das andere. Zweifellos reagierte die Rechte mit größerer Freude auf das Buch, doch können wir nicht sagen, daß Robbins das Diktat von München für richtig hielte. Im Gegenteil, er schmälert keineswegs weder die Verantwortung der westlichen noch die der faschistischen Mächte und erkennt an, daß München für die Westmächte eine ewig blutende Wunde bleibt. (Den Ausdruck Schandfleck wagt und will er wahrscheinlich auch nicht benutzen.) Einen schwächeren Ausdruck als diesen hätte er wohl kaum gebrauchen können, denn im Laufe der inzwischen vergangenen Jahre wurde München eins mit dem Begriff der politischen Kapitulation, ebenso, wie man heute schon Quisling mit dem Begriff des Verrats identifiziert. Man kann auch nicht behaupten, daß der Verfasser Chamberlain oder die englische Zwischenkriegspolitik direkt verteidigte. (Das Buch wurde natürlich in erster Linie von englischem Gesichtspunkt aus geschrieben.) Robbins erklärt offen, die englische Öffentlichkeit sei nicht gewillt gewesen zu verstehen, warum sie einer mitteleuropäischen Frage wegen in einen Krieg verwickelt werden sollte, und laut Autor habe Chamberlain im Sinne der Mehrheit der englischen Öffentlichkeit gehandelt, als er in München den Kompromiß schloß. Formal gesehen, hat er hierin wahrscheinlich auch recht.

INTERESSA
DOCH, daß
im nächsten
daß dieser
Grunde genommen
tulation war und der von
Churchill geführte Flügel der Konservativen Partei recht hatte, der dem offen Ausdruck gab und eben deshalb den Krieg für unvermeidbar hielt, während Chamberlain im Glauben war, den Frieden für ein Menschenalter gerettet zu haben. Selbst Robbins erkennt an, daß mit Blindheit geschlagen war, wer das glaubte. Wenn dem jedoch so ist, was hat dann, neben allen Widersprüchen, die Aufmerksamkeit gewisser westdeutscher Kreise so gefesselt?

Nun, es war in erster Linie die Art des Schreibens, die Analyse jener englischen Politik zwischen den beiden Kriegen, welche der Autor wohl auch mit Kritik bedenkt, doch im großen und ganzen stellt er die Dinge so dar, als sei diese Politik die notwendige Folge der gegebenen Lage gewesen, und diese diene als Entschuldigung nicht nur für die englische, sondern in direkter Weise auch für die nazistische Politik. Der Titel des Buches deckt nicht ganz das Wesentliche des Werkes, denn mit dem Münchener Abkommen selbst und mit den ihm direkt vorangegangenen Verhandlungen von Berchtesgaden und Bad Godesberg befassen sich von den 350 Seiten der Arbeit kaum 40. Man könnte bis zu einem gewissen Grad mit dem Verfasser übereinstimmen, München und die Kapitulation der Westmächte vor Hitler seien nur die logische Folge der Politik der Jahre vor München gewesen. Damit aber schon sehr viel weniger, daß diese Jahre die Westmächte vor eine Zwangslage gestellt hätten, daß die Wurzeln dieser Lage allein in den Fehlern des Versailler Vertrags zu suchen seien, und auf der anderen Seite, daß die Forderungen des Nazismus sie vor das tragische Dilemma von Krieg oder Frieden gestellt hätten. Heute ist es bereits völlig überflüssig, den Beweis für die Unhaltbarkeit dieser These zu erbringen. Doch folgt aus dieser Anschauung der Widerspruch, daß der Verfasser, als er das
des Rheinlands oder
gliederung Österreichs ins Reich" entscheidende Beweise für die Aggressivität der Nazi-Außenpolitik zu sehen gewillt war. Der Verfasser sagt es zwar nicht offen, doch kann man seinen Ausführungen entnehmen, daß er die Liquidierung gewisser Punkte des Versailler Vertrages in dem Maße für richtig hält, daß seiner Meinung nach nicht nur Hitler, sondern auch keine andere deutsche Regierung eine andere Außenpolitik hätte führen können. Er sieht also den Wald vor Bäumen nicht. Wir befinden uns kaum weit von der Wahrheit, wenn wir meinen, daß gerade dieser Anschauung wegen dieses Buch in gewissen bundesdeutschen Kreisen Aufsehen erregte.

NACH ALL DEM SCHEINT es nur natürlich zu sein, daß Robbins im Zusammenhang mit dem Münchner Abkommen die Rolle der Sowjetunion, die der einzige Staat war, der seine vertraglichen Verpflichtungen gegenüber der Tschechoslowakei einzuhalten bereit war, nur in einigen wenigen Zeilen erwähnt. Robbins erledigt diese Frage damit, daß die sowjetische Hilfe sowieso von der Kriegserklärung Frankreichs abhing. Das ist formell richtig. Nur vergißt der Verfasser, daß die Sowjetunion, die damals weder mit Nazideutschland noch mit der Tschechoslowakei eine gemeinsame Grenze hatte, ohne das Eingreifen der Westmächte allein nur sehr schwer hätte irgendeine Hilfe leisten können.

Das Buch von Robbins ist eine interessante und lehrreiche Lektüre, vor allem von dem Gesichtspunkt aus, wie selbst noch nach drei Jahrzehnten die Schatten der Vergangenheit in gewissen Kreisen nicht nur Englands, sondern auch der Bundesrepublik geistern. An der 31. Jahreswende der Kapitulation von München lohnt es sich, darüber nachzudenken.

W.



SZABÓ GYÖRGY:

BÁLINT ENDRE VILÁGA

Mint minden jó festészetben, a Bálint Endréében sem merül fel az annyi bonyodalmat kavaró figurális-absztrakt ellentétpár különös problematikája. Az elvonatkoztatás kötelező törvényét az igazi tehetségek soha nem alkalmazzák formálisan, vagy a divatok szerint: számukra természetes, hogy mondandójuk pontos kifejezése érdekében a rendelkezésre álló korszerű eszközök közül melyiket és miért választják. Bálint például azt a szintet tartja az absztrahálásban számára legszerencsésebbnek, melyen a tárgyi világ elemei még eredeti jelentésüket őrzik, de kellően tipizáltak már ahhoz, hogy jelképes értelmet is hordozhassanak, elsősorban geometrikus alapformáik tisztasága, s egymáshoz való (gyakran szürreálisnak mondható) viszonyuk révén. Ehhez igazodik nyelvi rendjében a tompított, líraian átértelmezett színek kálája is: mindennek egy feladata van itt, minden egyazon dolognak, annak a világnak a bemutatására és közlésére, mely az elragadtatás, a sejtelmesség, a várakozás állapotában jelenik meg előttünk.

Ne féljünk ezektől a szavaktól, hiszen az elragadtatottság, a kormányozhatatlan ösztönök vagy a tudat alá fojtott vágyak kiszabadításán fáradozik. Bálint és művészi fegyelemmel tartja kényszerített irányba kényszerített tudatát, az övé. Ez az a tudattság, jobbára a tér és az értelmetlenségen és a győzedelmeskedő emberi körében drámai hangnemben lal meg, sejtelmesen lik, akár egy

anélkül tehát, hogy pesszimista vagy morbid lenne.

Nehéz *leírni* ezt a festészetet. És azt a világot is, mely általa megnyilatkozik. Végül is műveiről — a Kulturális Kapcsolatok Intézetének termében rendezett kiállításán újfent meggyőződhettünk róla — nem könnyű kikövetkeztetni sem a „téma kibontásának", sem „rögzítésének" egyes fokozatait. Sehol semmi „sztori", sehol semmi *történés:* az idő látszólag kikapcsoltatott belőlük, mint ahogy háttérbe rul, jelentőségét önként csökti rajtuk a tér is. Nem egy példautatja (így: *Kastély a Blois-Sírkövek, Hastingsi házak, us éjjel Szentendrén, Torony ében),* hogy reális-jelképes az ikonszerűen szerény szinte előrelépnek, megnek, önmagukat akarják ni: s mind — fenséges, néhol szinte romantikusan komoly tónusban — valami titokról beszél, valamiről, amit nem ismerünk, s amit, ha előttük, a szokásosnál kissé alacsonyabbra vett horizontvonalon állva, keresünk — hát gyanítunk csupán. Vagy megsejtünk inkább, ez a helyes szó; ráción túli értelmünkkel felfogunk.

Mi lehet ez a titok? Talán egy jellegzetes motívuma, melyet én „árkádformának" neveznék, nyújt némi segítséget a megfejtéshez. Érdemes megfigyelni, milyen egyértelműen uralkodik képein ez a földből kiinduló s nemes ív után oda visszatérő vonal, és hogy milyen sokféle variációban alkalmazza. De soha nem olyan tartalommal, mint mondjuk az „árkádot" hasonlóképpen kedvelő úgynevezett „metafizikus festészet", ahol — a Carrával társult De Chirico kezenyomán — a nevezetes „olasz terek" rettenetet és kísérteties elhagyatottságot árasztó hangulatának egyik legfőbb elősegítője volt. Bálint Endrei képcímei között ugyancsak sűrűn felbukkan a „mágikus" szó; a varázslatosságnak azonban — e tipikus vonallal együtt — másféle szerep jut, társadalmi, mégpedig pozitív szerep, ha szabad egy forma kapcsán erre utalni — hiszen a vibráló, sejtelmes fényben, a nehéz, sűrű atmoszféra lüktetésében az „emberiesített vegetáció" jelképei magasodnak fel. Íme, az „árkádforma": más a funkciója a *Várakozás* nehéz ülő alakjainál, más a *Sírkövek* várfalba átjátszó formáinál, s megint más a *Krematórium* nyomasztó kemencéinél; de mindig kollektív tapasztalatokat és élményeket fejez ki, mindig a közös gondokra utal, mindig a jóra-rosszra emlékező ember céljait szolgálja. A megnyugvást, hazát, biztonságot és nyugalmat kereső humánumét. elegendő csak a *Távolban* szép vallomására utalni, hogy egyszeriben sajátosan „közép-európaivá" és magyarrá rendeződjék el a festészetben minden, ami látszólag időn és téren kívüli.

„ELNI, EMBER

Mostanában sok önvallomás íródik. Közvetlen is, mint a Nógrádi Sándoré vagy a Veres Péteré, és regényszerűen közvetett is, mint a Darvas Józsefé vagy a Horváth Mártoné például. Egyik írónk szerint a konfessziók korát éljük. Élhetnénk a diadaljelentések korát is, hiszen itt állunk egy győztesen előrehaladó forradalom kellős közepén. Csakhogy ez a forradalom súlyos vereségek zökkenőin halad előre: magyarázatot is követel, mentséget is kíván. Önvallomást. Azoktól, akik részt vesznek benne. Akik ott vannak vagy voltak, ahol „a kerék forog."

Mesterházi Lajos dokumentumregényben írta meg most a hivatásos forradalmár önvallomását. Nem *egy* hivatásos forradalmárét: a hőst és történetét „kölcsönvett" anyagokból gyúrta össze, a könyv elején köszönetet mond „azoknak a kommunista veteránoknak, akik az anyaggyűjtésben élőszóval és visszaemlékező írásaikkal" segítették. A dokumentum-jelleg annyira hangsúlyozott, hogy a könyv erényeit is ebben — s nem esztétikai minőségében — kell keresni: tényszerű hitelességében, részletező teljességében, politikai direktségében, a regényszerű mesekompozíció hiányában, a lélekrajz vázlatosságában, abban a szoros valósághoz-tapadásban, amely „határozattól, határozatig, sőt egy-egy fontosabb újságcikktől újságcikkig" követi az eseményeket, s amely hiba lenne egy szabályos regényben, egy dokumentum-regényben viszont műfaji követelmény. A részletező teljességnek persze nemcsak külső-dokumentáris funkciója van, hanem inmanens funkciója is: *„A folyamatban rejlik a magyarázat"* — mondja az önvallomás hőse; ami érdekes, sőt pikáns ebben a könyvben, az mind az *értést* szolgálja; a *Férfikor* (Szépirodalmi) azoknak a kitűnő könyveknek a számát gyarapítja, amelyek hiteles képet és pártos magyarázatá adják a legújabbkori magyar tör ténelemnek.

A hivatásos magyar kommunista forradalmárról pedig, ak az ösztönös sztrájkszervezéstől a illegalitás szigorú tudatosságáig a tisztántúli falutól Madridig, Párizsig és Moszkváig minden uta végigjárt, nem olvastunk mé ténygazdagabb és hitelesebbnek tetsző könyvet. Miben rejlik varázsa? Mint minden vallomásé az őszintén elmondott tényekben. De méginkább abban a *bizonyító módban*, amely — a pozitív válasz hitele érdekében — *mindent megkérdőjelez*. Azt mondja szobrászként indult és hivatásos forradalmárrá lett hősünknek valaki: „Te elpolitizáltad az életedet!" Vagyis elpocsékoltad. Igaz ez? Mi volt ez az élet? Érdemes volt alkotás helyett harcokban pazarolni? Használt ő *így* a világnak és önmagának? Kellett a kicsiny-

ded i
tek a
ladt
vesek
még
világ
venö
gond
pilla
az
mö
nyö
má
ha
„a
h
di
b
„A
ták"
rdemes
videns,
t a
elért.
rves
letét,
nyes
válasz

„MODRA"

llegális szeminárium?
röplapok? A kudar
hősiesség Madridnál?
ellenállása Párizsb
kevesebbeké Budape
forgató elszántság
tán? Hiszen hősi
a felszabadulá
n: „Mi lehet n
ben, ahhoz kép
van? Kék ma
madár, a ke
kinyújtanom..."
ázuhan a felismerés:
llástól a szabadságig
a hosszú útról pe-
betcímek alatt kell
„A hatalom íze",
ák" és „Lássuk,
rdemes volt te-
videns, a válasz:
t a forradalmas
elért. De Mes-
kérdőjelezte
rves *utat*, a
letét, s erre
nyes válasz,
válasz le-

világban
és Petőfi alakja jelképezi.
Hőskultusz? Nem hiszem. Legalábbis nem minden esetben. Bizonyos, hogy az effajta jelképalkotásban a folklór mesehős-teremtő ösztönös művészmentalitásától a vallási mitoszokon át a kizárólag „nagy nevekre" koncentráló történelemtanítás sokféle indíték közrejátszik. De a legfontosabb, az alap talán mégis az ember elvonatkoztató — absztraháló — hajlama, amellyel az élet minden bonyolult jelenségét rövid és jelleg

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

ÉLET ÉS IRODALOM

1967 OKT 14

VADAS JÓZSEF:

BÁLINT ENDRE

Csip, csip múzsa

Csodálatosak a gyerekrajzok. Ötletesek, szellemesek, drámaiak; mindig ragyognak a színek és minden vonalnak értelme van. A gyerekeket mégsem csodálni, hanem szeretni kell. Mert a csodálat — akaratlanul is — csodát feltételez, az örök titok pedig feleslegesnek vagy éppenséggel károsnak minősít bárminemű pedagógiai beavatkozást. Ezzel szemben a szeretet tennivalókra figyelmeztet. Munkára, már a gyerekkorban. Ha hiszünk abban (amiben hinnünk kell), hogy az embert — nem kis részben — a művészet formálja.

Kérdés csupán az: hogyan?

★

Például könyvekkel.

Amelyeket könyvesboltokban vásárolunk, amelyekből — a Móra Kiadó jóvoltából — most kisebb kollekció látható a *Petőfi Irodalmi Múzeum*ban megrendezett *Ég a gyertya, ég* című kiállításon. És amelyeket, mert ez a körülmény sem mellékes, a legjobb és legismertebb magyar grafikusok rajzolnak.

Csak neveket említek. Réber László olyan józan tárgyilagossággal jeleníti meg a lebizarrabb dolgokat is, hogy valóságnak képzeljük. (A gyerekek is elaltatják a macit, pedig tudják, csak játék.) Szántó Piroska meseillusztrációiban legbensőbb önmagát valósítja meg, hiszen úgy szereti a növényeket és az állatokat, ahogy a gyerekek. Bálint Endre egy darab kőben is meglátja a mesét; természetesen a mesében is észreveszi a mindannyiunkat érdeklő régi történetet. Heinzelmann Emma szintén földhözragadt fantáziával formálja meg az emberi figurákat.

Sajnos, kevésbé üdítő rajzok is akadnak. Reich Károly — számomra — színesebb és édesebb, mint a gyerekek világa; Würtz Ádám, aki valósággal kihímezi a papiros felületét a színes vonalakkal, grafikusművészetének modorosságaival kísért; Róna Emy, gyermekkorom János vitézének szülőanyja, talán a kelleténél pedánsabb, művelten érezni a fáradságos munka izzadtságát. Sz. Vida Mária, akit tanulmányaiból a gyermeki lélek kitűnő ismerőjének tudtam, Ady-illusztrációival, a túlságosan szimbolikusnak értelmezett szimbólumok nyers képi megfogalmazásával idegesítően hat. Mondhatnék súlyosabb kifogásokat és tehetnék dörgedelmesebb észrevételeket is — például a *Dörmögő Dömötör* illusztrációiról, amelyek a gügyögés és dadogás szavaival jellemezhetők. El is kell mondani, hogy Würtz vagy Reich profi mosolyországa után ezeken a lapokon már nemcsak a mosolyt nem érezzük igazinak, de olykor a színek és a vonalak sem állják meg a helyüket. Csupán az áprilisi számban tallózva: Győrffy Anna rajzainak az a legfőbb — egyetlen — jellemzőjük, hogy az állatok mindenáron kedveskedni akarnak; Gábor Éva munkái, bár sok szín van rajtuk, sápadt benyomást keltenek, mert egymás hatását gyengítik; Somorjai Éva jó tanuló képzőművészként igazodik az illusztrálandó vershez és a nyomdatechnikai feltételekhez, miközben semmi nem jut az eszébe.

Felháborodhatnánk. Hiszen a gyerek képzeletét lankasztja a felnőtt szellemi igénytelensége és világképét torzítja a róla kialakított hazug sztereotípiák mégoly bájosan ábrázolt jelenetsora. Tudata mélyén — nem éppen előnyére — maradandó nyomot hagy benne a szinte páfránynak rajzolt karácsonyfaág (úgy látszik, az élet apró dolgaiban nem kötelező az igazmondás) és — e rajzokon — a felnőttek mindig készséges viselkedése, mindig harmonikus magatartása (amelyet aligha tud összebékíteni saját tapasztalataival, a családban naponta érzékelhető kisebb-nagyobb konfliktusokkal). Még akkor sem nézhetjük közömbösen ezt a szép köntösbe öltöztetett banalitásmániát, ha józanul arra gondolunk: a gyerekek apropónak — alapanyagnak — tekintik a legnagyobb közhelyektől csöpögő rajzocskákat is. Nem eszményeket keresnek; a meseillusztrációkat nézegetve saját értelmezésüket, elképzelésüket, vágyaikat fogalmazzák meg. Egyszóval: alkotnak.

Alkotásra ösztönöz a Petőfi Irodalmi Múzeum kiállítása is.

Igaz ugyan, hogy az első teremben gyerekkönyveket és könyvillusztrációkat látunk; a vitrinekben pedig bábokat, amelyeket Koós Iván és Bródy Vera, illetve tanítóképzős főiskolai hallgatók készítettek. Vagyis az egyre szaporodó — és csak ritkán érdekes — könyvkiállítások után újabb könyvkiállítással kezdődik ez az egyáltalán nem könyvkiállítás. De ez csak a bevezetés. Úgy is mondhatnám: a múlt; az a legkevésbé tárlatnak — vagyis megszemlélendő tárgyak együttesének mondható — tárlat, amelyet a hagyományos múzeum még össze tudott egyeztetni a látogatótól alázatot követelő felfogásával.

Már az is újdonság, hogy a múzeum szent falai közé — ezúttal — gyerekeket hívtak: „Irodalmi-animációs kiállítás óvodás korú gyerekek számára" — mondja a kiállítás programadó alcíme. Igazán új azonban a módszer. Az ide sereglett gyermekhad megnézi a könyveket és a rajzokat, a bábokat és az illusztrációkat. Miközben párbeszéd kezdődik. Először csak a kiállítási tárgyakkal: ki-ki ismerős dolgokra lel. Aztán már egymás között folyik tovább az eszmecsere arról: kinek, milyen könyve van, kinek melyik állat tetszik a legjobban. Majd megérkezik Mészáros Emőke, e nagyszerű kezdeményezés lelke és háziasszonya. Bekapcsolódik a gyerekek játékába. Énekelni kezd, maga köré gyűjti a gyerekeket, s amikor már együtt éneklik, sőt játsszák az Ég a gyertya kezdetű dalt, észrevétlenül átsétálnak a másik terembe, ahol már asztalok és székek várják őket (a patronáló Tanért segítsége jóvoltából).

Itt újabb meglepetés vár rájuk. Olyan kitűnő költők, a gyermeki lélek olyan kitűnő ismerői beszélgetnek velük, mint Nemes Nagy Ágnes, Kormos István, Lázár Ervin. Aztán az énekes Farago Laura, aki persze nemcsak énekelni tud, de játszani is; a Vitéz László bábegyüttes vagy Rózsási Gabi, a fiatal bohóc. Valóságos műsor kerekedik, olyan műsor azonban, amelyben az óvodások a meghívott művészekkel egyenrangú szereplők. A múzeum, a mozi, a színház, s főleg a televízió csöndben hallgató — passzivitásra kényszerített — nézőt igényelt. Itt, az irodalmi múzeumban azonban a gyerekek hívják elő a színfalak mögül a szereplőt, mondanak verset, alakítanak színész módjára, énekelnek. Magam az *Állatkerti útmutató* című összeállításon láttam, amint a gyerekek — Márai Enikő és a Horváth—Benedek gitáros duó hallatán — kiléptek a „befogadó" egyenzubbonyából, beszéltek, daloltak, verset mondtak, rosszalkodtak, közbekiabáltak.

És végül rajzoltak.

Mert a könyvek után, a bábok után, a versek után, a beszélgetés után, a dalok után az asztalok megteltek zsírkrétás dobozokkal és vízfestékkel, ecsettel. A gyerekek pedig, akik addigra már megízlelték az alkotás örömét, rajzolni kezdtek. Lerajzolták Ágnes nénit (amint jön a múzeumba); a bölényt, (erről Nemes Nagy Ágnestől hallottak); a kutyát (azt, amelyiket a tárlóban láttak); a bohócot (aki olyan közel jött hozzájuk, mint soha a cirkuszban); a tűzoltóautót (ami épp akkor jutott eszükbe). Otthon érezték magukat. Ma a múzeumban, holnap talán a művészetben is.

★

A kiállítás szervezői ugyanis nem kevesebbre vállalkoztak, mint hogy új közönséget neveljenek a jövőnek: „A kiállítással, a játékos foglalkozásokkal a gyerekek alkotókedvét és szépérzékét kívánjuk felkelteni, elősegítve, hogy majdan a művészeteket értő és szerető felnőttekké váljanak" — így a katalógus, amelyből már a múzeumnak is mindössze egyetlen példánya maradt.

Nagy a siker. Jönnek óvodások a főváros minden kerületéből. De még a szomszédos településekről: Szentendréről, Pomázról, Szigetszentmiklósról, sőt Dunaújvárosból is. A múzeumnak tíz-húsz felnőtt látogatója volt naponta; most átlagosan háromszáz gyerek fordul meg itt. Nemcsak óvodák jönnek (sőt jönnének újra, ha nem volna táblás ház délelőttönként); de mind több gyerek érkezik szüleivel — központi szervezés nélkül. Kevés tehát csupán annyit mondani: ez a kiállítás újdonság a múzeumban és újdonság a nevelésben. Ez a múzeumot és nevelést egyaránt új feladatokra sarkalló akció — a leendő felnőttek mellett — sok mai felnőttnek is először adott olyan élményt, amilyent kizárólag a múzeum — a művészet — adhat.

„Művészetélvezés (-értés) és -csinálás egyazon ok szülöttje, mint a játszás (játékok kitalálása, készítése)" — írta a kitűnő festő, Berény Róbert 1911-ben. Nemhiába. A gyerekrajzoknak, amelyek fantáziajátékok, ma nagy a kultusza. Talán túlságosan is nagy. A következménye pedig az, hogy játék és művészet összemosódik. Ezáltal elfelejtődik a Berény megállapításában rejlő fontos figyelmeztetés. Az az üzenet, hogy a játék szellemét a felnőtteknek kell ébren tartaniok a gyerekekben; és az a másik feladat, hogy a gyerekeket, akik a serdülőkor tájékán „elfelejtenek" rajzolni, akkor neveljük a művek szeretetére, amikor még mindannyian „alkotók".

Néhány éve pályázatot hirdettek óvodai belső tér díszítésére. Berki Viola nagyszerű, a gyerekrajzok stílusához is igazodó meseillusztrációt készített. Csak jót mondhatok róla. Mégis rokonszenvesebb számomra az a szemlélet, amely az óvodások fantáziájára apellál. Ortutay Tamás például olyan falat tervezett, amelyre a gyerekek rajzolhatnak, festhetnek. Az alkotókészség gyertyalángját is táplálni kell.

Különben hiába tanulják meg az *Ég a gyertyá*-t.

Így élünk mi. Horkolva alszunk s tűrjen egymás hátán, mint odvas farakás s hajnak határát penész jelzi körben a málló falon; nedves a lakás.

A város peremén sorra tűnnek el az egykori nyomortelepek, a régi munkáskaszárnyák, József Attila málló falú otthonait exkavátorok vasmarka ragadja el, Gellért Andor Endre és Kassák óbudai, angyalföldi elbeszéléseinek helyszínén egyformaságukban bosszantó, de egészséges emberi életet szolgáló lakónegyedek, házgyári házak állnak már. Oszlik a múlt, bontják a múltat, hogy az az „Így élünk mi" végképp így *élt*ünk mivé váljék. Történelemmé.

A folyamat egészséges. Ám a bontások, az életformaváltás során mintha ennek a közelmúlt történelemnek tárgyi emlékei is elszállnának az omló falak porával. Az ágy, melyben együtt aludtak szülők és gyerekek, a rongyvaloda és a rongybaba, az öblös tetejű daráló, melyben a cikóriát darálták, a hokedli és a kredenc a konyhákból, a lavór, mely a fürdőszobát helyettesítette, egyszerűen eltűnik, szemétvagy ócskavastelepre kerül. Az emlékek is halványulnak, ahogy a századforduló munkásai, proletárasszonyai megérnek a temetőbe, magukkal temetve képét a Pannonia utca sumi-telepének, melyet egy élelmes ember alakított ki olcsó bérért azoknak, akiknek még szükséglakásra sem telt, ahol ernyő alatt kucorgott a család, ha esett az eső; viszik magukkal az öregek a régesrégi vasárnapok szokásait, a krumplihéjból készült vacsora ízét, a sokgyerekesnek kijáró tizenhat pengős segély megáláztatását, a sorállást, mely éjszaka kezdődött vagy hajnaltáj, hogy délre meghozza keserű gyümölcsét, az alamizsnát.

●

A népművészeti tárgyakat, a falusi folklórt szakértők és amatőrgyűjtők kutatják országszerte. Nemcsak a szép tárgyakat mentik meg az enyészettől, hanem azokat is, melyeknek szépségét és értékét korok adja, néhai fazekasok, asztalos-

Élet és Irodalom, Bp.
1976. MÁJUS 8.
XX. évf. 19. sz. 5. lap.

A tuloldalon lásd: Thury Levente művét kiállításáról.

ÉKOZÓDÁS

Illyés-vers bibliofil kiadásban

A Nemzetközi Nőév alkalmából az újvidéki *Képes Ifjúság* című magyar hetilap korlátozott példányszámban, bibliofil kiadásban, eredetiben s párhuzamos szerb-horvát fordításban jelentette meg Illyés Gyula *Ditirambus a nőkhöz* című költeményét. A költeményt irodalmunk avatott szerb-horváth fordítója, Sava Babić ültette át szerb-horvát nyelvre. E könyvművészeti ritkaság értékét emeli az a körülmény, hogy a mindössze 750 példányban kiadott tetszetős kötetből 250 példány mintegy mellékletként, a könyvbe ágyazva, magában foglalja a kötet 48x35 mm méretű azonos, bőrkötésű mini-kiadását is. A rendkívül szellemesen megoldott kiadást az újvidéki magyar Fórum Nyomda gondozta.

Illyés Gyula válogatott verseinek ugyancsak kétnyelvű kötetét egyébként 1971-ben a zágrábi *Mladost* Könyvkiadó adta közre „Orion" sorozatában Enver Čolaković válogatásában és fordításában.

Thury Leventesz



Thury Levente kiállításáról

Élet és Irodalom, Bp. 1976. május 8.
XX. évf. 19. sz. 6. lap.

ZÖLD FÜZETEK

„Katalógus-publikálás nélkül a kézirattári állomány nagy része holt anyag marad, amelynek használata sokszor szinte a véletlenre van bízva."

Az idézett mondatok dr. Csapodi Csaba előszavából valók, amely *A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára Kézirattárának Katalógusai* című füzet-sorozat első darabjához készült. Tíz éve jelent meg a zöld borítólapú füzet, *Balázs Béla hagyatéka az Akadémiai Könyvtár Kézirattárában.* (Összeállította *F. Csanak Dóra.*) Azóta még hét kötet követte, s a feldolgozás tovább folyik. Ezek a katalógusok nemcsak címeket és jellemző adatokat tartalmazó listák, összeállítóik bővebb tájékoztatásra vállalkoznak. Az említett füzetben például olvashatjuk a Balázs Béla hagyaték történetét, a jelentősebb kéziratok ismertetését.

A második füzet a *Zalka Máté kéziratos hagyatéka. Erről az összeállító, Rejtő István számolt be az ÉS múlt heti számában.*

Vörösmarty Mihály és Csokonai Vitéz Mihály levelezését, továbbá a kézirattár *Ady-gyűjteményét* együtt ismerteti a következő katalógus. (Szintén F. Csanak Dóra készítette.) Ezzel az összeállítással kezdődik az úgynevezett *gyűjtemények* anyagának közlése. A Vörösmarty-kéziratok sorsa az Akadémiára kerülésig, azaz 1927-ig eléggé homályos. A bevezető összefoglalja mindazt, amit tudunk róluk, megemlítve újabb feltevéseket, amelyek nem egészen egyeznek a korábbi tanulmányokban közöltekkel.

Negyedikként *Fráter Jánosné* teszi közzé a *Bolyai-gyűjtemény* anyagát. Másfél évszázad alatt gyűlt össze az, amit ma az akadémiai kézirattár őriz. Természetesen így is csak töredéke a marosvásárhelyi gyűjteménynek, hiszen az eredeti Bolyai-kéziratok nagyobb részét ott őrzik. A katalógus, a többihez hasonlóan, függelékben közli az akadémiai kézirattár egyéb — a gyűjteményen kívüli — Bolyai-anyagát is.

Érdekes tartalmú zöld füzet következett három évvel ezelőtt. Ebben a *„Magyar Codexek"* elnevezésű gyűjteményt mutatja be *Csapodi Csaba.* Mint a bevezetőből megtudhatjuk, ez az akadémiai kézirattár legrégibb gyűjteménye: a régi magyar nyelvemlékeket és a korai magyar irodalom nagy értékű kéziratait fogja össze. Itt lelhető fel a *Besztercei Szójegyzék*, latin és magyar nyelven — a magyar szavak a megfelelő latin fölé írva —, amely Magyarország valamelyik városi iskolájában készült. Itt a magyar nyelvű *Piry-hártya* a XV—XVI. század fordulójáról, amelyik Krisztus kínszenvedéséről és haláláról szóló misztériumdráma részletének látszik. (Egy *Horváthné* nevű színésznő dobta szemétbe Érsekújváron, s egy ismeretlen tanulótól került *Piry Cirjék* ferencesrendi tanárhoz 1843-ban. Ő ajándékozta 1850-ben az Akadámiának.)

Szabó Lőrinc kéziratos hagyatéka — olvasható a hatodik füzet címlapján. Az 1970-ben az Akadémiai Könyvtár birtokába került hagyatékot ismét F. Csanak Dóra tárja elénk. Az irodalmi műveket, leveleket, cikkeket, jegyzeteket, újságkivágatokat, nyomtatványokat, korrektúrákat egyaránt tartalmazó gazdag, sokrétű anyagban külön értéket jelent a versek és a műfordítások között található nagyszámú variáns. Figyelmet érdemel az a rész, amelyben a Szabó Lőrinchez bírálatra küldött kéziratok és kísérőlevelek, illetve *Babits Mihály, Tóth Árpád* és mások autográf meg gépiratos műveinek felsorolása található.

A hetedik és a nyolcadik füzet *Marth Hildegard* munkája. Az egyik a *Goethe-gyűjteményt* tartalmazza, amelyik az Akadémiai Könyvtár egyik kincse. Alapját *Elischer Boldizsár* köz- és váltóügyvéd Goethe-relikviái vetették meg, melyeket örököse ajánlott fel az Akadémiának. A megjelent utolsó zöld füzet a *Gábor Andor-hagyaték* katalógusa. Az írónak és feleségének, *Halpern Olgának* szellemi hagyatékát alkotó kézirat- és fényképanyag 1967-ben került a kézirattárba, *dr. Gábor Magdától*, ajándékozás útján. (A Halpern Olgával kapcsolatos írások, iratok felsorolását a függelék tartalmazza.)

A katalógus-sorozat iránt rendkívül nagy az érdeklődés — hazánkban és határainkon túl. A Balázs Béla- és a Zalka Máté-hagyatékot ismertető füzetből már második kiadást kellett készíteni. Egy-két hónapon belül megjelenik a kilencedik összeállítás, *Széchenyi István kéziratos hagyatékáról.* Ezt követi majd a *Kosztolányi-hagyaték* katalógusa, amelynek anyaga már együtt van.

A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára Kézirattárának az a célja, hogy teljes katalogizált állományát ismertesse ezekben a zöld füzetekben.

M. I.

RICHARD HUGHES

Ha nem ismerem személyesen, nem is a halála hírén döbbentem volna meg, hanem azon, hogy még élt: olyan író volt, akit hosszú időszakokra maga alá temetett a hallgatása, irodalomtörténetekbe száműzött a visszavonultsága. Roppant csenddel vette körül magát sziklás tengerparti otthonában, Walesben. Első és második regényének megjelenése között kilenc év telt el, a második és harmadik között huszonhárom. S közben, író számára megengedhetetlenül, elmulasztott nyilatkozgatni, cikkezni, tollcsatákat vívni, ingyen reklámot szolgáltató politikai, szerelmi, adóügyi botrányokba keveredni. Ha a múlt években egy angol irodalmárnak meg kellett volna nevezni a tíz legkülönb élő angol prózaírót, aligha szerepelt volna köztük Richard Hughes — nem azért, mert nem becsülték, hanem mert elfeledkeztek róla. Holott, meggyőződésem szerint, a tíznél szűkebb listába is belefért volna: olyan jelentős prózaíró volt, amilyen nem sok van a mai angol irodalomban.

Csodálatosan tudott leírni, csodálatosan tudott elbeszélni. Nekem azonban mégsem ezek az erényei teszik oly emlékezetessé a könyveit, hanem az, hogyan tudott, váratlanul, hangot sem váltva, mondhatnám bölcs nyugalommal, átlépni a köznapiból a rettenetesbe, halálosba, drámaiba, majd ismét vissza köznapiba, mint aki természetesnek, bár ritkábban előfordulónak tartja a megdöbbentőt és az iszonyatost. A *Szélvihar Jamaikában* gyerekhőseinek „állati ártatlansága", amelybe a gyilkosság is belefér, talán e bölcs nyugalom miatt nem hívta ki a képmutatást, pedig gyerekeket így ábrázolni kívánt akkoriban — 1929-ben — olyan írói bátorságot, mint nem egy felzúdulást keltő kortársi munka.

Nekem legemlékezetesebb valamennyi drámai jelenete közül az a rövid szakasz az *Örvényben* közepe táján, mikor a viharfenyegette Archimedes gőzös a hurrikán magjába kerül, s a nyomasztó, párás, szinte olajos szélcsendben madarak ezrei szállnak le a hajóra megpihenni, vagy elpusztulni. A hajósok pedig, akik sürgősen igyekeznek kijavítani a hajó sérüléseit, mielőtt kisodródnának e csendes központból, bele az örjöngő viharba, egyre csak söprik le kezükkel a karjukon, vállukon, fejükön megpihenő madarakat; madarak gyenge testén és csontján járkálnak a fedélzeten e vízözöni jelenetben, amelynek legalábbis a madarak számára, nincs araráti menedéket nyújtó folytatása.

Hughes akkortájt jött Magyarországra, feleségével együtt, mikor a nácizmusról tervezett regényciklusának első kötete, a *Róka a padláson* megjelent. Szentendrén jártunk, vártunk valakire a főtéren s az asszony szeretett volna valahol leülni a fájós, beteg lábával. Ott volt szembe a könyvkereskedés, bevittem s bemutattam őket, s az eladók először széket hoztak, azután a Róka a padláson példányait dedikáltatni, szemlátomást megtisztelve és boldogan. Hughes is megvolt hatva, mint mondta, otthon egy kisvárosban aligha hoznák ily sietve könyveit a kézjegyéért. Később felmentünk Visegrádra; Hughes, iszonyatomra, úszott egyet a dermesztő októberi Dunában — az ő tengere nyáron is legalább ilyen hideg, s ő mégis naponta úszik benne —, azután elmentünk az erdőgazdaságba szarvasbőgést figyelni. Szarvasbikát nem láttunk, bár a szürkületben ott bőgtek a tisztás körül, ahol letelepedtünk. A következő nap Hughes fájdalmas gerincbántalmakkal a Kútvölgyi úti kórházba került — máig is meggyőződésem hogy a dunai fürdő miatt. Vittük be neki a könyveket — lehetőleg magyar szerzőket — angolul. A puszták népe s az Ábel a rengetegben különösen tetszett neki. A Kútvölgyiben talpra állították s búcsúzásnál megbeszéltük, hogy legközelebbi angliai útunkon el jegyünk hozzá Walesbe. De az ember mindig siet, ügyintéz, utánajár, megnéz, gondoskodik, beszerez, megvizsgál, felmér — mintha csak a dolgai volnának halandóak, s nem az emberek is, akikkel oly szívesen van együtt. Nem jutottunk le Richard Hugheshoz a tengerpartra.

Szász Imre

Bálint Endre

1021



SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
ÉLET ÉS IRODALOM

ÓZDI VIÁRIUM

figyel. Fekete füstgomolyag tör elő. Sistergés. A négy kohász eltűnik az egyre kékebb színű ködben. Elszáll a gomolyag. Most már négyen döngölik a kohófalat. Sziszegés. Szikracsóvák lövellnek elő. Köhögök a

Az első titkár fiatal ember, alig múlt harmincéves. Egyszerűen berendezett dolgozószobájában ültünk, ő beszélgetés közben teát, én a szokásos kávét ittam. Megfontoltan, de szókimondáan, beszélt a

szlovák személykocsi?

— Odaátról idejárnak zöldséget vásárolni. Lemennek egész Miskolcig. A vásárcsarnokban minden stand foglalt, meglehetős árak!

— Ózd az ország egyik legdrágább piaca. Gondolja csak el, ha a hatvani és Eger környéki kofáknak megéri idejönni.

A paradicsom két forinttal, a paprika kettő ötvennel volt drágább, mint Pesten. Pedig a zöldség ott sem olcsó.

●

A katolikus templom egy kövér domb oldalán terebélyesedik. Boldizsár József esperes urat kamraépítés közben zavartam meg. Csodálkozott, hogy megkerestem. Be-

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

ÉLET ÉS IRODALOM

Bálint Endre

1972 NOV 11

volt Spanyolországgal, és legkevés

1021

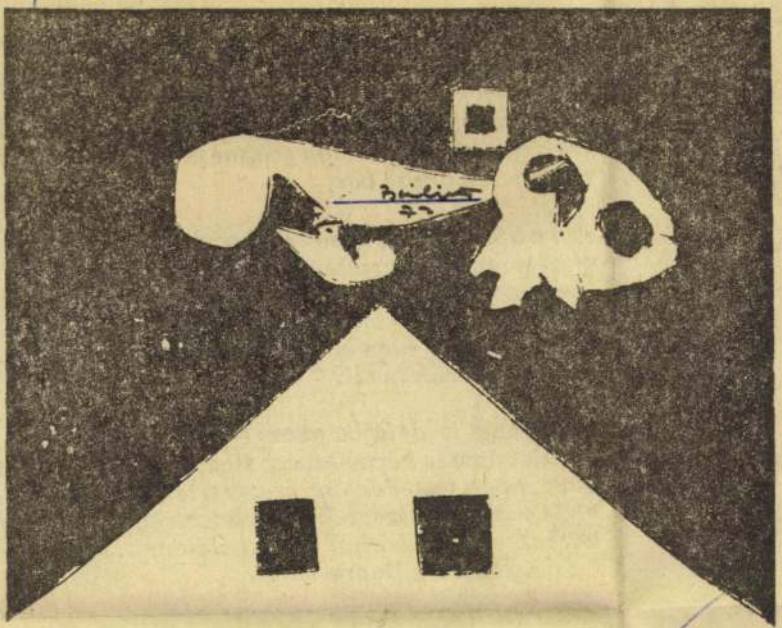

1972. NOVEMBER 11.

Tá
re
éte
oly
csa
vé

Ám a könnyedség színében koccintásra kelve éppe
mint nagyított moziképen, a fölemelt vig pohár
kinagyítva s megállítva, — hirtelen sokk: hogyha it
nem én, hanem ki a sirba zárva por vagy, hamu, sá
nem én innék, hanem míg én volnék por és hamu, s
itt ma te koccintanál?

Váratlan e fordulatba gyors erővel elragadva,
mintha nem is képzeletben, rivalltam rád: „Csapod
Most, hogy testeddel becézett testem egy csupor en
emlékedből is kivérzek? Gaz lator vagy! Lupanár
korhelye! Mert bárhol tűröd halálomat: lupanár,
bordély az, torz Dovre-vár!"

1021

Az országos tárlat legyen valóban országos

Négy festő a visszautasítottak és nem jelentkezők képzeletbeli kiállításáról

Visszautasítottak és nem jelentkezők kiállítása címmel vasárnap cikk jelent meg a Népszabadságban, Vitányi Iván tollából. Az igen érdekes cikk szóvá teszi, hogy az idei XI. Országos Képzőművészeti Kiállításról hiányzott néhány kitűnő művész, érdekesek, egyéni arcúak, nem egyszer Európa-hírűek — más-más irányzatokhoz tartozóak, de „egytől egyig a mi társadalmi valóságunk talaján állnak". A cikk hibáztatja az országos tárlat túlságosan egységes ízlésideálját és félig komolyan javasolja: rendezzék meg a Visszautasítottak és a Nem Jelentkezők Kiállítását. Kapásból Bálint Endre, Bencze László, Gyarmathy Tihamér, Kassák Lajos, Korniss Dezső, Martyn Ferenc, Orosz János és Papp Oszkár nevét sorolja fel, de a névsor tovább is bővíthető lenne és kiegészülhetne a kiállításon ugyancsak nem szerepelt szobrászok és grafikusok nevével. Riportunk most ehhez a cikkhez kapcsolódik, amikor négy élvonalbeli festőt kérdeztünk meg: miért nem szerepeltek a kiállításon, milyen hibákat látnak az országos tárlat előkészítésében?

BÁLINT ENDRE:

— Nem küldtem be képet a tárlatra. Előző években előfordult, hogy képeimet elfogadta ugyan a zsüri, de sok kitűnő művészt, akikkel szívvel-lélekkel szolidáris vagyok, visszautasított. Ezért azután én is visszahoztam a képemet. Megvárom, míg olyan zsüri lesz, amely belülről nézi a mi munkánkat.

— Az utóbbi időben több reprezentatív külföldi kiállításon képviseltem a magyar képzőművészetet, s a szekrényem is dugig van képekkel, lett volna tehát miből válogatni, s lenne miből, ha a kívülmaradottak tárlatát is megrendeznék.

BENCZE LÁSZLÓ:

— Most zárult be Székesfehérváron, ötheti nyitvatartás után, gyűjteményes kiállításom, igaz, a napi sajtó meglehetős részvétlensége mellett. Hadd jegyezzem meg, hogy amikor egészen fiatal, ismeretlen, vidékről jött festőként először állítottam ki Budapesten, minden napilap kritikusa megemlékezett műtermi kiállításomról.

— A nem jelentkezők közé tartoztam magam is, s ennek csak egyik oka volt a Fehérvárra küldött anyag. Kicsit a pálya szélére szorultnak érzem magam az utóbbi években. S ha negligáltak, magam is félrevonulok. Nagy, murális megbízást összesen kettőt kaptam ebben az évtizedben, s a létfeltételek biztosításához csak a Képcsarnok kiszolgálása maradt. Olyan ez egy kicsit, mintha egy bortermelőtől csak vizezett bort vennének át. Ha egyéninek látszanak is ezek a panaszok, az ilyenek hoznak létre frontokat a művészeti közéleten belül. Emberi és festői mivoltomban egyaránt mindig szocialista beállítottságú voltam, s festészetemben, noha sokat tanultam az absztraktok szigorú diszciplináiból, mindvégig figurális festő maradtam. Nem helyeslem a zsüriben a stiláris kizárólagosságok egyeduralmát, amely klikkek és körök egyeduralmához vezet.

GYARMATHY TIHAMÉR:

— Én sem küldtem be képet, mint ahogy nem küldök be képet az állami vásárlások zsürijébe sem, amióta nem titkos a zsürizés. Ugyanez a helyzet az országos tárlatnál. Egyoldalúnak, merevnek tartom a zsüri módszerét. Ellentmondásnak érzem, hogy egy, a haladást képviselő rendszerben a haladottabb hazai irányzatokat mellőzzék. Úgy tudom, a többi szocialista államokban is másképp zajlanak a dolgok, a művek jobban együttlélegzenek a korral. Igazságtalannak érzem, hogy egyetlen ember, vétójoggal dönthessen arról, mire költhető az állam pénze — mindnyájunk pénze.

— Absztrakt festő vagyok. Úgy érzem, ha a művészet elszakad a tudomány fejlődésétől, passzívvá, távlatok nélkülivé válik. Nem én vagyok az egyetlen művész, aki elmúltam már ötvenéves; tudjuk, mit csinálunk, tisztában vagyunk a magunk értékeivel. Egy stencilezett körlevélre ma már semmiképp sem pattanunk, hogy aztán képeinket visszakapjuk, mint az velem három évvel ezelőtt is történt. Ha egy ilyen kiállítás nem türközi az összképet, ne nevezzék országos tárlatnak, hanem egy, vagy több csoport felvonultatásának. Nem vagyunk megsértődve! Csak hát a kiállítás, a bemutatkozás: az alkotó folyamat elszakíthatatlan másik oldala; amire nem reagálnak, az nincs.

— Szívből tapsolnék egy olyan kiállításnak, amelyen mindenki bemutatkozhat, aki most kimaradt!

OROSZ JÁNOS:

— Esetem speciális. Küldtem be képet, s a zsüri ötből négyet be is vett. Ezután tudomásom szerint a lektorátus igazgatója vétójogával élt, s csak egyetlen, külföldi kiállításról visszakerült képem maradt benn. Visszautasították a kiállításról egy tavalyi nagy pályatervemet is, amelyre második díjat kaptam. Úgy gondolom, a vétójog célja, hogy a vele felruházott személy politikai rendellenesség esetén éljen vele. Erről azonban itt nem volt szó. Szakmai vétójogot viszont szerintem nem gyakorolhat valaki ott, ahol húsztagú, kiválóan képzett zsüri hozta meg előzőleg döntését. Ezek között vannak olyan művészek, akik távol állnak tőlem, és más fiatalabb művésztől is, de mesterekként mindig becsülni fogom őket, és tisztelem véleményüket. Az országos tárlat csak akkor lesz igazán az, ha ilyen adminisztratív hibák nem gyöngítik a művészek nagy, közös megnyilatkozásának erejét.

Fencsik Flór

XIII. évfolyam, 136. szám
1968. június 11., kedd

...lap

PILAP

...T MICHELEN...

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307
ESTI HÍRLAP
1968 JÚN 11

...A:

...OK ...munk...

HARRIMANNEK N...

Párizs, június 11.

Averell Harriman utaz... nagykövet tegnap est... visszaérkezett *Párizsb... Washingtonból,* ahol be... számolt Johnson elnöknel... a *vietnami—amerikai meg... beszélések* fejleményeiről... Újságíróknak a repülőtéren... kijelentette, hogy *semmifé... le új utasítást nem hozot... magával a Fehér Házból.*

...allap...

Fokváros, június 11.

A fokvárosi *Groote Schuur* kórház ma orvosi közleményben jelentette be, hogy „enyhe visszaesés" következett be *dr. Philip Blaiberg* állapotában.

Blaiberg ugyanabban a fertőtlenített kórteremben fekszik, ahol a Barnard professzor által végrehajtott műtét után több mint két hónapig ápolták.

SZOLIDARITÁSI HÓNAP

A gyorsmérleg eredménye: húszmillió forint

A vietnami szolidaritási hónap gyorsmérlegéről Bodonyi Pálné, a Hazafias Népfront budapesti titkára ezt mondta ma délelőtt:

— A társadalom különböző csoportjainak segíteniakarása fokozódott. Nem pontos és nem végleges adatok szerint

eddig mintegy 20 millió forint gyűlt össze Vietnam javára. Ebből a Fővárosi Tanács 10 milliót adott, a SZOT 3 és fél milliót fizetett be gyűjtésekből és munkafelajánlásokból,

a Szolidaritási Bizottság számláján 4 millió forint gyűlt össze. Az MHSZ „Egy klub egy fegyver" akciójának eredménye csaknem negyedmillió forint. A Pamuttextil Vállalat kétszázötvenezer forint értékű ágyneműt ajándékozott Vietnamnak. A Vörös Csillag Traktorgyár két traktort, az Elektronika Kts... 35 ezer forint értékű műszert ajánlott fel. A felajánlások formája változatos volt; előtérben a munkafelajánlások álltak. A pesti gyárak, üzemek vietnami műszakot tartottak, ... IX. kerületi Élgép ipar... tanulói 270 ezer forint értékű takarmánykeverőgépet készítenek társadalmi munkában.

Az V. kerületi külkereskedelmi vállalatok ... Vietnamba irányuló szállítások gyorsítását segítik. A KISZ tranzisztor akciójának eredménye ... és fél millió forint.

A Vöröskereszt szervezésében fellendült a véradómozgalom.

— A szolidaritási hónappal természetesen nem zárul a vietnami akció: Budapest népe ezután is kész arra, hogy erkölcsi, anyagi támogatást adjon a harcoló Vietnamnak — fejezte be nyilatkozatát a Népfront budapesti titkára.

(völgyi)

...DALMAK ...TÁSA KÖRÜL

...tatási parancsot adott ki Ray ellen, *gyilkosság* vádjával. Az újabb letartóztatási parancs azért szükséges, mert Ray-t *Angliában* útlevélhamisítás és tiltott fegyverviselés címén állították bíróság elé.

Amennyiben a vádlottat óvadék ellenében szabadlábra helyeznék, az újabb parancs értelmében ismét letartóztathatják.

...STI FÉNYEK

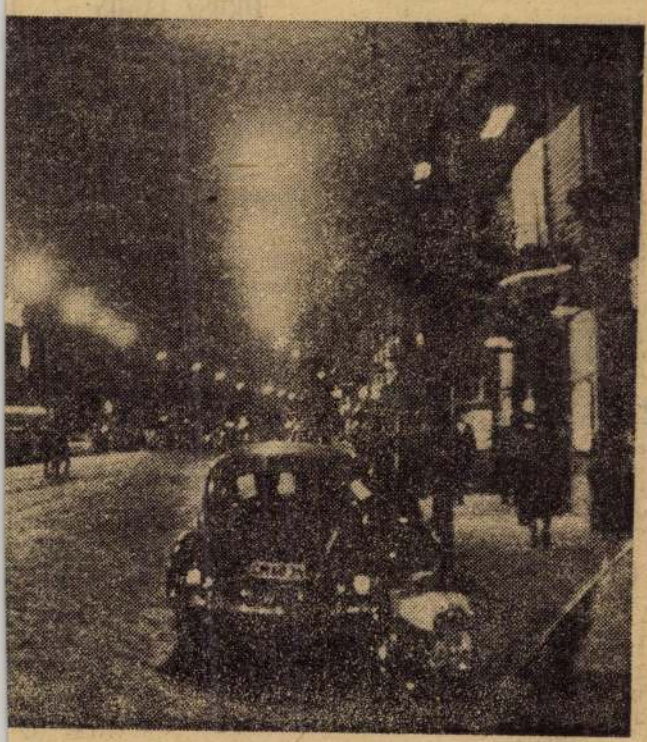

B-8-1-266

Bálint Endre

Az egykori Jókai villában nyilt meg az esztergomi Balassi Bálint Muzeum gyüjteményének több darabja, igy a müvész is szerepelt a tárlaton alkotásával.

Az ötvenes évek végén az Európai Iskola több művészének volt kiállítása Esztergomban. Ebből az időszakból való a most másodszor kiállított, 1956-ban készült Bálint Endre-kép, a *Halottak napja*, Bálint negyedszázada készült festményeinek legszebbje. Ugy

Uj tükör 1979/23/4

Lóska: A Balassi Muzeum festményeiről

B-8-1-268

BÁLINT ENDRE

8. Lenke-tér, vizfestmény
9. Törökhegyi fák, tempera
10. Törökhegyi fák, tempera

Nemzeti Szalon

Kut
1943. okt.-nov.

NEMZETI SZALON MŰVÉSZETI EGYESÜLET

1943. OKTÓBER 31. — NOVEMBER 14.

Bálint Endre festő B-8-1-265

● KIÁLLÍTÁSOK. A szombathelyi Berzsenyi Dániel Könyvtárban Bálint Endre, Székesfehérvárott, a Videoton gyár művelődési házában pedig Káplár Ferenc festőművész képeiből nyílik ma kiállítás.

-: kiállítások.

8

Esti Hírlap. Bp. 1979. aug. 15.

1021

ŰVÉSZET

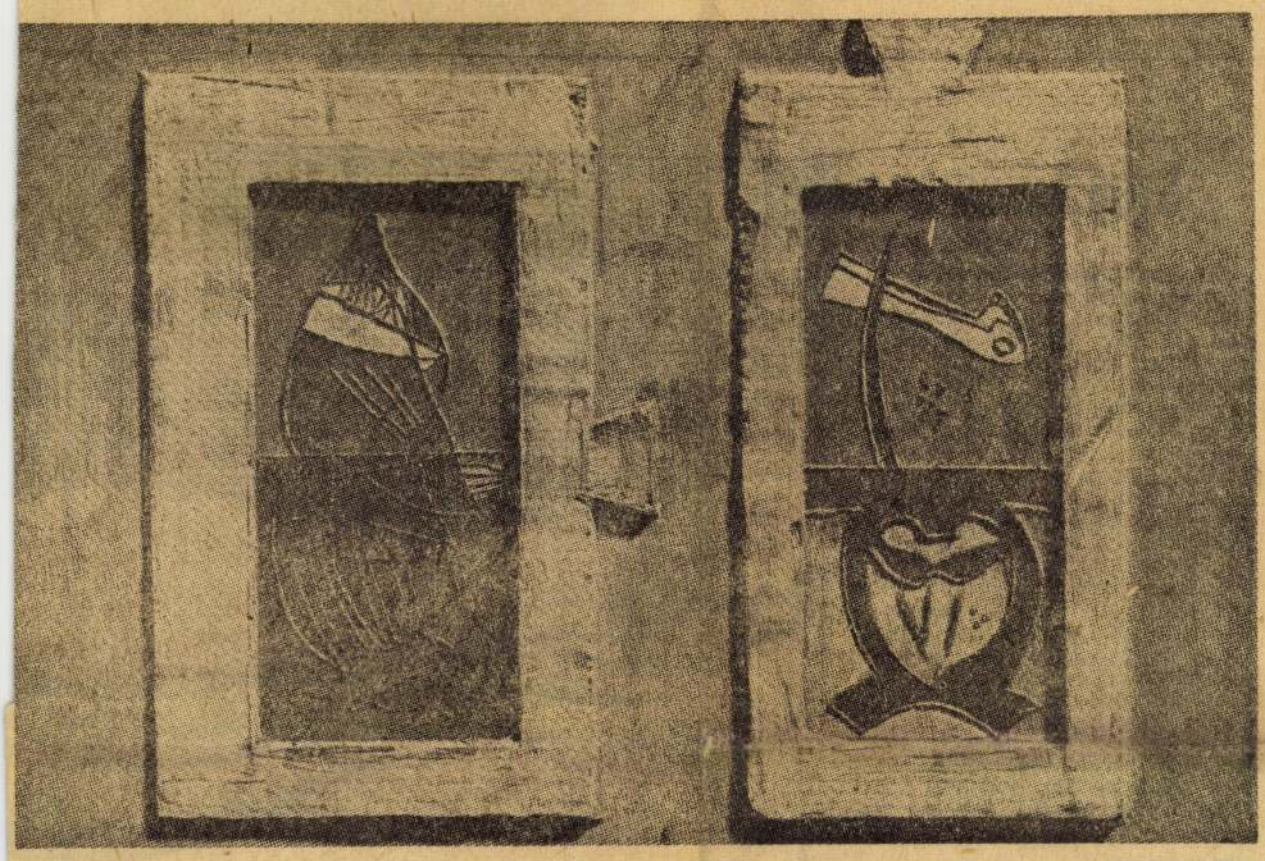

Bálint Endre kiállításáról

ÉS 1970 (14. 28

PERNECZKY GÉZA:

Képzőművészet

Egy álom maradványai

Milyenek is lennének az álmok, ha mint a virágokat szokás, egy régi könyv lapjai közt lepréselnék őket? A magyar képzőművészetben jártas álom-gyűjtő könnyen felelhetne: — olyanok, mint *Bálint Endre* festményei.

Már a címek is úgy hullnak a tenyerünkbe, mint a lapok közül kiforduló virágszirmok: *Kőmadár, Népfa, Fehér éjszaka, Fakalács fércelve, Fal és éjszaka, Nagykereszt, Négy örökzöld, Tapétás angyal lóval, Lidérczöld, Ólomhalál, Fordított ikrek a tükörben, Történelmi omladék, Egy anya maradványai*... És a képek — akár az őszi almák szines pigmentuma, akár a korhadó falevelek. Talán nem is könyvek lapjai közül valók, hanem inkább egy temetőkert kövei mellé, a múlt porának, az emlékezés patinájának szimbólumaként. Az álmokkal való játék és az álmok tragikus törékenysége, pusztulása hívja a *Debreceni Tudományegyetem* aulájába az álomgyűjtőt, ahol Bálint Endrének mintegy százhúsz művéből rendezett kiállítása látható.

Ez a százhúsz mű nagyon egységes benyomást ad. Méretre kicsiny, rendszerint egy-egy motivumot és annak fényudvarát bemutató kompozíciók sorakoznak a falakon, tónusuk sötétes árnyalatú, felületük annyira megmunkált, hogy egészen közelről kell őket megvizsgálni, akár a régi miniaturákat. Csak a fotómontázsok különülnek el bizonyos mértékig, mert ezeknek változatos motivumvilága, dinamikusabb felépítése nyitott és levegős teret alkot. Egyébként azonban minden zárt, folytott légkörű, akár egy régi imakönyv. A szentendrei népművészetből és ikonfestészetből ismerős motivumok mintha szerzetesi cellákba húzódtak volna vissza, és térelválasztó falként mintha polgári bútorok vagy barokk díszek és veretek romjait használnák. Bálint képei szorosra vont határaikkal, megdolgozott felületükkel, érzelmekkel átfont és átstilizált motívumaikkal egy roppant érzékeny és a kis méretben is bonyolult összetettségű világról vallanak.

Próbáljuk csak szétbontani ezeknek az álmoknak egymásra préselt jelentés-rétegeit! Kezdetben volt Vajda Lajos — ez a legelső hártyalap amelyen ősi szöveg, valami babonás rítus olvasható. Bálint igen tudatosan és határozottan vállalja Vajdát szellemi őséül, baráti mesteréül. Amit Vajda egyszer lerajzolt — pár vonallal, a múlt és a jövő huzatos dimenziói közé helyezve —, azt Bálint kiemeli ebből a közegből, és emlékezéseinek lapjára fekteti. Formából így lesz emlék, balladás töredékből elégia. Ez az első réteg, s erre jön a második; e formák jelentésvilága. A harmincas években a népi, folklorisztikus motívumok a tisztát, az érintetlent, a szellemileg felszabadultat jelentették, s ezt Bálint kiemeli történelmi közegéből, és az azóta eltelt évtizedek történelmére fekteti. Így lesz a szellemi értékből érzelmi motívum, a folklór felfedezéséből a folklór visszakívánása — azaz újabb elégia. Ez a második réteg, s erre jön a harmadik, e jelentésvilág lehetséges aktualitása. A folklór és a szellem szabadsága az antifasiszta mozgalmak egyik argumentuma volt, vagyis internacionális dolog. Ezt Bálint kiemeli egyetemes közegéből és szembeállítja a magyar képzőművészet provinciális kudarcaival. Így lesz az internacionalizmusból fájdalmas nemzeti siratő — vagyis megint csak elégia. És ezen túl még önmaga képeiből is kiemel motívumokat, érzelmeket és jelentésrétegeket, hogy újra az elégia hártyalapjaként fektesse az eddigi rétegekre. Bálintnál tehát végül is minden fájdalmas, terhes atmoszférát kap, minden elégikus érzelemmé válik, és mindezt letakarhatjuk egyetlen tenyérrel, mert egyetlen, sokrétű, és szétbogozhatatlan motívummá sűrűsödik össze. A másik motívum már egy másik kép, egy másik emlékezés, egy másik álom.

Ha elfogadható ez az analízis, akkor könnyű megfejteni azokat az ellentétes véleményeket, azokat a vitákat is, melyek Bálint képei fölött néha összecsapnak. Még a modernek véleménye is megoszlik, mert egyrészt Bálintot látják modernnek, másrészt a klasszikussá vált modern mozgalmak késői elégiáját látják benne. A vitázók mindegyikének igaza van. A harmincas évek magyar képzőművészetében valóban álmodtak arról, hogy létrehozható a magyar folklór talaján az egyetemes igényű festészet. Ez az álom részben, töredékben meg is valósult még akkor — másrészt tovább él, és igazolást követel ma. A közben eltelt idő az álmot átszinezte, furcsa virággá változtatta. Bálint vallomást tett e virágról, nem tagadva le sem értékeit, sem pedig időnkénti anakronizmusát. Ez a vallomás szükséges és ez a szükség teremtette meg és teszi jelentőssé Bálint helyét a magyar művészetben.

Bálint Endre

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRKÖZLŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776
1970 MÁR 28
ELET ÉS IRODALOM
Budapest

K Ö

Szép hűség

Költő-műfordítóink méltán dicsért legjobbjai közt is külön hely illeti *Kálnoky Lászlót*. Szabó Lőrinc óta nincs még valaki, aki a nagyvilág líráját ilyen missziós elszánással közvetítené, akiben a tolmácsolás ennyire költői munkává, az önkifejezés második természetévé nemesedett. Szabó Lőrinc folytatója abban is, hogy a Nyugat-iskola inkább hangulatok, színek megragadására törekvő „szép hűtlenségét" a szó szerinti értelem kötöttségeibe szorítja. Engedi érvényesülni a versek fogalmakba vagy víziókba feszített erejét, muzsikáját, de Szabó Lőrinc racionalizmusát is meghaladóan, szinte a korrekt kézműves szigorúságával ügyel nyelv és művészi gondolat pontosságára. Minden bizonnyal a legaggályosabb fordítónk, aki az eredetihez való görcsös ragaszkodás közben olykor virtuóz, már-már keptelen módon szárnyal a hűség bilincseiben.

Teljesítménye mennyiség szerint ugyancsak tiszteletre méltó. Gyűjteményes fordításkötete, a *Szeszélyes szüret* (1958) óta másodszor készít egyéni antológiát régi és új tolmácsolásaiból. Az *Évgyűrűk* (1967) a XX. századi lírából válogatott, a mostani *Virágzó tüzek* című kötet alcíme: Versek a szerelemről. Képes Géza *Szeretlek* című saját fordításgyűjteménye (1947) s az 1955-ben először kiadott *Vallomás* óta különösen népszerű nálunk ez a könyvtípus. A *Virágzó tüzek* igényes összeállításában, ógörögöktől a kortársakig sorakozó 137 költőjét olvasva is igazolódik a *Vallomás*t szerkesztő, bevezető Vas István megállapítása, hogy: „... a szerelmes vers nem mindig kizárólag a szerelemről szól, s ha kizárólag arról szól, akkor is magában foglalja a világ és az emberek változásait. Még a külsőségeket, a technika változásait is följegyzi, ha máshol nem, a hasonlataiban."

Ez a kötet egyik tanulságos érdekessége. A másik: hányféleképpen tud alkalmazkodni a fordító a költők érzelmi karakteréhez. Spenser áttetsző költőiségét épp úgy eltalálja mint Burns frappáns népi kedélyét (Shelah O'Neil), André Chénier tüzes szenvedélyességét, Victor Hugo férfias-gyöngéd érzékiségét (Az erdőben) nem kevésbé, mint Verlaine fülledtségét, vagy a spanyol költőkben felragyogó tiszta színeket. Találó közvetlenséggel visszhangozza Heine szellemes frivolságát, e.e. cummings csalafinta groteszkjeit. S aki eddig nem vette észre, ebből a kötetből is megtudhatja, milyen kivételes leleménnyel honosította Kálnoky [illegible]

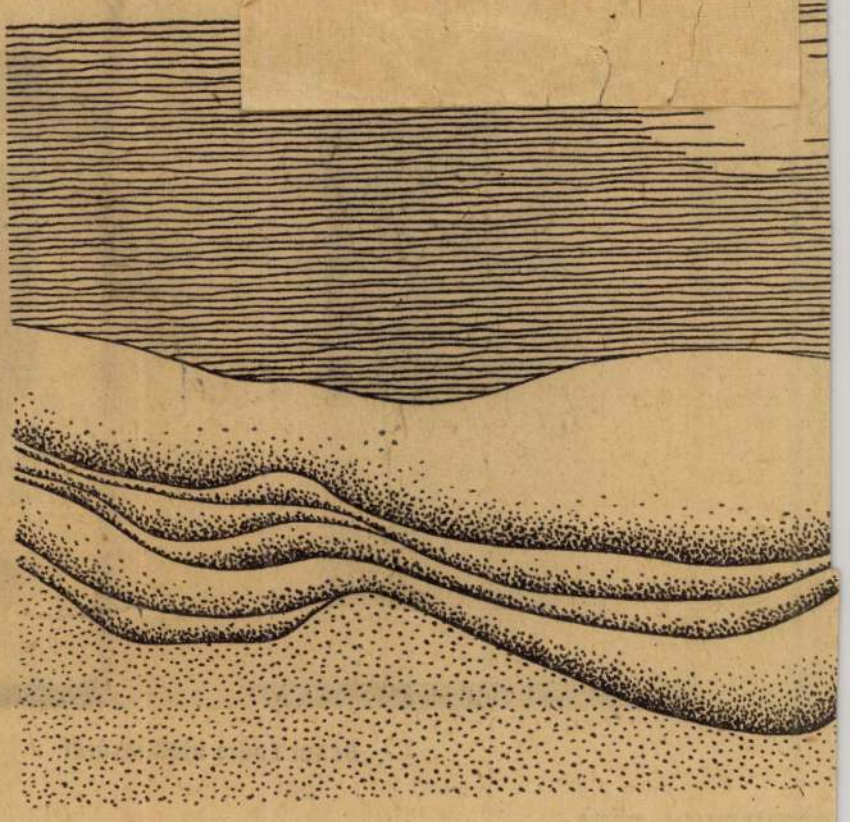

Kolosváry Bálint: Táj

FARAGÓ VILMOS:

Lépcsőházi kritik

Jókai Anna *Tartozik és követel* című új regényét krúdában olvastam először. (A krúda *félkész* — bekötetlen — állapota egy könyvnek.) A sietségre azért volt szükség, mert a tévé Antal Imre, Dersi Tamás, Jókai Anna, Ungvári Tamás és jómagam közreműködésével bemutatni igyekezett a nézőknek a regényt, még a megjelenés előtt, vagy legalábbis a megjelenés pillanatában, azzal a gyorsasággal tehát, amely a legnagyobb könyvszenzációkat is ritkán jutalmazza.

Most, hogy már bekötött állapotban van (vagyis megjelent), bárki meggyőződhet róla: nem kellett volna ennyire sietni. A Tartozik és követel semmiképp se könyvszenzáció.

Inkább egy jó képességű íróreménység fiaskója. Kigondolt jellemösszeütközés, amely valódi konfliktust játszik; lombikhelyzet, amely élethelyzetet játszik — novella, amely regényt játszik. A kigondolt jellemek: egy akarattalan férfi és egy akarnok nő, felülről zuhant le (báró szülők fia) az egyik, azért olyan puha, alulról verekszi magát

1. Miért portálta ezt a regényt a televízió úgy, mintha könyvszenzáció lenne?

2. Miért ez a lépcsőházi kritika, miért nem mondtam el véleményemet ott, akkor, a regényt bemutató februári tévéműsorban?

Az első kérdésre alig tudok válaszolni. A rosszhiszeműség rejtélyes személyi kapcsolatokra gyanakodhat, én jóhiszemű vagyok: szimpla tévedésre gyanakszom. Az ízlés melléfogására. Jóakaratra, amely nem szolgált ugyan rossz ügyet, de jót se tett senkinek: a nézőnek se (mert félrevezette), az írónak se (mert őt is félrevezette) és a többi közreműködőnek se (mert a félrevezető szerepét kölcsönözte nekik).

A második kérdésre azt válaszolhatnám: véleményemet igenis, ott is, akkor is, a műsorban is elmondtam. De ez nem lenne igaz. Felvétel közben azt hittem, hogy *mondom* a véleményemet, aztán megnéztem a műsort, egy hónappal a felvétel után, közvetítésben, mint tévénéző — és rádöbbentem arra: milyen ördöngős kommunikációs eszköz a tévé, mekkora felelősség tévében szerepelni, mennyire más *kívülről* és *összhatásában* egy műsor. Mert az összhatás ez volt: *senki* sem azt mondta, tette, szerkesztette és rendezte, amit valójában gondolt. Mint a történelmi cselekvés: sohasem az lesz a végeredménye, amit a cselekvők külön-külön akartak. Az objektivitásnak — jelen esetben a kamera objektívjének — hatalma ez a szereplő szubjektumok fölött.

Mit láttam a készülék előtt ülve?

Egy karót nyelt férfiút, aki láthatatlan papírról olvassa mondatait, keményen rendre utasítja a vitatkozókat és azt állítja: a társadalmi vonatkozásoknak semmi közük az irodalomhoz. (Holott Dersi Tamás, a *Nyitott könyv* című tévésorozat „házigazdája", nyilvánvalóan *nem akar* merev lenni, papíros ízű lenni, rendreutasító lenni, hanem — éppen mert „házigazda" — közvetlen, nyájas és okos *akar* lenni.)

Egy lelkesült férfiút, aki áradozó dicséreteket mond a regényről, lezser mozdulattal gyújt cigarettára, tüntetőn hangsúlyozza „szakmán kívüli" voltát és olvadozva mosolyog, amikor az írónő köszönetet mond neki. (Holott Antal Imre nyilvánvalóan tárgyilagosabb, elfogulatlanabb és szakmaibb *akart* lenni, hiszen ő az írónőnél sokkal népszerűbb és igenis szakmabeli.)

Egy fölényes férfiút, aki okosan és szellemesen beszél, de csak vitatható általánosságokat mond, aki [illegible]

Bálint Endre

„FIGYELŐ"
UJSÁGSZELVÉNY VÁLLALAT
Budapest, XIV., Nürnberg-u. 42.
Telefon: 296—534

Lap: Szabad Nép

Megjelent: 1948 JÚN. 5

Bálint Endre kiállítása

Az Európai Iskola kiállító helyiségében (Ulői-út 11.), ebben az évadban már második önálló kiállítását rendezte Bálint Endre, ritka termékenységű művész, kinek mostani anyagában jórészt olajfestmények szerepelnek. Bálint Endre dekoratív felfogású színfoltjai, sommázott előadásmódja révén a valóság emlékeiből táplálkozik, anélkül, hogy az absztrakció öncélú formalizmusába esnék. Mondanivalóiban az élmény mélységét a festői ötletesség pótolja, kompozicióinak szellemes elrendezése, eredetisége által. Olajfestményein a színek egymáshoz való viszonya gyakran nyers, kiegyenesulyozatlan, fakturája kevéssé megmunkált, ami a felületi hatáson túl mélyebbrehatóbb élményt nem tud kiváltani. Kisebb olajképei közül a Figyelő halász, Piros kanna, Lámpás kép, Paraszt csendélet szépen egybehangolt színeikkel, zamatos elősdázukkal, felülmulják nagyobb méretű vásznait. Olaj monotípiái színben finomak, ötletesek, kihasználják a technika adta véletlenszerűség lehetőségeit.

Bálint Endre gazdag fantáziájú, tehetséges művész, kinek franciás felfogása azonban mögötte marad tanítómestere, Braque elmélyült, kicsiszolt forma- és színkultúrájának.

F. A. E.

ujságírók kiadóval szemben kiharcoltak, bátorrá és követelővé tették azt a társaságot, amely a tárgyalás délutánján az Ujságíró Egyesület helyiségeiben összeereglett. Szakadatlanul vonultak föl az egyesület tagjai a Nagymező-utcai helyiségbe és ott valósággal ostrom alá vették a tárgyalótermet. Amig benn, a

helyzet valóban

tekintetben kifogástalan és brilliáns ujságot állitottak össze.

A sztrájkot azonban kinos és majdnem áthidalhatatlan szakadék követte, amely kiadó és munkatársai között tátongott. A feszültség nem szünt meg s a belső nyugtalanság továbbra is észlelhető volt a szerkesztőség életében.

A sztrájknak két következménye lett.

A Pesti Napló munkatársai az Ujságiró Egyesület elnökségének Farkasházy Zsigmond ellen szóló kizáratási inditványt nyujtottak be. Az inditványban arra való hivatkozással, hogy Farkasházy Zsigmond megtagadta a kollégáival való szolidaritást és sulyosan megsértette a kari becsületet és ezzel a kari érdekeket is, azt követelték, hogy az egyesületi alapszabályoknak a kari tisztességről vallott rendelkezései értelmében Farkasházyt az Ujságiró Egyesületből haladéktalanul zárják ki.

A második következménye a sztrájknak pedig az volt, hogy Surányi titokban elhatározta, — ámbár egy esztendőre kötelezte a kollektiv szerződés, — hogy szerkesztőségéből az izgága és veszélyes elemeket eltávolitja.

A Farkasházy-ügy rövid meditáció után a választmány plénuma elé került. Az elnökség előzetesen ugyan az engesztelő-

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

ÉLET ÉS IRODALOM

1972 NOV 11.

Bálint Endre

TÁJÉKOZÓ

1071



MŐRICZ VIRÁG:

ÁBEL A TEMETŐBEN

sába, Székelyudvarhelyre, égigmentem egy öreg ház rnácán, ott annak a kerti ett egy gyászfeketén öltö- nalú nő. forrón megölelt, a már mesélt:

ndeletében benne van, n temessék el, a Nagyút a templomnál. Arccal ke- a feleségét? Én vala- t ismertem. Érted? Az iatal és erős, úgy meg- tét országot, hogy három ályt kapott, Áron hazajö- kellett volna érkeznie, de Telefon, futkosás, rémü- hat Lupenyibe, az is far- száz kilométerekkel ar- visszacsavargott a vagon al.

Nagyút és templom között ott a kerítés áll. Összehív- bizottságot, és az megsza- ítés hajoljék meg és adjon

et vacsoráztunk kemény pénnyel. Csak mi ketten, aki Molter Károly uno- árhelyről hoztam magam- Sára már vacsorázott az , mint a fuldokló, jajong- lomtól bizsergő tenyerét a ttes abroszhoz dörzsölte. sztalnál, jaj, hányszor ül- sztalnál Áronnal. Kibélel- erautót a lányaim staffí- r, kék, zöld, piros szőttes kete bársonnyal. Olyan fejedelmi szekér. A gyö-

— De Áron nem szorult a Gáspár kere- setére, mert a román állam, vagyis hát Har- gita megye, kifizette az emlékmű költsé- geit jó szívvel. Csak azt előre még nem le- hetett pontosan tudni. Kérdi Szervátius, ki a megrendelő? én, azt mondtam. Jó, azt mondja, akkor hozzáfogok. És ezen a nyá- ron a két Szervátiusz, apa és fia eljöttek Kolozsvárról Farkaslakára és megfaragták Áronnak az óriás követ.

★

Tiszta, derült reggel, pár perc alatt már túl is futottunk a hatalmas kövön. Mondja Ágnes, forduljunk meg, ott van! Okos, ked- ves, határozott kislány, nagyszerű útitárs, mindig tudja, mit kívánok s nem kívánok tőle. Sajnálom, hogy ma már hazamegy, Marosvásárhelyre.

A Nagyút kanyarulatán seregnyi mun- kás dolgozik: parkolóhelyet építenek az emlékmű elé.

A templom mögött, kiszögellő kerítés- ben, ott van a Tamási Áron kopjafás, vi- rágos sírja.

Halogatom, hogy szóljak az emlékmű- ről, mely a kerítésen kívül került. Pedig értem, elfogadom, belenyugszom. Olyan, újítottabb a szomszédoknál. Magá- nác fut a székely kaputól befelé a hosszú, bezárt ház előtt.

Csönd. Az udvaron semmi, de gondosan kaszált fű. Egy szép, nagy diófa alatt pad. Leültünk hűsölni s nézelődni. Felbújtásom- ra, Ágnes elment almát lopni. Éppen bele- haraptam a haragoszöld görcsbe, amikor a kapu nyílt, s bejött egy kicsike, fehér ha- risnyás, ingujjas, kalapos székely, széna- forgató villával a vállán.

— Maga a gazda? — kérdem örömmel.

— Én volnék — felelte Tamási Gáspár.

Megdicsértük egymást szeretettel. Az- tán kinyitotta a kis múzeumot, ahová nem jött be. Nekem se tetszik, mert nem lakó- szoba, hanem ormótlan tárlók és ügyetle- nül szétszórt könyvek, levelek és fényké- pek sötét, barátságtalan, hideg halmaza. Megfáztunk tőle, és hamar visszasiettünk a szénaillatú, meleg tornácra.

Ott állott egy magas, szikár, remek szé- kely asszony: Tamási Ágnes. Ebédet ho- zott árva öccsének, Gáspárnak, kinek már nincs felesége s leányai elházasodtak szer- te a világba. Hímzett kendővel letakart fűzfakosárban hozta az ebédet.

Ez a nő ugyanolyan hallgatag, mint Áron, s ugyanúgy megelevenedik körülötte rög- tön a világ. Alig szól, s én máris tudom, hogy Farkaslaka azért olyan csendes, mert a fiatalság szénégetéssel foglalkozik a he- gyen, s azzal nagyon érdemes, mert jó

1021

(5. old.)

Bálint Endre



... Nobak Vilmos tanítványa volt. 1935 óta kiállító művész; legelső egyéni tárlatát 1937-ben rendezte a Tamás Galéria. Az Európai Iskola alapító tagja. Szinte megszámlálhatatlan kiállítása és szereplése volt csoportos tárlatokon. Külföldön is, itthon is, vidéken, Budapesten. Talán csak „belterületi" tárlata volt kevés eddig. Ez a jegyzet azonban a december 22-én nyíló gyűjteményes műcsarnoki Bálint kiállítás „előzetese" is.

Stílusa — monográfusát, Szabadi Juditot idézzük — a „nosztalgikus szürrealizmus". Művészetét a játékosság és a — képzőművészetben talán megfogalmazhatatlan — humor jellemzi elsősorban. A szentendrei művészet Vajda Lajos-féle ágának képviselője ő, képei mindig, mindmáig telve vannak Szentendre emlékeivel, rekvizitumaival. A képelemek nem az észlelés sorrendjében rögzítődnek a Bálint-féle jelrendszerben, ámbár e képek megfejtése egyre könnyebb már.

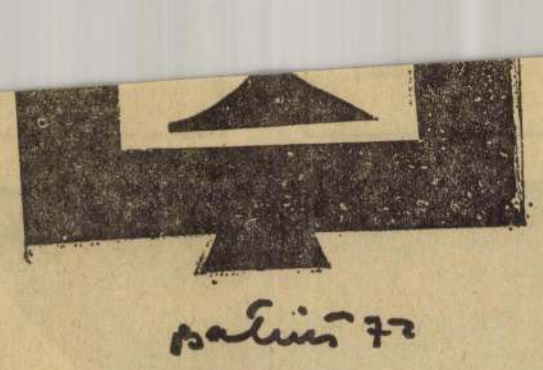

Lazurosan festett, olykor aplikációkkal teli olajfestményeit, rajzait, grafikáit, illusztrációit vagy plakátjait a legnagyobb műgonddal készíti. Ennek az ÉS-beli ciklusának az anyagát sem műtermének hatalmas raktárából szedte össze. Mindegyik friss alkotás, lapunk számára készítette őket.

Frank János

VIRÁGOK EGY EMLÉKTÁBLÁRA

Fenyő László születésének hetvenedik évfordulóján

A Magyar Írók Szövetsége ...nevében tisztelgő főhajtással ...elyezem el ezt a koszorút e ...enin körúti ház falának em...éktáblájára, amely évek óta ...zt jelzi, hogy 1902-ben, e na...on, azaz november 9-én, itt, a ...armadik emelet egyik lakásá...an költő született, s aki a há...orú végső vonaglása idején, 42 ...ves korában, a kitaszítottság ...tján életét vesztette, az Ósgo...oszság fegyvergolyójától. Ép...en ma lenne tehát hetven ...sztendős Fenyő László, a kor...ácsoló szorongások, félelmek, ...ettegések oly finom érzékeny...éggel megszólaltató énekese, az ...elemzés kinjait klinikai hi...lességgel ábrázoló művész, az ...őszobai várakozások megalázá...tásait sebként viselő töré...ny férfi, Ő, a sajgó idegszál ...kávéházi merengések és me...kvések óráiban.

Költészetének sajátos tája, ...avai szerint „Nagyerdője", ez ...kispolgári, szorgos városne...ed, zsúfolt bérházaival, küz...lmeivel, körfolyosóival, kő...ockás udvaraival, házmeste...ivel, keménykalapos öreg-

...lhangzott Fenyő László emléktáb...nak megkoszorúzásán.

urakkal, századeleji nagynénikkel, elbicsaklott sorsú pincérek, díjnokok, magányos álmodozók sóhajos estéivel, az aszfaltra hulló esőcseppek melankóliájával.

Találóan állapították meg róla, hogy a korabeli Budapest, pontosabban a Terézváros, Erzsébetváros lírikusa, ahogy mások az Alföld, a Dunántúl hangulatvilágának megszólaltatói. Mindehhez annyit, hogy a közelítő barbárság éjszakájában kapaszkodója, hite, megtartója és reménye a magyar költészet, ez a szellemi hon: az anyanyelv varázslata volt. Meghasonlottan is ezt szolgálta, alázatos odaadással. Példaként esdeklését idézem, könyörgő kiáltását 1939-ből:

„Költők, csak bennetek ne csalódjam
most, hogy minden bomladozóban,
ami kötött, minden szeretet;
el ne áruljatok pályatársak,
költők, hadd maradjak veletek."

Ugyancsak ezt a gondolatot fejezi ki, már-már az eskü erejével:

„Ha testéből kivetne a haza,
édes testéből nem vet ki a nyelv."

„Barátaim, kik vándorútra keltetek,
fohászként mondjátok: Magyar
Költészet."

Ezzel indult el Ő is utolsó vándorútjára, vállán hátizsákkal, benne kísérőként néhány verseskönyvvel. S amikor most, születése hetvenedik évfordulóján reá emlékezünk, megőrző hűséggel, mi pályatársai: e percekben mintha látomás villanna meg előttem, s itt, a szülői ház kapujában megjelenik Ő, immár ősz hajjal, fáradtan meggörnyedten, a mives ötvözetű verssorok tudója, a távoli tömegsírból hazatért költő. Így köszöntik most dallal, a Nagykörút hajdani fiát, az erre száguldó villamosok, a robogó autók; neki csillognak ünnepi fénnyel a kirakatok üvegtáblái; üdvözlik a járda mentén sorjázó őszi fák, a felcsillanó ablakok, a környező kis utcák, terek: létének hajdani színhelyei, és ez a fölénk boruló szürke égboltozat, amelyekből egykor költészetet teremtett, irodalmunk gazdagítására.

Vihar Béla

GESZTENYÉS

Reggel, az esővert, szeles park...ban, ahová nem ér el a hegynek ...lóduló autóbusz rotyogása, szo...katlan zajok állítanak meg. Ea...zésre futunk a kölyökkel a sport...csarnok felé s az allében egyszer...re sutty-potty. Megtorpanunk, ...megint pottyanás. Mintha egy ...borzasztó apró emberke, kicsi va...sakkal patkolt cipőben, rettentő ...szaporán még odább is szaladna

kon, hogy végre pár ugrás után egy sekély tócsába döccenjenek, amelynek szürkéskék vízét időnként megborzolja az októberi szél.

Gesztenyét, gubicsot, makkot terített elibém gyerekkorom ősbefordult parkerdeje is. Ha nem volt elég nagy a szél, iskolatáskák röpültek a faágaknak, meg tolltartó, féltégla, csatos nadrágszíj, fogi: ami a kezünkbe akadt.

és a lakást. Aztán a síkos barna héjak lassan megdombosodtak, fényük megtört, tapintásuk erdesebb lett, a figurácskák fejéről lemállott a héjkalap. De hátra volt még a legnagyobb mulatság. A száraz gesztenyét a vaskályhába dobáltuk és akkor ripsz-ropsz, mindenki frászt kapott, hogy ennek sosem lesz már vége; ennek a durrogó szezonnak? Néha még

FÖLDÖN. Fantasztikus regény (Kozmosz)
SAMUEL BECKETT: MURPHY. Regény (Magvető)
NÉMETH LÁSZLÓ: IRGALOM. (Magvető)
HONORÉ DE BALZAC: PAJZÁN HISTORIÁK. Elbeszélések (Helikon)
HUNYADI JÓZSEF: HÉT TENGER VÁNDORA. Jetting Károly kalandjai öt világrészben. (Móra)
H. LÁNYI PIROSKA: CSUKOTT KÖNYV. Regény. (Móra)
VARGA DOMOKOS: FIUKFALVA. Ifjúsági regény. (Móra)
DALLOS SÁNDOR: AZ EMBER NYOMÁBAN. Regény. (Szépirodalmi)
DÉRY TIBOR: ALKONYODIK, A BÁRÁNYOK ELVÉREZNEK. Kisregények. (Szépirodalmi)
JOSZIF GERASZIMOV: ÖT NAP PIHENŐ; GRIGORIJ BAKLANOV: EGY NAP — ÉS AZ EGÉSZ ÉLET. Két kisregény. (Szépirodalmi)
RÁN BOSZILEK — EMILIJAN SZTANEV — ANGEL KARALICSEV: ERDEI TÖRTÉNETEK. Mesék. (Szófia-Bolgár Művészeti Kiadó)

TANULMÁNYOK, ESSZÉK

AGÁRDI PÉTER: RENDISÉG ÉS ESZTÉTIKUM. Gyöngyösi István költői világképe. (Akadémia)
SOLYMÁR ISTVÁN: HAGYOMÁNY ÉS LELEMÉNY A KÉPZŐMŰVÉSZETBEN. (Magvető)
MOLNÁR GÁL PÉTER: RENDELKEZŐPRÓBA. Tanulmányok. (Szépirodalmi)
FRIEDRICH PAULSEN: AZ AKARAT NEVELÉSE. (Tankönyvkiadó)
KOS KÁROLY: NÉPÉLET ÉS NÉPHAGYOMÁNY. Tíz tanulmány (Bukarest—Kriterion)
BEKE GYÖRGY: MAGUNK KERESÉSE. Riportok, esszék (Bukarest—Kriterion)

Filmbemutatók

IN VIVO. Magyar dokumentumfilm. Bemutató: november 16-án.
A KORONA GYÖNGYE. Színes lengyel film. Bemutató: november 16-án.
MERT SZERETIK EGYMÁST. Színes szinkronizált román film. Bemutató: november 16-án.
SANTA VITTORIA TITKA. Színes, szélesvásznú amerikai film. Bemutató: november 16-án.

Színház

MOLNÁR FERENC: LILIOM. Bemutató a Vígszínházban november 16-án.
VERDI: OTHELLO. Bemutató az Erkel Színházban november 17-én.
KATAJEV: A KÖR NÉGYSZÖGESÍTÉSE. Bemutató a Pesti Színházban november 17-én.
RÉVÉSZ GY. ISTVÁN: PÉLDÁUL CAIUS... Bemutató a Szegedi Nemzeti Színházban november 18-án.

Hangversenyek

A MAGYAR RADIÓ ÉS TELEVÍZIÓ SZIMFONIKUS ZENEKARÁNAK hangversenye a Zeneakadémián, november 12-én. (Vezényel: Kórodi András)
A LISZT FERENC ZENEMŰVÉSZETI FŐISKOLA ÉNEK- ÉS ZENEKARÁNAK hangversenye a Zeneakadémián november 12-én. (Vezényel: Vásárhelyi Zoltán)
A BUDAPESTI FILHARMONIAI TÁRSASÁG ZENEKARÁNAK hangversenye az Erkel Színházban november 14-én. (Közreműködik: Gidon Kémer. Vezényel: Dimitrij Kitajenko.)
SCHÜTZ—BACH—VIVALDI. Hangverseny a Zeneakadémián november 16-án. (Közreműködik a Budapesti Madrigál Kórus, a Pro Musica Kamarazenekar, Lehotka Gábor és Takács Klára. Vezényel: Szekeres Ferenc.)
A MÁV SZIMFONIKUSOK hangversenye a Zeneakadémián november 17-én és 18-án. (Vezényel: Forrai Miklós.)



Bálint Endre: „Emlékezés egy nyár-éjszakára"

új létérzékelést teremtett. Igazuk Mert az már Petőfi

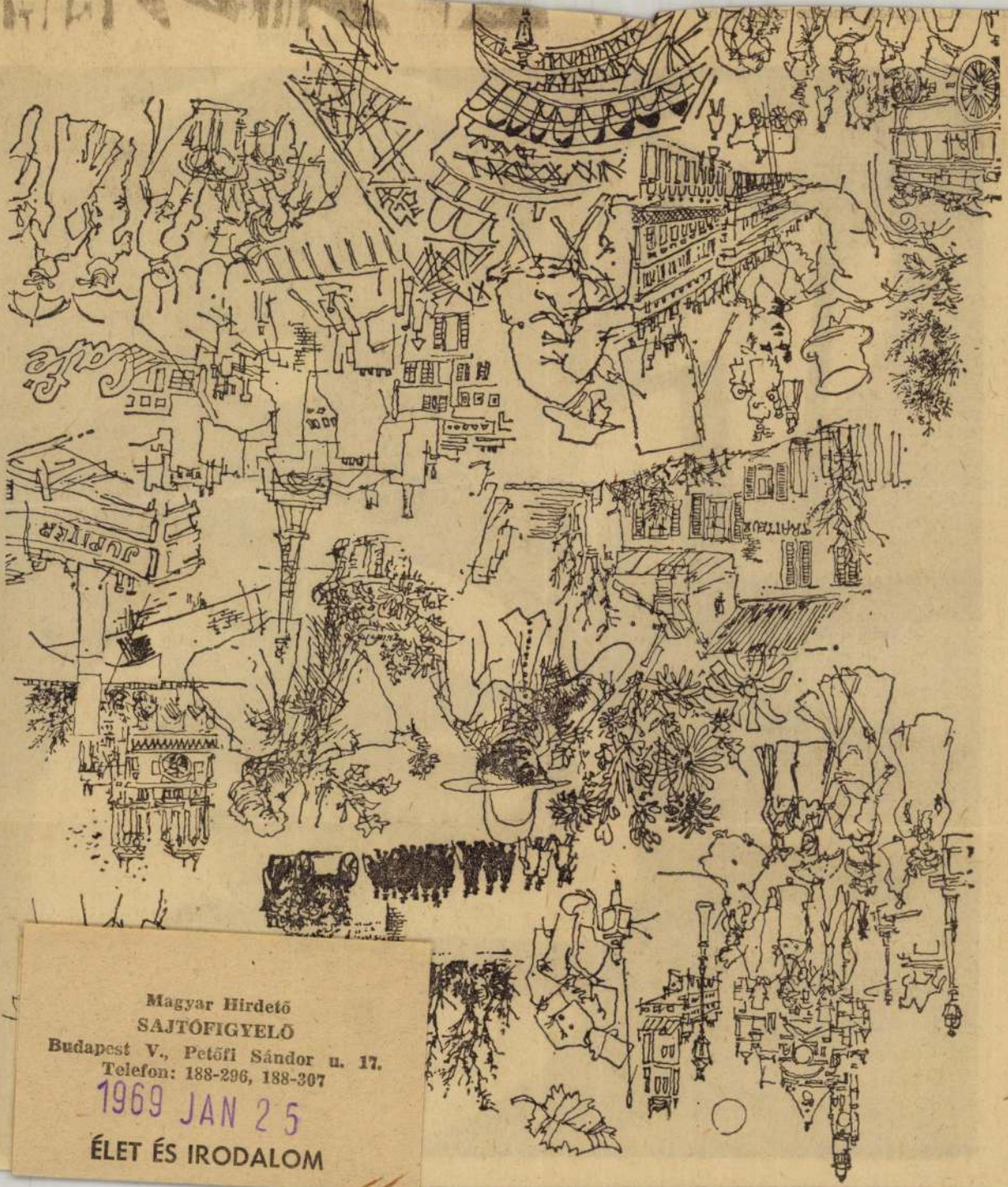

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307
1969 JAN 25
ÉLET ÉS IRODALOM

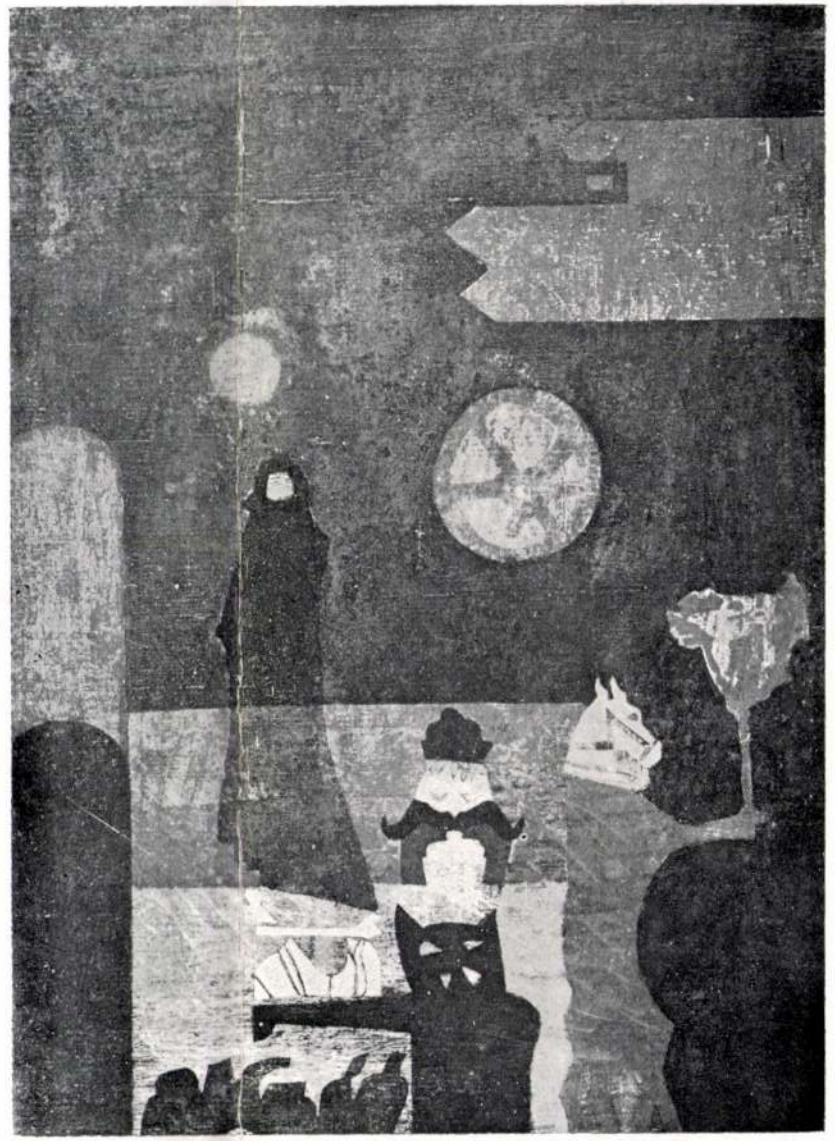

Groteszk temetés. 1963.

KIÁLLÍTOTT MŰVEK

A művész tulajdona:
Szentendre nyolcadik temploma. 1969. v. o. 90×200 cm
Derengés. 1968. fa, o. 86×175 cm
Ablakomban. 1970. fa o. 45×35 cm
Mázsálóház. 1970. fa, o. 35×52 cm
Kalózhistória 12 képben. 1971. objekt, 170×132 cm
Lankás Dunántúl. 1970. fa, o. 34×70 cm
Itt nyugszik. 1970. fa, o. 118×40 cm
Fakalács fércelve. 1970. fa, o. 65×21 cm
Törmelék a Kékszakállú herceg várából. 1970. fa, o. 57×34 cm
Fatelesz, 1970. fa, o. 90×23 cm
Zsennyei padló. 1970. v. o. 45×45 cm
Zsennyei oromdísz. 1970. v. o. 45×52 cm
Itt már jártam valaha, I. 1960—71. fa, 14×121 cm
Népfa, 1959. fa, o. 130×19 cm
Kőmadár. 1952. v. o. 32×24 cm
Szentendrei rácsos házról. 1948. v. o. 21×25,5 cm
Zsennyei pad-lobogó. 1971. v. o. 128×76,5 cm

Szerb Antalné tulajdona:
Itt már jártam valaha, III. 1960. fa, o. 15×123 cm

Bálint István tulajdona:
Hastingsi házak. 1959. v. o. 43×23,5 cm

Kolozsváry Ernő tulajdona:
Itt már jártam valaha. II. 1960. fa, o. 15×120
Ifjú szívekben élek. 1969. fa, o. 34×52 cm
Halál falun. 1960. fa, o. 17×85 cm
Szent Márk tér. 1967. v. o. 45×60 cm

Petrás István tulajdona:
Hozz reá víg esztendőt. 1969. v. o. 30×60 cm

Dévényi Iván tulajdona:
Vándorlegény útrakél (triptichon). 1959. v. o. 26,5×18×18×18 cm

Rácz István tulajdona:
Séta a temetőben. 1960. falemez, o. 32×200 cm
Ronani látomás. 1961. v. o. 96×50 cm

MNG tulajdona:
Ibiza éjjel. 1961. v. o. 43×164 cm

Műv. Min. tulajdona:
Mágikus éjjel Szentendrén. 1965. v. o. 80×100 cm

Műv. Alap tulajdona:
Temető (Sírkövek). 1966. v. o. 97×100 cm
Kis ikonosztáz 1969. v. o. 70×101
Pest megyei Tanács tulajdona
Naplemente. 1965 K. v. o. 38,5×120 cm
Prometheusz álma. 1970. v. o. 25×60 cm

A KIÁLLÍTÁST ROMVÁRY FERENC RENDEZTE

FOTÓ: PETRÁS ISTVÁN

71-3704 Pécsi Szikra Nyomda

F. k.: Hárs Éva

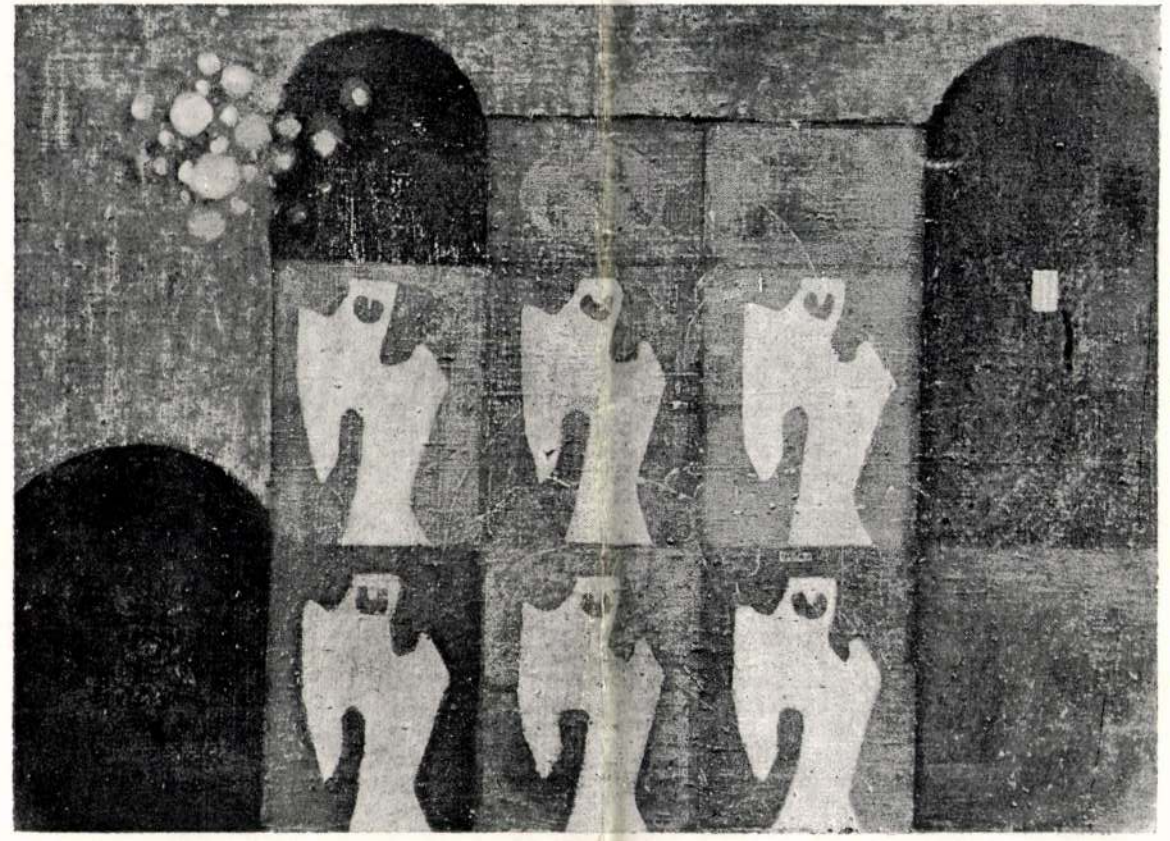

BÁLINT ENDRE

BÁLINT ENDRE

KIÁLLÍTÁSA

PÉCS, 1971. SZEPTEMBER 10—OKTÓBER 10.

MODERN MAGYAR KÉPTÁR

KEDVES UTAZÓ KÖZÖNSÉG!

Pécs és Győr között nem olyan nagy a távolság, mint e két városban kiállított képeim stílusa, formanyelve között... Ne gondoljanak semmiféle csodára – bár én évtizedek óta „csodában utazom" –, csupán arról van szó, hogy Győrben viszonylag a legújabb dolgaimat állítottam ki, míg itt és most a legkülönfélébb időszakok kerülnek bemutatásra.

– Én az új dolgaimban hitet teszek a „talált tárgyak" fontossága, használhatósága és sokféle alkalmazhatósága mellett. Nem tudom eléggé felbecsülni a véletlenül elém akadt tárgyak megbízhatóságát és iparkodását, hogy beépüljenek világomba. Egy szabálytalan alakú fadarab érdes és árkos felülete úgy nyeli be színes lélegzetvételemet, mint a viaszlemez a hangokat és mi sem természetesebb, mint az, hogy elfogadjam minden olyan dolog felkínálkozását, melyekből a szeretet és szerénység együtt apellál figyelmes szánakozásomra. A zsennyei gémeskút mellett találtam olyan fadarabokat, melyek bénító tehetetlenségeimtől választottak el – igazán alig kellett valamit is rájuk pazarolni festékeimből, erőfeszítéseimből, vagy akár álmaimból...

Őszintén sajnálom, hogy legutolsó munkáimból itt semmi sem látható, viszont itt látható a múltam, ami sajnos csak számomra múlt, hiszen a művek – ha valóban azok – a meghatározatlan jelent tartalmazzák. Ne várjanak semmiféle hitvallást tőlem... én bűntudatból festek! – Úgy tanítottak, hogy aki él, annak csinálni is kell valamit. Három éves koromban „csónakos" akartam lenni, mert azt gondolhattam, hogy nem lenne más dolgom, mint üldögélni egy padocskán és nem látni mást, mint vizet, eget és fákat... Nagyon sokáig tartott – több, mint ötven évig –, amíg az élet „leigazolt". – Belátta, hogy „csónakosi" világnézetem volt helyes. Ezért üldögélek évek óta a zsennyei Rába-parton reggeltől estig, ahol nem látok mást, mint vizet, eget és fákat és nagyon ritkán egy-egy kilón felüli márnát... De ez már a „csodálatos halászat" rovatába tartozik. – És amikor már nagyon sokat üldögélek, érzem, hogy a hátam mögött lopakodik, mint valami árvaházi felügyelő, a bűntudat... Ilyenkor fogom a szerelést és sietős léptekkel átvágok a réten az alkotóház irányába és néhány nap alatt megfestem azokat a képeimet, amelyek időnként vidékre utaznak, olykor külföldre s csak a legritkábban Budapestre.

Bevallom, kissé feszengek most, mert Pécs, számomra is, de a magyar festészet számára is többet jelent egy szép városnál. Nem lehet véletlen, hogy annyi európai jelentőségű alkotóművész született ide és az sem lehet véletlen, hogy többségükben a festői gondjaikat tiszta, racionális és elvont rendszerekben oldották meg. Ez a város szellemi értelemben kinyitotta kapuit, hogy az érkező és induló áramok nehézség nélkül cirkuláljanak és felfrissítsék a mi – tunyaságra annyira hajlamos – képzőművészeti világunkat. Feszengésem még csak növekszik, ha arra gondolok, hogy azok vizsgáztatnak majd, akik a tiszta formát és félreérthetetlen fogalmazást többre becsülik a gyermeki érzelmeknél, az álmoknál és szorongásoknál. Tehát mindazon dolgoknál, amit az én festészetem kínálni képes.

– Mégis, minden feszengés ellenére, képeim már itt vannak: lesz, ami lesz, sokat kibír az ember...

BÁLINT ENDRE

1971. július

A címoldalon: SZENT MÁRK TÉR, 1967.

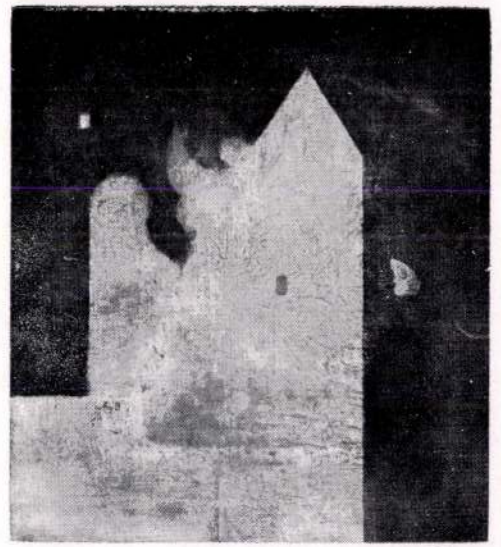

A KIÁLLÍTÁST MÁNDY STEFÁNIA NYITJA MEG

1971. szeptember 10-én fél 6 órakor

Kastély Blois-ban, 1961.

Vándorlegény útrakél. 1959.

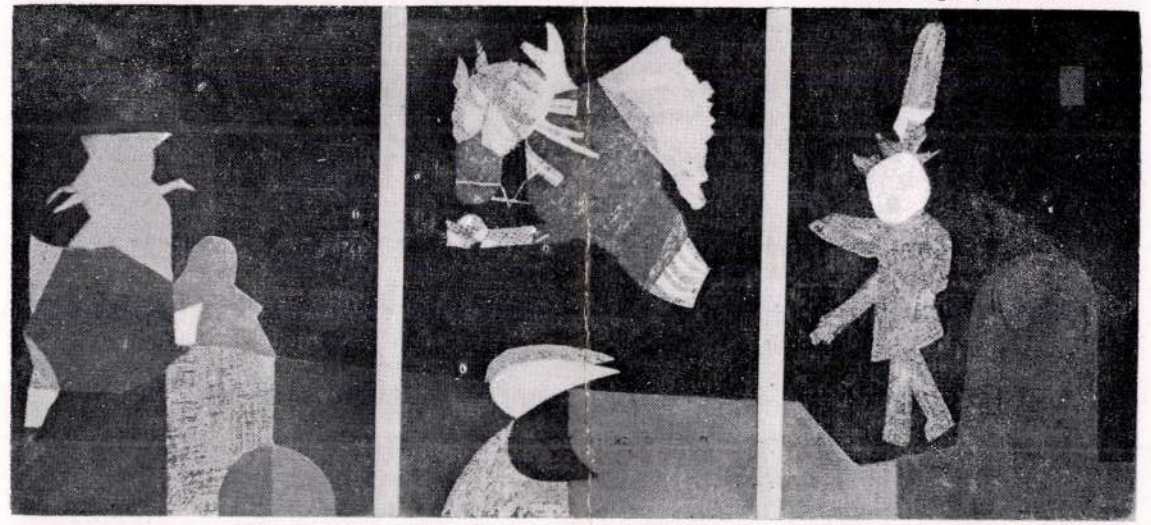

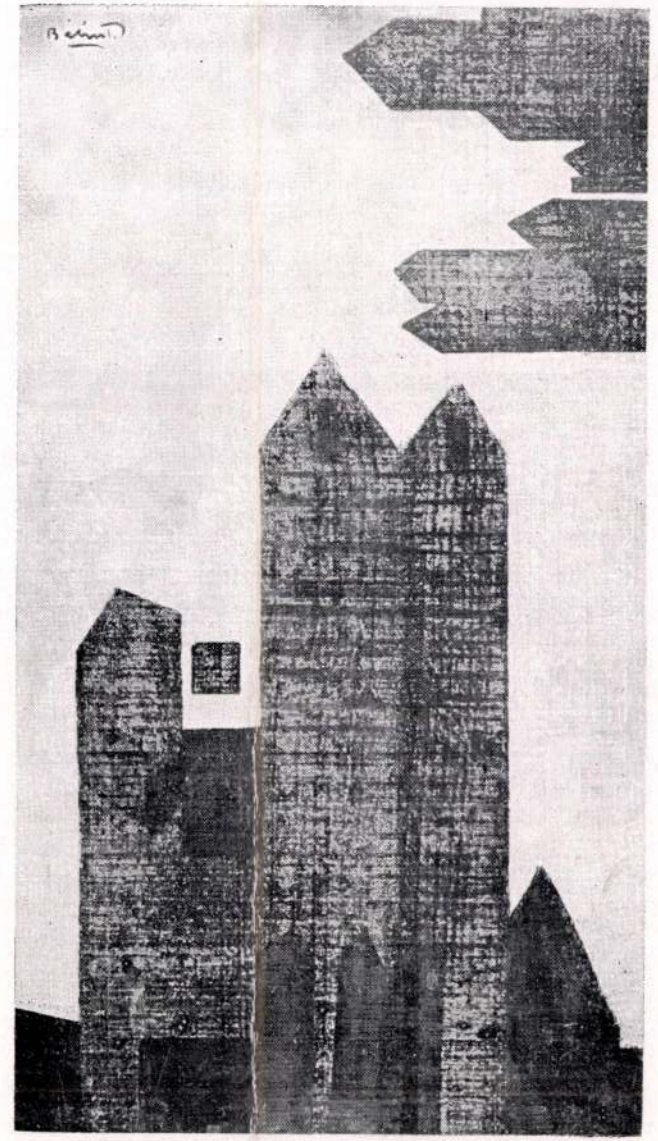

Hastingsi házak. 1959.

1965

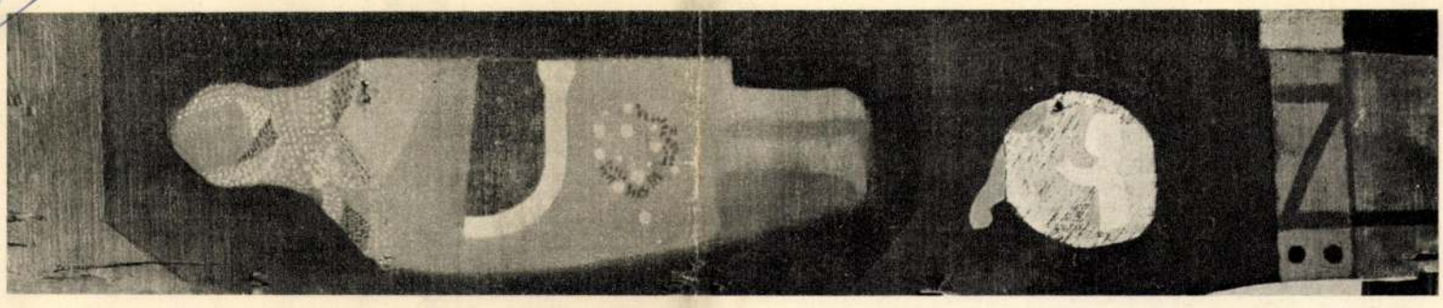

Bálint Endre: Halál falun – La mort au village – Смерть в деревне

1021

BÁLINT ENDRE

„Itt már jártam valaha . . .” így hangzik az egyik Bálint-képnek a címe, amely akár egész festészetének a mottója lehetne. Hiszen Bálint Endre műveinek feszült és varázslatos hangulatát éppen az a felismerés adja, hogy képvilága egyszerre ismert és ismeretlen a szemlélő számára. Míg otthon van bennük az ember, képessé válik arra is, hogy olyan új zugokat fedezzen fel, amelyek létezését már gyakran sejtette, megérezte, de bizonyosságot nem tudott felőlük. Ebben nem a valószerű képi motívumok segítik, amelyek más környezetben az érzéki világ megnyilvánulásai, hanem az az élmény, amikor találkozik a tudatalatti valóság művészien megformált kinyilatkoztatásával. Nem konkrétumokra ismer rá a néző Bálint képeiben, hanem olyan hangulatokra, érzelmekre, látomásokra, amelyeket eddig is magában hordozott.

*

Bálint Endre keservesen megküzdött azért a világért, amelyet ábrázol. Nehezen találta meg saját magát és a saját hangját. Fiatalkori műveit az önszembesítésnek egy tragikus pillanatában elégette. Minden tehertől megszabadulva, látszólag üresen indult el festői pályáján, amelynek termékeny állomásai összefonódnak párizsi útjaival és párizsi életével. A szellemi újjászületésnek azonban csak a színhelye volt a francia főváros, és csupán megérlelte azt a csírát, ami a művészben már hazai tartózkodása alatt megfogant. Paradox módon Párizsban telt meg azokkal az otthoni tartalmakkal, amelyekről úgy hitte, hogy elfelejtődtek, és talán örökre elvesztek. A művészeti élet káprázatos mozgalmas centrumában tanulta meg kifejezni önmagát, mégpedig úgy, hogy egy pillanatra sem vette fel valamilyen kozmopolita „modern” művészet uniformisát. Festészetével úgy olvadt bele egy nagyobb szellemi áramlatba, a szürrealizmusba, hogy kialakította és megőrizte művészi személyiségének önállóságát. Az egyéni hang megszólaltatása soha nem jelentette nála a kortársaktól való elszigetelődést, az önmagába zárkózást. Éppen a minden irányból elinduló, és Párizsban összetalálkozó stílusáramlatok sodrában találta meg azt az erecskét, amelyik hazai forrásokból eredt.

Festészete nem képzelhető el Szentendre nélkül. Sőt még Vajda Lajos nélkül sem. A szerb kisváros volt az ihlető forrása, képi motívumainak a kincsesbányája, Vajda pedig a tanítómestere. Mintha a szentendrei művész kente volna őt fel festővé, úgy viseli – szent jegyként – Vajdával való kapcsolatának az emlékét. Tudatosan és hálásan vallja mesterének, műveinek több elemét is köszönheti neki, de a hatás nem a képteremtés hasonlóságában a szembeötlő, hanem sokkal inkább az erkölcsi magatartásban. Abban a vállalásban, amelyben a kép nem lehet puszta látvány, játék vagy tiszta esztétikum, hanem mindig valamilyen problémának, titoknak a megkeresése. A titok megközelítése súlyos felelősség, de ez Bálintnál nem egyértelműen tragikus színezetű. Ha egyes képeit be is tölti a szorongás fojtogató levegője, ami főként az önmagával folyton elégedetlen, saját tudásában kételkedő művész vívódásából fakad, legtöbb festménye a fájdalom és játékos humor vibráló ötvöződése. Mintha az élet visszatetsző oldalain érzett keserűségét és borzongását kidobná magából montázsain, festett képein már legtöbbször átdereng az életöröm és a bizakodás. Montázsai, amelyek a háború, a gépi automatizálódás, az emberi zsarnokság és elesettség világából adnak hírt, a műfaj törvényeiből fakadóan is fullasztó és zaklatott atmoszférával döbbentenek meg. A látszólag önkényesen összeragasztott fényképkivágások reális konkrétságukkal az iszonyat megváltoztathatatlanságát szuggerálják.

Az egy pillanatban és egy állapotban megmerevített világ azonban sohasem lehet teljesen igaz. A festő Bálint tudja ezt, mert képei nemcsak kiegészítései, hanem gyakrabban ellentétei montázsainak. Festményeinek asszociatív, sok irányban tovább tágítható tartalmaival szinte megostromolja ragasztott képeinek lezártságát. Időben és térben végtelen szférák kelnek birokra ilyenkor a lehatárolttal és egyszerivel.

Bálint Endre alkotásai nem csupán azt fejezik ki, amit ábrázol nnük. Sejtelmes hangulatú képei arra kényszerítik a nézőt, hogy csak észrevegye a látványt, hanem meg is fejtse. Alkotó műhelyére vont tárgyai mágikus, szimbolikus jelentések hordozói lesznek. Ezek a jelentések azonban sohasem azonosak önmagukkal. Ha így lenne, Bálint képi világát szegénynek kellene látnunk, műveit pedig folytonos önismétléseknek. Egyes, Szentendrén látott, vagy máshonnan ellesett motívumai állandóan visszatérnek, csakhogy mindig más összefüggések megteremtésére lesznek alkalmasak. A sivár falak, az égbe fúródó tornyok, a sápadt vagy izzó holdak és napok, egy burnuszos nőalak, a kocsikerék és a ló figurája olyan képi mozzanatok, amelyek kompozícióinak állandó építőköveivé váltak. Ebben az egyszerűségében rokon a primitív népek művészetével, habár voltaképpen nem azok barbarizmusához vonzódik, mint a XX. század absztrakt festői közül sokan. Nem tud önfeledten megmerülni a pogány népek művészetében, mert a kétezer éves keresztény kultúra káprázata megakadályozza a kezdetekig való visszatapogatódzásban. A keletkezésnél jobban foglalkoztatja a létezés misztériuma, amelyet folytonos változásában akar megragadni. A létezés ugyanakkor a nemlétezést is jelenti Bálint műveiben. Sőt a halál, a megsemmisülés, a mulandóság felidézésével tudja igazán az élet csodáját megérteni. Számos képén ábrázol temetőt, kriptát, gyászt és temetést. Temetői képei azonban nem romantikus vagy dekadens halálvágyból fakadnak, hiszen a temetési jelenetek nem mindennek a lezárását, a végső pontot akarják szimbolizálni, hanem valami újnak a kezdetét.

Bálint Endre: Fehér éjszaka – Nuit blanche – Белая ночь

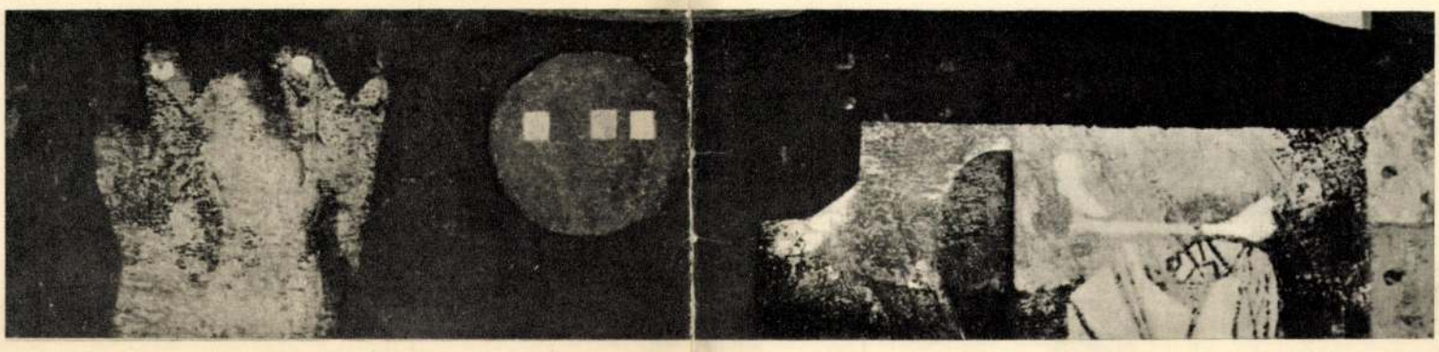

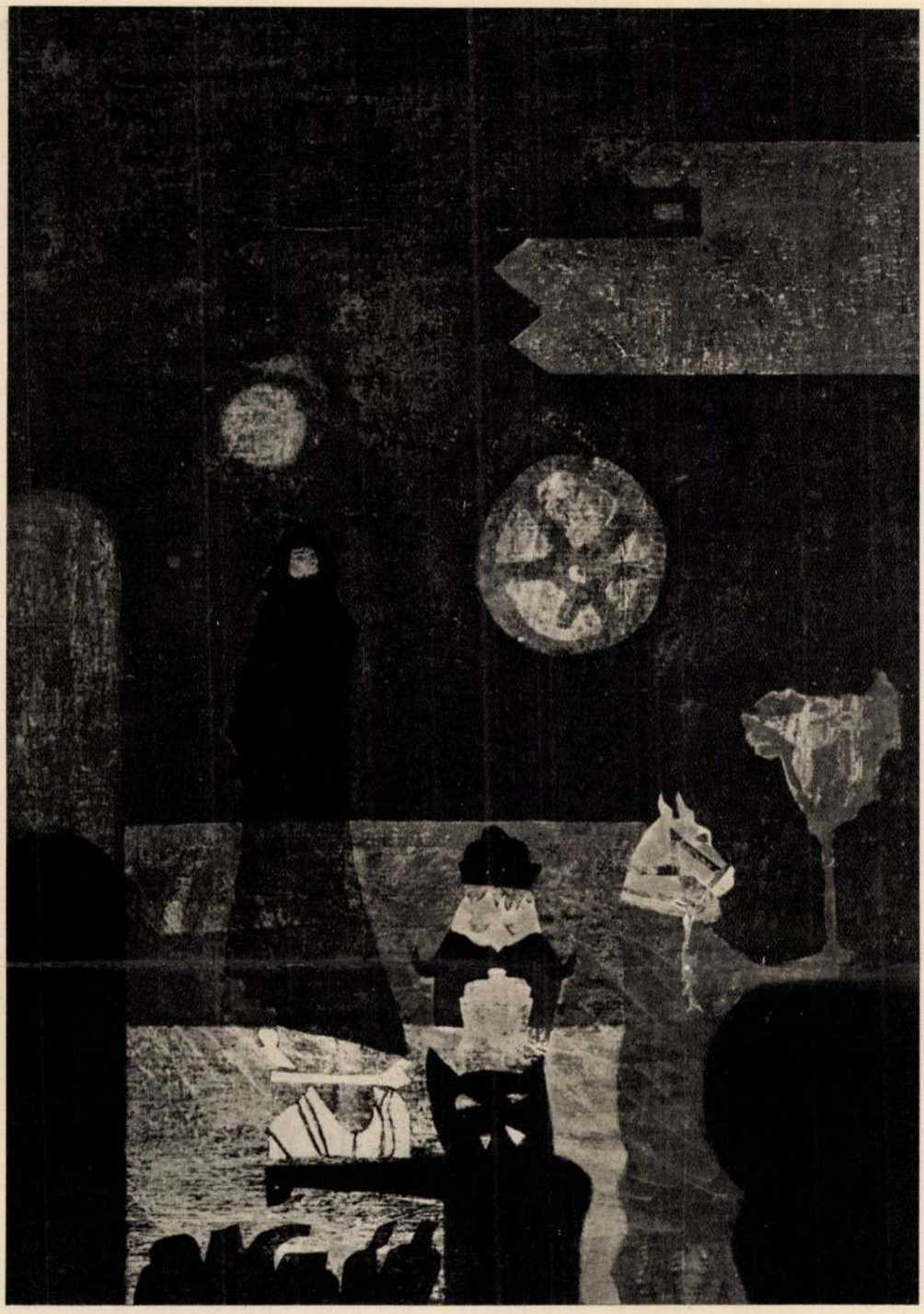

Bálint Endre: Groteszk temetés
Enterrement grotesque
Гротескные похороны

Még a legkomorabbak egyikéből, a *Temetőfal*ból is valami ígéret sugárzik a néző felé. Pedig a kisméretű kép fehérre és feketére épített kompozíciójával szorongató feszültségű. A csorgatva megfestett málló fal, az egyetlen, fehér lepelbe burkolt elmosódott alakú virrasztó figurával kísértetiesen válik ki a háttér sötétjéből. Kétségbeejtő csend hatja át a képet, az érzékek nélküli részvétlenség csendje. Mégis, a kép arányainak művészi egyensúlya, az éjszakai égbolt feketéjének melegsége beolvasztja a szorongást a harmóniába. Mintha át lehetne lépni a temetőfalat, a világ nem zárult le a kőkerítéssel.

Bálint lehetőségeket épít bele a képeibe, és ezáltal válik nyelve többszólamúvá. A szorongáson átcsillantja a bizakodást, a halálban megfesti az életet. *Halál falun* c. képe példázza ezt a legerőteljesebben. Szabálytalan alakú, fekvő formátumú fára festette meg a sem éghez, sem földhöz nem tartozó lebegő halottat, az elhunyt asszonyt. Mintha múmia lenne, bebalzsamozva és egy állapotban, de a múmiák rútsága nélkül. Kendőjébe szántóföldek vannak belekötve, lábánál egy kapu nyílik és virágoskert. Tompa barnákba és zöldekbe ágyazta bele a festő ezeket a motívumokat, a föld barnája és a zöldbe szökkenő szár színeibe.

A tragikumot sokszor a komikum szövi át, valami játékos humor, amely el akarja feledtetni a fájdalmat. A *Groteszk temetés*en furcsa menet vonul fel; élén vörös, két lábon járó ló, mögötte egy fehér csontokból álló ravatal, amelyet fekete macska őriz. A ló és a macska közé ékelődik be egy megnyúlt arányú, feketébe öltözött női alak, Bálint Endrének talán legszebb figurája. Súlytalan, lebbenő tünemény ez; hosszú ruháját mintha más közeg venné birtokába, már csak átfedésekkel, sejtelmesen látszik. A ló vidám, a macska játékos és behízelgő, de a fekete asszony vésztjósló jelenléte fonákjára fordítja a hivalkodó állatok szerepét; úgy tűnik, hogy maszkok csak, mögöttük szomorú emberek gyászolnak. A kékesszürke égbe vízszintes tornyú házak nyúlnak bele, és a kék hold, egy fénytelen égitest csak fokozza a jelenet kísérteties jellegét. Költői látomás ez, csupa könny és kényszeredett nevetés, ahol a valószínűtlen hangulatot nem a tér és a tárgyak aránya, illetve a tér mélysége szuggerálja. Bálint képeinek nincs is térbeli mélysége, minden tárgy vagy figura síkban van kiteregetve a vászonra, az épületek sokszor megfordulnak, az alakok lefeküsznek, de az irracionális dimenziókat mégsem ezek a játékos délibábok adják. A szín és a festői felület megmunkálása lesz segítségére abban, hogy a mindennapi látványt költészetté

emelje, és az ismert tárgyakat mágikus jelentéssel ruházza fel. Gyakran ugyan a forma önmagában is gazdag asszociációk elindítója: a burnuszos nő csupa titok, a holdak és napok pedig a kozmikus világ végtelenségét jelenítik meg. Mégis főleg a színek, a derengések, az átfedések teremtik meg a Bálint-i világ súlyos atmoszféráját. A színek és a képformák. Az állított vagy fektetett kép, a fa, illetve vászon, a szabályos síkidom, vagy a sérült csonka fadarab már a kompozíció szerves része, és meghatározza a festmény jellegét és mondanivalóját.

Nem véletlen, hogy legharmonikusabb és legjátékosabb művei igen szabályos képmezőbe kerültek. Semmi befejezetlenség vagy sérülés a keretben, semmi nyugtalanító feszültség a képformában, illetve a méret nagyságában. A *Népdal* c. festménye például a strófáknak megfelelő négy kis négyzetre tagolódik. Sárga dülöngélő betűk fonódnak össze a képi ábrázolással:

„Felszállott a szépség-madár
minek akkor országhatár?
Sej, haj, döcög a batár;
Halas ember temetésén nevet a tatár."

Az egyes soroknak megfelelő, de nem illusztratív jellegű képecskék Bálint Endre legvidámabb alkotásai közé tartoznak. A sokszor tragikus hangoltságú festőt nem a népballadák ihlették meg, hanem ez a játékos versike, amelyikre rápróbálhatta vibráló, fényes ötleteit. Valahol a népköltészet derűs mesevilágában fogant *A vándorlegény útra kél* c. műve is, szintén fejezetekre oszló ábrázolásával.

A népköltészetben való felfrissülés azonban csak epizód Bálint festői pályáján. Problémái szétfeszítik a népművészet műfajait, tragikuma intellektuálisabb annál, humora pedig szatirikusabb és groteszkebb.

Már a *Családi béke a kulcslyukon keresztül* is raffináltabb és keserűbb komikumot árul el, a *Népligeti álom* pedig minden meseszerű varázslata ellenére egy elátkozott ország tragédiájáról beszél. Itt a lebegés már nem játék és nem is káprázatató csoda, az áttetsző zöld figura és a szívben lakó vörös lófej egy örökre megmerevített póz fájdalmáról vall. Úgy tűnik, hogy itt mindenki az illúzió áldozata, egy olyan illúzióé, amelytől képtelen megszabadulni. Sötét van a képen, mintha éjszaka lenne, s a feketeség szilárdan folyja körül a foszforeszkáló árnyékokat. A szorongásos állapot itt már sűrű, fullasztó légkört teremt, amelynél fojtogatóbbat a művész sem ismer. Ennek az iszonyatát még a *Leprás angyal* kegyetlen, démoni figurája sem közelíti meg. Sőt, a fonákjáról ábrázolt, sokszor elviselhetetlennek látott élet sötét jeleneteibe egyre gyakrabban világítanak be a festő szinte földöntúli ragyogást árasztó víziói. Ez a folytonos hullámzás — a kétségbeeséstől valami égi harmónia megsejtéséig — mindvégig jellemzi Bálint Endre művészi magatartását. Jellemzi és ugyanakkor el is árulja, hiszen fényt derít belső bizonytalanságára. A világ ismeretlen rétegeinek a megközelítését mindig elölről kell kezdenie, bizonyosságait elnyomják kétségei, és kételyein túlvezetik az alkotás lázában ért felfedezései. Ilyen felfedezése és vívódásainak egyik nyugvópontja a *Fehér éjszaka*. A benne megfestett csend már nem a rettegés némasága, hanem időtlenségével része az örökkévalónak. A végtelen dimenziók pedig nem a kozmikus világ ijesztő arányait és lakatlan sivárságát vetítik elénk, hiszen a kép középterét betöltő, meleg-barna égitest nyitott ablakaival emberi közelséget árul el. A jobb oldali, zöld tűzzel lobogó, hideg izzású angyalok mintha a szférák zenéjét közvetítenék a hatalmas bolygó felé. Az éteri tisztaság világa találkozik itt az ember megtisztulás utáni vágyával.

Az ilyen találkozás azonban kivételes alkalom Bálint festészetében. Érzelmeit és gondolatait ritkán tudja ennyire kikristályosodott állapotban megjeleníteni. Legtöbbször hiányzik belőle az az erő, amellyel úrrá lehet a káoszon. Kénytelen vitetni magát a tudatalatti áramlatokkal, és képei legtöbbször erről a világról adnak hírt.

Mégis törvényszerű, hogy az érzelmek, ösztönök, kétségek sodrása nem borítja el, és látomásait a ráció szigorú rendje szorítja korlátok közé. Fegyelmezettségét úgy tudja megőrizni, hogy sohasem válik a tagadás szószólójává, keserűségében is bizakodó, a halált megidézve pedig élet-igenlő. Ehhez az a képessége segíti hozzá, hogy az alkotás szellemi gyötrelmében egész lényét kitárja a csodának. Kész befogadni a csodát. A csodavárásnak ezt a mámoros állapotát, mint egész emberi és festői magatartásának a szimbólumát formálja végül képpé a *Várakozók*ban.

Különös, irreális táj teremti meg az alakok környezetét; a háttérben alacsony domb látszik egzotikus fával, legyező formájú, szinte a törzsre lehelt levelekkel, a szürke égen pedig fehér égitest világít. Soha éjszaka nem lehet sötétebb, mint ez a monoton-szürke, és táj sivatagibb, mint a kis halom azzal az egyetlen fával. A kezdetektől fogva és véget nem érően ott álló három burnuszos nő megigézve fordul a rezzenéstelen táj felé, állapotuk örök és mégis nagyszerűen kivételes: csodára várnak, miközben megérinti őket a csoda . . .

Szabadi Judit

KÓSA FERENC FESTÉSZETÉRŐL

A művész, akiről szólunk, nem tartozik az emlegetettek közé. Festő, nem is a legfiatalabbak közül. A magyar piktúra neveltje, a mögöttünk levő nagy háromnegyed század nem csupán műveiben, az idegeiben él. Jól tudja, milyen gazdag örökös a ma magyar festője és milyen nagy a felelőssége is.

Műveit nézegetve szembeötlik a hosszú kísérletező, tanulóidő. Mélységesen tisztában van azzal, hogy válaszúton halad. Kósa Ferenc a magyar festészet hagyományos ösvénye további lehetőségeit vizsgálgatja, amivel azt is elmondottuk: többrétű művészete nem tágít a realizmustól. Bármerre halad is a kifejezésért vívott küzdelemben, amely mintha szélesebb medrű volna, mint amire saját művészetének ez idő szerint szüksége lehet, mérceként mindig az érthetőséget állítja.

A szerkezet ereje, a konstrukciós hajlamok már 1947 körüli képein nyilvánvalókká lettek. Ekkori aquarell csatakép vázlatai a szabadságharc centenáriumán — Gábor Áron, Bem apó erdélyi küzdelmeiről — már ezt a konstruktivizmust mutatják. Bem alakja később is foglalkoztatja. Nagyszabású kompozícióvázlatként ható tanulmánya a lovas katonatömegek eleven színekkel is kifejezett hatásos elosztásával, mindenekfelett kitűnő valóságérzékkel megoldottan érdeklődésünket kelti fel a remélhetően megvalósuló nagy mű iránt is. A „madéfalvi veszedelem" még tovább jut ezen az úton; az összetettebb kompozícióból hangsúlyozottan, jó arányérzékkel, könnyen áttekinthetően vetődik elénk a mondanivaló rendje. A világosi fegyverletételt szerkezetes realizmussal, három egymás fölötti sávban filmszalagszerűen ábrázolja. Az objektíven felsorakoztatott alakokkal kifejezett eseménysor a katonák levertségén, megaláztatásán át előremutató eszközökkel fejezi ki a kép mögött a nemzet sorsát.

A gondolati elem erős mozgatója ennek a széles festői természetét konstrukcionálisan is oly könnyen mozgató művészi alkatnak.

Ezek a vízfestményvázlatok, akár más egyidőben készült hasonnemű munkái tiszta, áttetsző színfoltjaikkal, olykor áttöretes selyem fényükkel, a nagy hazai aquarell-hagyományok nyelvén beszélnek.

A megindulás válogató tájékozódásaiban Greco-szerű szürkeezüstös vizionárius barokk expressziói, majd Ferenczy Károly nagy gonddal desztillált meseszerű vonásai csendülnek ki. Greco túlvilágias zöldes viharzásai Kernstok-szerű rőtekkel 1946—49 táján formák, vonalak, színek egymást könnyedén támogató kezelőjeként mutatják be Kósát. Konstruktív, studírozó, tanuló természete azonban az előzmények tanulságaira épít, az említett nagyok mellett mintha Egry hagyatékából is kerülnének hatások ebbe a művészetbe. Olykor Ferenczy módján mélykék háttér előtt barnás kernstoki vonulások zajlanak.

Kísérletezései bizonyos eklektikus jelleget is kölcsönöznek ennek a magában töprengő művészetnek. A Greco—Kernstok-i expresszivitások után színei elevenségükben a magyar iskola gazdaggondos, jó értelemben előkelő tónuskultúráját vallják. Olykor



Kósa Ferenc: Színes üvegablak-terv – Projet de vitrail
Проект витража

azonban ő is bezárkózik másikféle színhagyományunk szürke-ezüstkékjeibe, amelyek között nagy hangsúlya van a kevés rőtnek.

Ettől fogva úgy mondhatjuk, több párhuzamos utat jár; olajképei az erős konstruktivista szerkesztés, a felépítés módszereinek keresésérő beszélnek. A szerkezet rendszerét egymással közös életet élő homogén, az elevenből valamelyest letompított színmezőkkel fejezi ki; ezek a magukban is jelentős színkompozíciók fokozzák a szerkesztés szilárdságát. Ilyen művei: a Műterem, a Szoba-enteriör; — ezeken minden elem igen lényegessé lesz. Nagy, hangsúlyozott, színes, eleven világos foltok segítségével építi fel zárt kompozícióit, amelyekben minden magától értetődő rendben rendeződik; kitűnőek ezeken a tömegképzések, a hangsúlyos szerkezetek. Ilyen „Gábor" című műve nagy, hangsúlyozottan homogén felületeivel, vörösek, kékek ezek a semleges háttér előtt; kevés, de fontos szerepet játszó kicsendülő fehérei a magyar festészet hagyományos vonásait mutatják. „Két alak a műterem sarkában" című képén a szerkezetekbe rendeződő foltrendszer a művész jelentős színkultúrájáról is meggyőz. A „Szántás" pedig nagy, hangsúlyozott, erőteljes tömegformálásokkal mutatja be ennek a színekkel történő teremtésnek a lehetőségeit. Ezeknél az esetleges elkerülésével a jelentéktelennek tűnő is fontos szerkezeti hangsúlyt kap, vagy inkább elmarad. Jelen piktúrája is ezt az utat járja; a világos, egymásba kapcsolódó színhatások jóféle egységben találkoznak a szerkesztésmóddal.

De megízleli ez a művészet a posztimpresszionizmust is, Világos, teli színű kék-zöldben hangolt tájai, olykor felizzó színekkel mindig kiegyensúlyozott, reális terekkel, elemekkel, váltakoznak a századeleji, főként nagybányai festészet jó hagyományaival. Ez utóbbiak főként az enteriörökben nyilvánulnak meg. Itt Ferenczy mellett Réti közérthető komolysága is érzik.

Többször ihletik falusi tájak ezt a székely művészt.

Mestere a kis méreteknek, amint azt tenyérnyi aquarelljei mutatják.

A magyar történelem a szabadságharc centenáriuma után is foglalkoztatja. 1848 múltával az Egri csillagok tusrajz illusztrációi következtek.

Másik területe a meseszerűn át a síkművészetek dekoratív világába vezet. Mesék, mondák illusztrációi mellett korunk munkástémáit is megtaláljuk köztük, Szép növényi stilizációk mutatják, milyen kedvvel merül el Kósa Ferenc ebben a szférában. A falusi életből, munkából, a sportéletből vett jelenetei mutatják, hogy az élet valóságait is szívesen emeli át e dekoratív világba. A magyar mitológia témái gyakran csendülnek fel a díszítmények e művészetében, amely azonban már messzire került a két háború közötti németes gyökerű, újabb neobarokk stilizációktól. Szerkesztő tulajdonságai nagy előnyére válnak ennek a harmonikus, egységbe foglalt, a lehető legegyszerűbb eszközökkel élő, igazán síkban alkotott dekoratív rendnek. A Csodaszarvas, Emese álma, Az égig érő fa, a félmúlt mitológiájától megtisztultan absztrahálódnak át ennek a jóféle művészetnek az eszközein keresztül. Ez az előadásmód reális történések, hétköznapok fölé emelésére is alkalmas. Nagyobb számban készültek így ablakterv színvázlatai. Tónusaik finom kék-zöldre hangoltak, amelyekből — a mai embernek ebből a hegyek-tengerek színeire gondoló világából — néhány fontos vörös tónus világlik elő. Máskor ablaktervein tompább sárga-zöldekre hangolásokat látunk, a színskálák összébbzárulnak. Valamennyiük gondos, finoman kiegyensúlyozott szerkezetű.

Figyelemre méltóak színes kőberakás-tervei, amelyek az opus sectile ódon, nemes stílusát folytatják jelenünkben. Monumentális tervei közül színes üvegablak-vázlatai keltik fel legjobban figyelmünket. Modern, hideg kék-zöld színei a monumentalitás irányában jó érzékkel, itt is kiváló szerkezetekkel találnak egyensúlyt a reális témák és a stilizált kifejezésmódok között.

A gondolati telítettségek jól megférnek igazi festői természetével.

Sok-sok vázlata, tanulmánya valamely nagy készülődés megelőző szakára mutatnak.

Kósa Ferenc mélyen kísérletező, komoly festői természet, sokoldalú, a nagy hagyományok mellett elsősorban magányának okulója, kifejezési lehetőségeinek elemző vizsgálója. Munkássága átitatott a nagy franciák és magyar mesterek tanúságaitól.

A síkszerű látás- és kifejezésmód mindkétfajta tevékenységére jellemző —, a színszerkezetek két dimenzióban élnek, ez az adottsága segíti át a síkművészetek világába, a színes kőberakások, az üvegfestmények felé is.

Színekkel szerkesztő kutató alkotásmódja mások számára is használható eredményeket jelenthet.

Kívánjuk, hogy művészete szélesebb körök felé is mielőbb kitárulhasson.

Kiss Ákos

KONYORCSIK JÁNOS MŰVÉSZETE

A szobrászművész szobraiban mutatkozik be a közönségnek, nevét az alkotott szobor egésze, a szobor formáiban kifejezett állítása mondja. A szoborról szóló, az alkotó művész megismerésére indító írás, vagy kritika azonban mégsem lehet csupán a látható szobor formáiban kifejezett állításnak, mint valamiféle jelbeszédnek a nyelvi fogalmakra való fordítása. A szoborban közölt tartalom továbbmondásával sem arról beszélünk, ami a szobor igazi jelentéséhez vezetne és az értékelés jogát, módját adná a szónak. A mai szobrok már nem hordoznak olyan kinyilatkoztatásszerű jelentést, amit szavakban is újra kellene fogalmaznunk.

Mai szemléletünk szerint a szobrászat is mint minden mai emberi tevékenység, valójában anyagalakítás, ám olyan módja az anyagalakításnak, amely a mechanikus, a technikai tényezőket ugyan nem zárja ki, de másodrendű jelentőségűvé rendeli az ember mai világérzése, a mai gondolkozás és életritmus elsőrendűnek minősített kifejezési szándéka mögött. A szobrász ehhez az élet és gondolkozás ritmushoz való viszonyát fejezi ki szobrában, ezzel mondja ki nevét. Művét s nevét a mából formálja, ezért élőnek és mai valóságosnak ismerjük és tiszteljük a művészettörténet történeti valóságaival szemben.

A szavak fogalmi hálójával tehát a művésznek az élő valóságra törekvő szándéka és a megvalósult mű összefüggéseiből emeljük ki tárgyunkat. Ez a tárgy pedig — a gyanakvás szűkítette hálón a cseppfolyós formai ürességeket átengedvén — az alkotó szobrásznak az anyaggal szembenálló, vagy együttható mai emberi pozíciójának a vizsgálata. E pozíció állapotáról — amely sohasem csak a szobrász személyiségének pozíciója, hanem koráé is — akár izgalmas riportokat is lehet készíteni, az anyagba hatolás módozatait figyelve: az indulatok, gondolatok elhelyezkedéséről, az érzelmek anyagba jutásáról, mert mindezek minőségét, igazságát az anyag és nekünk az alkotóval együtt élő szemlélőknek a koordinátái pontosan megjelentik. Megjelentik az anyagban érvényt szerzett okosság pompázatát, a következetes logikai erőt, az indulatok hevességét, az érzelmek telítettségét stb., amiket szerkezetességnek, konstruktivitásnak, expresszivitásnak vagy lírizmusnak nevez el aztán a művészeti törekvéseket kataszterező, differenciáltabban appercipiáló értelem. Mindezek a létezést és ideát egyesítő megnyilvánulási módok és formák, a teljességre törekvő emberi szándék részei a képzőművészetben.

Konyorcsik János egy vallomásos beszélgetés alkalmával így beszélt a maga szobrászi törekvéséről: „A főiskola elvégzése után én úgy kezdtem a szakmát, hogy tisztes céhmunkával helytállok a szobrászatban, valahogyan olyan módon, mint a középkori kőfaragó. Nem tulajdonítok a szobrász személyének nagy jelentőséget, hiszen érzésem szerint a szobrászat olyan hatalmas feladatok előtt áll, hogy a személy szinte elhanyagolható. Nem értem meg a saját stílusarculatra való törekvést sem, nagy egyéniséggé válni nálunk nincs lehetőség és hiányoznak annak a feltételei is, hogy valamely nagy szobrász a saját képére gyúrja a világot. Eredményt csak közösen tudunk elérni. A megrendelő hivatalos igény kerüli a valós problémákat. Nekem eddig szerencsém volt a megbízásokkal, mert az esetek többségében azonosítani tudtam magam az igénnyel. Mostanában jövök rá, hogy az én felelősségem nagyobb a munkával szemben, mint azoké, akik adminisztrálják. Ők hivatali kötelességből adják a szobormegbízásokat, én viszont nem akarok hivatalból szobrot csinálni, mert szobrot csak akkor érdemes és szabad formálni, ha azonosulni tudok az igénnyel. Az embernek akarok emléket állítani minden szobromban — az embernek, aki teremt és fenntart mindent a földön, aki a létezést lehetővé teszi. És vajon nagy szavak ezek? Erről, s ilyesmiről seholsem esik szó, a szobrász-zsürikben csak szakmai tényezők szerepelnek. Amit az ember képzel — azt megcsinálni, az az igazi feladat. Nem a konkrét embert csak, hanem az embert, mint fogalmat. A munkásembert, mint fogalmat, ami azt is jelenti, hogy felmérni az erőt, ami mozgatja a világot."

*

Ez a szóval mondott vallomás. Konyorcsik János alkotásai azonban nemcsak őt magát, a szobrászt jelentik, hanem korunkat is mondják. Speciálisan a mát, történelmileg meghatározott körülményeinket: szocializmusunkat. Vagyis azt a lehetőségeiben szinte felmérhetetlen jelentőségű, de még mindig eléggé el nem ismert maiságot a művészetben, amely már nem a forgalomban levő formavilág hajlékony megtanulásával akar és tud csak eredményt elérni. Nem a kész dolgoknak magát alárendelve készít szobrot. A szobrászi elmélyedés számára nem a formai ismeretek öncélú gyarapítása és főleg nem azoknak érzelemmel már nem is követhető továbbvivése a logikai játékok területére. Nem száll a tudatnak erre az incselkedő ringlispiljére s ezért nem szédül. Mélyebb tudatot ismer. Közelebbről és speciális dimenziókkal gazdagodva pedig azt, hogy az embernek kell kifejeznie magát az anyagban és nem az ember okosságának, indulatának, logikai képességének stb. A részletörekvések címkéit magukon viselő formai

Konyorcsik János: Leányka akt
Nu de fillette — Обнаженная девочка



eredmények ezért válnak számára érdektelenné. A teljességre törekszik. De ez a teljesség nem a csúcs, a kimagaslás teljessége, hanem a megfelelésé. S ez a megfelelés Konyorcsik János szobra viszonylatában az erkölcsi kategóriából emelkedik a művészibe. És erről a kategóriáról az a sejtésem, amit leírni sem szégyellek, hogy az eljövendő kor művészettörténészei ez erkölcsi tényező megjelenésével új értéket, jelenséget mérnek majd korunk művészetében. És ez nem valamiféle személyes érdeme Konyorcsik Jánosnak, hiszen nem csinált mást, mint a maga teljes emberségét, készítő figyelmét, becsületes munkáját adta az anyagnak, ami által a szobor új jelleget kapott.

Nem több helytállás, megfelelés ez értékelésem szerint, mint egy kubikos vagy egy pályamunkás helytállása, megfelelése a munkának. A különbség csupán az, hogy Konyorcsik ezt a megfelelést szoborban teljesítette. Vagyis szoborcsinálása mint anyagalakítás, a munka erkölcsi tartalmát hordozza. A szobor formáiban kifejezett ezen állítás mondja alkotója nevét, mint ahogy minden munka árulkodik gazdájáról.

*

A XVI. kerületi Pártház előtt levő Ülő munkás szobra és a bábolnai állami gazdaság parkjában levő Ülő nő szobra újabb alkotásai. Ezek szemlélése gondoltatja velem, amit írok, vagyis Konyorcsik ezen műveiből mondja magát. A Bábolnán levő Ülő nő ünnepélyességével parasztkirálynőként hat, pedig nincsen uralkodói gesztusa. Nem is az uralkodás értelmében királynő, hanem a szoborlétezés méltóságával, úgy mint az emberi élet teljes jogú és lehetőségű tényezője. A szobor arányai az emberi test arányaival nem mindenben azonosak, rövid például a felsőtest és igen hosszú lábakon állna, ha felállna, de — ül. Ám ez az arányváltoztatás fokozza a szobor statikusságát. S nem csökken a szobor értéke, ha megvalljuk róla, hogy ez a kompozíciós gondolat nem Konyorcsik saját találmánya, Henry Moore-tól, vagy talán közelebbről a mi Makriszunktól tanulta, aki az európai szobrászi formai értékeket értve, kulturáltan és a hazai adottságokra is figyelve igyekszik felhasználni a maga művészetében és ezzel példát ad a fiataloknak is. De Konyorcsik ezen szobrában még más formai szokatlanság is van, hiszen a kőszobor kompozíció több helyen áttört, ami pedig a bronzanyag kompozíciós meggondolásaiból következnék inkább helyesen — a bronz jobban eltűri az áttöréseket. Ám Konyorcsik szobra mégsem válik anyagszerűtlenné, mert nem öncélú formai törekvés okából kő a szobor anyaga, hanem a szobor tartalma és a tartalmat hangsúlyossá tevő szobrászi gondolat a kő. A karok, a két comb, a lábszárak érzelemmel telített hengeres formái nem szigorú kontúrjai a belső formáknak, hiszen a birtokló szem nem talál lezárt formai határt, nem akadhat meg a formák történéseire figyelő útján olyan részeken, amiket a szerető alakítás figyelmen kívül hagyott vagy átlépett volna, amik csak dologi, formai ügyévé váltak volna szobrászunknak. Ezért az ő alakító szándékával teremtett formák vezetik szemünket a szobor teljes birtoklásáig — amit szürke szóval plasztikai élménynek nevezünk. S a plasztikai élmény újszerűségét és értékét az adja, hogy érezzük: nem valamely megtanult képzőművészeti szobrászi formavilág ismeretének alkalmazását, leckefelmondását látjuk e művében, hanem megtapasztaljuk minket, a szemlélőket is befolyásoló, tisztes mai poziciójú gondolkozásra és életritmusra figyelő alakító szándékának eredményességét, ezt az önmagában megteremtett rendet jeleníti meg a kőben az emberi méltóság dicséretére. A XVI. kerületi Pártház előtt levő Ülő munkás szobra is kőkompozíció, amiben azonban nem az előbbi művén oly teljes élményt adó, átforduló szemetvezető formákat találjuk már meg. Az ülő és könyöklő munkás alakot jelentő telített, feszes formákat síkok darabolják. A szobor maga a jelentősített részek organikus együtthatása. Erre a más hangra nemcsak a tartalmi közlendőnek

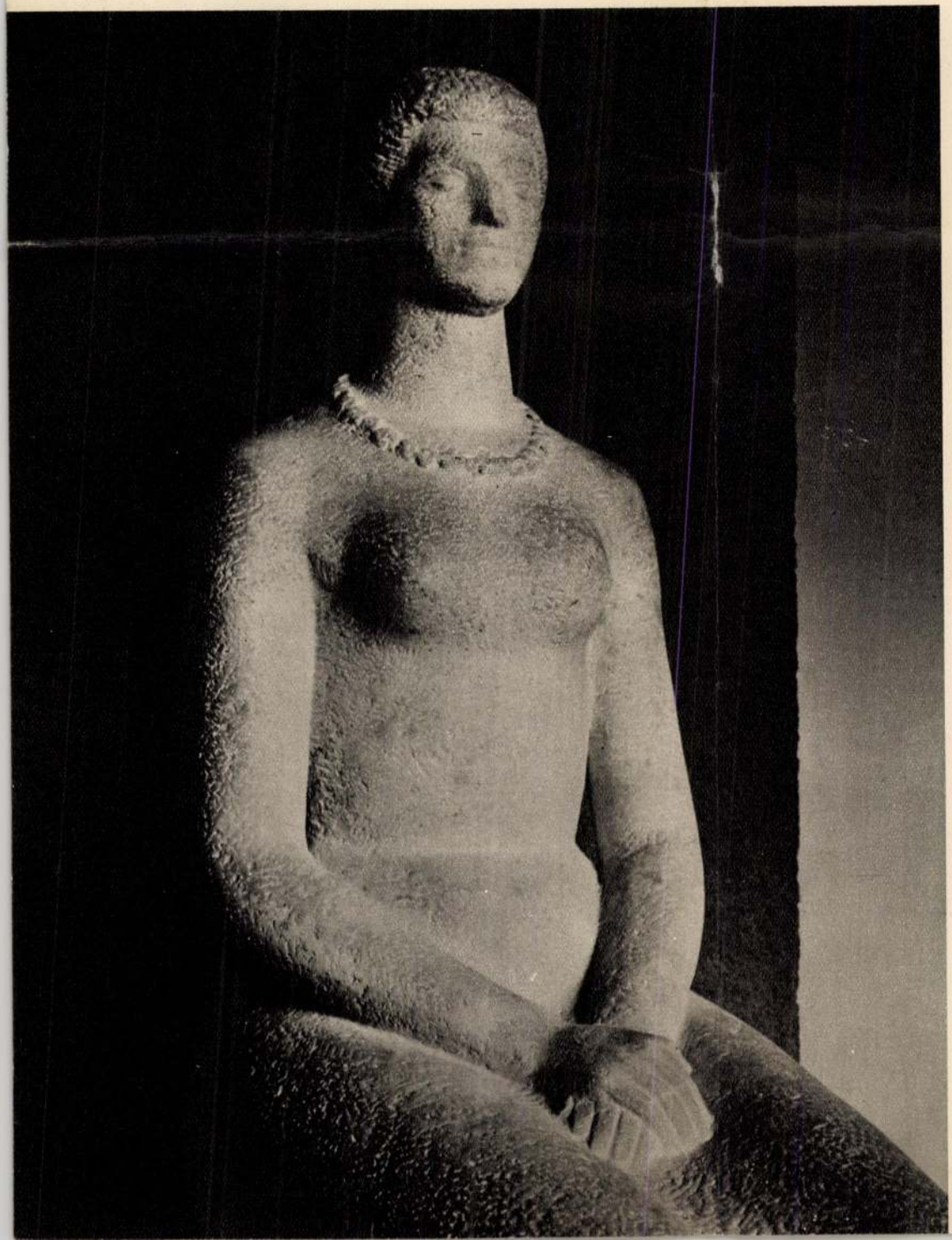

Ülő nő. Részlet — Femme assise. Détail
Сидящая женщина. Деталь

ez esetben másabb volta ösztönözte szobrászunkat, hanem szobrának „akusztikai" lehetőségei is, hiszen az Ülő nő szobor Bábolnán szabadban van, zöld fák, a természet veszi körül. Míg az Ülő munkás a Pártház klinker tégla fala előtt van elhelyezve s az épület horizontális tektonikája, hosszantiban hangsúlyozott épületrészek együttese, a bejárati rész is hangsúlyozottan tagolt. Az ablakok csillogása, az épület vörös színe agresszíven magához ragadja a szemlélő figyelmet. Ez a formai akusztika nem tűr lírát. Konyorcsik az épületre jellemző anyagalakításnak felel meg szobrával, ezért a feszített, hangsúlyozott formák. Ám ezek a formák nem az épületet adják, hanem az embert jelentik, az embert, aki e teremtett rendből nyugalmával kinéz.

*

Konyorcsik Jánost a szobrász szakma mint kiváló portrészobrászt tartja számon. Odry Árpádról, Leninről, Joliot Curie-ről készített szoborportréit igen jelentős művekként értékelik. A portré feladat megoldása mint a mai szobrászat embermegfogalmazó kötelezettsége Konyorcsiknak egyre inkább központi problémája lesz. Mert a portré az ő értelmezésében nem arcmás csak, hanem egész ember, s az embernek, mint földünk legfejlettebb produktumának legfejlettebb része. Az embernek a feje nemcsak tökéletes szerkezetek, az orr, szem, fül stb. tárháza, hanem csodálatos álmok, gondolatok hordozója is, amiknek megértése, tartalmi megjelenítése s az anyagban való megörökítése minden kor szobrászatának legfőbb jellemzője.

„Néhány jó portré fejet szeretnék magam mögött hagyni — mondja Konyorcsik János — amik visszaidéznek a jövőben majd valamit — a mából." A portrékészítés oka az a tisztelet, amit az ábrázolt, a portré alanya iránt érez a szobrász, vagy az a közösség, amely a portrémegbízást adja. És ahogyan ebből az emberi tiszteletből, véleményből, szobrászilag megformált vélemény lesz, ahogyan ez a tisztelet az anyagba transzponálódik, az szintén az emberi magatartást kifejező-közvetítő szobrászi anyagalakítás normáinak egyike. Mindez pedig a műben hirdetett emberi értékek különös, szinte fétisszerű tiszteletét igényli az alkotó szobrásztól. Ezért a jó portrészobrász önmaga is inkább képlékeny alkat. A nagy művészegyéniségek nem jó portretisták. Michelangelo, de még a mi Medgyessynk se volt jó portretista, ők ebben az értelemben túlzottan képléketlenek voltak. Olyan mértékű alázatos mimézist, azonulási készséget például Medgyessy esetében el sem tudnánk



Ülő munkás. Részlet – Ouvrier assis. Détail – Сидящий рабочий. Деталь

képzelni, mint amilyenre Konyorcsik vállalkozott Odry Árpád portréja formázása közben, hogy a hanglemezről megtanult Odry-stílusban Ady-verseket szavaljon, mert így megérzései születtek a nagy színész előadói erejéről. A maga személyisége így beleoldódik a mimezisbe, önmaga helyett fontosabb számára az általános érvényű emberi értékek hirdetése a műben. Nem csak saját értékeit érzi tehát, hanem másokét is. S ez a megértés, ez a tisztelet az emberi értékek iránt, a korból fakadó új humanitás jelentkezése szobrászunk művészetében. A portré szobor fejezi ki a legtöbbet az emberről és koráról, ezért a portréformálás korunk szobrászatának egyetemes központi problémája. Ennek tárgyalása azonban még újabb jelenségek vizsgálatát igényelné.

Legutóbbi két köztéren szereplő művének bemutatásával jeleztem Konyorcsik János művészetének, szobrászatának sajátos mai értékeit és a jövő számára ígéretes további kibontakozásának lehetőségeit. Hírt és bizonyosságot ad számunkra Konyorcsik János szobraival és a bennük kifejezett magatartásával arról, hogy a művészet, ha koráról akar jelentést teremteni, csak elmélyült, alázatos megfeleléssel teheti. S ez a megfelelés — emberség, ami nélkül pedig művészet — minek?

Kovács Gyula

KIÁLLÍTÁSOK

Canko Lavrenov budapesti kiállítása

Egy művész megismerése mindig egy kicsit új felfedezés is a világból, a valóságból. A műalkotás, ez a valóságból és képzeletből, élményből és közlési vágyból született valami — ha igazi alkotás — mindig kettős, de egymástól el nem választható tartalom hordozója. Először megismerünk mindennél mélyebben és pontosabban általa egy embert, magát az alkotót, másodszor azon keresztül egy társadalmat, egy népet. Így szolgálja egyéniségével a művész hazáját s az egész emberiséget egyszerre.

Canko Lavrenov érdemes és népművész képei is íly módon szólnak hozzánk. Olyan világot ismerünk meg általa, ami hazai festészetünkből hiányzik. Művészete ugyanis egyfelől a régi bolgár ikonokat idézi, grafikai kimértségével, színvilágával, másfelől pedig a bolgár renaissance-szal tart rokonságot. Történelmi ihletettségű vásznai ugyanakkor maiak is. Ez az ötvözöttség kölcsönöz képeinek sajátos egyéni szemléletet. Különös szeretettel és átéléssel ábrázolja a gazdag bolgár építészeti emlékeket, kifejezve azok tipikus nemzeti vonásait.

Mindez: a sajátos megformálási mód, a mélytüzű színek, a részletezettség ellenére is elért következetes képi egység, a gazdag fantázia, a minden fogástól mentes művesség, mély művészi átélésről tanúskodik. Nem száraz természetmásolás valóságszeretete, nem öncélú múltbafordulás történelemidézése. Ellenkezőleg, mesélő kedvű, népi hangvételű költőiség sugárzik műveiből, a múltnak és jelennek egyszerre való megragadása. Művészete méltán aratott sikert eddig nemcsak hazájában, hanem a velencei Biennálén, Rómában, Párizsban, Berlinben, Moszkvában, Kijevben, Brüsszelben és más európai és ázsiai fővárosokban.

Felszabadulás előtti kultúránk egyik fő jellemzője volt, hogy sokkal jobban ismertük egy távoli nép művészetét, mint az azonos sorsú, vagy földrajzilag hozzánk közelebb állókét. Bartók Béla, József Attila s még jónéhányan már akkor felemelték ez ellen szavukat. Pedig milyen örvendetesen tapasztaljuk az utóbbi években, mennyi kincset, megszívlelendő tanulságot tartalmaznak testvér népeink kultúrái. S ezen felül lehet-e igazabban és tisztábban szolgálni a népek közötti barátság ügyét, mint egymás kultúrájának megismerésével?

Külön öröm számunkra, hogy képző- és iparművész szövetségeink között igen szoros, nagyon baráti kapcsolat alakult ki e nemes ügy szolgálatában. Ez a barátság eddig is igen gyümölcsöző volt s biztosan a jövőben még inkább az lesz. Ennek kifejezője ez a kiállítás is, és az ezt követő sorozat. Elismerés és köszönet illeti ez intézményt, a Bolgár Kultúrát, mely készségesen otthont ad e barátság ápolásának.

Tamás Ervin

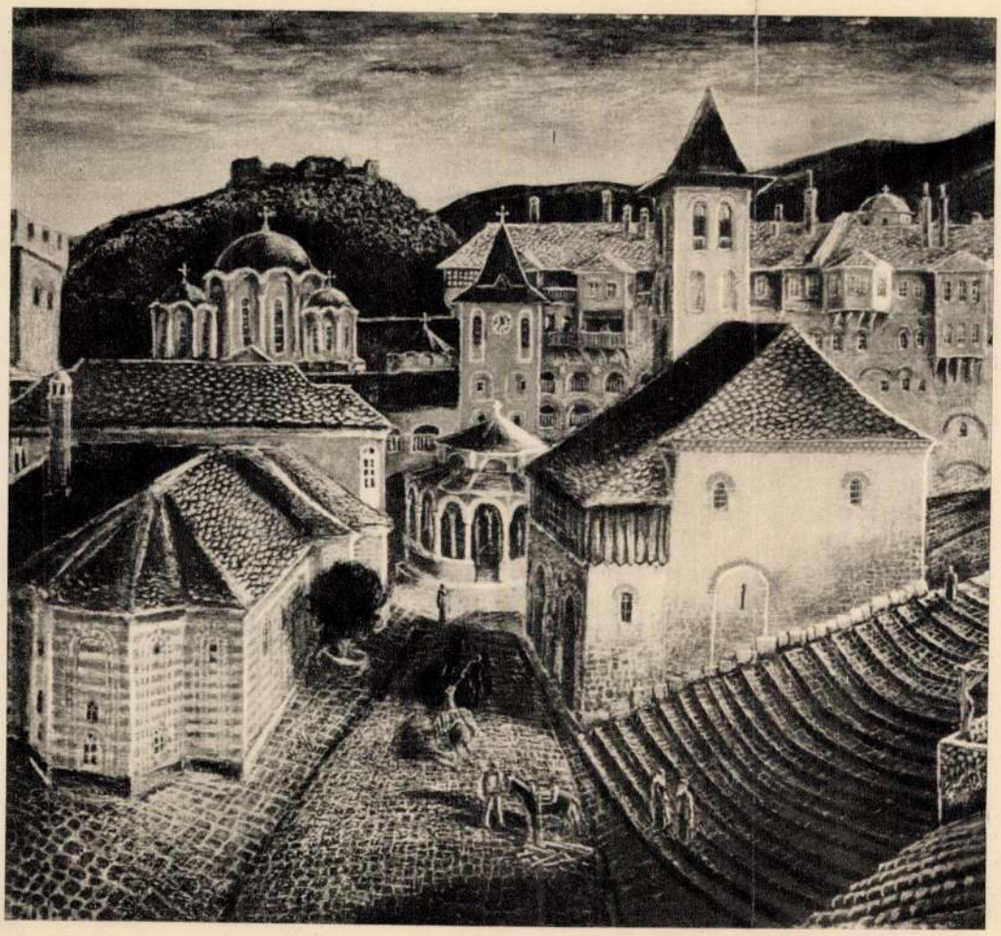

Canko Lavrenov
A vatopedi kolostor látképe
Vue du couvent de Vatoped
Вид на монастырь Ватопед

Kiállítási krónika

Ábrahám Rafael

Az Országos Széchenyi Könyvtár (vagyis eredetileg a Nemzeti Múzeum) falait jó vastagra méretezte Pollack Mihály, a 19. század Pestjének oly kitűnő építőművésze. Ugyancsak imponáló nagyságúak a folyosók és az ablakok is, úgy, hogy minden ablaknál tekintélyes nagyságú fülke alakul. Ezeket a fülkéket és a folyosók más szabadon maradt falfelületeit most Ábrahám Rafael grafikai munkáinak kiállítására használták fel. Szó sincs róla, könyvtár és korszerű grafikai művek között megvan a szoros szellemi kapcsolat. Eddig is szokásban volt változó kiállítások céljaira felhasználni ezeket a „szabad falfelületeket". Megemlítésre is csak azért érdemes, mert jellemző képzőművészetünk nehéz viszonyaira, nevezetesen a kiállítóhelyiség-hiányra. A jobb híján fel-

1021

BÁLINT ENDRE KIÁLLÍTÁSA

Művészetéről korántsem a teljesség igényével kívánunk szólni, csupán a felvetődött kérdésekre, bizonytalanul megfogalmazott gondolatokra próbálunk válaszolni. Bálint Endre piktúrája egy külön fejezete a modern magyar művészetnek. Festészetének legsajátabb vonásait nem lehet egy terminusba foglalni, hiszen minden egyszóban meghatározás esetleges. Festészete nemcsak szürrealista és nemcsak absztrakt, de szürrealista és absztrakt is, és bizonyos tekintetben kevesebb, illetve sokkal több is ezeknél a címszavaknál. Talán úgy lehetne mondani, hogy a szürrealista ábrázolásmódot követő Bálint saját öntörvényűségének mindig a legmegfelelőbb fokon absztrahál, de nem szakad el teljesen a konkrét, tárgyi világtól, csak bizonyos distanciával szemléli azt. Művészete asszociatív művészet, amennyiben álmait — látomásait, kedvelt tárgyait, jeleit, alakjait, belső világát szabadon jeleníti meg a képein, végtelen aszszociáció sorozatként. Képei mögött mozgó, képeit alakító élményanyaga többrétegű. Élményeinek forrásvidékén fellelhetjük az életét végigkísérő gyermekkori emlékeket — álmokat és szorongató halálfélelmét. Ezek valamiféle állandó gyökértelen lebegés, biztonságot nehezen találás állapotaként jelentkeznek nála. Ezen meghatározó alapélmények mellett a népi díszítő művészet és a görögkeleti-bizánci kultikus művészet alakította sajátos piktúráját. Ezeken kívül — a művész vallomása szerint: „sokkírozó hatással volt rám a barcelonai katalán művészet. Ez keveredett a korareneszánsszal és indirekt módon impulzusokat adott fejlődésemhez". A Vajdához fűződő barátságáról így vall: „Vajda impulzusai nélkül nem tudtam volna eljutni eddig. Más irányban csapódott le bennem egy csomó dolog, mint Vajdában, szellemileg is másfelé fordultam, de vitathatatlan Vajda megtermékenyítő hatása művészetemre." A saját élet felfokozott végességérzete, gyermekkora, korábban mélyen beleivódó megrázkódtatásai, a művészektől, művészettől kapott hatások alakítják — munkálják szellemét és nyernek képi megfogalmazást. A szentendrei festőkhöz való tartozást tudatosan vállalja: „majdnem hadüzenet gyanánt hivatott ezt dokumentálni a Szentendre nyolcadik templomának című képem". Ez a kép szintézis-szerű, tudatos összefoglalása eddigi munkásságának, világlátásának. A szigorú rendbe fogott ikonosztáz ablakain megjelennek az egész festészetére jellemző, szimbólummá nőtt tárgyai, motívumai. A kép finoman oldott színvilágában egymás mellett lebeg a csodás szentendrei ablak, múmiakoporsója, képein gyakran fel-felbukkanó lámpája, Poszeidonja, héber írásjelei, egyszóval minden, ami festészetét egyénivé, bálintivá teszi. Képeinek egy része az önmagát gyötrés, szorongató halálfélelem, lebegés, megkapaszkodni nehezen tudás stációiként foghatók fel. Krematórium című képén a halálbamenők statikus, súlyos alakjait zárja be egy-egy kiúttalan félboltozat alá. A Kis ikonosztáz című képének a kulcsát talán a középső kocka adja, ahol az ember szemei előtt felsejlik a halál-koporsó vízió, és a többi kockában ennek az érzésnek a részletes megfogalmazását láthatjuk. Korábbi képeinek architechnikus szerkesztettsége egyensúlyt mutat, de ezen egyensúly-teljesség mellett megjelenik a kielégítetlenség, illetve szomjúvágy valami tökéletesebb teljesség után (Csodálatos halászat). - Gyermekkorának a felnőttben is elevenen élő emlékei, sejtelmes világa tárul elénk a Népligeti álom című képén.

A humor, a játékosság népi ihletésű műveinek meghatározója, de a már-már magát felejtő játszás mellett mindig megjelennek komor hangulatai és így állandóan groteszkké, fájdalmassá, keserű fintorrá torzul humora (Vándorlegény, Nagykereszt). Bálint sziporkázó ötletessége nemcsak az anyagkeresésben, a színek és formák invenciózus kezelésében mutatkozik meg, hanem montázsainak és objetjeinek megkomponálásában is. A montázsok szerkesztője szociális feszültségeket látó, embertársaiért felelősséget érző, etikailag érzékeny művész.

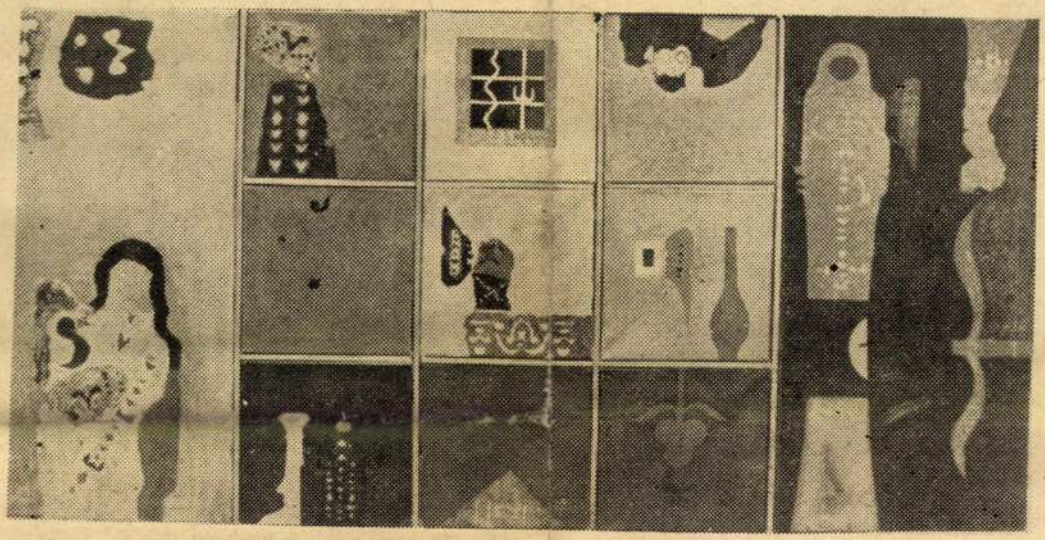

Szentendre nyolcadik templomának

Bálint festészete mélyen érzelmi hangoltságú, az intellektus jelenléte inkább csak a motívumok, tárgyak egymás mellé rendelésében fedezhető fel. A viszonylag kis számú ugyanazon motívumok, szimbolikus alakok, jelek használata ellenére végtelenül gazdag, sokrétűen árnyalt festészet ez. Bálint most új csúcsok meghódítására indul. Az eddigi, jobbára kis terjedelmű, intimebb hangulatú képek után reméljük nagyobb formátumban fog ezután fogalmazni. A Kis ikonosztáz és a Szentendre nyolcadik templomának című képei mutatják már ezt, és talán első láncszemei, alapkövei az ezúton való továbblépésnek. Festészetében folytatni látszik, kicsit leszűrtebb színvilággal, tisztábban, saját bensőjének, saját poklának járását, viaskodását a fehér és fekete angyallal — önmagával.

Sümegi György

...s?

...it, lezi, hogy támogatókra csak ...k, úgy találhat, ha döntései meg... hozatalánál betartja a demokratizmus játékszabályait. Ezért fenntart egy testületet: az egyetemi KISZ-bizottságot, és évek óta játszatja vele a demokratizmus persziflázsát. Ez nem az a testület, amely a vébétől számonkér, ebben a testületben a vébé-tagok s a „veteránok" a hangadók — mert ők birtokolják az ismereteket, ők cselekszik naponta dolgukat, reszortjukat —, az ötletszülő gondolkodás, határozás, programadás élménye egyedül övék, a felelősség élményéből igyekeznek a testületnek is részt osztani. (Lásd: NDK-akció kritériumai.)

Hogy hol a hiba, amiért csak részdöntésekben, s nem az elképzelések kialakításában érvényesül a demokrácia? Miért kell a szervezőknek, a szani ferenceknek mosni kezeiket és a testületet csepültetni például azokkal, akik nem hajlandók bevenni, hogy ők nem mehetnek az NDK-ba dolgozni, mert még nem voltak hazai építőtáborban? Miért nem érzik részesnek, érvelő-, meggyőzőképesnek még az ilyen jól megrágott, megemésztett döntésekben sem? És mi van akkor a többi programponttal, amire csak mechanikusan szavaztak?

Ugyanakkor nem értem Menyhárt Lajos mea culpáját a történtek miatt. Nem vagyok hajlandó elfogadni még akkor sem, ha a fizetetlen prókátor pulpitusáról látszom szónokolni. Elfogadom, tisztelem is a jó szándékkal jött, nemrég választott tennikész vezető társaságba vetett bizalmát. De emlékszem arra a három év előtti küldöttértekezlet után íziben összehívott, egybegyűlt bizottságra, akik ugyanilyen tennicészek voltunk, mígnem egy osszul sikerült gyűlés után el-

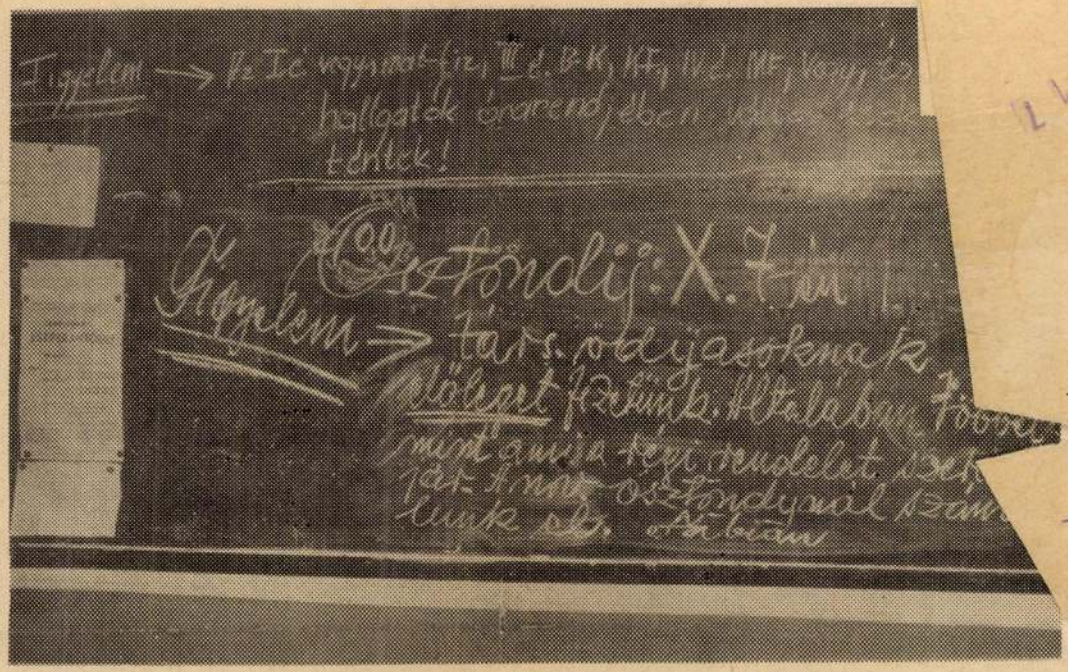

Mezey István: „TÖMEGKOMMUNIKÁCIÓ"

EGYETEMI ÉLET
Debrecen
SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRKÖZLŐ
BUDAPEST, IX., Üllői út 41
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

...érítőt ... ...lehet, hogy ...ogy a bódéban ...re, sem olcsón, sem ...nyveket nem lehet vásárolni. Egyébként semmi baj vele.

— R —

JÓ FILM

Jó film az Üvöltő szelek. Amerikai. Kicsit szentimentális, kicsit romantikus, de másfél ház előtt vetítették az aud. max.-ban.

Jó film a Patyomkin páncélos. Orosz. Reális, vaskos, a régmúlt hősidők nemes romantikájával. De mindössze negyedháznak pergett.

Cö-cö. Adtunk egyet a sznobizmusnak?

— rp —

„Szerelmet csinálj, ne háborút!"

Az egyetemet föl lehet robbantani dinamittal és hülyeséggel is. Az előbbinek nincs értelme, az utóbbi — tragédia. Ezért inkább az egyetemi belső állapotok megváltoztatására gondoljunk, s az egyetem funkciójának felülvizsgálását helyezzük előtérbe. Nem mechanikusan átvéve egyes partizánkodó jelszavakat, hanem **a Mi konkrétumainkra lebontva** felmutatni problémáink megoldásának lehetőségeit. Az „Adjonisten-fogadjisten" vitában nem a „tanár—diák feszültség" a lényeg, hanem *a tananyag és képzés mozgé-*

Az egyik oldal pontatlanul megfogalmazott állítása ellentmondást rejt: „A hallgatók... javaslataira... oda kell figyelni, de nem határozhatják meg önmaguk nevelésének, oktatásának módszereit, formáit, s főként az elsajátítandó ismeretek körét...". A bizalmatlanság eszkalációja a másik oldal azon feltételezése is, hogy pl. a tanszékvezetőknek fogalmuk sincs beosztottjaik oktatási munkájáról stb. Tény az, hogy ez a kölcsönös bizalmatlanság lassan megszüntet minden konstruktivitást, ami pedig az egyetemi belső élet

értsenek"! Ugyanis öt éven keresztül csak olyan képzést kaptak (a kölcsönösen nem kialakított alkotó légkör hiánya miatt), hogy semmi nem tudta őket úgy megragadni, hogy abban elmélyüljenek, specializálódjanak. Átestek az egyetemi képzésen, mint egy rosszemlékű foghúzáson...

A konstruktivitás megteremtésének útján az első pozitív lépés, hogy a diákság *beleszólási* jogot kapott. Most sok türelmet, átgondoltságot igénylő időszak következik — e jogok *helyes* gyakorlásának időszaka. Ennek egyik

Könyvárleszállítás

Ez év március 2-től 21-ig az Állami Könyvterjesztő Vállalat 50 százalékos, időleges

Bálint Endre festőművész

1021

1973. I.6. 20.48. /11/ V.

Láttuk, hallottuk a Kiállitótermekben

- A Micsarnokban nyilt meg, Bálint Endre festőművész gyüjteményes kiállitása.

- Szabadi Judit kritikáját olvassuk fel.

- Három termet töltenek meg a Micsarnokban, Bálint ENdre képei, melyek egy fordulatokban gazdag, kalandos művészpálya nagyobbik ~~r~~ felét, kerek 20 esztendőt ölelnek fel. A kiállitás nem törekedettz arra, hogy az életművet minden részletében bemutassa, és mindazt kirekesztette, ami Bálint háboru előtti pályakezdését jellemezte, a kubizmus, és a szürrealizmus ~~fa~~ iránti fogékonyságának első zsengéit. A tárlat tehát ott kezdődik, ahol Bálint önmagára talál, csupán jelzésszerüen mutatja be stilusának közvetlen előzményeit, az 50-es évek legelején festett nyers, szür-

1971. I.5. 20.45. /11/ V.

Tartuk, hallottuk a Kiállítótermeszen

- A Műcsarnokban nyílt meg Bálint Endre festőművész gyűjteményes kiállítása.

- Szabadi Judit kritikáját olvasunk fel.

- Három termet töltenek meg a Műcsarnokban, Bálint Endre képei, melyek egy fordulatokban gazdag, kalaldos művészpálya nagyobbik felét, karak 20 esztendőt ölelnek fel. A kiállítás nem törekedettu arra, hogy az életművet minden részletében bemutassa, és mindnut kirekesztette, ami Bálint háborra előtti pályakezdését jellemezte, a kubizmus, és a szürrealizmus ingyi irányi fogárony-ságának első rosegéit. A tárlat tehát ott kezdődik, ahol Bálint önmagára talál, csupán jelzésszerűen mutatja be stílusának kön-vetlen előzményeit, az 50-es évek legelején fostott nyers, szür-

realista festményeit. E rövid intermezzó után, már teljes gazdagságában bomlik ki, mégpedig Párizsban, 1957 és 1962 között, Bálint igazi művészete, az a festészet, amelyben egyszerre érnek tiszta képi formává a gyermekkori és a szentendrei emlékek. A gyermekkor csodaországnak látott vurstlija, hipnotizőrrel, a cirkusszal, a nyüzsgő bámészkodókkal, a lakásukhoz közel fekvő temető, szorongást keltő és titkot sugalló kőszobrai, a József városi fuvaros udvarok lószerszámai, és kimustrált kocsikerekei, majd a szentendrei barokk házak, és kapuk, mézeskalácsok, népi cégérek, főkötők, és sulykolófák. Bálint ezekből a tárgyakból, stilizált, szimbólikus motivumokat formált, amelyeket azután a VAjda Lajos féle szerkesztő elv szerint, sikban kiteregetett a vásznakra, vagy kedvenc anyagára, a töredezett deszkákra. A kiállitás első termében, együtt látható ennek a párizsi korszaknak, á valamennyi jelentős müve. Belőlük, és általuk válik érthetővé, a Bálint-i művészet titka, és felismerhetővé ennek a művészetnek minden paradoxonja. Művészetének tragikuma, és játékossága. drámaisága, és elégikus szépsége. Nosztalgiája, és humora. Bálint képei mindig valamilyen szemlélet, állapot, és egyben jellegzetes szellemi , erkölcsi magatartás, ellentmondásos, és bonyolult foglalatai. Többértelmü jelentésük az imenciózus formákból éppugy felsejlik, mintezeknek a formáknak minden kommenciótól mentes kapcsolatából, valamint a mély, és foszforeszkáló szinek egymást átfedő rétegeiből. A kiállitás hármas tagozódása szépen szemlélteti festői korszakait. A második teremben 10 itthon töltött esztendő művészi termése sorakozik, mig a harmadikban azok

a képek láthatók, amelyeket az idén három hónap alatt Berlinben festett Bálint. A hazai alkotóperiódusban, új szinnel gazdagodott ez a festészet. A déldunántúli Zsennye környéki folklór motivumait szivta magába. Durván faragott kőangyal, paraszt Krisztus, a házak hullámzó vonalu oromdisze épül bele a harsányabb szinvilágu, egyszerü kompozicióju rusztikus képekbe. Bálint valójában a multat és a jelent hozta összhangba, legujabb festményein, azaz a mult felismeréseit, tgyezteti a jelen belátásával. És ebből rezignált harmónia születik. Szabályos formátumu vásznak melyeknek nyugodt közegében békés egymásmellettiségben élnek a keresés és a felfedezés teremtményei.

1021

Bálint Endre

1972.XII.23.IV.1o.oo /8/ KJ

TÉKA

- Az elkövetkezendő két hét képzőművészeti eseményeiről Rózsa Gyula számol be nézőinknek.

- Kezdjük két kiállitási hirrel, december 16-a óta látható a Szépművészeti Muzeumban a kubai primitiv festők kiállitása. 1972 a mai festészet évének nevezhető nyugodtan Budapesten és ugy érzem, hogy ez a kubai küldemény méltóképpen fejezi be ezt az évet, ezt az éves programot.

December 22-től az Ernst Muzeumban látható a Fiatalok studiójának idei évi rendes kiállitása, amely tudvalevően a 35 év alatti festőket, képzőművészeket, szobrászokat és grafikusokat mutatja be, köztük már ismert tehetségeket, mint Farkas Ádám épp amit most látunk, vagy Banda Ferenc a grafikusok közül és bizonyára sok olyant, akit még nem ismerünk, aki tulajdonképpen ezzel a kiállitással kezdheti el pályáját.

Nem tudom, hogy illik-e bemutatni Bálint Endrét, aki 1935 óta kiállitó művész, egyebek között kiállitó tagja volt hajdan a szocialista csoportnak, később az európai iskolának is. Üdvözölni mindenképpen illik abból az alkalomból, hogy december 22-én nyilik kiállitása a Műcsarnokban. Itt eléggé könnyü helyzetben vagyok Bálin Endre nemcsak kritikus is, művészeti iró is, ugyhogy megkérem őt, ő beszéljen, mutassa be egy kicsit a kiállitást, beszéljen az ott látható művekről.

- Hát a kiállításom a Műcsarnok három jobboldali termében kerül megrendezésre, az első teremben párizsi dolgaim lesznek kiállítva, azok a párizsi dolgaim, amelyek többé-kevésbé közismertek nálunk a szabad.....kismonográfiája, Mandi Stefániának a párizsban megjelent monográfiája, a második teremben az ugynevezett cserép folklor anyag lesz kiállítva, mindenféle talált fadarabokra festett képeim, melyek javarészben Zsenén készültek és végül ami mondjuk meglepetés lesz a pesti publikumnak a berlini anyagom, amit ezév tavaszán csináltam
- Csupa festői alkotás, vagy más műfajok is ?
- Nem, grafikai anyagom ezuttal nem lesz kiállítva, nem is volt elég erre ez a három terem, másfelől meg nem szerettem volna kevermi most az anyagot
- Mi kicsit keverjük, miután abban az előnyös helyzetben vagyunk, hogy a studióba behozhattunk néhány Bálint grafikát, hadd használjam ki az alkalmat és rögtön kérdezzek egy-egy itt látható képről, nézzük meg ezeket a képeket kicsit közelebbről, mondjuk nézzük meg ezeket a rácsokat. Mit ábrázol ?
- Az a kis monotipia a szentendrei rácsról készült, Szentendrén a Bartók Béla uton van egy régi ház egy 150 év a ház egy péküzletnek az ablaka, ahol egy nagyon különös rácsot helyezett be az akkori tulajdonosa egy hajó szigonyt tett be rácsnak. A 30-as évek közepén Vajda Lajos fedezte fel ezt a motivumot, én aztán átvettem tőle, azt lehet mondani, hogy szinte készjelemmé vált ma ez a rács, a képeim javán ugyanigy használom föl, mint Markos a sárospataki kis sárga falovacskát.

- Jól érzi a néző, ha ugy érzi, hogy e rács miután baroknos, szép, kaligrafikus a vonalvezetése, tulajdonképpen érezhetően vasból van, hogy ez a szépsége is érződik a rácsnak és az erőssége, ha ugy tetszik a keménysége is ?

- Igen, talán lehet azt is mondani, ha ezalatt azt értetted, hogy valami jelkép szerüség van mindenképp, tulajdonképpen a kintnek és a bentnek egy metszőpontja külvilág és az összes benne előforduló motivumoknak és a bennem lévő emlékeknek találkozóját jelképezi

- Egy pillanatra talán még erről a külvilágról beszéljünk, többször elhang ott Párizs és sokat elhangzott Bálint Endrével Szentendre. Tudnivaló, hogy a szentendrei iskola egyik kiemelkedő képviselője Bálint Endre, hogy jön Párizs Szentendréhez, hogy jön Párizshoz Szentendre.

- A kérdés elég ismert számomra és ugyanolyan gyorsan meg is válaszolom, mint kérdezed. Öt évig éltem Párizsban és Párizsba váltam magyar festővé, amelyhez valóban hozzájárult Szentendre, Szentendre motivumaival, atmoszférájával, világával és architekturájával és a párizsi képem java ezt példázza.

- Mint mondottam a kritikus könnyü helyzetben van Bálint Endrével kapcsolatban, hisz egykor a Népszava kritikusaként müvelte ezt a müfajt, ügyhogy nekem már nincs más feladatom, minthogy közöljem a Műcsarnoki Bálint kiállitás január 14-ig látható.

1970 MÁR

1021

VENDÉGÜNK VOLT

Bálint Endre festőművész

A riporter kicsit zavarba jön: négyszemközt, de mégis gondolva az olvasókra, mit is kérdezhet Bálint Endrétől? Nem mintha nem lenne mit, sőt ez inkább túl sok is, de a riporter kíváncsisága sohasem egyéni kíváncsiság — magad kérdezel, de nem magadnak. Kezdjük hát, az alkalommal:

— Mit jelent ez a debreceni kiállítás a művész számára?

— Eddig a legnagyobb kiállításom, sorrendben a huszonharmadik vagy huszonnegyedik, de a legteljesebb, mind a kiállított képek számát, mind a munkásságom átfogó reprezentációját tekintve.

— S milyennek találja magát a kiállítást?

— A viszonyok rendkívül kedvezőek. Egy óriási tér állt rendelkezésemre, amit nagyon ki lehetett használni. És külön kuriozitása az egésznek az, hogy több szintről lehet rá- és belepillantani. Ez sokféle impressziót, sokféle optikai hatást jelent. Számomra az is nagyon hasznos volt, hogy nem egyetlen periódus került bemutatásra, hanem egymástól alapvetően különböző két időszakom: a párizsi dolgaim és a folklorisztikus zsenyei fadeszkáim. Gondolom, hogy ez a közönségnek is többet nyújt. S mindez együtt ad valami teljességet, hiszen míg a párizsi dolgaim erősen érzelmi töltésűek, líraibbak, színben is lefojtottabbak, visszafogottabbak, addig a zsenyei képeim színeikben direktek, közvetlen hatásúak, kategorikusabbak és derűsebbek. Stílusukban pedig egészen más szellemi vidékek felé mutatnak.

— Maradjunk a „vidékeknél". Mit jelent: Párizs?

— Számomra rendkívül sokat, és hadd tegyem hozzá, hogy mindenféleképpen. Arra gondolok, hogy a teljesen magányos öt esztendő kényszerített, hogy szembenézzek magammal, el kellett, hogy döntsem a hovatartozásom. Ez számos ifjúkori illúziómat felszámolt, lerombolt. Tudomásul kellett vennem, hogy nem francia festő vagyok — mégcsak nem is franciás. Magyar művész vagyok — döbbentem rá Párizsban —, akinek a szellemi egzisztenciáját a magyarsága határozza meg, ezek nélkül a magammal hozott tartalmak nélkül elsodortak volna a különféle hatások, úgyhogy megszűntem volna önmagam számára, és megszűntem volna annak a közösségnek is, amelyik vállal engem és amelyiket én is vállalok.

— Ezért jogos talán, hogy a párizsi képek „szentendreibbek", mint az itthoniak, nemde?

— Igen, azt hiszem, ez igaz is ebben az értelemben.

— Ha már a „földobott kő"-nél tartunk, hadd kérdezzem meg, mit jelent számára az itthoni ermitage: Zsenye?

— Zsenye számomra kettős értelemben is fontos. Először is mint aféle álmodozó, úgy emlékszem vissza az ötvenhetes kora tavaszi zsenyei tartózkodásomra, mint egy tékozló fiú az elhagyott hajlékra. A művésztelep sárga homokfutóját sokáig dédelgettem magamban, még Párizsban is felidéztem. Másrészt Zsenye azt a csendet biztosítja nekem, amit pesti műtermemben nagyon hiányolok.

— Még egyetlen kérdést engedjen meg. Előttem van az Alföld Bálint Endre-száma. Ebből szeretnék felolvasni egyetlen mondatot, ami azt hiszem, alapkérdés. Mándy Stefánia írja tanulmányában: „Ose tehát csak egy van: Gulácsy, és mestere is egy: Vajda Lajos." Ebből különösképpen a Gulácsyféle örökség érdekes, hiszen a Vajda-élmény sokkal egyértelműbb. Jogos-e így ez a megállapítás?

— Annak idején még Párizsból sok levelet írtam haza a feleségemnek a művészetről. Munkáimmal kapcsolatban sokat átvettek ezekből a levelekből itthoni kritikusok, műértők, s talán nem is mindig úgy, ahogyan én ezt ott, akkor értettem. Én akkor, az egyik levélben megkockáztattam azt, hogy piktúrám valamiképpen rokonítható a Gulácsyéval, de rögtön hozzátettem, hogy csak abban az értelemben, hogy egy képzelt világot népesítettem be én is. Egy álomvilágot. De le kell szögeznem, hogy ennek festői megjelenítése sem stiláris, sem formai jegyekben Gulácsyval nem azonosítható, még csak nem is rokonítható.



Sok kérdés maradt kérdezetlen. Csak meg kell nézni az egyetemi kiállítást, s az emberben akaratlanul is kialakul valami, ami magyarázatot keres, valami, ami különös világával körülvesz, megfog, s talán szólni kényszerít. De szembetalálkozva a képekkel, a kimondott szavakon túl mindig marad valami, ami már csak vizuálisan felfogható, ami már nem a szóé, csak a szemé s az érzéseké, amiről már csak beszélni lehet, de elmondani aligha. Valami, ami kulturált századokon át visszanyúl egy idillikus népi képzelethez a népmesék világába, gyermekkorunk nagy élményeibe vezetve minket. A sejtések világa ez, s az álmoké. Mit is mondhatnánk végül?

Érezze jól nálunk magát, és sok sikert Velencében!

Thoma László

HAJDÚ-BIHARI NAPLÓ
Debrecen

SAJTÓFIGYELŐ

BUDAPEST, IX., Üllői út 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

utca 12.

Ház, szabad rendelkezésű, beköltözhető. Szabó Kálmán utca 58. alatt eladó. Érdeklődni: Nyomtató u. 5.

Kétszobás szövetkezeti vagy családi házat vennék, beköltözhetően. Levelet „Megegyezés" jeligére a Nyíregyházi Hirdetőbe kérem.

LAKÁS

Püspöki palotában egyszoba-összkomfortos, nagyméretű lakásunkat elcserélnénk kétszobással. Válaszokat „Nagytemplomnál" jeligére a kiadóba kérjük.

Beköltözhető kétszobás, OTP-s öröklakás eladó. Csanak u. 12. B. ép., II. em. 11.

Kettő és fél szoba-összkomfortos, távfűtéses lakást cserélnénk kisebb földszintes lakásra. Jászai Mari u. 5., IV. em. 19.

Elcserélem egyszobás, gázfűtéses, libakerti szövetkezeti lakásom kettő vagy másfél szobásra, költségtérítéssel. Sirokiné, Bútoráruház. Telefon: 11-688.

Elcserélem egyszoba-összkomfortos házfelügyelői lakásomat főbérletire, nagyobbra is. Költséget térítek. Petőfi tér 18., I. emelet 6.

Miskolc központjában bérházi főbérletemet debrecenért cserélném. Papp Sándor Nyíregyháza, Vércse u. 4.

ba.

INGATLAN

Almás felesbe kiadó Pacon. Érdeklődni Lorántffy u. 19., jobbra 3. ajtó.

Építkezésre is alkalmas 777 négyszögöl szőlő, gyümölcsös megosztva is eladó. Érdeklődni a helyszínen. Gergely u. 5. Kazár utca végén.

612 négyszögöl szőlő eladó. Zólyom u. 3. Érdeklődni Péczely u. 5. Ugyanott szovjet, cseh, lengyel, román bélyeggyűjtemény eladó.

Ikerház építésre is alkalmas telek eladó. György u. 31.

Egy hold föld eladó, harmada szőlő. Bellegelő 512. Paci iskola. Balogh István.

ALBÉRLET

Gázfűtéses albérleti szobába egyetemista lány szobatársat keres. Nagyerdő, Izsó u. 23., I. em.

Kis szoba konyhahasználattal kiadó, esetleg kerttel. Erdély u. 6.

Két férfi vagy két nő részére bútorozott szoba kiadó. Izsó u. 9., II. em. 1.

Igényes diáklánynak külön bejáratú szoba kiadó. Telefon: 13-901.

Külön bejáratú komfortos bútorozott szoba kiadó, gázfűtéses. Gáborjáni Szabó u. 7., fszt. 2. ajtó.

Dolgozó nőt albérlőnek felveszek. Simonyi út 7., hátsó épület.

ca 44., II.

Szép bú fürdőszoba, nálattal fi házaspárna nek kiadó. Árpád térn nyílik, feke

Bútorozot párnak kiad Bartók Béla

Egy kisla felveszek. S

Külön rozott szob ségizett dol szoba hasz vonti vagy központban. bérlet" jeli

Tanulólán vagy nyugd nek felvesz utca 25. B.

Külön be ses bútoro dószoba ha rendes diál adó. Érdek nos u. 13.,

Külön be szoba bú egyetem k száth u. 5:

Fiatal, i zaspár a fürdőszoba március 15 ten. (Aj u. 73., 11. kérjük.

Üres kic ha házaspá ther u. 72

Külön b férfit szob szek. Simo

Termelőszövetkezetek, állattartók!

A szerződéses sertéshizlalás

az új felvásárlási árak mellett az eddiginél lényegesen nagyobb jövedelmet biztosít!

A 7/1969. ÁH—MÉM sz. együttes utasítás alapján az 1970. január 1. után átadásra szerződött hízott sertések új felvásárlási ára a következő:

HÍZOTT SERTÉS:

Fehér hússertés, hús- és húsjellegű sertés

105—125 kg közötti súlyú	23,— Ft/kg
125 kg feletti súlyú	22,— Ft/kg
Zsírsertés: 130 kg feletti súlyú	22,— Ft/kg
Tenyésztésbe fogott sertés:	
170 kg feletti súlyú	21,50 Ft/kg

A termelőszövetkezetek részére egy negyedéven belül legalább 40 darab szerződéses feltételeknek megfelelő minőségű sertés átadása esetén a felvásárlási alapáron felül 1,— Ft/kg mennyiségi felár is kifizetésre kerül.

A SZERZŐDÉSKÖTÉS RÉSZLETES FELTÉTELEIRŐL FELVILÁGOSÍTÁST JÁRÁSI KIRENDELTSÉGEINK ÉS HELYI MEGBÍZOTTJAINK ADNAK;

Hajdú-Bihar megyei
Állatforgalmi és Húsipari Vállalat

Dolgozókat alkalmaznak

Köztisztasági Hivatal felvesz autószerelő tanulókat, továbbá gyakorlattal rendelkező autószerelőket, gépkocsivezetőket, gépkocsirakodókat és úttisztítókat. Jelentkezés István u. 122., 8—12 óra között.

Állóeszköz-nyilvántartót felvesz az Alföldi Üzemi Vendéglátó Vállalat. Debrecen, Ságvári Endre utca 4.

Hajdú megyei Állami Építőipari Vállalat személyzeti osztálya felvételre keres gyakorlattal rendelkező gyors-gépírókat. Jelentkezni lehet [illegible] személyzeti osztályán.

Kőfaragót, műköntöt és segédmunkásokat felvételre keres a Debreceni Temetkezési Vállalat. Jelentkezés Béke útja 13. alatt a munkaügyi előadónál.

Gyakorlattal rendelkező gépkocsivezetőt, autóelektromos szerelőt, autószerelő szakmunkásokat, Diesel-targonca-vezetőt és német nyelvtudással rendelkező gépésztechnikust alkalmas az AFIT XIII. sz. Autójavító Vállalat, Debrecen, Szabadság útja 27.

Kőműves és ács-állványozó szakmákba ipari tanulókat vesz fel a Debreceni Építőipari Kísz. [illegible]

A Tiszántúli Talajja védelmi Vállalat Szo irodája, Karcag, Püsp 82., felvesz SZ-100-as vezetőket, valamint nulókat változó mun zetés kollektív szerző besorolás plusz tel Munkaruhát, szállást, zautazáshoz kedvezm tunk. Jelentkezés a dán.

TÜZÉP Vállalat rendelkező gyors- és talos szakmunkást v

Bálint Endre

Wagner István

Modern ikonok festőmesterei

[Bálint Endre]

Magyar Hírlap 1985. okt. 4. 10.

Képaláírások

Duczki Krzisztof: Art kino, 1989, ofszet, 81 x 113 cm

Pócs Péter: Pócs Péter kiállítása, Miskolc, József Könyvtár, 1989, ofszet, 100 x 70 cm

Pinczehelyi Sándor: Magyarok a velencei biennálén... 1988

Árendás József: Horatio, 1988, ofszet, 84,5 x 57,5 cm

Schmal Károly: 5. Országos Rajzbiennálé, Salgótarján, ofszet, 100 x 70 cm

Molnár Kálmán: Vizi-lép-csőd, 1989, szitanyomat, 40 x

Kirschner Péter: Pál utcai fiúk koncert, ofszet, 30 x 4

(Fotók: Tahin Gyula)

*Korunk csillag-ikonográfiája közben újabb munkával g dott. Orosz István művén a békegalambot öli meg a c emlékeztetve a kommunizmus áldozataira.

Bálint Endre

Vall. Bp. Múlt, 1984

ism. Székely András: Bálint Endre művei.
= ÚT 1985. Jan. 13. 24-25. ill

Bálint Endre, Kossuth-díjas festő-grafikusművész /...

Márc. 2 5.-ig látható a Győri Műcsarnokban „Folgu... Erzsébet és az Európai Iskola" c. kiállítás. Kik azok az európaiak? A III. világháboru után szemeszkedő képzőművészeknek az a csoportja, amely a posztnagybányaiak és az újrealisták közt keresett helyet a hazai képzőművészeti életben. Az európaiak ott kezdtek, ahol a posztnagybányaiak a határt elérhetőnek vélték. Magukba olvasztották az Ecol de Paris magyar konstruktivistaknak /Bálint Endre, Vajda Lajos, Vajda Júlia, Barcsay Jenő/ eredményeit. – A társadalmi kihívásokkal gyorsan szembenéző Bálint Endre konstruktív korszakának eredménye a „Mezei poloska" /említve/.

Varga Lajos: Kiállítás a Győri Műcsarnokban. Kisalföld, 1984. márc. 7. 5-old.

BÁLINT Endre

kiáll. Bp.,Mücsarnok, 1984

ism, LÓSKA Lajos: Csodás tárgytöredékek. = Müvészet, 26, 1985, 2. 31 - 35., ill.

URÓPAI TANÁCSKOZÁS

z erózió ellen

s Akadémia, a Földművelésügyi nerikai Mezőgazdasági Miniszté-lgálatának közös szervezésében ezdődött tegnap Budapesten. A t KGST-országok és Jugoszlávia zt a tanácskozáson, melynek té-ve az ez elleni védekezés.

let tulajdonosi szerkezetét. A most földhöz jutottakat, bár felkészülten érheti ez a veszteségképző tényező, azonban az erózió elhárítása jelentős anyagi eszközöket igényel. Erre megfelelően kell felkészülniük a földműveseknek, a kutatóknak, de a pénzügyi szakembereknek is.

Ez utóbbi eszközök hiányában a hatvanas évek óta egyre kevesebbet tudnak költeni. Az erózió csökkentése érdekében az amerikaiak segítségével várhatóan még az idén mintafarmok létesülnek, amelyen a védekezés lehetséges formáit

BÁLINT Endre

ARS HUNGARICA
XIX.évf.1.sz. 1991

74.

TANULMÁNYOK
Hegyi Lóránd: Kalligráfia, absztrakt expresszionizmus, informel Magyarországon 1958–1970 között 3
Keserü Katalin: Pop art Magyarországon 15
Hegyi Lóránd: Struktúraelvű és geometrikus művészet Magyarországon 1968–1980 között 29
Andrási Gábor: A Zuglói Kör (1958–1968) 47
Mezei Ottó: A Szürenon és kisugárzása 65

DOKUMENTUM
Molnár Sándor: A festői elemek analízise (1962) 85
(Sajtó alá rendezte: Andrási Gábor)
Dokumentumok a Szürenon és kisugárzása című tanulmányhoz 111
(Összeállította: Mezei Ottó)

Bálint Endre

testőműrén

Ziállítása tavasszal nyílt 2
az Kitz teremben.

Dunaújvárosi Hírlap
1981 jan 13.

BALINT ENDRE

Új Művészet
2004. Apr. XV/4.

3. old.

BA'LINT ENDRE

BOHA'R ANDRA'S: BA'LINT ENDRE
MONTA'ZSAI

KRITIKA 1995/4, 46-47

BÁLINT Endre

P. Szücs Julianna

Csodák csendesen adagolva
: Bálint Endre életmű-kiadásairól

Népszabadság, 1984. dec. 21. 7.

XLII 294

holmányokkal és nyílt erőszakkal is gátlástalanul manipuláló hatalom még a nyomát is igyekezett eltörölni minden olyan törekvésnek, amely nem fért bele a kétes értékű hivatalos művészet kereteibe (s olyan sikeresen, hogy az események felelevenítéséhez csupán egyéni dokumentációmat és emlékezetemet vehetem igénybe); az ellenzékiség valamelyes kibontakozását azonban ennek ellenére sem volt képes megakadályozni.

Kényszerítő körülmények között a művészet, amennyiben az értelemre alapozódik, óhatatlanul szubjektív jelleget ölt, mivel ilyen helyzetben az értelem természete szerint szubverzíven működik. Márpedig a nyolcvanas években az önkény minden téren tobzódott. A mostanság már banálisan hangzó megállapítással jellemzett egykori valóság azonban annak idején igencsak drámai (és ugyanakkor mégis szürke) létformát jelentett a művészek számára, amikor is ajánlatos volt jól megválogatni a szembeszegülés eszközeit. Ezek egyike az irónia volt. Az irónia jegyében állt össze a Bukarestben megrendezett, majd országszerte bemutatott *Mail Art* kiállítás anyaga. Abban a rendszerben,

Bálint Endre, festő

Új Mův. 2003. 11. p. 15.

ORRÁSOK FELHASZNÁLÁSA
MOGATÁS IGÉNYLÉSE
tatványként kezelendő

Támogatást nyújtó:

Oktatási Minisztérium, Kutatás-fejlesztési Helyettes Államtitkárság

címe: 1052 Budapest, Szervita tér 8.

MÁK-nál vezetett számla
megnevezése: KMÜFA
száma: 10032000-01220328-54001008

ÁHT azonosító: 030317

hó nap	Támogatásigénylő bizonylat sorszáma:

.....számú mellékletében vagy megvalósítási
dat teljesítésének ráfordításai táblázatosan

ráfordítás Ft)	Egyéb külső forrás (Ft)	Összesen - (Ft)
	-	